ישראל

תעודות

1950

5

Israel

Documents

1950

מדינת ישראל
תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, 1950

מדינת ישראל
גנזך המדינה

תעודות למדיניות החוץ
של מדינת ישראל

כרך חמישי

1950

ערך: יהושע פרוינדליך

ירושלים תשמ"ח

נדפס על־ידי המדפיס הממשלתי
במפעלי דפוס ״כתר״, ירושלים תשמ״ח
ISSN 0334–1062
ISBN 965–279–006–0

התוכן

הקדמה

הכרך שלפנינו הוא החמישי בסדרת הכרכים של תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל והוא מוקדש לשנת 1950. העקרונות שהנחו את העורכים בבחירת התעודות לכרכים הקודמים תקפים גם לגבי הכרך הזה; בכרך מובאות תעודות העוסקות במדיניות החוץ והביטחון של מדינת ישראל אך נכללות בו גם תעודות בענייני כלכלה, היחסים עם התפוצה היהודית ועלייה, כאשר לנושאים אלה יש השלכות ישירות על מדיניות החוץ והדיון בהם הוא במסגרת ניהולה של מדיניות זו.

התעודות נבחרו מתוך מספר גדול מאוד של תעודות שנשתמרו מאותה תקופה, במגמה לתת כיסוי רחב ורצוף לבעיות, לשיקולים, למגוון הדעות ולעיצוב המדיניות בנושאים המרכזיים של מדיניות החוץ. עניינים שאינם נמנים עם הנושאים המרכזיים הוארו על־ידי תעודות מייצגות, ובעזרתן יוכל הקורא לאתר את התיק או סדרת התיקים העוסקים בנושא. השיקול אם הטיפול בנושא הנידון הביא לתוצאות משמעותיות או בנות־קיימא, או אם הנושא הוא בעל חשיבות לטווח ארוך, לא הובא בדרך־כלל בחשבון בבחירת התעודות. עם זאת אין העורכים רשאים להתעלם לגמרי מהשיקול הזה והם חייבים לשמור על יחס נאות בין המקום המוקדש לנושא מסוים לבין חשיבותו בפרספקטיבה היסטורית.

תוך מודעות לחשיבותו של תיעוד שעניינו תכנון מדיניות, בחרו העורכים במספר תעודות הכוללות דיונים פנימיים והתייעצויות במשרד החוץ. עם זאת יש לזכור כי עיצוב המדיניות פרץ את כתלי משרד החוץ וגובש בדיוני ממשלה ובדיונים פנים־מפלגתיים. הפרוטוקולים של ישיבות הממשלה אינם פתוחים לעיון, אבל מידע מתוכם שימש את העורכים בכתיבת ההערות.

התעודות המתפרסמות בכרך זה נמצאות כולן בתיקי משרד החוץ ובתיקי נציגויות ישראל בחוץ־לארץ. תיקים אלה שמורים כולם בגנזך המדינה. לצורך כתיבת ההערות והמבוא הסתייעו העורכים בחומר נוסף המצוי בחטיבות ארכיוניות אחרות בגנזך המדינה.

סדר התעודות. התעודות מובאות בסדר כרונולוגי. תעודות שחוברו או נשלחו בהמשכים סודרו על־פי התאריך המוקדם ביותר. מברקים סודרו על־פי התאריך הידוע המוקדם ביותר – תאריך חיבור המברק, תאריך שיגורו, או בהיעדרם של אלה – תאריך קבלת המברק. דו"חות על דיונים ושיחות שובצו על־פי תאריך חיבור התעודה ולא על־פי מועד הדיון או השיחה. דו"חות שתאריכי חיבורם אינם רשומים, מיקומם נקבע לפי תאריך הדיון או השיחה (התאריך רשום בכותרת הראשית).

הטקסט. נוסח התעודות המודפסות הוא הנוסח המקורי, להוציא את השינויים ותיקוני העריכה הבאים:

א. הושמטו המען של השולח ושל הנמען וגם התאריך בצורתו המקורית, ולעתים

גם כותרות או חלקי כותרות של דו"חות, תזכירים ופרוטוקולים. פרטים אלה נכללו בחלקם, במתכונת אחידה, בכותרת העורך (ראה להלן) או בהערה לתעודה.

ב. בתעודות אחרות הושמטו קטעים שאין להם זיקה ישירה לנושאים המדיניים (בכלל זה עניינים אישיים). כמו כן הושמטו משפטים או חלקי משפטים שיש בהם פגיעה אישית חמורה או העלבה או שנזכרים בהם שמות החייבים להישאר חסויים לאחר מועד החשיפה הרגיל. כל השמטה סומנה בטקסט והוסברה בדרך־כלל בהערה.

ג. פליטות־קולמוס, טעויות־הדפסה זעירות ושגיאות־כתיב תוקנו בלא שהדבר צוין; מעבר לזאת, לא נעשה כל ניסיון לתקן את שיבושי הלשון והתחביר – במידה שישנם.

ד. קיצורים מקובלים וקיצורים שמשמעם אינו מוטל בספק הושלמו בסוגריים מרובעים כאשר הם מופיעים בפעם הראשונה בתעודה. לאחר מכן הושאר הקיצור בטקסט. קיצורים של שמות אנשים ומקומות הושלמו תמיד בסוגריים מרובעים. ראשי־תיבות וקיצורים שנהוג להגותם על דרך הקיצור (לדוגמה: או"ם, צה"ל, U.N., U.S.A.) נכתבו כפי שהם רשומים בטקסט.

ה. נוספו מלים החסרות במקור – אם על־פי השערה (בסוגריים מרובעים, עם סימן־שאלה) אם על־פי נוסח מקביל (בסוגריים מרובעים, עם הערת־הסבר).

ו. הכתיב העברי הואחד לפי כללי הכתיב המלא.

ז. הכתיב של תעודות כתובות אנגלית הואחד לפי כללי הכתיב הבריטי, להוציא תעודות שמקורן באישים או במוסדות אמריקאים.

ח. פיסוק: הפיסוק המקורי נשמר, להוציא מקומות שבהם נפלו טעויות בעליל או שיש מקום לאי־הבנה. במברקים נטלו העורכים חירות רבה יותר לעצמם להוסיף ולשנות את הפיסוק המקורי אם היה צורך בכך. בתעודות לועזיות נשמרה השיטה המקורית של כתיבת האותיות הגדולות.

ט. כאשר יש נוסח יוצא ונוסח נכנס של מברק, נחשב הנוסח היוצא כנוסח הקובע.

שמות ששונו. אישים שעיברתו את שמותיהם בתקופה המתועדת בכרך נזכרים בכל כותרות העורך ובהערות בשמותיהם העבריים החדשים. בטקסט, בכלל זה חתימות, הודפסו השמות כפי שהם רשומים במקור.

חתימות. חתימות שם מקוריות, הרשומות במקור בכתב־ידו של מחבר התעודה, הודפסו באותיות עבות.

כותרת העורך. הכותרת כוללת את סימול התיק שבו נמצאת התעודה, ואת שם המקום שאליו נשלחה התעודה. שם המקום לא צוין כאשר מדובר במקום מושבם של משרד החוץ ושל רשויות אחרות של ממשלת ישראל.

שם המקום שממנו נשלחה התעודה ותאריך כתיבתה או שיגורה מובאים בראש הטקסט בניסוח אחיד.

הערות־העורך באות להאיר פרשיות או אירועים חשובים. הן שובצו לפני התעודה שבה נזכר הנושא בפעם הראשונה או בתאריך התרחשותו של האירוע.

הערות־שוליים. רוב ההערות הן הערות־שוליים ממוספרות – הערות הסבר ומראי־מקום. במראי־המקום צוינו בעיקר מקורות ראשוניים (בכלל זה מקורות שפורסמו בדפוס, ומדובר בעיקר בתעודות של מחלקת־המדינה של ארצות־הברית שהופיעו בסידרה Foreign Relations of the United States). מטרתן העיקרית של הערות־השוליים היא להאיר עניינים הטעונים הסבר ולהצביע על תעודות המכילות מידע משלים. במראי־המקום יש גם הפניות לתיקים ולתעודות שיישארו חסויים במשך תקופה נוספת, זאת לאור ההנחה שבעתיד ייפתח גם החומר הזה לעיון החוקרים.

הערות־שוליים ביוגרפיות ניתנו כאשר הדבר דרוש להבנת הטקסט. מידע ביוגרפי על רוב האישים הנזכרים בתעודות נמצא במפתח השמות והעניינים. במפתח אין מידע ביוגרפי על אישים הנזכרים בהערות בלבד.

נספחים. בסוף הכרך יש שני נספחים – מסמכי או"ם המהווים רקע חיוני להבנת התעודות בכרך.

כרך־לוואי אנגלי. כרך־הלוואי כולל תרגום לאנגלית של תקצירי התעודות העבריות, הערות־השוליים, הערות־העורך, המבוא, ורשימת התעודות; ומפתח אנגלי לכרך הראשי ולכרך־הלוואי.

מפתח ורשימת תעודות. בראש הספר מופיעה רשימה מפורטת של תוכן התעודות והערות־העורך; בסוף הספר מפתח מפורט של אישים ועניינים.

תודתנו נתונה לכל האנשים והמוסדות שסייעו בידינו בהכנת הכרך: לחיים הררי, לשעבר מנהל מחלקת היסטוריה במשרד החוץ, שקרא את כתב־היד והעיר הערות חשובות; לנינה שפרינגר, שקיבצה את מרבית התעודות שבכרך ונטלה חלק בעבודת העריכה; ליוסף אלרון, שהתקין לדפוס את כתב־היד של הכרך הראשי וכרך־הלוואי, תרגם את החלק הארי של תקצירי התעודות העבריות וההערות לאנגלית והיה אחראי על ההגהות; לד"ר אלכסנדרה מאהלר, על תרגום חלק מתקצירי התעודות העבריות; למיכל אנגל, שסייעה באיסוף המידע הביוגרפי ונטלה חלק בהגהות. ליעל רז, שנטלה חלק בהכנה הסופית של כתב־היד; לנחמה שלום, מנהלת ארכיון וייצמן ברחובות, על עריכה לשונית של המבוא ושל חלק מכרך־הלוואי; לחנה לוי, שהגיהה את כרך־הלוואי; לפרופ' יהושע פורת, על עזרתו בתחום הכתיב של שמות ערביים; ללו קדר, על עזרתה בהכנת התעודות בצרפתית; לורה עדן, על הדפסת כתב־היד של הכרך הראשי וחלק מכרך־הלוואי; לאיריס ארד, על הדפסת חלק מכתב־היד של כרך־הלוואי.

תודתנו נתונה גם לכל האנשים שטרחו וסייעו לנו במידע ביוגרפי על עצמם או על אישים אחרים הנזכרים בתעודות.

מבוא

523 התעודות המתפרסמות בכרך זה מספרות את תולדות מדיניות החוץ של ישראל במהלך שנת 1950, שעיקרן המשך הנסיונות להגיע להסדר בין ישראל ומדינות ערב, התבססותה של ישראל בקהיליה הבינלאומית וניסיון לשמור על מעמד בלתי־תלוי במחלוקת הבין־גושית שהלכה והתגברה באותה עת בעקבות מלחמת קוריאה.

תקוותם של המדינאים הישראלים, כי לאחר סיום מעשי האיבה והחתימה על הסכמי שביתת־הנשק עם מדינות ערב, אפשר יהיה להגיע ליחסים של שלום עם הערבים, הלכה והתפוגגה במרוצת 1949. האו"ם הטיל את התפקיד לקרב את הערבים והישראלים על ועדה מיוחדת – ועדת הפיוס. ועדה זו, שפעלה באינטנסיביות רבה במהלך 1949, לא הצליחה להשכין שלום ורק חשפה את הניגודים העמוקים בין ישראל ומדינות ערב. כאשר השעתה הוועדה את פעולתה בשלהי 1949 התברר כי הצדדים חלוקים בשני נושאים עיקריים: גורל הפליטים הערבים וגבולותיה של ארץ־ישראל. נטייתה של הוועדה לפשר בין שני המחנות הביאה אותה לתפוס עמדת ביניים שהיתה בלתי־קבילה לחלוטין מבחינתה של ישראל. הוועדה המליצה שישראל תחזיר ותיישב 250,000 מן הפליטים הערבים ושתהיה מוכנה לשאת ולתת על שינויים בגבולותיה. גם מבחינת הנוהל להמשך המגעים היתה עמדת הוועדה רחוקה מההשקפה של ישראל. היא לא קיבלה את העמדה הישראלית שתפקידה הוא ליצור אווירה נוחה ולקרב את הצדדים למשא־ומתן ישיר אלא סברה שמוטל עליה לתווך ולהציג לצדדים הצעות פתרון משלה. מסקנות ביניים אלה נמסרו לישראל באמצע נובמבר 1949 במכתב מאת היושב־ראש התורן של הוועדה.[1] לאחר מכן התפזרה הוועדה תוך הבנה כי כאשר תתכנס שוב בראשית 1950 יובאו לפניה תשובות ישראל והערבים.

ישראל לא השיבה בכתב על הצעות הוועדה וביכרה לעשות זאת בעל־פה כאשר נועדה ועדת הפיוס מחדש בסוף ינואר 1950. נאומו של נציג ישראל באותה ישיבה היה ביטוי מחודש ומבחינות מסוימות אף נוקשה יותר של העמדה הישראלית במהלך 1949: דרישה למשא־ומתן ישיר עם מדינות ערב; התנגדות ליזמות תיווך עצמאיות של הוועדה ודרישה כי תתרכז רק בפיוס וקירוב הצדדים; התנגדות ליישובם מחדש של הפליטים הערבים בישראל והודעה כי ישראל חוזרת בה מנכונותה הקודמת לקלוט 100,000 פליטים; והבהרה מחודשת כי אין בכוונתה לשאת־ולתת על שינויים טריטוריאליים.[2]

העמדה הישראלית נבעה לא רק מביקורת על עצם הצעותיה של ועדת הפיוס אלא גם מהכרה שהלכה והשתרשה כבר בשלהי 1949, ואשר קיבלה חיזוק במהלך 1950, כי הוועדה איננה מכשיר יעיל להשגת השלום עם הערבים. העמדה הישראלית הושפעה גם מן הידיעה כי ארצות־הברית, שיחד עם צרפת וטורקיה הרכיבה את הוועדה, שוב אינה מגלה עניין רב בפעולת הפיוס, על כל פנים לא באותה מידה שעשתה זאת ב־1949,

1. ראה כרך 4, מס' 414.
2. ראה נאום גדעון רפאל בפני ועדת הפיוס, 30.1.1950, מס' 54.

והוועדה באה יותר ויותר תחת השפעתו של הנציג הצרפתי. הלה גילה פעלתנות רבה ושפע הצעות למכביר, אולם לישראלים היה ברור כי מעשיו הם יותר פרי של יזמות אישיות ואין מאחוריהן, בדרך כלל, תמיכה של ממשלת צרפת.[3]

התשובות השליליות של ישראל והעובדה כי הערבים לא באו בהצעות חדשות וגם הנציגים ששיגרו לוועדה היו מדרג לא גבוה וחסרו סמכויות להחליט ולחייב את ממשלותיהם, יצרו שוב, זמן קצר לאחר חידוש הדיונים, מצב של מבוי סתום. כדי לקדם את העניין, הוצע, ביזמה צרפתית, לזנוח לפי שעה את הנושאים המרכזיים ולהתרכז בפתרון בעיות ספציפיות שבין ישראל והערבים, כגון פתיחת חשבונות הפליטים החסומים בבנקים בישראל, איחוד משפחות וכיוצא באלה. הנוהל שהוצע לדיון בשאלות אלה היה על־ידי הקמת ועדות משותפות שבהן ישתתפו נציגי ישראל ביחד עם נציגי המדינה הערבית הנוגעת בדבר או עם נציגי מדינות אחרות – הכול לפי העניין; בראש הוועדות המשותפות האלה יכהן נציג של ועדת הפיוס. נוהל זה הוצע לצדדים במכתב רשמי של הוועדה ב־29.3.1950, מבלי לציין כי הוא מוגבל לנושאים מחשיבות שנייה.[4] מהלך זה לא חילץ את המשא־ומתן מהמבוי הסתום. הערבים וגם ישראל לא שללו את הנוהל החדש אך הערבים התנו את כניסתם מחדש למשא־ומתן בהתחייבות קודמת של ישראל להחזיר את הפליטים ולסגת לגבולות החלוקה של 1947.[5] התשובה הערבית שכנעה את ישראל כי אין תכלית לדיוני הוועדה ומוטב להביא לביטולה. רעיון זה זכה לתמיכה אצל כמה מפקידי האו"ם ובפרט תמך בו הגנרל ריילי, ראש מטה משקיפי האו"ם בארץ־ישראל, שרצה לחזק את מעמדן של ועדות שביתת־הנשק באמצעות העברת סמכויות ועדת הפיוס לרשותן, אולם המדינאים האמריקאים הבכירים, שדעתם היתה מכרעת, חששו שביטול הוועדה יפגע ביוקרתו של האו"ם והרעיון נגנז.

ועדת הפיוס הגישה דין־וחשבון למזכיר הכללי של האו"ם בסתיו 1950. היא סקרה את כל תולדותיה של פרשת התיווך בסכסוך הערבי–ישראלי, ניסתה לעמוד על מניעי הסכסוך כאשר היא ייחסה אותם בעיקר לחרדה והתנגדות עמוקה של שני הצדדים אחד למשנהו, והמליצה לעצרת הכללית של האו"ם לקרוא לצדדים למשא־ומתן ישיר, שבמהלכו יינתן מעמד של בכורה לפתרון בעיית הפליטים הערבים.[6] הנחיה זו עמדה במרכז הדיון שהתנהל בוועדה המדינית המקבילה של העצרת הכללית, שבסיומו התקבלה החלטה הקוראת לצדדים לפתוח ללא דיחוי במשא־ומתן ישיר או באמצעות ועדת הפיוס, והמורה לוועדת הפיוס להקים משרד שיטפל, בפיקוח הוועדה, בסידורים הכרוכים בהערכה ובמתן פיצויים לפליטים הערבים. התוספת "באמצעות ועדת הפיוס" לא היתה לרוחם של הישראלים והיא הוצעה על־ידי משלחת סין במגמה להפיס את דעתם של הערבים.[7]

העמדתו של נושא הפליטים הערבים במרכז עיסוקה של הוועדה היתה מעין הודאה כי הקהילה הבינלאומית וכן מדינות המזרח התיכון בעצמן אינן תולות יותר תקוות בפתרון מדיני קרוב של הסכסוך הארצישראלי. בעקבות הדיון במושב הרביעי של העצרת הכללית בסתיו 1949 הוחלט להקים את סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטי

3. ראה מס' 86.
4. ראה מס' 157.
5. ראה מס' 188, 228.
6. ראה הערת־עורך, עמ' 595.
7. ראה הערת־עורך, עמ' 690; נספח ב, עמ' 738–739.

ארץ־ישראל (U.N. Relief and Works Agency for Palestine Refugees). סוכנות זו הוקמה באמצע 1950 ועד מהרה מצאה את עצמה בפני הצורך לתמוך ולסייע למאות אלפי פליטים, ובמקביל לנסות ליזום תכניות שיקום קונסטרוקטיביות לאורך ימים. הפתרון שהחל להתגבש אצל סוכנות זו היה להעביר את מרכז הכובד של פעולתה מסעד לעבודות שיקום ולשם כך לייסד "קרן שיקום" (Reintegration Fund) במימון של האומות־המאוחדות. גם הפיצויים שתשלם ישראל עבור רכוש פליטים ייכנסו לקרן זאת.

רעיון זה הוצג בפני ישראל בהזדמנויות אחדות וזכה לתגובה חיובית מצדה. ביסוד עמדתה של ישראל היתה הידיעה שנושא הפליטים יעמוד ממילא על סדר־היום של העצרת וישמש הזדמנות למתקפה גדולה נגדה, שנושא זה הולך ונעשה לאבן־נגף ביחסיה עם ארצות־הברית ועם מדינות אחרות, ושבסופו של דבר אימוץ העיקרון של שיקום הפליטים בארצות ערב יטול את העוקץ מהדרישה הערבית להחזרת הפליטים לישראל. לאחר דיונים אחדים ניסחה ממשלת ישראל בסוף חודש אוקטובר את עמדתה בשאלת הפליטים שעיקרה היה הסכמה להקמת "קרן השיקום", שתמומן בחלקה מכספי פיצויים שתשלם ישראל, נכונות להיכנס מיד למשא־ומתן על תשלום פיצויים שבמהלכו תציג ישראל תביעות־נגד משלה, והנחה כי ממשלת ישראל רואה במשא־ומתן זה צעד ראשון המוביל לשלום סופי.[8] הנחה אחרונה זו היתה ויתור רב־חשיבות מצדה של ישראל, שעמדה עד כה על הנוסחה שפתרון שאלת הפליטים צריך להיות חלק מהסדר כולל של הסכסוך הערבי–ישראלי ושאין לפתור סכסוך זה לשיעורין.

בעיית הפליטים הערביים נדונה בוועדה המדינית המקבילה של העצרת הכללית של האו"ם במהלך חודש נובמבר. בסיום הדיון התקבלה הצעת סוכנות הסעד והתעסוקה על הקמת "קרן שיקום" ונעשו הסדרים לגיוס הסכום הנדרש – 30 מליון דולאר בשנה הראשונה. הניסוח הסופי של ההחלטה לא הניח כליל את דעתה של ישראל מכיוון שנאמר בו שיש לחתור לאינטגרציה של הפליטים במזרח התיכון "הן באמצעות רפטריאציה והן באמצעות יישוב מחדש",[9] אולם חששה של ישראל כי פרשת הפליטים תשמש הזדמנות למתקפה גדולה נגדה לא התממש. יחד עם זאת התברר מהחלטה זו, וגם מההחלטה הקודמת בדבר המשך עבודת ועדת הפיוס, כי נושא הפליטים הולך והופך לנושא מרכזי בכל המכלול של הסכסוך הארצישראלי עם פוטנציאל מסוכן לסכסוכים עם האו"ם ועם מדינות העולם.

במהלך פעולתה של ועדת הפיוס, ואף לפני הקמתה, היתה ישראל סבורה כי הצורה הטובה ביותר להגיע להסדר של שלום עם שכנותיה היא דרך משא־ומתן ישיר, ורצוי – עם כל מדינה ומדינה בנפרד. ביסודה של השקפה זו היה הלקח החיובי מהמשא־ומתן על הסכם שביתת־הנשק ופרשנות מסוימת על התפקיד השלילי שמילאו, לדעתה, המתווכים למיניהם וכל הרשויות הזרות שחצצו בין ישראל והערבים בארץ־ישראל. לישראל ניתנה אפשרות לבחון סברה זו במהלך 1950 בשורה של מגעים ישירים שהתנהלו עם מדינות ערב.

המגע הממושך ביותר התקיים עם הירדנים. היזמה באה מצדו של המלך הירדני וראשיתן של השיחות עוד בקיץ 1949. באמצע חודש דצמבר של אותה שנה כבר נוסחה טיוטה של הסכם שלפיו הוצעה לישראל ריבונות ברובע היהודי בירושלים, גישה

8. ראה מס' 435.

9. ראה הערת־עורך, עמ' 686.

חופשית לכותל המערבי ולהר הצופים, והוסכם על תיקוני גבול הדדיים, במיוחד באיזור לטרון; לירדנים הוצעה גישה חופשית לים בעזה באמצעות מסדרון צר תחת ריבונות ירדנית מלאה העובר מחברון דרך בית גוברין.[10] בראשית 1950 הגיע המשא־ומתן למשבר. המחלוקת נסבה על רוחבו של המסדרון לעזה – הירדנים דיברו על מסדרון ברוחב קילומטרים אחדים ואילו הישראלים הציעו דרך מעבר צרה. בניסיון לצאת מהמשבר עברו הצדדים לדיון על הסדרים בירושלים, אך גם בתחום זה לא הושג הסכם לאחר שהירדנים חזרו בהם מהסכמתם להעניק לישראל ריבונות ברובע היהודי והסכימו רק להבטחת זכות המעבר לכותל המערבי ומתן גישה חופשית למוסדות הישראליים על הר הצופים. גם ישראל לא הראתה נכונות לוותר בנקודה שהיתה חשובה ביותר לירדנים – החזרת השכונות הערביות שבידי ישראל – והודיעה כי לכל היותר היא מוכנה לדון על מתן פיצויים.

כאשר דומה היה כי המגעים הגיעו שוב למבוי סתום אירע מפנה נוסף – המלך עבדאללה הציע להמיר את הסכם השלום בהסכם אי־התקפה לחמש שנים. על־פי הסכם זה צריך היה להשאיר על כנו את הסטטוס קוו הטריטוריאלי, לחדש את יחסי המסחר והכלכלה ולהקים ועדות משותפות לדון בכל הבעיות התלויות ועומדות בין המדינות. הסכם זה נחתם בראשי־תיבות ב־24 בפברואר,[11] אך הירדנים חזרו בהם כעבור ימים אחדים. המלך עבדאללה הודיע כי ממשלתו איננה מוכנה לקבל את הסעיף בדבר חידוש יחסי המסחר מכיוון שהוא עומד בניגוד להחלטות מפורשות של הליגה הערבית. מכאן ואילך נמשך המשא־ומתן במסגרות שונות, כאשר לקראת סוף השנה קיימו הצדדים מגע סדיר, בדרג נמוך אמנם, ב"וועדה המיוחדת" שעל־פי הסדרי שביתת־הנשק צריכה היתה להסדיר את הבעיות התלויות ועומדות בין ישראל וירדן בירושלים ולאורך הגבול. אולם דיוני הוועדה לא הגיעו לשום תכלית והם נמשכו גם ב־1951.

בצד המגעים עם ירדן התנהלו גם שיחות עם מצרים וסוריה. שלא כמגעים עם הירדנים, שהתנהלו בדרך־כלל מחוץ למסגרת האו"ם ובמקצת גם כהתרסה נגד הארגון הבינלאומי, התנהלו שיחות אלה אמנם באורח בלתי־רשמי אך בנסיבות של כינוס ועדת הפיוס ועצרת האו"ם בניו יורק. בפגישה בז'נבה חזרו המצרים על דרישתם הישנה לתיקוני גבול ובעיקר לסיפוח הנגב הדרומי ואילת. הנציג המצרי עבד־אל־מונעם מוצטפה העלה את הרעיון של הסכם דו־צדדי שירחיב את הסכם שביתת־הנשק הקיים אך שיהיה פחות משלום מלא.[12] כיוון מחשבה זה חזר במגעים שהתקיימו בניו יורק בזמן עצרת האו"ם. היו אלה גישושים באמצעות צד שלישי – משלחת ארצות־הברית לאו"ם – ובהם הציעו המצרים והסורים הסכמים מעשיים וחוזה לאי־התקפה. למגעים אלה לא היה המשך מכיוון שהאמריקאים, שהעבירו את המסר בין הצדדים, חששו שמא המגעים הישירים יפגעו בוועדת הפיוס ובמאמציהם להשיג החלטה בעניין הפליטים.[13]

לפרשת שיחות אלה, ליזמות, לקשיים ולכשלונות, היתה השפעה רבה על עושי המדיניות בישראל ועל הפרספקטיבות שפיתחו לגבי עתיד הסכסוך הערבי–ישראלי. התברר, קודם כול, כי המצב הקיים של לא מלחמה ולא שלום וקיומם של ריכוזי הפליטים הגדולים בארצותיהן אינו מהווה, לגבי מדינות ערב, גורם של לחץ שאין

10. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 716.
11. ראה מס' 105.
12. ראה מס' 115.
13. ראה מס' 439, 480.

לעמוד בו, ומבחינות רבות הן יכולות לשאת את הסטטוס קוו לשנים רבות.[14] שנית, הובהר כי האיבה לישראל והגיוס המתמיד לשינוי תוצאות מלחמת 1948 משמשים גורם חשוב באינטגרציה הבין־ערבית ופעמים רבות תשקול מדינה ערבית מה עדיף – הסדר עם ישראל או הבנה ושיתוף־פעולה עם כלל מדינות הליגה הערבית. שלישית, הסתבר שגורמים פנימיים בתוך מדינות ערב אינם נוטים דווקא לפשרה עם ישראל וגם שליטים כל־יכולים, דוגמת המלך עבדאללה, אינם בני־חורין לנקוט במדיניות שאיננה מקובלת על מרבית אזרחיהם. שיקולים אלה, ואחרים, הביאו את המנהיגים הישראלים, ובפרט את שרת, למחשבה שיש להנמיך את סף הציפיות ביחסים עם הערבים, להתקדם בשלבים ולנסות להשיג בשלב הראשון דבר־מה שהוא יותר טוב מהסכמי שביתת־הנשק אך הוא פחות משלום, ובמקרה הגרוע ביותר – להסכין עם העובדה שישראל תצטרך לחיות לאורך שנים במצב של יחסי איבה עם שכנותיה הקרובות.[15]

התמעטות התקוות כי קרוב הסדר של שלום עם מדינות ערב או לפחות עם הירדנים מיקדה את תשומת־הלב בקיומו ובשמירתו של משטר שביתת־הנשק. במהלך 1950 היתה עלייה מתמדת באירועים של הפרת שביתת־הנשק. אירועים אלה נשאו בדרך־כלל אופי מקומי ולעתים אפילו של מעשים פליליים ועיקרם היו חדירות לשם גנבה או אסיף היבול, אולם היו גם תקריות שהיו להן השלכות צבאיות ומדיניות, כמו תלונת ירדן על חריש אדמות ליד נהרים, תלונת מצרים על גירוש הבדואים משבט העזזמה והחזקת כוחות צבא בעין נטפים בניגוד להסכם שביתת־הנשק, ההגבלות הירדניות על מעבר השיירה הקבועה להר הצופים, חסימת הדרך לאילת על־ידי הירדנים וכיוצא באלה. במשרד החוץ היתה הרגשה שאין בקרה מדינית על מה שעושה הצבא בגבולות וכי בכמה מקרים לא נשקלו הנסיבות המדיניות וההסברתיות של פעולות תגובה צבאיות.[16] מעבר לזה אובחנו כמה נקודות מחלוקת עם פוטנציאל לסכסוכים ממושכים בעתיד, כמו התחלת עבודות הניקוז בחולה,[17] או הוויכוח על זכות המעבר של סחורות בתעלת סואץ. נקודה אחרונה זו היתה חשובה במיוחד. מועצת הביטחון שדנה בעניין הצדיקה אמנם את ישראל, אך הובהר לה על־ידי אנשי האו״ם כי ועדת שביתת־הנשק המעורבת הישראלית־מצרית שהוטל עליה לטפל במקרה לא תוכל להבטיח את חופש התנועה בתעלה והעניין ימצא את תיקונו רק במשא־ומתן מדיני בדרג הגבוה ביותר.[18]

האירועים בגבולות, מטרידים ככל שהיו, לא הדאיגו את מנהיגי ישראל. לעומת זאת, הם הוטרדו מאוד מהתעצמותה של הריטוריקה המלחמתית בארצות־ערב, הקריאה ל״סיבוב שני״ ובמיוחד התהליך המואץ של ההזדיינות הערבית. החלטת מועצת הביטחון מיום 11 באוגוסט 1949 שמה קץ למשטר הפיקוח על ההפוגה שהיה קיים בארץ־ישראל מאז אמצע חודש יולי 1948 ותוך כך ביטלה את האמברגו שהיה קיים על משלוחי נשק למדינות שהיו מעורבות במלחמה.[19] בעקבות זאת פתחו מדינות ערב ברכישות נשק מוגברות בעיקר בבריטניה – ספקית הנשק המסורתית למזרח התיכון. לנוכח זאת החלה ישראל במערכה לסכל את מה שנראה לה כהפרת האיזון הצבאי. ישראל ניהלה מערכה

14. ראה, למשל, ניתוח של גדעון רפאל במס׳ 119.
15. ראה דברי שרת בישיבת הממשלה, במהלך הדיון על טיוטת ההסכם לאי־התקפה עם ירדן, 22.2.1950; מס׳ 119, 129.
16. ראה מס׳ 478.
17. ראה מס׳ 444.
18. ראה הערת־עורך, עמ׳ 593–594; מס׳ 503.
19. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ׳ 361–362.

זו בשתי זירות שונות: בבריטניה ובארצות־הברית. בעוד שבבריטניה היא ניסתה להשיג נשק, בעיקר טנקים מודרניים ומטוסי סילון, הרי בארצות־הברית היא פעלה בעיקר במישור המדיני, להתריע על הפרת מאזן החימוש, לעצור את משלוחי הנשק למזרח התיכון ולהשיג הבטחה או ערובה לסטטוס קוו הטריטוריאלי באיזור. ישראל לא השיגה הישגים מידיים בשני המקומות. בקשותיה לרכוש סילונים וטנקים בבריטניה נענו בתשובות מתחמקות ושליליות ואילו האמריקאים השיבו כי על פי הערכתם אין הרבה ממש באיום הערבי ודאגתה של ישראל מופרזות. בכל מקרה, הבטיחו האמריקאים כי אם יתעורר חשש לתוקפנות ערבית הם ימנעו אותה בעוד מועד.[20]

התשובות המרגיעות נועדו בעיקר להפיס את ישראל. בדיונים הפנימיים ובשיחות בין הבריטים והאמריקאים הובעה בהחלט דאגה לגבי המצב במזרח התיכון. דאגה זו היתה מכוונת פחות לגורלה של ישראל – בנידון זה הערכת הבריטים והאמריקאים היתה כי ישראל הינה חזקה ואף יש בה נטיות אגרסיביות ואקספנסיוניסטיות[21] – אלא יותר לגורלו של המזרח התיכון כולו במקרה של אי־שקט פנימי או התלקחות בינלאומית. לטווח הארוך היתה המחשבה לשלב את מדינות המזרח התיכון בהסדר כל־שהוא של הגנה איזורית וגישושים בכיוון זה אכן נעשו, בעיקר מצדם של הבריטים.[22] לטווח הקצר חתרו המעצמות לרגיעה וליציבות. הצהרת שלוש המעצמות מ־24 במאי[23] היתה הצעד המדיני החשוב ביותר שעשו המעצמות באיזור חתימת הסכמי שביתת־הנשק. המדינות החותמות – ארצות־הברית, בריטניה וצרפת – הכירו בזכותן של מדינות המזרח התיכון לקיים רמה מסוימת של זיון לשם בטחונן הפנימי והגנתן העצמית אך דרשו תמורת כך התחייבות שאין למדינות אלה כוונות תוקפניות כלפי שכנותיהן. המעצמות עצמן הצהירו על תמיכתן בשלום באיזור ועל התנגדותן לפגיעה בגבולות כל המדינות במזרח התיכון.

הצהרת שלוש המעצמות היתה ללא ספק הצלחה ניכרת למדיניות הישראלית והתגשמותה של משאת נפש של ישראל לקבל ערובה בינלאומית לקיומה ולשלמותה הטריטוריאלית. יחד עם זאת, היא לא שינתה מעיקרה את יחסיה של ישראל עם המעצמות שחתמו על ההצהרה, לא הביאה לפריצת־דרך בתחום אספקת הנשק והקשתה עליה ביחסיה עם מדינות הגוש המזרחי.

היחסים עם בריטניה לא היו משוחררים לחלוטין מנטל העבר. היו אמנם כמה צעדים בעלי משמעות חיובית, כגון סיומו המוצלח בסוף חודש מארס של המשא־ומתן הכספי על חיסול ההתחייבויות ההדדיות שנבעו מסיום שלטון המנדט ועל שחרור יתרות השטרלינג המוקפאות של ישראל, או הודעתה של בריטניה על העלאת דרג ההכרה שלה בישראל מהכרה "דה פאקטו" להכרה "דה יורה", אולם צעדים אלה לא היו יותר מעדות על נטייתם של הבריטים להכיר בעובדות, ובמקרה של העלאת דרג ההכרה – חלק מעיסקה כוללת שבמסגרתה הכירו הבריטים בסיפוח החלקים המערביים של ארץ־ישראל לממלכת ירדן. בשאר התחומים, ובעיקר בנושא הקריטי של אספקת נשק, נשבה מבריטניה רוח קרירה ואנשי משרד החוץ לא טרחו להסתיר מהישראלים כי בענייני המזרח התיכון מדיניותם נעה במעגלים המסורתיים של תמיכה בערבים.

20. ראה שיחת גולדמן עם מזכיר המדינה אצ'יסון – מס' 155.
21. ראה מס' 177, 226.
22. ראה מס' 521.
23. ראה מס' 248.

היחסים עם צרפת היו משוחררים ממשקעים של העבר אך במרוצת 1950 חל בהם מעין קיפאון. צרפת היתה אמנם חברה בוועדת הפיוס ובמועצת הנאמנות שטיפלה בשאלות ארץ־ישראל וירושלים, אולם עד כמה שאפשר לשפוט מהחומר המצוי בידינו, נציגיה בגופים אלה פעלו יותר מתוך מניעים אישיים מאשר על־פי הכוונה מהמרכז.

את עיקר הדאגה הסבו לישראל הקשרים עם ארצות־הברית. פרשת היחסים בין שתי המדינות במרוצת 1949 לא בישרה טובות. אנשי מחלקת המדינה גיבשו לעצמם במהלך אותה שנה דעה כי המכשולים להסדר במזרח התיכון נובעים מעקשנותה של ישראל וניסו לכפות עליה, דרך השתתפותם בוועדת הפיוס, החזרה מסיבית של פליטים וויתורים טריטוריאליים. המבוי הסתום שאליו נכנסה הוועדה וירידת התעניינותה של ארצות־הברית בתהליך הפיוס הקלו את הלחץ המידי על ישראל אך לא הסירו את הנושא מסדר־היום במשרד החוץ, ובשורה של התייעצויות פנימיות ניסו אנשי המשרד לעמוד על שורשי הבעיה ולמצוא לה תקנה.[24] המסקנה שהתגבשה מדיונים אלה היתה, כי קיימות כמה מכשלות ביחסי שתי המדינות, ביניהן אי־יכולתם של הישראלים להסתגל למזג האמריקאי, אישיותו של השגריר האמריקאי בתל אביב שחשוד על־ידי שולחיו כאוהד ישראל יתר־על־המידה, מעמדה המיוחד של יהדות ארצות־הברית כמתווכת בין ישראל והממשל בוואשינגטון, פרו־בריטיות מודגשת ואף אנטישמיות חבויה אצל אנשי מחלקת המדינה, ודאגה אמריקאית בפני מעמדה של ישראל בסכסוך הבין־גושי, אולם כל אלה אין חשיבותם עיקרית ושורש הבעיה נעוץ בראייתם של האמריקאים את ישראל כגורם של אי־יציבות במזרח התיכון וברצונם למתן או אף לסיים את הסכסוך הישראלי–ערבי.

מסקנה זו של המדינאים הישראלים בתחילת 1950, שנתמכת גם על־ידי מה שידוע לנו היום על הדיונים הפנימיים האמריקאיים,[25] הביאה אותם להשקיע מאמצים רבים במשא־ומתן עם הירדנים ולנסות לערב את האמריקאים בכל השלבים והמהלכים שלו. פריצת־דרך ביחסים עם ירדן או עם מדינה ערבית אחרת אמנם לא התרחשה אולם ביחסים עם ארצות־הברית חלה תמורה מרחיקת־לכת. ראובן שילוח, שביקר בארצות־הברית לאחר תקופה ארוכה ושוחח עם אנשי מחלקת המדינה, הבחין ב"שינוי רדיקלי שהתחולל... באופי היחסים בינינו ובין ממשלת ארצות־הברית": ישראל לא נחשדת יותר במזימות ותככים אלא רואים בה בת־ברית נאמנה וגורם של יציבות במזרח התיכון.[26] לא היה זה רק שינוי באווירה אלא היו גם השלכות מעשיות שעיקרן היענות רבה יותר לבקשותיה של ישראל בתחום הכלכלי ובגישה עניינית ואף אוהדת בכל הבעיות שהיו תלויות ועומדות בין ישראל ובין האו"ם – בעיית ירושלים, הפרות שביתת־הנשק ובעיית הפליטים הערבים. רק בתחום אחד לא חל מפנה: ארצות־הברית לא שינתה את מדיניות אספקת הנשק שלה למזרח התיכון ונושא זה מבחינתה של ישראל היה מכריע.

הצהרת שלוש המעצמות יצרה לישראל בעיה בתחום יחסיה עם ברית־המועצות ועם מדינות הגוש המזרחי. לאחר מתן ההצהרה פתחו נציגי ישראל במסע של שכנוע והסבר במדינות הגוש כשהם מנסים להדגיש את עובדת היות ההצהרה צעד חד־צדדי שלא ביזמת ישראל, שבא לחזק ולהוסיף על החלטות ועקרונות האו"ם בדבר שמירת השלום, ואת

24. ראה, למשל, מס' 62, 222.
25. ראה *FRUS*, 1950, V, pp. 122ff.
26. ראה מס' 415.

אי־מחויבותה של ישראל לעקרונות הגנת האיזור שבתוך ההצהרה.[27] המאמץ הדיפלומטי שעשתה ישראל במזרח אירופה היה מבחינות רבות לריק. הסובייטים ובני־בריתם רשמו כבר זה זמן רב את ישראל כמדינה המצויה בתחום ההשפעה של ארצות־הברית. מבחינה פורמלית הוסיפו אמנם להתקיים יחסים מלאים ובמסגרת האומות־המאוחדות התקיימו שיחות רבות ובאווירה ידידותית בין נציגי ישראל ומדינות מזרח אירופה, אולם לקשרים אלה לא היתה משמעות רבה והפגישות הלבביות באו"ם היו רק פועל יוצא של הבידוד הסובייטי בזירה זו וההערכה של אנשי הגוש המזרחי כי לישראל מקורות מידע טובים.

מנקודת מבטה של ישראל משקל הכובד ביחסים עם הגוש המזרחי היה שמירת הקשר עם הקיבוצים היהודים שם והניסיון להעלות ארצה מספר רב ככל האפשר של יהודים. במרוצת 1950 נחלה ישראל מבחינה זו הצלחה מסוימת. העלייה מפולין, שהחלה עוד ב־1949, נמשכה בקצב של כמה מאות עולים בחודש; רומניה, שנקטה עד אז מדיניות מחמירה של איסור עלייה, פתחה במפתיע את שעריה בשיעור של אלפים אחדים בחודש; לעומת זאת, הקיבוץ היהודי הגדול בהונגריה נותר כמעט ללא מוצא לעלייה ונציגי ישראל ניהלו משא־ומתן ממושך וקשה לאפשר את יציאתן של 3000 נפשות, שהונגריה ניאותה לשחרר עוד ב־1949, אך מתן היתר היציאה עבורן התעכב. גורלם של יהודי ברית־המועצות היה פרשה בפני עצמה. ישראל חששה בעבר לדרוש בצורה חד־משמעית והחלטית מתן אפשרות עלייה ליהודי רוסיה, אולי מתוך חישוב ששתיקה בתחום זה תקל על יציאת היהודים מהמדינות הגרורות, שמשטרן הפנימי עדיין לא התייצב על רמה נוקשה כזו כמו של ברית־המועצות. ב־1950 חל מפנה מסוים בתחום זה. הידיעות הרבות על מצבם הקשה של יהודי רוסיה, על גירושים ורדיפות, עוררו את המחשבה שמא יש לאזור עוז ולתקוף את הבעיה במרכזה.[28] ההזדמנות לכך נקרתה בפגישה שקיים שרת עם שר החוץ הסובייטי וישינסקי במהלך עצרת האו"ם. תשובתו של וישינסקי היתה שלילית והוא הסביר כי מתן היתר היציאה עומד בניגוד לכל עצם המשטר הפנימי של ברית־המועצות.[29] דבריו של וישינסקי סתמו את הגולל על כל ניסיון לפעולה ישראלית בתחום זה למשך שנים מספר.

ביחסיה של ישראל עם שאר מדינות העולם חלה ב־1950 התייצבות והתבססות. מבחינתה של ישראל היתה חשיבות מיוחדת להידוק הקשרים עם מדינות אסיה. בתחילת השנה הכירה ישראל בסין העממית ובאינדונזיה, אך מדינות אלה לא היו מוכנות להקים קשרים דיפלומטיים עם ישראל. ההודים, שהכירו בישראל בספטמבר 1950, הודיעו במפורש שאין בכוונתם לכונן יחסים דיפלומטיים אתה. הנימוק שהביאו היה תקציבי,[30] אך לישראל היה מידע כי אין ההודים ששים להדק את קשריהם עם ישראל וכי ההכרה, שבאה במאוחר ולאחר מאמצים לא מעטים מצדה של ישראל, לא ניתנה בלב שלם. פרשה בפני עצמה היו הקשרים שהתפתחו עם איראן. לישראל היה עניין מיוחד במדינה זו כמדינה מזרח־תיכונית ומוסלמית שאיננה חברה בליגה הערבית ואשר שימשה ארץ מעבר לעלייה מעיראק. האיראנים, שהיו להם אינטרסים כלכליים בישראל, הודיעו באורח חד־צדדי על שיגור נציג לישראל, ורק לאחר שהובהר להם כי אי־אפשר לשלוח נציג ללא הכרה, הודיעו על הכרה במדינה.[31] לאחר מכן החלה התדיינות ממושכת על מינוי נציג ישראלי בטהרן שלא הגיעה לסיומה. ישראל נותרה ב־1950 ללא נציג רשמי באיראן.

27. ראה מס' 254, 275.
28. ראה מס' 133, 378.
29. ראה מס' 443.
30. ראה הערת־עורך, עמ' 542.
31. ראה מס' 21, 132.

לעומת העניין הרב והפעילות לקשירת יחסים עם מדינות אסיה נזהרה ישראל ביחסיה עם ספרד של פראנקו ועם שתי המדינות הגרמניות שהחלו להתגבש תחת משטר הכיבוש של המעצמות. במסגרת מאמציה של ספרד להשיג לגיטימציה בינלאומית היא ניסתה להתקרב גם לישראל. בישראל היו חילוקי־דעות אם ליזום קשרים עם ספרד. על כפות המאזניים עמדה, מחד גיסא, תמיכתו של פראנקו במשטרים הפאשיסטיים של מוסוליני והיטלר, ומאידך גיסא העזרה הממשית שהגישה ספרד ליהודים במהלך מלחמת העולם השנייה. לאחר דיונים פנימיים הוחלט לבסוף להמשיך ולהתנגד במסגרת האו"ם לריהביליטציה של מדינה זו וכן לא להכיר בה למרות שהיה ברור כי הדבר עלול להקשות על יחסיה של ישראל עם כמה ממדינות אמריקה הלטינית.[32]

פרשת היחסים עם גרמניה היתה עניין סבוך יותר וטעון רגשות. העמדה הישראלית אמרה שאין לקיים כל מגע עם הגרמניות ויש להתעלם מפניות נציגיהן הרשמיים.[33] עם זאת היה ברור כי המדינה ההולכת ונוצרת בחלק המערבי של איזור הכיבוש עתידה לתפוס מקום מרכזי מבחינה כלכלית ומדינית באירופה וההתעלמות ממנה תביא רק נזק לישראל. לכך נוסף מצב לא ברור מבחינת המשא־ומתן שהתנהל על פיצויים ורסטיטוציה של רכוש יהודי, כאשר מספר רב של גופים יהודיים ניהלו בעת ובעונה אחת מגעים עם רשויות שונות בגרמניה, תוך הוצאת שם רע וגרימת נזק לעניין היהודי. הפרשה הגרמנית היתה נושא לדיונים אחדים במשרד החוץ ובפורומים בין־משרדיים אחדים. במהלך כל ההתייעצויות היה ברור שיש להגביל את היחסים עם גרמניה או עם שלטונות הכיבוש בגרמניה רק לעניין הרסטיטוציה והפיצויים ולא היה אפילו גורם אחד שהציע שישראל תעניק ריהביליטציה לעם הגרמני או תחל בתהליך של נורמליזציה ביחסים המדיניים. המסקנה שהתגבשה בדיונים אלה היתה כי אין מנוס מריכוז כל הפעולות להחזרת רכוש ופיצויים במוסד אחד, שיוקם על־ידי ממשלת ישראל בשיתוף עם ארגונים יהודיים, ושיש להקים נציגות רשמית של ישראל ליד הנציבים העליונים של המעצמות בגרמניה.[34] החלטה זו, שנפלה בדרג הפקידותי, היתה זקוקה להכרעה ממשלתית, אך הממשלה לא מיהרה להחליט בנושא שהיה מועד לסערה פוליטית פנימית. ההכרעה זורזה לבסוף על־ידי מעצמות המערב, שמיהרו להסדיר את יחסיהם עם גרמניה המערבית לנוכח המלחמה הקרה. ב־23 באוקטובר שיגרו מדינות אלה איגרת לישראל, הודיעו לה על הפסקת מצב המלחמה עם גרמניה והביעו תקווה כי ישראל תנקוט צעד דומה.[35] פנייה זו המריצה את הממשלה להכרעה וב־3 בינואר 1951 הוחלט כי "נציגי ישראל יפנו לממשלות המרכזיות של מעצמות הכיבוש בדבר הבטחת פיצויים מאת גרמניה והחזרת רכושם של היהודים". משרד החוץ הרחיק לכת והציע לשגר משלחת אל שלטונות הכיבוש בגרמניה אך הצעתו לא התקבלה.[36]

נושא נוסף שלא בא על תיקונו במהלך 1950 היו היחסים עם הכנסיה הקאתולית והוואטיקן. המכשול הגדול במגעים עם הכנסיה היה החלטת האו"ם מדצמבר 1949 שחזרה ודרשה את בינאום ירושלים. הניסיון לסכל את מימושה של החלטה זו היה העיסוק המרכזי של מדיניות החוץ הישראלית בחודשים הראשונים של השנה. התחליף שהציעה ישראל לבינאום היה פיקוח של האו"ם על המקומות הקדושים או לכל היותר מתן מעמד

32. ראה מס' 348, 393.
33. ראה מס' 362.
34. ראה מס' 366.
35. ראה מס' 423.
36. ראה מ. קרן אל מ. שרת, 13 בינואר 1951, 93.01/2207/12.

אקסטרטריטוריאלי למקומות הקדושים העיקריים של הנצרות. בת־בריתה האמינה ביותר של ישראל בפרשה זו היתה ירדן, שהתנגדותה לבינאום היתה מוחלטת עוד יותר מזו של ישראל, אולם התקווה שהאינטרס המשותף יביא את שתי המדינות גם להסדר מדיני בתחומים אחרים לא התגשמה. ככל שנקפה השנה התברר לישראל כי החלטת הבינאום של האו"ם לא רק איננה בת־מימוש, אלא גם איננה זוכה בתמיכה החלטית ומתמשכת של מעצמה כל־שהיא. ברית־המועצות, שתמכה בהצעה ב־1949, חזרה בה לאחר שהתברר לה כי ההצעה כרוכה בכפיית שלטון זר על תושבי ירושלים בניגוד לרצונם. צרפת, המגינה המסורתית של האינטרסים הנוצריים במזרח, עשתה הרבה תמרונים אך לא נקטה יוזמה פעילה. ארצות־הברית ובריטניה התייחסו מלכתחילה אל הצעת הבינאום בשלילה. בסופו של דבר התפזר המושב החמישי של עצרת האו"ם בסתיו 1950 מבלי שיקבל החלטה בדבר מימוש הבינאום והחלטת 1949 נותרה על הנייר בלבד. ישראל יצאה מהעימות הרציני הראשון שלה עם האו"ם ללא פגע.

בסיכומו של דבר מעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית התחזק והתבסס במהלך שנת 1950. סייעו לכך לא במעט היציבות המדינית והצבאית היחסית ששררה במזרח התיכון, איתנותו של המשטר הפנימי בישראל והצביון הדמוקרטי והפרלמנטרי שהתגבש במהלך השנה הראשונה של קיום המדינה. יציבות זו בלטה במיוחד על רקע התסיסה החברתית והמדינית במדינות שסבבו את ישראל ועל רקע היריבות הבין־גושית והתגברותה של המלחמה הקרה, שהגיעה לשיאה במשבר הקוריאני.

עמדתה של ישראל בסכסוך הבין־גושי נקבעה ונוסחה בצורה תמציתית על־ידי בן־גוריון עוד ב־1949. עמדה זו אמרה כי מדינת ישראל איננה פסיבית ונייטרלית בוויכוח הגדול שמפלג את העולם ומבחינת המשטר הפנימי היא דמוקרטית ואנטי־קומוניסטית; למרות זאת ישראל אינה יכולה להזדהות מבחינה מדינית עם מדינות המערב משום שיש לה אינטרסים חיוניים בתחום העלייה והביטחון שקשורים במדינות מזרח אירופה ומשום שהצטרפות כזאת לא תתרום לשלום בעולם. בכל מקרה, בן־גוריון סייג את עמדתה של ישראל למצב בו שורר שלום בעולם.[37] במרוצת 1950, כאשר הלך והתברר כי הפילוג הבין־גושי הולך ומעמיק וכי יש סכנה מוחשית להתפרצותם של מעשי איבה, גבר הלחץ מצדם של דיפלומטים ישראלים, בעיקר כאלה ששירתו במדינות המערב, לזנוח את הנוסחה של אי־הזדהות ולהתייצב באורח ברור לצד המחנה המערבי.[38] טענתם של אותם דיפלומטים היתה כי ישראל אינה מפיקה כל תועלת במונחים של עזרה צבאית ועלייה ממדינות מזרח אירופה מהעמדה הזהירה של אי־הזדהות שהיא מקיימת בקפדנות, ולעומת זאת, חוסר הבהירות שבעמדתה מונע ממנה סיוע ממשי ממדינות המערב.

הוויכוח הפנימי במשרד החוץ, ומבחינות מסוימות במדינת ישראל בכלל, הוכרע עם פרוץ של המלחמה בקוריאה. החלטתן של ארצות־הברית ומדינות המערב להתערב במלחמה במסגרת של צבא האו"ם ובתוקף החלטות של ארגון האו"ם פתחה פתח לישראל להצטרף אל מחנה המערב אך להדגיש בעת ובעונה אחת כי היא עושה זאת מתוך מחויבות לארגון הבינלאומי ותוך קיום החלטותיו. יחד עם זאת גם לאחר הודעתה על תמיכתה בהחלטות מועצת הביטחון על התערבות צבאית בקוריאה שמרה ישראל על קו ייחודי משלה שעיקרו היה ניסיון להגביל את הסכסוך ולהשכין שלום בין הצדדים,[39] והסיוע שהגישה לכוחות

37. ראה כרך 4, מס' 292.
38. ראה, למשל, מס' 263, 302, 360.
39. ראה מס' 498, 500.

האו"ם היה בעל אופי הומניטרי בלבד. עמדתה המיוחדת של ישראל התבטאה גם בתמיכתה בקבלת סין העממית לאו"ם בניגוד לדעתה של ארצות־הברית.

* * *

לשנת 1950 יש ייחוד מסוים בתולדותיה של ישראל. זאת היתה אולי השנה היחידה שבה לא עמדו בפני המדינה הכרעות דוחקות בעלות אופי קיומי. המלחמה עם מדינות ערב הסתיימה, אמנם ללא שלום חוזי, אך בהסדר מניח את הדעת של שביתת־נשק שנראה אז כממלא את יעודו; היחסים עם מדינות ערב לא הגיעו אז עדיין למצב של קיפאון מוחלט ומדי פעם הסתמן סיכוי להחלפת שביתת־הנשק בהסדר יציב יותר; היחסים עם המעצמות נראו תקינים ולמרות החששות הכבדים לגורלם של יהודי ברית־המועצות וארצות מזרח אירופה התנהל דיאלוג עם מדינות גוש זה ומספר ניכר של יהודים עדיין יצא לישראל. מצב זה נטע אשליה מסוימת בקרבם של כמה מנהיגים ודיפלומטים בישראל שמא ישראל היא מדינה ככל המדינות, ואפשר שהוא עמד מאחורי הוויכוח הער שהתנהל באותו הזמן על "האוריינטציה" הבינלאומית של ישראל, כאילו עומדות לפני המדינה ברירות אחדות וביכולתה להכריע לכאן או לכאן. לאמיתו של דבר הסתמנו כבר ב־1950 כמה מאבני־הנגף שעתידות להכביד על ניהול ענייני החוץ של המדינה ולצמצם את כושר התמרון שלה. החשובות שביניהן היו התלות הכלכלית ההולכת וגוברת בייבוא הון מבחוץ, שפירושה המעשי היה הזדקקות לסיוע של ממשלת ארצות־הברית, וריבויים של האירועים בגבולות, שעתידים למקד בעתיד את תשומת־הלב בנושאים של ביטחון שוטף על חשבון התוויית מדיניות לטווח ארוך. על כל פנים, עם צאתה של שנת 1950 החזות נראתה עדיין בהירה, מדינת ישראל נראתה כיושבת לבטח, מקבצת את גלויות העם היהודי, משקמת את הריסות המלחמה ולוקחת חלק, כחברה מכובדת בקהיליה הבינלאומית, בכל הוויות העולם.

יהושע פרוינדליך

רשימת ארכיונים וקיצורים במראי־מקום

גנזך המדינה

93. חטיבת משרד החוץ, נציגויות בחוץ־לארץ
- 93.01 מברקי צופן
- 93.02 פאריס
- 93.03 ניו יורק
- 93.04 לונדון
- 93.08 ואשינגטון
- 93.10 בודאפשט
- 93.18 אנקרה
- 93.24 שטוקהולם

130. חטיבת משרד החוץ, המשרד הראשי
- 130.02 לשכות שר החוץ והמנכ"ל
- 130.03 המחלקה למוסדות בינלאומיים
- 130.09 מברקי צופן
- 130.10 מחלקת מערב־אירופה
- 130.11 מחלקת מזרח־אירופה
- 130.13 מחלקת חבר־העמים הבריטי
- 130.15 מחלקת המזרח התיכון
- 130.16 מחלקת שביתת־הנשק
- 130.20 מחלקת ארצות־הברית

גנזך וייצמן (קיצור: ג"ו)

רשימה ביבליוגרפית וקיצורים במראי־מקום

(ברשימה זו מובאים שמות הספרים והפרסומים הנזכרים בהערות)

א. כללי

הורוביץ, דוד, בשליחות מדינה נולדת, ירושלים תשי"ב

דברי הכנסת, מושב שני של הכנסת הראשונה, תש"י, כרך III

דברי הכנסת, מושב שני של הכנסת הראשונה, תש"י, כרך VI

מדינת ישראל, גנזך המדינה, ההסתדרות הציונית העולמית, הארכיון הציוני המרכזי, תעודות מדיניות ודיפלומטיות, דצמבר 1947 – מאי 1948, ירושלים תש"ם (קיצור: תעודות, דצמבר 1947 – מאי 1948)

מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך ראשון, מאי – ספטמבר 1948, ירושלים תשמ"א (קיצור: כרך I)

מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך שני, אוקטובר 1948 – אפריל 1949, ירושלים תשמ"ד (קיצור: כרך 2)

מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך שלישי, שיחות שביתת־הנשק עם מדינות ערב, דצמבר 1948 – יולי 1949, ירושלים תשמ"ג (קיצור: כרך 3)

מדינת ישראל, גנזך המדינה, תעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל, כרך רביעי, מאי – דצמבר 1949, ירושלים תשמ"ו (קיצור: כרך 4)

Foreign Relations of the United States, 1946, Vol. VII, Washington 1969 (קיצור: *FRUS*, 1946, VII)

Foreign Relations of the United States, 1949, Vol. VI, Washington 1977 (קיצור: *FRUS*, 1949, VI)

Foreign Relations of the United States, 1950, Vol. V, Washington 1978 (קיצור: *FRUS*, 1950, V)

The Jewish Agency's Digest of Press and Events, Vol. III, September 1950 – December 1951

ב. פרסומי האו"ם

United Nations Conciliation Commission for Palestine, *Final Report of the United Nations Economic Survey Mission for the Middle East,* 28 December 1949

(מסמך או"ם A/AC.25/6)

United Nations, *Official Records of the General Assembly, Fifth Session, Verbatim Records of Meetings,* Vol. I, 19 September to 15 December [1950]

(קיצור: *GAOR, Fifth Session, Plenary*)

United Nations, *Official Records of the General Assembly, Fifth Session, First Committee, [...] Summary Records of Meetings,* 20 September – 18 December [1950]

(קיצור: *GAOR, Fifth Session, First Committee*)

United Nations, *Official Records of the General Assembly, Fifth Session, Sixth Committee, Legal Questions, Summary Records of Meetings,* 20 September to 4 December [1950]

(קיצור: *GAOR, Fifth Session, Sixth Committee*)

United Nations, *Security Council Official Records, Fifth Year*

(קיצור: *SCOR, Fifth Year*)

United Nations, *Security Council Official Records, Fifth Year, Supplement for June, July and August 1950*

(קיצור: *SCOR, Fifth Year, Supplement*)

United Nations, *Security Council Official Records, Fifth Year, Resolutions and Decisions* [1950]

(קיצור: *SCOR, Fifth, Year, Resolutions and Decisions*)

United Nations, Trusteeship Council, Official Records, Fourth Year, Sixth Session, 19 January - 4 April 1950

(קיצור: *TCOR, Fourth Year, Sixth Session*)

Yearbook of the United Nations, 1950

רשימת התעודות, הערות־העורך והנספחים

.1 1.1.1950 **מ. שרת אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחה עם שגריר ארצות־הברית מקדונלד: קשיים במגעים עם ירדן, יוזמה מצרית למשא־ומתן עם ישראל.

.2 3.1.1950 **מ. קומיי אל צירות ישראל בלונדון** (מברק)
שיחה עם הציר הבריטי הלם: קשיים במגעים עם ירדן, תקפות חוזה ההגנה הבריטי–ירדני בגדה המערבית, התערבות ירדנית או עיראקית בסוריה.

.3 3.1.1950 **הנשיא וייצמן אל הנשיא טרומן**
התנגדות ישראל לכינון משטר בינלאומי בירושלים; דאגה מהזדיינות מדינות ערב.

3.1.1950 **הערת־עורך**
החלטת האומות־המאוחדות על משטר בינלאומי בירושלים ותכנית הפשרה של גארו.

.4 4.1.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
בינאום ירושלים – התנגדות ישראל לתכנית המובלעת של יושב־ראש מועצת הנאמנות גארו.

.5 4.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם גארו: אכזבת גארו מתגובת האמריקאים לתכניתו, תמיכת הצרפתים בתכנית גארו.

.6 4.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם רוס ממשלחת ארצות־הברית לאו"ם: עמדת ארצות־הברית לתכנית גארו.

.7 5.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פגישה עם גארו: הבהרת עמדת ישראל בפרשת הבינאום; פגישה עם באנץ' ממחלקת הנאמנות של האו"ם: חיוניות הסכם ירדני–ישראלי לפתרון בעיית ירושלים.

.8 5.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פגישה עם באנץ': צופה פשרה בשאלת ירושלים לאחר שלב של קיפאון.

.9 5.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פגישה עם נציג הוואטיקן לענייני האו"ם: הבהרה הדדית של עמדות הצדדים בשאלת ירושלים.

.10 5.1.1950 **ע. אוכמני אל י. ברזילי וש. אלישיב** (מברק)
עלייה מפולין.

.11 6.1.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
מגעים עם מצרים.

6.1.1950 **הערת־עורך**
התייעצות בענייני ירושלים.

.12 7.1.1950 **מ. פישר אל א. אבן** (מברק)
עמדת משרד החוץ הצרפתי לגבי שיחות ישראל–ירדן ותכנית גארו.

.13 8.1.1950 **ו. איתן אל א. אילת** (מברק)
שיחת ששון עם יאלצ'ין, נציג טורקיה בוועדת הפיוס: טורקיה חותרת לפעולת תיווך ישירה של הוועדה ולמגעים ישירים.

.14 8.1.1950 **ו. איתן אל א. אבן** (מברק)
עמדת ארגנטינה במועצת הנאמנות בנושא ירושלים.

.15 9.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הצעות לטקטיקה ישראלית בעניין ירושלים.

16. 10.1.1950 **מ. שרת אל ו. איתן**
תיקון היחסים בין מדינת ישראל ומוסדות הכנסיה הקאתולית שבישראל.

17. 10.1.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
סיכום האירועים ועמדות המדינות בנושא ירושלים.

18. 10.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם גארו: סדר־יום ונוהל של הדיון הירושלמי במועצת הנאמנות, אכזבה מהיעדר תמיכה ישראלית בתכניתו.

19. 10.1.1950 **ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
הכרת ישראל בסין העממית.

20. 11.1.1950 **י. שמעוני אל ו. איתן**
יחסי ישראל–יפן.

21. 11.1.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל ואיראן.

22. 13.1.1950 **ישיבת משלחת ישראל לעצרת הכללית של האו״ם**
תכנית גארו לפתרון שאלת ירושלים; עמדת ישראל לגבי ספרד של פראנקו.

23. 13.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם רוס ממשלחת ארצות־הברית לאו״ם: עמדת ארצות־הברית בעניין ירושלים.

24. 13.1.1950 **מ. קרן אל ו. איתן** (מברק)
הודעת מזכיר המדינה אצ׳יסון בעניין ההזדיינות הערבית.

25. 13.1.1950 **שיחת מ. קדרון – ג׳ שרינגהם**
שאלת ירושלים; עתידה של סוריה; חילופי השלטון במצרים; אספקת נשק בריטית לישראל.

26. 13.1.1950 **שיחת א. ששון – ש. גונאלתאי**
יחסי ישראל–טורקיה; המצב במזרח התיכון; הפליטים הערבים; שאלת ירושלים.

27. 15/19.1.1950 **ג. רפאל אל א. אבן**
גישושי השלום של מצרים; הקו המדיני הישראלי בפרשת ירושלים.

28. 15/16.1.1950 **ו. איתן אל א. אילת** (מברק)
פרטים על אספקת נשק למדינות ערב.

29. 16.1.1950 **מ. קרן אל ר. שילוח**
ביקורת על התרכזות מדיניות החוץ של ישראל בפרשת ירושלים והזנחת הנושא של הזדיינות הערבים.

30. 16.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
פעילות בארצות־הברית בקשר להזדיינות הערבית ואספקת נשק לישראל.

31. 17.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
עמדת ארצות־הברית בעניין ירושלים.

32. 18.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
המלצות לקו מדיני בעניין ירושלים.

33. 18.1.1950 **ו. איתן אל א. אבן** (מברק)
ידיעות על עמדת ארגנטינה והוואטיקן בעניין ירושלים.

34. 18.1.1950 **א. אילת אל ו. איתן** (מברק)
תכנית קלאפ לפיתוח המזרח התיכון.

35. 19.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם שוֹוֶל ממשרד החוץ הצרפתי: תכנית גארו, עמדת צרפת לגבי המגעים בין ישראל לירדן.

36. 19.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם קאדוגן, נציג בריטניה באו״ם: ירושלים, מגעים עם ירדן.

37. 19.1.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
תמיכת ישראל בצ׳כוסלובקיה על פניה של יוגוסלביה למקום שהתפנה במועצת הביטחון;

38. 19.1.1950 **ו. איתן אל מ. שרת**
יחסי ישראל–רומניה; עלייה מרומניה.

39. 22.1.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
שיחת מורגנטאו עם בן־גוריון: האוריינטציה הבינלאומית של ישראל, ביקור בן־גוריון בארצות־הברית.

40. 24.1.1950 **שיחת מ. דיין ור. שילוח – פאוזי אל־מולקי**
דיון על הסדר בירושלים.

41. 24.1.1950 **שיחת א. הרלין – ג׳. מקדונלד**
עמדת ארצות־הברית בעניין ירושלים.

42. 24.1.1950 **מ. קומיי אל צירות ישראל בלונדון** (מברק)
מהלכיו הצפויים של גארו במועצת הנאמנות וסיכום עמדות המדינות בעניין ירושלים; חידוש המשא־ומתן בין ישראל לירדן.

43. 24.1.1950 **פ. נפתלי אל מ. שרת**
פתיחת משא־ומתן עם גרמניה על פיצויים.

44. 25.1.1950 **הודעה לעיתונות מאת דובר ממשלת ישראל**
ההזדיינות הערבית.

45. 25.1.1950 **א. אבן אל א. אילת**
סיכום העמדה הישראלית בפרשת ירושלים לקראת שיחה במחלקת המדינה.

46. 25.1.1950 **מ. נמיר אל מ. שרת**
יחסי ישראל עם ברית־המועצות.

47. 26.1.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
תכנית ישראלית לפתרון בעיית המקומות הקדושים.

48. 26 / 27.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
יחסי ישראל–ארצות־הברית; ביקור ראש־הממשלה בארצות־הברית; ההזדיינות הערבית.

49. 26.1.1950 **שיחת מ. עליאש – מ. רייט**
אספקת נפט לחיפה דרך הצינור העיראקי; חילופי השלטון במצרים והשפעתם על יחסי מצרים–ישראל; המשא־ומתן בין ישראל וירדן; אספקת נשק בריטי לישראל.

50. 27.1.1950 **א. אילת אל ט. קולק** (מברק)
מבקש שישראל תגיב על הדין־וחשבון של קלאפ.

51. 28.1.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיחה עם גארו: עמדת ישראל בעניין ירושלים; שיחה עם מוניוז מהמשלחת של ארגנטינה למועצת הנאמנות: עמדת ארגנטינה בפרשת ירושלים.

52. 28.1.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיחות עם חברי ועדת הפיוס על נוהל ונושאים לדיון בדיוני המועצה.

53. 29.1.1950 **י. שמעוני אל ו. איתן**
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל לסין העממית.

54. 30.1.1950 **נאום ג. רפאל בפני ועדת הפיוס**
עמדת ישראל לאחר חידוש ישיבות ועדת הפיוס.

55. 30.1.1950 **שיחת ר. שילוח ומ. דיין – ס. רפאעי ופ. אל־מולקי**
הסכם ירדני–ישראלי על ירושלים.

56. 30.1.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל א. אילת** (מברק)
הנחיות לשיחה עם מזכיר המדינה אצ׳יסון: אספקת נשק לישראל.

57. 30.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
סיוע כלכלי מארצות־הברית; אספקת נשק מארצות־הברית.

58. 30.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
ביקור ראש־הממשלה בארצות־הברית.

59. 30.1.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
סיוע מארצות־הברית על־פי סעיף 4; הסכם סחר וידידות בין ישראל לארצות־הברית.

.60 30.1.1950 **מ. קומיי אל צירות ישראל בלונדון** (מברק)
אספקת נשק מבריטניה.

.61 30.1.1950 **ג. אבנר אל ו. איתן**
הצעה להסדר בעניין ירושלים ומעמד המקומות הקדושים.

.62 31.1.1950 **התייעצות במשרד החוץ**
יחסי ישראל–ארצות־הברית.

.63 31.1.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
עמדות המדינות עם פתיחת הדיון במועצת הנאמנות בשאלת ירושלים.

.64 31.1.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם אצ'יסון: אספקת נשק לישראל וההזדיינות הערבית.

.65 1.2.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחת יואינג עם הנשיא טרומן: אספקת נשק, ירושלים.

.66 1.2.1950 **ו. איתן אל משלחת ישראל בז'נבה** (מברק)
עמדת ארגנטינה במועצת הנאמנות.

.67 1.2.1950 **מ. כהני וג. רפאל אל ו. איתן** (מברק)
בקשת הנחיות לקראת המשך הדיון במועצת הנאמנות בשאלת ירושלים.

.68 1.2.1950 **מ. עמיר אל מ. שרת**
מדיניות ישראל.

.69 1.2.1950 **מ. נמיר אל ש. אלישיב** (מברק)
עמדת ישראל בבקשת קוריאה הצפונית להתקבל לאיגוד הדואר הבינלאומי.

.70 1.2.1950 **ע. אוכמני אל ש. אלישיב** (מברק)
מאמר השמצה על ישראל בעיתון פולני.

.71 2.2.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
התערבות מורגנטאו ביחסי ישראל–ארצות־הברית.

.72 2.2.1950 **מ. פישר אל ג. אבנר**
עמדת צרפת בעניין ירושלים.

.73 3.2.1950 **שיחת ר. שילוח ומ. דיין – פ. אל־מולקי**
משא־ומתן ירדני–ישראלי על הסדר בירושלים.

.74 3.2.1950 **שיחת מ. ששון – ע. אל־ברמי**
יחסי ישראל–ירדן.

.75 3.2.1950 **ג. רפאל אל מ. שרת**
עמדת ארצות־הברית בדיוני מועצת הנאמנות.

.76 3.2.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיחות עם חברי ועדת הפיוס.

.77 3.2.1950 **מ. עליאש אל מ. קומיי** (מברק)
סירוב בריטניה לספק נשק לישראל.

.78 3.2.1950 **מ. נמיר אל מ. שרת** (מברק)
מבקש לעודד את יחסי המסחר בין ישראל לברית־המועצות.

.79 5.2.1950 **מ. שרת אל ד. בן־גוריון** (מברק)
שיחת שרת עם הציר הבריטי הלם: אספקת נשק מבריטניה.

.80 6.2.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
יחסי ישראל עם סין העממית.

.81 7.2.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
פגישת מנהיגי הפועלים בארצות־הברית עם הנשיא טרומן בענייני יחסי ישראל–ארצות־הברית.

.82 7.2.1950 **א. הלוי אל ש. אלישיב**
עלייה מרומניה.

.83 9.2.1950 **י. ברזילי אל מ. שרת**
עלייה מפולין; החלפת נציגים דיפלומטיים עם פולין.

84. 10.2.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
התפתחויות בדיוני מועצת הנאמנות על ירושלים.

85. 10.2.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
פגישת מנהיגי הפועלים בארצות־הברית עם הנשיא טרומן.

86. 10.2.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיחה עם נציגי ארצות־הברית בוועדת הפיוס: שיחות ישראל–ירדן, מגעים עם מצרים; שיחה עם נציג צרפת: נוסחה לפתיחת משא־ומתן עם הערבים.

87. 10.2.1950 **מ. נמיר אל משרד החוץ** (מברק)
צעדים נגד יהודי ברית־המועצות.

88. 13.2.1950 **א. אילת אל ד. אצ׳יסון**
ההזדיינות הערבית ואספקת נשק מארצות־הברית לישראל.

89. 14.2.1950 **ו. איתן אל ג׳. מקדונלד**
תפיסת האיים סנפיר וטיראן על־ידי מצרים.

90. 14.2.1950 **א. אבן אל א. אילת** (מברק)
עמדות נציגי ארצות־הברית בוועדת הפיוס ובמועצת הנאמנות.

91. 14.2.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
ההזדיינות הערבית.

92. 16.2.1950 **מ. שרת אל א. אבן**
רישום דיווח של אבן על ההתפתחויות במועצת הנאמנות ובוועדת הפיוס.

93. 16.2.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
עמדת ישראל בעניין בינאום העיר העתיקה.

94. 16.2.1950 **מ. שרת אל א. אבן**
הגדרה של המקומות הקדושים.

95. 16.2.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
תכנית בואסנז׳ה לפתיחת משא־ומתן בחסות ועדת הפיוס.

96. 16.2.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
תגובת ישראל לדין־וחשבון של משלחת הסקר.

97. 17.2.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיחה עם סטייבלר מהמשלחת האמריקנית למועצת הנאמנות: עמדת ישראל בדיוני המועצה ויחסי ישראל–ירדן.

98. 17.2.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם צ׳אפמן: אספקת נשק מארצות־הברית.

99. 17.2.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם מאריי ופוטופסקי: שיחתם עם אצ׳יסון על אספקת נשק לישראל.

100. 19.2.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
קשיים בשיחות ישראל–ירדן.

101. 19.2.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
הוראות לקראת הופעת ישראל במועצת הנאמנות.

20.2.1950 **הערת־עורך**
הצעות ישראל בקשר למקומות הקדושים.

102. 21.2.1950 **א. אבן אל א. אילת** (מברק)
מאמץ להשיג הצבעה שלילית אמריקאית על טיוטת חוקת ירושלים במועצת הנאמנות.

103. 22.2.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
המהלכים הצפויים במועצת הנאמנות בדיון על בעיית ירושלים.

104. 23.2.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם הייר ממחלקת המדינה: עמדת ארצות־הברית במועצת הנאמנות, אספקת נשק.

24.2.1950 **הערת־עורך**
טיוטת הסכם אי־התקפה בין ישראל וירדן.

105. 24.2.1950 **טיוטת הסכם בין ישראל לירדן**
הסכם אי־התקפה לחמש שנים.

106. 24.2.1950 **ג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
משא־ומתן ישראלי–מצרי על הסדרים ברצועת עזה.

107. 24.2.1950 **ע. אוכמני אל ש. אלישיב** (מברק)
עלייה מפולין.

108. 27.2.1950 **מ. שרת אל א. אבן וג. רפאל** (מברק)
משא־ומתן ישראלי–מצרי על הסדרים ברצועת עזה.

109. 27.2.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
הסכם ישראלי–ירדני על המקומות הקדושים וירושלים.

110. 27.2.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם הייר ממחלקת המדינה: עזרה פעילה של ארצות־הברית במועצת הנאמנות.

111. 27.2.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה נוספת עם הייר: עזרה פעילה של ארצות־הברית במועצת הנאמנות.

112. 28.2.1950 **טיוטות להסכם אי־התקפה בין ירדן וישראל**
טיוטה ירדנית, טיוטה ישראלית וחילופי־דברים בין המשלחות.

113. 28.2.1950 **א. אבן אל א. לוריא וא. אילת** (מברק)
סקירה על המצב במועצת הנאמנות והצעות לפעולה בארצות־הברית.

114. 28.2.1950 **ג. רפאל אל יושב־ראש ועדת הפיוס לארץ־ישראל**
משא־ומתן ישראלי–מצרי על הסדרים ברצועת עזה.

115. 28.2.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם מונעם מהמשלחת המצרית לז'נבה: יחסי ישראל–מצרים.

116. 28.2.1950 **ש. אלישיב אל מ. נמיר**
התרופפות היחסים בין מחלקת מזרח אירופה וצירות ברית־המועצות בישראל.

117. 2.3.1950 **ר. הייר אל א. אילת**
אספקת נשק מארצות־הברית.

118. 2.3.1950 **א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
שיחות בין מצרים וישראל.

119. 2.3.1950 **ג. רפאל אל מ. שרת**
יחסי ישראל–מצרים.

120. 2.3.1950 **א. אבן אל א. לוריא וא. אילת** (מברק)
תיאום מדיניות בין ארצות־הברית וישראל במועצת הנאמנות בעניין ירושלים.

121. 2.3.1950 **מ. נמיר אל משרד החוץ** (מברק)
פרסומים עוינים בעיתונות הסובייטית.

122. 3.3.1950 **לשכת שר החוץ אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
התפטרות ממשלת ירדן על רקע התנגדות להסכם עם ישראל.

123. 3.3.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
תחזית על התפתחות האירועים בנושא ירושלים וסיכום עמדות המדינות במועצת הנאמנות.

124. 3.3.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
סיכום ההתפתחויות בוועדת הפיוס.

125. 3.3.1950 **שיחת א. אבן וג. רפאל – מ. עבד אל־מונעם מוצטפה**
יחסי ישראל–מצרים.

126. 5.3.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
קשיים במשא־ומתן בין ישראל וירדן.

127. 5.3.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
חילוקי־דעות בירדן סביב ההסכם בין ישראל לירדן.

128. 5.3.1950 **מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
עליית יהודי עיראק.

129. 6.3.1950 **מ. שרת אל א. אבן וג. רפאל** (מברק)
שיחות בין מצרים וישראל.

130. 7.3.1950 **שיחת ר. שילוח ומ. דיין – המלך עבדאללה**
משא־ומתן על הסכם ישראלי–ירדני.

131. 7.3.1950 **מ. שרת אל מ. עליאש** (מברק)
לחץ הליגה הערבית על ירדן להימנע מהסכם עם ישראל.

132. 7.3.1950 **א. לוריא אל מ. שרת** (מברק)
הכרת איראן בישראל.

133. 8.3.1950 **מ. שרת אל מ. נמיר**
מצב יהודי ברית־המועצות.

134. 9.3.1950 **מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
סיכום אירועי המשא־ומתן בין ישראל לירדן.

135. 9.3.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם הייר: קשיים במשא־ומתן בין ישראל לירדן.

136. 12.3.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
עליית יהודי עיראק.

137. 13.3.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
מתקפה דיפלומטית ותעמולתית ישראלית בעקבות סירוב הערבים לשאת ולתת במסגרת ועדת הפיוס.

138. 13.3.1950 **י. שמעוני אל ו. איתן**
יחסי ישראל–אינדונזיה.

139. 16.3.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
ביקור הגנרל ג'וזף ל. קולינס בישראל.

140. 16.3.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
סיוע ארגונים בינלאומיים בעליית יהודי עיראק.

141. 17.3.1950 **ג. לנדאואר אל מ. שרת**
תביעות ישראל מגרמניה.

142. 19.3.1950 **מ. שרת אל א. קפלן**
חיזוק אחיזתה של ישראל באילת.

143. 19.3.1950 **מ. שרת אל א. אילת**
יחסי ישראל–הודו.

144. 21.3.1950 **א. אבן אל מ. שרת וו. איתן**
סיכום המגעים בז'נבה עם ועדת הפיוס ומועצת הנאמנות ותכניות עבודה לעתיד.

145. 21.3.1950 **ק. דה־בואסנז'ה אל ג. רפאל**
משא־ומתן ישראלי–מצרי על הסדרים ברצועת עזה.

146. 23.3.1950 **ג. רפאל אל ק. דה־בואסנז'ה**
משא־ומתן ישראלי–מצרי על הסדרים ברצועת עזה.

147. 23.3.1950 **מ. קדרון אל מ. קומיי** (מברק)
שיחה עם סטראנג ממשרד החוץ הבריטי: אספקת נשק לישראל.

148. 26.3.1950 **ד. הורוביץ אל א. קפלן ומ. שרת** (מברק)
הסכם כספי בין ישראל ובריטניה.

149. 27.3.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פנייה לממשלות המיוצגות במועצת הנאמנות בדבר השפעת חוקת ירושלים על עתיד העיר.

150. 27.3.1950 **צירות ישראל בבואנוס איירס אל א. לוריא** (מברק)
שיחת צור עם פרון: עמדת ארגנטינה בפרשת ירושלים.

151. 27.3.1950 **מ. קרן אל מ. שרת** (מברק)
עליית יהודי עיראק.

152. 28.3.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
הזמנת הנציגים במועצת הנאמנות לביקור בירושלים.

153. 28.3.1950 **א. אבן אל א. לוריא וא. אילת** (מברק)
מאמץ לשינוי עמדת ארצות־הברית במועצת הנאמנות.

154. 28.3.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם באנץ': בעיית ירושלים, ארצות־הברית וועדת הפיוס.

155. 28.3.1950 **שיחת נ. גולדמן – ד. אצ'יסון**
ההזדיינות הערבית; היחסים בין הסוכנות היהודית וממשלת ישראל; בעיית ירושלים.

156. 29.3.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
הגשת תזכיר של ועדת הפיוס.

157. 29.3.1950 **תזכיר של ועדת הפיוס**
הצעת נוהל חדש למשא־ומתן בין ישראל למדינות ערב.

158. 29.3.1950 **ק. דה־בואסנז'ה אל ג. רפאל**
משא־ומתן ישראלי–מצרי.

159. 29.3.1950 **נ. גולדמן אל ד. אצ'יסון**
עמדת ארצות־הברית בהצבעה הסופית על חוקת ירושלים.

160. 29.3.1950 **ש. גינוסר אל ו. איתן**
תיווך איטלקי בין ישראל ומצרים; עמדת הוואטיקן בעניין ירושלים; ביקור גארו ברומא.

161. 29.3.1950 **מ. קדרון אל מ. קומיי**
יחסי ישראל–בריטניה.

162. 30.3.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
ישיבת מועצת הליגה הערבית בקהיר; ההזדיינות הערבית.

163. 31.3.1950 **איגרת בעל־פה מאת ממשלת ישראל**
ההשלכות השליליות של אימוץ חוקת ירושלים על־ידי מועצת הנאמנות.

164. 31.3.1950 **תזכיר לוועדת הפיוס**
מאמצי הפיוס ומצב היחסים בין ישראל לערבים.

165. 31.3.1950 **א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
שאלת פרסום התזכיר הישראלי לוועדת הפיוס.

166. 31.3.1950 **מ. פישר אל ג. אבנר**
הוראות למשלחת צרפת לקראת ההצבעה במועצת הנאמנות.

167. 31.3.1950 **א. הלוי אל ש. אלישיב**
עלייה מרומניה.

168. 3.4.1950 **מ. שרת אל א. פורמן**
הזמנה לנציגי המדינות החברות במועצת הנאמנות לבקר בירושלים.

169. 3.4.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
משא־ומתן עם הערבים באמצעות ועדת הפיוס.

170. 3.4.1950 **א. דרפקין אל ו. איתן**
מדיניות ישראל כלפי ספרד.

4.4.1950 **הערת־עורך**
התקנון החוקתי של ירושלים.

171. 4.4.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
תגובת ישראל לאימוץ חוקת ירושלים על־ידי מועצת הנאמנות.

172. 5.4.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם אצ'יסון: החלטות הליגה הערבית בנוגע להסכמים עם ישראל, שיחות ישראל–ירדן, ההזדיינות הערבית.

173. 6.4.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
שיחה עם דה־בואסנז'ה: משא־ומתן עם מדינות ערב.

174. 7.4.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחות עם הנספחים הצבאיים של ארצות־הברית בישראל: אספקת נשק מארצות־הברית.

175. 7.4.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
עלייה מעיראק.

176. 7.4.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
הזמנת ממשלת בורמה למשלחת מייעצת מישראל.

177. 8.4.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית; האוריינטציה הגלובלית של ישראל.

178. 9.4.1950 **מ. שרת אל י. ידין**
הסדרת קשר קבוע בין המטכ"ל למשרד החוץ.

179. 9.4.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
הזמנה של גארו לשיחות על יישום החלטת מועצת הנאמנות על ירושלים.

180. 10.4.1950 **א. אבן אל א. קורדייה**
תכניות ומהלכים בעניין ירושלים לאחר החלטת מועצת הנאמנות לאמץ את תכנית הבינאום.

181. 10.4.1950 **שיחת מ. שרת – סיר אלכסנדר נוקס הלם**
אספקת נשק מבריטניה; החלטות מועצת הליגה הערבית; יחסי ישראל– בריטניה.

182. 11.4.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם שר ההגנה של ארצות־הברית ג'ונסון: אספקת נשק מארצות־הברית.

183. 11.4.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
עלייה מעיראק.

184. 11.4.1950 **ר. בנשלום אל ש. אלישיב**
עלייה מצ'כוסלובקיה.

185. 11.4.1950 **א. הלוי אל ש. אלישיב** (מברק)
עלייה מרומניה.

186. 11/12.4.1950 **התייעצות מדינית**
שאלת ירושלים.

187. 13.4.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
מגעים מדיניים של בואסנז'ה בבירות ערב ועתיד עבודת ועדת הפיוס.

188. 13.4.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
מהלכים עתידים של ישראל בקשר לוועדת הפיוס.

189. 13.4.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
עלייה מעיראק.

190. 14.4.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הצעה למדיניות ישראלית בעניין ירושלים.

191. 14.4.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
מהלכים עתידים של ישראל בקשר לוועדת הפיוס.

192. 14.4.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

193. 16.4.1950 **מ. שרת אל א. אבן**
החלטת הממשלה על מדיניות ישראל בעניין ירושלים.

194. 16.4.1950 **א. בירן אל מ. שרת**
שיחות ועדת הפיוס בקהיר; שיחה עם עמרי, חבר ועדת שביתת־הנשק הישראלית– ירדנית.

16.4.1950 **הערת־עורך**
שינוי עמדתה של ברית־המועצות בעניין ירושלים.

195. 17.4.1950 **מ. ששון אל א. ששון**
השקפה חדשה על המדיניות הערבית של ישראל.

196. 18.4.1950 **מ. שרת אל א. אילת** (מברק)
המדיניות הערבית של בריטניה.

197. 18.4.1950 **מ. כהני אל מ. שרת** (מברק)
תשובת מדינות ערב לתזכיר ועדת הפיוס מ־29 במארס.

198. 18.4.1950 **ו. איתן אל צירות ישראל במוסקבה** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים עם סין העממית.

199. 19.4.1950 **א. אילת וא. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה במחלקת המדינה: מדיניות ישראל בשאלת ירושלים.

200. 19.4.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחת יואינג עם הנשיא טרומן: ההזדיינות הערבית.

201. 20.4.1950 **התייעצות מדינית**
תכנון מהלכיה של ישראל בשאלת ירושלים.

202. 20.4.1950 **שיחת מ. שרת – סיר אלכסנדר נוקס הלם**
יחסי ישראל–בריטניה.

203. 20.4.1950 **מ. שרת אל מ. פישר** (מברק)
הוראות לשיחה עם בואסנז'ה בעניין המשך עבודת ועדת הפיוס.

21.4.1950 **הערת־עורך**
סיפוח הגדה המערבית על־ידי ממלכת ירדן – 24 באפריל 1950.

204. 21.4.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם הייר ממחלקת המדינה: מדיניות ארצות־הברית במזרח התיכון.

205. 21.4.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
המשך עבודת ועדת הפיוס.

206. 21.4.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחת צ'פמן ובראנן עם אצ'יסון: אספקת נשק לישראל.

207. 21.4.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
פעילות א. ה. סילבר בקרב המפלגה הרפובליקאית.

21.4.1950 **הערת־עורך**
שיחות גארו ברומא – אפריל 1950.

208. 21.4.1950 **שיחת א. אבן – י. מאליק**
מדיניות ברית־המועצות בפרשת ירושלים; תזכיר ישראל לוועדת הפיוס; מדיניות בריטניה וארצות־הברית במזרח התיכון; מדיניות ישראל בזכות קבלת סין העממית לאו"ם; יחסי ישראל עם מדינות אסיה.

209. 22.4.1950 **ג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
שיחת רפאל עם משלחת ארצות־הברית לוועדת־הפיוס; תשובת הערבים לפניית ועדת־הפיוס ועתיד המשא־ומתן באמצעות הוועדה.

210. 24.4.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל א. אילת** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

211. 26.4.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

212. 26.4.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
יחסי ישראל–ארצות־הברית; אספקת נשק מארצות־הברית.

213. 27.4.1950 **שיחת ר. שילוח ומ. דיין עם המלך עבדאללה**
החלטת המלך להמשיך את השיחות עם ישראל; יחסי ירדן עם הליגה הערבית; תקריות גבול בדרום.

214. 27.4.1950 **א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
תשובת ישראל לוועדת־הפיוס.

215. 27.4.1950 **שיחת ו. איתן – סר אלכסנדר נוקס הלם**
הכרה דה יורה של בריטניה בישראל; הכרת בריטניה בסיפוח הגדה המערבית על־ידי ירדן.

216. 27.4.1950 **סר אלכסנדר נוקס הלם אל מ. שרת**
הכרה דה יורה של בריטניה בישראל; עמדת בריטניה לגבי גבולות ישראל ומעמדה של ירושלים.

217. 1.5.1950 **מ. ששון אל א. ששון**
יחסי ישראל–ירדן.

.218 2.5.1950 **מ. שרת אל סר אלכסנדר נוקס הלם**
הכרה דה יורה של בריטניה; מעמד גבולות ישראל; מדיניות ישראל לגבי ירושלים; עמדת ישראל בשאלת סיפוח הגדה המערבית לירדן.

.219 2.5.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
עמדות ישראל וצרפת בעניין ירושלים.

.220 3.5.1950 **הודעה לעיתונות מטעם שגרירות ישראל בוואשינגטון**
אספקת נשק מארצות־הברית.

.221 3.5.1950 מ. קומיי אל מ. קדרון (מברק)
שיחת שרת עם הלם: אספקת נשק בריטי למזרח התיכון, מדיניות בריטניה במזרח התיכון.

.222 4.5.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
יחסי ישראל–ארצות־הברית.

.223 4.5.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
פעולה ציבורית יהודית למען אספקת נשק לישראל.

.224 5.5.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
שיחת שרת עם שגריר ארצות־הברית מקדונלד: ההזדיינות הערבית ואספקת נשק לישראל.

.225 5.5.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחות בלאושטיין עם הנשיא ושר ההגנה ג'ונסון: אספקת נשק מארצות־הברית.

.226 5.5.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

.227 5.5.1950 **א. נג'ר אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם גארו: פתרון לשאלת ירושלים.

.228 6.5.1950 **מ. שרת אל יושב־ראש ועדת הפיוס**
נכונות ישראל לשאת ולתת עם הערבים.

.229 7.5.1950 **ש. רוזן אל מ. שרת**
חופש המעבר בתעלת סואץ.

.230 9.5.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
עלייה מעיראק.

.231 10.5.1950 **א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

.232 11.5.1950 **ועדת הפיוס אל ממשלת ישראל**
משא־ומתן בין ישראל לערבים.

.233 11.5.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

.234 12.5.1950 **מ. שרת אל י. ידין**
בקשת ישראל לאספקת נשק מארצות־הברית.

.235 12.5.1950 **א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם מקגי: מדיניות ארצות־הברית במזרח התיכון.

.236 13.5.1950 **מ. שרת אל ר. שילוח** (מברק)
המשך עבודתה של ועדת הפיוס.

.237 14.5.1950 **מ. שרת אל מ. עמיר**
האוריינטציה הגלובלית של ישראל.

.238 16.5.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
אספקת נשק מארצות־הברית.

.239 16.5.1950 **מ. קדרון אל מ. קומיי**
יחסי בריטניה–ישראל ומדיניות בריטניה במזרח התיכון.

.240 17.5.1950 **א. בירן אל מ. שרת**
הפרות שביתת־הנשק באיזור המפורז בלטרון.

.265 31.5.1950 **א. נג'ר אל ו. איתן** (מברק)
תגובה להצהרת שלוש המעצמות.
.266 1.6.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
עמדת צרפת בשאלת ירושלים.
.267 2.6.1950 **ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל ליוון.
.268 4.6.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
עמדת צרפת בשאלת ירושלים.
.269 4.6.1950 **ו. איתן אל י. צור**
יחסי ישראל–ספרד.
.270 5.6.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
יוזמה ישראלית להצעת החלטה בעניין ירושלים.
.271 6.6.1950 **מ. קדרון אל מ. אבידע** (מברק)
הצהרת שלוש המעצמות; הפליטים הערביים; אספקת נשק מבריטניה.
.272 8.6.1950 **ק. דה־בואסנז'ה אל מ. שרת**
תשלום פיצויים לפליטים הערבים.
.273 9.6.1950 **ו. איתן אל ראשי נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
יחסי ישראל–הודו.
.274 12.6.1950 **מ. פישר אל ג. אבנר**
ראיון עם שר החוץ הצרפתי שומאן: בעיית ירושלים.
.275 12.6.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
שיחה עם נציג ברית־המועצות באו"ם מאליק: הצהרת שלוש המעצמות; בעיית ירושלים; יוזמת השלום של המזכיר הכללי של האו"ם.
.276 12.6.1950 **תזכיר של ב. גוריאל**
יחסי ישראל–גרמניה.
.277 13.6.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
משא־ומתן באמצעות ועדת הפיוס; פיצויים לפליטים הערבים.
.278 13.6.1950 **מ. קרן אל מ. שרת**
האוריינטציה הגלובלית של ישראל.
.279 14.6.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
תמיכת ישראל בבחירת טורקיה למועצת הביטחון.
.280 15.6.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
יוזמת השלום של המזכיר הכללי של האו"ם.
.281 15.6.1950 **מ. פישר אל ג. אבנר**
שיחה עם דה־מרג'רי ממשרד החוץ הצרפתי: בעיית ירושלים; הצהרת שלוש המעצמות.
.282 16.6.1950 **ש. דיבון אל מ. שרת**
משא־ומתן בין ישראל לירדן.
.283 21.6.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
המשך עבודת ועדת הפיוס.
.284 21.6.1950 **א. לבבי אל ו. איתן** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל לסין.
.285 22.6.1950 **א. אבן אל א. קורדייה**
המשך עבודת ועדת הפיוס.
.286 23.6.1950 **א. אבן אל ג'. רוס**
יוזמה ישראלית בבעיית ירושלים.
.287 23.6.1950 **ש. אלישיב אל ו. איתן**
עלייה מצ'כוסלובקיה.
.288 25.6.1950 **ו. איתן אל מ. קרן**
האוריינטציה הגלובלית של ישראל.

.311 6.7.1950 **מ. נמיר אל מ. שרת** (מברק)
שיחה במשרד החוץ הסובייטי על קוריאה.

.312 9.7.1950 **מ. שרת אל ק. דה־בואסנז׳ה**
פיצויים לפליטים הערבים.

.313 9.7.1950 **מ. שרת אל מ. חטה**
שיגור משלחת רצון טוב מישראל לאינדונזיה.

.314 10.7.1950 **א. לוריא אל מ. שרת** (מברק)
העברת סמכויות ועדת הפיוס לוועדות שביתת־הנשק.

.315 10.7.1950 **א. גאס אל א. קפלן** (מברק)
הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא.

.316 13.7.1950 **מ. פישר אל ג. אבנר**
ראיון עם שומאן: בעיית ירושלים.

.317 16.7.1950 **א. לוריא אל מ. שרת** (מברק)
עמדת ישראל בעניין קוריאה.

17.7.1950 **הערת־עורך**
כינוס צירי ישראל.

.318 17.7.1950 **א. לוריא אל מ. שרת** (מברק)
העברת סמכויות ועדת הפיוס לוועדות שביתת־הנשק.

.319 19.7.1950 **שיחת א. לוריא – ג׳. רוס**
בעיית ירושלים בעצרת האו״ם הקרובה; עתיד ועדת הפיוס; יוזמה מדינית אמריקאית במזרח התיכון; בעיית קוריאה.

.320 20.7.1950 **א. גאס אל א. קפלן** (מברק)
הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא.

.321 21.7.1950 **מ. טוב אל א. אבן** (מברק)
עמדת מדינות אמריקה הלטינית בעניין ירושלים.

.322 24.7.1950 **א. לוריא אל מ. שרת**
עמדת ישראל בשאלת קוריאה ובמחלוקת הבין־גושית.

.323 27.7.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
עמדת ישראל בעניין קוריאה; הגבלה על שימוש כספי המלווה האמריקאי בירושלים; תקרית המטוס הלבנוני.

.324 27.7.1950 **א. לוריא אל מ. שרת** (מברק)
העברת סמכויות ועדת הפיוס לוועדות שביתת־הנשק.

.325 28.7.1950 **ו. איתן אל מ. שרת**
הלכי־רוח בירדן לגבי משא־ומתן עם ישראל.

.326 28.7.1950 **מ. קרן אל מ. שרת**
האוריינטציה הגלובלית של ישראל.

.327 30.7.1950 **ר. שילוח אל מ. שרת**
הצעה ליוזמה ישראלית בעניין הפליטים.

31.7.1950 **הערת־עורך**
שיחות בין ממשלת ישראל למנהיגים ציוניים בארצות־הברית.

.328 1.8.1950 **התייעצות במשרד החוץ**
תביעות עם ישראל מגרמניה.

.329 2.8.1950 **א. לוריא וג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
עמדת ישראל בעניין קוריאה.

3.8.1950 **הערת־עורך**
בקשת המזכיר הכללי של האו״ם להושיט סיוע לכוחות האו״ם בקוריאה.

.330 3.8.1950 **מ. שרת אל ט. לי** (מברק)
סיוע ישראל למאמץ המלחמתי בקוריאה.

.331 4.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת**
המדיניות האסיאתית של ישראל לאור משבר קוריאה.

.332 4.8.1950 **מ. קרן אל מ. שרת**
סיוע ישראל למאמץ המלחמתי בקוריאה.

.333 4.8.1950 **ש. אלישיב אל ו. איתן**
עלייה מצ'כוסלובקיה.

.334 4.8.1950 **ו. איתן אל מ. ואלטר**
מאסר מנהיגים ציונים ברומניה; עלייה מרומניה.

.335 5.8.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
אספקת נשק מבריטניה.

.336 6.8.1950 **מ. שרת אל א. קפלן**
יחסי ישראל–איראן.

.337 7.8.1950 **מ. שרת אל א. לוריא** (מברק)
עמדת ישראל כלפי ועדת הפיוס.

.338 9.8.1950 **א. אבן אל ו. איתן**
שיחה עם פאלמר מוועדת הפיוס: עתיד עבודתה של הוועדה; פיצויים לפליטים הערבים.

.339 14.8.1950 **ו. איתן אל מ. שרת**
שיחה עם צ'אדוויק, מיופה־הכוח הבריטי בישראל: עמדת ישראל כלפי ועדת הפיוס, המשא־ומתן בין ישראל לירדן.

.340 15.8.1950 **א. בירן אל מ. שרת**
שיחה עם ריילי: המשך עבודתה של ועדת הפיוס, יחסי ישראל–ירדן.

.341 17.8.1950 **שיחת מ. שרת עם חברי ועדת הפיוס**
בעיית הפליטים הערבים.

.342 17.8.1950 **ו. איתן אל מ. שרת**
שיחה עם באוסנז'ה: עתיד עבודת ועדת הפיוס.

.343 17.8.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחת אייב פיינברג עם הנשיא טרומן: סיוע כלכלי לישראל.

.344 17.8.1950 **מ. ואלטר אל צירויות ישראל במזרח אירופה** (מברק)
פעולה ציבורית בעניין מאסר הציונים ברומניה.

.345 21.8.1950 **א. בירן אל מ. שרת**
חידוש עבודתה של הוועדה המיוחדת במסגרת ועדת שביתת־הנשק ישראל– ירדן.

.346 21.8.1950 **א. בירן אל מ. שרת**
חידוש עבודת הוועדה המיוחדת.

.347 22.8.1950 **א. בירן אל מ. שרת**
שיחה עם פאלמר מוועדת הפיוס: חידוש עבודת הוועדה המיוחדת.

.348 22.8.1950 **תזכיר של המחלקה למוסדות בינלאומיים**
בעיית ספרד.

.349 23.8.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
חידוש עבודת הוועדה המיוחדת; פגישת דיין עם קצין הלגיון הערבי לדיון על תקריות גבול.

.350 23.8.1950 **א. אבריאל אל מ. שרת**
יחסי ישראל–רומניה.

.351 24.8.1950 **ו. איתן אל מ. שרת**
שיחה עם צ'אדויק, מיופה־הכוח של בריטניה בישראל: תמיכת בריטניה במשא־ומתן בין ישראל וירדן, אספקת נשק מבריטניה.

.352 24.8.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית**
יחסי ישראל–ארצות־הברית.

.353 25.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחות לקראת עצרת האו"ם: בעיית ירושלים; ועדת הפיוס; בעיית קוריאה.

.354 25.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
עזרה כלכלית מארצות־הברית.

.355 25.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא.

.356 27.8.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
פיצויים לפליטים הערבים; חידוש עבודת הוועדה המשותפת.

.357 29.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
פיצויים טריטוריאליים מצדה של ישראל.

30.8.1950 **הערת־עורך**
פגישת שרת עם ועדת הפיוס.

.358 30.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
עמדת ארצות־הברית בשאלת ירושלים והפליטים הערבים.

.359 30.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הצעת קו מדיני וטקטי בעניין ירושלים.

.360 30.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
יחסי ישראל–ארצות־הברית; עמדת ישראל במחלוקת הבין־גושית.

.361 31.8.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל א. אבן** (מברק)
המושב החמישי של עצרת האו"ם: סדר־יום, מינויים.

.362 31.8.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
קשרים בין קונסולים ישראליים וגרמנים בחוץ־לארץ.

.363 31.8.1950 **א. אבן אל ט. קולק**
יחסי ישראל–ארצות־הברית; הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא; עתיד ועדת הפיוס; פעילות ציבורית לגיוס עזרה כלכלית מיהודי ארצות־הברית.

.364 31.8.1950 **ג. רפאל אל מ. שרת**
שיחה עם מאליק, נציג ברית־המועצות באו"ם: המצב במזרח התיכון, בעיית ירושלים, הפליטים הערבים, נושאים ובעיות בעצרת הכללית של האו"ם.

.365 31.8.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
תשלום פיצויים לפליטים הערבים.

.366 1.9.1950 **פ. נפתלי אל מ. שרת וא. קפלן**
תביעות עם ישראל מגרמניה.

.367 1.9.1950 **מ. קדרון אל מ. קומיי** (מברק)
אספקת נשק מבריטניה; יחסי בריטניה–מצרים; ביקור הגנרל רוברטסון בישראל.

2.9.1950 **הערת־עורך**
מעבר ועדת הפיוס לניו יורק.

.368 4.9.1950 **א. אבריאל אל מ. ואלטר** (מברק)
עלייה מרומניה.

.369 5.9.1950 **א. אילת אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם שר החוץ הבריטי בווין: יחסי ישראל–בריטניה, אספקת נשק מבריטניה, המיעוט הערבי בישראל.

.370 6.9.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם הנשיא טרומן: פיתוח איזורי של המזרח התיכון.

.371 7.9.1950 **מ. שרת אל א. אבן** (מברק)
עזרת ישראל לבחירת טורקיה למועצת הביטחון.

.372 7.9.1950 **א. הד אל מ. שרת**
יחסי ישראל–איראן.

.373 7.9.1950 **ש. אלישיב אל משרד החוץ**
שיחה עם סגן שר החוץ של הונגריה: עלייה מהונגריה.

.374 8.9.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל א. אבן** (מברק)
שיחת שר החוץ עם אנשי שגרירות ארצות־הברית בישראל: מעמד הליגה הערבית באו"ם, איחוד סוריה–עיראק, בעיית ירושלים.

.375 8.9.1950 **מ. פישר אל מ. שרת**
שיחה עם שר החוץ של צרפת שומאן: בעיית ירושלים.

376. 8.9.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
תביעות עם ישראל מגרמניה.
377. 10.9.1950 **סיכום דברים מישיבה במשרד החוץ**
הכנות משלחת ישראל למושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם.
378. 10.9.1950 **א. אבריאל אל משרד החוץ** (מברק)
עלייה ממדינות מזרח אירופה.
379. 11.9.1950 **לשכת שר החוץ אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
תלונת ירדן על עיבוד שטח ליד נהריים.
380. 14.9.1950 **מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון** (מברק)
פרשת נהריים.
381. 14.9.1950 **שיחת מ. קומיי – ג'. צ'אדוויק**
פרשת נהריים; משא־ומתן ישראל מצרים; גירוש שבט העזזמה לסיני; איחוד סוריה–עיראק.
382. 15.9.1950 **א. אבן אל ט. לי**
פרשת נהריים; הפרות שביתת־הנשק על־ידי הערבים.
383. 15.9.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
תכנית עזרה אמריקאית למזרח התיכון.
16.9.1950 **הערת־עורך**
הכרת הודו בישראל.
384. 18.9.1950 **א. אבן אל ה. גאסטון**
הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא.
385. 19.9.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
עבודות הכנה לייבוש אגם החולה.
386. 19.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
גירוש שבט העזזמה לסיני.
387. 19.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
גירוש העזזמה; עזיבת ערביי מג'דל לעזה.
388. 19.9.1950 **א. אילת אל ע. שינוול**
אספקת נשק מבריטניה.
19.9.1950 **הערת־עורך**
פתיחת המושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם.
389. 20.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן**
פתיחת המושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם.
390. 20.9.1950 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
שיחה עם רייט: פרשת נהריים.
391. 22.9.1950 **י. שמעוני אל מ. שרת**
קשרים דיפלומטיים עם הודו.
392. 23.9.1950 **ד. בן־גוריון אל מ. שרת** (מברק)
גירוש העזזמה.
393. 24.9.1950 **מ. שרת אל ד. בן־גוריון** (מברק)
עמדת ישראל באו"ם בעניין ספרד.
394. 24.9.1950 **ו. איתן אל משלחת ישראל באו"ם** (מברק)
גירוש העזזמה; ערביי מג'דל.
395. 28.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן**
פתיחת הוויכוח הכללי בעצרת האו"ם.
396. 28.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
כינון יחסים דיפלומטיים בין ישראל להודו.
397. 28.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם משלחת ארצות־הברית באו"ם: מדיניות ארצות־הברית בקוריאה.

.398 28.9.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
תמרוני צה"ל בנגב.

.399 1.10.1950 **שיחת ד. בן־גוריון – א. הנדרסון**
יחסי ישראל–ירדן.

.400 2.10.1950 **ו. איתן אל משלחת ישראל באו"ם** (מברק)
שיחה עם המלך עבדאללה: פרשת נהריים, יחסי ישראל–ירדן.

.401 2.10.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
טיוטת הצעה שוודית בעניין ירושלים.

.402 2.10.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
עמדת המשלחת לאו"ם בעניין קוריאה.

.403 2.10.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
עמדת ישראל בשאלת הפליטים הערבים.

.404 2.10.1950 **ש. בנצור אל מ. ואלטר** (מברק)
עלייה מהונגריה.

.405 3.10.1950 **א. אבן אל ד. בן־גוריון וא. קפלן** (מברק)
כינוס יהודי ארצות־הברית למען עזרה לישראל.

.406 5.10.1950 **שיחת ש. בנדור – ריצ'ארד פורד**
יחסי ישראל–ערב; פיצויים לפליטים הערבים.

.407 6.10.1950 **מ. קומיי אל מ. שרת וא. אילת** (מברק)
תקריות גבול: נהריים, גירוש העזזמה, פינוי ערביי מגדל.

.408 6.10.1950 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
שיחה עם רייט ממשרד החוץ הבריטי: תקריות גבול, דיון באו"ם בנושא הארצישראלי.

.409 7.10.1950 **ש. בנצור אל מ. ואלטר** (מברק)
עלייה מהונגריה.

.410 9.10.1950 **ו. איתן אל א. אילת** (מברק)
אספקת נשק מבריטניה.

.411 10.10.1950 **א. אבן אל א. בוהמן**
טיוטה שוודית–הולנדית בעניין ירושלים.

.412 10.10.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
פעולה ציבורית יהודית בארצות־הברית למען סיוע לישראל.

.413 11.10.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
פעילות ישראלית באו"ם בפרשת הצעת החלטה של ארצות־הברית לחיזוק מעמד העצרת הכללית.

.414 11.10.1950 **ע. שינוול אל א. אילת**
אספקת נשק מבריטניה; אימון אנשי־צבא ישראליים בבריטניה.

12.10.1950 **הערת־עורך**
ישיבת הוועדה המיוחדת.

.415 12.10.1950 **ר. שילוח אל ו. איתן** (מברק)
יחסי ישראל–ארצות־הברית; הפליטים הערבים.

.416 13.10.1950 **שיחת ט. קולק – ב. ברי**
סיוע כלכלי מארצות־הברית; הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא; הפליטים הערבים.

.417 15.10.1950 **מ. קומיי אל א. אילת** (מברק)
משא־ומתן בין ישראל לירדן.

.418 15.10.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
עמדת הכנסיה היוונית–אורתודוקסית בירושלים בעניין המקומות הקדושים.

.419 15.10.1950 **י. הרצוג אל משלחת ישראל באו"ם** (מברק)
עמדת הכנסיה היוונית–אורתודוקסית בירושלים בעניין המקומות הקדושים.

.420 16.10.1950 **מ. פישר אל מ. שרת**
עמדת צרפת בעניין ירושלים.

421. 16.10.1950 **א. גאס אל א. קפלן** (מברק)
הלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא.

20.10.1950 **הערת־עורך**
דיוני מועצת הביטחון בשאלת ארץ־ישראל.

422. 20.10.1950 **צירות ישראל בפראג אל מחלקת מזרח אירופה** (מברק)
שיחה עם שגריר סין העממית בפראג: יחסי ישראל–סין.

23.10.1950 **הערת־עורך**
דין־וחשבון של ועדת הפיוס.

423. 23.10.1950 **איגרת מאת צירות בריטניה**
סיום מצב המלחמה עם גרמניה.

424. 23.10.1950 **תזכיר מאת שגרירות ארצות־הברית**
סיוע מארצות־הברית על־פי סעיף 4.

425. 23.10.1950 **מ. ואלטר אל ש. אלישיב**
עלייה מרומניה ומהונגריה.

426. 24.10.1950 **שיחת א. אבן – ג׳. מקגי**
בעיית ירושלים – הצעת ההחלטה השוודית–הולנדית; בעיית הפליטים; הפרות שביתת־הנשק.

427. 25.10.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
הערכה על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס.

428. 25.10.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
הצעת ההחלטה השוודית–הולנדית בעניין ירושלים.

429. 25.10.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
בעיית הפליטים הערבים.

430. 25.10.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
בעיית הפליטים הערבים.

431. 26.10.1950 **א. אבן אל מ. שרת** (מברק)
בעיית הפליטים הערבים.

432. 27.10.1950 **ג. רפאל אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם גארו: בעיית ירושלים.

433. 29.10.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
הצעת ההחלטה השוודית–הולנדית בעניין ירושלים.

30.10.1950 **הערת־עורך**
התייעצות בענייני גרמניה.

434. 30.10.1950 **מ. נמיר אל משרד החוץ** (מברק)
שיחת פרידה מגרומיקו; עמדה חיובית של העיתונות הסובייטית כלפי הערבים; ביקור בקולחוז.

435. 31.10.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
עמדת ישראל בעניין הפליטים הערבים.

436. 31.10.1950 **א. אבן אל א. אילת** (מברק)
דיוני מועצת הביטחון על הפרות שביתת־הנשק: ביר קאטר, הסגר סואץ, נהריים.

437. 1.11.1950 **ו. איתן אל א. אבן** (מברק)
חופש המעבר להר הצופים.

438. 1.11.1950 **ג. אבנר אל מ. פישר** (מברק)
תביעות עם ישראל מגרמניה.

439. 2.11.1950 **ר. שילוח אל ו. איתן** (מברק)
דיוני מועצת הביטחון על הפרות שביתת־הנשק: ביר קאטר; יזמות של מצרים וסוריה למגעים עם ישראל.

440. 2.11.1950 **ש. גינוסר אל ג. אבנר**
יחסי ישראל–גרמניה.

2.11.1950 **הערת־עורך**
המשבר הממשלתי בישראל.

.441 2.11.1950 **י. ברזילי אל מ. שרת**
התפטרות ברזילי מתפקידו כציר בפולין; יחסי ישראל–פולין; האוריינטציה הגלובלית של ישראל.

.442 3.11.1950 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
שיחה במשרד החוץ הבריטי: ביר קאטר, הפליטים הערבים, הסגר סואץ.

.443 3.11.1950 **א. לבבי אל מ. נמיר**
שיחת שרת עם שר החוץ הסובייטי וישינסקי: עלייה מברית־המועצות.

.444 5.11.1950 **ש. בנדור אל שגרירות ישראל בוואשינגטון**
חופש מעבר להר הצופים; ייבוש החולה.

6.11.1950 **הערת־עורך**
ישיבת הוועדה המיוחדת.

.445 6.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם באנץ' ורײלי: ביר קאטר.

.446 6.11.1950 **א. בן־חורין אל ג. אבנר**
יחסי ישראל–גרמניה.

.447 7.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
ביר קאטר.

.448 7.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
טיוטה שוודית–הולנדית בעניין ירושלים.

.449 7.11.1950 **ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ** (מברק)
עמדת ישראל בעניין הפליטים הערבים.

.450 8.11.1950 **י. ידין אל מ. שרת** (מברק)
ביר קאטר.

.451 8.11.1950 **א. אבן אל ו. איתן וי. ידין** (מברק)
ביר קאטר.

.452 8.11.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל ואיראן.

.453 9.11.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל ואיראן.

.454 9.11.1950 **מ. שרת אל מ. עמיר וא. ניסן**
טיוטה שוודית–הולנדית בעניין ירושלים.

.455 10.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם באנץ' ורײלי: ביר קאטר.

.456 11.11.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
ביר קאטר.

.457 12.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
ביר קאטר.

.458 12.11.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
ביר קאטר.

.459 12.11.1950 **א. בירן אל ו. איתן**
ישיבת הוועדה המיוחדת ישראל–ירדן.

.460 13.11.1950 **מ. עמיר אל מחלקת מערב אירופה**
יחסי ישראל–גרמניה.

.461 13.11.1950 **מ. נמיר אל משרד החוץ** (מברק)
שיחה עם זורין ממשרד החוץ הסובייטי: המצב הבינלאומי; יחסי ישראל–ברית־המועצות.

.462 15.11.1950 **א. אבן אל א. אילת** (מברק)
שיתוף־פעולה ישראלי–בריטי בעניין הסגר סואץ.

.463 15.11.1950 **א. אילת אל מ. קומיי** (מברק)
יחסי ישראל–בריטניה.
.464 16.11.1950 **מ. פישר אל מ. שרת** (מברק)
עמדת צרפת והוואטיקן בעניין ירושלים.
.465 17.11.1950 **מ. שרת אל מ. פישר** (מברק)
עמדת צרפת והוואטיקן בעניין ירושלים.
.466 17.11.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
עמדת הכנסיה היוונית–אורתודוקסית בירושלים בעניין המקומות הקדושים.
.467 18.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
מגעים עם ירדן לתיאום עמדות בעניין ירושלים.
.468 18.11.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
החלטת מועצת הביטחון על הפרות שביתת־הנשק: הצעדים הבאים של ישראל לאור ההחלטה.
.469 18.11.1950 **א. אבן אל ו. איתן** (מברק)
החלטת מועצת הביטחון על הפרות שביתת־הנשק.
21.11.1950 **הערת־עורך**
הנוסח הרביעי של טיוטת ההצעה השוודית–הולנדית בעניין ירושלים.
.470 21.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
עמדת צרפת והוואטיקן בעניין ירושלים.
.471 21.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן**
קשרים עם הפאלאנגיסטים בלבנון.
.472 21.11.1950 **שיחת ש. אלישיב – י. מאליק**
בעיית ירושלים; העלייה לישראל; יחסי ברית־המועצות עם מדינות העולם.
.473 22.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
טיוטת ההצעה השוודית–הולנדית בעניין ירושלים.
.474 22.11.1950 **מ. פישר אל מ. שרת** (מברק)
עמדת צרפת בעניין ירושלים.
.475 22.11.1950 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
שיחה עם מקגי: עמדה פייסנית של ארצות־הברית כלפי הערבים, הסגר סואץ, ביקור עוזאם פשה בארצות־הברית, בעיית ירושלים.
.476 22.11.1950 **א.ק. לבנה אל מחלקת מערב אירופה**
יחסי ישראל–גרמניה.
.477 22.11.1950 **דין־וחשבון של ז. שק**
עלייה מצ׳כוסלובקיה.
.478 23.11.1950 **ג. אבנר אל מ. ששון**
מדיניות ישראל בוועדות שביתת־הנשק.
.479 24.11.1950 **מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ**
טיוטת ההצעה השוודית–הולנדית בעניין ירושלים.
.480 24.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם באנץ׳: יוזמות סוריות ומצריות לשיחות עם ישראל.
.481 27.11.1950 **ש. גינוסר אל ו. איתן**
עמדת הוואטיקן בעניין ירושלים.
28.11.1950 **הערת־עורך**
הנוסח החמישי של טיוטת הצעת ההחלטה בעניין ירושלים.
.482 28.11.1950 **ש. דיבון אל ו. איתן**
סדר־יום ונוהל של ישיבת הוועדה המיוחדת ישראל–ירדן.
.483 28.11.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
עזרה כספית מארצות־הברית; אגרות המלווה.
.484 29.11.1950. **סיר אלכסנדר נ. הלם אל ו. איתן**
אספקת נשק מבריטניה.

.485 30.11.1950 ש. גינוסר אל ג. אבנר
שיחה עם שר החוץ האיטלקי ספורצה: ירושלים, יחסי מסחר, מושבות איטליה, הסגר סואץ, הפליטים הערבים, עצרת האו"ם.

.486 30.11.1950 ו. איתן אל מ. שרת (מברק)
תקרית גבול בערבה.

.487 1.12.1950 א. אבן אל ו. איתן (מברק)
תקרית גבול בערבה.

.488 1.12.1950 א. בירן אל ו. איתן
ישיבת הוועדה המיוחדת ישראל–ירדן.

.489 2.12.1950 ו. איתן אל מ. שרת (מברק)
תקרית גבול בערבה.

3.12.1950 הערת־עורך
החלטת האו"ם על סיוע לפליטים הערבים.

.490 3.12.1950 ו. איתן אל מ. שרת (מברק)
הקמת יחסים דיפלומטיים בין איראן וישראל.

.491 4.12.1950 שיחת ש. בנדור – מ. פריד וא. טרוקסל
סיוע כספי מארצות־הברית.

.492 6.12.1950 א. אילת אל מ. קומיי (מברק)
שיחה עם דייוויס ממשרד החוץ הבריטי: תקרית גבול בערבה, יוזמות שלום מצריות.

7.12.1950 הערת־עורך
החלטת העצרת הכללית על פליטי ארץ־ישראל ועל המשך כהונתה של ועדת הפיוס.

.493 7.12.1950 מ. שרת אל ו. איתן (מברק)
החלטת העצרת הכללית על פליטי ארץ־ישראל ועל המשך כהונתה של ועדת הפיוס.

.494 7.12.1950 ש. אלישיב אל מחלקת מזרח אירופה
עמדת הגוש המזרחי בעניין הפליטים הערבים וירושלים.

.495 7.12.1950 א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית (מברק)
שיחות בדרג גבוה על יחסי ישראל–ארצות־הברית.

.496 8.12.1950 מ. שרת אל א. אילת (מברק)
אגירת מזון וחומרי גלם לשעת חרום בישראל.

.497 8.12.1950 ו. איתן וש. רוזן אל מ. שרת (מברק)
תביעות עם ישראל מגרמניה.

9.12.1950 הערת־עורך
מפנה במלחמת קוריאה.

.498 9.12.1950 א. אבן אל ו. איתן (מברק)
יוזמה ישראלית במשבר קוריאה.

12.12.1950 הערת־עורך
בעיית ירושלים.

.499 12.12.1950 מ. שרת אל ו. איתן (מברק)
כשלון ההצעה השוודית–הולנדית בעניין ירושלים.

.500 13.12.1950 א. אבן אל ו. איתן (מברק)
יוזמה ישראלית במשבר קוריאה.

.501 13.12.1950 מ. שרת אל ו. איתן (מברק)
החלטת האו"ם בעניין ירושלים.

.502 13.12.1950 מ. קומיי אל ש. רוזן
הסגר סואץ.

.503 13.12.1950 ש. רוזן אל י. רובינסון
הסגר סואץ.

.504 14.12.1950 **ו. איתן אל מ. שרת** (מברק)
שיחה עם המלך עבדאללה: הסכם ישראלי–ירדני.

.505 14.12.1950 **ט. קולק אל מחלקת ארצות־הברית**
סיוע כספי מארצות־הברית.

.506 15.12.1950 **ו. איתן אל ב. לוקר**
עלייה מעיראק.

.507 17.12.1950 **ו. איתן אל מזכיר הממשלה**
תביעות ישראל מגרמניה.

.508 17.12.1950 **ש. בנצור אל א. לבבי**
עלייה מהונגריה.

.509 18.12.1950 **מ. שרת אל משרד החוץ** (מברק)
אגירת מזון וחומרי גלם לשעת חרום בישראל.

.510 18.12.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
שיחה עם מזכיר ההגנה של ארצות־הברית מארשאל: הגנת המזרח התיכון.

.511 18.12.1950 **מ. שרת אל ו. איתן** (מברק)
הצורך בשיחות בריטיות–ישראליות על הגנת המזרח התיכון.

.512 18.12.1950 **שיחת ו. איתן – גנרל ו. ריילי**
מעבר להר הצופים; מגעים ישראליים–מצריים; חופש מעבר בסואץ; גישה לכותל המערבי.

.513 18.12.1950 **א. אילת אל ו. איתן**
הקמת שירות חוץ משוחרר ממפלגתיות.

.514 21.12.1950 **מ. קרן אל מ. שרת** (מברק)
אגירת מזון וחומרי גלם לשעת חרום בישראל; סיוע כספי מארצות־הברית.

.515 21.12.1950 **א. בירן אל ו. איתן**
עמדת ישראל בדיוני הוועדה המיוחדת ישראל–ירדן.

.516 22.12.1950 **א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
מלווה חקלאי וסיוע כספי מארצות־הברית; המגבית היהודית המאוחדת ואגרות המלווה.

.517 23.12.1950 **מ. שרת אל ג׳. מארשאל**
עזרה צבאית; אגירת מזון.

.518 27.12.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית** (מברק)
אגירת מזון.

.519 28.12.1950 **ג. רפאל אל ו. איתן**
שיתוף־פעולה ישראלי–ירדני בזמן עצרת האו"ם.

.520 28.12.1950 **ג. רפאל אל ר. שילוח**
שיתוף־פעולה ישראלי–בריטי להגנת המזרח התיכון; בעיית הפליטים.

.521 28.12.1950 **שיחת ו. איתן – סיר אלכסנדר נוקס הלם**
התערבות בריטית בשיחות הישראליות–ירדניות; העברת משרד החוץ לירושלים; הגנת המזרח התיכון.

.522 28.12.1950 **ו. איתן אל ש. רוזן וי. רובינסון** (מברק)
שיגור משלחת ישראלית לגרמניה.

.523 29.12.1950 **מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית**
האוריינטציה הגלובלית של ישראל.

נספחים

נספח א — החלטת העצרת הכללית של האו״ם מס׳ 393(V) מיום 2 בדצמבר 1950 על סיוע לפליטים הערבים

נספח ב — החלטת העצרת הכללית של האו״ם מס׳ 394(V) מיום 14 בדצמבר 1950 על עבודת ועדת הפיוס ועל תשלום פיצויים לפליטים הערבים

תעודות

DOCUMENTS

1

מ. שרת[1] אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
M. Sharett to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW375 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 1 January 1950

Invited Mc[Donald][2] Friday, brought him up to date on Meir [Abdallah].[3] Said felt owed this report Secretary of State in continuation our talk.[4] Made clear in accepting corridor we went beyond margin safety and internally endangered ratification prospects whereas Meir's request for kilometres exceeds avowed purpose, which merely safe access sea, and indicates ulterior motives. Described Meir's attitude utterly unreasonable, unconducive peace. Didn't formally ask intervention but let inference be obvious. Also referred new phase Syria intrigue,[5] said would regard anything of sort as far-reaching structural change Mideast, would have draw consequences standpoint our defence. Stressed particularly we unbound any armistice with Iraq which refused be party any negotiations with us.

Mc[Donald] took notes, unreacted. Secretly volunteered information he received copy intelligence report Cairo, 27 December, Faruq's[6] principal adviser told Embassy they going suggest King he should declare readiness negotiate definitive boundary settlement with Israel without awaiting election. Mc[Donald] accepted my suggestion he should react report by saying he knows we ready any day and if Faruq acts or can be made act alleged advice he assumes our immediate favourable response assured. Inform New York.

Sharett

1

1. משה שרת, שר החוץ.
2. ג'יימס ג'. מקדונלד, שגריר ארצות־הברית בישראל.
3. עבדאללה אבן חוסיין, מלך ירדן. בסתיו 1949 נפתחו מגעים בין ישראל לירדן כאשר ברקע עמדה ההתנגדות המשותפת של שתי המדינות לבינאום ירושלים. במהלך השיחות נוסחו כבר הקווים הכלליים של הסכם, שעיקרו חלוקת העיר העתיקה בין ישראל וירדן עם ריבונות ישראלית על הרובע היהודי וגישה להר הצופים, תיקוני גבול הדדיים והבטחת גישה חופשית לירדן לחוף הים באמצעות מתן ריבונות על פרוזדור יבשתי לעזה. בסופו של דבר השיחות הגיעו למבוי סתום כשנקודת המחלוקת נסבה על רוחבו של הפרוזדור המוצע – הירדנים עמדו על פרוזדור ברוחב של קילומטרים אחדים ואילו ישראל דיברה על רוחב של 50 עד 100 מטרים. (ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 716.)
4. ראה כרך 4, מס' 463; מס' 41 להלן.
5. מאז הודח חוסני זעים מהשלטון באוגוסט 1949 היתה סוריה נתונה באי־שקט. הגנרל חינאווי, שהחליף את זעים, חתר לאיחוד מדיני עם עיראק. ב־19 בדצמבר סולק אל־חינאווי מהשלטון על־ידי הקולונל אדיב שישכלי. בעקבות הפיכת שישכלי רווחו שמועות על אפשרות התערבות כוחות ירדניים ועיראקיים בסוריה. (ראה כרך 4, מס' 519 והערה 1 שם.)
6. פרוק בן פואד, מלך מצרים.

2

מ. קומיי[1] אל צירות ישראל בלונדון
M. Comay to the Israel Legation in London

Coded Tel. IL327 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/3 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 3 January 1950

Secret. *Sar* [Foreign Minister] talked Helm[2] Friday, Shiloah,[3] myself, present. (1) Expect impasse talks Meir [Abdallah][4] due latter's insistence belt territory across coast which we cannot discuss although prepared consider highway. (2) Expressed disappointment British reply regarding application Anglo–Transjordan treaty[5] as not being far-reaching enough to meet situation. Helm insisted it was handsome concession but referring back our request for further examination. (3) *Sar* again emphasized our strong hostility any attempt Iraq or Transjordan or both intervening Syria[6] with object merger, even if ostensibly at invitation pro-Hashemite elements which might temporarily gain ascendancy in Syria.

Helm gave stock answer that U.K. opposed any change *status quo* produced by force but not if arises spontaneously by consent.

Comay

3

הנשיא וייצמן[1] אל הנשיא טרומן[2] (ואשינגטון)
President Weizmann to President Truman (Washington)

Copy: 130.02/2443/5 העתק:

Rehovoth, 3 January 1950

Dear Mr. President,

I am very happy that Mr. Ewing's[3] visit to Israel gives me an opportunity to send you a personal letter. We spent a very pleasant hour together and although his visit to this country is of short duration, I am sure he will be

2
1. מיכאל קומיי, מנהל מחלקת חבר־העמים הבריטי במשרד החוץ.
2. סיר אלכסנדר נוקס הלם, ציר בריטניה בישראל.
3. ראובן שילוח, יועץ לעניינים מיוחדים במשרד החוץ.
4. ראה מס' 1.
5. ראה כרך 4, מס' 509.
6. ראה מס' 1.

3
1. חיים וייצמן, נשיא מדינת ישראל.
2. הרי ס. טרומן, נשיא ארצות־הברית.
3. אוסקר יואינג, מנהל הסוכנות הפדרלית לביטוח (Federal Security Agency) של ארצות־הברית.

able to convey to you a picture of the situation as it is and of the problems which are uppermost in our minds.

I cannot begin this letter without expressing to you our deep gratitude for the lead taken by the United States delegation at the recent session of the U.N. Assembly in opposing the disastrous resolution adopted by the Assembly on the internationalization of Jerusalem. The view expressed by the spokesman of the United States that the resolution is both "irresponsible and impractical" will, I feel sure, be shared by all when calmer counsels come to prevail. This will provide an opportunity for reconsidering the whole question on more constructive lines and may possibly open the way for a solution acceptable to all parties. We are anxious to work with the Government of the United States towards that inevitable turning-point.

Anyone familiar with international affairs knows that international regimes of this kind have invariably proved unworkable and produced nothing but insecurity, friction and economic decay. In the case of Jerusalem, a landlocked city wedged in between Israel and Transjordan, with no economic life of its own and no direct contact with the outside world, all these disastrous effects would be multiplied tenfold.

The only significant concern which the world at large has in Jerusalem is the protection of its holy shrines and the provision of free and secure access to all who wish to visit them. In actual fact, the area containing these holy shrines represents not more than two percent of the whole of Jerusalem, and the bulk of this sacred area is not in our possession, but in that of King Abdullah. Is it then not the height of absurdity and injustice to force an artificial and unwanted international regime upon the whole of modern Jerusalem — with its hundred thousand Jews, its Hebrew University, and all its other great Jewish institutions — merely because these holy shrines and places are situated in a small area of the city which is not in Jewish possession? We are all in favour of providing special safeguards for the protection of these holy shrines and we are willing to give adequate guarantees for their free accessibility. But we cannot agree, and we cannot be expected to agree, that our ancient Mother-city be severed from the new commonwealth of Israel. Jerusalem has been our capital since the days of David and Solomon. It was the centre of our ancient glory, as the Psalmist described it, "beautiful in elevation, the joy of the whole earth, the city of the Great King". Jerusalem was the tribune from which the Prophets of Israel sent forth their eternal messages to mankind: "Out of Zion shall go forth the Law, and the Word of the Lord from Jerusalem." When Jerusalem was destroyed, our exiled fathers by the waters of Babylon took the awesome oath: "If I forget thee, o Jerusalem, may my right hand forget its cunning." Throughout the long ages of our exile, Jerusalem was the lodestar of our hopes. To countless generations of Jews, ascent to Jerusalem and residence within its precincts was the highest that life could offer. During the eighteen centuries this attachment and aspiration formed the central theme in

our life and literature. And now that our national hopes have been realized and we have again become a free nation in our ancient land, is it conceivable that Jerusalem, the home and heart of our people, be detached from the State of Israel? It was an Archbishop of Canterbury who, a few years ago, commented on the absurdity of "realizing Zionism without restoring Zion" to the Jewish people.

To all this has now been added the tragic experience of last year. How can any right-thinking man demand that the Jews of Jerusalem, who last year went through hunger, thirst, and deadly peril in defence of their city, should now be placed under alien rule? It was not the thirty-nine nations who recently voted to turn Jerusalem into an international regime, but the soldiers and engineers of Israel, who last year saved Jerusalem from utter destruction. No wonder that the Jews of Jerusalem are determined to remain part of Israel, as they always have been.

We are most anxious to uphold the authority of the United Nations and we shall be glad to cooperate in any solution which safeguards Christian and Moslem religious interests without depriving us of our Mother-city. Such a solution can be worked out on the commonsense principle that the holy places be placed under supervision of the United Nations, while the city governed in accordance with the wishes of the people who live in it. That was the spirit and the intent of the proposals we submitted to the General Assembly of the United Nations, by which we still stand. I hope that the United States will wield its unrivalled influence in the United Nations for helping towards such a solution.

In my conversation with Mr. Ewing, I referred to another matter which is causing us great anxiety: the large-scale rearmament that is going on in the neighbouring Arab States with the help of Great Britain. Mr. Ewing will be able to convey to you some of the facts and the dangers which are inherent in these warlike preparations.[4] It is essential that effective steps be taken to put an end to this one-sided rearmament. We are desperately anxious for the peace of the Middle East and the peace of the world. We want to rebuild our ancient country and provide homes and security to the many thousands whom we are bringing over from Europe. We are trying to live up to the hopes which you placed in us when you gave us your generous support during these trying years, but to fulfil that task we need peace. I pray that you may do what you can to help preserve it.[5]

With kindest regards, yours very sincerely,

Chaim Weizmann

4. ראה מכתב וייצמן אל יואינג, 2.1.1950, 130.02/2403/18.
5. ראה גם מס' 65 והערה 4 שם.

הערת־עורך
Editorial Note

החלטת האומות המאוחדות על משטר בינלאומי בירושלים ותכנית הפשרה של גארו

במהלך המושב הרביעי של העצרת הכללית של האו"ם חזרה ועלתה שאלת ירושלים. בעקבות דיונים ממושכים התקבלה לבסוף החלטה, ביזמתה של משלחת אוסטרליה, שחזרה ואישרה את תכנית הבינאום של 1947, והטילה על מועצת הנאמנות להשלים את הכנתה של חוקה לירושלים על־פי הקווים שנקבעו ב־1947 ובהתאמה לשינויים שחלו בעיר מאז אותם ימים; המועצה התבקשה גם לעשות מיד את כל הצעדים הדרושים ליישומה של אותה חוקה. ישראל, ארצות־הברית ובריטניה היו בין המיעוט שהתנגד להחלטה. ירדן, שלא היתה אז חברה באו"ם, הודיעה אף היא על התנגדותה להחלטה.

לאחר סיומם של הדיונים הציע רוז'ה גארו, יושב־ראש מועצת הנאמנות, הצעה של פשרה, שלפיה יישמר עקרון הבינלאומיות של ירושלים, אך הוא יחול על שטח מצומצם יותר שעיקרו החלק הנוצרי והיהודי של העיר העתיקה ושטחים נוספים מחוץ לחומות – הר הצופים, הר הזיתים, ארמון הנציב ועוד. בתוך המובלעת המצומצמת יהיה השלטון הישיר בידיו של מושל מטעם האו"ם ולידו תכהן מועצה המורכבת מנציגי שלוש הדתות. מחוץ למובלעת יצטמצמו סמכויות המושל לפיקוח על חופש התנועה והפולחן במקומות הקדושים ושאר הסמכויות יימסרו לירדן ולישראל – כל אחת בתחום השטח הריבוני שלה. כלל שטחה של ירושלים יפורז וינוטרל.

ממשלת ישראל דנה בהצעה זו ב־3 בינואר 1950. בפני הממשלה היתה הצעה של אבן, שהמליצה לדחות את התכנית שהביא גארו, אך בצורה כזאת שתאפשר להיכנס איתו למשא־ומתן בכיוון של צמצום השטח הבינלאומי והגדלת הריבונות של ממשלות ירדן וישראל. שרת תמך בהצעת אבן, אך הרוב, בהנהגת בן־גוריון, החליט לדחות את התכנית כליל ולהודיע כי יש להסתפק רק בפיקוח של האו"ם על המקומות הקדושים.

4

מ. שרת אל א. אבן[1] (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y618 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2329/4 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 4 January 1950 (16.00)

Your 881, 887.[2] Government decided reply scheme unacceptable, we stick our conception sovereignty area under our control with U.N. supervision Holies. Prime Minister[3] opposes new approach Meir [Abdallah] present stage but also any indication third party readiness consider partial *Binum* [internationalization] involving us charge double-crossing.

4
1. אבא אבן, הנציג הקבוע של ישראל באו"ם.
2. ראה כרך 4, מס' 522, 525.
3. דוד בן־גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון.

For you: myself trying for my own orientation ascertain feasibility drawing line over Mt. Zion leaving out Dormition for inclusion possible Christian *Binum* area and retaining essential part Mount our hands.[4]

Sharett

5

א. אילת[1] אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 5.1 התקבל. Coded Tel. W619 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

[Washington], 4 January 1950

Garreau[2] called privately my home after discussing with Dean Rusk[3] his plan Jerusalem settlement which he previously outlined Eban.[4] He apparently disappointed Rusk's attitude which conditional our and King's acceptance of Garreau's or any other plan. Garreau blamed British for King's intransigence and was optimistic chances U.S.A. support his plan if we cooperative. Garreau warned we may lose much politically if matter brought to Special Assembly which may adopt drastic measures against Israel, Jordan. He discussed plan with Spellman[5] who considered it "just and reasonable".

I promised transmit you contents conversation but warned him against optimistic expectations, as his plan though improving details fails meet our basic objection any Corpus Separatum.

Later Ambassador Bonnet[6] told me French most interested success Garreau plan which my opinion clue whole matter.[7] French obviously disturbed prospects success our negotiations King, as in their opinion furthering developments toward Greater Syria under Abdallah, repeat Abdallah, backed by British.

4. אבן השיב שהוא סומך את ידיו על הקו שנוקט שרת. לדעתו אל לה לישראל לזנוח את רעיון המובלעת, שהחזיקה בו בעבר, דווקא ברגע שהוא זוכה לתהודה ציבורית. (ראה מברק אבן אל שרת, X898, 5.1.1950, 130.09/2329/18).

5

1. אליהו אילת, שגריר ישראל בארצות־הברית.
2. רוז'ה גארו, נציג צרפת במועצת הנאמנות ונשיא המועצה.
3. דין ראסק, סגן תת־מזכיר המדינה של ארצות־הברית.
4. ראה הערת־עורך, עמ' 7.
5. פראנסיס ג'וזף ספלמן, קארדינל, הארכיבישוף של ניו יורק; נשיא ה־Catholic Near East Welfare Association.
6. אנרי בונֶה, שגריר צרפת בארצות־הברית.
7. שרת העיר שהוא מסכים לחלוטין עם מסקנה זו אך לדעתו מאחורי תכנית גארו עומדים גם גורמים פרוטסטנטיים חשובים בארצות־הברית ובכנסיה האנגליקנית (ראה שרת אל אילת, IW385, 9.1.1950, 130.09/2308/5).

I suggest our answer Garreau be followed comprehensive explanation Bonnet and Paris of our desire preserve full cooperation French in fighting Pan-Arabism and Greater Syria. Israel–Jordan peace bound divide further Arab League and by isolating King likely render execution Greater Syria scheme more difficult. Important emphasize to French that their fears Israel–Jordan talks outcome British machinations unfounded as indicated by our position and by U.S.A. support negotiations which motivated by their basic policy aimed at tranquillity and security Mideast.[8] Fischer[9] informed.

Elath

6

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 5.1 התקבל .Coded Tel. X889 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 נוסח יוצא:

New York, 4 January 1950

Saw Ross[1] with Gid[eon Rafael].[2] Told whole story Garreau approach,[3] also basic reasons our negative reactions: (1) many provisions plan itself; (2) our resolve give every chance agreement with neighbours.

He made clear U.S.A. cold to Garreau plan, indeed would "find it hard support any plan except one agreed by all parties". This was now firm principle their Jerusalem policy. Parties included Vatican. He again enquired our prospects that quarter. He asked progress Transjordan talks.[4] We explained now entirely up to Meir [Abdallah]. He said U.S.A. interested in success talks especially as saw no prospect Israel agreement any other Arab state this juncture.

Garreau attempting win over American Jewish Committee whom have warned off by explaining U.S.A. attitude.

Eban

8. שרת הסכים שאילת ישוחח עם בוֹנֶה לפי קווים אלה – ראה שם.
9. מוריס פישר, ציר ישראל בצרפת.

6

1. ג'ון רוס, נציג־מחליף של ארצות־הברית לעצרת הכללית של האו"ם.
2. גדעון רפאל, יועץ במשלחת ישראל לאו"ם.
3. ראה מס' 5.
4. ראה מס' 1.

7

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 6.1 התקבל .Coded Tel. X892 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

New York, 5 January 1950

Saw Garreau, Bunche,[1] with Gid[eon Rafael]. Conveyed former our decision maintain previous position pursue effort reach agreement neighbour. Gar[reau] exploded tirade against Transjordan, United Kingdom and whole conception Israel–Transjordan agreement which would legalize invasion. His criticism not at Jerusalem accord only but whole idea Transjordan–Israel peace which "world would resent as illegal". I replied Security Council had refused our plea Arab aggression, discouraged us expel invaders, most of world now would applaud such agreement. Bunche supported saying agreement Israel–Transjordan would "completely overshadow Jerusalem problem". I stated we could either make peace or war with Transjordan, presumably U.N. would prefer former. Bunche assented adding all plans devised for Jerusalem including Gar[reau]'s utterly unimplementable unless Israel, Transjordan, formally at peace, therefore agreement must precede solution Jerusalem problem, not the reverse. Gar[reau] asserted General Assembly would resent separate deal Jerusalem. We replied quite opposite would happen if such agreement provided for U.N. responsibility Holies. Later Gar[reau] calmed down, clearly disappointed to see immortality vanish from sight, said in that case he would work on '47 Statute in strict accord December 9 resolution,[2] inevitable result Special Session. I explained we not unappreciative his efforts meet our viewpoint but could not honourably negotiate simultaneously different schemes, nor reasonably sacrifice prospect general peace for draft proposal not even approved by single government. This was after he said France and Vatican uncommitted his proposal and had received no commitments [Washington] D.C. Our impression he wants us burn boats with Meir [Abdallah] for French scheme which could not pass Trusteeship Council since some members would abstain as inconsistent Statute, others, including U.S.A., U.K., as not enjoying support both parties.

Afterwards Bunche explained to him alone: (1) He was premature in putting proposal to us. (2) Procedure of working out absurd Statute receiving negative reply both sides absolutely essential. Unless Gar[reau] did this he could properly be criticized on formal grounds. (3) Time for

7
1. ראלף באנץ', מנהל מחלקת הנאמנות במזכירות האו"ם.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 7.

compromise proposals would then follow but these should be based reply parties to Statute or known attitude parties. He believes Gar[reau] now realizes mistakes and that unfair expect unilateral engagement Israel this stage.

Eban

8

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. X894. התקבל Recd 6.1
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2202/6

New York, 5 January 1950

Later we saw Bunche without Gar[reau].[1] He reported: (1) Had just seen Spellman who stated in presence Griffiths[2] December 9 resolution obviously dead letter, compromise must be sought. Bunche replied had revised opinion astuteness Vatican which sacrificed unparalleled opportunity protect its real interest for purely paper victory. (2) He advised us stick to procedure as agreed which supported by [Washington] D.C. Spellman agreed time examine compromise would be after deadlock on Statute. (3) Bunche will not tar himself with Statute nor arrive Geneva[3] until alternative solutions being sought. (4) Is working for prior consideration Somali[a][4] agreement in Geneva owing its urgency, U.K. insistence early handover and own desire postpone Jerusalem discussion till spring, leave time agreement parties and dawning realism Vatican. Please cable if we should help get majority Trusteeship Council agree this course.[5] I think yes.

Eban

8

1. ראה מס' 7.
2. ג'יימס ה. גריפיתס, בישוף קאתולי אמריקאי, עוזרו של הקארדינל סְפֶּלמן.
3. מקום כינוסו של המושב הקרוב של מועצת הנאמנות.
4. שאלת עתידה המדיני של סומליה, לשעבר חלק מאפריקה המזרחית האיטלקית, ובמשך מלחמת העולם השנייה תחת שלטון בריטי, עמדה, יחד עם שאלת ירושלים, על סדר־היום של מועצת הנאמנות.
5. שרת השיב בחיוב (ראה איתן אל אבן, MH7418, 8.1.1950, 130.09/2328/8).

9

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 6.1 התקבל .Coded Tel. X897 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

New York, 5 January 1950

Father Depauw, Belgian priest, Vatican representative U.N. affairs, asked to meet me privately via Jewish acquaintance. I explained couldn't negotiate any plan or even express opinion view our negotiations involving other party. However he talked plenty as follows: (1) Vatican despaired December 9 resolution but insisted small international city around Holies, would never give in on this till end of time. (2) They gathered from your speeches and Herzog[1] in Rome we had never abandoned principle such enclave provided New City remained Israel. Only trouble was we always envisaged enclave all at neighbour's expense. (3) View my refusal comment now he would be grateful if could communicate him at Geneva: (a) were still prepared consider idea small enclave? (b) roughly how could it be defined? He would get immediate Vatican reaction. (4) While referring Gar[reau] plan did not identify himself with its provisions nor say single word expressing interest in what happened Jerusalem outside enclave. (5) Emphasized supervision Holies of no interest whatever to them, principle internation[al] sovereignty main Holies was everything, no matter if area small.

I promised would convey all this. He insisted utmost secrecy, complained sentence your speech appearing to ascribe hesitations December 9 resolution to Spellman.[2] Our conversation today should be treated as not having taken place. When I enquired why they had never responded to ideas Old City previous speeches which they now seemed to uphold he said: (1) they now convinced impossibility *Binum* [internationalization] proper; (2) we always made it sound anti-Arab project.

I did not promise him any approach Geneva and warned we could probably say little for some time.

Eban

9

.1 יעקב הרצוג, מנהל המחלקה לענייני העדות הנוצריות במשרד הדתות. על פעולותיו של הרצוג ברומא, ראה כרך 4, מס׳ 434.

.2 מוסב כנראה על התבטאות של שרת בשיחה פרטית עם סְפֶלמן. שרת ציין לאחר מכן כי הערתו היתה מכוונת לתיאור עמדתו של הקארדינל טיסֶראן, מזכיר ה־Congregazione Orientale בוואטיקן, יותר מאשר לעמדתו של סְפֶלמן. (ראה מ. שרת אל א. אבן, Y620, 10.1.1950, 93.01/2202/6.)

10

ע. אוכמני[1] אל י. ברזילי[2] וש. אלישיב[3]
A. Ukhmani to I. Barzilai and S. Eliashiv

מברק מוצפן BI121. התקבל 6.1
נוסח נכנס: 130.09/2306/4

ווארשה, 5 בינואר 1950

(א) מכל השיחות מתברר כי נקבע מ־29 בדצמבר והלאה לא להוציא למעלה מחמישים – שישים דרכונים ליום.[4] בראש ובראשונה בשביל האקטיב הציוני. סתם יהודים יידחו לתור שני. רק לאחר ימי החג אפשר יהיה לבדוק באיזו מידה דעתם לשנות תקנה זו. בדצמבר נתקבלו 5811 בקשות חדשות וניתנו 1721 דרכונים. (ב) [ה]ג'וינט נסגר ב־31 [בדצמבר?] ומנהלו עזב כבר את פולין, לאחר שניתן לו הרשיון להוציא הארכיון; ב־22 אחר־הצהריים הופיעו ערב הנסיעה אנשי הביטחון ועיכבו הכול. השלטונות מינו ועדת־פיקוח בהרכב לזבניק, ביטר, דרוקר, על 300 מיליון זהוב והרכוש האחר ש[ה]ג'וינט השאיר. (ג) המפלגות שכבר נתחסלו מסרו ארכיוניהם למכון ההיסטורי היהודי. החותמות נמסרו לשלטונות המקומיים. את הדגלים ירשו להעלות. ועדת־החיסול של [ה]איחוד תשב עד עשרים ושל מפ"ם עד סוף החודש. (ד) מאחד בינואר הועלו באופן ניכר מחירי [ה]בשר, מוצרי צמר ומתכת. שכר העובדים הועלה בחמישה אחוז. מתפרסמים הרבה מאמרים הבאים להסביר עליית מחירים זו.

אוכמני

11

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW382 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 6 January 1950

Mc[Donald] yesterday informed me Egypt agrees their man, our man, should talk Geneva.[1] Insists complete secrecy as Azzam[2] violently opposed any direct negotiations not through PCC [Palestine Conciliation Commis-

10

1. עוזיאל אוכמני, יועץ בצירות ישראל בפולין.
2. ישראל ברזילי, ציר ישראל בפולין, באותה עת בביקור עבודה בישראל.
3. שמואל אלישיב (פרידמן), מנהל מחלקת מזרח אירופה במשרד החוץ.
4. עד אמצע 1949 התנהלה העלייה מפולין טיפין טיפין. באוגוסט 1949 שינו הפולנים את מדיניות העלייה שלהם במגמה להביא, תוך משא־ומתן עם המוסדות היהודיים בפולין, ליציאה מהירה ומסודרת של הפעילים הציוניים ולחסל על־ידי כך את הארגונים הציוניים בפולין. ראה גם כרך 4, מס' 409.

11

1. ראה מס' 1.
2. עבד־אל־רחמן עזאם פאשה, המזכיר־הכללי של הליגה הערבית.

sion] (latter point indicates clear intention talk to us direct not through PCC but use PCC as mere cover). Mc[Donald] added Cairo Embassy warns if matter leaks Egypt will "run for cover". Self replied we accept proposal. Inform Eban enjoining utmost secrecy.[3]

Sharett

הערת־עורך
Editorial Note

התייעצות בענייני ירושלים

ב־6 בינואר התקיימה במשרד החוץ התייעצות בענייני ירושלים. בהתייעצות לקחו חלק שר החוץ, המנהל הכללי של המשרד, פקידים בכירים של משרד החוץ ויעקב הרצוג, מנהל המחלקה לעדות הנוצריות במשרד הדתות. שר החוץ סקר את השתלשלות בעיית ירושלים ובעיקר את השלב האחרון שלה עם הופעת תכניתו של גארו (ראה הערת־עורך, עמ׳ 7). בעניין תכנית זו הוא ציין כי לו היו מציעים לישראל סידור שלפיו תשמור על אחיזתה בעיר החדשה ואילו העיר העתיקה תחולק בין הנוצרים, היהודים והמוסלמים, הוא היה מסכים לסידור כזה ואפילו היה מוכן לצרף למובלעת הנוצרית את מנזר הדורמיציון על הר ציון שהוא למעשה המקום הקדוש הנוצרי היחיד שמוחזק על־ידי ישראל. בינתיים, בכל אופן, ישראל קשורה במשא־ומתן עם המלך עבדאללה והיא מוסיפה לפיכך לקיים את עמדתה הקודמת שהיא חלוקת ירושלים בין ישראל לירדן, כאשר ישראל מחזיקה בעיר החדשה, והסכמה לפיקוח של האו״ם על המקומות הקדושים. ישראל לא תנקוט כל יוזמה בעניין הירושלמי עד לכינוסה של מועצת הנאמנות בז׳נבה, ורק אז, כאשר יתגלו הקשיים במימוש החלטת האו״ם, אפשר יהיה לדון על הצעות פשרה, בין היתר עם הוואטיקן.
שר החוץ הגדיר את תפקידי המשרד בפרשת ירושלים:

1. להשפיע בצינורות דיפלומטיים על המדינות החברות במועצת הנאמנות שתצטרפנה לתהליך הנסיגה מהחלטת האו״ם. בריטניה וארצות־הברית מעולם לא היו נלהבות מהחלטה זו ועתה התגלו גם סימנים ראשונים לתזוזה בעמדת ברית־המועצות.

2. לערוך פעולות הסברה בכל בירות העולם לקראת הדיון המחודש בנושא בעצרת האו״ם.

3. לתכנן את הופעתה של ישראל בז׳נבה בפני מועצת הנאמנות וּועדת הפיוס. המגמה צריכה להיות בכיוון צמצום מירבי של המגעים עם המועצה והוועדה, אך לא עד כדי החרמה. לעומת זאת, על ישראל להתכונן לקראת מגעים ישירים עם המצרים.

בדיון שהתפתח לאחר מכן נדונו לפרטיהן תכניות הפעולה לקראת המגעים בז׳נבה ובעצרת האו״ם ובמיוחד הטקטיקה שיש לאחוז בה ביחסים עם הוואטיקן, שעל דעת הכול הוא המתנגד הקשה ביותר של ישראל בפרשה הירושלמית.

(ראה דין־וחשבון סטינוגראפי על התייעצות בעניין ירושלים, 6.1.1950, 130.02/2443/5.)

3. ראה מס׳ 27.

12

מ. פישר אל א. אבן (ניו יורק)
M. Fischer to A. Eban (New York)

Coded Tel. PN161 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/6 :נוסח נכנס

Paris, 7 January 1950

Although Quai [d'Orsay] do not believe success Transjordan negotiations view ultimate excessive Transjordan demands and surprised at our willingness view British promise extension scope military treaty after international recognition annexation Arab Palestine[1] "bringing back British soldier within yard Israeli frontier", nevertheless Quai view earnestly consequences agreement which would mean "affront of accomplished fact while U.N. trying back out Jerusalem resolution and save face". Quai declares that favours principle Garreau plan but leave[s] entire official responsibility to him. Quai tried persuade our interest delay if necessary Transjordan negotiation in order gain freedom discussion on basis Garreau plan. I said my personal opinion our efforts towards agreement Transjordan do not, repeat not, mean change our fundamental policy which opposed to modification *status quo* Mideast.

Fischer

13

ו. איתן אל א. אילת (ואשינגטון)
W. Eytan to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW384 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 8 January 1950

Sasson[1] spoke Yalçin[2] who stated PCC [Palestine Conciliation Commission] intends accept Arab demand for mediation instead of conciliation i.e. PCC will put forward own proposals for settlement Palestine issue. Sasson objected this would interfere with progress Israel–Transjordan negotiations and suggested PCC session be postponed two months.

12

1. ראה מס' 2.

13

1. אליהו ששון, ציר ישראל בטורקיה.
2. חוסיין צ'היט יאלצ'ין, נציג טורקיה בוועדת הפיוס.

Yalçin replied Turkish Government desires encourage direct negotiations and he accordingly willing persuade his colleagues postpone session if officially asked to do so.[3]

Suggest you indicate your end desirability postponement on ground PCC this stage likely do more harm than good. In event postponement PCC we of course ready pursue matter mentioned our 382[4] at Geneva under cover *Moanut* [Trusteeship Council].[5]

Eytan

14

ו. איתן[1] אל א. אבן (ניו יורק)
W. Eytan to A. Eban (New York)

מברק מוצפן S559
נוסח יוצא: 130.09/2335/13

תל אביב, 8 בינואר 1950

צור[2] מודיע: בשיחה עם סגן שר החוץ הארגנטיני[3] דנו ארוכות בבעיית ירושלים ובעמדת ארגנטינה בוועדת הנאמנות. סמבוני הבטיח, כמעט רשמית לדבריו, כי הממשלה שהצביעה בעד הבינאום מתוך לחץ רואה בזה רק קביעת עיקרון אך דעתה המוחלטת שאין ההחלטה מעשית ולא תחפש בוועדת הנאמנות דרכים להגשמתה. הממשלה מבקשת עתה מוצא של כבוד ורוצה להרוויח זמן. בין ההצעות: (א) להחזיר ההחלטה לאו"ם, (ב) לקבוע ועדת משנה למשא־ומתן עם הממשלות המעוניינות, (ג) לשמור על רעיון קורפוס ספראטום אך למסור האדמיניסטרציה לישראל וירדן. מבקש הצעות מעשיות מאתנו לעמדה שתספקנו אך תמנע קרע מוחלט עם ההחלטה. אינני בטוח בכנות הדברים אך כדאי לחשוב על הצעה כנ"ל. נודע לי כי כנראה ייצג מוניוז[4] את ארגנטינה בז'נבה. במקום ארסה[5] יבוא [רמו]רינו[6] זמנית ואולי בקביעות.

איתן

3. דין־וחשבון מלא מהשיחה ראה א. ששון, שיחה עם יאלצ'ין – חבר ועדת הפיוס, 4.1.1950, 130.02/2441/2.
4. מס' 11.
5. אילת השיב שהעלה את הרעיון בפני בָּרי, מנהל הלשכה לענייני אפריקה והמזרח הקרוב במחלקת המדינה, שהבטיח להביא אותו לתשומת־הלב של מֶקְגִי, עוזר מזכיר המדינה לענייני המזרח הקרוב ואפריקה (ראה אילת אל איתן, W630, 10.1.1950, 130.09/2308/16).

14
1. ואלטר איתן, המנהל הכללי של משרד החוץ.
2. יעקב צור, ציר ישראל בארגנטינה, אורוגואי וצ'ילה.
3. קרלוס סַמְבּוֹנִי, סגן שר החוץ של ארגנטינה.
4. רוּדלפו מוניוז, חבר משלחת ארגנטינה לאו"ם, נציג־מחליף במועצת הנאמנות.
5. חוזֶה אָרסֶה, הנציג הקבוע של ארגנטינה באו"ם, עד דצמבר 1949.
6. חרונימו רָמוֹרינוֹ, הנציג הקבוע של ארגנטינה באו"ם, ראש המשלחת לעצרת החמישית, נציג ארגנטינה במועצת הנאמנות.

15

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 10.1 התקבל .Coded Tel. X899 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 נוסח יוצא:

New York, 9 January 1950

(1) Indication Vatican support give increased importance Gar[reau] plan. (2) Doubtful if U.K., U.S.A., have any intentions for Jerusalem more favourable to us than Gar[reau] plan. (3) Tactically publicity given to Gar[reau] plan valuable as proving collapse plan *Binum* [internationalization], removing impression Israel versus U.N. (4) Since enclave idea has come stay we should be concerned affect it our favour i.e. reduce to part Old City plus inevitable part Mount Zion, Government House, area. Therefore suggest reconsider previous suggestions. (a) While refusing accept Gar[reau] plan ensure he doesn't abandon approach and revert full *Binum* as basis Trusteeship Council, thus bringing on Special Session bad auspices. (b) Get him reduce area as above and forget about *Peruz* [demilitarization] etc. Can influence him thus indirectly through American Jewish Committee and others? (c) Make common cause Meir [Abdallah] for reduction area enclave view presenting or accepting common proposal.

Eban

16

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

תזכיר: 130.02/2393/23

[תל אביב], כ"א בטבת תש"י
10 בינואר 1950

עלינו לתת דעתנו בכל הדחיפות על תיקון בדק ביתנו מבחינת יחסי המדינה עם הכנסיה הקאתולית בכל הנוגע לנכסי הכנסיה ולזכויותיה שבתוך הארץ.

נגעתי בבעיה זו בשיחתנו האחרונה עם היועצים וראשי המחלקות וברצוני להניע את הדברים לקראת פעולה.

דווקא משום שעלינו להיכון למאבק רציני עם הוואטיקן, העלול להיות ממושך וקשה, עלינו לדאוג שחזית התקפתו עלינו בכל הנוגע להתנהגותנו המנהלית בחיי יום־יום תצטמצם ככל האפשר, ואם רק ניתן לנו להגיע לכך – תתחסל לחלוטין.

מלבד העוקץ המיוחד של העניין הנעוץ בבעיית ירושלים, מוסיף לו טעם לחומרה דבר

השנה הקדושה. הצליינות הקאתולית בשנה זו יכולה להיות לנו, מבחינה מדינית, לברכה או לקללה – הכול לפי התרשמותם של רוב הצליינים מרוח התנהגותנו כלפי הנצרות ומהאופי הכללי של מעמד הנכסים והעניינים הקאתוליים בישראל.

אני רואה עצמי פטור מלפרט את סעיפי הבעיה, הנהירים לך היטב.

הנני מציע שתכנס מיד התייעצות בין־משרדית בעניין זה (הרצוג, פלמון,[1] בירן[2] וכל מי שתמצא לנחוץ) אשר בתוצאותיה תיערך רשימה מדויקת של מעוותים הטעונים תיקון ואמצעים שיש לנקוט בהם לקידום פני רעות. סקר כזה ישמש יסוד ממשי לתכנית פעולה שיטתית שיש לגשת לביצועה בלי כל דיחוי.

אבקשך להודיעני על מהלך הפעולה וכן אם תיתקל במעצורים אשר רק בעזרת החלטה ממשלתית מיוחדת אפשר יהיה להתגבר עליהם.

משה שרת

17

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK20 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 10 January 1950

Following is summary of attitudes re Jerusalem since *Binum* [internationalization] decision. World opinion crystallizing decision unimplementable and some compromise acceptable to interested parties including Vatican must be found to solve crux problem yet save U.N. face.

French Chairman Trusteeship Council Garreau proposed *Binum* part Jerusalem dividing remainder between Israel–Transjordan. Proposal most unfavourable Transjordan since international enclave would include Old City and [Mount] Olives. Considerable parts our New City however and Mount Scopus also included. Our Government turned it down view objection whole principle *Binum*.

It appears Vatican also doubtful practicability *Binum*, has indirectly approached us [1] but insisted ineluctably on principle international sovereignty main Holies.

U.S.A. aspired solution to which Israel, Transjordan, Vatican, will agree and is interested as we in postponing Trusteeship Council debate in order gain time for such agreement.

16

1. יהושע פלמון, יועץ לענייני ערבים במשרד ראש הממשלה.
2. אברהם בירן (ברגמן), הממונה על מחוז ירושלים; נציג משרד החוץ בירושלים.

17

1. ראה מס' 9.

Britain will agree only to arrangement acceptable both Israel, Transjordan; there are signs Australia, New Zealand, will follow same line.

Likely that Trusteeship Council debate will be allowed reach stalemate in hope interested parties will eventually accept compromise solution of small international enclave of Holies, division rest of Jerusalem between Israel, Transjordan.

18

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 11.1 התקבל .Coded Tel. X909 מברק מוצפן

Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

New York, 10 January 1950

Gar[reau] cabled for final talk before departure. In response my suggestion he definitely agrees take Somali[a] question[1] first thus Jerusalem can't arise before end February. He strongly urges us accept Trusteeship Council invitation, even if only restate opposition Statute. I argued against value public debate suggesting negotiating procedure preferable as in your 562.[2] He said difficulty would be Soviet participation, thus Trusteeship Council more likely appoint himself negotiate parties. He added:

(1) Had frankly expected more appreciation in Israel his efforts improve our situation by effectively jettisoning Trusteeship Council condemnation removal capital and torpedoing December 9 resolution itself. His scheme could now be regarded as maximal practical *Binum* [internationalization] thus shifting centre gravity towards us. Even if not accepted, its mere prolongation was advantageous us and deliberately so. Stated he primarily Frenchman, interested consolidation non-Arab forces Mideast independent of U.K.

(2) Unless his working paper had prospects becoming basis discussion Trusteeship Council would revert full Statute. While we might not fear this practically we should fear it politically, as reviving Israel versus U.N. atmosphere.

(3) Insisted Transjordan agreement alone could not solve Jerusalem problem. Christian world not exorbitant asking few square miles.

(4) His opinion functional *Binum* now dead, nobody interested.

18

1. ראה מס' 8 והערה 4 שם.
2. מברק איתן אל אבן הממליץ לאמץ את הנוהל שהוצע על־ידי ארגנטינה לנהל את השיחות עם הצדדים בוועדת משנה (ראה מס' 14, סעיף ב). איתן ציין שנוהל זה יבטיח קודם כל דחייה, שנית תשתמע ממנו סטייה מהחלטת ה־9 בדצמבר ולבסוף תהיה בו הכרה מפורשת שהכול תלוי בעמדת הצדדים (ראה מברק S562, 9.1.1950, 130.09/2335/13).

(5) Vatican watching events. If enclave idea accepted — O.K., if not — they would reaffirm December 9, fight another round General Assembly to soften us up.

(6) If I came Geneva he would continue conspire to our advantage but sooner or later must have cooperation. He now agreed inopportune do anything before Transjordan talks ended.

(7) Had seen [Washington] D.C. people again. They praised substance his approach but invoked U.K. pressure "not to do anything to disturb negotiations". Fischer informed.

Eban

19

ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
W. Eytan to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW389 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 10 January 1950

Sorry, but your 627 arrived *post factum*.[1] Opinion here unanimous for recognition since: (1) recognition legal act based on objective criteria and Peking Government possesses all requisite attributes, (2) non-recognition politically more significant and less defensible than recognition, (3) politically convenient for us to recognize after India and Britain but before U.S.A., (4) we convinced U.S.A. recognition only matter of time and bound come soon, (5) simultaneous recognition of Indonesia[2] demonstrates our non-identification blocs, (6) our people Shanghai long been clamouring for Israel recognition view their emigration and transfer property. We thus have direct interest in addition to five previous arguments.[3]

Eytan

19

1. אילת מסר כי שמע ברדיו שישראל עומדת להכיר בסין העממית. לדעתו הכרה חפוזה בסין תעורר הדים שליליים בחוגים ידידותיים בארצות־הברית שתמיכתם חיונית בפרשת ירושלים ואספקת הנשק. (ראה אילת אל שרת, 9.1.1950, 93.01/2202/6.) ישראל הכירה בסין העממית ב־9.1.1950 (ראה שרת אל צ'ו אן לאי, 9.1.1950, 130.02/2391/32).
2. ישראל הכירה באינדונזיה ב־9.1.1950 (ראה מברק שרת אל ראש ממשלת אינדונזיה, מוחמד חטה, 9.1.1950, 130.02/2391/36).
3. ראה מס' 53.

20

י. שמעוני[1] אל ו. איתן
Y. Shimoni to W. Eytan

תזכיר: 130.02/2413/32

[תל אביב], 11 בינואר 1950

הנידון: יחסנו אל יפאן[2]

(1) שאלת יחסנו אל יפאן התעוררה בקשר עם בקשתה של יפאן להתקבל בארגון החיטה העולמי, והיא עתידה בלי ספק להתעורר בקרוב בעוד כמה וכמה הזדמנויות.

(2) מסרת לי ששר החוץ פסק והורה להימנע מהצבעה במקרה הקונקרטי הנ"ל, ואני מניח שהוראתו זו כוחה יהיה יפה גם לגבי הזדמנויות עתידות.

(3) הייתי מציע לעיין מחדש בהוראה זו.

(4) אשר ליחסנו המדיני הכללי אל יפאן. בתור מדינה פאשיסטית לשעבר האשמה במלחמה, הרי חל ביפאן שינוי גמור בשלטון: הממשלה והפרלמנט הנוכחיים מודים באשמת יפאן במלחמה ועוסקים בשינוי פניה של החברה היפאנית ובביעור יסודותיה האימפריאליסטיים והפאשיסטיים. אפשר כמובן להטיל ספק בעומק השינוי האמיתי שחל בלב העם היפאני ובערך התיקונים והתמורות החלים ביפאן. אולם דומני שאין אנו בודקים בציציות של המשטרים הפנימיים של מדינות זרות. בניגוד לספרד, בדומה לאיטליה, אוסטר[יה], בולגריה, רומניה וכו', הושם באופן רשמי קץ למשטר הפאשיסטי של יפאן.

(5) מבחינת גישה יהודית מיוחדת אין לנו, עד כמה שהצלחתי לברר, שום דבר מיוחד נגד יפאן: יפאן לא היתה אנטישמית אף בימי משטרה הפאשיסטי, והיהודים שעברו את ימי המלחמה תחת שלטון יפאני מעידים שהם לא הופלו לרעה בתור יהודים.

(6) אם אין לנו אפוא נימוקים מיוחדים להתנגדות להתקבלותה מחדש של יפאן במשפחת העמים, לא בתור אנטי־פאשיסטים ולא בתור יהודים – דומני שמותר היה לתת הוראה חיובית בדבר יחסנו אל יפאן. דבר זה יהיה בהתאם לעקרון הכלליות בחברות בארגונים בינלאומיים שאנו דוגלים בו בדרך כלל. מאחר שהכרנו עכשיו בסין העממית, יהיה בכך גם משום משקל שכנגד, שכן ידוע שיפאן חוסה בצלה של ארצות־הברית.

(7) ברור שאין "אסון" אם נימנע במקרה הקונקרטי הקרוב ובהזדמנויות שעוד יבואו. כן ברור שנציגי ישראל לא יקפצו בראש ולא יופיעו בין חסידיה הנלהבים של החזרת יפאן לארגונים הבינלאומיים. ברור, כמו־כן, שמן הראוי לבדוק את יחסן של מדינות כגון בריטניה, צרפת, הולנד, הודו וכולי (אשר רובן בוודאי יצביעו בעד קבלת יפאן

20

1. יעקב שמעוני, מנהל מחלקת אסיה במשרד החוץ.
2. מנהל המחלקה למוסדות בינלאומיים, שהעתק תזכיר זה הועבר לעיונו, ציין שהוא תמים דעים עם עמדת מחלקת אסיה בכל הנוגע להערכת אופיה של יפאן החדשה, אך יש לקחת בחשבון כי תמיכה בקבלת יפאן לארגונים בינלאומיים יכולה לשמש תקדים לגבי בקשות דומות של גרמניה. במקרה הקונקרטי של בקשת יפאן להתקבל למועצת החיטה הבינלאומית, שם עומדת לדיון בקשה דומה של גרמניה המערבית, הרי הוחלט להימנע לגבי יפאן ולהתנגד לקבלת גרמניה. (ראה י. גורדון אל ו. איתן, 16.1.1950, 130.02/2413/32).

לפחות בארגונים טכניים כמו ארגון החיטה). עם זאת הייתי מציע שהשר יעיין מחדש בהוראתו וישאיר פתוחה את האפשרות שנציגנו יצביע בעד במקרה שגם מדינות מן הסוג הנזכר יעשו זאת.

י. שמעוני

21

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Tel. 2088 מברק
Inc.: 130.02/2385/2 :נוסח נכנס

New York, 11 January 1950

Entezam[1] called today and made following declarations orally and in writing:

"Reza Safinia, Ministre plénipotentiaire, est nommé envoyé spécial et chargé de sauvegarder les intérêts des Iraniens résidant en Palestine. Le Gouvernement Iranien serait très reconnaissant si le Gouvernement d'Israël voulait donner des instructions aux autorités militaires de frontière en vue de faciliter l'entrée de M. Safinia sur le territoire d'Israël."

I replied would convey Government, meanwhile thought it necessary draw his attention highly unusual procedure suggested in note whereby his government wishes exercise rights in Israel without recognition, accreditation, or reciprocity. He confirmed my interpretation correct if no recognition implied in their suggestion.[2]

Eban

21

1. נאסרוללה אנטזאם, נציג איראן באו"ם.
2. איתן הורה להשיב לאנטזאם כי ישראל תהיה מוכנה לקבל את ספיניה באחת משתי הצורות: כנציג דיפלומטי, אם יבוא מצויד בכתב־האמנה המופנה, כדין, אל הנשיא וייצמן, או כנציג קונסולרי, אם יהיה ברשותו כתב־האמנה קונסולרי (ראה איתן אל אבן, MH7531, 15.1.1950, 130.09/2328/8).

22

ישיבת משלחת ישראל לעצרת הכללית של האו"ם
(בניו יורק, ב־13 בינואר 1950)

Meeting of the Israel Delegation to the United Nations General Assembly
(New York, 13 January 1950)

פרוטוקול: 93.03/89/1

נוכחים: ה"ה אבן, אילת, לוריא, רובינסון, טוב, קנן, אוקסמן.

מר אבן: מצבנו ברגע זה הוא כדלקמן: תכנית גארו הכניסה שינוי מכריע במעמדנו. לפי כל הידיעות נהנית תכנית זו מתמיכת הוואטיקן. ברור עכשיו שרעיון מובלעה הוא חיוני במידה כזו לוואטיקן ומשמש כנקודת המינימום שלו במיקוח על גורל ירושלים. תכנית הבינאום התפקידי שבקה חיים לכל חי. הוואטיקן עומד על הריבונות הטריטוריאלית ולו גם בשטח מצומצם. אין ספק שתכנית גארו הסיטה את חריפות הביקורת מאתנו לירדן, וזו כנראה הסיבה לקרירותם של האמריקאים והאנגלים. עכשיו כמעט ברור שהאמריקאים ובאנג' נוקטים בטכסיס שיש לתת למועצת הנאמנות להמשיך בהכנת תקנון אשר יידחה על־ידי הצדדים לא מתוך חרדה יתרה לעניין הישראלי, אלא מתוך התנגדות לתכנית גארו ולכל תכנית אחרת אשר תיפול על שכמם של הערבים, ולא על ישראל. מחשבת האמריקאים היא שיש להגיע לידי הסכם משולש, כלומר – ישראל, ירדן והוואטיקן. עד עכשיו נמנענו מלבוא בכל משא־ומתן על תכנית גארו מחשש שמא זה יפגע במשא־ומתן המתנהל בינינו לבין ירדן. יש להשתדל בטכסיסינו לא לעודד כל רעיון של כנס מיוחד של העצרת ול[ה]ראות, להסביר, שבחודשים עד ספטמבר אפשר יהיה להגיע לידי הסדר בעניין ירושלים כתוצאה של משא־ומתן בין הצדדים.

מר אילת: צריך להבין שהעמדה האמריקאית בעצרת בעניין הבינאום היתה יותר טכסיסית מעקרונית. ידוע לנו ממקורות מהימנים שגם הנשיא וגם מזכיר המדינה, הראשון בגלל טעמים פנימיים והשני בגלל טעמים חיצוניים, לא יוכלו להזדהות עם עמדתנו באופן חיובי. הם שללו את תכנית הבינאום מפני שלא נתקבלה על שני הצדדים – ישראל וירדן – מבלי שהיו מוכנים לתמוך בהצעתנו.

מכל זה מסתבר שהקו המדיני שלנו בז'נבה אינו יכול להתבסס על הסתמכות יתרה על מחלקת המדינה. שמירת יחסינו עם ברית־המועצות, מחוץ לחשיבותה לכשלעצמה, משמשת מכשיר חשוב לחיזוק מעמדנו לפני מחלקת המדינה. אין לפיכך להרבות בפומבי בדברים המפגינים את העובדה שברית־המועצות הצביעה נגדנו בעניין ירושלים. כן צריך להבין שהיצמדותנו היתרה לירדן גם היא לא מסייעת לא לשיפור היחסים עם ירדן ולא כלפי גורמי חוץ אחרים. ברור שבהסכם שנגיע עם ירדן לא נפתור את הבעיה שלנו באו"ם, כיוון שהצד השלישי, הוואטיקן, הוא הגורם הקובע את דעת רוב המשלחות שעלולות לשנות את מצבנו. המסקנה היא שעלינו לגלות יזמה לשבירת הקרח או לגבי הוואטיקן או לגבי ירדן, מתוך שיקול זהיר לא לפגוע ביחסים עם צד אחד במקרה שנחליט לפתוח במשא־ומתן ישיר בעניין זה עם הצד השני.

מר אבן: כנראה שהלבטים בקריה הם עכשיו איך להימנע מהכרעה בין ירדן לוואטיקן.

הנטייה שם היא כנראה להמשיך את המצב הקיים כל זמן שאין הכרח לשנות אותו, כיוון שהשינוי כרוך בסיבוכים כה רבים. מה שברור הוא, שבינתיים יש לעבוד להסרת רעיון כינוסו של מושב מיוחד גם בלייק־סאכסס וגם בוואשינגטון.

מר טוב:[1] יש סבורים שעניין המושב המיוחד פחות משהוא בא לשרת את עניין ירושלים תכליתו היא לאפשר את הבירור בדבר הסרת החרם על פראנקו[2] ואולי גם דיון בבעיית סין. בעניין פראנקו מצבנו די קשה. מיניסטריון החוץ הספרדי פרסם תזכיר שבו ניסה להוכיח במסמכים שממשלת פראנקו היא ידידת העם היהודי ועזרה לפליטים בזמן המלחמה יותר אפילו מאשר בריטניה.[3]

מר אילת: אם באמת יצרפו את עניין פראנקו לבעיית ירושלים יהיה מצבנו מסובך מאוד מפני שמשלחות אלו שנבקש להטותן לצדנו הן בעצם הלוחמות החזקות לביטול החרם על פראנקו. אך צריך להבין שעניין פראנקו אינו עניין משפטי ואי־אפשר לדון עליו רק במסגרת מעשיו הטובים לגבי פליטים יהודים. עניין פראנקו הוא עניין עקרוני והמתנגדים להכרת פראנקו אינם דווקא חברי הגוש הסובייטי. נביא נזק עצום לעצמנו ולמעמדנו באו"ם אם נצטרף בפועל – ואפילו באופן פסיבי – לתומכי פראנקו על־ידי זה שנצביע בעדו או נימנע מהצבעה.

מר קֶנֶן:[4] ברצוני לשאול, אם לנוכח השינוי בטכסיסינו בעניין ירושלים, יש להמשיך להכריז על תמיכתנו האקסקלוסיבית בבינאום תפקידי, או לא?

מר אילת: מהקו שנהגנו בו עד עכשיו אין להסתלק לפי שעה.

מר אבן: אפשר להפנות את השואלים לנאומים שלנו בעצרת, שם הם ימצאו שדיברנו בזכותן של שתי התכניות, כלומר, בינאום תפקידי או מובלעת המוגבלת למקומות הקדושים בלבד.

מר קנן: אני מכין סקירה שנייה על תגובת העיתונות המקומית בעניין ירושלים. הרושם שלי הוא, שאחרי ה־14 בדצמבר חל שינוי ביחס העיתונות כלפינו. לפני־כן אמרו שתכנית הבינאום אינה מעשית ואין צידוק לקבלה, אבל מאז שהודענו על זה שנסרב להגשים את תכנית או"ם, החלו מבקרים אותנו על זה שאנו מפירים את החלטת או"ם.

ד"ר רובינסון:[5] קראתי את התזכיר של משרד החוץ הספרדי, הערוך בכישרון רב, ואני מתכוון להכין תזכיר בשאלה זו. למרות האווירה המחושמלת והרגישות הרבה בנושא זה, צריך שנדע את האמת על יחסו של פראנקו ליהודים וכן צריך שנדע שבעצם האימה הזו של הדיקטטורה של פראנקו היא בהרבה בחינות טובה מזו של הונגריה או רומניה, שאת ממשלותיהן אנו מכירים. קהילות היהודים ממרוקו הספרדית מצבן פי כמה טוב אפילו ממצב היהודים במרוקו הצרפתית. וצרפת הרי ידידה גדולה שלנו. כך שנהיה זהירים לא להיסחף אחר האמוציות ונקבע את יחסנו בשאלה זו מתוך ידיעה מלאה והיגיון קר.

22

1. משה טוֹב, חבר משלחת ישראל לאו"ם, אחראי לקשרים עם מדינות אמריקה הלטינית.
2. בדצמבר 1946 קיבלה עצרת האו"ם החלטה שהרחיקה את ספרד מארגונים בינלאומיים של האו"ם או הקשורים באו"ם, ביקשה ממדינות חברות האו"ם להחזיר את נציגיהן הדיפלומטיים ממדריד והטילה על מועצת הביטחון לנקוט צעדים אם לא תוקם בספרד, תוך זמן סביר, ממשלה דמוקרטית. במהלך 1948 ו־1949 נעשו נסיונות מצד אחד לממש את החלטת דצמבר 1946 ומצד שני לבטלה. אף אחת מהצעות ההחלטה לא זכתה ברוב הדרוש של שני־שלישים. ישראל הצביעה תמיד נגד הנורמליזציה ביחסים עם ספרד.
3. הכוונה אולי לפרסום España y Los Judios שפורסם במדריד מטעם הלשכה לאינפורמציה דיפלומטית. (בתיק 130.12/2578/11.)
4. ישעיהו קֶנֶן, מנהל מחלקת העיתונות במשלחת ישראל לאו"ם.
5. יעקב רובינסון, יועץ משפטי למשלחת ישראל לאו"ם.

23

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. X920. התקבל Recd 14.1
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2206/6

New York, 13 January 1950

Impression from talk with Ross[1] is their coolness Gar[reau] plan based on disproportion between Transjordan sacrifice and our own i.e. they regard enclave scheme as too anti-Arab. So far he seemed regard Special Session as matter course, confessed my counter-thesis new to him namely period till September well spent patiently pursuing tripartite agreement which U.S.A. keep telling us is necessary. He said one difficulty is strong U.S.A. objection use *Moanut* [Trusteeship Council] as political executive body, hence desire get question away from that forum. My impression this objection comes U.K. who also moving spirit behind first sentence above. He was not even definite on priority Somali[a] question but believe U.S.A. will support Chair's initiative. He urged importance our contacting Egyptians apparently referring Mc[Donald]'s approach to you.[2]

In light above would now reply your 622[3] as follows: U.K.–U.S.A. still sincerely desire replacement December 9. Question is whether point departure is abrupt rejection December Statute or counter-proposal to Gar[reau]. Former puts pressure and odium mainly on us, latter mainly on neighbour, therefore U.K. prefer former and influence U.S.A. accordingly. Feel more than ever we must not blindly follow U.S.A.–U.K. tactical line and must also scrutinize Bunche proposal[4] carefully.

Eban

23

1. ראה מס' 6.
2. ראה מס' 11.
3. שרת עורר את החשש שמא מגמתם של האמריקאים, ובמיוחד של באנץ', להכשיל את הדיון במועצת הנאמנות באמצעות הוכחה כי התכניות המוצעות למשטר בינלאומי בירושלים הן אבסורדיות ואינן בנות־מימוש, איננה אלא טכסיס שנועד לתת משנה תוקף להחלטת האו"ם מ־9 בדצמבר 1949 ולדרוש אחר־כך מחיר גבוה למען ביטולה. (ראה שרת אל אבן, 10.1.1950, 93.01/2202/6).
4. ראה מס' 8.

24

מ. קרן[1] אל ו. איתן
M. Keren to W. Eytan

Recd 14.1 התקבל .Coded Tel. W640 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

Washington, 13 January 1950

Acheson's reply Javits[2] re Arab rearmament will be published Monday. Main points are: (1) no likelihood renewal hostilities, (2) bellicose statements made by Arabs and Israel are for domestic consumption, (3) Britain's shipments in accord treaty obligations and for defence only, (4) West-interested countries Mideast obtain arms for legitimate security purpose from friendly sources, (5) Egypt important strategically, (6) U.S.A. against arms race in Mideast, would attempt prevent renewal war with and without U.N. End letter Acheson.[3] Cable instructions. Suggest we stress responsibility assumed by U.S.A. through sanctioning Arab rearmament.[4]

Keren

25

שיחת מ. קדרון[1] – ג'. שרינגהם[2] (בלונדון, ב־12 בינואר 1950)
Meeting: M.R. Kidron — J.G.T. Sheringham (London, 12 January 1950)

Report: 130.13/2595/3 :דין־וחשבון

London, 13 January 1950

Sheringham took me to lunch. This was our first meeting since his return from Lake Success.

(1) *Jerusalem*: He said that he was not taken by surprise, as he under-

24

1. משה קרן, יועץ בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
2. יעקב יעבץ, ציר בבית הנבחרים האמריקאי וחבר ועדת החוץ של הבית, התריע בפני אצ'יסון על כי בביקורו בישראל ובבריטניה נוכח כי הבריטים החלו באספקת רבת־כמות ואיכות של נשק למדינות ערב. הבריטים מתרצים אספקה זו בכך שהם ממלאים אחרי חוזים שחתמו בעבר עם מדינות ערב ובצורך לחזק את הערבים כדי שישמשו מחסום בפני התפשטות קומוניסטית. לדעתו נשק זה ישמש להכנות לקראת "סיבוב שני" נגד ישראל. הוא ביקש מאצ'יסון שיבהיר את עמדת ארצות־הברית בעניין משלוחי נשק למדינות ערב ואת המשמעות שהוא סבור שיש למשלוחים אלה על השלום והביטחון במזרח התיכון. (ראה יעבץ אל אצ'יסון, 28.12.1949, 130.20/2475/8.)
3. הנוסח המלא של מכתב אצ'יסון אל יעבץ, מיום 16.1.1950, בתיק 93.08/366/12.
4. ראה מס' 28, 30.

25

1. מרדכי ר. קִדרון, מזכיר ראשון בצירות ישראל בלונדון.
2. ג'ון שֶרינגהם, פקיד במחלקה המזרחית במשרד החוץ בלונדון, הממונה על ענייני ארץ־ישראל.

stood our delegation was, by the passage of the Australian resolution. He had not, however, expected so overwhelming a majority. The reason was basically Catholic mistrust of Israel's good faith, which had been exacerbated by the vigour of our opposition to any scheme not of our own making. It was a pity, he said, that we had not been prepared to accept the Conciliation Commission's plan as a basis for discussion, as the British and Americans had agreed to remove all conditions distasteful to us (i.e. the limitation of immigration, neutralisation, etc.) with the exception of that which precluded the establishment of the capital in Jerusalem. The position was now bad for us because of our open defiance of a United Nations resolution. Great Powers could afford to do this on occasion, but small States like Israel could not. Asked how the British felt about the Garreau scheme, he said they were not attracted by it, as it demanded practically a one-sided sacrifice by Abdullah. The British would not support any scheme which was not acceptable to the Christian world, Jordan, and Israel.

He would be going to Geneva to observe the Trusteeship Council deliberations, and asked if we would be sending anybody.

(2) *Syria:* Union between Syria and one or another of the neighbouring Arab States was inevitable. Damascus was historically and geographically the centre of the Arab world, and the artificial boundaries which had come about after the First World War would obviously be swept away. It would be far more logical for Syria to take over the suzerainty of the Fertile Crescent, as Zaim[3] had planned, but conditions being what they were, either Iraq or Jordan or both would swallow up the country. Britain was neither encouraging nor discouraging the movement for union — there was no need and no wisdom in trying to arrest an inevitable historical process. As far as he knew, America had also decided on a hands-off policy.

(3) *Egypt:* Britain was highly satisfied at the size of the Wafd majority,[4] and looked forward to a rapid development of relations with Egypt. It was difficult to foretell what the new Government's attitude to Israel would be, but it was to be hoped that the security of its position would enable it to step out of the Arab line without fear of internal disorder.

(4) *Arms supplies to Israel:*[5] The time was still not ripe to discuss the matter. Asked if his reply covered all aspects of the security problem (I gave the following five: spare parts for aircraft, mainly from Rolls-Royce; training of mechanics at Rolls-Royce and other aircraft factories; visits by technical personnel, including military doctors; sale of arms and ammunition; training of pilots, officers of all arms, and staff officers), he

3. חוסני אל זעים, נשיא סוריה, מארס–אוגוסט 1949.
4. מפלגת הוואפד עלתה לשלטון במצרים בעקבות הבחירות הכלליות שהתקיימו ב־3.1.1950. מנהיג המפלגה מוצטפה נחאס הרכיב ממשלה חדשה ב־12.1.1950.
5. ראה מס' 24.

replies that it did. The reasons were (1) that they had no unlimited supplies; (2) what they had was already committed; (3) it would annoy the Arabs; (4) they were unsure of Israel's neutrality. Asked if they were interested in peace in the Middle East, he replied yes. Further asked why in that case they were arming the Arabs (I quoted some figures from the latest Military Intelligence Report), he replied that in the case of Egypt, Jordan and Iraq they were bound by treaty, and in the case of Syria and the Lebanon by considerations of imperial policy, which was, in effect, an Anglo-American policy. Israel was of little importance in the considerations of the Chiefs of Staff — merely an irritant in the Middle East — and they were compelled to base their strategic planning on Arab goodwill. They were not interested in the Arabs as allies who could give military support in the event of another war, but as an element which must be kept quiet, as — barring Rashid Ali[6] — they had been in the last war. Not much notice should be taken of the threat of a "second round". On the contrary, the Arabs had taken such a beating in the first round that they were mortally afraid of Israel. He agreed that it would be unwise for Israel to disregard the threats entirely, or to put too much trust in Anglo-American assurances that the arms supplied would not be allowed to be used against us — one could never be sure with the Arabs. When I pointed out that we would get our requirements whatever happened, and that Britain was injuring her own position in Israel by denying supplies in the face of openly expressed threats by British-armed States, he said that they had to weigh up the relative value of Israeli and Arab friendship. They could not be accused of having adopted a hostile policy to Israel since its foundation, but they had to go very slowly — much more slowly than the pace demanded by Tel Aviv.

Two conditions would have to be fulfilled before Britain would be ready to accede to Israel's request: Peace with the Arab States, and a more satisfactory definition of Israel's international position. The first was vital — we must strive and go on striving for peace, whatever the rebuffs. (Cabled, 12.1.50.)[7]

[.....][8]

R.M.K.

6. רשיד עלי אל כילאני, שליט עיראק, אפריל–מאי 1941. עמד בראש מרד נגד הבריטים.
7. ראה קדרון אל קומיי, LI296, 12.1.1950, 130.09/2318/6.
8. הפסקה האחרונה, שעוסקת בחילופי־גברי במחלקה המזרחית במשרד החוץ הבריטי ובמחלקת המדינה, לא הודפסה כאן.

26

שיחת א. ששון – ש. גונאלתאי[1]
(באנקרה, ב־13 בינואר 1950)
Meeting: E. Sasson - S. Günaltay
(Ankara, 13 January 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2382/1

אנקרה, 13 בינואר 1950

[.....][2]

ראש הממשלה אמר, כי מדינתו מעוניינת בשקט, ביציבות ובשלום במזרח התיכון. רצונו לקוות, כי גם מדיניותה של ישראל מושתתת על שלושה העקרונות האלה, כדי שתוכל בכל הכנות לשתף פעולה עם טורקיה. כן רצונו לקוות, כי הסכסוך הנוכחי הקיים בין ישראל לבין שכנותיה הערביות לא יאריך ימים ויחוסל בצורה רצויה לכל הנוגעים בדבר. הוא יודע, כי מדינות ערב מסרבות להתפייס עם ישראל, אולם אין לראות את העמדה הזאת כסופית. על־כן חייבת ישראל לעשות מאמצים נוספים. טורקיה תהא מוכנה לעזור בכיוון זה אם תידרש לכך.

אחרי הקדמה קצרה זו פתח ראש הממשלה בשאלות. בראשונה שאל ליחסינו עם מצרים. לכשאמרתי לו, כי יש לקוות שממשלת ה"וואפד" החדשה תהיה ריאליסטית יותר מקודמיה, אמר שאין להתעלם מן העובדה, שהמדיניות המצרית מתנהלת על־ידי המלך ולא על־ידי ממשלותיו. הפרסטיז'ה של "פארוק הצעיר" הוכתה במצרים ובעולם על־ידי נצחון ישראל ואין להניח, כי הוא ירצה להתפייס מהר. על כל זה הוא ערבי והערבים איטיים מאוד במעשיהם והחלטותיהם.

אחרי זה שאל איש־שיחי לדעתי על המצב המדיני בסוריה. מהשאלות והתשובות שנשמעו בנקודה זו לא יכולתי לעמוד על יחסה של טורקיה, אם הוא חיובי או שלילי, לגבי התכניות השונות של ההאשמים: "סוריה הגדולה", "הסהר הפורה" ועוד, אולם הרגשתי אף אצלו בריח של אהדה למלך עבדאללה.

ראש הממשלה שאל לגורל הפליטים הערביים. הוא סבור, כי סירובנו המוחלט והעקשני לקבל את הפליטים בחזרה מהווה גורם שמעכב את השלום בינינו לבין מדינות ערב. אין ברצונו לתת לנו כל עצה בעניין זה, אולם ישמח לשמוע את דעתי על כך. לכשהסברתי לו שלא כל הפליטים מעוניינים לחזור לישראל ושלא כל המדינות הערביות מעוניינות לוותר על התמיכה הבינלאומית בקשר לפליטים, שאל לגורל נכסי הפליטים ורכושם. אמרתי לו שזה אחד הדברים שמוכנים אנו למצוא להם פתרון רצוי בשעת המשא־ומתן לשלום. הוספתי, שהיה רצוי יותר, כדי שנוכל בעתיד לשתף פעולה כנה עם מדינות ערב, שלא יהיה בישראל מיעוט ערבי ולא יהיה במדינות ערב מיעוט יהודי. מי כטורקיה, המשכתי, סבל בגלל המיעוטים. נדמה, כי דברי אלה עשו רושם עמוק עליו. כנראה, הגיב, שישראל עושה בעת ובעונה אחת את חשבונה הקרוב והרחוק.

26

1. שְמְסֶטין גונאלתאי, ראש ממשלת טורקיה, ינואר 1949–מאי 1950.
2. החלק הראשון של השיחה, שעיקרו דברי נימוסין והעלאת זכרונות, לא הודפס כאן.

אחרי זה שאל למספר הנוכחי של תושבי ישראל ולמספר המקסימלי שבכוונתנו להעלות לישראל. לכששמע שביכולתנו לקלוט במשך 10–15 שנה שלושה–ארבעה מיליונים עולים חדשים, שאל אם השטח הנוכחי שבידינו מספיק לנו. הוסיף, שהערבים מאשימים אותנו בכוונות נסתרות להתפשטות. כאן ניתנה לי ההזדמנות להסביר לו באריכות, ונדמה לי גם בהצלחה, מדוע מחזיקים אנו בנגב ומסרבים בתוקף לוותר על כל שעל אדמה שהוא כיום בידינו, הן בצפון והן בדרום. כן הסברתי, שהערובה הטובה ביותר נגד האקספנסיוניזם בכלל היא: ההרחבה ולא הצמצום. בבואם, אפוא, לדרוש מאתנו ויתורים טריטוריאליים אינם תופסים הערבים, כי הם עושים נגד האינטרסים שלהם. זה ראשית. שנית, חזרתי לפניו על מה שאמרתי לנשיא, איסמט אינונו,[3] כי שלושה דברים עיקריים יכולים לערוב לשלום בר־קיימא בינינו לבין מדינות ערב: (א) ישראל רחבה, (ב) ישראל חזקה, (ג) ישראל עצמאית.

בסוף השיחה שאל ראש הממשלה אם קיימת בישראל תנועה קומוניסטית. הסברתי, כי כמדינה דמוקראטית איננו יכולים לאסור את הקומוניזם בארצנו. אך כמדינה מתקדמת אין הקומוניזם יכול להכות שורשים עמוקים בארצנו. סגנון החיים שלנו, הן בעיר והן בכפר, הן בקיבוץ והן במושב, הוא כזה, הסברתי, ששום סגנון אחר אינו יכול להתחרות בו ולקנות לו לבבות. והעיקר, הוספתי, האינטרס של המדינה עולה על כל דבר. וכאן הבאתי לו לדוגמא את עמדת מפ"ם בשאלת ירושלים. כן הבאתי לו לדוגמא, שמתוך 120 חברי הכנסת רק שלושה צירים קומוניסטים ואחד מהם ערבי. סכנת הקומוניזם אורבת לארצות ערב ולא לישראל.

לכשהזכרתי את ירושלים הבעתי את הערכתנו להצבעת טורקיה נגד בינאומה ולהבנה הרבה שהיא מגלה בזמן האחרון לשאיפותינו הלאומיות. כאן שאל ראש הממשלה אם שוחחנו עם עבר־הירדן על חלוקת ירושלים ואם קיימת אפשרות של הסכם ישיר שיניח את דעת שני הצדדים ולא ייראה כהתגרות גלויה באו"ם. לכשעניתי לו בחיוב קם ואמר שהוא שמח לשמוע, כי קיים רקע לשיתוף פעולה מדיני בין ישראל וטורקיה. הכרת טורקיה בישראל, הוסיף, לא באה דרך מקרה ותחת לחץ מישהו, כי אם אחרי שיקול רב. משיחתו אתי נוכח, כי לא טעתה טורקיה בראייתה את הדברים ובהחלטתה לקיים קשרים ידידותיים עם ישראל. הוא מקווה, כי העתיד יחזק עוד יותר את אמונתו זו.

בשעת הפרידה איחל לי הצלחה בתפקידי וחזר והדגיש את ערך השלום והיציבות למזרח התיכון.

א.ש.

3. איסמֶט אינוֹנוּ, נשיא טורקיה, 1938–מאי 1950. על השיחה עם אינונו ראה דין־וחשבון של ששון, 10.1.1950, 130.10/2536/12.

27

ג. רפאל אל א. אבן (ניו יורק)
G. Rafael to A. Eban (New York)

מקור: 93.03/64/7

[תל אביב], כ"ו בטבת/א' בשבט תש"י
19/15 בינואר 1950

סודי–אישי

אוברי היקר,

הגעתי בשלום ובלי תקלה – ולא לפי נוהג השר. התיישבתי באווירון, לא חזרתי לשדה־התעופה והאווירון אפילו לא התחיל לבעור, הנסיעה היתה ממש משעממת.[1]

הופתעתי לשמחתי מיעילות ואדיבות שירות "אל־על". הם נוסעים בדייקנות ובמהירות. קיוויתי למצוא בהגיעי הנה ידיעה משמחת; כנראה שההפוגה אצלכם עדיין נמשכת.[2]

רק אתמול נפגשתי עם משה [שרת] המבלה חופשה בטבריה. קיימנו ישיבה אתו ועם בן־גוריון, בה השתתפו ראובן [שילוח], ואלטר [איתן] וליף.[3] אני מניח שהודיעו לך בינתיים [על] גישושים חדשים מצד המצרים לפתוח במשא־ומתן לשלום.[4] לשם כך עומד עבדול מונעם[5] לצאת לז'נבה וביקש שוואלטר, אליאס [ששון] או ראובן ייפגשו אתו שם. הידיעה הגיעה אלינו דרך שני צינורות: דרך מקרונלד[6] ודרך ועדת שביתת־הנשק המעורבת. היזמה נבעה כנראה מ"החצר", אולם אפשר להניח שמונעם לא ייכנס לשיחות מבלי שיקבל הוראות מהממשלה החדשה. אנו מבינים שיציאתו נדחתה לימים אחרים לשם דיונים עם ממשלתו.

אחד הסעיפים בדיונינו בטבריה היו גישושי השלום מצד מצרים. היו בין המסובים חברים שהיו מוכנים לקפוץ על המציאה בלי היסוסים רבים. אני הייתי בין אלה שהזהירו והזכרתי את הניסיון שנעשה בנידון זה באביב אשתקד.[7] תיארתי את השקפותיו של עבדול מונעם כפי שנודעו לנו בגמר העצרת, ובפרט ציינתי שהפנייה לפתוח בשיחות שלום אתנו בשלב זה של המשא־ומתן שלנו עם ירדניה עלולה להיות תחבולה כדי לחבל במשא־ומתן עם המלך. כמובן עלינו להיות מוכנים לשמוע אותם אבל קודם־כול לנסות להתקדם במשא־ומתן עם ירדניה. הוחלט לעשות ניסיון חדש להיפגש עם המלך כדי להתגבר על הקיפאון שנוצר עקב עמדתו בעניין המסדרון.[8] יחד עם זה יתארו לו את התפתחות העניינים באו"ם בנוגע לירושלים, ולשם כך אנסה להיפגש עם מולקי,[9] אם

27
1. רומז לתקלה במטוסו של שרת כשהמריא מניו יורק ב־21 בדצמבר.
2. משפחת אבן ציפתה לילד – ראה להלן.
3. זלמן ליף, יועץ לענייני קרקעות וגבולות במשרד ראש הממשלה.
4. ראה מס' 11.
5. מוחמד עבד אל־מונעם מוצטפה, ראש המשלחת המצרית לשיחות עם ועדת הפיוס.
6. ראה מס' 1.
7. ראה כרך 4, מס' 163.
8. ראה מס' 1.
9. פאוזי אל־מולקי, שר ההגנה של ירדן, ראש המשלחת לשיחות עם ועדת הפיוס.

הוא ירצה בכך. בן[ן]־ג[ו]ריון] סבור שטרם הגיע הזמן לגייס את הלחץ של האמריקאים על עבדאללה כדי להתגבר על הקיפאון היות וצעד זה עלול לחייב אותנו יותר מדי כלפיהם. אחרי שייעשה הניסיון להמשיך בשיחות עם עבדאללה יצא ראובן לזמן קצר לאירופה כדי להיפגש עם עבדול מונעם.

בעניין ירושלים התפתח דיון נמרץ. בן[ן]־ג[ו]ריון] מתנגד לרעיון של האחיזה הטריטוריאלית. התיאוריה שלו היא שהכנסיה הקאתולית בכלל אינה מוכנה לסבול שלטון יהודי בירושלים, ואילו היה הכוח בידה היתה מגרשת אותנו גם מירושלים החדשה. לא צריך להיבהל, לפי דעתו, מסכסוך עם הוואטיקן. גם איטליה היתה מסוכססכת עם הוואטיקן במשך 50 שנה ולא אירע לה שום רע. עלינו לעמוד על עמדתנו המוצהרת של בינאום תפקודי.

19 בינואר

הפסקתי את כתיבת המכתב לימים אחדים כי נפלתי חולה; קיבלתי התקפת אסתמה כהלכה. כנראה ששינוי האקלים גרם לכך. קמתי היום בפעם הראשונה ואני נוסע מחר לירושלים ומקווה שארגיש שם יותר טוב. בינתיים הגיעה הידיעה המשמחת, אני מקווה ששלושתכם בריאים ומרגישים בטוב. צחקתי מאוד על הצעתך להושיב את עלי [אבן] בוועדת הביניים, אולם אני חושש שיעשה שם יותר רעש ממה שמצווה עלינו לעשות בוועדה הזאת.

ועכשיו נחזור לירושלים הקדושה. בכל־זאת, בסיכום הוויכוח, תחת לחצנו המשותף של משה ושלי ותמיכת החברים האחרים הסכים בן[ן]־ג[ו]ריון] להשאיר פתח פתוח ונקבע הקו כדלקמן: לפני שלא נגיע להסכם עם עבר־הירדן לא ניכנס לשיחות עם הוואטיקן ונעמוד על עמדתנו הקודמת. כשאנשי ואטיקן מוסמכים יפנו אלינו בשלב יותר מאוחר בהצעה טריטוריאלית מסוימת אשר נוגעת לבינאום של הקבר הקדוש והכנסיות בהר ציון, נשקול את עמדתנו מחדש ונתייחס להצעה לאור ההתפתחויות. סיכמתי היום עם משה את הפרק הזה והוא מסכים שלעת־עתה ננקוט בעמדה כלפי כל הצעה טריטוריאלית שתוצע לנו שאין באפשרותנו להתייחס אליה, כל זמן שהמשא־ומתן עם המלך נמשך. יחד עם זה נבטיח למעוניינים שבכל הסכם עם ירדניה הנוגע לירושלים אנו נכניס סעיף אשר יבטיח את האינטרסים הדתיים של הנצרות.

בינתיים עשה ראובן גישושים חדשים לפגישה חדשה עם סמיר [רפאעי][10] והוא מקווה לקבל תשובה חיובית בימים הקרובים. שלחתי פתק לידידנו מולקי והודעתי לו על נכונותי למסור לו על התפתחות העניינים בירושלים.

בינתיים נראה שעניין סומלי לא יתפוס מקום רב בדיוני מועצת הנאמנות ועניין ירושלים עלול לעלות על סדר־היום עוד לפני סוף החודש. משה אינו מסכים שאנו נופיע באיזו צורה שהיא באופן רשמי לפני מועצת הנאמנות, אולם בנידון זה טרם סיכמנו. הוא בעד זה שאסע לז'נבה בתור משקיף אבל מקבל את טענת משלחתנו שאיש ניו יורק צריך להיות בז'נבה, אולם עוד אין החלטה סופית בנוגע לזה היות ועד עכשיו חשבנו שהדיון יידחה לשבועות מספר. הוא סיפר לי שאתה הצעת לבוא לז'נבה, אני חושב שזה יכול להיות לברכה רבה בשלב יותר מאוחר של הדיונים, אבל לפני שתצא לז'נבה מוטב שתבוא להתייעצות יסודית על קו מדיניותנו. במקרה שהמועצה תתחיל את הדיון על

10. סמיר אל־רפאעי, ראש ממשלת ירדן.

ירושלים עוד לפני סוף החודש, אני חושב שיתקיים מושב מיוחד[11] וגם לקראת זה עלינו להתכונן. אם אסע לז'נבה בזמן הקרוב ברצוני לחזור לארץ כדי להתייעץ בנוגע לפעולה המדינית לאור ההתפתחות בז'נבה. לדעתי חשוב מאוד להתאים את ביקורך בארץ למועד זה שיגיע לפי סברתי בסוף פברואר בערך.

חוץ מהשכיבה במיטה שקצת הפריעה לי בימים האחרונים אני נהנה מאוד מביקורי בארץ, נפגש עם אנשים מעניינים ולומד הרבה, אולם מוקדם מדי לדבר על רשמי.

כל טוב לך, לסוזי ולעלי, שלך בידידות,

גדעון רפאל

28

ו. איתן אל א. אילת (וואשינגטון)
W. Eytan to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW400 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 15/16 January 1950

Following material for talk Acheson.[1] (1) Introductory general. Since armistice all Arab countries specially Egypt made extensive arms purchases far surpassing normal peacetime security requirements and replacement war losses. Stress purely aggressive modern weapons of supreme quality never before possessed or used by these countries nor needed for internal policing, also establishment of independent war industries and highly mobile, mechanized, formations of great striking power. Supplies include jet planes, war vessels up to and including destroyer class, tanks and armour in large quantities, guns all calibre including medium and heavy. Main sources of supply: Britain, France, American war surplus in Europe, also Sweden, Switzerland, Belgium.

(2) Specific examples: *Firstly Egypt* (a) Order placed in Britain for 30 to 40 jets Vampire also jets Meteor, part already delivered. (b) Destroyer, sloop, several frigates, corvette, supplied by Britain. Negotiations with Britain for purchase submarines. Motor torpedo boats, repeat motor torpedo boats, from Italy. (c) Sherman tanks in large numbers from Italy. Centurion tanks from Britain, partly delivered. (d) Guns all calibre from France and Italy. (e) Small arms: fifteen thousand Lee Enfield rifles from Britain, seventeen thousand F.N., repeat F.N., semi-automatic rifles from Belgium. (f) War plants: ammo production plant from Krupp Ger-

11. של העצרת הכללית של האו"ם.

28

1. ראה מס' 24, 30.

many, cartridge casing production plant from Manurin France. Negotiations for establishment of two explosives factories by Swedish firm, small arms and machine-gun factories Italy, Germany; aircraft bodies factory Britain, Sweden. *Secondly Syria* (a) Jets Meteor from Britain, part already delivered. Fiat planes from Italy. (b) Sherman tanks from American war surplus in Italy, Germany. (c) Armoured cars and guns all calibre (155 mm, 105 mm, 75 mm) from France. Negotiations for purchase of guns in Britain. Check technical details with Ben-Arzi.[2]

Eytan

29

מ. קרן אל ר. שילוח
M. Keren to R. Shiloah

העתק: 130.20/2460/5

[ואשינגטון], כ"ז בטבת תש"י
16 בינואר 1950

אישי–סודי

מר שילוח היקר,

שוב רוצה אני להשתמש בהצעתך שאכתוב לך כאשר אהיה זקוק לעצתך. הפעם רצוני לעורר שאלה בקשר לקו הכללי של מדיניות החוץ שלנו המעסיקה אותי זה כבר שבועות אחדים. כוונתי לחשיבות יחסית שאנו מייחסים לבעיות שונות והתוצאות הנובעות ממנה בקשר לפעולותינו.

מדיניות החוץ שלנו מתרכזת, עד כמה שאני יכול לראות מכאן, בראש וראשונה בבעיית ירושלים. איני רוצה, כמובן, לזלזל ברצינות בעיה זו וברצינות כשלוננו באו"ם. אבל מאידך נדמה לי שאפשר גם להגזים בהערכת העניינים. איש אינו חושב, לא אצלנו ולא בעולם הרחב, שקיימת סכנה רצינית לשלטוננו בירושלים וכל הנוגעים בדבר מבקשים מוצא מן המבוך שאליו נכנסנו על־ידי החלטות האו"ם. מוצא כזה יימצא בוודאי במרוצת הזמן, אפילו יימשך הסכסוך עם האו"ם ועם הכנסיה הקאתולית זמן רב ויגרום לנו נזק מוסרי קשה הרי אינו עלול לערער את מעמדנו ואת בטחוננו.

לעומת זאת נדמה לי שסכנה ממשית ביותר נשקפת לכל עמדתנו ויסודנו מהזדיינות הערבים, בייחוד מהזדיינות המצרים. אינני מומחה צבאי אבל אני יודע שגם בן־ארצי מתייחס בכובד־ראש ובדאגה רצינית להתפתחות זו. אבל על־אף כל זאת לא ראיתי מצדנו שום תגובה פוליטית לדבר; לכל־הפחות אין להשוות פעולותינו בקשר לבעיה זו לפעילות הקדחתנית שאנחנו מקדישים לעניין ירושלים. כשמר שרת דיבר עם אצ'יסון עמדה שאלה זו כנקודה האחרונה על סדר השיחה והשיחה נפסקה בה בשעה שמר שרת

2. אפרים בן ארצי, נספח צה"ל בארצות־הברית.

רצה לנגוע בה.[1] כשאני הצעתי שננהל כאן פעולת הסברה בציבור בנידון זה נדחתה הצעתי. אינני יודע כמובן אם פעולה ציבורית כזאת היתה משנה את תשובתו של אצ'יסון ליעבץ[2] – שהיא מכה קשה לעמדתנו – אבל מכל מקום אשמתנו בכך שלא ניסינו. עכשיו הגדיר אצ'יסון את השקפתו בפומבי וקשה ביותר יהיה להזיז אותו מעמדה זו.

אולי איני רואה את הדברים באור הנכון. אם כך – נא למדני. אך אם יש צדק בהשקפותי הרי נראה לי שהכרחי להסיק את המסקנות הנכונות ולהקדיש לבעיית ההזדיינות הערבית לכל־הפחות אותו המרץ ואותה הפעילות המדינית והציבורית שהקדשנו בעבר לבעיות הכרוכות באו"ם.

אשמח לשמוע את דבריך. שלך, בברכה,

משה קרן

30

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 17.1 התקבל .Coded Tel. W649 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 נוסח יוצא:

Washington, 16 January 1950

Asked interview Acheson discuss Arab armament and request his assistance our purchase defensive arms U.S.A.[1] Rush additional data your IW401[2] and observations his reply Javits.[3]

Suggest Acheson's letter requires prompt public statement your end, particularly for press, independently my interview. Provides excellent opportunity present our views entire issue which beneficial our public relations U.S.A., now preoccupied Far East and increasingly indifferent events elsewhere.

Advise statement supported by facts explains: (1) Bellicose campaign for second round conducted by Arabs only while Israel constantly urging peace. (2) Type arms U.K. supplied Arabs contradicts Acheson definition their defensive character. While entirely inadequate against attack by

29

1. על שיחה זו ראה כרך 4, מס' 463; *FRUS*, 1949, VI, pp. 1524-7.
2. ראה מס' 24.

30

1. ראה מס' 24.
2. מס' 28. ב־23.1.1950 הבריק איתן פרטים על עיסקת נשק של ישראל באיטליה: ישראל רכשה 41 טנקים מעודפי הצבא האמריקאי באיטליה; לאחר שהעיסקה הושלמה והתמורה שולמה עיכבו האיטלקים על־פי הוראת האמריקאים את משלוח הטנקים לישראל (המברק בתיק 130.09/2308/5).
3. ראה מס' 24.

major power these arms facilitate new aggression Israel. (3) Contrary Acheson's argument armament bound increase Arab countries' internal instability, eventually concentrating dictatorial power hands military juntas. (4) Public encouragement Arab armament bound strengthen their extremists and adventurists opposed peaceful cooperation peoples entire area and increase insecurity racial and religious minorities. (5) Israel cannot rely for prevention Arab aggression on moral or political influence of other powers [in] light 1947 experience which conclusively negates Acheson's final sentence. (6) These circumstances fully justify Israel increase own military capacity and entitle her all assistance arms purchase defensive purposes. (7) We regret that under Acheson policy acknowledging and justifying Arab armament, money which ought be used constructive projects beneficial Arab masses and absorption new immigrants Israel will instead go most dangerous arms race.[4]

Discussed Acheson's letter today [*Washington*] *Post*'s Elliston[5] who promised editorial reaction.

Elath

31

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 18.1 התקבל .Coded Tel. W650 מברק מוצפן

Outg.: 93.01/2207/4 :נוסח יוצא

Washington, 17 January 1950

State Department today announced readiness "participate constructively" *Neemanuth* [Trusteeship Council] meeting Geneva emphasizing that although voting against December 9th resolution U.S.A. "consistent with her policy" will bow to majority's will. This statement confirms mine 626 on Department's position Jerusalem.[1] Phrase "participate constructively" undoubtedly implies Department's desire, as Acheson told Niles,[2] achieve

4. ראה מס' 44.
5. הרברט ב. אליסטון, עורך ה"וואשינגטון פוסט".

31

1. מברק אילת אל שרת מיום 6.1.1950, המעביר מידע ממקורות פנימיים על עמדת הנשיא ומחלקת המדינה בעניין ירושלים. לפי מקורות אלה האמריקאים רואים צורך חיוני בהסכמים מעשיים בין ישראל, ירדן והוואטיקן ולפיכך יפעלו להאטת הקצב של הדיונים בז'נבה עד שיושגו הסכמים כאלה. בהיעדר הסכם – ארצות הברית תעניק תמיכה פורמלית להחלטת האו"ם על ירושלים, אך תתנגד לה באופן פסיבי. (המברק בתיק 93.01/2202/6.)
2. דוד ק. ניילס, עוזר מינהלי לנשיא ארצות־הברית.

workable solution in cooperation Israel, Jordan, Vatican. Our relations U.S.A. delegation Geneva require cautious attitude "*Kabdehu vechashdehu*" [respect him but suspect him].

Elath

32

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 19.1 התקבל .Coded Tel. X931 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

New York, 18 January 1950

Presume you are on verge deciding policy re meeting Trusteeship Council Geneva especially as Somali[a] question may not last long. Our recommendations are: (1) Most intimate, authoritative, possible contact each delegate personally and through memos etc. (2) We should completely renounce any intention make show apathy or unconcern. Should not lessen effectiveness, authority, representation for any such purposes. (3) Spanish speaking members already indicated desire consult with us. Suggest Tov proceed Geneva earliest, Gideon [Rafael] likewise. (4) Self could get away second week February. All friends here and Lake Success strongly advocate this. (5) At first stage our policy should be secure appointment Subcommittee to negotiate, thus removing matter from public discussion, gaining time, also argue against Special Session. (6) Must soon crystallize policy enclave plan order deal with Gar[reau] activities. Most effective way would be own counter-proposal limiting enclave to real Holies. (7) Conclusion: bearing in mind strong Arab efforts plus Vatican interest, flexibility most factors council, we should make all-out effort uninhibited by any boycott complex. Please cable views, decisions.[1]

Eban

32

1. שרת השיב שהוא מסכים לקו המחשבה של אבן וגם להצעותיו בדבר הרכב משלחת ישראל לז'נבה, אך יש צורך חיוני שהוא יגיע לישראל להתייעצויות לפני צאתו לז'נבה. אשר לסעיף 6 במברק, הרי רעיון המובלעת נמצא עדיין בדיון, אך בואו של אבן עשוי להחיש את ההחלטה. (ראה שרת אל אבן, Y641, 20.1.1950, 93.01/2202/6.)

33

ו. איתן אל א. אבן (ניו יורק)
W. Eytan to A. Eban (New York)

Recd 19.1 התקבל .Coded Tel. מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2329/18 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 18 January 1950

Following from Manguel:[1] (1) Perón[2] decided support December 9 was mistake and instructed Remorino that in future Argentina would support *Binum* [internationalization] for Holies only.[3] (2) Pope hearing this, informed Perón January 15 he insists Argentina reaffirm full support December 9. (3) Pope said Jerusalem would come up at *Moanut* [Trusteeship Council] on 19th despite what people thought about Somalia. From this, Manguel deduces Catholics planning spring surprise.

Have instructed Tsur take appropriate action. Three above coincides interestingly with Fischer report that [de] Margerie[4] told him Tuesday Somalia would be rushed through *Moanut* in 3 or 4 days.[5]

Eytan

33

1. פבלו מַנְגֶל, ציר ארגנטינה בישראל.
2. חואן פֶּרוֹן, נשיא ארגנטינה.
3. השווה מס' 14.
4. רולאן דה מרג'רי, מנהל מחלקת אפריקה–לוואנט במשרד החוץ הצרפתי.
5. ראה מברקי פישר אל שרת, F17, F18, 17–18.1.1950, 130.09/2344/6.

34

א. אילת אל ו. איתן
E. Elath to W. Eytan

Recd 19.1 התקבל .Coded Tel. W655 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

Washington, 18 January 1950

Long conversation with Clapp, Sherwood.[1] Keren, Witkon,[2] Gass,[3] present. Clapp positive Arab governments incapable execute any plan suggested his report. He equally convinced if U.S.A. Government attempted execute scheme unilaterally, would clash with other powers both U.N. and Mideast. He also anxious avoid bad effects unilateral action on morale American public. His view contains implied criticism Point Four[4] part relating investments American private capital underdeveloped areas. Clapp's opinion U.N. itself must implement report as this only way achieve Arab cooperation and scheme's success. He however sceptical U.N.'s financial capacity for job [in] light doubtfulness speedy allocations Point Four by Congress.

His opinion unless Syrian, Jordan, governments undertake employ and resettle Palestine refugees by Ghab and Zerka projects, U.N. will not supply any funds these governments for development purposes.

Clapp reluctant discuss Israel part report, criticized here by many including members own team for vagueness, superficiality. He stressed doubts our water resources sufficient permit large agricultural development.[5]

Elath

34

1. ב־28 בדצמבר פרסמה ועדת הפיוס את הדין־וחשבון הסופי של משלחת הסקר למזרח התיכון שהתמנתה מטעמה (ראה כרך 4, מס' 460). בראש המשלחת עמד גורדון קלאפ, יושב־ראש מועצת המנהלים של רשות עמק טנסי; סידני שרווד, מזכיר הבנק לייצוא ולייבוא בוואשינגטון היה אחד היועצים הפיננסיים של המשלחת. המסקנות הכלליות של המשלחת היו: כי השלום והיציבות במזרח התיכון תלויים בהעלאת רמת החיים של תושביו; כי מדובר בתהליך ממושך וכי השלבים הראשונים שלו הם בתחום של פיתוח פרוייקטים של השקאה וטיוב. המשלחת הצביעה על כמה תכניות חקלאיות שיש לגשת לביצוען: שימוש במי הליטאני בלבנון, שימוש במי הוואדיות זרקה וקלט בירדן ועבודות ייבוש וטיוב בביצות אל־ע'אב בסוריה. (ראה United Nations Conciliation Commission for Palestine, Final Report of the United Nations Economic Survey Mission for the Middle East, A / AC.25 / 6.)
2. משה ויתקון, יועץ כלכלי בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
3. אוסקאר גאס, יועץ כלכלי לשגרירות ישראל בוואשינגטון.
4. בנאום ההשבעה שלו לתקופת כהונתו השנייה כנשיא ארצות־הברית הציע טרומן תכנית בת 4 סעיפים לשיפור המצב בעולם. סעיף 4 בתכניתו התווה תכנית עולמית מתמדת של עזרה לאומות נחשלות לקדם את עצמן על־ידי שיתופן בידע הטכני, המדעי והתעשייתי המצוי בידי ארצות־הברית.
5. ראה גם מס' 50.

35

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 20.1 התקבל .Coded Tel. X939 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

New York, 19 January 1950

Saw Chauvel[1] who says Gar[reau] will certainly not drop his plan but await favourable opportunity present it. Was much more moderate than Gar[reau] on Transjordan agreement suggesting however we make clear such agreement wouldn't rule out necessity further agreement with religious interests and U.N. If we would clarify this pressure would much relax. Fully agreed negotiation needed rather than public deliberation but clearly preferred Gar[reau] continuing sound parties rather than any subcommittee. My impression France unwilling lose or share initiative. Fischer informed.

Eban

36

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 20.1 התקבל .Coded Tel. X940 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

New York, 19 January 1950

Saw Cadogan.[1] He says: (1) Once Somali[a] question begins will probably take until middle or end February. (2) U.K. will press all facilities be given Israel–Transjordan accord. (3) If this includes arrangements for safeguarding Holies under U.N. control, U.K. would regard Jerusalem problem solved. (4) If no Israel–Transjordan agreement — he presumes Gar[reau] Plan will be presented both sides. Whether Special Session called or not depends on nature counter-replies. If they not entirely negative Trusteeship Council might proceed negotiate at leisure. (5) Kept asking me if I thought Transjordan agreement would come off. I replied — depended

35

1. ז'אן שוֶול, הנציג הקבוע של צרפת באו"ם.

36

1. סיר אלכסנדר קאדוגן, הנציג הקבוע של בריטניה באו"ם, עד סוף מארס 1950.

entirely Meir [Abdallah]. He wondered whimsically why Meir should want indefensible corridor to non-existent port. Eliash[2] informed.

Eban

37

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מקור: 130.02/2405/3

ניו יורק, 19 בינואר 1950

הנושא: הצבעתנו לטובת צ׳כיה במועצת הביטחון[1]

(1) לפי העיתונים הישראליים נימקת את הצבעתנו בעד צירוף צ׳כיה למועצת הביטחון ברצוננו להותיר בידי הגושים העיקריים את הרשות להכריע בדבר אופן ייצוגם במועצות או״ם.

(2) האומנם רצוי להתחייב לעיקרון זה כדבר הקבוע במסמרות? התחייבות עקרונית כזאת גוררת אחריה ממילא שתי מסקנות מרחיקות לכת:

(א) אסור לנו לתמוך במועמדות יוגוסלביה לשום מועצה או ועדה כל עוד קיים הסכסוך בינה ובין ארצות הקומינפורם. ברור שקו כזה איננו בריא מבחינת הצדק המופשט וגם עלול הוא לקלקל שורת יחסינו עם מדינה ידידותית. יתר־על־כן, עמדה כזאת עלולה לזהות את ישראל כתומכת בקומינפורם נגד יוגוסלביה, שכן גוזרים אנו על יוגוסלביה ברירה (עד כמה שהדבר תלוי בקולנו אנו) בין חזרה למחיצת הקומינפורם – וביטול שוויון־זכויותיה כמדינה מזרח־אירופית.

(ב) עיקרון זה גם מוסר למדינות הערביות את הסמכות לסגור בפנינו את שערי כל המוסדות הבינלאומיים בהם נהוג משטר של ייצוג איזורי, שהרי אין לשלול מהגוש המזרח־תיכוני זכות שמכירים בה לגבי הגוש המזרח־אירופי.

(3) הייתי מעוניין לדעת אם אתם מסכימים שיש תוקף להיסוסים אלה.[2]

אבא אבן

2. מרדכי עליאש, ציר ישראל בבריטניה.

37

1. צ׳כוסלובקיה ויוגוסלביה התחרו על המקום שעמד להתפנות במועצת הביטחון על־ידי אוקראינה והיה שמור למדינה מזרח אירופית. בהצבעה שהתקיימה ב־20 באוקטובר 1949 נבחרה יוגוסלביה בקולות ארצות־הברית, רוב מדינות אמריקה הלטינית ומדינות ערב. בצ׳כוסלובקיה תמכו מדינות הגוש המזרחי, בריטניה, מדינות סקנדינביה, מרבית מדינות חבר־העמים הבריטי וישראל. ראה גם כרך 4, מס׳ 519.

2. שרת הודה שאכן מוטב היה לסייג את ההנמקה בזכות בחירת צ׳כוסלובקיה בהערה שאין ישראל מוכנה להודות בעיקרון של ייצוג איזורי על דעת רוב מדינות האיזור בכל מקרה ומקרה. בסוגייה המיוחדת של צ׳כוסלובקיה היה רוב גדול של מדינות האיזור בעד הבחירה וישראל בחרה ללכת עם הרוב. נוסף לכך, ישראל זוכרת לצ׳כוסלובקיה את חסד עזרתה בשנים עברו, מה שאין כך לגבי יוגוסלביה. (ראה שרת אל אבן, 27.1.1950, 130.02/2405/3.)

38

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

מקור: 130.02/2411/7

תל אביב, א' בשבט תש"י
19 בינואר 1950

בשבוע שעבר, בהיעדרך מן המשרד, קיימנו התייעצות מקיפה בבעיית יחסינו עם רומניה, בהשתתפות מר ראובן רובין[1] ומר משה אגמי.[2] רצוני, במזכר זה, לסכם את המסקנות אליהן הגענו.

הוסכם כי העניין היחיד אשר יש לישראל ברומניה הוא להבטיח עליית יהודים משם. (מספר היהודים ברומניה כיום נערך ב־350 אלף ומאלה לפחות 200 אלף יבואו לישראל אם יותן להם לצאת.)

ממשלת רומניה מתנגדת להגירתם של אזרחיה היהודים. אם נסיר את האפשרות לארגן עליית־מחתרת בקנה־מידה גדול, הרי עומדים אנו בפני הבעיה כיצד להשפיע על ממשלת רומניה שתרשה עליית יהודיה. בדרך כלל ישנן שתי דרכים בלבד בהן יכולה ממשלה אחת להשפיע על חברתה, והן: דרך האיום ודרך הפיתוי. מאחר שאין לנו במה לאיים על הממשלה הרומנית, נשארת הדרך השנייה.

כל המשתתפים בהתייעצות הסכימו פה־אחד כי אין לנו ברירה אלא "לכפות" על רומניה יחסי ידידות הדוקים ככל האפשר. אכן, הלב אומר אחרת אך השכל מחייב. ישנן כמה דרכים לטיפוח יחסי ידידות בין ממשלות; במקרה שלפנינו כולן מלבד אחת סגורות. לא נוכל להציע תמיכה מדינית במשטר קומוניסטי כגון זה השורר ברומניה וחוששני שאין נתונים למה שרגילים לכנות בשם "שיתוף־פעולה תרבותי". ידידות בין ישראל ורומניה יכולה להתבסס, אפוא, רק על קשרי מסחר.

על־כן, המלצתנו הראשונה היא שייעשה הכול כדי לעודד ולהדק את קשרי המסחר בין ישראל ורומניה. פירוש הדבר, למעשה, הגדלה מקסימלית של קניותינו ברומניה וריכוזן באותם צינורות שיתנו בידנו יתרונות מדיניים. אם גם בישראל נוהגת כלכלה חופשית, אנו ממליצים בתוקף לעשות כל מאמץ במטרה לרכז את כל הפעולות המסחריות בין ישראל ורומניה בידי הנספח המסחרי בבוקארשט. (בזה צפון עוד יתרון אחר, שכן אם נצליח, נשלול מאת כמה וכמה חברות רומניות את מסחרן כאן אשר רווחיו הולכים לקופת המפלגה הקומוניסטית בישראל. מר שילוח ימציא פרטים מלאים על מסחר זה ועל פעולותיהם של הנציגים המסחריים הרומניים בישראל.)

אם גם משרד החוץ חייב לקיים בידו פיקוח מלא על ניהול מערכת יחסינו עם רומניה, הרי ישנם גופים אחרים שעניין עמוק להם בגורל יהודי אותה ארץ. בהתאם לכך אנו ממליצים, שמנהל מחלקת מזרח אירופה יוסמך להקים ועדה מצומצמת מורכבת מנציגי משרד החוץ, הסוכנות היהודית, הג'וינט והמוסד לעלייה, אשר מטרתה להבטיח

38

1. ראובן רובין, ציר ישראל ברומניה, דצמבר 1948–דצמבר 1949. ראה גם כרך 4, מס' 456 והערה 2 שם.
2. משה אגמי, יועץ בצירות ישראל ברומניה, דצמבר 1948–דצמבר 1949.

שיתוף־פעולה מלא בין המוסדות האלה. מתפקידה יהיה גם לקיים התייעצויות תכופות בדבר האמצעים שיש לנקוט להצלת היהודים הרומנים. מנהל מחלקת מזרח אירופה חייב להיות יושב־ראש הוועדה הזאת ויש לתת לו את הסמכות לגייס לעזרת הוועדה כל אדם שיוכל לעזור לעבודתה בכוח ידיעותיו המיוחדות. הומלץ עוד שבמחלקת אירופה המזרחית יופקד איש אחד על ענייני רומניה, להוציא כל נושא אחר, עד אשר תושג המטרה הרצויה.

יש לשגר לרומניה ציר ישראלי חדש ללא דיחוי שכן דרושה לנו בבוקארשט צירות בעלת תקן מלא אם רוצים אנו להחדיר את נקודת השקפתנו. אם הנך מקבל המלצה זאת עקרונית, מן הראוי שניגש מיד לבחירת מועמד מתאים.

כל אלה מבין המשתתפים בהתייעצות היודעים את המצב ברומניה ידיעה אישית, משוכנעים כי עמדתם של יהודי רומניה עצמם היא הגורם המכריע בבעיה שלפנינו. קרוב לוודאי שבסופו של דבר התמרמרות והתמרדות של היהודים שם היא שתכפה על ממשלת רומניה מדיניות הגירה יותר נוחה. (אמנם היהודים מהווים שני אחוזים בלבד של כלל האוכלוסיה, אך מקומם באוכלוסית הערים הרבה יותר נכבד.) על־כן יש לעשות כל מאמץ למען עודד ואמץ את רוחם של יהודי רומניה. הוועדה הנזכרת לעיל תצטרך לבדוק עניין שידור יומי בלשון הרומנית על־ידי מחלקת השידורים לגולה של הסוכנות היהודית. אם נראה לך הדבר, אני מציע שתפנה מיד אל יושב־ראש הנהלת הסוכנות בבקשה דחופה להתחיל בשידורים.

למען השלמות אזכיר כמה המלצות נוספות פחותות בחשיבותן:

(א) במידה שתיתכן עלייה כלשהי, יש לתת זכות קדימה לציונים ותיקים – הן משום שהם ראויים לכך והן משום שהם נתונים בסכנה מיוחדת.

(ב) [.....][3]

(ג) יש להתקשר עם בני ארצות אחרות שיש להם השפעה כלשהי על הממשלה הרומנית ולנסות להפעיל את השפעתם למעננו. אנשים כאלה הם, דרך משל, מנהיגים קומוניסטים באיטליה ובצרפת וידידי המפלגה בארצות אחרות.

(ד) יש להניא את העיתונות בישראל מפרסום דברי התקפה אישיים על מנהיגים רומנים, כדוגמת ההתקפות אשר כוונו בשעתו נגד אנה פאוקר.[4] בעת ובעונה אחת יש להמריץ את העיתונות לפרסם דברי ניתוח מבוססים של המצב ברומניה ודברי התקפה על מדיניות ההגירה של הממשלה הרומנית.

(ה) יש לשפר את הקשר עם צירותנו בבוקארשט. אם הדבר דרוש, יש להעסיק בלדר מיוחד שינוע בין בוקארשט לפראג או בין בוקארשט לציריך. [.....][5]

אינני סבור שדרושה התייעצות נוספת אתך בעניין זה לבד מעניין בחירת הציר החדש לבוקארשט. אם הנך מאשר את הקו הכללי המוצע בתזכיר זה, יהיה על מנהל מחלקת מזרח אירופה לפתוח בפעולה נמרצת לביצועו. אני עצמי, וכן כל המחלקות, ובייחוד הכלכלית, נעמוד לימינו ככל שיהא דרוש.

ו. איתן

3. פסקה ב׳ לא הודפסה כאן.
4. אנה פאוקר, שרת החוץ של רומניה. ראה כרך 4, מס׳ 393.
5. שני משפטים לא הודפסו כאן.

39

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW411 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 22 January 1950

Morg[enthau][1] in talk B[en]-G[urion] stressed dangers our position [Washington] D.C. stemming anti-Soviet hysteria. Uncertainty our orientation threatening complete writing off Israel and alignment with Arabs. Urged B[en]-G[urion] fly [Washington] D.C. see Pres[ident] view reassuring him as to our real stand. Undertook secure invitation through Green,[2] Murray,[3] if B[en]-G[urion] agrees in advance respond. Morg[enthau] confident Pres[ident] quite capable laying down policy full support including finance and arms, regardless departmental leanings. Myself consider prospect arms alone sufficient justify this extraordinary course. B[en]-G[urion] agreed you should first be consulted. Leaving your discretion whom to sound and how or dispense soundings and give us your own evaluation. Would B[en]-G[urion] have chance real good talk? Is President likely extend invitation? Is Morg[enthau] right channel? Is President capable overruling Department if necessary? What is your general opinion imminence crisis in U.S. attitude to Israel?[4]

Sharett

39

1. הנרי מורגנתאו, יושב־ראש המגבית היהודית המאוחדת בארצות־הברית, ערך ביקור בישראל על־פי הזמנת ראש הממשלה באמצע ינואר. הביקור נועד להתייעצויות על בעיותיה הכספיות והכלכליות של ישראל אך מורגנתאו לא נמנע גם מהצהרות מדיניות, כשהוא קורא להזדהות רבה יותר של ישראל עם ארצות־הברית ולהקמת ברית הגנה במזרח התיכון בהשתתפות ישראל כמחסום להתפשטות הקומוניזם. הכרזותיו המדיניות של מורגנתאו עוררו סערה בציבור ובכנסת. נציגי מק"י ומפ"ם דרשו שהכנסת תדון בהכרזותיו של מורגנתאו. בן־גוריון השיב שההכרזות נעשו על דעתו הפרטית של מורגנתאו וביקש להסיר את הנושא מסדר־היום. בהצבעה הוסר הנושא מסדר־היום ברוב גדול. (ראה דברי הכנסת, מושב שני של הכנסת הראשונה, 24.1.1950, כרך III, עמ' 634–637.) ראה גם מס' 71.
2. ויליאם גרין, מנהיג פועלים בארצות־הברית; נשיא ארגון הפועלים .A.F.L.
3. פיליפ מאריי, מנהיג פועלים בארצות־הברית; נשיא ארגון הפועלים .C.I.O.
4. לאחר מכן שרת הציע את האפשרות שבן־גוריון יוזמן לארצות־הברית מטעם המגבית היהודית המאוחדת ובמהלך שהותו יבקש פגישה עם הנשיא. שרת חזר בו, לאחר שבן־גוריון סירב לקבל נוהל זה. (ראה מברקי שרת אל אילת, IW414, 22.1.1950; IW417, 22.1.1950; IW417, 23.1.1950, 93.01/2202/6.) ראה גם מס' 48.

40

שיחת מ. דיין[1] ור. שילוח – פ. אל־מולקי
(בשונה, ב־24[2] בינואר 1950)

Meeting: M. Dayan and R. Shiloah - F. al-Mulqi
(Shune, 24 January 1950)

דין־וחשבון:[3] 130.02/2453/2

... נציגינו פתחו את הדיונים בהזכירם שבזמנו הביעו את התקווה, כי אפשר יהיה למצוא דרכים להתגבר על כל המכשולים. מכיוון שבפגישה הקודמת[4] הגענו למבוי סתום מציעים אנו להתחיל עתה בדיון על ירושלים במגמה להגיע להסכם כולל שיקיף את כל הבעיות התלויות ועומדות בין ישראל ועבר־הירדן. לולא התכוונו להגיע להסדר כולל כזה כי אז היינו ניגשים לדיון על ירושלים בדרכים אחרות. ממשא־ומתן שיוגבל לירושלים בלבד עלולים אנו רק להפסיד. המקומות הקדושים מצויים ברובם המכריע בשטח הנמצא בפיקוח עבר־הירדן ונמצא כי החלטת הבינאום פוגעת בה יותר מאשר בישראל. נציגינו חזרו והדגישו שאנו מציעים להתחיל בדיון על ירושלים במגמה לבוא לידי הסכם גם בבעיה העיקרית השנויה כיום במחלוקת ...

... דיין הסביר כי מבחינה תיאורטית אפשר להגיע להסכם על ירושלים ללא כל ריחוי. אולם הסכם זה אינו מספיק. המצב הנוכחי של שביתת־נשק אין בו כדי להפיג את כל חששותיהם של אלה החרדים לגורלם ובטחונם של המקומות הקדושים. רק שלום נותן ערובה יציבה. ציין כי חלוקת ירושלים כמוה כהכרה מצדנו בסיפוח החלק הערבי של ארץ־ישראל לממלכת עבר־הירדן, והרחיב את הדיבור על הקושי בפניו תועמד ממשלת ישראל בעשותה צעד זה. העם ירצה לדעת מה יקבל תמורת הסכם זה.

מולקי לא הסכים להנחה הנ"ל. יש להוציא בראש וראשונה את המקומות הקדושים מתחום הסכסוך שבין ישראל ועבר־הירדן. את כל יתר הבעיות אפשר לפתור במסגרת סעיף 8 של הסכם רודוס.[5]

נציגינו השיבו שדיין לא התעלם מאפשרות זו. פעם חשבנו גם אנו שהשלום חייב לבוא בהתפתחות מודרגת, שלב אחר שלב. עתה מוכנים אנו לדון בשלב ירושלים. מאידך, צריך להיות ברור שהרושם שיעשה הסכם מצומצם כזה יהא קטן בהרבה מהרושם של הסכם כולל בינינו. שאלנו מה היא הצעתם בעניין ירושלים...

... מולקי פתח בציון הסכמתנו לגבולות החלטת העצרת מנובמבר 1947, ככתוב בפרוטוקול שנחתם בלוזאן ב־12 במאי 1949.[6]

40

1. משה דיין, אלוף, מפקד פיקוד הדרום; עד אוקטובר 1949 – מתאם מטעם המטכ"ל בענייני משא־ומתן עם מוסדות האו"ם ועבודת ועדות שביתת־הנשק.
2. במקור, בטעות: "23 בינואר".
3. הדין־וחשבון המקורי לא נמצא. תעודה זו היא העתקה, בהשמטות, שנעשתה במשרד החוץ בשנים מאוחרות יותר.
4. ראה מס' 1.
5. סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק עם ירדן עניינו הקמתה של ועדה מיוחדת, המורכבת מנציגי הצדדים, שתפקידה יהיה לנסח, להרחיב ולשפר את הסדרי שביתת־הנשק באותם עניינים שנותרו במחלוקת ובין היתר, בעניין חופש הגישה למקומות הקדושים. (ראה כרך 3, נספח ח', עמ' 717.)
6. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 50–51.

שילוח הפסיקו מיד באמרו שמולקי יודע היטב כי מעולם לא הסכמנו לגבולות ההם. חשבנו שנוכל לשבת ולדון באופן ידידותי וגלוי במגמה להגיע לפתרון מעשי. לפיכך יש להפסיק את להטוטי הדיפלומטיה ולהימנע מהם, כי אחרת מי יודע לאן נגיע. מולקי נראה מבולבל ואובד עצות, גמגם, וניצל על־ידי המשרת שהודיע כי הגיעה עת הסעודה ...

... לבקשת שילוח הרצה דיין על נקודת־השקפתנו אנו בעניין חלוקת העיר. גישתנו היא שקו שביתת־הנשק חייב לשמש כנקודת־מוצא ויש להכניס בו שינויים אשר יבטיחו את האינטרסים החיוניים של שני הצדדים. האינטרסים החיוניים שלנו הם שניים: (א) הרובע היהודי בעיר העתיקה והכותל, ו(ב) הר הצופים. אם כי ישנם כמה שינויים אחרים שהיינו רוצים להכניסם בקו הנוכחי, אין הם כה חיוניים כמו השניים שהזכיר. בלעדיהם אין פתרון ...

... נציגינו אישרו שאכן זו היתה עמדתו של סמיר [רפאעי] כל הזמן, אך חפצים הם להזכיר את כל מה שנאמר בפגישות הקודמות בפרשה זו. היה ברור אז שאין כל פלוגתא בינינו בדבר הכותל והרובע היהודי. נוסף לכך הצגנו זה מול זה את פתיחת הדרכים לבית לחם ולהר הצופים. סמיר אישר דברים אלה, אך הדגיש כי מאחר שכביש חדש לבית לחם נסלל בינתיים אין פתיחת הכביש הנמצא בידינו נראית בעיניהם כה חשובה. נציגינו הביעו שמחתם לשמוע כי נסלל הכביש הזה אך ציינו, שאותו דבר קיים גם אצלנו לגבי כביש לטרון שפחת ערכו בעינינו לאחר סלילת "כביש הגבורה".

בנקודה זו רואה מולקי את שאלת השכונות הערביות. שילוח השיב, כי בשיחות הקודמות חזרנו ואמרנו שאין טעם לדבר על החזרתן. מאידך, הסכמנו לדבר על פיצויים עבורן ועל בניית שכונות חדשות במקומן בשטח הנמצא בידי עבר־הירדן ...

41

שיחת א. הרליץ[1] – ג'. מקדונלד
(בתל אביב, ב־23 בינואר 1950)
Meeting: E. Herlitz - J.G. McDonald
(Tel Aviv, 23 January 1950)

דין־וחשבון: 130.20/2490/1

[תל אביב], ו' בשבט תש"י
24 בינואר 1950

כמוס

הלכתי לתה בבית מקדונלד על־מנת לפגוש את גיבסון, הקונסול הכללי החדש בירושלים, לפי בקשתי. בשיחה השתתף נוסף על מקדונלד וגיבסון גם ברדט.[2]

השיחה שצריכה היתה להיות שיחת היכרות ונימוסין בלבד הפכה כעבור זמן קצר לשיחה מדינית רצינית ביזמתו של מקדונלד. תמצית השיחה מובא[ת] בזה.

מקדולנד חזר וטען כי אין אנחנו בדרך כלל מבינים את מה שהאמריקנים אומרים לנו, קל־וחומר בעניין ירושלים. אל לנו, לדבריו, לחשוב כי הם ואנחנו במחנה אחד בעניין זה, אם כי הם כמונו מתנגדים להצעה האוסטרלית.[3] אך ארצות־הברית לא הסתלקה ולא תסתלק מתכנית הבינאום, לערך לפי תכנית ועדת הפיוס בשינויים קלים. הוא מתקשה להבין מדוע שר החוץ בנאומו בכנסת שיבח את האמריקנים על עמדתם, והציגם כבעלי־בריתנו בעניין ירושלים. הוא אף קיבל שאלה על כך ממחלקת המדינה.

ארצות־הברית לא פעלה למען הכשלת ההצעה האוסטרלית בעצרת, מפני שאין השאלה הזאת חיונית לארצות־הברית. נכון כי הם יכולים להפעיל לחץ על משלחות ולגייס קולות מספיקים לכל הצעה בעצרת; אך הדבר מחייב מאמצים שאין הם מוכנים להשקיעם אלא בשאלה שבעיניהם היא שאלה של חיים ומוות. לא היה להם כל עניין במאמץ כמאמץ הוואטיקן, ואף לא במאמץ נגד הוואטיקן. (אין הוא משוכנע שהוואטיקן לא יפעיל לחץ דומה גם בפעם השנייה.)

אין הוא מבין את האופטימיות של אבן בזמן העצרת (הווי אומר בזמן ועדת אד־הוק ואפילו בערב ההצבעה בעצרת), כפי שהתבטאה בשיחות עם האמריקנים ועם אחרים. כן טען כי שר החוץ לא הבין את מה שמר אצ'יסון ניסה לאמר לו בשיחתם בוואשינגטון.[4] המברק שהוא קיבל על שיחה זאת עשה עליו רושם "מוזר ביותר", ולא הזדהה עם מה שסופר לו כאן על אותה שיחה. לדבריו היתה מעין אזהרה בדברי אצ'יסון. לדבריו הטעינו את מחלקת המדינה בשיחותינו אתם.

(א) יצרנו רושם כאילו יכולים אנו להגיע לידי הסכם עם הוואטיקן, ולא היו דברים מעולם. לפי דו"ח שמסר לו יעקב הרצוג, לפי הדו"ח של רוס על שיחתו עם הרצוג, ולפי

41

1. אסתר הֶרליץ, סגנית־מנהל מחלקת ארצות־הברית במשרד החוץ.
2. ויליאם בֶּרְדֶט, קונסול של ארצות־הברית בירושלים.
3. החלטת עצרת האו"ם מיום 9.12.1949 בעניין ירושלים.
4. על שיחה זו ראה כרך 4, מס' 463; *FRUS*, 1949, VI, pp. 1524-7.

הדו"חות שקיבל מוואשינגטון לא דיברנו אלא עם הנמוכים שבאנשי הכמורה ברומא, ולא היה כל יסוד להניח שהוואטיקן שינה דעתו.[5]

(ב) כן יצרנו רושם כאילו אנו כבר עומדים ערב חתימת חוזה עם עבר־הירדן.

כאן התערב ברדט בשיחה בצורה פעילה, וטען שצריכים היינו להבין מראש מה יהיו תנאי חוזה עם עבר־הירדן, וכי אין כל הבדל בין דעותיו של המלך לדעותיו של סמיר [רפאעי], אם כי נכון שהמלך נוטה לדבר בנוסח כללי יותר. מקדונלד הסכים שמר שילוח מסר לו דברים כהווייתם על המשא־ומתן אך כנראה, לדבריו, הטעינו את אנשינו בארצות־הברית.

לפי דבריו אפשר היה להבין כי עצותיהם "להסתדר" עם הוואטיקן ועם עבר־הירדן נתבססו על הידיעות "המוטעות" שמסרנו להם. אך אינני בטוחה בנקודה זאת.

תוך כדי שיחה חזר והדגיש כי לא נהיה בטוחים יתר על המידה ולא נתייחס אל ארצות־הברית כאל בן־ברית בעניין ירושלים.

כן הייתה בשיחה נימה של "סוף־סוף נכשלתם גם אתם פעם במאמציכם הדיפלומטיים ואיני מבין בעצם מה קרה לכם ולמודיעין שלכם – אם כי ברור שבפעם הראשונה לא היו הערבים בני בריתכם באו"ם" (אלה לערך דבריו).

לא ברור לי אם מקדונלד כיוון את השיחה בכוונה למסלול רציני זה או שהדבר נעשה כלאחר־יד. נקודת המוצא שימש סיפורו על פניית ד"ר איתן אליו, כזקן הסגל הדיפלומטי, כי יודיעו מה הצרכים של הסגל הדיפלומטי בירושלים לגבי שיכונם. בעניין זה שאל את ואשינגטון אם עליו לכנס את הסגל הדיפלומטי לשיחה.[6] בין כה וכה חזר ודיבר על הנושא של יחסינו עם ארצות־הברית גם בשעה שהשיחה החלה לעבור לנושאים אחרים. ברור למדי כי מקדולנד מודאג באשר ליחסי ארצות־הברית וישראל.

גיבסון לא השתתף בשיחה כלל, אך הקשיב קשב רב. ברדט הביע הסכמה לכל דברי מקדונלד והתערב ממש רק בעניין עבר־הירדן.

אסתר הרליץ

5. על שיחות י. הרצוג ברומא ראה כרך 4, מס' 434.
6. לאחר הודעת ישראל על העברת משרדי הממשלה לירושלים ניתנו לנציגים הדיפלומטיים של ארצות־הברית הנחיות ברורות לגבי עמדתם בעניין מעמד העיר. בהנחיות נקבע כי ארצות־הברית איננה מכירה בריבונות ישראל בירושלים, כי היא ממשיכה לתמוך בעיקרון של בינאום ירושלים על־פי הנוסח שעובד על־ידי ועדת הפיוס וכי על הנציגים הדיפלומטיים של ארצות־הברית להימנע ככל האפשר מלבקר בירושלים ולהשתדל לנהל את מגעיהם עם פקידים של ממשלת ישראל מחוץ לירושלים. (ראה מזכיר המדינה של ארצות־הברית אל השגרירות בישראל, 4.1.1950, *FRUS*, 1950, V, pp. 667-8.)

42

מ. קומיי אל צירות ישראל בלונדון
M. Comay to the Israel Legation in London

Coded Tel. IL375 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/3 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 24 January 1950

Jerusalem. Gar[reau] intends submit his original plan Trusteeship Council 13th. Claims U.S.A., most other Trusteeship Council members, also Vatican, favourably disposed. France hesitant, Britain reserved. We learn Arabs will violently oppose. Gar[reau] urges Israel, Transjordan, accept as basis discussions, thus side-tracking *Binum* [internationalization], also Special Session. Gar[reau] supported by U.S.A. will suggest invitation Israel, Transjordan, participate discussion without vote. You can indicate intended Argentine proposal Subcommittee is procedural device most likely produce positive results. For your information, we welcome it because delay, also scope private negotiation.

Meir [Abdallah] took initiative resuming talks by summoning Hamilton Fisher, U.N. Press Officer Jerusalem, asking him convey he willing make one further attempt along lines indicated to Fisher, Quimper,[1] in previous interview, but if corridor across Negev unobtainable — will consider Transjordan port area in Haifa plus territorial concessions Lydda–Ramle area. Fisher cabled Secretary-General asking what should do, meanwhile Meir sent us direct messenger resulting fixing another meeting tonight.[2] Messenger gave somewhat different version of terms outlined to Fisher saying Meir wanted free port or Jordan free zone Haifa or Jaffa in exchange Israel free zone Aqaba port, also some adjustments armistice lines. Messenger also indicated Transjordan cabinet divided with Mulqi and one other opposing talks.

Comay

42
1. חוזה מ. קווימפר, פקיד או"ם, נציג ועדת הפיוס בירושלים.
2. ראה מס' 40.

43

פ. נפתלי[1] אל מ. שרת
P. Naphtali to M. Sharett

תזכיר: 130.10/2543/1

ירושלים, ו׳ בשבט תש״י
24 בינואר 1950

בזה מוצע שהממשלה תחליט כדלקמן:[2]

(א) אף־על־פי ששאלת קיום יחסים דיפלומטיים או שאלת הכרה בממשלת גרמניה איננה עומדת לדיון –

הממשלה מחייבת מגע ישיר עם שלטונות גרמניה המערבית (והמזרחית) בקשר עם ביצוע התביעות להחזרת הרכוש היהודי בגרמניה (של תובעים פרטיים ורכוש בלי יורשים) ותביעות לפיצויים.

מטרת המשא־ומתן על־ידי המגע הישיר עם השלטונות הגרמניים היא:

(1) החשת הפרוצדורה להשגת הרכוש הנתבע.

(2) בדיקת האפשרויות ליישוב גלובלי של התביעות, קודם־כול לתביעות הרכוש בלי יורשים.

(3) משא־ומתן על האפשרויות להעביר את הרכוש היהודי מגרמניה ארצה, בייחוד גם בצורה של קניית סחורות תמורת מארקים בגרמניה.

בקשר עם המשא־ומתן לפי הסעיף (א) 1, 2, 3 יש גם צורך להבהיר את תוכנה וכוונתה של הצהרת ראש ממשלת גרמניה המערבית ד״ר אדנואר.[3]

(ב) מבלי לאמוד את הסכומים המוחלטים שעליהם יתנהל משא־ומתן כנ״ל, יש להתחשב עם זה שבמשך השנה הראשונה תהיה אפשרות להעביר סכום של 50 מיליון מארק לפחות (10 מיליון דולר). אם המאמצים להגיע ליישוב גלובלי של התביעות עוד בשנה הנוכחית וביצוע חוקים חדשים באיזורי הכיבוש השונים יצליחו, נוכל לקוות לקבל תוך תקופה של שנתיים–שלוש שנים סכום כפול ומשולש מזה.

עיקר הסחורות שנוכל להשתמש בהן מתוך התוצרת התעשייתית הגרמנית, הן מוצרי ברזל ופלדה, כגון צינורות השקאה, מכונות חקלאיות ותעשייתיות, כלים למלאכה, מכשירים חשמליים, עצים, ציוד למפעלי תחבורה – לרכבות ואניות, אינסטלציה סניטארית, מוצרי רפואה וכו׳.

(ג) על־יד ובאופן בלתי־תלוי מהעברת רכוש בצורה הנזכרת, צריך להתחשב עם זה שעצם קניית סחורות הוא עניין רק לסיפוק צרכי הממשלה או הסוכנות העצמיים, ובדרך כלל המוסד לביצוע ההעברה, שיקום לפי ההחלטה, ימכור את תמורת הרכוש במארקים

43

1. פרץ נפתלי, יועץ כלכלי לראש הממשלה.
2. הצעות אלה גובשו בעקבות פגישה של הוועדה לענייני טרנספר מגרמניה שהתכנסה ב־6.1.1950 (ראה פרטיכל על ישיבת הוועדה לענייני טרנספר מגרמניה, 6.1.1950, 130.02/2417/1).
3. ב־24 בנובמבר פרסם עיתון יהודי בדיסלדורף דברים בשמו של הקנצלר קונרד אדנאואר בדבר כוונת גרמניה להעניק פיצויים לישראל בצורת סחורות בשווי של 10 מיליון מארקים.

למעוניינים גם בארצות אחרות, כגון אמריקה או שווייץ, וזה יאפשר לנו לקבל מטבע זרה בלי טרנסקציות מסחריות ישירות.

(ד) היות והאישור הסופי של הפעולות הכספיות בקשר עם העברת הרכוש הוא בידי מעצמות הכיבוש, יש צורך לנקוט בלי דיחוי את הצעדים הפוליטיים הנחוצים להבטחת האישור הזה בוואשינגטון, בלונדון ובפאריס.[4]

44

הודעה לעיתונות מאת דובר ממשלת ישראל (תל אביב, 25 בינואר 1950)
Press Release by the Spokesman of the Government of Israel (Tel Aviv, 25 January 1950)

רק עתה, לאחר שנתקבל הנוסח המלא של מכתבו של אצ'יסון[1] אל יעבץ, הובהרה משמעותו הרצינית, שיש בה כדי לגרום דאגה חמורה לממשלת ישראל.

אצ'יסון מלמד זכות על אספקת נשק בריטי לארצות ערב, בטענו, כי משלוחים אלה מוצאים לפועל בהתאם להתחייבויות שבחוזים קיימים, וכי הנשק נועד רק לשמירה על החוק ועל הסדר במדינות אלו, וכן לשם סיפוק הצרכים הטבעיים של הגנה עצמית.

אין טענה זו נראית, נוכח סוגי הנשק שסופקו לאחרונה למדינות ערב. קשה לטעון, כי לשם שמירה על החוק ועל הסדר זקוקה ממשלת מצרים לאניות משחית, לצוללות, לעשרות מטוסי דחף מסוג "וואמפייר" ו"מיטיאור", למשלוחים גדולים של טנקים ותותחים מהסוגים הכבדים ביותר, וכן לרבבות רובים אוטומאטיים – שחלק ניכר מנשק זה מקורו מעודפי ציוד מלחמתי אמריקני באירופה.

כך לא ייתכן כי שיקולים של סדר פנימי ושל ביטחון הם שהביאו להקמת חטיבות ניידות ממוכנות, בעלות כוח מחץ רב, או לרכישת מפעלי נשק גדולים בגרמניה, צרפת, שוודיה ואיטליה. ברור, כי נשק כבד זה נועד לשימוש אך ורק במלחמה ממש.

לעומת זאת ברור, כי במקרה של התקפה מצד מעצמה גדולה, לא יספיק נשק זה להגנתה של מצרים. לפיכך מבטלות הסיבות עצמן את טענתו של אצ'יסון, כי נשק זה משמש להשגת שתי המטרות שצויינו בהודעתו.

לעומת זאת ברי, כי כמויות אלו של נשק חדיש, גדולות באופן יחסי, עשויות להקל על התקפה חדשה על ישראל. סכנה זו נראית חמורה ביותר לאור גילויי־הדעת המרובים שפורסמו מעל דפי העיתונות הערבית בכלל והעיתונות המצרית בפרט. גילויי־דעת אלה מצביעים על הכוונה, שאף אינה מוסוית כהלכה, לחדש את פעולות האיבה נגד ישראל בשעת הכושר. כמעט ואינו עובר שבוע, בלי שיושמע בעיתונות הערבית או ברדיו הערבי איום חדש על "הסיבוב השני", ואיומים אלה באים ממקורות נכבדים למדי.

לא דרוש דמיון רב כדי לשער, כיצד ישפיעו משלוחים גדולים אלה של נשק חדיש על

4. המלצות אלה לא הובאו לדיון בממשלה ופרשת היחסים בין ישראל וגרמניה חזרה ועלתה רק בסתיו שנה זו — ראה מס' 366.

44

1. ראה מס' 24.

חמומי־המוח הללו. יתר על כן, אם האחראי למדיניות החוץ האמריקנית נותן את הגושפנקה שלו להזדיינות זו בממדיה הגדולים, עלולות התוצאות להיות חמורות למדי.

אין זו הדרך למנוע את חידוש פעולות־האיבה בין מדינות ערב וישראל, אשר – כפי שאצ'יסון מעיר בצדק – יהיה בו משום התפתחות טראגית.

לגבי ישראל, הרי הודעתו של מזכיר מחלקת המדינה של ארצות־הברית היא הרת תוצאות חמורות. אצ'יסון מבטיח לנו, שאם תתעורר סכנה של חידוש פעולות־האיבה, תפעיל ממשלת ארצות־הברית את כל כוח השפעתה, כדי למנוע אפשרות טראגית זו. אולם תולדות מלחמת הערבים בישראל מוכיחות בעליל, כי ישראל אינה יכולה לסמוך על השפעתן המוסרית של מעצמות זרות לשם הגנתה. למעשה, עלול המצב בעתיד להיות אף גרוע יותר מאשר היה קודם לכן, הואיל וקרוב לוודאי, שיכולתה של ממשלת ארצות־הברית להפעיל לחץ מוסרי נפגמה באופן רציני ביותר על־ידי הסכמתה לזיונן מחדש בקנה מידה גדול של מדינות אשר אינן מסתירות כלל את כוונתן לחדש את המלחמה.

המצב שנוצר עקב הודעה זו הוא מצער ביותר. זיונן מחדש של מדינות ערב לא ישאיר לישראל ברירה אלא להגביר את כושר הגנתה עד לגבול יכולתה. אפשר רק לקוות, שמזכיר מחלקת המדינה של ארצות־הברית לא עמד על כל העובדות והמסקנות הכרוכות בהן בנידון זה, וכי עיון מחדש בעתיד יביא אותו לידי שינוי עמדתו ולנקיטת פעולה למניעת מירוץ־זיון מסוכן זה.

45

א. אבן אל א. אילת (וואשינגטון)
A. Eban to E. Elath (Washington)

Orig.: 93.08/377/19 :מקור

New York, 25 January 1950

Dear Eliahu,

Owing to my imminent departure it will not be possible for us to make our joint visit to McGhee as we previously planned. Nevertheless I think it would be useful for an early conversation to be held on the Jerusalem question which we have not discussed with the Department formally since a visit to Dean Rusk over six weeks ago.[1] Such a visit would be timely at this stage since the Department will soon be required to send instructions to the United States representatives in the Trusteeship Council. I believe that the following points can be made with advantage.

(1) They should be reminded of the principle laid down by Rusk to me, and later by members of their delegation here – that the United States envisages a solution by *agreement* between the parties concerned. We fully accept this approach and also their point that the parties are not only Israel

45

1. ראה כרך 4, מס' 483.

and Jordan, but also the major religious interests. Accordingly we are doing everything that we can to produce an Israel–Jordan agreement and will endeavour at a suitable stage to reach an understanding with Vatican interests. Since they have been so emphatic in urging the latter course it would be interesting to find out whether they think the time of an approach has now come, and whether, should we find it necessary, they would be able to help. Pending discussions at Hakirya, I suggest that this might be put in the form of a tentative question and not a definite request for their good offices.

(2) Although we fully maintain our total opposition to the December 9th Resolution, and therefore consider that the issue should never have come to the Trusteeship Council, we nevertheless are confronted with the fact that the Council is seized of the matter and is grappling with the problem. Our primary objective is to avoid a general conflict with United Nations organs and to make it clear that the resolution is unworkable through its own inherent qualities and not through any boycott policy on our part. Accordingly, we maintained close contact with M. Garreau before his departure. It could be assumed that if the Council were to appoint some organ to seek our views on an acceptable solution we should contribute to the discussion to the best of our ability. On the other hand, we should not be in a position to do anything that could possibly be interpreted as qualifying our vehement opposition to the December 9th Resolution. For this reason, and also for the sake of a practical outcome, the better course would be for us to be called to consult or negotiate with a representative of the Trusteeship Council and not that we should be called upon to sit in the Council and elaborate a Statute based on the December 9th Resolution. It might be pointed out that private negotiation is a better method than public deliberation, especially in the early crucial stages.

In talking with other delegations two procedures have been suggested: (a) that the President of the Trusteeship Council should consult with the parties in an effort to reach agreement, and (b) that a Sub-Committee of the Council should be formed. It is not necessary for us to indicate a strong preference for either course, especially as there is no point in alienating Garreau. However, a sub-committee might have some advantage if it included States which are not committed to full internationalisation. It might be added that if the invitation is suitable, that is if it clearly implies no surrender of our position on the December 9th Resolution, our Government plans to send me to Geneva to work with the Trusteeship Council. We should make a lot of the conciliatory attitude inherent in this step and the proof that it offers of our concern and respect for the United Nations, despite the real bitterness created by last month's resolution.

(3) If there is to be a serious search for an agreed solution there must be an element of patience and leisure. To come to a special session merely against the background of the collapse of the December 9th Resolution, and without an alternative plan having been worked out, would be to

invite a repetition of the futility which found expression on December 9th. It would therefore be statesmanlike to put aside the thought of a special session and to try and prepare the ground for a new solution by agreement amongst all the parties concerned. If this was successfully achieved the General Assembly would eventually give its consent.

(4) In discussing all these tactical and procedural considerations it should be pointed out that our policy remains unchanged, namely: that the source and object of international concern are the Holy Places and not the secular city or its population. Once this principle is accepted there are various ways in which United Nations responsibility for Holy Places can be expressed. This, however, is a matter for Geneva. What we would like to hold in common with the United States is the feeling that the preservation of the Holy Places is an honourable, dignified and complete satisfaction of legitimate religious and international interests, in no way conflicting with the maintenance and development of the present union between Jewish Jerusalem and Israel.

If this conversation could be held soon it would, of course, be most important for an account to reach Hakirya while discussion on this question arises. If he asks about the Garreau plan it would not seem necessary to go beyond what we have already said, namely that a discussion of it, when it was put forward, would have conflicted with our negotiations with Jordan and also that it has obvious defects, principally in its efforts to establish United Nations control over places which cannot possibly be defined as Holy Places.

With kind regards, yours,

Aubrey

46

מ. נמיר[1] אל מ. שרת
M. Namir to M. Sharett

מקור: 130.02/2383/29

מוסקבה, ז' בשבט תש"י
25 בינואר 1950

סודי ביותר
על־ידי בלדר

מר שרת היקר,
בדו"ח מספר 4, עמוד אחרון, של הנספח הצבאי שלנו, אלוף י. ברנע, נאמר:[2]

"סיכום
במצב זה כמתואר לעיל – מובן שאין לחלום על טיפוח יחסים ידידותיים – לחלוטין. אמנם, מלבד יחסים חברותיים עוד קיימים יחסים רשמיים כמובן. אך אלה מסתכמים בביקור אצל גנרל סראייב[3] עם הגיע הנספח למוסקבה, ובברכות לשלום במסדרי השנה: 1 למאי, יום האוויריה (באחד מימי ספטמבר) וב־7 לנובמבר. יותר מזאת אין עושים כאן. אני עשיתי לפנים משורת הדין והזמנתי לי ראיון נוסף אצל סראייב בדצמבר – באתי לבקש אינפורמציה ממנו (על הראיון עצמו שלחתי לכם דו"ח למחרתו).[4] מובן מאליו שלא קיבלתי כלום מהמבוקש, אך עצם הביקור היה בחזקת אפתעה. אלה הן אפוא אפשרויות המגע עם הצבא הסובייטי, ואלה הסיבות במקום.

אין צורך להעמיק חקר בעניין, כדי להגיע למסקנה שבמצב זה – אין בישיבתי כאן כל תועלת שהיא, אם להתעלם מההנאה הפרטית שלי (?) ושל אשתי מהחיים שאנו חיים כאן בבית־הבראה. אם כי עלי להודות שגם הנאה זו מתחילה להיות מפוקפקת לאחר שממשיכים אותה קרוב ל־3 חודשים.

לכן אני מציע שבהתחשב עם: (א) חוסר התועלת שבישיבתי כאן; (ב) היעדר הסיכויים לשינוי במצב – אם לא ישתנה המצב בעולם; (ג) עם המחיר הגבוה מאוד שהמדינה משלמת מתקציב משרד הביטחון בעד ישיבתי כאן; (ד) ובתועלת המעט[ה], שבכל אופן יכול הייתי להביא – אילו ישבתי בארץ – לשקול מחדש באופן דחוף אם יש להמשיך ולהחזיק כאן נספח צבאי.

דעתי השקולה בעניין – לאחר הסתכלות מקרוב, ניסיון אישי של קרוב לשלושה חודשים, ושל בדיקת העניינים בצירויות אחרות – היא שאין צורך בנספח צבאי, וכי לעוול למדינה ייראה אם יוחלט אחרת.

46
1. מרדכי נמיר, ציר ישראל בברית־המועצות.
2. בתיקי משרד החוץ (תיק 130.11/2495/13) מצוי רק תקציר של דין־וחשבון זה, שהוכן על־ידי מחלקת המודיעין באג"ם, ונושא את התאריך 26.3.1950.
3. הגנרל סראייב, מנהל המחלקה ליחסי חוץ במניסטריון הכוחות המזוינים של ברית־המועצות.
4. ראה תקציר דו"ח מס' 3 של הנספח הצבאי ליד צירות ישראל במוסקבה, [ינואר 1950], 130.11/2495/13.

לידיעתכם: מתוך 44 נציגויות דיפלומטיות במוסקבה יש רק ל־17 מהן נספחים צבאיים, ובתוכן 9 ארצות הגוש וצירות ישראל ואילו ל־27, ומהן נציגויות של ארצות בעלות גבול משותף עם ברית־המועצות – אין."

ברצוני להעיר את הדברים הבאים:

איני בא לחלוק על הערכת היסוד של מר ברנע, שמבחינה צבאית–מקצועית והאפשרויות ללמוד משהו בשטח זה כאן – אין כיום תועלת בהחזקת נספח צבאי. אולם אין בזה חידוש וזאת ידענו היטב גם כאן וגם בארץ, וגם מר ברנע משיחותיו עם אלוף י. רטנר,[5] זמן רב לפני המינוי. ואם, אף־על־פי־כן, נתקבלה הדעה שצריך להמשיך ולקיים עדיין התפקיד הזה כאן, היו, לדעתי, שני נימוקים עיקריים לכך:

(א) לא להשאיר את כל המזרח כולו בלי נספח צבאי בה בשעה שבארצות־הברית הוספנו סגן אחד או שניים ונוכח הסילופים על בינוי צבאנו לפי שיטה אמריקאית, סיוע טכני של "גנראלים אמריקאיים" וכדומה.

(ב) למנוע רושם חיצוני שאנו כבר "מאוכזבים" בעניין זה – בייחוד כשאין שום הפסד (להיפך), אם "המערביים" יחששו להם קצת בסתר לבם, שמא – בכל זאת – "מסתובב" לו כאן הנספח הצבאי שלנו מפני שהרוסים וישראל יש להם עניין בכך.

לא אטפל כאן בנקודות האחרות שבסיכום הנ"ל. אולם, לפי עניות דעתי, שני הנימוקים שהבאתי לעיל, והראשון במיוחד, תוקפם לא פג עדיין והם עומדים בעינם גם כיום הזה. כשם שאין לי ספק שההפסקה השלמה והמוחלטת בקניית סחורות כאן במשך 7–8 החודשים האחרונים, כיוון שהרוסים עוד לא העמידו לרשותנו אשראי מסחרי – היא שגיאה מדינית חמורה, אשר ישתמשו בה "בשעת הצורך" כתנא דמסייע לטענות אחרות נגדנו, מוצדקות פחות (לעניין זה אחזור לחוד).

בכלל, מבחינת האווירה השוררת כיום בעולם, אין אולי תועלת מעשית אפילו בעצם קיום היחסים הדיפלומטיים בין המזרח ושאינו מזרח, בהחזקת הנציגויות העולות ביוקר וכדומה. אבל האמת היא שאין לך "חומר" "נע", חולף ומשתנה מן הקצה אל הקצה, כמדיניות חוץ ויחסי חוץ. לפיכך מן הדין הוא להימנע מצעדים הנראים הגיוניים ומפוכחים מאוד ביום הזה, אם אין ביטחון גמור שהם עלולים להתגלות כבלתי־נכונים – ואף מזיקים – מחר או מחרתיים. דין זה חל, לדעתי, בחומרה מיוחדת שבמיוחדת עלינו. מי יודע, אם צפויים לנו "חיים טובים" עם הגוש המזרחי בעתיד הקרוב. לכאורה, אין יסוד לאופטימיות יתירה. אולם חלילה וחלילה לנו מצדנו, בלי הכרח קיצוני, לעשות אפילו הצעד הקל ביותר להחשת תהליכים מעין אלה. מניין הביטחון ש"המלחמה הקרה" של עכשיו היא נצחית? ממה נפשך: אם היא תימשך ותחמיר, יש סכנה מוחשית שתיכנס, בצורה זו או אחרת, לשלב "חם" ואזי – אימה להעלות התוצאות על הדעת. ואם לאו, הכרח שאין מפלט ממנו הוא שיימצא סוף־סוף איזה "מודוס ויוונדי" זמני ליחסים בין שני הגושים, ואז עלולים כמה דברים להשתנות לטובה. בינתיים מוטל על מדיניותנו להחזיק בשולי הסטטוס הקיים של "יחסים ידידותיים" עם המזרח, גם אם נניח שהקליפה החיצונית בלבד מסמלת אותו.

מהבחינה הכללית הזאת היה בדעתי להעיר משהו לפרשת יחסינו עם רומניה, אחרי

5. יוחנן רטנר, הנספח הצבאי של ישראל בברית־המועצות, ספטמבר 1948–סוף מאי 1949.

החזרת צירם מתל־אביב,[6] מאורע שאינו מחזק עמדתנו גם כלפי המערב. אולם תוך כתיבת השורות הללו הגיעו עיתוני הארץ, ונסיונן הדמגוגי של האופוזיציות למיניהן לספסר בעניין זה נוטל ממני האפשרות הנפשית לעסוק בו. לפיכך לא אנסה לגלות "חכמה שלאחר מעשה" ואסתפק בציון עובדה בלבד: בימי שהותו של ד"ר אלישיב כאן נימקתי בפניו דעתי במפורט, שאחרי שליחת צ'ורויו אלינו (לפי השמועה, אחד הדיפלומטים הרומניים המעטים שלא נתפסו ליחס שלילי קדום כלפינו), צריך לעכב שינויים ולהשאיר את מר ראובן בתפקידו לתקופה נוספת, בינתיים לגלות כלפי צ'ורויו הסברת־פנים יתירה ומודגשת במיוחד ולהמתין בסבלנות, כיצד יתפתחו היחסים בעתיד. מר אלישיב גם הסכים לדעה זו לגמרי.

ייתכן שלא כל הצדדים הכרוכים בפרשה זו נהירים לי ושהשתלשלות העניינים בעבר, כפי שאירעו למעשה, לא יכלה להיות אחרת. מכל־מקום, אם יורשה לי הפעם לנגוע בעניין החורג מ"תחום שיפוטי", צריך, לדעתי, למנוע הרחבת הפרץ ולהשתדל לתקנו ככל האפשר בהקדם. ולפחות: שמירה על הסטטוס הקיים של ציר שלנו מיוחד לרומניה, בלי לצרפה לארצות אחרות וכדומה.[7]

בנוגע ליחסינו עם המזרח בכלל הייתי אומר: אורך־רוח וסבלנות מבליגה עד קצה גבול האפשרות. יוצאים מן הכלל רק עניינים הנוגעים בציפור־הנפש שלנו ממש.

תפיסתנו על נייטרליות ידידותית אינה יכולה להתגשם באמצעים דומים כלפי שני הגושים. לשם רכישת ידידות ותמיכה מדינית במערב, מדינאינו יכולים להרשות לעצמם גם דברי ביקורת והתקפה נגד ממשלה פלונית ואלמונית ולנסות לקומם נגדה את דעת־הקהל החופשית שבארצה או להישען בפעולתנו על מפלגה אופוזיציונית פנימית, העלולה לבוא במקום הממשלה הקיימת. בשני המקרים אין כאן איבה למדינה המבוקרת אלא ניסיון לרכוש יחסה הידידותי. אולם שונה לחלוטין המצב במזרח. "דעת־קהל" אחרת מלבד הממשלתית אינה קיימת, כשם שאין לצפות לחילופי הממשלות. לפיכך כל פגיעה מהחוץ בממשלה מזרחית או בנציגיה המוסמכים או במנהיגיה אין לה כאן פירוש אחר מלבד פגיעה במדינה. אין יחסים עם המזרח אלא יחסים עם ממשלותיו בלבד. הנייטרליות שלנו, כלפי המזרח, אינה חופשית, אפוא, מלהבחין בתמידות בהבדלים הללו ומלכלכל מעשיה ודבריה תוך "הפליה" זאת ביחס אל שני הגושים.

לכאורה, קל לייחס לדברי מגמה של סתגלנות מוסרית בלתי־מכובדת. אולם אין לך דבר בלתי־צודק ושטחי מזה. הנני מקווה כי לא תייחס לי שום כוונה זולת התנגדות למסקנות ומעשים נמהרים לגבי עתיד יחסינו עם המזרח והתלבטות כנה בשאלה המעשית, מה מוטל עלינו לעשות ולא לעשות, כדי למנוע הרעת יחסים עם הגוש הזה במסגרת התנאים הריאליים הקיימים כיום בפינת עולם זו.

בחזרי, אחרי סטיותי הארוכות להסברת רעיונות בלתי־מקוריים, לשאלת מר ברנע, לא הייתי רוצה שיתפרש, כי טענתי היא שאסור בכל התנאים לבטל את תפקידו של הנספח הצבאי כאן. כמו־כן אינני מתעלם מהעובדה שהאלוף י. רטנר הוזמן פעמים אחרות למיניסטריון הכוחות המזויינים לשיחות, שנתנו בשעתו גם אילו תקוות להשגת מיני נשק מסוימים וכדומה – תקוות שנתבדו בסופו של דבר. בפגישתי אתך בפאריס

6. ציר רומניה בישראל, ניקולאֶה צ'ורויו, הוחזר לארצו בינואר 1950 לאחר שישראל החזירה את צירה מבוקארשט — ראה מס' 38.
7. השווה גם מס' 38.

חיוויתי דעתי שבמקרה וגם השנה השנייה להיותנו במוסקבה תעבור על הנספח הצבאי בבטלה (מקצועית), לא יהיה אולי טעם להמשיך בזה. אולם אינני סבור שבמשך 3 החודשים האחרונים חלו איזה חידושים שיחייבו רוויזיה דחופה בגישתנו הכללית ואני מתנגד בהחלט למסקנה המעשית של מר ברנע.

אילו קיבלנוה – הסובייטים יראו זאת בוודאי בשוויון־נפש גמור, אבל אין להסיק מכאן שלא ינצלו העניין נגדנו, כשיהיה להם צורך בזה.

ועוד: אם לא יוחלש המתח של "המלחמה הקרה", יש להביא בחשבון גם את הסיכוי השחור של הפסקת יחסים דיפלומטיים (אולי רק "דה־פאקטו") בין המזרח והמערב, וייתכן שהעניין יתחיל דווקא מהנספחים הצבאיים. גם מהבחינה הזאת אין זה רצוי כלל וכלל שצירות ישראל תימצא בתלם המערבי.

למעשה, הנני מציע שנחזור לברר עניין זה במאי–יוני, אחרי חג העצמאות שלנו והמסדר הסובייטי באחד במאי.

בברכה, שלך,

מ. נמיר

47

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK28 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 26 January 1950

For your personal information and discreet use. Government approved exploration new possibility settlement Holy Places problem if clear that this will satisfy Vatican on Jerusalem. Settlement envisages extraterritorialization of Dormitio Church and adjacent Franciscan Cenaculum (note: not Old Cenaculum which never in Christian hands) on Mount Zion and Church of Annunciation at Nazareth. These we believe are the only Holy Places properly speaking in our territory. The models for this proposed settlement are Lateran and sundry churches and religious buildings in Rome which though outside Vatican City rank as Vatican territory. In our case we not yet decided whether extraterritorial rights should be vested in Vatican or in U.N. so leave this question open.

Eytan

48

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

מברק מוצפן WIA46. התקבל 28.1/27.1
נוסח יוצא: 93.01/2207/4

ואשינגטון, 27/26 בינואר 1950

שלך IW417, IW414, IW411.[1] לאחר עיון יסודי בשאלה והתייעצות עם פליכס,[2] ניילס וידידים אחרים:

(1) אין יסוד לנוסח, חוזר נוסח, מורגנתאו בהערכת מצבנו הנוכחי. תלישותו מהנעשה בבית הלבן ובמחלקת המדינה בגלל יחסיו המתוחים עם הנשיא וחוסר הערכת אישיותו מצד אצ׳יסון משפיעים על תפיסתו את המצב המדיני. מניח שדבריו נבעו מהתרשמות מקרית בשיחתו עם רוקוול[3] ותלונות של פקידים אחרים שאינם קובעים.

(2) איני מתכוון לומר שמצבנו תקין ומחוסן בפני משבר או משברים ביחסינו עם ממשלת ארצות־הברית, אך ניתוח מדוקדק של הנתונים והנטיות כאן אינו מצדיק הגדרות המצב וסכנותיו בדומה להגדרות בשעת המשבר בשאלת הפליטים בקיץ 1949 וכן דרגת דאגה כדאגתנו אז.

(3) אי־הסדרת יחסינו עם ממשלת ארצות־הברית נובע[ת] לדעתי בעיקר מפני שטרם הגענו להסדר שלום עם הערבים. אמנם עמדתנו כמדינה נייטרלית אינה בדרך כלל לפי רוחם של אנשי מחלקת המדינה, בעיקר כשהדבר משפיע על הצבעותינו באו״ם, אך אין עמדה זו כשלעצמה מעוררת אצלם דאגה רצינית לכיוון מדיניותנו יותר משהיא קיימת, למשל, לגבי מדיניות הודו.

מדיניות אצ׳יסון מנוגדת לתעמולה שמנהל מורגנתאו בישראל על הקמת גוש של מדינות המזרח. אצ׳יסון חותר להבטחת עצמאותן של המדינות שמחוץ לגושים הסובייטי והאמריקאי שלא יהפכו מכשירים בידי רוסיה. ברם אין טרומן וממשלתו מוכנים להיכנס להתחייבויות כספיות חדשות על־ידי גיבוש גושים מדיניים נוסף לאטלנטי, שיהיו תלויים בארצות־הברית מבחינה כלכלית. סעיף ארבע מסתייג מתכניות מדיניות וצבאיות ישירות ומכוון לניצול הון אמריקאי פרטי ומכשירי או״ם במלחמה הקונסטרוקטיבית של ארצות־הברית בקומוניזם.

(4) בה בשעה שאין לפקפק בידידות טרומן לישראל היתה עמדת מחלקת המדינה מאז ומתמיד ונשארת גם היום אויבת לנו אצל רוב אנשיה, ובלתי־אוהדת אצל השאר. [.....][4] פרו־בריטיות מובהקת ודאגה לאינטרסים אמריקאיים בארצות ערב קובעים יחסם ואין להניח שישתנה במהרה ובנקל, אף בתנאים תקינים יותר. אבל נאמנות אישית לנשיא, חוג ידידי ישראל בעלי־השפעה בקונגרס ודעת־ציבור אוהדת לנו מכריחים את אצ׳יסון, שאינו

48
1. מס׳ 39 והערה 4 שם.
2. פליכס פראנקפורטר, שופט בבית המשפט העליון של ארצות־הברית.
3. סטיוארט רוקוול, פקיד באגף לענייני אפריקה והמזרח הקרוב במחלקת המדינה, ממונה על ענייני ישראל וירדן.
4. משפט אחד לא הודפס כאן.

מתנגד אך גם אינו אוהד פעיל, לדאוג שלא [ת]חזור פרשת לווט[5] ושהמושכות בקביעת המדיניות כלפינו לא יימצאו בידי פקידי המחלקה בלבד. במסיבות אלו אין לדעתי לחשוש, כפי שמנבא מורגנתאו, לתקלות פתאומיות כל זמן שיחסינו עם הנשיא נשארים במצבם היום. הואיל ודאגה לביטחון ויציבות במזרח התיכון עולה עתה על כל מגמה אחרת במדיניות החוץ האמריקאית ייתכן שהיחס אלינו מצד מחלקת המדינה כשלעצמה יהיה פחות עוין כשהגורם הערבי במערכת ענייננו ימצא את פתרונו החלקי על־ידי שלום בין מדינה ערבית אחת לפחות ובינינו. סיכויי ההסכם בינינו ובין עבדאללה בשאלת ירושלים הוכיחו זאת בעליל. ידוע לי שבשאלה זו נקטה מחלקת המדינה כמעט מראשית הדיון עמדה חיובית יותר מטרומן עצמו שנמצא תחת לחץ דעת־הציבור הקאתולית החזקה והמאורגנת במדינה. להמשכת העזרה האמריקאית בשאלת ירושלים נוכל לדעתי לצפות רק במידה שפתרון השאלה יהיה קשור בהסכם בינינו ועבדאללה, ועוד יותר עם יצטרף להסכם גם הוואטיקן. אך יש להיזהר מלזהות את עמדת ארצות־הברית עם עמדתנו היסודית ולהיות בטוח ביציבותה והתמדתה במקרה שלא יושג הסכם בין הצדדים המעוניינים העיקריים ועניין ירושלים ימשיך להעסיק את או"ם, מתוך נזק לאותוריטה של המוסד וכחומר תעמולה אנטי־אמריקאי בארצות הקאתוליות. שלום עם מדינה ערבית ירים קרננו בכל המובנים בעיני טרומן והציבור בארצות־הברית ויכריח את מחלקת המדינה להיזהר יותר ביחסיה עמנו. מאידך יש לזכור אמונו של טרומן באצ'יסון המגביר השפעת המחלקה גם על העמדה כלפינו. אין מקום לקוות למסיבות נוחות בשבילנו שהיו בעבר כדי שניבנה מפירוד שבין הבית הלבן והמחלקה.

(5) ביקורו של ראש הממשלה בוואשינגטון חשוב לחיזוק הקשר עם הנשיא ואצ'יסון וכדי להסביר להם מדיניות ממשלתנו. אמנם אין ל[צ]פות משיחות הסברה בלבד לתוצאות מידיות או למהפכה ביחסינו עם ממשלת ארצות־הברית: ראשית מפני שטרומן לא יעשה דבר מכריע במדיניות חוץ מבלי להיוועץ באצ'יסון, ושנית אצ'יסון יתחשב גם עתה כבעבר בדעת יועציו במחלקה שדעתם ודאי תהיה שיש להימנע מהפגנת ידידות יתרה כלפי ישראל כל עוד לא הושג שלום בינה לבין הערבים; תמיכה יתרה בישראל תהיה עלולה לדעתם לחזק את בטחוננו העצמי באפשרותנו להשיג כל מבוקשנו במזרח התיכון לרעת הערבים. מעניינה של ארצות־הברית להופיע בפני העולם והערבים כאוהדת את שני הצדדים ולא של ישראל בלבד.

(6) תמיכת אצ'יסון בזיון הערבים המבוטאת במכתבו ליעבץ[6] נובעת לדעתי מהנימוקים כדלקמן: (א) חשד בכוונותינו להתפשטות טריטוריאלית לפני הסכם שלום עם הערבים, (ב) להפגין תמיכת ארצות־הברית באנגליה בפרוס המשא־ומתן לחידוש ההסכמים שלה עם מצרים ועיראק, (ג) לנצל דאגתם לבטחון עמי ערב מבחינה תעמולתית. עלינו להמשיך בהסברה שדרך זו תביא בהכרח להגברת סכנת חידוש המלחמה ולדרוש עזרה בקניית נשק כאן למטרות הגנה. בנידון זה חשובה פעולה ציבורית רחבה לא פחות מבשאלת ירושלים, בייחוד בקונגרס שהשפעתו גדלה והולכת. אך איני מצפה לשינוי בעמדת אצ'יסון שיאפשר לנו רכישה בממדים הדרושים כל עוד לא יסולק החשד לכוונותינו כמוסבר ב(א).

(7) איני רואה הצעתו של מורגנתאו לסדר הראיון באמצעות מאריי או גרין כמתאימה מבחינתנו, כרצויה מצדם וכמבטיחה תוצאות בסופו של דבר. אלה יוכלו להשפיע על הנשיא לקבל את ראש הממשלה אם יבקר כאן אך זאת נוכל לסדר גם בלעד[יה]ם. לפני

5. רוברט לווט, סגן מזכיר המדינה של ארצות־הברית, יולי 1947–ינואר 1949.
6. ראה מס' 24.

שיחליט על הזמנה רשמית לראש הממשלה לביקור דוגמת נהרו[7] ודאי ייוועץ הנשיא באצ'יסון. לדעתי יתנגד אצ'יסון להזמנת ראש ממשלת ישראל אם הזמנה כזו לא תישלח גם לראשי ממשלות ערביות או לפחות לאחד מהם. מסופקני אם יראו תועלת בהזמנת כולן, מאידך אם תוזמן אחת יחששו להרגיז את האחרות ופרשת פאקיסטן[8] ראיה לדבר.

(8) הנני רואה שתי אפשרויות לסידור הביקור: (א) להציע רשמית באמצעות מקדונלד או באמצעותי לטרומן ואצ'יסון שראש־הממשלה יבוא הנה לשם בירור יחסי ישראל וארצות־הברית מתוך כוונה להדקם ולקדמם. במקרה זה יהיה צורך להודיע מראש על הנושאים לדיון, כגון מלווה חדש, רכישת נשק ועוד. (ב) שראש־הממשלה יבוא הנה לפי הזמנת המגבית והפגישות עם הנשיא ואצ'יסון תסתדרנה בפחות רשמיות והפסד הכרוכים ב(א). זו גם דרך בטוחה יותר לקיים את השיחות הואיל וייתכן כי בפנייה רשמית יוגד לנו שאין צורך בביקור וכי ניתן לברר את המעניין אותנו באמצעות השגרירות. הדרך השנייה נראית לי יותר כי היא גם פחות מחייבת את הצדדים. ערך מיוחד לביקור יהיה אם נגיע להסכם עם עבדאללה. אם קיימים סיכויים שהדבר יושלם בקרוב מוטב שהביקור יידחה עד לאחר החתימה.[9]

אילת

49

שיחת מ. עליאש — מ. רייט[1] (בלונדון, ב־26 בינואר 1950)
Meeting: M. Eliash — M. Wright (London, 26 January 1950)

Report: 130.13/2583/5 :דין־וחשבון

London, 26 January 1950

Secret

(1) I began the interview (for which I had asked) by reminding Wright of the suggestion which he had thrown out when we last met in Sir William Strang's[2] room. That was to the effect that an arrangement be made with the Iraqi Government on the basic of an assurance that the entire oil which would flow through the pipe would be used for export.[3]

7. ג'וואהארלאל נהרו, ראש הממשלה ושר החוץ של הודו.
8. הזמנת ראש ממשלת פאקיסטן לביקור בארצות־הברית לאחר ביקור נהרו.
9. עוד לפני שהגיע מברק זה של אילת גיבש שרת הנחיה סופית בעניין ביקור ראש הממשלה: אין להסתייע במתווכים ואין לבקש הזמנה. לעומת זאת, על אילת לפנות לבית הלבן ולהסביר כי פנו אל ראש הממשלה מטעם המגבית היהודית המאוחדת לבוא לארצות־הברית כדי לדון עם המנהיגים היהודיים על המאמץ הכספי בעתיד. ראש הממשלה מבקש לדעת אם יש סיכוי לשיחה טובה עם הנשיא על מכלול יחסי ישראל–ארצות־הברית. שרת גם ביקש לדעת אם הפנייה יכולה להיעשות אל הנשיא באופן ישיר או שמא יש לעשותה דרך מחלקת המדינה. (ראה שרת אל אילת, HK35, 27.1.1950, 130.09/2377/1).

49
1. מייקל רייט, עוזר למנהל הכללי של משרד החוץ הבריטי.
2. ויליאם סטראנג, המנהל הכללי של משרד החוץ הבריטי.
3. ראה כרך 4, מס' 509.

He quickly interjected that it had been a personal proposal to us.

Although this was not quite accurate, I let it pass and remarked that my Government had considered the matter and saw no objection to such an assurance being given and to the reopening of the pipe being presented to the Iraqi Government as a concession to British interests only, from which Israel would derive no benefit whatever. It must, however, be clearly understood that the Companies shall provide the oil requirements of Israel from other sources at an "as if" price, i.e., whatever the source of the crude may be, the price of refined products to us is to be the same as if the oil had come through the pipe.

I went into details to show that if the oil companies were to bring the crude from Venezuela for a certain period of time, the increased cost affecting some 400–500,000 tons — being some one-eighth of the total capacity or one quarter of the pipe through-put — would not greatly affect the total price levels, and suggested that part of such expenditure might be considered as additional cost of the initial reopening of the Refineries.

Wright noted my statement, repeated it in his own words, and promised to take the matter up. He then mentioned that I had also spoken about oil in my talk with the Minister of State (Hector McNeil),[4] whereupon I referred to McNeil's promise to endeavour to place on the agenda of Bevin's[5] talk with Nahas Pasha[6] the question of allowing tankers to pass freely through Suez.

Wright said that, according to latest dispatches from their Ambassador in Egypt, he had as yet had no chance whatever of a serious talk with Nahas, who was still too busy receiving delegations and dealing with his internal problems. Wright felt there were strong reasons that the Nahas Government would constitute a great chapter in the history of Egypt's relations with the outside world. While Egypt's attitude would still be strongly affected by "all-Arab" politics, since she felt herself to be the leading Arab nation, yet a change should be impending as the breach between the Throne and the main political party has been healed; a strong Government with firm popular backing ought to be able to say something new and fresh.

Wright thought, however, that it was difficult to expect a new departure *vis-à-vis* Israel on the part of Egypt because not a single factor of those causing the tension had been removed, none of the political questions which had been in the way has been solved. There was, of course, the softening which time brought about, such as was also evident in Israel's relations with Jordan; but one must bear in mind that all the outstanding questions, such as boundaries, refugees, Jerusalem, Haifa — he quickly corrected

4. הקטור מקניל, השר הזוטר (Minister of State) במשרד החוץ הבריטי. בדין־וחשבון מהשיחה, שהתקיימה ב־12 בינואר, לא הוזכר נושא הנפט. (ראה Minutes of Interview with Mr. Hector McNeil... January 12... 93.04 / 36 / 14.)

5. ארנסט בווין, שר החוץ של בריטניה.

6. מוצטפה נחאס פאשה, ראש ממשלת מצרים, 1950–1952.

himself here by saying, "I mean the Haifa oil question" — have not yet been solved.

I then touched on two points which I wanted him to know. I referred to Bridgeman's[7] hint that Iraq would only come round on the oil question in consideration of concessions on Haifa, speaking of it as of a press report which had come under my notice. I stressed that the expectation that Israel would allow its sovereignty over Haifa to be in any way impinged upon was sheer nonsense, but that on the other hand we would be perfectly willing to discuss any reasonable and liberal arrangement in the nature of free port facilities or a free port area.

I also mentioned the fact that Zaghlul, the Egyptian journalist who had wanted to go to Israel some time ago, had now joined the Wafd newspaper "Balagh" and was being urged by his editor to proceed to Israel at once. I suggested that this might indicate a desire on the part of the Wafd to prepare public opinion for a friendlier attitude towards Israel.

Wright could not say anything about the chance which Bevin might have to discuss the matter in Egypt, but agreed that if the companies had to fall back on Venezuelan oil to supply Israel it could not be regarded as a procedure likely to last very long.

(2) The subject of Jerusalem in the light of Garreau's press conference[8] was then discussed, and I spoke of our delicate position in view of the *rapprochement* with Jordan, to which he had referred, not being quite in keeping with what France or Garreau would like in Jerusalem.

(3) Wright wanted to know where Israel stood with Abdullah on boundaries and territorial questions, and was somewhat surprised by my rather optimistic view. He repeatedly asserted that His Majesty's Government were not in any way interfering in those talks, nor had they any intention of doing so, but expressed some personal views on what Abdullah would insist on, which I rather felt were more than his personal views. He spoke of Gaza, corridors, etc., and I was rather painstaking in explaining that there was no substance either in the demand or in the proposed solution, which could only lead to trouble, and that some sort of a reasonable settlement on port facilities at Haifa would be the best by far.

(4) He made a fleeting reference to Aqaba, which again showed that he was more in the picture that he would like me to believe. My argument as to the impracticability of Abdullah's plans for a large port at Gaza might be countered, he said, with a similar argument on a port at Aqaba.

On the whole question of a settlement between Israel and Jordan, Wright

7. מוריס ריצ'ארד ברידג'מן, מומחה לענייני נפט; לשעבר פקיד בכיר במשרד האנרגיה והדלק של בריטניה.

8. לאחר הגיעו לז'נבה ב־25.1.1950 קיים גארו מסיבת עיתונאים. נימת דבריו היתה אופטימית ולדעתו ניתן יהיה למצוא במסגרת החלטת העצרת הכללית נוסחה שתענה על דרישותיהן היסודיות של עבר־הירדן וישראל (ראה Exposé de M. Roger Garreau... fait à la presse le 25 janvier 1950, 130.03 / 2015 / 9).

thought my hope of a reasonable agreement, without much difficulty, on the territorial problems rather exaggeratedly optimistic.

(5) I then turned to the other matter raised at my interview with Strang but as yet unresolved, namely that of supplies. I gave to my interest in this question the aspect of an endeavour to place Britain in a better light *vis-à-vis* the Israeli public. Mentioning the press statement made at Tel Aviv in connection with Mr. Acheson's letter to Congressman Javits,[9] I said how useful it would be if I could tell my people at home that there were signs of understanding and friendliness on the British side, and that spare parts, Merlin engines and similar supplies would become available. I remarked that there was still a long way to go to what I personally would consider a desirable development — some sort of standardisation of equipment and "westernisation" in the strategic outlook, but a first step was necessary in all such matters.[10]

Wright said that Sir William Strang had in hand some reply for me, but had gone to Paris to see Mr. Hoffman[11] and would return that afternoon; that he did not want to anticipate the reply but would talk to Sir William about this matter, and that Sir William would very shortly get in touch with me for a further talk. He hoped that the reply could be given before Bevin's return. (This would seem to indicate that McNeil will take responsibility for the decision.)

I observed that to my knowledge there were budgetary provisions in dollars for those purchases by Israel, and we parted on the understanding that he would keep me in touch with such developments as might take place in the oil situation — which had been the main object of my visit. I mentioned that Horowitz[12] was meeting Sir [William] Fraser[13] and that the oil questions would be discussed with oil interests in this country as part of the programme of the Financial Delegation.

While already standing, I referred to the suggestion of a pipeline from Eilat to Haifa and pointed out the strategic value of a bifurcated supply, whatever the results of the present negotiations with Iraq and Egypt. Various emergencies might arise at any time, and then the possibility of feeding the Haifa Refineries from Kuweit, Katar and Iran without passing through Suez might be of tremendous importance. It certainly seemed to be a matter to which both the British Government and the oil interests ought to give their closest attention.

Wright agreed that the suggestion had important aspects and said that it would be gone into and discussed.

M.E.

9. ראה מס' 44.
10. ראה גם מס' 25.
11. פול גריי הופמן, ראש המינהל לשיתוף־פעולה כלכלי (Economic Cooperation Administration), עשה אותה עת בפאריס לשם התייעצויות עם מדינאים אירופאיים.
12. דוד הורוביץ, המנהל הכללי של האוצר, עשה אותה עת בבריטניה לצורך משא־ומתן על תביעות כספיות הדדיות שנבעו מסיום שלטון המנדט, הפשרת יתרות השטרלינג שנצברו לזכות ארץ־ישראל והבטחת אספקת נפט גולמי לישראל.
13. סיר ויליאם פרייזר, תעשיין בריטי, יושב־ראש חברת הנפט האנגלו־איראנית.

50

א. אילת אל ט. קולק
E. Elath to T. Kollek

Recd 29.1 התקבל .Sent 28.1 נשלח .Coded Tel. W672 מברק מוצפן

Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

[Washington], 27 January 1950

Clapp busy addressing influential organizations, clubs, boards, newspapers, on Mideast.[1] His presentation problems Israel essentially negative stressing specifically unfavourable prospects private investments Israel's industry and agriculture. I been invited by Sulzberger[2] discuss issue *New York Times* board, which heard Clapp and they impressed Israel eve ultimate catastrophe if immigration not stopped and finances not rationally managed. Taking Witkon assist discussion.

Most important we issue soonest authoritative reply Clapp report for publication, wide distribution, otherwise damage incalculable among friends, enemies, alike. Meanwhile send urgently for our immediate counteraction data containing latest information Israel's balance of payment and volume new investments, also extent irrigation schemes not dependent consent, cooperation, neighbouring countries.[3] Inform Kaplan.[4]

Elath

51

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.03/2015/9

ז'נבה, 28 בינואר 1950

ולטר היקר,

ביום הגיעי לז'נבה הזמינו אותי ואת מר כהני,[1] מר גארו ואשתו לארוחת־ערב. השיחה נפתחה כרגיל בדיבורים על מזג־האוויר, נסיעות באווירונים, ועל יופיה של ירושלים. אמנם סבלנותו של גארו החזיקה מעמד רק עד לגמר המנה הראשונה ואז הוא שאל אותי

50

1. ראה מס' 34.
2. ארתור הייס זולצברגר, המוציא לאור של ה"ניו יורק טיימס".
3. ראה מס' 96.
4. אליעזר קפלן, שר האוצר.

51

1. מנחם כהני, נציג ישראל ליד המשרד האירופאי של האו"ם בז'נבה.

באופן ישר, בצורה נרגשת, מהי התשובה שאני מביא לו. אמרתי לו שאנו מוכנים לשתף פעולה אתו, לחפש יחדיו מוצא מהמבוי הסתום שנוצר על־ידי הרזולוציה של 9 בדצמבר. אולם לא נראה תועלת בשיתוף־פעולה שלנו בעיבוד תקנון לירושלים בהתאם לרזולוציה הנ"ל. אם יזמינו אותנו להופיע לפני המליאה, תהפוך המועצה לבמה של אשמות ואשמות־נגד ונצטרך להתווכח עם פאדל ג'מאלי[2] על העבר, ההווה והעתיד מבלי שזה יקדם במאומה את פתרון בעיית ירושלים. שאלתיו באיזה נוהל הוא מתכונן לנקוט. הוא השיב שברצונו לפתוח את הישיבה בהצגת תכניתו, אחרי זה, או אפילו לפני זה, יציע נציג ארצות־הברית להזמין את ישראל ואת עבר־הירדן להשתתף בעבודת המועצה.

הסברתי לגארו שבצורה זו עלול להתפתח ויכוח בלתי־מעשי גם בנוגע להזמנתנו וגם בנוגע לתכניתו, ומוטב שאחד מחברי המועצה יציע להעביר את תכניתו לוועדת משנה ולהזמין אליה את נציגי הצדדים לשם שמיעת הערותיהם. הוא אחרי היסוסים מסוימים קיבל את נימוקי והסכים להקמת ועדת משנה, אולם ציין את הקושי, שלא מקובל שנשיא המועצה משמש גם יושב־ראש של ועדת משנה. במשך השיחה הוא התיידד יותר ויותר עם הרעיון וגם גילה סידורים נוהליים שיאפשרו לו לשבת־ראש בוועדת המשנה.

הוא אמר שצריך להרכיב את הוועדה מ־6 חברים. 3 מהם צריכים להיות נציגי מעצמות המנהלות שטחי נאמנות, לכן, מן ההכרח שאנגליה, צרפת וארצות־הברית תהיינה מיוצגות בוועדה, ואני הצעתי את שלושת המדינות האחרות: פיליפינים, ארגנטינה וזלנדיה החדשה. הוסכם שאני אדבר עם נציג ארגנטינה ואבקשו להציע את ההצעה הזו. רמזתי לו, שלסידור זה של ועדת משנה יש אולי גם יותר סיכויים להשיג את שיתוף־הפעולה של עבר־הירדן, כמובן אין ביכולתי לדבר בשמם. כשרק הזכרתי את המלה עבר־הירדן, יצא מעורו בדברים נרגשים ורק בקשיים רבים ובעיקר, הודות לאשתו, הצלחנו להרגיעו.

בהתאם למדובר עם ראובן [שילוח], אני ניסיתי לשכנע אותו כי יפנה לנציגי עבר־הירדן הנמצאים פה וישוחח אתם על תכניתו לפני שהוא יגיש אותה למועצת הנאמנות. עד עכשיו הוא התחמק מלהיפגש עם נציגי עבר־הירדן. לקראת המשך המשא־והמתן של ראובן עם המלך היה נראה לו חשוב שאארגן מפה לחץ עליו באמצעות גארו ותכניתו. לא כדאי לחזור על פרטי ונפתולי פרק זה של השיחה. סוף־סוף הצלחתי לשכנע אותו שייפגש עם נציגי עבר־הירדן ואני מקווה שהדבר ייעשה במשך ימי סוף־השבוע לפני פגישתו השנייה של ראובן. מחוץ לתשובה בנוגע לשיתוף־פעולתנו הוא קיווה לשמוע ממני דברים בנוגע לתכניתו עצמו. השבתי לו בדרך כלל על־ידי שאלות נגדיות, ובאופן זה למדתי ממנו שלא קיבל שום תמיכה לתכניתו מהחוגים השולטים בוואטיקן. קרדינל טארדיני,[3] האיש הקובע, עומד בתוקף על כך שמועצת הנאמנות תמלא בשלמות את התפקיד המוטל עליה על־ידי החלטת 9 בדצמבר, ותעבד תקנון לירושלים. הוא איננו מאמין בקיום עצמאי לאורך זמן למובלע[ת] בינלאומית. אם לא ניתנת אפשרות לבנאם את איזור ירושלים, מוטב שיישארו המקומות הקדושים בעיר העתיקה בידי עבדאללה המוסלמי, אולם למעשה בידי הבריטים הנוצרים. הקמת מובלע[ת] בינלאומית לא תעצור את ההתפשטות הישראלית לקראת הירדן. הערבון היחידי למנוע בעד נפילת ירושלים כולה לידינו, הוא להסכים לשלטון הבריטי בירושלים העתיקה באמצעות עבדאללה. הנני מציע להתייחס לדברים האחרונים בזהירות רבה, כי גארו לא הצטיין

2. מוחמד פאדל ג'מאלי, הנציג הקבוע של עיראק באו"ם, נציג עיראק במועצת הנאמנות.
3. דומניקו טארדיני, מזכיר המדינה בפועל של הוואטיקן.

בהצגת עמדתו של טארדיני בבהירות יתרה. להלן הוא ציין שקרדינל טיסראן[4] תומך בתכניתו, אולם השפעתו איננה מכרעת, בפרט אם היא שקולה נגד התנגדותו של טארדיני. הוא גם רמז שממשלתו לא הבטיחה לו תמיכה, להיפך, העיתונות הצרפתית קיבלה פקודה לא לכתוב מלה על תכניתו, והיא ממלאה את הצו בנאמנות. כך שלא הופיעה שורה על מסיבת העיתונאים שלו שהתקיימה בז'נבה לפני ימים מספר.[5] הסברתי לו שלא יפרש באופן בלתי־נכון את הסכמתנו לשתף פעולה בתנאים המתקבלים על הדעת. אמרתי בפירוש שאנו בזה לא מחייבים את תכניתו. אולם, אנו מוכנים לחשוב על צורה של אקסטרה־טריטוריאליות למקומות הקדושים בלבד. הוא השיב שברצון היה מקבל את זה לבסיס למשא־ומתן, אלמלא הדבר היה נתון בידו. צריכים במידה מסוימת לפצות את עבדאללה על־ידי הכללת שטחים "לועזיים" שלנו למובלע[ת] הבינלאומית. נמנעתי מלהמשיך את הוויכוח אתו על נושא זה. קיבלתי את הרושם שהוא איננו משוכנע כלל וכלל שימצא את התמיכה הדרושה לתכניתו במועצת הנאמנות. אדרבא, הוא דואג מאוד להתקפה מצדדים שונים. ג'מאלי כבר הכריז שיתקיף אותו נמרצות, וכנראה נציג בלגיה אף הוא יתנגד לתכניתו. הוא מאוד חושש שהוואטיקן מחפש "show-down" אתנו. השבתי לו שבכל רצוננו למצוא פתרון משביע־רצון לאינטרסים של הנצרות, אנו לא נרתעים מהכרזות מלחמה. סוף־סוף קיים מצב כזה בינינו ובין הנצרות במשך 1500 השנים האחרונות, נרדפנו והושמדנו בשם האמונה הנוצרית ואנו ממשיכים להתקיים. קיווינו לפתוח פרק חדש ביחסינו עם העולם הנוצרי בשובנו למולדתנו.

אחרי הארוחה נתן לנו לקריאה את טיוטת ההצהרה שעומד הוא לעשות ביום שני לפני המועצה. עברתי באופן שטחי, אולם מצאתי שהוא נכנס לפרטי פרטים, בפרט בענייני הגבולות של העיר הבינלאומית, והצעתי לו רק לתאר את תכניתו בקווים כלליים מבלי לנקוט בשמות של מקומות, ובפרט להדגיש שהעיר העתיקה, מחוץ למקומות הקדושים הנוצריים, והעיר החדשה תישארנה תחת ריבונות של עבר־הירדן וישראל. הוא הבטיח להתחשב בהערותי.

באותו הדואר תמצאו את העתק הטיוטה שנתן לנו לקריאה, ובהתאם לאמור לעיל צריך להתחשב אתה כלא־סופית. אם המועצה תחליט להזמין את הצדדים ולהעביר את הדיון לוועדת משנה, תמשיך המועצה את דיוניה בנושאים אחרים שבסדר־היום, עד לקבלת תשובה מהצדדים המוזמנים ולהופעת נציגיהם. היות והנציג הבריטי מעוניין שיפתחו מיד בדיון על טנגניקה והיות והוא צריך לצאת לשיחות באפריקה, והיות והדיון הזה עלול להימשך כשבועיים, אין דחיפות בהופעת נציגנו פה, בפרט בהתחשב עם מגמתנו לדחות את הדיון על ירושלים למועד עד כמה שאפשר יותר מאוחר, כדי למנוע בעד כינוס של מושב מיוחד.

שיחה עם מוניוז (משלחת ארגנטינה)

בהתאם למדובר עם גארו, התקשרתי עם מוניוז והסברתי לו את הלך מחשבתנו, בהסתמך על ידיעה שקיבלנו מהציר שלנו בבואנוס־איירס, שממשלת ארגנטינה היתה רואה בעין יפה הרכבת ועדת משנה.[6]

4. הקארדינל אוג'ניו טיסראן, מזכיר ה־Congregazione Orientale בוואטיקן, מומחה לענייני המזרח התיכון.
5. ראה מס' 49 והערה 8 שם.
6. ראה מס' 14.

הוא אישר את הידיעה, אבל הוסיף שהם רק יכולים להסכים לוועדה זו כשיהיה ברור שהיא תפעל במסגרת ההחלטה של ה־9 בדצמבר. כמובן שמשלחת ארגנטינה באה הנה ברצון לעזור לצדדים למצוא מוצא משביע־רצון, אבל לא בניגוד גלוי להחלטה הנ"ל. כשהצעתי לו את הרכב הוועדה הוא העיר שגם זלנדיה החדשה היא מעצמה מנהלת שטח נאמנות ואין להסכים שתהיינה בוועדה בת 6, ארבע מדינות מנהלות. הוא הבטיח להביא את דברי לידיעת השגריר רימורינו, ראש משלחתם, שנעדר מהעיר עד מחר בערב, וימסור לי על החלטתם ביום שני בבוקר, לפני כינוס המועצה.

אבקש את סליחתך בעד ההדפסה הגרועה, עם בואה של לילי טל ישתנה המצב.[7]

ג. ר.

52

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

העתק: 130.02/2447/9

ז'נבה, 28 בינואר 1950

ולטר היקר,

ברצוני קודם־כול להודות לך ולכל החברים במשרד בעד הכנסת האורחים הנאה. הגעתי הנה ביום שישי בבוקר בהתאם לתכנית והתחלתי מיד בסיבוב של פגישות הן עם אנשי ועדת הפיוס והן עם אנשי מועצת הנאמנות.

להלן אמסור באופן תמציתי את תוכן השיחות:

שיחה עם פאלמר[1] ובארקו[2]:

פאלמר משמש יושב־ראש ועדת הפיוס בחודש זה ולכן עשיתי אצלו את הביקור הראשון למרות השתדלותו של בואסנז'ה[3] שאראהו כראשון. בשיחה היה נוכח בארקו. פתחתי באמרי שבאתי להציג את עצמי ולהתייעץ אתם על נוהל המשא־והמתן ופעולת הוועדה. ציינתי שאנו ממשיכים לנקוט בעמדה, שאין תועלת במשא־ומתן בלתי־ישיר באמצעות תיבות־דואר ושלא נקדם את השלום כל זמן שאין הוכחה ברורה מצד הערבים לרצונם להגיע לידי הסכם של שלום. היינו רואים סימן לכך אילו הערבים היו מסכימים לשבת אתנו לשולחן ולפתוח במשא־ומתן ישיר. זוהי הדרך הישירה והקצרה להשגת השלום. כמובן ההכרעה בידי הערבים ותלויה במידה ניכרת בעמדה שהוועדה תנקוט בה. אם הערבים שוב יסרבו לשבת אתנו – אנו חושבים שסיכויי השלום יידחו לתקופה ארוכה, אולי לשנים רבות. גם מזה לא נתייאש – אנו יכולים להתקיים ולהתבסס גם בתנאים אלה. יש לנו כוח פנימי מספיק, ואורך־רוח להמשיך במפעל הבניין שלנו, מבלי

7. המשפט האחרון נוסף בכתב־יד.

52

1. אלי פאלמר, נציג ארצות־הברית בוועדת הפיוס.
2. ג'יימס ויליאם בארקו, חבר משלחת ארצות־הברית לוועדת הפיוס.
3. קלוד דה בואסנז'ה, נציג צרפת בוועדת הפיוס.

שהארצות השכנות יקיימו אתנו יחסים פורמליים. אנו יודעים שהדרך הזו תגרום סבל לכל הצדדים, אנו מוכנים לשאתה עלינו.

אם לא נוכל להגיע לידי שלום בדרך ישירה, אנו סבורים שצריך לבנות את השלום שלב אחרי שלב על־ידי יצירת עובדות של שיתוף בשטחים שונים עד שבמשך השנים ייווצר מצב של שלום דה־פקטו, אשר יוכתר על־ידי הסכם של שלום פורמלי.

מסרתי להם על המגע המחודש בינינו ובין עבדאללה, דבר שהיה בלתי־ידוע להם, ונתקבל על־ידיהם בשמחה גלויה. נקטתי בהסברה זהירה ביותר על סיכויי המשא־והמתן וציינתי שהשיחות יכולות להימשך במשך שבועות או אולי חודשים, אבל הן מבוססות על הנחה אחת, שפני שני הצדדים מיועדות לשלום אמיתי.

בשלב זה של התפתחות העניינים אנו סבורים שהוועדה יכולה לגרום נזק שאין לו תקנה, אם היא תנקוט ביזמה עצמאית, ותתחיל להציע הצעות פשרה לצדדים. לפי הבנתנו, התפקיד העיקרי של הוועדה הוא ליצור את האקלים המתאים שיאפשר מגע ישיר בין הצדדים. הוועדה איננה במצב לבצע את הצעותיה, דבר שניתן אך ורק לידי הצדדים.

הוא הודה לי בעד דברי הגלויים, ועמדתנו הקונסטרוקטיבית, ואמר לי שדעתה של מחלקת המדינה היא שהוועדה צריכה לנקוט בקו זהיר ביותר ולא להציע בשלב זה שום הצעות פשרה, אלא לרכז את כל מאמציה להפגיש את הצדדים במשא־ומתן ישיר. לפי הרושם הראשון שהוא קיבל מהפגישות עם המשלחות הערביות פה, יש לו יסוד לאופטימיות מסוימת שהדבר ניתן לביצוע. כמובן מוכרחים תמיד להתחשב עם הרגישות המיוחדת של הערבים. לכן אי־אפשר לנבא דבר עד הרגע האחרון. בכל־זאת הוא שמח מאוד לשמוע ממני שאנו מוכנים לשתף פעולה עם הוועדה בכיוון זה.

הוא שאל אם בעקבות עמדתנו למשא־ומתן ישיר, אנו נשלול המשך של שיחות עם הוועדה על בעיות טכניות, כגון: פיצויים לפליטים, חשבונות קפואים וכו׳. אני אמרתי שאנו מוכנים לברר עם הוועדה את היסודות העקרוניים של השאלות הללו בהתאם לתפיסתנו של בניית השלום בשלבים במשך תקופה ארוכה ובמידה שהוועדה יכולה לעזור לברר הנחות מסוימות תבוא עליה ברכה ונשתף אתה פעולה.

בהמשך דבריו אמר פאלמר שהערבים שוב מעלים את שאלת הפליטים. עניתי לו בסקירה קצרה על התפתחות הבעיה הזאת במסגרת הוועדה, ואמרתי שתפקיד אנושי מוטל על הוועדה לשכנע את הערבים שישחררו את הפליטים הסובלים מתפקידם לשמש משכון במשחק הפוליטי. המדינאים הערבים לעת־עתה לא הוכיחו במאומה שהסבל האנושי של הפליטים נוגע ללבם. אני כנציג של עם שהיה פזור בתפוצות ונרדף כפליטים מארץ לארץ, מבין היטב גורל של פליטים. הושטנו את ידנו בקיץ של השנה שעברה והסכמנו להחזרה של 100,000 פליטים לארצנו בתקווה שההצעה הזאת תניע את הערבים לפתוח במשא־ומתן רציני לשלום. הם לא אחזו ביד המושטת. ידנו התעייפה ולא נוכל להושיט אותה יותר. התנאים בארץ השתנו והמצב מחייב אותנו לשקול את כל עמדתנו בשאלה זו מחדש. כמובן אנו תמיד מוכנים לשוחח עם הערבים על בעיית הפליטים במסגרת של משא־ומתן ישיר לשלום.

הודעתי לפאלמר שאנו חשבנו שמוטב [ש]לא נענה בכתב למכתבה האחרון של הוועדה אלינו.[4] זה היה גורם רק לוויכוח ממושך ובלתי־תועלתי. מתוך רצוננו לשיתוף־פעולה עם הוועדה לחפש דרך יעילה לשלום אנו סבורים שמוטב שנסיים

4. ראה כרך 4, מס׳ 414.

לעת־עתה את הוויכוח בינינו, ולכן אתייחס [ל]מכתבם רק באופן כללי בהודעתי שאעשה בהופעתי הראשונה לפני הוועדה.[5]

הם היו מאוד מרוצים מהעמדה הזו והדגישו שנקטנו בעמדה נבונה מאוד בנידון זה.

פאלמר עודד אותי שבהופעתי לפני הוועדה אדבר בקווים כלליים באותה הרוח שדיברתי אתם. בסוף השיחה שאל בארקו שהוא רוצה לברר לשם דיוק האם כוונתנו לשיחות ישירות ונפרדות עם כל משלחת ערבית לחוד. עניתי בחיוב. הוא אמר לי שזאת היא הדרך היחידה הנראית להם כתועלתית. הוא הבטיח למסור את תוכן השיחה למחלקת המדינה וציין שזאת היתה שיחה מעודדת מאוד.

שיחה עם אסקאראטה:[6]

אחרי השיחה עם פאלמר ביקרתי אצל אסקאראטה. מסרתי לו ברכות ממך ומידידיו בארץ והזכרתי לו את ימי בראשית שלו בארץ כשישב במרתף בירושלים בתור נציג או"ם. אחרי סיפור של זכרונות, הוא אמר שבהגיעך ללוזאן, הוא הזהיר אותך מאשליות פן תחשוב שהערבים מוכנים לפתוח במשא־ומתן לשלום. אולם פני הדברים השתנו עכשיו. הערבים נוכחו לדעת שאין תקווה להתמוטטות כלכלית של ישראל, להיפך, הם מתרשמים מהעובדה באיזו מידה המדינה מסוגלת להתגבר על הקשיים ומוסיפה להתחזק מחודש לחודש. תמורת זה הליגה הערבית הולכת ומתפרקת, וכל מדינה ערבית עושה את החשבון שלה, מבלי להתחשב עם העניין הכללי של העולם הערבי. יש סימנים שהוועדה הפעם תצליח להפגיש את הצדדים אך הוא מזהיר מאופטימיות יתרה, היות וכל צעד בלתי־זהיר מצדנו ומצד הוועדה עלול לשנות את דעתם של הערבים.

הוא מסכים לזה שהגשת הצעות מצד הוועדה בשלב זה הי[ת]ה מזיק[ה] להתפתחות העניינים החיובית ואין מה לצפות שהוועדה תשתמש עכשיו בסמכותה לתווך. הוא רמז שהנטייה למשא־ומתן ישיר מתבטאת בעיקר אצל המשלחת המצרית.

בסוף השיחה הוא חזר לנושא החביב עליו: עניין החשבונות הקפואים, והפציר בי שנשנה את עמדתנו ונסכים לשחרר סכום של 100 ל"י מכל פיקדון ערבי בבנקים שלנו. לפי ההצעה האחרונה לא מעבירים את הסכומים ישר לידי הפליטים, אלא המדינות הערביות תשלמנה את הסכום המשוחרר לפליטים כעין מפרעה. על ישראל להפקיד את הסכומים המשוחררים בבנק באנגליה, אשר ישמרם כקרן ערבות אשר תועבר לידי מדינות ערב עם חתימת חוזה השלום. באופן זה לא יגיעו כספים ישראליים לידי מדינות ערב בשלב זה של יחסים הקיימים בינינו לבינם. הבטחתי לו לברר את פרטי התכנית עם סרוואז,[7] והודעתי לו על נכונותנו להמשיך במשא־ומתן ישיר עם נציג הערבים בוועדת המשנה.[8]

שיחה עם בואסנז'ה:

ביקרתי היום אצל בואסנז'ה לפי הזמנתו הדחופה. הסברתי לו את הקו שאני עומד

5. ראה מס' 54 והערה 1 שם.
6. פאבלו דה אסקאראטה, מזכיר ראשי של ועדת הפיוס.
7. רֶנֶה סרוואז, יועץ כלכלי בוועדת המומחים המוערבת מטעם ועדת הפיוס לעניין החשבונות המוקפאים.
8. ועדת המשנה לעניין החשבונות המוקפאים התכנסה ב־15.2.1950. לאחר דיון הסכימו לאפשר תשלום מפרעה בסך 100 ל"י לבעלי החשבונות. (ראה דו"ח ביניים על שאלת החשבונות המוקפאים, [1950].3.4, 130.02/2442/1.)

לנקוט לפני הוועדה. אף הוא הדגיש שהסיכויים לשיחות ישירות השתפרו במידה ניכרת. הרבה יהיה תלוי ממידת הזהירות שאנו ננקוט בתעמולה שלנו. במידה שהעיתונות הישראלית תדגיש את התביעה למשא־ומתן ישיר יוסיפו הערבים להתנגד לזה, כדי לא ליצור רושם שהם נכנעו לתביעה ישראלית. אולם, לפי השיחות שהוא ניהל בעיקר עם עבדול מונעם ועם הנציג הלבנוני יש לו יסוד להניח שהמשלחות הערביות מוכנות להיכנע ללחץ של האו"ם ולהיכנס בזמן הקרוב למשא־ומתן ישיר אתנו. בכלל השתנה יחסם לאומות־המאוחדות אחרי נצחונם בעצרת בעניין ירושלים. הם יכולים היום יותר קל להסביר לקהל שלהם ששיתוף־פעולה עם האו"ם עלול להביא להם נצחונות פוליטיים. כדי לשדל את הערבים למשא־ומתן צריכים לחזק את הפרסטיז'ה של הוועדה ולכן הוא מבקשנו לא להיכנס עם הוועדה לוויכוח על חטאי העבר. הוא היה מאוד מרוצה לשמוע ממני שאנו לא נענה בכתב למכתבה האחרון של הוועדה.

הבאתי לפני[ו] את נימוקינו נגד הגשת הצעות מטעם הוועדה והוא הסכים שבשלב זה הוועדה צריכה לרכז את כל מאמציה להפגיש את הצדדים. אולם הוסיף שאל נשלה את עצמנו שעצם העובדה של פגישה ישירה תפתור את הבעיות ותביא אותנו לידי חתימת חוזה שלום. עוד נהיה זקוקים לתיווך הוועדה כשנגיע למבוי סתום ונראה שהתיווך יהיה לטובתנו. השבתי לו שקודם־כול ישיגו את המטרה הראשונה וישאירו את חופש המשא־ומתן לצדדים. הדבר המסוכן ביותר ליצור אשליות אצל הערבים כאילו שאפשר להשיג מן הוועדה תנאים יותר טובים. צריך תמיד לזכור שכל הסכם צריך להתבסס על הסכמת שני הצדדים, והוועדה איננה יכולה למלא מקום של צד זה או אחר.

מזה עברנו לשוחח על ענייני ירושלים והוא סיפר לי שגארו טרם קיבל את הסכמת הוואטיקן לתכניתו וגם ממשלת צרפת לא ייפתה את כוחו להציע תכנית כה מפורטת. הוא חושש שעל־ידי הגשת התכנית לכל פרטיה גארו עלול להיכשל. סיפרתי לו שיעצתי לגארו להגיש את תכניתו בצורה הרבה יותר כללית. הוא אמר שישוחח עוד היום אתו וישתדל לשכנע אותו לפעול בכיוון זה.

53

י. שמעוני אל ו. איתן
Y. Shimoni to W. Eytan

מקור: 130.02/2385/31

[תל אביב], י"א בשבט תש"י
29 בינואר 1950

הנידון: הקמת יחסים עם סין

(1) תשובתו של ראש ממשלת סין העממית למברק הכרתה של ישראל היתה, כידוע, נימוסית, אך השתמטה מלנגוע בהקמת יחסים דיפלומטיים.[1]

(2) עלינו להחליט אם ברצוננו להניח לשאלה כמו שהיא ולחכות להתפתחויות

53
1. ראה מס' 19. תשובת ראש ממשלת סין לא נמצאה.

נוספות, או אם אנו מעוניינים בפתיחת יחסים דיפלומטיים עם סין. במקרה שאנו מעוניינים, עלינו להחליט אם לפנות בהצעה ישר לממשלת סין.

(3) נראה לי שסין, בתור חברה קבועה במועצת הביטחון ואחת מחמש המעצמות הגדולות (והרי ברור שסין העממית עתידה לרשת את מקומה של סין הלאומנית גם במועצת הביטחון, ואין זו אלא שאלה של זמן) ראויה היא שנטפח קשרים רשמיים אתה. ראויה היא לכך אפילו היום – על אחת כמה וכמה אם נראה את הנולד ונבין שהשפעתה עתידה לגדול בהרבה. הייתי, אפוא, מציע לחשוב על הקמת צירות מלאה בפקינג.

(4) במקרה שיוחלט שעדיין לא הגיעה השעה להקמת צירות, יש לברר אם לא דרושה לנו לפחות קונסוליה או קונסולית־כבוד, בשנגהאי. יש ענייני עלייה – כולל עלייה של אנשים שבעיית נתינותם מסובכת ודורשת הגנה, ויש עניינים של רכוש יהודי רב, שחלק ממנו הוצע לנו כ"מתנה" למדינה, תוך סידורים מתאימים של תשלום בישראל.

(5) העניין איננו נראה לי דחוף ואפשר להביאו בפני ממשלת סין במכתב מפורט, ולא במברק. גם במכתב כזה הייתי מציע לחכות עד שיחזור ראש הממשלה, הוא שר החוץ, ממוסקבה. בינתיים אפשר לברר מה רצוננו.[2]

י. שמעוני

54

נאום ג. רפאל בפני ועדת הפיוס[1]

Statement by G. Rafael before the United Nations Conciliation Commission for Palestine

130.02/2447/9

[Geneva], 30 January 1950

Mr. Chairman, Honourable Members of the Commission,

I wish to express my gratitude for the kind words of welcome which I deeply appreciate. I have the honour to convey to you the best wishes of my Government which maintains the hope that the work of the Commission will eventually be crowned by success.

We are entering the fourth round of our prize fight for peace. So far it was a rather curious match, there was much sparring, but the opponents had never come to grips. I believe it is unique in peacemaking that parties assemble for a peace conference and use the letter-box as a medium of communication instead of the Conference Table.

My colleagues and predecessors have made every humanly possible

2. שרת הורה לא למהר בהתקשרות ישירה עם סין אלא להציע להם קשר במוסקבה, בין צירות ישראל לצירותם (ראה שרת אל איתן, 29.1.1950, 130.02/2385/31). ראה גם מס' 80.

54

1. הדברים נאמרו בפגישה הראשונה של ועדת הפיוס, לאחר שחידשה את ישיבותיה בז'נבה. עיקרי הדברים נוסחו קודם לכן במכתב של ו. איתן אל ק. דה בואסנז'ה, שלא נשלח לתעודתו – ראה מס' 52. מכתב איתן, מיום 25.1.1950, בתיק 130.02/2441/2.

effort and have shown a great measure of good will in order to induce the Arab Governments to adopt an attitude which is in conformity with the resolutions of the Security Council of November 16th, 1948 and of the General Assembly of December 11th, 1948. These resolutions call upon the parties to enter into peace negotiations, into *direct* negotiations.

Gentlemen, Israel did not want this war, it did not start it and we did not lose it. It is amazing that under these circumstances the other party permitted itself or was permitted to refuse obstinately to sit down at the Conference Table with us who defended successfully the basic principles of the Charter against strongest odds and without material assistance by the U.N.

Let me recall only two outstanding examples which give ample evidence for the spirit of accommodation which my Government has shown all through the Lausanne Conference.

When in the summer of 1949, the Government of Israel made the offer, as part of a comprehensive peace settlement, to increase the Arab population of Israel to a rough total of 250,000 — a process fraught with obvious risks for Israel's future security — it did so in the hope of stimulating negotiations and providing a short-cut to peace. Its purpose in making the offer, for the sake of which it was ready to run the risks entailed, was thus to end the deadlock and open the way for progress. This purpose the offer most notably failed to achieve. It was rejected by the other party. It did not advance the cause of peace. We extended our hand. The other party did not grasp it; how long can one extend his hand without getting tired? We need both our arms for the enormous task of upbuilding our country.

The factual background against which the offer was made at the time has not remained stationary. Far-reaching changes have taken place in the ethnic pattern of Israel. In these circumstances, the Government of Israel must regard the question of the return of refugees to Israel as having regained its fluidity. It must leave the exact extent of such repatriation to be determined by the nature of the peace which would be achieved and by the relevant circumstances which would prevail at the time.

As regards the territorial settlement, we must again emphasize that the signing of the Protocol of 12th May 1949[2] was a procedural device which, it was hoped, would help to set the process of negotiations in motion. The Protocol, too, failed to achieve that objective. It meant the recognition, by the Arabs, of the partition of Palestine. It provided for "a basis of discussion", for an exchange of views which there would seem to be little point in pursuing now, after over eight months of discussion on that basis have failed to produce progress of any kind. But be its fate as it might, had the representative of Israel had reasons to fear that the signing of the Protocol would have the effect of prejudging the scope or course of free negotiations, he would have never signed the Protocol. From the outset the Gov-

2. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 50–51.

ernment of Israel has insisted that peace negotiations should be free and untrammelled by any prior limitations.

The failure both of the Protocol and of the repatriation offer to initiate peace negotiations brings us to the crux of the problem and has a direct bearing on the question of the method which the Commission seems to have contemplated. The crucial question is — are the Arab Governments ready to negotiate peace, or are they merely trying to evade the issue by pretending to be engaged in a peacemaking effort under the cloak of the Commission? If they are ready to discuss peace, the negotiations can begin at once. We are ready to conduct these negotiations on any level in any form conducive to success. We approach the question of the Agenda of such a Conference with an open mind. But if the Arab Governments are not ready to negotiate peace, no amount of conciliation or mediation can be of any avail. Readiness to enter into direct negotiations must be set as the only valid test of the sincerity of the desire for peace.

On the question of mediation, irrespective of the legal rights or wrongs of the problem within the terms of the Assembly's resolution, it should be clear that the formulation by the Commission itself of compromise proposals is liable to give scores to the recalcitrant party without in any way forcing it to become more amenable to peace counsels. The process of mediation so conceived must progressively prejudice the position of the party willing to negotiate without necessarily leading to peace or even to peace negotiations.

For these reasons, the Government of Israel feels convinced that far from resolving the difficulty, the initiation of proposals by the Commission itself, is only liable to add to the complexity of the problem and make the prospects of a settlement even more remote. The Government of Israel believes, therefore, that the only direction in which the efforts of the Commission can prove useful, as far as the fulfilment of its main tasks is concerned, is to prevail upon the Arab Governments to enter into direct peace negotiations. If no negotiations eventuate, the Commission would best serve the cause of peace by clearly indicating where the responsibility for refusal to negotiate rests.

The Government of Israel is most sincerely anxious to see the present situation replaced by an era of lasting peace and is ready, as in the past, to facilitate the work of the Commission and to cooperate with it with a view to hastening the attainment of that goal.

55

שיחת ר. שילוח ומ. דיין – ס. אל־רפאעי ופ. אל־מולקי
(בשונה, ב־30 בינואר 1950)

Meeting: R. Shiloah and M. Dayan - S. al-Rifa'i and F. al-Mulqi
(Shune, 30 January 1950)

דין־וחשבון:[1] 130.02/2453/2

... מכאן עברו נציגינו להצגת עמדת ישראל ואמרו כי רק קו שביתת־הנשק יכול לשמש בסיס להסדר. בקו זה יש להכניס שינויים שיספקו את צרכיהם החיוניים של שני הצדדים. תביעותינו החיוניות, שאין להעלות על הדעת כל הסדר בלעדיהן, הן שתיים:

(א) קשר יעיל להר הצופים;

(ב) רציפות טריטוריאלית לרובע היהודי ולכותל.

נציגינו הסבירו כי שום ממשלה בישראל לא תוכל לחתום על הסכם שלום סופי כשהמקום הקדוש לנו ביותר נמצא בידיים זרות במרחק כמה מאות מטרים מהגבול. אנו נעדיף להמשיך במצב שביתת־נשק תקופה ממושכת מאשר לחתום על שלום מתוך ויתור על מקום קודשנו...

... גם הצעה זו נדחתה בתוקף על־ידי נציגינו, שאמרו כי נוכל להסכים לפתרון סופי של בעיית ירושלים רק על־יסוד אחת משלוש הדרכים הבאות:

(א) חילופי טריטוריה רדיקליים, דהיינו החזרת כל השכונות הערביות שבדרום ירושלים לערבים על־מנת שנקבל תמורתם איזור השווה בגודלו (גם אם אינו בנוי) בצפון העיר במגמה להשיג רציפות טריטוריאלית בין ירושלים העברית והר הצופים.

(ב) בדרך של פיצוי כספי לערבים תמורת השכונות מבלי לכרוך את הפיצוי הכספי בבעיית התביעות הכספיות ההדדיות בארץ כולה (נזקי מלחמה, פיצויי רכוש וכדומה).

(ג) בדרך של פיצוי טריטוריאלי מוגבל מצדנו תמורת הרובע היהודי ותמורת גישה מספקת להר הצופים על־מנת שבעיית הפיצויים הכספיים בירושלים תהווה חלק מהדיון הכולל של התביעות הכספיות ההדדיות.

נציגינו חזרו והדגישו שבכל אחד ואחד מהפתרונות האלה תנאי בל־יעבור הוא מסירת הרובע עד הכותל לריבונותנו והסכם מוסכם לגבי הגישה להר הצופים.

כדאי לציין כי את התנגדותם לחילופי שטחים רדיקליים הביעו הירדנים רק לאחר שמולקי פתח הראה להם פיסת נייר עליה נמסרה חוות־דעתם של "היועצים". סמיר [רפאעי] שאל אם ממשלת ישראל תסכים לנוסחה ממוזגת של שתי האלטרנטיבות האחרונות, דהיינו תמורה טריטוריאלית ותוספת פיצויים כספיים עבור אותן השכונות שלא תוחזרנה לערבים.

הצעה זו נדחתה על־ידי נציגינו ...

55

1. הדין־וחשבון המקורי לא נמצא. תעודה זו היא העתקה, בהשמטות, שנעשתה במשרד החוץ בשנים מאוחרות יותר.

56

מחלקת ארצות־הברית אל א. אילת (וואשינגטון)
United States Division to E. Elath (Washington)

Coded Tel. HK42 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 30 January 1950

Further your overall review U.S.–Israel relations,[1] all agree this end you give priority Acheson meeting our request arms as well as demand they terminate even moral support Arab rearmament. Use Mc[Donald]'s quoted our 27th.[2] Stress we to be included supply arms same category Arabs. Re jets, if defensive, — let us have them too or nobody ought get them. Lebanon, Syria, verge concluding secret agreement jets Gloster Britain though Britain this case under no treaty obligation. Do they intend push U.S.A. out these two countries?

Re second round intentions see Eytan's 400/401.[3] In addition, order indicate mood Arab world, you might use following quotations:

(1) Muhamed Saleh Eddin, Egypt's Foreign Minister prior elections, according *al-Misri* 11 October: "prior condition return Arab refugees drive out all Jews Palestine, Arabs intend return homeland masters, not slaves, in fact out obliterate Israel."

(2) Point election platform National Party, which close King, according *[al]-Ahram* 11 January, to start war Israel.

(3) Faiq Zamari, deputy chairman Istiqlal Iraq, presently visiting Cairo according A.N.A. 21 January: "We unaccept any U.N. resolution partitioning Palestine. We believe all Arab countries must reconsider their policy prepare return Palestine to its inhabitants." Since they keep mentioning our expansionism you might say no such statements ever uttered Israel leaders, ministers, etc.

Re our requirements please note past cooperation Department's Elliot Munitions Division but our defensive needs much greater. Suggest request declare needed items surplus as far as possible. Full information past per-

56

1. ראה מס' 48.
2. בשיחה עם שילוח וקולק מסר מקדונלד את התדרוך שקיבל ממחלקת המדינה בעניין משלוח נשק למזרח התיכון: "מחלקת המדינה סבורה שיש להגביל את משלוחי הנשק לישראל ולמדינות ערב לצרכי ביטחון פנימי והגנה עצמית סבירה. מחלקת המדינה איננה מעוניינת במירוץ חימוש ולא תרשה משלוחי נשק מארצות־הברית למזרח הקרוב העלולים להשפיע על השלום והביטחון. למחלקת המדינה אין מידע המוביל למסקנה כי מצרים או מדינות ערב אחרות מתכוננות להפר באורח מידי את השלום. יש להבטיח לישראל כי ממשלת ארצות־הברית בוחנת בקפדנות את ההתפתחויות בעניין הזיון ואם היא תהיה משוכנעת שמי שהוא עומד לפתוח במעשי איבה, היא לא תאחר להפעיל את השפעתה ולסכל זאת." (ראה מחלקת ארצות־הברית אל אילת, HK37, 27.1.1950, 130.09/2377/1).
3. מס' 28.

mits, present requirements, with Ben[-Arzi] but Shaul [Avigur][4] stressing specially 0.50 Browning, medium and heavy AA guns, and antitank guns from 57 to 90 [mm], tanks such as Sherman, armoured cars such as M38, Howitzer 105 [mm]. Of course maintain overall priority jetplanes.

Ahav

57

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 31.1 התקבל .Coded Tel. W675 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

Washington, 30 January 1950

If Prime Minister's agenda visit U.S.A. should include increased economic aid by U.S.A. Government, must express my grave doubts regarding present chances. Almost all forms foreign assistance being reduced, not increased, and any substantial amount would require Congressional action at time when President and Democratic party already under heavy fire because of Government deficit. Only financial source capable action without Congressional authorization is Export–Import Bank, because of existence unspent appropriations. Approach for new loan can be used but only on completion contracts hundred million[1] and after expected visit Gaston[2] Israel March or April. Approval new loan by State Department necessary and their attitude will depend our relations that time. Prime Minister's visit may contribute solution if properly coordinated other factors. Re International Bank see Witkon's cable W645.[3] Inform Kaplan.

Learn from well informed friends our chances obtain U.S.A. official support free purchase arms most doubtful because (1) U.S.A. insistence on concentrating arms aid Western Europe, (2) continuing tendency both Pentagon and State Department view Mideast as area of primarily British interest and responsibility, (3) shipments arms Israel would result in competition with British Mideast, (4) free acquisition arms by Israel will

4. שאול אביגור, סגן שר הביטחון.

57

1. שיעור המלווה הראשון שניתן לישראל בינואר 1949 — ראה כרך 2, הערת־עורך בעמ' 384.
2. הרברט א. גאסטון, יושב־ראש הבנק לייצוא ולייבוא בוואשינגטון.
3. ויתקון מסר על פגישה עם עמנואל ניומן, לשעבר חבר האגף האמריקאי של הנהלת הסוכנות היהודית. ניומן המליץ שישראל תצטרף כחברה לבנק הבינלאומי לשיקום ולפיתוח ולקרן המטבע הבינלאומית. הצטרפות זו עשויה להבטיח מקורות כספיים נוספים לאלה של הבנק לייצוא ולייבוא. (ראה ויתקון אל שרת, 16.1.1950, 130.09/2308/16.)

merely increase danger of clash with Arabs view alleged tendencies Israel incorporate rest western Palestine.[4]

Other reasons Department's policy this question elaborated my WIA46, WIA47 and WIA48.[5]

Elath

58

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 31.1 התקבל .Coded Tel. W676 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/16 :נוסח נכנס

Washington, 30 January 1950

Your HK3[5] and 36.[1] Please advise whether this means I must immediately make preparations for Prime Minister visit U.S.A. Preliminary inquiries White House easy through friendly Connelly[2] and Niles, but arrangement Prime Minister's call President will require official procedure through Department [of State]. This will necessitate my talking Acheson explaining circumstances Prime Minister's visit U.S.A. along lines your cables and requesting interview for Prime Minister both with Acheson and President. Acheson will undoubtedly inquire Prime Minister's agenda for these talks. Advisable I be able indicate at least generally topics conversation.

Important Prime Minister be fully aware fact that good results talks can be expected only if he succeeds persuading with President and Acheson, repeat and Acheson, as it was much easier move President exercise his constitutional right in Department's preparations under Byrnes[3] and Marshall[4] than presently. Suggest you consider again my W[IA]49[5] postponing Prime Minister visit till air cleared after operation Morgenthau and Prime Minister visit can be believed connected U.J.A. and not Mideast politics.

4. ראה מס' 56 והערה 2 שם.
5. מס' 48.

58

1. ראה מס' 48 והערה 9 שם.
2. מתיו קוֹנֶלי, מזכירו של נשיא ארצות־הברית.
3. ג'יימס בארנס, מזכיר המדינה של ארצות־הברית, יולי 1945–ינואר 1947.
4. ג'ורג' מארשאל, מזכיר המדינה של ארצות־הברית, ינואר 1947–ינואר 1949; שר ההגנה של ארצות־הברית, החל מספטמבר 1950.
5. מברק אילת אל שרת (130.09/2308/16 ,27.1.1950), המציע לדחות את ביקור ראש הממשלה עד שוך הסערה שהתחוללה בעקבות ביקור מורגנתאו (ראה מס' 39 והערה 1 שם) כדי שהביקור לא יתפרש כקשור ב"תכנית מורגנתאו".

Better results expectable from conversations if carried on in atmosphere free as possible from U.S.A. Government suspicion Prime Minister coming here force them into far-reaching political commitments contrary their present policies Mideast. Other reasons advisability delay visit time being explained my WIA46, 47 and 48.[6]

Elath

59

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 31.1 התקבל .Coded Tel. W677 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

Washington, 30 January 1950

Following derived from Witkon's conversation with officials Economic Section State Department about Point 4:[1] *Firstly*, advisable submit assistance projects already now; *Secondly*, correct procedure through U.S.A. Embassy Tel Aviv; *Thirdly*, eligible activities economic, engineering, medical, educational, agricultural, fishery, mineral, fiscal, surveys and training project or similar involving use American experts Israel or expenses our experts U.S.A.; *Fourthly*, no clear conception detailed condition for obtaining Export–Import Bank guarantees conversion risks private investment. These probably left discretion Export–Import Bank.

Most probably receiving countries required enter bilateral agreement stipulating minimum conditions treatment foreign investments and joint cooperation finance, technical, assistance. This connection Witkon was asked our attitude Treaty Friendship, Commerce,[2] and told they considered desirable though not indispensable negotiations such treaty start before request Point 4 assistance. Uruguay treaty considered best example. Witkon replied our practice largely conforming such treaties but doubting advisability enter formal bilateral commitments before completion own

6. מס' 48. בעקבות מברק זה ומברקים אחרים של אילת הודיע שרת כי הרעיון של ביקור בן־גוריון בארצות־הברית נשקל עתה מחדש, בין היתר, גם בקשר לתוצאות הפגישה המיועדת של אילת עם אצ'יסון (ראה מס' 64). בינתיים הוא הורה לאילת לא לעשות כל הכנות לביקור. (ראה שרת אל אילת, HK52, 2.2.1950, 130.09/2377/1.)

59

1. ראה מס' 34 והערה 4 שם.
2. ארצות־הברית היתה קשורה בחוזי "ידידות, מסחר וספנות" עם מדינות רבות. חוזים אלה נועדו להבטיח שוויון והדדיות בנושאים של מעמד אישי, חופש תנועה, ספנות ויחסי מסחר בין שתי המדינות החתומות.

legislation, constitution. This reply only purpose safeguard possibility our negative decision but Witkon, myself, believe such treaty useful for general encouragement American investors. Inform Kaplan and instruct.[3]

Elath

60

מ. קומיי אל צירות ישראל בלונדון
M. Comay to the Israel Legation in London

Coded Tel. IL382 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/3 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 30 January 1950

Seek earliest meeting Strang urging favourable reply arms purchase, especially jets.[1] Stress British supplying Arabs with American concurrence while British–American ban maintained Israel, is having serious repercussions on security situation Middle East obliging Israel keep pace by supplies from all quarters. Also undermining Anglo–Israel relations reviving fears another round by Arab armies trained and equipped by British. If they feel obliged supply Arabs under treaties then facilities given us on strict commercial basis will maintain some equilibrium between Israel and neighbours, promote unofficial, practical, association with West and allay anti-British reactions in Israel and among pro-Israel circles elsewhere. Lay it on thick as crucial test our improving relationship. If Horowitz concurs, point out also we willing pay dollars.

[.....][2]

Comay

3. באמצע אפריל הודיעה מחלקת ארצות־הברית לשגרירות ישראל בוואשינגטון כי הוחלט לפתוח במשא־ומתן לחתימת חוזה ידידות, מסחר וספנות עם ארצות־הברית. כדי למנוע תגובה בלתי־רצויה בברית־המועצות הוחלט בישראל ליזום חתימת חוזים כאלה גם עם מדינות אחרות, לדוגמה — איטליה. (ראה מברק IW578, 11.4.1950, 93.01/2202/9.)

60

1. ראה מס' 49, 56.
2. החלק השני של המברק, שעוסק בפרטי עיסקות נשק, לא פורסם כאן.

61

ג. אבנר[1] אל ו. איתן
G. Avner to W. Eytan

130.10/2550/5 העתק:

[תל אביב], י"ב בשבט תש"י
30 בינואר 1950

הרי הערותי לתזכירו של מר גינוסר[2] בעניין ירושלים והמקומות הקדושים,[3] כפי שביקשת:

(1) אני מסכים בהחלט שעד כה לא נהגנו באו"ם בלשון מדויקת ומבדילה בין המקומות הקדושים ממש לבין המוסדות הדתיים אשר אינם מקומות קדושים. במיוחד מורגש היה היעדר קו ברור בעניין המוסדות בנצרת ובמקומות אחרים מחוץ לירושלים. לדעתי יש צורך לנסח עבור נציגינו את עמדתנו לגבי שלוש הבעיות:

(א) ירושלים;

(ב) אקסטריטוריאליות למוסד אחד או שניים בנצרת;

(ג) אחריות המדינה עבור המוסדות הדתיים אשר אין קדושה מיוחדת חלה עליהם.

ומעל כל אלה נציג את הצעת החוזה המיוחד בינינו לבין האו"ם אשר יבטיח בעיקר את הבעיות שבסעיף (ב) ו־(ג) דלעיל.

אין אני סבור שעלינו לצאת בהצהרות כעת. אולם, עלינו להיכנס למשא־ומתן בז'נבה עם תכנית מוגדרת בדיוק לגבי כל הצדדים של בעיית ירושלים והמקומות הקדושים. התכנית צריכה להיות ידועה גם לכל צירינו על־מנת שיוכלו לנקוט בפעולה מסייעת.

(2) אני מסכים שעלינו להיות מוכנים לקחת בחשבון את דאגת הנצרות לעתיד הנצרות בארצנו. מנסיוננו הפנימי אנו יודעים שיש גם יסוד־מה לדאגה זאת. לכן, יש להביא בפני העולם הנוצרי תכנית מפורטת ומוגדרת אשר נותנת ערובות של ממש.

לדידי לא נפגע מצבה של המדינה בריבונותה על־ידי ערובות ברורות בדבר שמירה על המוסדות הדתיים ועל פעולתם החופשית. אולם, כאן זאת בעיקר בעיה של ניסוח. יש לנסח כך את הצעותינו לז'נבה שהן תעשינה רושם על הנוצרים כדבר רציני שהמדינה תשמור עליו בכל המסיבות, ויהיה צבע הממשלה הישראלית איזה שלא יהיה. זהו מס אשר אנו מוכרחים לשלם בעד העובדה שמדינתנו קיימת בארץ הקודש.

אני בהחלט מסכים לגישה של "מדוע יש לדחות", במקום הגישה של "מדוע לנו לוותר". זהו עיקרון כללי אשר יש להחדירו לכל החיים המדיניים שלנו בכל השטחים. והגישה השנייה מכשילה אותנו בשטחים רבים.

(3) לרעיון המובלעת הרי הסכמנו למעשה אך כאן אני סבור שמר גינוסר מרחיק לכת. עלינו להמשיך ולנסות לצמצם עד המינימום האחרון את השטח שנתרום למובלעת.

(4) לא כדאי להיכנס לפילוסופיה בדבר הגבלת ריבונות בעולם. אני מקבל את העובדה

61
1. גרשון אבנר, מנהל מחלקת מערב אירופה במשרד החוץ.
2. שלמה גינוסר, ציר ישראל ברומא.
3. ראה ש. גינוסר, הרהורים על עמדתנו בעניין ירושלים והמקומות הקדושים, 23.1.1950, 130.10/2550/5.

ההיסטורית שארצנו היא קדושה לשלוש הדתות ומזה מוכרח לנבוע צמצום־מה של ריבונותנו באשר למקומות קדושים ומוסדות דתיים.

(5) התזכיר של גינוסר נכתב לפני שהוא ידע על החלטת הממשלה האחרונה בדבר האקסטריטוריאליות.[4] לי נדמה שצעדנו קדימה בכך שאנו מוכנים להסכים כעת למובלעת קטנה, לתרומה לקראת המובלעת, לאקסטריטוריאליות מסוימת וגם לזכויות מיוחדות למוסדות אחרים (כפי שהתחייבנו כלפי צרפת, למשל).[5] נדמה לי שעם תכנית מפורטת על בסיס כזה נוכל לגשת למשא־ומתן מבלי לחשוש מאיבה עולמית ולחץ אמריקאי מסוכן.

(6) אני מסכים בהחלט לכל דבריו של גינוסר בעניין דעת־הקהל אצלנו. בעניין ירושלים, כמו בעניין הפליטים והעניינים האחרים, הקהל חושב שיש בכלל רק דעה אחת שזאת דעתו הוא. פה שוב בעיה כללית החורגת מן העניין הירושלמי ואני בהחלט בעד מאמצים גדולים ומתוכננים לשינוי ערכים בשטח זה.

בסיכומו של דבר, נרמה לי שכל תכניותינו בקשר לירושלים טעונות כעת הגדרה וניסוח יותר מלא, ברור ובצורה שהן מצטרפות לסכימה כוללת ומקיפה. וברור בהחלט שבצורת ההגשה עלינו להסתלק מכל נימה של שלילה תמידית ולהראות ניסוח חיובי וגישה חיובית.

62

התייעצות במשרד החוץ
Consultation at the Ministry of Foreign Affairs

פרוטוקול סטינוגרפי 130.02/2479/8

ירושלים, [31 בינואר 1950]

נכחו: שר החוץ, ו. איתן, א. אבן, ל. כהן, ר. שילוח, נ. גולדמן, ז. אהרונוביץ, ט. קולק, גב' א. הרליך.

השיחה נפתחה על־ידי ט. קולק[1] אשר הסביר כי מטרת הבירור היא לסכם את מצב יחסינו הנוכחים עם ארצות־הברית ולבקש דרכים לשיפורם.

שר החוץ בניסיון לארגן את השיחה ולהכניסה בתלם ענייני מנסה להגדיר אלו בעיות עומדות לפנינו היום ביחסינו עם אמריקה. קיימים שלושה מכלולים של שאלות:

(א) מכלול היחסים המדיניים שבין מדינת ישראל לבין ממשלת ארצות־הברית. הבעיה העומדת לפנינו היא כיצד – מבלי לשנות לעת־עתה מהגדרת המדיניות הבינלאומית שלנו – להביא את ממשלת ארצות־הברית לשיתוף פעולה אמיץ יותר, ולהבנה שבתפיסתנו הדמוקרטית אנו נמצאים במחנה המערב. במכלול זה יש לדון גם

4. ראה מס' 47.
5. ראה כרך 2, הערת־עורך בעמ' 395–396.

62

1. טדי קולק, מנהל מחלקת ארצות־הברית במשרד החוץ.

בנסיעת ראש הממשלה[2] ובהחלפת השגריר האמריקני [.....].[3] במכלול זה אף בעיית אספקת נשק.

(ב) העזרה הכלכלית: כיצד אפשר להגיע להגברתה על־ידי השקעות פרטיות, מגביות וכו'.

(ג) עניין ההסברה שלנו כלפי הציבור האמריקאי.

[.....][4]

א. אבן מעריך מאוד את הנימה המעשית הנשמעת בבירור אך הוא סבור כי כדאי להקדים דיון עיוני לתיקונים המעשיים. הוא מרכין ראשו בפני ההגדרה של אי־הזדהות, אך אין זו הלכה למשה מסיני שאין אנו רשאים לסטות ממנה לעולם, אלא חייבים אנו לשוב ולבדקה מדי פעם בפעם ולראות עד כמה היא מתאימה לתנאים המדיניים של השעה.

כהנחה יסודית אפשר לקבוע שהעוקץ ביחסינו עם אמריקה אינו נעו[ץ] במדיניותנו העולמית, אם כי אין ספק שהיו רוצים לראות אותנו משתפים פעולה אתם במידה גדולה יותר. העוקץ טמון במעמדנו האיזורי, באי־השתלבותנו במזרח התיכון, בהיותנו אבר זר בו, שנוא על יתר המדינות של האיזור. כל עוד מצב זה נמשך עלולה כל פעולה ידידותית כלפינו מצד ארצות־הברית להיראות כמכה לערבים והתגרות בם ואם הדבר יתמיד ייווצר מצב שנוצר ביחסינו עם בריטניה בשנת 1939, הווי־אומר יצטרכו להקריב את תמיכתם בנו תמורת אהדתם של עמי ערב. העיקרון של מחלקת המדינה הוא כי על ישראל להוות חלק בלתי־נפרד מהסביבה ולהתמזג בתוכה, להשתלב בה ולחיות אתה בשלום. כל הישג בכיוון זה ישנה את יחסם אלינו. עלינו להראות כי אנו חותרים להשתלבות במסגרת עמי המזרח התיכון. לבעיה זו נוספו בזמן האחרון שתי נקודות התנגדות נוספות: (א) התנגשות עם ארגון האו"ם; (ב) התנגשות עם הוואטיקן והכנסיה הקאתולית בכללה. בעיני האמריקאים הננו מופיעים אפוא כיום כגורם המסוכסך עם שלושה גופים וכל תמיכה בנו כמוה כהתגרות, או לפחות כאי־התחשבות, בשלושת הגופים האלה. הממשלה האמריקאית החלה לטפל בענייננו בפעילות ולהביאנו בחשבון כגורם במדיניותה רק לאחר העלאתה של שאלת ארץ־ישראל באו"ם. אף פעם לא יהא ניגוד מפורש בין מדיניות האו"ם לבין מדיניותה המוצהרת של ארצות־הברית. מושכל ראשון במדיניותה העולמית של אמריקה הוא תמיכה באו"ם וחתירה לחיזוק סמכותו. השתלשלות המאורעות בעולם מאז מלחמת־העולם הראשונה הביאה להטלת מעמסה ענקית על אמריקה מבלי שתהא מוכנה לכך. במשך 30 השנים האחרונות עברה על ארצות־הברית התפתחות מהפכנית בשטח היחסים הבינלאומיים. אחריותה להנהגת העולם זוהי מעמסה ענקית המכבידה מאוד. העולם הנתבע לתת קרבנות אינו רגיל למעמסה זו, לפיכך רוצה הממשלה האמריקאית לשתף גורמים אחרים בנטל האחריות וההנהגה ולהוכיח לעמה שהיא מגייסת את העולם למילוי משימות מסוימות ושאין היא בודדה במערכה. זה ממתיק בעיני העם את נטל המעמסה. מסבירים בארצות־הברית שכל הדברים שאמריקה מחייבת את עצמה בהם היא מחייבת כחברה בארגון האו"ם. אם תעמוד בפניה הברירה בין תמיכה בנו ובין תמיכה באו"ם והגברת יעילותו אין ספק שלא

2. ראה מס' 39.
3. משפט אחד, שעניינו אישי, לא הודפס כאן.
4. פסקאות אחרות לא הודפסו כאן.

תחליט נגד האו"ם. עלינו לזכור זאת תמיד ולהביא את העובדה בחשבון: ניגודנו לאו"ם עלול להשפיע לרעה על יחסינו עם אמריקה. אותם הדברים אמורים אף לגבי הוואטיקן. הקיבוץ הקאתולי בארצות־הברית הוא מיעוט, אך מיעוט גדול (30 מיליון). הם נרדפים במקצת אך מרוכזים ומונהגים כהלכה. שטח ההתנגשות שלנו הוא הרבה יותר מדי נרחב ועלינו לחתור לצמצומו. המחלה ביחסינו עם ארצות־הברית קיימת. גילוייה טרם הופיעו. קשה לחשוב שנוכל להתמיד במשבר המשולש מבלי שיבואו לידי ביטוי יחסינו המחודדים עם אמריקה.

[.....][5]

שר החוץ: ברור שאנו לא לגמרי בסדר וכי היינו יכולים לעשות הרבה לתיקון המצב. יכולנו למנוע שתי תקלות אשר לא היינו ערים להן במידה מספיקה. (א) מעשי החבלה וההרס בכנסיות. אמנם הדבר לא היה רק בידינו, כי עיקר האחריות רבצה על הצבא, ובו גם משרד החוץ נכשל. (ב) שיכון לצירויות. לא עשינו כל אשר ביכולתנו להקל עליהן בשטח זה ועל־ידי כך יצרנו כאן הרבה "דם רע". בעניין זה נתקלקלו יחסינו גם עם האמריקאים וגם עם הרוסים. אשר לפרשת הפגישות והיחסים האישיים עם האמריקאים חייב הוא להודות שאף הוא אינו יודע כיצד לדבר עם האמריקאים [.....][6] אך אין הדבר מפחית כמלוא נימה מההכרח בתיקון המצב. יש צורך לשפר את היחסים עם הנספחים; להכין תדריך מיוחד לנציגויותינו בכל העולם בדבר החשיבות שבקשירת יחסי ידידות והסברה עם הצירים האמריקאים בארצותיהם; לחזק את השגרירות בוואשינגטון ולשפר את מנגנון ההסברה והיחסים עם הציבור. נאמרו כאן הרבה דברים נכונים לגבי היחסים. ישנו הבדל לטובה בין מצבה של ארצות־הברית לבין מצבה של בריטניה במזרח התיכון. את בריטניה מאשימים בעצם קיומנו – מהצהרת בלפור ועד למנדט ועד לעלייה – דבר שהביא ליצירת תסביך מסוים. לא כך הדבר ביחס לאמריקה שהופיעה על במת המזרח התיכון בשלב מאוחר יותר וירשה אותנו ואת קיומנו כעובדה. אמריקה פחות יוצרת עובדות באיזור זה של העולם ולפיכך מדיניותה יותר גמישה. אך לעומת זה ישנם כאן גורמים העלולים לסבכנו ביחסינו עם ארצות־הברית. מצד אחד מקבלים אותנו האמריקאים כעובדה ומאידך משתדלים הם להגביל אותנו ולהצר את צעדינו.

השר מצטרף לאזהרה שנשמעה כאן מפני אשלית שלום קרוב. קשה לתרגם למעשה את הלכתו של ו. איתן בדבר הוויתורים. לדוגמא – עניין הפליטים שהוא הקשה ביותר, קשה אף יותר מן הגבולות. אין אנו יכולים לוותר כאן אף כמלוא נימה. הוא מחייב את המשא־ומתן עם עבר־הירדן מאותו יום שהתברר לו ששלום זה לא יגרור אחריו החזרת פליטים. הוא חושש שהמדינות הערביות, פרט לעבר־הירדן, תודענה בז'נבה שהן מוכנות למשא־ומתן של שלום עם מדינת ישראל, בתנאי שכולן תופענה במשא־ומתן זה במשותף ובחסות ועדת־הפיוס. הם ינקטו בצעד זה כיוון שרק כך אפשר להביא למקסימום את הלחץ עלינו לגבי הפליטים. [.....][7]

וכאן ישנו קושי עצום. כשהצענו את הצעת ה־100,000, למעשה 70,000[8], חשב שלא נצטרך לממש זאת, אבל גם אז נתקל בהתנגדות כה נואשת מצד כל המטפלים בבעיה זו

5. פסקאות אחדות לא הודפסו כאן.
6. שני משפטים, שעניינם אישי, לא הודפסו כאן.
7. משפט אחד לא הודפס כאן.
8. ההצעה שישראל תקלוט 100,000 פליטים ערבים.

עד כי היה ברור שהם היו מכשילים את הדבר בתהליך הביצוע. יתר על כן – אין תנאי החזרת הפליטים דומה ליתר התנאים. לדוגמא, אם נחליט על תשלום סכום מסוים לא יוכל הציבור להתנגד להחלטה זו ולבטל אותה למעשה, אבל אם נחליט על החזרת הפליטים הרי צריך לחיות אתם, לעבוד אתם, לשתפם בכלכלה, ואין אצלנו הנכונות הזאת מצד הציבור, מבלי לדבר על הקשיים האובייקטיביים של שיכון, ביטחון ומשטר אנושי. זה יהיה גיהינום. לא תיקונים קטנים בגבולות יהיו חשובים, אלא דברים נכבדים הרבה יותר ועל־כן אין אנו יכולים לוותר מבלי לסכן את עצם קיומנו. אם אומרים "אז אין שלום", אז לא יהא שלום, ואם אומרים שלא יהא טוב הרי לכך אין לו, לשר, תשובה. קיימת אצלו חרדה לגבי המשא־ומתן עם עבר־הירדן. הוא מקווה לתוצאות אך אינו רואה איזה תשלום נוכל לתת לירדנים. וזהו אחד הגורמים הקובעים ביחסינו עם ארצות־הברית. במצב זה אנו מנסים למצוא משענות במדיניותנו. אצל יהודים רבים ברחבי העולם ובמיוחד בארצות־הברית קיים החשש מפני נתינות כפולה ולהם אנו יכולים לתת את התשובה הבאה: הערובה הניצחת שלא נבגוד בארצות־הברית זוהי זיקתנו ליהדות אותה ארץ, מפני שאף פעם לא נבגוד ביהודים, לא נדרוש מהם להיהפך לגיס חמישי בארצם. תלותנו בם וזיקתנו אליהם לא ייפסקו. וכאן אין כל התחרות, כל אפשרות של התחרות, בין אמריקה וברית־המועצות. לפיכך כל הדואג להגברת הקשר שבין ארץ־ישראל וארצות־הברית ולביצור עמדת אמריקה אצלנו חייב לפתח ולהעמיק את הזיקה היהודית הזאת.

[.....][9]

63

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

העתק: 130.02/2443/5

ז'נבה, 31 בינואר 1950

ולטר היקר,

כל זמן שלילי טל עוד לא הגיעה עליך לסבול מכתב־ידי אולם אני מקווה שמשה אנגל ימצא צורה מתאימה של טרנסקריפציה לשפה מובנת.

(1) מועצת הנאמנות

כהני שלח לך דו"ח על מהלך העניינים אתמול במועצת הנאמנות.[1] ברצוני להעיר רק כמה הערות ראשונות לעמדת המשלחות השונות.

(א) פיליפינים: נוקטים בקו קיצוני ביותר בדרישתם להגשים את החלטת 9 בדצמבר. אין כמעט הבדל בינם לבין עיראק. לפי ידיעתי את נציג הפיליפינים במועצה

9. פסקאות אחרות לא הודפסו כאן.

63

1. ראה כהני אל איתן, 31.1.1950, 130.03/2015/9.

לא מן־הנמנע שעשה "עסק" עם הערבים כבן נאמן לאב הקדוש. עלינו לגייס את כוחותינו בפיליפינים ובארצות־הברית כדי להחזירם לתלם.

(ב) ארגנטינה לעת־עתה זהירה מאוד וכנראה שאין עדיין לנציגיהם הוראות סופיות גם בנוגע לנוהל במועצה וכן בנוגע לתכנית גארו. מצד שני הם לא רוצים להביאנו למצב בלתי־נוח ולכן הציעו את ההצעה על ההזמנות, כפי שהציעו.[2]

(ג) אוסטרליה: דיברתי עם הוד.[3] טרם קיבל הוראות, אולם בכל אופן אין סכנה לקיצוניות.

(ד) ארצות־הברית ואנגליה: לעת־עתה אינם מתערבים. הרושם שלי הוא כי נציגי ארצות־הברית ילכו בעקבות אנגליה ולא להיפך. הם יתחשבו בעיקר באינטרסים של עבדאללה, דהיינו של האנגלים. כך גם צריך להבין את שאלתו של סאייר[4] שהודעתי עליה במברק: "האם אנו לא מעדיפים לנהל משא־ומתן ישיר מחוץ לכתלי המועצה?" הם דואגים כנראה שאנו נסכים לאיזו צורה מתוקנת של תכנית גארו שאין להשיג עבורה הסכמתו של עבדאללה. עם כל היתרון הטכססי שנותן לנו הדיון על תכנית גארו במועצה עלינו תמיד להביא בחשבון את העניין הכולל. הסכם שלום עם עבדאללה ישפיע יותר על פתרון שאלת ירושלים ומצבנו באו"ם מאשר תכנית גארו שהסיכויים שלה להתקבל על־ידי המועצה, על־ידינו או על־ידי הוואטיקן הם קלושים מאוד. לדעתי נוכל לקבל את תמיכתה המלאה של ארצות־הברית בעניין ירושלים כשהשיחות עם עבדאללה תגענה לתוצאות חיוביות.

(ה) בלגיה הפתיעה את המועצה על־ידי מתינותה, אולם מוקדם להוציא מכך מסקנות אלו־שהן. הם נחשבים כנציגי הוואטיקן במועצה וייתכן שריקמנס[5] רצה פשוט להשיג זמן כדי שרומא תוכל לבחון את התגובות השונות לתכנית גארו.

(ו) גארו יצא יותר טוב מהסיבוב הראשון מאשר הוא בעצמו חשב. השבוע צריכה להתברר עמדתו של הוואטיקן. אם הוא מחפש פשרה יסכים שהמועצה תמשיך בדיון על התכנית ואז יש סיכויים שהעניין יועבר לוועדת משנה. כדי לא לחזק את ידי הקיצונים שלחתי את מברקי אתמול, בו יעצתי לא לנקוט לעת־עתה בשום עמדה כלפי תכנית גארו כל זמן שהמועצה עצמה טרם החליטה אם היא מוכנה לקבלה כבסיס לדיון.[6] צריך להיות ברור לנו שרק דיון על התכנית עלול לדחות את האפשרות של כינוס מושב מיוחד.[7] אם המועצה בהתכנסה ביום ב' הבא תדחה את התכנית היא מיד תעבור לעיבוד התקנון.[8] לדעתי פועל הזמן לטובתנו ולכן עלינו לנקוט בטכסיס זהיר ועדין.

2. הנציג הארגנטיני הציע שהמועצה לא תפנה בהזמנות מיוחדות אל מדינות או מוסדות דתיים, אלא שתמתין לפניות שיבואו אליה ותשמע את כל מי שיבקש לשטוח את טענותיו לפניה (ראה *TCOR*, *Fourth Year, Sixth Session*, 9th Meeting, 30 January 1950, מסמך או"ם T / PV.211, גם בתיק 130.03/2015/9). ראה גם מס' 66.

3. ג'. ד. ל. הוד, נציג אוסטרליה במועצת הנאמנות.

4. פראנסיס סאייר, נציג ארצות־הברית במועצת הנאמנות.

5. פייר ריקמאנס, נציג בלגיה במועצת הנאמנות.

6. ראה רפאל אל שרת, GN4, 30.1.1950, 130.09/2302/8.

7. של עצרת האו"ם.

8. התקנון החוקתי לירושלים, בהתאם להחלטת האו"ם מ־29 בנובמבר 1947.

(2) ועדת הפיוס

הופעתי אתמול בפעם הראשונה לפני הוועדה. פאלמר הקריא את ההודעה המצורפת[9] ואני השבתי (הודעתי מצורפת). הודעתי היתה בהתאם למכתב שכתבתם בשינויים קלים ונתקבלה בדרך כלל בעין יפה.[10] כמובן הודעתי בעניין הפליטים והפרוטוקול היה בשבילם כדור מר, אולם עטוף בסוכר של הבטחות לשיתוף־פעולה עם הוועדה. הם כמובן הבינו שהדגש מונח על התביעה למשא־ומתן ישיר. יאלצ'ין עוד לא משתתף בישיבות אבל הבריא עד כדי כך שהזמין אותי היום לשיחה. הוא שמח על מברק ששון שאיחל לו רפואה שלמה.

על־פי ידיעות ממקורות שונים מתחזק אצלי הרושם שיש סיכויים שהערבים יסכימו לשבת אתנו. מצבנו אז יהיה דומה לעולה חדש אשר בהגיעו ארצה אומר: "נגמרו הצרות עכשיו מתחילות הצרות". אין ספק שלכל הפחות בואסנז'ה חושב שיש מקום לתיווך מצד הוועדה עם פתיחת משא־ומתן ישיר. אני שמעתי שכאילו הכין כבר Le plan Boisanger לכן הדגשתי בהודעתי את נימוקינו נגד תיווך.

אני מקווה שקיבלת את הדו"חות שלי על פגישותי הפרטיות עם חברי הוועדה.[11] שלחתי אותם עם אוברי [אבא אבן]. הדואר צריך לצאת ולכן אני מסיים.

בברכה נאמנה, שלך,

גדעון

אטפל במשך השבוע בהזמנתך המיוחדת.

נ.ב. בעניין הרכב ועדת המשנה: לדעתי ועדה בלי ארצות־הברית תהיה משום הפסד בשבילנו. הם הכוח היחיד שיכול בתוקף לעמוד מול הקיצוניות של הוואטיקן. אבקשך לשקול את העניין מחדש גם לאור הדברים שאוברי מביא עמו.

ולבסוף בקשה נמרצת: תשלחו את לילי טל בלי דיחוי. באמת אי־אפשר שכהני יעסוק ברוב זמנו בצופן. הימים האלה חשובים ואנו זקוקים לקשר מהיר ותקין.

ג.ר.

9. פאלמר סקר את דיוני הוועדה, הצעות הצדדים והחלטות עצרת האו"ם בעניין יישוב הפליטים, פיצויים לפליטים ועתידה המדיני של ירושלים וסיכם כי בתחומים אלה הושגה התקדמות. לעומת זאת, בנושא הטריטוריאלי עמדות שני הצדדים עדיין רחוקות זו מזו. הוא הציג את דרישת הערבים כי הוועדה לא תסתפק בפישור בין הצדדים אלא שתיטול על עצמה תפקיד של מתווך ותיזום בעצמה הצעות של פתרון. הוא הבטיח כי הוועדה תבחן את הנוהל המתאים לצורך זה. בסיום הוא הדגיש כי הוועדה מעדיפה שהצדדים יקימו ביניהם מגע ישיר, מכיוון שהיא סבורה שזו הדרך היעילה לקרב את העמדות. (ראה United Nations Conciliation Commission for Palestine, Summary Record of a Meeting of the Conciliation Commission and the Israeli Delegation, 30 January 1950, מסמך או"ם SR / GM / 2. גם בתיק 130.02/2441/11).

10. ראה מס' 54.

11. ראה מס' 51, 52.

64

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 1.2 התקבל .Coded Tel. W680 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/6 :נוסח יוצא

Washington, 31 January 1950

Forty-minute talk Acheson with Hare, Rockwell, present. I explained our concern Arab rearmament along lines your 400–401,[1] 4[1]8,[2] HK37,[3] HK42 to 46[4] stressing dangers involved for safety Israel and security entire area. Requested U.S.A. does all possible prevent further arms race Mid-east, terminate even moral support Arab rearmament and assist our purchase U.S.A. arms for defensive purposes. Conclusion I referred my own experience Arabs saying they liable interpret Ach[eson]'s statement as meaning "*Daulah Ma'ana*"[5] with disastrous results involved.

Ach[eson] replied U.S.A. policy prevent arms race Mideast. He discussed matter "many times" with British who however have their responsibilities and obligations towards Arab countries. He fully aware serious implications Arab rearmament but according their information no signs for concern Arabs planning attack Israel near or distant future. He thought we already received assistance Department in obtaining certain categories arms but if we request more he ready consider application. He cannot however accept assumption that every type arms held by one party must be supplied to other. Concluded proposing I present him detailed list arms we desire purchase U.S.A. and he will deal matter. On Rock[well]'s suggestion he said would appreciate memorandum containing material on Arab propaganda and alleged preparations for second round which Department may not have. I promised supply both soonest.

My guess Ach[eson] interested prevent further progress public campaign re Arab rearmament which additional trouble his relations Press and Congress. I will explore chances push action White House on our application for arms after presented to Acheson.

Ben-Arzi and Peres[6] to prepare applications, to rush additional data on second topic.[7]

Elath

64

1. מס' 28.
2. ראה מס' 30 והערה 2 שם.
3. מס' 56, הערה 2.
4. מס' 56.
5. ערבית: "המדינה אתנו".
6. שמעון פֶּרֶס, ראש משלחת משרד הביטחון לארצות־הברית.
7. ראה מס' 88.

65

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 2.2 התקבל .Coded Tel. W684 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/7 :נוסח יוצא

Washington, 1 February 1950

Ewing reported me his talk President after return Israel. Truman read *Nasi* [President]'s letters[1] his presence, discussed contents agreeing Israel "cannot be left empty-handed" face Arab rearmament by "[-] Bevin". Truman added will take up matter with Acheson.

According Ewing we rely President's support this matter, but President must overcome serious obstacles State Department, Pentagon, both anxious cooperate British Mideast.

On Jerusalem President stressed his desire Israel cooperate Vatican, Abdallah, on final settlement.

Ewing promised his assistance White House after we present Acheson our arms request. He inquired whether I intend see President re this. I replied not at moment and not until ground fully prepared following presentation our request Acheson.

Ewing's assistance White House great importance but shall mobilize also Brannan,[2] Chapman,[3] and discuss matter Clifford, still hanging around President. Proper timing coordination action essential.

President told Ewing will write *Nasi*.[4] Please inform *Nasi* and instruct whether agree proposed action.[5]

Elath

65

1. ראה מס' 3 והערה 4 שם.
2. צ'ארלס בראנאן, שר החקלאות של ארצות־הברית.
3. אוסקאר צ'אפמן, שר הפנים של ארצות־הברית.
4. לאחר התייעצות בין מזכירו של הנשיא טרומן למחלקת המדינה הוחלט לא להשיב על מכתבו של וייצמן (ראה *FRUS*, 1950, V, p. 661, n. 5).
5. קו הפעולה שהציע אילת אושר על־ידי משרד החוץ (ראה מחלקת ארצות־הברית אל אילת, IW431, 6.2.1950, 130.09/2308/5).

66

ו. איתן אל משלחת ישראל בז'נבה
W. Eytan to the Israel Delegation at Geneva

Coded Tel. NG8 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2302/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 1 February 1950

Tsur reports[1] Argentine Foreign Minister turned down Zamboni's original proposal and Argentina will not now take initiative re Subcommittee.[2] According Zamboni, Remorino received following instructions:

(1) Argentina interested in practical solution acceptable both sides. (2) Delegation will support any initiative taken to this end provided it does not isolate itself in so doing. (3) Delegation itself will not initiate any risky proposal reasons being too early to declare change of policy, *Moanut* [Trusteeship Council] not yet officially encountered insuperable difficulties, must gain time and await impasse. (4) Argentina will oppose Gar[reau] plan, which regarded premature, since no discussion yet held re methods of implementing original December 9 plan.

Tsur was assured that if France or any other state proposes Subcommittee Argentina will support subject to reservation (2) above. Tsur was informed this Argentina's attitude at present which likely to change the longer Geneva talks continue. Sees little chance ensuring change of attitude now, warns against relying too much on Argentine promises however clear and detailed they may be.

Eytan

67

מ. כהני וג. רפאל אל ו. איתן
M. Kahany and G. Rafael to W. Eytan

Recd 2.2 התקבל .Coded Tel. NG5 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 נוסח נכנס:

Geneva, 1 February 1950

Would appreciate your immediate instructions re our possible action before meeting Trusteeship Council next Monday. Kahany saw today Garreau who depicted situation following: (1) Was surprised that contrary former assurances U.S.A. was and apparently intends remain absolutely passive leaving initiative others. (2) Learned today that Hood received now instructions maintain former Australian line meaning not support

66

1. ראה מברקי צור אל איתן, RA49, 26.1.1950; RA50, 30.1.1950, 130.09/2294/3.
2. ראה מס' 14, 63.

Garreau's plan.[1] (3) Argentina apparently also unwilling support.[2] (4) France instructed support Garreau procedurally but not substance as long as U.S.A.–U.K. silent. (5) Belgium was surprisingly cooperative but this may change when Ryckmans receive[s] instructions. (6) Garreau remitted last Saturday [to] Jordan delegate Palestine Conciliation Commission, Abdul Hadi Bey, his statement for Trusteeship Council and asked Jordan Government's reply whether willing participate discussion. Abdul Hadi Bey assured Garreau that his communication will reach Amman 29th January already and promised reply before next Monday. (8) Such circumstances Garreau fears that next Monday motion already advanced Philippines[3] and from which Garreau escaped only narrowly last Monday will be formally tabled and adopted. (9) Such case Trusteeship Council starting immediately elaboration Statute basis 1948 draft. (10) Garreau considers we should try influence U.S.A., Argentina, perhaps others, divert Trusteeship Council from such precipitate vote at least by procedural devices like decision invite parties and creation Subcommittee. End Garreau's message.

If you favour latter course please instruct us accordingly and cable Elath ask Washington instruct Sayre same effect. Without such clear instruction we shall consider you prefer sit pretty and let things follow natural course as indicated above under (9). Believe we should not encourage invitation as long as Trusteeship Council [it]self refrains from making Garreau's plan basis discussion.[4] Kahany told this Garreau.

Kahany, Rafael

68

מ. עמיר[1] אל מ. שרת
M. Amir to M. Sharett

העתק: 130.02/2382/13

בריסל, ט"ו בשבט תש"י
1 בפברואר 1950

שרי היקר,

הייתי חולה. שכבתי במיטה והיה לי קצת יותר זמן לחשוב. אני מרשה לעצמי כאן להגיש לפניך את הרהורי.

67

1. השווה מס' 63. 2. ראה מס' 66. 3. ראה מס' 63.
4. בתשובה הבריק איתן: "...אל תפעל בעניין זה. הסבר לגארו שאין אנו יכולים לעודד תמיכה בתכנית שאיננה מקובלת עלינו ובזה לחייב את עצמנו במשתמע לעניין שאנו מתנגדים לו במפורש" (ראה איתן אל משלחת ישראל בז'נבה, NG9, 3.2.1950, 130.09/2302/7).

68

1. מיכאל עמיר, נציג דיפלומטי של ישראל בבלגיה ובהולנד; ממאי – ציר.

הנדון הוא: מצב הביטחון של מדינת ישראל והערות למדיניותנו.

במשך השנה [ש]עברה נחלנו בדרך כלל נצחונות פוליטיים. הניצחון הפוליטי הכביר ביותר: קבלתנו לאו"ם.

אבל נדמה לי שבשטח הביטחון, הזמן פעל נגדנו. מדינות ערב, שהרגישו את עצמן לפני שנה מוכות ומנוצחות ואשר, מתוך הרגשה זו, חתמו על הסכמי שביתת־הנשק, התאוששו. אמנם סוריה נחלשה במשך הזמן הזה והמצב שם הוא בלתי־יציב, אבל יש מגמות לארגון ולאיחוד בכל העולם הערבי והמדיניות העוינת נגדנו היא כללית ואחידה.

במצרים נעשה חשבון־הנפש ונצחונו של נחאס פחה, המבוסס על בחירות עממיות ועל רוב גדול בפרלמנט, מוסיף משקל ויציבות למשטר במצרים. ההזדיינות נעשית בקצב מוגבר והם מקבלים, המצרים בראש וראשונה, אבל שאר מדינות ערב גם־כן, נשק חדיש למכביר. ההודאה הגלויה גם של משרד החוץ הבריטי וגם של שר החוץ של ארצות־הברית שאמנם שתי המדינות האלו מספקות למדינות ערב כל סוגי נשק כדי להגביר את יכולתן להגן על הסדר הפנימי וכלפי פלישת חוץ, רק מדגישה כמה גדול הוא זרם הנשק המוזרם למדינות האלו.

השנאה למדינת ישראל ומדיניות של התקשות והתעקשות נגד כל הסדר, לא פחתה אלא גברה. למרות הסתום עוד במדיניותו של נחאס פחה לגבי ישראל, אינני יכול לשכוח:

(א) שנחאס הוא יורשו של זגלול פחה[2] ומפלגתו היא מפלגה לאומנית.

(ב) שחרדת כל העולם הערבי נגד קיומה של מדינת ישראל מבוססת במאה אחוז על העובדות ההיסטוריות ועל המצב הקיים. מדינת ישראל מהווה טריז חי ומסוכן בתוך הגוף האחיד הערבי או בתוך האיזור הגיאוגרפי הערבי. אני מודה ומתוודה שלו הייתי ערבי, הייתי רואה בקיום ישראל סכנה חמורה להתפתחות השקטה ולשלום העולם הערבי.

(ג) כמויות נשק גדולות עומדות כבר לרשותם של המצרים והולכות וגדלות על־ידי ייצור פנימי ואספקה מן החוץ.

האשליות שאנו נוטים בעיתונות לכלכל את עצמנו בהן, שזה לטובתו של העם המצרי שיכוון את מאמציו להעלאת רמת החיים ולפתרון הבעיות הפנימיות החמורות, מתבדות בהתמדה.

הנה עניין בינאום ירושלים: העולם הערבי פעל באחידות; אפילו עיראק שפגעה באינטרסים של ההאשמים לא סטתה מן הקו האחיד הערבי. כל הצעדים המשותפים שנעשו על־ידי כל המדינות הערביות במשרד החוץ האמריקאי, העמדה החריפה של עיראק במועצת הנאמנות העשויה אפילו להרחיקה מעבדאללה, מוכיחים עוד הפעם ומאשרים את האחדות הפוליטית הערבית נגד ישראל.

לפני כמה ימים, לאחר הכרתנו, ממשלת בלגיה הרגישה צורך להמתיק את הגלולה למצרים והציעה להם, מתוך הערכת היחסים שבין שתי המדינות, להעלות את שתי הצירויות לדרגת שגרירויות. מצרים של נחאס פחה השיבה שהיא מסרבת והטעם לזה הוא שבלגיה הכירה בישראל.

אינני מגלה בכל המדיניות הערבית שום מגמה להפוגת המתיחות, להתרופפות השנאה הכבושה נגד ישראל, ואין שום ספק בקרבי שבהזדמן ההזדמנות הראשונה, הם ינסו לבצע את הסיבוב השני ולהשמיד את מדינת ישראל.

כל הכוחות המאורגנים הבינלאומיים, או"ם, מועצת הביטחון, לא יפעלו. קודם־כול, אין להם כוח, אבל קודם ולפני זה: לא ירצו וגם סמכותנו המוסרית לפנות לאו"ם ולדחוף את

2. אחמד סעד זגלול, מייסדה ומנהיגה של מפלגת הוואפד; ראש ממשלת מצרים, 1924.

או"ם לפעולה איננה עומדת ללא ערעור. תולדות היחסים בינינו לבין או"ם אינ[ן] מבליט[ות], בנוגע למדינת ישראל, המצפון הטהור ביותר. אבל גם אם אנו מתעלמים מן הרקורד שלנו לגבי או"ם, או"ם לא יוכל לפעול ואנגליה לא תתן לו לפעול.

מן האמור לעיל יוצא שלפי שעה בטחוננו תלוי רק בישובנו אנו, בצבא המאורגן שלנו, בנשק העומד לרשותנו, ביעילות המקצועית ו[ב]עדיפות הארגונית של כוחותינו.

אני מהסס לגלות לפניך שאני מאוד מודאג גם בנוגע לליכוד הפנימי של הישוב הזה. הנוער שהיה לנו, דרוך לקרב ומוכן לקרבנות, והישוב שלמד להילחם לעצמאותנו תחת שלטון המנדטר, מר לי להגיד לך, אני מפחד מאוד שאותו נוער ואותו ישוב, אותה דריכות ואותו ליכוד, אינם קיימים כעת. באו העולים, מרודים ומדוכאים ממחנות־הריכוז שלהם, מארצות הרדיפות שלהם – עברו למחנות שלנו בארץ. החיים היו והנם קשים. הספק והאכזבה אוכלים את הדור. הטובים ביותר אינם כבר.

בתנאים כאלה ואם אנו מקיימים מאזן מדויק, הנוכל להחזיק מעמד לבדנו נגד התקפה?

בפעם הראשונה קרו נסים, אבל אין סומכים על הנס, ונוסף לזה עוד עומדות בדרכנו, על כל אי־הנעימות שבתוכן, רזולוציות של או"ם, אשר אנו חושבים שאבד עליהם כלח. יש רזולוצית ירושלים, ישנה החלטת החזרת הפליטים, ישנה הצהרה שנשנתה על־ידי ה"סטייט דפרטמנט" ועל־ידי מר טרומן שהם תומכים בחלוקת 1947, ובנוגע לחילופי שטחים יש צורך בהסכמת הצדדים המעוניינים.[3]

זהו בקיצור ההווי והרקע אשר ממנו אני משקיף על מדיניותנו להבא.

אני חוזר להצהרה שנעשתה על־ידי אצ'יסון ש"באם יתברר לנו שהנשק שאנו מספקים, עלולים להשתמש בו כדי לחדש את המלחמה נגד ישראל, אז תהיה זו שואה, ונטיל את כל משקלנו וכוחנו כדי לעכב את זאת."[4]

מתוך הצהרה זאת אני רוצה להסיק כמה מסקנות למדיניותנו:

התזכור שב־1939 אנגליה הצהירה הצהרה שלא נתבקשה באופן רשמי להצהיר אותה – הצהרה חד־צדדית, שבמקרה שתותקף פולניה ואחרי־כן רומניה, אנגליה תיגש לעזרתן באופן אוטומטי.

ההצהרה ניתנה אז כדי לעכב את מ[סע] הניצחון של היטלר וכדי לחזק את היסודות הדמוקרטיים בשתי הארצות ההן.

תוך התחשבות עם תקדים זה אני שואל: אחרי ההודאה של ארצות־הברית ושל בריטניה שהן מספקות נשק למדינות ערב ורצונן העז הוא שנשק זה לא ישומש נגד ישראל, האין להפעיל את המדיניות שלנו בארצות־הברית ולהוציא הצהרה שתרחיק לכת מזו של אצ'יסון שאינה מחייבת, הצהרה של ערבות ללא־התקפה של הגוש הערבי על ישראל ושל לא־התקפה של ישראל נגד איזו־שהיא מדינה ערבית?

לו היתה אפשרית וניתנת הצהרה כזו, אין בזה קודם־כול כדי להרגיז את הרוסים, משום שהיא פועלת כלפי שני הצדדים. אנו לא מבקשים באופן רשמי את ההצהרה הזו.

ברור לי שלפני שיסכימו ארצות־הברית להוציא הצהרה כזו, יתנו תנאים וייתכן שיחדשו את דיבוריהם על הגבולות ושמא גם על הפליטים. אולם נדמה לי שעם הכוחות העומדים לרשותנו בארצות־הברית ביהדות אמריקה ולאחרי ההודאה שאמריקה מספקת נשק למדינות ערב, יש מקום ללחוץ על ה"סטייט דפרטמנט" שיוציא איזו הצהרה המחייבת פעולה במקרה של התקפת צד אחד על הצד השני.

3. הכוונה למה שידוע כ"נוסחת ג'סאפ" – ראה כרך 4, מס' 63, הערה 1 שם.
4. ראה מס' 24.

ברור לי גם־כן שהצהרה כזו הכוללת ערבות, תקומם את כל הימין שלנו, לח"י ואצ"ל ואולי לא רק אותם, בקשר עם הסיכויים להשלים את כיבושינו, אולם לי נראה שבשביל הדור הזה, אם נוכל להבטיח את השלום במסגרת הגבולות הקיימים כעת ולבסס את הכלכלה ולקלוט את העלייה, יהיה זה די בשביל דורנו אנו והבאות תהיינה לדורות הבאים.

רצוני לנתח גם־כן את האפשרות של רוגז מצד רוסיה הסובייטית במקרה של הצהרה כזו המכניסה אותנו קצת יותר לתוך האורביטה הפוליטית האמריקאית.

כל הוויתורים, כיווני החן, רגשי הידידות שאנו מגלים לגבי הגוש הסלבי, נגמלו לנו בצורה שלילית מאוד, בלי לשכוח כמובן העזרה הגדולה שנתן לנו הגוש הסלבי עד לקבלתנו לאו"ם. אבל כל היחס בשטח הכלכלה, המדיניות, העלייה, בשטח העיתונות ודעת־הציבור לגבי מדינת ישראל, הוא יחס שלילי.

אני שואל אם השיקול הזה של תגובת הרוסים, בתנאי שהצהרת הערבות של האמריקאים היא רק אפשרית, אם השיקול הזה קובע.

אני יודע שלא ניסחתי בבהירות הדרושה מה שמדאיג ומה שמטריד אותי, אבל תואיל אתה להשלים בהגיונך הבהיר את התמונה שאני ציירתי ואת קווי המדיניות שהייתי רוצה לראות שנוקטים בהם.

שלום וברכה ובכבוד רב,

ד"ר מ. עמיר

69

מ. נמיר אל ש. אלישיב
M. Namir to S. Eliashiv

מברק מוצפן BI386. התקבל 2.2
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 1 בפברואר 1950

שלך 303.[1] אין אפשרות לברר כאן כוונות קוריאה הצפונית. הצבעתנו בעד תרגיז קשה הגוש המזרחי וסין בייחוד, הרואה בקוריאה הדרומית אויב בנפש. תשומת־לב הסובייטים מרוכזות עתה במידה מכרעת באסיה המזרחית ואין שיעור לרגישותה לכל הנוגע לאיזור זה. אחרי קוריאה המחולקת לשתיים בא עכשיו התור לוויטנאם ואין להוציא מכלל אפשרות הקמת ממשלות מתחרות במזרח הרחוק גם בארצות אחרות שיש בהן מרידות מזוינות. אין לנו דרך טובה מהימנעות מוחלטת לגבי איזורים מסוכסכים אלה. בקוריאה אין לנו שום אינטרסים חיוניים שיחייבונו לסטות מהכלל היסודי של אי־, חוזר, אי־התערבות במחלוקת מובהקת זו בין הגושים. הצבעתנו בעד תפורש כהכשרת הדרך להכרה מדינית ולא, חוזר, לא כאקט טכני, בעוד שהימנעות, ותהיינה תוצאותיה המעשיות

69

1. אלישיב מסר על התלבטות ישראלית בעניין הצבעה על קבלת קוריאה הדרומית לארגון התקשורת הבינלאומי. עד כה נמנעה ישראל בהצבעות הקשורות לקוריאה הדרומית אך הפעם הנטייה היא להצביע בעד, משום שבהצבעה זו דרושים שני־שלישים והימנעות כמוה כהצבעת־נגד ומשום שלארגון אין אופי פוליטי אלא טכני בלבד. אלישיב ביקש לדעת כיצד תתפרש הצבעה חיובית בגוש המזרחי והאם יש בכוונת קוריאה הצפונית לבקש להצטרף לארגון זה. (המברק, מיום 29.1.1950, בתיק 130.09/2325/3.)

כאשר תהיינה, נשארת הימנעות לפחות להלכה ומשאירה דלת פתוחה לשינוי עמדתנו כשיחול שינוי במסיבות. כמו־כן יש להביא בחשבון שדווקא בשבועות האחרונים הותקפנו בעיתונות כאן בקשר למורגנתאו,[2] משפט "קול העם"[3] וכדומה וכל עוד אפשר צריך למנוע בשעה זו עילה נוספת. גם מדינתנו התנסתה זמן רב בעמידה מחוץ לאיגוד הדואר וכן שללו זכותנו לסמל מגן־דוד אדום ואין בזה אסון. אגב, בשני המקרים הללו הגוש המזרחי תמך בנו. מסקנתי: להמשיך בהימנעות.[4] זאת גם דעת לבבי[5] וברנע.

נמיר

70

ע. אוכמני אל ש. אלישיב
A. Ukhmani to S. Eliashiv

מברק מוצפן BI130. התקבל 2.2
נוסח נכנס: 130.09/2306/4

וארשה, 1 בפברואר 1950

היום נתפרסם בבטאון מרכז פ.ז.פ.ר.[1] "טריבונה לודו" מאמר ארוך לא חתום בשם "המצב בישראל והתעמולה להגירה". זהו מאמר ראשון בעיתונות בשאלת העלייה.[2] לאחר שהעיתון עומד על המצב הקטסטרופלי בכלכלה ובעבודה, רדיפת מק"י,[3] ההפליה במושבים,[4] וקיפוח הערבים מגיע העיתון למסקנה על האופי האנטי־סובייטי ואנטי־דמוקרטי של הציונות. להלן עומד העיתון על מצב המוני היהודים בפולין החדשה וכותב: "פעילי התנועה הציונית יהגרו בהתאם להשקפתם אך המוני היהודים העמלים המשתתפים בתהליך הייצור יישארו בפולין בכורכם גורלם בגורל הדמוקרטיה העממית הצועדת לקראת הסוציאליזם." ולהלן: "הכוחות הדמוקרטיים של פולין העממית מעוניינים כי הפועלים היהודים, האינטליגנציה היהודית העובדת, ימשיכו בעבודת יצירתם בפולין ויוסיפו את חלקם לבניין יסודו של סוציאליזם." עד כאן המאמר. יש לחשוש שאין כאן רק מאמר והסברה כי אם משום גיבוש קו חדש במדיניות הוצאת תעודות־יציאה האומר ביסוד היתר יציאה לפעילים ציונים ולאלמנט בלתי־עובד בלבד.
אוכמני

2. ראה מס' 39 והערה 1 שם.
3. תביעת היועץ המשפטי נגד עיתון "קול העם" בשל הוצאת דיבה על ראש הממשלה. "קול העם" האשים את בן־גוריון ב־4.10.1949 כי בנאום בפני ועידת "הנוער העובד" נקט לשון "הסתה פרועה אשר רק בוגדים בעמם העיזו להשמיע".
4. בסופו של דבר, ישראל תמכה בבקשת קוריאה הדרומית.
5. אריה לבבי, יועץ בצירות ישראל במוסקבה.

70

1. "מפלגת הפועלים המאוחדת" — המפלגה הקומוניסטית של פולין.
2. ראה מס' 10.
3. ראה מס' 69, הערה 3.
4. הכוונה לוויכוח שהתנהל באותה עת על חובת השתייכותם של אנשי תנועת המושבים להסתדרות הציונית. במהלך הוויכוח מנעו אנשי תנועת המושבים ממשפחות אחדות שהיו מזוהות עם מק"י לעבד את אדמותיהן וניסו להרחיק מהמושבים.

71

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 3.2 התקבל .Coded Tel. W689 מברק מוצפן

Inc.: 130.09/2308/17 :נוסח נכנס

Washington, 2 February 1950

En route Miami for conference Murray and meeting Green today Washington, Morgenthau called discuss his plan.[1] He stressed idea see Truman originated Prime Minister, Morgenthau only proposed method execution. He mentioned Shiloah, Kollek, pressed him for action by his persuading Prime Minister accelerate his visit Washington.

Found Morgenthau confused when asked him explain reason his grave view our relations U.S.A. He admitted idea Mideast pact his own and not State Department, saying McGhee opposed it conference Istanbul.[2] When I inquired whether he considers Acheson's assistance important for achieving practical results from Prime Minister's talk with Truman, Morgenthau said that "if necessary" he, Murray, Green, will approach also Acheson.

Conclusion I told Morgenthau that although your cables indicated acceptance my views on matter, I have no instructions either support or advise against his proceeding his plan and would therefore not interfere his intended activities but I assume no responsibility for consequences.

We parted most friendly, I wishing him success if he has Prime Minister's blessing and believes his right way achieve good results.

Am cabling Prime Minister following:

"בשנים־עשר בינואר פניתי אל שר החוץ בבקשה לשחררני מתפקידי כאן ולאפשר לי לחזור הביתה בהקדם. הסברתי סיבות התפטרותי באותו מכתב.[3] נוסף לנימוקים הקודמים, השיטה בה נוקט מורגנתאו כדי לסדר ביקורך כאן מעמידה אותי במצב בלתי־אפשרי כלפי ממשלת ארצות־הברית כנציג ראש[י] של ישראל בארץ זו. הנני מתכבד אפוא לבקשך לאשר את התפטרותי כשגריר ישראל בארצות־הברית ולשחררני מיד מתפקידי. הנני מאושר שזכיתי לשרת את מדינתנו תחת הנהלתך והנני מקווה שעוד תינתן לי האפשרות להמשיך בשרות עמנו ומדינתנו במיטב יכולתי ולפי מצפוני והשקפותי. הודעתי לשר החוץ. בכבוד רב, שלך, אליהו אילת."

Suggest you appoint Keren Chargé d'Affaires *ad interim* and permit my return home within shortest possible time.

Elath

71

1. ראה מס' 39.
2. ועידה של ראשי הנציגויות האמריקאיות במזרח הקרוב שנערכה באיסטנבול בסוף נובמבר 1949 כדי לדון על מדיניות ארצות־הברית באיזור.
3. לא נמצא.

72

מ. פישר אל ג. אבנר
M. Fischer to G. Avner

Orig.: 130.10/2550/7 :מקור

Paris, le 2 février 1950

Comme je vous l'avais déjà signalé, c'est M. de Laboulaye[1] qui est chargé au Quai d'Orsay de l'étude de la question de Jérusalem. J'ai eu avec lui, hier, un entretien détaillé. M. de Leusse[2] a fait savoir au Quai que le plan Garreau n'avait à son avis aucune chance d'être adopté par le Conseil de Tutelle. J'ai été heureux de constater que de Laboulaye se préoccupait de trouver un autre moyen de ne pas précipiter les choses et d'éviter que la question de Jérusalem ne se représente devant une Assemblée spéciale. J'ai télégraphié l'idée personnelle de de Laboulaye qui me semble extrêmement intéressante.[3] Je crois que, si j'ai votre accord, je pourrai provoquer une initiative française basée sur cette idée qui est de faire nommer par le Conseil de Tutelle une commission qui se rendrait à Jérusalem pour tâcher, cette fois-ci en connaissance de la situation locale, de trouver une solution compatible avec les réalités et qui permettrait au Conseil de Tutelle de présenter à la prochaine session des Nations Unies un plan déjà approuvé en principe par les principales parties intéressées.

M. de Laboulaye a eu une longue conversation avec le Cardinal Tisserant, que je dois moi-même voir secrètement demain. Le Cardinal Tisserant a dit à M. de Laboulaye que le Vatican n'était nullement unifié dans la question de Jérusalem. On ne pouvait dire que l'extrémisme de Tardini avait définitivement triomphé. L'idée de l'enclave chrétienne n'enchante nullement le clergé français, ni le Gouvernement français, car on voit là une tentative non pas simplement vaticane mais italienne d'obtenir des positions privilégiées.

Le Gouvernement français, comme me l'avait déjà dit M. de Margerie, n'est pas non plus disposé à considérer que l'attribution à Abdallah des Lieux Saints musulmans résout la question en ce qui concerne les Lieux Saints de l'Islam. D'après M. de Laboulaye, une correspondance réellement énorme de sommités religieuses musulmanes, principalement d'Afrique du Nord, insiste pour que les Lieux Saints de l'Islam soient compris dans la zone de contrôle international.[4]

M. Fischer

72

1. פראנסואה לפברֶה דה לאבולַיי, פקיד במחלקת אפריקה–לוואנט במשרד החוץ הצרפתי, עסק בענייני ירושלים.
2. פייר דה לֶס, דיפלומט צרפתי, נציג מחליף במועצת הנאמנות, 1950.
3. ראה פישר אל שרת, FI12, 2.2.1950, 130.09/2344/6.
4. איתן השיב שלאור ההתפתחויות בדיוני מועצת הנאמנות (ראה מס' 75) אין עתה צורך ביזמה מיוחדת של צרפת (ראה איתן אל צירות ישראל בפאריס, TP20, 3.2.1950, 130.09/2344/3).

73

שיחת ר. שילוח ומ. דיין – פ. אל־מולקי
(ב״3 בפברואר 1950)
Meeting: R. Shiloah and M. Dayan – F. al-Mulqi
(3 February 1950)

דין־וחשבון:[1] 130.02/2453/3

[.....] מולקי פתח ומסר כי ממשלת עבר־הירדן דנה באריכות בדו״ח שמסר על הפגישה האחרונה.[2] הממשלה נוכחה לדעת כי תביעותינו העיקריות הן: ריבונות על הרובע היהודי והכותל, וגישה המניחה את הדעת למוסדותינו שעל הר הצופים. כדי להקל על מהלך הדיונים הסכימה הממשלה להיענות במידה מסוימת לתביעותינו והם מוכנים לאפשר לנו גישה חופשית ומכובדת לכותל אך בשום פנים לא יוכלו למסור את הרובע היהודי לריבונותנו. אשר להר הצופים מסכימה הממשלה לאפשר לנו גישה למוסדותינו ושימוש בהם אך בתנאי שאיזור הר הצופים ייחשב מבחינה טריטוריאלית כחלק ממדינת הירדן.

בתשובה הסבירו נציגינו כי עד עתה חשבו שעוסקים הם במשא־ומתן על פתרון סופי והסדר שלם של כל בעיות ירושלים. מה שהנציגים הירדנים מציעים אינו אלא שלב אחד בביצוע סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק. לפי סעיף זה יש להסדיר בהקדם גישה חופשית למקומות הקדושים ולהר הצופים. ממשלת ישראל מעריכה מאוד נכונותם של הירדנים לבצע את סעיף 8 מהסכם שביתת־הנשק, שבעצם היה צריך לבצעו כבר לפני זמן רב; אולם אין אנו סבורים שהישג זה יש בו כדי להדוף את רצון האו״ם וכוחות גדולים אחרים לבינאום ירושלים. נציגינו הוסיפו כי לא חל כל שינוי בעמדת ישראל לגבי תכנית הבינאום וכי עודנו עומדים בהתנגדותנו הנמרצת לתכנית גארו. אולם באופן אובייקטיבי חובה עלינו לציין כי אף תכנית גארו מציעה לנו יותר ממה שנכונה עבר־הירדן להציע. לפי תכנית גארו מובטחת גישתנו לכותל ואף שימושנו בהר הצופים, וכל זאת עוד לפני שהתחלנו במיקוח עם גארו והתומכים בתכניתו [.....]

[.....] בהמשך השיחה הוסבר היטב כי אין ישראל מוכנה לקבל, ולו אף ברמז, את ההנחה שאיזור הר הצופים נחשב כשטח הכבוש על־ידי הירדנים. בעינינו אין איזור הר הצופים שונה בישראליותו מתל אביב או ירושלים העברית. אילו ניסו חיילי הלגיון לחדור לאיזור זה היה הדבר נחשב בעיני ישראל כהפרה חמורה של שביתת־הנשק, הפרה העלולה גם להביא לחידוש המלחמה [.....]

73

1. הדין־וחשבון המקורי לא נמצא. תעודה זו היא העתקה, בהשמטות, שנעשתה במשרד החוץ בשנים מאוחרות יותר.
2. ראה מס׳ 55.

74

שיחת מ. ששון[1] – ע. אל־כרמי[2]
Meeting: M. Sasson – A. al-Karmi

דין־וחשבון: 130.15/2568/1

תל אביב, ט"ז בשבט תש"י
3 בפברואר 1950

סודי–אישי

בשיחה עם "היוגב" נדונה שאלת סיכויי השלום בין ישראל לעבר־הירדן. "היוגב" עמד על כך שכמה וכמה גורמים מהווים היום מכשול לאפשרות השגת השלום בין שתי המדינות: (א) הממשלה בהרכבה הנוכחי (ובפרט הארצישראלים אשר בתוכה). (ב) דאגת המלך שלא לחתום על שלום אשר יאכזב את הפליטים (אשר חלק מהם רוצה לשוב לישראל, חלק אחר דורש לספח לחלק הערבי של ארץ־ישראל את אדמותיו הנמצאות בשטח ישראל בסביבות המשולש, וחלק אחר רוצה בפיצויים).

בשיחה זו הביע "היוגב" רעיון אשר לדעתו יכול לפתור את הבעיה העיקרית – שאלת השלום. הצעתו מסתכמת בנקודות הבאות:

(א) עבר־הירדן וישראל תחתומנה על הסכם של שלום על בסיס המצב הקיים.

(ב) כל השאלות השנויות במחלוקת והמעכבות היום את הבאת השלום תעבורנה לוועדות משנה מיוחדות שתוקמנה מיד עם חתימת הסכם השלום.

(ג) הוועדות המשניות תהיינה: ועדה לגבולות, ועדה לפיצויים, ועדה לפליטים, ועדה כלכלית.

(ד) הוועדה לגבולות: תתכנס מיד לדיונים על קביעת הגבולות. בוועדה זו ידונו בדרישות המיוחדות של הירדנים (תיקונים במשולש, בירושלים וכו') ובדרישות המיוחדות של הישראלים (הר הצופים, העיר העתיקה וכו').

(ה) הוועדה לפיצויים: תדון בתביעות השונות הקשורות לשאלת הפיצויים שעל ישראל לתת תמורת הרכוש של הערבים הארצישראלים הנמצאים בעבר־הירדן.

(ו) ועדה לפליטים: תדון באפשרות חזרתם של פליטים אשר ישראל ועבר־הירדן יגיעו להסכם ביחס למספרם.

(ז) ועדה כלכלית: תדון בהסכמים כלכליים, נמל או נמלים חופשיים לעבר־הירדן בישראל וכו'.

ראוי להוסיף שההצעה הזו, שהנה למעשה "שלום המרוקן מתוכנו", מאפשרת לעבדאללה להתגבר על המכשולים הרציניים העומדים בפניו היום והמעכבים אותו מלעשות עמנו שלום. כך למשל אין היא סותמת את הגולל על תקוות הפליטים הרוצים לשוב לישראל. עבר־הירדן יכולה, בעקבות הצהרתה על הסכם השלום הנ"ל, להמשיך ולהכריז שהיא תמשיך להילחם (במסגרת הוועדה המיוחדת) להחזרת הפליטים, יתר על כן עבר־הירדן עוזרת לפליטים בזה שהיא מפעילה את ועדת הפיצויים.

74

1. משה ששון, פקיד במחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ.
2. עבד־אל גני אל־כרמי ("היוגב"), מאנשי חצרו של המלך עבדאללה.

עבר־הירדן תוכל גם להצהיר שהיא לא ויתרה על שטחי קרקע מסוימים שיש לה לגביהם דרישות מיוחדות. הסכם כזה יאפשר לעבר־הירדן להפעיל את הוועדות "החיוביות": הסכם כלכלי, נמל חופשי, וכו'. כמובן שאנו מצדנו נוכל להכריז ו"לפרש" את עבודת ועדות המשנה לפי ראות עינינו ומכל מקום נוכל למשוך ולהאריך את הדיון בוועדות שתוצאות עבודתן אינן לפי רוחנו (פליטים, פיצויים ועוד).

נוסחה זו של השלום דומה מאוד לדרך מחשבתו של הד"ר באנץ' בטפלו בהסכמי רודוס, היינו: הסכמה פרינציפיונית בין שני הצדדים והעברת השאלות העיקריות לסמכויות ועדות משנה. יצויין שתגובתו הראשונה של היועץ המשפטי מר רוזן הנה שאפשר למצוא להצעה הנ"ל ביסוס מתאים במשפט הבינלאומי.

הערה: עם "היוגב" שוחחנו על העניין באופן כללי מאוד. הוא הבטיח להביא את הדבר בפני המלך "כהצעתו הפרטית" ולמשש את הדופק. כן אין לנו הביטחון שההצעה, בצורתה הגלמית כפי שהיא מוגשת כאן, תתקבל על דעת עבדאללה.

משה ששון

75

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מקור: 130.03/2015/9

ז'נבה, ט"ז בשבט תש"י
3 בפברואר 1950

סודי-דחוף

משה היקר,

ברצוני להוסיף פרטים אחדים על מה שמסרתי לך בשעת שיחתנו הטלפונית מהבוקר על שיחתי עם סאייר וסטייבלר,[1] וכמו־כן לספר לך על שיחתנו השנייה מהיום שהתקיימה אחרי שדיברתי אתך.

הלכתי אליהם אתמול כדי לברר את עמדתם בנוגע למהלך ישיבת המועצה ביום ב' הבא. בתחילה הם חזרו על הפזמון הישן שאין הם יכולים לנקוט שום יוזמה. אם תעלה הצעה על הפרק לא לקבל את תכנית גארו כבסיס לוויכוח במועצה, לא יהיה בכוחם למנוע בעד קבלת החלטה כזאת. גם הקמת ועדת המשנה לא נראית להם כמעשית בשלב זה היות ובהיעדר פתרון מוסכם על־ידי ישראל וירדן, צריכה הוועדה לעסוק בעיבוד התקנון בהתאם להחלטת ה־9 בדצמבר 1949.

הם יודעים שחוגים מסוימים לעת־עתה מעוניינים ב־show-down [ו]אין ברצונם לעודדם. כנגד זה העמדתי את האפשרות של slow-down, דהיינו, מניעת קבלת החלטה פיזיה של המועצה. בשלב זה של השיחה הם החליטו לדבר ביתר גילוי־לב. הם ציינו שעמדתה הרשמית והמוצהרת של ארצות־הברית היא לתמוך בכל הסכם שיושג

75

1. וָלס סטייבלר, הממונה על ענייני מצרים וסודאן במחלקת המדינה, לשעבר, סגן הקונסול של ארצות־הברית בירושלים והממונה על הנציגות האמריקאית בעמאן.

על־ידי ישראל וירדן והמבטיח את האינטרסים הלגיטימיים של כל המעוניינים בהגנה על המקומות הקדושים. אם אנו נוכל תוך זמן קצר, המתקבל על הדעת, להשיג הסכם עם ירדן על חלוקת ירושלים אשר יסדיר את כל השאלות הפתוחות ועומדות בינינו, ונוסף על כך הצעה מוסמכת לשמירת האינטרסים הלגיטימיים שיש לעולם הנוצרי במקומות הקדושים, אזי הם יהיו מוכנים לנסות לדחות את הדיון במועצה למשך שבועיים. הם יוצאים כמובן מההנחה שבאמת מתנהל משא־ומתן נמרץ בעל סיכויים להצלחה. אם אוכל לתת להם תשובה בנידון זה הם ינסו לדחות את הדיון עד ל־17 או 20 בפברואר.

אמרתי להם שכפי שאני רואה את המצב ייתכן שלא נוכל באופן משותף להציע יותר בשלב הראשון מאשר בינאום תפקידי, ושאלתי אם הצעה כזאת היתה מספקת אותם. בביטחון מפתיע הם ענו: "כן, בהחלט! כמובן תמיד נצטרך להביא בחשבון את תגובת הצד השלישי וזה עלול להשפיע על עמדתנו. בכל זאת הצעה כזאת היתה מספיקה כצעד ראשון." – הנני מציע לבחון היטב בוואשינגטון אם תשובה זו משקפת את עמדתה הרשמית של מחלקת המדינה.

נזהרתי מליצור אצלם רושם של תשובה פזיזה ובלתי־שקולה והבטחתי לבדוק את המצב על־ידי התקשרות ישירה עמך.[2]

לבסוף הם הדגישו עוד פעם כי שני ההסכמים הנ"ל עלולים לשנות את המצב במועצה לחלוטין ולאפשר להם לנקוט ביזמה.

מסרתי להם היום את תשובתך והם חזרו על דבריהם מאתמול, אולם בצורה יותר פורמלית ומנוסחת.

הם יבדקו את האפשרות של דחייה בשיחותיהם עם משלחות אחרות וכל זמן שלא תתברר להם תגובתן, לא יוכלו להתחייב בנוגע לנוהל ביום ב'. ייתכן שיתפתח ויכוח על תכנית גארו ועליהם להתאים את התכסיס למהלך הדיונים. הם סיפרו לי שגארו מסר להם שאנו תומכים בתכניתו, דבר שהפתיע אותם. השיבותי להם שגארו סיפר לנו כי האמריקאים תומכים בתכניתו. כמו שהוא מפרש באופן בלתי־נכון את עמדתנו אנו, כן טועה הוא בהסברת עמדתם הם. הם אמרו לי באופן גלוי שהנם מודאגים פן נעודד איזה צד שהוא שתכנית גארו מתקבלת על דעתנו, כל זמן שאין לנו הבטחה שהיא יכולה להתקבל על־ידי עבדאללה וגם על־ידי החוגים הנוצרים מחוץ לכנסיה הקאתולית. הם ציינו שלא אבין מתוך כך שיש להם ידיעות כאילו הכנסיה הקאתולית היא בין התומכים של התכנית. מוטב אפוא לדעתם שבכלל לא נביע דעה רשמית על התכנית בשלב זה של הדיונים.

בברכה רבה,

גדעון רפאל

נ.ב. אם יידחה הדיון במועצה לזמן־מה, אולי כדאי לנצל את שהותו של אוברי [אבא אבן] בארץ לעיבוד ההצעה המשותפת הירדנית–ישראלית לשמירה ופיקוח על המקומות הקדושים.

2. בעקבות פגישה זו קיים גדעון רפאל שיחה טלפונית עם שרת. תשובת שרת היתה זהירה ביותר. הוא נמנע מלהתחייב בדבר סיכויי המשא־ומתן עם הירדנים ורק ביקש למסור לאמריקאים שארכה בת שבועיים תהיה רצויה מאוד לישראל. (ראה שרת אל איתן, 4.2.1950, 130.09/2344/3.)

76

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2447/9

ז'נבה, ט"ז בשבט תש"י
3 בפברואר 1950

הנידון: ועדת־הפיוס

שיחה עם מר יאלצ'ין: כידוע לך חלה מר יאלצ'ין מיד עם בואו לז'נבה. בהגיעי הנה שלחתי לו את ברכותי והעברתי אליו מברק איחולים מאליאס [ששון]. לפני שלושה ימים הזמינני למלונו ושוחחנו בנוכחות סגנו, מר ארלפ.

מצב בריאותו משתפר והולך והוא מקווה להשתתף בעבודת הוועדה כעבור שבוע ימים. הוא פתח באמרו: "הבטחתי למר ששון באנקרה לתת לכם שהות של חודש או שישה שבועות בכדי שתוכלו להתקדם במשא־ומתן עם עבדאללה וכי בינתיים לא אפעיל את הוועדה. הבטחתי זאת מילאתי באמנות." סיפרתי לו על מהלך המשא־ומתן והתברר לי שהוא בקי גם בהתפתחויות האחרונות. הוא הדגיש את הצורך ואת העניין שיש לכל הגורמים, לרבות טורקיה, בסיום מהיר וחיובי של המשא־ומתן. הוא ציין שלטורקיה יש רק עניין אחד במזרח התיכון: יציבות ושלום. אין לה כל מגמות טריטוריאליות לא בסוריה ואף לא בארץ ערבית אחרת. הוא סבור שקיים צורך במידה שווה בשבילנו ובשביל עבדאללה להגיע לידי הסכם של שלום.

ברצונו לפעול בז'נבה בכיוון של משא־ומתן ישיר בין הצדדים והוא שואל את עצמו אם הדרך המתאימה ביותר היא להעביר את המשא־ומתן בינינו לבין עבדאללה לתוך מסגרת פעולת הוועדה, כדי למשוך את המדינות האחרות ללכת בעקבותיו. הסברתי לו שאם כי אנו מעריכים מאוד את מאמציו להפגיש אותנו עם הערבים, הרי בשלב הנוכחי של המשא־ומתן עם ירדן לא תצמח כל תועלת מהפסקת השיחות הישירות במקום. מאידך יש להניח שלמצרים קשה יותר ללכת בעקבותיו של עבדאללה למשא־ומתן ישיר במסגרת פעולת הוועדה ויש על־כן לתת להם את זכות הבכורה. הסכמת המצרים, ובעקבותיהם של המשלחות האחרות כאן בז'נבה, לפגישות ישירות, תשפיע באופן ישיר וניכר על מהלך המשא־ומתן בינינו לבין ירדן. מר יאלצ'ין הבין יפה נימוק זה והבטיח להשפיע על המשלחות הערביות פה לזוז מעמדתן העיקשת.

ביקשתי את מר יאלצ'ין כי בכל השיחות עם הערבים יימנע מליצור אצלם אשליות, ובפרט כי ישכנעם שאין הם יכולים להעמיד כל תנאים לפתיחת המשא־ומתן ולצפות לוויתורים מראש. הדגשתי כי אנו מרגישים עצמנו די חזקים ומסוגלים להחזיק מעמד גם ללא הסדר סופי עוד במשך שנים רבות ולמעשה מתבססים אנו יותר ויותר במשך כל הזמן.

יאלצ'ין סבור שהגישושים והנסיונות להביא את הערבים למשא־ומתן ישיר עלולים להימשך עוד כארבעה שבועות. ברגע שהצדדים יהיו מוכנים לפתוח במשא־ומתן מעשי ידרוש הוא להעביר את מושב הוועדה לקושטא, ולפי חשבונו אפשר יהיה להתחיל בשיחות שם במחצית מארס.

התרשמתי מרצונו הכנה לקדם את המשא־ומתן הישיר. אולם עם זאת היתה בדבריו נימה שמצפה הוא לוויתורים מצדנו.

שיחה עם מר בואסנז'ה: לפני פגישתי עם מר אסקאראטה על עניין הפקדונות המוקפאים (את תוצאות השיחה הודעתי לך במברק צפון אמש)[1] ביקשני מר בואסנז'ה לסור אליו. הוא סיפר לי שהיתה לו שיחה ארוכה עם מונעם, אולם כי לא הצליח לברר בבהירות מהי עמדתו של זה האחרון לגבי משא־ומתן ישיר. מונעם השיב בשאלות ובפרט רצה לקבל הבטחה שישראל תגלה גישה יותר פייסנית. הוא ציין כדוגמה שאפילו במשא־ומתן על נושא כה מצומצם כפקדונות המוקפאים אנו לא גילינו כל רצון לפשרה. אילו היינו מעוניינים בתוצאות משא־ומתן ישיר, רצוי היה שלכל־הפחות השיחות הישירות של הוועדה המעורבת בדבר הפקדונות תסתיימנה בהצלחה. בואסנז'ה סבור שאם נוכל להתקדם בנושא זה ולחתום הסכם בזמן הקרוב בעשותנו הנחות קלות ואם נקל גם בנוגע לגיל בני המשפחה המותרים לשוב לישראל, עלול הדבר להשפיע באופן ניכר על האקלים המדיני ולעזור לוועדה במאמציה להביא את הערבים לפגישות אתנו.

שיחה עם ה"ה פאלמר ובארקו: הזמנתי אותם לארוחת־צהריים כדי לשמוע את הערכתם על המצב בוועדה. הם נוקטים באופטימיות זהירה בנוגע לאפשרות של משא־ומתן ישיר ובעיקר מתלבטים בבעיה שכפי הנראה למונעם אין סמכות מממשלתו החדשה לגלות יוזמה. לפי דעתם קשה להזיז את העניינים כל זמן שהמצרים לא יתנו הוראות ברורות למונעם או, מוטב, ישלחו איש אחר מחוגי הממשלה החדשה, בר־סמכות מוחלטת. הם החליטו לפנות בנידון זה לממשלה המצרית באמצעות שגרירם שם.

כבשיחות קודמות ציינו ה"ה פאלמר ובארקו שלהתקדמות המשא־ומתן בינינו לבין עבדאללה השפעה מכרעת על מהלך העניינים כאן, הן מבחינת המשא־ומתן הישיר, והן מבחינת פתרון בעיית ירושלים במועצת הנאמנות.

בברכה רבה,

גדעון רפאל

77

מ. עליאש אל מ. קומיי
M. Eliash to M. Comay

Recd 4.2 התקבל .Coded Tel. LI334 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 3 February 1950

Saw Strang my request. Found Wright present. I held forth according your IL382[1] and letter 1st February.[2] He read prepared statement, gist: (1) they believe no aggression intended against us; (2) they are friends, would always see peace kept; (3) they supply limited quantities, our statement re

76

1. ראה מס' 52 והערה 8 שם. מברקו של רפאל, GN6, מיום 2.2.1950, בתיק 130.09/2302/8.

77

1. מס' 60.
2. קומיי אל עליאש, 1.2.1950, 93.04/38/8.

Egypt[3] highly exaggerated; (4) usual argument treaty obligations, defence purposes, particularly Egypt where they keep armed forces; (5) they must proceed gradually with us, main decision rests with Bevin who resumes work on Monday. List concessions so far ready includes military supplies non-service nature, also all commercial explosives including ICI order Ministry *Bitachon* [Defence] and other supplies describable as commercial including aircraft. Also willing admit accredited representative inspect all aircraft developments and usages. Then Wright took me Furlonge[4] who preparing detailed list concessions. Discussed fully Holland, Canada, possibilities but this must wait Bevin's decision. After additional arguments Strang concluded: "I did not, repeat not, say no to your proposal of direct supplies, I only said decision hands Secretary State." Report follows.[5] On receipt list Kidron will meet Koslovski[6] Paris for consultation.

Eliash

78

מ. נמיר אל מ. שרת
M. Namir to M. Sharett

העתק: 130.11/2512/1

מוסקבה, ט"ז בשבט תש"י
3 בפברואר 1950

סודי – על־ידי בלדר

מר שרת היקר,

זה החודש החמישי שאין כאן נספח מסחרי[1] וכשלושת רבעי שנה שלא קנינו כאן ולא כלום.

מבחינת התאריכים יוצא שהפסקנו כאן כל פעולה מסחרית בערך החל מאותו יום שהגשנו רשמית לווישינסקי בקשתנו לאשראי מסחרי.[2] אין בשעה זו שום סימן לכך שקבלת אשראי כזה צפויה לנו בזמן הקרוב. אף־על־פי כן ברור לי שהפסקת הקניות המוחלטת אינה מוצדקת מבחינה מדינית, גם אם נניח שמבחינה כלכלית טהורה אין הן כדאיות. (גם בעבר היה צורך להיאבק בכל פעם לחוד עם האוצר על השגת הסכמתו לקנות כאן משהו, אולם לאחר מעשה, שוב בכל פעם לחוד, החששות להפסדים נתבדו.)

3. ראה מס' 44.
4. ג'פרי פרלונג, ראש המחלקה המזרחית במשרד החוץ הבריטי.
5. ראה דין־וחשבון של עליאש, 6.2.1950, 93.04/36/14.
6. פנחס קוזלובסקי (ספיר), המנהל הכללי של משרד הביטחון.

78

1. הנספח המסחרי של צירות ישראל במוסקבה, משה בז'ראנו, סיים את תפקידו בחודש ספטמבר 1949.
2. אנדריי וישינסקי, שר החוץ של ברית־המועצות. בקשתה של ישראל לאשראי הוגשה בפגישת גולדה מאירסון ונמיר עם וישינסקי באפריל 1949 – ראה כרך 2, מס' 496.

מדיניות מסחרית כלפי ברית־המועצות לפי השיטה "או הכול או לא כלום", לא תוכרע לטובתנו, כשם שאין שחר לשיטה זו בחיים המדיניים בכלל.

אני משתמש במונח "קניות", בלי לנגוע באפשרויות האקספורט של סחורותינו לברית־המועצות, כיוון שלדעתי צריך לחדש כאן קניותינו, לפי שעה, גם שלא על בסיס של הדדיות. עוד אנו נמצאים במצב מדיני, שאינו משחרר אותנו מ"השקעות" מסוימות, גם אם שום רווח מידי אינו כרוך בצדן.

איני יודע, היכן וכיצד נתבררו שאלות המסחר עם רוסיה. אולם, אם נכונה השערתי שבעיה זו נשקלה בלי להביא בחשבון במידה מלאה את הצד המדיני שבה, הרי זה בירור לקוי ומסקנותיו גם הן לקויות בהכרח.

יצויין שמאז נסיעת מר בז'ראנו מכאן לא הוצע לנו מהארץ אפילו פעם אחת לנסות באיזו אופראציה מסחרית. סחר החוץ הרוסי יכול ויוכל להסתדר בלעדינו. אפשר להצטער על מצב זה, אבל אין בכוחנו לשנותו, כשם שלא בקרוב יחלוף לחלוטין הצורך שלנו לחפש אחרי תמיכה רוסית בעניין זה או אחר. אפס גמור בסעיף ססס"ר במאזננו המסחרי לא יחזקנו.

למעשה, אני מבקש לסיים את פרשת החיפושים ולקבוע מועמד, שיתאים יחד עם זאת גם לתפקיד של יועץ הצירות. בשיחתנו בפאריס אמרתי (ובארץ לה"ה איתן, אלישיב ורדי)[3] שאפשר למזג את שני התפקידים ושזאת גם דעתו של מר א. לבבי, המעוניין, אגב, לחזור לעבודתו הקודמת או לתפקיד דומה במשרד החוץ.

הנני חוזר ומדגיש הודעותי הקודמות שלמילוי השליחות בשטח המסחרי אין הכרח באיש־עסקים דווקא. רצוי יותר שיהיה בעל השכלה משפטית או בעל ניסיון בניסוחים יורידיים (לעריכת חוזה וכדומה). הכול, כמובן, בתנאי של התאמה לפעולה מדינית כללית כאן.

בכבוד רב ובברכה, שלך,

מ. נמיר

79

מ. שרת אל ד. בן־גוריון
M. Sharett to D. Ben-Gurion

העתק: 130.02/2403/18

תל אביב, י"ח בשבט תש"י
5 בפברואר 1950

בשיחה אגב ארוחת־ערב בביתו של הציר הבריטי, ביום ה', 2 בפברואר 1950, אמר לי סיר [אלכסנדר] נוקס הלם בין השאר כי הידיעות שאנו מסתמכים עליהן לגבי אספקת נשק בריטי למצרים, לוקות בהפרזה כפולה: ראשית, הנפח האמיתי של האספקה מצומצם בהרבה מהנקוט בידינו, ושנית, גם הנתונים האמיתיים אינם מייצגים את הכמויות שכבר נשלחו, אלא מתייחסים לתהליך של משלוח שיימשך פרק זמן לא קצר.

3. חיים ורדי, המזכיר הכללי של משרד החוץ.

הציר הבריטי נמנע בכוונה בולטת מנקיבת סוגי נשק, מספרים, ומועדים.

הודעתי לו בהזדמנות זו את ההוראה שנתנו לצירנו בלונדון[1] לעורר מחדש שאלת מכירת נשק כבר לנו ובייחוד הדגשתי את הצורך הדחוף, כהוראת שעה וכהקלה פורתא לעת־עתה, לאפשר לנו רכישת המטוסים המוצעים לנו בהולנד.

הוא הבטיח לפנות בעניין הולנד לממשלתו מבלי שהתחייב במפורש על המלצה חיובית.

רצוי שמחלקת חבר העמים הבריטי תזכיר לציר את הבטחתו ותשתדל לברר את יחסו לעניין.[2]

בהמשך השיחה אמר סיר נוקס, כי עניין פנייתנו בדבר השגת הקלות להכשרת מספר קצינים באנגליה לא נשתכח ולא נרדם אלא נמצא ב"עיון פעיל".

הוא התעניין מאוד לדעת בהמשך הדברים אם ובאיזו מידה מסתננים לארץ בתוך זרמי העולים ממזרח אירופה סוכנים קומוניסטים פעילים הבאים בשליחות מיוחדת.

מיש

80

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

מברק מוצפן P8
נוסח יוצא: 130.09/2377/1

תל אביב, 6 בפברואר 1950

להלן הוראות בדבר יחסיכם עם הנציגים הסינים. כיוון שהכרנו במשטר החדש אין לקיים יחסים רשמיים עם הלאומיים ואין להימנע מיחסים כאלה עם העממיים. בדעתנו לעשות במשך הזמן הצירות במוסקבה צינור תקין למגע עם הממשלה העממית.[1] הנכם חופשיים לקיים יחסים אישיים אך ראוי לשקול בכל מקרה דוגמת הבריטי וההודי.

איתן

79

1. ראה מס' 60.
2. ראה גם מס' 77.

80

1. ראה מס' 53.

81

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 8.2 התקבל .Coded Tel. W695 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/7 :נוסח יוצא

Washington, 7 February 1950

Despite previously expressed concern Morg[enthau]'s methods and unanimous opinion members Embassy advisability call off Green, Murray, appointment[1] I finally agreed their seeing President this Friday following reasons:

(1) First time since war these two leaders will visit White House together, thus demonstrating united support American Labor of Israel. (2) For reasons timing and coordination would prefer their visit follow presentation our material to Acheson, but no assurance this possible near future if Friday's visit postponed. Hence choice lay between latter or possibly no visit at all. (3) Discussed matter Potofsky,[2] Dubinsky.[3] Though both appreciated my arguments I felt our influence on them and other prominent Jewish Labor leaders would weaken if missed opportunity this unusual A.F.L.–C.I.O. combined operation with its possible dramatic effect general and Labor public here and abroad.

Glad your IW426[4] later confirmed my course. I decided not see personally Murray, Green. My direct contact with them kept through trustworthy members their organizations primarily in order avoid possible undesirable effects Acheson if arms sole topic their interview. Am preparing following agenda: arms, Jerusalem, new loan and technical assistance via Point Four. They will base their intervention on American Labor's interest Israel as stronghold democracy Mideast. This also keynote their press statement.[5]

Keeping Morg[enthau] informed, who apparently disappointed at not being delegation. But his participation would destroy value interview both

81

1. פגישת מאריי וגרין עם הנשיא טרומן נולדה בעקבות פעולתו המדינית של מורגנתאו והיתה קשורה בתכניתו להפגיש את ראש הממשלה בן־גוריון עם הנשיא – ראה מס' 39, 71. אנשי שגרירות ישראל בוואשינגטון הסתייגו מהפגישה מחשש שמא תפגע במשא־ומתן שהתנהל אז עם מזכיר המדינה אצ'יסון לאספקת נשק לישראל (ראה א. אילת אל ה. מורגנתאו, 6.2.1950, 93.08/377/2). לפני הפגישה הבריק בן־גוריון אל מורגנתאו, ביקש שמאריי וגרין יתייעצו לפני הפגישה עם אילת והתווה את הנושאים העיקריים התלויים ועומדים ביחסים בין ישראל וארצות־הברית (ראה ד. בן־גוריון אל ה. מורגנתאו, Y674, 6.2.1950, 93.01/2202/7).
2. ג'ייקוב פוטופסקי, מנהיג פועלים בארצות־הברית, נשיא האיגוד המאוחד של עובדי ההלבשה.
3. דוד דובינסקי, מנהיג פועלים בארצות־הברית, נשיא איגוד עובדי הלבשת נשים בניו יורק.
4. שרת אל אילת, 5.2.1950, 130.09/2308/5.
5. ראה מס' 85.

White House and public. Learned he asked for appointment Acheson. I see no reasons intervene and will volunteer no advice unless he asks. Suggest you abstain any pressure on him this connection.

Elath

82

א. הלוי[1] אל ש. אלישיב
E. Halevy to S. Eliashiv

העתק: 130.02/2457/19

בוקארשט, כ' בשבט תש"י
7 בפברואר 1950

(א) ענייני העלייה

היתר היציאה נמשך והולך באותן המידות ובאותו קצב.[2] בחודש ינואר יצאו כאלף נפש. לפי מה שמתרחש במשרד הדרכונים הרומני ולפי עומס העבודה במחלקת העלייה שלנו יש להניח שהחודש נגיע אף למספר יותר גדול. אנו מעריכים את מספר הבקשות לדרכונים שהוגשו על־ידי יהודים בכל רחבי רומניה בזמן האחרון לעשרים, עשרים וחמישה אלף. במ[ספר] זה כלולים אפוא, 50–60 אלף נפש. עד היום הוצאנו – במשך כל השנה – כ־45 אלף אשרות, זאת אומרת רשיונות עלייה ל־100–125 אלף נפש לפחות. פירושו של דבר כי עדיין לא כל אלה שקיבלו אשרות השתמשו בהן. מסתבר כי רק כעת החלו היהודים בהמוניהם לסדר את ניירותיהם ולהגישם למשרד הדרכונים. בשבועות האחרונים פונים אלינו אלפי אנשים, בכתב ובעל־פה, על־מנת לקבל אשרות.

קשה לקבוע בדיוק את העקרונות לפיהם פועל משרד הדרכונים הרומני. מתוך התחקות אחרי הנעשה בו ואופי עבודתו אפשר להעלות אי־אלה כללים המשמשים כיסוד:

(1) למעט כל־כמה שרק אפשר לתת רשיונות יציאה לנוער.
(2) להגביל ככל האפשר את הלחץ העצום של הגשת בקשות.
(3) לנהוג באדיבות כלפי ציבור המגישים.

כנראה שהשלטונות הופתעו לא מעט למראה הזרם ההמוני האדיר של הבקשות, ויש שהם עומדים נבוכים. למדנו זאת מתוך ההוראות הסותרות המתחדשות מדי פעם בפעם במשרד הנזכר לעיל. יש אשר הוראות אלו מתחלפות במשך יום אחד. הפכפכנות זו בנוהג נובעת ודאי מהספירות העליונות. לקבל או לא לקבל בקשות, זוהי הדילמה הניצבת חדשים לבקרים אי שם בצמרת השלטון. לתוך הסדק הזעום שנפרץ בתחילת נובמבר הסתערו עשרות אלפים יהודים והם מתאמצים להרחיבו. נאבקים על כך בהשתמשם בכל הצורות החוקיות הקיימות במשטר זה.

לפני שבוע עמדו שוב, בחצר המחלקה לדרכונים וברחובות הסמוכים, למעלה מארבעת אלפים יהודים. החשמלית העוברת שם עמדה מלכת מאין מקום מעבר. ראשי

82

1. אליעזר הלוי, הממונה על צירות ישראל בבוקארשט.
2. ראה מס' 38; כרך 4, מס' 439.

הביטחון יצאו לגזוזטרה להסתכל במחזה ואולי גם ללמוד את התופעה הזאת. באותו יום חולקו למעלה משלושת אלפים טפסי בקשות. למחרת הודיעו כי עַד חודש אפריל לא יחולקו יותר טפסים. הנימוק הוא כי הוגשו יותר מדי בקשות. (אין גם בעניין זה נוהג אחיד במדינה. ביאסי, למשל, הודיעו כי רק באוקטובר שנה זו יקבלו בקשות, בטרנסילבניה מוסיפים לקבל גם כעת.) גם תאריכי התשובה מוזזים לחודשים מתרחקים והולכים: יוני, יולי, רוצים להגביל את הלחץ בקביעת אפיק מוקדם במינימום, מין מיטת סדום להתפרצות לעלייה. אולי יש אמת בדעה הרווחת כאן כי האפיק הוא – כוח הקיבול הנורמלי (במינימום) של "טרנסילבניה".

לחץ זה של יהודים הגיע עד... "הוועד היהודי הדמוקרטי".[3] משרדי ברקו פלדמן,[4] שרבן־ליבוביץ[5] ואחרים מלאים יום־יום יהודים הבאים לבקש מהם "אינטרבנציה" להחשת מתן הדרכון. צא ולמד מה גדול כוח הדחף של יהודים סתם, עקשנים לעלייה, המכניסים מחדש, לאחר שנה של חיסולים, רדיפות והתפארות באינקאדראציה, את הסיטרא אחרא של ה"עמיגראציע". עיתונם מגדף בשצף קצף את הציונים המחדירים "כאוס". מפרסמים מכתבים על הסתלקות מאשרות, משדרים ברדיו על "הריאקציה הציונית בחיים היהודיים" ומקבלים החלטות על "מלחמה עד חרמה בציונים". ובמשרד... מוכרחים לקבל את היהודי הלוחץ על "נציגו היחיד" להחיש לו את הפספורט (ולשונות רעים מוסיפים כי אולי הם בעמקי לבם מפיקים הנאה מכך, כי [כך] אפשר להוכיח לשלטון שיש להם קשרים אמיצים עם ההמונים וכי ההנחה שזמנם עבר אינה נכונה). בזמן האחרון מדברים הרבה על כוונת הממשלה לחסל את הוועדים הלאומיים של המיעוטים מתוך נימוק שהם מילאו כבר את תפקידם.

כזהו המאבק הנטוש כיום כאן בין היהדות המתפרצת לארץ לבין היצר־הרע של השלטון בבעיה זו אשר גם כשהוא כובש את עצמו הריהו כמתקנא במעשהו הטוב, בועט בו וחוזר מדי פעם לסורו. למותר הוא להגיד כי אנו מלווים את ההיאבקות הזו בכל יכולתנו בסעד, בעידוד ובהדרכה. אין ספק כי מאבק זה הוא הגורם המכריע במערכה על העלייה מארץ זו.

תהליך זה אינו שלם ולעתים משתבש מפאת העובדה שהצירות אינה פועלת בו כגוף עצמאי. מבחינה רשמית, דיפלומטית ופורמלית אנו רק האינסטנציה האחרונה הנותנת את הוויזה. לגבי הרומנים אין אנו קיימים כצד הרשאי והיכול להשתתף בבחירת האנשים ובכיוון כל הפרוצס הזה. מצב זה אינו חדש; הוא היה קיים מאז שהגענו לכאן, אולם הוא הובלט כעת יותר לרגלי התזוזה הקלה שחלה ביציאה. הרומנים מקיימים בקפדנות את עמדתם שהוצהרה בנובמבר המוציאה את הצירות מתחומי משא־ומתן בשאלת העלייה. זהו מצב נתון שיסודו בקו מדיני מסוים של ממשלת רומניה ושאינו תלוי בתקן זה או אחר של צירותנו. (צריך להגיב עליו באמצעים שונים. לדעתי, על־כל־פנים, אין התגובה צריכה להיות מונחת בקו של "פיוס".)

בתנאים אלה של חוסר הסדר והיעדר כל מגע בשאלה העיקרית לא קל לסכם משהו ודאי לגבי כוונות וסיכויים. מן ההכרח הוא להיאחז בהשערות הבנויות אמנם על נתונים ריאליים, הסתכלות ורשמים אבל החסרות את הידיעה המדויקת על הנעשה לפני ולפנים של הצד השני. עם הסתייגות זו נראים לי כקרובים למציאות הסיכומים דלקמן:

3. "הוועד היהודי הדמוקרטי" – ארגון המפלגה הקומוניסטית הרומנית בקרב יהודי רומניה.
4. בָּרקו פלדמן, המזכיר הכללי של הוועד היהודי הדמוקרטי.
5. הרמן שָׁרבאן־לייבוביץ, ממנהיגי הוועד היהודי הדמוקרטי, ציר בפרלמנט הרומני.

(א) היציאה תימשך לעת־עתה בשיעור דומה, פחות או יותר, לזו של עכשיו. הגורמים שהפעילוה ושעליהם כתבתי במכתבי מ־11.12.1949[6] – גורמי לחץ בעיקרם – נותנים עדיין את אותותיהם.

(ב) שתי הקטגוריות: הורים לילדיהם וילדים להוריהם, תהוונה גם להבא את עיקר העולים. בזמן האחרון גדל גם מספר הנוסעים לקרובים סתם ומסתננים גם אנשים בגיל הבינוני, 35–45, אבל אחוז הנוער מינימלי ביותר. כמעט כל חברי תנועות הנוער לשעבר הגישו בקשות, לאחר שחלה הקלה בעניין התעודות; כדי לקבל טופס של בקשה יש צורך להראות רק אשרה.

(ג) לא הוכרע עדיין אצל השלטונות כיצד לנהוג לגבי יציאתם של עסקנים ציונים בעלי־שם. לפי ידיעותינו נמצא הדבר בדיון.

(ד) מאידך, מתגברת ותתגבר בקצב מזורז הן בקשר עם היציאה והן מפאת המצב הפוליטי בארץ הזו פעולת השמצה נגד מדינת ישראל והציונות.

לאור זה יש לכלכל את מעשינו והוא: לריב את ריב היהודים כאן, ואם כי, מתוך שטנה ועיקשות, הוגבלנו במישרים הרי בעקיפים חלקנו רב בסערה הזאת, ומקומנו בה נכבד.

בברכה,

א. הלוי

83

י. ברזילי אל מ. שרת
I. Barzilai to M. Sharett

מקור: 130.11/2502/10

וארשה, כ"ב בשבט תש"י
9 בפברואר 1950

שרת היקר,

הצטערתי מאוד, שלא ניתן לי – לא באשמת שנינו – במידה מספקת לשוחח אתך ולברר עניינים שונים. אני מקווה, כי שמעת מפי אלישיב סקירה מפורטת על פעולתי בארץ.[1] נראה לי, כי ביקורי בארץ היה מועיל. לא היו לי אשליות מלכתחילה כי אפשר לפתור בעיות סבוכות במלואן על־ידי ביקור בארץ. אך במידה שהתכוונתי לקדם עניינים, למנוע דברים ולעודד סידורים – עלה משהו בידי לעשות.

במרכז טיפולי היה עניין הקליטה של העלייה מפולין. השתדלתי למצות את רוב האפשרויות והדרכים להצגת הבעיה ולקידום פתרונה. אני מודה לך על סידור הופעתי בפני הממשלה. השתדלתי להציג את עניין הקליטה בהתאם למוסכם בינינו – לא מתוך הרגשות מוסריות, שיש להעניק זכויות־יתר לשארית־הפליטה הפולנית, אשר מקום

6. המכתב, מיום 10.12.1949, בתיק 130.02/2457/19.

83

1. ברזילי שהה בארץ מסוף דצמבר 1949 ועד אמצע ינואר 1950 כדי לבדוק את תנאי הקליטה של העלייה מפולין.

מיוחד לה במרטירולוגיה ובהירואיקה של עמנו, כי אם מתוך בחינות ענייניות־תכליתיות, הקובעות את גורל העלייה מפולין.[2] היתה אוזן קשבת מצד חברי הממשלה לנימוקים ולהסברה.

טובה היתה גם הפגישה עם העיתונאים וההד בעיתונות היה משביע־רצון.

קיימתי מגע מהודק עם הוועד הציבורי לקליטת העלייה מפולין, וערב צאתי מן הארץ השתתפתי באסיפת יוצאי פולין, בה קרה גם ה"נס" של התלכדות הפלגים השונים והארגונים השונים של יוצאי פולין למסגרת משותפת אחידה. ואולי במקום התחרות עקרה תצמח פעילות פורה.

נפגשתי עם הוועדה המרכזת של הוועד הפועל של ההסתדרות, עם נציגי בעלי התעשייה, עם נציגי התנועות הקיבוציות, המושבים, האוניברסיטה, עם מוסדות הקליטה של הסוכנות, עם אנשי "עמידר" ומרכז לקואופרציה, ביקרתי במחנה עולי פולין – באחת, נפגשתי עם רוב הגורמים, שיש להם נגיעה כלשהי לענייני הקליטה, לענייני שיכון ותעסוקה, לעניין סידור המחנות וכו'.

כאמור, איני משלה את עצמי, כי סולקו הקשיים, אך אני תקווה, כי נתבררו באופן מועיל סוגיות אחדות ומשהו התקדם.

יחד עם ד"ר שמיר[3] עסקתי בקידום הביצוע של החוזה המסחרי עם פולין. הקדשתי לעניין זה פרק בדברי בפני הממשלה. הרגשתי הסתייגות־מה מצדו של השר יוסף,[4] אשר משום־מה העיר הערה, כי החוזה הוכן על־ידי אנשים המכירים את הארץ מן הצד התיאורטי ולא המעשי. השיבותי, כי בהכנת החוזה עסקה בפולין אחת המשלחות הבקיאות והרפרזנטטיביות ביותר (ד"ר מירון,[5] ד"ר גרינבוים[6] וד"ר בזנר[7]) ואנשיה קובעים במידה לא מעטה את גורל סחר־החוץ של מדינתנו.

נראה לי, כי יתר חברי הממשלה הקשיבו מתוך הבנה לטענותי ושמחתי לשמוע, שראש הממשלה הטיל על לשכתו לברר מתוך יחס חיובי את האפשרויות של זירוז ביצועו של החוזה המסחרי.

[.....][8]

תמה ונשלמה פרשת הארגון הציוני בפולין,[9] אין עוד מפלגות ציוניות ואין עוד קרנות, ואין עוד עיתונות ציונית, והעיתונות היהודית הלא־ציונית מנהלת תעמולה נגד העלייה ומפרסמת "מכתבי חרטה ונסיגה" של יהודים המוותרים על עלייתם. לפני ימים אחדים הופיע גם מאמר מקיף בעיתון המרכזי הפולני של פ.ז.פ.ר. – מפלגת הפועלים המאוחדת (המפלגה השלטת במדינה) תחת הכותרת "המצב בישראל ותעמולת העלייה"; המאמר מתאר את מדינת ישראל כמשתעבדת לאימפריאליזם האמריקאי, כנתונה במשבר כלכלי חמור, כנוקטת קו אנטי־קומוניסטי תקיף במשטר חייה הפנימיים, וקורא את היהודים לא להמיר מולדת סוציאליסטית־עממית במולדת רכושנית־נצלנית. במאמר מודגש, שאקטיביסטים ציוניים יעלו, אך אנשי־עמל סתם יבחרו להישאר

2. על דעותיו של ברזילי על דרכי הקליטה של העלייה מפולין ראה כרך 4, מס' 409.
3. יצחק שמיר, יועץ מסחרי בצירות ישראל בפולין.
4. דב יוסף, שר האספקה והקיצוב.
5. גרשון מירון, מנהל המחלקה הכלכלית במשרד החוץ.
6. היינץ גרינבאום, המנהל הכללי של משרד המסחר והתעשייה, 1949.
7. יצחק בֶּזנר, המפקח על מטבע זר במשרד האוצר, עד נובמבר 1949.
8. פסקאות אחרות, העוסקות בפגישותיו של ברזילי בארץ, לא הודפסו כאן.
9. ראה מס' 10.

בפולין. (את תוכן המאמר כולו אני מעביר לחוד.)[10] למאמר ניתן פירסום רב – ברדיו וגם בעיתונים מרכזיים אחרים.

באותם הימים התקיימה גם ישיבת הסיים הפולני ובה דובר רבות על חוק ריתוק כוח הקדרים המקצועיים למקצועם ולענף עבודתם. המאמר והדיון בסיים עוררו דאגה וגם בהלה בחוגים היהודיים, הנוטים בדרך כלל לרגישות בהולה ומה עוד כשאין היא נטולת־יסוד. יחד עם זאת עובדה היא, כי בחודש ינואר פחת במידה ניכרת מספר רשיונות העלייה. כמו־כן הופיעו גם הסירובים הראשונים לעלייה במקרים אחדים.

החלטתי לבחון את המצב על־ידי פגישה עם המקור הראשון. נפגשתי עם שר החוץ בפועל, מר וירבלובסקי, ועם השר למינהל ציבורי (פנים), מר וולסקי. השיחות היו ארוכות ומקיפות ונידונו בהן עניינים שונים. בענייני העלייה – השיחה עם השר וולסקי היתה מקיפה ומפורטת יותר.

שאלתי הראשונה, אשר כיוונתיה אל שני השרים היתה – האם חל מפנה במדיניות העלייה של הממשלה? האם יש לראות במאמר הנ"ל דברי תעמולה מפלגתית או גילוי רשמי של מפנה ביחס השלטונות לעלייה? בהזדמנות זו השגתי את השגותי לתוכנו של המאמר, להערכתו את המצב בישראל ובייחוד טענתי נגד הקשר שקושרים בין הערכתם הם את ישראל לבין היחס לעלייה, אשר בא לידי ביטוי במאמר. חזרתי והדגשתי את הקשר שבין גידולנו והתבססות ריבונותנו. יחד עם זאת הזכרתי להם, שמבחינת שוני המשטרים בין ישראל ופולין אין הבדל יסודי בין המצב היום לבין המצב בימי הכרזת חוק העלייה מפולין ונוסף על כך גם אז לא חוקקו את החוק מכיוון שפולין רוצה לפלוט יהודים מבחינה מדינית־חברתית וכלכלית, כי אם מתוך התחשבות עם רצונם של היהודים לצאת, למרות שמצבם החומרי אינו קשה. התחשבו עם הנימוק של הגדרה לאומית עצמית, עם הקושי לשאת את הבדידות על קבר אבות ואחים, עם הרצון להתחבר עם קרובים ובני־משפחה, עם הכמיהה לחיות בקרב בני עמם וכו׳. נימוקים אלה שרירים וקיימים ביתר שאת – אמרתי.

תשובתו של וירבלובסקי היתה, כי המאמר מבטא את עמדת המפלגה, הסבורה, כי היהודים נהנים משוויון אזרחי מלא ויש להזהירם בפני דרך נדודים בלתי־בטוחה, ולחנכם להיצמד למקום חייהם ועבודתם. אין זה סותר את עמדתה היסודית של הממשלה והמאמר אינו בא לבשר מפנה. היו ויהיו עליות ומורדות בקצב העלייה, אך אין שינוי קו.

דברים דומים ביטא השר וולסקי. הוא הדגיש בהבלטה, כי אין ריוויזיה בעמדת הממשלה. כאשר טענתי נגד האטת קצב הוצאת רשיונות העלייה, השיב, כי דבר זה קרה בינואר (הוציאו רק כ־800 דרכונים), אך מעתה יגבירו את הקצב כדי 1500–1800 לחודש. בהתאם לכך אישר לחברת "אורביס" את חתימת ההסכם אתנו בקשר לתחבורה ימית של 750 נוסעים, נוסף על 1000 ברכבות. טענתי, כיצד מתיישב המספר הזה עם מספר הבקשות לעלייה מאחר שבאחד בספטמבר מסתיים על־פי החוק מפעל העלייה. השר השיב – התאריך ההוא אינו נוקשה כל־כך, הוא אוריינטציוני (בנידון זה הנוסח של מר וירבלוסקי חמור יותר; הוא הדגיש, שעד האחד בספטמבר "צריך העניין להיגמר"), ואולי נוכל בעתיד הקרוב להעלות גם את המכסה החודשית.

עד כאן לעניין הקצב. ומכאן עברתי לעניין הסיווג של העולים. עד עתה ידוע לי, כי עיכבו יציאת רופאים והנה רווחות ידיעות וישנם גם מקרים של סירובים לטכנאים

10. על המאמר "בטריבונה לודו" ראה ב. ניב אל אלישיב, 9.2.1950, 130.11/2502/10.

ולבעלי מקצועות שונים. השר השיב – לפי שעה קיימת החלטה לגבי רופאים, הם לא יוכלו לעלות. המחסור ברופאים כה חמור, שאין אנו יכולים בשום אופן להרשות לעצמנו את שחרורם כרגע. לגבי סוגים אחרים אין החלטה. אין זאת אומרת, שיתנו לכולם לנסוע, אך לא נקבע סוג שיעכבוהו בשלימות. הדברים טרם מבוררים עד הסוף. את השיחה בסעיף זה סיכם: נעלה את מכסת העלייה החודשית. אין כל מפנה בעמדת הממשלה. החיים יעלו בעיות, מְנוֹפִים וסייגים, נצטרך להתחשב בהם ונוסיף לעמוד בקשר.

נדברתי אתו לשיחה נוספת בעניין הקרנות. החלפנו רק מלים אחדות בסעיף זה. הוא הודיע, כי הכספים בינתיים מוקפאים ואשר להמשך פעילותו של המדור המשפטי – עליו להתייעץ ונשוחח עוד.

בשיחתי עם וירבלובסקי העליתי את שאלת ירושלים. סיפרתי לו על התקדמותה של ירושלים ועל רצוננו להפכה בירה ממש על־ידי פיתוחה ועל־ידי העברת מוסדות הממשלה אליה. כמובן, הוספתי, אין אנו רוצים בסכסוך עם או"ם. גרמתם לנו אפתעה (1) על־ידי הצבעתכם, (2) על־ידי הימצאותכם בחזית משותפת בעניין זה עם הוואטיקן והעולם הנוצרי. וירבלובסקי השיב "אתה יודע היטב, כי רצוננו ורצונו של הוואטיקן הם מנוגדים. בו בזמן שאנו בעד קיום כולל של החלטת נובמבר 1947 ובינאום ירושלים כפוף למועצת הנאמנות, הוואטיקן רוצה לעקוף את מועצת הנאמנות ואינו דבק כלל בהחלטת עצרת האו"ם מ־1947."

נכונים הדברים – השיבותי – ומכאן שגיאתכם. נתקבלה בעזרתכם החלטה, אשר פירושה וביצועה אינו לפי רוחכם ורצונכם, כי אם לפי רצון אלה, שבכוחם לעקוף את מועצת הנאמנות. הפעם לא מיזגתם נאמנות לעיקרון עם ראיית הנולד, עם ראיית ההחלטה בהתגשמותה.

הוא טען – בין שתי ברירות רעות (חלוקה עם שלטון אימפריאליסטי באמצעות עבדאללה ומדיניות בלתי־בטוחה מצדכם או נאמנות לעיקרון עם סכנה שאחרים יסלפוהו) בחרנו ברע במיעוטו. חוששני – אמרתי – כי בחרתם גם מנקודת השקפתכם ברע בגודלו, כי בינאום פירושו הממשי הוא שלטון ישיר של גורמים זרים, שאינכם שותפים לו ואינכם רוצים בו.

שר החוץ שלנו – הוספתי גם – מקווה ומעריך, כי ברית־המועצות והדמוקרטיות יראו בעין טובה את התבססותה של ישראל בירושלים בהתאם לזכויותיה. על כל אלה לא באה התשובה, כי אם חיוך, המאשר כאילו את הנחתי.

בסעיף העלייה – כתבתי.

חזרתי לעניין הציר של פולין בישראל.[11] זוהי נקודה, שהצדק כולו אתכם – אמר. אך אנא האמינה לי, כי אמת הם דברי שרק קשיינו הפנימיים הם הסיבה ותו לא. אנו מפגרים מאוד בעניין זה. אין לנו צירים ברומניה, בהונגריה, באלבניה, בסין, בהינדוסטן ופאקיסטן, בשוודיה, בכל העולם הערבי. ואנו מעוניינים מאוד בארצות הללו מבחינה מדינית וכלכלית ומתלבטים ונתונים במחסור.

אמרתי – החיים מתפתחים. בינתיים מגיעים אלינו צירים. פעם היתה הקונסוליה הפולנית אחת הנציגויות המרכזיות. היום קונסול אינו ברום המעלה. פעם יכול היה לראות שרים. הפעם מסתדר הפרוטוקול הדיפלומטי – מי מקבל שגרירים וצירים, ומי

11. ראה כרך 2, מס' 398 והערה 15 שם.

קונסולים. ויכולה להתקבל הרגשה מוטעית אצל נציגיכם, כאילו מצד מוסדות ממשלתנו נשתנה היחס לרעה. לא כן הוא.

תשובת השר היתה: כאמור, הננו נוטלים על עצמנו את אשמת היעדרו של צירנו בישראל ולא נוכל לטעון פורמלית נגד סדרי הפרוטוקול הדיפלומטי המקובל אצלכם. אך ברצוני להדגיש שאנחנו איננו מדקדקים ומחמירים כל־כך, ולמען העניין והיחסים הטובים אנו נוהגים לקבוע ראיונות לא תמיד על־פי ההירכיה הרשומה בפרוטוקול הדיפלומטי, ובייחוד כשמדובר בנציג מרכזי של מדינה זרה גם אם דרגתו אינה גבוהה ביותר בסולם התארים הדיפלומטיים. ויותר מזה, אתה יודע היטב, כי שר החוץ וראשי מדינתנו נהגו לקבל את נציגי הסוכנות היהודית ונציגי הציבור בארץ־ישראל, בטרם היתה מדינת ישראל ולא דקדקנו כל־כך. אני מקווה, כי אפשר למזג נוהל פרוטוקולרי עם רצון טוב ושכל ישר.

השיבותי: כולנו סובלים לעתים מחוקיות הפרוטוקול. אני מבטיחך כי אנו מעוניינים לקיים יחסים תקינים וטובים עם נציגותכם בישראל. רציתי להעיר את תשומת־לבך, כי היעדר צירכם באופן אובייקטיבי מוריד את מעמד נציגותכם לעומת נציגותן של מדינות אחרות, אשר שלחו צירים לישראל. (שלחתי מברק בתשובה לשני מברקי אלישיב, כי לדעתי מוטב למנוע סידור הפוגע בקונסול הפולני בתל אביב.)

[.....][12]

השיחה ארכה שעה וחצי. השתדלתי למסור את תוכנה, אך לא קל לי להגדיר את תוצאותיה ונראה לי שאצטרך לחזור ולדון בסוגיות הנ"ל.

ברור, שאנו נכנסים שוב לתקופה חדשה של דאגה וטיפול מוגבר בעניין העלייה, ואם גם לא חל מפנה יסודי, נחוץ להאזין אל רחשי התמורות האפשריות ולהיות ער להן למען מנוע התפתחות בלתי־רצויה.

דרישת־שלום לצפורה ולבני־ביתך. אני דורש בשלומך הטוב.

י. ברזילי
ציר ישראל בפולין

84

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

רישום שיחת טלפון: 130.03/2015/9

[תל אביב], 10 בפברואר 1950 (שעה 12.45)

מר אבן מסר כי מועצת הנאמנות עומדת לדון ולהצביע על ההצעה הסינית והיא, שעליה לגשת לניסוח חוקה לירושלים בהתאם להחלטת העצרת מ־9 בדצמבר. הדרך היחידה למנוע נוהל זה היא שתתקבל הצעה להזמין את ישראל ואת עבר־הירדן לשולחן המועצה. נציגי ארצות־הברית נוטים ללכת בדרך זו והמשלחת שלנו מעודדת אותם,

12. פסקאות אחרות, העוסקות בכספי הקרנות הציוניות בפולין, לא הודפסו כאן.

מתוך כוונה להשיג ארכה. אם תתקבל החלטה להזמין את הצדדים ייקבע בוודאי התאריך 20 בפברואר להופעתם בז'נבה.[1]

שר החוץ שאל אם ההחלטה תהיה סתמית או שיפורש בה הבסיס למשא־ומתן שאליו מוזמנים הצדדים.

מר אבן ענה שהכוונה היא לא לפרש בשום בסיס אלא להזמין את הצדדים למסור למועצה את עמדתם בשאלת ירושלים. הוא עצמו הדגיש בשיחותיו כי היענות ממשלת ישראל להזמנה תהיה תלויה בוודאי בתגובת עבר־הירדן. האנגלים בטוחים שאם תופנה ההזמנה במפורש לממשלת עבר־הירדן, תיענה הממשלה הזאת להזמנה.

היתה למר אבן שיחה מניחה את הדעת עם החבר האמריקני של ועדת הפיוס, פאלמר. הנציג האמריקני הודיע לממשלתו על נכונות מר אבן לבוא בדברים עם הנציג המצרי שבז'נבה והציע שממשלת ואשינגטון תתקשר עם קהיר ותדאג להוראות מתאימות לנציג המצרי בז'נבה. הוא הציע למר אבן לא להתקשר בינתיים עם הנציג המצרי, אלא להמתין לתוצאות הפנייה של ממשלת ארצות־הברית.[2]

החבר הצרפתי של ועדת הפיוס, בואסנז'ה, בא בהצעה שתוקמנה ועדות משנה בהשתתפות שני הצדדים לדיון בשאלות שונות, בראשותם של נציגי ועדת הפיוס.[3] תהיינה ועדות שישתתפו בהן נציגי כל מדינות ערב ותהיינה כאלו שרק מדינה ערבית אחת או שתיים תהיינה מיוצגות בהן, הכול לפי העניין (נקודה זו נשארה סתומה – מ[שה] ש[רת]). לפי הצעת בואסנז'ה, כבסיס למשא־ומתן בוועדות אלו צריכות לשמש החלטות העצרת ומועצת־הביטחון. מר אבן חלק על הנחה זו ודרש מבואסנז'ה להשמיט כל זכר להחלטות קודמות כדי להשאיר את השדה פתוח למשא־ומתן חופשי ובלתי־כבול מראש על־ידי איזה פסק הלכה קודם. תשובת בואסנז'ה היתה כי אין לממשלת ישראל כל צורך להתחייב מצדה על איזה בסיס מסוים שהוא והיא לא תהיה נדרשת לחתום על התחייבות כלשהי בנידון זה. דעתו של מר אבן לא נחה מהבטחה זו והוא ממשיך במאבק נגד הזכרת החלטות העצרת ומועצת־הביטחון גם בהודעת ועדת הפיוס.

84

1. שתי ההצעות נדונו למעשה בד־בבד ואושרו על־ידי המועצה ללא התנגדות (ראה *TCOR, Fourth Year, Sixth Session*, 20th, 21st Meetings, 10-11.2.1950, pp. 146-8, 151). נציגי ישראל וירדן אכן הופיעו בפני מועצת הנאמנות ב־20 בפברואר.

2. על ידיעות קודמות בדבר שיחות ישירות עם המצרים ראה מס' 11, 27. ב־10.2.1950 פרסמה סוכנות רויטרס ידיעה מקהיר לפיה הודיע שר המלחמה והימיה המצרי לעיתונאים כי נציגים מצריים וישראליים ייפגשו ב־26 בפברואר לשיחות בנוכחות פקידים של האו"ם. (ראה הודעה של סוכנות רויטרס, 10.2.1950, 130.02/2410/1.) ראה גם מס' 76.

3. על הצעת בואסנז'ה ראה מס' 86. בחילופי מברקים בין שרת ואבן הובהרו הסתומות. שרת הסביר כי אין לו חשש מפני דיון בוועדות משנה בעניינים שוליים בהתאם לקו הפעולה הישראלי של העסקת ועדת הפיוס בעניינים משניים, אולם אם הוועדות יעסקו בנושאים עיקריים התלויים ועומדים בין ישראל והערבים, דוגמת בעיית הפליטים והגבולות, הן צפויות להגיע למבוי סתום על כל הסכנות הכרוכות בכך.

אבן השיב שאין לדחות את הצעות ועדת הפיוס, משום שיש בהן היענות ראשונה לדרישה הישראלית למשא־ומתן ישיר ללא מתווך. אל לה לישראל לחשוש מהתמודדות עם הבעיות שביחסים בינה ובין הערבים, ודווקא עיסוק בעניינים שוליים עלול להביא למבוי סתום. זאת ועוד — שיחות שלום, גם אם יימשכו זמן רב, יעמידו בצל את הדיון סביב ירושלים. הוא, כשלעצמו, אינו חושש כי השיחות יפגעו במשא־ומתן שמתנהל עם הירדנים, נהפוך הוא – הן עלולות אפילו לרכך את עמדתו של עבדאללה. מכל מקום, שיחות של ממש לא יתנהלו לפני סוף חודש מארס, שאז צפוי כבר הסכם עם הירדנים. (ראה שרת אל אבן, NG15, 10.2.1950, 130.09/2302/7; אבן ורפאל אל שרת, GN7, 12.2.1950, 130.09/2302/8.)

85

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 12.2 התקבל .Sent 11.2 נשלח .Coded Tel. W713 מברק מוצפן

Outg.: 93.01/2207/5 :נוסח יוצא

[Washington], 10 February 1950

Murray, Green, today had 20-minute talk President.[1] They fully accepted my suggestions regarding agenda interview and press release.

According Murray President received them "splendidly" demonstrating sincere and friendly interest Israel.

President said he much concerned armament race Mideast blaming British for supply arms Arabs. He determined make strong representation His Majesty's Government after elections[2] and suggested A.F.L., C.I.O., do same through their channels. He considered our request for defensive arms as "fair" promising "go into it".

He showed interest other subjects raised by Murray, Green, namely loan, Jerusalem and technical assistance under Point Four, but arms main item conversation.

Murray, Green, convinced we can rely President's help.

Suggest Histadrut [General Federation of Jewish Labour in Israel] cables Green, Murray, appreciation for their intervention and warm reference their statement Histadrut's role.

Elath

86

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2447/9

ז'נבה, כ"ג בשבט תש"י
10 בפברואר 1950

ולטר היקר,

(1) שיחה עם פאלמר ובארקו

ביום בואו של אוברי [אבא אבן] ביקרנו אצל פאלמר. אוברי מסר לו על ההתפתחויות האחרונות במשא־ומתן עם המלך[1] וציין שכעת אנחנו מרוכזים להשיג קודם־כול הסכם

85

1. ראה מס' 81.
2. הבחירות בבריטניה נועדו ל־23 בפברואר 1950.

86

1. ראה מס' 73.

בעניין ירושלים אשר בעקבותיו אנו מקווים שנוכל להגיע להסדר כולל. הוא ציין, שאנו מוכנים למשא־ומתן עם כל ארץ ערבית בעניינים המשותפים לנו ולארץ זאת. אנו סבורים, שכדאי לעשות מאמץ לפתוח במשא־ומתן ישיר עם מצרים. לפי הידיעות שהגיעו אלינו בארץ התרשמנו שקיימת נטייה במצרים לחסל את הסכסוך.[2] אוברי הדגיש שהוא מיופה־כוח מהממשלה לנהל משא־ומתן עם מצרים וביקש את פאלמר להסביר למצרים שאנו מוכנים להיפגש אתם בתוך מסגרת הוועדה ומחוצה לה.

פאלמר ובארקו השיבו, שהם מברכים אותנו על יזמתנו וחושבים ששיחות ישירות עם מצרים הן הנחת יסוד לקידום פעולת הוועדה והשלום. אולם הם עדיין לא הצליחו לברר לעצמם אם לעבדול מונעם מוסטפה יש סמכות מספקת והעזה ורצון לפתוח בשיחות. פאלמר הבטיח לברר את עמדת מצרים באופן יותר יסודי על־ידי שיחה פרטית עם ידידו החדש, ציר מצרים בברן.

בינתיים תמשיך הוועדה במאמציה למצוא נוסחה כוללת אשר מסוגלת להביא את הצדדים למשא־ומתן ישיר. כשהדיונים בוועדה יתקדמו, יתייעצו אתנו על הנוסחה.

(2) שיחה עם בואסנז'ה

עוד לפני בואו של אוברי ביקש אותי ב[ואסנז'ה] לסדר אתו פגישה בעניינים שאינם סובלים דיחוי. הלכנו אליו אתמול. הוא פתח דברו, שקיבל מברק מפאריס בו הודיעו לו על שיחת שר החוץ עם גויון,[3] בה אמר לו, שאוברי יבוא לז'נבה להשתתף ולעזור במאמצי ועדת הפיוס. אוברי השיב, שהוא בא בפרט בעניינים של מועצת הנאמנות ושאני ממשיך לייצג אותנו לפני הוועדה, אבל כמובן, הוא תמיד יעמוד לרשות חברי הוועדה בעצה ובעזרה.

ב[ואסנז'ה] חזר באריכות על מאמציו לשכנע את הערבים לפתוח במשא־ומתן, דברים עליהם הודעתי לך בדו"חותי הקודמים.[4] הוא סבור שהצליח להזיז את הערבים במקצת, אולם עדיין הם רוצים ממנו הוכחה כי ישראל תיגש למשא־ומתן ברצון טוב וברוח מפשרת. הוא מרוצה שקיבלנו את עצתו והסכמנו לפשרה בעניין הפקדונות המוקפאים.[5] צעדים ממין אלה עלולים לרכך את הצד שמנגד. הוועדה מחפשת נוסחה מוסכמת מראש על־ידי הצדדים על־פיה היא יכולה להזמינם למשא־ומתן ישיר. הקושי שהערבים עומדים על כך שהחלטת כ"ט בנובמבר צריכה לשמש בסיס למשא־ומתן.

הוא יודע היטב שאנו לא נוכל לקבל את זה. לכן הוא חיפש נוסחה יותר כללית ומטושטשת באמרו, שכל ההחלטות הנוגעות לארץ־ישראל תשמשנה בסיס למשא־ומתן. נוסח הטיוטה שלו מצור[ף] למכתב זה.[6]

הסברנו לו שבמידה שאנחנו מברכים את יזמתו ואת הרעיון שלו להלביש את הנוסחה בצורה של הודעה מטעם הוועדה ולא בצורה של פרוטוקול חתום על־ידי הצדדים, אנו דואגים שהסעיף על הבסיס אינו עלול לבסס את המשא־ומתן על יסודות איתנים ומציאותיים. לפי דעתנו מספיק שהוועדה תזכיר בהודעתה את התפקיד שהוטל עליה על־פי ההחלטה של ה־11 לדצמבר 1948.[7] כמו־כן לא נראה לנו המושג "ועדות טכניות"

2. ראה מס' 84 והערה 2 שם.
3. אדוארד גויון, ציר צרפת בישראל.
4. ראה מס' 63.
5. ראה מס' 52 והערה 8 שם.
6. לא הודפס כאן.
7. החלטת העצרת הכללית של האו"ם — ראה כרך 4, נספח א.

ביטוי מוצלח. אנו רוצים לנהל משא־ומתן עם הנציגויות השונות על כל הבעיות הפתוחות בינינו ובינם ואין אנו מעוניינים להקים ועדות שיטפלו בנושאים נפרדים כגון: פליטים, גבולות, פיצויים וכו' וכו'. בנוגע לסעיף השלישי ביארנו, שמוטב שהוועדה תציע הצעות על תכנית עבודה לצדדים לשיקולם ולהחלטתם במקום, ובאופן קטגורי תמסור להם תכנית עבודה מוסכמת על־ידי הוועדה.

ב[ואסנז'ה] השיב לטענתנו, שבכוונה השתמש בנוסחה מטושטשת בעניין הבסיס למשא־ומתן, כדי לאפשר לערבים לקבלה. הוא מסכים להערה שלנו, שהוועדות המשותפות צריכות לדון לא בנושאים נפרדים, אלא צריכות להיות ועדות מורכבות מישראל ונציגות ארץ מסוימת לדיון על הבעיות הנוגעות לשתי הארצות הללו. כמובן יכולים להופיע נושאים יותר כלליים, אשר יצטרכו טיפול בוועדה טכנית. הוא הסתמך בהצעתו הראשונה על התכנית שאתה הגשת לוועדה בלוזאן.[8] גם בעניין תכנית העבודה הוא מוכן להסכים לטענתנו.

סיכמנו, שנשקול את נוסח ההודעה וניתן לו היום תשובה מנומקת. הואיל ותשובתנו מצורפת למכתב זה,[9] נמנעתי מלציין את פרטי נימוקינו. יש לנו רושם, שב[ואסנז'ה] מעוניין יותר מכולם להיות בעל יוזמה בוועדה ולחזק את סמכותה מעל המידה. הוא מתאונן על כך, שהאמריקאים נוקטים בעמדה הססנית ואינם לוחצים די בכיוון המשא־ומתן הישיר. לפי דעתו יש להם הוראות לרסן את הוועדה מיתר פעילות. הוא סבור שעמדה זו עלולה לפגוע בפרסטיז'ת הוועדה ואם הוועדה לא תצליח בזמן הקרוב לקדם את העניינים, תחמיץ את שעת־הכושר. לכן הוא ביקש אותנו לפנות למחלקת המדינה בוואשינגטון ולהסבירה שאנו מעוניינים שהוועדה תגלה יותר יזמה.

לפי דעתי נוקטים הנציגים האמריקאים בקו זהיר בציפייה לתוצאות המשא־ומתן המתנהל בינינו ובין עבר־הירדן, דבר שאינו מהווה מעצור בשביל ב[ואסנז'ה]. יתר על כן, פניו של ב[ואסנז'ה] לתיווך בו בזמן שהאמריקאים מוכנים להשאיר לצדדים חופש פעולה במשא־ומתן.

החלטנו לרסן את עודף מרצו של ב[ואסנז'ה] ונשוחח בנידון זה עם האמריקאים ועם יאלצ'ין.

בברכה רבה,

גדעון

נ.ב. לא גמרנו את מכתב התשובה לב[ואסנז'ה] ונשלח אותו בדואר הבא.[10]

8. ראה כרך 4, מס' 95.
9. בתיק 130.02/2447/9, אך לא הודפס כאן.
10. המשפט האחרון נוסף בכתב־יד בשולי המכתב. ראה גם מס' 92.

87

מ. נמיר אל משרד החוץ
M. Namir to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן PI398. התקבל 12.2
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 10 בפברואר 1950

בעקבות שלנו 360.[1] (א) גישׁשנו ולא, חוזר לא, מצאנו אישור לגירוש יהודים טוטאלי מסביבות מוסקבה וממקומות אחרים אבל יש אישור מלא לגירושים אינדיבידואליים רבים בעוון ציונות, אהדה לישראל, בקשת רשות עלייה, קשרים לקרובים בחוץ־לארץ, ספסרות והשתייכות לאלמנטים אנטי־סוציאליים, בכלל זה גם חטאים בעבר הרחוק. אין אפשרות להעריך היקף הנפגעים. במקומות בודדים הוכרזו רבים מאוד כעבריינים אמיתיים ומדומים, יהודים בלבד, וגורשו. צריך לשער שכאן המקור העיקרי לשמועות על גירוש קהילות יהודיות שלמות באיזורים שונים. אגב, ממקורות יהודיים מהימנים מתברר שיהודים רבים, בייחוד באוקראינה, עוסקים בשוק שחור, מתעשרים, נוהגים בבזבוז ומותרות ומעוררים קנאת הגויים וחמתם.

(ב) מתגבר והולך סילוק יהודים מעבודות בלי נימוקים או באמתלאות תפלות, בייחוד ממשרות מנהלות, וכן נמשך טיהור הקוסמופוליטים המקובלים בציבור הרחב כיהודים בלבד, האנטישמיות [–] גוברת והולכת. האווירה דחוסה. השלטון המרכזי אינו מונע. השלטונות המקומיים פה ושם מסייעים לה בגלוי ונסתר והם גם הקובעים מי עבריין שדינו גירוש. הרגשת היהודים כבדה מפחד הפיטורין, הגירושים והחרמת רכוש. בעל־מלאכה יהודי שגר בקרבת בית הצירות מיהר לחסל סדנתו ודירתו ועקר למקום אחר כי פחד שיגרשוהו ואז יחרימו רכושו, ועכשיו יושב רוסי במקומו. לפעמים מתקבל הרושם שהשלטונות מעוניינים בהטלת פחדים כנ"ל והסיפור הבדוי על סילוק גולדה [מאירסון] מכהונתה בשל תעמולה לעלייה ולציונות, שהגיע אלינו ממקורות רבים ולברנע באודיסה, גם הוא משמש כנראה לאותה מטרה וכן להוריד כבוד הצירות בעיני היהודים.

(ג) מבחינת הנאמנות המדינית אפשר להבחין שהעמים הסובייטיים נחלקים כיום בעיני השלטון דלקמן: ראשית, הסלבים והווליקו־רוסים בראש היסוד האיתן למשטר. שנית, המונגוליים והשבטים הפרימיטיביים – קרובים לנ"ל. שלישית, האיזורים המוסלמים הנרחבים – לויאליותם עלולה לעמוד במבחן לכן משקיעים מאמצים חיוביים עצומים לפיתוח כלכלתם ותרבותם, להעלאת חשיבותם הלאומית בעיני עצמם, להדגשת מקוריותם הלאומית הספציפית וקשריה ההיסטוריים לרוסיה לעומת השוני וההבדל בינה לבין עמי האסלאם בחוץ־לארץ. מדיניות דומה גם ביחס לקארילו־פינים. רביעית, יהודים, יוונים, טורקים, במקצת ארמנים – חשודים בהחלט. החשודים ביותר – היהודים. הסיבות הסברתי בדו"חותי הקודמים,[2] ואם היהודים נרדפו פחות מהיוונים

87

1. מברק נמיר אל אלישיב המבקש למנוע פרסום ידיעות על גירוש יהודים מסביבות מוסקבה עד שיתקבל אישור נוסף לכך ממקורות אחרים. (המברק, מיום 23.12.1949, בתיק 130.09/2325/4.)
2. ראה כרך 4, מס' 324, 445.

ודומיהם הרי זה מפני שהבעיה מסובכת יותר בכמות ובאיכות וקשה לפתרה בדרך אדמיניסטרטיבית פשטנית.

(ד) ראויים לתשומת־לב מיוחדת פסוקים במאמר על הלאומיות ב"ווֹפּרוֹסי אקונומיקי", חוברת אחרונה. המחבר מצטט מסטאלין ומפרשו ואומר: "סימני ההיכר לאומה הם שותפות בשפה, בטריטוריה, בכלכלה ובתרבות. אמנם די שיחסר אפילו סימן אחד והאומה אינה נחשבת לאומה. לכל עם יש ראשית, ויש קץ לקיומו, רק הבונדאים ושאר האופורטוניסטים גרסו תפיסה רקובה על חירות לעמים שאינם צמודים לאדמתם."

נמיר

88

א. אילת אל ד. אצ'יסון (ואשינגטון)
E. Elath to D. Acheson (Washington)

Copy: 130.15/2564/7 :העתק

[Washington], 13 February 1950

My dear Mr. Secretary,

I have the honour to refer to our conversation of Tuesday, January 31[1] and to your suggestion that I might further communicate with you in writing on the following two matters:

The views of my Government on the situation arising from Arab rearmament and from the propaganda in favour of a renewal of the war with Israel current in the Arab countries; and

The request by my Government for the granting of licences for and assistance in its purchase of arms for defensive purposes.

This letter deals only with the first subject. A list of arms required will be submitted separately.[2]

As I had the honour to explain orally to you, Mr. Secretary, my Government views with growing concern the rapid and large-scale rearmament now in progress in all Arab states having common boundaries with Israel, especially Egypt. For the reasons indicated below, this rearmament cannot, in relation to Israel, be considered as confined within the limits of legitimate self-defence. On the contrary, it constitutes a great menace to Israel's security. Arab rearmament began almost immediately after the cessation of the war against Israel. It has continued without interruption. In addition to completed purchases, negotiations are under way for further [large-]scale acquisition of important armaments.

The scale of Arab armament can best be measured by the vast increase in expenditure for military purposes.

According to Radio Damascus, the Syrian Minister of Finance an-

88

1. ראה מס' 64.
2. ראה א. אילת אל מזכיר המדינה, 13.2.1950, 93.08/347/21.

nounced on February 9, 1950 that army expenses during 1949 amounted to 65,000,000 pounds sterling. He added that the Syrian Minister of Defence obtained a loan to cover this expenditure.

In Egypt, seventy-two million pounds have been allotted for a three-year rearmament plan, of which ten million Egyptian pounds have been set aside for the establishment of an armament industry.

According to official Egyptian sources, the sum allocated for national defence for the budget year 1949–1950 is fifty two million Egyptian pounds, which is 28% of the total budget. It constitutes an increase of 220% over the budget of 1948–1949 which provided twenty-four million Egyptian pounds for the same purpose, and an increase of 900% over the year 1945–1946 when the national defence budget of Egypt amounted to 5.8 million Egyptian pounds or 8% of her total budget.

It is not only the scale of Arab rearmament which is viewed with great apprehension by Israel. My Government [is] especially perturbed by the formation of offensive units and by the character of arms being acquired.

In Egypt a self-contained armoured division has recently been set up. When completed, it will consist of three regiments, each one equipped with sixty-four heavy tanks, and of a mobile reserve. Some of its elements were paraded through the streets of Cairo in November 1949.

For the equipment of this division, Egypt has purchased two-hundred Sherman tanks, mostly in Italy and in other European countries. She is now negotiating in Belgium for the purchase of another sixty-five Sherman tanks. Great Britain is supplying one hundred Centurion tanks of which forty have already been delivered. It should be noted that these Centurion tanks are most modern weapons, developed by Great Britain since the end of World War II.

The purchase by Egypt of aircraft must be viewed in conjunction with the formation of this powerful striking force. The acquisition of jet fighters, appropriate for air support of tank formations, assumes special significance in this connection. Egypt ordered in Great Britain about [a] hundred de Havilland jet fighters, as well as a number of Gloster Meteor VIIIs. In 1949 Egypt also acquired forty-six Spitfire fighter planes, eighteen Macchi and four Fiat Italian fighter planes, and from Switzerland twelve four-engine Halifax bombers. The latter can certainly not be considered as defensive weapons. Egypt purchased at the same time considerable quantities of phosphorus triplex explosive bombs as well as incendiary anti-personnel and high-explosive bombs.

These forces represent the striking arm of a well-balanced army the whole of which is being systematically developed and expanded. Egyptian agents purchased in Great Britain considerable quantities of twenty-five pounder field artillery and seventeen-pounder guns. A plant for the production of small arms has been acquired from Krupp in Germany and a cartridge casing production plant from Manurhin in France. An explosive factory has been acquired from a Swedish firm. In addition negotiations

are under way with firms in these countries and in Italy for the acquisition of other arms production plants and for the establishment of a factory for aircraft bodies. Egypt is sending workers to Europe for special training in arms industries and is recruiting craftsmen, military specialists and instructors to serve Egypt.

The Egyptian navy too is being strengthened. On December 7, 1949 the Parliamentary Secretary to the Admiralty announced in the House of Commons that "six frigates have been transferred to Egypt during the last few months and the transfer of a seventh is under negotiation". In reply to a supplementary question whether these frigates had been transferred unconditionally or whether any undertaking had been given that they would be used for defensive purposes only, the Parliamentary Secretary to the Admiralty stated that "that question will have to be put on the Order Paper". Furthermore, Egypt purchased in Great Britain one destroyer, one sloop and one corvette. Four one-man torpedo vessels (type Maialy) and four motor torpedo boats have been purchased in Italy. Negotiations are under way in Great Britain for the purchase of another twelve motor torpedo boats.

These additions to Egyptian naval strength must be viewed in the light of the length and vulnerability of Israel's coastline with her dependence on the import of vital items of consumption and production. Egypt has made no secret of the fact that her military planning in case of renewed war, includes a naval blockade against Israel.

Rearmament by other Arab States, though on a smaller scale, shows characteristics similar to that of Egypt. While Egypt has set up an armoured division, Syria is organizing an armoured brigade, and the Hashemite Kingdom of Jordan is forming an armoured regiment.

Syria, which previously had no air force of her own, is acquiring jet planes and heavy tanks. Thirty Sherman tanks have already been purchased for the equipment of her armoured brigade. In Great Britain she acquired fourteen Gloster Meteor jet fighters although — it should be noted — Great Britain is under no treaty obligation to supply arms to Syria. Furthermore, Syria purchased twenty-two Fiat fighter planes and forty Staghound armoured cars, the latter in addition to the eighty armoured cars she possessed in 1949. Guns of all calibres up to 155mm were acquired in France.

The Hashemite Kingdom of Jordan has received, from Great Britain, two-hundred-seventy armoured cars, most of them of the Marman Harrington type, and has ordered another two-hundred.

The above details of the reorganization and purchase of arms undertaken by Israel's neighbours illustrate the scale of their present rearmament. There is no doubt that these armies will become incomparably stronger than those which attacked Israel in May 1948 and will acquire a far greater striking power. As an example, it may be mentioned that in 1949 Egypt owned twelve Sherman tanks. She now has two-hundred-

twelve and another sixty-five on order. In addition, she ordered one hundred Centurion tanks. In 1949 she had one gunboat, she now has ten. Jordan, which in 1948 had one-hundred-twenty armoured cars, has purchased two-hundred-seventy armoured cars and ordered another two-hundred.

My Government contends further that this rearmament cannot be judged without consideration of the temper of Arab leadership and public opinion as reflected in public statements, official broadcasts and in the press. At a time when the overwhelming consensus in Israel, as expressed in the Knesset, in the press, and in authoritative statements by political leaders, has been promoting the cause of peace and cooperation with Israel's Arab neighbours, a systematic campaign has been conducted for months in the Arab countries to whip up the spirit of revenge and incite the masses to start the second round of a Holy War against Israel. Quotations from Arab propaganda material are so plentiful that only a small selection can be given here. These are appended to this letter.

It has been contended that these inciting statements should not be taken too seriously since they may well be for internal consumption only. However, a state of affairs where, in order to please public opinion, not only Arab journalists but Arab leaders and responsible officials use warlike language and incite to implacable hatred against the State of Israel is bound to give rise to grave anxiety. The Arab leaders are giving impetus to forces which might not later be controllable. It must be remembered that similar bellicose campaigns were the prelude to the first aggression against Israel. History shows only too clearly the fateful results of intertwined aggressive propaganda and armament programs.

In conclusion, may I be permitted, Mr. Secretary, to sum up my Government's views:

The Government of Israel is deeply disturbed by the fact that the Arab States have begun an armaments race which endangers the security of Israel and jeopardizes the peace and stability of the Middle East. At the same time it deplores the expenditure for armament of huge sums urgently needed, in its opinion, for raising the standard of living and the general improvement of economic and social conditions in the entire area. My Government has emphatically made clear and desires to reaffirm here that Israel has no intention of attacking any of her neighbours and that the achievement of a just and stable peace remains its primary concern.

The Government of Israel notes with satisfaction that the Government of the United States "would be quick to use all its influence within the United Nations and outside in attempting to prevent any renewal of hostilities". It desires, however, to draw attention to its past experience when, despite the expressed resolve on the part of the Government of the United States and of the United Nations, the invasion of Israel territory by Arab forces was not prevented and resulted in a costly and lengthy conflagration.

My Government sincerely desires that an end be put to the armaments race in the Middle East and that the unchecked flow of arms to the Arab countries be stemmed. Conscious of the deep interest and concern of the United States in the preservation of peace and stability in the Middle East, my Government respectfully requests that the Government of the United States use its good offices in order to prevent the continuation of the present arms supplies to the Arab states.

The Government of Israel, however, deems it inherently unjust that while Arab countries are permitted to receive freely arms of all types from the United Kingdom and elsewhere, defensive armament is denied to the State of Israel. One-sided armament is not only discriminatory, it increases the temptation in the Arab states to embark upon aggressive campaigns. It may well be that no attack will come if the Arab states know that Israel is equipped to meet it. In view of the fact that Arab rearmament has already reached such a pitch as to constitute a serious and imminent danger to the security of Israel, my Government has no alternative but to take all steps necessary for its protection.

The Government of Israel, therefore, respectfully requests that the Government of the United States lend its assistance to enable Israel to acquire in the United States those legitimate means of self-defence urgently needed for her security.

I avail myself of this opportunity, Mr. Secretary, to express renewed assurance of my highest consideration.[3]

Eliahu Elath

89

ו. איתן אל ג'. מקדונלד (תל אביב)
W. Eytan to J.G. McDonald (Tel Aviv)

Copy: 130.20/2483/5 :העתק

[Tel Aviv], 14 February 1950

Dear Mr. McDonald,

When you visited me on February 5th, and mentioned a note you had received about Egyptian occupation of Tiran and Sanafir islands at the mouth of the Gulf of Akaba,[1] you said you hoped nothing would be heard about the matter in the local press.

I have since made some inquiries, and I think you may be interested to hear that as long ago as 25th December last year, a member of the Knesset put a series of official questions to the Prime Minister, asking whether the

3. ראה מס' 117.

89

1. ראה "דו"ח על שיחה עם מר מקדונלד ביום 5.2.50", 6.2.1950, 130.20/2481/3.

Government of Israel was familiar with the legal status of Tiran island, and whether the Government knew to whom the island belonged, seeing that it was uninhabited.[2] The question went on to ask how the Government was proposing to meet the danger of the Gulf of Akaba's being closed to Israeli shipping by the sudden seizure of Tiran by one of the neighbouring states and an attempt by them to use the island for the purpose of interfering with traffic.

The Prime Minister replied on 9th January 1950 as follows: "The island is not within the area held by the Defence Army of Israel, and the Government sees no use in discussing the questions raised."

You will find these questions and the Prime Minister's answer in *Divrey Haknesset*, page 477.

Incidentally, my notes of the conversation I had with you on February 5th record you as saying that the Egyptian Government had given assurances that Egypt would not use the islands of Tiran and Sanafir, which she had occupied by agreement with Saudi Arabia, for the purpose of interfering with ships entering or leaving the Gulf of Akaba. I should be grateful if you could let me know whether my recollection on this point is correct, and if so, to whom these assurances were given.[3]

With kindest regards, yours sincerely,

Walter Eytan
Director-General

90

א. אבן אל א. אילת (ואשינגטון)
A. Eban to E. Elath (Washington)

Coded Tel. G1 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/7 נוסח נכנס:

Geneva, 14 February 1950 (15.30)

(1) U.S. representatives Palestine Conciliation Commission appear making genuine efforts in conjunction Caffery[1] and [Washington] D.C. get Egypt meet us directly.[2] U.S. exerting no pressure against us and not urging

2. השאילתה הוצגה על־ידי חבר הכנסת יעקב מרידור מ"חרות" (ראה דברי הכנסת, מושב שני של הכנסת הראשונה, 10 בינואר 1950, כרך III, עמ' 477).
3. בתשובה העביר מקדונלד נוסח של תזכיר שהוגש על־ידי שר החוץ של מצרים לשגריר ארצות־הברית ב־26.1.1950. בתזכיר נאמר כי מצרים תפסה את האיים סנפיר וטירן בהסכמתה המלאה של ערב הסעודית וכי אין בכוונתה להפריע לחופש השייט שנעשה בתום לב במיצרים שבין איים אלה לחוף סיני. (ראה ג'. מקדונלד אל איתן, 21.2.1950, 130.20/2483/5.)

90
1. ג'פרסון קפרי, שגריר ארצות־הברית במצרים.
2. ראה מס' 84.

any specific proposals. (2) U.S. representatives *Moanut* [Trusteeship Council] utterly passive exerting no leadership and letting events take course presumably awaiting Transjordan agreement. We anxious they prevent Trusteeship Council commit self any further pending such agreement. (3) Understand we shall appear Trusteeship Council soon.

Eban

91

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 15.2 התקבל .Coded Tel. W724 מברק מוצפן

Outg.: 93.01/2202/7 נוסח יוצא:

Washington, 14 February 1950

Suspect Arab press, radio, "peace offensive"[1] intended counteract our campaign against their armament race, thus lessening U.S.A. concern situation Mideast and making more difficult our acquisition defensive arms here. Might well be inspired by British or even outcome "friendly advice" American circles.

Elath

92

מ. שרת אל א. אבן (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban (Geneva)

רישום שיחת טלפון: 130.02/2441/2

[תל אביב], 16 בפברואר 1950 (שעה 10.00)

מר אבן אמר כי משלחת ארצות־הברית שואלת אם יש לראות את המשא־ומתן בינינו לבין עבר־הירדן כנכשל. שר החוץ ענה כי אין עדיין לציין כישלון חרוץ. הרבה תלוי במה שיתברר תוך מ"ח השעות הקרובות.[1] עלינו להיות מוכנים לכך שבשלב זה לא נוכל להגיע להסכם. אנו מודיעים לצד שכנגד כי ערב הופעתנו לפני מועצת הנאמנות עלינו לדעת היכן אנו עומדים: אם אנו מופיעים מתוך הנחה שנגיע להסכם אתם או מתוך הנחה שההסכם אינו אפשרי ויכולים אנו להגן על ענייננו מתוך חופש גמור.

91

1. ראה מס' 84 והערה 2 שם.

92

1. דיין ושילוח נפגשו עם הירדנים ב־17.2.1950. הפגישה הסתיימה ללא תוצאות ובסיומה הציע המלך עבדאללה להפסיק את המשא־ומתן על הסדר שלום ולחתום במקום זאת על הסכם אי־התקפה לחמש שנים — ראה מס' 100.

מר אבן אמר שזהו גם הלך מחשבותיו והוא רק חשש שמא נסתבך ונצא קרחים מכאן ומכאן. שר החוץ ענה שנדאג שלא נצא קרחים.

מר אבן מסר על מצב הדברים בוועדת הפיוס: החבר הצרפתי הסתלק מתכניתו להציע הקמת מערכת ועדות משנה בהשתתפות שני הצדדים לדיון בכל השאלות התלויות ועומדות.[2] הסתלקותו באה משתי סיבות: ראשית, מפני שמשלחת ישראל הודיעה כי תסרב להתחייב על הבסיס שהציע מר בואסנז'ה (החלטות העצרת וה"פרוטוקול"); שנית, וזה העיקר, מפני שהמשלחות הערביות לא קיבלו סמכות למשא־ומתן ישיר עם ישראל. לפי ידיעותיו של מר אבן עומדת הוועדה להחליט היום להסתפק לפי שעה בוועדות המעורבות הקיימות לשם טיפול בעניינים טכניים: איחוד המשפחות ושחרור הפקדונות הקפואים[3] – עם שיתברר המצב באחת הבירות.

אחר השיחה נשאל מר אבן טלגרפית אם באמרו "אחת הבירות" נתכוון לאחת הבירות הערביות או לאחת הבירות המערביות.

93

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 17.2 התקבל .Coded Tel. GN12 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 16 February 1950

Following requires urgent attention. We shall be asked Trusteeship Council under Vatican instigation: (1) Do we still adhere possibility *Binum* [internationalization] Old City, (2) if so, would we agree if *Binum* went a little beyond walls to embrace certain Holies in our area or do we become opponents of whole idea as soon as affects us.[1]

Believe much depends manner we answer this question and complete negation will bring disaster. Self would prefer halfway answer saying: (1) Plans so far seen are all vitiated by going beyond strict necessities Holies. (2) If anyone would show plan not open this criticism we prepared examine jointly with Transjordan and Trusteeship Council, give detailed answer, meanwhile reserving our position maintaining offer U.N. super[-vision] Holies. This answer may open way Subcommittee in which possibility tripartite agreement may be explored and any case could not be described intransigence.[2]

Eban

2. ראה מס' 86.
3. ראה מס' 86; מס' 52 והערה 8 שם.

93

1. במברק נוסף הודיע אבן שאכן פנו אליו רשמית בשאלה זו שתהפוך, ככל הנראה, לנושא העיקרי בדיוני מועצת הנאמנות (ראה אבן אל שרת, UN13, 17.2.1950, 130.09/2302/8).
2. ראה מס' 101.

94

מ. שרת אל א. אבן (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban (Geneva)

מקור: 93.03/3061/3

תל אביב, כ"ט בשבט תש"י
16 בפברואר 1950

אבא היקר,

בהמשך לחליפת המברקים בינינו הנני רוצה לנסות להסדיר, אקווה בקצרה, את סבך הבעיות הכרוך בתכנית של הפקעת המקומות הקדושים מרשותנו.

אחת המכשלות הרציניות בכל הפרשה הזאת היא חוסר הבהירות לא רק לגבי הפירוש הנכון של המונח "מקום קדוש", אלא גם לגבי הנוהג שהיה קיים בעבר בנידון זה וההערכות שרווחו בחוגים הנוגעים בדבר לגבי קדושתו, ההחלטית או היחסית, של מקום זה או אחר.

כאשר השגתי מהממשלה את הסמכות לברר אפשרות של הסדר עם הוואטיקן על יסוד הפקעת שתי הכנסיות שעל הר ציון – הצנקולום החדש והדורמיציו – וכן כנסיית הבשורה בנצרת,[1] פעלתי על יסוד ההנחה כי אלה הם לאמיתו של דבר כל המקומות הקדושים לנוצרים הכלולים בתחומנו. לא התעלמתי מקדושתו העדיפה של הצנקולום הישן, אולם כאן עמדתי בפני העובדה שבאופיו של מקום זה חלה תמורה יסודית מאחר שהפך מקום־תפילה יהודי, וכן ראיתי אפשרות להתבצר מאחורי ה"סטטוס קוו" שלפיו היה נתון הבניין הזה בידי המוסלמים.

והנה נתברר כי ספק רב אם יש לראות בצנקולום החדש "מקום קדוש" ואם אין זה בית־כנסת סתם, אחד מרבים. ספק זה כשלעצמו משנה את התמונה. דבר אחד הוא אם אנו מפקיעים מרשותנו מקום קדוש מובהק, אשר אין להביא ראיה ממנו לגבי מקומות אחרים הפחותים ממנו בקדושתם; דבר אחר לגמרי אם אנו מפקיעים מקום שקדושתו פחותה או שאינו קדוש כלל – כי אז אנו מתחייבים ממילא, לפחות עקרונית ולהלכה, על הפקעתם של מקומות אחרים שאפשר ללמוד לגבי־דידם גזירה שווה או אפילו קל וחומר.

כן נתברר כי גם הנחתי לגבי דורמיציו אינה מושתתה על יסודות איתנים ביותר. אמנם הקונסול הצרפתי נוויל[2] אמר בשעתו לואלטר [איתן] כי פרט לצנקולום זהו בעצם המקום הקדוש היחיד הנתון כיום לשיפוטנו. אף־על־פי כן אחדים מהמומחים של משרד הדתות סבורים כי איננו יכולים בשום פנים להיות בטוחים שהכנסיות לא תנסינה להוכיח כי מקומות מסוימים בעין־כרם או על הכרמל אינם קדושים לפחות באותה מידה, אם לא קדושים יותר. נמצא שגם הוויתור על הדורמיציו עלול לפתוח פתח לוויתורים נוספים ובלתי־מסוימים מראש.

גם לגבי כנסיית הבשורה בנצרת אין המצב פשוט כלל וכלל. מתברר שיש לא פחות משלוש כנסיות הדוגלות בשם זה, אחת מוחזקת בידי הכנסיה הלטינית, אחת בידי

94

1. ראה מס' 4.
2. רֶנֶה נֶוויל, הקונסול הכללי של צרפת בירושלים.

היוונית־קאתולית ואחת בידי היוונית־אורתודוקסית; הווי אומר, כי ברגע שאנו מבטאים את השם המפורש "כנסיית הבשורה", ככינוי למקום שאנו מוכנים להפקיעו מריבונותנו, עלולה הצהרתנו להתפרש כחלה על שלושה מקומות שונים בעת ובעונה אחת.

כל השיקולים האלה מחייבים את המסקנה, כי עלינו לנהוג זהירות יתרה לגבי כל בעיית ההפקעה. כל דיבור פומבי בעניין זה אינו בא בחשבון לעת־עתה כלל וכלל, ואשר לשיחות פרטיות – הרי לכל היותר מותר אולי לרמוז כי אם אפשר לייחד את הפתרון הזה לשניים־שלושה מקומות בלבד, ייתכן שנהיה מוכנים לעיין בזאת. בפירוש יש להזכיר שאם ינסו להרחיב את המושג ולעשות מזה רשת שתהא פרושה על פני כל הארץ, אזי כל הניסיון לפתור את הבעיה בדרך זו יהיה נדון לכישלון חרוץ.

אני מבין היטב כי מסקנה זו אינה מקילה עליך בהופעתך לפני מועצת הנאמנות. בהנחה שהופעתך תתבסס לא על הסכם עם עבר־הירדן, אם קיים ועומד או מיוחל, אלא על חוסר הסכם מפורש, הרי מה־טוב אילו יכולת לטעון לבינאום העיר העתיקה אגב הצהרה כי אנו מצדנו מוכנים לתרום לבינאום זה את שני המקומות הקדושים היחידים הנמצאים ברשותנו, אשר למזלה של התכנית הם סמוכים סמיכות ישירה לחומה. על־ידי טיעון זה יכולת במחי־יד אחד להפנות את כל הלחץ מאתנו כלפי עבדאללה, בתוספת הדגשה כי לא נוכל בשום פנים להפקיר לידיו את הכותל ואת הרובע היהודי על בתי־כנסיותיו. מעמדן הסתום והמסובך של שתי הכנסיות שעל הר [ציון][3] אינו מאפשר לנו טיעון פשוט כזה.

לפי שעה נראה לי כי קו הטיעון הנכון יהיה לדרוש בינאום המקומות הקדושים העיקריים של הנצרות והיהדות, זאת אומרת הקבר הקדוש והכותל, עם הטלת פיקוח ממשי של או"ם על יתר המקומות הקדושים. לגבי הכותל מותר להצביע על העובדה שבניגוד לסעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק אין שלטון עבר־הירדן מבטיח חופש הגישה אליו.

אני אומר את הדברים "עד לחשבון". לכשתתקבל הטיוטא שלך, שהובטחה במברק, נתייעץ ונודיעך את החלטתנו.[4]

ברצוני להוסיף כמה דברים ביחס לצנקולום הישן. איני יודע אם ברור לך שכאן אנו חייבים בהפרת הסטטוס קוו לרעת הנוצרים, כי המוסלמים היו מרשים להם את הכניסה לאותו חדר, אמנם רק עד לסבכה ועל־מנת לא להתפלל, בעוד שאנו סגרנו אותו בפניהם. אני עומד להציע לממשלה בימים הקרובים ביותר להתיר את הכניסה במסגרת ההגבלות שציינתי. עניין זה דחוף לרגל התחלת הצליינות במסגרת השנה הקדושה. אשר לעתיד הנני שוקל עם עצמי את האפשרות לכלול את הצנקולום הישן במניין המקומות הספורים שנהיה מוכנים להפקיעם, על־מנת שבמקרה זה השטח המופקע יהיה אך ורק אותו חדר שבקומה שנייה, עליית־גג בלשון המקרא, בעוד שהבניין כולו יישאר בידנו ואם ישמש נושא לסכסוך אזי רק בינינו לבין המוסלמים מבלי שיוכלו הנוצרים להתערב בו. לעת־עתה זוהי מחשבתי אני בלבד ואין להעלות אותה על השפתיים כלפי גורמי חוץ אפילו בשיחה פרטית.

עלי לסיים פן אאחר את הדוור.

שלום לך ולכל החברים,

מ.ש.

3. במקור בטעות: "הצופים".
4. ההוראות האחרונות לאבן לפני נאומו במועצת הנאמנות ראה במס' 101.

95

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מקור: 130.02/2447/9

ז'נבה, כ"ט בשבט תש"י
16 בפברואר 1950

משה היקר,

במשך הימים האחרונים היה לגדעון [רפאל] ולי קשר רצוף עם כל חברי ועדת הפיוס, והנה מצב הדברים לפי שעה:

(1) שלחנו לכם את הצעת בואסנז'ה ואת הערותי הכתובות,[1] בהן ניתן ביטוי להתנגדותנו לכל התחייבות משפטית שתוטל עלינו כתנאי לפתיחת משא־ומתן. בידענו שב[ואסנז'ה] מתאמץ להחיות את הפרוטוקול המפורסם בצורה אחרת, ראינו צורך מיוחד להסביר שהסדר הגבולות שנקבע ב־1947 איננו קיים בשבילנו כל־עיקר. הוספתי כמה דברי ביקורת כלפי מונחים וביטויים אחדים שהוכיחו על נטייה להבליט את סמכותה וכוח יזמתה של הוועדה. על־מנת להיחלץ מההאשמה כאילו אנו פורקים מעלינו את עול העצרת, הצעתי כבסיס למשא־ומתן את הסעיף הידוע בהחלטת י"א בדצמבר הממליץ על הרחבת תוקפם של הסכמי שביתת־הנשק כתהליך המוביל לקראת השלום.[2]

(2) אגב, היה מובן לכל הנוגעים בדבר שהוועדות המוצעות על ידי ב[ואסנז'ה] תורכבנה באופן שירשה פגישות נפרדות בינינו ובין כל מדינה ערבית לחוד, דוגמת ועדות שביתת־הנשק. לפיכך, לא נגעתי בעניין זה בתזכירי.

(3) האמריקנים הביעו את אהדתם הגמורה לביקורת שלנו על נוסח בואסנז'ה. הניעו ראש בחיוב כשהדגשנו שעבר זמן השקלא וטריא על משמעותה של החלטה זו, ופרוטוקול זה וסעיף פלוני, והגיעה השעה לדבר על ערכים מוחשיים וממשיים (גורל עזה, אחריות לפליטים, בעיית הגבול המצרי־ישראלי, החזרת חופש התנועה במזרח התיכון, ייצוב הגבולות הישראליים הצפוניים וכו') כלומר, לדבר על שטחי אדמה ועל בני־אדם, ולאו דווקא על גווילים יבשים ועקרונות מופשטים פורחים באוויר. (חוששני, שבטיעון זה פגעתי בשטח ריבונותם של יעקב [רובינסון] ושבתאי [רוזן].) הוספתי שאילו הוטל עלינו לערוך סדר־יום לפגישות ישראליות־ערביות, היינו ממלאים את הנייר במונחים גשמיים כאלה ללא הזכרת החלטה מדינית איזו־שהיא. בשיחה המרובעת הזאת (פאלמר, בארקו, גדעון ואנוכי) באו לידי ביטוי היחסים המתוקנים השוררים בין האמריקנים ובינינו מיום הגיעו של ג[דעון רפאל] הנה ועד היום. מאלפת העובדה שלא נשמעו כל טענות נגדנו בגלל הודעתו של גדעון על החלטתנו להשתחרר מהפרוטוקול ולהחזיר את חופש שיקולנו בעניין 100,000 הפליטים[3] – הודעה שבנסיבות אחרות היתה ממיטה עלינו רוגז אמריקני נמרץ.

95

1. ראה מס' 86.
2. הכוונה כנראה לסעיף (c)2 של החלטת העצרת הכללית מ־11 בדצמבר 1948, המורה לוועדת הפיוס ליטול על עצמה את תפקידי התיווך שהיו מוטלים על מתווך האו"ם או על ועדת ההפוגה – ראה כרך 4, נספח א.
3. ראה מס' 52.

(4) אחרי הדברים האלה ערך ב[ואסנז'ה] גישוש אצל הערבים וגילה שאינם רוצים לבוא במשא־ומתן אתנו בלי התחייבות למפרע כגון חתימה על פרוטוקול או הכרזה על קבלת החלטות מסוימות כבסיס לדיון. (אמנם, מעולם לא היה ברור שיהיו באמת מוכנים לשבת אתנו גם אילו היינו מסכימים להתחייב על נוסח כזה.) היות ואנו עומדים על דעתנו שיש לחתור לקראת משא־ומתן ישיר, נפרד ובלתי־מחייב למפרע ונוכח העובדה שאין כאן נציג ערבי המוסמך להתחיל במשא־ומתן כזה, באה הוועדה לידי מסקנה שיש להסתפק לעת־עתה בהרחבת עבודתן של הוועדות המעורבות לעניינים טכניים (איחוד משפחות, חשבונות מוקפאים וכו'). אין זאת אומרת שהמשלחת האמריקנית לא תהיה מוכנה לנצל כל הזדמנות, בשיתוף אתנו, להביא לידי משא־ומתן מדיני יסודי.

(5) נודע לנו שיזמתו של בואסנז'ה נובעת לאו דווקא מעמדה צרפתית מסוימת, אלא מרצונו האישי להעניק חשיבות לעבודת הוועדה ולהרים את ראשה מעל לאופקים הצנועים הצפויים לה כעת.

שלך,

אבא אבן

96

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

העתק: 130.02/2442/1

ז'נבה, כ"ט בשבט תש"י
16 בפברואר 1950

ולטר היקר,

טרם ראיתי תשובה רשמית מצדנו לדו"ח של ועדת הסקר.[1] קראתי את הדו"ח בהתעניינות ומצאתי שזה מסמך מאכזב מאוד לא רק מתוך כך שהוא מוציא את ישראל מתחום התכניות, אלא מתוך כך שהוא אינו מעודד כלל וכלל את שיתוף־הפעולה הכלכלי האיזורי אשר יכול להביא את השלום ואת היציבות. להיפך, הדו"ח מדגיש שכל זמן שהמצב המדיני אינו תקין, אין אפשרות לגשת לתכניות פיתוח גדולות. המגמה להקים את ועדת הסקר היתה ליצור מנוף כביר לקידום השלום והיציבות במזרח התיכון. ברור שהם נרתעו בתחילת הדרך והסתפקו רק בתכניות היכולות להביא תועלת ישירה ומהירה לעבדאללה.

הנני מציין רק קו אופייני אחד; יש הרבה להגיד לפרטי הדו"ח ובפרט לחלק הדן על ישראל. לדעתי רצוי מאוד שנענה על הדו"ח בתזכיר מפורט אשר אותו נגיש לוועדת הפיוס. באחת השיחות הציע בואסנז'ה את הדרך הזאת.

כאשר נתחיל לדון במסגרת הוועדה על בעיית הפליטים, רצוי שנבאר את עמדתנו בנוגע ליישובם באמצעות הפיתוח.

96

1. ראה מס' 34 והערה 1 שם; מס' 50.

תשובתנו על הדו"ח של ועדת הסקר יכולה גם לעזור לנו להעסיק את הוועדה בעניינים מחשיבות שנייה עד אשר תגיע השעה לדון בבעיות העיקריות במשא־ומתן ישיר. אבקשך להודיע לי בהקדם אם תסכים אתה לכך שתוכן התזכיר המוצע יוכן בקריה.[2]

בברכה רבה,

ג.ר.
גדעון רפאל

97

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2447/9

ז'נבה, ל' בשבט תש"י
17 בפברואר 1950

ולטר היקר,

הנדון: מועצת הנאמנות – שיחה עם סטייבלר

הוזמנתי היום על־ידי סטייבלר לארוחה. הוא רצה לשוחח על העמדה בה ננקוט בהופעתנו במועצה,[1] ולהסביר לי את עמדתם הם. סיפרתי על שעדיין לא הגענו לידי הסכם עם עבדאללה וכי נראה לנו שהקושי העיקרי לאו דווקא כרוך בחלוקת העיר בינינו, אלא בעמדתו העיקשת נגד כל ויתור לטובת האינטרסים הנוצריים. במשא־ומתן אתו היינו כביכול הפרקליט של הצד השלישי.

אם לא נגיע לידי הסכם עד להופעתנו, עלינו לחשוב על עמדה שתהלום ביותר את האינטרסים שלנו בהתחשב עם תביעות העולם הנוצרי. יכול להיות שנביע את נכונותנו לשקול כל הצעה מעשית העלולה להבטיח את השמירה היעילה על המקומות הקדושים. אנו נצטער באם נצטרך להופיע בעמדות נפרדות, כי קיווינו שההסכם על ירושלים יפלס את הדרך להסכם כולל.

סטייבלר השיב שאל לנו להתייאש, אדרבא, עמדתנו המתונה יותר במועצה יכולה לדרבן את המלך לשנות את עמדתו ולבוא לידי הסכם אתנו. ממשלת ארצות־הברית תמיד הדגישה שיש שתי חזיתות: ישראל וירדן וישראל והעולם הנוצרי. כל צעד שנעשה אנחנו כדי לקדם פתרון מוסכם בינינו לבין העולם הנוצרי, תבוא עלינו ברכה. בהזדמנות זאת רצה להסביר לנו את העמדה בה תנקוט ארצות־הברית במועצה. הם הצהירו בבירור

2. בהערה למכתב זה ציין שרת כי גם הוא מחייב תשובה יסודית לדו"ח קלאפ, אך יש לדעתו להמתין לשובו של ד. הורוביץ, אשר הוא הבקי ביותר בכל פרשת הטיעון הישראלי בסוגייה זאת (ראה שרת אל ו. איתן, 10.3.1950, 130.02/2442/1).

97

1. ישראל עמדה להופיע בפני המועצה ב־20 בפברואר.

שהם מתנגדים להחלטת ה־9 בדצמבר. עם זאת עליהם למלא את חובתם כחברים נאמנים במועצת הנאמנות ולשתף פעולה בעיבוד התקנון. הם יצביעו על כל סעיף וסעיף, אולם טרם החליטו אם יצביעו על התקנון כולו. הם יתנגדו כמו קודם לכל ניסיון לבצע את התקנון בכוח ויושיטו יד לכל ניסיון למצוא פשרה אשר תתקבל על דעת כל הצדדים.

הצעתי לו שיצהירו עוד פעם בבהירות שהשתתפותם בעיבוד התקנון לא תתפרש כהסכמה להחלטת ה־9 בדצמבר. על כך לא קיבלתי ממנו תשובה מספקת.

הוא יעץ לנו לא להופיע במועצה ברוח מרדנית, אלא בדרכי הסברה על המציאות בירושלים. הוא סבור כי אם נוכל להגיד שאנו מוכנים להסכים ל"משטר בינלאומי הנוגע במיוחד להגנה על המקומות הקדושים", אזי נצליח לרכוש אהדה במועצה ונחזק את המתונים שבה.

כאן הוא הביע את דעתו הפרטית ששום משטר בירושלים, אשר לא יבטיח לכל הפחות את האקסטרה־טריטוריאליות של המקומות הקדושים בצירוף כמה מוסדות חינוך ודת חשובים, לא יתקבל על דעת הוואטיקן.

שאלתיו על עמדת הנציגים הירדניים בז'נבה והוא סיפר לי שאנשים אלה מחוסרי כל חשיבות וטרם יודעים במה יופיעו בפני המועצה. לדעתו היה מועיל מאוד אילו היינו מוסרים למלך את תמצית נאומו של אוברי [אבא אבן] לפני יום ב'.

בברכה רבה,

גדעון רפאל

98

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 18.2 התקבל .Coded Tel. W741 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/5 :נוסח יוצא

[Washington], 17 February 1950

Saw Chapman who convinced our moral right receive U.S.A. assistance purchase arms. He painted however gloomy picture Department's attitude. According him, frustrated by failure their predictions on Israel's fate Department's officials be happy "see her sink". He warned not expect assistance those quarters.

Chapman suggested serious work must be done on Acheson persuade him support our views. President presently avoiding contradict Acheson who has great difficulties Congress and large section public as result his statement on Hiss.[1]

98

1. פרשת אלג'ר היס, פקיד בכיר במחלקת המדינה שהואשם במסירת מסמכים לסובייטים, העסיקה את הציבור בארצות־הברית מאז 1948. במהלכה הביע אצ'יסון פעמים אחדות את תמיכתו בהיס. הודעתו האחרונה, ב־25 בינואר, באה לאחר שבית משפט מצא את היס אשם במסירת עדות שקר והיא עוררה נגדו תגובה חריפה בסנאט ובציבור.

Chapman fully agreed Brannan's proposal, method operation,[2] promising see Brannan, Ewing, over weekend plan combined action. He warned against optimistic expectations immediate results saying tension international situation contributes our difficulties.

I convinced Chapman's sincerity and genuine desire assist us.

Elath

99

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 18.2 התקבל .Coded Tel. W742 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/5 נוסח יוצא:

[Washington], 17 February 1950

Had today long talk Murray, Potofsky, before their luncheon Acheson.

Potofsky later reported to me contents their conversation Acheson. Murray presented our views as fully endorsed by C.I.O., A.F.L., and expressed concern situation if U.S.A. assistance not granted us immediately. Murray said both organizations will approach their British comrades demanding discontinuance armament Arabs.

Acheson explained U.S.A. bound cooperate British who feel Arabs must have more confidence their capacity participate defence area against Russians. He further stressed Arab rearmament limited and constitutes no danger to Israel's security. He concluded saying we exaggerate dangers situation and Department has no proof imminence renewal hostilities because of Arab rearmament.

Potofsky obviously disappointed Acheson's attitude, although he tried soften impression by qualifying Acheson's explanations as "not yet final".

Potofsky now acting concert A.F.L. accelerate combined action *vis-à-vis* London comrades.

Elath

2. בראנאן הציע שהוא יחד עם צ'אפמן ינסו לפתור את בעיית אספקת הנשק על־ידי מגעים לא־פורמליים עם אצ'יסון. רק אם ייכשלו המגעים עם אצ'יסון – יפנו לנשיא טרומן. (ראה אילת אל שרת, W789, 16.2.1950, 93.01/2202/7.) ראה מס' 104 והערה 3 שם.

100

מ. שרת אל א. אבן (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban (Geneva)

Coded Tel. NG24 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2302/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 19 February 1950

On merits and for tactics tomorrow[1] you should know latest on King.[2] He frankly admits failure carry government with him. Asserts no government be ready incur odium Arab world by giving up any part Old City. After at meeting Friday parties specified respective maxima[l] concessions and recorded impossibility bridge gulf, King produced *deus ex machina*–wise new scheme provisional arrangement based non-aggression pact 5 years, territorial *status quo*, resumption trade relations and subcommittees to work on solutions outstanding problems.[3] Prime Minister, self, inclined accept approach. Government deciding Tuesday.[4] Whole experience indicates extent Arab anti-Israel prejudice and inevitability piecemeal progress. As one main motive King's perseverance is avoid *Binum* [internationalization] and as determined bid our part secure *Binum* Old City will be stab in back and may wreck chance even first instalment towards peace, we must meanwhile qualify, tone down our statements Trusteeship Council accordingly. Brief follows.[5]

Sharett

100

1. הופעת אבן בפני מועצת הנאמנות.
2. פגישת דיין ושילוח עם עבדאללה וסמיר רפאעי שהתקיימה בשוּנָה ב־17.2.1950.
3. ראה מס' 105.
4. ממשלת ישראל דנה בטיוטת ההסכם ב־22.2.1950. שרת ובן־גוריון הודיעו כי הם מסכימים לטיוטה המוצעת, אך העירו שיש עדיין בעיות התלויות ועומדות בין ישראל וירדן, כגון שאלת הגישה להר הצופים ולכותל המערבי, שיש לפתור אותן במשא־ומתן. שרת ציין כי ההסכם מהווה שלב מתקדם יותר מיחסי שביתת־הנשק שקיימים בין ישראל וירדן ויתרונו בכך שהוא מסלק את גורם האו"ם מיחסי שתי המדינות. בן־גוריון הזכיר כמה מגרעות שבהסכם, כגון הוויתור הרשמי על חלקה של ירושלים והכרה בשלטון ירדן בגדה המערבית, אך הטעים כי הוא מהווה מפנה חיובי וציון־דרך להסכמים דומים עם מדינות ערביות אחרות. בסיום הדיון התקבלה החלטה המחייבת את טיוטת ההסכם ומטילה על הנציגים הישראליים לדווח לממשלה על התקדמות המשא־ומתן לאור ההערות שנשמעו בישיבת הממשלה, ואז תשוב הממשלה לדון בעניין.
5. ראה מס' 101, 105.

101

מ. שרת אל א. אבן (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban (Geneva)

Coded Tel. NG25 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2302/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 19 February 1950

Your 12,[1] my 24.[2] (1) Assume re procedure you place yourself chairman's hands. If invited make initial statement you stress U.N. supervision principle, express hope same be accepted other side, also readiness undertake no resort military action Jerusalem if other side does same. (2) You do not refer *Binum* [internationalization] Old City unless asked but you refer *Kotel* [Western Wall] and synagogues, insist access under any regime and reserve rights (do not forget you speak in effect not only for Israel but for world Judaism). (3) If asked as per your first (1), (2), you reply as per your second (1), (2) adding or prefacing short factual reference our past statements this regard Paris, New York, without either withdrawal or express reaffirmation and stressing practical necessity secure Transjordan agreement to make any plan workable. In reply again emphasize Jewish stake Old City. (4) General tenor should be keeping whip over Transjordan head, not lashing only cracking gently also occasionally stroking. (5) In private talks aim should be prove burden is on Transjordan not on Israel, as we ready wide measure elasticity re Holies as such.[3]

Sharett

101

1. מס' 93.
2. מס' 100.
3. במברק נוסף הנחה שרת את אבן כי בשיחות פרטיות עם חסידי הבינאום עליו להסביר כי היזמה לצעד כזה צריכה לבוא מצדם, מכיוון שישראל איננה יכולה ליזום מהלך שיתפרש כהונאת הירדנים לנוכח החיוניות של הסכם שלום עמהם (ראה שרת אל אבן, NG26, 19.2.1950, 130.09/2302/7).

הערת־עורך
Editorial Note

הצעות ישראל בקשר למקומות הקדושים

אבא אבן הופיע בשם ישראל בפני מועצת הנאמנות ב־20 לפברואר. הוא סקר את גלגוליה השונים של החלטת העצרת לבנאם את ירושלים וטען כי ההחלטה מחוסרת בסיס מוסרי וחוקי. ארגון האו"ם נכשל כליל בנסיונות להגן על ירושלים והמקומות הקדושים בה בשעה שהעיר היתה נתונה במצור ובמלחמה. לאחר תום המלחמה השתלבו תושביה היהודיים של ירושלים מכל הבחינות בכלכלה ובמינהל של מדינת ישראל. כל ניסיון של האו"ם להפקיע את ריבונותם של תושבי ירושלים ולהקים במקומה ממשל בינלאומי יהיה מנוגד לרצון התושבים וסותר את עקרונות מגילת האו"ם. מטרתו היחידה של ארגון האו"ם בירושלים, כפי שעולה מההחלטות השונות שקיבל הארגון, היא לשמור בצורה אפקטיבית ואחראית על המקומות הקדושים. ישראל הציעה כמה הצעות שנועדו להגן על האינטרסים של שלוש הדתות בירושלים. תחילה הציעה לבנאם את האיזור ההיסטורי של המקומות הקדושים בלבד; לאחר מכן הציעה להחיל את העיקרון של פיקוח בינלאומי על כל המקומות הקדושים בירושלים בלי כל קשר לאיזור בו הם נמצאים; לבסוף היא הציעה לחתום על הסכמים ולקבל נציגות של האו"ם בישראל לצורך הגשמת אחריות על המקומות הקדושים. ישראל מוכנה עתה לתת להסכמים אלה מעמד חוקתי במסגרת של "חוקה למקומות הקדושים", ולשם כך היא מוכנה לשאת ולתת עם מועצת הנאמנות ועם צדדים אחרים הנוגעים בדבר. יתר על כן, ישראל מוכנה, בנוסף לסוגייה של המקומות הקדושים, לקבל על עצמה התחייבויות בקשר לחופש הדת, החינוך הדתי וההגנה על המוסדות הדתיים. (ראה *TCOR, Fourth Year, 6th Session*, 28th Meeting, 20.2.1950, pp. 201-7.)

102

א. אבן אל א. אילת (ואשינגטון)
A. Eban to E. Elath (Washington)

Coded Tel. G2 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/7 נוסח נכנס:

Geneva, 21 February 1950

My UN17.[1] Suggest strong action by friends to secure American negative vote when Statute is put to vote in Trusteeship Council probably week from now. Their silence gets votes for Statute. Adoption Statute will wreck conciliation effort here.[2]

Eban

102

1. אבן אל אילת, 21.2.1950, 93.08/375/5. אבן מסר את עיקרי דבריו במועצת הנאמנות (ראה הערת־עורך לעיל) וציין כי קריאתו למשא־ומתן על חוקה למקומות הקדושים ולמתן ביטוי מעשי לאחריות האו"ם על המקומות הקדושים זכתה לתשבחות מפי נציגי ארצות־הברית במועצת הנאמנות. הוא הציע לפנות מיד למחלקת המדינה, לבקש מהם תגובה על הצעת המשא־ומתן של ישראל ולשכנע אותם לא לתמוך בתכנית הבינאום של האו"ם.
2. ראה מס' 110.

103

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 23.2 התקבל .Coded Tel. GN18 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 22 February 1950

Following is best result now attainable Trusteeship Council since supported Anglo-Americans including Australia, New Zealand: (1) Trusteeship Council will draft Statute as technical matter, (2) will decide that implementation depends on attitude parties, (3) will go home, (4) parties will send replies through representatives at June Session[1] in New York, (5) Trusteeship Council will report back to September Session,[2] (6) all this based on hope that acceptable solution will be worked out by September and on belief that Trusteeship Council cannot do political job revision. Not clear if (1) above will be with or without article two.[3]

We favour working for this result. In that case we need not worry about our detailed counter-proposals until stage four is reached. Sufficient here to make soothing courteous noises, increase impression Arab side is main obstacle through extremism both for and anti *Binum* [internationalization]. Pleace cable urgently if agree.[4]

Eban

104

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 25.2 התקבל .Sent 24.2 נשלח .Coded Tel. W758 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/7 :נוסח יוצא

[Washington], 23 February 1950

Lunch Hare today. Discussed Eban's request Department's reaction our offer consultation.[1] Hare promised urgent consideration Eban's suggestions for U.S.A. active assistance Trusteeship Council. General attitude favourable.

103

1. של מועצת הנאמנות.
2. של עצרת האו"ם.
3. סעיף שתיים של חוקת ירושלים עניינו תיחום גבולות המובלעת הבינלאומית.
4. שרת אישר את הצעותיו של אבן (ראה שרת אל אבן, LS974, 23.2.1950, 130.09/2302/8).

104

1. ראה מס' 102 והערה 1 שם.

My letter to Acheson[2] still under consideration Department. Answer not yet drafted. Hare vaguely hinted we may expect certain assistance on purchase arms but carefully avoided mention anything definite. He thus confirmed Chapman's information on his, Brannan's, talk with Acheson as reported my W757.[3]

Hare suggested we have informal discussion our relations Arabs and explain how we answer Arab fear immigration Israel lead our inevitable expansion. This subject apparently promoted constantly by Arabs and causing concern Department. Pleace advise line conversation.[4]

McGhee away in Mozambique, Hare acting his place.

Elath

הערת־עורך
Editorial Note

טיוטת הסכם אי־התקפה בין ישראל וירדן

לאחר שממשלת ישראל אישרה באורח עקרוני חתימת הסכם לאי־התקפה בין ישראל וירדן (ראה מס' 100 והערה 4 שם), נפגשו ראובן שילוח ומשה דיין עם המלך עבדאללה, ראש הממשלה סמיר רפאעי ושר ההגנה פאוזי אל־מולקי ב־24 בפברואר. בפגישה הוצג נוסח ההסכם שנדון בפגישה הקודמת בשינויים אחרים, שהחשוב בהם היה כפיפתו להסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן. התקיים דיון מתוח, שבמהלכו הראה המלך להיטות רבה לחתום על ההסכם ואילו שני שריו העלו הסתייגויות רבות וגילו אי־רצון לקבל את ההסכם. בסופו של דבר חתמו נציגי הצדדים בראשי־תיבות של מה שהוגדר כ"ראשי פרקים מוקדמים להסכם אי־התקפה". (ראה *FRUS*, 1950, V, p. 757; שרת אל אילת, IW474, 26.2.1950, 130.09/2308/5.) ראה גם מס' 112.

2. מס' 88.
3. צ'אפמן ובראנאן נפגשו עם אצ'יסון ב־23.2.1950. הרושם של צ'אפמן מהשיחה היה כי קיימת סבירות רבה שבקשות ישראל לנשק יתמלאו לפחות בחלקן, לעומת זאת אין הרבה סיכויים להפסקת אספקת הנשק הבריטי לערבים, מכיוון שכרוך בכך אינטרס בריטי ואמריקאי חיוני (ראה אילת אל מחלקת ארצות־הברית, 23.2.1950, 93.01/2202/7).
4. ראה רשימת טיעונים ונימוקים בסוגיית הפליטים ויחסי ישראל ערב שנשלחו על־ידי מחלקת ארצות־הברית אל אילת (מברק 76/178, 26.2.1950, 130.09/2308/5). ראה גם מס' 111.

105

טיוטת הסכם בין ישראל לירדן[1]
Draft Agreement between Israel and Jordan

העתק: 130.02/2453/3

24 בפברואר 1950

ייכרת הסכם מיוחד כנובע מהסכם שביתת־הנשק, על־מנת שיהיה קשור בו וייחשב כמחזק אותו ויכיל את העקרונות הבאים:

(1) אי־תוקפנות למשך חמש שנים.

(2) שמירת גבולות שביתת־הנשק הקיימים ועיון בהמצאת פתרונות מוסכמים לשם ביטול איזורי ההפקר בכל מקרה שהדבר יהיה אפשרי בדרך חלוקתם בין שני הצדדים.

(3) כדי להגיע להסדר כללי בין שני הצדדים תמונינה ועדות מיוחדות משותפות לשם עיון ודיון בכל אחד מהעניינים שיהוו את יסודות ההסדר הכללי על־מנת שיהיו כלולים בזה הבעיות הטריטוריאליות והכלכליות ועניינים אחרים במגמה להמיר את הקווים והסידורים הזמניים שנקבעו לפי שביתת־הנשק, בקווים ובסידורים קבועים, בכלל זה (שאלות) העיר ירושלים ושאלת נמל ומוצא לים בשביל הירדן תחת ריבונותה המלאה.

(4) נקיטת אמצעים בין שני הצדדים לכיבוד המקומות הקדושים ולהבטחת חופש התפילה והגישה אליהם ואי־ההזדקקות לאיזה סכסוך צבאי שהוא בין הצדדים באותם המקומות והצעת ערובות מספיקות בנידון זה לשלטונות האומות־המאוחדות.

(5) אחת המשימות הראשונות שיש להטיל על אחת הוועדות שמדובר עליהן בסעיף 3 היא קביעת סידורים לתשלום פיצויים כספיים לבעלי הרכוש בעיר ירושלים בעד רכושם מבלי שיפגע הדבר בהסדר הטריטוריאלי בעיר ירושלים כמדובר בסעיף 3 הנ"ל.

(6) נקיטת אמצעים למתן איזור חופשי לירדן בנמל חיפה מתוך הגשמת העיקרון של שיתוף מסחרי בין שני הצדדים לתקופת ההסכם הזה.

(7) עיון בנקיטת אמצעים להסדר ענייני הרכוש הערבי בתחום ישראל, אם על־ידי מתן רשות לבעלי הרכוש הזה להיכנס לישראל בעצמם או לשלוח את מורשיהם לשם מכירתו או לטפל בו בדרך שירצו בה, על־מנת שתהא להם הזכות, במקרה שיקשה לבצע את הפתרונות האלה, לייפות את כוחם של שני הצדדים כורתי ההסכם להתיר את הקושי שיתעורר; הוא הדין לגבי היהודים שהנם בעלי רכוש בתחום ירדן.

(8) הוועדות המיוחדות תעיינה באמצעים המתאימים להקלת המעבר אל המוסדות הישראלים להר הזיתים (הר הצופים) ולהקלת מעבר הערבים לבית לחם בהתאם למפורש בסעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק.

ייערכו נספחים להסכם הזה לקביעת הדרכים והאמצעים שיש לנקוט בהם לשם הגשמת הוראות ההסכם הזה.

פ.מ. ר.ש.
ס.ר. מ.ד.

105

1. ראה הערת־עורך לעיל.

106

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Recd 26.2 התקבל .Coded Tel. GN22 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 24 February 1950

Upon return Paris Bois[anger] called Aba [Eban], self, hurriedly present[s] following terms Israel–Egypt Mixed Committee on Gaza problems to study recommendations on three Egypt proposals submitted Palestine Conciliation Commission 24 October 1949:[1] (1) Permit inhabitants neutral zone return their lands for cultivation, (2) refugees owning lands hinterland neutral zone be authorized cultivation, (3) refugees originating Beersheba area be permitted settle temporarily neutral zone awaiting conclusion final settlement.[2]

He asked immediate reply stressing Mun'im agreed terms. We refused reply, answered no wonder Mun'im agrees enter negotiations his own terms but those all fall competence Mixed Armistice Commission, we would agree Mixed Committee study all outstanding Gaza problems including future of area. He admitted Conciliation Commission terms text contains phrase "Chairman Mixed Committee or either party may raise any questions they consider connected or arising from above points" but he had omitted notify Mun'im this respect. We protested vigorously this procedure.[3]

Dining Palmer, Barco, we rubbed in our discomfort Bois[anger] methods. They startled his procedure, explained quoted phrase integral part terms, thought Egypt's proposals be used lever open way direct discussion overall settlement. Shared our anxiety negotiations Egypt proposals as presented Bois[anger] doomed failure, encouraged us submit counter-terms. We said ready accommodate Egypt on form and procedure provided contents talks amounted to final settlement.

We suggest answer following points: (1) Welcome establishment Mixed Committee, (2) its agenda should be: (a) study all outstanding Gaza problems, (b) particularly refugees, boundaries, (c) temporary measures of alleviation while negotiations final settlement in progress. Perhaps opportune

106

1. המדובר בסכסוך בין ישראל ומצרים על גורלו של שטח ההפקר בצפון רצועת עזה באיזור בית חנון — ראה כרך 4, מס' 500 והערות שם.
2. הנוסח המלא של הצעת בואסנז'ה, מיום 23.2.1950, בתיק 130.02/2445/1.
3. משפט זה לא נמצא בנוסח שהוגש על־ידי בואסנז'ה לנציגי ישראל.

raise here free Suez passage counterweight their claims. Please cable comments, instructions, immediately since Palmer desirous obtain reply before termination chairmanship end month.[4]

Rafael

107

ע. אוכמני אל ש. אלישיב
A. Ukhmani to S. Eliashiv

מברק מוצפן BI138. התקבל 25.2
נוסח נכנס: 130.09/2306/4

וארשה, 24 בפברואר 1950

בימים האחרונים הוגבר קצב הוצאת הדרכונים אך הרכב מקבליהם נשתנה.[1] מקבלים בעיקר סוחרים ואנשי היזמה הפרטית. מעניין שבין אלה יש שמקבלים הדרכונים כבר חודשיים אחרי הגשת הבקשה לעומת יהודים עובדים המחכים לתשובה עוד ממארס, אפריל. יש מקרים שגם עובדים בלתי־מקצועיים הקשורים בקואופרטיבים קיבלו תשובות שליליות. בשיחה עם סגן שר הפנים החדש זאוואדזקי, איש־הרוח של עניינינו,[2] לכל היותר נייטראליות בלתי־אוהדת לעומת קודמו איזידורצ'יק שהיה בעל־לב והבנה טובה. הובטח שגם הפועלים החיונים יעלו אך זה מוכרח לארוך שבועות וחודשים. יעוכבו רק פועלים הכרחיים למשק הפולני ומה זה פועל הכרחי לא אני ולא אתה נקבע.
אוכמני

4. ראה מס' 108.

107
1. ראה מס' 10, 83.
2. כך במקור.

108

מ. שרת אל א. אבן וג. רפאל (ז'נבה)

M. Sharett to A. Eban and G. Rafael (Geneva)

Coded Tel. NG36 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2302/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 27 February 1950

Your GN22.[1] Egyptian claims settled by Mixed Armistice Commission far as settleable. *Modus vivendi* signed 22 February provides: (1) Division neutral zone between Egypt–Israel. (2) Original inhabitants Egyptian section zone entitled resume residence and civilian occupation (we don't mind if any refugees Gaza settled there). (3) Villages Abasan, Ikhzah, which were cut by armistice demarcation line allowed cultivate lands our territory whereof special zone created. No further *ad hoc* arrangements feasible and anyhow Egypt rested content above, witness signature.

Consider *ad hoc* discussion Gaza your context invidious and shortcut to deadlock as bound precipitate question future Strip and refugees. Dominant consideration this regard is physical impossibility Israel absorbing additional 275,000 Arabs of whom well over 200,000 have be settled outside Strip. In light above, agenda you suggest inappropriate as (a) already liquidated, (b) unfeasible, (c) open above objection. Believe our stand should be we ready discuss peace in general way or any interim step leading thereto. Let's be ready limit rate advance but not scope discussion. Understand lever idea but its value negative if leads deadlock. Other hand if Kimche's[2] information correct and if when agreement with Transjordan clinched might try non-aggression with Egypt basis territorial *status quo* leaving Gaza open time being pending clarification overall resettlement plans. Before clinching with Transjordan shouldn't raise non-aggression with Egypt but respond favourably if they do. Cable reaction before proceeding.[3]

Sharett

108

1. מס' 106.
2. ג'ון קמחי, עיתונאי בריטי יהודי. העניין המרומז אינו ידוע.
3. אבן השיב כי בכוונתו לענות למכתב בואסנז'ה תוך ציון עמדתה הכללית של ישראל, היינו נכונות לשאת ולתת על שלום כולל או על כל צעד ביניים בכיוון לשלום. לשם כך ישראל נכונה לאמץ כל נוהל יעיל דוגמת הנוהל שנתן תוצאות מירביות בפתרון שאלת שטח ההפקר ברצועת עזה. (ראה אבן אל שרת, UN36, 28.2.1950, 130.09/2302/7.) תשובת ישראל לבואסנז'ה – ראה מס' 114.

109

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW478 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 27 February 1950

Agreement with Transjordan,[1] if signed, will contain formula on Holies, Jerusalem, and our joint offer U.N. this regard. Essential ascertain immediately minimum acceptable to U.S.A. stressing this respect we are ahead of Transjordan and doing utmost drag it along but can succeed only up to a point. We already prevailed on them accept U.N. supervision principle which they originally opposed offering only guarantee inviolability. Cabling Eban asking him phone you view coordinating exploration.[2]

Sharett

110

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 28.2 התקבל .Coded Tel. W768 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/7 נוסח יוצא:

Washington, 27 February 1950

Hare called me in today discuss Eban's request for U.S.A. active assistance our proposals Trusteeship Council.[1] Rockwell also present. Hare explained they voted General Assembly against Australian resolution[2] but never identified themselves our position Jerusalem. They basically adhere Palestine Conciliation Commission proposals[3] but alternatively favour agreement Israel–Jordan–Vatican. If such agreement reached they will support it, but failing such tripartite agreement unable take any active part deliberations or initiate new proposals Trusteeship Council. He stressed

109

1. ראה הערת־עורך, עמ' 139.
2. ראה שרת אל אבן, NG37, 27.2.1950, 130.09/2302/7.

110

1. ראה מס' 102.
2. החלטת העצרת הכללית על בינאום ירושלים מיום 9.12.1949 – ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 638–639.
3. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 461.

Israel–Jordan agreement alone insufficient and repeated Vatican's consent imperative.

I explained we interested Vatican cooperation but cannot agree Jerusalem settlement be prevented by Vatican's intransigence especially if we and Jordan reach understanding. Hare remained firm on necessity for "triangular agreement", said Jordan–Israel understanding will be important step forward this direction.

My conclusion little hope active support Eban's proposals by U.S.A. delegation. Even when we, Jordan, find mutually agreeable formula Jerusalem, difficulties still ahead overcome Vatican's obstructions encouraged prominent American Catholic circles influential White House.

Please inform Eban.

Elath

111

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 28.2 התקבל .Coded Tel. 769 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/7 :נוסח יוצא

Washington, 27 February 1950

Your IW478[1] received after talk Hare as reported my W768.[2] Spoke to him again stressing importance U.S.A. support Jerusalem settlement as agreed by Israel–Jordan, if signed.[3] I repeated we be glad reach understanding Vatican but do not consider this *sine qua non*, especially since Vatican's position differs basically our, Jordan's. I told Hare life Jerusalem will follow now more than ever its natural course and every attempt obstruct it will delay stabilization political, security, conditions entire area and keep U.N. state futile tension.

Hare replied he impressed chances our agreement with Jordan on Jerusalem and although U.S.A. considers Vatican equally important factor settlement, Department will keep "its eyes and ears open" further developments resulting our agreement Jordan.

If agreement Jordan actually signed will have better opportunity bring matter attention Secretary [of State] and President, ascertain U.S.A. support our joint offer U.N. on Jerusalem.

Elath

111

1. מס' 109.
2. מס' 110
3. ראה הערת־עורך בעמ' 139.

112

טיוטות להסכם אי־התקפה בין ירדן וישראל
Drafts of a Non-Aggression Agreement between Israel and Jordan

130.02/2449/1

28 בפברואר 1950

לפי בקשת נציגינו, הקריא פאוזי [אל־מולקי] את הנוסח המוצע על־ידי ממשלת ירדן, כדלקמן:[1]

Whereas the Armistice Agreement concluded on April 3rd 1949 provides, under paragraph Three of Article II, for the revision of the terms of that Agreement or of any part thereof, by mutual consent at any time, now therefore the two Contracting Parties, animated by the desire to enforce and maintain permanent peace in Palestine as provided for in the preamble to the Rhodes Agreement and in the articles thereof — do hereby agree to introduce the following modifications to the original Agreement and to consider these modifications to be an Appendix to the said Agreement.

(1) The two Contracting Parties re-affirm their mutual pledges of non-aggression and their determination to maintain permanent peace.

(2) The two Contracting Parties undertake to observe the line of delimitation as laid down in the existing Armistice and to explore the possibility of finding agreed solutions with the object of abolishing no-man's-land areas wherever possible.

(3) The two Contracting Parties hereby agree to set up special Mixed Committees to consider and discuss such matters as may be brought before them, with particular reference to territorial and other questions, with the object of substituting more suitable lines of delimitation for those at present in force.

Such discussions will include consideration of modifications in the area of the City of Jerusalem and also the question of a port and an outlet to the

112

1. ראה הערת־עורך בעמ' 139 ומס' 105. התעודות שלפנינו הוצגו בפגישה שהתקיימה בשונה ב־28.2.1950. ישראל יוצגה שוב על־ידי שילוח ודיין ואילו הירדנים – על־ידי פאוזי אל־מולקי וג'מאל טוקאן. המלך עבדאללה וסמיר רפאעי נכחו בחלק מהשיחה. לפני הפגישה התנהל ויכוח קשה בממשלה הירדנית; ההתנגדות נסבה על שני דברים: על הצורך בחתימת חוזה חדש במקום הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן ועל חידוש הקשרים המסחריים בין ירדן וישראל שהוא בניגוד להחלטות מפורשות של הליגה הערבית. התנגדויות אלה השתקפו בנוסח שהוצג בפני הישראלים. כמו־כן הושמטה הגבלת הזמן של חמש שנים לגבי תחולת החוזה בכללו וכן לא נקבעה מגבלה בזמן לגבי ביצוע כל סעיף וסעיף.

לאחר שהוקראו שני הנוסחים התנהל ויכוח בין הצדדים. הישראלים אמרו כי הנוסח שהוצג בפניהם מהווה נסיגה מהטיוטה הקודמת ויידחה ללא ספק על־ידי ממשלת ישראל. הירדנים ביקשו שיתחשבו במצבם הפנימי ובמעמדם בעולם הערבי. משלא הושגה הכרעה, הוזעק המלך, שהוכיח את שריו בנוכחות הישראלים. לבסוף הוחלט להתפזר ולהיפגש שוב ב־3.3.1950. (ראה ישיבת הממשלה, 1.3.1950.) ראה גם מס' 122, 126.

sea under full Jordan sovereignty, and the allocation of a tree zone in Haifa Port for the use of the Hashemite Kingdom of Jordan.

(4) The two Contracting Parties undertake to adopt all necessary measures to ensure freedom of worship and to maintain the safety of, and guarantee free access to, the Holy Places, in the existing situation. They pledge themselves not to resort to armed conflict in the Holy City and they are prepared to offer adequate guarantees to this effect to the United Nations Organization.

(5) One of the first duties which shall be entrusted to one of the special committees referred to in Article III of this agreement will be the consideration of measures to secure the payment of financial compensation to the owners of property in Jerusalem. Such compensation to be paid when territorial delimitation takes place.

(6) The two Contracting Parties undertake to consider the adoption of measures to deal with the question of Arab properties situated inside the Israeli area. Such [proprietors][2] to visit them in person or to appoint agents on their behalf to deal with their properties in the way they prefer.

Owners of property have the right to delegate the two Contracting Parties to settle any differences which may arise concerning such properties. The same principles will be applied to the case of Israelis who own property on the Jordanian side of the demarcation line.

In the case of owners of properties and land in the area of the triangle, all necessary active measures will be taken — until such time as comprehensive modifications in this area are agreed upon — to secure their rights as laid down in paragraph Six of Article VI of the Rhodes Agreement. Moreover all the provisions of the aforesaid paragraph Six should be carried out exactly.

(7) The relevant committees shall consider suitable measures to facilitate access to the Israeli establishment on Jebel Tor (Mount Scopus) and likewise access for Arabs to Bethlehem as is laid down in Article VIII of the Armistice Agreement.

(8) Instructions shall be drawn up — in the form of an Appendix to the present agreement — regarding the ways and means to be adopted to ensure the execution of the terms of the said present agreement.

לכתחילה התחלנו להתווכח על כל סעיף, עם קריאתו, אולם נמלכנו בדעתנו ודחינו את הוויכוח עד לאחר ששני הצדדים יקריאו את הצעותיהם במלואן.

לאחר שקרא פאוזי אל־מולקי את הסעיף ה־5, הקובע, לפי הנוסח של הירדנים, כי ישולמו פיצויים לבעלי רכוש ערבי בירושלים רק לאחר הסדר סופי של הבעיות הטריטוריאליות, התערב סמיר רפאעי וטען, כי לפי הנוסח המוסכם בראשי־תיבות אין לדחות תשלום פיצויים לאחר ההסדר הטריטוריאלי. נציגינו קבעו, כי הצדק עם סמיר וכי אין בכוונתנו לנצל את טעותה של ממשלת ירדן בהבנת הנוסח ולחזור בנו מהסכמתנו.

2. במקור בטעות: "properties".

לאחר שסיים פאוזי קריאת הנוסח הירדני, הקריאו נציגינו את הטיוטה הישראלית, כדלקמן:

WHEREAS on the third day of April, 1949, the Contracting Parties signed at Rhodes a General Armistice Agreement to remain in force until a peaceful settlement between the Parties is achieved.

AND WHEREAS the Parties now desire, in order to promote normal relations and as a further step towards a peaceful settlement, to reinforce the said General Armistice Agreement and extend the scope of mutual accord between them.

HAVE THEREFORE agreed to conclude the following Agreement of Amity and Non-Aggression and have accordingly appointed as their Plenipotentiaries,

The State of Israel...

The Hashemite Jordan Kingdom.............................

who, after presentation of their full powers, found in good and due form, have agreed on the following provisions.

Article I

(1) Each of the Contracting Parties undertakes not to resort to war or acts of armed violence or other acts of aggression or hostility against the other, or to invade territories under the control of the other, or to permit any territory under its control to serve as a base or to be used for passage for armed attack by a third party on the other.

(2) If, on any occasion, there should arise between the Contracting Parties differences of opinion which they are unable to settle between themselves, they undertake to have recourse to the conciliatory and arbitral procedures offered under international law for the settlement thereof, or such other means of pacific settlement as shall be agreed upon by the Parties.

Article II

For the duration of this Agreement the Armistice Demarcation Line described in the said General Armistice Agreement shall remain in force subject to any modifications agreed to by both Parties in accordance with the terms of the said General Armistice Agreement.

In order to reduce possible friction, the Contracting Parties agree to eliminate the various areas of "no-man's-land" the continued existence of which they consider undesirable.

Article III

The Contracting Parties are agreed upon the necessity for taking joint steps in order to protect the Holy Places of all faiths in Jerusalem and to ensure freedom of access thereto and freedom of worship thereat to the adherents of all faiths. A Joint Declaration by the Contracting Parties in this regard is contained in Annex 1 to the present Agreement. The Contracting Parties

further agree to offer requisite assurances to the United Nations regarding the inviolability of the Holy Places and the observance of the said Declaration.

Article IV

(1) The Contracting Parties are agreed upon the desirability of establishing economic and commercial relations between them.

(2) For the implementation of the Article economic and commercial accords shall be concluded between the Parties. Trade Delegates shall be exchanged between them not later than three months from the coming into force of this Agreement. They shall negotiate these economic and commercial accords and be responsible for their effective observance.

Article V

The Contracting Parties are agreed that all necessary steps shall be taken to ensure the resumption of the normal functioning of the cultural and humanitarian institutions on Mount Scopus and the use of the cemetery on the Mount of Olives and free access thereto, as well as the free movement of traffic on the Bethlehem–Jerusalem road, in accordance with Article VIII of the said General Armistice Agreement.

Article VI

(1) Having regard to the purposes of this Agreement and in order to implement its provisions and to formulate the basis for a final peaceful settlement, the Contracting Parties hereby establish a Mixed Commission to be known as the Israel–Jordan Commission.

(2) The Israel–Jordan Commission shall *inter alia*:

(a) Examine all territorial problems outstanding between the Contracting Parties.

(b) Consider and elaborate plans for the determination of rights to financial recompense and the assessment and payment thereof in respect of immovable property in Jerusalem which was abandoned by its owners as a consequence of the armed conflict.

(c) Examine ways and means for the settlement of the just claims for compensation of persons permanently resident in the territory of either of the Contracting Parties for property abandoned by them in the territory of the other Contracting Party.

The Commission may consider the feasibility, in suitable cases, of the owners of such property in person, or by their duly authorised agents, being admitted to the territory of the other Party for the purpose of settling such claims. Should this not be found practicable, the Commission itself shall prepare plans for the final settlement of these claims.

(d) Devote its attention to the question of the establishment of a free zone in the Port of Haifa for the Hashemite Jordan Kingdom for commercial purposes.

(e) Examine measures for the full resumption of operations by the Palestine Electric Corporation and by the Palestine Potash Limited.

(f) Generally supervise the proper execution of the Present Agreement.

Article VII

(1) The Commission established pursuant to Article VI hereof shall be composed of .... representatives of each Party designated by the respective Governments.

(2) This Commission has the power to appoint such commissions as it deems necessary in order to make possible the expeditious completion of its task.

(3) The Contracting Parties shall immediately nominate their representatives to the Commission, which shall hold its first meeting not later than seven days from the coming into force of this Agreement. Subsequent meetings shall take place upon the first and fifteenth days of each month thereafter, unless such dates fall on a Friday or on a Saturday, in which event the meeting will be postponed for not more than two days.

(4) The Commission's headquarters shall be at Jerusalem.

(5) The Commission and its sub-commissions shall establish their own rules of procedure.

(6) Members of the Commission and of sub-commissions shall, while on the territory of the other Contracting Party, be granted the appropriate privileges and immunities.

Article VIII

The Contracting Parties agree that the Mixed Armistice Commission set up in accordance with the said General Armistice Agreement shall have no powers or functions in relation to the execution [of] this Agreement.

Article IX

This agreement shall enter into force immediately upon signature, and shall remain in force for a period of five years or for so long as the General Armistice Agreement signed at Rhodes on 3 April, 1949, is in force, whichever period shall be the shorter.

Article X

Nothing in the present agreement is intended to, or shall in any way prejudice the rights and obligations which devolve, or may devolve, upon either of the Contracting Parties under the Charter of the United Nations.

Article XI

A copy of this Agreement shall be communicated to the Secretary General of the United Nations for transmission to the appropriate organs of the United Nations.

IN FAITH WHEREOF THE Plenipotentiaries of the Contracting Parties have signed the present Agreement and have hereunto affixed their seals.

Done in duplicate in the Hebrew, Arabic and English languages, all authentic, this .... day of March, 1950, corresponding to the .... day of Adar in the year 5710 since the creation of the world, and the .... day of Jumada-l-ula in the year 1369 of the Hijra.

For the State of Israel   For the Hashemite Jordan Kingdom.

Annex One

JOINT DECLARATION CONCERNING THE HOLY PLACES, RELIGIOUS BUILDINGS AND SITES IN JERUSALEM

The Governments of Israel and of the Hashemite Jordan Kingdom,

CONSCIOUS of their responsibilities concerning the protection and reservation of the sanctuaries in Jerusalem of the three great religions;

Solemnly undertake by the provisions of the present declaration to guarantee the protection and preservation of and free access to the Holy Places, religious buildings and sites of Jerusalem.

Article 1

The free exercise of all forms of worship shall be guaranteed and ensured in accordance with the Declaration of Human Rights of 10 December, 1948, the Declaration of Independence of Israel and the Constitution of the Hashemite Jordan Kingdom.

Article 2

The Holy Places, religious buildings and sites which were regarded as Holy Places, religious buildings and sites on 14 May, 1948, shall be preserved and their sacred character protected. No act of a nature to profane that sacred character shall be permitted.

Article 3

The rights in force on 14 May 1948 with regard to the Holy Places, religious buildings and sites shall remain in force.

The Governments of the Hashemite Jordan Kingdom and Israel undertake in particular to assure the safety of ministers of religion, those officiating in religious services and the members of religious orders and institutions, to allow them to exercise their ministries without hindrance, and to facilitate their communications both inside and outside the country in connection with the performance of their religious duties and functions.

Article 4

The Governments of the Hashemite Jordan Kingdom and Israel undertake to guarantee freedom of access to the Holy Places, religious buildings and sites situated in the territory placed under their authority by the final peaceful settlement between them, or, pending that settlement, in the territory at present occupied by them under armistice agreements; and, pursuant to this undertaking, will guarantee right of entry and of transit to ministers of religion, pilgrims and visitors without distinction as to nationality or faith, subject only to considerations of national security, all the above in conformity with the *status quo* prior to 14 May 1948.

Article 5

No form of taxation shall be levied in respect of any Holy Place, religious building or site which was exempt from such taxation on 14 May 1948.

No change in the incidence of any form of taxation shall be made which would either discriminate between the owners and occupiers of Holy Places, religious buildings and sites, or would place such owners and occupiers in a position less favourable in relation to the general incidence of that form of taxation that existed on 14 May 1948.

לאחר קריאת שתי ההצעות, התפתח ויכוח ער וחריף בין נציגינו לפאוזי אל־מולקי (סמיר רפאעי לא לקח חלק פעיל בוויכוח; כפי שכבר צוין לעיל הכריז המלך, בראשית הערב, כי סמיר ישתתף הפעם בתורת משקיף בלבד). נציגינו ציינו, כי בשעה שהצעתנו לא חרגה ממסגרת העקרונות שהוצעו על־ידי המלך ונחתמו על־ידי שני הצדדים, לוקה הצעתם בחסר בעניינים עיקריים מאוד. אין בהצעתם הגבלת תוקף החוזה לתקופה מסוימת, חסר בה סעיף על שיתוף־פעולה כלכלי ומסחרי. הדגשנו, כי אין בדעתנו לחתום על מהדורה שנייה של הסכם שביתת־הנשק ולא כל־שכן על מהדורה גרועה של אותו ההסכם. הזכרנו שבראשית המשא־ומתן הזה עשינו מאמץ להגיע לידי הסדר שלום סופי. אולם, משנוכחנו כי השעה איננה כשרה, הסכמנו להצעתו של המלך, לחתום בינתיים על הסכם שיש בו משום שלב ביניים בין המצב שאנו נתונים בו כיום, לבין הסדר סופי. הושפענו גם מהסברתו ההגיונית של המלך, כי קשה לשני צדדים שנלחמו ושנשפך דם ביניהם לעבור, מעבר פתאומי, ממלחמה לשלום. ועל־כן, טען המלך, רצוי שיוסכם על חוזה אי־התקפה ל־5 שנים על־מנת שבמשך 5 שנים אלו יקומו בין שני הצדדים קשרי כלכלה וחיים נורמליים ועל־ידי כך תיווצר אווירה, אשר בה נוכל למצוא, ביתר קלות, לשון משותפת על־מנת להתגבר על חילוקי הדעות, אשר כיום נראים הם כאילו אין לגשר ביניהם. הצעתם של הירדנים משמיטה את שני היסודות הללו, שהתכוון להם המלך ואשר בכוחם שוכנעה ממשלתנו להסכים להצעתו.

פאוזי אל־מולקי טען, כי אנו טועים בהבנת ההצעה הירדנית. גם הממשלה הירדנית מכוונת, בצעד ביניים, לקראת השלום. אלא, שלפי הערכתם, התחייבות מחודשת של שני הצדדים לאי־התקפה, מבלי שהתחייבות זו תוגבל בזמן, נראית בעיניהם יותר רצויה. אשר לקשרים כלכליים ומסחריים אף הם מתכוונים לכך, אלא שמטעמים שונים, קשה להם לכלול זאת בהסכם שבכתב, אולם הוא רשאי להבטיחנו נאמנה, כי כוונתם להקים יחסים כלכליים תקינים בהקדם האפשרי.

אנו עמדנו על דעתנו, כי ההצעה המוצעת על־ידי הירדנים יש בה משום נסיגה, לא רק לעומת הנוסח המוסכם והחתום בראשי־תיבות, כי אם יש בה אפילו משום נסיגה לעומת המצב הקיים בהסכם שביתת־הנשק של רודוס.

לאחר זאת – בגלל הבחירות בירדן – ביקשו הירדנים הפוגה בשיחות.

113

א. אבן אל א. לוריא (ניו יורק) וא. אילת (ואשינגטון)
A. Eban to A. Lourie (New York) and E. Elath (Washington)

Coded Tel. G4 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/7 :נוסח נכנס

Geneva, 28 February 1950

Position *Moanut* [Trusteeship Council]:[1] (1) General despair work out anything on basis Statute. Many delegations stress Statute inapplicable. (2) Our position improved in that Transjordan intransigence plus other Arabs refusal accept limited *Binum* [internationalization] is now widely seen as main cause deadlock which previously ascribed to us alone. (3) Otherhand Trusteeship Council feels bound do formal duty draft Statute as ordered. How much further they go depends U.S.A. (4) U.S.A. could now easily kill Statute, clear way for new solution by statement following lines: (a) U.S.A. loyally cooperated Trusteeship Council work on Statute; (b) now evident Statute forms no basis for possible agreement parties, also would disturb stability, equilibrium, thus provide no means effective safeguard Holies; (c) accordingly U.S.A. believes Trusteeship Council should rest content drafting Statute, inform General Assembly cannot proceed implementation; (d) U.S.A. hopes agreement Israel–Transjordan making fair provision international religious interests will be concluded between now and September. (5) Would advise argue along these lines Department high level, also may be important enough approach *Nasi* [President] through friends stressing harm conciliation as long as this irritant persists, also advisability get issue out of way before autumn elections.[2] (6) Unless this action taken must warn U.S.A. may vote for, repeat for, Statute. Please cable prospects.[3]

Eban

113

1. ראה מס' 103.
2. הבחירות לסנאט ולבית הנבחרים שנועדו ל־7 בנובמבר 1950.
3. מברק בנוסח זהה שוגר גם אל שרת (GN27, 1.3.1950, 130.09/2308/8).

114

ג. רפאל אל יושב־ראש ועדת הפיוס לארץ־ישראל (ז'נבה)

G. Rafael to Chairman of the United Nations Conciliation Commission for Palestine (Geneva)

Copy: 93.03/3055/12 :העתק

Geneva, 28 February 1950

Sir,

I have the honour to reply as follows to your letter of February 23, 1950.[1] I apologise for the delay, which resulted from the need to consult my Government and to ascertain the situation with respect to the three questions suggested for discussion by the proposed Mixed Committee.

(2) I wish to reaffirm my delegation's willingness to discuss with Egyptian representatives the conclusion of a peace settlement between our countries or any interim measure leading to such a settlement. The Israel Government will look with sympathy upon any procedure designed to lead effectively to such discussions.

(3) With reference to the items suggested in your letter as the agenda for a mixed committee, I an informed that these subjects have recently been discussed between the Israel and Egyptian delegations to the Mixed Armistice Commission. You will be gratified to learn that a settlement was reached on February 22, 1950 and duly signed on behalf of both governments. The main points of this agreement are:

(1) The neutral zone is divided between Egypt and Israel.

(2) The original inhabitants of the Egyptian section of the neutral zone are entitled to resume residence and civilian occupation of that area.

(3) The inhabitants of the villages Abasan and Ikhzah which were cut by the armistice demarcation line are now to be allowed to cultivate their lands in Israel territory, wherein a special zone is created for that purpose.

It appears that the *modus vivendi* described above represents the greatest degree of fulfilment that can be given to the Egyptian requests referred to in your letter. The Egyptian signature appears to us to confirm this view. In these circumstances it would appear that the propositions formulated by the Egyptian delegation in October 1949, have been satisfactorily discussed and resolved by mutual consent.

We should be grateful if the Commission would convey to the Egyptian

114

1. ראה מס' 106 והערה 2 שם; מס' 108.

delegation our readiness to discuss the settlement of all outstanding questions between our two countries with a view to the establishment of permanent peace.[2]

Yours faithfully,

Gideon Rafael,
Delegate of Israel to the United Nations
Conciliation Commission for Palestine

115

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 1.3 התקבל .Coded Tel. GN25 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 28 February 1950

Airmailing account talk Gideon [Rafael] and self with Mun'im.[1] Impressions: (1) They will not talk business unless pressed more seriously from [Washington] D.C. (2) He still harps on Negev and protocol etc. (3) At much pains deny aggressive intentions. Our propaganda getting under their skin. (4) He no longer confident we bound give in under international pressure. (5) He says U.S.A., Turkey, both pressing them for direct talks refusing support any particular terms in advance. Omissions significant. (6) Attaches little importance Bois[anger] proposal[2] which just as well settled in Mixed Armistice Commission. (7) He sceptical value Palestine Conciliation Commission until Israel, Egypt, agree on substance, whereupon procedure anyhow manageable with or without Conciliation Commission. (8) He threw out tentative idea limited agreement beyond armistice but short of permanent peace without mentioning Transjordan precedent. (9) He expressed wish maintain contact.[3]

Eban

2. בואסנז'ה השיב כי ועדת הפיוס כבר קיבלה מידע ראשון על ההסכם בין מצרים וישראל ותבדוק אותו לפרטיו כאשר יגיע אליה הנוסח המלא. עם זאת, מתוך מה שידוע לו, ההסכם שהושג נוגע רק לסעיף הראשון בכתב הסמכות שהציע לוועדה המשותפת, ולפיכך סבורה ועדת הפיוס שיש עדיין צורך בהקמת הוועדה המשותפת. (ראה בואסנז'ה אל רפאל, 2.3.1950, 130.02/2445/1.)

115

1. דין־וחשבון מלא מהשיחה ראה במס' 125.
2. ראה מס' 106.
3. שרת הביע אכזבה מתוצאות שיחה זו; לדעתו גם סר חינו של מונעם בממשלת הוואפד (ראה שרת אל אבן, NG46, 2.3.1950, 130.09/2302/7).

116

ש. אלישיב אל מ. נמיר (מוסקבה)
S. Eliashiv to M. Namir (Moscow)

העתק: 130.11/2514/1

תל אביב, י"א באדר תש"י
28 בפברואר 1950

נמיר שלום רב,

פעם כבר עמדתי במכתבי[1] על כך שבזמן האחרון נתרופפו הקשרים שלנו עם הצירות הסובייטית. לכך שתי סיבות:

(א) מדי פעם בפעם, נוסף לפגישות ביזמתי, לשיחות הרשמיות ולפגישות מקריות בקבלות פנים שונות, הייתי נפגש אתם בפעולות של הליגה לקשרי ידידות. בכל פעם היתה פגישה כזו מאפשרת שיחה. עכשיו חדלתי ללכת לפעולות אלה. בינתיים היו חגיגות של השביעי בנובמבר, יום הזיכרון של לנין, יום הצבא האדום. אנשי הצירות והציר בעצמו מופיעים שם, אולם נפגשים ומשוחחים רק עם אחרים.

(ב) גם לשר החוץ לא היו מזמן שיחות עם הציר. בעצם – מאז חזרו מלייק־סאכסס. קודם הוא היה מזמין אותו לפעמים די תכופות ומוסר אינפורמציה שוטפת, גם בעניינים דיסקרטיים. העניין העיקרי המרכזי המעסיק עכשיו את משרד החוץ הוא, עניין הטכסיסים שלנו בשאלת ירושלים ובצדו – פרשת עבדאללה. שני אלה אינם מהווים נושא לאינפורמציה בסיטואציה הנוכחית. שקלנו כמה פעמים אם צריך לספר לו על מצב העניינים במשא־ומתן עם עבדאללה. דעתו של ב[ן]־ג[וריון] היתה שלילית.

אני חושב שבימים הקרובים ביותר, אולי עוד השבוע, כשהמשא־ומתן יגיע לנקודה מסוימת, אפשר יהיה כבר להזמינו ולספר לו את העניין. דיברתי כבר על כך עם מ[שה] ש[רת]. יש לראות מראש את תגובתם לעניין, גם אם לא תבוא לידי ביטוי [ב]דבריו של הציר כאן. אם יצא גם לך לשוחח על כך, טוב להזכיר להם שהם היו תמיד טוענים נגד ועדת הפיוס ונגד מתווכים ומצדדים במשא־ומתן ישיר בינינו לבין מדינות ערב. אפשר לציין שהסכם זה איננו עדיין חוזה שלום, שהוא רק צעד לקראת הסדר קבע של שלום ושאין הוא מסלק הצידה את הסכם שביתת־הנשק שנעשה בתחומי האו"ם.[2]

בברכה,

ש. אלישיב

116

1. מיום 11.11.1949, בתיק 130.11/2514/1.
2. שרת נפגש עם הציר הסובייטי ב־3.3.1950 ומסר לו מידע מפורט על השיחות עם הירדנים (ראה דין־וחשבון בתיק 130.11/2513/18).

117

ר. הייר אל א. אילת (ואשינגטון)

R. Hare to E. Elath (Washington)

Copy: 130.20/2467/7 :העתק

Washington, 2 March 1950

Excellency,

I have the honor to acknowledge the receipt of Your Excellency's notes Nos. 1239/50 and 1240/50 of February 13, 1950,[1] concerning the armaments situation in the Near East and the desire of the Israeli Government to acquire defensive military equipment in this country.

I wish to assure Your Excellency that the United States Government is deeply aware of the necessity that peace be established and stability be maintained in the Near East. It has been the policy of the United States Government not only to initiate but also to support, both in the United Nations and directly, those measures which would promote the establishment and maintenance of peaceful conditions in the area. It is essential that the present trend in the Near East away from war toward peace continue.

As the Secretary informed you on January 31[2] the Department, within the framework of this Government's policy on the export of arms to the Near East, will continue to receive and give sympathetic consideration to applications for licenses for the export of military equipment to the area. As you know, licenses have already been granted for the export to Israel of a considerable quantity of military material.

In conclusion, I wish to assure Your Excellency that the United States Government fully appreciates the importance of the Near Eastern armaments situation, and will continue to devote the closest attention to developments affecting this subject.

Accept, Excellency, the renewed assurance of my highest consideration.

For the Secretary of State,

Raymond A. Hare

117

1. ראה מס' 88 והערה 2 שם.
2. ראה מס' 64.

118

א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת
A. Eban and G. Rafael to M. Sharett

Recd 3.3 התקבל .Coded Tel. GN28 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 2 March 1950

Your NG36,[1] final paragraph. We should realize any discussion with Egypt bound to involve Gaza Strip refugees. If we not ready discuss these surely we are not ready discuss Israel–Egypt peace settlement until overall resettlement issue solved which not in sight. In that case we should have to cease press for direct talks, leaving *status quo* wherein Egypt holds Gaza and will use refugees as political weapon. In that case what do we mean by being "ready discuss peace general way or interim step leading thereto"? Is refusal envisage annex Gaza firm Government policy since heard conflicting views Hakirya, Tiberias?[2] Our GN25[3] shows they unwilling talk peace except in context territorial, refugees, proposals. Would welcome clarification.

Eban, Rafael

119

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מקור: 130.02/2447/9

ז'נבה, 2 במארס 1950

משה היקר,

חליפת המברקים האחרונה בינינו[1] נגעה בבעיית התנאים למשא־ומתן של שלום עם מצרים. אין ספק שהדרך בה רצתה הוועדה ללכת ביזמתו של בואסנז'ה לא היתה מביאה לידי שיחות מועילות, אלא להיפך, לקיפאון מוחלט. מתוך שיחתנו עם מונעם, עליה אוברי [אבא אבן] יכתוב לך בפרוטרוט,[2] ומתוך כל מה שנודע לי מחברי ועדת הפיוס, נדמה לי שמצרים אינה משתוקקת ביותר לשנות את המצב הקיים. היא מרגישה מבוטחת

118

1. מס' 108.
2. על ההתייעצות – ראה מס' 27. ראה גם מס' 119.
3. מס' 115.

119

1. ראה מס' 118.
2. ראה מס' 125.

על־ידי חוזה שביתת־הנשק, ובעיית הפליטים כעת איננה מהווה מעמסה מיוחדת בשבילה, כי היא מקבלת עבור החזקתם מטבע יקרה וקשה, מקרנות בינלאומיות. עם זאת יכולה היא להשתמש בקיום בעיית הפליטים בתור נשק מדיני נגדנו בזירה הבינלאומית. כל איש אחראי ובקי יודע שצריכים למצוא פתרון לריכוז הפליטים הגדול ברצועת עזה, ואין איש מעלה על דעתו שיש צורך ליישבם בתוך מצרים המאוכלסת יתר על המידה. קיום הפליטים מהווה, אפוא, חומר־נפץ מדיני אשר אותו יכולים המצרים להביא לידי התפוצצות בשעה שלפי דעתם המסיבות הפוליטיות תחייבנה זאת. הואיל והם עדיין מודאגים ממגמות התפשטות מצד ישראל, אפשר להניח שלא יוותרו בנקל על הנשק המדיני הזה, כדי לחתור תחת מעמדנו הבינלאומי בקרב האומות־המאוחדות ומחוצה להן. אולם, אם מתוך סיבות שונות, ולדעתי הסיבה העיקרית תהיה לחץ מצד ארצות־הברית, יתגבר אצלם הרצון לחסל את תוצאות הרפתקאתם בארץ־ישראל – איך נוכל אנחנו להימנע מלדבר אתם על רצועת עזה וגורל הפליטים? הם יודעים היטב שברגע שייעשה הסדר בינינו, ייפסק הסיוע הבינלאומי לפליטים וגורמי חוץ ילחצו על שני הצדדים למצוא פתרון קבע משביע רצון, כי ידוע להם שכל זמן שקיימת צרת הפליטים אין אפשרות להתקין יחסי שלום בין ישראל ושכנותיה.

מאידך עלינו לבוא לידי מסקנה אם נוכל להרשות לעצמנו להשאיר ראש־גשר מצרי בשטח ישראל, אשר יהווה איום מתמיד למדינת ישראל. דאגתי זו מתחזקת עוד לאור התגברות ההזדיינות המצרית.

הנני שואל את עצמי, מה יכול להניע את המצרים – פרט ללחץ חיצוני – להיכנס אתנו למשא־ומתן של שלום? לדעתי רק דבר אחד, והוא רצונם להשתחרר מההתחייבויות בארץ־ישראל, הן מבחינת החזקת השטח והן מבחינת אחריות לפליטים, על־מנת להפנות את כל מרצם לפתרון בעיותיהם בארצם־הם ובאפריקה. מעניין לציין שמונעם הדגיש בשיחתנו את הצורך במציאת הסדר אשר ימנע כל אפשרות של חיכוכים על־ידי מגע ישיר בינם לבינינו. אם זוהי באמת דאגתם, יכול אני לתאר לעצמי שמישיבתם ברצועת עזה אינם שובעים נחת, אלא ייתכן והם אפילו מודאגים פן יתלקח הסכסוך באיזור זה לפני שיהיו מוכנים לכך. במברקנו על השיחה עם מונעם[3] כתבנו לך שרמזנו לו על אפשרות של משא־ומתן על הסדר מוגבל מבחינת הזמן, אשר לא יפתור את כל השאלות התלויות ועומדות. לא נגענו בפרטים נוספים שבשיחה זו, אולם היתה לנו ההרגשה כי הוא הנו מעוניין בפרטי ההצעה.

עם כל הספקות המובעים לעיל שנוכל להוציא מהמשא־ומתן את הדיון בדבר גבולות ופליטים, ברצוני להעלות על הנייר הצעה על סדר־היום למשא־ומתן מוגבל:

(א) אישור המצב הטריטוריאלי הקיים למשך תקופה מסוימת (חמש שנים).

(ב) חוזה אי־התקפה צבאית מבוסס על חוזה שביתת־הנשק.

(ג) חוזה אי־התערבות מדינית (דהיינו, התחייבות מצדם להימנע מפעילות מדינית בבעיית ארץ־ישראל).

(ד) דאגה משותפת לפתרון בעיית הפליטים לפי תכנית יישוב אשר תתקבל ותבוצע במסגרת בינלאומית.

(ה) שיתוף־פעולה כלכלי איזורי. כוונתי כאן להקמת הוועדה הכלכלית למזרח התיכון של או"ם,[4] שתהיה אחד המכשירים המכריעים לפיתוח האיזור.

3. מס' 115.
4. ראה כרך 2, מס' 352, 357.

שיתוף־הפעולה בשטח זה יכול להתבטא בצורות ובמסגרות שונות (סוכנויות או"ם מיוחדות וכו') ולהביא תועלת מרובה לשתי המדינות, כי ברור לכולם שבלי מידה מסוימת של יציבות ושלום לא תסכמנה המעצמות הגדולות להשקיע מאמצים וכספים לצרכי הפיתוח של ארצות המזרח התיכון.

שרטטתי רק בקווים כלליים את סדר־היום כפי שאני מתאר לי אותו ואפשר כמובן להרחיב אותו ככל הרצוי. אנו נדרשים לברר לעצמנו את הדרכים בהן רוצים אנו להתקדם לקראת השלום. אבקשך אפוא להבהיר לי את הנקודות בהן נגעתי על־מנת שאוכל לכוון את הדברים בכיוון הרצוי בתוך הוועדה ומחוצה לה.[5]

בברכה רבה, שלך,

גדעון

גדעון רפאל

120

א. אבן אל א. לוריא (ניו יורק) וא. אילת (וושינגטון)
A. Eban to A. Lourie (New York) and E. Elath (Washington)

Coded Tel. G5 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/8 :נוסח נכנס

Geneva, 2 March 1950

Saw Sayre, Gerig,[1] Stabler and agreed on following U.S.A. line Trusteeship Council: (1) Statute will be completed this session Geneva but toward late stage. (2) Statute will be presented parties. (3) Important latter should delay reply some weeks until Trusteeship Council dispersed. (4) Trusteeship Council will meet June New York receive replies. (5) If such replies reveal joint Israel–Transjordan line and contain fair basis satisfy religious interests, U.S.A. will strongly support. That case Trusteeship Council will report General Assembly September failure Statute and availability agreed solution. (6) If nothing constructive presented by June matter will still go to General Assembly but without reference alternative solution. (7) U.S.A. against Special Session, hence above timetable important. (8) U.S.A. strongly hopes we will achieve not only bilateral agreement but one conciliatory to religious interests, if possible by June but certainly by September, preferably former to avoid pressure appoint governor etc.

This line satisfactory to us but could be improved by two steps: (a) process (1) above should be described as provisional adoption pending comments parties, this is Garreau's idea; (b) before session ends, U.S.A. speech

5. ראה מס' 129.

120

1. בנג'מין גֶריג, מנהל אגף שטחי התלות במחלקת המדינה וסגן נציג ארצות־הברית במועצת הנאמנות.

reiterating need agreed solution would be helpful, its absence causing confusion.

Would be useful drop hint in Department our satisfaction general harmony their delegation and ours here plus hope U.S.A. will restrain Trusteeship Council any action likely impair agreement, i.e. any attempt implementation as distinct from drafting.

Eban

121

מ. נמיר אל משרד החוץ
M. Namir to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 411. התקבל 3.3
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 2 במארס 1950

בהמשך לגלוי שלנו 1019.[1] (א) לבבי ביקר אתמול אצל סגן מנהל מחלקת המזרח הקרוב שצ'יבורין ומתח ביקורת מפורטת ומנומקת על הפרסומים בעיתונות: הידיעות מתל אביב כולן שליליות ומסלפות מציאותנו. ממשלתנו מחשיבה דעת־הציבור הסובייטית ועיקום דמותנו האמיתית גורם לנו צער. התיאורים השליליים החד־צדדיים בכלל מחוסרי שחר, עשויים גם להשפיע על ניתוח בעיות המזרח הקרוב וראייתם הנכונה כאן. התרכז בעיקר בני[ת]וח הרצאת לוצקי ב"בעיות הכלכלה" ומאמר [טישין] ב"זמנים חדשים". שצ'יבורין לא ניסה להזים טענותינו אלא טען שבעיתונות שלנו ביקורת אנטי־סובייטית חריפה הרבה יותר ויש גם עלילות על אישים כגון ירשוב ופדורין.[2] לא פירש טיב העלילות. לבבי השיב שעיתונותנו הרצינית והרפרזנטטיבית אינה מעלימה החיוב בחיי ברית־המועצות ובדרך כלל מגלה הבנה ואהדה. אשר לביקורת ולהתקפות אין היא חסה גם על אחרים ואף לא על חברי ממשלתנו עצמם, מכל מקום אין יסוד לטעון שעיתונותנו מלקטת שלילה ופגמים בלבד כדרך שעושה "טאס" בתל אביב. במקרים של פגיעות חמורות ואישיות בייחוד – משרד החוץ שלנו לא יסרב בוודאי לטפל במידת

121

1. לא נמצא, אולם מתוך דיווח של לבבי על שיחתו עם שצ'יבורין (ראה הערה 3 להלן) עולה כי המברק עוסק בידיעות שהתפרסמו בעיתונות הסובייטית על ישראל ובעיקר במאמרים של לוצקי וטישין. מאמרו של לוצקי, שהתפרסם בעיתון "בעיות הכלכלה", האשים את ישראל כי היא משמשת כלי־שרת למדינות האימפריאליסטיות באו"ם, כי היא עומדת להיכנס לברית מזרח תיכונית בעלת מגמה תוקפנית, כי ההסכם להלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא של ארצות־הברית כלל סעיפים סודיים שהועלמו מהציבור ומהכנסת וכי כספי המלווה הזר מוצאים בעיקר לבניין קווי תחבורה אסטרטגיים הקשורים לתכניות תוקפניות של ארצות־הברית. מאמרו של טישין, שהתפרסם בעיתון "זמנים חדשים", התייחס להפגנות שהיו בישראל בקשר לביקורו של מורגנתאו (ראה מס' 39). ישראל מכונה במאמר זה "נייטרלית" במרכאות, ומצוין כי היא הוכיחה מחדש את התרפסותה בפני האימפריאליסטים.
2. מיטרופאן פידורין, מזכיר שני בצירות הסובייטית בישראל, הממונה על ענייני תרבות ועיתונות.

אפשרויותיו. שצ'יבורין רשם וימסור. בדבריו הורגשה נימה קצת קרירה. דו"ח מלא בדואר בלדר.[3]

(ב) מאמר זוויאגין[4] הופיע אחרי השיחה ולא נגעו בו. אם לא יחול שינוי לטובה אחזור גם אני לנושא זה בפגישה עם מאקסימוב.[5]

(ג) בזמן האחרון מופיעות בעיתונות גם קצת התקפות נגד אנטישמיות באמריקה וייתכן שהשמצת ישראל המוגברת מגמתה בעיקר פנימית כדי לבזותה בעיני יהודי המקום.

נמיר

122

לשכת שר החוץ אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
Bureau of the Minister of Foreign Affairs to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK57 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 3 March 1950

Transjordan Government dismissed because its opposition agreement to which Jordanians, Palestinians, opposed alike.[1] Apparently King decided make all-out effort to get ratification of agreement proposed by himself. If reports re Samir Rifa'i's nomination Prime Minister confirmed, then this sign further endeavour set up government which will accept King's line.

Lishka

3. ראה שיחת א. לבבי עם שצ'יבורין, 1.3.1950, 130.11/2503/12.
4. מאמרו של זוויאגין הופיע אף הוא ב"זמנים חדשים" ועניינו – התחרות האימפריאליסטית האנגלו־אמריקאית במזרח התיכון. ישראל מוזכרת בו בקשר להלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא ובקשר לביקורו של מורגנתאו. (ראה מברק מצירות ישראל במוסקבה אל משרד החוץ, ZM1016, 1.3.1950, 130.11/2503/12).
5. מקסימוב, פקיד בכיר במחלקת המזרח התיכון במשרד החוץ הסובייטי.

122

1. ראה מס' 112, הערה 1. תופיק אבו אל־הודה, ראש ממשלת ירדן, הגיש את התפטרותו למלך ב־2 במארס 1950; לאחר מספר ימים, ולאחר שסמיר רפאעי פתח במאמצים להרכבת ממשלה, חזר אבו אל־הודה והרכיב ממשלה חדשה. ראה מס' 126, 130.

123

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

העתק: 93.08/347/20

ז'נבה, י"ד באדר תש"י
3 במארס 1950

בעיית ירושלים במועצת הנאמנות

לקראת סיום הקריאה השנייה של תקנון הבינאום ניתנת אפשרות להעריך את סיכויי המושב הזה הערכה די מדויקת. מהלך המאורעות עלול כנראה להתפתח לפי התכנית הזאת:

[1] (א) המועצה תנסח תקנון לפי החלטת העצרת הכללית מיום 9 בדצמבר 1949. היא רואה את תהליך הניסוח כחובה מפורשת שאין לערער עליה. בבואה לאשר את הנוסח הסופי תעמוד המועצה לפני שתי ברירות – או לראות באישור הזה מעשה טכני גרידא, כלומר, להודיע שצורת התקנון ומבנהו המשפטי שלמים ומשוכללים; או להעניק לאישור התקנון אופי מדיני, כלומר להמליץ על קבלת התקנון וביצועו כדבר הרצוי למועצה ונתמך על־ידה. במקרה הראשון לא ייתקל האישור בשום התנגדות. במקרה השני תיערך הצבעה ויימנעו כמה נציגים, ביניהם: ארצות־הברית, אנגליה, והרפובליקה הדומיניקנית.

(ב) אחרי ניסוח התקנון ואישורו לפי אחת הצורות המתוארות לעיל – יוגש המסמך לצדדים הנוגעים בדבר שיתבקשו להעיר את הערותיהם המפורטות ולהציע את הצעותיהם. בינתיים תתפזר המועצה בסוף חודש מארס ותחדש את ישיבותיה בניו יורק בתחילת יוני. ההצעה על הזעקת כנס מיוחד ירדה מעל הפרק ואיננה רווחת בשום מקום.

(ג) ביוני תבדוק המועצה את תגובות ישראל והממלכה הירדנית. אם, נוסף על שלילת התקנון, תופיע הצעה מוסכמת המתחשבת בתביעות הדתיות והבינלאומיות – לפחות עד כדי בינאום המקומות הקדושים – תנקוט ארצות־הברית את היזמה לעיבוד פתרון המבוסס על ההסכם הישראלי–ירדני. הפתרון הזה יוגש לעצרת הכללית במושבה הרגיל בספטמבר, יחד עם דו"ח על כשלון התקנון. מאידך, אם לא תעלה על הפרק ביוני שום הצעה הנתמכת על־ידי הצדדים, והמכירה בזכויות הדתיות, תעביר מועצת הנאמנות את הבעיה לעצרת בספטמבר תוך הודעה על אי־יכולתה לבצע את החלטת 1949 בגלל התנגדותן של הממשלות השולטות בירושלים.

(2) התכנית הנ"ל התפתחה תוך התייעצויות בינינו ובין המשלחת האמריקנית, שהודיעה לנו על רצונה כי נשתף פעולה אתה.[1] בייחוד מביעה ארצות־הברית את התקווה שפתרון מעשי ומוסכם יתגבש במושב יוני על־מנת שהבעיה לא תחזור לעצרת בנסיבות של שלילה מוחלטת. התכנית הזאת נתמכת גם על־ידי אנגליה, אוסטרליה, זילנדיה החדשה, שתי המדינות הלטיניות ובלגיה, ואין ספק שהיא מסוגלת לזכות ברוב גם אם תערער עליה משלחת עיראק.

123
1. ראה מס' 120.

(3) במסגרת התכנית הזאת יש להתחשב עם שתי אפשרויות נוספות. ר א ש י ת, עורך הנציג הבלגי מאבק תקיף ועקשן כדי לתקן את הסעיף השני של התקנון המגדיר את גבולות המדינה הבינלאומית. מגמתו – לפתוח פתח להגשמת הבינאום המרחבי המצומצם שיכלול את המקומות הקדושים וגם חלק מהעיר העברית הסמוך לעיר העתיקה. אם התיקון הזה יתקבל, עומדות המשלחות הערביות להודיע על התנגדותן לתקנון. ההצעה הבלגית הזאת, היונקת מהשראת הוואטיקן, עוררה בהלה במחנה הערבי וגרמה לסכסוך ערבי־קאתולי חריף שהשכיח במקצת את השיתוף והאחווה ששררו בין שני גורמים אלה בלייק־סאכסס. אולם לא ברור עדיין אם יצליח הנציג הבלגי להכניס תיקון כל־כך מרחיק־לכת בנוסח התקנון. בדרך כלל רואה המועצה חובה לעצמה להידבק להחלטת העצרת ולהשאיר לעצרת את ההזדמנות לשנות את החלטתה אם תרצה בכך. ש נ י ת – עלולים אנו להיתקל בתכנית למנות את "מושל ירושלים" על־מנת שהוא יתלבט בקשיי הביצוע ויודיע למועצה על אי־יכולתו לבצע את התקנון נוכח התנגדות הצדדים. לרעיון הזה יש מהלכים במשלחת הצרפתית, אולם אין לראותה עדיין כמדיניות צרפתית מובהקת.[2]

(4) המשלחת הישראלית תומכת בתכנית דחיית ההכרעה עד למושב יוני, ומשם עד למושב העצרת, ומעודדת את המועצה להסתפק במועט ככל האפשר ולהימנע ממעשים מדיניים מכריעים. משלחתנו מתנגדת לכל מאמץ למנות מושל, שכן עלול מינוי כזה להחמיר את הסיבוכים המשפטיים והמדיניים הקיימים גם בלאו הכי כתוצאה מהחלטת העצרת. לגבי ההצעה הבלגית (להפוך את התקנון לתכנית של בינאום מרחבי מצומצם) נמנעת משלחתנו מכל התחייבות ומכל נקיטת עמדה לטובת פתרון של בינאום מרחבי – בייחוד תכנית שפרטיה אינם ידועים. מאידך, התפוררות החזית המאוחדת של הערבים והכנסיה – שהיא אחת מתוצאות ההצעה הבלגית – נראית לנו כהישג תכסיסי המצדיק הימנעות מכל הפרעה מחושבת בפעולה הבלגית הזאת. לפיכך דבקה לשוננו לחכנו כל פעם שהריב בין מר ריקמאנס ומר ג'מאלי התפרץ בישיבות המועצה. לתופעה הזאת ישנו גם יתרון נוסף: היא גילתה לעין כול את אי־התעניינותם של הערבים במקומות הקדושים ובנכסי הדת ואת להיטותם אחרי ההתנגשות הצפויה בין ישראל והאו"ם. מתברר שאם תישלל מהם ההתנגשות הזאת, לא יראו כל ברכה או תועלת בתכנית הבינאום כשלעצמה.

(5) העמדה הערבית מצטיינת בקיצוניות משני צדדים; מצד אחד סירוב עבר־הירדן לקבל אפילו את העיקרון של אחריות או"ם למקומות הקדושים; ומצד שני סירוב המדיניות הערביות האחרות להשלים עם כל תכנית המתרחקת כקוצו של יוד מהבינאום המוחלט. היות וכל חברי המועצה הם בדעה אחת שאת הפתרון יש למצוא דווקא על־ידי פשרה בין שני הקצוות הללו, יוצא שהעמדה הערבית איננה זוכה לשום הערכה במועצת הנאמנות. את הרושם הרע שנוצר ממילא על־ידי העמדה הזאת מגביר ד"ר ג'מאלי עוד יותר על־ידי צורת הופעתו הידועה.

(6) המצב הזה בו מופיעים הערבים כמתנגדים לכל פתרון המתקבל על הדעת מסייע למשלחתנו במאמציה להפיג את המתיחות שנצטברה נגד ישראל במושב העצרת האחרון. אמנם אין סיכוי שיצא מהמושב הזה שום הישג מדיני ממשי ואין לנו כאן מגמה אחרת מאשר להוציא את העז שבין כך ובין כך לא היתה צריכה להיכנס. אך קיימת

2. ראה מברק אבן אל שרת, GN19, 23.2.1950, 130.09/2302/8.

אפשרות לשפר את האווירה המדינית שהורעלה לא מעט בלייק־סאכסס. ישנם סימנים מובהקים שהיתה לנו הצלחה בחתירתנו לקראת מגמה זאת. בדיוני המועצה לא נערכו התקפות עלינו כגון אלו שנתנסינו בהן בעצרת. אפילו הנציגים הערביים חדלו מלפגוע ולהתקיף לאחר שמשלחתנו התיישבה אל שולחן הדיונים והתחילה להגיב בצורה נמרצת על מערכת ההשמצה הערבית. ברור שהשתתפותנו בדיונים שללה מהנציגים הערביים את החופש והשלטון שנהנו מהם לפני בואנו. אף־על־פי שהטיעון שלנו לא נשתנה כל עיקר מימי העצרת הרי כאן הוא נשמע בכובד־ראש, באהדה מסוימת, וללא תגובה. נוסף על זה יש לנו הרושם שהצלחנו סוף־סוף להנחיל לכל חברי המועצה רושם ברור מההבדל שבין עמדתנו, המשלימה עם אחריות או״ם למקומות הקדושים, ובין עמדת ירדן הכופרת בעיקר זה. ההבדל הזה הובלט ביתר שאת על־ידי ההצהרות הקצרות, החריפות והגסות של נציג ירדן, שבא הנה כנראה רק על־מנת ״לצפצף״ על סמכות המועצה ועל דאגת העולם למקומות הקדושים.

(7) אחד הגורמים להבדל זה שבין מצבנו בעצרת ומצבנו כאן הוא תהליך הבדיקה הקפדנית הנערכת במגילת התקנון. כידוע, לא היה המסמך הזה לנגד עיני המצביעים בעצרת. מאידך ניתנה עכשיו לחברי המועצה הזדמנות מלאה להכיר את פרטי התכנית הזאת ולגלות באיזו מידה דמיונית רחוק הוא התקנון מכל מציאות ירושלמית ומכל אפשרות של ביצוע. הוויכוחים על מועצה מחוקקת שלא תקום ולא תהיה, על הרכבם המדויק של מוסדות אשר אין להם שחר ותקומה, על סמכויותיו של מושל אשר ספק אם בכלל יתמנה – כל השקלא וטריא הזאת מתנהלת באווירה של ספקנות בולטת תוך רצון לצאת ידי חובה פורמלית כלפי העצרת. הספקנות הזאת התחילה להתבלט מהיום הראשון של המושב כאשר הכריז נשיא המועצה שבבואו לעבד תכנית לא הספיק למצוא אף סעיף אחד מסעיפי התקנון שאפשר להגשימו בתנאים הקיימים. למרות האזהרה הזאת מנוי וגמור עם המועצה ללדת תכנית נפל ולהעביר לעצרת את טורח הקבורה.

(8) והנה סיכום העמדות של המשלחות השונות:

(א) ארצות־הברית

המשלחת האמריקנית התחייבה לנו על ביצוע התכנית והנוהל המתוארים בסעיף (1) לעיל. בישיבות המועצה נמנע מר סייאר מקביעת עמדה מפורשת לגבי התקנון. הוא חוזר ומדגיש שממשלת ארצות־הברית למרות שהתנגדה להחלטת העצרת מוכנה לסייע ככל האפשר בעבודת מועצת הנאמנות. לאחר ששתיקתו המתמדת עשתה רושם מוזר בקהל וזכתה לדקירות חריפות מנשיא המועצה, התחיל מר סייאר לחפש הזדמנויות להתערב בדיוני המועצה. על־פי־רוב הוא בוחר נושאים של מה־בכך. הוא מתקן ניסוחים, מעיר על השמטת מרכאות כפולות בסעיף זה או אחר, מציע לצטט החלטה פלונית ולהשמיט החלטה אלמונית, ולפעמים נכנס לעובי הקורה כדי להגן על אינטרס מיוחד, כגון החזרת רכוש הכנסיות הגרמניות. את המעשה האחרון עשה על דעת עצמו ללא התייעצות עם ואשינגטון. אין ספק שלו היתה אפשרות להביא אותו לידי חזרה אל העמדה השלילית שנקטה ממשלתו בעצרת לגבי תכנית הבינאום היה מצבנו משתפר בהרבה והספקנות המתפשטת בלאו הכי היתה גוברת עד כדי כך שהתקנון היה צפוי לכיליון גמור, אולם עד כאן לא הצלחנו להניע אותו לנקוט יזמה כזאת. העמדה האמריקנית מורכבת משני גורמים – ביטחון גמור שהתקנון ייכשל, ודאגה קפדנית שכישלון זה לא ייזקף על חשבונה של ארצות־הברית.

(ב) אנגליה
הנציג האנגלי נוקט עמדה יותר סבילה אפילו מזו של חברו האמריקני, אבל בסופו של חשבון אין ספק שישנה הזדהות מוחלטת בין שתי העמדות. ראוי לציין שגם ארצות־הברית וגם אנגליה התייחסו באדישות גמורה לתכניות הבינאום המרחבי המצומצם ונמנעו מלסייע לריקמאנס ולגארו. סיבת הדבר היא רצונם להגן על עבר־הירדן ועל מעמד עבדאללה בעיר העתיקה. נוכח סירובן של אנגליה וארצות־הברית לתמוך ביזמתם, נכשלו גם גארו וגם ריקמאנס במאמציהם להעלות תכנית של בינאום מרחבי מצומצם על סדר־היום ואין ספק שלבם של האנגלים והאמריקנים נמשך יותר אחרי משטר תפקודי שאיננו מבטל את השלטון המדיני הקיים בירושלים – ובייחוד את השלטון הערבי הקיים הצפוי לסכנה מיוחדת בפני כל הצעה על "אנקלאווה".

(ג) בלגיה
הנציג הבלגי, מר ריקמאנס, מופיע בדיוני המועצה כנציג הכנסיה הקאתולית ועובד תוך התייעצות הדוקה עם נציגי הכנסיה כאן. מר ריקמאנס הקדיש מאמצים כבירים לתיקון הסעיף השני של התקנון על־מנת להשאיר פתח להקמת משטר בינלאומי בשטח מצומצם בירושלים. אין לראות את הפעולה הזאת כמכוונת לתמוך בעמדתנו. היא באה להציל את התקנון כולו מכיליון חרוץ שצפוי לו בצורתו הנוכחית. פירוש הדבר – בעוד שהאנגלים והאמריקנים מצפים להזדמנות לעבור לבסיס אחר מחוץ למסגרת התקנון לאחר שזה יידחה על־ידי הצדדים, מתכוונת בלגיה דווקא לשמור על רעיון הבינאום המרחבי ולוותר על שטח המדינה הבינלאומית במידה הנחוצה להצלת העיקרון המרחבי בכללו.

(ד) צרפת
המשלחת הצרפתית נוקטת עמדה מסויגת ואיננה מרבה להתערב בוויכוחים. ספקנותה לגבי הגשמת התקנון ידועה ומפורסמת אבל אין לה כל רצון לקבל על עצמה אחריות להכשלת פתרון שכשלונו מובטח גם בלאו הכי. מאידך חוגים מסוימים בקיי ד'אורסי ובראשם מר פארודי, המנהל הכללי, מביעים רצון להתייעץ אתנו על עיבוד פתרון שיבוא בעקבות דחיית התקנון.

(ה) אוסטרליה וזילנדיה החדשה
שתי המשלחות האלו החליטו ללכת לפי התכנית האמריקנית המתוארת לעיל, כלומר לנסח את התקנון ולפתוח שלב חדש בעקבות דחייתו. הנציגים האלה מגלים אי־סבלנות לגבי הדיונים הנוכחיים שאינם רואים בהם שחר ותועלת. רצונם לסיים את השלב הזה במהירות האפשרית על־מנת שכל הצדדים וגם מועצת הנאמנות יבואו בהקדם האפשרי לשלב יותר מעשי של חיפוש פתרון.

(ו) ארגנטינה והרפובליקה הדומיניקנית
שתי המדינות הלטיניות הללו משתפות פעולה בניסוח התקנון אך מראות נטייה להירתם לכל פשרה או לכל פתרון מתון שיוגש כתוצאה מדחיית התקנון. שתיהן סבורות שבנסיבות הקיימות מוכרח כל פתרון העלול לספק את הוואטיקן לתת ביטוי, ולו גם ביטוי מצומצם, למושג הבינאום המרחבי. הנציג הדומיניקני חזר על התנגדותו לתקנון

הבינאום ועל סירובו להצביע בעדו אפילו בשלב הניסוח. הנציגים הלטיניים חיוו דעה שמצבה של ישראל השתפר במידה ניכרת נוכח בדיקת התקנון בכל אי־מעשיותו המשוועת.

(ז) הפיליפינים

הנציג הפיליפיני מזדהה הזדהות גמורה עם העמדה הערבית, כנראה תחת השפעות אישיות שמוטב לא להרחיב את הדיבור עליהן. מחליפת מכתבים ביני ובין הג'נרל רומולו מתברר שאין העמדה הזאת מיוסדת על הוראות הממשלה הפיליפינית ורומולו מבטיח לחולל את המפנה הדרוש בקרוב.[3]

(ח) סין

גם המשלחת הסינית תומכת במאמצי הערבים להתנגד לכל פגיעה בהחלטת העצרת. לרגלי יחסינו המיוחדים עם המשטר הזה אין לנו כמובן כל אמצעים להשפיע על עמדתו.

סיכום

(9) לפי המצב הקיים נראה שניסוח התקנון יהיה התוצאה המעשית היחידה של המושב הזה. מאידך אין ספק שהדיונים כאן סייעו להעמיק את ספקנות המועצה לגבי ביצוע התקנון. עצם הופעתנו הועילה מאוד היות והיא הסירה מעלינו את חרפת ההחרמה אשר חוגים מסוימים רצו לנצלה נגדנו. גם הנטייה לראות בעמדתנו אנו את הסיבה העיקרית לאי־מעשיותו של הבינאום איננה רווחת כפי שרווחה מקודם. רוב הנציגים נוכחו לדעת שישנם עוד שני גורמים לא פחות מכריעים, והם – הקיצוניות הערבית המתנגדת לכל פשרה מזה ולכל בינאום מזה; ואופיו של התקנון כתכנית דמיונית ובלתי־מעשית בעצם מהותה. האווירה השקטה בארץ ללא נאומים והכרזות לבקרים גם־כן עזרה להפגת המתיחות. ברם הדבר היחידי העלול למנוע התנגשות בסופו של חשבון הוא הגשת פתרון מוסכם בינינו ובין עבר־הירדן שיתחשב באינטרסים היסודיים של האומות־המאוחדות. אם הדבר הזה לא יושג עד לפתיחת מושב העצרת אפשר מאוד שתיווצר אווירה מתוחה לא פחות מזו ששררה בשלבים האחרונים של מושב העצרת האחרון.

[10] הערה למשרד החוץ ולנציגויות:

לדעתי, פרסום התקנון יכול לשמש הזדמנות לחידוש הביקורת שלנו על החלטת העצרת. התקנון יופיע בצורה כל־כך מגוחכת ובלתי־מותאמת לשום נסיבות קיימות שלא יהיה קשה לעורר סערה של ביקורת בעיתונות ובחוגים מדיניים. היות ולא יהיה אף סעיף אחד שיש בו גרעין של היגיון מדיני משכנע ולא יופיע שום תיקון העלול להגביר את סיכויי הביצוע, יש לראות את יום פרסום התקנון כרגע נוח להחזרת היזמה המוסרית למתנגדי הבינאום.

בברכה,

אבא אבן

3. ראה אבן אל רומולו, ראש משלחת הפיליפינים לאו"ם, 21.2.1950, 130.02/2443/6. בעקבות התערבות זו הפסיקה המשלחת הפיליפינית את התמיכה בערבים (ראה מברק אבן אל שמעוני, GN45, 16.3.1950, 130.09/2302/8).

124

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2441/2

ז'נבה, י"ד באדר תש"י
3 במארס 1950

ולטר היקר,

הנידון: ועדת הפיוס

ברצוני לסכם את ההתפתחויות האחרונות הנוגעות למהלך העניינים בוועדה ומסביבה. כפי שהודעתי כבר, אין לייחס משמעות מיוחדת לביקור הוועדה בפאריס. למרות השתדלויותיו של בואסנז'ה להפגיש את הוועדה עם שומאן ואפילו עם אוריול,[1] לא עלה בידו לבצע זאת. לפי דברי פאלמר התברר להם בפאריס שהגישה הצרפתית למהלך עבודת הוועדה מזדהה עם זאת של האמריקנים והטורקים. הוא קיבל זאת בהקלה כי מתוך גילוי מרצו של בואסנז'ה בוועדה לא היה ברור לו אם המדיניות הרשמית הצרפתית מעוניינת ביזמת־יתר של הוועדה.

הוועדה ממשיכה בחיפוש אחר בסיס או נושא אשר יוכל לשמש מנוף לפתיחת משא־ומתן ישיר. אחרי שובה של הוועדה הגיש לנו בואסנז'ה את ההצעות המצריות עליהן הודעתי במברקי מס' גנ/22.[2] כדי לשדל אותנו להסכים להצעות אלו כבסיס למשא־ומתן סיפר לנו שמונעם אמר לו שהן תשמשנה כעין התחלה למשא־ומתן יותר רחב. בשיחתנו עם מונעם[3] התברר לנו שלא דובים ולא יער. להיפך, מ[ונעם] אמר לב[ואסנז'ה] שאפשר לטפל בהצעותיו במסגרת הוועדה המעורבת של שביתת־הנשק. גילוי עודף המרץ מצד ב[ואסנז'ה] וחוסר כל יושר מקשים מאוד על מהלך שיקול העניינים בוועדה.

דיברנו ברורות בנידון זה עם האמריקנים הנוקטים בדיוק עמדה הפוכה מזאת של ב[ואסנז'ה]. הם מעוניינים שיימצא בסיס איתן למשא־ומתן ומתנגדים לכל פזיזות והשפעה בלתי־כשרה. פקיד מזכירות הוועדה אמר לי שהקושי הגדול לוועדה לאו דווקא בהבאת הצדדים למגע ישיר, אלא שמירה על כך שב[ואסנז'ה] ילך בתלם.

האמריקנים עדיין מפקפקים אם למונעם סמכויות לנהל משא־ומתן ישיר אתנו ומאמינים שצריך להכשיר את הקרקע בצעדים קטנים וזהירים. לכן הם דוגלים ברעיון של שיחות טכניות על דברים של מה־בכך, כגון הקלות מסוימות לפליטי עזה, הרחבת מפעל החזרת בני המשפחה הנפרדים, בירור עקרונות הפיצויים וכו'. אמנם מתחזקת והולכת אצלם הדעה שצריך לברר אחת ולתמיד אם המצרים ובעקבותיהם גם המשלחות האחרות מוכנ[ות] בכלל לדבר על שלום. עמדתם הסופית תושפע בלי ספק

124

1. וינסנט אוריול, נשיא צרפת.
2. מס' 106.
3. ראה מס' 115, 125.

על־ידי תוצאות המשא־ומתן עם ירדן ולדעתי לא ינקטו בשום צעדים נועזים עד שיתברר המצב בחזית זו.

אף יאלצ'ין וארלפ בשיחתנו האחרונה הביעו את ספקותיהם לגבי האפשרות של משא־ומתן ישיר עם מצרים לפני גמר מוצלח של המשא־ומתן עם ירדן. בהזדמנות זו הדגישו באיזה עניין טורקיה עוקבת אחרי מהלך השיחות וכי הם מוכנים לעשות את הכול על־מנת לעזור לצדדים להגיע לידי הסכם. אני מניח שההפוגה המדינית תימשך כאן עד להכרעה במשא־ומתן עם המלך. לאור המצב שייווצר בגמר המשא־ומתן יהיה עלינו לבחון מחדש את הקו שבו ננקוט בוועדה וכלפי מצרים. במכתבי אל השר[4] העליתי כמה שיקולים בנידון זה ונדמה לי כי צדקתם נתחזקה, לאחר עיון בחומר של המחלקה המדינית (דו"ח של מונעם אל שר החוץ ותשובתו)[5] שלא היה לפני בעת כתיבת מכתבי הנ"ל אל השר.

במשך ההפוגה עלינו לשמור על קשרינו הטובים עם הוועדה ולמנוע בעד קפיצות חרוצות של ב[ואסנז'ה] שחי כפי הנראה בדאגה מתמדת פן יטען מישהו שהוועדה אינה מרוויחה את לחמה.

בכדי להעסיק אותם עד שעת־הכושר הנני חושב למוטב לשאת ולתת אתם על העניינים הקטנים. לכן אבקשך להשיב ללא דיחוי על שאלותי, או יותר נכון, להיענות לבקשותי בעניין החזרת בני־המשפחות (מכתבי מיום 17 בפברואר),[6] תגובה לדו"ח של ועדת הסקר (מכתבי מיום 16 בפברואר)[7] והאינפורמציה על החשבונות המוקפאים (מכתבי מהיום);[8] כמו־כן על מכתבי מה־16 בפברואר בעניין עקרונות תשלום הפיצויים.[9]

לכשיתברר לנו באיזה תנאים ומסיבות מוכנים אנו להיכנס למשא־ומתן עם מצרים, או אם ייראה לנו כדאי ללחוץ על המצרים שיוכיחו את רצונם לשלום, אזי נוכל מחדש לתבוע נמרצות שהוועדה תפגיש את הצדדים למשא־ומתן ישיר וכולל.

בברכה רבה,

גדעון רפאל

4. ראה מס' 119.
5. תעודות אלה לא נמצאו.
6. המכתב בתיק 93.03/3061/3.
7. ראה מס' 96.
8. המכתב בתיק 130.02/2441/12.
9. ראה רפאל אל איתן, 16.2.1950, 130.02/2447/9; ראה גם מס' 52 והערה 8 שם. ממשרד החוץ השיבו לרפאל: בעניין איחוד המשפחות הערביות – שר החוץ מתנגד שייאמר משהו הנוטע בלב אחרים את התקווה כי ישראל עתידה להרחיב את מסגרת הגדרת בני המשפחה הרשאים לחזור לישראל; בעניין קבוצת הסקר – המחלקה הכלכלית במשרד החוץ מעבדת נוסח תשובה כהצעת רפאל; בעניין תשלום פיצויים עבור רכוש נטוש וחשבונות מוקפאים – תוך זמן קצר יצא דין־וחשבון בנושאים אלה. (ראה אנגל אל רפאל, 13.3.1950, 93.03/3061/3).

125

שיחת א. אבן וג. רפאל – מ. עבד אל־מונעם מוצטפה
(בז'נבה, ב־27 בפברואר 1950)
Meeting: A. Eban and G. Rafael - M. Abd al-Mun'im Mustafa
(Geneva, 27 February 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2447/9

ז'נבה, י"ד באדר תש"י
3 במארס 1950

המשתתפים: עבדול מונעם מוצטפה, אבא אבן וגדעון רפאל.

מר אבן פתח את השיחה במסירת דרישות־שלום, מאליאס ששון, איתן ושילוח. מ[ונעם] הגיב בלבביות על הברכות האלו וביקש ממנו למסור את איחוליו לחברים האלה, בייחוד לששון, שהאיר את עיניו בכל מה שנוגע לשאיפות ישראל ומקומה במזרח הקרוב.

בתחילת השיחה הזכיר מר אבן למונעם את רקע השיחות שהתנהלו בלוזאן בין ששון ובינו.[1] באותן השיחות הסביר מונעם למה מצרים איננה ממהרת לחפש הסדר סופי עם מדינת ישראל. הסברתו היתה בנויה אז על הרושם שגורמים חיצוניים ובייחוד ארצות־הברית והעצרת הכללית מסוגלים להכריח את ישראל לוותר למצרים בענייני גבולות ופליטים, בעוד שמשא־ומתן ישיר עלול רק לגבש את המצב הקיים. בהסברתו של מ[ונעם] באותה תקופה היתה גם נימה של ביטחון כי שלום יציב מהווה עניין חיוני לישראל ועניין הרבה פחות חשוב למצרים; ולפיכך פועל לחץ הזמן לטובת העניין המצרי. מ[ונעם] הניע בראשו כאות הסכמה על דיוק ההגדרה הזאת של העמדה המצרית.

מר אבן הוסיף ואמר שהגיעה השעה לבדוק מחדש את ההשקפה ההיא על־מנת לברר אם קיים בין ישראל ומצרים עניין שווה ומשותף בהשגת הסדר סופי דווקא ברגע זה. מר אבן אמר כי הנטייה לדחות את הסדר העניינים בין העולם הערבי וישראל עברה כחוט השני בכל פרשת המדיניות הערבית בשנים האחרונות. האומנם הרוויח העולם הערבי ממדיניות הדחייה וההמתנה? כאן ראוי להעלות כמה זכרונות מהתקופה האחרונה. בספטמבר 1947, אחרי פרסום דו"ח ועדת או"ם בעניין החלוקה ולפני אישור העצרת מיום כ"ט בנובמבר, פנו נציגים ישראליים לעזאם פחה והציעו הסדר מידי על בסיס החלוקה. עזאם השיב כי הישוב העברי בארץ־ישראל איננו מהווה גורם עצמאי ועוד לא חדל העולם הערבי להאמין באפשרות סילוקו.[2] היתה עוד פנייה ישראלית מיד אחרי קבלת החלטת העצרת ב־1947 (מכתבו של ששון אל עזאם).[3] גם הפעם היתה התשובה שלילית. הכרזת העצמאות הישראלית כללה פנייה לעולם הערבי. גם היא נדחתה. בינתיים הוקמה מדינת ישראל ובאחד באבגוסט פנה שר החוץ למדינות הערביות דרך

125

1. על השיחות שהתנהלו עם עבד אל־מונעם מוצטפה בלוזאן בקיץ 1949 ראה כרך 4, מס' 48 וכו'.
2. על השיחה בין עזאם פשה ובין א. אבן וד. הורוביץ, שהתקיימה בלונדון, ראה ד. הורוביץ, בשליחות מדינה נולדת, עמ' 256–258.
3. ראה תעודות, דצמבר 1947–מאי 1948, מס' 14.

המתווך.[4] ראוי להזכיר שבאותה תקופה לא היתה מדינת ישראל מבוצרת כל־עיקר ובייחוד לא היה הנגב בידיה. מבחינה ידועה היה השלטון בנגב בידי המצרים. העובדות האלה חשובות מאוד, היות ותוצאת כל משא־ומתן משקפת בסופו של חשבון את המציאות הקיימת. הפנייה הישראלית בספטמבר 1948 נדחתה[5] והתנהלו הקרבות בדרום ובנגב, ששינו את יחסי הכוחות תכלית שינוי, והשלום עם מצרים, כאשר יושג, ישקף ללא כל ספק את השלטון הישראלי באותו איזור. לדעתו של מר אבן פרקי ההיסטוריה האלה הם מאלפים עד מאוד. אין כל ספק שהעולם הערבי ברחותו את הפניות הישראליות האלו החמיץ הזדמנויות חשובות, ויתר על יתרונות עצומים, הנובעים ממצבים מדיניים נוחים ומצא את עצמו בסופו של דבר במעמד פחות איתן ביחס לצד השני. האם אין ללמוד מהניסיון הזה שהעולם הערבי מפסיד את כוח מיקוחו על־ידי השהיות כאלו, הכרוכות בהתבצרות ישראלית מתמדת והולכת?

בסיום דברי ההקדמה האלה העיר מר אבן שגם כיום לא ירוויח העולם הערבי מאומה על־ידי המתנה נוספת. ההתמוטטות הכלכלית בישראל שאליה נושא העולם הערבי את עיניו לא תקום ולא תהיה, להיפך, ייתכן מאוד שהגענו לשיא הקשיים שלנו ושבמרוצת הזמן העניינים יתייצבו. קצב העלייה יותאם לתנאים תקינים, העלייה שכבר נהרה אלינו תיקלט, אופקינו הכספיים יתרחבו (כאן העיר מר אבן על הצלחת המשא־ומתן האנגלו–ישראלי בלונדון)[6] והמצב הנוכחי המבוסס על הסכמי שביתת־הנשק ילך ויתגבש. בינתיים יתרגל העולם למציאות הזאת וכל מאמץ לשנותה ייראה כמופרך ודמיוני בהחלט. גם החשבון שמדינת ישראל תתרכך נוכח ההזדיינות המצרית בנוי על בלימה. אמנם עוקבים אנו בעירנות אחרי התהליך הזה המדאיג אותנו לא־מעט, אולם התוצאה היא שהכוח הצבאי הישראלי עומד הכן ללא כל נטייה לרשלנות או להחלשה. גם החשבון המדיני התולה תקוות בסחיטת ויתורים מישראל על־ידי גורמי חוץ איננו אלא נחמת שווא, שמטפחים המנהיגים הערבים מדי פעם בפעם.

הלחץ האמריקני בעניין הנגב והפליטים לא נשא פרי, הלחץ הזה לא הכניס אף פליט אחד לישראל ולא הוציא אף דונם אחד משטח המדינה מידי ישראל. כעת פג הלחץ הזה לחלוטין וממשלת ארצות־הברית מסרבת להזדהות עם כל תביעה ערבית על חשבון ישראל. (כאן הניע מ[ונעם] את ראשו בחיוב ובצער גלוי.) נוכח המצב הזה קשה להעלות על הדעת למה מצרים מפגרת בעשיית השלום. למה היא מחכה? האם עלולה היא להרוויח בעתיד לאחר שלא הרוויחה בעבר על־ידי הדחיות וההמתנות האלו[?] יתר על כן, לא קשה להעריך את התוצאות השליליות למזרח כולו הנובעות מהקיפאון הזה. כל עוד לא יסתדרו ענייני האיזור מבפנים לא יוכל האיזור לקבל עזרה מבחוץ. מזרח תיכון מפולג ומסוכסך לא ישמש נושא לתכניות פיתוח אמריקניות או בינלאומיות. כל עוד קיים הסכסוך הזה לא יוכל המזרח לקבוע את דרכו, המדינית והאיסטרטגית, נוכח המצב הבינלאומי המחמיר. המסקנה היא שיש לראות את השלום לא רק כעניין ישראלי חד־צדדי אלא כדבר הנחוץ למזרח התיכון כולו, לשם התבצרות האיזור ולטובתן של כל אחת מהמדינות הערביות לחוד.

בתשובה לדברים אלה אמר מ[ונעם] שאיננו חולק על הרבה מהטענות האלה. הוא משתייך לאסכולה מסוימת שהתנגדה למלחמה הארץ־ישראלית שמטרתה העיקרית

4. ראה כרך I, מס׳ 406.
5. שם, מס׳ 541.
6. ראה מס׳ 148.

היתה למנוע את הקמת מדינת ישראל. ההתערבות הערבית נכשלה לפני העובדה הקיימת של מדינת ישראל, ומ[ונעם] מוכן להרהר בלבו שאולי תצמח ברכה למזרח התיכון מהעובדה הזאת שקמה על־אף התנגדותם של הערבים. הוא מקבל את ההנחה שמוטב לסלק מיד את תוצאות ההרפתקה המצרית בארץ־ישראל; הוא מגדיר את הפעולה כהרפתקה מפני שהיא לא נבעה מצרכי המדיניות המצרית כשהיא לעצמה. ואמנם במשך עשרות בשנים נמנעה מצרים מלהתעניין בבעיית ארץ־ישראל. אולם גם אם יסכים שיש לגמור את העניין עכשיו, מתייצבת השאלה מה הן ההצעות הישראליות. כיצד נוכל לשכנע את מצרים, שאיננה סובלת כל־עיקר מהמשך המצב הקיים, כי נחוץ וכדאי לעשות צעד נוסף לקראת השלום? צריך לברר אם יש לנו בסיס עקרוני משותף.

מר רפאל העיר שלא קשה יהיה להגדיר את העקרונות היסודיים שעליהם יש להקים את מבצר השלום. במסגרת ההסכם הסופי יש צורך להסדיר כמה עניינים מעשיים ובייחוד את עניין הגבול בין מצרים ומדינת ישראל. מהסדר כזה נובעת ממילא בעיית הפליטים. ומעבר לאופקים הקרובים האלה של בעיות מידיות קיימת שאלת היחסים לאורך ימים – החזרת חופש התנועה, שיתוף מסחרי ותעשייתי, עמדה משותפת בעניינים איזוריים וכו'.

בתגובה לדברים אלה אמר מ[ונעם] כי קיימת אי־הבנה בינינו על פירוש המלה "עקרונות". מהמונח הזה משתמעים לדעתו דברים יותר חיוניים, כגון עתיד הנגב, שאלת הרציפות של העולם הערבי וכו'. הוא חזר והדגיש שהחזרת הרציפות הזאת היא המגמה העיקרית של המדיניות המצרית. הוסיף ולחץ ושאל מה אנחנו מציעים. מה הם הוויתורים האפשריים שלנו?

מר אבן ומר רפאל השיבו, כי בשום משא־ומתן שבעולם לא יתחייב אחד הצדדים להודיע מראש על מה הוא עלול לוותר כתוצאה ממשא־ומתן. אם מצרים רוצה לבדוק מה הם גבולות הפשרנות שלנו, אין לה דרך אחרת מאשר להיכנס למשא־ומתן. ברור שאין אנו מציעים משא־ומתן על־מנת לסרב להתחשב עם כל דרישה שתוגש על־ידי הצד השני; מאידך, היות ומ[ונעם] דיבר על ויתור מסוים החיוני כביכול למצרים מחויבים אנו להודיע שאין אף צל קלוש של תקווה איזו־שהיא שממשלה ישראלית היום או בעתיד תוותר על ריבונותנו בנגב הדרומי בכלל ובאיזור אילת בפרט. אם ויתור כזה הוא באמת חיוני למצרים, אז מוטב שהמשא־ומתן לא יתחיל. מאידך, אם מצרים דואגת בכנות לחופש התחבורה בעולם הערבי ואם לפי דבריו של מ[ונעם] היא רואה בנוכחותנו יסוד אפשרי לסכסוכים הרי מוכנים נהיה ללא ספק לחפש דרכים להבטיח שהתחבורה בעולם הערבי לא תנותק ושפעולותינו בדרום הנגב לא תפגענה באינטרסים מצריים, ולא תאיימנה על השלמות הטריטוריאלית של מצרים. סידורים כאלה יכולים להימצא במסגרת הריבונות הישראלית המוחלטת בדרום הנגב. בשבילנו אין מסגרת אחרת. כאן העירו אבן ורפאל שאנחנו יושבים באיזור של הלווציה התקוע כטריז בשטח הצרפתי, ולפיכך הלווציה מקבלת כל מיני סידורים המתיישבים עם ריבונותה, על־מנת שהדבר הזה לא יפגע באינטרסים הצרפתיים.

בהמשך דבריו חזר מ[ונעם] והדגיש כמה פעמים כי השאלה הנוקבת בשביל מצרים איננה איזור עזה אלא דווקא הנגב הדרומי. התברר מדבריו שאין למצרים כל עניין לוותר על עזה. היא איננה רואה את הפליטים הצפופים באותו האיזור כמעמסה היות ואו"ם נושא בעול הכספי הזה ומצרים מנצלת את הפליטים כקלף מדיני חשוב. בעניין זה דיבר מ[ונעם] בציניות לא מעטה ובאופן לגמרי גלוי. מכאן הסיק מסקנה שמצרים יכולה

לאורך ימים להסתפק בהסדר שביתת־הנשק ואם ישראל מעוניינת בשלום עליה לשלם את המחיר. על זה השיב מר אבן שאם מצרים כל־כך בטוחה שהשלום נחוץ לישראל יותר מאשר למצרים, קשה להבין מדוע מצרים מהססת לבוא לשולחן הדיונים על־מנת לנצל באופן מעשי את לחץ היתרון הזה. על זה נמנע מ[ונעם] מלהשיב, אולם חזר והדגיש, כי לפני שמצרים תתחיל במשא־ומתן היא צריכה לקבל רושם שישנו סיכוי ממשי להצלחה, כלומר סיכוי של ויתור ישראלי טריטוריאלי. כאן דיבר על הפרוטוקול מי"ב מאי 1949,[7] ושאל אם אנו מוכנים לשאת ולתת על בסיס זה. ענינו בשלילה מוחלטת, אמרנו כי אסור שמשא־ומתן יתחיל בהשתרשות אשליה בלב אחד הצדדים. מי שחושב כי ישראל תהיה מוכנה לקבל את החלטת 1947 כבסיס להסדר הגבולות מטפח אשליה. כאן הרחיב מ[ונעם] את הדיבור על החלטות העצרת השונות. מר אבן אמר שוויכוח על יעילותה של החלטה זו או אחרת יהיה ויכוח סרק. כל צד יוכל להביא עורך־דין להצדיק את טענתו מבחינה יורידית. מי שרוצה להתקדם במשא־ומתן צריך לנער מעל עצמו את הירושה הזאת של החלטות בינלאומיות סותרות זו את זו, ולדבר על מונחים ממשיים: שטח, פליטים, דרכי תנועה ותחבורה וכו'. מ[ונעם] השיב כי הוא מקבל את הגישה הזאת ולפיכך מיהר להעלות את השאלה החיונית והיא שאלת הנגב הדרומי. מצרים מפחדת מהתפשטות ישראלית ונחוץ לה איזור מחיצה (Buffer Zone) בינה ובין ישראל. מר רפאל השיב שזהו התפקיד ההיסטורי של מדבר סיני.

השיחה נסבה גם על בעיית ועדת הפיוס. מ[ונעם] הביע ספקנות גלויה לגבי יעילותה של הוועדה הזאת. רק על־מנת לצאת ידי חובה משתפת מצרים פעולה עם הוועדה. היא אינה מאמינה שהוועדה תועיל. אם יש יסוד להסכם מצרי–ישראלי הרי שאלת הנוהל איננה חשובה, הצדדים ימצאו את הצינור הדרוש בתוך מסגרת הוועדה או מחוצה לה. מאידך, אם אין הסכם מראש על עניינים מעשיים, כגון הנגב וכו', כי אז שום צינור ושום נוהל לא יועילו. כאן אמר מ[ונעם] שהסדר שביתת־הנשק הוא נוח מאוד למצרים ואם אין ישראל מוכנה לוויתורים טריטוריאליים אז צריך המשטר הזה להתבצר ולהתייצב. מר אבן אמר שייתכן מאוד שישנה אפשרות למצוא שלב ביניים בין שביתת־הנשק והשלום הסופי. בשלב ביניים זה ייוצב ההסדר הנוכחי אולם יישאר פתח לשינויים כעבור זמן קצר. מ[ונעם] התעניין מאוד ברעיון הזה ובקשר אתו הציע שנחזיק מגע גם בעתיד. הודה, כי ארצות־הברית וטורקיה לוחצות על מצרים לטובת משא־ומתן עם ישראל והסכים שאין לייחס ערך ממשי להצעותיו של בואסנז'ה על דיונים בעניינים קטנים כהקדמה למשא־ומתן רציני.

במשך כל השיחה הזאת לא דובר במפורש על בעיית ירושלים. מ[ונעם] כבר חדל להופיע בישיבות מועצת הנאמנות ונראה כאילו איבד את אמונתו שהבעיה הזאת תצמיח ברכה לעניין הערבי.

כאשר נפרדנו אמר מ[ונעם] כי צריך לראות את השיחה הזאת כהקדמה לשיחות יותר מפורטות.

7. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 50–51.

126

מ. שרת אל א. אבן (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban (Geneva)

Coded Tel. NG50 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2302/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 March 1950

(1) Mobilize against whom?[1] King needs no persuasion but Ministers. Ready sign and damn consequences. U.S.A. unable supply these but on contrary its intervention this stage interpretable as Jewish pressure, hence inimical.

(2) Sure, but document was initialled as definite directive for drafting text agreement not as basis discussion. At meeting Tuesday[2] they produced most watery platitudinous draft rendering whole thing worthless, roused King's ire in storm fury which broke with terrific impact our people's presence at dramatic midnight intervention after Transjordan representatives decided disturb royal slumbers and report deadlock. Keynote was sign or resign, choose between war and peace. Time limit set Friday. For rest far as known see press. Meeting originally fixed for Friday taking place tonight.[3]

Sharett

127

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. TW497 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 March 1950

While King requires no pressure by U.S.A.[1] for finalizing accord with us he can do with any amount moral support in present possibly severest crisis his career. Present tug war Amman is focus clash constructive–destructive counsels Arab world. Most important King should know U.S.A. fully sup-

126

1. אבן הציע לגייס השפעה אמריקאית על ירדן כדי שתחתום על טיוטת ההסכם עם ישראל. הוא גם הודיע, שלפי סטייבלר, ממשלת ירדן קיבלה את טיוטת ההסכם כ"כבסיס לדיון". (ראה אבן אל שרת, GN30, 3.3.1950, 130.09/2302/8.)
2. ראה מס' 112.
3. ראה מס' 130.

127

1. ראה מס' 126.

ports him, his efforts for peace, stability, resumption normal economic relations, hopes he will not flinch, wishes him full success and assures him active support thereafter. Talking Mc[Donald] this vein tomorrow.

Sharett

128

מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Sharett to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK58 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 March 1950

Permission Jews leave Iraq[1] represents triumph of urge for *aliya* which intensified with establishment State and manifested by mass *Ha'apala* [illegal immigration] despite persecution inside Iraq and perils journey. It is striking vindication persistent and daring efforts of *Mossad Ha'aliya* which in long years of underground work since days Enzo Sereni's mission in Baghdad[2] succeeded creating movement which breathed new spirit into traditionally submissive Iraqi Jewry. *Mossad* aroused especially youth, broke new ways for *Ha'apala* on land via Persia, thence by air to Israel, and found means to finance scheme. Campaign of protest and denunciation abroad well as our appeals to Powers[3] also bore fruit. Iraqi government apparently drew conclusions from inability prevent flight, compromising effects abroad and Iran's firm decision achieved by special efforts to provide sanctuary and freedom of passage.[4] Probably also tempted by prospect spoliation Jewish property, whose fate now gravely uncertain.[5]

Sharett

128

1. היתר היציאה ניתן ב־9.2.1950 כאשר אישר הפרלמנט העיראקי הצעת חוק שאפשרה יציאת יהודים בתנאי שיוותרו על אזרחותם. עוד קודם לכן הצליחו כעשרת אלפים יהודים לצאת את עיראק דרך איראן.
2. אנצו סֶרֶני שימש כשליח ה"הגנה" בעיראק בשנים 1942–1943; הוא אירגן את התאים הראשונים של המחתרת היהודית בעיראק.
3. ראה כרך 4, מס' 382.
4. ראה שם, מס' 436. בפברואר 1950 פרסם ראש ממשלת איראן הודעה בדבר היתר מעבר לפליטים דרך ארצו. (נוסח ההודעה בתיק 130.15/2563/10.)
5. ראה מס' 136.

129

מ. שרת אל א. אבן וג. רפאל (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban and G. Rafael (Geneva)

מקור: 93.03/3043/5

[תל אביב], י"ז באדר תש"י
6 במארס 1950

לאבא ולגדעון שלום,

מברקכם מס' 28[1] הפליאני, אך נראה שבמברקי מס' 36[2] לא הצלחתי להבהיר כראוי את עמדתי. אכן הסוגייה שאנו עוסקים בה מורכבת מאוד ולא קל להגיע בה לבהירות גמורה, וכל־שכן ללשון משותפת, על־ידי חילוף מברקים, בלי אפשרות של בירור פנים אל פנים.

ממילא מובן כי כל משא־ומתן עם מצרים מוכרח בטבע הדברים לנגוע בשאלות גורלה של רצועת עזה ועתיד הפליטים. לחינם אתם מתריסים כנגדי שאם אין אנו נכונים לדון בנושאים אלה הרי פירושו של דבר כי איננו נכונים לדון בכלל על הסדר של שלום עם מצרים. מעולם לא הבעתי סירוב לדון גם על עזה וגם על הפליטים ומעולם לא ניסיתי להציג תנאי למשא־ומתן של שלום, שלא יהא נוגע בשאלות יסוד אלו. הדבר שהתנגדתי לו היתה ההצעה שהמשא־ומתן עם מצרים יצטמצם בשלב זה אך ורק בשאלות רצועת עזה והפליטים. הן זו ולא אחרת היתה ההצעה שהובאה לפני במברקו של גדעון מס' 22[3] ורק לתכנית זו היו מכוונות התנגדותי ואזהרתי במברקי מס' 36. לעומת זה הצעתי באותו מברק משא־ומתן כולל, ולו גם יהא מכוון לשלב ביניים של הסדר, דוגמת חוזה אי־התקפה, ולא לשלב סופי של הסדר שלום. לא במפורש ולא ברמז לא באתי להציע הוצאת ענייני עזה והפליטים ממכלול הבעיות שצריכות לעמוד לדיון במשא־ומתן כזה ולכן ביקורתכם בנקודה זו מחטיאה את מטרתה.

אמת נכון הדבר כי אינני רואה כל אפשרות להגיע עם מצרים לאיזה הסדר שהוא שיהיה מותנה בהעברת כל פליטי עזה לרשותנו. כיוון שזוהי דעתי השקולה והמוחלטת הריני רואה כניסה למשא־ומתן על שאלות אלו בלבד כצעד במשחק המחושב כאילו במתכוון להביא את הצדדים לידי מצב של תיקו ולכן הנני רואה במשא־ומתן כזה אך נזק. לא כן אם אנו נכנסים למשא־ומתן מקיף, כי אז – לפחות להלכה – יכולים אנו לקוות להסכם בכמה סעיפים גם אם יתברר כי בסעיפים אחרים ההסכם לעת־עתה הוא מאתנו והלאה. אשר על־כן אמרתי: הבה וניאחז בנכונות שהביע הנציג המצרי בשיחתו עם רד"ק (ואשר מאז חזר עליה במרומז בשיחתו אתכם)[4] לדון על חוזה של אי־התקפה כשלב ביניים לקראת השלום; במשא־ומתן כזה – שוב, לפחות להלכה – אפשר להידבר על קביעת הגבול בחצי־האי סיני, או על השארת המצב הקיים לגבי הגבולות עד

129
1. מס' 118.
2. מס' 108.
3. מס' 106.
4. רד"ק – העיתונאי ג'ון קמחי; ראה מס' 108 והערה 2 שם, מס' 125.

להכרעה סופית. וכן על חיזוק הסכם שביתת־הנשק על־ידי הסכם נוסף על אי־התקפה הדדית, ואולי גם על התחלת קשרי מסחר וספנות הדדיים, ועוד על כגון אלה, הכול מתוך השארת שאלת עזה והפליטים פתוחה כבעיה אשר טרם הוכשר פתרונה.

זוהי משמעות דברי כי "אנו מוכנים לדון על שלום באופן כללי או על כל צעד־ביניים המוביל לקראתו".

לעומת קושייתכם על עמדה זו עלי להציג את קושיית־אני על טענתכם, כי אם אין אנו מוכנים לקבל את רצועת עזה לידינו על כל תושביה ופליטיה אזי מוטב לנו לחדול מלדרוש שיחות ישירות של שלום עם מצרים.

נניח שמצרים מוכנה ומזומנה למסור לנו את הרצועה בתנאי שנקבל את כל הפליטים הנמצאים שם. נניח שזהו התנאי שלה לשלום. (כל אלו אינן אלא הנחות, כי ודאות מוחלטת אין לנו עדיין לגבי עמדת מצרים בשאלה זו.) כלום משום שאיננו מוכנים למלא תנאי זה אסור לנו לדבר על משא־ומתן של שלום? כלום נרתענו מלדרוש משא־ומתן ישיר בשעה שהמדינות הערביות הציגו תנאים אחרים אשר בשום אופן לא היינו ואיננו מוכנים עד היום לקבלם, כגון החזרה סיטונית של פליטים והסתלקות משטחים שלא היו כלולים בתכנית כ"ט נובמבר? מהו ההיגיון המחייב אותנו או להסכים מראש דווקא לתנאי זה לגבי הרצועה או לחדול מהכרזותינו על נכונות למשא־ומתן של שלום?

עד שאתם מקשים על סירובי לתנאי הזה הריני מקשה על הנכונות המשתמעת מדבריכם לקבלו. איפה תיישבו את 210,000 הפליטים שברצועה? איך תתאימו את מנגנון המדינה ואת כל חייה לקליטתם? מי מהמנצחים על ההתיישבות ועינייני קרקעות יקבל על עצמו לבצע את המשימה הזאת? מה יהא גורל המדינה כולה לאחר שהמיעוט הערבי שלה יגדל עד 450,000 נפש?

התשובה על שאלות אלו ברורה: הדבר איננו אפשרי. גם אם עובדה היא, כי בזה תלוי השלום עם מצרים, אין בכוח עובדה זו לעשות את הבלתי־אפשרי לאפשרי. מה יהיה גורלם הסופי של פליטים אלה ימים יגידו אך בינתיים מוטב לכל העוסקים בבעיה להינזר מאשליות.

שלכם,

משה שרת

130

שיחת ר. שילוח ומ. דיין – המלך עבדאללה
(בשונה, ב־7 במארס 1950)
Meeting: R. Shiloah and M. Dayan – King Abdallah
(Shune, 7 March 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2453/2

7 במארס 1950

נוכחים: מטעם ישראל: ר. שילוח, מ. דיין, ש. בר־חיים.[1]
מטעם הירדן: המלך, פאוזי אל־מולקי, סעיד אל־מופתי (שר הפנים).

פגישה זו, אשר נקבעה לכתחילה ליום 3.3.50, נדחתה פעמיים לרגל המשברים הממשלתיים בירדן: התפטרות ממשלת א[בו] אל־הודה, ניסיון להקמת ממשלה חדשה על־ידי סמיר רפאעי, והחזרת תופיק א[בו] אל־הודה לשלטון.[2]

הפגישה, הפעם, אף היא התקיימה בארמון המלך בשונה. נתקבלנו על־ידי המלך ושני שריו, שר הביטחון ושר הפנים. המלך, שנראה רציני, פתח ואמר, כי קיווה שבפגישה זו נגיע להבשלת מאמצינו המשותפים ולחתימת ההסכם. לצערו כי רב, לא שיחק המזל. מכשולים רבים, פנימיים וחיצוניים, נערמו בדרך ועל־כן נאלץ להאיט את הקצב. אין לפרש האטה זו כניתוק, אלא – כהפסקה זמנית. הוא רואה לחובה להדגיש, כי אין הפעם חילוקי דעות בינו לבין ממשלתו והוא מבקש, כי פאוזי אל־מולקי ימסור לנו את החלטת ממשלתו. פאוזי אל־מולקי מילא אחרי דברי המלך ואמר, כי כל הזמן לא היו חילוקי דעות בין הממשלה והמלך לגבי יסודות ההסכם. אם היו לפעמים חילוקי דעות, היו אלה בעיקר לגבי הקצב ולגבי הערכת המכשולים העומדים בדרך. הממשלה הירדנית ייפתה את כוחו להצהיר בפנינו הצהרה רשמית, ולמען הדיוק יקרא אותה מן הכתב.

בזה נוסח הצהרתו של פאוזי אל־מולקי:

"בפגישה האחרונה הבהרתי לכם החלטתנו למציאת הסדר לתועלת שתי הארצות. בוודאי הבחנתם שהתכנית, שנתתי לכם העתק ממנה באותה פגישה, לא חרגה בכללה ובעיקרה ממה שהציע הוד מלכותו המלך ההאשימי באותם הסעיפים, אשר העתק מהם נמצא אצלכם ואצלנו. והדבר אשר הושמט בזמן ההוא היה שיתוף־הפעולה המסחרי והכלכלי וזאת משום שהמצב החוקי והמציאותי מונע את ביצועו בשעה זו לפני הסרת כל המכשולים הקיימים. זוהי דעתנו המתבססת על פקודות והנחיות הוד מלכותו. המצב עתה הוא כפי שהיה, אולם אירע משהו חדש, היינו האינטריגות והשקרים שעוררו יריבינו סביב כוונותינו ומטרותינו. ומכיוון שבשעה זו מתנהלות בחירות, אין אנו רואים מן התבונה והתועלת לעשות משהו באווירה המלאה אינטריגות, אשר אויבינו יוכלו להיבנות ממנו. לפיכך, הדרך הנכונה היא, לדעתנו, דחיית הדיונים עד לסיום הבחירות ולראות בהפוגה זו הפסקה ולא ניתוק. ואנו מקווים, שאז (אחרי הבחירות) יחודשו הקשרים באותה הרוח ובאותה המגמה אשר גילינו בעבר ושאני חוזר ומאשר אותה עכשיו."[3]

130

1. שאול בר־חיים, מנהל מחלקת השידורים הערבים ב"קול ישראל".
2. ראה מס' 112, 126.
3. ראה גם מס' 134.

131

מ. שרת אל מ. עליאש (לונדון)
M. Sharett to M. Eliash (London)

Coded Tel. IL 462 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/3 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 7 March 1950

Reference Reuters from Damascus regarding Azzam's declaration he considering closing Syria's frontier Transjordan if agreement Israel clinched and that Arab governments conferring what action take since agreement would open gap in Arab economic blockade Israel and step up its preparations for invading Arab countries.[1] Approached Mc[Donald] and Helm urging immediate suitable action Arab capitals hands off Transjordan–Israel negotiations. They acted. Please act likewise.[2]

Sharett

132

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Recd 8.3 התקבל .Coded Tel. X8 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/8 נוסח יוצא:

New York, 7 March 1950

Saw Entezam again.[1] Gave me formal letter informing Government Iran decided recognize *de facto* Government of Israel and requesting inform my Government.[2] Entezam requested no publication before March 15 owing absence Shah on visit Pakistan.

A.L.

131

1. ראה מס' 130.
2. מברק דומה נשלח אל אילת בוואשינגטון (בתיק 130.09/2308/16).

132

1. ראה מס' 21.
2. ראה אנטזאם אל אבן, 7.3.1950, 130.02/2391/4.

133

מ. שרת אל מ. נמיר (מוסקבה)
M. Sharett to M. Namir (Moscow)

מקור: 130.11/2541/1

תל אביב, י"ט באדר תש"י
8 במארס 1950

סודי

נמיר היקר,

חטאתי לפניך שלא כתבתי לך כל החודשים האלה מאז חזרתי מניו יורק.

ודאי ידוע לך כי לא הצלחתי להיפגש עם וישינסקי והדבר גרם לי בשעתו אכזבה רבה. בתחילה הובטח הראיון, אבל נאמר כי אצטרך להמתין עד שייגמר ויכוח מסוים שהעסיקו למעלה־ראש. פעמים אחדות הזכרנו את ההבטחה לצאראפקין ובכל פעם חזר ואמר כי הראיון יתקיים אלא יש להמתין עוד קצת. היה לי הרושם שהם סבורים כי עיקר מטרתי לבוא עליהם בטרוניה על עמדתם בשאלת ירושלים והם מבקשים להימנע מהתנגשות בלתי־נעימה זו. מכיוון שלא היתה לי כל כוונה לרכז את השיחה בנושא זה – להיפך, חששתי פן יפריע לי עניין ירושלים, שהיה אותה שעה הנושא ה"בוער", לגולל בשיחה את הסוגייה העיקרית שאליה התכוונתי, החלטתי לא לדחוק עליהם ולהיאזר בסבלנות עד לאחר ההצבעה בשאלת הבינאום.

הנחתי היתה, כי כאשתקד ישתהה וישינסקי עד סוף הכנס (בשנה הקודמת בפאריס נתקיימה שיחתי העיקרית אתו למחרת נעילת העצרת). והנה לפתע פתאום קם האיש ונסע. כאשר טפחתי על פני צאראפקין את הבטחתו, התנצל לפני וטען כי נסיעת וישינסקי הוחשה באופן בלתי־צפוי בשבוע תמים והוא הוכרח לבטל כמה התקשרויות. אמרתי לצאראפקין שאני מאוכזב ביותר, באשר בשבילי זוהי הזדמנות נדירה מאוד. ביקשתיו למסור למוסקבה את צערי על שהשיחה לא נתקיימה והוא הבטיח לעשות זאת.

[.....][1]

בינתים הגיע הדין־וחשבון האחרון שלך ועורר נחשול חדש של חרדה עמוקה למתרחש בקרב יהדות ברית־המועצות ולעומד להתחולל על ראשה.[2] אנו עומדים אובדי עצות וחדלי ישע נוכח גזירת גורל זו. הנה בעצם הימים האלה זכינו לישועה גדולה בשביל יהדות אשר אף היא נראתה כנדונה לכריתות גמורה מגוף האומה ופרפרה חסרת אונים בציפורני משטר של דיכוי. כוונתי להחלטת ממשלת עיראק להתיר יציאת יהודים לישראל.[3] המפנה המפתיע הזה הושג בזכות מאמצינו המתמידים. כאן, בתוך ארץ של קנאות חשוכה ועריצות מרושעת, עלה בידינו לחדור לפני ולפנים, לקיים קשר חי, לפעול ולהפעיל. בברית־המועצות אנו יכולים רק להסתכל ולרשום, וגם זאת אך במקוטע ובמקוצץ.

133
1. שתי פסקאות לא הודפסו כאן.
2. הדין־וחשבון לא נמצא אך ראה כרך 4, מס' 324, 344; מס' 87.
3. ראה מס' 128.

מזמן לזמן צפה ועולה שוב המחשבה על נסיעה למוסקבה על־מנת להגיע עד השלב העליון של הסולם. אך עדיין מכריעים כנגד מחשבה זו הספקות החמורים: היותן לנו להגיע? ואם יותן – הישא המאמץ פרי כלשהו? או שמא ניכשל ויצא שכרנו בהפסדנו? ובינתיים מי יודע איזה מחיר נשלם בעד ניסיון נועז זה בחלקים אחרים של זירתנו הבינלאומית? כאלה וכאלה מעיקים על שיקול־הדעת ובולמים את היזמה.

צר לי לסיים את מכתבי בנעימה עגומה זו, אך הטרגדיה של יהדות ברית־המועצות עוכרת את רוחי בלי גבול ומקדירה את שמי חיי כולנו.

שלך,

משה שרת

134

מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Sharett to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK60 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/5 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 9 March 1950

Dramatic clash Amman which in my estimation became focus conflict between counsels stability and subversion in Middle East and thereby assumed most portentous character re further course political developments resolved Tuesday night when Shiloah, Dayan, again met King.[1] His Majesty declared government accepted his line but prevailed on him defer conclusion agreement till after election[s] due early April. King added he personally would have preferred go ahead but his ministers proved slower. Mulqi then read text formal decision Cabinet drawn up for transmission to us. It explains they had to omit from draft they produced at previous meeting clause providing for commercial intercourse and economic cooperation because legislative and factual circumstances precluded its implementation present stage. Meanwhile their adversaries fomented intrigues and spread lies (*dasais akadheeb*) re their real intention. Since they were now in throes election[s] they did not feel wise or profitable proceed in troubled atmosphere but preferred defer discussions till after election[s] on understanding this is interruption not breaking off of negotiations (*tawaqquf la inqita*) and in hope contact be then resumed in same spirit and with same object in view. Summary ends. All present then dined as usual.

Our appreciation:

(1) Idle minimize disappointing hitch. (2) Result is compromise between King and Abu al-Huda cabinet, latter accepting principle, former yielding

134

1. ראה מס׳ 130.

on immediate action. (3) Although no telling what will happen during month and what government will emerge, we justified in not regarding time and effort as wasted since they resulted in formal acknowledgment by Transjordan Government, repeat Government of readiness pursue negotiations with view to agreement as further step to peace. (4) Outwardly we should certainly not represent result as setback but as temporary halt with full promise resumption and consummation on basis formal cabinet commitment.

U.S.A., U.K., can help by fanning flames peace and shielding them from cold winds raging outside. Other side repeatedly stressed their chief difficulty is repeal boycott laws passed on strength of [Arab] League resolutions which repeal indispensable prerequisite resumption trade but unfeasible in absence parliament and on eve election[s]. Though anti-climaxed we don't feel downhearted.

Sharett

135

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

מברק מוצפן Coded Tel. W803. התקבל Recd 10.3
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2207/6

Washington, 9 March 1950

Your IW497,[1] IW501,[2] IW505.[3] Saw Hare today, Rockwell, Keren present. According Hare their Legation Amman constant contact King who aware American desire peace Jordan–Israel. Secretary presently considering how further encouragement can be extended to King. Hare believes no need for President's personal appeal since latter approached King December 30 supporting Jordan peace negotiations Israel.

Hare told us Department preparing action Arab capitals prevent reprisals against Jordan result peace Israel.

Hare repeated their position Jerusalem as contained my W[768][4] [769][5].

135

1. מס' 127.
2. מברק שרת אל אילת, 7.3.1950, 93.01/2308/16 — זהה למס' 131.
3. שרת אל אילת, 9.3.1950, 130.09/2308/12. שרת הביע חשש שמא לכשלון המשא־ומתן עם ירדן תהיה השלכה שלילית על עמדת ארצות־הברית במועצת הנאמנות. במהלך השיחות עם הירדנים לא היו חילוקי דעות בעניין המקומות הקדושים ובסופן ממשלת ירדן גילתה נכונות לפיקוח או"ם על מקומות אלה, בנוסף להסכם ישיר עם ישראל המבטיח את בטחונם וחופש הגישה אליהם. שרת ביקש שאילת יסביר זאת למחלקת המדינה וישדל את האמריקאים לקבל עובדה זאת כבסיס להסדר של בעיית ירושלים.
4. מס' 110.
5. מס' 111.

Though our agreement Jordan most desirable for reasons peace, stability, area, they do not consider Jerusalem agreement complete unless Vatican party to it. We therefore cannot expect their initiating or supporting in Trusteeship Committee proposals to which we, Jordan, alone agree. Forty minutes discussion I stressed our agreement Jordan on Jerusalem will make easier also understanding with Vatican. Hare however firmly maintaining his previous position though mentioning in passing our general agreement with Jordan will be "utmost importance" also for advancement solution Jerusalem.

Before our departure Hare asked we draw your attention undesirable reaction caused Knesset's action on Custodian's right [s]ell Arab property,[6] for if true this action especially damaging when U.S.A. trying exercise pacifying influence Arab capitals. I promised inquire this item carried today dispatch *New York Times* correspondent Israel.

Elath

136

מ. שרת אל א. אילת (וואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW510 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 12 March 1950

Problem evacuation Iraq Jewry looms very large but bristles uncertainties.[1] Assuming total minimum 120,000 we must reckon *aliya* 60,000 within year. Main difficulties are: (1) absence any agency on spot in direct contact with authorities able regularize flow, advise *olim* [immigrants], (2) transport, (3) property. Believe we should try take bull by horns. Seek personal, unofficial, contact with Iraqi Ambassador through friendly neutral, suggest secret meeting Cyprus or links Washington or London or Paris. In general they must realize once they took this bold decision they themselves interested matter be carried through properly with minimum friction, annoyance. Following specific ideas might be thrown out: (a) desirable interest I.R.O. taking hand (actually we are sounding I.R.O. discreetly this regard),[2] (b) alternative or preferable solution is send some

6. ב־7 ו־8 במארס התקיים בכנסת המשך הדיון לקריאה שנייה של חוק נכסי נפקדים, תש"י–1950. סעיף 8 בחוק זה עסק בזכותו של האפוטרופוס למכור או להחכיר נכסי נפקדים אשר ברשותו (ראה דברי הכנסת, מושב II של הכנסת הראשונה, כרך IV, ע' 911–921).

136

1. ראה מס' 128.
2. ראה שרת אל רפאל, NG64, 9.3.1950, 130.09/2302/7.

American of note, say F[ranklin] D[elano] R[oosevelt][3] or well-known social worker non-Jew (we would have ensure blessing State Department and cooperation Embassy Baghdad), (c) could *olim* travel by train Turkey? (remember line crosses Syria but normally no interference; train journey important view taking out belonging[s]).

Giyora Josephthal,[4] director *Klita* [absorption], due New York Tuesday for United Jewish Appeal, is fully briefed. You might delay action pending, but meantime explore. We all becoming increasingly engrossed this new phase our history suddenly pushed top agenda.

Sharett

137

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 14.3 התקבל .Coded Tel. GN41 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 13 March 1950

Palestine Conciliation Commission has following timetable under consideration:

(1) Leave Geneva April first for Mideast;

(2) Members will visit capitals individually, not as commission;

(3) Will resume Geneva April 17, meet Directors Middle East Relief Agency;[1]

(4) Future course unknown.

In light this situation and what we know Arab position to be we all believe time arrived actively exploit Arab states' refusal negotiate peace, try giving public opinion clear picture their intransigence. Suggest following course:

(1) Request appearance before PCC to outline whole long story our peace approaches plus gestures, both procedure and political, whereby have sought vainly expedite peace.

(2) Also Arab attitude constantly refuse meet us or even accept idea peace negotiations as binding obligation.

(3) Proclaim this attitude inadmissible under Charter, also irresponsible in present international situation.

(4) Situation aggravated as refusal make peace is accompanied by

3. פראנקלין דלאנו רוזוולט הבן, משפטן, חבר בית הנבחרים של ארצות־הברית.
4. גיורא יוספטל, מנהל המחלקה לקליטת העלייה בסוכנות היהודית.

137

1. הכוונה לסוכנות הסעד והתעסוקה לפליטים – United Nations Relief and Work Agency for Palestine Refugees.

second-round propaganda and rearmament, also continuance blockade practices, which wrong under Charter and under Security Council ruling August 11.[2]

(5) Moreover Israel statement October[3] we have no territorial claims has not evinced corresponding declaration their side.

(6) Palmer statement and Conciliation Commission effort for direct negotiations has elicited no response.

(7) Conclusion, world opinion and General Assembly should be made fully aware certain states deliberately refusing negotiate their neighbour for [pac]ification of area.

(8) Express hope Arab states will yet be persuaded negotiate peace for which we still ready.

(9) Press conferences should be used to publish this approach, also simultaneous *démarches* to heads missions *Kirya* and governments in their capitals.

(10) Imply noncommittally we may raise *Moabit* [Security Council] Arab rearmament, their non-response August 11 resolution and continuance blockade practices which against spirit even armistice. Bunche advocated this course to Dollek [David Horowitz].

Objects peace offensive are:

(1) Exploit unique opportunity putting Arabs in wrong. At present they are getting away with it too easily.

(2) Exploit general world uneasiness whereby refusal negotiate peace frowned upon everywhere.

(3) Unless we take offensive initiative will pass to other side and Conciliation Commission may come back from Mideast to put pressure on us.

(4) By creating world impression we are the party with grievance we may neutralize Arab temptation raise questions in General Assembly, also win support in capitals visited or approached before General Assembly.

(5) Divert Arab exuberance on Jerusalem especially after adoption Statute.

(6) We give substance and urgency our pressure on arms question U.S.A. and elsewhere.

(7) Benefit from fact we have cooperated closely Conciliation Commission, this session achieved harmony with them, Arabs clearly responsible their failure as themselves admit.

If you agree this course please cable with any additions, omissions, as after next week whole affair will peter out.[4]

Eban

.2 ראה כרך 4, מס' 220.

.3 ראה שם, מס' 372.

.4 תשובתו של שרת שוגרה ככל הנראה במברק גלוי ולא נמצאה בתיקים. מתוך מברק מאוחר יותר מסתבר כי לדעתו מוטב לא לפתוח בוויכוח לגופו של עניין בנושאים השנויים במחלוקת כדי לא לאפשר לערבים להתחמק מהעיקר והוא ניהול משא־ומתן ישיר. (ראה מברקו אל אבן, NG79, 24.3.1950, 130.09/2302/7.)

138

י. שמעוני אל ו. איתן
Y. Shimoni to W. Eytan

העתק: 130.02/2414/8

[תל אביב], כ"ד באדר תש"י
13 במארס 1950

הנידון: אינדונזיה

(1) אחרי קבלת מכתבו של חטה[1] יש לשקול, לדעתי, את עתיד קשרינו ויחסינו עם אינדונזיה. לצורך שיקול זה יש להבחין בין (א) הכוונות וההחלטות הפנימיות שלנו, (ב) מה כדאי לכתוב לחטה, מבחינה טכסיסית.

(2) אשר לכוונותינו הפנימיות, הריני מציע להחליט כי הקמת צירות מלאה באינדונזיה רצויה לנו וכי עלינו לשאוף לקראת פתיחתה. אמנם, בשעה שהגשתי את התכנית הראשונה לעתיד הקשרים שלנו בארצות אסיה, לא הבאתי בחשבון צירות באינדונזיה; אולם בינתיים נשתנו פני הדברים. הנימוקים להקמת צירות ישראלית באינדונזיה:

(א) לאור הססנותו המרגיזה של נהרו נראה רצוי ביותר לפרוץ את חומת אסיה. הקמת יחסים דיפלומטיים עם מדינה אסיאטית אחרת תשפיע בלי כל ספק גם על החלטת נהרו ותזרז את הכרתה של הודו בישראל.

(ב) אינדונזיה היא מדינה מוסלמית מבחינת הרוב המכריע של תושביה. להקמת צירות בה תיוודע השפעה מדינית חשובה – בדומה לזו של הכרת פרס בישראל.

(ג) נקודת הכובד של המדיניות העולמית החלה לזוז בחודשים האחרונים בצורה ניכרת מאוד לדרום־מזרח אסיה, ואין כל ספק שבמשך השנים הקרובות יעלה משקלו של האיזור הזה.

(ד) אינדונזיה בעצמה היא מדינה גדולה – עם 75 המיליונים של תושביה היא המדינה השישית בגודלה בכל העולם. אין ספק שמשקלה המדיני עתיד לגדול בהרבה.

(ה) מבחינה כלכלית נחשבת אינדונזיה לאחת הארצות העשירות ביותר בעולם. מצויים בה אוצרות טבע, חומרים ומוצרים רבים שישראל זקוקה להם (קפה, תה, סוכר, גומי, שמנים, מתכות שונות, עצים וכו'), ונדמה לי שעם פתיחת תעלת סואץ עשויים יחסי המסחר בינינו ובין אינדונזיה להיות חשובים. גם מבחינת הייצוא שלנו ייתכן שהשוק האינדונזי יהיה בעל חשיבות – הלוא מותר לאמר שעד היום טרם ניסינו בצורה רצינית לכבוש את שוקי אסיה לתוצרתנו.

(3) אף־על־פי שאני מציע, אפוא, שמשרד החוץ יחליט להקים צירות באינדונזיה בהזדמנות הראשונה, לא הייתי מציע לכתוב את זאת לחטה מיד, כתגובה על מכתבו. לא

138

1. מוחמד חאטה, ראש הממשלה ושר החוץ של אינדונזיה, הודה לשרת על הכרת ישראל באינדונזיה (המכתב מיום 13.1.1950, בתיק 130.02/2414/8).

הייתי אומר בביטחון שהוא יענה בשלילה; אולם דומני שהסיכויים לתשובה שלילית או מתחמקת הם גדולים למדי.

(4) על־כן הייתי מחייב בהחלט את המחשבה לענות לחטה במכתב לבבי מאת שר החוץ ולהציע לו ביקור של "משלחת של רצון טוב" באינדונזיה. גם הצעה כזאת אין ביטחון שיקבל אותה: אולם על הצעה כזאת יהיה לו בוודאי קשה לענות בשלילה.[2]

(5) לשאלתך: אינני רואה שום סיבה מדוע משלחת כזאת לאינדונזיה לא תוכל לבקר גם בבורמה. דומני שנוהג כזה מקובל בהחלט.

י.ש.

139

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 17.3 התקבל .Coded Tel. W820 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/17 :נוסח נכנס

Washington, 16 March 1950

Your IW518 and 520.[1] Ben-Arzi reported initiative theirs and he made no commitments. Reply my inquiries, Ben-Arzi said he owes them no formal answer so that if their suggestion rejected, matter can be dropped without giving explanations.

Despite your, Shaul [Avigur]'s, weighty arguments I still favour Collins visit Israel following reasons: (1) We have no friends U.S.A. Army. Attachés Tel Aviv not helpful. Army's influence growing on political decisions by National Security Council. Collins personally close to Bradl[e]y.[2] Yadin[3], *Matkal* [General Staff], can enlighten him and assistants and pass on information which through him will reach leaders Defense Department presently kept informed by unfriendly experts here and Arab countries. His report on Mideast bound be great importance for far-reaching deci-

2. שרת שיגר מכתב בנוסח שהוצע על־ידי שמעוני (ראה שרת אל חאטה, 22.3.1950, 130.02/2414/8). חאטה הודה על ההצעה אך ביקש לדחות את ביקורה של משלחת הרצון הטוב למועד מאוחר יותר (ראה מכתבו מיום 6.5.1950, שם). ראה מס' 313.

139

1. הכוונה לחילופי מברקים בעניין אפשרות ביקורו של ראש המטה של צבא ארצות־הברית הגנרל ג'. ל. קולינס בישראל. קולינס עמד לצאת לסיור מקיף ביוון, טורקיה, איראן, ערב־הסעודית ומצרים והאמריקאים גישׁשו בדבר האפשרות של ביקור בישראל. שרת התנגד לביקור, הטעים שהוא מחוסר משמעות מעשית ורק יעורר הדים שליליים מבפנים ויציב סימן שאלה על מדיניותה הבינלאומית של ישראל. גם שאול אביגור, סגן שר הביטחון, התנגד וטען שהוא יעיב על יחסי ישראל עם הגוש המזרחי ויסכן את העלייה מארצות אלה. (ראה שרת אל אילת, IW518, 15.3.1950, 130.09/2308/12; IW520, 16.3.1950, 130.09/2308/17).
2. עומר נ. בראדלי, יושב־ראש ראשי המטות המאוחדים של הכוחות המזוינים של ארצות־הברית.
3. רב־אלוף יגאל ידין, ראש המטה הכללי.

sions general policy U.S.A. Government entire area. (2) Collins visit Israel will make favourable impression not only on Turkey, Iran, Greece, but also increase our prestige Arab countries. (3) Visit may [have] useful effect on our request for arms, though we should not expect automatic magic results.

If your decision favourable Avidor[4] will present invitation behalf Yadin stressing carefully purely courtesy character order avoid false expectations by Collins and avoid boomerang effect if he considers it business visit.

Although you probably will have plenty headaches connection Collins visit, risk worthwhile view possible reap gains. Refusal invite Collins now after broad hint dropped Ben-Arzi bound be interpreted as unfriendly gesture with inevitable effects relations especially arms purchases, training facilities etc. Despite Ben-Arzi's explanation that formally no answer our part obligatory, impossible avoid these harmful results by mere silence or even polite refusal accompanied explanations along your 518. Frankly am more concerned harmful results if he now not invited than convinced blessings resulting if he accepts.[5]

Elath

140

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 18.3 התקבל .Sent 17.3 נשלח .Coded Tel. W821 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/6 :נוסח יוצא

[Washington], 16 March 1950

Following your IW510.[1] Consulted competent friends including Goldmann,[2] Abba Schwartz,[3] Seymour Rubin,[4] Ginsburg,[5] others. All agree undesirability utilize Red Cross services and no prospects whatsoever I.R.O. Constitutional and other I.R.O. difficulties fully explained by well-informed Abba Schwartz. Also believe doubtful whether Quakers would

4. עמנואל אבידור, נספח צבאי בפועל בארצות־הברית, אפריל–מאי 1950.
5. אילת שינה את דעתו מאוחר יותר כאשר הסתבר כי ביקורו של קולינס אינו כולל את כל ארצות המזרח התיכון אלא רק מדינות אשר בהן מצויים מתקנים ומשלחות של צבא ארצות־הברית (ראה אילת אל שרת, 22.3.1950, 130.09/2308/17).

140

1. מס' 136.
2. נחום גולדמן, חבר הנהלת הסוכנות היהודית ונציגה בארצות־הברית; יושב־ראש הנהלת הקונגרס היהודי העולמי.
3. אבא פ. שווארץ, פקיד בכיר בארגון הפליטים הבינלאומי של האו"ם.
4. סימור רובין, משפטן, יועץ לענייני חוץ של הוועד היהודי האמריקאי.
5. דוד גינסבורג, משפטן אמריקאי.

assist since they much concerned security their institutions Arab countries.

Consensus is that prominent American personality backed by State Department may be best solution. F[ranklin] D[elano] R[oosevelt] rejected since entirely identified Israel cause. Names suggested are General Clay,[6] former Justice Roberts[7] and former Secretary War Patterson.[8] Clay first, Roberts second choice.

Joint Distribution Committee position Iraqi picture unclear this end but generally believed they will not be permitted by Iraqi Government to operate.

Confusion and harm will result if this matter handled simultaneously by several people in different places, therefore suggest Rafael be immediately instructed abstain any action Geneva. Learned from Abba Schwartz Rafael contemplating approach I.R.O.

Meeting Saturday with Josephthal and Goldmann to reach final decisions and also to consider advisability of discussing matter with State Department and Iraqi representative Washington.[9]

Elath

141

ג. לנדאואר[1] אל מ. שרת
G. Landauer to M. Sharett

העתק: 130.02/2417/1

כ"ח באדר תש"י
17 במארס 1950

פ. נפתלי מסר לי על כוונתך להשתמש בחומר אשר מראה את הקשיים שעומדים כתקלה בדרך לביצוע התביעות להחזרת הרכוש היהודי. למשל, על־ידי התנגדות הולכת וגוברת בגרמניה, דבר אשר מחייב פעולה מהירה אצל השלטונות הגרמניים ולא בעקיפין, אלא במישרין.

6. גנרל לושיוס קליי, לשעבר (1949–1947), המפקד העליון של כוחות ארצות־הברית באיזור הכיבוש האמריקאי בגרמניה.
7. אואן ג'וספוס רוברטס, לשעבר (1945–1930), שופט בית המשפט העליון של ארצות־הברית.
8. רוברט פ. פאטֶרסון, לשעבר (1947–1945), שר המלחמה של ארצות־הברית.
9. לאחר התייעצות ושיקול נוסף הבריק אילת כי רצוי בהחלט לבקש את התערבותם של הקווקרים או ארגון נוצרי אחר. במקרה של סירוב – יש לפנות אל אדם פרטי שיפעל בחסות ארגון סעד לא־יהודי. כל המשא־ומתן צריך להיעשות על־ידי הג'וינט. כמוצא אחרון יש לפנות אל מחלקת המדינה, אך גם פנייה זו צריכה להיעשות על־ידי הג'וינט. (ראה אילת אל שרת, W828, 20.3.1950, 130.09/2308/17).

141
1. גיאורג לנדאואר, מנהל החברה הארצישראלית להתיישבות חקלאית, חבר הוועדה לתביעות פיצויים ורכוש מגרמניה.

הנני מצרף בזה לקט של קטעי עיתונות שנותנים מושג מהלכי־הרוח שאנו נפגשים בהם כעת בעבודתנו בגרמניה.[2]

בייחוד אני רוצה לציין:

(א) שיש כבר ארגונים לא קטנים של גרמנים המעוניינים לא להחזיר את הרכוש היהודי והם עמלים בזריזות למען המטרה השלילית הזאת.

(ב) מדי פעם־בפעם מופיעות הצעות בפרלמנטים הגרמניים השונים להפסיק את כל ההפרעה הזאת הנקראת החזרת הרכוש או פיצויים ליהודים.

(ג) אנו נתקלים בעמדה יותר "מהססת" מדי יום ביומו אצל האדמיניסטרציה הגרמנית, כשאנו מטפלים בכל השאלות המסובכות האלה, כגון תחיקה מתאימה, זירוז הפעולות האדמיניסטרטיביות הנחוצות, מימון הרכוש, יישוב גלובלי של תביעותינו.

גם שלטונות הכיבוש אינם רואים את עבודתנו בעין יפה. באור כל זה מוטל עלינו לגייס את מידת הרצון הטוב הקיימת כעת אצל הממשלה המערבית המרכזית בבון, מה שנוכל לעשות על־ידי מגע ישיר עם הממשלה הזאת.

לדעתי בא־כוח הממשלה צריך לנסוע לבון לא יותר מאוחר מאשר בשבוע הבא.[3]

בכבוד רב,

ד"ר ג. לנדואר

142

מ. שרת אל א. קפלן
M. Sharett to E. Kaplan

העתק: 130.02/2395/12

[תל אביב], א' בניסן תש"י
19 במארס 1950

ודאי קראת את תמצית שיחתם של אבן ורפאל בז'נבה עם הנציג המצרי המסומן באות מ.,[1] אשר העתקים ממנה שלחתי לכל חברי הממשלה.

מאותה שיחה הוברר מחדש, כי עדיין עומדים המצרים על תביעתם, או תביעת "העולם הערבי", לדרום הנגב, ובייחוד לאילת, למען הקים מחדש את הרציפות הטריטוריאלית של ארצות ערב.

אין ספק, כי אם יתחיל פעם משא־ומתן רציני בינינו לבין מצרים על הסדר סופי נעמוד בכל הרצינות בפני התביעה הזאת. גם אנגליה גם ארצות־הברית יעקבו את

2. קטעי העיתונות בתיק ולא הודפסו כאן.
3. שרת השיב שיש לעשות ללא דיחוי את מה שכבר הוחלט קודם לכן, היינו לפתוח במשא־ומתן ראשוני בגרמניה בשמה של מדינת ישראל ולא לסמוך על פעולתם של אנשים פרטיים ובלתי־מוסמכים (ראה מ. שרת אל א. קפלן, 21.3.1950, 130.02/2417/1).

142

1. ראה מס' 125.

המשא־ומתן בערות רבה וקרוב מאוד לוודאי שיתערבו בו. שגריר ארצות־הברית במצרים עושה מאמצים בלתי־פוסקים להביא את מצרים לידי כניסה למשא־ומתן. כן ידוע לנו כי בביקורו האחרון בקהיר הציע בווין לנחאס פחה את עזרתו במשא־ומתן עם ישראל על־ידי "השפעה ישירה" עלינו. קשה להניח כי התעניינותן של אנגליה וארצות־הברית במשא־ומתן תצטמצם ביצירת אווירה נוחה בלבד, מתוך הנחת חופש גמור לצדדים להגיע לאיזה הסכם שהוא ביניהם. מתקבל יותר על הדעת ששתי מעצמות אלו יתמכו בעמדות מסוימות של אחד הצדדים או של שניהם ויחוו דעתן על צדקתן או אי־צדקתן של תביעות שונות. במצב זה יש לחשוש ללחץ מאוחר מצדן עלינו בעניין אילת.

נוכח סכנת ההסתבכות החדשה הזאת שומה עלינו לעשות בלי דיחוי כל מה שתלוי בנו לחיזוק מעמדנו הממשי באותה פינה רחוקה וחשובה של מדינתנו. עלינו להמריץ ולהאיץ את כל מאמצי ההתאחזות, התחבורה והפיתוח הנעשים והמתוכננים לגבי הנגב הדרומי כולו. ככל שנוכל להפגין אחיזה מושרשת במקום ופעילות כלכלית מסועפת ורבת־סיכויים בו ובסביבתו, כן יקשה על הצד שכנגד והתומכים בו בנקודה זו לעמוד בתוקף על תביעת פינויה של אילת על־ידינו.

הווה אומר, כי לו גם מתוך שיקולי מדיניות חוץ גרידא מתחייבת כל המרצה אפשרית של קצב ההתקדמות המעשית באילת. כתוצאה מביקורי באילת לפני שבועות מספר באתי לידי מסקנה, כי מותר לי וחובה עלי לתת ידי להמרצה כזו ושיחתם של אנשינו בז'נבה הוסיפה לחזק את החלטתי.

הנני פונה אליך הפעם הן לשתפך בדאגתי הכללית והן לבקש עזרתך הדחופה לביצוע שלב חשוב בתהליך ההתאחזות. כוונתי למפעל המים שביצועו מתעכב אך ורק בגלל אי־הקצבת הסכום הדרוש בדחיפות. בקושי רב נמצאו הצינורות להעברת המים לאילת מהמקור שנמצא במרחק־מה צפונה ממנה. אם לא ייקנו צינורות אלה מיד, הם עלולים לנפול לידי אחרים ולהיעלם מן השוק. כפי שמודיעים לי, דרושה הקצבת 30,000 ל"י למטרה זו במסגרת התקציב המאושר לפעולות פיתוח הנגב. הנני מקווה נאמנה כי תמצא אפשרות לאשר בלי דיחוי סכום זה לביצוע מפעל המים, אשר יפתח פתח להתיישבות של קבע וישמש יסוד למפעלי פיתוח אחרים באילת.

143

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

מקור: 93.08/370/29

[תל אביב], א' בניסן תש"י
19 במארס 1950

קראתי בעניין את מזכרך[1] ל[מחלקת] ארצות־הברית על שיחת ד"ר דאס[2] עם ד"ר סֶן[3] בשאלת הכרת הודו בישראל, ההולכת ונדחית.[4]

אמנם הוברר לי זה מכבר, כי כנראה נצטרך להזדיין בסבלנות לגבי הכרת הודו ושאין לנו להטריד את נהרו בהזכרת קיומנו אלא מוטב לנו לנקוט קו של "אל תעירו ועל תעוררו את האהבה עד שתחפץ". אף־על־פי כן, הנני מציע לשיקול דעתך אם לא כדאי לנו, לאחר הכרת פרס, לבקש את ד"ר דאס לכתוב לד"ר סֶן, מתוך הסתמכות על מאורע "טרי" זה, ולציין, כי שתי מדינות אסייתיות ממערב להודו (טורקיה ופרס) מכירות בישראל והוא הדין לגבי שלוש מדינות ממזרח לה (סין, בורמה ואינדונזיה), ומה משונה הדבר שדווקא הודו החופשית ממשפטים קדומים והמתקדמת רב־יתר מכל שכנותיה היא המשהה את הכרתה, כל־שכן כשהיא עושה זאת אך ורק מתוך התחשבות ברגישותם של מוסלמים, וזה בשעה שרוב המדינות הנזכרות הן מוסלמיות.

משה שרת

144

א. אבן אל מ. שרת וו. איתן
A. Eban to M. Sharett and W. Eytan

העתק: 93.03/3061/3

ז'נבה, 21 במארס 1950

(1) בעוד כמה ימים תסתיים פרשת ז'נבה ותתפזר חבורתנו כל איש לדרכו. אני מקווה להצטרף ל"משפחתי" לחג הפסח ולכפר על עוון עזיבתה הנחפזת והממושכת. מגיעים אלי מברקים קורעי־לבב ומזעזעי־נפש ממורגנטאו ומונטור[1] שהתחייבתי להם על סיוע נכבד במפעל המגבית. "מכרתי" להם את השבוע השני והשלישי באפריל ואקווה שדבר זה לא יזיק לשום פעולה מדינית.

143

1. ראה אילת אל מחלקת ארצות־הברית, 3.3.1950, 130.02/2391/31.
2. טאראקנאת דאס, סופר ומחנך הודי, פרופסור באוניברסיטה של ניו יורק.
3. בינאי ראנג'אן סֶן, דיפלומט הודי, ציר וממונה זמני על שגרירות הודו בוואשינגטון, עד מארס 1950.
4. ראה כרך 4, מס' 342.

144

1. הנרי מוֹנטוֹר, מנהל המגבית היהודית המאוחדת בארצות־הברית.

(2) אולם ברור שההפוגה המדינית תהיה קצרה מאוד ושעיקר המשבר הירושלמי יתחולל ביוני. יש להקדיש מאמץ מיוחד על־מנת להבטיח שנמלא את המשאלה האמריקאית שבה תלויה יכולתם לסייע לנו – והיא שנבוא למושב יוני בקו משותף עם עבר־הירדן. אם אפשר, צריך כמובן להשיג את ההסכם הכולל; אם דבר זה איננו ניתן, אז לכל הפחות יש לחתור לפתרון ירושלמי אחיד ששני הצדדים יקבלו אותו; אם ייבצר מאתנו גם דבר זה, אז יש לחשוב ברצינות על אפשרות הזדהותנו עם תכנית של מובלעת קטנה, שגם אם לא תתגשם בגלל התנגדותה של ירדן, תסיר מעלינו לפחות את כובד האיבה הדתית והבינלאומית ותעביר את הלחץ הזה לצד השני.

(3) התכנסות המושב בניו יורק תאפשר לנו לגייס למפעלנו גורמים מקומיים כבדי־משקל וגם להמריץ את ארצות־הברית לפעולה יותר אחראית. גם בעניין ירושלים וגם בעניין השלום חוזרת נקודת־הכובד לארצות־הברית, בייחוד לקראת התקרבות מושב העצרת והצורך להתחיל בפעולה גם אצל המשלחות באו"ם.

(4) במכתב קודם הצעתי מה שהצעתי בעניין משה טוב.[2] אם הצעה זו איננה מתקבלת, הרי יצטרך מ[שה] ט[וב] לנסח את הצעותיו כאן ולהתחיל מיד במגע עם נציגים לטיניים בארצות־הברית. במקרה זה תכנית הביקורים תאושר על־ידיכם בכתב ואנו נחכה להוראותיכם המפורשות. אני לא שיניתי את דעתי על יעילות ביקורו של ט[וב] בקריה, אולם אם אין חשיבות הדבר מורגשת גם בקריה – ספק אם הביקור עלול להיות למועיל ביותר.

(5) העבודה הרבה המחכה לנו בניו יורק לקראת מושב יוני ומושב העצרת ובקשר עם הפעילות ההס[ב]רתית והתעמולתית הדרושה בחוגי או"ם ובציבור הרחב מחייבת את החזרת פעולתו של משרדנו בניו יורק לאיתנה. לכן, אני מציע שתשחררו את גדעון [רפאל] בהקדם האפשרי מעבודתו במחיצת ועדת הפיוס. אגב, אין ספק שהצליח והצטיין בעבודה זו. הוועדה מתפזרת בלי המתיחות והרוגז שציפינו להם לרגלי מזימות התיווך, וטיפולו המרגיע של ג[דעון רפאל] תרם לא מעט להשגת תוצאה זו. מאידך, התחילה פעולת הוועדה להתנוון ולהשתתק בצורה המשחררת אותנו מכל חובה להחזיק כאן נציגות מיוחדת שתחליף ארוחות עם הוועדה מדי שבוע בשבוע. אם דבר כזה נחוץ אני מציע שתמצאו ידיים אחרות שתעשינה את המלאכה הזאת (אולי ביתר דיוק – קיבה אחרת). אחת משתיים – או שהוועדה תצליח להניע את הערבים לפתוח במשא־ומתן רציני ויסודי אתנו, ואז יהיה צורך להביא למשא־ומתן זה את אליאס [ששון] או ראובן [שילוח], או חבר אחר ממשרד החוץ שיתמסר רק לעניין זה; או שהוועדה תוסיף לקפוא על שמריה, ואז נוכחותו של כהני תספיק עד אשר יופיע סיכוי להתפתחות בעלת־ערך. ספק אם שום ממשלה ערבית תחזיק כאן נציג מיוחד לשם אי־השתתפות במשא־ומתן. בשני המקרים נדמה לי שג[דעון רפאל] חייב לחזור לניו יורק ולהירתם לפעולתנו המדינית שצריכה להתחדש שם במלוא מרוצתה ותנופתה. הנני מקווה שלא תחליטו לקבור אותו בז'נבה לצמיתות.

בברכה רבה,

אבא אבן

2. אבן הציע לזמן את טוב להתייעצות במשרד החוץ בקשר לתכניות פעולה בארצות אמריקה הלטינית (ראה מכתב אל איתן, 21.3.1950, 93.03/3010/8).

145

ק. דה־בואסנז׳ה אל ג. רפאל (ז׳נבה)
C. de Boisanger to G. Rafael (Geneva)

Copy: 93.03/3055/12 :העתק

Geneva, 21 March 1950

Sir,

Further to my letter of 2 March 1950,[1] I have the honour to inform you that the Conciliation Commission has now received a copy of the *modus vivendi* to the Egyptian–Israeli General Armistice Agreement to which you refer in your letter of 28 February.[2]

The above document and the attached maps showing the areas involved in the *modus vivendi* agreement confirm the view expressed by the Commission in its letter of 2 March that not all the proposals submitted by the Egyptian delegation have been the subject of settlement.

In view of the above, the Commission continues to believe that the creation of a Joint Committee to study those of the Egyptian proposals not falling within the framework of the *modus vivendi* of 22 February would be useful. It maintains its proposal to the parties on this question and would be grateful to you if you would let it have your Government's reply to this letter as well as to the Commission's communication of 2 March.

The Commission is prepared to examine any suggestion or proposal which the delegation of Israel might wish to make, either on the substance of the above questions or on the procedure to be established for their consideration.

A copy of your letter of 28 February is being transmitted to the Egyptian delegation.[3]

I have the honour to be, Sir, Your obedient servant,

Claude de Boisanger,
Chairman

145

1. ראה מס׳ 114, הערה 2.
2. מס׳ 114.
3. ראה מס׳ 146.

146

ג. רפאל אל ק. דה־בואסנז'ה (ז'נבה)
G. Rafael to C. de Boisanger (Geneva)

Copy: 93.03/3055/12 :העתק

Geneva, 23 March 1950

Sir,

I have the honour to acknowledge receipt of your letter dated March 21, 1950[1] and to reply thereto as well as to your letter of March 2, 1950.[2]

In my letter of February 28th[3] I conveyed the view of my Government that the *modus vivendi* reached on February 22nd 1950 "represents the greatest degree of fulfilment that can be given to the Egyptian requests" under discussion. The Egyptian representative signed the *modus vivendi* without the reservation contained in para. 2 of your letter to the effect that the settlement was incomplete or unsatisfactory or that any further changes in the armistice arrangements were desired. We understand that Egypt has not submitted any proposals of this nature since the signature of the *modus vivendi*.

Since certain matters raised by the Egyptian delegation affecting the armistice arrangements have been satisfactorily settled in the Mixed Armistice Commission it would appear that matters of a similarly local and specific character might best be treated through the same channels, if so required by either party. My delegation reiterates its desire to discuss with the Egyptian delegation or any other Arab delegation under the auspices of the Conciliation Commission the question of a final peace settlement or any substantive questions conducive thereto.

My Government appreciates the action of the Palestine Conciliation Commission in conveying my letter of February 28th to the Egyptian delegation. The Israel delegation would be glad to be notified of the Egyptian reply to the official proposal contained in the last paragraph.[4]

Yours faithfully,

Gideon Rafael,
Delegate of Israel to the
Conciliation Commission

146

1. מס' 145.
2. מס' 114, הערה 2.
3. מס' 114.
4. ראה מס' 158, נספח 1.

147

מ. קדרון אל מ. קומיי
M.R. Kidron to M. Comay

Recd 24.3 התקבל .Coded Tel. LI420 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 23 March 1950

Saw Strang. He expressed condolences death Eliash who liked by all, had presented Israel case dignity, moderation.[1] I spoke according lines my previous cable[2] asking if could report progress. He said whole question been laid before Bevin, service departments, who decided unable supply service equipment until more progress towards settlement with neighbours.[3] Saying takes two make peace asked if agreement with Jordan would be regarded sufficient. He replied question could then at least be reopened. Meanwhile would instruct Furlonge prepare list non-service supplies. This list would not repeat not, include T.N.T. ordered by *Misrad Habitachon* [Ministry of Defence] from I.C.I. as General Staff had ruled this service supply. Likewise unable agree supply Meteors by Fokker. When I expressed disquiet, he said personally regretted disappointing decision. Interview lasted half hour, very cordial, invited me see him any time.[4]

Kidron

148

ד. הורוביץ אל א. קפלן ומ. שרת
D. Horowitz to E. Kaplan and M. Sharett

Recd 27.3 התקבל .Coded Tel. 427 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 26 March 1950

Negotiations practically concluded, signature Wednesday. Text agreement will be sent first opportunity. Will cable joint communiqué for simultaneous release. When you release joint communiqué suggest you issue following explanations:

"Negotiations between financial delegations representing British Government and Israel Government which began 29th January 1950 in London were concluded on – – – by agreement which settles the claims and

147

1. מרדכי עליאש, ציר ישראל בלונדון, נפטר במקום כהונתו ב־12 במארס.
2. לא נמצא, אך ראה מס' 77.
3. נוסח משפט זה בדיווחו של קדרון עורר לאחר מכן מחלוקת – ראה מס' 202.
4. דין־וחשבון מלא מהשיחה בתיק 130.13/2587/9.

counter-claims of the two governments resulting from termination British Mandate. Agreement provides that Israel Government will contribute to payment of commercial debts, pensions and abolition benefits and serving 3% guaranteed stock which continues liability of H.M.G. and settlement by H.M.G. of claims Israel residents against Mandatory Government and Israel Government will purchase H.M.G. property in Israel in following way:

(1) Israel Government will permit conversion and transfer of 1,154,000 Israel Pounds deposited with banks in Israel representing bank balances and commercial debts to account of British Government in London.

(2) They will pay to British Government 5,846,000 pounds part of which will be set off against payments due from British Government and balance funded.

(3) They will pay pensions to former Mandatory officials resident in Israel to maximum 200,000 Israel Pounds annually.

(4) They will relinquish their prospective proportionate share surplus of Palestine Currency Board estimated at two million pounds.

British Government on other hand will contribute in following way:

(1) They will pay to Israel Government 1,885,000 pounds representing value bearer bonds held and registered in Israel of amounts due from Israel municipalities for loans obtained from proceeds bearer bonds together with proportionate shares of sinking fund and interest on unspent balances of bonds which balances held by British Government.

(2) They will pay 1,052,000 pounds to Israel Custodian Enemy Property formerly held by Palestine Custodian in respect of moneys of residents of nationals of allied and other countries.

(3) They will pay to Israel Government 346,000 Pounds on account German funds formerly held by Palestine Custodian.

(4) They will pay 43,000 Pounds on account Kadourie bequest.

(5) They will withdraw their claim against Anglo-Palestine Bank for payment of 1,793,000 Pounds in respect of Sarona lands.

(6) They will give sympathetic consideration to claims of Israel residents against Mandatory Government at their sole discretion whether any and what amount payable in each case.

Mode of payment: *firstly* 1,154,000 will be transferred to Britain and converted by special release from sterling balances made available for that purpose; *secondly* 3,283,000 due by Israel Government to British Government will be set off against similar amount due from British Government to Israel Government so that no payment from government to government will take place; *thirdly* just under three million Pounds fundable at 1% per annum payable by Israel Government to British Government over fifteen years in equal half yearly instalments. As long as Israel Sterling balances blocked in Great Britain special releases makeable from these balances for purpose these semi-annual payments.

Following this agreement Israel Government will assure responsibility

for bearer bonds here and registered in Israel. This agreement settles last remnant of respective claims and counter-claims our standing as result of termination Mandate. As may be seen from above, contributions of Israel Government will mainly consist internal payments in local currency while payments in sterling to British Government approximate 3,000,000 Pounds over fifteen years. Israel Government will receive as result of this agreement all assets in Israel of Mandatory Government and with minor exceptions in Jerusalem also of British Government in Israel. In connection with settlement Custodian affairs British Government waived claim against cheque 1,793,000 Pounds.

Agreement opens way for more normal commercial and financial relations between the two countries and should facilitate future negotiations with regard to releases of frozen Sterling balances.

Agreement was signed on --- at Treasury by head British delegation Sir James Crombie and head Israel delegation David Horowitz."

Will cable any changes which may still be necessary. Regards.

Horowitz

149

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 28.3 התקבל .Coded Tel. GN58 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 27 March 1950

My GN56,[1] in order to do this properly suggest you approach Foreign Ministers all member governments Trusteeship Council through our representatives both places formal request your own name as follows: "Statute before Trusteeship Council would have following effects if implemented: (1) political — disintegration all institutional life Jerusalem, replacement institutions based consent by authoritarian rule outside, attempt subvert allegiance national sentiment population reducing them from independence to minority status in impotent legislative council; (2) economic — cutting off arteries sustaining economic life, revival city, impossible attempt economic autonomy; (3) security — undermining existing agreements, weaken State Israel, expose Jews Jerusalem encirclement, defencelessness; (4) juridical — attempt impose trusteeship without proce-

149

1. אבן עמד על הצורך להשפיע על עמדות ארגנטינה והפיליפינים כדי שיימנעו מהצבעה על אימוץ תקנון ירושלים. ככל שירבו ההימנעויות – יקטן התוקף של התקנון (ראה אבן אל איתן, 24.3.1950, 130.09/2302/8).

dures agreement prescribed Charter and against spirit Charter since Jerusalem people capable self-government; (5) religious — creation political conflict, turbulence, wherein protection Holies still delayed; (6) procedural — adoption unrealistic Statute hinders search agreed solution safeguarding religious interests for which [we] still ready. Accordingly *Memisrael* [Government of Israel] venture hope addressee governments will not, repeat not, support draft so perilous to security Israel, welfare Jerusalem and genuine interests Holies, as well as opposed by both governments concerned, by people Israel and entire Jewish world." Even if votes unaffected this injection might make addressees hesitant, guilty, for next session Trusteeship Council.

Eban

150

צירות ישראל בבואנוס איירס אל א. לוריא (ניו יורק)
Israel Legation in Buenos Aires to A. Lourie (New York)

Recd 28.3 התקבל .Coded Tel. AU20 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/8 :נוסח נכנס

Buenos Aires, 27 March 1950

Perón received Tsur Saturday in presence Foreign Minister Paz.[1] Stated Argentine policy to avoid public discussion of affair in U.N., instead bring parties directly interested, including Vatican, to agreement by means of direct negotiation previous to final decision. The way out of impasse is formation of Subcommittee to conduct direct, secret, talks between parties. Perón agreed Argentina to take initiative despite Foreign Minister's objections as to danger of such initiative. President assured corresponding instructions will be sent today Remorino, authorized Tsur inform officially Government inform Elath and Toff. As always take Argentina with due reserve.[2]

Memisrael

150

1. היפוליטו פָּאס, שר החוץ של ארגנטינה.
2. דין־וחשבון מלא של השיחה בתיק 130.02/2443/7.

151

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

Recd 28.3 התקבל .Coded Tel. W847 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/6 נוסח יוצא:

Washington, 27 March 1950

Your IW543.[1] Rubin already saw Warren[2] and informed me results talk before your cable arrived. Confirms Warren feels I.R.O. could constitutionally do job but could not expend funds. Warren also feels views British, French, should be obtained before Kingsley takes any action. Warren undertaking obtain views State Department. Leavitt[3] saw Berry own initiative Friday asking State Department explore possibility joint work in Iraq. According Leavitt Berry most cooperative, offered cable urgently Baghdad. Leavitt now waiting reply State Department.

Am afraid of duplication Joint, I.R.O. Please instruct.[4]

Keren

152

מ. שרת אל א. אבן (ז'נבה)
M. Sharett to A. Eban (Geneva)

Coded Tel. NG83 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2302/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 28 March 1950

Occurred to me would be step not devoid imagination and psychological effectiveness if we addressed following cable each member Trusteeship Council individually: "Having been struck by utter unreality background discussion on Jerusalem Statute which betrayed complete misconception of actual conditions prevailing in city, *Memisrael* [Government of Israel] begs extend to you most earnest invitation take advantage forthcoming

151

1. שרת מסר לאילת על שיחת גדעון רפאל עם ג'ון דונאלד קינגסלי, המנהל הכללי של ארגון הפליטים הבינלאומי (IRO). קינגסלי היה מעוניין לערב את הארגון בהעלאת יהודי עיראק אך ביקש לקבל קודם כל את הסכמת ארצות־הברית, בריטניה וצרפת. אם תושג הסכמת שלוש המעצמות הוא היה מוכן לשגר מועמד שייבחר על־ידי ישראל כנציג מטעם הארגון. (ראה שרת אל אילת, 27.3.1950, 93.01/2202/8).
2. ג'ורג' לואיס וורן, נציג ארצות־הברית בארגון הפליטים הבינלאומי.
3. מוזס א. ליוויט, סגן יושב־ראש אכסקוטיבי של הג'וינט.
4. לאחר בירור נוסף מסר וורן כי אין כל סיכוי שעיראק תאפשר לג'וינט לפעול בתחומה (ראה קרן אל שרת, W850, 27.3.1950, 130.09/2308/17). ראה גם מס' 175.

recess in Trusteeship Council sessions in order visit Jerusalem and familiarize yourself realities of situation. *Memisrael* be happy make all necessary arrangements enabling you study facts at first hand and rendering your stay as pleasant and profitable as possible." Don't know how Government will react but will appreciate your comments at once, repeat at once,[1] as Cabinet meeting tomorrow Wednesday.[2]

Sharett

153

א. אבן אל א. לוריא (ניו יורק) וא. אילת (ואשינגטון)
A. Eban to A. Lourie (New York) and E. Elath (Washington)

Coded Tel. G9 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/8 :נוסח נכנס

Geneva, 28 March 1950 (16.10)

Unless instructions received otherwise, U.S.A. will vote for, repeat for, adoption Statute though explaining they not in favour implementation.[1] Psychological results obvious, urge every effort prevent, including approach White House explaining disastrous domestic effects Israel and U.S.A.; also explain Statute involves those voting for in thesis Jerusalem people should be cut off, denationalized etc. Public opinion Israel, elsewhere, will not understand formal, subtle, difference between adoption text and support *Binum* [internationalization]. Suggest mobilize local Jews including American Jewish Committee. They should not say they understand delegation considers voting for Statute but that they take for granted will vote against, keep U.S.A. influence for constructive solution to be found later. Bunche has made vigorous intervention.[2] Approach Hare, Rockwell, level will not be effective but you may consider whether Israel–U.S.A. relation especially publicly justify approaching Secretary [of State].[3] Have cabled *Sar* [Foreign Minister].

Eban

152

1. אבן שיגר מיד תשובה חיובית, אך הציע לרכך את הטון במשפטי הפתיחה (ראה מברק אל שרת, UN95, 28.3.1950, 130.09/2302/7).
2. הנוסח אושר על־ידי הממשלה ברוב דעות כאשר חלק מהשרים הביע חשש שמא פניית ישראל עלולה להתפרש כנכונות לפשרה נוספת (ראה שרת אל אבן, NG87, 30.3.1950, 130.09/2302/7). את הנוסח הסופי שנשלח אל חברי מועצת הנאמנות ראה במס' 168.

153

1. ראה הערת־עורך, עמ' 242.
2. ראה מס' 154.
3. במכתב אישי אל לוריא קבל אבן על דרך פעולתו של אילת בפרשת ירושלים, שהיתה שגרתית וחסרת־מעוף והתנהלה בדרגים הנמוכים של הממשל בוואשינגטון. לדעתו שומה היה לערב בעניין את הדרגים הגבוהים בבית הלבן (המכתב, מיום 28.3.1950, בתיק 93.03/64/7).

154

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 29.3 התקבל .Coded Tel. GN62 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 28 March 1950

(1) Bunche arrived, sent by Secretary-General to prevent implementation Statute and even adoption if possible. Is now active all delegations.

(2) He reports saw Parodi, who agrees non-appointment Governor and entrust Gar[reau] attempt negotiate solution agreed by both parties, if necessary visit Amman, Hakirya, before June session. Bunche would go with. His view functional *Binum* [internationalization] sufficient with no administrative responsibilities U.N. anywhere.

(3) On *Piyus* [conciliation] found Department tending to continued inaction time being, but we shall see tomorrow when Conciliation Commission meet Gideon [Rafael] their request.[1]

Eban

155

שיחת נ. גולדמן - ד. אצ׳יסון (בוואשינגטון, ב־28 במארס 1950)
Meeting: N. Goldmann — D. Acheson (Washington, 28 March 1950)

Report: 93.03/64/5 :דין־וחשבון

Secret

The Secretary began by welcoming Dr. Goldmann and saying that he had wanted to see him. He remarked that just that morning forty Congressmen had "trooped in" to that room to talk about Egyptian rearmament. The Secretary said that they had had a "pleasant talk". His manner indicated that he did not attach too much importance to it.

Dr. Goldmann took up first of all the subject of Arab rearmament. The Secretary said that he was genuinely convinced that the Arabs had no intention to attack and he asked whether Dr. Goldmann thought that the Israeli leaders were really nervous or whether their agitation was in fact a façade. The Secretary added that the Arabs, on the other hand, seemed to believe that it was the Israelis who might be the aggressors. Dr. Goldmann referred to conversations which he had had with Chief of Staff Yadin and

154
1. ראה מס׳ 156.

with Mr. Ben-Gurion, both of whom expressed their very grave anxieties with regard to this topic. Mr. Ben-Gurion was not a "war fanatic" but anxious, above all, to bring in as many Jews to Israel as possible. If a war psychosis was being created, it was the Arabs who were creating it.

The Secretary said that he had been reading the documents and doubted whether there was any real ground for the fear of an impending Arab attack. Dr. Goldmann said that it was not a question of documents but of psychology. Sitting in Washington, it might be difficult to realize the atmosphere that was being created, but in the surroundings of the Middle East nervousness was justified. Above all, what was going on made remote any possibility of peace talks.

Mr. Acheson said that the American Government had made a statement and he was wondering what more they should do. He added that the moment there was Arab aggression, the United States would take action. Dr. Goldmann asked whether that in fact did not mean more than that the United States would forthwith submit the matter to the Security Council and whether he could actually give an undertaking that inside of twenty-four hours effective counter-action would be taken. The Secretary agreed that he could not give such an undertaking, though Mr. Rockwell, who was also present, interjected that action might be taken both inside and outside the United Nations.

During this part of the conversation the Secretary said, "You know we are considering the question of giving arms to Israel and I understand why they want to have them." To this Dr. Goldmann replied that even if the Department was sure that the Egyptians were not going to attack and even if Mr. Ben-Gurion or General Yadin thought that there was only a 5% chance of such an attack, it was obvious in view of the latters' responsibility that they must seek to provide Israel with the necessary arms. Mr. Acheson said that he fully understood and that, as Dr. Goldmann knew, they (the American Government) were in the midst of considering the matter.

Regarding the mutual fear on both sides, Mr. Acheson asked whether Dr. Goldmann did not feel that in general the situation had improved somewhat. After all, the armistices had worked very well and there had been no serious violations. There had been a recent agreement on some point (apparently the reference was to the no-man's-land area near Gaza) with Egypt recently.[1] Dr. Goldmann stated that three or four months ago the situation had looked more hopeful than it did at present. Rockwell interjected that one knows how the Arabs behave when they assemble at meetings. To this Dr. Goldmann replied that it is clear that Egypt is not ready at present to make peace, whereupon Rockwell asserted that a leak in the press in Israel had done a lot of harm.[2] Dr. Goldmann addressing the

1. ראה מס' 106.
2. ראה מס' 84 והערה 2 שם.

Secretary said that when informal talks have gone on for weeks, it is impossible to prevent leaks; even the American Government could not succeed in such an event. He was not offering any justification, but if one leak to the press could be the reason for Egypt's cancelling all idea of peace talks, they were not very serious about them. Peace talks are not a matter of a day, they will drag on for weeks and months, and what is involved is a change in the whole policy of Egypt. The fact is that they were not serious about it in the beginning and that with the exception of Trans-Jordan the situation has not improved. Mr. Acheson thereupon said that he agreed that the general climate was not good.

Mr. Acheson then asked Dr. Goldmann whether he could explain the nature of the relations between the Jewish Agency and the Government of Israel in the view of the establishment of the State. Dr. Goldmann said that the Agency was not responsible for the policies of the Government, though it supported the Government wherever it could and sought to coordinate Zionist policy. Mr. Acheson asked whether the Agency was in a position so to coordinate and whether Rabbi Silver[3] was "not giving you trouble any more". Dr. Goldmann said that for the moment Dr. Silver did not have a part in it.

Returning to the question of Arab rearmament, Dr. Goldmann said that if the American Government could in fact give some kind of a *de facto* guarantee, not necessarily a public one — he understood that it might not be able to give a formal guarantee — but if they could indicate to the leaders of Israel their ability and determination to step in with all their powers in case the Arabs should begin to attack, they might help allay Israeli fears. Dr. Goldmann said that this did not mean that America would have to declare war, but that it would make clear that if either side should attack, America and also, if at all possible, Great Britain would step in. A general statement which would take weeks to implement was not enough. *De facto* it could be made quite clear what it would mean if the Arabs attacked tomorrow. He thought this would help to improve the atmosphere. The Secretary said that it was worth thinking this over and told Rockwell to make note of it so that he might discuss it further. He went on to say that in May he would be in London and that a discussion with the British on the Near East situation, Israel, etc. was on the agenda.

Dr. Goldmann mentioned that he was about to leave for Israel and the Secretary said that he would like to see him again when he was back and indicated the possibility that they might even meet in London.

Mr. Acheson then told Dr. Goldmann that a little while ago he had been reading the minutes of the talks which they had had in 1946 when he had convinced Mr. Acheson that partition was a way out of the impasse. At that time a five-page minute had been prepared which Dr. Goldmann had ini-

3. אבא הלל סילבר, מנהיג ציוני אמריקאי, לשעבר יושב־ראש האגף האמריקאי של הנהלת הסוכנות היהודית.

tialed.[4] Mr. Acheson had had in mind the possibility then of its publication in a White Paper on Palestine. Mr. Acheson said that Dr. Goldmann would remember that his program at that time comprised two parts, only one of which, however, had come through. The first part was a Jewish state in a part of Palestine. That had come about. The second was that the Jewish state might then join in with the other Arab states in some kind of Near Eastern federation on a geographical basis. He had been interested in that aspect because it was an answer to the question which he had then put as to how he would satisfy the Arabs who were fearful that the Jews came as an imperialistic element representing foreign interests. Dr. Goldmann said that this idea had not materialized because the whole plan had started off on the wrong foot. He had hoped that America and Great Britain would convince the Arabs to accept partition, that this would have been done on the basis of peaceful relations, leaving further developments open to discussion. Mr. Ben-Gurion had in fact made a statement committing the Government to the idea of an Arab–Jewish alliance and close cooperation. But as long as there was no peace, there was no use in talking of such a confederation. Mr. Acheson said that he was not mentioning the matter at this moment because he felt that it had any practical use as long as the Arabs refused to make peace, but while reading it, he asked himself whether this still was our idea. Dr. Goldmann said that he was not committing anybody but he was sure that if the Arabs would make peace, Mr. Ben-Gurion, whom some are inclined to regard as intransigent, would on this point prove to be intransigent in a very positive way. He is keenly desirous of the closest cooperation with the Arab states. The general idea that Israel will have to be part and parcel of the Near Eastern world is a dominating thought in his mind and Dr. Goldmann was sure that a time would come when such ideas will be discussed.

Some thirty or thirty-five minutes had now passed and Mr. Acheson asked whether Dr. Goldmann wished to raise anything else. Dr. Goldmann replied that there was the matter of Jerusalem and in referring to the situation in Geneva before the Trusteeship Council,[5] he emphasized that Jerusalem was as much a question for every American Jew as it was for Israel. If there was one Jewish problem which interested every Jew alike, it was Jerusalem. It might be the political capital of Israel but it was the spiritual and emotional capital of all Jews in the world, and as long as Jerusalem remained on the agenda, there would be keen and continuing interest on the part of American Jews. Mr. Acheson said that he realized that that was so. Dr. Goldmann went on to say that the American position on the Trusteeship Council was open to misunderstanding, that while the American Delegation had cooperated in drafting the statute, like the British it would be desirable that they should indicate that that does not mean that they

4. על שיחתו של גולדמן עם אצ׳יסון בקיץ 1946 ראה *FRUS*, 1946, VII, pp. 679-82.
5. על המצב במועצת הנאמנות ראה הערת־עורך, עמ׳ 242, ומס׳ 153.

approve the whole scheme. Mr. Acheson asked whether they had not in fact made such a statement and on the latter's replying in the negative, asked further whether there was still time. Dr. Goldmann said that the third reading had not yet taken place and that such a statement would then be appropriate. The Secretary turning to Rockwell said that he thought the request made sense and that such a statement should be drafted. (Dr. Goldmann subsequently learned while still in Washington that a cable had come from Mr. Eban urging American abstention on the final vote and not merely a statement,[6] indicating that its original position on the internationalization resolution remained unchanged. He accordingly sent a letter the following day to the Secretary, copy of which is attached.)

At the conclusion of the conversation the Secretary accompanied Dr. Goldmann to the door and again said to him that he thought it was useful that they should meet from time to time and that whenever Dr. Goldmann felt there was something that he wished to call to his attention, he should arrange to see him.

156

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

העתק: 130.02/2445/1

ז'נבה, 29 במארס 1950

ואלטר היקר,

לוט בזה העתק התזכיר של ועדת הפיוס[1] שנמסר לי היום בישיבה רשמית וכמו־כן העתק המכתב החדש של בואסנז'ה בעניין ההצעות המצריות בנוגע לפליטים באיזור עזה, בצירוף חליפת המכתבים בין הוועדה לבין המשלחת המצרית.[2] העתקי חליפת המכתבים בינינו ובין הוועדה עד כה נמצאים בידיך.[3]

במסרו את התזכיר מסר ב[ואסנז'ה] הודעה בלשון זו: הוועדה מבקשת להעביר את התזכיר לממשלת ישראל בבקשה כי היא תעיין בו באופן קפדני ובאריכות. אין הוועדה מצפה לתשובה מהירה ומקווה שאנו נסכים לנוהל המוצע בתזכיר לפתיחת משא־ומתן ישיר. רוצה היא שהתזכיר ייחשב כסודי וכי לא יפורסם, לעת־עתה.

6. ראה מס' 153.

156

1. ראה מס' 157.
2. ראה מס' 158 ונספחים שם.
3. ראה מס' 106, 114 ותעודות נוספות להלן.

יושב־ראש הוועדה (ב[ואסנז'ה]) יסע ב־4 או 5 באפריל בלוויית מר אסקאראטה למקום מושבה הראשי של הוועדה בירושלים ויבוא משם במגע עם ממשלות שונות, לרבות ממשלת ישראל.

הוועדה עצמה תישאר בז'נבה, אולם תאפשר לנציגי המשלחות חופשה עד ה־17 באפריל על־מנת לתת להם שהות להיוועץ בממשלותיהם.

השיבותי שאעביר את התזכיר לממשלתי אשר בלי ספק תדון בו בכובד־ראש.

ממשלת ישראל שקלה באופן יסודי את מצב העניינים המדאיג במזרח התיכון אשר נוצר על־ידי סירובן של רוב הממשלות הערביות לנהל משא־ומתן של שלום, סירוב המלווה פעולת הזדיינות מוגברת מצדן, ועומדת להגיש לוועדה תזכיר בנידון זה.[4] התזכיר שלנו לא צריך להיחשב כתשובה לתזכיר שהוגש לנו על־ידי הוועדה היום. על שאלתו של ב[ואסנז'ה] אם תזכירנו יהיה מוכן עוד לפני צאתו את ז'נבה, השיבותי שאנו מוכנים להגישו ללא כל דיחוי. דברי אלה נתקבלו בהסכמה. כמו־כן השבתי שממשלת ישראל תשמח לקבל את פניו בישראל. שאלתי אם אפשר לצפות שהממשלות הערביות תשלחנה לחידוש השיחות בז'נבה בחודש הבא נציגים מוסמכים ומיופי־כוח להנהלת משא־ומתן לשלום. על זאת השיב ב[ואסנז'ה] שאם הממשלות הערביות תקבלנה את ההצעות הכלולות בתוך התזכיר, אין ספק שיהיה עליהן לשגר נציגים כאלה.

לבסוף איחלתי לחברי הוועדה "חג שמח" לפסחא ודרך צלחה לב[ואסנז'ה] וליאלצ'ין (היוצא מחר לטורקיה).

מהאמור לעיל מתברר שאין כל צורך למהר במתן תשובה גם לתזכיר וגם למכתב האחרון בעניין עזה, והדבר יכול לחכות עד לבואי לארץ. לכן הודענו היום במברקנו מס' 102 (גלוי)[5] שנוכל להגיש את תזכירנו מבלי שזה יפגע בתזכיר שנמסר לנו היום.

עבודת הוועדה הסתיימה בישיבת היום ומיד עם גמר הדיונים במועצת הנאמנות אבוא ארצה. אנו מקווים שדיוני המועצה יסתיימו מחרתיים או לכל המאוחר ביום ב' בשבוע הבא.

כתבתי בחיפזון כי חפצתי לשלוח את המכתב בדואר היוצא עכשיו.

בברכה רבה,

4. מס' 164.
5. ראה אבן אל שרת, UN102, 29.3.1950, 130.02/2441/2.

157

תזכיר של ועדת הפיוס

Memorandum of the United Nations Conciliation Commission for Palestine

Memorandum: 130.02/2447/9 [1]תזכיר:

Geneva, 29 March 1950

(1) During the past weeks, the members of the Commission have had informal conversations with the Arab delegations and the delegation of Israel regarding the best procedure to be followed for ensuring concrete and positive results from their joint efforts. The Commission wishes to submit the following observations and suggestions for the consideration of the interested delegations and their Governments:

(2) In New York, the Commission was requested by the Arab delegations to extend the procedure of conciliation to that of mediation; the practical implications of such a measure would be that the Commission, instead of restricting itself to trying to conciliate the points of view of each party, would present proposals to them designed to serve as the basis for discussion and study with a view to reaching agreement on the various questions outstanding between them.

On the other hand, the Commission notes that the delegation of Israel, in its statement to the Commission on 30 January,[2] has again indicated that it considers the opening of direct negotiations between the Arab States and the State of Israel as the only way in which the Commission can contribute to the fulfilment of its task.

(3) The Commission does not consider as incompatible these two points of view regarding procedure which have thus been set forth by the Arab States and Israel respectively. The Commission believes that they should be regarded as complementary. It would, indeed, be difficult to visualize how the Commission could undertake a procedure of mediation, in the course of which it would be expected to submit proposals to the parties, without the assurance that these proposals could be examined and discussed at meetings between the representatives of the Commission itself and of all the parties having an interest in the subject under discussion. In the opinion of the Commission, the request of the Arab States that it embark upon a procedure of mediation and the request of the State of Israel that direct negotiations be undertaken are bound up with one another. The Commission is prepared to accept both of these requests and hopes to establish thereby the basis of a new method of operation.

157

1. ראה מס' 156. תזכיר דומה נמסר גם לנציגי מצרים, ירדן, לבנון וסוריה.
2. ראה מס' 54.

(4) In this connection, the Commission would like to present to the parties certain clarifications:

(5) The Commission would naturally reserve the right of determining which questions would form the subject of its proposals. The Commission alone is in a position to judge as to the advisability of submitting at any given moment proposals on a certain point. This will not prevent the parties from informing the Commission of questions on which, in their opinion, the Commission could usefully take the initiative. On the contrary, the parties would thus make a most positive contribution to the proper functioning of the new method of operation. The Commission sincerely hopes that they will make use of this procedure as fully and as frequently as possible. It is obvious that the Commission would act upon any request coming jointly from one or more Arab delegations and from the delegation of Israel.

(6) As regards the actual procedure, the Commission considers it preferable not to adopt rigid rules. For the moment, it envisages the formation of joint committees under the chairmanship of a representative of the Commission and composed of representatives of the countries concerned in the particular subject under discussion. In particular cases, of course, this general formula could be modified by mutual agreement between the parties and the Commission. In principle each Committee would have precise and concrete terms of reference, consisting either of the discussion and study of questions which the Commision, in agreement with the parties, had submitted to it for preliminary examination, or of the study and discussion of a proposal drawn up by the Commission on its own initiative or at the request of one or more delegations.

(7) The Commission hopes that this new method of operation will meet with the agreement in principle of the parties. It realizes that certain details of application and, particularly, of the organization, functioning and procedure of the Joint Committee will need to be discussed further and agreed upon with the parties. The Commission hopes that the spirit of collaboration shown up to now by the delegations and the Governments which they represent will facilitate such discussion and permit early agreement on this subject.[3]

3. תשובת ישראל — ראה מס' 228.

158

ק. דה־בואסנז׳ה אל ג. רפאל (ז׳נבה)
C. de Boisanger to G. Rafael (Geneva)

Orig.: 130.02/2447/7 :מקור

Geneva, 29 March 1950

Sir,

I have the honour to acknowledge receipt of your letter of 23 March 1950,[1] which the Commission has considered with great interest. In this connection, the Commission has decided that it would be useful to communicate to you a letter from the delegate of Egypt dated 23 March[2] and the Commission's reply thereto, dated 29 March,[3] of which copies are attached.

It appears from the Egyptian delegate's letter that not only does the Egyptian Government consider that of the proposals submitted by it to the Conciliation Commission in October last[4] not all have been completely and satisfactorily settled, but has declared itself ready to consider these questions in a Joint Committee to be established for this purpose under the conditions set forth in this letter.

From the Commission's reply you will note that the Commission considers that only after an exchange of views between the parties in a Joint Committee will it be possible to determine to what degree the Egyptian proposals could be put into effect.

It is requested that this communication be considered in connection with the proposal of a more general nature which has been submitted today to the delegations of the Arab States and of Israel.[5]

The Conciliation Commission hopes that the Government of Israel, which has expressed its desire to discuss with the Egyptian delegation or any other Arab delegation under the auspices of the Conciliation Commission the question of a final settlement or any substantive questions conducive thereto, will give the most serious consideration to the proposals of the

158

1. ראה מס׳ 146.
2. ראה נספח 1 להלן.
3. ראה נספח 2 להלן.
4. ההצעות נמסרו על־ידי עבד־אל־מונעם מוצטפה בפגישה בין נציגי מדינות ערב וועדת הפיוס שהתקיימה בניו יורק ב־24 באוקטובר. המצרים הציעו כי התושבים המקוריים של רצועת עזה יורשו לעבד אדמות בעֵבר הישראלי של הגבול שאינן מעובדות על־ידי ישראלים; כי התושבים המקוריים של שטח ההפקר בין ישראל ומצרים בתחום רצועת עזה יורשו לשוב אליו וכי פליטים מאיזור באר שבע יורשו לחזור למקומם הקודם ולעבד את אדמותיהם. (ראה נציג ארצות־הברית באו״ם אל מזכיר המדינה, 24.10.1949, *FRUS*, 1949, VI, pp. 1450-1.)
5. ראה מס׳ 157.

Commission whose purpose is to create favourable conditions for the establishment of peace in Palestine.

I have the honour to be, Sir, Your obedient servant,

Claude de Boisanger
Chairman

1 נספח

APPENDIX 1

Délégation Egyptienne

Ref. 7-4/2

Genève, le 23 mars 1950

Monsieur le Président,

Par lettre en date du 22 mars 1950, vous avez bien voulu me faire tenir copie de la correspondance échangée les 28 février, 2 et 21 mars 1950 entre la Commission de Conciliation et la Délégation d'Israël au sujet de la création d'un comité mixte pour l'étude des propositions égyptiennes concernant les réfugiés de la zone de Gaza. En me faisant connaître que la Commission maintient sa proposition en ce qui concerne la création du dit comité, vous avez bien voulu ajouter qu'elle sera toujours heureuse de recevoir toutes observations que mon gouvernement jugera utile de lui soumettre à ce sujet.

Je m'empresse de remerçier Votre Excellence de votre aimable communication ainsi que de l'envoi qui l'accompagnait.

Je n'ai pas besoin de rappeler ici à la Commission l'origine des propositions égyptiennes ni les motifs qui sont à leur base. Qu'il me suffise de déclarer que ces propositions constitueraient, si les mesures qu'elles envisagent étaient réalisées, une contribution à l'allègement du fardeau pesant sur la communauté internationale en raison de l'aide aux réfugiés. Elles seraient un commencement d'exécution des résolutions des Nations Unies reconnaissant le droit des réfugiés de réintégrer leurs foyers. Leur exécution serait enfin une manifestation de la bonne volonté de l'autre partie de contribuer efficacement à la solution du problème palestinien.

La Mission Clapp a du reste reconnu que la région de Gaza où sont entassés plus d'un tiers de million d'êtres humains n'offre pas de possibilités de développement économique. Au contraire si les réfugiés venant de la région de Beercheba rentraient à leurs foyers et recouvraient leurs terres et si les habitants originaires de la région de Gaza dont la plupart des terres se trouvent au delà des lignes d'armistice étaient autorisés à cultiver leurs terres, leur situation serait eméliorée et des projets de grands travaux pourraient être utilement envisagés qui tendent à leur relèvement économique et social.

L'attitude du gouvernement égyptien en ce qui concerne les réfugiés reste la même, à savoir le retour des réfugiés à leurs foyers et la réintégration de leurs terres. Mettre des barrières dans la voie de ce retour et de cette réintégration, est contraire aux droits les plus élémentaires de l'homme de vivre en paix dans sa patrie et constitue une cause de nature à perpétuer les troubles et l'instabilité dans le Moyen Orient. Laisser ces masses vivre sans espérance aux conditions actuelles risque de les séduire par un nihilisme destructeur et d'embrasser des doctrines subversives. Leur lente désagrégation, qui résulte d'une vie indigne, est pour le Moyen Orient une cause d'instabilité que tout commande de faire disparaître au plus vite.

Dans ces conditions, la Délégation Egyptienne est heureuse d'apporter toute sa contribution pour l'examen des modalités d'exécution de ses propositions. La méthode qu'elle a suivie jusqu'ici est de collaborer avec la Commission de Conciliation elle même et lorsque l'utilité de la création d'un comité mixte était démontrée, le Délégation Egyptienne y à concouru. Ainsi, lorsque la Commission parvint à obtenir l'adhésion des deux parties au principe du déblocage réciproque des avoirs et proposa la création d'un comité technique mixte chargé d'arrêter les modalités de déblocage, la Délégation Egyptienne accepta le principe et de siéger au comité technique.

Si maintenant les propositions égyptiennes étaient acceptées explicitement et formellement et que l'intérêt se présentait d'établir un comité mixte technique chargé d'arrêtêr les modalités d'exécution des dites propositions, le Délégation Egyptienne n'aurait pas d'objection à envisager favorablement cette procédure.

Je saisis cette occasion pour vous renouveler, Monsieur le Président, l'assurance de ma haute considération.

Abdel Monem Mostafa
Président de la Délégation Egyptienne
auprès de la Commission de Conciliation
des Nations Unies pour la Palestine

2 נספח

APPENDIX 2

Genève, le 29 mars 1950

Excellence,

J'ai l'honneur d'accuser réception de votre lettre du 23 mars concernant vos propositions au sujet des réfugiés de la zone de Gaza.

La commission partage entièrement les préoccupations auxquelles vous vous référez sur les dangers que présente la prolongation indéfinie de la situation dans laquelle se trouvent actuellement les réfugiés arabes de Palestine. Je veux vous assurer que la Commission se rend compte de l'urgence qu'il y a non seulement à améliorer leur sort mais à régler ce douloureux problème dans son ensemble.

C'est pourquoi la Commission prend acte avec grande satisfaction du désir de votre Gouvernement d'apporter sa contribution à l'examen des modalités d'exécution de vos propositions et aux travaux d'un comité mixte qui serait éventuellement créé à cet effet. De l'avis de la Commission ce n'est qu'à la suite d'échanges de vues entre les parties au sein de ce comité que l'on pourra savoir dans quelle mesure les propositions égyptiennes pourraient être mises à exécution. La Commission, désireuse d'apporter le plus rapidement possible un remède au problème particulièrement urgent des réfugiés de Gaza, croit devoir renouvéler à l'Egypte et à Israël sa proposition en vue de la création d'un comité mixte qui serait chargé d'examiner la suite pratique à donner aux mesures proposées par la délégation égyptienne et de soumettre éventuellement des suggestions en vue de leur mise en oeuvre.

La Commission vous prie d'examiner cette communication en relation avec la proposition d'ordre plus général qui a été soumise aujourd'hui aux délégations arabes, ainsi qu'à la délégation d'Israël.

Veuillez agréer, Excellence, l'assurance de ma haute considération.

Claude de Boisanger
Président

S.E. Abdel Monem Mostafa Bey
Chef de la Délégation de l'Egypte auprès
de la Commission de Conciliation, Genève

159

נ. גולדמן אל ד. אצ׳יסון (וואשינגטון)
N. Goldmann to D. Acheson (Washington)

Copy: 93.03/3061/4 :העתק

29 March 1950

Dear Mr. Secretary,

First of all, let me thank you again for the opportunity you gave me yesterday to discuss the Palestine problems and to renew the contact with you.[1]

I am especially grateful for your kindness in asking me to call on you and your collaborators whenever I feel it to be necessary. You may be confident that I will not make any abuse of this kind permission.

I am taking the liberty of writing you with regard to the Jerusalem problem which we discussed yesterday. I would like respectfully to submit some second thoughts with regard to the final votes in Geneva of the American representatives to the Trusteeship Council.

You were kind enough in the course of our conversation yesterday to indicate that when the final draft of the Jerusalem Statute is submitted to the Trusteeship Council for confirmation — probably next week — the American Delegation will make it clear that the position of the Government to the present internationalization plan remains unchanged. It has since occurred to me that I may not have fully understood what the final vote of the American Delegation would be and as I believe that the matter is of considerable importance, I venture to address these lines to you.

It is earnestly to be hoped, and that indeed had been my assumption, that not merely will the American Delegation make a statement along the lines indicated but that it will also, consistently with its position in the General Assembly, vote against confirmation of a statute, the unreality of which has become patent. Certainly the least that could be hoped for is an abstention. Confirmation of the Statute at the present session will merely sharpen the deadlock and will place additional difficulties in the way of a solution. Whether or not that is to happen rests primarily on the American attitude.

The answer to the Jerusalem problem depends ultimately on agreement. But time is necessary to enable Israel, Jordan and the Christian interests concerned to achieve a workable way out of the present impasse. By voting against confirmation of the present draft, the United States will help to keep matters fluid and leave its own hand free to seek a more practical solution before the Trusteeship Council in June or else before the General

159

.1 ראה מס׳ 155.

Assembly. On the other hand, a vote for the Statute, even with a verbal reservation regarding the impossibility of implementation, will represent a major change in the American position, with obvious psychological effects on other countries, many of whom have in the meanwhile come to realize the futility of the present proposal. Nor should one ignore the impression produced in Israel where the distinction between an American vote in favour of the Statute and verbal reservations confirming American opposition to it as expressed at the General Assembly will not be understood.

Permit me to repeat that I may be under a misapprehension and that it was in fact always intended to vote against confirmation of the draft, or at least to abstain. If that is so, I must apologize for troubling you, my justification being the importance which I attach to securing a satisfactory solution and my anxiety that that possibility be not prejudiced by further crystallizing the present unsatisfactory situation.

With best regards, I remain, Very sincerely yours,

Dr. Nahum Goldmann

160

ש. גינוסר[1] אל ו. איתן
S. Ginossar to W. Eytan

מקור: 130.02/2443/7

רומא, 29 במארס 1950

כמוס-דחוף

ד"ר איתן הנכבד,

הנידון: איטליה כמתווכת בין ישראל
עם מצרים ועם הוואטיקן

(א) היום אחר־הצהריים ביקר בביתי, לפי יזמתו, מר צ'רולי (Cerulli), אשר פעם כבר כתבתי לכם על אודותיו: בעל עבר חשוב כמלומד (שפות חבשיות וכו') וכאיש־שלטון (היה מושל באפריקה איטלקית, נציג דיפלומטי וכו'); היום סגן נשיא המכון למזרח הקרוב (Oriente Moderno), חבר מועצת המדינה ויועץ בענייני המזרח במשרד החוץ: חצי פקיד, חצי פעיל באופן חופשי בשטח מדיניות חוץ. בזמן האחרון שימש כנציג איטליה במועצת הנאמנות בעניין סומליה (בוועידה בז'נבה). משרד החוץ – ובמיוחד מנהלו הכללי צוֹפּי – משתמשים בו כנראה לשליחויות בלתי־רשמיות (הוא נשלח אלי בזמנו כדי להסביר לי את דרישות איטליה בעניין המושבות).

160

1. שלמה גינוסר, ציר ישראל באיטליה.

(ב) צ'[רולי] פתח בזה שהוא בא אלי באופן בלתי־רשמי אם כי "ברשיון" (autorisé, כנראה מטעם צופי). איטליה מעוניינת בשלום במזרח התיכון, מודאגת מהמתיחות בין ישראל ומדינות ערב, וחוששת להתפרצות. על־כן מוכנים הם לעזור במידת יכולתם, אם לא להגיע לידי שלום הרי לפחות להחליש את המתיחות.

(ג) ראשית לגבי מצרים. לפני צאתו מרומא לז'נבה נפגש עם מר דן אבני[2] (כידוע לכם – עובד במחלקה המדינית; אבני הוא מכר טוב של צ'רולי ונוהג להיפגש אתו לעתים). והנה אבני שאל אותו אם אין ביכולתו להפגיש ישראליים עם מצרים ברומא, אולי באיזה בית פרטי. (הערתי: אבני נעדר מרומא היום ואין ביכולתי לבדוק אם אמנם ככה דיבר הוא עם צ'[רולי]. לפי דעת א. קדרון[3] יכול היה אבני רק להביע משאלה להיפגש בעצמו עם איזה מצרי.) בז'נבה שאל צ'רולי את אחד המצרים שם, ה' אמין רוסטם,[4] אם הוא מוכן להיפגש עם ישראליים, וזה השיב שעליו לשאול בקהיר. אף כי צ'[רולי] חזר על שאלתו אחרי זמן־מה, לא היה בידי רוסטם לתת תשובה לחיוב או לשלילה (הוא, צ'[רולי], כאילו לא אמר לרוסטם שהיוזמה באה מישראליים). ובכן הוא, צ'[רולי], מוכן לעזור. להערתי שהלוא המצרים לא נענו להצעת צ'[רולי] הנ"ל, ושהיתה למצרים הזדמנות מצויינת בז'נבה לשוחח עם אחד מאנשינו המוסמכים ביותר, והוא אבא אבן, ענה צ'[רולי]: "כן, הם לא נענו – לפי שעה". מכיוון שהוא לא הזכיר את הפגישה שהיתה לאבן,[5] גם אני לא הזכרתיה.

עניתי שממשלתי הכריזה לא פעם על נכונותה ורצונה לשוחח על שלום עם כל מדינה ערבית, אך לאור נסיוננו בוועדת הפיוס אנו רוצים בשיחות ישירות, ולא על־ידי מתווך המתרוצץ בין שני הצדדים. צ'[רולי] ענה שלכך מתכוון גם הוא, פרט לפעולה של הפגשת שני הצדדים.

(ד) שנית לגבי הוואטיקן. אמנם העמדה הרשמית של הוואטיקן "כידוע לך" היא: לא לזוז מהחלטת האו"ם; ועכשיו כשהחלטה זו נתגבשה במועצת הנאמנות – לא יוכל הוואטיקן לסגת ממנה רשמית. בכל־זאת אולי כדאי לנסות עם נציגים בלתי־רשמיים של הכנסיה וכו'. ושוב רמז שהאיטלקים בכלל והוא, צ'[רולי], בפרט מוכנים לעזור. כמובן הוא מדבר אתי באופן בלתי־רשמי, וכמה מהערותיו הן אישיות בהחלט, וכו'.

העירותי שנסיוננו הוא שאנשי הוואטיקן, או מטעם הוואטיקן, אוהבים לשמוע ולשאול מבלי להגיד משהו בעצמם. היש לו ידיעות על נכונותם לדבר עכשיו? צ'[רולי] ענה שבעצם אין לו ידיעות כאלה; ואף־על־פי כן... עניתי שאם אמנם תתגלינה כוונות לשיחות רציניות ברומא הרי בוודאי לא יתחילו מאיש רשמי כגון ציר ישראל כאן; יתר על כן, אינני מומחה לשאלות הקונקרטיות הנוגעות לכנסיה בישראל, ואם ממשלתנו תמצא לנכון לשוחח ברומא – בוודאי ישלחו לשם כך מישהו במיוחד. אך האם יש כבר יסוד לדבר על משלחת כזו? צ'[רולי] השיב שמוקדם עדיין; הוא ימשש את הדופק, יברר לעצמו את המצב, ואם יעלה משהו – יתקשר אתי שוב.

(ה) ביקור גארו. כבר בהתחלת השיחה סיפר לי צ'[רולי] שיושב־ראש מועצת הנאמנות גארו עומד לבוא הנה בשבוע הבא ויישאר כעשרה ימים; הביקור הוא "בהסכמת משרד החוץ האיטלקי". בהיותו כאן בוודאי "תהיינה לו שיחות" ויש לחשוב שגם "יחצה

2. דן אבני (סגרֶה), נספח בצירות ישראל ברומא.
3. אברהם קדרון, נספח בצירות ישראל ברומא.
4. מוחמד אמין רוסטֶם ביי, משקיף מטעם מצרים במועצת הנאמנות.
5. ראה מס' 115, 125.

את הנהר" (זאת אומרת יהיה גם בוואטיקן). אמנם – הוסיף צ'[רולי] תיכף ומיד – בתור יושב־ראש מועצת הנאמנות יהיה גארו בשיחותיו בוואטיקן קשור על־ידי החלטות המועצה. לשאלתי: אם כך – האם לא יהיה קשור גם בשיחותיו במשרד החוץ? – רמז צ'[רולי] שגארו "הוא גם צרפתי". העירותי שגארו בוודאי ניצל את ההזדמנות לשוחח בז'נבה עם אבא אבן וגם עם הערבים, וספק אם לגבי שני הצדדים האלה יש לו עוד מה ללמוד או לעשות ברומא; צ'[רולי] כאילו הסכים. בכלל לגבי תפקיד גארו ברומא והקשר בין ביקורו לבין ביקור צ'[רולי] אצלי גמגם צ'[רולי] באי־בהירות גמורה. אף־על־פי כן ברור שיש קשר.

(ו) אחרי־כן אמר צ'[רולי] שלאור "רצונו לעזור" היה שמח לשמוע מפי את נימוקי התנגדותנו לבינאום ותיאור עמדתנו בבעיית ירושלים, אף כי קרא את נאומי אבא אבן וגם שמע מהרוזן צופי על שיחתו אתי בעניין זה. (בזמנו כתבתי על השיחה שנתקיימה באמצע ינואר בעיקר על תכנית גארו. מעניין שצ'[רולי] לא שמע על שיחתי בעניין זה, הרבה יותר מפורטת, עם גוידוטי.[6] זה כאילו מאשר את השערתי שהוא נשלח אלי על־ידי צופי.) – נתתי את ההסברה הרגילה, ולגבי הפתרון האפשרי הזכרתי את הצעתנו הרשמית – אמנה בין או"ם וישראל – וגם את "הכיוונים שאפשר לחשוב עליהם": אקסטריטוריאליות של המקומות הקדושים ושטח קטן לבינאום (לפי הסברתנו הרגילה). בקשר עם אקסטריטוריאליות שאל צ'[רולי]: "גם מחוץ לירושלים? שמעתי שיש בעיות גם בנצרת ועל שפת ים כינרת." השיבותי ששמעתי על כנסיית הבשורה בנצרת; אינני יכול להיכנס לפרטים אך ברור שאין להרבות בנקודות אקסטריטוריאליות ושהכוונה היא בעיקר לירושלים. גם הדגשתי שאין אלה הצעותינו, ושהגיע הזמן שיבואו אלינו עם הצעות מוסכמות עם הצדדים האחרים, כגון עבר־הירדן, הכנסיה וכו', ואז נשקול, אך לא נסרב לדון לפי הקווים הנ"ל. צ'[רולי] כאילו הבין לנפשנו וגם הזכיר מצב דומה שבו היתה איטליה שאת הצעותיה ניצלו נגדה. כמו־כן כאילו הצדיק כמה מנימוקינו נגד החלטת או"ם. אך שאל: האם נבטיח גישה חופשית למקומות הקדושים דרך ישראל? הוא הזכיר שלוואטיקן היתה הזכות לקיים על־ידו, זאת אומרת בעיר רומא, צירויות של המדינות שהיו אז במלחמה עם איטליה. עניתי שאין אני נכנס לפרטים אך בוודאי תימצא דרך אם רק יתקבל בסיס משותף למשא־ומתן.

בזה נגמרה השיחה שנמשכה כשעה וחצי.

המסקנות:

(1) מישהו בממשלה האיטלקית מנסה את כוחו כמתווך. ייתכן שזו היא יוזמה של צופי בידיעת משרד החוץ (כבר לפני חודשיים נרמז על כך לד"ר כדורי[7] על־ידי רוברטי, מנהל המחלקה למזרח הקרוב, וכדורי גם כתב לכם על כך); ושמא גם יד דה גאספארי[8] באמצע? אחרי שיחתו אתי[9] אמר הוא למקורביו "שהיה רוצה לעשות משהו"; אז חשבתי שהוא התכוון רק לעניין הזחלים, אך אולי חשב הוא גם על חלק שיחתנו הנוגע לירושלים?

6. גאסטונֶה גואידוטי, המנהל הכללי של המחלקה הפוליטית של משרד החוץ האיטלקי.
7. בנציון כדורי, יועץ בצירות ישראל ברומא.
8. אלצ'ידֶה דה גאספֶרי, ראש ממשלת איטליה.
9. גינוסר נפגש עם דה גאספֶרי ב־23 בפברואר. שיחתם נסבה בעיקר על סירובה של איטליה למכור לישראל זחלים שמקורם בעודפי הצבא האמריקאי באיטליה; בנוסף לכך שוחחו בצורה בלתי־מחייבת על בעיית ירושלים. דין־וחשבון מלא מהשיחה ראה במכתב גינוסר אל איתן, [23].2.1950, 130.10/2515/5.

(2) נדמה לי שהם טרם דיברו עם המצרים, או לפחות טרם קיבלו מהם עידוד של ממש, ורצו למשש לפני־כן את דופקנו אנו.

(3) לעומת כך הרמזים של צ'[רולי], יחד עם סיפורי ד"ר נאלדי[10] וידיעות מסוכנות רויטר (עיין מכתבי מהבוקר בעניין הנ"ל)[11] מצטרפים לתמונה המעידה כאילו על גישושים מצד הוואטיקן. כמובן ייתכן שהמטרה היא רק לחזור על התכסיס שנהגו בו בשעת השיחות עם יעקב הרצוג:[12] זאת אומרת לשמור על המגע ועל יחסנו הטוב לגבי הכנסיה הקאתולית למקרה שלא יצליחו באו"ם בעצרת הבאה. אמנם הפעם מכניסים למשחק גם את ממשלת איטליה, ויש לחשוב שלגביה יהסס הוואטיקן "לשחק" יותר מאשר היסס לגבינו.

(4) יש להבין שגם גארו בתוך העניין, וכוונת האיטלקים היא לשתף פעולה אתו, בין שהיזמה לביקורו באה ממנו (כדברי צ'[רולי]) בין שהיה זה להיפך.

שאלותי:

(1) לגבי המצרים: אם יודיע לי צ'[רולי] על איזה עידוד מצד המצרים אני מניח שעלי להסכים לפגישה פרלימינרית על־מנת להכין פגישות ממשיות יותר שאליהן ישלחו משלחת לרומא או למקום אחר שיוסכם עליו? לעומת כך אם צ'[רולי] יבוא אלי עם הצעות בדבר מצע לשיחות מטעם המצרים ויבקש את הערותי; או אם יבקש ממני להציע מצע, אני מניח שעלי לסרב להיכנס למשא־ומתן כזה אתו (פרט למה שנכלל בהצהרותינו הרשמיות); כי משא־ומתן כזה הלוא היה נותן לאיטלקים למעשה, אם לא להלכה, את תפקיד התיווך שאיננו רוצים בו?

(2) לגבי הוואטיקן: אם יציע צ'[רולי] להפגיש אותי או – מה שמתקבל על הדעת יותר – את מישהו אחר מאנשינו עם אנשי הכנסיה, אני מניח שעלינו להסכים, אלא שהפעם עלינו לדרוש מראש שהצד שכנגד לא רק ישמע אלא גם ישמיע? אני מתכוון שוב לשיחות פרלימינריות שמטרתן לברר אם יש מקום למשלחת מיוחדת לשם שיחות רציניות יותר.

(3) לגבי גארו: איך להתנהג אם ירצה גארו להיפגש עם מישהו המייצג את מדינת ישראל? אמנם נראה לי שהסיכויים לכך אינם רבים, כי הלוא גארו באמת אינו זקוק להסברה מצדנו, ואילו לשם משא־ומתן ממשי מסופק אם יפנה דווקא אלי. אך אם ישוחח גארו עם האיטלקים ואולי יחד אתם – עם אנשי הכנסיה, ייתכן שיבוא צ'[רולי] אלי לבקש הסברות נוספות לנקודות שתתעוררנה לאור השיחות האלה, וכמו־כן שכתוצאה מן השיחות ירצה גארו לחדש משא־ומתן אתנו. האם תהיו מוכנים אז לשלוח מיד מישהו בר־סמכא? עלי להעיר שאני חסר לא רק סמכות פורמלית אלא גם אינפורמציה חדישה; כגון: לגבי עמדת צרפת, לגבי תוכן ההסכם (?) שלנו עם המלך עבדאללה וכו'.

אשמח לקבל את הוראותיכם בהקדם האפשרי.

בכבוד ובברכה,

ש. גינוסר

10. פיליפו נאלדי, עיתונאי ועורך איטלקי, לשעבר ממודעיו של הנשיא וייצמן, עסק באותה עת בגישושים ובנסיונות תיווך בין ישראל והוואטיקן. (ראה גינוסר אל איתן, 29.3.1950, 130.10/2523/17).
11. ראה הערה 10 לעיל.
12. על שיחות הרצוג ברומא ראה כרך 4, מס' 434.

161

מ. קדרון אל מ. קומיי
M.R. Kidron to M. Comay

Orig.: 130.13/2595/3 :מקור

London, 29 March 1950

Secret

British Policy

(1) I do not wish to claim credit for any particular prescience in having written my analysis of British policy towards Israel (my letters of March 23 and 27)[1] in such cutting terms before Bevin's ignorant and hostile statement at last night's Foreign Affairs Debate. Bevin merely put the final stamp of his own authority on my arguments.

(2) As you will have seen from the newspapers, the Debate was almost exclusively concerned with European affairs, mainly Germany and Russia. It was only right at the end that the question of Israel was raised at all by Anthony Eden[2] in his summing-up speech on behalf of the Conservatives. Eden, in a most eloquent and logical fashion, asked Bevin why no further progress had been made towards the reopening of the Haifa Refineries.[3] He pressed His Majesty's Government to use their good offices towards securing an armistice agreement between Israel and Iraq, and further expressed his surprise that His Majesty's Government had not been able to defend Britain's interests in securing the free passage of tankers through the Suez Canal.

Bevin's reply started off as follows: "I have been asked about Ayaffa [pronounced exactly as written]." There was a gasp of surprise from the House. Attlee[4] then tugged at the Foreign Secretary's coat and whispered to him in a very loud stage whisper: "Haifa." Bevin thereupon went on to say that Haifa had been allotted to the Arabs under the U.N. resolution: Israel had captured the town, and therefore the "Eyeraqians" cut off the oil. As "Eyeraq" was a free and independent state, they were unable to persuade her to start the flow again. As for the Suez Canal, Egypt disputed the legality of the British contention that the Suez Canal Convention prohibited interference with shipping. And as for Israel, he said, none of the U.N. resolutions had been accepted by Israel — a striking illustration of this was the question of Jerusalem.

I was sitting alone in the Ambassadors' Box when these remarkable statements were made and was the object of considerable attention from

161

1. ראה מס' 147; קדרון אל קומיי, 27.3.1950, 130.13/2587/9.
2. אנתוני אידן, יושב־ראש הוועדה לענייני חוץ של המפלגה השמרנית.
3. ראה מס' 49.
4. קלמנט אטלי, ראש ממשלת בריטניה.

various members of the Government, notably Herbert Morrison[5] and Kenneth Younger.[6] Nobody in the House reacted in any way to the statements except, from the Conservative side, on the question of the Iraq Petroleum Company's concession in Iraq and the true legal position with regard to the Suez Canal Convention. The Labour benches were as impassive as I was, but I had the impression that there were many on that side of the House who felt somewhat ashamed.

(3) Faced with this most definite expression of British policy, it behoves us to work out an effective counter-policy of our own. For reasons which I do not have to elaborate, there is not very much we can do; a nation of one million cannot effectively impose pressure on a world Power. I would, however, suggest that some of the following steps might prove efficacious:

(a) That there should be no particular hurry about the appointment of a new Minister to London.

Please do not misunderstand this proposal. I do not make it because I wish to retain the temporary headship of this Mission for as long as possible. I have not, I think, the reputation of one who has unduly pressed for his own personal advancement. I do, however, sincerely believe that a deliberate reduction in the status of this Mission for as long as the present British policy continues would have effect.

(b) That our displeasure at British policy should be made unmistakably clear to the British Legation in Tel Aviv, both officially and socially. I would suggest that an epidemic of diplomatic illnesses break out whenever Helm sends out invitations for a party.

(c) That we make a great show of cultivating the French and the Italians without committing ourselves to any particular concessions. If it is politically possible, I should also recommend similar overtures to, say, the Czechs and the Yugoslavs.

(4) The three suggestions above are all included within the definition of diplomatic byplay, which can be switched on or off as the occasion demands. If the game is played skilfully, there is no reason why the outcome should not be successful — that is, no reason why the cultivation of good relations with Britain, which I believe is a true interest of ours, should not be possible at a later stage, and also no reason why we should involve ourselves unduly with the States with whom we might play this diplomatic game.[7]

(5) I enclose 4 copies of the Hansard report on the Debate.[8]

Reggie

5. הרברט מוריסון, סגן ראש ממשלת בריטניה, הלורד נשיא המועצה ומנהיג בית הנבחרים.
6. קנת יאנגר, השר הזוטר (Minister of State) במשרד החוץ הבריטי.
7. קומיי חלק על מסקנה זו. לדעתו יש למנות ללונדון ללא דיחוי ציר חדש ואף נספח צבאי, במגמה לנסות לשפר את היחסים (ראה מכתבו אל קדרון, 5.4.1950, 130.02/2412/26).
8. שרת זימן את הציר הבריטי הֶלם ב־30 במארס ומתח בפניו ביקורת חריפה על מדיניות אספקת הנשק של בריטניה ועל נאומו של בווין בבית הנבחרים (ראה קומיי אל צירות ישראל בלונדון, IL519, 31.3.1950, 130.09/2318/3).

162

מ. שרת אל א. אילת (וואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW549 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 30 March 1950

Seek urgent interview Secretary of State make following representations: "We view grave concern developments Arab League.[1] Mufti's recall from obscurity to limelight and elevation to official position in Arab League coupled with concerted pressure on Transjordan desist from progress towards peace aggravate our fears of second round with incalculable disastrous consequences for Mideast peace, stability. We note Egypt taking lead both in elevation Mufti and in attack on Abdallah. In our conviction this nefarious initiative on Egypt's part and Egypt heavy rearmament program, carried through chiefly with Britain's help, are organically connected. We appreciate action taken as per your 851 second,[2] but apparently official statements Washington justifying Arab rearmament are serving as encouragement for evil design and nullifying effects of diplomatic endeavours for peace. Outspoken condemnation of pernicious trend now prevalent Arab League at instigation Egyptian Government and King seems to us imperative and may yet avert move towards catastrophe."

Do utmost bring all this home to President direct channels. Inspire press, radio, above lines provided this has no adverse effects.[3]

Sharett

162

1. בסוף מארס ובתחילת אפריל התקיים בקהיר מושב הליגה הערבית. עיקרו של המושב עמד בסימן התנגדות למאמציו של המלך עבדאללה להגיע להסדר נפרד עם ישראל. בסיכום הדיונים התקבלה החלטה האוסרת על מדינות הליגה הערבית לנהל משא־ומתן לשלום נפרד או לכל הסדר אחר עם ישראל והמאיימת בעונשים כבדים, לרבות הרחקה מהליגה, למדינה שתפר החלטה זו.
2. נציגי ישראל עוררו את שאלת כינוס הליגה הערבית בפגישה עם רוקוול והובטח להם כי נציגי ארצות־הברית במדינות ערב מפעילים השפעה ממתנת (ראה קרן אל מחלקת ארצות־הברית, 28.3.1950, W851, 93.01/2202/8).
3. ראה מס' 172.

163

איגרת בעל־פה מאת ממשלת ישראל[1]
Note Verbale by the Government of Israel

Copy: 130.02/2443/7 :העתק

[Tel Aviv], 31 March 1950

The Government of Israel considers it its duty to draw attention to the grave consequences that might ensue from the adoption of the Jerusalem Statute as drafted by the Trusteeship Council of the United Nations.

The detachment of Jewish Jerusalem from Israel would inevitably disrupt the City's institutional life. Instead of being governed by public bodies based upon the consent of the governed, Jerusalem would, under the proposed Statute, be placed under an authoritarian regime, in defiance of the national allegiance and sentiment of its population. The Jews, who even before the present division of Jerusalem formed the majority of its inhabitants, would find themselves reduced to the position of a permanent minority in an unrepresentative and impotent Legislative Council.

As far as the economic life of Jerusalem is concerned, detachment of the City from Israel would sever the arteries sustaining its economy and prevent any effective recovery, the establishment of a regime of economic autonomy being ruled out by the realities of the situation.

Nor would the Statute be conducive to the peace and security of the City. Indeed, by undermining the armistice agreements now in force, which for the past year have assured the security of life and property in both parts of Jerusalem, the proposed "internationalization" would produce a renewed state of tension and unrest and expose the Jews of Jerusalem to the danger of encirclement and attack.

As for the juridical aspect of the proposal, attention must be drawn to the fact that the Statute would impose a regime of trusteeship without this being based on any measure of agreement such as prescribed by the Charter of the United Nations. It would also be repugnant to the spirit of the Charter which does not warrant the imposition of any trusteeship regime on a population fully capable of governing itself.

The proposed Statute would not even contribute to the safety of the Holy Places. By engendering political conflict and turbulence and imposing upon Jerusalem a regime rejected by the bulk of its population, the Statute could not but endanger also the security of the Holy Places, concern for which was the essential reason for the proposed "internationalization".

Finally, the Government of Israel would point out that the adoption of this unrealistic scheme would obstruct the search for an agreed solution

163

1. נמסר בישראל לנציגי ארצות־הברית, בריטניה, צרפת, ארגנטינה, אוסטרליה ובלגיה.

which would safeguard the religious interests of all faiths and communities, a solution which the State of Israel is anxious to see achieved.

For the reasons stated, the Government of Israel ventures to express the hope that your Government will not grant its support to the Draft Statute which, as shown, is fraught with grave perils for the welfare of Jerusalem, the safety of the Holy Places and the security of Israel, and is strongly opposed by the two Governments now controlling the area of Jerusalem.

164

תזכיר לוועדת הפיוס[1]

Memorandum to the United Nations Conciliation Commission for Palestine

93.08/376/39

[Tel Aviv], 31 March 1950

I. The Present Situation

(1) The United Nations Palestine Conciliation Commission was appointed under the Resolution of the General Assembly of 11 December 1948, with the primary task of "assisting the governments concerned to achieve a final settlement of all questions outstanding between them". In the same Resolution, the General Assembly called upon the Governments of Israel and the Arab States "to extend the scope of the armistice negotiations and to seek agreement by negotiations conducted either with the Conciliation Commission or directly with a view to the final settlement of all questions outstanding between them."

(2) On 11 August 1949, the Security Council was able to take note of the conclusion of armistice agreements between Israel on the one hand and Egypt, Lebanon, the Hashemite Kingdom of Jordan, and Syria on the other. While finding that these agreements "constitute an important step towards the establishment of permanent peace", the Security Council issued an appeal for the governments concerned to "extend the scope of the armistice negotiations, and to seek agreement by negotiations... in order to achieve agreement at an *early date* on the final settlement of all questions outstanding between them."

(3) On four occasions the Government of Israel has accredited its representatives to the Palestine Conciliation Commission for the purpose of seeking agreements by negotiations with the Arab States for the final settle-

164

.1 ראה מס' 156.

ment of all outstanding questions. At the commencement of the first Lausanne meeting on 30 April 1949,[2] the Israel Representative, Dr. Eytan, said: –

> "We come to Lausanne determined to do all possible towards the attainment of an honourable and lasting peace under the general auspices of the United Nations Conciliation Commission and by direct contact with the delegations of the Arab States which in recent months have signed armistice agreements with Israel."

This assurance was repeated by Mr. Shiloah at the second Lausanne meeting on 28 July 1949.[3]

(4) Throughout the Lausanne talks and ever since the Arab delegations have maintained their refusal to establish any contact with Israel representatives or to embark upon any negotiations with them, either directly or in the presence of the Conciliation Commission. Most of the Arab delegations have declined to negotiate with Israel on any of the proposals or procedural principles which the Israel representatives had put forward or accepted from time to time. On the other hand, even while submitting their own claims, the Arab representatives did not offer to examine those claims in negotiations with Israel. They maintained a consistent policy of ostracism and isolation which, quite apart from genuine divergences on the substance of the issues at stake, was bound to destroy the least prospect of a settlement. That any progress towards peace can be made between two parties, one of which refuses any contact with the other, is a self evident absurdity. The act of negotiation does not by itself ensure success. But the absence of negotiation certainly pre-determines failure.

(5) Having reassembled in New York in October 1949, the Conciliation Commission in its Fifth Progress Report to the General Assembly, dated 14 December 1949, recorded that "the (Israel) delegation reaffirmed its desire to open direct peace negotiations with each of the interested parties." The same Report pointed out that the Arab delegations had declared on their part, first that "the method thus far followed by the Commission of simply transmitting the proposals of the one side to the other had resulted in little of practical value"; and second, "that they were not prepared to enter into direct negotiations with the representatives of Israel." It is impossible to see any difference between this statement and a declaration that the Arab States have no interest in Israel's views on the final settlement of the Palestine question, whether such views are transmitted directly or indirectly. On the other hand, the Arab States expressed a desire to hear "the suggestions or proposals of the Commission". Against all

2. הדברים נאמרו באחת מישיבות הפתיחה ובמסיבת עיתונאים שנערכה ב־30 באפריל 1949 – ראה כרך 2, מס' 517, מס' 523.
3. ראה כרך 4, מס' 162.

established international practice they proposed in effect a procedure of arbitration without any prior act of negotiation and without the agreement of the other party.

(6) The resolutions of the General Assembly and the Security Council require the parties to "seek agreement by negotiations" on outstanding questions — not to seek arbitrary awards at each other's expense without negotiation or agreement. On some occasions Arab representatives have indicated that they will not negotiate with Israel unless the latter makes substantial concessions in advance. This claim too is against the very nature and purpose of negotiation. If the Arab governments have any reasonable demands to make, they cannot evade their duty to make them at the conference table where they must simultaneously expose themselves to the reciprocal claims and counter-arguments of the other party.

(7) Of no greater merit is the Arab contention that the General Assembly Resolutions allow them to negotiate "with the Conciliation Commission" and therefore, by implication, to avoid contact with Israel. It is certain that the General Assembly sought by this phrase to place the facilities and good offices of the Commission at the disposal of the negotiating parties; it certainly cannot have desired its authority to be invoked to condone a procedure of boycott whereby one party in a conciliation effort refuses any contact, negotiation or intercourse with the other party.

(8) Despite this discouraging attitude the Government of Israel persisted in its efforts to establish contact with the Arab States. These efforts included a continuation of Israel's cooperation with the Conciliation Commission which opened its fourth phase at Geneva on 30 January 1950. On that occasion the Israel Representative, Mr. Rafael, said:

> "The crucial question is — are the Arab governments ready to negotiate peace or are they merely trying to evade the issue by pretending to be engaged in a peacemaking effort under the cloak of the Commission? If they are ready to discuss peace, the negotiations can begin at once. We are ready to conduct these negotiations on any level in any form conducive to success. We approach the question of the agenda for such a conference with an open mind... If no negotiations eventuate the Commission would best serve the cause of peace by clearly indicating where the responsibility for refusal to negotiate lies."[4]

Speaking for the Commission, its Chairman, Ambassador Eli Palmer (United States) said that the Commission "favors the establishment of direct contacts between the parties." He added that the Commission was ready "to assist the parties in reaching agreements whether collectively or separately, both on the larger issues and on questions of a more local character."[5]

4. ראה מס' 54.
5. ראה מס' 63 והערה 9 שם.

(9) The fourth session of the Conciliation Commission has now been in progress in Geneva for over two months. No negotiations for a final settlement have been undertaken. None are in prospect. The Israel delegation understands that the Arab States have not even sent delegations to Geneva with authority to enter into any contacts with Israel or to discuss a peace settlement in any form, whereas Mr. Eban informed the Chairman of the Commission on 8 February 1950 that the Israel delegation was so empowered and composed as to be ready for such negotiations at once.[6] The earnest efforts of the Conciliation Commission to persuade the Arab States to seek agreement with Israel by negotiations have not borne fruit. As a result of the Arab attitude and despite all its own efforts over a full year, the Commission is not even in a position to bring the parties together informally. The Arab representatives generally refuse to make contact with the Israel representatives; or when such contacts are informally effected they are followed by gratuitous and vehement Arab denials that they have ever taken place. This Arab boycott is reducing the conciliation effort to a point where its desultory continuance is hardly compatible with the Commission's own dignity and that of its other participants. The Arab States which launched a savage war for the destruction of Israel now refuse to negotiate with Israel for a settlement of the problems created by their war. The Government of Israel believes that if this attitude is maintained it should no longer be sheltered from the scrutiny and criticism of world opinion.

II. The Conciliation effort

(10) The history of the conciliation effort in all its stages confirms that there can be no agreement on any outstanding question except as the result of contact and negotiation. If the Arab States had maintained their refusal to negotiate during the armistice stage, no armistice agreements would ever have been reached. This was clearly implied by the Acting Mediator who reported to the Security Council on 26 July 1949:

> "The negotiations leading to these agreements were in each case tortuous and difficult; but they demonstrate that *once the parties could be brought together* they could, with United Nations assistance, be led to reasonable and honourable agreements."

It is clear from Dr. Bunche's Report that the procedure of direct contact had a decisive effect on the final result.

(11) *The Refugee Question.* A note of evasion has characterized the attitude of the Arab States not only in their refusal to negotiate, but in their proposals on matters of substance dealt with by the Conciliation Commis-

6. ראה מס' 84.

sion. Thus during the first meeting at Lausanne, when the Israel delegation proposed a simultaneous and interdependent discussion of all outstanding problems, the Arab delegations insisted that the discussions must be confined exclusively to the refugee problem. The artificiality of this approach was obvious; for without the restoration of peace it is obvious that considerations of security and economics prevent the cooperative regional effort required for a solution of the refugee problem. This contention, which was continually urged by the Israel Government, was later confirmed in the Report of the United Nations Economic Survey Mission for the Middle East, which stated:

> "The continuing political stalemate in the relations between the Arab countries and Israel precludes any early solution of the refugee problem by means of repatriation or large-scale resettlement."

It is clear from this judgment that those who maintain a "political stalemate" by refusal to negotiate are not the sincere protagonists of "any early solution of the refugee problem".

(12) Moreover, the very terms of the General Assembly's Resolution of 11 December 1948 had indicated that the repatriation of refugees was limited in time by conditions of practicability and in terms of practicability by the existence of a will for peace between Arabs and Jews as neighbours. All this is apart from the limits of a country's economic capacity and the basic needs of its security — conditions which any state is entitled, and indeed bound to invoke, in determining its capacity to contribute towards the fulfilment of a General Assembly's recommendation. Moreover, the refugee question only exists at all as a result of the war launched by the Arab States. It would therefore have appeared reasonable for the States which created this tragic problem to have assumed primary responsibility for its solution, especially in view of their kinship with the Arab victims of their aggression. Nevertheless the Israel Government, in order to facilitate the commencement of peace talks, informed the Commission [on] 3 August 1949 that the Israel Government was prepared to consider the repatriation, in the context of a peace settlement and as part of a general solution of the refugee problem, of the highest number of Arab refugees which then appeared compatible with conditions of economic feasibility and national security. It was Israel's hope that if each government in the Middle East were to accept these criteria for its contribution towards the resettlement of refugees, a rapid and equitable settlement would be achieved.

(13) Although the Commission at its meeting on 2 August 1949 expressed its appreciation of this "constructive approach", describing it as "a recognition of the part to be played by the State of Israel with regard to the tragic human problem involved", it was unable to elicit from the Arab States any commitment of this character or any offer to cooperate with

Israel and the United Nations in a regional effort directed to the resettlement of refugees. On the contrary the Arab States rejected the Israel offer, while offering no contribution or sacrifice on their own behalf. The hand stretched out by Israel was not grasped; it could not be held out indefinitely.

(14) *The Territorial Question.* The negative approach of the Arab States on the refugee question was fully matched by their attitude on the territorial problem. In a Protocol signed on 12 May 1949[7] the Arab States and Israel agreed to make known their territorial views in relation to a map attached to the Protocol showing the boundaries envisaged by the Resolution of 29 November 1947. The Protocol itself was a procedural device between delegations expressing their agreement to explain their territorial conception in relation to the same map. It was thus described "as a basis for discussion" and not as the basis for the solution. It certainly did not imply an obligation on Israel's part to make over to the Arab States any territories held by Israel under the armistice agreements. Indeed the neighbouring Arab States became "parties" in the Palestine question only as the result of their attack by violence on the resolution of November 29, 1947, so that they can hardly be the beneficiaries of that resolution, which, in any case, allotted them no rights in any part of Palestine at all. It could not be conceived that the States which had invaded Palestine in 1948 should be entitled not only to hold the territories which they occupied under the armistice agreements, but also to annex further territories which Israel had successfully defended against their onslaught.

(15) *The Arab Claims.* The Arab States themselves produced a deadlock by the astonishing territorial demands which they submitted to the Conciliation Commission on 29 August 1949.[8] In their memorandum on that date the Arab States actually laid claim to the entire territory of Israel with the exception of a small strip in the coastal plain and the Valley of Jezreel. It is probable that no such claims have ever been directed against a sovereign state by its neighbours in the modern history of international relations. The Arab refusal to negotiate became more sinister than ever in the light of these avaricious demands formulated in complete disregard of the Charter and of the principles of the sovereignty and integrity of states.

(16) *The Israel Position.* The Israel Government, while sceptical of the value of any territorial discussion proceeding without direct negotiations, took the opportunity to make its attitude clear. Although the Arab States had achieved their occupation of parts of Palestine by openly confessed invasion, it seemed evident that they did not intend to retire. The armistice agreements could not be replaced or amended without the consent of the parties. Moreover, the General Assembly and the Security Council had clearly envisaged the final peace settlement as arising through the

7. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 50–51.
8. ראה שם, מס' 249.

"extension of the scope of the armistice negotiations", while the armistice agreements themselves were described in their own text as constituting a "transition to permanent peace". In these circumstances it was both legitimate and logical to make the agreements already achieved the starting point in the quest for a final settlement.

(17) In the light of these circumstances and of the repeated Arab assertions that the Arab world feared Israel expansion at the expense of Arab States, the Israel Government attempted to give a sense of stability, realism and reassurance to its territorial proposals. The principles which it laid down were: (a) Israel would claim no territories forming part of any part of any Arab state; and (b) Israel would not claim territories at present under the jurisdiction or control of any Arab state by virtue of existing agreements.

(18) If the Arab States had evinced a comparable attitude a settlement might have been reached. Instead, as has been explained above, the Arab States did not feel themselves bound by any of the principles whereby Israel limited its own territorial claims. They laid claim to territories which are as integral a part of Israel as is Alexandria of Egypt or Aleppo of Syria. While assuming that the territories which they themselves occupied under the armistice agreements were sacrosanct, they made lavish demands for territories which Israel held under those very same agreements and which had been proved essential to Israel's security and very existence.

(19) In these circumstances it is impossible to controvert the statement of the Chairman of the Conciliation Commission on 30 January 1950 to the effect that the positions of the parties were "too far removed from each other to offer a basis for effective conciliation".[9] This does not mean, however, that the two positions are morally comparable or that they show the same degree of respect for the interests of the other party or for the principle of the integrity of states.

But in this question too the substance of the matter is still overshadowed by the deadlock in procedure. On 5 September 1949 the Conciliation Commission wrote that "it is already evident to the Commission that agreement on territorial question *will only be achieved after intensive negotiations".*[10] It is clear from this very statement that the Arab refusal to embark on negotiations, whether "intensive" or otherwise, places on their shoulders the full responsibility for the lack of a territorial agreement.

(20) The territorial discussion, although inconclusive, should be regarded by world opinion as highly illuminating. Whereas the Israel proposals were based on the conception of preserving the stability already achieved, the Arab proposals were frankly and wildly expansionist. Here we are confronted by a highly remarkable paradox. The Arab States explicitly covet the greater part of Israel. Israel asks for not an inch of the terri-

.9 ראה מס' 63 והערה 9 שם.
.10 ראה כרך 4, מס' 265.

tory of the Arab States. Yet the Arab States conjure up the vision of Israel's alleged desire for unlimited expansion. Israel persistently seeks peace negotiations. The Arab States spurn any contact with Israel and any recognition of its rights, while they commence a heavy programme of rearmament. Yet the Arab States affect to be menaced by Israel "aggression". Israel cannot understand how these Arab apprehensions can be credited with any spark of sincerity so long as those who harbour them refuse an honourable and easily attainable peace. They cannot in one and the same breath profess fear of war and refuse the shield of peace, which once concluded could not be broken without the offender incurring the condemnation of the international community.

(21) *Humanitarian Questions.* As a result of the Arab refusal to negotiate on the main outstanding problems the only progress that could be recorded under the auspices of the Conciliation Commission was the solution of certain humanitarian problems, such as the reunion of families and the release of blocked accounts of refugees. Agreement was reached on these questions. Indeed it is a fact that Arab and Israel representatives have never met together anywhere without eventually reaching agreement or making considerable progress towards it. However, even on these secondary questions the Arabs showed hesitancy which appeared quite out of accord with humanitarian concern. Thus on 15 August 1949 the Chairman of the Commission informed the Israel delegation that "he had drawn the attention of the Arab delegations to the delay in appointing representatives to collaborate with the Israeli authorities in the administrative arrangements for the reunion of separated families." When the agreement on blocked accounts was concluded on 15 February 1950 the Egyptian representative found it necessary to emphasize that the agreement should not be regarded even as a small step on the road towards peace.

III. Implications of the Arab Attitude

(22) The refusal of the Arab States to negotiate a peace settlement with Israel is open to serious objection on grounds of international principle. Israel and all but one of the Arab States are fellow members of the United Nations. Under the terms of the Charter they are committed to "practice tolerance and live together in peace with one another as good neighbours", and to "harmonize their actions" for the strengthening of universal peace. They have the duty to recognize and respect each others' territorial integrity and to cooperate in the field of economic and social progress. Thus the Arabs' refusal to negotiate peace is in conflict with their fundamental responsibilities as members of the United Nations and signatories of the Charter.

(23) These general considerations assume a particular urgency in the light of the current policies of the Arab Governments. These policies consist of a program of active rearmament; the maintenance of blockade prac-

tices inconsistent with the Charter and indeed with the spirit and letter of the armistice agreements themselves; and a campaign of inflammatory utterances whereby public opinion in the Arab countries is conditioned for the renewal of war.

(24) *Arab Rearmament.* The Israel Government has never departed from the view expressed by its representative in the Security Council on 4 August 1949 that it was highly imprudent to authorize the free supply and purchase of arms in the area before its final pacification. In reply to the apprehensions which Mr. Eban expressed in the Security Council on that date, the representatives of the United States and the United Kingdom gave assurances that the Arab States would only receive such arms as were essential for their internal security and their most essential defence. These assurances have been swept completely aside. Egypt has received large numbers of offensive weapons including military aircraft of the most modern types, heavy armour, naval craft and artillery of a calibre and quantity going far beyond the requirements of internal order or local defence. The Government of Israel welcomes the assurances which have been given to the effect that this armament is not intended to be used for the renewal of hostilities against Israel. Yet it is quite possible to respect the sincerity of these assurances without being reassured or comforted by them. In a rearmament process the intentions of the donors may not be expressed in the actions of the recipients. Moreover, even if Arab Governments are now credited with having no intention to attack Israel, an illusion of military superiority may well breed that intention in the future. This spectacular rearmament lends a disquieting note to the refusal of the rearming States to conclude a peace settlement with the neighbour whom they so recently attacked and with whom they refuse to become reconciled. The Israel Government has authentic information at its disposal to the effect that a war of revenge against Israel is a plan which exercises certain minds at the very summit of political power in the Arab world. The juxtaposition of heavy rearmament on the one hand and a refusal to make peace on the other cannot but cause grave apprehensions. It is regrettable that the arms-supplying powers did not take the reasonable precaution of making the attainment of peace the condition of renewing their supplies.

(25) No Government of Israel would be worthy of its responsibilities if it affected to see nothing disquieting in the fact that some of its closest neighbours feverishly rearm, tenaciously refuse to seek a peace settlement, maintain a rigid blockade and proclaim territorial demands at Israel's expense.

(26) *Social and Economic Effects.* Israel must answer by the careful maintenance and development of its own defences. It is thus not difficult to see how the Arab refusal to negotiate sets up a chain of events and actions which keeps the Middle East in a state of instability and tension and forces it to waste its substance for military needs, rather than for constructive projects of social and economic cooperation, undermines the

foundations of democratic life in many parts of the region, and perpetuates conditions of backwardness in which democratic institutions cannot easily flourish.

(27) Reference has already been made to the conclusion of the Economic Survey Mission that without economic strength arising from peace and regional cooperation the Arab refugee problem cannot be solved. Thus the refusal of the Arab governments to negotiate a settlement and their maintenance of boycott and blockade are contrary to their responsibilities for the stabilization, progress and development of the Middle East.

(28) *The Arab Blockade.* It is pertinent to recall that blockade practices were ruled in the Security Council on 4 August 1949 to be "inconsistent both with the letter and the spirit of the armistice agreements". The action of the Egyptian Government in obstructing legitimate commerce, such as oil, passing through Suez on its way to Israel ports is not only in conflict with the armistice but is also a specific breach of that country's international obligations. The Egyptian Government can only defend it as a legitimate action in a state of war. Even in circumstances of war the legality of this blockade is doubtful; but the point is that Egypt has no right under the Charter to be in a state of war with Israel at all, and is indeed under obligation, pursuant to a resolution of the Security Council, to negotiate a peace settlement without delay.

(29) The governments whose representatives in the Security Council justified the free supply of arms to the Middle East were at pains to point out that the conclusion of the armistice involved the suspension of all wartime limitations and restrictions, including all practices of blockade. What has happened in point of fact is that the armistice has been followed by renewed rearmament, and has not been followed by any cessation of blockade practices. Thus the negative results of the Security Council's action have more than materialized, while its intended positive results have remained inoperative.

(30) *"Second Round" Propaganda.* The Arab refusal to negotiate is accompanied not only by heavy rearmament and the continuance of blockade practices, but also by the maintenance of a hostile propaganda directed against Israel. This propaganda denies that Israel possesses the rights of a legal State and constantly speaks of the possibility of renewed conflict. It is easy to dismiss this subject by asserting that words signify little, that hostile propaganda does not necessarily imply warlike intentions and that peaceful utterances do not signify a desire for peace. The fact is, however, that utterances of public leaders and of official propaganda vehicles are important educative and formative influences which have a perceptible effect in creating conditions for war or for peace.

(31) *The International Situation.* The obligation of the Arab States to negotiate a peace settlement must now be further appraised in the light of the present tense world situation. A deliberate refusal to bring peace and stability to any area of the globe can never be justifiable. But it becomes

especially reprehensible at a time when all states and governments are duty bound, in the name of human survival itself, to make their maximal effort, each in its own sphere of action and influence, towards the strengthening of international peace and security.

(32) *Arab Responsibility.* The obligation of the Arab States to work actively for a peace settlement is further increased by their special responsibility for the commencement of the hostilities. That the Palestine war arose from Arab initiative is clearly confessed in the communications of the Arab League to the Security Council on 15 May 1948. In his report on the conclusion of the armistice agreements on 26 July 1949 the Acting Mediator refers to the fact that the objective of Arab arms was the destruction of the State of Israel while the Jewish purpose was the defence of the Israel State. Governments which have taken up arms against their neighbour and which have created the only threat to the peace yet determined under Chapter VII of the Charter are in no moral condition to affect an air of injured grievance or to dictate a settlement to a state which successfully resisted their onslaught. Israel asks nothing of any of these states. But Israel owes them nothing and has done them no injury which merits the "compensation" which they inexplicably demand.

(33) In the light of these considerations the Government of Israel believes that the Arab States are under a series of definite obligations to negotiate a peace settlement with Israel. To refuse such negotiation is an act of international misconduct, for which the Arab Governments should be called to account. This basic refusal to negotiate should not be obscured by conciliation procedures which fall far short of serious negotiation. Discussions of secondary questions cannot be a substitute for a genuine and serious attempt to reach an overall settlement. Indeed the Government of Israel considers that caution is necessary lest the institution of such subsidiary negotiations may be used as a veil to cover a refusal to negotiate general and permanent peace.

(34) *Conclusion.* The desire of Israel to establish normal and peaceful relations with its neighbours has been a constant objective of its policy. In the days when the State of Israel was still in the very process of formation, the Israel policy of the future was already animated by the doctrine of regional peace and cooperation. Approaches to Arab leaders in this sense were made in the autumn of 1947, in the winter of the same year, on the morrow of the Israel Declaration of Independence, at the earliest stages of the mediation effort and at every phase of the work of the Conciliation Commission.[11] In circumstances of strength and of weakness, of danger and of deliverance, Israel has consistently and tenaciously upheld the vision of a peace between itself and the Arab world. The task which has been laid upon the Conciliation Commission to help the parties seek such agreement is therefore one which the government and people of Israel have

11. לעניין זה ראה מס' 125.

deeply at heart. Israel deeply appreciates the recent efforts of the Commission to bring the Arab States to a conference table. The time has surely arrived for the Arab States to declare unequivocally where they stand, and for the Commission to proclaim where the responsibility lies if direct negotiations for a final settlement of all outstanding questions do not now begin.

(35) The Government of Israel has the honour herewith to request the Conciliation Commission to convey to each Arab State its readiness to begin negotiations at once, by any effective procedure which may be devised, with a view to the settlement of all outstanding questions and to the attainment of permanent peace.

165

א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת
A. Eban and G. Rafael to M. Sharett

Recd 1.4 התקבל .Coded Tel. GN70 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 31 March 1950

On submission memo today[1] Bois[anger], Barco, reacted as anticipated our GN48.[2] Their points: (1) Memo masterful justified presentation our case; (2) but attack Arabs giving them easy pretext reject Conciliation Commission memo 29 March;[3] (3) though our motives understandable publication would kill chance obtain Arab consent direct talks for which hope exists; (4) U.S.A. Government wishes prevent any action liable make situation more inflammable than already; (5) at least we should heed earnest plea uphold publication until Conciliation Commission had time by Monday study memo.

Replied our action intended draw attention world opinion alarming state affairs Middle East which should not any longer be concealed. *Memisrael* [Government of Israel] convinced publication will give greater momentum Conciliation Commission endeavours etc. Agreed we convey Barco's views Hakirya without being convinced their cogency and postpone publication until after further full meeting with Conciliation Commission on Monday.

165

1. מס' 164.
2. אבן העריך כי ועדת הפיוס תתנגד לתת פומבי לתזכיר מתוך חשש כי הוא יקשה על משא־ומתן עם הערבים, העלולים לטעון שהמגעים נפתחו בלחץ התזכיר הישראלי (ראה אבן אל שרת, 21.3.1950, 130.09/2302/8). לאחר קבלת התזכיר הודיעה אכן הוועדה שהיא מבקשת שלעת־עתה לא יינתן פומבי לתזכיר (ראה בואסנז'ה אל אבן, 3.4.1950, 130.02/2441/3).
3. מס' 157.

Suggest: (1) give them chance until resumption Geneva mid-April; (2) sell this highest bid against their written commitment take clear action in case Arab refusal talk peace and our freedom publish memo; (3) request them publish their 29th March memo; (4) we publish short communiqué stating fact submission our memo expressing *Memisrael*'s concern situation Middle East created Arab constant refusal peace talks accompanied heavy rearmament; (5) use every public occasion outside Conciliation Commission, especially U.S.A., emphasize all points covered in memo like your opening gambit *New York Times*. Hence *Lishka* [Bureau] should distribute all our representatives a[s] *Tadrich* [guide-lines]; (6) immediate confidential presentation memo governments through U.N. missions.

Eban, Rafael

166

מ. פישר אל ג. אבנר

M. Fischer to G. Avner

Orig.: 130.10/2550/7 :מקור

Paris, le 31 mars 1950

Strictement confidentielle

Sous le sceau du secret, M. Parodi[1] m'à montré ce matin le texte des instructions envoyées le 29 mars à la délégation française de la Commission de Tutelle. Je n'ai pu lire les deux pages du document que très rapidement et voici ce que j'ai pu en retenir.

La France votera pour le statut, ne pouvant faire autrement après son vote aux Nations Unies. Aucune mesure ne devra être proposée en vue de la mise en application de ce statut et ceci comprend la nomination d'un gouverneur. Si jamais cette nomination devait être proposée, il faudrait tâcher de limiter la chose à la recherche de candidats. La France insiste pour que le statut voté ne fasse pas simplement l'objet d'une transmission pure et simple aux parties intéressées pour avis. La délégation française devra demander que le statut soit remis aux parties intéressées par un délégué neutre, non membre du Conseil de Tutelle mais représentant celui-ci et non pas son pays d'origine. Ce délégué neutre devra avoir pour mission d'examiner le statut avec les deux parties et de recueillir d'elles les propositions qu'elles auraient à faire à son sujet. La mission du délégué devra également être d'attirer l'attention des deux parties sur les consé-

166

1. אלכסנדר פארודי, המנהל הכללי של משרד החוץ הצרפתי.

quences très graves qu'il y aurait à adopter une attitude purement négative, ce qui pourrait entraîner une nouvelle décision des Nations Unies, doubleé cette fois de moyens d'exécution effectifs.

Ce texte a été rédigé par le service de M. Broustra[2] et a eu l'approbation de M. Schuman.

Au cours de mon entretien avec M. Parodi, celui-ci m'a déclaré qu'il était tombé d'accord avec M. Bunche sauf sur un point: celui concernant la manière de remettre le statut aux intéressés. M. Parodi explique qu'il s'agit simplement de ne pas donner l'impression qu'avec l'adoption du statut l'affaire est enterrée, mais qu'au contraire les parties intéressées doivent s'efforcer de faire des contre-propositions acceptables. – A ce propos, je puis affirmer que M. Parodi est très désireux de voir un accord se faire entre nous et la Jordanie, non seulement du point de vue de Jérusalem mais également du point de vue de la situation au Moyen-Orient.

J'ai demandé à M. Parodi s'il avait un conseil à me donner au sujet de l'entretien que j'aurai avec Schuman. M. Parodi m'a répondu que, contrairement à ce qu'il avait parfois pensé, M. Schuman était très bien disposé, ainsi qu'il avait eu l'occasion de s'en rendre compte à la suite d'entretiens approfondis. Il m'a conseillé de bien dire à M. Schuman qu'il ne pouvait être question de placer les habitants juifs de Jérusalem sous un régime international et de lui dire que même un régime international "de façade" serait inacceptable pour nous.

[.....][3]

Maurice Fischer

2. וינסן ברוסטרה, מזכיר בכיר במשרד החוץ הצרפתי, מזכיר כללי של המשלחת הצרפתית לעצרת הכללית של האו"ם.
3. חלקו השני של המכתב לא הודפס כאן.

167

א. הלוי אל ש. אלישיב
E. Halevy to S. Eliashiv

מקור: 130.11/2503/1

בוקארשט, י"ג בניסן תש"י
31 במארס 1950

שלום רב לך שמואל,

הנני מודה לך עבור מכתבך מ־14 במרץ.[1] את שורותיך מ־7 במרץ עדיין לא קיבלתי היות והדואר שלכם מתאריך זה עוד לא הגיע אלינו.[2] וכעת דבר דבור על אפניו:

(א) ב ע ל י י ה. בחודש מרץ יצאו אלף ושבע מאות איש בשתי הפלגות. מחר, ראשון באפריל, מפליגה "טרנסילבניה" עם 900 נפש. באופק עוד רומזות שיירות נוספות בקצב דומה. כל זה מורכב מאותם האנשים אשר הגישו את בקשותיהם לפני 5–6 חודשים. היות ומספר המבקשים עולה פי כמה על מספר היוצאים, ולאחר שנפחית את אלה שקיבלו סירוב נקבל מספר די ניכר של מועמדים בפועל ליציאה בתקופה הקרובה. אם גם נוסיף לכך את הקצב של 1500–1800 לחודש, יכולה תקופה זו להיות גם ממושכת, "אם ירצה השם". אבל דא עקא, שבהגיעך לנקודה זו אתה חי בהרגשה של "חרב מתהפכת" ואינך יכול לקבוע מסמרות כי המסכת כולה היא מורכבת למדי וצל ואור משחקים בה אהדדי. כך למשל הושמו כעת מחסומים קשים בדרך הגשת הבקשות ונתמעט מספר המגישים. ציבור יהודי גדול, קרוב ל־25 אלף איש, הוצא בכלל מכל אפשרות להגיש את הניירות מפאת אי־יכולתו להשיג את תעודות הנתינות (ביניהם יוצאי בוקובינה ובסרביה). כל זה מדאיג, אבל... בינתיים מברכים על היש... לכמה שאלות שהוצגו במכתבך עניתי בסקירתי מ־11 במרץ 1950.[3] ואשר לשאלתו של מ[שה] ש[רת] אין לחשוב שנקבע מספר קבוע ליהודים יוצאים אבל יש להניח כי מידות הרוחב של אפיק הזרימה הוקצבו ונתונות תחת לחץ של גורמים שונים. נוסף למספרים שהבאתי לפניך ב־11 במרץ הנני מצרף למכתבי זה פירוט סטטיסטי מלא על העלייה מכאן בחודשים ינואר–מרץ (כולל גם את ההפלגה של מחר). בפירוט זה תמצא גם טבלא מלאה על סוגי הקירבה.[4]

(ב) ה א ו ו י ר ה הפוליטית מסביבנו דחוסה ומחניקה. שוב תכפו נגישות ורדיפות ולשון הארס יורקת רעל ושיקוצים. ידענו כי תתגבר ההשמצה אבל שעה שאתה עומד בתוכה אינך יכול אלא לנוד בראש לאותה מידה של טמטום המוח וניוון סדיסטי המוליד בהכרח רק לחש־נחשים.

[.....][5]

167

1. אלישיב ביקש לברר פרטים על העלייה מרומניה מבחינת הרכב הגילים, יחסי הקרבה לתושבי ישראל ובעיקר – האם קצבו הרומנים מכסת־גג לעולים, שלאחריה יפסיקו את היציאה (המכתב בתיק 130.11/2514/8).
2. בעניין בעיות השיכון של הצירות הרומנית בישראל (שם).
3. לא נמצא.
4. הנספחים בתיק, אך לא הודפסו כאן.
5. פסקאות אחרות, שעניינן מעצרם של פעילים ציוניים ברומניה, לא הודפסו כאן.

168

מ. שרת אל א. פורמן[1] (תל אביב)
M. Sharett to O.C.W. Fuhrman (Tel Aviv)

Copy: 130.02/2443/7 :העתק

[Tel Aviv], 3 April 1950

Your Excellency,

The Government of Israel, conscious of the difficulty experienced in fully appraising the Jerusalem situation except by first-hand observation, thinks that the Governments of states which are members of the Trusteeship Council might be glad for their representative on that Council to take advantage of the forthcoming recess in the Council's sessions to visit Jerusalem and familiarize themselves with the position on the spot.[2]

I should be glad, therefore, if you would convey to your Government our most cordial invitation to Mr. John Hood, their representative on the Trusteeship Council, to visit Jerusalem at an early opportunity convenient to your Government and himself. The Government of Israel will be happy to make all necessary arrangements for Mr. Hood to study the facts at first hand and to render his stay as pleasant and profitable as possible.[3]

Yours sincerely,

Moshe Sharett
Minister for Foreign Affairs

168

1. אוסמונד צ'. ו. פורמן, ציר אוסטרליה בישראל.
2. ראה מס' 152.
3. הזמנות דומות נשלחו אל המזכיר הכללי של האו"ם, יושב־ראש מועצת הנאמנות, נציג ברית־המועצות באו"ם ואל נציגי המדינות החברות במועצת הנאמנות (להוציא את סין וסוריה). הנציגים המוזמנים השיבו בדרך כלל בשלילה והביקורים לא יצאו אל הפועל. (ראה, למשל, מקדונלד אל שרת, 8.4.1950, 93.08/347/20).

169

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 4.4 התקבל .Coded Tel. GN72 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 3 April 1950

Suggest you ask Bois[anger] formally ascertain from Arabs if true they decided not allow any one of them make agreement with us,[1] adding our reaction PCC [Palestine Conciliation Commission] note[2] must await such clarification since are tired of peace offers being rejected. Must know if other side at all interested in aim before can usefully discuss method. I attach value even to process enquiry.

Eban

170

א. דרפקין אל ו. איתן
A. Drapkin to W. Eytan

מקור: 130.02/2413/24

תל אביב, ט"ז בניסן תש"י
3 באפריל 1950

כמוס

הנידון: מדיניותנו כלפי ספרד

יש צורך דחוף להגדיר את מדיניותנו כלפי ספרד[1] על־מנת שלא נעמוד בפני הפתעות בלתי־צפויות ולא נצטרך לקבוע מדיניות אימפרוביזציונית ברגע האחרון. כמה מברקים שנתפרסמו לאחרונה על אפשרויות ההכרה בישראל מצד פראנקו והתעמולה האינטנסיבית על יחסה הטוב של ספרד ליהודים, מוכיחים על אחת משתי הכוונות האלטרנטיביות מצד ספרד:

(א) הכנות למשא־ומתן חדש בין שתי הממשלות, או
(ב) הכרה בישראל לפי יוזמה ישירה של פראנקו.

[.....][2]

169

1. ראה מס' 162 והערה 1 שם.
2. מס' 157.

170

1. ראה מס' 22.
2. פסקאות אחרות, שעניינן גלגוליה של שאלת ספרד באו"ם ויחסי ספרד עם מדינות העולם, לא הודפסו כאן.

ספרד והיהודים

ממקורות שונים מגיעים הדים מן התעמולה שעושה ספרד בהדגישה את הגנתה ליהודים הספרדים תחת המשטר הנאצי, ובנצלה את הסובלנות שמגלה ספרד כלפי היהודים המתגוררים בה. הנציגויות הספרדיות הפיצו חוברת בשם "ספרד והיהודים"[3] והנימוקים שבאותה החוברת חזרו כמעט בכל העיתונות הקאתולית בארצות אמריקה. למען האמת יש לומר שמשטרו של פראנקו הגן בגלוי על יהודים ספרדים בארצות הכיבוש הנאצי, בעיקר בצרפת וביוון. פראנקו החיה את הצהרת פרימו דה ריברה מ־1928, לפיה הכירה ספרד ביהודים הספרדים כנתיניה. על־אף הקשיים הפורמליים, התערבו נציגים ספרדיים לטובת יהודים בטענה שהם נתיני ספרד. פראנקו התייחס בסובלנות לפעולת הג'וינט והקונגרס היהודי העולמי אשר עזרו בספרד לפליטים יהודים המגיעים אליה או עוברים דרכה בשנות המלחמה. כיום קיימת בספרד קהילה יהודית קבועה פחות או יותר המונה למעלה מ־5,000 נפשות, ולה בתי־כנסת במדריד וברצלונה, אשר נוסדו לאחרונה, זו הפעם הראשונה מאז גירוש ספרד. עם ייסוד המדינה לא מנעה ספרד את העלייה מטנג'יר ומרוקו הספרדית. בסיכום אפשר לומר כי משטרו של פראנקו אינו מגלה סימנים של אנטישמיות. את העמדה הבלתי־ידידותית של העיתונות הספרדית יש לזקוף על חשבון התעמולה של הכמורה ויש לראותה כתגובה על הצבעת ישראל בשאלת פראנקו.[4] מותו של סגן הקונסול בירושלים מפיצוץ מלון סמירמיס עורר בשעתו התקפה חריפה בחלק מן העיתונות, בעיקר זו של הפלנגה, אך התקפה זו נשתתקה מיד.

ספרד וישראל

בהתאם לאופי התזכיר, אין צורך לנתח נקודה זו ארוכות ודי לזכור את הדברים הבאים: (א) ישראל לא הודיעה לספרד על ייסוד המדינה ולא ביקשה הכרה; (ב) נהפוך הוא, בהזדמנויות חוזרות הציע פראנקו להכיר מיד לאחר שנבקש זאת; בכיוון זה פעלו קונסול ספרד בירושלים, חברי הקהילה היהודית מספרד אשר ביקרו כאן, ובשנה שעברה גם נציג ישיר של פראנקו אשר התראה עם המנהל הכללי; תגובתנו היתה תמיד שלילית;[5] (ג) הדברים המוחלטים שבוטאו על־ידי א. אבן בשעת הצבעתנו במאי 1949 נגד פראנקו, מייצגים עד עתה את הקו של ממשלתנו בשאלת ספרד.

[.....][6]

מהניתוח הנ"ל ברור עד כמה הכרחי להגדיר את עמדתנו ביחס לפראנקו לאור האפשרות הרצינית שקולנו יקבל משקל מיוחד. ייתכן כי מתוך ניתוח דומה החליט פראנקו לפתוח באופנסיבה הדיפלומטית על־מנת להכיר בישראל, מתוך תקווה כי יוכל להבטיח קול חיובי או לפחות הימנעות.

הכרה אפשרית של פראנקו בישראל כתוצאה ממשא־ומתן ישיר בינינו לבינו תגביר

3. ראה מס' 22, הערה 3.
4. בהצבעות שנערכו באו"ם במרוצת 1949 התנגדה ישראל לקבלת ספרד לארגון – ראה כרך 4, הערת־עורך, עמ' 48–49.
5. על שיחותיו של נציג ספרד בישראל באפריל 1949 ראה מכתב איתן אל שרת, 24.4.1949, 130.02/2391/28. במקביל לשיחותיו של נציג ספרד של פראנקו פנתה גם הממשלה הגולה הריפובליקאית אל ישראל בבקשה להכרה (ראה שם).
6. פסקאות אחרות, שעניינן תחזית על ההתפתחות הצפויה של שאלת ספרד באו"ם, לא הודפסו כאן.

את הפרסטיז'ה שלו בעולם ותיראה בעיניו כיתרון ברור. לעומת זאת תהווה הכרה ספונטנית פחות או יותר מצד פראנקו, ללא משא־ומתן מוקדם עמנו, ניצחון ברור לדיפלומטיה שלנו, מאחר שלא גילינו עד עתה כל התעניינות בהכרה כזו והיא לא היתה מחייבת אותנו לשום דבר. לדעתי אין לראות בידיעות העיתונות שהתפרסמו לאחרונה יסוד להכרה ספונטנית מצד פראנקו, אך הן מהוות כנראה חלק מתכנית להכנת משא־ומתן.

במקרה של משא־ומתן חדש להכרה הדדית לפי יזמת פראנקו, כדאי לראות את היתרונות והנזקים העלולים לצמוח מחילופי ההכרות.

יתרונות אפשריים יכולים להיות:

(א) ספרד, בתור ארץ קאתולית, תלחץ על הוואטיקן לקבל פתרון רצוי יותר בשאלת ירושלים. בהתאם ליחסים הנוכחיים אין להניח כי הוואטיקן יהיה נכון לקבל את לחצו של פראנקו ללא ויתורים מצדו הוא לוואטיקן.

(ב) קבלת עזרתו של פראנקו בכמה ארצות לטינו־אמריקאיות (כגון קולומביה, אל סלוודור, פרו, בוליביה ואולי ברזיל) לקבלת פתרון רצוי בירושלים. ארצות אלו היו רואות בעין יפה התקרבות בין ישראל וספרד, אך בו בזמן יש לזכור כי המדובר הוא בארצות שהשפעת הוואטיקן גדולה בהן יותר, באופן שגם אפשרות זו קשורה עם הראשונה.

(ג) הכרה הדדית היתה יכולה להקל בחלקו על משטר הייצוא של הדרים ושמן זית שלנו, תוצרת שספרד מייצרת אותן בכמויות גדולות וגם מתחרה בנו בהן. אף כי ייצוא התפוזים שלנו מובטח כרגע ושמן הזית שלנו מועט ביותר, אין הדבר צריך להשפיע על ההחלטה המדינית.

(ד) ההכרה תשפר את מצב הקהילה היהודית בספרד ותאפשר לגליזציה של הפעולה הציונית. הנימוק הזה אינו בר־חשיבות רבה מפני שפראנקו אינו יכול לאפשר לעצמו את הלוקסוס לפתוח בפעולה אנטישמית ומפאת קוטנה של הקהילה היהודית, בשעה שהוא כמֵהַ להשיג את תמיכת המערב.

הנזקים יכולים להיות:

(א) הממשלה תועמד במצב קשה בעיני דעת־הקהל הישראלית ומפלגות האופוזיציה.

(ב) הכרה כזו תידחה באופן מוחלט על־ידי הגוש המזרחי.

(ג) יהיה הד לא רצוי בדעת־הקהל הליברלית בעולם, בעיקר בארצות דמוקרטיות באמת ובייחוד במדינות האנטי־פראנקיסטיות אשר באמריקה הלטינית.

(ד) עמדתנו המוסרית באו"ם תיחלש והחלפת הקו תפורש כאופורטוניזם גרידא.

ניתוח ארוך זה מביאני לסיכומים דלקמן:

(1) במקרה של הכרה ספונטנית מצד פראנקו ללא משא־ומתן מוקדם, עלינו להצטמצם באישור קבלת מכתב ההכרה ללא כל התחייבות ישירה או עקיפה ואף ללא הכרת תודה מיותרת.

(2) לא רצוי ליטול יזמה של משא־ומתן עם פראנקו.

(3) במקרה שתבוא היזמה מצד פראנקו, אין עלינו להיכנס למשא־ומתן בטרם נדע בדיוק מה הוא רוצה להציע.

(4) כאשר תעלה שאלת פראנקו באו"ם תצטרך עמדתנו להיות מוגדרת בהתאם לאפשרויות הבאות: (א) אם ארצות־הברית תהיה פסיבית, נצביע בהתאם לארצות הליברליות, מתוך הסכם ככל האפשר עם ידידינו באמריקה הלטינית; (ב) אם

ארצות־הברית תהיה אקטיבית, אך לא תשכנע את צרפת, בנלוקס, ארצות סקנדינביה, המדינות הפרוגרסיביות באמריקה הלטינית, נצביע כבמקרה (א); (ג) במקרה שארצות־הברית תהפוך את ההצבעה לסכסוך של מזרח ומערב – נימנע מהצבעה.

הערה אחת: לאחר שתוגדר מדיניותנו לספרד רצוי לתת הוראות לנציגינו בחו"ל על־מנת שיתאמו פעולה עם הנציגויות הספרדיות. במכתבו מ־28.2.1950[7] מבקש מר צור הוראות במובן זה.

הערה שנייה: לבעיה זו קשורה פרשת יחסינו עם פורטוגל. ב־13.3.49, הודענו לליסבון על ייסוד המדינה, על הבחירות לכנסת, בחירת הנשיא והקמת הממשלה הראשונה. עד היום טרם נענינו אך לא עשינו כל מאמץ בפורטוגל כדי לקבל הכרה.

בכבוד רב,

א. דרפקין
מנהל המחלקה לאמריקה הלטינית

הערת־עורך
Editorial Note

התקנון החוקתי של ירושלים

התקנון החוקתי של ירושלים נדון במועצת הנאמנות בקריאה ראשונה ושנייה החל מ־14 בפברואר ועד 27 במארס. במהלך הדיונים נעשו תיקונים אחדים בסעיפי התקנון במטרה להתאימו לשינויים שחלו בירושלים מאז הוחל בניסוח התקנון בראשית 1948. התיקון החשוב ביותר הוכנס ביזמת הבלגים, והוא אמר כי גבולות האיזור הבינלאומי של ירושלים ייקבעו בבדיקה שתיערך על־ידי ועדה מיוחדת שתמונה על־ידי מועצת הנאמנות. הקריאה השנייה הסתיימה ב־27 במארס ואחד הסעיפים האחרונים שהתקבלו (סעיף 39) קבע כי "התקנון ייכנס לתוקפו בתאריך שייקבע בהחלטת מועצת הנאמנות". סעיף זה, שמשמעותו המעשית היתה דחייה ביישומו של התקנון, הוכנס ביזמה ישראלית בסיועם של הנציג הצרפתי והאמריקאי. התקנון אושר סופית ב־4 באפריל. לאחר אישורו התקבלה החלטה נוספת המורה ליושב־ראש מועצת הנאמנות (א) להעביר את נוסח התקנון לישראל ולירדן; (ב) לבקש את שיתוף הפעולה של מדינות אלה; (ג) לדווח למועצת הנאמנות במושבה הקרוב על עניינים אלה. (ראה – *TCOR*, *Fourth Year, Sixth Sess.*, 23rd-81st Meetings, 14 February-4 April 1950. ראה גם מברק אבן אל שרת, GN59, 27.3.1950, 130.09/2302/8. הנוסח המלא של התקנון לירושלים – ראה מסמך או"ם T592, בתיק 130.02/2443/7.)

7. לא נמצא.

171

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Tel. UN126 מברק
Inc.: 130.02/2443/7 :נוסח נכנס

Geneva, 4 April 1950

Suggest little if any official comment on adoption draft Statute,[1] explaining our approach this question already expounded many occasions still holds good especially re Holies. For guidance press, not attribution, suggest emphasize: (1) Chief difference this Statute and 1948 text is that latter contained definite date for coming in force while new draft carefully defers, thus illustrating implementation even more dubious in eyes drafters than was then. (2) All implementation questions repeated in Trusteeship Council remained just as unanswered as in General Assembly, therefore reasonable to infer they are unanswerable. (3) Significant attitude identity main abstainers. (4) No single member committed himself during whole two months to view Statute was implementable nor did any member controvert that consent population was essential condition of document possessing effective force. (5) People of Jerusalem thus in position to decide whole fate Statute. (6) Reiteration Israel's willingness accept U.N. responsibility effective protection Holies.

Eban

172

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 6.4 התקבל .Coded Tel. W882 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 :נוסח יוצא

Washington, 5 April 1950

Had today forty-minute talk Acheson, Rockwell present. I followed your IW549[1] and IW546[2] stressing that Arab League, which proved impotent settle any of internal Arab problems and which in six years existence did nothing contribute to social, economic, welfare Arab masses, torpedoed

171

1. ראה הערת־עורך, לעיל.

172

1. מס' 162.
2. מברק משרת אל אילת (93.01/2202/9 ,4.4.1950) המעביר הוראות לקראת השיחה עם אצ'יסון.

every attempt of Israel reach peace her neighbours. I further indicated that encouraged by armistice agreements through direct negotiations we made continuous efforts achieve just and stable peace with Arab states. I explained many important concessions we were ready offer Abdallah expecting other Arab states follow Jordan's example. League however has done everything possible obstruct peace between its individual members and Israel without making any own constructive proposals. I mentioned intransigence League regarding peace demonstrated by bringing Mufti again into picture, which eyes Arab masses means another invitation for war. I continued League's policies cannot be separated from rearmament race Arab countries, which represents increasing threat peace, stability, entire area. I referred to Bevin's recent statement[3] British supply arms and U.S.A. moral justification Arab rearmament as contributing factors to Arab aggressive tendencies. I concluded Israel has no desire aggrandizement or expansion and striving for just and stable peace. I expressed to Secretary our confidence U.S.A. Government will continue back us our desire for peace rendering us same time friendly assistance in keeping Israel prepared militarily meet threat Arab aggression. I suggested U.S.A. Government clear its position on whole issue to Arab Governments and increase encouragement Abdallah for prompt conclusion peace negotiations.

Replying Acheson said he appreciated my "fair and analytical" statement and glad learn our peaceful intentions and desire for understanding with our neighbours. He said main object U.S.A. policy Mideast preservation security entire area. State Department made this clear to Arabs telling them they must reach peace Israel by whatever means possible, collectively or individually. Also told Arabs conditions peace must be worked out by parties concerned, U.S.A. Government be satisfied by what Israel and Arabs will agree to. Acheson said U.S.A. interference prevented Jordan's expulsion from League. Recent reports from Arab capitals indicate Arab leaders themselves do not take seriously League's resolutions and Department does not consider them as basic obstacle for our reaching peace with Jordan and ultimately with other members League. U.S.A. will continue support and encourage Abdallah conclude peace with Israel and will use their influence Arab capitals not interfere Jordan's efforts for separate peace Israel.

Acheson concluded saying State Department today acting to advance peace between Arabs, Israel, exactly as I requested in my statement and he encouraged by our position on this important issue.

He was extremely attentive and active throughout conversation, often showing his approval by nodding and asking informative questions, one related to Bevin's recent statement explained by Rockwell.

I value today's talk primarily as opportunity to explain our position on vital questions peace and war in friendly and receptive atmosphere. In

3. ראה מס' 161.

order preserve desirable impression by Acheson I avoided end conversation discuss any other issues and made no inquiries regarding situation our request for arms.

Hope for good effect Acheson's attitude and explanations on his assistants although their position of *t'ishe yed'esh*[4] hardly influenced by statements.

Elath

173

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y738 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/9 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 6 April 1950

Saw Bois[anger] Hakirya, hour. He sought my reaction their memo 29 March.[1] Told him stage discuss procedure yet unreached view inequality fundamental attitude parties. Must insist clear stand Arab States: (1) is their aim peace? (2) are they ready meet? (3) will they send representatives with full powers? Only then can discuss method on which would have great deal say. Bois[anger] admitted prospects such express declarations nil, but argued mere process negotiations likely generate will peace. Self replied we have all spent enough time, energy, trying this approach in vain. There is limit and must now draw line. Bois[anger] tried elicit *a priori* reaction to new method view helping him influence Arab attitude. Self refused be drawn. Bois[anger] asked whether we be content with Arab reply accepting new method. Self said such reply might be mere cloak for continuation former tactics evasion issue and escape blame. Bois[anger] then asked if would consider Arab acceptance Assembly's formula settlement outstanding questions as tantamount readiness peace. Self replied wouldn't stand on words, what mattered was substance and ostensibly if settlement all questions between Arab States and Israel by negotiations didn't mean peace didn't know what did. Urged Bois[anger] use his visits for confronting Arab governments clear choice between readiness peace and assumption responsibility. Next meeting April 12 my home Jerusalem after Bois[anger] return from trip.[2]

Sharett

4. רוסית: לאט לאט.

173

1. מס' 157.
2. ראה מס' 187.

174

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW569 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/9 :נוסח נכנס

[Tel Aviv], 7 April 1950

Following summary arms position: McDonald brought Brady[1] to office explaining you had promised we would unofficially transmit strength through Ben-Arzi to attachés for American eyes only. We hedged.[2] Kollek saw Brady alone who explained Ambassador had overstated case. Decision whether give information was still ours but if we decided affirmatively they ready accept it informally. Brady explained reason their insistence on full information from U.S. State [Department], Defense [Department], believe we very possibly aggressors, they no[t] willing accept international responsibility supplying us tools aggression. Herzog saw Brady 5th, explained we unable impart information unless given prior promise sale of arms. Brady expressed his belief in long run we would receive most of demands. Herzog suggested following formula: U.S.A. will promise number and type of specific weapon, e.g. 24 ninety-mm anti-aircraft guns, whereupon we will give unofficially number of same type in possession. Emphasized that negotiations will be confined in every case specific type weapons. Brady interested, will give reaction and will indicate whether negotiations through State [Department] or army preferable. Talks with Brady purely personal in Archibald's[3] absence. Herzog will see Archibald officially after Brady's reply. Transmit above Avidor, Manor.[4]

174

1. מייג'ור לורנס ו. ברײדי, נספח צבאי של ארצות־הברית בישראל.
2. בהתייעצות קודמת, שלקחו בה חלק ראש הממשלה, שר החוץ והרמטכ"ל, הוחלט שישראל לא תמסור כל מידע צבאי אלא כחלק מעסקת נשק. (ראה מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, IW546, 29.3.1950, 93.01/2207/6.) ראה גם מס' 177.
3. קולונל אדווין פ. ארצ'יבלד, ראש הנספחות הצבאית ונספח אווירי של ארצות־הברית בישראל.
4. אריה מנור, איש משלחת משרד הביטחון בארצות־הברית.

175

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 9.4 התקבל ;Sent 8.4 נשלח .Coded Tel. W889 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 :נוסח יוצא

[Washington], 7 April 1950

Rubin reported conversation Warren on Iraq exodus.[1] Warren's information from Leavitt, who saw Berry but did not care inform us. According to Rubin, Warren, situation as follows: (1) State Department received reply from American Embassy Baghdad on application Joint [Distribution Committee] that Iraq rejects intervention Joint, other agencies, for following reasons: (a) Committee Iraqi Jews handling matter with government, Committee itself against outside intervention. (b) Iraqi Government sees no need intervention. Is also sensitive on subject, particularly because U.S.S.R. asked permission some years ago supervise exodus Iraqi Armenians. This request was refused and Iraq afraid grant requests outside intervention order not reopen issue U.S.S.R. (c) Problem according Iraq not yet of great magnitude, only about twenty Jews registered for emigration. (2) Iraqis later informed American Embassy that on their initiative Iran had assured them grant transit permit to emigrees. (3) Leavitt argued with State Department as follows: (a) Iraqi Committee unrepresentative mass Iraqi Jews. (b) Fewness registrations natural as emigration must take place twenty days after registration, conditions transport, property, etc. unknown. (4) Here matter rests at present, no further conferences scheduled. State Department adopting wait-and-see policy, some officials however pointed out that matters may have to be settled on crisis basis if drift too long without result. For present however State [Department] not likely take active role and in view this even less likely British or French would support intervention I.R.O.

So far Rubin. Please inform Rafael. Have you suggestions, instructions, future actions here?[2]

Keren

175

.1 ראה מס' 151.

.2 ראה מס' 183.

176

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd. 9.4 התקבל ;Sent 8.4 נשלח .Coded Tel. W895 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/9 :נוסח יוצא

[Washington], 7 April 1950

First Secretary Burmese Embassy called on me today, extended name Burmese Government invitation for Israeli advisory mission on economic, industrial, problems to Burma. Stressed friendship both countries, similarity their situation. Mentioned invitation extended Professor Weizmann prior election which *Nasi* [President] however could not carry out. In case we agree to send mission prominent member Burmese National Planning Board willing visit Israel, third week May, order settle details. I thanked invitation, promised convey your decision as soon as possible. Please instruct.[1]

Keren

177

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Coded Tel. W892 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/17 :נוסח נכנס

Washington, 8 April 1950

Most Secret. Although Hare denied emphatically Associated Press[1] story and appeared extremely unhappy about its publication, I suspect disclosure basically true, accurate, by indicating their attitude as apparent from our previous talks with Department and Acheson's public statements.[2]

I do not think Acheson intended deceive me during our last conversation[3] when he endorsed our views on methods reach peace with Arabs.

176

1. מחלקת ארצות־הברית הורתה לקרן להיענות בחיוב להזמנה (ראה מברק IW573, 10.4.1950, 93.01/2202/9).

177

1. לפי הידיעה של "אסושייטד פרס" החליטה מחלקת המדינה לענות בשלילה על בקשות ישראל לאספקת נשק. הייר הכחיש ידיעה זו וטען שעדיין לא התקבלה החלטה בעניין. (ראה אילת אל שרת, מברק 1747, 7.4.1950, 93.08/366/13).
2. ראה מס' 24.
3. ראה מס' 172.

Undoubtedly sincere on this, he same time doubtful whether increase our military potential justified by alleged danger of Arab aggression which he constantly denies. His assistants strongly oppose Israel aid, consider our intentions aggressive and expansionistic. Pentagon's attitude guided primarily by considerations of Israel's value to their defensive plans Mideast, which in their minds both politically and militarily unclear and undefined.

Comprehensive survey situation yesterday participation Keren, Manor, Avidor, myself, agreed unanimously your IW546[4] impracticable since every possibility exists Department or Pentagon refusing such deal, and in case they agree – no guarantee whatsoever information will not reach British who receive almost automatically through channels Joint Chiefs Staff all military data related mixed American-British strategic zones. We therefore must decide what most vital our interests both military and political: either make every effort including disclosure information our strength to obtain arms issue or be satisfied by those purchases available within framework our present relationship U.S.A. Government. Arms issue clearly indicates serious limitations our making omelette without breaking eggs.

I warn against concept that mere fact of disclosing information our strength will automatically produce desired results, but our decision withhold such information may be welcome pretext prevent our purchase desirable arms this country. Same time prominent friendly circles within Government, Congress and general public might be genuinely disturbed by our supposed lack of cooperation, in spite our strong security arguments for withholding information on our strength, which may affect negatively our public relations.

Am fully aware tremendous internal and external difficulties for us to decide on clear-cut policy and I support wholeheartedly your general line in dealing with the enormous problems in our foreign relations. I do not advocate hereby sudden and drastic change our foreign policy, believing Russia's growing unfriendliness Israel's democracy steadily resolving some internal as well as external problems of our political orientation and diplomacy. Suggest that while continuing to fight with every strength and determination in U.S.A. as well as in countries Soviet Bloc for the best we can achieve in the circumstances, we have to evalute realistically opportunities and limitations alike under our present policy of neutrality and make decisions on specific occasions motivated by our urgent vital interests and not by static concepts which may paralyse our very struggle for progress and survival. It was with this intention in my mind that I advocated Collins invitation to Israel[5] although had no illusions regarding ultimate difficulties for you and Government both within country and in our relations Soviet bloc.

4. ראה מס' 174 והערה 2 שם.
5. ראה מס' 139.

Am afraid that our economic problems may soon force upon us possibly less spectacular but no less important decisions same direction in order increase financial assistance from U.S.A. Gass, Ginsburg, who leaving for Israel next week, will discuss with you some of these problems.

Elath

178

מ. שרת אל י. ידין (תל אביב)
M. Sharett to Y. Yadin (Tel Aviv)

העתק: 130.02/2394/3

[תל אביב], כ"ב בניסן תש"י
9 באפריל 1950

לשם הסדרת הקשר הישיר בין המטכ"ל לבין משרד החוץ בקשתי את מר ראובן שילוח לקבל עליו את תפקיד המקשר הקבוע בינינו.

אבקשך לקיים קשר קבוע עם מר שילוח בכל העניינים הנוגעים למשרד החוץ ולתת את ההוראות הדרושות בכיוון זה למחלקות המתאימות של המטכ"ל.

כן הנני מבקש להקפיד על הנוהג של מסירת הודעה מוקדמת למשרד החוץ, באמצעות מר שילוח, על כל עניין צבאי שיש לו נגיעה למדיניות החוץ של המדינה או השפעה על מעמדה כלפי גורמי חוץ, בכלל זה או"ם והמדינות השכנות, למען תהיה האפשרות למשרד החוץ לחוות דעתו ולהעיר את הערותיו בטרם תיקבע איזו עובדה שהיא בעניין הנידון.

179

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y740 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2338/9 :נוסח נכנס

Tel Aviv, 9 April 1950

Received Gar[reau] invitation send representative Athens 17 [April] discuss application para. (b) Trusteeship Council resolution.[1] Intended propose government reply view our well-known attitude, response invitation express purpose cooperate implementation *Binum* [internationalization]

179

1. ראה גארו אל שרת, 6.4.1950, 130.02/2443/7. ראה גם הערת־עורך, עמ' 242.

liable mislead, confound, hence preferable await our considered written reaction which will enable him present full report Trusteeship Council. Kahany now cables Gar[reau] insists we attend Athens, whereafter he willing visit informally us and Jordan seek way out.[2] Cable advice, urgent.[3]

Sharett

180

א. אבן אל א. קורדייה' (ניו יורק)
A. Eban to A. Cordier (New York)

Copy: 130.02/2443/7 :העתק

[New York], 10 April 1950

Confidential

Dear Mr. Cordier,

The procedure to be followed in the Jerusalem question is of great importance if a satisfactory result is to be achieved. May I therefore summarize the position as I see it.

(2) I discussed this matter frankly with Dr. Bunche when he came to Geneva two weeks ago on behalf of the Secretary-General.[2] My understanding was that the Secretary-General's views were that an effort should be made during the recess to create a favourable atmosphere for a constructive discussion in the June session of the Trusteeship Council, and later, in the General Assembly. If this were to happen it would not be sufficient for the two Governments concerned merely to repeat their views on the Statute. Israel's opposition to this document is categorical and has been considerably reinforced by our participation in the Geneva discussions during which we saw the impracticability of that document dawning upon the minds of

2. ראה כהני אל שרת, GN74, 7.4.1950, 130.09/2302/8.
3. אבן הציע שכדי למנוע אי־נעימות בעניין שאיננו מרכזי מוטב לשגר שליח לאתונה, שיסביר כי מכיוון שישראל רואה את עצמה מחויבת להשיב תשובה שקולה ומנוסחת בקפידה אין היא מעוניינת להיחפז ולהגיב לפני הזמן; לאחר שתשלים את תשובתה, היא תשמח להיפגש עם יושב־ראש מועצת הנאמנות בישראל או בניו יורק. (ראה מברק אבן אל שרת, X50, 10.4.1950, 130.09/2329/8.) ב־15 באפריל השיבה ישראל רשמית על הזמנתו של גארו. נוסח תשובתה היה מנומס וסתמי ועיקרו כי קונסול ישראל באתונה ייפגש אתו "כדי להביע את רגשי הערכתו ולהסביר את המצב ואילו גדעון רפאל, שייצג את ישראל במועצת הנאמנות, יעבור בדרכו באתונה לשם שיחה אישית". (ראה מברק שרת אל ויקטור הו, MH8959, 15.4.1950, 130.02/2443/7.) בעקבות תשובת ישראל ביטל גארו את הפגישה באתונה. ראה גם מס' 180 והערת־עורך בעמ' 289.

180

1. אנדרו ו. קורדייה, עוזר אקסקוטיבי למזכיר הכללי של האו"ם.
2. ראה מס' 154.

every honest member of the Council. Yet a bare reiteration of this attitude, which we have exhaustively expressed on so many occasions, is not likely to take us very much further. Accordingly, I agreed with Dr. Bunche that the Israel reply should consist not only of a statement on the Statute, but also of a constructive proposal for the settlement of this problem.

(3) However, an alternative solution whatever its intrinsic merits, will not be carried through to victory by Israel's sponsorship alone. Since our proposal will concern itself chiefly with the Holy Places and religious rights, it is important that the other government concerned should be brought into harmony with our desire for expressing the direct and permanent responsibility of the United Nations in these matters. Moreover, even after we achieve a common approach between Israel and Jordan we should not have wholly exhausted our task. Experience has shown that unless an alternative proposal has Great Power support it is in danger of being side-tracked and discarded in the Trusteeship Council. It is, therefore, necessary for the proposal which we have in mind to be the subject of some preliminary discussions with certain other governments, and perhaps with leading religious interests.

(4) Now it is quite certain that all these procedures cannot be achieved within a week. I understood from Dr. Bunche that the programme which I have outlined above is precisely the one which the Secretary-General would like to advance, and also that the President of the Trusteeship Council was in sympathy with it. In the light of this understanding I am at a loss to comprehend the purpose of the projected meeting in Athens on April 17th.[3] Let us put completely out of our minds any idea that a substantive Israeli reply committing my Government will be ready for transmission to M. Garreau at that time or in that place. It seems to me that the procedure which M. Garreau suggests falls between two stools. If he wishes to receive the formal and authoritative Israel reply then he should wait to receive it in writing after all the stages which I have mentioned above have been fulfilled. If, on the other hand, his aim is to have informal discussions with the parties in order to elicit how their minds run, then this can only be effectively done by visiting the Governments concerned and holding discussions with them in their capitals on the highest level. This is especially true of the Hashemite Kingdom of Jordan, whose views are unlikely to undergo any change except by direct contact with the King himself. I could therefore have understood a procedure of waiting upon the written reply of my Government, and could equally have understood an early visit of the President to the capitals concerned. What I cannot see is how the projected Athens visit fits into the programme which I discussed with Dr. Bunche, as well as with other members of the Trusteeship Council.

(5) I know that my Government fully shares this perplexity and would be very glad to have the matter clarified. The question is of more than proce-

3. ראה מס' 179.

dural importance; for to force the issue at Athens next week might well mean the production of a crisis which more care and patience would entirely avoid.

(6) Until a few days ago my own understanding was that Dr. Bunche would himself be associated with the President of the Trusteeship Council in the next stages. I am sorry that this is not going to be the case for I feel that the most difficult phase in the programme will be to produce the consent of Jordan to any reasonable proposal for the Holy Places, and that Dr. Bunche's influence in these quarters would have been invaluable. May I express the hope that some measures can be taken under the United Nations' auspices to persuade the Jordan Government that the United Nations has a legitimate interest in the protection of the Holy Places and a direct responsibility for the preservation of access and of existing rights.

I shall be grateful if these observations could be brought to the attention of the Secretary-General prior to our meeting on Wednesday.

Yours very sincerely,

A.S. Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

181

שיחת מ. שרת - סיר אלכסנדר נוקס הלם
(בתל אביב, ב־31 במארס 1950)
Meeting: M. Sharett – Sir Alexander Knox Helm
(Tel Aviv, 31 March 1950)

Repot: 130.02/2412/29 :דין וחשבון

[Tel Aviv], 10 April 1950

Present: Mr. Sharett, Sir Knox [*sic*] Helm, R. Shiloah, M.S. Comay

Mr. Sharett said that he had in any case intended to speak to Sir Knox about the Foreign Office reply about arms supply which had been conveyed to Kidron by Sir William Strang.[1] The need for a frank expression of our views had been intensified by the reports from the Arab League meeting in Cairo during the last couple of days.[2]

He had to confess that he was at a loss to understand His Majesty's Government's policy which seemed to him inconsistent and involved a contradiction in terms. On the one hand, they were furnishing arms to the

181

1. ראה מס' 147.
2. ראה מס' 162.

Arab States, particularly to Egypt, in a formidable volume, and without making any condition about concluding peace with Israel. On the other hand, Israel was informed that arms and service equipment could only be made available to her when she made peace with the Arabs. This embargo was imposed even in respect of equipment made by a country like Holland, under British licence. This was an extraordinary situation, since it was the Arabs who refused to discuss peace with Israel, and not the other way around. Such a policy simply encouraged Egypt to cherish hostile intentions and to pursue a war policy.

Helm: "But is Israel not getting arms anyway? The whole world is open to her except the United Kingdom."

Sharett: "The United Kingdom ban means that we cannot get those particular arms which alone can provide for minimal equality."

Helm: "The Egyptian forces are geared to the United Kingdom forces, but the Israel forces are not. Egypt must naturally look to the United Kingdom for military supplies, whereas Israel can get them anywhere else."

Sharett: "That is not altogether correct, as Egypt also tries to get arms from other countries, even including Czechoslovakia. But that is not the principle to which we are objecting – the point of principle is the condition about peace, which is proposed for us but not for the side which made war last time, and threatens to do so again."

Helm: "I suggest that you are choosing your own specialized ground on which to argue this matter; there is another side to it as well, although I am not here to argue it today."

Sharett: "We have to view the whole matter in relation to the basic question of peace and war in the Middle East."

Mr. Sharett then turned to the Arab League Conference in Cairo which, he said, filled us with a certain evil foreboding. We attached particular significance to two moves under Egyptian leadership – the reinstatement of the Mufti to an official status in the Arab League, and the violent and concerted attack on Jordan for its alleged advance towards peace with Israel. They seemed determined to stamp out this one spark of peaceful inclination, and to intensify the second round trend. Abdullah might have to knuckle under to the resolution which threatened excommunication and economic blockade. According to our information, this Egyptian initiative came from both the King and the Government, and it cannot be disassociated from British rearming and training of the Egyptian forces.

Mr. Sharett also referred briefly to the "extremely surprising" statement made by Mr. Bevin in the House of Commons,[3] in reply to Mr. Eden's remarks about the Haifa Refineries. Assuming the newspaper reports of this statement to be correct, it was remarkable that Mr. Bevin should accuse the Jews of flouting U.N. decisions on Palestine. If the British Government and the Arabs had not opposed the basic decision of November 29, 1947, all

3. ראה מס' 161.

the subsequent difficulties could have been avoided. Even on Jerusalem, to which Mr. Bevin subsequently referred, Britain had herself opposed internationalization at the General Assembly.

Mr. Sharett concluded by saying that we would appreciate some clarification of British policy in this area, and he would also like Sir Knox to convey to London our anxiety about the developments in Cairo.

Helm replied that he appreciated our point of view, but he had to insist that the Arab defence forces were tied to those of the United Kingdom, and they were entitled to look to the United Kingdom for their equipment. Britain had faithfully observed the U.N. embargo while it lasted, although this had been unfair to the Arabs, since it had cut off their natural source of supply while we were able to get stuff from elsewhere. We had to remember that Egypt and Iraq were allies of sorts. He repeated the assurance that the United Kingdom wanted peace in the Middle East and did not wish to promote an arms race. He understood that our major concern was with jet aircraft.

In his private capacity, he felt that Egypt and the Arab League were overplaying their hand, and he referred to the criticism which had already appeared in "The Times" and the "Manchester Guardian".

Mr. Sharett said that although it was not for him to suggest a course of action to His Majesty's Government, it would nevertheless be useful if there were strong reaction in Britain condemning the recent trend. The Egyptian Government and other governments deserved a strong rebuke from their senior friends. He particularly wished to emphasize the pernicious role being played by King Farouk. The Wafd was yielding to his extremism, but there were better elements within the Wafd which would genuinely prefer to see Egyptian resources devoted to ameliorating the miserable lot of the masses, rather than have it squandered for military purposes.

M.S.C.

182

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 12.4 התקבל .Coded Tel. W903 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 נוסח יוצא:

Washington, 11 April 1950

At my request Feinberg[1] today saw Secretary Johnson.[2] Johnson said our request for arms being presently considered by Joint Chiefs of Staff. Their recommendations will reach Johnson for approval, who promised support. According Johnson, Bradley and Burns[3] sympathetic Israel. He said main source our difficulties continued British and State Department constantly advise Pentagon we already strong and powerful every respect.

President's return Washington opens possibility direct contact him and advisors. Sounding possibility direct intervention White House by Ewing, Brannan and Chapman.

Elath

183

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW581 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/12 נוסח נכנס:

Tel Aviv, 11 April 1950

Further our 10.4.50.[1] *Mossad*[2] gave instructions full speed registration for emigration. Expect thousands to register within fortnight, starting with young and propertyless people. This should give possibility new approach State Department. Believe in view of Kingsley's favourable attitude I.R.O. best suited negotiate as well eventually likely get State Department support.

182

1. אברהם (אייב) פיינברג, איש עסקים אמריקאי, פעיל במגבית היהודית המאוחדת.
2. לואיס ארתור ג'ונסון, שר ההגנה של ארצות־הברית, עד ספטמבר 1950.
3. ג'יימס, ה. ברנס, מייג'ור ג'נרל, עוזר שר ההגנה של ארצות־הברית לעניינים צבאיים ולסיוע צבאי למדינות חוץ.

183

1. מחלקת ארצות־הברית ציינה כי סירוב הג'וינט לטפל ביציאת יהודי עיראק היה צפוי וביקשה להמשיך בנסיונות לגייס ארגון בינלאומי אחר שיטפל בעניין. בינתיים פועלים להגביר את זרם הבקשות לעלייה בקרב יהודי עיראק. (ראה מברק IW 75, 11.4.1950, 93.01/2202/9.)
2. המוסד לעלייה, המשותף לסוכנות היהודית ולממשלת ישראל, טיפל בעלייה מארצות ערב וממזרח אירופה.

Sure you understand urgency problem and therefore enlist all forces to achieve results. Have suggested to Ehrlich, attorney Bank of America, discuss on his return creation holding company for organized liquidation property over period of years.[3] He hopeful Giannini[4] might be interested. Writing fully.[5]

Ahav

184

ר. בנשלום[1] אל ש. אלישיב
R. Benshalom to S. Eliashiv

מקור: 130.11/2493/4

פראג, כ"ד בניסן תש"י
11 באפריל 1950

סודי

הנידון: שיחה עם ד"ר ל. בֶּנדה[2]

בקבלת־הפנים שנערכה בצירות ההונגרית לכבוד החג הלאומי ב־4 באפריל (יום שחרורה של הונגריה על־ידי הצבא האדום) היתה לי שיחה ארוכה עם ד"ר בֶּנדה.

האיש השתנה לגמרי מאז ראיתיו לאחרונה. הוא עושה רושם מיואש ומלא פחד, דבר הבולט בעיקר כיוון שתמיד היה ציני ומלא ביטחון. הוא פתח את השיחה בשאלו על החדשות אצלנו וזאת הפעם הראשונה שלא שמעתי בשאלה הזאת, כמו גם בהמשך השיחה, נימה של אירוניה. פתאום, וללא כל קשר עם הנושא, שאלני הידוע לי שהוא התפרסם ב"קול אמריקה"; באמרי שלא, ובשאלי לסיבת הפרסום, השיב שהפרשן של "קול אמריקה" הודיע שהוא, ד"ר בנדה, עדיין משמש בתפקידו, וממשיך להיות איש־אמונים. בהמשך הדברים שאלני ד"ר בנדה למה אין אנו פונים אליהם ומה קרה. השיבותי שאין לנו בקשר למה לפנות אליהם, אבל אם רצונו בכך, יש לי שתי שאלות: (1) מה עם האגרמן.[3] בֶּנדה ענה שעשינו שגיאה פרוטוקולרית שלא פנינו באמצעות צירותנו כאן למשרד החוץ ושגיאה זאת מעכבת את העניין בכמה שבועות. (2) מה הוא יכול לאמר לי בעניין העלייה. על כך השיב ד"ר בֶּנדה בנימה ידידותית ואישית שהמצב הוא רע מאוד, ושהוא היה מציע שד"ר אלישיב ידבר על הבעיה הזאת בפגישתו הראשונה

3. ראה מכתבו של ט. קולק אל פיליפ אהרליך, היועץ המשפטי של בנק אמריקה, 12.4.1950, 130.20/2463/8.
4. לורנס מ. ג'אניני, נשיא ה־Bank of America.
5. ראה מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, 16.4.1950, 93.08/377/30.

184
1. רפאל בנשלום, מזכיר ראשון והממונה הזמני על צירות ישראל בפראג.
2. ל. בֶּנְדָה, מנהל מחלקת מערב אירופה ואסיה במשרד החוץ של צ'כוסלובקיה.
3. ההסכמה (agrément) למינויו של שמואל אלישיב כציר ישראל בצ'כוסלובקיה.

עם הנשיא גוטוואלד;[4] אולי זה עוד יעזור. ד"ר בֶנדה המשיך במרירות ושאל מדוע לא יצאו האנשים בזמן. השיבותי שאכן ישנם מספר אנשים שלא יצאו באשמתם הם, אולם ישנם גם אנשים שלא יכלו לצאת וביניהם כאלה שעבדו בנאמנות דווקא בטיפול בעלייה ונשארו על משמרתם. בֶנדה שואלני: מה אתה רוצה? אנו חיים חיים אכזריים ויש עוד אנשים אחרים שהיו רוצים לקבל דרכון אולם אינם יכולים לקבלו. אולם יש להזדיין בסבלנות, כי לכול יגיע המועד. אנוכי משיב: נהיה גלויי־לב. מה שלא יסתדר עכשיו, אינני חושב שיסתדר בעוד שנתיים. יש תהליך מסוים; אתה מכיר אותו כמוני, והתהליך הזה איננו מעיד דווקא על זה שבעוד שנתיים תהיה עלייה. על כך עונה ד"ר בֶנדה: אינני משוכנע בזה, כי הרי אנו רואים שאחרי זמן רב התחילה עלייה מרומניה. אחרי־כן שאלני ד"ר בֶנדה מתי תפרוץ המלחמה. עניתי לו שלא ידוע לי דבר על זאת, ומכל־מקום דעתי היא שלא תהיה עכשיו מלחמה. ד"ר בֶנדה ענה שאם יכול מישהו לדעת זאת, הרי רק אנו האנשים, כי אנו הדיפלומטים בעלי הידיעות הטובות ביותר. לדעתו תקים ישראל את השירות הדיפלומטי הטוב ביותר שלא יהיה שני לו בעולם. ראשית, הרי בכל מקום יש יהודים – גייס חמישי של ישראל – וישראל תוכל להיוודע יותר מאשר אפילו הוואטיקן. (כאן חזר ד"ר בֶנדה על מה שאמר פעם רוטר – שאינו יהודי – בנוכחותו של בֶנדה, ואז הביאו הדברים את בֶנדה במבוכה גדולה.) בהמשך השיחה דובר על מהלך העניינים בצ'כוסלובקיה, ד"ר בֶנדה אמר באנחה שקשה לבנות סוציאליזם. השיבותי שאכן קשה, אין זה חדש, אולם אנוכי רואה שבכל־זאת ישנה התקדמות. לדברי עונה ד"ר בֶנדה: כן, לך קל, אתה עוקב אחרי הדברים וכותב דו"חות, ואילו אנוכי חי זאת.

במשך כל השיחה הזאת היתה לי הרגשה שמדבר אנוכי עם אדם שבור ומלא מבוכה ושבעצם נפגש אנוכי אתו בפעם האחרונה כשהוא עוד משמש בתפקיד.

בברכה,

ר. בנשלום
ממונה זמני

185

א. הלוי אל ש. אלישיב
E. Halevy to S. Eliashiv

מברק מוצפן RI304
נוסח נכנס: 130.09/2296/9

בוקארשט, 11 באפריל 1950

שלשום באחרון־של־פסח נישאו בכל בתי־הכנסת נאומים נגד העלייה, ראשי המדינה והציונות. הדבר סודר לפי הוראות המפלגה. הקהל היהודי הגיב על כך בקריאות ביניים ובכמה מקומות אף אילץ את הנואמים להפסיק.

הלוי

4. קלמנט גוטוואלד, נשיא צ'כוסלובקיה.

186

התייעצות מדינית (בתל אביב, ב־11–12 באפריל 1950)
Political Consultation (Tel Aviv, 11-12 April 1950)

תקציר: 130.02/2443/7

13 באפריל 1950

נוכחים: שר החוץ, ולטר איתן, חיים רדי, ראובן שילוח, טדי קולק, יעקב הרצוג, משה טוב, גדעון רפאל, א. דרפקין.

גדעון רפאל פתח בתיאור השתלשלות העניינים במועצת הנאמנות. ציין בין היתר כי לדעת גארו עומד האפיפיור עצמו [– – –] בראש תובעי הבינאום המלא.

שר החוץ: נראה לו שעלינו להביא בפני העולם הצעות שתתקבלנה יותר על דעת־הקהל הנוצרית מאשר הצעת הבינאום התפקודי. את הצעותיו, שעוד טרם השיג עליהן את הסכמת הממשלה, הוא מחלק לשלוש:

(א) בינאום תפקודי, הווה אומר, פיקוח בינלאומי על המקומות הקדושים שבירושלים.

(ב) בינאום הרובעים הנוצרי והיהודי שבעיר העתיקה וכן כנסיית הצנקולום שעל הר ציון. השטח הזה יהיה רצוף מבחינה טריטוריאלית.

(ג) אקסטריטוריאליזציה של המקומות הקדושים, כלומר הפקעת המקומות עצמם מריבונותן של המדינות השולטות עליהם כיום והעמדתם תחת שלטון בינלאומי. במקרה זה לא יהוו המקומות הקדושים המבונאמים שטח רצוף מבחינה טריטוריאלית. לדעת השר יש להניח היום על השולחן את כל קלפינו ולהסביר כי אין זו אשמתנו אם רובם של המקומות הקדושים נמצאים בידי הצד שכנגד.

גדעון רפאל מסכים לשלוש ההצעות אך מציע כי כלפי חוץ נפרסם רק הצעה א׳ וננסה להשיג עבורה את התמיכה המקסימלית. בו בזמן יש למסור למחלקת המדינה בוואשינגטון את שתי ההצעות האחרות ולנסות להשיג את תמיכתה בהן.

ראובן שילוח תומך בהצעתו של גדעון [רפאל] המתקבלת אף על דעת שר החוץ.

ו. איתן: ישנם כמה קווי פעולה לפנינו: עלינו ללבן לעצמנו מה אנו רוצים להשיג במושב הבא של מועצת הנאמנות ולאחר־מכן במושב העצרת הכללי[ת]; כן יש לתכנן את הפעילות בשטחים השונים: הממשלות, העיתונות, הוואטיקן וכד׳. לשם הפעלה יעילה של המשימה שלפנינו כדאי למנות אדם אחד אשר ירכז בידי־ו את כל התכנון והפעולות של מבצע ירושלים, אשר יכוון וידריך את נציגויותינו ואת המחלקות השונות של המשרד.

גדעון רפאל: סבור שהמטרה העומדת לפנינו במושב הבא של מועצת הנאמנות היא להמשיך בהוקעת אי־מעשיותו ואי־האפשרות לביצועו של התקנון במגמה להביא לביטולו בעצרת.

שר החוץ מפקפק באפשרות המעשית של מציאת אדם אשר יכול ליטול עליו את המשימה אשר ציין המנהל הכללי.

עוברים לדיון על תכנית הפעולה בארצות־הברית.

טדי קולק סובר שאין לבוא לפני הציבור האמריקני בתכנית שלילית בלבד. יש למצוא

דרכים לפרוש הן לפני דעת־הקהל, הן בתוך המפלגה הדמוקרטית והן בבית הלבן עצמו, תכנית חיובית המתקבלת על הדעת במגמה להשפיע באמצעות הגורמים הללו על עמדת מחלקת המדינה. במיוחד יש להדגיש למנהיגי המפלגה הדמוקרטית את הסכנה הצפויה למפלגה באם עניין ירושלים יביא לפילוג בין חבריה הקאתולים והיהודים.

יעקב הרצוג וראובן שילוח מציעים הפגשת מנהיגים יהודים וקאתולים בארצות־הברית אשר להם אינטרסים משותפים (כגון ראשי המפלגה הדמוקרטית או אף מנהיגים דתיים) בכדי למצוא פתרון לבעיה, אשר באם לא תוסדר, עלולה להיהפך לנגע ממאיר לשתי העדות גם יחד.

אשר לצרפת מציע גדעון רפאל את הפעלתם של הקשרים עם מנהיגי הכנסיה הקאתולית בה, כגון הקרדינל טיסראן, כדי להשפיע עליהם בכיוון הזהה עם הצעתנו.

אשר לוואטיקן מעיר שר החוץ כי השאלה הנצחית עדיין קיימת, דהיינו, הלפנות אליהם ישירות או לאו. ברור שהצעותינו תבואנה לידיעת ראשי הכנסיה בין אם נפנה אליהם ובין אם לא.

ו. איתן: אין סיכוי לתוצאות מעבודתנו בארצות הקאתוליות מכיוון שמדיניותן מודרכת על־ידי הוואטיקן ועל־ידי אמריקה. אין לנו כל אפשרות להשפיע על הוואטיקן בעניין ירושלים ולפיכך אין כל תקווה לפעילותנו בתוך ארצות הגוש הזה. אך ייתכן אולי שאפשר יהיה באמצעות הממשלות הקאתוליות להביא לידי תזוזה בעמדתו של הוואטיקן.

שר החוץ מעיר שכוונתנו היא להביא למצב זה.

ראובן שילוח: בזמן העצרת היו חוגים קאתוליים אשר נטו לפשרה. הם הוכרעו על־ידי הקיצוניים, אבל עלינו לקיים את המגע אתם בכל מחיר.

משה טוב: אף בין הארצות הלטיניות יש קיצוניות ויש כאלה הנוטות לפשרה. מחובתנו להעמיק את הקרע בין שני הגופים האלה.

ט. קולק מחייב כל מיני מגעים עם חוגי הוואטיקן לשם בירור המצב, אך בשום פנים לא פניות ישירות למשא־ומתן. הוא מעורר את הרעיון על הגברת כוחם ומעמדם של האורתודוקסים והפרוטסטנטים בארץ־ישראל לעומת הקאתולים, באם אלה האחרונים ימשיכו בהתנגדותם הנמרצת לנו.

יעקב הרצוג: אולי כדאי לרמוז לצרפתים על האפשרות של הגברת כוחם בארץ על חשבון הוואטיקן באם ינקטו בעמדה ברוח הצעותינו?

שר החוץ: מעיר כתגובה ראשונה, שעלינו בהחלט לנסות להשיג הסכמתה של צרפת לקו שצוין לעיל. אם צרפת תראה בזה הזדמנות להיבנות – מוטב, אך לא אנו צריכים להיות המציעים לה זאת. הדבר ישנה את שיווי־המשקל בינם לבינינו בארץ וכן בינם ליתר הגורמים הזרים במזרח התיכון.

א. דרפקין: מציע להשתמש בשגריר הצ׳יליאני ברומא, שהוא ידידו האישי, כצינור לבירור עמדתו של הוואטיקן.

עוברים לדיון על ארצות אמריקה הלטינית:

מ. טוב: מצבנו בארצות אלה קשה. חייבים אנו להתרכז בשלושת המדינות החברות במועצת הנאמנות,[1] בשתי המדינות שבמועצת הביטחון[2] וכן באותן המדינות שאוזנן

186

1. ארגנטינה, קולומביה והרפובליקה הדומיניקנית. קולומביה היתה מיוצגת במועצת הנאמנות במעמד של משקיף אך השתתפותה הוגבלה לענייני סומליה והיא לא לקחה חלק בדיונים שעסקו בשאלת ירושלים.
2. אקוואדור וקובה.

פתוחה לרעיונות חדשים בעניין ירושלים. יש לחשוב על שני סיבובים: האחד ביוני והשני בספטמבר. עתה עלינו להתרכז בראשון. הערבים פעילים מאוד בדרום אמריקה. הם שלחו נציגים והפיצו ספרות תעמולה רבה. בדבריהם מדגישים את שאיפתה של ישראל להתפשטות. למרות כל זה הרי בעזרת נוסחה טובה אפשר עוד להשפיע על הארצות הללו. הוא מחייב בהחלט את תכנית התעמולה של ג'ורג' ויידנפלד[3] כגורם משפיע בארצות האלה.

ו. איתן: עלינו להיות ריאליים ולשאול את עצמנו, מה אנו יכולים להציע לארצות הלטיניות כתמורה לתמיכתן בנו. הערבים מהווים גוש באו"ם שעלול להשפיע בכל הצבעה חשובה, ועל המדינות הלטיניות להביא זאת תמיד בחשבון, אך מה התמורה שבידינו?

משה טוב: המטרה הראשונה היא קודם־כול להוציא את העוקץ מעמדתן העוינת כלפינו ולנסות להפכן לגוף נייטרלי. אנו הננו הגורם היחיד היכול להסביר לארצות האלה את עמדתה השונה של עבר־הירדן ולהרוס את האשליה כי העולם הערבי מאוחד בעניין ירושלים. ברור, שהסכם עם הוואטיקן היה פותר את כל הבעיות האלה. נכון, שארצות־הברית משפיעה בהרבה על הארצות הלטיניות, אך יש לזכור כי אמריקה היא ארץ פרוטסטנטית ובבעיית ירושלים, בה משמש המומנט הדתי גורם מכריע, יש לזכור שהפרוטסטנטיות של אמריקה עלולה להחליש מהשפעתה. אין להסכים בשום פנים לגישה פסיבית המפקירה את הארצות האלה לוואטיקן.

א. דרפקין: מסכים עם דעת איתן שיש להפעיל לחץ באמצעות אמריקה. סבור שאין זה נכון לדבר על גוש לטיני מגובש. יש ארצות ליברליות באמת וישנו היפוכן הגמור. כיום שוררת נטייה להתגברות הריאקציה בחלק עולם זה. מכל מיני סיבות נחלש מצבנו. הזנחנו את הטיפול ואת התעמולה. מאידך, כוחם של הערבים היה מאז ומתמיד גדול יותר משלנו, הן מבחינה מספרית והן מבחינת העמדות שהם תופשים. סבור שעניין ירושלים לא יסתיים ביוני ובספטמבר. לפנינו מאבק ארוך עם הרבה סיבובים. לפיכך עלינו לתכנן טיפול אינדיווידואלי בכל אחת מארצות הגוש הלטיני. ננתח את המצב והגורמים בכל ארץ ונפעל מיד בהתאם למסקנות. בראש וראשונה חייבים אנו להקים נציגויות נוספות על פני היבשת.

שר החוץ: ברור שיש לעשות מאמץ גדול של הסברה, לכוון את הטיפול לנקודות התורפה הנוחות, לטפל בממשלות השונות, ביהדות, בחברי מועצת הנאמנות, בחברי מועצת הביטחון, בשבע המדינות שלא תמכו בהחלטה. אינו סבור שיש איזו סתירה בין כל הדעות שהושמעו בעניין זה. אדרבא, הדברים חפפו והשלימו זה את זה. השאלה היא ארגונית. לפנינו ארבעה חודשים בהם עלינו לתכנן פעולתנו. השאלה היא מה לעשות? מאיזה מרכזים (מה מהקריה ומה מניו יורק)? מי יעשה? כלומר מי מאנשי המשרד ומי מהאנשים שמחוץ למשרד. מציע כי תורכב ועדה קטנה לעניין זה אשר תחבר את התכנית המתאימה. כחברי הוועדה מציע את איתן, טוב, דרפקין ורפאל. כמו כן מציע שבינתיים ישמעו ראשי המחלקות הרצאה על השתלשלות העניינים והמצב הנוכחי.

סוכם כי תוקמנה ועדות לדיון בגורמים הפרוטסטנטיים ([ה]ארצות הסקנדינביות, אמריקה, אנגליה), בגורם האסיאתי ובגורם הסובייטי.[4]

3. ג'ורג' ויידנפלד עמד מטעם משרד החוץ בראש מבצע יחסי־ציבור ופרסום רחב על ירושלים, שבמרכזו היה פרסום ספר על העיר, הכנת סרט קולנוע והזמנת כ־40 אנשי ציבור ודת בעלי־השפעה לבקר בירושלים (ראה תכתובת בתיק 93.03/99/59).

4. ראה מס' 201, והערה 4 שם.

187

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y742 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/9 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 13 April 1950

Last night Bois[anger].[1] Subdued after Damascus, Beirut, but trying find solace in Abdallah's readiness use PCC [Palestine Conciliation Commission] which qualified by warning entourage Transjordan unable negotiate alone. Averred crucial point is Cairo and as he continuing thence to Geneva offered tell story Kahany for transmission. Self said as we anxious unclose door for King, who might find PCC auspices useful, we defer our formal reply their memo pending clarification position Amman which unexpectable before mid-May. In substance we sure King's intentions peace but re other States we maintain attitude Y738.[2] Warned him practicability accord with Transjordan ascertainable only direct talks, hence only after exploration chances against new background in series direct meetings be able say whether reference Geneva worthwhile. Intimated we shall decide whether publish our memo after learn his exploits Cairo.[3] Your information: King sticks his word honour restart talks probably after formal annexation[4] but likely try make us pay heavily for his defiance League in terms Eilat, Jerusalem quarters, even Sharon strip.[5]

Sharett

187

1. ראה מס' 173.
2. מס' 173.
3. ראה מס' 164, 165 והערה 2 שם.
4. של הגדה המערבית שבשליטת ירדן.
5. ראה מס' 188.

188

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Tel. LS1056 מברק
Outg.: 130.09/2328/8 נוסח יוצא:

[Tel Aviv], 13 April 1950

Reference my 742,[1] in view Azzam's statement on League's readiness accept PCC [Palestine Conciliation Commission] proposals am releasing memo of 31 March.[2] Regret we acceded PCC request at time. Am asking press mention publication was deferred at PCC's request. Also that *Memisrael* [Government of Israel] hardly likely perceive in League's resolution as published expression genuine desire peace because it expressly rejects direct negotiations and sets as prior condition acceptance U.N. 1947 resolution, which Arab States fought and which as result war provoked by them ceased to be realistic basis territorial settlement between Israel and neighbours. Press here will actually publish only relevant highlights; suggest same your end. Believe our memorandum played its part in determining League's reaction to PCC's proposals.[3]

Sharett

189

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 14.4 התקבל .Coded Tel. W916 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 נוסח יוצא:

Washington, 13 April 1950

Your IW575[1] and 581,[2] our W889.[3] Saw Berry yesterday, Rockwell and Head Iraqi Department present. Berry informed that thousand Jews had applied emigration one single day but same time reiterated information

188

1. מס' 187.
2. בסיום ישיבת הוועדה המדינית של הליגה הערבית בקהיר ב־13 באפריל הודיע מזכיר הליגה הערבית עזאם פאשה כי מדינות ערב מוכנות לקבל את הנוהל החדש שהציעה ועדת הפיוס למשא־ומתן ערבי–ישראלי במסגרת של ועדות משותפות רק אם ישראל תתיר לכל הפליטים לשוב למקומות מושבם ותקבל את החלטת החלוקה של האו"ם מ־1947. בעקבות הודעה זו פרסמה ישראל באותו יום את התזכיר ששיגרה לוועדת הפיוס – מס' 164.
3. ראה מס' 191.

189

1. מס' 183, הערה 1.
2. מס' 183.
3. מס' 175.

given Leavitt, Warren, re refusal Iraqi Government intervention third party, no matter whether Jewish or not. I.R.O., Red Cross, expressly mentioned by American Embassy Baghdad without result so far. In addition Russian argument which I refuted per your 575, Iraqi Government hiding behind "public opinion" which allegedly would not tolerate international agency facilitate Jewish exodus. State Department however keeping situation under observation, ready make new approach if emigration gains momentum as above figure indicates. Informed Leavitt who will again contact Berry.

I not hopeful U.S.A. cooperativeness will exert enough pressure overcome Iraqi resistance. Only practical approach therefore Ambassador's, my opinion, this moment Joint [Distribution Committee] and/or I.R.O. to cooperate in and from Iraq. Since assume steps already taken there, please inform position, instruct our activities this respect. Should we approach I.R.O. re Iran? State Department favourable.

Some items of information: (1) Estimate maximum number emigrees according representative Jewish community Baghdad 30,000. (2) Emigrees allowed take personal belonging[s], 100 dinar cash, give power attorney respect remaining property. (3) Iran Government anxious prevent influx Jews Teheran, prefers camps established in country.

Keren

190

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 15.4 התקבל .Coded Tel. X57 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/9 :נוסח יוצא

New York, 14 April 1950

Following main features my recommendation our counter-proposal Jerusalem whereof fuller draft will soon reach you as planned:

(1) Instead agreement as suggested last session now propose Statute for Holies deriving authority from General Assembly resolution to be accepted by parties.

(2) Instead U.N. representative being accredited to *Memisrael* [Government of Israel] he becomes independent, separate, authority with full power within functions prescribed. Could thus been titled Commissioner for Holies.

(3) Instead of merely supervisory rights, he now exercises and we renounce all functions directly affecting Holies etc. e.g., U.N. representative, not Israel, settles religious disputes referred in sections 18, 19,

our November proposal;[1] ditto for ordering repairs as in section four and so on.

(4) Thus U.N. representative becomes virtual sovereign over Holies. Without committing ourselves extraterritoriality shall draft in way leaving open in case we wish make that final gesture later.

(5) View these wide powers, definition Holies becomes crucial. Suggest we accept map presented to Trusteeship Council Geneva on basis Mandatory definitions and Conciliation Commission research. U.N. Document TL49[2] is too inclusive since Greeks listed every religious building as Holy Place. We could be affected in Cenacle and Ein Karim only but might add Annunciation Nazareth for good measure. This plus fact that our own Holies come under plan should answer charge vicarious generosity.

(6) U.N. representative could negotiate us on behalf any church, submitting views or claims on religious buildings, institutions or property. Object here is enlist U.S.A. Protestant support for our plan, they being more interested this question than Holies.

Believe this plan has following merits:

(1) Can be portrayed as significant advance our previous proposal out of desire go further to meet Conciliation Commission and religious opinion and acknowledge criticism levelled against our proposals General Assembly.

(2) Can be shown consistent with relevant articles in Statute on Holies, thus mitigating our general rejection Statute.

(3) Can be shown not less generous to religious interests than proposals sponsored by others, e.g. Sweden, Cuba, Bolivia at last Session as well as some Christian groups publicly.

(4) Although ostensibly making concession am convinced after many weeks immersion in sanctity that the less responsibility we have all matters Holies, religious disputes, the less unpopularity we risk. Sacrifice sovereignty limited sphere compensated by above and by fact that we shall not solve Jerusalem crisis scot-free without seeming to move beyond last year's proposal.

(5) After this proposal any further demands Vatican would appear as open intervention secular matters since we would have virtually withdrawn our authority universal religious matter. Other hand practical churchmen interested Holies could not fail show serious interest.

If this line accepted we should build up public relations tension on forthcoming new, repeat new, Israel proposal not mere reiteration previous plan. New proposal would be included in same matter as rejection Statute but in such way as overshadow it. Should make bid get U.K.–U.S.A. support

190

1. ראה כרך 4, נספח ד.

2. המסמך לא אותר.

before publication and immediate chorus press support thereafter. To give time for this preparation should hold Gar[reau] at bay as long as possible. Please cable first reaction as am seeing McGhee with Elath Wednesday, would be useful to explore ground.[3]

Eban

191

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd. 15.4 התקבל .Coded Tel. X58 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/9 נוסח יוצא:

New York, 14 April 1950

Conciliation Commission antics have reduced our offensive roar to defensive bleat.[1] Agree with you perhaps we attached too much importance to pathetic trio. To straighten record suggest you write Bois[anger] and publish: (1) We willing negotiate with any state announcing its readiness conclude final settlement with us, it being understood object negotiation is peace and normal economic relations. (2) We don't require any concessions or undertakings in advance such negotiations and will not give any ourselves. Anybody wanting anything must ask for it in negotiations, not before. (3) We would negotiate peace either directly or in mixed committees on understanding principals in negotiation would be Israeli and Arab delegations. Role of Conciliation Commission would be to harmonize, lend good offices and preside. This is our understanding their March 29 letter.[2]

As soon as are informed of (1) above will be ready any time or place. This could be written as official reply Conciliation Commission letter March 29. View Azzam smoke-screen and delay our memo, regard this step as essential to recover our position as to conclusion Geneva.[3]

Eban

3. ראה מס' 193.

191

1. ראה מס' 188.
2. מס' 157.
3. שרת השיב כי הוא מקבל את קו הפעולה שהציע אבן אולם הוא מעדיף לשגר את התשובה בכתב לאחר שיקבל מבואסנז'ה דין־וחשבון על פגישותיו בקהיר (ראה שרת אל אבן, Y750, 17.4.1950, 93.01/2202/9).

192

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd. 15.4 התקבל .Coded Tel. W920 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 :נוסח יוצא

Washington, 14 April 1950

Long talk Ewing today. Learned confidentially he intended state *Histadruth* [General Federation of Jewish Labour in Israel] dinner President's favourable attitude our request arms. However White House turned down his draft and after checking with Acheson they produced different version which he bound deliver. Ewing stressed President now follows Ach[eson's] advice more than ever thus most difficult persuade him overrule Ach[eson's] decision. President personally displeased Bevin's supplying arms Arabs but all reports from U.S.A. envoys Mideast convinced him no danger new Arab attack Israel, hence accepts Ach[eson]'s concept keeping peace Mideast through political pressure instead rearmament Israel. Pentagon important share this decision by backing British efforts renew treaties Egypt, Iraq, preserving their military bases there. In Ewing's view our attempts change Truman-Ach[eson] position confronted many serious obstacles touching vital American interests.

I explained present U.S.A. policy supporting Arab rearmament and denying us protective arms will prevent peace, stability, Mideast. Aided by Arab League's intransigence situation bound steadily deteriorate till inevitable disaster, thus vitiating American interests which present policy intends protect.

I believe conversation convinced Ewing who undertook transmit my views Monday to President and try discuss matter Ach[eson] whose support mandatory for Truman.

I seeing next days Brannan, Chapman, also making effort reach President through friendly Congressmen.

Elath

193

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Recd 17.4 התקבל .Coded Tel. Y748 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/9 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 16 April 1950

Before receipt your 57[1] had consultation Ministry[2] where advocated putting cards on table in advance stressing argument contained your second (5) and subsequent passage. Friends particularly urged third sentence re prior U.S. support. Thereupon reported whole position Cabinet which after considerable discussion approved following line:

(1) In written reply we stress principle arrangement re Holies only and not Jerusalem as city.

(2) Ditto re Holies indicate that don't exclusively insist on mere supervision principle but are ready consider any other suitable arrangement provided concerned with Holies alone.

(3) In contacts representatives Foreign Ministry free explore possibility settlement basis extraterritoriality of specific Holies Jerusalem.

(4) If as result such exploration definite proposals emerge from others including even holy enclave Jerusalem, *Memisrael* [Government of Israel] will consider.

As your proposals include elements unenvisaged in Cabinet conclusions you may Wednesday[3] offer your first (1), (2), mentioning (3), (4), (6) as possibilities and insisting in (5) on strictly orthodox definition always bearing in mind Cabinet directives of which crux is establishment principle subject U.N. or world religious concern is specific Holies, not city.

Sharett

193

1. מס' 190
2. ראה מס' 186.
3. מועד הפגישה עם מקגי – ראה מס' 199.

194

א. בירן אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

מקור: 130.02/2447/9

[ירושלים], כ"ט בניסן תש"י
16 באפריל 1950

אדוני השר,

ביקרני היום מר פישר, איש עיתונות האו"ם אשר בא כדי למסור לי על מעשי ועדת הפיוס בקהיר. מר פישר ציין כי מצב־רוח הוועדה לאחר הביקור בקהיר השתנה תכלית שינוי. בו בזמן שהוועדה והוא עצמו נואשו מכל פתרון חיובי לאחר הביקורים בסוריה ובלבנון, הנה במצרים נתברר כי ישנה דרך לפשרה. מיניסטר החוץ המצרי, בנוכחותו של ראש הממשלה נחאס פאשה ונציגי ממשלת הלבנון וסוריה, הודיע כי יהיו מוכנים להיכנס למשא־ומתן אם ישראל תקבל את עקרון סעיף 11 של החלטת דצמבר של האו"ם הדן בהחזרת הפליטים למקומותיהם.[1]

ניסיתי לברר את כנות ההצהרה וההתרשמות של פישר וחבריו. לפי התרשמות זו מסתבר כי המצרים משתוקקים לשלום וכי הם מחפשים דרך של נסיגה בכבוד. לפי המודיע, הסביר אסקאראטה למצרים כי אם יתקבל העיקרון הנזכר, הרי ברור שהדיון בבקשה אישית של כל פליט ופליט והבירור במסגרת בטחון מדינת ישראל, ופירוש המלים "בזמן הקרוב ביותר", יצריך זמן רב וספק אם בעיית הפליטים תיפתר על־ידי כך. המצרים השיבו כי הם מבינים זאת. מתוך זה מסתבר לוועדת הפיוס כי הפורמולה הזאת אף היא רק פורמולת נסיגה, וכי גם אם לא יוחזרו הפליטים ייכון השלום. שאלתי לכוונות המצרים. מר פישר אמר כי הוא ובואסנז'ה נפגשו עם קציני הצבא הגבוהים ביותר במצרים והללו אמרו כי לא תיתכן מלחמה. ניסיתי לברר את כוונות ההודעה הזאת. לפי דברי המודיע בוודאי אין דעתם של המצרים נוחה ממציאות מדינת ישראל, אך הם מכירים באזלת־ידם ועל־כן קציני הצבא המצרים הודיעו לנחאס פאשה כי לא יצלחו להיערך לקרב חדש. מר פישר מציין זאת לעומת מצב־הרוח אשר שרר בפגישותיו עם עיתונאי דמשק וביירות: שם היתה רוח המלחמה מתנוססת ברמה. לאחר הביקור במצרים הרושם הוא הפוך. הוספתי לשאול לכוונות ממשלות ערב. פישר טוען כי ישנה הדעה שהסגר כלכלי עלול להכשיל את מדינת ישראל; מאידך גיסא מתחזקת הדעה בחוגים ערביים שסופו של הסגר כלכלי להביא לכישלון ולהתפוררות הליגה, ועל־כן אין להחרות [ול]החזיק בו רבות. המצרים מתכוונים להביא את הבעיה לגמר גם מפני החשש שעבדאללה לא יוסיף זמן רב למשוך בעול אשר הרכיבה עליו הליגה. עבדאללה נאחז בהצעת ועדת הפיוס ושואף להגיע לידי הסכם עם ישראל בעזרת ועדת הפיוס, כי בלעדי חסות כנפי או"ם לא יעיז לעשות דבר.

דיברנו גם על גבולות 1947. פישר טוען כי ללבנון אין שאיפות טריטוריאליות, והרי הגליל המערבי הוא הסטייה הגדולה מתכנית החלוקה. הלבנון יהיה מוכן ממש להילחם

194

1. החלטת העצרת הכללית מ־11 בדצמבר 1948 — ראה כרך 4, נספח א. ראה גם מס' 188 והערה 2 שם.

נגד הצעה לספח לו את הגליל המערבי. אמנם עבדאללה שואף לתיקונים טריטוריאליים, אך אתו אפשר יהיה "להסתדר". בעיית הפליטים אף היא לא נראית כרצינית, כי כידוע, עבדאללה לא רק שהוא מתנגד להחזרת הפליטים לישראל כי אם הוא ממש יאסור על הפליטים את החזרה. בסוריה יש כ־90 אלף פליטים, אך הם כבר התערו בחיי המדינה. הלבנון שואפת להיפטר מ־35 אלף פליטיה. ואשר לפליטים ברצועת עזה, פתרון זה עלול לבוא עם הפתרון הטריטוריאלי של האיזור.

דיברנו גם על מועצת הנאמנות. פישר טוען כי לאחר סטירת־הלחי שנתנו לוועדת הפיוס מאחר שלא תיארנו לנו כי העצרת תחליט על בינאום ירושלים, נוצר מצב קשה הן לאו"ם והן למדינת ישראל. שני הצדדים הסתבכו בעמדות קיצוניות ואין הוא רואה את הדרך לפתרון.

(קווימפר, אשר סיפר לי לפני־כן על הדו"ח של פישר, הוסיף כי האיש החזק במצרים הוא מיניסטר החוץ וכי נחאס פאשה חולה ומחוסר יכולת החלטה. נחאס פאשה הסכים תחילה לדבריו של מיניסטר החוץ בעניין הצעות ועדת הפיוס, אך לפתע התפרץ ואמר: "לא, בשום אופן לא נעשה שלום עם היהודים", ואחרי זה צנח, נפל כמוכה תדהמה.)

בשבוע שעבר נערכה שיחה רצינית ומייגעת ביני ובין חבר ועדת שביתת־הנשק הערבית, מר עמרי,[2] בנוכחותו של ג'נרל ריילי,[3] בארמון הממשלה. הפגישה נקבעה כדי לחסל מספר סעיפים מסדר־היום של ועדת שביתת־הנשק, אך למעשה התפתחה שיחה על הבחירות בעבר־הירדן, שאיפות הערבים במזרח התיכון ותפקיד המנהיגות הערבית במשא־ומתן עם ישראל. ריילי השתתף באופן פעיל בשיחה. מן השיחה נתברר כי הערבים מוכנים כיום לקבל את תכנית החלוקה של 1947 וכי אם כי המלך מוכן להסכם, הרי שומה עלינו לא להכביד עליו, ועלינו לאפשר לו חתימת ההסכם ללא התגרות ביתר המדינות. ריילי הופיע כמתנגד חריף לעמדה שאותה הביע עמרי, עמדה אשר עמרי ניסה להדגיש איננה אישית שלו. בהמשך לאותו ויכוח תבע ריילי ביטול רוב הסעיפים שעל סדר־היום של ועדת שביתת־הנשק. ואני מצדי הייתי מוכן למחוק את כל תלונותינו, אך עמרי כנראה חשש מצעד מרחיק לכת כזה. ריילי טען כי ועדת שביתת־הנשק הפכה לוועדה מטפלת בפליטים ועניינים אזרחיים אשר אינם מתפקידה כל־עיקר. ועדת שביתת־הנשק היא ועדה שמתפקידה לשמור על הקו הצבאי ותו לא. ריילי הודיע כי יהיה נוכח בישיבה הבאה של הוועדה כדי להביא את הפרשה לגמר מהיר. (קולונל דה־רידר, יושב־ראש הוועדה,[4] היה נוכח כל הזמן אך לא התמצא בכל הדיון.)

בכבוד רב,

א. בירן
הממונה על המחוז
ירושלים

2. מוחמד אדיב אל עאמִרי, נציג ירדני בכיר בוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–ירדן וחבר "הוועדה המיוחדת" עד יוני 1950.

3. מייג'ור ג'נרל ויליאם א. ריילי, ראש מטה משקיפי או"ם בארץ־ישראל.

4. הקולונל בֶּנט ל. דה־רידֶר, יושב־ראש ועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–ירדן.

הערת־עורך
Editorial Note

שינוי עמדתה של ברית־המועצות בעניין ירושלים

ב־17 באפריל הגיש הנציג הקבוע של ברית־המועצות באו"ם איגרת למזכיר הכללי של האו"ם ובה הכרזה על שינוי עמדתה של ברית־המועצות בעניין מעמדה של ירושלים. הוא ביקש להעביר את תוכן האיגרת לידיעתן של כל חברות האו"ם. להלן נוסח האיגרת בתרגום אנגלי:

I have been instructed by the Government of the Union of Soviet Socialist Republics to make the following declaration in connexion with the discussion in the Trusteeship Council on the Statute of Jerusalem:

As is known, the U.S.S.R. delegation to the fourth session of the General Assenbly voted, in conformity with the stand it took at previous Assembly sessions, for resolution 303 (IV) of 9 December 1949 regarding the establishment of a permanent international regine for Jerusalem, the Trusteeship Council being designated to discharge the responsibilities of the Administering Authority. The U.S.S.R. delegation maintained this position also during the discussion that followed on the question of Jerusalem.

it has now become clear that the above General Assembly resolution does not satisfy the Arab of Jewish population of either Jerusalem or Palestine as a whole. In these circumstances the Government of the U.S.S.R. does not consider it possible to continue its support of the above mentioned resolution of the General Assembly. At the same time the Soviet Government fells certain that the United Nations will succeed in finding a solution of the Jerusalem problem acceptable to both the Arab and the Jewish sections of the population of that city.

I would ask you to bring this declaration to the notice of the States Members of the United Nations.

195

מ. ששון אל א. ששון (אנקרה)
M. Sasson to E. Sasson (Ankara)

העתק: 130.15/2567/15

תל אביב, ל' בניסן תש"י
17 באפריל 1950

(א) דומה שאין הדבר מקרי שדווקא בשבועות אלה התהלכה בקרבך ובקרבנו גם יחד ההרגשה שיש לחזור ולהשקיף על מדיניותנו הערבית. לא מקרה הוא שחזרת לא אחת ביומנך ודרשת לכנס את צירי ישראל לכנס שידון במדיניותנו כלפי ארצות ערב ומאידך אין זה מקרה שדווקא בשבועות אלה – כאילו בהקבלה למחשבותיך – עמדנו אף אנו והצענו אי־אלו הצעות לריאורגניזציה של פעולת מחלקת המזרח התיכון.

רצוף למכתב זה תמצא כמה תזכירים.[1] אחד מהם דן בפיתוח רשת קשרים ערביים בארצות ערב. מתזכיר זה תוכל ללמוד על הלך מחשבתנו בדברנו על "ריאורגניזציה" ועל "השקפה מחדש" על מדיניותנו הערבית.

כמה הנחות יסוד הביאונו לכתיבת תזכיר זה. דומה שמושב זה של הליגה[2] חזר והוכיח לנו את אשר הוכח כבר פעם ערב מלחמת ישראל בערב. המושב התכנס כשכל ארצות הליגה מסוכסכות בינן לבין עצמן. כמעט ולא יכול היה להיות בסיס להופעה ולהחלטות סופיות משותפות. כמעט הגיעו הדברים לידי משבר גלוי, משבר לפחות בין נחאס לבין עבדאללה. המעניין הפעם שעבדאללה היה כנראה מוכן ללכת במשבר זה עד הסוף. מאידך אף נחאס היה מוכן ללכת כמעט עד אותו הגבול אליו היה עבדאללה מוכן לצעוד. אולם דווקא האינטרסים הבריטיים הם הם שמנעו את הקרע. בתחילה היה הדבר כנראה על חשבון עבדאללה ולטובת מצרים. אך בסופו של המושב – וזאת כנראה בהשפעה אמריקאית יותר מבריטית – היה הדבר במידת־מה על חשבון הקיצוניות המצרית. שוב התאחדה הליגה ואף הפעם, כבפעמים הקודמות, בדרך של הצהרות כלליות שעלולות לכבול בעתיד את ידי ארצות ערב, וכן בדרך של "איחוד על בסיס שלילי" היינו על בסיס קבלת החלטות קיצוניות אנטי־ישראליות. לדידי מקביל מושב זה והחלטותיו למושב הליגה והחלטותיה ערב פלישת ארצות ערב לארץ־ישראל. לקח זה מלמדנו לדעת מה הם ממדי הסכנה הצפויה לנו וממילא מלמדנו מה רבה עוד העבודה שלפנינו.

אכן משקל רב יש להשפעה האמריקאית והבריטית בכל קלחת זו, אך עובדה זו אינה צריכה להניענו שלא לפעול בשטח הערבי "הטהור" עצמו. מכאן שני התפקידים הראשיים העומדים בפנינו – לתאם פעולה ולהפעיל את צירויות ישראל בארצות־הברית ובאנגליה, וכן לחדש את קשרינו בארצות ערב, לעודד את הדורש עידוד ולחבל בדורש חבלה. כמגמה מידית לשני קווי פעולה כלליים אלה אנו רואים הכרח לגייס כוחות לשם עזרה לרצונו של המלך עבדאללה להגיע להסכם עמנו.

195

1. הנספחים לא הודפסו כאן.
2. ראה מס' 162.

דומני שבאור זה יש לראות את תזכירנו הנידון בדבר פיתוח רשת קשרים בארצות ערב. זאת ועוד. מתוך ניתוח זה מסתבר שאם כי אין לזלזל בקשר זה או אחר (כדוגמת קשר חד־פעמי או שיחה אישית עם ד"ר חוסיין הייכל)[3] הרי שאין לראות בקשר מקרי או חד־פעמי אשר כזה "ישועה". רק פעולה רחבת ממדים, מתוכננת, רחבה ומשולבת עלולה לתת פירותיה.

ברגעים כאלה מתעוררת המחשבה לחידוש משרדנו בפאריס,[4] רודפת אותה המחשבה על חוסר אנשים לבצע פעולה זו, וכו' וכו'. אולם על כל זאת אנו מקווים שיוחלט בשבוע זה בישיבה עם שר החוץ, המנהל הכללי, ראובן [שילוח] וזיאמה [שמואל דיבון]. תוצאותיה של פגישה זו נבריק לך ונרצה לשמוע דעתך.

ואשר למצב קשרינו עם עבר־הירדן: מבחינת עבר־הירדן דומה שיש כאן ערבוב של שני מושגים שאינם היינו הך, ערבוב בין הרצון לבין היכולת. אין, דומני, להטיל ספק שרצונו הכנה של עבדאללה לגמור ההסכם. אך יש ויש להטיל ספק ביכולתו לבצע את רצונו זה. ובמושג "יכולת" אנו כוללים: יכולת פנימית מבחינה "ציבורית" ירדנית, יכולת חיצונית מבחינה בין־ערבית, ויכולת חיצונית מבחינת רצון בריטניה וארצות־הברית.

אשר ל"יכולתם" הפנימית אנו מאמינים שהיא מצאה לה ביסוס־מה וחיזוק מסוים בתוצאותיהן של הבחירות האחרונות אף כי גם כאן יש פרצות מסוימות. רצוף לזה תמצא את סקירתי על הנושא "הבחירות בממלכת הירדן – הערות בשולי דברים".[5] תזכיר זה מצביע על היכולת הפנימית־הצבאית בלבד.

אשר ל"יכולת" החיצונית הערבית אנו רואים שיש כאן קשיים רציניים למדי, אולם יחד עם זאת יש כאן כמה וכמה גורמים הנותנים לנו עידוד־מה. ומעניין שדווקא אותה קיצוניות היא היא שמשתמעת לשתי הפנים. כפי שאמר זאת עבדאללה עצמו: "כל עוד נחאס בשלטון לא אשלח את נציגי לליגה". מאידך חתימותיה וכניעתה החלקית של הירדן לליגה מדברת בעד עצמה.

ואשר ליכולת החיצונית מבחינת הוראות בריטניה ופעילות ארצות־הברית: בריטניה לא תשבור את הליגה עבור הסכם ירדני–ישראלי, ומאידך בריטניה רוצה בהסכם ישראלי–ירדני; רק מקריות מדינית בלתי־משוערת מראש עלולה לפשר בין השניים ואין כאן כל אפשרות לחזות מראש כיצד יתפתחו העניינים. אשר לארצות־הברית: אין היא כבריטניה נמנעת [–] ועזרה לעבדאללה. היא לוחצת על הליגה, מעודדת את עבדאללה ומדיניותה בעניין זה ברורה. אך יותר ויותר מתקבל הרושם שפעולתה בשטח זה הנה שטחית למדי, אם מתוך חוסר ידיעת המצב ואם מתוך היגררות אחרי הבריטים.

שטחי פעולתנו לשם עידוד והכנת הקרקע להסכם הירדני–הישראלי מסתכמים בנקודות הבאות:

3. מוחמד חוסיין הייכל פאשה, נשיא הסנאט המצרי.
4. משרד מחלקת המזרח התיכון בפאריס פעל בחלק השני של 1948 ובתחילת 1949 ועסק באיסוף מידע וקשירת קשרים עם מדינאים ערביים – ראה כרך 2, מס' 362.
5. תוצאות הבחירות חיזקו באורח כללי את מעמדו של המלך אולם נתנו גם ביטוי להלכי־רוח קיצוניים בקרב הפליטים ותושבי הגדה המערבית, בעיקר ברמאללה ובירושלים הערבית. בישראל העריכו כי נוצרו נתוני יסוד להמשך תהליך השלום שפתח בו עבדאללה, אך הוא יהיה חייב להתחשב יותר בתביעות הפליטים ותושבי הגדה המערבית. (ראה הערות לשולי הדברים למתהווה במזרח התיכון הערבי, 14.4.1950, 93.18/53/9).

(1) בעבר־הירדן: עידוד כוחות ציבוריים דורשי ההסכם, המשכת התעמולה, הרחבת קשרים, וכו'.

(2) בארצות ערב: חבלה במגמות החצר המצרית, עידוד כוחות דורשי שלום, השתקת פעילות תעמולתית נגדית, גיוס או הרדמת פעילות לבנונית וכו'.

(3) באנגליה ובארצות־הברית: איננו רואה מקום להשפעה על הבריטים אך הכר נרחב להפעלה יותר ממשית ומעשית של האמריקאים (שיבטיחו לעבדאללה עזרה כלכלית תמורת ההסגר של הליגה, תמיכה מוסרית באו"ם וכו').

זוהי הפרשה בה אנו עומדים, וזוהי המלאכה אשר לפנינו. אנו מקווים שנצליח להעביר את הדברים לשר ושנעבור בעתיד הקרוב ביותר לפעילות יותר מסודרת.

(ב) [.....][6]

גדעון רפאל חזר מז'נבה ומוסר לך ולחברים ד"ש. הוא טלפן לאסמאעיל שֶׁרין[7] וביקש לראותו אך הלה העדיף שלא להיפגש עמו ומסר לו תשובתו הטלפונית בעזרת מזכירו שייטיב לעשות אם יתקשר עם עבד אל־מונעם ויגמור אתו את העניינים. עובדה זו שבה והוכיחה כי צדקת בהערכתך שאדם אשר אינו מוכר לשרין לא יוכל לגשת אליו. חבל. אגב, שרין שמח מאוד לקבל ממך ד"ש ובקש להעביר לך איחוליו. גדעון יכתוב לך במיוחד על עבודתו.

בימים אלה נכין לך חומר מוסמך על כוננות הערבים לסיבוב שני ונעבירנו אליך. משום רצינות החומר וחשיבותו אנו מעדיפים לערוך סקירה עניינית וממצה ועל־כן יארך הדבר עוד כשבוע ימים.

אנו כולנו מקווים שבעוד כשבועיים ניפגש עמך לאור ביקורך הקרוב בארץ. מסור נא דרישת שלום חמה לאוריאל [הד], לבן־יעקב ולטוביה [ארזי] ואחרונה אחרונה – לג'ורג'י.

ברכות וכל טוב, שלך,

מ.ש.

6. שתי פסקאות, שעוסקות בעניינים פנימיים וסידוריים של מחלקת המזרח התיכון, לא הודפסו כאן.

7. אסמאעיל חוסיין שֶׁרין ביי, קצין צבא מצרי, לשעבר חבר משלחת מצרים לשיחות שביתת־הנשק עם ישראל.

196

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW592 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 18 April 1950

Urgent

Your 919.[1] (1) Foreign Office responsibility encouraging [Arab] League's intransigence in effect working against U.S. efforts peace Cairo, which also partly nullified by U.S. exoneration U.K. arms supplies. (2) Bevin's outburst Parliament,[2] which he improvised discarding notes prepared by officials, is most revealing his inner mind and actual trend stemming darkest anti-Israel passions. (3) Bevin's growing isolation in Cabinet where opposed by Cripps, Morrison, Shinwell, several others, in Parliament both sides, press – witness *Times* editorial, City which craving trade and good relations, even in Forces, and Foreign Office itself where his blind supporters Wright, Sheringham, form clique. Most reliably informed Chiefs Staff and Min[ister] Defence favoured arms Israel but Foreign Office vetoed. You may hint this. (4) Hence Anglo-American solidarity by no means entails [Washington] D.C. support Bevin's policy. U.S. can afford greater sagacity than Bevin, adding its outside pressure to that within. (5) U.K. failure restart oil Haifa due Foreign Office appeasement. British tanker was ready Aden proceed Suez view creating *fait accompli* but Foreign Office insisted asking Egypt's prior permission which refused. Foreign Office got Iraq three million sterling loan secured by oil royalties which tantamount financing Iraq's boycott. Foreign Office acts in teeth violent internal opposition Treasury, Ministry Fuel and all economic, financial, interests. U.S. pressure can tip scales. (6) Re latest Cairo move three states[3] we have weighty reasons fear this is change tactics, no change heart, merely designed put us tactically in wrong but not achieve peace. Reopening question repatriation will lead nowhere. Either they ready approach peace realistically or not ready peace at all. (7) Whatever happens re three states U.S.A. should put strongest pressure Transjordan clinch accord.

Sharett

196

1. אילת מסר כי ריימונד הייר, סגן עוזר מזכיר המדינה של ארצות־הברית לענייני המזרח הקרוב, דרום אסיה ואפריקה, הודיע לו כי הוא עומד להתלוות אל אצ'יסון לוועידת שרי החוץ בלונדון וביקש לשמוע מאילת את הערכת ישראל על המצב במזרח התיכון; אילת ביקש הנחיות משרת לקראת הפגישה. (ראה אילת אל שרת, W919, 13.4.1950, 93.01/2207/1).
2. ראה מס' 161.
3. ראה מס' 194, 197.

197

מ. כהני אל מ. שרת
M. Kahany to M. Sharett

Recd 19.4 התקבל .Coded Tel. GN75 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2302/8 :נוסח נכנס

Geneva, 18 April 1950

Bois[anger] received from Egyptian Foreign Minister speaking behalf all Arab States following reply to PCC [Palestine Conciliation Commission] memorandum 29th March:[1] "If PCC succeeded persuading Israel Government accept provisions General Assembly resolution 11th December 1948 connection refugees, as well as their implementation, Arab States prepared accept proposals PCC to extent having no objection their representatives sitting jointly with representatives Israel for purpose studying implementation above proposals and thus arriving solution refugee problem basis resolution General Assembly. Concerning other questions under study by PCC, Arab Governments were opinion that present principle achieved on basis proposals PCC Arab Governments would be prepared envisage formation mixed committees view studying implementation such proposals." Bois[anger] replying this declaration stated only that would communicate Arab Governments' [reply] his colleagues for examination upon his return Geneva. Replying Bois[anger] question Arab spokesman said end April beginning May was considered proper time for resumption exchanges views Geneva between PCC and accredited representatives parties. Airmailing full explanatory report via El Al reaching Lydda April 20th.[2] As understood above communication strictly personal. Bois[anger] proceeding Paris April 20th, returning Geneva end week.

Kahany

197

1. מס' 157.
2. ראה Memorandum for Mr. Sharett's personal information, 18.4.1950, 130.02/2447/9.

198

ו. איתן אל צירות ישראל במוסקבה
W. Eytan to the Israel Legation in Moscow

מברק מוצפןIP349
נוסח יוצא: 130.09/2325/3

תל אביב, 18 באפריל 1950

שלכם 440.[1] אין הבעיה מעשית כרגע. שאלתי כיצד העניין מתפתח משום שעלה בדעתנו כי אפשר ומוסקבה אינה המקום המתאים ביותר לשמש חוליית קשר עם סין. אם נפעל באמצעותכם נהיה כקופצים להדגיש הקשר המדיני בין רוסיה וסין אשר אם גם הנו הדוק אין הוא מבטא עדיין (ואפשר אף פעם לא יהווה) זהות מוחלטת כזו שבין רוסיה לבין גרורותיה באירופה. אפשר שמוטב להשתמש בלונדון לאחר שתוקם שם שגרירות סינית. לכן אל תבוא לפי שעה אל השגריר הסיני בהצעה שהעלינו מתחילה. אשמח לקבל תגובתך.[2]

איתן

199

א. אילת וא. אבן אל מ. שרת
E. Elath and A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. W943. התקבל Recd 20.4
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2207/7

[Washington], 19 April 1950

Saw McGhee, Rockwell, Gerig, encouraging talk Jerusalem. Eban described (1) strategy of non-implementation worked out between us Geneva, of which first stages completed, we hoped their help further stages up to and in General Assembly; (2) futility, iniquity, Statute; (3) general lines our counter-proposal as in my X57[1] modified by you[2] emphasizing

198

1. נמיר התייחס להצעת איתן להשתמש בשגרירות הסינית במוסקבה כצינור לשם הקמת יחסים דיפלומטיים בין ישראל וסין והעיר כי השגריר הסיני נמנע במופגן מלקיים כל קשר עם נציגי מדינות המערב שהכירו במדינתו וגם לא הגיב להזמנות שהופנו אליו מטעם צירות ישראל (ראה ו. איתן אל צירות ישראל במוסקבה, IP304, 31.1.1950, 130.09/2325/3; נמיר אל איתן, PI440, 16.4.1950, 130.09/2325/4).
2. ראה מס' 284.

199

1. מס' 190.
2. ראה מס' 193.

these are tentative thoughts, will give them document later.[3] Their interest concentrated on (3), M[c]G[hee] saying this showed genuine desire meet interests international community. Rockwell, repeat, Rockwell! adding our approach highly constructive and well-timed, should go far to prove we had no desire deny religious, repeat religious, responsibilities U.N. M[c]G[hee] summarized saying U.S.A. undecided how much initiative to take but would like see our draft before publication, give their informal comments. Rockwell asked re gesture towards principle *Peruz* [demilitarization]. We replied in our conception U.N. concerned with Holies and strictly cognate matters, access disputes, whereas security is function Israel–Transjordan relations. They did not press point. Gerig asked what of Holies outside. Replied U.N. representative could negotiate agreements, in fact he could do practically all things specified in Article 38 Statute with due changes for new circumstances. M[c]G[hee] said we had three problems: (1) create better impression than by our General Assembly proposals 1949,[4] (2) get Jordan lined up, (3) satisfy Vatican. He thought we were now solving one, what of two, three? We replied we need U.S.A. initiative in remaining two tasks, describing Transjordan negation on substance and procedure which only U.S.A., U.K., could change. He said U.S.A. could not advocate Israel proposals to Transjordan but would urge them be more cooperative. On Vatican we said could not guarantee secure their agreement as they seemed set on some form territorial *Binum* [internationalization], thus seeking Transjordan agreement and Vatican agreement may be contradiction in terms. Even our functional approach may be too much for Transjordan. They gave us impression they favour functional approach but maximal generosity within those limits. Rockwell said they meant solution must be one in which reasonable religious opinion could acquiesce. M[c]G[hee] suggested we sound Catholic members Trusteeship Council before publication. Rounding off he said agreed with all Eban criticism revised Statute. They expressed anxiety Garreau haste, advised us not be rushed.

Impressions: (1) should be feasible get U.S.A. support our proposal as per Eban's X57; (2) obviously they want no enclave but generous allotment religious functions to U.N. representative; (3) on our sovereignty New City best course is mutual silence time being. If we do not claim specific confirmation they will not challenge or deny. Once U.N. aspect settled, as by our proposal, we should have no difficulties.

Eban's draft letter leaving by Thursday courier, your speedy revision essential.

Elath, Eban

3. ראה A. Eban, Reply to the Trusteeship Council, 21.4.1950, בתיק 130.02/2443/7. טיוטה זו עברה גלגולים אחדים עד שהתגבשה לתשובה הסופית של ישראל למועצת הנאמנות – ראה מס' 257.

4. ראה כרך 4, נספח ד.

200

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 20.4 התקבל .Coded Tel. W944 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 נוסח יוצא:

[Washington], 19 April 1950

Ewing today informed me he had long talk President who listened attentively explanation our views on Arab rearmament. President replied following: (1) peace Mideast must be reached through Arab–Israel understanding and not rearmament parties; (2) U.S.A. will sell no arms Arabs and British already advised discontinue their supply Arab countries; (3) U.S.A. envoys instructed encourage Arab governments reach peace Israel. Special importance attached peace with Jordan, Egypt. U.S.A. envoys Amman, Cairo instructed act accordingly.

Ewing considers our chances for heavy arms slight as Truman fully sold by Acheson idea peace be more easily reached without arming Israel.

I told Ewing content your IW596[1] as illustration Department's policy not press Arabs for peace. Incidentally McVicker confirmed fully Department's line this matter despite Acheson's assurances to me and Truman's conviction to the contrary. Ewing promised speak President again.

Discussed today again situation Brannan and Chapman. Found both, especially Chapman, complete agreement our position. They expressed determination fight Department's attitude and persuade Truman, Acheson, meet our demands.

Elath

200

1. מברק מחלקת ארצות־הברית על שיחה בלתי־פורמלית בין אסתר הרליץ, סגנית מנהל המחלקה, לבין צ׳ארלס מקוויקר, מזכיר שלישי בשגרירות ארצות־הברית. מקוויקר טען שאין כל סיכוי שארצות־הברית תתערב או תפעיל לחץ על מדינות ערב למען הסדרי שלום עם ישראל כיוון שמדיניותה במזרח התיכון היא מדיניות איזורית וממילא היא נתונה בביקורת על היותה פרו־ישראלית כביכול (ראה מברק מיום 19.4.1950, בתיק 130.09/2308/12).

201

התייעצות מדינית (בתל אביב, ב־17 באפריל 1950)
Political Consultation (Tel Aviv, 17 April 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2443/7

[תל אביב], 20 באפריל 1950

נוכחים: שר החוץ, המנהל הכללי, המזכיר הכללי, לאו כהן, ראובן שילוח, גדעון רפאל, משה טוב, טדי קולק, יעקב הרצוג, שבתאי רוזן, א. דרפקין, ד"ר גורדון, ש. אלישיב, ג. אבנר, ש. דיבון, י. שמעוני, מ.ש. קומיי

שר החוץ פתח בהסברה של מטרת ההתייעצות:[1] תכנון שלבי המערכה על ירושלים מעתה ועד העצרת. השלבים הם:

(א) מעתה ועד לכנס מועצת הנאמנות בניו יורק,

(ב) כנס מועצת הנאמנות עצמו,

(ג) מסיומו של הכנס ועד לעצרת הכללית,

(ד) העצרת עצמה.

ראשית, חייבים אנו להשיב רשמית ובכתב למועצת הנאמנות על החלטתה בקשר לתקנון ירושלים. התשובה צריכה להיות מורכבת משני חלקים: (א) ניתוח התקנון ושלילתו תוך הסברה על חוסר האפשרות לבצעו וכו'. (ב) להגיש הצעות מעשיות חיוביות. אשר לחלקו הראשון אין הוא מעורר בעיות מדיניות; אלה מתעוררות לגבי החלק השני. שאלת הקו החיובי נדונה בישיבת הממשלה, אשר החליטה:[2] אנו נבחין בין מה שנאמר בכתב במסמך רשמי לבין הוראות וסמכות אשר יינתנו לנציגינו בניהול משא־ומתן בעל־פה בשאלת ירושלים. אנו דוחים את העיקרון שהעניין והזכות שיש לאו"ם משתרעים על פני העיר ירושלים כולה. העיקרון שאנו מקבלים הוא כי המקומות הקדושים מהווים בהחלט נכס בינלאומי. הצענו בזמנו לפתור את הבעיה על דרך הפיקוח. אך אם לא יתקבל פתרון זה נהא מוכנים לכל פתרון אחר החל על המקומות הקדושים. כל זה ייאמר בכתב, אולם בעל־פה ובשיחות ניתנת לנציגינו האפשרות לבירור פתרונות על בסיס האקסטריטוריאליזציה של המקומות הקדושים. מברקו האחרון של אבא אבן[3] מתאים בדרך כלל לקו זה של הממשלה.

מציע כי תוקם ועדה לבירור הגדרתם וקביעתם של המקומות הקדושים. הוועדה תורכב כלהלן: יושב־ראש הוועדה יהיה לאו כהן, וחבריה שבתאי רוזן ויעקב הרצוג.

ו. איתן מעיר כי בפגישתו הבוקר עם הציר האיטלקי, אנצילוטי, אמר זה האחרון כי קיים יסוד להסכם בין ישראל לוואטיקן על בסיס של אקסטריטוריאליזציה של המקומות הקדושים והבטחת זכויותיו של המיעוט הנוצרי בישראל.

201

1. התייעצות קודמת — ראה מס' 186.
2. ראה מס' 193.
3. ראה מס' 190.

שר החוץ: בבירור תכנית הפעולה ברור כי יהיה צורך בפעולת הסברה ענפה. השאלה היא אם נחבר תזכיר כללי ומיוחד בשאלה זו או שנסתפק כבסיס לפעולת הסברתנו במכתבנו למועצת הנאמנות. מפקפק אם מבחינת הזמן העומד לרשותנו נספיק לחבר כעת תזכיר מיוחד. לפיכך מציע שנסתפק באפשרות השנייה וכן נדפיס חוברת שתכיל את נאומיו של א. אבן בבעיה זו. יש להפעיל מיד את ויידנפלד להגשמת המשימה שהוטלה עליו לתכנון הסברה באמצעות מאמרים, תצלומים, פילם מיוחד, שידורי רדיו, הדפסת מפה מפורטת של ירושלים.

[.....][4]

202

שיחת מ. שרת - סיר אלכסנדר נוקס הלם
(בתל אביב, ב־20 באפריל 1950)
Meeting: M. Sharett – Sir Alexander Knox Helm
(Tel Aviv, 20 April 1950)

Report: 130.13/2595/3 :דין־וחשבון

Secret

The interview took place on the initiative of Sir Knox [*sic*], though Comay was present.

Sir Knox said that he had come entirely on his own initiative to have a frank personal talk with the Minister because he felt rather unhappy about certain aspects of our relations in the last few weeks. He recalled that before he arrived in Israel, Mr. Bevin had specially told him that what was past was past and his job was to build good relations for the future. He had honestly tried to carry out his instructions, and sincerely believed in them. But good relations required a certain give and take. He knew we were upset about the arms refusal and about Mr. Bevin's statement in the House,[1] – and incidentally regretted that he had had no response yet from London to the comments made to him in his last talk with the Minister.[2] He would point out however that according to his report it was not quite correct to say that arms supplies had been made dependent on conclusion of peace with the Arab

4. החלק השני של התעודה לא הודפס כאן. הוא עוסק בדיון מפורט על פעולות ההסברה והדיפלומטיה במדינות השונות כפי שעובדו על־ידי ועדות המשנה — ראה מס' 186.

202

1. ראה מס' 161.
2. ראה מס' 181.

States. The actual words were "it would depend on the progress of peace negotiations" which was a different thing.[3]

He particularly wanted to refer to-day to certain things he had been told by his two Service attachés. During a trip to Sdom last weekend, the Air attaché O'Neil had been told by the liaison officer Raanan that the British attachés would not be given the facilities which were given to the American attachés, and this had been reported to London. This statement was along the lines of what General Yadin had said to each of the two attachés when he had received them. When the military attaché had paid his official visit to the Chief of Staff, the latter had gone for him bald-headed and given him a dissertation on what British policy ought to be. Last week the air attaché was presented to General Yadin, who told him pretty bluntly that he would not have an easy time here and would not have much to do. In the same breath the hope had been expressed that the air attaché would assist the Israeli Air Force with information and advice. All this was of course reported to London, and since he, Helm, knew that that sort of language would cause a reaction in London, he had himself written a personal letter to tone down the reaction.

In the process of achieving good relations, it was inevitable that there should be disappointments or points of disagreement. He had to say in all friendliness, however, that we tended to ignore the good side, and seize only upon the things we did not like. For instance, there was Mr. Bevin's statement, which had appeared at the same time as the financial agreement had been made public.[4] The agreement represented very considerable concessions by His Majesty's Government, in a genuine effort to achieve a settlement with us, but little attention was paid to this achievement, except for the purpose of attacking Mr. Bevin by alleging that there were two foreign policies, a Bevin policy and a Cripps policy. He was sure Mr. Sharett knew enough about London to know that things did not happen there in such an uncoordinated fashion. But our reactions were symptomatic of our habit of always plugging the things we don't get and overlooking what we do get. The attitude of the press lately, and the tone of the Chief of Staff and his subordinates were defeating his efforts to promote friendship. He remembered a passage in Dr. Weizmann's autobiography, in which Dr. Weizmann said that he often wondered why it was that even British officials who started out sympathetic towards us became anti-Jewish within a few months in Palestine. He, Helm, was beginning to see how that came about.

Mr. Sharett replied that he appreciated the frank spirit in which Sir Knox had come to see him, and talk things over personally. Sir Knox had a responsible and delicate position, and as far as his position permitted him he was at liberty to talk freely without his confidence being abused.

3. הדברים מוסבים על השיחה בין קדרון וסטראנג ב־23 במארס – ראה מס' 147. אנשי משרד החוץ עמדו על דיוק הנוסחה שהובאה על־ידי קדרון – ראה קומיי אל שרת, 2.5.1950, 130.02/2412/26.
4. ראה מס' 148.

As regards Anglo–Israeli relations, the Prime Minister and himself and indeed the whole Government, were sincerely anxious to find a friendly *modus vivendi* with Britain and he would mention three of the reasons for this attitude.

(a) Broadly speaking we were so situated that we had to work for peace and good relations in every direction, and to try to harmonize all the many external factors that focused on this little country, because it was strategically a sensitive spot, because of its unique historical associations for the world, and because it was a centre for a people scattered over the globe. We were anxious to avoid conflict with any international factor, including Britain.

(b) In addition to that, Britain was a highly important factor in Middle Eastern affairs, and it was not in our interests to be in conflict with it.

(c) On the positive side, there was in Israel a deep respect for British culture, institutions and contribution to humanity, and apart from the relations between governments, our people wanted to live on terms of mutual respect and good will with the British people.

Unfortunately, one could not ignore the heritage of friction, nor the complicated current situation. We knew that the United Kingdom could not turn its back on the Arab factor in the Middle East. But we had just had a war with the Arabs, and we felt some apprehensions as to whether Britain is playing a full part in healing the breach. At his press conference after the signing of the financial agreement he had felt obliged to refer to the unresolved conflicts.

It was legitimate for the press to point to different trends in British policy. Decisions were sometimes reached by a process of internal clashing of opinion which might swing policy one way or the other.

On the arms question, he referred to the latest Foreign Office statement, which said that we had enough arms for internal or external security. On what authority could a Foreign Office spokesman express such a judgement, and in relation to what potential enemies was the state of our preparedness to be considered?

But there was a wider background to this specific question of arms. The Bevin statement had been disturbing because it revealed certain attitudes: a deep-seated inner resentment and distrust of Israel, and an *a priori* readiness to justify and exonerate Israel's enemies. We could not dismiss this as Mr. Bevin's personal and subjective feelings. He was Foreign Secretary and we had to identify statements like this with the authoritative policy of His Majesty's Government. Our reaction was not one of turning our backs on Britain but of trying to make the British see things in a different light. British Palestine policy had gone wrong in the past because it had underestimated the role of Israel to the Jewish people and the power of the urges and forces involved. In certain circles this miscalculation may linger on. We would never willingly surrender the positions we have acquired, and whoever wanted peace with us would have to accept that.

Regarding the statements to the military attachés. The Chief of Staff was, like himself, a sensitive organ of the State. He had felt worked up about the impact on our security of British policy, and had talked straight about it. This did not justify a complaint of deliberate discrimination against the attachés.

Comay said that as far as he had ascertained, the personal relations with the two British attachés were quite good. When it came to information and official facilities, however, there was practical cooperation with the American attachés, in connection with the military help we were receiving from the United States, in the way of training facilities, certain types of equipment and so forth. As he understood the position there was no obligation to transmit the identical information, or provide the same facilities, to the military attachés of other countries with whom the same degree of cooperation did not exist in the military sphere. This was only natural.

To this Helm replied that what mattered was the intangible spirit behind day-to-day working relationships, and he could only repeat that all these little things, when transmitted to London, created an unfavourable atmosphere.

Before his departure Sir Knox mentioned that individual Jews in Baghdad were presenting applications to the British Consulate there for visas to Cyprus. He did not know whether this was done with our sanction, whether we would want to encourage this emigration channel in view of arrangements we were making to evacuate Iraqi Jews through other channels, and finally what assurances could be given to ensure that the people concerned would come to Israel and be admitted here, instead of staying in Cyprus or proceeding from there to other countries. Comay undertook to go into the matter.

P.S. At the beginning of the interview Sir Knox asked Mr. Sharett what he thought of the Russian statement against internationalization of Jerusalem.[5] Mr. Sharett replied that he could only surmise about the reasons. It was possible that their attitude at the last Assembly was simply an automatic application of the Palestine policy laid down in 1947, but that the politburo had since then got around to a fresh examination of the issue, in the light of the changed circumstances. Both at Lake Success during the last Assembly and in a talk he had had with the Russian Minister on his return, we had tried our best to persuade the Russians not to support internationalization. To what extent our own arguments had influenced the Russian change of policy we could not tell. Sir Knox expressed some scepticism as to whether the very definite Russian attitude last autumn had been a mere carry-over from 1947, by force of inertia. He felt that the Kremlin did not operate in this fashion and that there should be more specific reasons for the sudden change of front, and for its curious timing.

M.S.C.

5. ראה הערת־עורך, עמ' 271.

203

מ. שרת אל מ. פישר (פאריס)
M. Sharett to M. Fischer (Paris)

Coded Tel. TP31 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2344/3 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 20 April 1950

For Fischer. You will receive Kahany's report on Bois[anger] communication re Arab reply.[1] Please see Bois[anger], rub in following: (1) Other side is clearly setting prior condition which PCC [Palestine Conciliation Commission] told Eban when transmitting memo 29 March[2] would be tantamount rejection. (2) Arab readiness meet us is expressly limited question refugees, which they propose tear out of context and settle in no relation general peace. This we have consistently rejected. (3) Gather from their reply that in regard all other matters they not even ready time being accept PCC procedural proposals about certain aspect of which, namely Commission's initiative in making compromise proposals, we have serious misgivings. Inform him we now propose replying officially PCC memo reacting same time Cairo line. We intend publish our reply as there has been so much publicity pouring out from Cairo which created considerable misconception public mind. Cable his reaction.

Sharett

הערת־עורך
Editorial Note

סיפוח הגדה המערבית על־ידי ממלכת ירדן – 24 באפריל 1950

ב־24 באפריל קיבלו שני בתי הפרלמנט של ירדן החלטה הקובעת את "האחדות השלמה בין שני צדי הירדן, המזרחי והמערבי, ואיחודם למדינה אחת הלוא היא הממלכה ההאשמית של ירדן". החלטה זו, שאושרה בו ביום על־ידי ממשלת ירדן והמלך עבדאללה, נמסרה למזכיר הכללי של האו"ם.

ממשלת ישראל, שההחלטה על הסיפוח הקרב היתה ידועה לה ימים אחדים קודם לכן, הורתה לנציגיה בחוץ־לארץ להגיב בזו הלשון:

זהו צעד חד־צדדי אשר אינו מחייב בשום פנים את ישראל. אנו קשורים בממלכת הירדן ההאשמית בהסכם שביתת־הנשק ומנוי וגמור עמנו למלא אחריו בהקפדה. אבל הסכם זה אינו מייפה כוחה של ממשלת הירדן לעשות מה שעשתה. אין בהסכם זה שום הסדר מדיני

203

1. מס' 197.
2. מס' 157.

סופי ושום הסדר סופי לא ייתכן בלי משא־ומתן וכריתת שלום בין שני הצדדים. מן הצורך אפוא שיהא ברור כי אין ממשלת ישראל מכירה בסיפוח ושאלת מעמדם של האיזורים הערביים ממערב לירדן נשארת לדידה פתוחה.

(ראה איגרת המזכיר הכללי של האו"ם אל שר החוץ, 27.4.1950, 130.03/2013/15; מברק איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ, 21.4.1950, 130.09/2344/3.)

204

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 22.4 התקבל .Coded Tel. W952 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 נוסח יוצא:

[Washington], 21 April 1950

Had today long friendly, informal, conversation Hare touching some basic elements our relations U.S.A. and British. I followed your IW592[1], IW596[2] and IW607[3]. Hare told me they do not doubt Israel's position international scene as democratic country and fully confident our general attitude matters vital importance to U.S.A. and West. They unconcerned our neutrality which never adversely influenced policy considerations regarding Israel. Their main preoccupation we reach peace Arabs for preservation stability Mideast and our ultimate integration area. Except Saudia, Yemen, all Arab states use Israel as anti-American blackmailing device preventing settlement matters which for U.S.A. have intrinsic importance unrelated Israel. While stressing identity U.S.A., British, strategic interests Mideast he emphasized following important differences their policies: (1) View dissimilarities of Arab countries, U.S.A. would prefer deal each country separately and not through Arab League, whose nuisance value greater than constructive capacity. (2) British more inclined towards tactical operations than achievement long-term objectives, thus neglecting opportunities vital for Mideast social, political, stability. (3) Bevin's policy Mideast basically imperialistic, repeat imperialistic, often lacking imagination and constructiveness. Conference U.S.A. diplomatic representatives Istanbul[4] discussed necessity new approach and methods order improve conditions Mideast and agreed social, economic, progress indispensable political stability area. However little results achieved yet due lack cooperation part

204

1. מס' 196.
2. מס' 200, הערה 1.
3. מברק מחלקת ארצות־הברית אל השגרירות בוואשינגטון (20.4.1950, 93.01/2207/7) המציע להזין את אצ'יסון בהיותו בלונדון במידע הדומה לזה המופיע במס' 196, אך מפיה של אישיות בריטית.
4. ראה כרך 4, מס' 460.

Arab governments and financial difficulties this end. Also British attitude not clear enough regarding important procedural aspects development projects and their implementation.

Hare, usually vague, was rather explicit this time in analysis situation. He mentioned some these questions be discussed London conference especially situation Iran which very disturbing due internal disintegration, corruption, administration.

Hare listened attentively my explanations and grievances contained your IW592 promising bring them attention Acheson and for his own use in London discussions. He made no conclusive remarks regarding any matters I raised but put some questions and took notes.

Consider this informal talk useful view Hare important role Acheson's sole advisor Mideast London conference.

Elath

205

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 24.4 התקבל ;Sent 22.4 נשלח .Coded Tel. W954 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 :נוסח יוצא

[Washington], 21 April 1950

Hare today invited Ambassador call on him. Wilkins, myself, present. Wanted Ambassador convey *Memisrael* [Government of Israel] U.S.A. would appreciate positive reply PCC [Palestine Conciliation Commission] latest procedural proposals[1] which we so far unreplied. Added that although "this might lead to nothing" it could help improve atmosphere. To Ambassador's question replied that acceptance procedure would not of course imply any obligation our part regarding content negotiations.

Keren

205
1. מס' 157.

206

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 22.4 התקבל .Coded Tel. W951 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 :נוסח יוצא

[Washington], 21 April 1950

Chapman, Brannan, informed me they discussed privately with Acheson after yesterday's Cabinet meeting our request arms. Chapman's impression that though Acheson's attitude overall issue unchanged he now more sympathetic on arms supply Israel. Chapman believes as result conversation Acheson will increase quantity and improve type arms beyond original proposals of his advisors. Both Chapman, Brannan, praised Acheson's fair interpretation Truman's firm policy friendliness Israel. Acheson's weakness according Brannan is unlimited confidence Department advisors, not indifference Israel's fate.

I greatly value assistance rendered us this crucial stage by Chapman, Brannan, who also Truman's closest friends and chief policy makers Democratic Party.

Chapman promised discuss matter with Truman weekend.

Elath

207

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 22.4 התקבל .Coded Tel. W949 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/9 :נוסח יוצא

[Washington], 21 April 1950

Personal

View importance bipartisan support Congress our position especially arms I asked Silver approach Taft,[1] Dulles,[2] other prominent Republicans who can affect success our campaign. This would raise our political stock U.S.A. and in turn facilitate effectiveness assistance from our Democratic friends. Silver agreed come Washington next week on understanding he will make all arrangements himself leaving Embassy completely out of picture.[3]

Elath

207

1. רוברט טאפט, סנאטור, ריפובליקאי.
2. ג'ון פוסטר דאלס, מדינאי ריפובליקאי בכיר; יועץ למזכיר המדינה אצ'יסון החל מאפריל 1950.
3. סילבר נפגש בוואשינגטון עם טאפט, דאלס וג'ון קופר, סנאטור לשעבר ממדינת קנטאקי שהתמנה לא מכבר ליועץ הריפובליקאי של מחלקת המדינה. כולם הבטיחו לסייע וקופר, שעמד להתלוות אל אצ'יסון במסעו ללונדון, הבטיח לפקוח עין על המתרחש. (ראה מברק אילת אל שרת, W971, 28.4.1950, 93.01/2202/9).

הערת־עורך
Editorial Note

שיחות גארו ברומא – אפריל 1950

לאחר ביטול הפגישה באתונה (ראה מס' 179 והערה 3 שם) בא גארו באמצע אפריל לרומא וניהל שם שיחות עם אנשי משרד החוץ האיטלקי ואנשי מזכירות המדינה של הוואטיקן. העמדה שהציגו אנשי הוואטיקן היתה בלתי־מתפשרת וגארו ייחס אותה בתחילה לעמדתו האישית של האפיפיור, אולם בפגישה שקיים עם האפיפיור עצמו הוא הופתע לשמוע נימה יותר פשרנית ונכונות לקבל "פתרון המניח את הדעת".

גארו נפגש גם עם ציר ישראל ש. גינוסר ועם גדעון רפאל. הוא מתח ביקורת על מה שהוא הגדיר כעמדה נוקשה ובלתי־מתפשרת של ישראל וטען כי ישראל שגתה בכך שלא שיתפה פעולה עם תכנית הפשרה שהגיש. נציגי ישראל הזמינו את גארו לשיחות בקריה, אך הוא הודיע שהוא ימתין עד שיקבל הזמנה דומה מירדן. ההזמנה מירדן לא הגיעה ולאחר הודעת הירדנים על סיפוח הגדה המערבית (ראה הערת־עורך, עמ' 285–286) הודיע גארו כי הוא מבטל את ביקורו בישראל ובירדן. (ראה מכתבי גינוסר אל שר החוץ, 16.4.1950, 21.4.1950, 130.02/2443/7.)

208

שיחת א. אבן – י. מאליק[1] (בניו יורק, ב־20 באפריל 1950)
Meeting: A. Eban – Y. Malik
(New York, 20 April 1950)

Report: 130.02/2443/7 :דין־וחשבון

New York, 21 April 1950

Confidential

The conversation took place at the Permanent Soviet Delegation of the United Nations and lasted fifty minutes.

I began by expressing appreciation of the letter which Mr. Malik had circulated through the Secretary-General on the subject of Jerusalem.[2] The decision of the Government of the U.S.S.R. to review its attitude on this question had made a deep impression on us, as also had the conclusion which the Soviet Government had reached. The principle enunciated in Mr. Malik's letter, namely that the United Nations should seek a solution acceptable to the peoples of Jerusalem and of the whole of Palestine, was one which we fully accepted and upheld. My Government was engaged in

208

1. יעקב מאליק, הנציג הקבוע של ברית־המועצות באו"ם.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 271.

considering the proposals which it would submit first to the Trusteeship Council in June, and then to the General Assembly in September. These proposals would satisfy the principles set forth in Mr. Malik's communication to the Secretary-General. I should, however, welcome an opportunity of discussing this matter further with him when our proposals had taken more definite form and before they were officially submitted or published.

Mr. Malik replied that the Soviet Government, although artificially prevented from participating in the work of the Trusteeship Council in Geneva, had followed the discussions attentively. It had been particularly impressed by the argument that the Statute would place the people of Jerusalem under a colonial regime and would thus be a reversal of the role which the United Nations should play in these questions. Apart from his reluctance to see the United Nations become a "colonial power", he also agreed that the main lesson of the Trusteeship Council session was that the project was destined not to be implemented. It was realistic therefore to look for a solution that could be applied.

He then asked me whether the United States had committed itself at Geneva to support the Statute.

I replied that, on the contrary, both the U.S.A. and the U.K. were completely uncommitted. They had not voted on the text of the Statute, and had actively prevented any steps towards its implementation. Mr. Malik showed great interest in what appeared to be a new fact to him, namely that the Trusteeship Council had refrained from bringing the Statute into legal force pending a further resolution of the Council (Article 41 of the Statute).[3]

I explained that our Delegation had devoted much effort to help secure this end; the effect was that the Statute was not in any legal force even from the point of view of the Trusteeship Council itself. He said that this fact might now prove "helpful".

Pursuing the discussion of his letter to the Secretary-General, I stated that there was no doubt whatever of what the population of Jewish Jerusalem, numbering some 115,000, would find "acceptable". This population would insist on the full maintenance and development of its integration with Israel. I was not in a position to say positively what the population of the Arab area wanted. I would, however, venture to suggest what they would not want. They would not want to live under the despotism of the draft Statute. He replied: "No people in the world consciously wishes to be colonial slaves."

We concluded this part of the conversation by agreeing to renew our discussion when our reply to the Trusteeship Council's resolution of the 4th April 1950, was fully ready.

If we were to take this conversation as our sole authority, we should reach the conclusion that the motive for the Soviet change of heart is primarily ideological and is based on the impossibility of reconciling the General

3. ראה הערת־עורך, עמ' 242.

Assembly's Resolution with the principle of self-determination. An important factor affecting their attitude is the similarity of the Statute with the constitutions of backward colonial areas. Furthermore, the deadlock in implementation reached at Geneva may well have affected their dominant sense of realism. They have no special desire, on an issue of this kind, to throw in their lot with a losing venture.

In the light of certain remarks which Mr. Malik made at a later stage of the discussion, it would be reasonable to conclude that the Soviet Union attaches importance to the public opinion and influence which Israel can command, especially in this country. Another motive, not discussed in our conversation, is connected with the relations between the Vatican and the U.S.S.R. especially in United Nations affairs. Catholic influence is prominent in the movement for keeping the Chinese Government out of the United Nations, with the enormously irksome effects on the Soviets' international position. The Vatican has also been prominent in the Spanish question and in anti-Soviet moves on Human Rights questions. I conjecture that the U.S.S.R. is concerned with the tendency of the Church to regard itself as a dominant factor in the United Nations.

Mr. Malik opened the second phase of our conversation by saying that he had read with interest a memorandum which I had drafted on the question of our relations with the Arabs and the problem of a final peace settlement in the Near East.[4] He asked if he was correct in assuming that this document had been addressed to the Conciliation Commission, to which I replied affirmatively. (I did not discover how he had received this document; but I presume that it reached him from the Secretary-General through the Acting Secretary-General, Mr. Zinchenko. If this is so, I regret that we omitted to send it to the Soviet Delegation directly. I should explain that Soviet representatives react with the utmost sharpness to any implication that they have lost any of their responsibilities in the United Nations, or that their voluntary absence from meetings justifies any of their colleagues in not maintaining contact. It was for this reason that I had insisted that Mr. Tsarapkin[5] be included amongst the recipients of our invitation to visit Jerusalem,[6] and I have no doubt that we should have committed an error if this had not been done.)

With reference to the contents of the Israel memorandum to the Conciliation Commission, Mr. Malik expressed the opinion that the Arab League was thoroughly unrealistic and ill-judged in its refusal to make peace with Israel. If they would not make peace, what did they propose to do? Did they intend to make war? He felt that it was inadmissible for a group of States to refuse to accept realities.

In reply I suggested that those who refuse to accept realities might well be

4. מס' 164.
5. סמיון ק. צאראפקין, נציג ברית־המועצות במועצת הביטחון.
6. ראה מס' 168.

credited with the hope of still changing them. Our anxiety on Arab, and especially Egyptian rearmament was genuine. British Near Eastern policy now had a strongly Egyptian orientation. In order to secure the renewal of the Anglo-Egyptian Treaty Great Britain was bent on a special diplomatic effort. The treaty had never been popular with the Egyptian nationalist sentiment, even when it was signed in 1936. Since it was the general tendency for national sentiment to become stronger and not weaker, it could be presumed that the ratification of the treaty would encounter even greater obstacles now. Conscious of this situation, Great Britain was evidently bent on proving to Egypt that the treaty relationship had tangible advantages for Egypt, as well as advantages for Britain. At any rate, whatever the motive of this rearmament, its consequences were grave for Israel.

Mr. Malik said that he found this analysis of Britain's policy in Egypt of great interest. He added "I think the British are arming the Egyptians against us, not against you."

I replied that this was precisely the "assurance" that we received in London when we raised the matter. Irrespective of the merits of the world strategic problem, however, the fact remained that armaments could not be earmarked. Mr. Malik replied that this was true. "Once a gun was received it could be pointed in any direction."

I said that even if Egypt could now be credited with having no intention at this moment to attack Israel, a feeling of military superiority might easily breed that intention. Political intentions arise out of objective political conditions, and not merely out of subjective wills and attitudes. Opportunities breed intentions. Mr. Malik indicated full assent with the view of the importance of objective facts in historic development.

I went on to say that in the case of Egypt even the subjective will to attack was not lacking. We had direct information that the idea of a war of revenge was seriously entertained in royal circles, if not as an immediate intention, at least as a plan to be fulfilled if the opportunity arose. It should be realised that the King was a definite source of political power in Egypt.

Mr. Malik said that he knew this to be true. Unfortunately the King of Egypt did not devote himself entirely to his "domestic affairs".

He then asked whether I thought that the United States was wholeheartedly identified with Great Britain in general Mid-Eastern strategy, and particularly in the policy of Arab rearmament.

I replied that I personally would doubt the existence of any fundamental conflict of objective between the two Western Powers in the Near East. I was, however, more preoccupied with our own question. It seemed to us that the United States Government shared Israel's concern for the stabilization of Arab–Israel relations by an early peace settlement, and that the United States Government was wholeheartedly against a renewal of conflict in that part of the world. If this concern were the only factor in United States policy we could probably hope to win American support for our case against Arab rearmament. However, there was another element in Ameri-

can policy, namely: the influence of Great Britain upon American actions in the Near East. Israel was trying to persuade the United States to give precedence to the need for caution and stability, and thus to restrain Great Britain from its one-sided rearmament policy.

Mr. Malik said that he had noted the important public influences which Israel was mobilising in the United States in this question. He then said he had noted that there had been criticism in the British Parliament of the policy of Arab rearmament. In its context this remark implied that we stood a good chance of success, for, he went on to add that it was clearly within American power to prevent Britain from embarking on a policy on behalf of which even British opinion was not unanimous. He further remarked that nothing could be worse for the Near East and for Israel than to spend all its time and money on rearmament. He said that he believed that jet planes sent to Egypt would even be manned by British pilots.

Throughout the whole of this conversation he made it clear that the limitation of Arab rearmament was something which the Soviet Union desired. I am, however, perplexed when I recall that the U.S.S.R. gave us no support in the Security Council when the question of arms supplies in the Near East arose last August and was decided against us.

Mr. Malik then asked if he was correct in his impression that Israel was more successful now in receiving financial support from the United States. He hastened to make it clear that he meant voluntary support from the Jewish public.

I said that this impression was correct. The reason probably was that an atmosphere of potential danger now existed around the Israel cause, as a result of Arab rearmament, whereas last year there had been a feeling that all was settled and secure. The greater the impression of danger to Israel the greater was the active sympathy and support on which we could count. This fact was always an important element in the balance of power between Israel and its adversaries.

Mr. Malik replied that there was an old Russian proverb to the effect that something good comes out of anything bad. I replied that there was an even older Hebrew saying to the same effect, namely, that sweetness comes forth out of violence.

In the final phase of the conversation Mr. Malik added that since his Delegation was excluded from international organs in favour of the "Kuomintang clique" he was a little out of touch with certain matters. Had I heard any rumours or impressions about the possibility of solving the constitutional crisis in the United Nations at an early date?

I replied that Geneva was very remote from the rest of the world; and the only conversation that I had had on this subject since my return was with Mr. Trygve Lie. On that occasion I had told the Secretary-General that we were following with the utmost sympathy his strenuous efforts to solve this crisis through the admission of the new and effective Chinese Government, which Israel recognised as the lawful Government of China. Mr. Malik said

he knew and appreciated our attitude; Israel was one of the eighteen governments in the United Nations which recognised the Chinese Government. The question was whether the United States sympathised with Mr. Lie's admirable approach but was unable openly to support it; or whether, on the other hand, the United States wished to prolong the present crisis and to defeat the Secretary-General's effort. Mr. Malik had discussed this question with Ambassador Ernest Gross[7] of the United States and had somewhat resented Mr. Gross's reply that the United States "would fall in with the majority at the Security Council." This assumption that the United States was a concept completely distinct from that of the majority, and that no relationship existed between these two concepts, was in his view far-fetched. He had told Mr. Gross: "You have the majority in your pocket." I said that in the general debate during the Fourth Session, Israel had taken a clear position in favour of universality, and that the cardinal attribute of the United Nations was its ability to include different powers with divergent interests. Mr. Malik said that it was for this reason that the Soviet Union had proposed a resolution for universal admission of States. I said that it was for this reason also that Israel had voted in favour of that resolution.

Finally he interrogated me on our relations with other Asian countries, especially Turkey and India. At several points in the conversation he showed that his mind was occupied with Turkey. I replied to these questions factually, attributing our improved relations with Turkey to our success in resisting Arab arms. He said that this was a reasonable diagnosis since "nobody likes an ally who is not strong." He assumed that we had better relations with India than with Pakistan. I said that this was so, although we were disappointed that Mr. Nehru had so far lacked the courage to establish normal relations with us. Mr. Malik said that this was indeed strange, since Nehru had possessed "the courage to resist very strong pressures against the independence of Indian foreign policy." I said that there were no conflicts and there were important affinities and similarities between the Indian and Israel approach to the international situation. To this he nodded assent. He revealed that Ambassador Gross of the United States had tentatively raised with him the question of amending the Charter to make India a permanent member of the Security Council after its independence had lasted at least a few more years. To this Mr. Malik had replied that he hoped that India "would indeed remain as independent as at present for the next few years."

With the Jerusalem question no longer standing between us, this conversation, both in tone and in content, was reminiscent of the days of our most intimate cooperation with the U.S.S.R. in the United Nations on our own affairs. For me the new element was his frank impression that Israel commanded power and influence in international affairs, chiefly as a result of its connections in the United States. However, in estimating the effects of

7. ארנסט א. גרוס, חבר משלחת ארצות־הברית לאו"ם.

its new Jerusalem policy on the general relations between Israel and the U.S.S.R., it should be borne in mind that amongst Soviet diplomats Mr. Malik has always been most prominent in his cordial attitude towards us. He was the first to request us not to allow the Jerusalem episode in the last Assembly to be regarded as a major turning-point in Soviet–Israel relations.

What I have not been able to convey in this otherwise fairly full record is a definite undercurrent of hostility which he expressed towards the Arab League, and of particular mistrust towards Egypt. It is possible that the U.S.S.R. has observed a greater rapprochement between Cairo and the Western Powers and is not averse to seeking revenge.

On my way out he said that he had seen with admiration a film called "Song of the Negev" which had impressed him deeply. He hastened to add that he had visited the Stenley Cinema on Eighth Avenue for the purpose of seeing a Russian film, to which the "Song of the Negev" was attached as an additional item.

A.S. Eban

209

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. PT21. נשלח Sent 23.4; התקבל Recd 24.4
נוסח נכנס: Inc.: 130.09/2344/6

Paris, 22 April 1950

Opened two hours talk Palmer, Barco, by citing Arab reply Cairo as Bois[anger] conveyed Kahany,[1] adding this outright rejection Conciliation Commission proposals. *Memisrael* [Government of Israel] convinced and had evidence Arab states intend continue evade peace negotiations while trying manoeuvre us uncomfortable position using Conciliation Commission as cover. Only unconditional acceptance negotiate directly final settlement all outstanding questions can be regarded by us test Arab sincerity achieve peace. Then gave latest on Abdallah.[2]

Their replies: (1) Admit Cairo reply tantamount rejection because of conditions. (2) Negotiations be conducted only on basis present situation, "November 47 is dead and finished". (3) Strongly urge we give our unconditional, unequivocal, approval Conciliation Commission memo which would enable them "lend us greatest assistance and give them ammunition

209

1. מס' 197.
2. ראה מס' 195 והערה 5 שם.

smoke Arabs out" clearly indicating they refuse peace. Replied in light alarming discrepancy our repeated declarations desire peace and Arab stubborn refusal, Arabs would misinterpret an unqualified reply as weakness. Moreover, mediation must be clearly defined and only acceptable in form they explained last meeting.

Their reply: (1) Understand validity first argument but believe by acceptance we could score important points. (2) Agreed I inform you officially their following definition mediation, from which they will not budge: "mediation is act as harmonizing agent between opponents, trying bring about friendly relations, intervention between two parties usually with their consent." They assure will not permit Conciliation Commission advance own proposals. (3) U.S.A. gives still first priority Transjordan negotiations and therefore ready give parties any assistance through Conciliation Commission conducive to success. Thus no necessity hurry our reply memo before resumption Transjordan talks. They understand Abdallah wishes present arrangement through Conciliation Commission.

Returning to Arab manoeuvre I challenged them Conciliation Commission should no longer tolerate be used smoke-screen behind which Arabs can hatch undisturbed their evil designs. Therefore we believe best publish their Cairo reply. They answered since expecting written reply Conciliation Commission unable publish but agree we publish without reference Conciliation Commission opening "*Memisrael* understands" and adding our comments. Thus enabling us exclude polemics controversy, our reply Conciliation Commission. Expressed hope we continue cooperate Conciliation Commission, Mun'im already arrived. Replied we don't boycott U.N. organs, wish cooperate Conciliation Commission but must make best use available manpower. If genuine talks materialize, we will be adequately represented. They hope I will return, *el yishmereini* [God forbid]. Suggest I use press conference New York for making public Arab reply and denouncing it. Please advise. Cabling from New York suggestions for reply memo after consultation Abba [Aubrey Eban].[3]

Rafael

3. ראה מס' 214.

210

מחלקת ארצות־הברית אל א. אילת (ואשינגטון)
United States Division to E. Elath (Washington)

מברק מוצפן IWA93
נוסח יוצא: 130.09/2308/5

תל אביב, 24 באפריל 1950

מסקנתנו מקריאת צרור מברקיך האחרונים[1] בעניין הנשק היא שאין הכלב קבור בעניין מסירת ידיעות על כוחותינו. מקור התביעה לידיעות אינו יכול להיות צבאי כי ודאי יש בידיהם כל מה שדרוש להם. לו התביעה היתה מדינית, כלומר הבאתנו לידי הכרזה על הזדהות עמהם, הרי חוזר הייר ואומר שאין מטילים דופי בעמדתנו הבינלאומית.[2] מסתבר שהסיבה היא מדינית כללית לגבי המזרח התיכון בינם לבין האנגלים וכי פעולתנו צריכה להתרכז: (א) בהפעלת דעת־הקהל בארצות־הברית ובאנגליה; (ב) בהסברה שאין אנו תוקפנים; (ג) בהסברת יחסי הכוחות בינינו לבין מדינות ערב; (ד) בהסברת האווילות במדיניות הבריטית באיזור ובהיגררות של האמריקנים אחריהם.

ממילא לא שמענו מעולם מהם דבר רשמי בעניין ובמידה שדובר אתם אנו מחכים כרגע לתשובה ל"תכנית ריילי".[3] ייתכן ולא תהיה כלל תשובה ואנו מציעים להפסיק לדבר על נקודה זו בעניין הנשק גם פה, גם אצלכם. הודיעו נא לאבידור ולמנור.[4]
אה"ב

211

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

מברק מוצפן Coded Tel. W965. התקבל Recd 27.4
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2207/7

[Washington], 26 April 1950

Most Secret

Niles today informed me National Security Council April 22nd considered our application arms. Prior meeting Acheson discussed matter with President who later told Niles he and Acheson agreed Israel must be treated with "consideration and fairness". Niles reliably informed Pentagon's views rejected promptly in meeting by Acheson as unsatisfactory. If attitude military members Council would prevail practically none of our requests would

210
1. ראה מס' 177, 192, 200.
2. ראה מס' 204.
3. השווה מס' 234.
4. ראה מס' 212.

be accepted. Pentagon's arguments were: (1) arms be granted only to countries forming part U.S.A. global defence; (2) relatively limited amount weapons available presently and they needed Western Europe; (3) British attitude negative on arms grant Israel.

Niles met yesterday Johnson who said State Department delaying decision our application but Niles absolutely certain Johnson source difficulties, delay. Niles suggested to Feinberg he press Johnson for more favourable attitude.

After Acheson's rejection Pentagon's proposals matter returned for reexamination to Defense and State Departments. Niles confident that since both President, Acheson, sympathetic we shall get most items our list. Generally Department's views on U.S.A. assistance to neutral countries more sympathetic than Pentagon's. In Niles words Acheson's problem is how secure more friends for U.S.A. in Cold War, while Pentagon desires definite military commitments case war. Niles warned me that though State Department final authority foreign policy, both President, Acheson, morally handicapped overrule military, which daily becoming more influential in both domestic, foreign, affairs. He said this in connection Hare's remarks on Department's attitude our neutrality, as reported mine W95[2].[1] Department's attitude similar regarding India, Indonesia and some other countries but is being severely criticized by Pentagon causing constant friction Acheson–Johnson. Niles suggested we be realistic and increase our contacts Pentagon. He believes our application will be debated at least once more, probably during next few weeks, National Security Council prior final settlement.

I asked interview President, present him album photos Martha Truman recreation room. This enabling me touch on our problems without giving interview political character, which would cause usual suspicion, resentment State Department. Expect interview next week. Cable instructions.

Elath

211

1. ראה מס' 204.

212

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 28.4 התקבל ;Sent 27.4 נשלח .Coded Tel. W966 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/7 :נוסח יוצא

[Washington], 26 April 1950

Most Secret

Your IWA93.[1] Consider your analysis simplification situation by overlooking variety factors operating U.S.A. foreign policy. Despite importance Hare's statement, which apparently correct expression Department's current attitude, their position inclusive view fluid conditions Cold War and growing influence military.

Niles information, as reported my W965,[2] strongly supported by elaborate analysis situation today by Hilldring[3] to Memi [Meir de Shalit].[4] Hilldring stressed importance comprehensive approach U.S.A. foreign policy taking account both political, military, angles as otherwise conclusions one-sided and deceptive. He added vital we develop previously entirely neglected contacts Pentagon various levels. If remain passive, we may find at crucial moments opposition military unsurmountable. I believe Pentagon's opposition will also strengthen our opponents State Department, which despite important differences British policy Middle East described by Hare basically identical in objectives and strongly influenced by Foreign Office decisions. Suggest we avoid monistic rigid interpretations even most authoritative statements and keep proper perspective general developments, trends, U.S.A. foreign policy which not covered Hare's statement. Fully agree your proposals field public relations but unless accompanied by elaborated program, direct action on U.S.A. Government, especially State, Defense, Departments, see small chance get their active support.

Elath

212

1. מס' 210.
2. מס' 211.
3. ג'ון ה. הילדרינג, לשעבר (1946–1947) עוזר מזכיר המדינה לענייני השטחים הכבושים באירופה וחבר משלחת ארצות־הברית למושב השני של עצרת האו"ם, 1947.
4. מאיר שליט (דה שליט), עוזר לנספח לעיתונות בשגרירות ישראל בוואשינגטון.

213

שיחת ר. שילוח ומ. דיין עם המלך עבדאללה
(בעמאן, ב־27 באפריל 1950)
Meeting: R. Shiloah and M. Dayan – King Abdallah
(Amman, 27 April 1950)

דיך־וחשבון: 93.03/3043/13

כמוס

בישיבה האחרונה שנתקיימה בשונה לפני הבחירות ולפני מושב הליגה (7 במארס 1950)[1] הוסכם בין נציגי ישראל והמלך שמיד לאחר הבחירות והקמת הממשלה החדשה יחודש המגע לשם סיום המשא־ומתן וחתימת ההסכם. כן הוסכם שבמשך ההפסקה ישתדלו שני הצדדים לקיים מגע איש עם רעהו.

במשך כל השבועות האלה קויים המגע כמוסכם, ובצורות שונות חזר המלך והבטיח כי עודנו תקיף בהחלטתו לבצע את המשימה שהחל בה. לפני כעשרה ימים העביר אלינו ידיעה כי ברעתו להזמין את נציגי ישראל לפגישה אישית אתו לשם קביעת פרטי המשך המשא־ומתן. באותם הזדמנות גם הודיע לנו שבדעתו לנצל את הצעת ועדת הפיוס האחרונה[2] ככיסוי והסוואה למשא־ומתן הישיר בינינו. מאידך, הגיעו אלינו בעקיפין ידיעות כי הוא מתכונן לתבוע מאתנו ויתורים נוספים כדי להקל עליו את מלאכת שכנוע אנשי ממשלתו לקראת חידוש המשא־ומתן. על־מנת להחיש את הבירור ובייחוד לאור ההכרזה הירדנית על סיפוח החלק הערבי של ארץ־ישראל[3] ביקשנו להחיש את הפגישה האישית אתו. הפגישה התקיימה ביום ג׳, 27.4.50 בערב, ברבת־עמון בביתו של זובא[ט]י, אחד ממקורביו הנאמנים של המלך. מצד ישראל: ר[אובן] ש[ילוח] ומ[שה] ד[יין].

המלך נקט הפעם אמצעי זהירות והסוואה מיוחדים, ובדרכו מארמונו לארמון אשתו סר גם לבית זובא[ט]י לשתות כוס תה; נוכח בשיחה גם עבדול ע׳ני אל־כרמי. המלך נראה מעודד וצוהל. סיפר כי הבחירות הנחילו לו ניצחון גדול וכי רק בודדים בבית־הנבחרים ובסינט עלולים להתנגד לדעתו.[4] הוא סייר בימים האחרונים בכל איזורי מדינתו ומצא בכל מקום תמיכה ועידוד לשאיפתו להסדר עם ישראל. בכל מאמציו להסדר אתנו מצא שהעם תומך בו ורק ה״פוליטיקאים״ עמדו לו למכשול. צרותיו בעבר היו עם ממשלתו וכמובן גם עם צריו ואויביו בליגה. הממשלה כיום טובה מזו שהתפטרה, אם גם היא אינה אמיצת־לב כמוהו. בדרך כלל הוא סבור שהוא המושל הנועז האחד בכל המזרח התיכון, והוא מודה לאל כי עד עתה היה בעזרו בכול. בוודאי שמענו על ההתקפות החריפות נגדו מצד מדינות הליגה הערבית.[5] הם גם מאיימים עליו בסנקציות ולא רק בשל הסיפוח, אלא בעיקר בשל רצונו לשלום. איננו מאמין שיבצעו את איומיהם, אין להם העוז והגבורה הדרושים, אולם הוא סומך הרבה על ידידותו אתנו ומקווה כי נעמוד לימינו אם ינסו להתנכל לו; בייחוד הוא מקווה שנעזור לו במלחמתו הכלכלית, באם יגיעו הדברים

213

1. ראה מס׳ 130.
2. מס׳ 157.
3. ראה הערת־עורך, עמ׳ 285–286.
4. ראה מס׳ 195 והערה 5 שם.
5. ראה מס׳ 162 והערה 1 שם.

לכך. את דברי פתיחתו סיים בהדגשת עמידתו האיתנה בעניין ההסכם אתנו. ביקש שלא נאמין לשמועות שווא כאילו חזר בו. נציגינו הודו למלך על דבריו, בירכוהו על נצחונו בבחירות ועל עמידתו האיתנה נגד הליגה, אולם ביקשו רשות להביע בפניו גלויות את יחס ממשלת ישראל לצעדו האחרון, דהיינו – החלטת בית־הנבחרים הירדני על סיפוח החלק הערבי של ארץ־ישראל. אין ממשלת ישראל יכולה להתייחס בשוויון־נפש לצעד זה. כפי שכבר הכרזנו בהודעה רשמית, אנו רואים בכך מעשה חד־צדדי, שאינו יכול לחייבנו. יחסנו לסיפוח יהא תלוי במידה רבה באופי ההסכם שיושג בינינו לבין ממשלת הירדן. בשום פנים אין אנו יכולים להפריד בין בעיית ההסכם לבין בעיית הסיפוח. הא בהא תליא. שמחנו לשמוע כי המלך נאמן לעמדתו ואיתן ברצונו להחיש חתימת ההסכם, אולם אנו רוצים לדעת דברים יותר ברורים לגבי קצב המשך המשא־ומתן ותוכנו. הגיעו אלינו שמועות, כי אחדים משרי הממשלה החדשה, ביניהם ראש הממשלה ושר החוץ, היתנו את כניסתם לממשלה באי־חתימת הסכם נפרד עם ישראל. כן הגיעו אלינו שמועות שהמלך עצמו חוזר בו כנראה מסעיפים שונים שהוסכם עליהם ונחתם בראשי־תיבות. נשמח מאוד אם נוכל להביא לממשלתנו תשובות ברורות על השאלות והספקות שהתעוררו.

המלך הכחיש נמרצות את השמועות בדבר ראש הממשלה ושר החוץ וציין, כי הם מהתומכים הנאמנים של שאיפותיו ותכניותיו. אשר לעמדתו הוא – לא חל ולא יחול בה כל שינוי. הוא עומד על כל תג ותג של הנוסח שהוא עצמו חיבר והכתיב. יתר על כן – מאז שיחותיו אתנו התגבשה אצלו יותר ויותר ההכרה שאין דרך אלא בהסכם ובעיקר אין דרך אחרת לפתור את שאלת הפליטים. בעניין זה הוא תקיף בהחלטתו שלא להרשות לאיש מהפליטים לחזור למדינת ישראל. לכן הוא מייחס חשיבות מרובה לסעיף הפיצויים לבעלי הרכוש וכו', על־מנת לחסל אחת ולתמיד את הגורמים העלולים למשוך את לב הפליטים לחזור לישראל.

ברצונו לנצל הזדמנות זו ולמסור כי אחת החליט ולא יחזור בו – לעזוב את הליגה. אינו יודע מתי יבוא האות. הכול תלוי בשיקולים טכסיסיים ובהתנהגות הליגה. אך בלבו גמר אומר ומזה נוכל להבין כמה דרושה לו ההסכמה אתנו. הוא הוסיף ואמר כי באותו בוקר ביקר אצלו סר אלכס (קירקברייד)[6] ועודד אותו בשם ממשלתו להמשיך במשא־ומתן ולהביאו לסיום מוצלח. סר אלכס גם יעץ לו להכשיר הקרקע בקרב ממשלתו על־מנת שבהתחדש המשא־ומתן אפשר יהיה להביאו לסיום מהיר בלי הפסקות. על־כן דרוש לו זמן־מה "לרכוב" על הממשלה. "אינך יכול להוליך את הסוס לפני שתשים עליו אוכף ורסן ותרכב עליו." הוא גם מארגן את כוחותיו בפרלמנט ובמדינה. אינו יכול להודיענו לעת־עתה על תאריך מדויק של התחלת השיחות. לפי הערכתו – 10 ימים.

בשבוע הבא יתחיל במשא־ומתן עם ממשלתו על קביעת משלחת להנהלת השיחות אתנו, וברגע שייגמרו הבירורים אתם, דבר העלול להימשך שבוע ימים, יודיע לנו על המועד המדויק לחידוש השיחות.

בתשובה לתביעת נציגינו לקבוע תאריכים יותר מסוימים השיב בצחוק, "אין לכם כל צורך לעמוד עלי עם שוט מונף לשם לחץ עלי. אני בעצמי השוט המונף עלי. רצוני בשלום לא קטן משלכם. זה היה רצוני גם כשאיש מבני עמי לא תמך בי. תמך בי רק אללה ובעזרתו הצלחתי. היום רבו האנשים והכוחות אשר ילכו אתי במשימה זו."

6. סיר אלק קירקברייד, ציר בריטניה בירדן.

בהמשך הדברים הזכיר המלך כי הגיעו ידיעות סודיות שחוגים סוריים ומצריים זוממים לרצחו נפש, אולם הוא בוטח בצדקתו ולא יירתע.

בסוף השיחה עורר מ[שה] ד[יין] שאלת התערערות הביטחון בדרום וריבוי ההתנגשויות בינינו לבין ירדנים הבאים לגבולנו לרעות את עדריהם ולקצור שדות אשר בגבולנו. מ[שה] ד[יין] כאחראי לפיקוד הדרום נאלץ מטעמי ביטחון להגיב נמרצות כפעם בפעם. הוא חושש שעם התקרב עונת הקציר עלולות ההתנגשויות להתרבות ומי יודע אם המופתאים לא ינצלו זאת למטרותיהם. מ[שה] ד[יין] הציע כי המלך ימנה איש מוסמך לבוא אתו בדברים כדי להגיע להסכם מקומי בכל הנקודות האלה.

המלך השיב כי כל עוד מ[שה] ד[יין] אחראי לבטחון הדרום הוא סמוך ובטוח כי כוונותיו תהיינה כוונות שלום. הוא מבין שכאיש צבא הוא חייב כפעם בפעם לפעול נמרצות ומקבל ברצון ההצעה למנות נציג מוסמך למשא־ומתן עם מ[שה] ד[יין] ומבטיח לתמוך ככל האפשר בהצעות דיין ויודיע תוך ימים ספורים שם נציגו. כן חזר והבטיח להודיענו בהקדם על הרכב משלחתו למשא־ומתן בינינו ועל מקום ומועד הפגישה הבאה.

214

א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת
A. Eban and G. Rafael to M. Sharett

Recd 28.4 התקבל .Coded Tel. X79 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/9 :נוסח יוצא

New York, 27 April 1950

Reference PT21[1] and my X58.[2] After consultation suggest following procedure: (1) Early action your end or here, or both, to expose Arab reply Conciliation Commission on lines your Y755[3] stressing they have rejected Conciliation Commission proposal and for all purposes are maintaining refusal talk peace. (2) We send official reply Conciliation Commission memo March 29 without any reference Arab reply or attitude. Our reply should state: (a) Acknowledge receipt Conciliation Commission memo, appreciate their efforts bring parties together etc. (b) Israel willing negotiate any state announcing readiness conclude final settlement all outstanding questions with view establishment permanent peace. (c) We don't require concessions or undertakings in advance such negotiations, it being understood any party having claims will be entitled put them forward during negotiations. (d) We would negotiate peace either directly or with Conciliation Commission participation as proposed on understanding that princi-

214

1. מס' 209.
2. מס' 190.
3. מברק שרת אל המשלחת באו"ם, 21.4.1950, המעביר את תשובת הערבים להצעות ועדת הפיוס — מס' 197 (המברק בתיק 93.01/2207/7).

pals in negotiation would be Israel and Arab delegations, while role of Conciliation Commission would be to act as harmonizing agent between parties with view to induce friendly atmosphere and extend good offices to parties with their consent. We understand from oral assurances our representatives to Palestine Conciliation Commission that this is manner in which Conciliation Commission regards its own functions. (e) Will Conciliation Commission please inform us which Arab state or states ready negotiate accordance (a) above, whereupon shall communicate names our delegation.

We both agree preferable separate this answer entirely from exposing Arab reply both for formal correctness for sake of record and for public effects. Please cable.

Eban, Rafael

215

שיחת ו. איתן – סיר אלכסנדר נוקס הלם
(בתל אביב, ב־27 באפריל 1950)
Meeting: W. Eytan – Sir Alexander Knox Helm
(Tel Aviv, 27 April 1950)

העתק: Copy: 130.02/2412/26

Sir [Alexander] Knox Helm asked for an appointment with the Foreign Minister but when told he was away in Jerusalem he called on Mr. Eytan. Mr. Comay was present. He handed Mr. Eytan two documents – Note No. 57, addressed to the Foreign Minister by himself, communicating *de jure* recognition,[1] and also a copy of the statement about Jordan and Israel which was to be made in the House of Commons at 1430 hours G.M.T. (1730 hours Israel time).[2] It was agreed that the latter statement should be kept strictly confidential until the time of delivery in London. It has since been published. A copy of the Note to Mr. Sharett is attached hereto.

Six Knox said he wished verbally to emphasize the following points:

(a) This was intended to be a realistic approach to a complex situation.

(b) The simultaneous recognition shows an intention to promote the establishment of conditions most favourable for reaching final settlement between Israel and Jordan.

(c) Recognition of the union demonstrates that His Majesty's Government does not support the Arab League's recent resolution.

(d) The passage about military bases arose out of the assurances

215

1. מס' 216.
2. בתיק 130.02/2457/1.

requested some time ago by the Israel Government.[3] The question had then arisen about how this assurance could be made public. It had been decided that it would be appropriate to do so in this context.

Mr. Eytan assured Sir Knox that the recognition would be greeted with satisfaction by the Israel Government. He would have to reserve any comment on the other points in these documents until we had an opportunity of studying them.

He took this opportunity of handing Sir Knox a letter asking for His Majesty's Government's agreement for a new Minister to London. He also acquainted Sir Knox with the latest situation regarding contact between Israel and Jordan,[4] and Sir Knox took some notes about this. In this connection, Mr. Eytan mentioned that Shiloah was taking a short rest by sailing on the Israel ship "Ethrog". The boat would discharge at either Antwerp or London and Shiloah would fly back immediately. If he did therefore pass through London, no significance should be attached to that fact.

216

סיר אלכסנדר נוקס הלם אל מ. שרת
Sir Alexander Knox Helm to M. Sharett

Orig.: 130.13/2586/14 :מקור

Tel Aviv, 27 April 1950

Your Excellency,

I am very pleased to communicate to Your Excellency the *de jure* recognition of the State of Israel by His Majesty's Government in the United Kingdom.[1]

2. In making this communication I wish to add the following explanations:

His Majesty's Government note that the territory administered by the State of Israel is at present bounded by the lines laid down in the armistice agreements concluded between her and Egypt, Jordan, Lebanon and Syria respectively and that determination of the frontiers of the State of Israel consequently awaits a final settlement between her and neighbouring States. Pending such a settlement His Majesty's Government do not regard the present frontiers of Israel as definitive.

His Majesty's Government have also noted that the territory at present

3. מתייחס לפסקה בהודעת ממשלת בריטניה בפרלמנט לפיה אין לממשלת בריטניה כוונה להקים בסיסים צבאיים בשטחי ארץ־ישראל שסופחו לירדן.
4. ראה מס' 213.

216
1. ראה מס' 215.

administered by the State of Israel includes a portion of the area of Jerusalem defined in the Resolution of the General Assembly of the United Nations of December 9th, 1949. Pending a final determination of the status of this area His Majesty's Government do not recognise Israel sovereignty over any part of it. They will continue to recognise that the State of Israel exercises *de facto* authority in the part occupied by her unless or until the United Nations shall have established effective authority there.

3. I look forward to the strengthening of friendly relations between His Majesty's Government and the Government of Israel and to the final settlement of all questions outstanding between the State of Israel and her neighbours.

I avail myself of this opportunity to renew to Your Excellency the assurance of my highest consideration.[2]

A.K. Helm

217

מ. ששון אל א. ששון (אנקרה)
M. Sasson to E. Sasson (Ankara)

העתק: 130.15/2568/1

תל אביב, 1 במאי 1950

רוב שלומות,

אין ביכולתי לשלוח הפעם את מכתבי בדפוס היות וקיבלנו במאוחר הודעה על מועד טיסת האווירון אליכם, ואתכם הסליחה. מאותה הסיבה אינני שולח העתק ממכתבי לטוביה [ארזי][1] כך שלאחר הקריאה אנא העבירוהו אליו לעיון.

רצוף למכתבי זה נספחים מספר.[2] שניים מהם הנם דו"חות מפגישותי עם "היוגב".[3] דו"חות אלה יעמידו אתכם על יחסינו עם ממלכת הירדן, עד הפגישה האחרונה של שילוח עם המלך. מתוך ההנחה שתעיינו לראשונה בנספחים אלה אני מרשה לעצמי להמשיך ולהרצות בפניכם את התפתחות העניינים האחרונה בינינו לבין הירדן.

מיד לאחר הכרזת ממלכת ירדן על הסיפוח נקרא שילוח לפגישה אישית עם עבדאללה. שילוח ודיין נסעו בליל יום השלישי 26.4 לעמאן וחזרו לפנות בוקר.[4] באופן בלתי־רשמי זירזנו את ההזמנה באמצעות "היוגב". הסברנו שמאחר שבפגישה האחרונה

2. ראה מס' 218.

217
1. טוביה ארזי, יועץ לענייני עיתונות ומסחר בצירות ישראל בטורקיה, האחראי על הקונסוליה הישראלית בקושטא.
2. הנספחים לא נמצאו.
3. עבד אל־גני אל־כרמי ("היוגב"), מאנשי חצרו של המלך עבדאללה.
4. ראה מס' 213.

הצהיר המלך שהוא אשר יזמיננו "אין זה יפה שאנו נפנה אליו ונבקש 'מועד'". היוגב סיפר את הדבר "באופן בלתי־רשמי" למלך אשר ציווה להזמינם מיד. לפי בקשתנו לא היו נוכחים בפגישה אלא המלך ומתרגמו הנאמן "היוגב".

השיחה היתה לבבית ביותר, המלך הכריז שאין הוא כועס כלל על כך שישראל הכריזה שאין היא מכירה בסיפוח, הוא מבין יפה עמדת ישראל וזוהי זכותה המלאה לנהוג כפי שנהגה. המלך הצהיר שהוא מוכן להמשיך במשא־ומתן באותה הצורה ועל אותו הבסיס עליהם דיברו בפגישתם האחרונה. אולם, הוסיף, היה רצוי לתת לו זמן קצר ביותר כדי להשתלט יפה על הממשלה. אין הוא חושש כלל מבית־הנבחרים, ולא־כל־שכן מהסינט אשר הולכים עמו לאורך כל הקו. אמנם ישנה אופוזיציה קטנה אך היא מיעוט הבטל בשישים.

שילוח סיפר שעומד הוא לצאת את הארץ לחופשה קלה והמלך קבע: צא לחופשה ומיד לאחר שובך נתכנס ונמשיך בעבודה. אמור כמה זמן דרוש לך. משקבע שילוח שבועיים של הפסקה נאות מיד המלך והודיע ששבועיים אלה יספיקו לו כדי להבטיח את תמיכת הממשלה.

הדים שהגיעו לאחר פגישה זו, מהיוגב, מוסרים שהמלך היה מרוצה ביותר מהפגישה.

שכחתי לציין שבאותה פגישה הודיע המלך שעם חידוש השיחות ייעשה הדבר בקצב מזורז כדי לגמור את המלאכה במהירות ("נתכנס ערב ערב ובמשך חמש ישיבות נגמור את העניין").

לאחר פגישה זו הסתכמה אצלנו התמונה הבאה:

(א) המלך עומד בדיבורו וכן הוא כנה ברצונו לסיים.

(ב) האופוזיציה בפרלמנט, אם כי עלולה לעשות קשיים, היא נמצאת במיעוט, מה גם שכנראה שכל העניין לא יובא בפניה.

(ג) אין הוא בטוח כלל וכלל בתמיכת ממשלתו בעניין ההסדר עמנו וייתכן מאוד שאלה ילחצו עליו לבקש מאתנו ויתורים הבולטים לעין הציבור, ברוחב־לב וכו'.

כאן כדאי היה לאמר כמה מלים על הסיפוח:

לאחר נאום הכתר שנישא בפי ראש הממשלה פתח שר החוץ את ישיבת בית־הנבחרים בהצעה על הסיפוח. עבדאללה רימאווי הציע לדחות את ההחלטה למחרת היום. אחרים התנגדו וביקשו להחליט מיד. היו כאלה שביקשו "להרכיב ועדה ולדון על העניין". ראש הסינט הציע כתכסיס שכל שני הבתים יגשו למלך ויודיעו לו על החלטת הבתים לסיפוח. נתגלע ריב, עבדאללה רימאווי, חיירי, נאסר ועוד שניים מהגדה המזרחית עזבו את הישיבה, כאמל עריקאת יצא והחזיר את הנעלבים והוסכם לעלות למלך אחרי־הצהריים. משהגיעו למלך ואמרו לו שיש החלטה על הסיפוח הודיע שאין הוא מאשר את ההחלטה אלא־אם־כן תתקבל ההחלטה פה־אחד. ומיד החל לקרוא בשם כל איש ואיש, כמורה בכתתו, והאיש היה חייב לאמר – "מסכים" או "מתנגד" או "נמנע". על־ידי כך הוא העמיד את כל אותה הקבוצה אשר רצתה לתלות את הסיפוח בתיקון קונסטיטוציוני מיד במצב עדין. כולם כאחד הודיעו מבלי הסתייגות את הסכמתם וכך נתקבלה ההחלטה פה־אחד.

ביום השישי פגשתי שוב את היוגב, סיפר על כך שהמלך עדיין אינו משוכנע שהממשלה כולה תלך עמו. הוא בטוח [ב]ראגב נשאשיבי, בפלאח אל־מדארחה, סעיד עלא אלדין ואנסטאס חנניה. אין הוא יודע מהי עמדת שאר החבריה. כן הודיעני שביום השני, היינו היום, רוצה המלך לשלוח אלינו "נוט ורבאל" בה הוא יציין מה עומד הוא לעשות כדי לשכנע את הממשלה.

היום פגשתי את היוגב כדי לקבל את ה"נוט ורבאל" אולם הופתעתי כאשר נמסרה לי נוֹטָה אשר תוכנה אחר לגמרי.

רצוף להלן העתק מה"נוֹט ורבאל" שנמסרה לי היום; ה"נוטה" כתובה בצורת מכתב של עבד אל־גני אל־כרמי, כתובה בכתב־ידו של עבד אל־גני, וחתומה על־ידי המלך.[5]

לפחות כמה דברים, לדעתי, ברורים מתזכיר זה:

(א) מופיעות דרישות נוספות ובמיוחד הרעיון החדש של ויתור על "עקבה", רעיון שהובע בפני קווימפר ופישר לא אחת. חששנו – נתקיים.

(ב) כנראה שיש כאן יד בריטית.

(ג) כנראה שבמקום ללחוץ על הממשלה לחצה הממשלה עליו ותלתה את הסכמתה בדרישות בולטות יותר.

הנוֹטָה עצמה כתובה בלשון דיפלומטית ביותר ומשתמעת להרבה פנים. משהקריא היוגב לפני את התזכיר העמדתי פנים זועפות. ניתחתי את הליקויים שבה, הצבעתי על כמה וכמה אבסורדים, ואמרתי שבזה אנו נסוגים כמה חודשים אחורנית.

היוגב הציע מוצא: הוא ימסור למלך שהוא לא הראה לי את הנוֹטָה, והוא מקבל על אחריותו את כל התוצאות והוא משוכנע שיצליח להשפיע על המלך לסגת מרעיונו החדש בעניין "עקבה".

הסכמתי לסידור הבא: הוא ימסור שהוא הקריא לפני את התזכיר אך ביקשני, בקשת ידיד וחבר, שלא להביאה בפני השר והממשלה, היות ואין הוא מוסר לי אותה באופן רשמי, רק מתוך חברות הקריא לי אותה ובאופן רשמי לא קיבלנו דבר, האחריות עליו והוא ישפיע על המלך לסגת.

בזה הרווחתי כמה דברים:

(א) ינסה היוגב ואולי יצליח.

(ב) אם בכל־זאת ירצה המלך לעמוד על דרישותיו החדשות ויחזיר את הנוֹטָה אלינו או יציע את דרישותיו בפגישה הבאה ובזה נרוויח זמן.

(ג) נפעיל עליו בינתיים לחץ באמצעות עיתונות, ואולי גם באמצעים אחרים.

החסרון שבצעד זה אשר עשיתי הוא שהמלך עלול יהיה להטיל בספק את אמונו ביוגב. על־אף זאת החלטתי ופעלתי לפי הנזכר לעיל.

ייתכן שאזמין את הרופא[6] לפגישה ואשמע ממנו משהו יותר ברור ומוסמך, [.....];[7] נודה לך אם תבריק את דעתך על [ה]"נוֹט ורבאל" ועל דרך פעולתנו.

אגב שילוח באמת יצא לחופש, הוא נסע על סיפון אניית הדר ישראלית ללונדון ויחזור באותה אנייה עצמה. מגמתו – לנוח ולהיות מנותק מכול. הנסיעה על האנייה בלב־ים היתה הדרך היחידה – לפי עצת הרופא – לבודד אותו ולהבטיח שלא ייקרא פתאום למשהו דחוף...

[.....][8]

שלך,

מ.ש.

5. האיגרת לא נמצאה.
6. שאוכת עזיז אל־סאטי, רופאו ויועצו של המלך עבדאללה.
7. משפט אחד לא הודפס כאן.
8. פסקאות אחרות לא הודפסו כאן.

218

מ. שרת אל סיר אלכסנדר נוקס הלם (תל אביב)
M. Sharett to Sir Alexander Knox Helm (Tel Aviv)

Copy: 130.02/2391/22 :העתק

[Tel Aviv], 2 May 1950

Your Excellency,

I have much pleasure in acknowledging the receipt of your Note No. 57 of 27th April 1950,[1] communicating the *de jure* recognition of Israel by His Majesty's Government in the United Kingdom. This step has caused my Government deep satisfaction, and we confidently hope that it will contribute to the strengthening of good relations between the United Kingdom and Israel.

(2) My Government has taken note of the explanations contained in your communication of the attitude of the United Kingdom Government on the questions of Israel's frontiers and the status of Jerusalem.

(3) The Israel Government shares fully the view of the United Kingdom Government that the determination of definitive frontiers between Israel and the neighbouring States is a matter to be settled between Israel and those States. As the United Kingdom Government is aware, Israel is ready to enter into immediate negotiations with each of her neighbours with a view to an agreed settlement of these and all other outstanding questions between them.

(4) On the question of Jerusalem, I would take the opportunity of formulating the attitude of the Government of Israel in the following terms:

(i) The area of Jerusalem now under Israel's control – in which Israel's *de facto* authority has been formally recognised by the United Kingdom – is regarded by my Government as forming an integral part of Israel's territory and serves, indeed, as her capital.

(ii) The Government of Israel willingly concedes the world significance of the Holy Places and is anxious to cooperate in any scheme that would ensure their effective protection and accessibility under the auspices of the United Nations.

(iii) The Government of Israel is ready to negotiate a final settlement with the Hashemite Jordan Kingdom which would include the outstanding territorial questions in the Jerusalem area.

(5) The Government of Israel has taken note of the formal recognition by the United Kingdom Government of the union of the Arab part of Palestine west of the Jordan with the Hashemite Jordan Kingdom, and of the hope expressed by them that the two acts of recognition will help to create stability in the areas concerned and make a contribution towards the peace of the

218

1. ראה מס' 216.

Middle East as a whole. It is the conviction of the Israel Government that stability and peace in the Middle East require a peace settlement between Israel and each of its neighbours. The policies and actions of foreign powers in the area must be assessed by their actual contribution to such a result. In this regard the Government of Israel has already had occasion to express its misgivings concerning the apparent contradiction between the United Kingdom's declared policy and the inevitable effect of some of its actions. In the considered view of the Government of Israel the policy followed by the United Kingdom Government in supplying arms of an offensive nature to the Government of Egypt and certain other Arab Governments, without their making such supplies contingent on the conclusion of peace with Israel, while at the same time refusing such supplies to Israel because of the absence of peace between her and her neighbours, is not likely to facilitate the process of pacification in the Middle East but is liable to work in the opposite direction.

(6) The Government of Israel now notes that formal approval has been given to the annexation by the United Kingdom Government prior to the conclusion of peace between Jordan and Israel, while in a recent statement the British Foreign Secretary appeared to endorse the efforts of the Arab League to prevent any of its members from reaching an understanding with Israel on its own.[2] Under these circumstances, the Israel Government can only hope that the formal recognition of the annexation at the present stage will not impede an early settlement between Israel and Jordan.

(7) The Israel Government has already indicated that it does not consider itself bound by the annexation unilaterally proclaimed by the Jordan Parliament and that pending final settlement it regards the status of the annexed areas as an open question.

I avail myself of this opportunity to renew to Your Excellency the assurances of my highest consideration.

Moshe Sharett
Minister for Foreign Affairs

2. דבריו של שרת מוסבים על הצהרת בווין בבית הנבחרים בעניין יחסי ישראל–מדינות ערב (ראה מס' 161) ועל ידיעה עיתונאית, לפיה אמר דובר ממשלת בריטניה כי ממשלתו מתנגדת לצעדי שלום דו־צדדיים במזרח התיכון ומעדיפה הסדר בין ישראל לחזית ערבית אחידה (ראה "ג'רוזלם פוסט", 2.5.1950). ידיעה זו הוכחשה על־ידי צירות בריטניה בישראל (ראה רישום שיחת טלפון עם קומיי, 3.5.1950, 130.02/2412/26). ראה גם מס' 221.

219

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 3.5 התקבל .Coded Tel. X85 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/10 :נוסח יוצא

New York, 2 May 1950

Saw Chauvel, told him our counter-proposal though not yet definitely formulated would differ from previous proposal in:

(1) Would propose Statute not agreement. (2) Would propose U.N. representative for Holies appointed by General Assembly not accredited to any government. (3) Would suggest more direct responsabilities in Holies than previously. (4) Would still and all times insist U.N. concerned with Holies not with Jerusalem. His reaction cautious but friendly saying absence of (1) and (2) had caused them difficulty last time. Advised us attempt interest French Government directly before publication. Promised would show him our reply Trusteeship Council at earliest possible. He meantime cabling Paris for preliminary exchange. I emphasized French solitude amongst great powers in hopeless venture.[1] Fischer informed.

Eban

220

הודעה לעיתונות מטעם שגרירות ישראל בוואשינגטון
Press Release by the Israel Embassy in Washington

Copy: 93.08/366/13 :העתק

[Washington], 3 May 1950

A spokesman for the Embassy of Israel today confirmed that his Government had received no final answer to its application for licenses to purchase defensive arms in the United States. He said:

"We are naturally gravely concerned, as during the past three months since we first approached the United States Government on this matter, Arab rearmament has been moving ahead at a very rapid pace.

"In that connection it is very strange to read the alleged claims of military experts that Israel is stronger than the Arab states. While, for example, Israel has been unable to purchase a single jet plane, Egypt, during the first three months of 1950, received more than 25, bringing its total to 48, with

219

1. מאוחר יותר הודיע שוול כי קיבל תגובה חיובית מממשלתו להצעת אבן וביקש לראות את הטקסט הסופי לכשיושלם (ראה אבן אל שרת, X100, 10.5.1950, 93.01/2202/10).

another 22 ready for delivery. According to such an authoritative source as Mr. Churchill, the total number of jet planes to be sold to Egypt is 110.

"Also, during this period, although the United Kingdom is under no treaty obligation to Lebanon and Syria, it has been sending new military equipment to those countries, thus completing the ring of armaments around Israel.

"Under these circumstances we, who are surrounded by armed belligerence, find no defensive armor in the complacency of military experts who say that the Arabs will not attack us. Let the Arabs first make peace before they are given the weapons to resume their war.

"It is clear that peace in the Near East is not promoted by a one-sided policy which places powerful arms at the disposal of the states which went to war to destroy Israel, which still demand that Israel give up some of its territory, which in defiance of International Law, carry on every type of economic sanction, such as the closing of the Suez Canal, and which persist in a refusal to make peace with Israel.

"Neither equity nor peace is served by arming countries which maintain an attitude of bitter hostility, while simultaneously withholding defensive arms from the country threatened by that hostility and eager to overcome it by peaceful and good neighborly relations."

221

מ. קומיי אל מ. קדרון (לונדון)
M. Comay to M.R. Kidron (London)

Coded Tel. IL574 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/3 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 3 May 1950

Talk yesterday *Sar* [Foreign Minister], Helm, myself present; somewhat strained atmosphere. *Sar* expressed misgivings regarding: (1) arms supply giving details, (2) prospects settlement with Jordan. On latter point feared Meir [Abdallah] now stiffening price after annexation recognition. Also we uncertain whether U.K. might not now revert Arab unity line as expressed Bevin and echoed United Press report Monday, alleging Government sources London.[1] *Memisrael* [Goverment of Israel] increasingly concerned not only external security but internal trends generated arms race and deferment pacification which strengthening militant elements, also elements opposed reliance West. Opposition groups demanded Knesset debate in which Government would be on defensive.

221
.1 ראה מס' 218 והערה 2 שם.

Helm reacted vigorously saying they working for Israel–Jordan understanding notwithstanding Bevin's casual remark Arab solidarity which not policy statement. He disavowed United Press story. Denied Jordan bargaining position now strengthened; on contrary Meir now loggerheads Arab world, more anxious come to terms Israel. British no intention directly pressure League as bad tactics but recent moves clear kick in pants for League. Re jets Foreign Office denial correct as these British planes, nobody else entitled sell them. Our provocative handling whole arms issue only harming ourselves. Generally expressed resentment our captious, suspicious, attitude and deliberate stirring up trouble.[2] In evening he produced Davies[3] reply in Commons to show bona fides Jordan settlement. Helm presumably reporting in irritable vein. Told him today *Sar* who Jerusalem somewhat reassured Davies reply on particular point United Press cable but general apprehensions remain. For your personal information Meir reviving Aqaba claim.

Comay

222

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 5.5 התקבל .Coded Tel. W3 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

Washington, 4 May 1950

Keren, Avidor, Shalit, Manor, myself, yesterday reviewed situation. All agreed your IWA93[1] indicates your unaware seriousness recent developments U.S.A. foreign policy and implications Israel. Attitude of "business as usual" bound produce dangerous results. Our proposals for action not implying either special declarations change neutrality or political military treaties U.S.A. U.S.A. Government never demanded these or similar actions from us. Moreover my strong feeling such overtures would be politely discouraged at least presently by State Department for following reasons already referred to previously: (1) U.S.A. Government not ready enter any new commitments Mideast requiring additional expenditure; (2) desires avoid antagonize Arabs by changing political balance area our favour.

What required our part for enlisting firmer support from U.S.A. Government and public is carefully elaborating coordinated action on following

2. דין־וחשבון מלא מהשיחה בתיק 93.04/36/12.
3. ארנסט דייוויס, סגן שר החוץ של בריטניה.

222

1. מס' 210.

lines: (1) Acts indicating Israel–U.S.A. friendship and cooperation such as treaty presently under discussion, U.S.A. educational, other, missions to Israel, U.S.A. visits representative groups from Israel as goodwill delegations etc. (2) Increase personal contacts and systematic enlightenment Government departments especially Pentagon. (3) Utilizing suitable opportunities for more direct cooperation U.S.A. Government order strengthen our relations various agencies and influential individuals, (4) Coming Congressional elections require further increase political work Zionist bodies entire country with special emphasis press, radio. (5) If and when pressed by U.S.A. Government for concession[s] as condition their acceding our demands, we judge each case own merits evaluating pros and cons in light our vital urgent needs and not by rigid concepts neutrality which relative anyway.

Only dynamic, pragmatic, approach problem will enable us preserve desirable level our relations with U.S.A. general public, Jewish community and Government. No guarantee above proposals sufficient tomorrow, but yesterday's methods already obsolete. My opinion if we ignore general trends U.S.A. foreign policy and its effects Israel and limit ourselves superficial approach, danger exists we will fail notice invisible signs dangers deterioration our relations U.S.A.

For more detailed discussion this vital subject we suggest Kollek come U.S.A. enabling him conduct action with better knowledge problems, facts, upon return.[2]

Elath

2. שרת דחה את הביקורת על מחלקת ארצות־הברית שהשתמעה ממברק זה והטעים כי במשרד החוץ ערים לחומרת המצב: הוא אישר את כל הצעות הפעולה שנמנו במברק אך ביקש לגבי סעיפים (3) ו־(5) שיובאו בפניו הצעות יותר קונקרטיות. (ראה מברק שרת אל אילת, IW641, 7.5.1950, 130.09/2308/12.)

223

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Coded Tel. W5 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/10 נוסח יוצא:

[Washington], 4 May 1950

Agreed meeting Keren, Lourie, Lipsky,[1] Browdy,[2] myself, AZC [American Zionist Council][3] increase activities Capitol Hill. On AZC initiative thirty Congressmen both parties today wrote Acheson requesting him deal armament problem with Bevin for cessation supply arms by U.K. to Arabs "until peace treaties consummated with Israel".[4]

Elath

224

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW639 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 5 May 1950

Further our 635.[1] *Sar* [Foreign Minister] saw Mc[Donald] 4th. Following summary *Aide-Mémoire* handed Mc[Donald] course conversation:[2] referring to Elath's letter Acheson February 13,[3] reiterates supply war material Arabs threat peace Middle East and states that quantity, nature, rearmament negatives possibility legitimate defensive requirements. Mentions we unreceived direct reply our request U.S. use its good offices check arms flow. Then mentions last three months Arab *Rechesh* [arms purchase]. We appreciate Secretary of State's statements on Middle East peace and stability but fail understand their acquiescence British deliveries which must

223

1. לואי ליפסקי, ציוני אמריקאי, יושב־ראש ה־American Zionist Council.
2. בנימין ברודי, נשיא ההסתדרות הציונית בארצות־הברית.
3. גוף לתיאום וליחסי־ציבור של הארגונים הציוניים בארצות־הברית.
4. על הפעילות הציבורית בארצות־הברית בעניין אספקת נשק לישראל ראה התכתבות בתיק 93.08/366/13.

224

1. מברק של מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון (3.5.1950, 130.09/2308/12) המציע להשהות את הפעולה המדינית במחלקת המדינה בעניין אספקת נשק עד למיצוי האפשרויות של טיפול בנושא דרך השגריר האמריקאי בישראל.
2. התזכיר במלואו בתיק 130.20/2475/8.
3. מס' 88.

increase unwillingness Arabs negotiate peace. This connection mentioned debate embargo *Moabit* [Security Council] August 4th.[4] Referred our request arms ourselves to which unreceived reply. Further stated our request based requirements necessary completion equipment forces equivalent six brigades, we maintaining on our 1000 km. long frontiers according Armistice Agreements plus requirements reserves and maintenance security inside country. Arabs maintain about 24 brigades, thus obvious our request arms based merely defensive purposes, furthermore based U.N. military observers estimates. Pouching copy *Aide-Mémoire.*

Orally *Sar* added if they accept principle of supplying six brigades see no reason why we should not tell them how much still required to bring these brigades up to scale. In case they themselves wish determine what are defensive forces, let them tell us and we shall show them have much less, there again can bring us up to their own estimates.

Same time *Sar* talked about war, peace, issues stressed our grave apprehensions British attitude about which cabling separately.[5]

Ahav

225

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 6.5 התקבל .Coded Tel. W11 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

Washington, 5 May 1950

Blaustein[1] today reported his talks President and Johnson. President extremely friendly, said he instructed both Ach[eson], Johnson, meet our request defensive arms. President confident Israel's peace with Jordan matter of days. U.S.A. envoys Arab countries active persuading heads and Governments other Arab states reach peace Israel. President mentioned Ach[eson]'s full accord this policy and will pursue it in discussion Bevin. Blaustein confident of President's support on arms and other questions Israel's concern.

Johnson also friendly but qualified his position by indicating we militarily stronger than publicly known and our capacity resist Arabs already high. Arabs unable attack Israel and would need continuation armament at pres-

4. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 361–362.
5. ראה מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון, IW640, 5.5.1950, 93.01/2207/8.

225

1. יעקב בלאושטיין, נשיא הוועד היהודי האמריקאי.

ent rate for at least one year before they could be considered danger. If British arms supply Arabs increase, U.S.A. Government will interfere but he sees no reason censure British presently as matter strategically important both Britain, U.S.A. Johnson promised deal matter sympathetically and Blaustein confident his sincerity.

Blaustein urged no personal attacks by American Zionist Council on Johnson. I fully agree this and at last meeting urged Lipsky abstain personal attack Johnson, Ach[eson], other members Administration.[2]

Irrespective practical results Blaustein's talks useful for keeping him active on Israel and also as significant indication to both President and politically minded Johnson Jewish interest in Israel not limited official Zionists.

Elath

226

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 7.5 התקבל .Coded Tel. W7 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

[Washington], 5 May 1950

Long frank luncheon talk Rockwell, Waldo,[1] on arms. Liverhant[2] present. According Rockwell "some military circles" believe our arms sufficient security requirements. Unconvinced aggressive intention Arabs. These circles sceptical our neutrality and prefer trust Arab states, suspect aggressive intentions our part (he added State Department knows this not true). Rockwell mentioned connection these allegations we have many enemies this country. No final decision yet our request, delay due need thorough deliberation, investigation, Defense Department involving item by item checking, preparation reply each item. He outpointed 2/3 our requests unobtainable on market and available only from Government stocks which scarce and legally presently unavailable for non-allies. See Lemnitzer report.[3]

2. ראה מס' 223.

226

1. ג'ון א. ואלדו, פקיד באגף המזרח הקרוב במחלקת המדינה.
2. ארתור ליברהאנט, מזכיר ראשון בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
3. מוסב על פגישה לא־פורמלית של אילת עם המייג'ור ג'נרל לֶמניצר, עוזרו של שר ההגנה לענייני סיוע צבאי לארצות חוץ. לֶמניצר הקשיב באהדה לדרישות הסיוע של ישראל, טען כי נאמר לו על־ידי ג'ונסון שהערבים מקבלים רק כמויות "מובטלות" של נשק והופתע כאשר סופר לו על הזמנת מאה ועשרה מטוסי סילון על־ידי הערבים. (ראה אילת אל מחלקת ארצות־הברית, W6, 4.5.1950, 93.01/2207/8.)

Liverhant, myself, strongly pressed our case possibly making some impression.

Talk again confirms systematic circulation story we armed to teeth, Arabs getting only scanty supplies. Vital to disprove it but only possibility is disclosure details our arms which Rockwell stressed we had not done so far. Final outcome might hinge our decision this point and absence further pressure may be merely proof they convinced no chance getting it and hence they rely on harmful guesses. Your IWA93[4] misjudges situation.

Keren

227

א. נג'ר אל ו. איתן
E. Najar to W. Eytan

מברק מוצפן. התקבל 7.5
נוסח נכנס: 130.09/2344/6

פאריס, 5 במאי 1950

שוחחתי היום עם גארו שעה וחצי. (א) גארו מבכר לקבל תשובתנו בפאריס לפני ה־13 במאי.[1] במקרה שזה בלתי־אפשרי, רוצה לקבלה בהגיעו לניו יורק ב־20 לחודש. לא קיבל כל תשובה מעבדאללה. (ב) מייעץ לא לסגור בתשובתנו הדלת לאפשרות לפתרון על יסוד מובלעת קטנה. (ג) ראה את שומאן אשר מאוד מושפע מעמדתה החדשה של רוסיה[2] והצעד האחרון האנגלו־האשמי. מוסר ששומאן הגיע למסקנה שבלתי־אפשרי להגשים הסטטוט של ירושלים ונשאר רק הפתרון שלנו, או מובלעת קטנה. אבל שומאן הולך לפי הקו הוואטיקני שהוא עדיין נוקשה. מוסר שפארודי בעד פתרון מינימלי ומרגישים התנגדות בין פארודי ושומאן בעניין זה. (ד) הוא מוצא שאקסטריטוריאליות וסטטוס במקום הסכם יכולים לספק הדרישות בנוגע לאופי [–] של המקומות הקדושים, אבל נשארת השאלה העיקרית והיא שבמקרה של מלחמה בין ישראל וארצות ערב, רק מובלעת בינלאומית יכולה להבטיח ביטחון למקומות הקדושים. לפי דעתו, זאת היא הדעה הברורה של הוואטיקן ושל רוב האומות. (ה) אף־על־פי־כן הוא חושב שהעובדות הפוליטיות החדשות, ורעיונותינו החדשים, פותחים דרך לחילופי דעות עם הקיי [ד'אורסיי]. נכתוב מכתב מפורט.[3] מחכה לתשובתך, במיוחד לנקודה (א).[4]

נג'ר

4. מס' 210.

227

1. ראה הערת־עורך בעמ' 289.
2. ראה הערת־עורך בעמ' 271.
3. ראה נג'ר אל איתן, 7.5.1950, 130.10/2550/8.
4. איתן הורה למסור לגארו כי תשובת ישראל תינתן בניו יורק ב־20 למאי (ראה מברקו TPA120, 8.5.1950, 130.09/2344/3).

228

מ. שרת אל יושב־ראש ועדת הפיוס (ז'נבה)
M. Sharett to the Chairman of the United Nations Conciliation Commission for Palestine (Geneva)

Copy: 130.02/2441/3 :העתק

Tel Aviv, 6 May 1950

Sir,

I have the honour to acknowledge receipt of the memorandum which the Conciliation Commission for Palestine handed on 29 March 1950 to Mr. Gideon Rafael and which was transmitted by him to the Government of Israel.[1]

The Government of Israel greatly appreciates the consistent efforts of the Conciliation Commission for Palestine to create an atmosphere and conditions conducive to the attainment of a peace settlement between Israel and the Arab States, and reiterates its continued readiness to cooperate with the Commission in exploring all avenues that could lead towards the achievement in the shortest possible time of a final settlement of all issues outstanding between the parties.

I wish to reaffirm categorically that the Government of Israel is willing to negotiate with any State which announces its readiness to conclude a final settlement of all outstanding questions with a view to the establishment of permanent peace. The Government of Israel requires no concessions or undertakings in advance of such negotiations, it being understood that any party having claims to make will be entitled to put them forward in the course of the negotiations.

The Government of Israel would negotiate a peace settlement with the Arab States directly – either with or without the participation of the Conciliation Commission as proposed – on the understanding that the principals in these negotiations would be the Israel and Arab delegations, while the Conciliation Commission would act as a harmonizing agent between the parties with a view to inducing a friendly atmosphere and extending its good offices to the parties with their consent. The Government of Israel understands that this is the manner in which the Conciliation Commission itself regards its functions under the new procedure outlined in its memorandum of 29 March.

I should be grateful if you would inform me through Dr. Menahem Kahany, the delegate of Israel at Geneva, which Arab State or States are ready to negotiate with Israel a settlement of all outstanding issues on the lines envisaged, whereupon I shall be happy to communicate to you without

228

1. מס' 157.

delay the names of members of the Israel delegation fully empowered to negotiate and conclude such a settlement looking to the establishment of permanent peace.[2]

I have the honour to be, Yours faithfully.

Moshe Sharett
Minister for Foreign Affairs

229

ש. רוזן אל מ. שרת
S. Rosenne to M. Sharett

תזכיר: 130.02/2418/18

[תל אביב], כ' באיר תש"י
7 במאי 1950

רצוף נא למצוא כאן העתק מחוות־דעתי בעניין תעלת סואץ.[1] מתוך הנחה שאין לכם שהות לקרוא אותה במלואה, אתן את סיכומה במלים אחדות:

אני סבור כי מבחינה משפטית יש לנו אחיזה לעורר את העניין בפני מועצת הביטחון ולפעול בכיוון החלטה שהמועצה תפנה לבית־הדין הבינלאומי ותבקש חוות־דעת משפטית בקשר עם העמדה המצרית. מסקנתי זו נסמכת על שלושה דברים: על חוזה תעלת סואץ מ־1888, על עקרונות משפטיים כלליים ועל הסכם שביתת־הנשק בין ישראל ומצרים. בתוך חוות־הדעת אני נכנס לעובי הקורה של הבעיות המשפטיות העלולות להתעורר מפנייה כזאת.

אך תרשו נא לי להביע אי־אלו ספקות הנובעים לאו דווקא משיקולים משפטיים:

(1) קודם־כול, כל שאני מהרהר במצב במועצת הביטחון בימים אלה אני מגיע למסקנה שהשיתוק שבא על מוסד זה בעקב הסכסוך הסיני שולל כל אפשרות מעשית לפנייה אליו, ואפילו מבחינה משפטית אפשר לפנות במסיבות הקיימות, מסופקני אם צעד כזה תהיה בו מן התבונה המדינית.

(2) לי חשש רציני שאפילו אנגליה מעוניינת במעבר חופשי למטעני נפט אל חיפה, היא יותר מעוניינת שלא ייתנן להסכם תעלת סואץ פירוש והסבר רחב מדי שיוכלו להיות לה למכשול במקרה של הסתכסכות בינלאומית גדולה. במה דברים אמורים? בשתי מלחמות־העולם עשתה אנגליה מה שעשתה לסחר המעבר בתעלה וביאור על כך מופיע בסעיפים 24 ו־25 של חוות־דעתי. אמנם פעולותיה אלו לא זכו למידה רבה של הסכמה מטעם אנשי משפט, אולם התקדימים קיימים, ואנגליה לא תרצה לראות בהחלשתם על־ידי בית־הדין הבינלאומי.

2. ראה מס' 232.

229

1. חוות־הדעת בתיק אך לא הודפסה כאן.

אנו צריכים, כך נדמה לי, ללמוד גזירה שווה מעקשנותה בשנת 1947 בעת הוויכוחים על היחסים בין אנגליה ומצרים בכל מה שנגע לתעלת סואץ.

אם הנחתי זאת היא נכונה, אין ספק שפנייתנו למועצת הביטחון תביא את אנגליה במבוכה. ברור שלא תוכל לצאת נגדנו בפומבי, לכל הפחות בצורה חריפה. אני מסופק אם אפילו תוכל להימנע מהצביע בעד ההחלטה בקשר לפנייה לבית־הדין, מכיוון שאין לשכוח שאנגליה היא אחת המדינות המכריזות השכם והערב על חופש התנועה בימים. אולם היא תוכל להפעיל את לחצה הדיפלומטי על המדינות האחרות במועצת הביטחון שהן לא תצבענה בעד החלטה כזאת. בשים־לב לעובדה שכל החלטה של מועצת הביטחון טעונה תמיכה מטעם שבע מדינות־חברות במועצה לא יהיה קשה לאנגליה לגרום לאי־קבלת ההחלטה ועל אחת כמה וכמה במצב הקיים של שיתוק.

לאחר השיקולים האלה אני סבור כי רק דרך אחת עומדת בפנינו. כבר עמדתי בסעיף 59 של חוות־דעתי על הצורך בפנייה נוספת לוועדת שביתת־הנשק המעורבת על יסוד החוקים החדשים ואולי על יסוד ההחלטות האחרונות של מועצת הליגה הערבית. הצעתי המעשית היא אפוא שנחליט לעורר את העניין – בלי פרסומת־יתר ואם אפשר בלי פרסומת לעת־עתה – בוועדה המעורבת ונכין את הקרקע לפני המעשה על־ידי פעולה דיפלומטית מוגברת עם האמריקאים, עם האנגלים ועם מזכירות האו"ם. אפשר, ובטרם נגמור את התעסקותנו בוועדת שביתת־הנשק ובערעור בפני הוועדה המיוחדת, יובהר המצב במועצת הביטחון שתחלים משיתוקה הנוכחי.

אבקש הוראות.[2]

230

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW645 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 9 May 1950

Most important arrange shortest air passage Baghdad–Lydda. American Embassy Iraq apparently hesitant support Near East Airlines as they connected El-Al. We suppose that at best they might approach Iraqis for landing rights if would go via Nicosia. General attitude U.S. Embassy Baghdad personally very friendly but very reluctant give service they would normally render American airline. Near East applying normal channels for landing rights Nicosia and Baghdad. We naturally assuring British Israel taking in all their Nicosia transit passengers. Registration now depending quick start

.2 בעקבות חוות־הדעת של רוזן התקיים דיון במשרד החוץ. הוחלט לא לפנות לפי שעה למועצת הביטחון אלא להגיש פנייה לוועדת שביתת־הנשק המעורבת, שתהיה מלווה במאמצים דיפלומטיים בלונדון, ואשינגטון ובאו"ם. (ראה רוזן אל י. רובינסון, 23.5.1950, 93.03/3006/1.)

emigration. Every day counts. Could you possibly either directly or through Joint Distribution Committee ask Department encourage Baghdad assist Near East Airline?[1]

Ahav

231

א. אבן וג. רפאל אל מ. שרת
A. Eban and G. Rafael to M. Sharett

Recd 11.5 התקבל .Coded Tel. X99 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/10 :נוסח יוצא

New York, 10 May 1950

Having considered interesting cable W3/326[1] behalf Embassy, colleagues believe useful submit our own following views:

(1) Since our relationship U.S.A. irreplaceable asset it should not be made dependent any single issue, least of all one wherein success dubious as in arms acquisition campaign. While this campaign should be pursued as effectively as limited importance justifies, neither U.S.A. nor we nor Jewish people should be encouraged regard outcome as decisive touchstone Israel–American relations.

(2) On merits arms supplies of any quantity by U.S.A. are functions of U.S.A. world policy, not of mere availability or good will. Supplies are not authorized independently of clear political commitment by recipient which in this case U.S.A. does not want from us or Mideast and which we could probably not give anyway. It follows our prospects depend on daring exception to their primary strategic rule and thus be highly assessed. Not surprising if demand itself exasperates all affected departments.

(3) Since arms are evidently hard to get from U.S.A. without enormous political fuss, and if obtainable might depend on unpayable political price, it is plain wisdom seek them if possible from countries where more easily unconditionally obtainable. Therefore *Rechesh* [arms purchase] policy efforts obtain arms elsewhere should have priority over efforts obtain them U.S.A.

(4) If our requirements can indeed be met elsewhere e.g., France, Latin

230

1. קרן השיב שהוא מטפל בדבר במחלקת המדינה וגם נמצא בקשר עם הג'וינט. שני גופים אלה אופטימיים כי יהיה אפשר להעביר את העולים בדרך האוויר עם חניית ביניים בקפריסין. מאוחר יותר הודיע קרן כי ממשלת קפריסין אכן נתנה אישור לנחיתת ביניים בקפריסין, בתנאי שכל העולים יועברו מיד לישראל והצוותים שיטפלו בהטסה יהיו אזרחי ארצות־הברית. (ראה מברקי קרן אל מחלקת ארצות־הברית, W34, W43, 10.5.1950, 12.5.1950, 93.01/2207/8.) ראה גם מס' 244.

231

1. מס' 222.

America, Canada, Scandinavia, it becomes all the more superfluous get too worked up here inviting prestige defeat encouraging to Arabs, plus public clash Defense, State Departments, plus no or few arms, plus no U.S.A. pressure peace.

(5) Even if could get arms here without strategic complications we should incur political debt to be collected in terms of refugees, boundaries, etc. This does not apply to purchases anywhere else where commercial payment suffices. As general rule for alleviating our U.S.A. relations we should press them chiefly for help on important indispensable matters congenial their general policy, e.g. pacification area, economic development.

Conclusions: (1) Intensive public campaign arms issue should be toned down. Pursuit of arms not obtainable elsewere should be conducted persistently through diplomatic channels and through attachés but without public agitation or high tension. Requests should be modest especially at outset when ice breaking important. (2) All mentality of test-case on overall relationship should be avoided. (3) *Rechesh* policy should be oriented as (3) above. (4) Accent should shift towards enlisting U.S.A. not as arms reservoir but as influence on Arabs for peace. Our propaganda on Arab rearmament should be used here primarily as urgent reason U.S.A. secure early realistic peace treaties and restrain U.K. from running amok. (5) Full peace offensive programme, as we suggested from Geneva, as you approved and as Conciliation Commission stymied temporarily should now be launched as sequel our reply to Conciliation Commission.

Copy this cable sent Embassy. All this animated urgent concern for calm debate before policies precipitating crisis our initiative be pursued further.[2]

Eban, Rafael

232

ועדת הפיוס אל ממשלת ישראל
United Nations Conciliation Commission for Palestine to the Government of Israel

Note: 130.02/2447/9 :איגרת

Geneva, 11 May 1950

The Palestine Conciliation Commission has the honour to acknowledge the note of 6th May[1] of the Israel Government accepting the proposals contained in the Commission's memorandum of 29th March.[2] The Commis-

2. ראה מס' 238.

232

1. מס' 228.
2. מס' 157.

sion also received the reply of the Arab Governments to its memorandum. The Commission finds in these replies a spirit of co-operation which it appreciates.

In making its proposals the Palestine Conciliation Commission was guided by the resolutions of the General Assembly on Palestine. The Commission also took into consideration the position of the Arab Governments and the Israel Government on the implementation of these resolutions, having in mind those principles of law, justice and humanity referred to by the Minister of Foreign Affairs of Egypt in Cairo on April 14th, when he delivered the reply of the Arab Governments. The Commission believes that its proposals of 29th March represent the best method of reaching a settlement of the refugee problem as well as all other questions outstanding between the parties.

The Commission has not failed to note the various observations formulated in response to its proposals. It considers that the problems thus raised could best be examined under the procedure proposed by the Commission in its memorandum of 29th March.

The Commission wishes to take this opportunity to reaffirm that its objective in suggesting the creation of mixed committees was the attainment of the final settlement called for by [the] General Assembly's Resolution of 11th December 1948. The past experience of the Commission has proved that the questions involved in such a settlement are linked to each other. Certain of these questions might be of particularly urgent character and might be studied before others by common agreement of the parties.

The Commission considers that the work of the mixed committees could not lead to favourable results unless the discussions take place in a completely frank manner and the parties have an opportunity of expressing their viewpoints with unrestricted freedom. It goes without saying that the principles laid down by the General Assembly's Resolution of 11th December 1948 would have to be respected.

The Palestine Conciliation Commission hopes that the Government of Israel and the Arab Governments will be represented in the negotiations under the procedure envisaged in the Commission's proposals of 29th March by delegates fully empowered to act on their behalf. The Commission would appreciate notification of the names of the delegates so empowered.

The Palestine Conciliation Commission considers that negotiations under its auspices as proposed in its memorandum could begin at Geneva on 23rd May 1950.[3]

3. ראה מס' 236, 242.

233

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

מברק מוצפן WIA75. התקבל 12.5
נוסח יוצא: 130.09/2308/18

וואשינגטון, 11 במאי 1950

ההנחות הכלליות הנכונות של אבן ורפאל ביחס למדיניותנו כלפי ארצות־הברית ש[ב]מברק X99[1] אינן הולמות את בעיית הזיון ואת מסקנותיהם. פתחנו במלחמה לרשיונות הרכש מתוך הנחה שמחסורם של סוגי נשק מסוימים שניתן להשיגם בארצות־הברית בלבד יסכן את עצם קיום ישראל. התכלית לא היתה אפוא מדינית אלא מעשית והשתמשנו באמצעים מדיניים רק במידה שראינו בהם יותר סיכויים להצליח במניעת אספקת הנשק לערבים מאנגליה וקבלת נשק מארצות־הברית בשבילנו. כל הידיעות וההוראות שקיבלנו מכם אימצו אותנו בקו זה.

כמה מהסכנות שמזכירן אבן היו לנגד עיני וציינתין במברקי אליכם אך לא ראינו ברירה אלא להמשיך במאמצינו החוזרים והמוגברים כל עוד לא פחתה הדחיפות החיונית להשגת הנשק.

המלחמה המדינית הכרוכה בפרשה זו לא היתה מטרה לעצמה וודאי לא היינו מתחילים בה לשמה, אך היא העלתה בעיות מדיניות שהשתמטות מהן לאורך ימים לא היתה משפרת יחסינו עם ממשלת ארצות־הברית ולא היתה מבטלת ניגודים שנתגלו מחדש אגב עניין הנשק. מבחינה זו הנני רואה ברכה במלחמה הציבורית שהתעוררה כאן. נוסף על הסכנות הישירות מזיון הערבים הרי אם דרושה לנו עזרת ארצות־הברית להשכנת שלום במזרח התיכון לא נשיגה באמצעי פעולה דיפלומטית בלבד מצדם כל עוד יגדל הפוטנציאל הצבאי של הערבים ואנו נישאר מנודים כניגוד [כך] זה על־ידי אנגליה ומבוקרים על־ידי ארצות־הברית.

מתוך הנחות מעשיות ומדיניות כאחת ראיתי במלחמתנו על הנשק הכרח חיוני ובלתי־נמנע, אלא שחזרתי והסברתי שלא נשיג את התוצאות בלי שנבין את המתחולל במדיניות החוץ האמריקאית והוויתורים שנצטרך לוותר לשם השגת מטרותינו הרחבות יותר במידה שנראה אותן כחיוניות לבטחון מדינתנו וקיומה.

אילת

233
1. מס' 231.

234

מ. שרת אל י. ידין (תל אביב)
M. Sharett to Y. Yadin (Tel Aviv)

העתק: 130.02/2403/18

[תל אביב], כ"ה באיר תש"י
12 במאי 1950

למזכרך מ־7 בחודש זה בעניין תזכירנו לשגרירות ארצות־הברית בשאלת הנשק.[1]

(1) אני מצטער צער רב על אי־ההבנה שנפלה מצדי לגבי ההתייעצות עם המטכ"ל לפני הגשת התזכיר.

(2) אין כל שאלה בדבר שמסמכים כאלה יכולים להיות מוגשים רק לאחר התייעצות עם המטכ"ל. לא היתה כל כוונה לנקוט נוהג אחר ועל־כל־פנים יקוים נוהג זה להבא.

(3) למעשה לא עלה על דעתי כי בעניין הנידון נעשתה פעולה ללא התייעצות. ההצעה לבסס את הערכת הכוח הדרוש לנו על שש החטיבות שבאיזורי הספר המסתכמות מחוזי שביתת־הנשק היתה הצעתו של הגנרל ריילי שהובאה בראשונה לפני היועץ לעניינים מיוחדים במשרד החוץ, ר. שילוח, וראש המודיעין הצבאי, אלוף משנה ח. הרצוג. תגובת שני אלה להצעה היתה חיובית וברוח זו היא הובאה לפני. מכיוון שאלוף משנה הרצוג היה קצין גבוה במטכ"ל ואילו שילוח משמש מקשר מוסמך בין משרד החוץ והמטכ"ל, לא היה כל ספק לדידי כי תגובתם החיובית היא על דעת המטכ"ל.

(4) רק משיחתי עם הרצוג שנתקיימה בבוקר הגשת התזכיר התברר לי שיש מצדך הסתייגות לגבי ההצעה. הרצוג אמר לי, כי אתה מסכים להצעה שמומחי ארצות־הברית יעריכו את צרכינו הצבאיים על־מנת שהערכה זו תשמש בסיס להמשך המשא־ומתן אך אין דעתך נוחה מההתבססות על הכוחות המותרים באיזורי הספר לפי חוזי שביתת־הנשק; אולם הוא הוסיף כי אתה מוכן להתפשר עם ההצעה האחרונה אם הסייג לגבי הכוחות הנוספים שבפנים הארץ (עתודות, בסיסים וכו') ינוסח בגמישות מספקת שתאפשר לנו להוסיף את כל הדרוש. ביקשתיו בו במקום לדאוג לגמישות הניסוח בכיוון זה ולדעתי נעשה הדבר.

(5) לגופו של העניין עלי להעיר:

לפי כל הידיעות שבידינו ממקורות פנימיים וכן לפי כל האותות הגלויים, מושרשת במחלקת המדינה של ארצות־הברית וכן במטה האמריקאי עמדה שלילית לגבי אספקת נשק לנו. במצב זה מוטב לנו, מבחינה טכסיסית, לנקוט צניעות בהגשת משאלותינו ולמען נוכל להוקיע את אי־הצדקת הסירוב, מאשר לתפוס מרובה ועל־ידי כך לתת אפשרות לצד שכנגד להצדיק את סירובו בהסתמכות על ההפרזה שבדרישתנו. לעומת זה, אם בכלל יש סיכוי להשגת משהו מארצות־הברית, הרי סיכוי זה יעלה בהתאם ישיר לצניעות תביעותינו, ואם באמת נקבל כמות כלשהי הרי הדבר ישמש רק פרצה צרה ראשונה בחומה אשר במשך הזמן תהיה לנו תקווה להרחיבה.

234

1. ידין התרעם כי התזכיר שהוגש לשגרירות ארצות־הברית (מס' 224) נשלח ללא התייעצות קודמת אתו או עם המטכ"ל והטעים כי אין הוא שותף לדעות שהובאו בו (ראה תזכיר אל שרת, 7 במאי 1950, 130.02/2403/18).

235

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 13.5 התקבל .Coded Tel. W44 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

[Washington], 12 May 1950

Lunch today McGhee, myself, only. Reviewed our relations U.S.A. Government and situation Mideast. He explained their policy motivated equally consideration friendship Israel and Arabs. He told this repeatedly to Arabs and wants us to know it. Although they consult regularly British on important issues Mideast they object its division into zones influence proposed by British. Their main preoccupation peace, stability, there. We and Arabs will have their utmost support whenever our activities directed that end. He much distressed present conditions Arab countries. U.S.A. relations Syria reached lowest point ever. Faruq bitter everything American since story in *Life*. McGhee gave up all hope Arab governments act along Clapp's proposals.[1] Growing frustration Arab countries prevents success long-term policies based stability and cooperation parties. McGhee agreed recent pro-Soviet statements Arab leaders phony, ridiculous, and significantly no response by Russians who aware this.

I explained our desire and need for peace with neighbours saying we welcome U.S.A. support and always ready cooperate achievement this objective. I used his analysis conditions Arab countries order emphasize difficulties reach peace stressing vital importance meanwhile keep ourselves ready for another possible showdown. I indicated U.S.A. vacillation on our request defensive arms incompatible his own statement on equal desire U.S.A. friendly relations both Israel, Arabs.

McGhee replied they convinced no danger second round as: (1) Arab League weaker after last session than before, unable execute any united policy; (2) Arab leaders in defeatist mood and now readier than ever talk peace Israel. This especially true Egypt. Department encouraging every initiative direction peace but bound move carefully order avoid Arabs feeling they acting under American pressure. McGhee inquired carefully our public opinion and especially army attitude on peace Jordan and sincerity our intentions regarding boundaries. He made no direct remarks on arms mentioning only *passim* he "much impressed" by my fair presentation this delicate subject.

He suggested another informal talk prior my departure.[2] He undoubtedly interested opinions outside Department. He is open-minded, absorbs facts

235

1. ראה מס' 34 והערה 1 שם.
2. אילת עמד לסיים את תפקידו כשגריר ישראל בארצות־הברית.

intelligently. Throughout conversation he mentioned constantly his personal interest Israel as "socially and economically most progressive country Mideast", also praised our proposal for Friendship, Commerce and Navigation treaty U.S.A.[3] as most significant landmark our relations since statehood.

Elath

236

מ. שרת אל ר. שילוח (פאריס)
M. Sharett to R. Shiloah (Paris)

מברק MH9382
נוסח יוצא: 130.02/2441/3

[תל אביב], 13 במאי 1950

הוועדה הזמינתנו לשגר משלחת על יסוד הצעתם כ"ט במארס ומתחמקת מתשובה לשאלתנו הברורה בדבר נכונות הצד שכנגד למשא־ומתן.[1] לא נוכל להיענות ונצטרך לחזור ולדרוש תשובה לשאלה בטרם נשקול צעד נוסף. רצוי שתתעכב ליום אחד ותראה דקל [פאלמר] אצל כהני ותסביר לו עמדתנו וסירובנו להיכנס מחדש לפרשת דיבורים המשמשים רק מסווה לסירובם. נראה תגובתו ובשובך נחליט. לידיעתך: לפי ידיעותינו ברור לוועדה שאם נבוא לא יהיה משא־ומתן ישיר אלא שיחות מקבילות כקודם והשאלה אם גם דקל כחברו הארוך [בארקו?] בעד סחיבה לשם קיום גרידא ועשיית רושם. תיפגש בדקל רק אם האיחור ליום אחד בלבד, ולא – שוב מיד. לפני הפגישה בקש מכהני כל הניירות. טלפון מיד לכהני היכן דקל. הברק.[2]

שרת

3. ראה מס' 59 והערה 3 שם.

236

1. ראה מס' 232.
2. שילוח השיב כי שוחח עם פאלמר ובארקו שהודיעו כי אין הם מצפים שישראל תשגר משלחת לשיחות כל עוד לא התקבלה תשובה מניחה את הדעת מהערבים (ראה שילוח אל אבן, 17.5.1950, 130.09/2338/9). אבן גם הוא יעץ לא לשגר משלחת לשיחות עד שתתקבל הבהרה מהערבים, והציע לחשוף בפומבי את העמדה המתחמקת של הערבים, כולל תשובותיהם לתזכיר ועדת הפיוס של 29 במארס – מס' 157. (ראה אבן אל שרת, X113, 16.5.1950, 130.09/2329/8.) תשובת ישראל – ראה מס' 242.

237

מ. שרת אל מ. עמיר (בריסל)
M. Sharett to M. Amir (Brussels)

העתק: 130.02/2382/13

תל אביב, כ"ז באיר תש"י
14 במאי 1950

ד"ר עמיר היקר,

קראתי בעיון רב את מכתבך מ־18 באפריל.[1] לא אוכל לדאבוני לעמוד עליו במידה מקבילה של אריכות ופירוט. שעתי דחוקה עלי תמיד וכל־שכן בימים אלה כשאני עומד לטוס לדרום־אפריקה וכבר אחוז בקדחת הנסיעה.

אין לי לערער הרבה על ניתוחיך וקביעותיך, לגבי חומר מעמדנו הבינלאומי, אם כי הייתי נזהר מנבואות ומסתפק בציון העובדות ובניסוח השיקולים.

גם לגבי המסקנה שהגעת אליה הנני מסכים כי מכמה בחינות הדין עמך. אף־על־פי־כן איני שותף למסקנה זו, כי אני רואה לפני בחינות אחרות המכריעות כנגד בחינותיך. אינני סבור כי המפנה שאתה ממליץ עליו מוצדק לאור הערכה מקפת של מצבנו ובעיותינו ובשום פנים אינני שותף לתקוות שאתה תולה במפנה המוצע.

משתי סיבות מכריעות לא נוכל בשום פנים לנטוש את מדינות אי־ההזדהות.

ראשית, מפאת קשרינו עם יהדות הגוש הסובייטי, איננו רשאים לקפח במו ידינו את סיכויי המשך העלייה מהארצות הגרורות. ודאי ידוע לך כי העלייה מרומניה מתרחבת בממדיה ומשתפרת בהרכבה. אנו שולחים עכשיו לרומניה את אבריאל על־מנת שיעשה מאמץ מחודש להגיע להבנה כלשהי עם השלטונות הרומניים קודם־כול בשאלת העלייה. גורל המשך העלייה מפולין עודנו מוטל על כף המאזניים. גם בהונגריה בשום פנים לא נסתם הגולל. אשר ליהדות ברית־המועצות, אמנם צדקת שאין לעת־עתה כל סיכוי לעלייתה, אבל אין זאת אומרת כי אנו רשאים להוסיף על הטרגדיה העוברת עליה את המהלומה המוסרית הקשה ביותר: פניית עורף מצד מדינת ישראל כלפיה.

שנית, מפאת המצב הפנימי בישראל. חוששני שאתה פוטר את הבעיה החמורה הזאת בקלות יתרה כשאתה מדבר על "קרע גדול בהסתדרות הפועלים". לפי מצב הדברים היום חיינו המדיניים בפנים עלולים ליהפך לגיהינום אם נחולל את המפנה החריף והמפורש, כפי שאתה מציע. שמירת מינימום של אחדות בתקופת מלחמת המדינה על קיומה מחייבת הימנעות מקפיצות מסוכנות כאלו.

ישנם עוד שיקולים חשובים המצטרפים לאותו חשבון. אל תהא דוגמת הודו קלה בעינינו ואל ניחפז לבטל את הגזירה־שווה בינה לבין ישראל. גם אל נא נתעלם ממשקל הקולות הסובייטיים באו"ם לגבי השאלות העומדות עדיין על הפרק לדידנו. כל אלה הם

237

1. עמיר קרא לבדיקה מחדש של קווי־היסוד של מדיניות החוץ הישראלית לאור המתיחות הבין־גושית הגוברת ולנוכח הבידוד הבינלאומי של ישראל. הוא הציע שישראל תזדהה בצורה מובהקת יותר עם מדינות המערב ותצמצם עקב כך גם חלק מנקודות החיכוך ביחסיה עם מדינות ערב. (מכתבו בתיק 130.02/2382/13.)

שיקולי לוואי חשובים, שאני מציינם רק ברפרוף. השיקולים המכריעים הם השניים שפירטתי.

עד כאן על אי־יכולתנו לקבל את הצעתך. מכאן ואילך על חוסר הסיכוי לזכות ברווח הנכסף באם נקבלנה.

אני רואה במכתבך אי־התאמה בין שני חלקיו. שיטתך בניתוח נגעי המצב הקיים יסודית ונוקבת ואילו בתיאור הסיכויים לריפוי הנגעים אתה נתפש להרהורי־לב.

נכון כי עמדתה השלילית, או לפחות המסויגת בתכלית, של מחלקת המדינה כלפינו צריכה לגרום לנו דאגה חמורה. אבל מהו שורש העמדה השלילית או ההסתייגות הזאת? הרבה יותר ממדיניות אי־ההזדהות שלנו משפיעה כאן העובדה המרה שאין אנו מצליחים להגיע לשלום יציב עם ארצות ערב שמסביבנו. אילו הצלחנו במשימת השלום מבלי לשנות אף קוצו של יוד ממדיניותנו הבינלאומית, היו יחסינו עם ארצות־הברית משתפרים להפליא. לעומת זה אילו שינינו את מדיניותנו כהצעתך ללא התקדמות לקראת שלום עם המדינות השכנות, היה המשבר ביחסינו עם ארצות־הברית בעינו עומד.

אתה סבור כי המפנה במדיניותנו כשלעצמו היה מבטיח את השלום. טעות בידך. המדינות הערביות הנן גורם הרבה יותר עצמאי מכפי שמקובל לחשוב. ספק רב אם היה המפנה המדיני מצדנו מביא לידי תגבורת ניכרת של לחץ ארצות־הברית על הממשלות הערביות, אבל גם אילו נתקיים הדבר לא היה זה משנה את עמדתן בהרבה לגבי השאלות העיקריות העומדות על הפרק: בעיית הפליטים, בעיית הגבולות, ועל הכול – עצם בעיית השלום עם ישראל, קבלתה על־ידי הערבים לתוך משפחת עמי המזרח התיכון וקשירת יחסי מסחר ותחבורה אתה. לפיכך, כל עוד שאינך מציע למדינת ישראל לשנות באופן ניכר את עמדתה בשאלות העיקריות השנויות במחלוקת בינה לבין שכנותיה אין אתה יכול בשום פנים להבטיח לה כי אם רק תמשוך ידה כליל מן המזרח ותצטרף למערב מיד תמצא את המוצא מן המיצר שהיא נתונה בו במזרח התיכון. גם ההנחה שאם רק נחולל את המפנה נחסל במחי־יד אחד את כל בעיותינו הממאירות באו"ם, אין לה על מה לסמוך. ושוב, אין הדבר תלוי במידה כה מכרעת בארצות־הברית, כפי שאתה משער. אבל גם אילו היה הדבר תלוי בה ספק רב אם תמורת הזדהותנו אתה נגד ברית־המועצות היתה היא מזדהה אתנו נגד מדינות ערב.

הווה אומר, כי לא רק שהמפנה אינו אפשרי אלא גם אינו רצוי.

יש בדעתי לערוך תדריך יותר רחב בשאלה זו ואקווה שעוד אספיק לעשות זאת לפני נסיעתי.

בברכה נאמנה,

מ. שרת
שר החוץ

238

מ. שרת אל א. אבן (ניו יורק)
M. Sharett to A. Eban (New York)

Coded Tel. Y792 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/9 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 16 May 1950

Your 99.[1] (1) Generally agree except word limited but whole point seems academic. (2) Unconvinced. Even if your formulation U.S.A. line correct, as it may well be, we can still argue on grounds Mideast stability both regardless world issue and view avoiding local flare-up which might touch off major conflagration, that in face British, other, supplies, our arming is essential deterrent second round. Don't think force this line argument fully spent. (3), (4), (5) perfectly obvious and tantamount forcing open door but based two wrong assumptions: (a) what needed available elsewhere, (b) *Rekhesh* [arms purchase] neglecting alternatives. Actually *Rekhesh* scouring globe, e.g. buying lots France, but jets, radar, tanks, heavy guns available only U.K., U.S.A. and indispensable. Inference your analysis is in pressing U.S.A. for arms we follow line least resistance whereas actually this due full realization extreme gravity arms problem.

Conclusions: (1) If Jewish and general opinion unmobilized on arms issue might give up altogether method such public support since on no aspect response so eager Israel security. News U.K. deliveries and general Arab rearmament is anyhow abroad and would be fatal if public insensitive. As to modesty, our last proposal is acme thereof despite *Matkal's* [General Staff] serious misgivings.[2] (2) By all means but what does it mean in practice? We here not party this mentality and if it prevails your end should be discouraged. (3) Irrelevant for reasons explained. (4) Fully agree highest pressure re peace but without relenting on arms. If as result they more active former in order avoid latter we gained something. (5) Certainly, but sub reservation offensive shouldn't be self-defeating by conveying impression unless peace our catastrophe imminent.

Sharett

238

1. מס' 231.
2. ראה מס' 234.

239

מ. קדרון אל מ. קומיי
M.R. Kidron to M. Comay

Report: 130.13/2595/3 :דין־וחשבון

[London], 16 May 1950

Subject: *British Policy towards Israel*
Ref: My cable 511 (15.5.50)[1]

(6) There was still another half hour to go before Furlonge's next appointment (the Iraqi Ambassador, who was later kept waiting for 10 minutes), so we get into an initially acrimonious but finally amicable discussion on British policy towards Israel. The acrimony came from his side when he started by expressing his deep disappointment at reading Helm's report of his interview with the *Sar* [Foreign Minister] on May 2.[2] This report had created a most unfavourable impression in the Foreign Office and had compelled him personally to come to the conclusion that all his efforts, since becoming Head of the Eastern Department, to improve relations between Britain and Israel had been useless. What was particularly resented was what he felt was deliberate misrepresentation of British policy in certain Israeli quarters as, for example, in the acccusation that His Majesty's Government was interfering with Abdullah's efforts to reach agreement with Israel. This was simply not true.

(7) I said that I had also received a report of this interview, but saw little reason to draw from it the pessimistic conclusion that the efforts to promote good relations had failed. Mr. Sharett had been critical of British policy in his talk to Helm. This did not mean to say that he was unmindful of the progress that had been made, or of the positive steps that had been taken by His Majesty's Government towards the improvement of relations. He had, I thought, been not ungenerous in his remarks during the Foreign Affairs debate in the Knesseth a couple of days later. There were, nevertheless, still certain things which stood between us and which prevented a full understanding. He (Furlonge) had used the words "deliberate misrepresentation" – I should prefer to use the word "misunderstanding". The cause of most differences between nations and governments was not malice but misunderstanding – misunderstanding usually based on ignorance.

An example was the arms issue, which was the focal point of the present acrimony. The Foreign Office evidently thought that we were pressing this question for the twin purposes of heightening tension at home and of having a convenient stick to beat the British with. [He said that he would not

239

1. המברק בתיק 130.09/2318/6.
2. ראה מס' 221.

have used these words, but that was about the sum of it.] This was a totally erroneous assumption. He must understand that the Israel Government was genuinely and seriously concerned at the threat to the security of the state which resulted from the one-sided rearming of Arabs.

Furlonge: "What are you so worried about? You have beaten them before."

Kidron: "Quite so. We have beaten them before, and if they attack, we will beat them again. When the alternatives are victory or destruction, as they were the last time and as they might be again, we shall win. But that is not the point. We do not want war. We can't afford it. We've got a country to build."

That, I went on, was why we pressed this point. It was very much more than the specific question of the supply or non-supply of arms to one or another country in the Middle East. Our concern was Middle Eastern security, because we would be the first to feel it if hostilities broke out again. In our view, peace in this area depended as much, if not more, upon Great Britain as it did upon the Arabs, and we felt that British policy in the Middle East was not promoting peace. This view was genuinely held – it was perhaps based on false appraisal of the situation; the ignorance of which I had spoken before. If we knew more about British intentions in the Middle East we should perhaps not behave in what they thought was an objectionable manner.

We had, I agreed, received assurances from the British that they would not permit another outbreak of hostilities. These assurances were all very well, but it was not the supplier, but the recipient of the arms who should give these assurances. I had been a soldier for nearly ten years of my life, and I knew well that if one gave a man a gun, sooner or later he was going to use it. One couldn't keep an army on training exercises for ever. I did not even say that the arms which were being supplied to Egypt would necessarily be used against Israel – they might be used against another Arab state, which from the point of view of Middle East security would be as bad, or they might even be used against Great Britain. I had no doubt that this had occurred to them, and that they were not giving Egypt enough to enable them to threaten the British forces in the Canal Zone or in the Sudan. But he must realise that military strength was relative. A war potential that could be brushed away easily by a European power might be overwhelming in the Middle East. He had mentioned that we had beaten the Egyptians in 1948 – this had been done with the air support of a squadron or two of Spitfires. In 1950, the security of Israel and peace in the Middle East would be ensured by little more than the same number of jet fighters. Peace seemed cheap at the price.

Let us, I continued, return to British intentions in the Middle East. If they were not hindering Abdullah from reaching an agreement with Israel, were they encouraging him?

Furlonge: "The answer is no on both counts. It is generally believed that

Abdullah can't blow his nose without asking for our permission. It is quite true that on some things he can't, but in this particular instance we have adopted a hands-off policy right from the beginning. We have known of the intermittent contact over the past few months. We have not, I assure you, discouraged them. On the other hand, we have not pressed Abdullah to make peace with you. Abdullah is now a constitutional monarch and his Government is dependent on the support of an electorate of whom a good half could conceivably be opposed to a settlement with you. It is true that he got overwhelming support for the union [Note: This was in reply to my interjection], but that does not mean that he would get the same support for peace with you. If we pressed him, he might end up without a Cabinet and with most of his country against him. This would not bring peace. It would also not do us any good, or Abdullah any good, or you any good."

Furlonge went on to say that we did not appear to realise how important it was that Great Britain retains influence over the Arabs. Besides the actual British interest involved, it was perhaps important for Israel that there should be British influence over the Arabs. This influence was obtained and retained in various ways. One could either give in to them on everything – as they were often accused of doing – or hit them over the head until they saw sense, or use a judicious combination of both methods. It was not correct to say that they always gave in – only a fortnight before they had administered a hit over the head by the dual recognition of Israel and Jordan. They had taken a calculated risk here, expecting trouble and getting it. They could not, however, do this all the time. This line of theirs might not be the correct one, but they believed in it and intended pursuing it in their own way. They believed that they would in this way reach their aim.

Kidron: "What is this aim?"

Furlonge: "The peace, stability and prosperity of the Middle East."

Kidron: "A Middle East of which Israel is part? "

Furlonge: "Most emphatically. That is why I put peace first. Peace with Israel is the most important question in the Middle East. It might take a long time, but we'll get there."

We had to break off the conversation owing to the arrival of the Iraqi Ambassador, but arranged to continue over lunch next Wednesday, 24th May.[3]

> *Note*: This is the first time that I, or for that matter anyone connected with us, has ever got close to Furlonge. He is a very reserved character who normally does not speak without the book. I caught him unprepared this time and fear that our next talk will not be so productive.

Reggie
M.R.K.

3. ראה מס' 246, 247.

240

א. בירן אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

מקור: 130.02/2431/7

[ירושלים], א' בסיון תש"י
17 במאי 1950

דחוף-סודי

אדוני השר,

ברגע האפס ממש אני מבקש אישור לפעולה מידית באיזור לטרון. כידוע לך, מזה כמה חודשים אנו מנהלים משחק בוועדת שביתת־הנשק ועם הערבים, אשר כוונתו לתת לנו שני דברים: את הר הצופים ואת שטח לטרון. הקלף שבמשחק היה כל הזמן מניעת הערבים מלרדת לאיזה שטח שהוא שבין איזור לטרון, הנמצא בין הקווים והכולל את הכביש, תחנת־השאיבה, הוואדי והבתים שעל־יד הכביש. השכם והערב נאמר לי כי ניתנו הוראות קפדניות כדי לא לאפשר כניסת ערבים לשטח. יתר־על־כן, נאמר לי כי אין ערבים בשטח.

לאחר שלא היתה כל תגובה לרמזינו בוועדת שביתת־הנשק ובשיחות פרטיות עם הערבים בעניין איזור לטרון, ירדתי אל השטח ונזדעזעתי ממראה עיני. למעלה מאלפיים דונם זרועים קמה מצהיבה. משני עברי הכביש כרמי הגפנים מעובדים יפה. הערבים גרים בבתים שעל־יד הכביש. גמלים ובעלי־חי אחרים מסתובבים ללא הפרעה. אנשי קיבוץ הראל מודיעים לי כי הם יורים בערבים רק אם הם עוברים את הוואדי. איני יודע מי קבע שהוואדי הוא גבול המדינה בשטח זה. בעצם, ראיתי גם התחלת עיבוד דרומה לוואדי. עתה ברורה תגובת הערבים מדי הזכירנו את לטרון. הם למעשה מחזיקים ברוב רובו של השטח ובוודאי הם מצפים ליבול טוב מן התבואה הבשלה. לא רק חוסר תגובתנו עושה כל מאמצינו הפוליטיים לצחוק כי אם חוסר פעולה נוספת היום ומחר יקבע את גורל השטח. וכידוע בארץ הזאת מימים ימימה, אחיזה ושימוש בשטח הנם כמעט כבעלות.

יש לדעתי להציל את המצב מיד בפעולה נועזת. פעולה כזאת אשר עלולה להיראות כחורגת מן המקובל, הפסדה בשכרה. ואם כי אנו עלולים לגרום לעצמנו צרות בעולם הזה הרי לעומת זה בוודאי שנזכה לעולם הבא. בידינו לפתור את בעיית לטרון בחלקה. פירושו של דבר, אנו יכולים לקבל לפחות חמישים אחוז משטח ההפקר, אשר לכל הדעות שייך לנו, ואשר בעקשנות סירבו הערבים לשתף פעולה בחלוקתו. הפתרון היעיל הוא לקצור את כל השטח הזרוע ולאחר מכן לשאת ולתת עם הערבים. לקראת פעולה מסוג זה יש להתכונן מבחינה צבאית, להבטחה ולפעולה תקיפה. אם נחשוש לעלות על כל השטח, הרי יש אם כן לעלות לפחות על חציו המגיע לנו. דבר זה יצריך אף הוא הכנה צבאית, אבל מבחינה מוסרית, תכסיסית ומשפטית נוכל לעמוד בו. ברוב המקומות צפונה ודרומה לפרוזדור ירושלים חילקנו את שטח ההפקר לחצי, ותקדים זה כוחו יפה גם לשטח לטרון.

בוודאי אין אנו מסתפקים בחצי השטח, ובוודאי שהיינו רוצים לקבל את בליעת לטרון כולה, אך כל עוד אין אנו יכולים להשיג זאת ולא ברור לי אימתי תהיה בידנו

הזדמנות כה נוחה לפעולה כל־שהיא בשטח לטרון, אסור לנו להחמיץ הזדמנות זו ולקבל לידינו לפחות את חצי השטח. חוסר פעולה מאתנו נוטל את היזמה מידינו ומוכיח לערבים כי דרכם להסתנן, לעבד שטחים ולקצור ללא הפרעה היא דרך נכונה ועדיפה לכל משא־ומתן, הן בוועדת שביתת־הנשק והן בשלב פוליטי גבוה יותר.

אינני סבור כי לשרוף את הקמה יעלה בידנו. הניסיון הוכיח כי דרושים נתונים פיזיים מובחרים לשריפת שטח גדול, והושׁשני שעד שנעשה זאת תיקצר התבואה על־ידי הערבים. יתר־על־כן, מבחינה מוסרית יהיה קשה לנו להגן על פעולת השמדה כזו אשר איש אינו מפיק כל תועלת ממנה. אני משוכנע כי קציר אפילו חלק מהתבואה על־ידינו עדיף מכל הבחינות לשריפה.

יש לזכור כי פעולת החזרת השטח למצבו החוקי, היינו, No-Man's-Land, כרוך בהריסת הבתים, המטעים וכל החי והבנוי שבשטח. על־כן אני סבור כי עלינו להחליט על קציר ולבצע זאת בהקדם.

השעה דוחקת ואבקשך להחליט על הדבר בהקדם.

בכבוד רב,

א. בירן
הממונה על המחוז
ירושלים

נ.ב. רב־סרן רמתי מודיע לי עתה כי הערבים התחילו כבר בקציר.

241

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 18.5 התקבל .Coded Tel. W57 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

[Washington], 17 May 1950

Secret

More my W53.[1] Same source states agreement will be kept strictest secrecy order facilitate presentation matter to U.S.A. public and Congress at appropriate moment. Pentagon insisted reasonable time be allowed work out military implications. No announcement therefore expected immediate future.

If above correct, agreement constitutes act major international importance indicating: (1) further decline U.N. authority; (2) closer American–

241

1. אילת הבריק כי נודע לו ממקור מהימן ביותר בבית הלבן כי ביזמת אצ'יסון הסכימו בריטניה וארצות־הברית לערוב ביחד לגבולות הקיימים במזרח התיכון. מטרת הערובה היא להגן על טורקיה ואיראן בפני תוקפנות סובייטית ולמנוע חידוש מעשי האיבה בין ישראל לערבים (ראה מברק אילת אל שרת, 16.5.1950, 93.01/2207/8).

British association; (3) formal inclusion Mideast sphere vital American, British, joint strategy where clash East–West interests may become direct cause world war; (4) more active and decisive interference by U.S.A., U.K., in internal affairs Mideastern countries inevitable; (5) placement Israel, Syria and Lebanon in ambiguous position *vis-à-vis* both Western Powers and U.S.S.R.

After careful thought suggest we defer planning action until we learn more precisely nature, scope and text alleged agreement which I endeavouring obtain.

Although source information most reliable many important elements remain vague including constitutional limitations President's power confirm such agreement without Senate approval, which in my opinion improbable view pre-election atmosphere. Circumvention this requirement by adoption as executive agreement equally improbable for reasons internal policy. Recent Atlantic Pact debates highlighted difficulties U.S.A. entering new commitments political, military, economic, due organized Republican opposition backed by prominent Democrats, especially Southern.[2]

Elath

242

מ. שרת אל ועדת הפיוס
M. Sharett to the United Nations Conciliation Commission for Palestine

Copy: 130.15/2566/11 :העתק

[Tel Aviv], 19 May 1950

Have honour acknowledge receipt your communication 11 May.[1] Understand that when framing it you were not yet in a position to reply to question contained in my letter 6 May[2] as to which Arab State or States are ready negotiate with Israel on a final peace settlement. Also learn from your conversation with Mr. Reuven Shiloah in Geneva on May 15 that Commission itself realized inadvisability of resuming its deliberations before attitude Arab Governments on this vital issue was definitely cleared up. In circumstances presume Palestine Conciliation Commission will agree with Government of Israel that it is preferable to await clarification of Arab attitude on question of direct negotiations before considering next step.

Moshe Sharett

2. ידיעות מפורטות יותר על הסכם שלוש המעצמות בנוגע למזרח התיכון הגיעו לנציגי ישראל במרוצת הימים הבאים (ראה מברק קרן אל מחלקת ארצות־הברית, W68, 19.5.1950, 93.01/2207/8).

242

1. מס' 232.   2. מס' 228.

243

א. אבן אל ו. אוסטין[1] (ניו יורק)

A. Eban to W.R. Austin (New York)

Copy: 130.02/2443/7 :העתק

[New York], 19 May 1950

My dear Ambassador Austin,

I have the honour to enclose the draft of a memorandum which I shall submit to the President of the Trusteeship Council on behalf of the Government of Israel before the opening of the Seventh Session.[2] This document comes as a reply to the resolution of the Trusteeship Council adopted on the 4th April, 1950, and to a subsequent letter from M. Garreau enclosing the text of a Statute for Jerusalem.

(2) On April 19 I had the privilege of joining Ambassador Elath in Washington for a discussion of the Jerusalem question with Assistant Secretary of State George C. McGhee and his colleagues.[3] In the course of that conversation we indicated that the Government of Israel planned to offer proposals for a solution of the Jerusalem question in an effort to reconcile all the interests involved – especially the interests of the religious world and those of Israel and Jordan. The Assistant Secretary of State assured us that the United States aspired to a solution reconciling the legitimate interests of these three parties, and would look with sympathy on any constructive effort that might be taken towards that end. The idea of a United Nations statute for the Holy Places which I outlined orally on that occasion appeared to be regarded by the Assistant Secretary of State and his colleagues as a constructive effort in that sense, and my Government has felt encouraged to take further steps in formulating its proposals.

(3) The enclosed document begins with a detailed argument explaining why the Statute adopted by the Trusteeship Council in Geneva does not provide an effective solution of this problem. In its second part, however, it goes on to elaborate the principles which might underlie an equitable and practicable solution. This second part contains all the proposals which I outlined orally in the Department of State on April 19. On that occasion they had only tentative validity. With the presentation of this memorandum, however, they would become the formal policy of the Government of Israel. The effect of this proposal would be to establish a statutory system whereby all matters directly affecting the Holy Places in Jerusalem, and the unique religious life which revolves around the Holy Places, would come

243

1. וורן אוסטין, הנציג הקבוע של ארצות־הברית באו"ם.
2. מס' 257.
3. ראה מס' 199.

under the jurisdiction of the United Nations through a permanent organ to be established for that purpose. At the same time my Government states (in paragraph 18) that if the Hashemite Kingdom of Jordan were disposed to accept the establishment of a direct international regime over the limited area containing the main Holy Places, in the Walled City and its immediate environs, the Government of Israel would cooperate in the establishment of such a regime. However, it is because we have no reason to believe that such a project is acceptable at this time to the Government of Jordan that we have devoted more specific and detailed attention to the proposal for a Statute of the Holy Places to be adopted by the General Assembly and implemented by a special organ of the United Nations.

(4) My Government has deeply appreciated the friendly and cooperative discussions which its Representatives have had on this question with United States Representatives during the Fourth Session of the General Assembly, the Sixth Session of the Trusteeship Council, and, more recently, in Washington. The principles which we now suggest for a solution have been formulated in a conscious effort to take account of the views which United States Representatives have expressed to us. My Government believes that it is urgent for this problem to be settled rapidly in an atmosphere of harmony and consent. A continued deadlock with the United Nations remaining committed to an unimplementable plan indignantly opposed by the populations concerned, could only prejudice the stability of the entire Middle East area; perpetuate an unfortunate state of inter-religious relations in the world; hinder the efforts of Israel and Jordan to normalise their relations; leave important universal interests in Jerusalem outside the scope of international attention, and undermine the influence of the United Nations which should be maintained as a potentially important factor in the stabilisation of peace in the Middle East.

(5) The Government of Israel having taken the initiative towards breaking a serious international deadlock hopes that its proposals will secure the support of the Government of the United States in the Trusteeship Council and the General Assembly, and that the other parties in this question may thus be encouraged to explore this ground of compromise with us. In presenting this memorandum to the United States in advance of its formal submission, I am instructed to say that my Government would greatly welcome any intimation of United States views or comments on it.

I am, Sir, Yours very sincerely,

A.S. Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

244

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Sent 21.5 נשלח .Coded Tel. W67 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 נוסח יוצא:

[Washington], 19 May 1950

Further my W66.[1] Clark[2] State Department just called to inform me that two planes carrying 80 emigrants each left Baghdad today for Cyprus. In further conversation mentioned Baghdad so far not making difficulties over Israel visas plane crew's passports but U.S.A. prepared deal this point should it arise. Mentioned propaganda in Iraq against exodus, especially charge spread in Basra that Jews are leaving unpaying their debts. Thinks this charge potentially dangerous view forthcoming elections.

If charge even partly true advise *Mossad*[3] take proper steps if possible.

Worth mentioning again extreme helpfulness State [Department].

Keren

245

מ. שרת אל א. אילת (ואשינגטון)
M. Sharett to E. Elath (Washington)

Coded Tel. IW683 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/12 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 21 May 1950

Assume you see Ach[eson] pre departure. Please raise as major issue German compensation under heads: (a) indemnification to individual sufferers now resident Israel, (b) restitution assets owned by them, (c) restitution of realizable heirless and communal property, all in form goods to be exported Israel. Urge active U.S. assistance effect these transactions. Argue following grounds: (1) Debt owed Jewish people for incalculable losses. Fraction represented by above is least we can expect after slaughter millions and wholesale spoliation couldn't be prevented. (2) Indispensability this

244

1. קרן הודיע כי עיראק הסכימה לערוך טיסת ניסיון מבגדד ללוד דרך ניקוסיה. כל דרישתם היא הוכחה שהמטוס נחת בקרקע לא־ישראלית לפני המריאו ללוד. אם טיסת ניסיון זו תעלה יפה יש לקוות כי תינתן הרשאה לטיסות קבועות. (ראה מברק קרן אל מחלקת ארצות־הברית, 19.5.1950, 93.01/2207/8).
2. הארלן ב. קלארק, פקיד באגף המזרח הקרוב במחלקת המדינה, הממונה על ענייני עיראק, סוריה ולבנון.
3. המוסד לעלייה, שטיפל בעלייה מארצות המצוקה.

assistance for gigantic task undertaken by Israel in rehabilitating masses Nazi victims and homeless Jews generally. (3) Importance closing this account before moral, political, rehabilitation Germany which appears in offing. (4) Relative ease this form U.S. assistance Israel's economy as unfraught complications Congressional approval, other possible difficulties attending direct U.S. help. (5) Presumed desirability for U.S. increase employment Germany where number workless growing.

Be careful not create impression by getting we absolve them other forms assistance. Other difficulties in (4) above mean Arab hostile reaction to direct U.S. loans. You needn't be explicit on this unless course conversation makes it necessary, as undesirable we should even by implication admit validity this argument against further U.S. loans Israel.

Purpose whole approach is secure major policy directive to U.S. authorities Germany not be content passive approval whatever settlement we might reach with Germans unaided, as at best seems their present line, but actively press Germany for largest and speediest possible settlement.[1]

Sharett

246

מ. שרת אל מ. קדרון (לונדון)
M. Sharett to M.R. Kidron (London)

Coded Tel. IL631 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/3 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 23 May 1950

Your talk Furlonge 16 May very good.[1] Lunch 24 you might stress effect on us glaring inequality treatment in giving arms Egypt without stipulating peace and denying us because no peace. Question not merely arms superiority, which important enough, but encouragement given Egyptian anti-peace counsels which even if no second round liable perpetuate isolation and tension, delay, deter peace efforts elsewhere. Stress flow jets, try elicit confirmation deliveries stopped. Explain our public cannot take seriously formalistic plea treaty or contractual obligations in view far-reaching polit-

245

1. אילת השיב כי אין הוא רואה אפשרות לעורר את סוגיית הפיצויים מגרמניה בשיחת הפרידה שלו מאצ'יסון בשל הסיבות הבאות: אין זה מקובל לדון בנושאים חדשים בשיחת פרידה, אצ'יסון איננו בקי בנושא, גם הוא עצמו איננו מתודרך בצורה מספקת, ותמיד עדיף לפתוח במשא־ומתן עם הפקידים המטפלים בעניין. נוסף לכך יש לתאם פעולה עם הארגונים היהודיים, אשר כבר עוסקים בסוגייה. (ראה מברק אילת אל שרת, W80, 25.5.1950, 130.09/2308/18.)

246

1. ראה מס' 239.

ical, security, considerations involved, also influenced by reports re deliveries Syria where no treaty. Try elicit reaction on this. Do not dispute contention Abd[allah] is not in their pocket and they not omnipotent Mideast, but without expressly indicating their responsibility point out next fortnight may be decisive and we waiting see whether Jordan restarts talks and what spirit. If nothing materializes we shall have reorientate for prolonged period no settlement. Don't think you will get anywhere but regard this useful exercise for rationalizing our own argumentation.

Sharett

247

מ. קדרון אל מ. קומיי
M.R. Kidron to M. Comay

Recd 25.5 התקבל .Coded Tel. L1536 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 24 May 1950

Lunched Furlonge very amicable atmosphere.[1] (1) Military. Will examine possibility training military police officers, your letter 8th May.[2] Unable accept my proposal definition non-service equipment according dateline as given goodwill, considers absence definition will work our advantage. Suggests informal submission full list possible requirements, on which he will get ruling to serve as criterion. List should give round figures, include everything from screws to tank[s], guns, jets and should come from me to him, not you to Helm. I feel position improving, again advise against public ventilation this issue, suggest leave to me for while.

(2) Political. Repeated previous arguments why not pressing Jordan peacewards, adding Abdallah knows British favour peace Israel. Any case nothing can be done until outcome next League meeting, will then, if time judged ripe, push Abdallah our direction. Considers light Arab attitude Palestine Conciliation Commission proposals general settlement long way off. Agrees our stand.

Kidron

247

1. ראה מס' 239, 246.
2. בתיק 130.13/2588/1.

248

שגריר ארצות־הברית[1] אל משרד החוץ

Ambassador of the United States to the Ministry of Foreign Affairs

Memorandum: 130.20/20/2467/7 :תזכיר

Tel Aviv, 24 May 1950[1]

The Governments of the United Kindom, France and the United States, having had occasion during the recent Foreign Ministers' meeting in London to review certain questions affecting the peace and stability of the Arab States and of Israel, and particularly that of the supply of arms and war material to these States, have resolved to make the following statements:

(1) The three Governments recognize that the Arab States and Israel need to maintain a certain level of armed forces for the purposes of assuring their internal security and their legitimate self-defense and to permit them to play their part in the defense of the area as a whole. All applications for arms or war material for these countries will be considered in the light of these principles. In this connection, the three Governments wish to recall and reaffirm the terms of the statements made by their representatives on the Security Council on August 4, 1949, in which they declared their opposition to the development of an arms race between the Arab States and Israel.

(2) The three Governments declare that assurances have been received from all the States in question, to which they permit arms to be supplied from their countries, that the purchasing State does not intend to undertake any act of aggression against any other State. Similar assurances will be requested from any other State in the area to which they permit arms to be supplied in the future.

(3) The three Governments take this opportunity of declaring their deep interest in and their desire to promote the establishment and maintenance of peace and stability in the area and their unalterable opposition to the use of force or threat of force between any of the States in that area. The three Governments, should they find that any of these States was preparing to violate frontiers or armistice lines, would, consistent with their obligations as members of the United Nations, immediately take action, both within and outside the United Nations, to prevent such violation.

248

1. תעודה דומה הוגשה על־ידי צירי בריטניה וצרפת. התעודה נמסרה למנהל הכללי של משרד החוץ ב־25 במאי — ראה מס' 249.

249

ידיעות לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ
Information to the Israel Missions Abroad

העתק משוכפל: 130.02/2449/1

תל אביב, [25 במאי 1950][1]

נוסח הודעת שלוש מעצמות המערב נמסר ביום 25 במאי 1950 לידי המנהל הכללי על־ידי שגריר ארצות־הברית וצירי אנגליה וצרפת.

ניתן בזה הנוסח המלא בלשון האנגלית כפי שנמסר על־ידי הציר הבריטי:

[.....][2]

הציר הבריטי הוסיף לנוסח זה כמה הערות בעל־פה. הוא הטעים את חשיבות ההודעה שוודאי תתקבל בקורת־רוח על־ידי ממשלת ישראל שהתריעה לא פעם על אספקת הנשק לאחדות מהמדינות הערביות. ההודעה דלעיל כמוה כהבטחה חשובה נוכח חששות ממשלת ישראל מפני "סיבוב שני".

תוך כדי ניסוח ההודעה, הוסיף הציר, היתה תשומת־לבה של הממשלה הבריטית נתונה להבטחותיה של ישראל שניתנו לממשלה הבריטית בתזכיר מיום 14 באוקטובר 1949.[3] באותו תזכיר, שדן בבעיית חידוש הזרמת הנפט לחיפה, נאמר בין השאר:

"... (a) It appears to the Government of Israel singular that it should be invited to disclaim any aggressive designs against neighbouring territories and to affirm its desire for friendly relations with the Arab States. Authoritative statements to this effect have repeatedly been made by official spokesmen of the Government of Israel both on public occasions and in their communications to United Nations organs. Such a declaration should properly be demanded from the Arab Governments which still refuse to enter into peace negotiations with Israel, and permit threats of a second round of hostilities to be voiced from their capitals. However, if the United Kingdom Government considers that this will assist it in its present efforts, the Israel Government hereby reiterates the assurance sought. ..."

כן ציין סיר הלם שהבטחות דומות ניתנו על־ידי ממשלת ישראל גם לממשלת ארצות־הברית בתזכיר שגריר ישראל בוואשינגטון, מיום 13 בפברואר 1950,[4] אל מחלקת המדינה. באותו תזכיר, שדן בתהליך ההזדיינות של המדינות הערביות, נאמר בין השאר:

"...my Government has emphatically made clear, and desires to

249

1. תאריך התעודה: 1 ביוני 1950.
2. לא הודפס כאן – ראה מס' 248.
3. הנוסח המלא של תזכיר זה ראה בכרך 4, מס' 343.
4. מס' 88.

reaffirm, her statement that Israel has no intention of attacking any of her neighbours."

תגובת ממשלת ישראל

הרי הודעת דובר משרד החוץ מיום 25 במאי 1950:

"ממשלת ישראל מציינת תוך סיפוק את התנגדות ממשלות בריטניה, צרפת וארצות־הברית להמשך מרוץ ההזדיינות במזרח התיכון – סכנה אשר ממשלת ישראל התריעה וחזרה והתריעה נגדה. כן ברצונה לציין את סיפוקה מן ההודעה, כי אספקת נשק על־ידי שלוש הממשלות החתומות על הצהרה חשובה זו תהיה מותנית במתן ערובות מצד המדינה הרוכשת נשק, כי אין בדעתה לנקוט בפעולה תוקפנית כלשהי נגד מדינה אחרת.

אף־על־פי־כן עומדת בעיניה העובדה כי נשק וציוד צבאי סופקו עד כה למדינות אשר לא חדלו לאיים בחידוש המלחמה נגד ישראל ואשר עד היום הזה עומדות בסירובן העקשני לכרות שלום, ועובדה זו מוסיפה להוות מקור לדאגה חמורה. ממשלת ישראל מניחה, כי ההצהרה המשותפת של היום מצד בריטניה, צרפת וארצות־הברית מסמלת את קץ ההפליה אשר היתה נהוגה עד כה באספקת נשק וציוד צבאי למדינות המזרח התיכון.

בסיפוק מיוחד מציינת ממשלת ישראל, כי ממשלות בריטניה, צרפת וארצות־הברית בהיותן נאמנות לחברותן בארגון האומות המאוחדות הצהירו על התנגדותן התקיפה [ל]שימוש בכוח ולאיום של שימוש בכוח במזרח התיכון. גישה זו משקפת במלואה את מדיניותה של ממשלת ישראל והיא נוטלת הזדמנות זו על־מנת לחזור ולהביע את שאיפתה להגיע לפתרון סופי של שלום בין ישראל והמדינות הערביות וחוזרת ומזמינה את המדינות הערביות כולן, וכל אחת מהן לחוד, לפתוח מיד במשא־ומתן על־מנת להגיע להסדר כזה.

מדיניותה הקבועה של ישראל היא לקדם ביטחון, יחסי ידידות ושיתוף־פעולה עם כל שכנותיה, לטפח את שגשוגו של המזרח התיכון ואת יציבותו ולתרום חלקה להשכנת השלום בין עמי תבל כולם."

[.....][5]

5. חלקה האחרון של התעודה, המביא את דברי ראש הממשלה בדיון מדיני שהתקיים בכנסת ב־31 במאי, לא הודפס כאן.

250

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 26.5 התקבל .Coded Tel. W81 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

Washington, 25 May 1950

Saw McGhee today on tripartite declaration his invitation, Keren, Rockwell, present. McGhee mentioned declaration was result American initiative but he, Rock[well], stressed several times now tripartite undertaking. To my question he replied that effect declaration on arms request favourable but final decision not dependent solely on it but also on availability etc. Rock[well] stressed again large part our list obtainable only from Government sources which prevented by law present time supply us directly. When asked by me on probable effects declaration on British arms policy Israel, McGhee said British should now sell arms Israel if they willing carry out declaration in good faith. McGhee, Rock[well], stressed importance consultation, coordination, arms policy now to be carried out by three Governments jointly.

McGhee said anti-aggression statement in third paragraph going as far as constitutionally possible. Although not formal guarantee, wording is more far-reaching than similar statements Greece, Iran, "and we mean what we say". Declaration not meaning freeze boundaries and no objection peaceful exchange, hence Palestine Conciliation Commission will carry on.

In conclusion McGhee said U.S.A. would welcome public statement of *Memisrael* [Government of Israel] if reaction favourable. Other Governments had already positively commented. I strongly support favourable general statement our part which could be welcomed by public opinion here and President, facilitating our further campaign for arms.[1]

Elath

250

1. ראה גם מס' 251.

251

א. אילת אל מחלקת ארצות־הברית
E. Elath to the United States Division

Recd 26.5 התקבל .Coded Tel. W82 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 :נוסח יוצא

Washington, 25 May 1950

Further my 81.[1] Consider declaration significant step in consolidation U.S.A. policy Mideast along lines decided Istanbul Conference.[2] However success this policy will depend first instance British cooperation.

My opinion declaration constitutes very important political achievement for Israel. Containing actual guarantee inviolability our boundaries. Declaration facilitates clarification on our part of Israel's peaceful intentions area. As already suggested my 81, I attribute political and practical importance to expression our satisfaction declaration pointing out that supply defensive arms is criterion practical validity declaration.

Although expect continuation difficulties obtain desired arms, primarily due formal restrictions, believe chances considerably improved favourable results.

Elath

252

מ. קדרון אל מ. קומיי
M.R. Kidron to M. Comay

Recd 26.5 התקבל .Coded Tel. LI540 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 25 May 1950

Saw Michael Wright his request, received copy three-power statement releasable at 1600 British Summer Time today. Wright added: (1) Hoped statement, particularly third para., allay suspicions, reduce tension, restore normal conditions stability, pave way final settlement. (2) His Majesty's Government received categorical assurances Egypt, Iraq, Jordan, Saudia, no intention initiate hostilities. French received similar assurances Syria, Lebanon. Americans Egypt, probably others. We should not therefore worry second round.

I agreed step forward, adding effect statement greatly strengthened if

251

1. מס' 250.
2. ראה כרך 4, מס' 460.

Arab states made their categorical assurances public like us, as third para. statements though valuable, only moral effect unless publicly backed parties immediately concerned.

(3) Asked practical effect first paragraph British arms policy to Israel. He replied we know what Arabs have, we don't know your military condition but think you not being outstripped. I said we best judges. He continued statement does not mean change arms policy now but position under constant review. New attitude not precluded future.

Regarding continued arms Arabs said strictly legalistically unable break letter, spirit, treaties due existence armistices only but repeated Strang's revised statement.[1]

He said received reports 16 recent incidents Israel–Jordan accord. Officially asked me convey His Majesty's Government hope we exercise restraint. I replied we disclaim responsibility but incidents appear inevitable absence settlement, asked if His Majesty's Government encouraging this. He replied His Majesty's Government encouraging settlement all Arab states including Jordan (avoided specific question). I replied according your 631,[2] second, last, sentence. He did not comment. Inform *Sar* [Foreign Minister].

Kidron

253

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK94 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 26 May 1950

Big Three declaration is unilateral act establishing policy and requiring no explicit formal reply. Declaration been worked on and repeatedly redrafted for many weeks. In British eyes it rounds off U.K. statement 27th April[1] and completes definition Mideast policy. Declaration establishes formal parity Israel–Arabs regarding right acquire arms though not clear what this will mean in practice in light specific British treaty obligations to Arabs. British informed us explicitly they accept our repeated disclaimers aggressive intentions which interpretable mean we entitled request purchase British arms.

252
1. ראה מס' 202, והערה 3 שם.
2. מס' 246.

253
1. ראה מס' 215, 216.

Note important final passage implicitly guaranteeing present frontiers, armistice lines. Beware of thinking this applies exclusively Israel's borders. French attach great importance to integrity Lebanon. May also have some significance in light plan for Syria–Iraq union and Saudi fears Hashemite expansion.

Declaration of course purely Western as witness reference to part Mideast states expected to play in defence of area as whole. We reacted to this by stressing our unalterable policy promote peace between all nations.

Transparent intention of declaration to depict Mideast as under Western guardianship and begin attempt manoeuvre Mideast states into Western sphere by holding out arms bait.

Note no promise specific quantities or kinds of arms, nor any clear indication who will decide what arms required for internal security and legitimate defence, but obviously intended that final arbiters shall be Western governments and military staffs. Specific types, e.g. jets, could easily be refused as not needed except for defence of area as whole to which we would not commit ourselves. Conversely offer of jets etc. might be made in attempt elicit from us such commitment.

Eytan

254

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ-לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK96 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 26 May 1950

Invited Yershov about Big Three declaration stressing: (1) Unilateral act laying down Western policy, not ours. (2) Contains several positive features such as clear warning against second round and against violating frontiers. Stressed southern Negev. (3) Declaration in no way changes or modifies our foreign policy. Stressed we reacted to point about defence of area as whole by reiterating our basic policy, especially peace between all nations. (4) We base our policy on U.N. (5) We always asked arms from all quarters and declaration won't make us deviate from this.

Eytan

255

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 27.5 התקבל .Coded Tel. X131 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/10 נוסח יוצא:

New York, 26 May 1950

Your HK95.[1] Fully agree your analysis with following comments:

(1) Whereas in August 1949[2] formula for arms was internal security and legitimate defence we now have additional criterion viz. role in defence region. This clearly applies only those who have general strategic commitments, namely treaty states Egypt, Iraq, Transjordan. Thus both formally and practically Britain has secured consent other two powers for supplying these three states with arms which not obliged to give us, hence doubtful if we can yet safely assume parity of opportunity.

(2) In view above our *Rekhesh* [arms purchase] still faces formidable task in making its case on each item at Pentagon, Department level. Notice *New York Times* extract which cabling separately,[3] also our talk Pentagon where declaration must have been already known nevertheless[4] restrictive arguments still heavily used by interlocutors.

(3) Hope you right on availability arms London but might be wiser to expect they will argue they supply arms to Arabs not because we aggressive but solely because of treaties as instruments regional defence. Thus sauce is only for treaty-bound goose not necessarily for neutral gander.

(4) Another danger is that point (3) may be used against point (1) i.e. possibility second round will now be even more emphatically rejected in light political guarantees, therefore why do we need all these arms. Department already hinting this, cf. *New York Times* extract.

(5) Doubt likelihood your last sentence. Believe aim is justify arms discrimination in favour those states already committed, not to secure new commitments. Conclusion: Declaration is definitely positive with strong psychological and political effect in favour peace and against any Arab hope to change existing frontiers. Long campaign to make armistice lines basis

255

1. מס' 253.
2. מוסב על דיוני מועצת הביטחון באוגוסט 1949 – ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 361–362 ומס' 220 שם.
3. לשון הידיעה ב"ניו יורק טיימס": "פקידים יודעי דבר אמרו כי אין לפרש את ההסכם כעידוד למשלוח נשק למדינות שהיו נתונות למאבק דמים לפני הקמתה של ישראל כמדינה עצמאית. הם הוסיפו כי ההסכם נועד להביא לצמצום הזיון באיזורים מסוכסכים על־ידי שיתרום לייצוב המצב הפוליטי שם. הם הביעו את תקוותם כי זאת תהיה התוצאה הסופית". (ראה אבן אל איתן, מס' 2581, 26.5.1950, 130.09/2328/7.)
4. על השיחה במשרד ההגנה ראה מברק אילת אל מחלקת ארצות־הברית, W71, 23.5.1950, 130.09/2308/18.

final settlement now bearing fruit. Other hand arms issue though more hopeful will still have to be fought uphill since powers definitely believe peace obtainable by political means not rearmament. However political benefits referred above are direct by-product arms campaign persistently, skilfully, conducted [Washington] D.C.

Eban

256

א. נג'ר אל ג. אבנר
E. Najar to G. Avner

מברק מוצפן Coded Tel. 339. התקבל 28.5

נוסח נכנס: Inc.: 130.09/2344/6

פאריס, 26 במאי 1950

בינוש[1] מסר לי באופן פרטי שבכדי לפקח על הגשמת ההכרזה המשותפת, צרפת, אנגליה ואמריקה הסכימו למסור אחד לשני אחת לחודש רשימת הנשק הנמכר וכן רשימת הבקשות לנשק מארצות המזרח הקרוב.

הוא הוסיף שהעובדה ששלוש ארצות אלו החליטו להוציא לפועל ההכרזה, אפילו מחוץ למסגרת או"ם, נגרמה מהעובדה שהאו"ם איבד כל פרסטיז'ה ועל־כן צריך ללכת בדרך זו על־מנת לעשות רושם רציני על הארצות המעוניינות.

הוא היה מופתע במקצת שעדיין לא היתה תגובה נגדית בשום ארץ לקו זה. הרגשתי היא שהאמון לאנגליה מצד צרפת לא גדל בהרבה ומחכים לראות איך יוגשם ההסכם.

ממקור פרטי שמעתי: (א) שהשלושה הגיעו להסכם על־ידי שיחות פרנקו–אמריקאיות בפאריס, ואנגלו–אמריקאיות בלונדון, ולא על־ידי שיחות משותפות. (ב) צרפת מרוצה שההכרזה על ענייני המזרח הקרוב לא יצאה בלי שיתופה. (ג) השגריר המצרי בפאריס אמר לידיד שהשלב ההכרחי אחרי ההכרזה הוא שלום עם ישראל.

נג'ר

256

1. ז'אן אנדרה בינוש, סגן מנהל מחלקת אפריקה והלוואנט במשרד החוץ הצרפתי.

257

א. אבן אל ר. גארו: תזכיר על ירושלים

A. Eban to R. Garreau: Memorandum on Jerusalem

Memorandum: 130.02/2443/8 :תזכיר

[New York], 26 May 1950

Excellency,

I have the honour to enclose herewith a memorandum of the Government of Israel on the question of Jerusalem. This memorandum is submitted in reply to your letter of 6 April, 1950, enclosing the text of a Statute for Jerusalem approved by the Trusteeship Council on 4 April, 1950.[1]

(2) During the Sixth Session of the Trusteeship Council my Government expressed its readiness "to explore with the Council and with other parties concerned any avenue which may lead to the effective fulfilment by the United Nations of its responsibilities for the Holy Places." It was in this spirit that the Israel Delegation participated in the work of the Trusteeship Council in Geneva. In further pursuit of its desire to seek an agreed solution within the framework of the United Nations, my Government was glad to respond to Your Excellency's invitation to consult with you in Europe. The Minister of Israel in Rome was instructed by the Government of Israel to keep Your Excellency informed of all developments in our thinking on the substance of the question and on the procedural steps which we envisaged. On 20 April an emissary from the Government of Israel, Mr. Gideon Rafael, called on you officially in Rome to convey the compliments of the Israel Foreign Minister and to acquaint you with such progress as we had made in formulating the principles for a solution.[2]

(3) Moreover, on 17 April the Government of Israel, taking note of the functions which the Trusteeship Council had allotted to its President in its Resolution of 4 April, 1950, and being keenly aware of the importance of first-hand knowledge of the current situation in Jerusalem, extended to you a cordial invitation to visit Israel for the purpose of consultations with the Government and a direct review of the present Jerusalem situation.[3] My Government regrets that this visit did not materialise, principally, we understand, owing to the lack of a similar readiness on the Arab side.

In this connection I would also express my Government's regret that no member of the Trusteeship Council found it possible to accept its invitation to visit Jerusalem for a first-hand study of the position during the Council's recess. The fact that the Statute cannot be implemented, while the proposal

257

1. ראה הערת־עורך, עמ' 242.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 289.
3. הכוונה כנראה להזמנה ששוגרה ב־3 באפריל 1950 למדינות החברות במועצת הנאמנות, למזכיר הכללי של האו"ם וליושב־ראש מועצת הנאמנות – ראה מס' 168.

herewith outlined by my Government is capable of swift realisation, could have been tested most convincingly by such a direct survey.

(4) The Government of Israel, earnestly desiring to secure adequate and effective protection of the Holy Places, will continue its effort to assist the United Nations to reach an agreed solution. For that purpose it now offers the enclosed memorandum for the study of all interested parties and authorises me to be at the Council's disposal for any clarification that may be required.

I have the honour to be, Yours faithfully,

A.S. Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

THE QUESTION OF JERUSALEM

Memorandum Submitted by the Government of Israel to the Trusteeship Council

Friday, May 26, 1950

I
INTRODUCTION

The Government of Israel has given careful consideration to the text of the Statute for Jerusalem approved by the Trusteeship Council on 4 April, 1950 (T/592) and to the resolution of the Trusteeship Council adopted on the same day (T/564).

2. This Government will offer its full cooperation in seeking and implementing a solution of the Jerusalem question whereby the responsibility of the United Nations for the Holy Places may be reconciled with the freedom and independence of the City and its inhabitants. At the same time the Government of Israel regards the consent of the people of Jerusalem as indispensable to the effective functioning of the City's institutions. The right of a mature population to select and maintain its own government cannot be challenged by any consistent adherent of democratic principles. Moreover, the preservation in Jerusalem of a regime based on the initiative and consent of its own population is not only an unassailable political ideal; it is also a dictate of practical statesmanship, with a direct bearing on the issue of implementation. The idea that any regime for the protection of religious interests can endure amidst a discontented, aggrieved and turbulent population will be instantly rejected by any serious mind. Religious peace cannot be secured by political suppression. Thus, considerations of justice and of practicability combine to make the will of

Jerusalem's population the essential basis for the City's political institutions.

3. In Jerusalem, the Holy Places of the three world religions are gathered in a unique concentration. These sanctuaries command a world-wide reverence, far transcending their purely local environment. The protection of the Holy Places and of free access thereto, and the maintenance of existing religious rights, constitute an international trust for which the responsibility of the United Nations should be universally recognized. The Government of Israel believes that the United Nations should be enabled effectively to exercise that responsibility, which should also be expressed in appropriate juridical form.

4. Accordingly, any solution which the Government of Israel can commend or support must simultaneously fulfill two objectives: it should satisfy the principle of United Nations responsibility for all matters directly affecting the Holy Places and free access thereto; and it must leave the population of the City free to express their ineradicable national loyalty through the democratic institutions which they helped to create in Jerusalem and their own State.

POLITICAL EFFECTS

5. The Government of Israel has examined the Statute for Jerusalem in the light of these two objectives. It has given special attention to the political institutions described in the Statute and to their potential effect on the life of New Jerusalem. It will be recalled that the Statute was originally drafted in 1948 in order to provide the immediate succession to an expiring Mandate, at a time when the people of Jerusalem had not yet integrated their political life into that of a sovereign State commanding their entire allegiance. At that time, Jerusalem was completely detached from the territory of the future Jewish State and was surrounded by Arab territory on all sides. Apart from the basic question of the Holy Places, the problem of affording effective protection to 100,000 Jews had to be faced by the Statute; indeed, it was this consideration which led to the proposal for internationalizing a large secular area apart from the Holy Places. Today, however, these conditions no longer hold good. The Statute must now be judged, both in principle and in terms of implementability, by its effect on an area totally and willingly bound up with the life and sentiment of the State of Israel. Jerusalem now has its own institutions of government, security and law – institutions deeply rooted, effectively administered and tenaciously upheld. It is now impossible to establish a governorship or legislature, a council or court, without first disrupting institutions already functioning by popular consent, and severing ties and connections firmly cemented. For, in sharp contrast to its position in 1947, Jewish Jerusalem is today firmly linked to the State of Israel by a broad territorial bridge and forms an integral part of it in the physical and geographical sense, as well as in its constitutional allegiance.

6. Thus, the implementation of the Statute would involve the United Nations in the process of destroying free and stable democratic institutions in Jerusalem as a prelude to the imposition, against the popular will, of an authoritarian regime introduced from outside. The Trusteeship Council, having been unable

two years ago to provide Jerusalem with security, administration and subsistence when they were urgently needed, would now come on the scene to liquidate the security, administration and subsistence which the people of Jerusalem and of Israel have established amidst cruel suffering and sacrifice of life.

7. Implementation of the Statute would have drastic effects on the life of every man and woman in Jewish Jerusalem. On the day the Statute came into effective force, all the sources and centres of authority in the City would lose their power. All threads of administrative, fiscal and judicial connection would be severed. All existing courts would lose their jurisdiction. One hundred and ten thousand Israel citizens would awake that first morning to find themselves disfranchised and dispossessed of their fundamental political rights. In retaining their national allegiance they would become foreigners in their own City. The flag of their people would no longer be there as the focus of their loyalty or inspiration. Political barriers would arise outside their City to separate and mark them off from their own kin in Israel. A *numerus clausus*, reminiscent of the practices of racial discrimination, would prevent the Jews of Israel from freely taking up residence in the very City which the Jewish people immortalized in the history of mankind. From having complete control of the life of the New City which they had built and defended with their own hands, the Jewish population would be reduced to the level of having no power or authority whatever in the affairs of Jerusalem. For, under the operation of the Statute, the Jews of the New City, who form the considerable majority of the entire population of Jerusalem, would now have less than one-third of the representation in an important and uninfluential "Legislative Council" (Article 21). Faced by this assault on their political liberties, the Jews of Jerusalem would simultaneously find themselves cut off from the jurisdiction of the State which provides their very subsistence. To complete the story of this political and economic mutilation, they would also be stripped of their vital defence. Their lives would suddenly become subject to the arbitrary enactments of a constitution which was neither formulated by them nor evolved out of their consent and experience. For the Statute itself, with its omnipotent Governor and its artificially constituted Legislative Council, is modelled precisely on the absolutist forms of government which used to be applied in backward regions in the days before the elementary principles of self-government began to secure a foothold even in the dependent areas of the world.

8. The Government of Israel does not know of any standard of international ethics whereby this political upheaval in Jerusalem can be justified, or of any method whereby it can be implemented. The fact that scarcely a house or a street in the Israel part of Jerusalem even existed 80 years ago makes it absurd to contend that this area is of such venerable historical significance that it must be withdrawn from the hands of the people which has created it out of a wilderness. Of the more then 30 sites marked as Holy Places in the authorized map prepared by the United Nations for the Trusteeship Council (United Nations Map No. 229, November, 1949) only two – at the very extremity of the New City – fall within the Israel zone of Jerusalem. Thus, the elimination throughout this large

and heavily populated urban area of all its elected institutions and political rights and its forcible severance from the State to which it belongs, cannot be justified in terms of any universal or religious characteristics affecting the New City.

9. It is a patent fact that the population of Jerusalem is opposed – as would be the people of any other city – to a project for uprooting its institutions and separating it from the State with which it is identified in all its activity and sentiments. This fact alone destroys the moral validity and the practical relevance of the Statute. It is true that the proposed Governor is equipped with a police force of 500 men for the imposition upon the City of a regime which the entire population is unwilling to recognize. Yet this measure, far from solving any problem, serves only to emphasize the unimplementability of the Statute. For a police force can only function in civilized societies as the agent of the entire community against a few individuals who defy its recognized law. No police force can ever be effective if it stands in isolation from or in opposition to the majority will of the community. Thus, the political regime of the Statute, lacking any local support, can neither be implemented by consent nor be enforced by any available means.

ECONOMIC EFFECTS

10. During the Sixth Session of the Trusteeship Council the Representative of Israel explained in detail the effects of the Statute upon the economic life of the City (T/SR260). Jewish Jerusalem, as an integral part of the Israel fiscal and economic systems, depends upon the State for its food and water, its communications, its educational, health and social services, its development budget, its subsidies, its foreign currency assets, in short for all the sources of its subsistence and employment. The City is not even remotely self-supporting, either agriculturally or industrially, and would never in all its history have been able to maintain its population, except as part of a wider and more productive political unit in the resources of which it could proportionately share. In 1947 it was proposed to maintain the economic integration of Jerusalem with its hinterland by the operation of the Economic Union of which the State of Israel was to be the only solvent partner. The Economic Union is no longer feasible, as the Resolution of the General Assembly on 9 December 1949 admits; and the Statute is now drafted on the assumption of Jerusalem's complete separation from the jurisdiction and economic influence of Israel. Thus all the arteries which bring the life-blood to the heart of Jerusalem are now to be severed by the creation of the *corpus separatum*. The City is to become like a diver whose air line is cut. Yet the Statute is completely devoid of a single provision for replacing the manifold sources of livelihood which Jerusalem loses by its severance from the State of Israel. The Statute legislates for Jerusalem's economic and financial isolation without even beginning to consider how an area with a population of 160,000 can subsist for a single day in a state of land-locked economic isolation. Article 34 states frankly that the economic implications of a *corpus separatum*

have not been faced. The Israel arguments were not met in any respect. The Statute would undoubtedly involve economic strangulation as well as political disintegration.

SECURITY EFFECTS

11. The security of Jerusalem is at present governed in practice and in international law by the Israel–Jordan General Armistice Agreement concluded at the behest of the United Nations, under which Israel exercises responsibility for the maintenance of order in Jewish Jerusalem and for the defence of that area against external attack. Thus, provisions of the Statute, such as Article 7 imposing the demilitarization of the area, are in conflict with this agreement, which may not be altered in any respect except by negotiations between the parties. It is no contribution to Jerusalem's security to undermine the authority of hard-won agreements which have enabled the City to regain a large measure of normality and which have made possible substantial withdrawals and reductions of troops. Apart from formal considerations, the withdrawal of Israel's troops from the New City of Jerusalem, even if accompanied by a simultaneous withdrawal of the Arab Legion from the Old City – itself a highly improbable contingency – would not result in an equal security for both parts of the City. New Jerusalem would be left surrounded on three sides by Arab forces; and thus the exact situation which nearly brought about the extinction of the City and its Jewish inhabitants in the Spring of 1948 would be reproduced.

JURIDICAL ASPECTS

12. The Statute presumes that the General Assembly has power, in pursuance of its own Resolution, to impose its administrative and executive control over the Jerusalem area, irrespective of the wishes of its population or the consent of a Government now responsible for its administration. The Charter of the United Nations offers not the slightest support for any such legal theory. The conditions in which the General Assembly, through the Trusteeship Council, may assume the administration of any area are exhaustively laid down in Chapter XII of the Charter. Whatever its position in 1947, when it was a "territory under mandate", Jerusalem no longer falls into any of the categories defined in Article 77, to which any form of international trusteeship may legally be applied. Moreover, the procedures of agreement required by Articles 79 and 81 have not been applied and are not feasible in this case. Apart from being legally ineligible for the operation of a trusteeship regime in the sense of Article 77, Jerusalem is, by its very nature, the exact antithesis of any territory to which any system of tutelage may properly apply. For the object of the trusteeship system is to promote the advancement of backward territories towards self-government, and not to effect the transformation of mature and independent democracies into subject areas. Thus, the letter of the Charter, as well as its fundamental spirit, is subjected to comprehensive violation by this unconstitutional proposal.

13. The Government of Israel has pointed out on every suitable occasion these objective difficulties which render the Statute incapable of implementation, and is therefore not in any degree responsible for the insoluble deadlock which is inherent in the Statute. Indeed, there is a clear disparity between the Statute itself and the Resolution adopted by the Trusteeship Council on 4 April 1950. The Statute allocates no functions or responsibilities to Israel at all. Indeed, it declines even to mention Israel's existence and requires in effect that the Government of Israel be disengaged from anything affecting the life of Jerusalem. The suggestion that Israel is nothing to Jerusalem and Jerusalem is nothing to Israel may appear fantastic; yet this bewildering thesis is explicitely upheld by the Statute. In these circumstances, it is difficult to understand what is meant by inviting Israel's "full cooperation", in the Trusteeship Council's Resolution of 4 April 1950. On the one hand, the Statute requires the complete dissociation of Israel from the life of Jerusalem and implies that it is the duty of the inhabitants of Jerusalem to ignore Israel's will or authority. On the other hand, the Trusteeship Council invites Israel's "full cooperation" in the task. Surely the consequences of the Statute must be faced and one cannot have it both ways. If Israel is to be dispossessed of legal and political power in the City, it obviously cannot be asked to exercise its influence or authority with the population of Jerusalem, should the latter be indisposed to accept the Statute. It is an axiom that Israel cannot be regarded as a factor in the implementation of a regime based on the disappearance of its own authority. The Trusteeship Council must alone confront the sentiment of the population of Jerusalem and estimate its chances of imposing upon tens of thousands of people a regime to which they are plainly opposed.

14. Since the Statute would plunge Jerusalem into political suppression and economic decline, while causing grave disturbance of its religious and secular peace and involving a manifest breach of the Charter, the Government of Israel is among those who share the view that it is inherently unimplementable.

II
AN ALTERNATIVE PROPOSAL

15. Faced with this situation in which the Statute is doomed to fail through its own defects of principle and practice, the Government of Israel has been concerned to examine whether the basic objectives of the United Nations in Jerusalem may yet be rescued from their association with an extremist and illusory scheme. This Government has reached an affirmative conclusion. Everything that is truly universal and international in Jerusalem can be brought within the purview of direct United Nations responsibility without any disturbance of the City's political freedoms or of its established institutional life.

16. The real objective of the international community in Jerusalem is the pro-

tection of the Holy Places by the direct exercise of international responsibility, not the imposition of international rule on a city, a territory, or a population. It is needless to emphasize that the problem of the Holy Places is not only a problem of preservation but also one of access. Closely linked with the issues of preservation and access, there is the question of "existing rights" hallowed by the traditions and compacts of succeeding generations. High central institutions of many faiths, including four Patriarchates, have their abode in Jerusalem in close proximity and relation to the Holy Places themselves. Thus the preservation of the Holy Places; the assurance of facilities for access and pilgrimage; the peaceful settlement of religious disputes; the maintenance of existing rights under international sanction; and the unhampered pursuit of the religious life revolving around the Holy Places, are all matters of recognized international concern. If the United Nations brings these vital matters under its active and direct control, it will thereby achieve the fullest expression of universal responsibility for Jerusalem's religious associations ever recorded.

17. The Government of Israel believes that the responsibility of the United Nations should operate in this universal religious domain leaving the political and secular life of the City to the free determination of its people, as democratic principle requires. The experience of three years has proved that extreme doctrines of internationalization, excluding populations and areas from their natural allegiance, defeat their own purpose because they cannot be fulfilled, with the result that the United Nations remains absent even from its own recognized sphere of responsibility.

18. Since nearly all the Holy Places in Jerusalem are located within a small area of 1 1/2 square miles within the Walled City and its immediate environs, the Government of Israel, and also many leading Christian authorities, have from time to time considered the question of an international regime confined to that limited area, in the administration of which the three monotheistic faiths should have an acknowledged status. This project has, however, encountered insurmountable obstacles in view of the opposition of the Kingdom of Jordan which occupies the entire area of the Old City. The Government of Israel is ready even now to cooperate in the creation of an international regime of such limited territorial scope, but it must point out that the practicability of such a solution depends entirely on the Hashemite Kingdom of Jordan.

19. Morever, the Government of Israel recalls that the Western Wall (Wailing Wall), which is the main Jewish shrine hallowed by religious associations for thousands of years, as well as two other places holy to Jews and held in deep reverence by them over countless generations – Rachel's Tomb near Jerusalem and the Cave of Machpela in Hebron – are also in territory controlled by Jordan. Under any international arrangement, Jewish rights regarding these places and access thereto must be fully and effectively safeguarded.

20. In view of all these difficulties, the Government of Israel has consistently upheld the only practicable alternative principle, namely, the direct application of international responsibility, not to any continuous area, but to the Holy Places themselves. At the Fourth Session of the General Assembly in 1949 this

Government offered to conclude an agreement whereby the United Nations would be represented in Jerusalem by a representative accredited to the Governments concerned for the purpose of ensuring the protection of the Holy Places and of free access thereto. During the Sixth Session of the Trusteeship Council the Representative of Israel affirmed his Government's readiness "to explore with the Council and with other parties concerned any avenue which may lead to the effective fulfilment by the United Nations of its responsibility for the Holy Places". The Israel Delegation took an active part in that stage of the Council's deliberations which culminated in the drafting of Article 38 of the Statute, dealing with "Holy Places, religious buildings and sites". The Government of Israel has also given consideration to the proposals submitted to the General Assembly by other delegations which sought various means of establishing United Nations control in the Holy Places. Draft resolutions or suggestions in this sense were submitted to the Fourth Session by the Delegations of Bolivia, Cuba, the Netherlands, Sweden and Uruguay.

21. As a result of this mature consideration and out of a desire to satisfy universal religious sentiment, the Government of Israel is ready to give its earnest attention to any plan which would, in suitable form, make possible effective United Nations control of the Holy Places in Jerusalem. For its own part, the Government of Israel would now propose a plan which takes into account Article 38 of the Statute and the spirit of the draft resolutions sponsored by certain other Delegations in the General Assembly. The main features of this plan would be as follows:

(a) A Statute should be adopted whereby the rights of the United Nations in respect of the Holy Places in Jerusalem would be derived directly from the General Assembly and accepted by all parties concerned. The authority of the United Nations in the Holy Places would thus take statutory form and not depend upon a contractual agreement, as in the Israel plan submitted to the Fourth Session.

(b) There should be appointed a United Nations representative, or such other organ as may be found appropriate, for the discharge on behalf of the United Nations of the functions prescribed regarding the Holy Places in Jerusalem. This representative or organ should constitute an independent authority deriving its powers solely and exclusively from the General Assembly itself and exercising those functions in the international right without dependence on any individual government or accreditation thereto.

(c) The United Nations representative thus appointed (or the United Nations organ thus set up) should carry out the following main functions in respect of the Holy Places in Jerusalem: viz., supervision of their protection; adjudication of disputes between communities as to their rights in the Holy Places; the maintenance of existing rights in connection with the Holy Places; the initiation of their repairs; assurance of their exemption from taxation; questions relating to the maintenance of free access subject to the requirements of public order; facilitation of pilgrimage movements; issuing of reports to the appropriate United Nations organs on all the above matters. This list of matters covers practically

all the functions enumerated with respect to the Holy Places and religious matters in the Statute (Article 38).

(d) The definition of Holy Places as laid down and applied up to the termination of the Mandate shall continue to prevail (cf. UN Map No. 229, November, 1949). All governments and parties concerned should negotiate on the definition and demarcation of these places in order to achieve agreement on the exact sites within which the above mentioned functions of the United Nations representative shall operate.

(e) Apart from their statutory sphere of authority concerning the Holy Places in Jerusalem, the United Nations representative or organ could negotiate agreements with both governments concerned, in conformity with the Resolutions of the General Assembly, for the protection of Holy Places located outside the City of Jerusalem. This would follow the principle laid down in Article 13(4) of the Statute, for Holy Places outside Jerusalem. The United Nations representative or organ could also negotiate, if required, on behalf of any Church organization submitting views or claims with respect to religious buildings, institutions or property.

22. Apart from the specific functions allotted by the Statute to the United Nations representative or organ, it would be appropriate for the governments concerned to signify their recognition of universal religious interests in Jerusalem and elsewere in their territories by voluntarily giving certain undertakings. Thus they might pledge themselves to:

(a) Observe human rights and fundamental freedoms, in particular "freedom of worship and freedom of education".

(b) Respect the immunity and sanctity of the Holy Places.

(c) Guarantee free access to Holy Places in their territories and facilitate movements of pilgrimages.

(d) Observe and maintain all the existing rights of Churches and religious foundations, especially those concerned with Holy Places in their territories.

(e) Levy no tax in respect of any Holy Place which was exempt from such taxation on the 14 May 1948.

(f) Cooperate fully and in good faith with the United Nations representative or other organ in the exercise of all the functions allotted to them (as enumerated in Paragraph 21 above).

These Undertakings would be complementary to the functions exercised statutorily by the United Nations representative with respect to the Holy Places in Jerusalem, as laid down in Paragraph 21.

23. In outlining these broad principles for a solution, the Government of Israel reserves the right to make more detailed proposals in appropriate form at any future meetings of the General Assembly at which these matters may be discussed. The two chief merits of this proposal are on the levels of principle and implementability. Under a plan elaborated on those lines, the United Nations would exercise full jurisdiction in respect of matters which are the object of international and religious concern; and all this would be achieved without the drastic process of political and economic disintegration envisaged by the Stat-

ute, and without any violence to democratic principle or to the provisions of the Charter. At the same time, the simplicity of these arrangements and the degree of consent which could be confidently anticipated for them would secure their swift and certain implementation. Instead of sterile resolutions, fraught with political bitterness and resulting in no effective action in its own sphere of responsibility, the United Nations could achieve by the end of this year an adequate fulfilment of its recognized responsibilities.

24. The implementation of this proposal would also be a significant landmark in the institutional development of the United Nations and in the application of international authority. Jerusalem would become the first place in the world where the United Nations would be permanently and directly represented for the purpose of carrying out functions on behalf of the international community.

25. The Government of Israel hopes that these proposals, which reconcile all legitimate interests, may assist the United Nations to reach a solution which could be carried into immediate effect in a spirit of harmony and consent.

258

א. הלוי אל משרד החוץ
E. Halevy to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן RI335. התקבל 28.5
נוסח נכנס: 130.09/2296/10

בוקארשט, 27 במאי 1950

לאהוד [אבריאל].[1] (א) השלטונות מחסלים במהירות תיקי הבקשות הישנות, כארבע־מאות דרכונים מוצאים ליום ביניהם לוותיקי מפלגות ונוער. בכמה מערי השדה החלו בקבלת בקשות חדשות. (ב) כל העיתונות גויסה למלחמה נגד העלייה, יום יום מופיעים מאמרים, תצלומים, קריקטורות וידיעות. תוכלו לשער תוכן וצורת ההסברה. (ג) לחץ העבודה אצלנו עצום, יש הכרח דחוף בתוספת עובדים, המביא אתה איש או שניים? תודיע המגיע אתה לבדך או עם המשפחה? (ד) עזבתי אתמול את בית הציר; היות ולא הוצע לי דבר המתקבל על הדעת חזרתי לדירתי הקודמת.

הלוי

258
1. אהוד אבריאל התמנה לציר ישראל ברומניה ועמד לצאת למקום כהונתו.

259

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

חוזר: 130.15/2567/16

תל אביב, י"ב בסיון תש"י
28 במאי 1950

הנידון: לקראת הקמת צירות ישראל באיראן

תוך שבוע ימים לערך אנו עומדים לפנות לממשלת איראן בהצעה להחליף צירים בין איראן וישראל. המשרד מינה את מר א. ששון כציר ישראל באיראן. הוא יוסיף לכהן גם כציר ישראל בטורקיה ומקום מושבו הקבוע יישאר באנקרה.

לקראת צעד זה שאנו עומדים לעשות, אבקשך לפעול בארץ כהונתך באמצעות הנציג האיראני שם, או בכל דרך אחרת שתמצא למתאימה, במגמה לעורר ולהחיש את תשובתה החיובית של ממשלת איראן להצעתנו.

להסברת הרקע ליחסינו המדיניים עם איראן ולבעיות המעסיקות אותנו אנו נותנים להלן מספר נקודות לעזרתך:

(א) מצב היחסים הדיפלומטיים כיום: איראן הכירה בישראל דה־פקטו ב־14 במארס 1950. בישראל נמצא נציג מיוחד Représentant Spécial של ממשלת איראן, מר ריזה ספיניא Reza Safinia הנושא באופן אישי דרגת Ministre Plénipotentiaire, מקום מושבו הקבוע – ירושלים. אין שום נציג ישראל רשמי בפרס.[1]

(ב) קשיים ומכשולים בפרס: הכרת איראן בישראל גררה תגובות שליליות מצד העולם הערבי ומצד גורמים דתיים לאומניים קיצוניים בפרס, המעוניינים להקשות על ממשלת איראן בעניין זה. חוגים מסוימים מתחו ביקורת בסנאט ובעיתונות נגד הכרת הממשלה בישראל ותבעו במפגיע בחינה מחודשת של ההכרה.

בקשר לזה כדאי לציין שמוחמד סאעד, ראש הממשלה לשעבר ועתה חבר הסנאט, יצא ב־19 בחודש זה להגן על החלטת ממשלת פרס ובהשיבו למבקרים הדגיש את הנימוקים הבאים:

1. ישראל החזירה את הפליטים האיראניים שיצאו את הארץ עם פרוץ המלחמה, התנהגה אתם לפנים משורת הדין והשיבה להם את רכושם.

2. מדינת ישראל זקוקה לייבוא סחורות רבות שפרס מעוניינת בייצואן. בינתיים הולכת ישראל וקושרת קשרי מסחר עם מדינות שונות ובין השאר עומדת לחתום על חוזה מסחרי עם טורקיה. אילו היתה פרס נמנעת מלהכיר בישראל היא היתה מחמיצה הזדמנות לרכוש לעצמה קונה טוב.

3. מדינות ערב לא התייעצו עם ממשלת איראן כשהכריזו מלחמה על ישראל ולא

259

1. ראה מס' 132.

כשחתמו על שביתת־נשק אתה. למעשה הן מנהלות כל הזמן משא־ומתן לשלום עם ישראל מבלי להודיע מאומה לאיראן על מהלך השיחות.

4. כל המדינות החברות באו״ם, מלבד ארצות ערב, ובתוכן ארצות מוסלמיות כמו טורקיה ואינדונזיה הכירו בישראל ואפילו דה־יורה.

5. ארצות ערב הכירו למעשה בישראל:

(א) בזה שישבו עם באי־כוח מדינת ישראל ברודוס וניהלו אתם משא־ומתן על שביתת־נשק.

(ב) בעובדה שעוד היום מתנהל משא־ומתן לשלום בין מדינות ערב וישראל.

(ג) מצב הפליטים האיראניים בישראל: כ־160 פליטים איראניים שעזבו את הארץ עם הקרבות, קיבלו רשיונות לחזור. כמאה מהם כבר חזרו. קיימת תביעה להחזיר עוד כמה עשרות פליטים איראניים. החזרת הפליטים גרמה בעיות החזרת רכוש, החזרת דירות, תביעות נזקים וכו׳. הבעיות הן מסובכות. לא תמיד הצלחנו לספק את דרישותיהם ובכל־זאת הוחזרו לאיראנים החוזרים שטחים גדולים למדי וכן רכוש במקרקעין. תביעות רבות עומדות עדיין לדיון ובירור. בשבועיים האחרונים נענינו לבקשה מיוחדת של הציר הפרסי ושחררנו רכוש פרטי רב ואפילו פינינו מדירותיהן שש משפחות על־מנת להחזיר את הפרסים לדירותיהם. במקרים הנ״ל והקודמים נהגנו לפנים משורת הדין. אנו מטפלים גם במקרים נוספים ועומדים לפתור בהדרגה את הבעיה המסובכת והקשה של רכוש הפרסים בארץ וזכויותיהם.

(ד) יחסים כלכליים בין פרס וישראל: בהתחשב עם סוגי הייצוא והייבוא של שתי הארצות נראה שיש סיכויים טובים לפתוח יחסי מסחר הדוקים בין פרס וישראל. בעבר סיפקה איראן לארץ־ישראל כמויות ניכרות של משמש מיובש, עלי טומבק, עורות, מטווה כותנה, זרעי פשתים וכו׳. עם ריבוי האוכלוסיה בישראל וריבוי הצרכים, יש לייצוא האיראני לישראל סיכויים טובים להתפתח דוגמת הייצוא הטורקי לארץ. המכשולים שהמצרים שמים בפני התחבורה בסואץ אינם מהווים תקלה מכריעה בדרך להתפתחות היחסים בין איראן וישראל. יש אפשרות של העברה דרך טורקיה ומשם דרך הים. הניסיון הזה שישראל צברה בשטח הפיתוח הכלכלי יכול להביא ברכה לאיראן בעיקר בהגשמת תכנית שבע השנים.

בהסברתכם נא לשים את הדגש על התועלת שיכולה לצמוח לאיראן מהתפתחות היחסים הדיפלומטיים עם ישראל ולהדגיש את התרומה לחיזוק היציבות במזרח התיכון.

על מועד הגשת המכתב להקמת צירות ישראל באיראן נודיעך במברק.[2]

המנהל הכללי

2. ב־20 ביוני חיווה אליהו ששון את דעתו על יחסי ישראל–איראן: ״אומר את האמת: אינני כלל אופטימי ביחס להסכמתה של איראן להעניק לנו בקרוב הכרה דה־יורה ולהחליף אתנו נציגים דיפלומטיים. המצב הפנימי באיראן הוא די מסובך בימים האלה, שקשה לכל ממשלה, ותהא החזקה ביותר, לעשות את הצעד הזה. דעתי היא, שיש להסכים כצעד ראשון להקמת צירות בטהראן, למינוי שליח מיוחד בסטטוס של ספיניה. למינוי כזה נודעים שני יתרונות: א. הוא יעמיד את האיראנים בפני עובדת־ברזל וימנע מהם כל נסיגה נוספת. ב. הוא יכשיר על המקום את הקרקע להפיכת השליחות המיוחדת לצירות רשמית קבועה. הקמת שליחות מיוחדת בארץ פאנאטית–מוסלמית והפכפכנית כאיראן ערכה המוסרי והמדיני הוא גדול והוא בעיני בבחינת ׳כיבוש עמדה׳ שאין לוותר עליה גם אם איננה מספקת אותנו כראוי. אבקשך, אפוא, להביא את דעתי זאת לשיקול לפני השר והמנהל הכללי.״ (ראה ששון אל ריבון, 20.6.1950, 15 / 2567 / 130.15.) מידע זה אושר גם בשיחה שקיים אבן עם נציג איראן באו״ם, אנטזאם (ראה אבן אל איתן, X194, 21.6.1950, 9 / 2329 / 130.09).

260

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 30.5 התקבל .Coded Tel. X137 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/10 :נוסח יוצא

New York, 29 May 1950

Your HK80.[1] Consider inadvisable. If we start official exchanges more likely that statement will be whittled down than improved. More specifically we might invite precision to effect that armistice frontiers not final because of Palestine Conciliation Commission etc. while arms requests will be considered on merits. Far better remain content with favourable reaction already given not attempting to cross t's and dot i's. Fact that public, especially Jewish, opinion had interpreted statement optimistically is positive fact, may make it more difficult for signatories to interpret negatively since thus they would appear as having deceived.

Eban

261

מ. קדרון אל ו. איתן
M.R. Kidron to W. Eytan

Recd 31.5 התקבל .Coded Tel. LI551 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 30 May 1950

Your HK80.[1] Formal reaction desirable, provides opportunity restatement our Mideast peace policy.

Views: (1) Refer last para. your HK94,[2] analysis probably correct but disagree conclusions. Can we indefinitely commit ourselves never participate regional defence against any outside aggression? Besides other possibilities what if Germany aggressor 15–20 years hence? Therefore suggest that without contradicting non-identification policy leave this point full hopeful loopholes.

260

1. איתן הציע לנסח תשובה פורמלית להצהרת שלוש המעצמות ולהגישה בעת ובעונה אחת בשלוש הבירות; הוא ביקש לדעת את דעתו של אבן על הצעה זו. (ראה איתן אל אבן, 28.5.1950, 130.09/2377/1.) מברק דומה נשלח לנציגויות ישראל בלונדון ובפאריס ולשר החוץ שעשה אותה עת בדרום אפריקה. ראה גם מס' 261, 265.

261

1. ראה מס' 260 והערה 1 שם.
2. מס' 253.

(2) Tone reaction should not give impression we looking gift horse in mouth (we always give that impression) e.g. would avoid suspicion rancour when referring past, present, British arms policy as am reasonably sure change on way. If proved wrong can always agitate later but think unwise force issue publicly now view definite respite given by declaration. Anyway we couldn't gain hearing present circumstances (this refers first para. Comay's IL636).[3]

(3) Third para. declaration is no guarantee frontiers except against armed aggression. Extreme diplomatic pressure not precluded and very likely. Wright stressed "settlements must be fair both sides" implying my view our territorial concessions particularly Negev. Reaction should remove all doubts our attitude.

(4) Generally declaration largely result our pressure, designed allay our fears. Reaction should show due discretion.

Kidron

262

מ. כהני אל ו. איתן
M. Kahany to W. Eytan

Copy: 130.02/2447/7 :העתק

Geneva, 30 May 1950

re: *Further note from the Palestine Conciliation Commission*

(1) I refer to my to-day's cable No. 308 transmitting the text of a new note addressed to-day by the Palestine Conciliation Commission to the two parties.

Mr. Palmer 'phoned this morning asking whether he can see me at my office (he insisted that he wants to pay me a visit) and arrived there at 12.30, accompanied by Mr. Barco, his alternate. They handed me over the letter with the note, five copies of which please find enclosed.

Mr. Palmer explained that although formally addressed to both parties, this note is obviously – "as it results clearly from its contents", he said – destinated actually to one of them, the Arabs, only. The reply to its note of 11 May,[1] received by the Commission from the Arab States was – Mr.

3. קומיי יעץ לא לצאת בדברי שבח נלהבים מדי להצהרת שלוש המעצמות, שכן אם יתברר שלא חל שינוי של ממש במדיניות אספקת הנשק מצדה של בריטניה יהיה צורך לפתוח במסע שכנוע חדש בלונדון (ראה מברק קומיי, 28.5.1950, 130.09/2318/3).

262

1. מס' 232.

Palmer stated – a textual repetition of what they have said to M. de Boisanger on 14 April in Cairo. They concluded by asking the Commission to tell them whether the Government of Israel is ready to accept the provisions of the General Assembly resolution of 11 December 1948 in connection with the refugees as well as their implementation. The note the Commission had addressed to them to-day is a reply to it explaining (Mr. Palmer said) the "inappropriateness" of any such question or prerequisite condition. He added that – on the basis of talks he had with the Arab delegates here – he has reasons to believe that the Arabs, realizing that they have manoeuvred themselves into a bad position as far as their attitude with the Palestine Conciliation Commission is concerned, may change this attitude after having received this "clarification" which is drafted in a way to help them to "save their face". (I did not conceal to him that I consider this hope as wishful thinking.)

Anyhow, we are not asked by the Palestine Conciliation Commission to react in any way to this new note of theirs. They told me that they intend, within the next 2–3 days, to release to the press a short communiqué containing only the two last paragraphs of their note but not its whole text. Mr. Palmer tried to convince me that now the Arabs will be "forced" to state whether "they want peace or not". I replied that in my opinion the Commission had already ample proofs that they don't want it...

(2) Enclosed please find also copies of the written reply I received this morning from Mr. de Azcárate to my letter of 24 May 1950 (see my note to you of 25.V.1950, MK/234/md).[2] This reply was foreseen by me – [it] would indeed not be easy for them to make now a corrigendum – but the purpose of my letter was to show them that we are watching their steps very closely. I am therefore leaving for you to decide whether we shall revert again to this matter or consider as satisfactory the promise that the omission might be repaired in their next progress report.

M. K.

2. לא הודפס כאן. חליפת המכתבים עניינה תלונת ישראל על שתשובתה לוועדת הפיוס מיום 6 במאי (מס' 228) לא הודפסה במלואה בדין־וחשבון השישי של ועדת הפיוס למזכיר־הכללי של האו"ם.

נספח
ANNEX

Geneva, 30 May, 1950

Sir,

I have the honour to inform you that in view of the correspondence exchanged with the parties in connection with the proposals of 29 March 1950, the Conciliation Commission has considered it useful to address to them the enclosed note setting forth certain clarifications of its position with regard to these proposals.

This note was addressed to-day to the Governments of Egypt, Jordan, Lebanon and Syria and the Commission would be grateful if its contents were brought to the attention of the Government of Israel.

I have the honour to be, Sir, Your obedient servant,

Ely E. Palmer
Chairman

30 May 1950

NOTE

The Conciliation Commission for Palestine has examined the replies of the Government of Israel and the Arab Governments to the Commission's Note of 11 May and finds it desirable to clarify the proposals put forward in its Memorandum of 29 March 1950.

The General Assembly of the United Nations, in its resolution of 11 December 1948 which established the Conciliation Commission and constitutes its Charter, requested the Commission "to establish contact between the parties themselves and the Commission at the earliest possible date". It also called upon the Governments "to seek agreement by negotiations conducted either with the Conciliation Commission or directly, with a view to the final settlement of all questions outstanding between them".

It was in response to this request and in accordance with the instructions given in paragraph 6 of that resolution that the Commission, in view of the fact that the parties had failed to undertake direct negotiations, invited them to seek in Mixed Committees under the chairmanship of the Commission, the agreement aimed at by the Assembly.

The Conciliation Commission believes that the parties will recognise the inappropriateness of laying down prerequisite conditions for the initiation of procedure conforming to the Assembly's resolution, especially where such conditions refer to principles laid down by that resolution. It should be

emphasized that all these principles must be respected and that one of them cannot be singled out for special recognition without impairing the equilibrium of the resolution of 11 December 1948 as a whole.

The Commission feels sure that these principles are recognized by the parties, and that they mean to respect them; but their implementation gives rise to complex problems. It is with these problems that negotiations in the Mixed Committees would deal.

The Commission is convinced that each Government will recognize the urgent need for the establishment of conditions of peace and stability in the Middle East and for bringing to an end the suffering of the refugees.

The Conciliation Commission trusts in the light of the foregoing considerations it will be possible to proceed with the establishment of the Mixed Committees without further delays.

263

מ. קרן אל ו. איתן
M. Keren to W. Eytan

מקור: 130.02/2382/22

ואשינגטון, ט"ו בסיון תש"י
31 במאי 1950

כמוס

ד"ר איתן היקר,

אליהו [אילת] עזב את ואשינגטון ועומד לנסוע בעוד כשבוע ימים לצרפת. מר אבן לא יגיע, כנראה, לפני תחילת חודש יולי. נוצרה, אפוא, תקופת מעבר, שאנו משתדלים לנצלה לשיפורים ארגוניים, לחשבון־נפש ולהבהרת בעיות מדיניות. בימים הקרובים אשלח לכם דו"ח על שיחה פנימית שהתקיימה אתמול בשגרירות, שבה השתתפו כל חברי הסגל הדיפלומטי מלבד ד"ר ויתקון.[1] במכתב זה ברצוני להרחיב את הדיבור על בעיה יסודית, המעסיקה אותנו כאן לא מעט, והיא בעיית יחסינו עם ארצות־הברית, בייחוד לאור מדיניותנו המוצהרת בין שני המחנות הגדולים. ברור לי שעם בואו של מר אבן יעבור ויכוח זה לידיו, אך בוודאי תרשה לי להביע עתה לפניך כמה ספקות ודאגות שהם תוצאת נסיוני הקצר כאן. השיחה שנתקיימה כאן אתמול הוכיחה לי שכל החברים כאן מזדהים עם המחשבות שאני עומד לתארן במכתבי זה.

אנו עמלים כאן, כמובן, לטובת שיפור היחסים עם ארצות־הברית והנחת בסיס יציב לידידות בין שתי הארצות. טבעי הדבר שבפעולה זו אנו נתקלים לעתים תכופות בבעיית הנייטרליות שלנו. אין אנו מכחישים, כמובן, שקו ממשלתנו הוא לא להזדהות עם שני הגושים הבינלאומיים, אך אנו מבליטים ככל האפשר את כל הגורמים והעובדות

263

1. ראה שיחת עובדי השגרירות ביום 30 במאי 1950, 6.6.1950, 93.08/376/46.

העשויים להוכיח את קרבתנו לארצות־הברית. אנו נוהגים, למשל, להפנות את תשומת־לבם של בני שיחנו לדמיון האידיאולוגי בין המשטר הדמוקרטי בארץ ובארצות־הברית; אנו מודים בחשיבות העזרה הכלכלית המוגשת לנו הן על־ידי יהדות אמריקה והן על־ידי המדינה עצמה; אנו מזכירים את הקשרים האישיים, התרבותיים והכלכליים הקיימים בין היישוב ובין ארצות־הברית. אין אנו מעלימים חילוקי־דעות הקיימים בינינו לבין ארצות־הברית, אך אנו משתדלים לראות ולהראות אותם בתוך המסגרת של ידידות יסודית.

איני חושב שאני משלה את עצמי אם אני אומר שגישה זו היתה מוכתרת בהצלחה מסוימת. אין ספק שחל שיפור רב ביחסינו עם ארצות־הברית, אף כי, כמובן, אי־אפשר לומר שהוא יאריך ימים ולא יחזרו שוב משברים בדומה לשנה שעברה. אך כרגע מותר לומר שנחלנו הצלחה ניכרת בהצהרה המשולשת, שלא היתה באה אלמלא פעולתנו כאן. גם ביחס לבעיית ירושלים קיימת קרבת דעות בינינו לבין מחלקת המדינה. בעיות מסובכות אחרות, כגון בעיית הפליטים, ירדו לעת־עתה מסדר היום. עדיין יש לפעול ולחזור ולפעול לשיפורים נוספים ולפתרון מתקבל־על־הדעת של שאלות רבות, אבל עד כמה שחלה התקדמות – הרי בטוחני שלגישתנו הנ"ל היה חלק לא קטן בה. יש לציין, דרך אגב, שנכונותנו לשאת ולתת על חוזה ידידות[2] עשתה כאן רושם רב.

איני משער שגישתנו המתוארת כאן לתפקידינו תיתקל בביקורת מצדכם, אך אנו מוצאים לעתים שהיא סוטה במדה מסוימת מגישת משרד החוץ והממשלה, כפי שהיא מתבטאת בפעולות ובהצהרות מדיניות. יש לנו הרושם שהממשלה פוסחת על שתי הסעיפים. מצד אחד אנו בטוחים שהממשלה ומשרד החוץ חושבים כמונו כי אין המדינה יכולה להתפתח ואף להתקיים בלי ידידות ותמיכה מצד ארצות־הברית; מצד שני אנו רואים לעתים תכופות תופעות של מדיניות שאני רוצה לכנותה "נייטרליות מתימתית". אנו משתדלים בהזדמנויות רבות לשמור על מרחק שווה משני הקצוות ועל שיווי־משקל קפדני בין המזרח ובין המערב. לשם כך אנו נוקטים פעולות הפגנתיות, כגון בקשה למלווה מברית־המועצות, אף כי אנו יודעים מראש שאין לנו שום סיכוי למילוי בקשות כאלה. משום כך אנו גם מפחדים להכריז בגלוי על ידידותנו עם ארצות־הברית. ותרשה לי לצטט כדוגמאות בולטות לכך את שני המברקים של אה"ב מס' 594 ומס' 631,[3] שהורונו לטשטש ככל האפשר את העובדה שחוזה זה נקרא "חוזה ידידות". תרשה לי גם להזכיר את מברקך אתה מס' HK94-95.[4] אני מפוקפק אם נכונה ההנחה שארצות־הברית תתנה את מכירת הנשק בהתחייבויות מצדנו להשתתף בהגנת האיזור נגד התקפה סובייטית, אבל אפילו אם הנחתך תתאמת הרי נדמה לי כי אופייני הדבר שבארץ מוצאים לנחוץ להגיב על דרישה זו ולדחות אותה עוד לפני שהובעה ממחלקת המדינה.

אלה הן רק דוגמאות מועטות מני רבות. אנו יודעים היטב שאנו כאן רואים רק צד אחד של המטבע, בה בשעה שאצלכם מצטרפות הידיעות מכל פינות העולם לתמונה כללית ומאוזנת, ואין אנו גם מסיחים את דעתנו מהקשיים הפנימיים החייבים להשפיע במשטר דמוקרטי על הקו הממשלתי. אבל אם יש באמת – כפי שזה נראה לנו – הבדל גישה מסוים בין פעולתכם שם לבין פעולתנו כאן, הרי יש הכרח בהבהרה ובתיאום.

2. ראה מס' 59.
3. ראה מחלקת ארצות־הברית אל השגרירות בוואשינגטון, IW594, 18.4.1950, 93.01/2207/7; IW631, 2.5.1950, 93.01/2202/10.
4. מס' 253.

הסטייה בין שני הקווים – של הקריה ושל ואשינגטון – אינה לטובת העניין והיא עלולה לגרום לתקלות רציניות, בייחוד אם היא מתבטאת בשפה שונה בין זו שבה אתם מדברים עם השגרירות האמריקאית ואנו כאן – עם מחלקת המדינה. שוני זה עלול להטיל ספק בכנותנו. אם נכון, למשל, מה שאמר לנו פקיד של מחלקת המדינה, שכבר הודענו למקדונלד כי לא נקבל נשק במקרה שארצות־הברית תדרוש התחייבות לשיתוף בהגנה של האיזור, הרי קשה לתאם את הגישה המוצאת את ביטויה בהצהרה כזאת עם שיטותינו כאן. ייתכן שנהיה נאלצים בסופו של דבר לסרב לקבל נשק אם קבלתו מותנית בתנאים שאין אנו מוכנים לקבלם, אבל לנו היה נראה, כאמור לעיל, שמוטב לחכות עם החלטה כזאת עד שעת הצורך ולא להבליטה לפני שעתה.

אין אנו מערערים על העמדה היסודית של אי־הזדהות עם אחד המחנות המתחרים; אין אנו רשאים לערעור כזה ואין אנו חושבים שעל מדינת ישראל לוותר על עמדה עצמאית בהתחרות הבינלאומית, אך נדמה לנו שתוך אי־הזדהות זו אפשרי ואף הכרחי להדגיש את קרבתנו הרעיונית לארצות־הברית ולא להסס מפני השימוש במלה "ידידות". לדעתנו, קיימת כבר עכשיו סתירה בין מדיניותנו המוצהרת לבין מעשינו. אין להשוות את קשרינו עם המזרח לקשרינו עם המערב. מצד אחד אנו טוענים וחוזרים וטוענים שאנו עומדים נייטרליים בין שני הצדדים; מצד שני אנו דורשים וחוזרים ודורשים כל מיני תמיכה ועזרה מצד אחד בלבד. סתירה זו ניכרת היטב על־ידי המדינאים כאן, אך אני לעתים תוהה אם אנחנו נותנים לעצמנו [דין]־וחשבון עליה די הצורך. למעשה אנו תלויים תלות גמורה בעזרת ארצות־הברית: בלי המגבית המאוחדת לא נוכל להתקיים אפילו חודש אחד; בלי המלווה של מאה מיליון הדולר לא היינו מבצעים אפילו את הקליטה המוגבלת של העולים שהיה בידינו לבצעה; את הנשק אנו מבקשים מארצות־הברית ומדינות המערב בכלל; לימוד מדעי וטכני אנו מקבלים כאן; תמיכה פוליטית במועצת הנאמנות אנו משתדלים להשיג מארצות־הברית.

נוסף לכל זה יש צורך להתחשב בעמדתה של יהדות אמריקה. יש לנו כאן מלאי עצום של אהדה ואהבה, אך מלבד מקרים בודדים ביותר לא תעמוד יהדות אמריקה לצדנו במקרה של קרע יסודי בינינו לבין המדיניות האמריקאית. היא מוכנה לתמוך בנו בכל כוחה בבעיות מוגדרות היטב, כגון בעיית ירושלים או בעיית הנשק, אך היא מזדהת הזדהות גמורה עם מדיניות ארצות־הברית בכל הנוגע למלחמה הקרה.

אני חוזר ומדגיש: אין אנו ממליצים על שינוי הקו היסודי. אנו יודעים שקו זה מן ההכרח שיגרום לנו לתקלות ביחסינו עם ארצות־הברית, אך אנו רואים בזה הפסד בלתי־נמנע שהוא תוצאת לוואי של השכר הרב הכרוך בעמדתנו הבלתי־מזדהית. אולם אנו מציעים שתוך שמירה על קו זה תמצאנה קרבתנו הרוחנית לארצות־הברית ותלותנו החומרית בה ביטוי גלוי במדיניותנו. אם עמדה זו שלנו תזכה באישור – הרי ברור שיש צורך לחנך יותר מאשר עשינו עד כה את דעת־הקהל בארץ. שוב איני משלה את עצמי שניסיון כזה עלול להביא לידי תגובות חריפות בזירה הפנימית, ואכן יש במצב הנוכחי – אם אני מפרש אל־נכון את דעת־הקהל ואת דעת הממשלה – תהום פעורה בין שניהם. האמונה בנייטרליות נשמרת עדיין כדבר שבקדושה אצל רוב המפלגות עד לשורות הימין הקיצוני. קיים אצלנו אגף שהוא פרו־מזרחי במידה מובהקת. חסר לגמרי אגף שהוא פרו־מערבי. חוסר שיווי־משקל בין הדעות מקשה מאוד על פעולה פוליטית והוא גורם לנו גם כאן לתקלות רציניות. נראה לי שחטאנו חטא של הזנחה שלא ניסינו יותר לכוון את דעת־הקהל בכיוון רצוי. שוב אסתפק בדוגמאות מעטות: מדוע לא זכתה

לפרסומת העובדה שקבלנו דווקא בשעת הצמצום הגדול ביותר שלנו תפוחי־אדמה מארצות־הברית במחיר נומינלי? מדוע אין הקהל יודע שהסוכנות קיבלה אבקת־ביצים ואבקת־חלב בכמויות ניכרות כמתנה מממשלת ארצות־הברית? מדוע לא הובלטה יותר נוכחות קבוצת הפועלים כאן, המשתלמת בבתי־החרושת?

אסיים כי הרביתי לדבר. תקוותי שעל־אף אורכו של מכתב זה תספיק לקרוא ולענות עליו.[5]

בברכה,

מ. קרן
יועץ

264

ח. הרצוג אל מחלקת ארצות־הברית
C.V. Herzog to the United States Division

מברק מוצפן Coded Tel. W97. התקבל Recd 1.6
נוסח נכנס: Inc.: 130.09/2308/18

Washington, 31 May 1950

Asked Elliot Munitions Division State Department what effect declaration on our arms requests. His opinion we should not read too much into declaration which on arms question is not very committal. U.S. policy on defensive and internal security requirements is unchanged. This of course leaves room for interpretation as hitherto.

Elliot divided problem into two parts. First part concerns our requests for weapons which we found on market e.g. jets, machine-guns, recoilless rifles, radar, half-tracks etc. All these requests under active consideration, were on Webb's[1] desk five days ago and we shall have replies within next few weeks. Apparently after declaration some items were returned for reconsideration.

Second part consists those weapons mainly contained in official request to Ach[eson] which not available on market but only from Government stocks. Availability study in light supplies, priorities, has been completed by Pentagon and is on way to State Department. This study will be examined in light of (a) Israel's military strength and requirements; (b) mutual aid law or any other laws affecting arms supply which must be studied to see if we can legally purchase from Government stocks.

General impression provided availability and requirement (a) favourable, requirement (b) will not prove too difficult.

Herzog

5. ראה מס' 288.

264

1. ג'יימס א. וֶבּ, סגן מזכיר המדינה של ארצות־הברית.

265

א. נג'ר אל ו. איתן
E. Najar to W. Eytan

מברק מוצפן 390. התקבל 1.6
נוסח נכנס: 130.09/2344/6

פאריס, 31 במאי 1950

שלך HK80/42.[1] עדיין לא הרגשתי בצרפת שום לחץ עלינו שעלינו לנקוט עמדה ברורה. והרי דעתי: להכרזת שלושת הגדולים מלבד הבעת הרצון לשמור על השלום ועל הסטטוס־קוו ישנן שתי נקודות עיקריות: (1) אספקת הנשק תהיה תלויה בשלושה שיקולים והם סדר פנימי, הגנה עצמית, הגנה איזורית. (2) שלוש המדינות לוקחות לעצמן את הזכות להתערב מתוך או מחוץ למסגרת האו"ם לשם קיום השלום. העובדה שנראית לי רצינית ביותר היא שנתקבל העיקרון של אספקה למזרח הקרוב בנשק מתאים להגנה איזורית ואז מידת הבעיות הצבאיות גדלה באופן יסודי. אם תשובתנו לא תסתפק בהכרזת כוונותינו לשלום, לא נוכל להימנע מלהזכיר עניין ההגנה האיזורית ושל התערבות ששלוש המדינות לקחו לעצמן. לפי ידיעותי על תגובת הערבים בפאריס, אם נצדד בהכרזת השלושה, נחזק טענת הערבים כי היא רק לטובתנו, ונדחוף את ארצות ערב אשר לא גמרו במשא־ומתן עם ארצות המערב, לעמדה טקטית עוד יותר נגדית. המצב יהיה עוד פחות ברור ובינתיים ימשיכו האנגלים לספק נשק לערבים. באותו זמן נגרום למתיחות ביחסינו עם המזרח. אם הכרזתנו תהיה נגדית, ניתן למנהיגים ערבים אפשרות לבודד אותנו כגורם אשר אינו בטוח במזרח הקרוב, ויגרום למתיחות בלתי־רצויה ביחסינו עם ארצות־הברית. נראה אפשרי להסביר לאמריקאים שאם הם מעוניינים שהערבים יקבלו ביתר קלות הכרזת השלושה, עמדתנו צריכה להיות מסתייגת. נראה גם אפשרי להסביר לגוש המזרחי שאם נתנגד באופן בולט להכרזת השלושה זה ידחוף את הערבים לקבלה, ויוכל לחזק את ברית הביטחון הערבית ויגרום למצב יותר קשה בשבילנו ובשביל הגוש המזרחי. הסתייגות וזהירות נראות כעצה מתקבלת ובפרט כאשר אין יודעים עדיין בדיוק מה תהיה עמדתם הרשמית הסופית של הערבים.

בינתיים אנחנו יכולים להגיש דרישות לנשק על בסיס של צרכינו להגנה עצמית בלבד, ולתת פרסום לזה. מצד שני אנו יכולים להביע את בקשותינו לאו"ם בהזדמנויות שונות.

בכל אופן אם דורשים עכשיו מאתנו תגובה רשמית ואם אין אנו יכולים להרויח זמן על יסוד חוסר תגובה ערבית, אני מוצא שכדאי להדגיש (אחרי שנדגיש את הצד החיובי בהכרזת השלושה): (א) רצוננו לשלום; (ב) הסכנה לספק בנשק כבר איזור שבו עוד לא נחתם השלום; (ג) צרכינו לנשק מבוססים על הגנה עצמית בגלל היותנו מסובבים ארצות ערביות שקיבלו נשק מאנגליה; (ד) הסכנה להחליש את עמדתה של או"ם באיזור בו צעדים לשלום נעשו בקושי בעזרת או"ם; (ה) הסכנה להלהיב את הרגש הלאומי באיזור

265
1. ראה מס' 260 והערה 1 שם.

על־ידי שימתו באופן חד־צדדי מצד השלושה במצב של תלות רשמית; (ו) בלי לשכוח את צרכינו המידיים בסיבות הגנה עצמית נראה לנו שחוזי שלום על־ידי משא־ומתן ישיר והפחתת הזיון יהיה הפתרון המוצלח ביותר לשלום במזרח הקרוב.

נג'ר

266

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 2.6 התקבל .Coded Tel. X149 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/11 :נוסח יוצא

New York, 1 June 1950

Jerusalem position as follows: (1) Procedural position cabled separately clear.[1] (2) Main reason week's delay is positive active interest French Government our memo[2] to which they may wish commit themselves favourably even this stage. (3) Gar[reau] report tomorrow full of praise our memo and cooperation between sessions while breathing fire brimstone Trusteeship Council. (4) U.S.A. representatives continue praise our approach privately. Will make every effort secure public commitment during week. (5) Majority intends short discussion, then adoption resolution saying Statute unimplementable, serious new proposals offered by one side which General Assembly free consider. (6) Vatican statement *New York Times*[3] harping on future war Middle East badly received many Latins. (7) Have received cordial personal letter Spellman acknowledging memo but silent on substance which he asks me discuss Griffiths.

Summary: Though cannot predict whether actual problem on way to solution we are quite clearly emerging from bad international climate created last December. Since we also have Jerusalem [may] be assumed tactical plan succeeding steadily though vigilance must be maintained. Presume you keeping Legations in touch.

Eban

266

1. אבן הבריק כי מועצת הנאמנות תתכנס ב־2 ביוני לשמוע דין־וחשבון מאת גארו ולאחר מכן תעבור לדון בנושא שטחי הנאמנות של ניו זילנד. המועצה תשוב ותטפל בסוגייה הירושלמית רק לאחר ה־13 ביוני וגם אז לדיון קצר. (ראה אבן אל איתן, מברק 2506, 1.6.1950, 130.09/2329/9.)
2. מס' *257*. על עמדת צרפת – ראה מס' 268.
3. ב־31 במאי פירסם ה"ניו יורק טיימס" ידיעה בשמם של "חוגים יודעי דבר" בוואטיקן, לפיה רואה הכנסיה את הצעותיה של ישראל לפיקוח בינלאומי על המקומות הקדושים כבלתי־מספקת והיא עומדת על דעתה שיש לבנאם את העיר וסביבותיה ולהעמידה תחת מרות מועצת הנאמנות של האו"ם. חוגים אלה הסבירו את עמדתם בכך שהם צופים את התמוטטות שביתת־הנשק בין ישראל והערבים ואת חידוש מעשי האיבה.

267

ו. איתן אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
W. Eytan to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW710 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 2 June 1950

We recently proposed to Greeks establishment diplomatic relations and exchange Ministers with view starting on new basis with them. So far they been consistently cold and on many occasions hostile. Our Consul Athens reports Greek Prime Minister Plastiras told him he favours but his position on this among hesitant colleagues would be strengthened if U.S.A. would "intervene in form of friendly recommendation to accept Israel's proposal".[1] Can you interest Greek desk or higher level State Department and obtain such action Athens? Perhaps arguable closer relations two Mediterranean states desirable from general point of view etc.[2]

Eytan

268

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X153 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/11 :נוסח יוצא

[New York, 4 June 1950]

Re Jerusalem, France could be key to speedy settlement question.[1] If they support us, Latin bloc may crumble noticeably our favour. Suggest we maintain persistent efforts Lake [Success], Paris, which already borne fruit, also important our Legation takes hand pointing out to Quai [d'Orsay] important effects their relations Israel to favourable initiative Jerusalem. Suggest Najar keep close touch Chauvel now on way Paris. His influence had been decisive in improving French attitude.[2] Cabled same to Paris.

Eban

267

1. ראה דין־וחשבון של אשר מואיסיס, קונסול כבוד של ישראל באתונה, אל המחלקה למערב־אירופה, 29.5.1950, 130.02/2412/2.
2. העניין היווני נדון בין קרן משגרירות ישראל והייר ממחלקת המדינה. בשיחה השתתף גם נורברט אנשיץ, הממונה על ענייני יוון במחלקת המדינה. הובטח לקרן כי הנושא ייבדק על־ידי שגרירות ארצות־הברית ביוון. (ראה קרן אל מחלקת ארצות־הברית, W110, 6.6.1950, 93.01/2207/9.)

268

1. נג'ר דיווח לאבן כי הצרפתים עשוים לתמוך בתכנית הישראלית אם זו תוצג על־ידי צד שלישי (ראה מברקו PN183, 4.6.1950, 93.01/2202/11).
2. ראה גם מס' 270.

269

ו. איתן אל י. צור (בואנוס איירס)
W. Eytan to J. Tsur (Buenos Aires)

העתק: 130.02/2413/24

תל אביב, י"ט בסיון תש"י
4 ביוני 1950

יעקב היקר,

אני כותב לך שורות אלו כתשובה למכתבך מיום 7 במאי בדבר יחסינו עם ספרד.[1] מוקדם עדיין לגשת להגדרת הקו אשר אנו עתידים לנקוט בעצרת האומות־המאוחדות בשנה זו, אם בעיית ספרד תתעורר בה. גישתנו היסודית לפרנקו היתה תמיד ברורה ואין זה קרוב לוודאי כי נסטה ממנה מחמת לחץ אמריקה. יחד עם זה, בבואנו להחליט החלטות סופיות, אין ספק כי נשים לב לדברים שאתה ציינת על התוצאות שקרוב לוודאי תהיינה למדיניותנו על יחסינו עם ארצות אמריקה הלטינית.

בינתיים, ברצוני להבהיר ללא צל של ספק כי אין התנגדות כלשהי לקיום יחסי ידידות בין צירויותינו בבואנוס איירס ובמונטבידאו וצירויות ספרד באותן הבירות. למעשה, ברוב בירות המערב בהן אנו מיוצגים קיימים יחסי ידידות תקינים בין צירינו וחבריהם הספרדים, ואין כל סיבה שתמנע בעד יחסים כאלה. בירושלים נמצא קונסול כללי ספרדי ואנו נוהגים כלפיו בדיוק כפי שאנו נוהגים כלפי שאר הקונסולים בירושלים; במידה הולכת וגוברת אנו מוצאים את עצמנו במגע עם ספרד בשדה המסחר, בוועידות בינלאומיות וכיוצא באלה. נודע לי כי בעתיד הקרוב ביותר תצא משלחת של ארגון מגדלי פרי הדר מישראל לביקור בספרד על־מנת לדון עם מגדלי פרי הדר בספרד על מדיניות שיווק מתואמת.

בתשובה לשאלתך על פורטוגל בוודאי יעניינך לדעת כי בשבועות האחרונים עוררנו את עניין הכרת פורטוגל בישראל והרינו מצפים עתה לתשובה. בניגוד לדעתך קיים קשר־מה בין פורטוגל וספרד, במיוחד בשדה מדיניות חוץ. אין ספק כי הסיבה היחידה שבשֶׁלה פורטוגל עדיין לא הכירה בנו היא יחסינו המדיניים הבלתי־מספיקים עם ספרד או גישתנו אליה.

במיטב האיחולים, שלך,

ו. איתן

269

1. צור מסר על הלך־הרוחות באמריקה הלטינית בעניין היחס לספרד של פרנקו. המדינות החשובות שביבשת – ארגנטינה וברזיל – וכן קולומביה, תומכות בספרדים; אורוגואי, שהתנגדה עד כה, עומדת לשנות את עמדתה ולהימנע, וכן יעשו כנראה גם גואטמלה וצ'ילי. לאור כל אלה הוא המליץ לשקול מחדש את הקו המדיני של ישראל לגבי ספרד בעצרת הקרובה של האו"ם. (מכתב צור בתיק 130.02/2413/24).

270

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd. 6.6 התקבל .Coded Tel. X156 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2329/9 :נוסח נכנס

New York, 5 June 1950

Your Y833.[1] My idea after *Moanut* [Trusteeship Council] is obtain small sponsors Sweden, Canada, New Zealand, Norway, Uruguay, Dominican [Republic], Turkey, nearly all of which feasible, plus e.g. Bolivia, Cuba, Chile, for which will have to work much harder. When respectable group obtained believe no difficulty get U.S.A., U.K., join in. If you approve suggest we tell French will seek their support when later stage reached, in meantime would like them keep themselves open. Suggest inform Legations already now this is our general tactical plan.[2] Najar informed.

Eban

271

מ. קדרון אל מ. אבידע'
M.R. Kidron to M. Avida

Recd.: 7.6 התקבל .Coded Tel. LI563 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/6 :נוסח נכנס

London, 6 June 1950

Comay, myself, yesterday saw Wright, Furlonge together, later Furlonge alone, talked two hours. Wright (1) expressed pleasure our reception three-power declaration which hoped reduce tensions, pave way settlement which they earnestly desire. Important aspect declaration guarantees boundaries against aggression. This doesn't mean present boundaries per-

270

.1 מברק איתן אל אבן (93.01/2202/11 ,4.6.1950), המביא ידיעות על עמדת צרפת בעניין ירושלים — ראה מס' 268 והערה 1 שם.

.2 איתן דיווח על פעולות בכיוון זה: צור נפגש עם הנשיא ועם שר החוץ הצ'יליאני וקיבל הבטחות לתמיכה, אך אין לבטוח בהבטחות אלה; הוא עומד להיפגש עם שר החוץ של אורוגואי בקרוב; עמיר אינו צופה שינוי בעמדת בלגיה, אך לנציג הבלגי באו"ם חופש פעולה במסגרת ההנחיות הכלליות שקיבל והוא עשוי לשנות את דעתו בעקבות מגעים אתו בניו יורק. (ראה איתן אל משלחת ישראל לאו"ם, Y845, 12.6.1950, 130.09/2238/10.)

271

.1 מרדכי אבידע, פקיד במחלקת חבר העמים הבריטי במשרד החוץ.

manent but declaration ensures any changes deemed necessary or expedient makeable only result agreement between parties. (This clear indication they still hankering Eilat, Negev, will press us various ways.) (2) Strongly urged importance agreement with Egypt, tried find out if any indications. Comay replied we regard agreement Egypt cardinal importance and given their readiness appears present no difficulty due absence conflicting claims, e.g. besides Gaza which special case refugees no problem, also neither side had admissible territorial claims on other. (3) Said refugee problem bugbear. Asked how far we ready repatriate property. Comay made clear we ready discuss question only context general negotiations peacewards. Hold out little hope large scale repatriation due changed circumstances. Prepared discuss compensation within limits our counter-claims, capacity pay and only if resulting financial sacrifice ensures settlement. Suggested Britain could help bring parties face to face. End Wright.

Furlonge raised later compensation question, again saying this basis Arab mistrust, bitterness. Suggested we make clear we ready discuss question high on agenda if, when, talks begin as psychological bait. Told him we ready discuss everything but no prior commitments. (2) I asked urgent decision export licence six Meteor 7's as my LI547[2] (changed number on Oscar's request)[3]. Thereupon rehashed arms issue exhaustively. They obviously nettled our attacks, think anti-British feeling deliberately fomented. Helm's reports obviously aided impression, also seeming discrimination British military attachés.

[.....][4]

Kidron

2. קדרון הציע לבדוק אם חל שינוי של ממש במדיניות אספקת הנשק מבריטניה ולנסות להזמין ארבעה מטוסי אימון סילוניים מסוג מטאור 7, תוך הבהרה כי ישראל מעדיפה להזמין עתה מטוסי אימון בתקווה שתוכל לרכוש מטוסי קרב בעתיד. (ראה קדרון אל קומיי, 29.5.1950 130.09/2318/6.) הבריטים לא השיבו על הבקשה בעניין המטוסים (ראה קדרון אל אבידע, IL606, 21.6.1950, 130.09/2318/6).

3. שלום ("אוסקר") רון (זינגר), ראש משלחת משרד הביטחון באירופה, עד אמצע 1950.

4. הפסקה האחרונה במברק, שעניינה פגישות עם הכתבים הדיפלומטיים של כמה עיתונים בריטיים, לא הודפסה כאן.

272

ק. דה־בואסנז'ה אל מ. שרת
C. de Boisanger to M. Sharett

Copy: 130.03/2014/10 :העתק

Geneva, 8 June 1950

Sir,

The Palestine Conciliation Commission was instructed by the General Assembly in its resolution of 11 December 1948 to facilitate the payment of compensation for the property of those refugees choosing not to return to their homes and for loss of or damage to property which under principles of international law or in equity should be made good by the Governments and authorities responsible.

The Government of Israel has on various occasions given certain indications to the Conciliation Commission on the position that Israel would adopt on the question of the payment of compensation.

The Conciliation Commission believes that this question should now be examined more closely with a view to determining ways and means for settling it as soon as possible.

The Conciliation Commission would appreciate receiving from the Government of Israel an expression of its views as to the best method of dealing with this problem, the solution of which is of such vital importance to the establishment of a lasting peace in the Middle East.

The Commission would at any time be prepared to take up this question with a representative of the Government of Israel.[1]

I have the honour to be, Sir, Your obedient servant

Claude de Boisanger
Chairman

272

1. ראה מס, 312.

ו. איתן אל ראשי נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Heads of Israel Missions Abroad

חוזר: 93.10/7/2

תל אביב, כ"ד בסיון תש"י
9 ביוני 1950

כיום, למעלה משנתיים לאחר הקמת המדינה, נשארה הודו אחת המדינות המעטות בין המדינות הבלתי־ערביות והבלתי־מוסלמיות שטרם העניקו הכרה לישראל.

תמיד נהגנו לייחס ערך מיוחד להכרת הודו בנו, בשל מעמדה הבולט כמעצמה אסייתית. משך שתי השנים שעברו עשינו מאמצים מיוחדים על־מנת לקיים מגע עם אישים הודיים בולטים, ביניהם פאנדיט נהרו בעצמו, תוך חתירה לשבור את המשפטים המקובלים ולהגיע למסכת יחסים חדשה בין הודו וישראל. מאמצים אלה לא נשארו ללא תוצאה בתחומים מסוימים, אולם על־אף הבטחות מפורשות והבטחות־למחצה טרם ראתה הודו להכיר בנו.

עתה, לאחר ששישים מדינה העניקו הכרה לישראל, הרי השאלה של קבלת הכרות נוספות חדלה להיות שאלה בוערת והפסקנו לחלוטין לנסות לשכנע מדינות הססניות לנקוט צעד זה. מכאן שנימנע לעורר באורח רשמי את שאלת הכרתה של הודו בישראל וניתן לעניין ליפול כאשר ומתי שיפול. המצב היום הוא כזה שהכרה המושהית זמן רב עשויה להסב נזק מדיני וגם נזק אחר למדינה המשהה את הכרתה יותר מאשר לישראל עצמה; לדוגמא, טבעי הוא לישראל לפתח יחסי מסחר עם מדינות שהכירו בה ושאתן היא מקיימת מגע דיפלומטי. התוצאה מכך היא כי בשעה שהמאחרים להעניק את הכרתם לישראל באים ומבקשים לפתוח ולהבטיח לעצמם שוק בישראל, הם עשויים להיווכח אל־מהרה כי אותו שוק נתפס כבר על־ידי אחרים. כמו כן, ברור כי הכרתה של הודו כיום תהיה נודעת לה חשיבות מוסרית הרבה פחותה מזו שהיתה נודעת ממנה אילו היתה ניתנת לפני שנתיים, או אף לפני שנה; מכאן שגם הערך המדיני של הדבר קטן אף הוא יחסית.

על־אף הנאמר דלעיל, מן הראוי כי נציגינו בחוץ־לארץ לא יעברו על שאלת הכרתה של הודו לסדר־היום בשעה שנמצאת בידם הזדמנות להיפגש עם חבריהם ההודים באופן בלתי־רשמי. לא ייגרם נזק אם ניטע בלב ההודים הרגשה כי הפרסטיז'ה שלהם בישראל כבר סבלה מחמת השהייתם הממושכת להעניק לנו הכרה, וכי תוסיף ותיפגם כל־כמה שההכרה תושהה יותר. בשעה שמדינות מוסלמיות טהורות דוגמת טורקיה ופרס הכירו בישראל ומקיימות למעשה נציגויות דיפלומטיות אצלנו, יקשה מאוד להסביר בשל מה הודו – על מיעוטה המוסלמי הקטן באופן יחסי – תוסיף ותהסס לגבי נקיטת צעד דומה.

לפי אסכולה אחת, הרי הכרה במדינה הנה לאמתו של דבר צעד משפטי ולא מדיני ויש לנקוט צעד זה לגבי כל מדינה המקיימת שלטון ריבוני בשטח מוכר ולממשלה המפעילה שלטון יעיל והזוכה בתמיכת האוכלוסיה. כאשר המצב הוא כזה, הרי אין סיבה שהודו לא תנקוט צעד ששישים אומות אחרות נקטו לפניה ואשר ננקט למעשה עוד לפני שנה על־ידי ארגון האומות־המאוחדות אשר הודו חברה בו. לפי אסכולה אחרת, הרי נובעת מהכרה משמעות מדינית ניכרת והיסוד המדיני הזה הוא שבמקרים רבים מכריע

את הכף. אם מקבלים השקפה זו, הרי עמידתה של הודו מהצד להעניק הכרה לישראל, יש בה כדי לשקף עמדה בלתי־ידידותית כלפי ישראל.

רצופים למזכר זה כמה מסמכים הנוגעים לשאלה זו.[1] אין זה מן הצורך לחתור במיוחד לפגישה עם חבריכם ההודים, אולם בעת הזדמנויות שגרתיות כגון קבלות־פנים, מסיבות וכיוצא באלה יהא זה מן הראוי לקחת עמם דברים לפי הקווים ששורטטו לעיל.

ו. איתן

274

מ. פישר אל ג. אבנר
M. Fischer to G. Avner

Copy: 130.10/2550/8 :העתק

Paris, le 12 juin 1950

Entretien avec M. Robert Schuman du 6 juin 1950

J'avais convenu avec Najar que dès la remise à la Commission de Tutelle de la réponse israélienne, quelques exemplaires seraient donnés par lui au Ministère des Affaires Etrangères afin de permettre aux dirigeants de ce Ministère d'en prendre connaissance. J'ai fait demander par Najar une audience le 6 juin. Elle m'a été accordée le même jour.

M. Schuman m'a accueilli avec sa cordialité coutumière. L'entretien a roulé au début sur le "Plan Schuman". J'ai pu me rendre compte de l'immense importance que le ministre attache à son action et j'ai particulièrement noté qu'il m'a assuré plusieurs fois que toutes les précautions seraient prises pour empêcher la résurrection d'une Allemagne agressive.

M. Schuman m'a dit qu'il était persuadé que l'Angleterre serait forcée de se joindre aux accords qui seraient conclus entre les pays de l'Europe continentale occidentale, non pas sous forme de participation directe mais sous forme d'un accommodement avec la totalité du groupe. Il a souligné qu'il avait bien agi en annonçant son plan sans consulter l'Angletterre, vu qu'il eût été difficile à celle-ci de changer d'opinion si, consultée préalablement, elle avait émis un avis défavorable.

J'ai ensuite passé à la question de Jérusalem. M. Schuman n'avait sous les yeux qu'un télégramme de Garreau lui annonçant l'expédition de notre Mémorandum,[1] mais il n'avait pas pris connaissance de ce texte. Il m'a dit

273

1. הנספחים (קטעים מתוך שיחת א. אילת עם נהרו באוקטובר 1949 – ראה כרך 4 מס' 342 – והצהרות של נהרו ואנשי משרד החוץ ההודי בראשית 1950 על קשרי הודו עם ישראל), לא הודפסו כאן.

274

1. מס' 257.

qu'il discuterait la question de Jérusalem avec Chauvel et avec Guyon et qu'il serait prêt à me revoir après cela.

Comme toujours, M. Schuman s'est montré très prudent et réservé. Après que je lui eus exposé les lignes générales de notre Mémorandum, en réponse à une question directe il s'est borné à dire que la Belgique et le Vatican avaient des positions extrémistes qui restaient difficiles à surmonter. Toutefois, a-t-il ajouté sans plus préciser, les positions se sont assouplies sinon vers l'extérieur du moins à l'intérieur. – "Je ne vous avais pas autrefois caché quel était mon sentiment personnel. Il n'a pas changé. Peut-être dans deux ans reconnaîtrons-nous que le détour qui a été fait pour arriver à une solution était nécessaire. Il est probable qu'on se résignera aux exigences de la réalité. Je ne dis pas que ce sera de gaieté de coeur. En ce qui concerne la France, vous savez que sa position a toujours été traditionnellement déterminée par la défense des intérêts catholiques."

M. Schuman a encore ajouté que le Gouvernement israélien a fort bien fait de présenter des propositions constructives à un moment où la modification de la position soviétique[2] et l'usure des discussions n'avaient pas renforcé la position des Nations Unies en tant que promulgatrices de la décision de l'internationalisation de Jérusalem.

Au cours d'un entretien que j'ai eu le lendemain avec M. Binoche, celui-ci m'a dit qu'il ne comprenait pas pourquoi le ministre avait mentionné la Belgique comme constituant une difficulté. Soulignant que son point de vue n'engageait pas le Gouvernement – qui certainement décidera en Conseil des Ministres – M. Binoche m'a dit que nos plans tels qu'ils étaient exposés dans notre Mémorandum lui semblaient absolument acceptables. M. Binoche a ajouté que certainement le Conseil de Tutelle s'efforcerait [de remettre] la discussion de la question de Jérusalem, peut-être pas jusqu'à l'Assemblée Générale.

Parlant de la visite à Paris de Guyon, M. Binoche a dit que les conversations traiteraient au moins autant de la question d'Air-France que la question de Jérusalem.

Malgré la demande que j'en ai faite, je n'ai pas encore vu Guyon. Je ne sais pas si cela est intentionnel. (Ayant insisté, je le verrais jeudi.)[3]

M. Fischer

2. ראה הערת־עורך, עמ' 271.
3. המשפט בסוגריים נוסף בכתב־יד.

275

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מקור: 130.02/2410/18

ניו יורק, כ"ז בסיון תש"י
12 ביוני 1950

הנידון: שיחה עם מר יעקב מאליק, נציג ברית־המועצות באו"ם (9 ביוני, 1950)

ביום 27 במאי שלחתי לה' מאליק העתק של תזכירנו בעניין המקומות הקדושים בירושלים[1] והבעתי נכונות להיפגש אתו לאחר שתספיק ממשלת ברית־המועצות לעיין בהצעותינו. הואיל ומכתבי זה נשלח למחרת פרסום ההצהרה המערבית המשולשת, הוספתי שהנני מוכן לדון אתו גם בשאר הבעיות הנוגעות למזרח התיכון. כעבור שבוע ימים הזמינני ה' מאליק לשיחה, שהתקיימה ביום 9 ביוני, במשרדי הנציגות הסובייטית שליד או"ם. השתתף בשיחה זו גם יועץ נציגותנו, גדעון רפאל.

השיחה נמשכה למעלה משעה וגם לאחר פרק זמן כה ארוך לא השגנו בנקל את הסכמתו של ה' מאליק להיפרד ממנו, שכן ההחרמה המקיפה שנוקטים הנציגים הסובייטים כלפי מוסדות או"ם משחררת אותם מעול העבודה הרצופה במועצות הבינלאומיות למיניהן, והנם פנויים לשיחות רחבות וממצות עם כל באי מועד. יתר־על־כן, בנציגות הסובייטית, שגזרה מצור על עצמה, מורגשת אווירה של תלישות שממנה נובע צימאון לכל ידיעה הנקלטת מבחוץ; הניסיון הזה לינוק רשמים ודעות מכל מקור נערך במרץ מיוחד לגבי דידנו, שהרי הנציגים הסובייטים מאמינים כנראה שרשת המגעים והקשרים שלנו בארצות־הברית פרושה על־פני שטח רחב ושעינינו חודרות למעמקי המציאות המדינית, הגלויה והנסתרת.

בפתיחת השיחה פנה אלי ה' מאליק בדברי ברכה לבביים לרגלי התמנותי לתפקיד נוסף "רב־עניין ורב־אחריות". לאחר שהודיתי לו על ברכתו, ביקש שנסביר לו את משמעותה של הצהרת המעצמות המערביות, וביחוד את מידת השינוי שהצהרה זו עלולה לחולל במזרח התיכון.

עניתי, שההצהרה כוללת שתי נקודות עיקריות: הראשונה נוגעת לשאלת הנשק, והשנייה – למניעת מעשי תוקפנות. אשר לנקודה הראשונה, הרי ניסוח ההצהרה הוא זהיר ומסויג, ורק המציאות בהשתלשלותה תוכיח אם מדיניות הזיון החד־צדדי תשתנה למעשה. שמנו לב לשלושת העקרונות שלפיהם יושפעו חותמי ההצהרה בהיענותם לבקשות שתוגשנה להם מצד המדינות המזרח־תיכוניות. הדרישות שלנו היו מאז ומעולם מבוססות על צרכי "הביטחון הפנימי והגנת המדינה" – ובכל־זאת לא באנו עדיין על סיפוקנו. העיקרון השלישי, שלפיו תובא בחשבון תרומת כל מדינה ומדינה להגנת האיזור כולו – לא בא, לדעתי, אלא להצדיק משלוחי נשק מיוחדים לאותן

275
1. מס' 257.

המדינות שקיבלו על עצמן תפקידים אסטרטגיים – כלומר, מצרים, עבר־הירדן ועיראק, הקשורות למערכת ההגנה הבריטית בתוקף חוזים מיוחדים. מגמת הניסוח הזה, היא, כנראה, לאו דווקא להטיל אחריות איזורית על מדינת ישראל, אלא להצדיק את הזרמת הנשק הכבד לבני־בריתה של בריטניה מבלי להתחייב במשלוחים דומים למדינת ישראל, שאין לה, כידוע, אחריות איזורית כל־שהיא, מחוץ לאחריות ההגנה העצמית. ספק, אפוא, אם יש כאן כוונה מחושבת להשפיע על יסודות המדיניות הישראלית; על־כל־פנים, מדיניות זו, החותרת ליחסי שלום עם כל העמים והמדינות, בעינה עומדת; היא אינה ניתנת לשינויים בתוקף הצהרותיהן של מדינות אחרות; לדעתנו, רצונן המוצהר של כל המעצמות לייצב את השלום במזרח התיכון מהווה לבדו הצדקה מספקת להנהגת שיווי־משקל במשלוחי הנשק. ועל שיקול זה אנו מבססים את תקוותנו שבעקבות ההצהרה יחול מפנה במדיניות הזיון של שלוש המעצמות. ברם, המדובר הוא כעת בסיכוי ובתקווה, ולאו דווקא בעובדה בטוחה ומוגמרת.

אשר לדברי ההצהרה הנוגעים לשמירת השלום – הרי כאן נקטו המעצמות לשון יותר ברורה וקולעת, ואנו רואים חיוב בהזהרתן נגד חידוש הקרבות. אמנם, התחייבות זו היתה קיימת גם בלאו הכי, שהרי כל חברי מועצת הביטחון, ולא רק שלושת החתומים על ההצהרה, התחייבו באוגוסט אשתקד[2] לערוב לשמירת חוזי שביתת־הנשק ולפעול במשותף נגד כל הפרה. ההצהרה האחרונה לא יצרה, אפוא, כל עובדה משפטית או מדינית חדשה; אולם, ישנו ערך ממשי לאישור נפרד, חגיגי ותקיף של ההתחייבות הקודמת על־ידי שלוש מעצמות בעלות אחריות מיוחדת באיזור זה. ייתכן שההבטחה לפעול מיד ובכל האמצעים והדרכים נגד חידוש התוקפנות תשפיע על מצב־רוחם של שכנינו ותחליש את תקוותם לגשת לסיבוב שני בהתקפתם.

ה' מאליק הקשיב רב־קשב לדברים אלה והניע בראשו בחיוב מודגש כשאמרתי שכל חברי מועצת הביטחון קשורים מכבר בהתחייבות לפעול נגד הפרת חוזי שביתת־הנשק. בתשובה לשאלת ה' מאליק, הסברנו שהמדובר הוא ברשיונות לקניית נשק בשוק המסחרי ולא בזכות לקבל נשק בתוקף הסדר מדיני. ה' מאליק גילה שלאחר שיחתו האחרונה אתי הוא פנה לנציג המצרי ואמר לו: "אני מניח שתכוונו את נשקכם הבריטי החדיש צפונה נגדנו". ענה המצרי: "צפונה, אבל לא נגדכם; אין לנו כל עניין צפונה מארץ־ישראל". העירותי, שחברנו המצרי מצטיין בגמישות וסתגלנות בתשובותיו; אין ספק שלגנרל סְלים, ראש המטה הצבאי הכללי בצבא הבריטי, ניתנת בקאהיר תשובה אחרת לחלוטין, באשר המצרים תובעים אווירונים ותותחים למכביר.

מכאן עברנו לשאלת ירושלים. הסברתי בפרוטרוט את המצב הנוהלי ואת שיפור האווירה שחל לרגלי פרסום תכניתנו. תקוותנו היא שתתגייס תמיכה להצעתנו מכל פינות העצרת הכללית, ובאופן כזה ייסתם הגולל על תכנית הבינאום. הסברתי במיוחד את מזימת הוואטיקן להחזיק בהחלטה הקודמת כבעיקרון קדוש, שאין לוותר עליו אפילו מחמת אי־ביצועו. מר מאליק העיר שמר גארו כנראה איננו קתולי אדוק. הנהו מחבל במאמצי הוואטיקן להאשים את ישראל באי־ביצוע הבינאום. ירדן, למרות שהיא שותקת ונעדרת, מתחילה להתבלט כמכשול העיקרי בפתרון הבעיה. בכל־זאת ראוי שנדע שהוואטיקן הוא אויב חזק. ה' מאליק חקר אותנו על־מנת לגלות אם הצעתנו מחייבת הטלת משטר מדיני על אוכלוסיה איזו־שהיא נגד רצונה, ושאל במיוחד על "מספר האוכלוסיה במקומות הקדושים". את תשובתנו שהצעתנו העיקרית איננה מטילה מרות

2. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 361–362.

או"ם על שום אוכלוסיה, אלא רק על תפקידים מסוימים בקשר עם המקומות הקדושים, קיבל בסיפוק ניכר. בשלב זה נמנע מר מאליק מלאמור מלה או חצי מלה בעניין העמדה הסובייטית או להבטיח את סיועו. רק בסיום שיחתנו נפלו מפיו מלים קולעות ומכריעות בנידון זה.

בהמשך השיחה שאל מר מאליק לדעתנו על תזכירו האחרון של מר טריגווה לי.[3] השבנו שלאחר קריאה ראשונה מתברר לנו שזוהי אמנם תכנית רצינית לשיפור המצב הבינלאומי, אך הנה מודה מר לי בעצמו שפתרון בעיית הייצוג הסיני הוא תנאי מוקדם ובלתי־נמנע לביצוע שאר סעיפי התכנית, המבוססת כולה על תהליכי שיתוף והתייעצות בין המעצמות הגדולות. מכאן עבר מר מאליק לסקירה מקיפה ומעניינת ביותר על המצב הבינלאומי מנקודת ההשקפה הסובייטית. הנה סיכום טענותיו:

מקור המתיחות השוררת בעולם הוא, לדעתו, בעצבנותם המופרזת של חוגים שולטים בארצות־הברית, העומדים תוהים ורפי־ידיים בפני זעזועים חברתיים ומדיניים ברחבי תבל, ומסיקים בתומם שכל התסיסה הזאת נובעת אך ורק מקיומה של ברית־המועצות, שאלמלא היא לא היה העולם מזדעזע ותוסס. זוהי אשליה ילדותית. שביתות במקסיקו, מהפכות בסין, תנועות שחרור באסיה, מרידות באמריקה הלטינית – כל המאורעות האלה, המאיימים בהתפוררות המשטרים הקיימים, נובעים ממגרעותיה וחסרונותיה של החברה המאורגנת ברוב ארצות תבל, ורק תיקון יסודי של החסרונות האלה עלול להחזיר את העולם ליציבותו. באמריקה השמרנית אין כל רצון לתפוס את האמת הפשוטה הזאת שממנה נובע צורך בתיקון־עולם חדש ומהפכני. מכאן הניסיון לזקוף את כל הזעזועים האלה על חשבונה של ברית־המועצות, ולהפוך התחרות בין מושגים ורעיונות חברתיים להתנגשות מדינית בין־לאומית מסורתית, תוך הוקעת ברית־המועצות כמדינה תוקפנית. ברם, להוקעה זו צלצול מוזר באזני העם הרוסי, שהרי העובדה היא שאמריקה הקיפה את ברית־המועצות בבסיסים ועמדות צבאיים, ולא להיפך. לו הקימה רוסיה בסיס צבאי אחד במקסיקו ושני בקנדה, לו שלחה משלחת צבאית לפנמה ושקדה על זיונם של כל שכניה של ארצות־הברית, כי אז אפשר היה להוכיח שלברית־המועצות מגמות תוקפניות מובהקות נגד ארצות־הברית. אך הנה דווקא ארצות־הברית מקימה בסיסים בטורקיה ובאיראן ומעוררת רגשות אנטי־רוסיים בכל הארצות הגובלות את ברית־המועצות...

הגורם העיקרי הפועל לטובת המגמה לדור בכפיפה אחת (co-existence) הוא, לדעתו של מר מאליק, רצונם של ההמונים בכל הארצות לחיות חיי שלום. העם הרוסי בייחוד שבע מלחמות. מי שיספור את קרבנותיו של העם הזה בתולדות ההיסטוריה המודרנית גרידא – תאחזהו פלצות למראה הנחשולים של דם והרס שהציפו את רוסיה בכל דור ודור. כל גלי הברבריות התנפצו על הסלע הזה. אותה רוסיה, שהצילה את אירופה מהטרטרים בימי־הביניים, חילצה את אירופה בדור הזה מהנאציזם. התרבויות המסורתיות של אירופה מוסיפות להתקיים רק הודות למבצעי הצלה אלה, שעלו לעם הרוסי בקרבנות ענקיים. (בהרצאתו הנרגשת הזאת

3. המדובר בתזכיר של המזכיר הכללי של האו"ם ובו הצעות להסדר הבעיות הגלובליות של הקהיליה הבינלאומית ובכלל זה פירוק החימוש, סיוע כלכלי ושמירה על זכויות האדם. התזכיר הוגש אישית על־ידי טריגווה לי לראשי המעצמות ונשלח לכל המדינות החברות באו"ם. (ראה מכתב המזכיר הכללי, 6.6.1950, 130.02/2423/12.) ראה גם מס' 257.

דיבר מר מאליק בנעימה לאומית טהורה; הוא לא נזקק לשום "דיאלקטיקה" בתארו את הייעוד הרוסי בתולדות חיי אירופה.)

מר מאליק הוסיף ואמר:

הסכסוך שנפל בין ארצות־הברית וברית־המועצות אחרי מלחמת־העולם השנייה איננו סכסוך טבעי, כי אם פרי מאמציו של צ׳רצ׳יל, היוצר הראשון של "המלחמה הקרה". יצירת ההתנגשות הזאת בין אמריקה ורוסיה היא דוגמה למדיניות האנגלית המסורתית ברחבי תבל ובכל דור ודור – מדיניות המבוססת על החמרתם של פילוגים וסכסוכים. להערתו של מר רפאל שהנה צ׳רצ׳יל מופיע עכשיו בין התובעים הראשונים לסיום המלחמה הקרה, השיב מר מאליק, כי צ׳רצ׳יל הוא בעצם טיבו דמגוג בחסד עליון; ייתכן מאוד שידע להעריך באיזו מידה געגועי השלום כבשו את לב אירופה, ומתוך הערכה מציאותית ומפוכחת זו יהיה מסוגל לשנות את טעמו, על־מנת שאגרת המנהיגות וראיית הנולד שנדבקה בו לא תתבדה.

בהסיקו את מסקנותיו מהרצאה זו לגבי מדינת ישראל, הוסיף מר מאליק ואמר: "תתקשו מאוד במאמציכם לשמור על עצמאותכם ולהתרחק מפיתויי ה׳דיפלומטיה הטוטאלית׳. הקושי האבייקטיבי בו אתם נתקלים הוא בזה שאתם מוקפים אויבים, ואויביכם אלה הנם רתומים לעגלתו של גורם חזק ורחוק שלא ירשה לאיזורכם להתמסר אך ורק למפעלי שיקום ובנייה."

בתשובה אמרנו, כי כל שאיפתנו היא ש"אויבינו יחדלו להיות אויבים". השכנת השלום במזרח התיכון היתה מאפשרת לאיזור כולו לבחור בייעוד עצמאי תוך התקדמות ושיתוף־פעולה, הרחק משאון המאבק העולמי, שאין לנו כל סיכוי ורצון להיבנות ממנו.

מהרצאה זו ומאופן הרצאתו מתקבל הרושם כי מר מאליק רואה אותנו כנציגי מדינה קטנה החותרת בכנות לקראת עצמאות וחיי יצירה שקטים, אלא שגורמים חזקים ורבי־השפעה מושיטים יד מרחוק וסופם לגרוף את האיזור כולו לתוך קלחת המאבק העולמי הגדול. הוא מאמין, כנראה, ברצוננו להימנע מהסתבכות – אבל מפקפק ביכולתנו לקיים את הדבר. יחד עם זה, נוכח גילויי עצמאותנו הרעיונית וזיקתנו העמוקה לשלום – כדאי, לדעתו, להשקיע בנו מאמץ הסברתי מחושב על־מנת שלא "נלך שולל" אחרי התעמולה החריפה הרווחת כאן לגבי הכוונות הסובייטיות במדיניות העולמית.

בקומנו לצאת עשיתי מאמץ אחרון להחזיר את השיחה למסלול יותר קרוב לענייננו, ולהציל מפי מר מאליק הבעת דעה בעניין ירושלים. אמרתי, כי אנו מצטערים שלרגלי היעדרו לא נזכה להיאבק יחד במועצת הנאמנות נגד תכנית הבינאום. הוא שאל אם יש לנו דאגה לגבי תוצאת המאבק המדיני הזה. השבתי, כי עוד טרם הבאנו את הוואטיקן לידי השלמה, ולפי דבריו, זהו מתנגד חזק ואדיר. מר מאליק אמר "הם חזקים במיוחד באו"ם". אמרתי שאמנם כן הדבר ולא רק בשאלת ירושלים מתגלה הכוח הזה בכל עצמתו. הרי ישנה בעיית ספרד, ובעיית סין, שאלת "החופש הדתי במזרח אירופה" – ובכולן מופיע הוואטיקן כצד מעוניין ויוזם. הוספתי: "אם אנחנו ושאר התומכים בנו בעניין ירושלים נעמוד נגדם ונוכל להם בעניין ירושלים, אולי תהיה למאורע זה משמעות מדינית כללית." לאחר הרהור ממושך אמר מר מאליק בהדגשה חריפה: "כן, כן, זוהי בדיוק הסיבה שבגללה נעשה את כל מה שביכולתנו על־מנת לעזור לכם בעניין ירושלים."

276

תזכיר של ב. גוריאל[1]
Memorandum by B. Guriel

העתק: 130.10/2539/1

תל אביב, כ"ז בסיון תש"י
12 ביוני 1950

סודי

הנידון: עתיד יחסינו עם גרמניה

עם שובי מסיור קצר בגרמניה הריני מתיר לעצמי לתאר לפניך את הבעיה כפי שהיא נראית לי.

הערות אלה כתובות בהנחה, כי משמעותה של המלחמה הקרה ("דיפלומטיה טוטאלית") אינה הכנה למלחמה ממש, אלא שהמלחמה הקרה משמשת מסע אנטי־סובייטי, מעין תחליף למלחמה חמה.

(1) גרמניה המערבית מהווה בעיה אירופית אשר מידת חשיבותה עולה בקצב מהיר ומסוכן למדי. בעתיד הקרוב תהווה גרמניה בעיה גם מחוץ לאירופה. מידת חשיבותה של בעיה זו עשויה לתת אותותיה גם במזרח התיכון. יש להביא התפתחות זו בחשבון שיקולי הביטחון של מדינת ישראל.

(2) בתקופה הנוכחית של המלחמה הקרה עלולה גרמניה להתפתח לגורם ראשון במעלה. יתר־על־כן, מבחינה כלכלית־מדינית תוכל גרמניה להוות כוח שליט באירופה. בין מדינות אירופה עלולה גרמניה המערבית, אשר בחלקה הגדול הינה קאתולית, להתפתח כמדינה בעלת תפקיד חשוב בגיבושה של אירופה במגמה אנטי־סובייטית. איחוד פוליטי וכלכלי של אירופה לא ייתכן בלי גרמניה; ואם יצירת כוח אנטי־סובייטי באירופה היא מגמתן הראשית של מעצמות המערב, אזי, בכוחה הפוטנציאלי באדם, בהשכלה מדעית־טכנית ובאוצרות הטבע, עשויה גרמניה בהכרח להוות גורם מגבש חשוב אשר יעזור לאיחודן של מדינות אירופה כגוש אנטי־סובייטי – בהתאם למתכונת אמריקנית – ולעמוד בראש מדינות אלה. כן רוצה גרמניה להוות במערכה העולמית את הכוח השלישי, המתחזק במסגרת ההגנה המערבית והרואה את מעמדו הנוכחי כתקופת ביניים שלפני שליטה על אירופה, עת יציג הכוח השלישי הזה את תנאיו – הן מבחינה צבאית והן מבחינות אחרות.

(3) כתוצאה מהתפתחותה הפנימית לאחר מלחמת־העולם השנייה שואפת גרמניה כבר עכשיו להתפשטות. ה"דראנג נאך אוסטן" של היום שוב אינו תיאוריה גרידא או מחשבה פוליטית לעתיד רחוק. ההתפשטות הגרמנית מזרחה נחסמת במזרח אירופה על־ידי החומה שהוקמה בגרמניה עצמה בין המזרח והמערב ואשר יצרה למעשה שתי מדינות – שני עמים – בתוך גרמניה עצמה.

גרמניה המערבית תפנה אפוא בהכרח לארצות נחשלות לא־אירופיות. כעת מגששת

276
1. בוריס גוריאל, מנהל המחלקה המדינית במשרד החוץ.

היא את הדרך. היא לא תוכל לפנות לארצות קולוניאליות כי הדרך אליהן חסומה בפניה על־ידי המערב. נשארת לה אפוא רק הדרך למדינות "עצמאיות" (קולוניאליות־למחצה), הכמהות לפיתוח מדעי־טכני, צבאי, חרושתי וכו׳. מבחינה זו מהוות מדינות המזרח התיכון מטרה קרובה ביותר להתפשטות הגרמנית. גרמניה עלולה לתפוס את מקומה של ארצות־הברית במזרח התיכון כמגשימה וכמבצעת של סעיף 4 בתוכנית טרומן. ניכר כבר כי בכיוון זה מגששת היא כעת (התכונה להקים קונסוליות גרמניות בארצות ערב, באישור אמריקני; שליחת מומחים טכניים, מדעיים, וצבאיים, ומדריכים; הפצה סחורתה, ציודה המיוחד וכו׳).

(4) קיימת סכנה כי גרמניה המערבית תהווה גורם אנטי־ישראלי במזרח התיכון. לא רק מחמת עברה ההיטלריסטי של גרמניה והאנטישמיות המושרשת בה, אלא בגלל מהותה של מדינת ישראל, המהווה בכוח גורם נגדי העשוי לשמש בלם בפני התפשטות גרמניה במזרח התיכון. עודף בכוח־אדם משכיל מבחינה טכנית, מדעית וכלכלית, הכשרה נאותה וכלים מתאימים יסללו את דרכה של גרמניה במדינות ערב, המסרבות לבוא לידי כל מגע שהוא עם מדינת ישראל. בהתמודדות בין ארצות ערב ובין ישראל בתקופה שלפני הסיבוב השני עלולה הדרכה גרמנית לשנות את פני המזרח התיכון לטובת ארצות ערב, על־ידי פיתוח הארצות הללו, ולהכשירן להתקפה צבאית על ישראל, אולי אפילו נגד רצון מעצמות המערב. חדירה גרמנית לארצות ערב עלולה לשנות את מידת עליונותנו לגביהן בצורה מוחשית ביותר ולחזק את יצר־הנקמה הנבלם עתה על־ידי מעצמות המערב.

(5) מדינת ישראל צריכה להיות מייצגו היחיד של העם היהודי כלפי גרמניה המתחדשת. כחברה באו"ם יכולה ישראל להתערב בבעיית גרמניה באופן פעיל. היא צריכה לתבוע לעצמה זכות להופיע בגרמניה לא רק כדורשת פיצויים על העוול שנגרם בעבר למיליוני יהודים על־ידי גרמניה ההיטלריסטית, אלא אף כאחד הכוחות הצבאיים שהנחילו לה תבוסה צבאית: השתתפותה של הבריגדה היהודית במלחמת־העולם השנייה נגד גרמניה יכולה לשמש בסיס לחיזוק תביעותינו נגד גרמניה*. מבחינה זו עלולה לשמש שליחת משלחת צבאית ישראלית לגרמניה בתקופת הכיבוש – באם תורשה – לא רק הפגנת כוח יהודי, אלא הקדמה למאבק מדיני ותביעה להשתתפותה הפעילה של מדינת ישראל בחוזה השלום עם גרמניה בצד המנצחים. שאלת הפיצויים שעל גרמניה לשלם ליהודים ולמדינת ישראל תישא על־ידי כך אופי של רפאראציות שבחובה, ולא של ניסיון שבזכות לכפר בכסף על העוול הגדול שנגרם על־ידי גרמניה ליהדות העולם.

(6) ליד משרד החוץ יש להקים מוסד בין־משרדי אשר יטפל בבעיית גרמניה (גם בשאלות פיצויים) ואשר יבצע את מדיניותה החיובית והמונעת של מדינת ישראל כלפי גרמניה.

ב. גוריאל
מנהל המחלקה המדינית

* השתתפותן של פולין וצ׳כיה במלחמת־העולם הראשונה עוד בטרם היותן מדינות מוכרות [היא] במידה מסוימת תקדים.

277

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 14.6 התקבל .Coded Tel. X177 מברק מוצפן
Outg,: 93.01/2202/11 :נוסח יוצא

New York, 13 June 1950

Reference Conciliation Commission letter June 8,[1] presume you agree should stand firm against isolating this or any other question from general context. Proposal is retreat from Conciliation Commission memo March 29[2] requiring states send delegations to discuss all, repeat all, outstanding questions. June 8 letter would now enable Arabs nominate representatives discuss *Pitsuyim* [compensation] thus obscuring their boycott of March 29 invitation. If you agree would reply as follows: (1) *Memisrael* [Government of Israel] agrees question of compensation is of importance, requires careful study. (2) *Memisrael* notes Conciliation Commission memo March 29 inviting Governments concerned negotiate under certain procedures for settlement all outstanding questions. (3) Acceptance by Arab states of March 29 memo involving accreditation delegations empowered negotiate final settlement is in our opinion best method approaching this problem. In such negotiations for final settlement of all outstanding problems *Memisrael* would of course be glad include early comprehensive discussion problems Arab refugee compensation and Israel counter-claims.[3]

Eban

277

1. מס' 272.
2. מס' 157.
3. תשובת ישראל למכתב ועדת הפיוס – ראה מס' 312.

278

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

מקור: 130.02/2394/12

ואשינגטון, כ"ח בסיון תש"י
13 ביוני 1950

כמוס

מר [ע]מיר, ראש אגף החימוש במשרד הביטחון, סיפר לנו בשעת שהותו כאן שראש־הממשלה נתן לפני כשלושה חודשים הוראה להיכנס במשא־ומתן עם בית־חרושת צ'כי לשם קניית נשק קל. מר [ע]מיר תיאר לנו את הנימוקים אשר הביאו להחלטה זו ואנו מבינים, כמובן, שהם היו רציניים ביותר, אולם הואיל ואינני יודע אם בשעת קבלת ההחלטה התחשבו די הצורך בסכנה הכרוכה בה למעמדנו ולפעולותינו כאן, אני רואה חובה להצביע על צד זה של הדבר:

אנו חייבים להניח שעובדת קניית נשק מצ'כוסלובקיה תיוודע במרוצת הזמן לממשלת ארצות־הברית, וכן קיימת אפשרות שהעובדה תתפרסם בעיתונות האמריקאית. התוצאות של התפתחות כזאת עלולות להיות רציניות מאוד.

נרמה לי שהלך־הרוח השורר כאן בחוגים הקובעים את היחס כלפינו הלך והשתנה לטובה בזמן האחרון. במידה לא מועטה זוהי תוצאה של הלחץ הציבורי שהופעל על מחלקת המדינה, מחלקת ההגנה ועל הנשיא על־ידי גורמים ידידותיים בעלי־השפעה רבים. בפעולה ציבורית זו הורגשה הנחה, שאמנם לא בוטאה במפורש, שאם כי אנו נוקטים בקו אי־הזדהות וידידות לשני הצ[דד]ים הרי מבחינה רעיונית וגם מבחינת נטיותינו וקשרינו בעולם אנו הולכים ומתקרבים למערב. רק הנחה כזו אפשרה לארגונים היהודיים, ציונים ובלתי־ציונים כאחד, להרים את קולם לטובתנו, ורק הנחה כזו יכלה לשמש יסוד להצלחת פעולתנו. כרגע אין אנו יודעים עוד אם בקשתנו לנשק תתקבל כולה או בחלקה, אך יש לי יסוד לאופטימיות זהירה. רוקוול, מנהל האגף שלנו במחלקת המדינה, אמר לי אתמול שאנו עומדים לקבל תשובה על סעיף אחד מרשימת בקשותינו והוא נתן לי להבין שתשובה זו תהיה חיובית. דוד ניילס, שאתו דיברתי היום, אמר לי עד כמה ג'ונסון, שר ההגנה, מתייחס באהדה כלפינו. הימים הבאים יגידו מה פירוש רמזים אלה, אך אינני חושב שאני טועה אם אני מרגיש כאן שינוי באווירה.

ידיעה על קניות של נשק בצ'כוסלובקיה תפגע כאן כפצצה, והסכנה היא שהיא תהרוס את כל העניין שבנינו. ההצהרה המשולשת הוכיחה באיזה ביטחון נאיבי כמעט, מניחות ממשלות המערב כי הן יכולות לפקח על אספקת הנשק למדינות המזרח התיכון. אין אנו צריכים, כמובן, לקבל את התנאי הנסתר שבהצהרה המשולשת כי עלינו לקנות רק נשק משלוש מעצמות אלה, אבל דבר אחד הוא אם נשתדל לקנות מהארצות הסקנדינביות, איטליה, הפיליפינים וכו', ודבר אחר הוא אם אנחנו נרחיב את פעולותינו עד מאחורי פרגוד הברזל. הדבר הראשון ייראה כאן, אם יוודע, כמעשה מרמה מקובל לפי מנהגי המדינות אך הדבר השני יתקבל כמעשה דקירה שאין לו כפרה. אין זה מן הנמנע כלל וכלל שכשייוודעו קניותינו בצ'כיה, יביא [הדבר] לידי ביטול הרשיונות

שעומדים, כפי הנראה, להעניק לנו כאן, או לפחות לידי חקירה חשדנית ובדיקה קפדנית עוד הרבה יותר מאשר עד כה.

לבסוף אל לנו לשכוח תוצאותיו של פרסום כזה על יהדות אמריקה ועל מהלך המגבית. אין אני יכול לתאר לעצמי נשק מסוכן יותר בידי אויבינו הרבים מאשר הטענה שאנו מעבירים חלק מהדולרים הנאספים כאן למדינת חסות סובייטית.

אין אנו מוסמך לחוות דעה על הצורך לקנות נשק בצ'כוסלובקיה, אבל אפילו קיים הכרח כזה ואין שום אפשרות להשיג את המבוקש במקומות יותר בטוחים הרי לכל הפחות חייבים אנו, לדעתי, לחכות עד שהתמונה כאן תתבהר. אין אני חושב שנצטרך לצפות עוד זמן רב. תשובה חלקית נקבל, כאמור, בעוד ימים מספר ומאוד ייתכן שכבר תדע אותה בקראך מכתב זה. המשך התשובה כרוך, לפי השערתי, בשינוי של החוק לעזרה צבאית שדנים עליו עתה בקונגרס. חוק זה בצורתו הנוכחית אוסר מכירת נשק ממקורות ממשלתיים למדינות שאינן חברות בברית האטלנטית או הדרום־אמריקאית. יש להניח שהחוק הזה ישתנה ותורחב סמכות הממשלה למכור ממקורותיה נשק למדינות אחרות. שינוי זה יהיה, כמובן, לטובתנו. הכול עתה במצב שוטף.

אני חוזר ומבקש להתחשב בכובד־ראש בכל הסכנות הכרוכות במשא־ומתן עם בית־החרושת הצ'כי. אם נחכה עד לסיום הפעולה כאן נוכל למנוע לכל הפחות את הסכנות הישירות המאיימות על הצלחת בקשתנו. מאידך מובן שהסכנה הכללית, הווה אומר השפעת הפנייה למדינה מזרחית על דעת־הקהל כאן וביחוד על הקהל היהודי והמגבית, בעינה עומדת. סכנה כללית זו אי־אפשר למנוע על־ידי דחייה אלא על־ידי ביטול גמור של כל תכנית קנייה מאחורי פרגוד הברזל.

בברכה,

מ. קרן

נ.ב. חיים הרצוג קרא מכתב זה ומסכים לתוכנו.

מ. קרן

נ.ב. בהיותי בניו יורק הראיתי את המכתב לאבא אבן וגם הוא מזדהה אתי לחלוטין.
מ.ק.[1]

278

1. שתי ההערות נוספו בכתב־יד בשולי המכתב.

279

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

חוזר: 93.10/7/2

תל אביב, כ"ט בסיון תש"י
14 ביוני 1950

בשבוע הראשון בחודש יוני ביקש מר סרפר, נציגה הקבוע של טורקיה באומות־המאוחדות, באמצעות מר אבן, את תמיכתה הפעילה של ישראל במאמצי ארצו להיבחר בעצרת הקרובה לשבת במקומה של מצרים במועצת הביטחון. מצרים מפנה, כידוע, את מקומה ב־31 בדצמבר עת שתמלאנה שנתיים ימים לחברותה במועצה זו. תקופת שנתיים היא משך הזמן הקצוב לחברים הבלתי־קבועים במועצת הביטחון.

מועמדותה של טורקיה הוצבה בפני כנס העצרת בפאריס בשנת 1948 אולם מצרים הכשילתה בעודף קולות זעום. קרוב לוודאי שבבחירות הבאות תהיה עיראק או סוריה מועמדת לרשת את מקום מצרים.

הנציג הטורקי הטעים באוזני מר אבן כי ברי לו שניתן קולנו למען טורקיה (בטוח הוא שישראל לא תצביע בעד סוריה או עיראק) אך הדגיש כי זכאים וחייבים אנו לעשות יותר מזה, שכן ישראל הנה מדינה מזרח־תיכונית שאינה מקבלת בעין יפה את הנטייה לראות במזרח התיכון איזור ערבי טהור. הנציג הטורקי היה רוצה שנפעיל השפעתנו למען ארצו אצל ממשלת ארצות־הברית ואצל ממשלות מדינות דרום־אמריקה ואחרות. הנטייה לראות במזרח התיכון איזור ערבי גרמה לכך, שאין כמעט מוסד אחד ממוסדות או"ם אשר נציגות המזרח התיכון בו אינה בידיים ערביות. במזרח התיכון שתים־עשרה מדינות חברות באו"ם; מהן שש ערביות (מצרים, עיראק, הלבנון, סוריה, ערב הסעודית ותימן) ושש שאינן ערביות (איראן, טורקיה, אפגניסטן, חבש, ישראל, פקיסטן). נמצא אפוא כי קבוצת המדינות הבלתי־ערביות זכאית להיבחר למחצית המקומות הניתנים במוסדות או"ם לנציגי המזרח התיכון.

הנציג הטורקי הציע שכל שש המדינות האלה, וישראל בכלל, יפנו בכיוון זה אל יתר המשלחות באו"ם והטעים כי אפילו פקיסטן קיבלה את הרעיון. טורקיה מייחסת חשיבות רבה לבעיה מאחר שמפלתה מידי מצרים בשנת 1948 שימשה נשק בידי האופוזיציה הטורקית בבחירות הכלליות האחרונות לאמור שממשלת אינונו איבדה את הסיכוי להיות מנהיגת המזרח התיכון.

הודענו למר אבן כי ישראל אמנם תצביע בעד מועמדותה של טורקיה לחברות במועצת הביטחון ואף תפעיל השפעתה למענה על בסיס האמור לעיל. אנו סבורים כי עמדה כזאת תביא לנו רווח בדמות שיפור יחסינו עם המזרח התיכון הבלתי־ערבי ובדמות תמיכה טורקית פעילה בפתרון אשר הצענו לבעיית ירושלים.

דברים אלה נמסרים לכם, לפי שעה, לידיעה בלבד.

ו. איתן

280

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מקור: 130.02/2423/12

ניו יורק, ל' בסיון תש"י
15 ביוני 1950

סודי

הנידון: מסע השלום של טריגווה לי[1]

הייתי בקשר הדוק עם המזכיר־הכללי לפני צאתו לאירופה ולאחר שובו. אלה תולדות מאמציו לסיום "המלחמה הקרה", לפי התמונה המצטרפת משיחותי אתו:

(1) כאשר המזכיר־הכללי גמר אומר לערוך את נסיעתו, נתקל בתגובה אדישה ופושרת מצד מחלקת המדינה. מר אצ'יסון הסביר לו, שאין השעה נוחה למשא־ומתן עם ברית־המועצות; שממשלת ארצות־הברית החליטה על מדיניות של "יד חזקה וזרוע נטויה" כהקדמה בלתי־נמנעת לכל מאמץ של פיוס; ושהיא תולה את כל תקוותה בהידוק הברית האטלנטית והגברת קצב הזיון באירופה המערבית. מחלקת המדינה הביעה את רצונה שמר לי לא ינקוט כל פעולה תעמולתית הסותרת את המגמות האלה.

(2) המזכיר־הכללי סירב להשלים עם התגובה הזאת. הנאום שנשא בפני אגודת "בני ברית" בוואשינגטון, בו גולל לפני שומעיו ולפני הציבור את תכנית השלום שלו, היכה גלים אדירים בדעת־הקהל בארצות־הברית. נחשול של מברקים ומכתבים התחיל לזרום למשרדו ממוסדות, ארגונים, ואנשי־שם בכל רחבי הארץ. מברקים ומכתבים אלה נתנו ביטוי לכיסופי שלום עמוקים המפעמים בלב הציבור הרחב, השרוי בחרדה בפני סכנות המלחמה המתגברות והולכות. ברובם הובעה גם נימה של ביקורת נגד המושג של "מלחמה קרה". ההפצרה הציבורית במזכיר־הכללי שימשיך במאמציו להפגיש את נציגי המעצמות השתמעה, לפי הערכתו, כביקורת סמויה על המדיניות האמריקאית הרשמית השוללת כל רעיון של משא־ומתן מוקדם בשלב זה.

(3) בהגיעו לאירופה התחזק המזכיר־הכללי בהרגשתו שתמיכה המונית נלהבה מובטחת לכל מאמץ רציני להחזיר את פעולות או"ם לתיקונן, ולחדש את תהליכי ההתייעצות התכופים שנעשו לשגרה בימי המלחמה ומיד לאחריה. באנגליה ובצרפת מצא את דעת־הקהל שרויה בחרדה עמוקה לתוצאות המדיניות של "מלחמה קרה". ברוב ארצות אירופה זכתה נסיעתו של מר לי לפרסום יותר בולט מזה שנודע לפגישת שרי החוץ המערביים. מר בווין חזר באוזני מר לי על טענותיו של מר אצ'יסון. אולם אישים אחרים, וביניהם מר אטלי, גילו התעניינות רצינית בתכניותיו ובמאמציו. בארצות הקטנות, קרבנות המלחמה האחרונה (סקנדינביה, בנלוקס), עוררו פעולותיו של המזכיר־הכללי תגובה המונית רוויית פאתוס מיוחד. נוכח גילויי אהדה אלה התחזק מר לי ברצונו להמשיך את נסיעתו עד מוסקבה. גם ממשלת ארצות־הברית התחילה לדאוג

280
1. ראה מס' 275 והערה 3 שם.

לתוצאות הפסיכולוגיות של הנסיעה ולהתייחס בכובד־ראש למפעל שזלזלה בו לכתחילה. אמנם, לא שינתה ארצות־הברית את דעתה השלילית על עצם שיטתו של מר לי, אך הרגישה כנראה שאין כל ברכה בהתנגדות מפורשת למאמציו, היות ודעת־הקהל לא תסלח לכל גילוי של אדישות לגבי עניין השלום.

(4) בפגישת שרי החוץ בפאריס יצאו נציג הולנד (ד"ר סטיקר) ונציג נורווגיה (מר לנגֶה) בביקורת אמיצה נגד הנחתו של מר אצ'יסון שאין לעשות כל מאמץ מידי לגישור התהום בין שני העולמות, פן יפריע מאמץ כזה לביצור הברית המערבית מבחינה צבאית ונפשית. נציגים אלה הרימו על נס את הצורך בחיזוק האו"ם ובחיפוש מתמיד אחרי הזדמנויות של מגע והתייעצות. כידוע, הצליח מר לי להשיג את הכרת הולנד ונורווגיה בממשלת סין העממית.

(5) המזכיר־הכללי, שסיפר לי את כל הדברים האלה בגילוי־לב מוחלט, סירב לגלות את תוצאות שיחותיו בקרמל. הוא הסביר, תוך התנצלות, שהפרשה הזאת עוד טרם נגמרה ושהרוסים לא יוסיפו לרחוש לו אמון אם יתגלה כאיש שאיננו שומר סוד. הרושם המרכזי שהביא אתו ממוסקבה הוא רושם של פחד כבוש. מנהיגי ברית־המועצות משוכנעים, ללא צל של ספק או צביעות, שארצות־הברית מכינה מלחמה נגדם ושמלחמה זאת תמיט על רוסיה ועל אירופה הרס ואבדן. השכנוע הזה מבוסס בעיקר על דו"חות נציגי ברית־המועצות בארצות־הברית ובאו"ם. הרוסים מייחסים חשיבות מופרזת לכמה תופעות חיצוניות – כגון העובדה שמצביאים אמריקאיים מדברים כבר על ברית־המועצות כעל "האויב". לדעתו של מר לי אין המנהיגים הרוסים בטוחים כל־עיקר ביכולתם לנצח במלחמה זו: מכירים הם היטב שדרגת התקדמותם הטכנית ויכולתם היצרנית נופלת מזו שהגיעו אליה האמריקאים. עובדה זו מתבלטת אפילו לעיני המבקר הארעי במוסקבה. בנסיבות אלה שמים הרוסים את מבטחם בתנועות האוהדות להם באירופה ובנטיית ההמונים למאוס בכל רעיון של מלחמה. גם מר לי מסופק אם שוּם מדינה אירופית מוכנה באמת לגייס מאמץ מלחמתי רציני לשם ביצוע תכניות הברית האטלנטית.

(6) מר לי איננו טוען שמשא־ומתן בין ברית־המועצות ומעצמות המערב בשעה זו עלול לחסל את המלחמה הקרה. מאידך, הוא משוכנע שמשא־ומתן כזה היה פותר כמה שאלות נפרדות התלויות ועומדות, ושהרושם הפסיכולוגי של הפתרונות האלה היה עולה בערכו על חשיבות הבעיות לגופן.

(7) בשובו לפאריס נפגש מר לי עם חברי מפלגת M.R.P. שעודדו אותו במאמציו. בלונדון מצא כי בווין מהווה את המכשול העיקרי בפני מדיניות בריטית עצמאית ובלתי־תלויה, בעוד שהכמיהה להפגת המתיחות מורגשת בכל שכבות הציבור ובייחוד בציבור הפועלים. בשובו לארצות־הברית דאגו הנשיא ומזכיר המדינה לקבל אותו בסבר־פנים יפות ולחלוק לו כמה מחמאות אישיות, אך לגופו של העניין – ההתנגדות לכל מגע או משא־ומתן עם ברית־המועצות בעינה עומדת, ואנשי מחלקת המדינה מביטים על המשך פעולותיו ברוגז גלוי. עיתונאים חשובים, מהמקורבים לשלטון, כבר התחילו לכתוב מאמרי ביקורת המכוונים להחליש את התמיכה הציבורית שגייס המזכיר־הכללי עד כה.

(8) תכניתו של מר לי מבוססת כולה על תהליכי התייעצות ומגע במסגרת או"ם. לפיכך, מהווה בעיית הייצוג הסיני מכשול מכריע לביצוע תכניתו. מר לי מוסיף לקוות שבעיה זו תבוא על פתרונה במשך השבועות הבאים. יש לו רושם שעלה בידו להניע את

העמדה הצרפתית קרימה, ושאולי מצרים תצטרף בקרוב למחנה המכירים בסין החדשה. במשא־ומתן שלו עם מצרים מרגיש המזכיר־הכללי את אי־האמון ההדדי שמקורו בתמיכתו העקבית בעניין הישראלי.

(9) מר לי מאמין כי העמדה האמריקנית הנוקשה לגבי מאמציו תוחלש ותתערער בגלל שני גורמים מכריעים:

(א) דעת־הקהל בארצות־הברית, שלא תאשר כל נטייה להזניח אפשרות וסיכוי של הפגת המתיחות הבינלאומית;

(ב) נטיות המחשבה באירופה המערבית, שם מתחילים חוגים רחבים לפחד לא רק מרוסיה, אלא גם מתוצאותיה של "המלחמה הקרה".

למרות אכזבתו ואי־הנעימות האישית הנובעת מנסיונו להתחרות בפרהסיא עם מדיניותה של מחלקת המדינה, מנוי וגמור עמו להמשיך בפעולתו. האיש מצטיין, כידוע, בתמימות לא מעטה – אבל מחונן הוא בעקשנות בלתי־מצויה ודרכו להתמיד ולחתור עד הסוף להגשמת כל מגמה הנראית לו כנכונה. (את התכונה הזאת גילה בהתנהגותו בעניין הישראלי דרך כל הרפתקאותיו.)

(10) בשבוע שעבר הפיץ מר לי בין כל חברי או"ם את התזכיר שכבר הגיש לנציגי המעצמות. מגמתו היא לאלץ את כל הממשלות ליתן את הדין בפני דעת־הקהל הרוצה, ללא ספק, לראות חתירה מתמדת לקראת ייצוב השלום. מר לי מקווה לזכות בכמה תגובות ממשלתיות חיוביות שתחזקנה את ידיו ערב התכנס העצרת.

(11) בכל שיחותיו אתי יוצא מר לי מתוך ההנחה שמדינת ישראל היא בן־ברית טבעי במערכתו זו. לדעתו, התנאים שהיו מביאים לידי התפוררות האו"ם והתלקחות המלחמה, עלולים לגזור כליה גם על שרידי העם היהודי ולסכן את קיומה של מדינת ישראל, אשר טרם זכתה להשתלב ולהתבצר בתוך סביבתה האזורית.

(12) את המלצותינו על תשובת ישראל לתזכירו של מר לי נעביר אליכם בקרוב.[2]

2. ראה מס' 290.

281

מ. פישר אל ג. אבנר
M. Fischer to G. Avner

Orig.: 130.10/2550/8 :מקור

Paris, le 15 juin 1950

Entretien important avec M. de Margerie.

Après une conversation préliminaire qui m'a révélé que M. de Margerie était non seulement apparenté à Edmond Rostand, mais également à l'illustre Marcel Proust (ce qui lui donne des accointances juives), je l'ai interrogé sur les intentions de M. Schuman concernant Jérusalem.

M. de Margerie a commencé par me dire – chose que je n'ai pas pu vérifier d'autre part – que le Conseil de Tutelle ne discuterait plus la question de Jérusalem mais la renverrait à l'Assemblée Générale. M. de Margerie a ajouté qu'il avait vu M. Chauvel après ses entretiens avec M. Schuman. A ce propos, je voudrais vous dire, et je ne saurais trop le souligner, que je déplore de ne pas être tenu au courant des entretiens Eban–Chauvel.[1] Il me semble que cette façon de procéder est lourdement préjudiciable á l'efficacité de notre action.

M. de Margerie m'a déclaré que M. Schuman considérait les idées exposées dans notre Mémorandum comme un grand pas en avant, mais qu'il fallait "élargir ces idées". A ma question sur ce qu'il fallait entendre par ce terme, il me fut répondu que M. Schuman estimait qu'un équilibre devrait être rétabli du fait que l'immense majorité des Lieux Saints de Jérusalem se trouvait en zone jordanienne. Abandonnant l'idée d'une compensation d'ordre territorial laïque telle qu'on la voyait dans le Plan Garreau, M. Schuman songe aujourd'hui à une compensation à Nazareth.

M. Schuman attache, en outre, la plus grande importance à ce que la garantie internationale qui assurera l'exécution des accords à intervenir soit efficace.

J'ai naturellement répondu que je ne pouvais pas prendre position et que je transmettrais un exposé des conceptions de M. Schuman à mon Gouvernement. J'ai toutefois ajouté qu'il serait utile que M. Schuman précise sa pensée. En effet, notre Mémorandum suggère deux façons de procéder: l'une ayant trait à un statut spécial, l'autre à une enclave réduite à Jérusalem. Quand M. Schuman parle d'extension des mesures de protection des Lieux Saints à Nazareth, songe-t-il au premier ou au dêuxième procédé? M. de Margerie n'était pas au courant et m'a promis de vérifier la chose.

M. de Margerie a très clairement indiqué sa conviction que si un accord

281
1. השווה מס' 268, 270.

intervenait entre le Gouvernement israélien et M. Schuman, ce dernier était en mesure d'obtenir l'accord de Vatican. Comme je faisais allusion à l'attitude intransigeante du Cardinal Tardini, M. de Margerie m'a répondu: "En effet, Mgr. Tardini défend la prise de position actuelle du Vatican avec acharnement. Mais le Pape est autoritaire et une fois sa prise de position changée, Mgr. Tardini mettra le même acharnement à défendre sa nouvelle attitude."

J'ai rappelé à M. de Margerie, sans toutefois engager de discussion de fond, que la solution "enclave" à Jérusalem soulevait de la part d'Abdallah, c'est-à-dire des Anglais, des objections que rencontrerait dans une bien moindre mesure la solution "status spécial".

J'ai encore indiqué que je partais pour Tel Aviv le 16 juillet et il a été convenu que soit M. de Margerie, soit M. Schuman personnellement me préciseront la pensée de ce dernier avant cette date.

Nous avons été amenés ensuite à parler de la Déclaration tripartite de Londres au sujet du Moyen-Orient, et voici ce que m'a raconté M. de Margerie, qui a lui-même assisté à la genèse de cette déclaration:

Un jour qu'il se trouvait avec MM. Acheson et Bevin, ceux-ci lui ont brusquement dit qu'ils désiraient l'entretenir d'un sujet qui sortait du cadre des préoccupations du moment: en Amérique comme en Angleterre, l'opinion publique s'était émue des ventes d'armes unilatérales aux Arabes et ayant constaté que la France demeurait épargnée il avait semblé aux ministres anglo-saxons que des conversations et un accord avec la France seraient instructifs et utiles. M. Schuman, consulté, répondit d'abord aux Anglo-Saxons que si l'opinion publique en France ne s'émouvait pas, c'était peut-être parce que la France vendait (outre la camelote qu'elle fournit aux Arabes – "le pauvre Pleven, ministre de la Guerre, est bien content de boucher ainsi quelques petits trous de son budget") – à Israël. M. Schuman ajouta qu'il était pleinement d'accord pour engager une conversation et en cinq minutes les grandes lignes d'une déclaration furent arrêtées. Sur quoi les Anglo-Saxons le prièrent – ce qui flatta énormément le ministre français – de sonder avant la promulgation de la déclaration les gouvernements libanais et syriens.

J'ai demandé á M. de Margerie s'il croyait que la Déclaration des Trois offrait une garantie contre une fusion de territoires hachémites. M. de Margerie me répondit que la France ne se faisait aucune illusion à ce sujet, mais qu'elle était libre d'interpréter une déclaration de statu quo comme le signifiant. J'ai dit à M. de Margerie que sans aucun doute Israël ne perdrait aucune occasion de soutenir l'interprétation française.

En fin d'entretien, M. de Margerie m'a encore raconté qu'après son voyage en Israël Jules Moch [2] avait fait un "brillant rapport".

Maurice Fischer

2. ז'יל מוך, סגן־ראש הממשלה ושר הפנים של צרפת, עד אפריל 1950.

282

ש. דיבון אל מ. שרת
S. Divon to M. Sharett

העתק: 130.02/2408/13

[תל אביב], א׳ בתמוז תש״י
16 ביוני 1950

סודי-אישי

הנידון: לסיכויי הצלחת השיחות עם עבר־הירדן

אין סימנים בולטים אשר יעידו כי עבדאללה הצליח להתגבר על התנגדות ממשלתו וחוגים ירדניים מסוימים להשגת הסדר עם ישראל.

מתקבל הרושם כי במשך השבועות האחרונים – בעת שהפעילות המדינית הירדנית התרכזה סביב דיוני הליגה על גירוש עבר־הירדן – לא היתה דעתם של אנשי השלטון בעבר־הירדן נתונה לבעיית ההסדר אתנו ואף המלך לא גילה פעילות מיוחדת בגיוס תמיכה לתכניתו ועמדתו.

בעלת משמעות מיוחדת ורבת־חשיבות הנה העובדה שלא הורגשו סימנים של תמיכה בריטית פעילה בעבדאללה בעניין ההסכם עם ישראל.

עמדה זו של ניטרליות או ניטרליות אוהדת בריטית, לא זו בלבד שמציינת את אופיה של המדיניות הבריטית כלפי עצם ההסדר, אלא אף מקשה מאוד על המלך הירדני לגייס את תמיכת הממשלה לרעיון ההסדר.

כל עוד לא ירגישו אנשי השלטון בעבר־הירדן בלחץ בריטי רציני בכיוון של הסדר לאלתר עם ישראל יקשה על המלך לגייס את תמיכת הממשלה לתכניתו.

תקוותו של המלך שלאחר הבחירות לבית־הנבחרים הירדני עתיד הוא לזכות בתמיכה רבה וכללית למדיניותו הישראלית נתבדתה במידה רבה. אמנם חיזקו הבחירות את מעמדו של המלך אך לתוצאותיהן אין כנראה משקל ממשי והשפעה ישירה ומעשית על הפעילות המדינית הירדנית. מכל־מקום הן לא הכריעו ואינן עשויות להכריע את הכף בעניין ההסדר עם ישראל.

ש. דיבון

283

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 22.6 התקבל .Coded Tel. X196 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/11 :נוסח יוצא

New York, 21 June 1950

After discussing Conciliation Commission problem within delegation Gideon [Rafael], self, saw Cordier, heard his account. Our conclusion is that we should seek liquidation. To save U.N. face and appeal to U.S.A. prestige best solution is General Assembly resolution urging parties use Mixed Armistice Commissions to maintain armistice and discuss further developments towards peace when any party ready. Am sending memo with other arguments favouring this course. Bunche, Cordier, Riley, indeed latter suggested it himself, all agree. If you agree, all the more essential prevent Conciliation Commission install itself Jerusalem which full of dangers including likelihood they be available for new round of search for Jerusalem solution. Please cable reaction.[1]

Eban

284

א. לבבי אל ו. איתן
A. Levavi to W. Eytan

מברק מוצפן PI488. התקבל 22.6
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 21 ביוני 1950

ביקר אצלי הממונה זמנית על שגרירות סין העממית. הוא שאל לפי הוראת ממשלתו אם יש בדעת ישראל להקים אצלם נציגות דיפלומטית. עניתי שהמצב אינו ידוע לי בבירור. לפני כמה חודשים היתה כנראה מגמת ממשלתנו מטעמים כספיים בלבד לקיים ולפתח המגע השוטף באמצעות הנציגות במוסקבה.[1] לאחר שהוא מביא בפני שאלת ממשלתו אתקשר עם ממשלתי ואודיע לו תשובתה. הרביתי דברי שבח ונימוס כלפי סין וחזרתי והדגשתי שאיפתנו ליחסים ידידותיים ואמיצים אתם. ציינתי שהם המדינה האסיאתית

283
1. שרת השיב כי הוא מסכים לחלוטין עם דעתו של אבן (ראה מברק LS/1139, 22.6.1950, 93.03/68/14).

284
1. ראה מס' 198.

הגדולה ביותר ומאידך גם אנו מדינה אסיאתית, אמנם קטנה, אשר הגיעה לעצמאות בכוחותיה היא. השיב כי גודל המדינה אינו קובע וכי ידוע לו על מאבקנו לעצמאות. כה המשכנו כחצי שעה על שפה ותרבות, הצבעתנו בעד הזמנת נציגם לכינוס העזרה הטכנית, עלייה ועוד. בסוף ביקש שוב שאודיע לו תשובת ממשלתי כאשר תגיע. הבטחתי זאת והדגשתי מחדש כי הבעיה היא רק כספית וכי עז רצוננו בקשר אמיץ עם סין העממית. אמר כי זה מובן לו. אמר כי קיימות אצלם כבר נציגויות ברית־המועצות, הודו, קוריאה, מונגוליה. הדמוקרטיות העממיות כבר מינו נציגיה[ן] אך הם טרם יצאו לפקין.[2] טרם שמענו אם הסינים פנו לנציגויות אחרות כאן בנידון. אבקש הוראות.[3]

לבבי

285

א. אבן אל א. קורדייה (ניו יורק)
A. Eban to A. Cordier (New York)

Copy: 93.03/89/22 :העתק

[New York], 22 June 1950

Personal & Confidential

Dear Dr. Cordier,

I have reported to Mr. Sharett by cable on the conversation which we had the other day, together with Dr. Bunche and Mr. Rafael.[1] May I give you Mr. Sharett's views on three points which arose in our discussion.

(1) Mr. Sharett fully agrees with the view put forward by Dr. Bunche and yourself that it would be useful for the Secretary-General or his representatives to invite the influence of Washington and London on behalf of an Israel–Jordan peace settlement. United Nations representatives would seem to have an obvious right to make their views known, since the stability of the Middle East and the consolidation of world peace would be directly affected by such a settlement.

(2) The report that the Palestine Conciliation Commission contemplates moving to Jerusalem shortly fills us with perplexity and concern. It is beyond our comprehension to understand what possible advantage can be derived from such a step. If the Arab States refuse to negotiate in Geneva,

2. במברק נוסף הציע לבבי למנות את ציר ישראל במוסקבה כציר לא־תושב בפקין; הציר יבקר בסין לצורך הגשת כתב־ההאמנה ובמקרים מיוחדים אחרים, ושמו יופיע בפנקס הדיפלומטי הסיני. הסינים, מצדם, יוכלו לנהוג באורח דומה או לפתוח צירות מלאה בישראל. (ראה לבבי אל איתן, PI490, 22.6.1950, 130.09/2325/4.)
3. ראה מס' 289.

285

1. ראה אבן אל שרת, X193, 21.6.1950, 130.09/2329/9.

they are certainly far less likely to do so in Jerusalem. Indeed, since one part of Jerusalem is in the territory of Israel, while the other is occupied by Jordan, it is doubtful if the majority of the Arab States would regard Jerusalem even as physically accessible. On the other hand, the arrival of the Commission in Jerusalem at this time would gravely prejudice any prospect that may exist for direct Israel–Jordan relations. It would thus introduce a purely gratuitous complication without the smallest hope of compensatory benefit.

In conveying these views I would add that we sympathise with the difficulties which the Commission has encountered in Geneva. Indeed, we have done our best to alleviate those difficulties by our sympathetic response to the Commission's memorandum of March 29. But surely the absence of progress in Geneva is no reason for creating unnecessary complications in the direct Israel–Jordan relationship which still requires the most delicate handling. We hope that it is possible for the Conciliation Commission to be dissuaded from this course.[2]

(3) Mr. Sharett fully agrees that General Riley's proposal for vesting the Mixed Armistice Commissions as now constituted, with powers to convene negotiations on a final settlement, is highly constructive. It offers a far better prospect than perpetuating the Palestine Conciliation Commission which seems unlikely ever to get the parties together.

I have sent a copy of this letter only to Dr. Bunche.

Yours very sincerely,

A.S. Eban

286

א. אבן אל ג'. רוס (ניו יורק)

A. Eban to J. Ross (New York)

Copy: 130.02/2443/8 :העתק

[New York], 23 June 1950

Dear Mr. Ross,

Having attempted for six months to find ways of implementing the General Assembly's resolution of December 9, 1949, the Trusteeship Council has reached the conclusion that the resolution cannot be implemented, principally because it lacks the agreement or support of the populations concerned. On May 27, 1950 the Israel Government presented its views to the Trusteeship Council on this question.[1] After pointing out the reasons

2. ראה מס' 307.

286

1. ראה מס' 257.

which render the Statute inherently incapable of implementation and repugnant to democratic principle, my Government went on to suggest a solution whereby the United Nations could fulfil its responsibility for the Holy Places, while leaving the political connections and the institutional life of the city unimpaired. We have been deeply gratified by the large volume of interest and support which this proposal has elicited in the religious, official and public opinion of many countries. As an indication of this public support I enclose editorial comment published by some of the leading organs of the world press.[2]

However, the international aspects of the Jerusalem problem are not solved merely by discarding the abortive Statute, against the adoption of which many governments, including your own, warned the General Assembly in vain last winter. It seems necessary to go a step further and to secure the positive adoption by the General Assembly of a practical arrangement, in which universal responsibilities may be adequately fulfilled in an atmosphere of tranquillity and consent. For if the 1949 resolution were to remain on the books of the United Nations, even though unimplemented, while practical alternatives looking towards safeguarding of the Holy Places were again to be ignored, the Jerusalem problem would still persist with injurious effects to the prestige of the United Nations, the peace of the Near East and inter-religious harmony throughout the world. Moreover, the Holy Places themselves would continue to be unprotected by any satisfactory system of protection or access.

In this connection my Government has taken note of the constructive and realistic attitude adopted by the Delegation of the United States during the Fourth Session of the General Assembly. We believe that a final solution of the Jerusalem problem could be speedily found if a group of like-minded delegations, which are not parties directly concerned, would join in sponsoring a plan for a United Nations authority for the Holy Places. The enclosed memorandum (Part II)[3] lays down some general principles in this direction. You may notice the strong affinity between these principles and those supported by your delegation at the last General Assembly.

My delegation would be glad to consult with you on this project at your convenience, and my colleagues will be glad to maintain contact with you during my absence until the end of July. We are in similar touch with other delegations.[4]

Your sincerely,

A.S. Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

2. הנספח בתיק אך לא הודפס כאן.
3. ראה מס' 257, עמ' 357–361.
4. ראה מס' 319. מכתבים דומים נשלחו למשלחות הבאות: בריטניה, שוודיה, ניו זילנד, נורווגיה, טורקיה, איסלנד, אורוגואי, קנדה, הולנד, גואטמלה, הריפובליקה הדומיניקנית, וצ'ילי.

287

ש. אלישיב אל ו. איתן
S. Eliashiv to W. Eytan

מקור: 130.11/2503/5

פראג, ח' בתמוז תש"י
23 ביוני 1950

הנידון: ענייני עלייה

מברקנו לכם אתמול בעניין זה.[1] בציבור – התעוררות ניכרת, תסיסה לעלייה והתחדשות של תקוות לעלות. קשה לאמר מה מספר האנשים הרוצים לעלות. ייתכן שהמדובר רק במאות ספורות, ייתכן שיותר.

בזמן האחרון נעשתה פעולה מכוונת, היינו: אנשים בודדים פנו לשלטונות וביקשו רשות עלייה. לאחר שרבו הפניות, באו התוצאות. עניין העלייה נידון במיניסטריון הממונה על הדרכונים והמסקנה נמסרה בדרך מוזרה במקצת. אחד היהודים שפנה בעניין עלייתו הוא, הוזמן למוסד אחד, ממנו למוסד שני, ונאמר לו שתינתן אפשרות יציאה, הן לאלה שבידיהם דרכונים שרירים, הן לאלה שתוקף דרכוניהם פג, וכן שגם אלה שאין בידיהם דרכונים, יכולים לפנות ולבקשם. כלפי כל הסוגים האלה נאמר שתהיה בדיקה אינדיבידואלית. המגמה שניתן להרגישה היא: הקלות בעלייה. אחרי שנמסרו דברים אלה, פנה המשרד הארצישראלי באופן רשמי וקיבל את אותה התשובה לגבי שני הסוגים הראשונים מהשלושה שהזכרתי. לגבי הסוג השלישי יפנו עוד פעם.

יש, אפוא, לצפות שהעלייה תתחיל בקרוב. בדעתי לעורר את השאלה בשיחותי עם הנשיא ועם שר החוץ.

[.....][2]

שלום רב,

ש. אלישיב

פ.ס. – את תוכן המכתב בחלקו הנוגע לעלייה אבקש למסור לשי[3], אולם תוך הדגשה ברורה שהדברים נמסרים לו, ורק לו, ושלא יתפרסמו בשום צורה.

ש.א.

ברגע האחרון! – רק עכשיו קיבלנו ידיעה גם בנוגע לסוג השלישי, כלומר אנשים שאין להם דרכונים. הם יכולים להגיש בקשות לדרכונים; סוג זה כולל מספר אנשים גדול הרבה יותר.

ש.א.

287

1. ראה אלישיב אל מחלקת מזרח אירופה, 22.6.1950, 130.09/2342/15.
2. פסקה אחת, שעניינה נאום של בן־גוריון בכנסת, שהשתמעה ממנו אי־הכרת תודה לעזרה הצ'כית בעת מלחמת השחרור, לא הודפסה כאן.
3. יהושע נסים שי, המנהל הכללי של משרד העלייה.

288

ו. איתן אל מ. קרן (ואשינגטון)
W. Eytan to M. Keren (Washington)

מקור: 93.08/376/46

תל אביב, [י'] בתמוז תש"י
25 ביוני 1950

ד"ר קרן היקר,

תודתי לך על מכתבך העמוק והמעניין מה־31 במאי[1] הדן ביחסים בין ישראל וארצות־הברית. כפי שתוכל לשער לעצמך נושא זה מעסיק אותנו העסק היטב ועל־כן שש אני על כל אלומת אור הנשפכת עליו.

אני מסכים בהחלט עם הקו הכללי המוצע על־ידיך שהוא, למעשה, הקו אותו נקטה השגרירות בהצלחה כה רבה במשך השנה החולפת. אנו כאן נוקטים אותו קו ממש ביחסינו עם השגריר האמריקאי. (בקשר עם זאת רצוני להעיר כי הופתעתי לשמוע שבמחלקת המדינה אמרו לך שהודענו, כביכול, למקדונלד כי לא נקבל נשק מידי האמריקאים אם תמורתו נצטרך להתחייב בהשתתפות בהגנת האיזור. עד כמה שידוע לי לא נאמר כדבר הזה למקדונלד על־ידי שום איש אחראי כאן.) משום כך איני סבור שבאמת קיימת סתירה כלשהי, במחשבה או במעשה, בין משרד החוץ לבין השגרירות בוואשינגטון.

עם זאת, כפי שהדגשת בדבריך, לא רק שאנו נאלצים לשקול את צדו האחר של המטבע אלא אף מוצבים בפניו יום־יום. אם לא נרסן את מהלך הדברים מדי פעם־בפעם, נמצא כי מדיניות החוץ שלנו אצה לה בכוח תנופתה היא לקראת הזדהות מלאה עם המערב. מטעמים גלויים וידועים לא נוכל להרשות לעצמנו את הדבר הזה כרגע ועל־כן חייבים אנו לעתים מזומנות לתת אות זהירות כגון זה שבמברקי HK94 / 95.[2] (אשר להצהרת שלוש המעצמות, קוויה החיוביים היו כה בולטים וכה ברורים עד שבהכרח חייב היה הפרשן הישראלי להצביע על כמה סכנות ופחים ואף אולי להדגישם.)

כידוע, אחד הנושאים העיקריים אשר יעמדו לדיון בכנס הצירים העומד להתקיים בחודש הבא[3] הוא עניין ישראל בין המזרח והמערב ויכול אתה להיות סמוך ובטוח כי מר אילת ינצל את ההזדמנות על־מנת להציג את השקפת השגרירות במלואה. כולנו מקווים שהכנס הזה יתן את האפשרות ואת הדחיפה לתיאום המחשבה והמדיניות עם המצב בעולם ועם צרכיה של ישראל.

אני חוזר ומודה לך על שהעלית את הנושא בצורה כה מעוררת ומשכנעת והריני,

שלך בברכה,

ו. איתן

288

1. מס' 263.
2. מס' 253.
3. ראה הערת־עורך עמ' 436.

289

ישיבה במשרד החוץ
Meeting at the Ministry of Foreign Affairs

זכרון־דברים: 130.02/2385/31

[תל אביב], 25 ביוני 1950

(1) הקמת יחסים דיפלומטיים עם סין:

(א) המנהל הכללי יציע לשר החוץ להורות ליועץ צירותנו במוסקבה לענות בחיוב על שאלת השגרירות הסינית במוסקבה אם אנו מעוניינים להקים יחסים דיפלומטיים עם סין.[1]

(ב) ההצעה שצירנו במוסקבה יוסמך כציר גם בפקינג נראית הגיונית. אולם אין להזכיר את שאלת האיש והצורה של היחסים הדיפלומטיים בשעה שיתנו את התשובה החיובית העקרונית.

(2) בעניין רכוש המדינה בשנגהאי הוחלט:

(א) קצין העלייה בשנגהאי יעשה את כל הסידורים כדי לרשום את הרכוש על שם המדינה; לתשלום דמי ההרשמה – כ־2000$ – הוא ישתמש בכספים שנצטברו אצלו מתשלומים בעד ויזות וכו'. מר ברטור[2] מטפל בהשגת הסכמתם של האוצר ומשרד העלייה לסידור כזה. אין כותבים לקצין העלייה בשנגהאי עד שתתקבל ההסכמה הנ"ל.

(ב) אחרי שהרכוש יהיה רשום על שם המדינה, יבואו בדברים עם ממשלת סין בדבר שחרורו ממסים. התקשרות זו יכולה להיות פורמלית או בלתי־פורמלית, בחוזה או בעל־פה – ועל צורתה עוד יחליטו בשעת הצורך.[3]

289

1. ראה מס' 284.
2. משה ברטור, סגן־מנהל המחלקה הכלכלית במשרד החוץ.
3. בסוף חודש יוני החליטה ממשלת ישראל באופן עקרוני על קשירת יחסים דיפלומטיים עם סין העממית, אך לדחות את ביצוע ההחלטה עד שיתבהר המצב במזרח הרחוק (ראה מברק איתן אל צירות ישראל במוסקבה, IP394, 30.6.1950, 130.09/2325/3). ראה גם תעודות נוספות בסוגייה זו בתיק 130.02/2385/31.

290

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

מקור: 130.02/2423/12

תל אביב, י"א בתמוז תש"י
26 ביוני 1950

קראתי את מכתבו של טריגווה לי אליך[1] וכן את תזכירו בן עשר נקודות. כמו־כן קראתי את דו"חו של מר אבן על דבר שיחתו עם טריגווה לי בעניין מבצע השלום של האחרון.[2] בקשר עם מסמכים אלה רצוני להעיר הערות מספר.

(1) אני סבור שאין לראות במכתבו של המזכיר־הכללי של האו"ם מכתב חוזר שהופץ דרך שגרה בין כל חברי הארגון, כי אם איגרת ממוענת אליך דרך ייחוד המחייבת – משום כך – תשובה עניינית ולא אישור קבלה גרידא.

(2) בתזכירו של טריגווה לי נקודות מועטות עמהן לא תוכל ישראל להזדהות בלב שלם. כיוון שכך, איני רואה נימוק כלשהו אשר ימנע מאתנו לתמוך בטריגווה לי תמיכה מלאה פרט להסתייגויות אחדות אשר אולי נמצא לראוי לקבוע.

(3) הרגשתי אומרת כי לפנינו עניין הנותן הזדמנות לישראל, במעמדה כחברה בארגון האומות־המאוחדות, לתרום תרומה כבירה למאמצי השלום בעולם – אם נחשב דרכנו כדבעי. הפעם נתונים אנו במצב מיוחד במינו המאפשר לנו לאמר בגלוי את אשר עם לבנו ללא מעצורים ומבלי לפסוח על שתי הסעיפים. אני סבור כי חבל יהיה להניח להזדמנות כזאת לעבור – הן מבחינת טובתנו אנו והן מבחינת משקלו של העניין גופו.

(4) אני מציע שהמסמכים הנדונים יועמדו במרכז הדיונים בכינוס הצירים אשר ייערך בחודש הבא.[3] נוכל לדון בעניין בישיבה אשר הצעתי להקדיש לשאלת מעמדה של ישראל נוכח הסכסוך בין המזרח והמערב או בישיבה אותה הצעתי להקדיש לדיון בסדר־היום של כנס העצרת בספטמבר.

ו. איתן

290

1. ראה מס׳ 275, הערה 3.
2. מס׳ 280.
3. ראה הערת־עורך, עמ׳ 436.

291

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מקור: 130.02/2441/3

ניו יורק, י"א בתמוז תש"י
26 ביוני 1950

סודי

הנידון: גורלה של ועדת הפיוס – שיקולים וסיכויים

(1) במשך השנה הראשונה לקיומה איימה ועדת הפיוס להמיט עלינו אסונות מדיניים רצופים כתוצאה מהלחץ העצום שלחצה עלינו לאורך חזיתנו המדינית. דרישתה החוזרת והמתמדת שנוותר ויתורים כבירים בענייני הגבולות, הפליטים וירושלים מנעה כל אפשרות של השגת שלום סופי, שכן הערבים, בראותם שגורמים כבדי משקל ורבי־השפעה עומדים לימינם, לא ראו כל צורך להשלים עם הֶסדר המבוסס על המציאות שנוצרה עקב הקרבות והסכמי שביתת־הנשק. נוסף על הנזק הזה שנגרם במישרים במערכת יחסים שבין ישראל ושכניה, סייעה ועדת הפיוס גם להגברת המתיחות הכללית שנוצרה בין מדינת ישראל ושאר אומות העולם, שהרי כל התנגשות בין ישראל והוועדה הזאת הפכה מיד למשבר ביחסינו עם האו"ם בכללו, ועם ארצות־הברית, צרפת וטורקיה בנפרד. שמורים בזכרוננו בייחוד אותם המשברים העדינים והמסוכנים שאצלו ממרירותם על יחסינו עם ארצות־הברית – ושנבעו כולם ממקור זה.

(2) לאור הניסיון הזה יש לציין בסיפוק את ההטבה שחלה בעמדת הוועדה הזאת כלפינו. במשך תקופת פעולתה בז'נבה נמנעה ועדת הפיוס מלתבוע ויתורים על חשבוננו; הזדהתה לכאורה עם טענתנו שרק משא־ומתן ישיר, חופשי ובלתי־מותנה בוויתורים למפרע עלול להחיש את השגת השלום; ואף לחצה במידה מסוימת על הערבים שיסכימו הם לגישתנו העקרונית והנוהלית. הפגת המתיחות הורגשה במיוחד לגבי יחסינו עם הנציגות האמריקנית בוועדה – יחסים שהנם כיום ידידותיים ומתוקנים בהחלט. את השינוי הזה יש לראות כהישג תכסיסי כביר.

(3) אולם אסור להעריך את ההתפתחות הזאת כשחרור מוחלט מהסכנות הטמונות לנו בעצם קיומה של ועדת הפיוס. סירובן של מדינות ערב לפתוח במשא־ומתן אתנו עיכב עד כה את השגת השלום ומבחינה מדינית זו יש לראות את הסירוב הזה כתופעה שלילית ונפסדת. מאידך, אותו סירוב, שגרר אחריו קיפאון בעבודת הוועדה, העניק לנו הפוגה יקרת־ערך במאבקנו המדיני, שכן כל עוד הערבים מתמידים בסרבנותם הרי הבעיות המדיניות המסוכנות, ובתוכן בעיית הפליטים ובעיית הגבולות, אינן עולות על סדר־יומה של העצרת, ואינן תובעות קביעת עמדה מצד הממשלות האחראיות, ובייחוד מצד ממשלת ארצות־הברית. ברם, אין זאת אומרת שבעיות אלו חדלו מלהתקיים. לו נפתח משא־ומתן ולו הגיע משא־ומתן זה לקיפאון בגלל חוסר הסכם בשאלות הגבולות והפליטים, כי אז היו הממשלות המשתתפות בוועדה נאלצות להיכנס לעבי הקורה של הבעיות הללו ולקבוע את עמדתן. יוצא שאנו מפיקים הנאה מדינית מסוימת מהקיפאון הזה שמקורו בסירוב הערבי ליצור מגע אתנו. בינתיים המציאות הנוכחית מתבצרת

ומעמיקה שורשים, והמצב הקיים, כלומר גבולותינו המורחבים ואי־החזרת הפליטים, נהפך לשגרה ולהרגל. כנגד הרווח התכסיסי הזה שקול ההפסד המדיני הכרוך באי־השגת השלום. אך גם לולא הקיפאון הזה, ספק אם ועדת הפיוס מסוגלת מעצם טיבה להחיש את השלום. יכולתה של הוועדה הזאת לסייע לנו היא מפוקפקת מאוד, בעוד שיכולתה להזיק לנו קיימת ועומדת לכל הדעות.

(4) מסקירה זו נובעות כמה מסקנות – מהן תכסיסיות הנוגעות לשעה זו, ומהן מדיניות שכוחן יפה לאורך־ימים.

(א) מסקנות תכסיסיות: אין לנו כל עניין כיום בשחרור הוועדה מהמבוי הסתום שהגיעה אליו. אין ספק שלו הצליחה הוועדה להפגיש את הצדדים בשעה זו, כי אז היתה נפתחת פרשה שבסופה היתה מסתיימת ממילא בעיבוד תכניות מטעם הוועדה, כפשרה בין התביעות המנוגדות של הצדדים. היות וארצות־הברית היתה מזדהה ללא סייג עם אותן ההצעות – פירוש הדבר חידוש הלחץ שנתנסינו בו אשתקד, וסיום ה"הפוגה" המדינית המאפשרת לנו את ביצור עמדותינו הנוכחיות. חידוש פעולות הוועדה ערב מושב העצרת הנהו סכנה שיש להתגונן בפניה במיוחד, שכן בתקופה כזאת נמשכת כל ועדה אחרי הפיתוי לגייס את סמכות העצרת לטובת הצעותיה ופשרותיה. אם כן, הרי דרכנו כיום ברורה וסלולה – להשאיר את הוועדה במלוא הקיפאון כשרפיון ידיה מתבלט לעיני העולם; לסרב להיגרר אחרי איזו פעולה מחודשת עד אשר ייענו הערבים לתזכיר הוועדה שאנו הסכמנו לו ושאין הערבים עתידים כנראה לקבלו כל־עיקר. באופן זה ניכנס לעצרת כשאין משא־ומתן וכשחוסר המשא־ומתן נובע, ללא כל אפשרות של הסתרה או טשטוש – אך ורק מסירוב הערבים לבוא במגע אתנו.

(ב) מסקנות לאורך־ימים: אך אין להסתפק בהפוגה ארעית זו. יש לראות בכשלונה הבולט של ועדת הפיוס הזדמנות שזימן לנו הגורל לבטל את הוועדה הזאת ולמחות את זכרה מתחת לשמינו המדיניים. אם תוסיף הוועדה להתקיים – מי יודע באיזה פעולות ממאירות היא מסוגלת להסתבך מקוצר־רוח ומעבודה מועטה? יש סכנה שאם יתקבל עקרון קיום הוועדה ייעשה מאמץ דווקא להגדיל את דמותה על־ידי הוספת מדינות חדשות והרחבת סמכויותיה. יתר־על־כן, אם הדיון בעניין ירושלים יסתיים בקיפאון, תוך התנגשות בין שתי אסכולות שאין לאחת מהן עליונות מכרעת על חברתה, הרי תורגש נטייה טבעית למסור את הבעיה לוועדת הפיוס להמשך חקירה. ברור, אפוא, שעניינן החיוני תובע את פיזור הוועדה כתנאי למניעת סיבוכים כאלה ולהפגשת הערבים אתנו ללא "גשר" זה המשמש למעשה מחיצה.

(5) נשאלת השאלה: התסכים העצרת שאו"ם ימשוך ידו כליל מהסכסוך הזה אחרי שהשקיע מרץ כה רב בהשקטתו? כלום ייתכן שתסכים ממשלת ארצות־הברית לבטל את המוסד שבאמצעותו היא נהגית מדריסת־רגל משפטית ומדינית בשטח הבעיה הזאת, שהיא בעיית אחד האיזורים הגדולים והחשובים של עולמנו? התשובה היא: אין לצפות להסכמה כזאת מצד או"ם או מצד ארצות־הברית – אך קיימת אפשרות לספק את שניהם גם תוך ביטול ועדת הפיוס. הדרך היא בהענקת סמכויות מתאימות לוועדות המעורבות לשביתת־הנשק. אם תחליט העצרת על ביטול ועדת הפיוס ועל הפניית מאמץ הפיוס לכתובות האלו, הרי יישאר מעמדו של או"ם בעינו, וגם ממשלת ארצות־הברית, באמצעות יושבי־הראש של הוועדות הללו ובאמצעות הגנרל ריילי, תשמור על השפעתה המיוחדת. גם מנקודת מבטנו טמונים בהסדר שכזה יתרונות בולטים ונכבדים. משא־ומתן ישיר; משא־ומתן נפרד עם כל מדינה ערבית לחוד; משא־ומתן שנקודת מוצאו הוא המצב המשתקף בהסכמי שביתת־הנשק – כל העקרונות

האלה, שהם נכסי צאן ברזל בגישתנו למערכה זו, באים על סיפוקם המלא בהסדר כזה. לאמיתו של דבר, אין צורך במאמץ מיוחד על־מנת להוכיח שפתרון כזה הוא מעשי וגם מוצדק מבחינה מדינית ומשפטית. הלוא כתוב במפורש בהסכמי שביתת־הנשק שיש לראות את ההסכמים האלה כשלבים המובילים לקראת השלום הסופי, ושרשאים הצדדים לשנות את ההסכמים האלה או גם להחליפם בהסדר סופי. אם כן, המדובר הוא לאו דווקא בהרחבת סמכויות הוועדות המעורבות, אלא בהבלטת סמכויות גנוזות הכלולות באותם החוזים והניתנות להפעלה בשעת הצורך.

(6) הגיעה אלינו הידיעה שהגנרל ריילי כבר הוגה רעיון כזה שבועות וחודשים, ויש ביכולתנו להפוך את התכנית הזאת למדיניותם של המזכיר־הכללי ויועציו. אם תחליט ממשלתנו שמגמתנו היא ביטול ועדת הפיוס ומסירת תפקידי או"ם לוועדות המעורבות, יש לדאוג שהתכנית תופיע ראשונה כתכנית מזכירות או"ם שאנחנו מזדהים אתה ותומכים בה.

292

מ. ששון אל א. ששון (אנקרה)
M. Sasson to E. Sasson (Ankara)

העתק: 130.15/2568/1

תל אביב, י"ב בתמוז תש"י
27 ביוני 1950

צירנו היקר,

לקראת המסיבה שאתם עומדים לערוך ב־3 ביולי שנה זו ושאליה הזמנתם את שר החוץ הטורקי, אנו שולחים לך במיוחד חומר רב העלול לעניין אותך.

במכתבי זה לא אגע אלא בעניינים שוטפים בלבד מאחר שכולנו מקווים שבקרוב נתראה בארץ ונדון על כל הדברים.

1. עבר־הירדן

כפי שהברקנו לך, הוזמן ראובן [שילוח] לפגישה עם "מאיר" [עבדאללה]. ההזמנה באה מ"מאיר" ללא התערבות ולחץ רשמי שלנו. הפגישה התקיימה בביתו של "היוגב" [עבד־אל־ע'ני אל־כרמי] ו"מאיר" הופיע לבדו.

השיחה, שהיתה ידידותית מאוד, נסבה בתחילה על עניינים כלליים ביותר, הבעת הרצון הטוב ההדדי, נכונות שני הצדדים לעשות כל אשר ביכולתם למען סיום המשא־ומתן וכו'.

"מאיר" הודיע שכעת הקרקע מוכשרת יותר למשא־ומתן מאשר בעבר, אם כי ישנם עדיין קשיים רציניים ובעיקר אמור הדבר לגבי מספר חברי ממשלה.

"מאיר" הציע להרכיב משלחת ירדנית אשר תכלול שניים–שלושה שרים. על משלחת זו לבוא בדברים עם נציגי מדינת ישראל ולדון במשותף על כל העניינים ולהגיע לידי ניסוח ההסכם.

"מאיר" קיבל את הרעיון שעל המשלחת לעבוד ברציפות.

ראובן מצדו קיבל גם הוא את הרעיון וביקש לדעת מי יהיו חברי המשלחת הירדנית.

"מאיר" הציע את ההרכב הבא:

(1) פאוזי [אל־]מולכי;

(2) סעיד עלא אל־דין;

(3) פואד עטא־אללה;

(4) עבד־אל־ע'ני אל־כרמי.

הפגישה נסתיימה בזה שסוכם שעל "מאיר" להודיענו מתי תורכב המשלחת ומתי תיערך הפגישה הראשונה בין שתי המשלחות לחידוש העבודה.

ביום 20 ביוני נפגשנו עם "היוגב". דו"ח מיוחד רצוף בזה. כמו־כן רצוף בזה דו"ח מפגישה שנייה עמו ב־21 ביוני.[1]

אם תסכם את המצב בינינו לבין הירדן, כפי שנראה לנו, אפשר לומר:

(א) המלך לא שינה דעתו;

(ב) ראש־הממשלה מוכן, כנראה, לבדוק את תנאי המשא־ומתן. אולם הוא מתנה את הסכמתו להסדר ואת השתתפותו במשא־ומתן בתנאי ההסכם;

(ג) סעיד עלא אל־דין מוכן להסדר אתנו יותר משאר השרים;

פאוזי אל־מולכי קרוב להשקפתו של הנ"ל אך גם הוא יעמיד, כפי הנראה, תנאים קשים למדי למיקוח;

(ד) שאר חברי הממשלה – אם אין הם עוינים, הרי בוודאי אינם אוהדים;

(ה) שוב ישנה הרגשה שהבריטים אינם רוצים כיום בהסדר ישראלי–ירדני. מאידך, אין הם רוצים, כנראה, להפסיק את המשא־ומתן.

רצוף בזה דו"ח של ד"ר א. בירן על פגישותיו האחרונות עם קווימפר.[2] בפגישות אלה השתתפתי גם אני ומסכים אני לניתוח הדברים כפי שנכתבו.

השבוע היתה צריכה להיערך פגישה נוספת בין "מאיר" וראובן. שוב לפי הזמנת "מאיר" – אולם מאחר שהעוצר העיראקי הגיע לביקור לעמאן, יש לשער שהפגישה תידחה לימים מספר.

[.....][3]

בברכה, להתראות בקרוב,

מ.ש.

1. דוחו"ת אלה לא נמצאו, אך ראה מכתב בירן אל שרת, 25.6.1950, 130.02/2408/13.
2. הדין־וחשבון לא נמצא.
3. פסקאות אחדות לא הודפסו כאן.

הערת־עורך
Editorial Note

מפנה במלחמת קוריאה

בשבוע האחרון של חודש יוני חל מפנה בקרבות בקוריאה. כוחות הצפון חדרו לתחום הדרום בחזית רחבה והגיעו עד למרחק של כ־20 קילומטר מסיאול הבירה; הגנת הכוחות הדרומיים נראתה כמתמוטטת.

ב־25 ביוני כונסה מועצת הביטחון לכינוס חירום. לאחר דיון קצר קיבלה המועצה החלטה הקוראת להפסקת־אש ולפינוי כוחות הצפון עד לקו הרוחב ה־38, לפיקוח של האו"ם על ביצוע הפינוי ולמדינות חברות האו"ם "לסייע לאו"ם ככל יכולתן כדי להוציא אל הפועל החלטה זו ולהימנע ממתן סיוע לצפון קוריאה". ברית־המועצות נעדרה מהדיון במועצת הביטחון. החלטה זו הועברה לידיעתן של כל המדינות החברות באו"ם.

בעקבות התייעצויות צבאיות ומדיניות בוואשינגטון, ועל יסוד החלטת מועצת הביטחון, הכריז הנשיא טרומן ב־27 ביוני כי הורה לחיל האוויר ולצי של ארצות־הברית לסייע לכוחות הדרום־קוריאניים ולחזק את ההגנה האמריקנית בפורמוזה ובפיליפינים.

293

ג. רפאל וא. לוריא אל מ. שרת
G. Rafael and A. Lourie to M. Sharett

Recd 29.6 התקבל .Coded Tel. X211 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/11 :נוסח יוצא

[New York], 28 June 1950

Gravity Korean crisis[1] unprecedented postwar period. Discussions with U.N. delegations, Secretariat and inside information from first-hand State Department source sum up as follows: (1) Unexpected weakness South Korean forces necessitated U.S.A. urgent action prevent collapse. Many delegations resentful U.S.A. action before adoption *Moabit* [Security Council] resolution but understand every hour counted. Indians particularly annoyed *Moabit* being used rubber stamp. Egypt dodged issue pretending lack instructions. Implication their abstention obvious. (2) U.S.A. determined restore situation *quo ante* Korea, will not cross 38th Parallel. Has sufficient military strength Pacific this purpose. (3) U.S.A. convinced U.S.S.R. will back down and not make war. (4) U.S.A. wishes its action be understood as compliance its U.N. obligations and believes successful swift

293
1. ראה הערת־עורך לעיל.

liquidation conflict will strengthen U.N. and facilitate conciliation with U.S.S.R. (5) While taking advantage Korean situation fortify its general position South-East Asia, U.S.A. has no offensive intentions against U.S.S.R. (6) U.S.A. Congress, public and press fully support President's policy. Secretary-General and most delegations support U.S.A. action.

Our X208.[2] Suggest we avoid public statement this stage but reply when requested: (a) oppose acts aggression from whatever side they emanate, (b) hope conflict can be contained, (c) will support any effort maintain integrity U.N. and restore its full functioning power.

Gideon [Rafael] launched informally following idea with Cordier, Feller,[3] Ross: Indian President *Moabit* should invite U.S.A., U.S.S.R., representatives for consultations requesting exert their influence South and North settle conflict peaceful means. This would enable U.S.S.R. act within framework U.N. before solution China impasse. If U.S.A. successful drive out Northerners direct consultations may provide U.S.S.R. face-saving device. Ross reacted favourably saying U.S.A. looking for contact with U.S.S.R. and believes suggested procedure may be most suitable. Lie approached Gideon after *Moabit* informing him his approval good idea which should be implemented soon as South cleared.

Lourie, Rafael

294

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 30.6 התקבל .Coded Tel. W167 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/9 :נוסח יוצא

[Washington], 29 June 1950

Further to Lourie's, Rafael's June 28th,[1] while agreeing their analysis and suggested line reaction proffer additional points for consideration: (1) Probable that we cannot avoid for length of time make our stand Korea known to U.S.A., U.N. (2) U.S.A. extremely sensitive this affair, might see our reaction test case our real attitude world conflict. (3) Here perhaps unique opportunity through identification U.N. support by implication

2. לוריא דיווח על שיחה טלפונית עם רוס מהמשלחת האמריקאית לאו"ם. רוס מסר על הודעתו של הנשיא בעניין קוריאה והוסיף כי ארצות־הברית ממתינה לתמיכה ממדינות חברות האו"ם; לוריא הוסיף כי לדעתו הכוונה לתמיכה מוסרית. (ראה לוריא אל איתן, 27.6.1950, 93.01/2202/11.)
3. אברהם פֶּלֶר, היועץ המשפטי של האו"ם.

294

1. מס' 293.

U.S.A. Therefore advise that point (c) New York's suggestion be formulated stronger and clearer, e.g. *Memisrael* [Government of Israel] recognizes right and duty U.N. take all steps its power come to help attacked. This special interest Israel as nation that suffered from aggression and still exposed to it.

If you agree please authorize me make statement this line my talk Hare which scheduled Monday. Please consider whether public statement by spokesman feasible. Convinced we would improve perhaps decisively general climate our relations U.S.A. without deviation our line faithfulness U.N.[2]

Keren

295

א. אבן אל א. לוריא (ניו יורק)

A. Eban to A. Lourie (New York)

Coded Tel. E24 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/11 :נוסח נכנס

London, 29 June 1950

Reference yesterday's talks[1] advise as follows: (1) In converstions should not express ourselves either for or against action taken. (2) Regarding mediation proposals suggest take no initiative this stage beyond idea already planted. (3) Useful explore other delegations see if any of them thinking along our lines. (4) See no harm enquiring specially from Indian how he regards position. (5) Presume you cabling *Kirya* [Tel Aviv] on developments.

Eban

2. ראה מס' 298, והערת־עורך בעמ' 419.

295

1. ראה מס' 293 והערה 2 שם.

296

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 30.6 התקבל .Coded Tel. W168 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/8 נוסח יוצא:

Washington, 29 June 1950

After consultation Witkon, Gass, suggest we start now laying groundwork for loan request September. Gass convinced that attitude State Department will be decisive, Bank will not act favourably without approval by State [Department]. We must assume State [Department]'s first reaction will be unenthusiastic as usual considering especially that Arab states so far have received only negligible loans Export–Import Bank. Gass proposes approaches President by personal friends, Senators; Acheson by Senators. Thinks I should inform McGhee or Hare first opportunity of impending intention without going particulars. Please instruct.[1]

Keren

297

א. אבריאל אל מ. ואלטר
E. Avriel to M. Walter

העתק: 130.02/2457/19

בוקארשט, 29 ביוני 1950

למשה שלום רב,

מאליעזר [הלוי] תקבל סקירה יסודית על הנעשה.[1] בניגוד לדעה שנוצרה בארץ (בעיקר על־ידי פרסומים בלתי־מיוסדים בעיתונות ופטפוט בכלל) לא נראה לנו כאן שעניין העלייה מוצק ומובטח בפני כל סכנה ואנו חיים בדאגה.

קורה דבר בלתי־רגיל שאין לו למעשה תקדים: השלטון והוא בלבד וללא כל הסכם עמנו התיר את העלייה. לכשנוכחו לדעת שרבבות רוצים לעלות (וביניהם פקידים ואנשי־ציבור חשובים), ולכשראו שתעמולת יריבינו היהודים (כאילו אין רצון כזה) הוליכה אותם שולל – לא הפסיקו כנהוג במקרה שכזה את העלייה ביד חזקה, אלא פתחו בהתקפת תעמולה והפחדה שאין בכוחי לתארה – נגד מפעלם הם ונגד פעולתם הם. המאמרים המשקצים את ישראל, את הציונות ואת האישים אינם מופיעים בעיתון

296

1. ראה מס' 315.

297

1. ראה הלוי אל מחלקת מזרח אירופה, 29.6.1950, 130.11/2503/1.

ה"יהודי" בלבד כי אם גם בעיתונות הרשמית. תמונות, פלקטים וכתבות ברחובות ובחנויות קוראים לקריעת בקשות העלייה ולהסתגלות לגן־עדן הרומני.

אולם בשבועות האחרונים החלו לבוא סירובים ואף נלקחו דרכונים שכבר ניתנו מאנשים שנמצאו ערב עלייתם אפילו בנמל גופא.

הפחד, העצבנות, קוצר־הרוח של היהודים – למעלה מכל שיעור.

פנינו למשרד החוץ ולחברת הספנות וביקשנו לשתף אוניות ישראליות בהובלת העולים. עדיין לא קיבלנו שום תשובה.

[.....][2]

בברכה,

אהוד

298

מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Sharett to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. HK90 מברק מוצפן
Outg.:130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 30 June 1950

(1) Cable immediate report on reactions to Korean situation your end. (2) Don't yourself take initiative in raising issue but if challenged in conversations stress (a) Israel opposes acts aggression from wherever they may emanate, (b) Israel hopes conflict can be contained and conciliation machinery be brought operation, (c) Israel's general attitude is support U.N. in fulfilment her obligations under Charter, particularly Article 25. Israel also mindful being surrounded by past potential enemies against whom may need U.N. support. (3) This line based on assumption successful swift liquidation conflict will strengthen U.N. and eventually facilitate conciliation with U.S.S.R. Also that U.S.A. aims at restoring *status quo ante* in Korea and will not cross 38th Parallel. (4) Don't, repeat don't, publish anything time being

Sharett

2. מספר פסקאות, שעניינן תגבור צוות העובדים בצירות הישראלית, לא הודפסו כאן.

299

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

מקור: 130.02/2423/12

תל אביב, ט"ו בתמוז תש"י
30 ביוני 1950

עתידה של עצרת האו"ם ועתידו של הארגון נתונים בסכנה עקב הסכסוך האמריקאי–רוסי בעניין סין. טריגווה לי, המיטיב להבין עד כמה סכסוך זה מסכן את גורלו של האו"ם, קם ונסע לוואשינגטון, למוסקבה, ללונדון ולפאריס במאמץ למצוא מוצא מן הסבך. נראה כי לא עלה בידו לקרב את לבותיהם של היריבים.

ייתכן שהפתרון הטוב ביותר – על־כל־פנים לפי שעה – יהיה היעדר נציגים סיניים כלשהם באומות־המאוחדות. מוטב לה לעצרת הקרובה שתתקיים בלי הסינים מאשר בלי הרוסים.

יש לזכור כי הרוסים, אם איני טועה, מעולם לא עמדו בתוקף על ייצוג סין הקומוניסטית במוסדות האו"ם; תביעתם היתה לסלק את הנציג הלאומני. מתקבל על הדעת שהרוסים עלולים להיאות לחזור למקומותיהם במוסדות השונים של הארגון באם ייעדר הנציג הסיני הלאומני. כמו־כן אפשר שהאמריקאים, שאינם מרבים כרגע להדגיש את ריבונותה של ממשלת פורמוזה, יסכימו עם סילוקו של הנציג הסיני הלאומני כל עוד לא תורשה השתתפותו של נציג סין הקומוניסטית.

נראה לי שיש טעם לנקיטת יוזמה מצדנו למען פשרה מעין זו. נוכל לעשות זאת באחת משלוש דרכים:

(1) להביא את ההצעה בפני המזכיר הכללי של האו"ם על־מנת שיגיש אותה בפני שני הצדדים – אף־על־פי שייתכן והאיש העמיק לקשור עצמו בעניין זה מכדי שיוכל לבוא בהצעות חדשות.

(2) להביא את ההצעה במישרין בפני ארצות־הברית ובפני ברית־המועצות בעת ובעונה אחת (בצינורות הדיפלומטיים או באמצעות נציגותנו באו"ם).

(3) להתחיל בזה שנעלה את ההצעה, דרך גישוש, בפני בריטניה אשר הכירה בסין הקומוניסטית והיא ידידתה הקרובה ביותר של ארצות־הברית.[1]

ו. איתן

299

1. לא נמצאה תגובה של שרת להצעה זו. מהמשלחת לאו"ם התקבלה חוות־דעת שלילית. להערכתם, ארגון האו"ם שקוע בפתרון המשבר הקוריאני ולא יתפנה לעניין ייצוג סין; לגופו של עניין, ספק אם הסובייטים יאותו לקבל פיתרון זה, המנוגד גם למגילת האו"ם. (ראה לוריא ורפאל אל איתן, X223, 30.6.1950, 130.09/2329/9.)

300

א. לוריא אל משרד החוץ
A. Lourie to the Ministry of Foreign Affairs

Recd 1.7 התקבל .Coded Tel. X222 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/11 נוסח יוצא:

New York, 30 June 1950

Following summarizes Delegation's views today's meeting. View receipt Secretary-General request[1] but also for following reasons believe can no longer avoid taking public stand.

(1) With rapidly growing volume of international support liable find ourselves isolated.

(2) Our failure take stand becoming incomprehensible in light our efforts obtain effective U.N. action when ourselves victims aggression in past and possibly again in future.

(3) Continued silence will damage our moral position U.N. and relation member states particularly U.S.A. which of course special problem. Fully realizing gravity decision suggest elaborating our 220[2] statement emphasizing: (a) Our dedication aims, Charter and concern that U.N. cope effectively with aggression wherever it may take place. (b) Hope limitation conflict, earliest reestablishment peace and satisfactory settlement. (c) Imperative necessity restoration normal functioning and preservation integrity U.N.

See also Nehru's statement cabled separately.[3] Await urgently your reaction.

Lourie

300

1. ראה הערת-עורך, עמ' 410.
2. לוריא מסר את רשימת קבוצות המדינות שהודיעו על תמיכתן בהחלטת מועצת הביטחון בעניין קוריאה והביא גם את נוסח ההודעה שמסרה משלחת אורוגואי (ראה מברקו אל משרד החוץ, 29.6.1950, 130.09/2329/9).
3. המברק לא נמצא. בעקבות האירועים והחלטת מועצת הביטחון הודיעה ממשלת הודו על תמיכתה בהשכנת שלום בקוריאה ובהחלטות מועצת הביטחון. עם זאת היא הדגישה, כי אין בכוונתה לשנות את מדיניות החוץ הכללית שלה המבוססת על קידום השלום בעולם והביעה את תקוותה כי יהיה אפשר לשים קץ במהרה לסכסוך באמצעות תיווך.

301

מ. קרן אל א. אבן (לונדון)
M. Keren to A. Eban (London)

Coded Tel. W69 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/9 נוסח יוצא:

New York, 30 June 1950

Suggested to *Kirya* [Tel Aviv] definition our attitude Korea following lines on basis proposal made by Lourie, Rafael. (1) Oppose acts aggression from whatever side they emanate. (2) Hope conflict can be contained. (3) *Memisrael* [Government of Israel] recognizes right and duty U.N. take all steps its power come help attacked. This especial interest Israel as nation that suffered from aggression and still exposed to it.[1]

Must disagree position taken your cable New York June 30[2] especially after India's accession *Moabit* [Security Council] resolution. Am convinced our moral and political position U.S.A. gravely jeopardized if we don't identify ourselves with U.N. thus by implication supporting U.S.A. Korea will serve test case our real stand world affairs. If this convincing to you please put your authority behind my suggestion. We here closely cooperating New York.

Keren

302

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

Recd 2.7 התקבל .Coded Tel. W176 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/12 נוסח יוצא:

Washington, 1 July 1950

Your P44.[1] This summary situation from [Washington] D.C. angle:

(1) U.S.A. committed Korean affair, cannot go back now, therefore must see it through, in spite initial set-backs and Southerners crumbling will resist. U.S.A. will therefore throw into battle if necessary increasingly large force including ground troops. Might be compelled gradually take over whole Southern [Korea] defence. Although Soviet intervention Korea

301

1. ראה מס' 293.
2. מס' 295.

302

1. לא נמצא, אך הכוונה כנראה למברק הזהה למס' 298.

generally believed improbable U.S.A. will not recoil from major war if avoidable only price Korean defeat. Fear widespread U.S.S.R. will retaliate Berlin, Iran, other weak spots. Communist China's intervention probable; this case, U.S.A. will accept help offer Formosa. All signs point therefore long drawn out conflict with very real danger of general Far-Eastern even worldwide conflagration. Public opinion solidly behind Government, although no war hysteria, feeling one of high tension and elation that time inaction over. Relations other nations judged according their reaction Korea conflict. Agreement thirty three nations *Moabit* [Security Council] resolution received great satisfaction. Government press stress this no war but police action undertaken on behalf U.N.

(2) From above we bound draw following conclusions: (a) if we value our relations U.S.A. must soonest define our view publicly, repeat publicly, otherwise will be driven isolation, alienate good will President, Jewry, other friends; (b) we not, repeat not, asked identify ourselves U.S.A. or take stand against U.S.S.R., we asked identify ourselves U.N. with all it involves; (c) statement lines your P44 will make impression if published immediately but reference conciliation liable misunderstood and coolly received, advise therefore leave it out.

(3) Following additional considerations advocate same decision: (a) fact of Northern aggression undeniable therefore not only tactical considerations but justice of case demand support U.N.; (b) we have in similar circumstances demanded strong action, would compromise future appeals if now lukewarm; (c) we continually asking U.S.A. political, material, support, cannot stand aloof if asked now first time to reciprocate by supporting U.N.; (d) Egypt's refusal agree *Moabit's* resolutions[2] gives us excellent opportunity put in relief our political maturity, otherwise would find us same camp Arab intransigence, volatility; (e) India's accession exemplifies behaviour nations whose policy similar our own, note text India's statement carefully.[3]

(4) In conclusion again stress importance timing our statement my talk Hare Monday,[4] Horowitz negotiations Wednesday,[5] Zionist Organization of America convention closing Wednesday.

Keren

2. ראה מס' 293.
3. ראה מס' 300 והערה 3 שם.
4. ראה מס' 306.
5. דוד הורוביץ עשה בארצות־הברית בראשית חודש יולי בעניינים כלכליים של ישראל. הוא טיפל באספקת נפט ממקורות בחצי הכדור המערבי, ניהל שיחות על מלווה נוסף מהבנק לייצוא ולייבוא ועסק בענייני המגבית היהודית המאוחדת. (ראה הורוביץ אל שרת, 14.7.1950, 130.02/2421/5.)

303

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

Recd 2.7 התקבל .Coded Tel. W178 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/12 :נוסח יוצא

Washington, 1 July 1950

Most immediate

Niles called me tonight my home from Maine, asking whether *Memisrael* [Government of Israel] had made statement Korea. Not having your P44[1] on hand I quoted from memory gist our points above cable. He obviously relieved, said State [Department] would probably call me Sunday enquire how we stand.

Later Lourie called from New York, informed me that Niles prior his conversation with me had called Nahum Goldmann telling of White House "disappointment and indignation" our silence.

After this more than ever convinced that public statement cannot be longer postponed and that contents such statement will influence decisively for foreseeable future our relations U.S.A. Note that Sweden too now acceded *Moabit* [Security Council] resolution.

Keren

הערת־עורך
Editorial Note

החלטת ממשלת ישראל בעניין קוריאה

ממשלת ישראל קיבלה ב־2 ביולי את ההחלטה הבאה בעניין קוריאה:
ממשלת ישראל שוללת ומגנה כל מעשה תוקפנות, בכל מקום שיהיה ומאיזה צד שיבוא. בתוקף ההתחייבויות הברורות הנובעות ממגילת האומות המאוחדות תומכת ישראל במועצת הביטחון במאמציה לשים קץ להפרת השלום בקוריאה ולהשיב את השלום על כנו באותו איזור. ממשלת ישראל מקווה שארגון האומות המאוחדות ימשיך במאמצים ללכד את כל המעצמות הגדולות במאמץ משותף לקיים את שלום העולם.

303

1. ראה מס' 302 והערה 1 שם.

304

מ. שרת אל מ. קרן (ואשינגטון)
M. Sharett to M. Keren (Washington)

.Coded Tel. IW757 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 2 July 1950

Your talk Hare tomorrow[1] explain delayed reaction[2] due no hesitation but feeling that in view inevitable repercussions Knesset [Parliament] vital our statement be invested full authority Cabinet whose meeting before Sunday physical impossibility. If any dissatisfaction expressed weakness tone, generality terms, and unreality last sentence, indicate complexity our international position mainly view our responsibilities towards East European Jewries, not excluding U.S.S.R. Fact we came out with unequivocal support *Moabit* [Security Council] should be appraised in this context. Also explain we took stand on merits issue, refrained in public statement use opportunity settling scores with Egypt[3] in light their attitude but *in camera* must draw attention alarming implications Egypt's virtual defiance *Moabit* which augurs most ominously for her intentions and compels utmost vigilance our part. Say Egypt's attitude was rude reminder she still at war with us. Transmit New York at once, they should talk similarly Secretary-General.

Sharett

305

מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Sharett to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. IL711 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/7 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 3 July 1950

If asked by Soviet Bloc representatives explain our basic position in relation conflict between two blocs unaffected by our stand Korea. As hitherto we don't intend identify ourselves with one bloc against other and continue aspire friendship with all nations. But we consistently maintained principle support U.N. in whose continued existence and

304

1. ראה מס' 306.
2. ראה הערת־עורך לעיל.
3. ראה מס' 293.

efficacy we see main guarantee world peace. We also mindful our situation as victim past aggression whose enemies to this day refuse make peace and threaten second round. Egypt's attitude *Moabit* [Security Council][1] in itself caused us worry, alarm, and inevitably influenced our reaction. We hope line initiated by Secretary-General which we wholeheartedly support will persist despite Far East crisis and lead to restoration integrity U.N.

Sharett

306

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 4.7 התקבל .Coded Tel. W183 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/10 נוסח יוצא:

[Washington], 3 July 1950

Talked Hare one hour, presence Herzog, Rockwell, Robertson, politico-military adviser Near-East Division. Hare started by asking meaning last sentence our declaration Korea;[1] they very pleased first sentence but as to third sentence do not see themselves on same plane with U.S.S.R. and therefore no need for "alignment" as far as they concerned. Hare said this in his usual friendly hesitant way stressing he not critical only would like have interpretation. I answered declaration unequivocally supporting *Moabit* [Security Council] last sentence not detracting from this only stressing wish for peace which U.S.A. certainly shares. Added arguments *Sar* [Foreign Minister]'s IW757.[2]

Then entered arms question. Hare confirmed they will reply itemwise, favourable stand in principle having been taken in Tripartite agreement and Acheson's reply our note.[3] Most decisions still pending and only negative final decision so far recoilless [guns]. Positive answer expected shortly, in addition to half-tracks, for propellent powder, PIAT bombs, radar equipment, eighty-six training aircraft, but quantities still undecided. He emphasized we must see in this new businesslike development and urged secrecy of matter as public discussion only disturbing. Requested your assistance in avoiding leakage. I in reply acknowledged positive decisions but stressed majority our request still

305

1. ראה מס' 293, 302.

306

1. ראה הערת־עורך, עמ' 419.
2. מס' 304.
3. מס' 117.

outstanding putting us in embarrassing position. Herzog raised question of heavy equipment which unavailable market therefore to be procured from Government. Hare supported by Robertson mentioned legal impossibility as long as present mutual defence act stands but new law might change position. They expect law to pass in about four to six weeks, waiting apparently with reply on heavy items for new law. I then submitted note on courses stressing our interest in unification of training. Robertson first mentioned as matter of procedure that requests must be handed to military attaché your end, our note only taken for information. Herzog will bring amended list as submitted here which then please submit military attaché. Hare then described that training facilities even insufficient for U.S.A. and allied needs therefore apportioning vacancies very difficult. Herzog mentioned possibility of training with U.S.A. forces outside U.S.A. Robertson suggested we should include this in our request military attaché.

Conversation then again turned general matters. Herzog, I, mentioned lesson Korean war is need smaller state be able resist initial aggression, adding Egypt's decision increasing our anxiety possibility new attack. Hare found Egypt's decision "very discouraging", "step back", but tried nevertheless minimize importance relating it more to Anglo-Egyptian talks than to Israel problem. He thought nevertheless generally slow progress towards peace visible with which we disagreed.

Atmosphere generally friendly but underlying bias of Department clearly seen by initial request for interpretation our favourable decision and final attempt mitigate Egypt's unfavourable step. Rockwell too busy taking notes to participate in discussion. Apart from Department's stand *Memisrael* [Government of Israel]'s decision generally very well received, had many calls of congratulation, among them Hilldring, Benard,[4] Sherwood. Please inform *Matkal* [General Staff].

Keren

4. ז'אן בֶּנאר, מזכיר ראשון בשגרירות צרפת בוואשינגטון.

307

ק. דה־בואסנז׳ה אל מ. שרת
C. de Boisanger to M. Sharett

Orig.: 130.02/2441/3 :מקור

Geneva, 3 July 1950

Sir,

On July 15 the Palestine Conciliation Commission will conclude the meetings which for the past six months it has been holding in Geneva. At the beginning of August it will meet again in its Jerusalem headquarters.[1]

Last December when the Conciliation Commission concluded its meetings in New York and decided to establish itself for a time in Geneva it was encouraged by the thought that in this European center of United Nations activities it could readily maintain contact with the Government of Israel and the Arab Governments.

The Conciliation Commission had hoped that in the course of its meetings here it could find a way in which it could help to bring the parties together and assist them to achieve a settlement of all outstanding questions. It welcomed the opportunity for discussion of these questions with Israeli and Arab delegates in Geneva. The Commission could not fail to recognize the urgency of certain questions; it had long realized that none of the questions awaiting settlement could be considered unimportant by those desiring peace and stability in Palestine.

During these months in Geneva the Conciliation Commission long continued to hope for eventual success in its efforts to find a way acceptable to the Government of Israel and the Arab Governments for the initiation of negotiations in the interest of all parties. These efforts and the responses thereto on the part of the Governments concerned have been the subject of the latest report which the Commission has submitted to the Secretary-General of the United Nations; and in its Seventh Report which it is about to submit, the Commission has been obliged to record that it has reached an impasse in its efforts here.

In deciding at this time to proceed to Jerusalem, and having in mind the report which it must soon prepare for the United Nations General Assembly, the Palestine Conciliation Commission wishes to have the opportunity for first hand contact with the Government of Israel and the Arab Governments after it is established in its Jerusalem headquarters.

I have the honour to be, Sir, Your obedient servant,

Claude de Boisanger
Chairman

307

1. ראה מס' 285.

308

ק. דה־בואסנז׳ה אל מ. שרת
C. de Boisanger to M. Sharett

Orig.: 130.02/2441/3 :מקור

Genève, 4 juillet 1950

Monsieur le Ministre,

Me référant à votre lettre du 8 mai 1950,[1] j'ai l'honneur d'informer Votre Excellence que les Gouvernements de l'Egypte, de la Jordanie, du Liban et de la Syrie, ont fait parvenir à la Commission de Conciliation pour la Palestine leurs réponses à ses notes du 11 et du 30 mai,[2] concernant la procédure des Comités mixtes que la Commission avait proposée aux parties par son Mémorandum du 29 mars.[3]

Dans leurs réponses, les quatre Gouvernements maintiennent l'attitude qui avait été exposée en leur nom par le Ministre des Affaires Etrangères d'Egypte au cours de son entrevue, au Caire, le 14 avril 1950, avec le Président de la Commission.[4] La déclaration du Ministre des Affaires Etrangères d'Egypte se trouve résumée dans le Sixième Rapport périodique adressé par la Commission au Secrétaire Général des Nations Unies le 8 mai 1950 et rendu public à Lake Success, Genève et Jérusalem, le 1er juin 1950.

Le Gouvernement du Royaume Hachémite de Jordanie souligne dans sa réponse son désir de ne pas s'écarter de la politique suivie par les autres Etats Arabes. Il se réfère également à des mesures de refoulement que les autorités d'Israël auraient prises à l'encontre d'Arabes vivant en tribus dans le sud de la Palestine. Le Gouvernement de Jordanie ajoute enfin que lorsqu'il aurait la preuve des bonnes intentions de l'autre partie, il ne manquerait pas de réexaminer la situation sur la base de la sauvegarde des droits arabes, tout en tenant compte des désirs des Etats arabes.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, les assurances de ma très haute considération.

Claude de Boisanger
Président

308

1. מס׳ 228. התאריך המקורי של התעודה הישראלית הוא 6 במאי, התאריך 8 במאי מתייחס למכתב נוסף ובו שני תיקונים לנוסח המקורי ששוגר באמצעות מברק – ראה כהני אל יושב־ראש ועדת הפיוס, 8.5.1950, 130.02/2441/3.
2. ראה מס׳ 232, 262.
3. מס׳ 157.
4. ראה מס׳ 197.

הערת־עורך
Editorial Note

דיון בכנסת על קוריאה

בעקבות הודעת ממשלת ישראל על עמדתה נוכח המלחמה בקוריאה (ראה הערת־עורך, עמ' 419) דרשו כמה מסיעות האופוזיציה לקיים דיון בכנסת על הודעה זו. הדיון, שהתקיים ב־4 ביולי, נפתח בנאום של שר החוץ שפרש את כל השתלשלות המאורעות שהביאו לפרוץ הקרבות בקוריאה והסביר את שיקולי ישראל להיענות להחלטות מועצת הביטחון. הוא הטעים כי על־ידי היענות זו אין ממשלת ישראל הופכת לצד בסכסוך הבין־גושי אלא באה רק לקיים את התחייבויותיה לפי מגילת האו"ם, לתת תוקף לנאמנותה לשלום ולחזק את סמכותו של ארגון האו"ם. לאחר דברי שר החוץ התפתח דיון, שבסיומו אושרה מדיניות הממשלה ברוב גדול; סיעות הימין הצטרפו לתומכי הקואליציה. (ראה ידיעות לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ, מס' 87, 7 ביולי 1950, 130.20/2489/9.)

309

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Recd 6.7 התקבל .Coded Tel. X231 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/13 :נוסח יוצא

New York, 5 July 1950

Believe present situation highly suitable enlist U.S.A.–U.N. support commitments for kind of Middle East settlement we envisage. *Reasons*: (1) Pacification Middle East imperative prevent spread East Asian conflagration. Any prospective trouble spots serve U.S.S.R. purposes disperse U.S.A. strength worldwide. (2) Arabs proved again same unreliability as in Second World War thus conception their participation regional defence unrealistic. (3) Elimination of sources conflict has now great appeal.

Suggestions for course action: (1) Note from *Sar* [Foreign Minister] to U.S.A., French, U.K., Turkish, foreign ministers. (2) Letter *Sar* or Eban to Lie for circulation all members. (3) Strong counteraction any proven Arab armistice violations. (4) Influence Palestine Conciliation Commission state clearly Arabs' responsibility refusal negotiate. (5) Press, radio, campaign.

Rafael

310

י. שמעוני אל מ. שרת
Y. Shimoni to M. Sharett

העתק: 130.20/2489/9

[תל אביב], כ"א בתמוז תש"י
6 ביולי 1950

הנידון: קוריאה

מאחר שפורסמה ההודעה הישראלית הרשמית[1] ואין עוד דחיפות בנקיטת עמדה מצדנו, דומני שיש מקום ל"מחשבות שניות". הרשני־נא, אפוא, להעיר כמה הערות לפרשת קוריאה.

1. אני מניח כי הצטרפותנו למחנה התומכים בהחלטת מועצת הביטחון והמסייעים להדיפת ההתקפה מצד קוריאה הצפונית – כוונתה אך ורק גינוי ההתקפה המזוינת והדיפתה, ולא נקיטת עמדה לגופו של הסכסוך בין קוריאה הצפונית ובין קוריאה הדרומית או לגופה של הבעיה הקוריאנית.

2. לגופה של בעיה זו נקטנו, כידוע, עד כה עמדה נייטרלית בהחלט. אני מניח שעמדתנו זו לא נשתנתה עקב הפרת השלום על־ידי הצפוניים, ושברגע שהמצב יוחזר לקדמותו והצפוניים יחזרו אל מעבר לקו הרוחב 38, תובלט שוב עמדתנו זו הנייטרלית.

3. מבלי לפגוע בנייטרליות זו, ברצוני להעיר:

(א) קוריאה נחלקה לשני חלקים על־ידי הסכם ארעי בין המעצמות (ארצות־הברית וברית־המועצות) מבלי שתושביה נשאלו לדעתם. אין כל ספק שלו ניתן לעם הקוריאני להביע את דעתו על איחוד ארצו או חלוקתה, היה רוב מכריע מאוד מצביע למען איחודה;

(ב) המשטר בדרום קוריאה הוא משטר דיכוי של מדינת משטרה; הוא אכול שחיתות ודומה בהרבה למשטרו של צ'אנג־קאי־שק לשעבר;

(ג) המשטר בצפון קוריאה, על־אף היותו משטר קומוניסטי דיקטטורי, עושה רושם של משטר טהור יותר, יעיל יותר ומקובל יותר על הציבור;

(ד) לו ניתן לקוריאנים להכריע בבעייתם – במאבק אלים או במשאל של הצבעה – מבלי התערבותן של המעצמות, אין הרבה ספק שדרום קוריאה היתה הולכת בדרכה של סין ה"לאומית" ושהקומוניסטים היו משתלטים במהירות על הארץ כולה.

4. יש לי רושם שגם בהודעתנו לאו"ם וגם בנאומך בכנסת – לא־כל־שכן בנאומו של ראש־הממשלה – האפילה הצטרפותנו אל מוקיעי ההתקפה המזוינת והודפיה על עמדתנו הנייטרלית לגופו של עניין. אין אנו נקראים כמובן להביע דעה בדומה לזאת שבסעיף 3 לעיל. אך הייתי מציע לחשוב על הבלטת הנאמר בסעיפים 1 ו־2, הן בהודעות ופרשנויות לעיתונות והן בדברים שהוטל על צירינו למסרם בבירות הגוש המזרחי (דומני שבהוראות אליהם לא נאמרו דברים אלה במפורש).[2]

310

1. ראה הערת־עורך, עמ' 419.
2. ראה מס' 305.

5. כן נראה לי שהיה רצוי לרמוז בהזדמנות, בצורה זו או אחרת, שמאורעות קוריאה אין בהם כדי לשנות את יחסנו לסין. ההודעה האמריקנית כרכה כידוע גם את עניין סין יחד עם הגבתה על מאורעות קוריאה; לפי הידיעות המגיעות מלונדון ומפאריס רואים חוגים רחבים בבירות שונות משגה בכריכה זו ומצטערים עליה. ממשלת הודו, למשל, פרסמה הודעה גלויה לאמור שהצטרפותה למחנה שבהנהגת אמריקה מצטמצמת בעניין קוריאה, ואילו עמדתה לגבי סין אינה משתנית.

י.ש.

311

מ. נמיר אל מ. שרת
M. Namir to M. Sharett

מברק מוצפן PI498. התקבל 7.7
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 6 ביולי 1950

שלך 46. ביקרתי אצל שצ'יבורין. תרגמתי לו מלה במלה החלטת הממשלה כשלכם גלוי 10086,[1] והוספתי שהנוסח עצמו מאשר שאנו שומרים בקפדנות על עמדת אי־הזדהות אולם ממשלתי הטילה עלי להוסיף ולהבהיר זאת גם בהסברה בעל־פה. דיברתי בעקבות שלך 46.[2] פסחתי רק על טריגווה לי כיוון שבינתיים הותקף בחריפות ונפסל בהודעת גרומיקו.

שצ'יבורין אמר שהפִסקה השנייה של החלטת ישראל היא בבחינת תרתי דסתרי, להלכה הבעת נאמנות למגילת או"ם ולמעשה תמיכה במועצת הביטחון המפירה אותה תוך עידוד התערבות מזוינת חד־צדדית. טענתי כנגד, ושהחלטתנו אינה עוסקת במחלוקת המשפטית [ה]פורמלית מי אשם אתמול אלא מחפשת הדרך המדינית מה לעשות כדי להחזיר השלום מחר, ומציינת שהדרך היא בשיתוף כל המעצמות הגדולות. מלבד זה אין להוציא פסקה אחת בלבד אלא יש לקרוא הנוסח השלם על כל שלושת פסוקיו הקשורים זה בזה. שצ'יבורין ביקש לתרגם שנית הפִסקה השנייה ואחרי זה חזר ואמר שהערתו הקודמת בעינה עומדת. אחרי חילופי דברים קצרים, שלא חידשו הרבה, הבטיח להעביר הסברותי לממונים עליו וגם אני הבטחתי למסור תגובתו לשולחי.
נמיר

311
1. ראה הערת־עורך, עמ' 419.
2. ראה מס' 305.

312

מ. שרת אל ק. דה־בואסנז'ה (ז'נבה)

M. Sharett to C. de Boisanger (Geneva)

Copy: 130.03/2014/6 :העתק

[Tel Aviv], 9 July 1950

Sir,

I have the honour to refer to your letter of 8th June 1950,[1] to which the Government of Israel has given its most careful consideration.

It is true that on a number of occasions, in meetings and conversations with members of the Conciliation Commission for Palestine, representatives of Israel have touched upon some of the principles which in their view should govern the payment of compensation for lands abandoned by former Arab residents of the present territory of Israel. They have also referred on those occasions to claims arising from losses suffered by the population of Israel as a result of Arab aggression and the war of defence into which Israel had been forced.

While certain lines of approach to the compensation problem were thus tentatively adumbrated, the Israel representatives have throughout their discussions with the Conciliation Commission consistently upheld the attitude that no useful purpose would be served by the subject of compensation, or, for that matter, any other single aspect of the problem before the Conciliation Commission, being torn out of the general context and treated in isolation from the rest.

The only context in which the Government of Israel would be in a position to determine with due definitiveness and precision the terms under which it would be prepared to envisage the solution of the compensation problem would be that of comprehensive peace negotiations, in which all aspects of the final settlement between Israel and her neighbours could be treated in their interrelation as forming one coherent whole. Such a context would arise only if one or several Arab States declared themselves willing to negotiate a comprehensive settlement. In the absence of such readiness, all discussion would lack the basis of reality and therefore be futile.

The Government of Israel would recall that in its memorandum of March 29, 1950,[2] the Conciliation Commission invited the Governments concerned to negotiate, under certain procedures, for the settlement of all outstanding questions. In its reply of May 6, 1950,[3] the Government of Israel signified its acceptance of the substance of the Commission's

312

1. מס' 272.
2. מס' 157.
3. מס' 228.

proposal. A similar response on the part of the Arab Governments would open the way for such comprehensive negotiations aiming at a final and definitive settlement. In these negotiations the problem of Arab claims and Israel's counter-claims for compensation could be accorded their due prominence.

I have the honour to be, Yours faithfully,

Moshe Sharett
Minister for Foreign Affairs

313

מ. שרת אל מ. חטה (ג׳אקארטה)
M. Sharett to M. Hatta (Djakarta)

Copy: 130.02/2414/8 :העתק

Tel Aviv, 9 July 1950

Your Excellency,

I have the honour to acknowledge receipt of Your Excellency's letter dated 6th May 1950.[1]

It was with great pleasure that I learned that the Government of Indonesia would welcome a Good Will Mission from Israel. I am convinced that this Mission can play a decisive part in consolidating relations between our two countries and placing them on a firm and lasting basis.

I note that Your Excellency will inform me when it will be convenient for the Government of Indonesia to receive our Mission, and I would take this opportunity of assuring You that we shall be happy to conform ourselves to Your Government's convenience in fixing a mutually agreeable date.

I gladly avail myself of this occasion to renew to Your Excellency the assurances of my highest consideration and personal esteem as well as my Government's and my own heartfelt wishes for the peace and welfare of the Indonesian people, particularly at so grave a juncture in international affairs as the present.

Moshe Sharett
Minister for Foreign Affairs

313

1. ראה מס׳ 138 והערה 2 שם.

314

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Recd 11.7 התקבל .Coded Tel. X251 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/13 :נוסח יוצא

New York, 10 July 1950

Gideon [Rafael], self, saw Bunche, Riley. Main points: (1) State Department first reaction presumably lower level to proposed transfer responsibilities Conciliation Commission to MAC [Mixed Armistice Commission] cautious.[1] They queried: (a) unsuitability MAC as constituted deal political matters; (b) since MAC based consent parties necessity prior Arab consent. Bunche emphasized both these points answerable. Re (b) he will urge Assembly resolution for transference without seeking prior consent parties.

(2) McGhee coming Lake [Success] this week see Cordier themselves. In addition Conciliation Commission extension they will urge U.S.A. support Meir [Abdallah] agreement, also Mideast pacification generally. Will also oppose removal Conciliation Commission Jerusalem which presently scheduled August. Riley commented our activities Hebron area,[2] inhuman treatment, strengthened hands intransigents Meir's Cabinet creating additional obstacles peace. We suggested larger factors, [Arab] League, British policy, responsible.

Lourie

314

1. במברק קודם דיווח רפאל כי דעתם של באנץ' וקורדייה היא שיש לחסל את ועדת הפיוס ולהעביר את סמכויותיה לוועדות שביתת־הנשק המעורבות וכי זו גם דעתה של משלחת ארצות־הברית לאו"ם. (ראה מברק אל שרת, X228A, 8.7.1950, 93.01/2202/13.) ראה גם מס' 283, 291.
2. בסוף חודש מאי ובראשית חודש יוני אירעו תקריות גבול רבות באיזור הר חברון עקב חדירת מסתננים לתחומי ישראל. ברוב המקרים היה מדובר בחדירה לצורך גניבה או קציר היבול שנותר מעבר לגבול. המסתננים היו מוחזרים לירדן לאחר שנתפסו. באחד המקרים הוחזרה קבוצה של כ־120 מסתננים באיזור דרום ים־המלח ואחדים מביניהם התלוננו לאחר־מכן כי נהגו בהם ביד חזקה ואף עינו אותם.

315

א. גאס אל א. קפלן
O. Gass to E. Kaplan

Recd 11.7 התקבל .Coded Tel. G104 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/10 :נוסח יוצא

Washington, 10 July 1950

Discussed your letter[1] with Gaston June 30th and gave him subsequently written material July 3rd and July 7th. He sympathetic but expressed uncertainty how far he could go. He advised I discuss matters further with staff group who would advise him regarding answer your letter.

Had first serious discussions with staff group July 7th. Their economist argued Israel would be unable to repay due to her large immigration and increasing foreign exchange difficulties. He relied heavily on your budget speech. Other members Export–Import Bank staff more favourably inclined. All expressed concern however that Israel might undertake other foreign exchange debts and thereby weaken her ability to repay this one.

Believe likely Gaston reply will be moderately affirmative but not decisive. Political question will then come to fore. Has yet been no beginning on political front. Regards.[2]

Gass

316

מ. פישר אל ג. אבנר
M. Fischer to G. Avner

Copy: 130.02/2413/8 :העתק

Paris, le 13 juillet 1950

Strictement Confidentielle

M. Schuman m'a reçu le 12 juillet à 18 heures 30, au moment où il revenait de la présentation du nouveau gouvernement à l'Elysée. L'entretien a duré trois quarts d'heures; il était le plus long que j'aie eu jusqu'ici avec M. Schuman.

Mes différentes lettres rendant compte des dispositions de M. Schuman à

315

1. קפלן סקר את התפתחותה הכלכלית של ישראל בשנה שעברה ואת תכניות הפיתוח לעתיד. הוא ציין כי ישראל קבעה לעצמה מטרה להכפיל את תפוקתה החקלאית עד לראשית 1953 ולשם כך היא זקוקה לאשראי של 35 מיליון דולארים. סכום כפול מזה היא תשקיע ממקורותיה העצמיים. (ראה קפלן אל גאסטון, 30.5.1950, 93.03/84/11).
2. ראה מס' 320.

l'égard de Jérusalem[1] n'ayant éveillé aucune réaction de la Kyria, j'ai bien dû, avant de m'entretenir avec Schuman, m'imposer à moi-même certains principes. En effet, un représentant diplomatique a beau déclarer qu'il ne parle qu'en son nom personnel, son interlocuteur n'en voit pas moins en lui le représentant d'une opinion qui dépasse sa personne.

Je m'étais donc fixé les principes suivants, destinés non pas à être énoncés mais à servir d'arrière-fonds au cours de la conversation:

(1) Notre Mémorandum donné en réponse au Conseil de Tutelle[2] ne constitue pas un ballon d'essai, mais représente dans son essence l'extrême limite de ce qu'Israël peut concéder au souci international pour la protection des Lieux Saints.

(2) Toute idée tendant à faire refluer le problème vers l'internationalisation territoriale ou vers un régime d'enclaves doit être combattue.

(3) L'impression doit être créée qu'alors que notre proposition offre une satisfaction *totale* au problème des Lieux Saints, ni les Arabes ni ceux qui sont censés pouvoir exercer une influence directe sur eux ne songent encore à aller aussi loin que nous; en conséquence, toute demande de concessions additionnelles adressée à nous éloigne encore la possibilité d'une solution du fait des Arabes.

M. Schuman a commencé l'entretien en me disant que ma présence à Notre-Dame lors du sacre de Mgr Chappoulie avait fait une très grosse et très favorable impression. L'entretien a ensuite roulé sur la parenté respective des religions juive et chrétienne d'une part et juive et musulmane d'autre part. M. Schuman m'a affirmé, peut-être uniquement pour me faire plaisir, qu'il était d'accord avec moi pour s'écarter de l'opinion que professe Massignon au sujet de la parenté des morales chrétienne et islamique. Quand M. Schuman m'a dit que les Musulmans forment un bloc plus uni que les Chrétiens, je lui ai objecté l'opposition entre le chiisme et le sunnisme qui me semblait aussi marquée, sinon plus, que celle qui sépare par exemple les catholiques des protestants.

J'ai ensuite aiguillé la conversation sur la question de Jérusalem. Me souvenant de ce que M. Schuman lui-même, il y a un an, m'avait dit que la solution devait être recherchée dans l'obligation contractuelle des Etats intéressés vis-à-vis de la communauté des nations, j'ai commencé par lui faire remarquer que notre proposition, tout en retenant tous les avantages d'une obligation contractuelle, lui ajoute la libre autorité d'un statut décidé par la communauté des nations.

Je ne mentionnerai pas les signes de bienveillant acquiescement de M. Schuman après chacune de mes phrases, vu que je ne leur attribue aucune signification particulière.

J'ai ensuite attiré l'attention de M. Schuman sur le fait que si, sans nous y opposer, nous ne nous attardons pas longtemps sur l'étude de la solution

316

1. ראה, למשל, מס' 274.
2. מס' 257.

"enclave limitée aux Lieux Saints", c'est que nous recherchons une solution pratique et effective, c'est-à-dire une solution à la fois modérée et répondant si exactement au but poursuivi qu'elle pourrait difficilement justifier une opposition des Arabes ou de ceux qui les conseillent.

M. Schuman, cherchant à préciser notre pensée, ayant à ce moment fait usage du mot "internationalisation", je lui ai fait remarquer que notre proposition ne visait nullement à soustraire un territoire quelconque à la souveraineté des Etats intéressés, mais qu'elle avait pour but d'imposer à ceux qui exercent cette souveraineté une série d'obligation qui en rendraient impossible l'usage arbitraire dès qu'il s'agirait du caractère sacré des Lieux Saints ou de tous les droits se rattachant à ce caractère sacré.

C'est alors que M. Schuman m'a dit qu'il lui semblait que dans ces conditions il n'y aurait aucun sacrifice réel de notre part à consentir à ce que le même statut qu'aux Lieux Saints de Jérusalem soit appliqué aux Lieux Saints de Nazareth. Par contre, ajouta M. Schuman, cette concession comme toute apparente de notre part rétablirait l'équilibre rompu du fait de l'occupation par les Arabes de la presque totalité des Lieux Saints de Jérusalem.

J'ai fait remarquer à M. Schuman que dans notre proposition nous avions très étroitement suivi les dispositions prévues en faveur des Lieux Saints situés en dehors de Jérusalem par les Nations Unies et les dispositions prévues à cet égard dans le statut élaboré par le Conseil de Tutelle.

Là-dessus, M. Schuman a objecté que Nazareth avait reçu une place à part dans les décisions des Nations Unies. J'ai pu faire appel aux textes grâce à la documentation que m'avait préparée Najar et j'ai pu démontrer à M. Schuman qu'il y avait eu une proposition du Salvador concernant Nazareth qui avait été retirée avant d'être mise aux voix et qu'il n'y avait eu ensuite que les mots "et en particulier Nazareth" ajoutés à la mention des autres Lieux Saints dans le texte adopté par les Nations Unies. M. Schuman m'a dit: "Vous avez raison" et paraissait désappointé.

J'ai ensuite repris l'argument de compensation aux Arabes invoqué par M. Schuman. Je lui ai demandé s'il était concevable qu'un statut plus privilégié soit appliqué à Nazareth qu'à Bethléem, si le caractère sacre de l'Eglise de la Nativité n'était pas au moins égal à celui de l'Eglise de l'Annonciation ou de l'Atelier de Saint Joseph. M. Schuman ayant acquiescé, j'ai poursuivi mon raisonnement en montrant que tout traitement spécial affectant Nazareth affecterait nécessairement dans la même mesure Bethléem et retirerait donc aux Arabes l'équivalent de ce qui nous aurait été retiré à nous.

Cet argument a visiblement désarçonné M. Schuman. Je n'entends pas par là que cela lui a fait lâcher son idée, car en voulant nous arracher une concession à Nazareth il songe sans aucun doute tout autant à rendre service au Vatican qu'à apaiser les Arabes. Mais c'est là un argument qu'il pourrait, à la rigueur, plus facilement faire valoir vis-à-vis de nous que vis-à-vis de ses nombreux collègues laïques du Cabinet.

A partir de ce moment, M. Schuman a visiblement cherché à échapper à

toute discussion du fond du sujet. Il m'a d'abord posé une question sur la procédure qui à notre avis devrait être suivie pour présenter aux Nations Unies la solution à laquelle "on" s'arrêterait. Je lui ai répondu que nous pensions qu'en cas d'accord entre la France et Israël il serait peut-être de meilleure tactique qu'une tierce puissance fasse la proposition. M. Schuman s'est déclaré entièrement d'accord.

Ensuite M. Schuman, répétant ce qu'il m'avait déjà dit dans le dernier entretien que j'avais eu avec lui et, ce qu'il faut noter, répétant une chose qui avait éveillé le profond étonnement de ses collaborateurs lorsque je le leur avais rapporté, m'a déclaré: "Nous craignons surtout la Belgique; elle a toujours eu une attitude très extrémiste dans cette affaire et cela nous oblige à étudier la question avec beaucoup de prudence. J'ai l'intention de mettre en discussion la question de Jérusalem au Conceil des Ministres avant septembre, c'est-à-dire en août (on se rappellera que M. Schuman a l'intention d'aller à Rome le 5 septembre). D'ailleurs, poursuivit M. Schuman, nous avons maintenant Jules Moch dans le Gouvernement. Ayant été dans le pays, il connaît très bien la situation et nous sera très utile." Ensuite, me tendant un piège, il ajouta: "D'ailleurs vous connaissez le rapport qu'a fait Jules Moch à la suite de ce voyage." – Constatant l'extrême stupéfaction de ma physionomie, M. Schuman ajouta: "Ah non, c'est vrai, c'était confidentiel".

M. Schuman observa ensuite: "Evidemment, la grande difficulté pour l'adoption de votre plan, c'est qu'il n'a de valeur que s'il est également adopté par les Arabes... Il faudra que nous parlions avec les Anglais..."

Conclusion: la discussion de la question de Jérusalem n'a presque certainement rien changé aux dispositions et aux intentions fondamentales de M. Schuman. J'ai certainement réussi à ébranler, ou peut-être même à détruire les arguments dont il comptait se servir, mais il serait trop optimiste de croire qu'il n'en trouvera pas d'autres. Il faut donc compter maintenant sur une certaine période au cours de laquelle il réfléchira et consultera les autorités religieuses avec qui il est en contact.

Qui sait? Peut-être songe-t-il que la Belgique pourrait être incitée à tenir le rôle joué par l'Australie il y a un an.

Ce qui est important, c'est que M. Schuman a déclaré que le Conseil des Ministres serait saisi de la question. Il sait les contacts que j'ai avec ses collègues, il connaît leurs dispositions, il sait que je leur répèterai ses paroles et je ne vois donc pas comment il pourrait se dérober à la soumission de la question de Jérusalem à l'autorité collective du Gouvernement français.[3]

3. בעקבות שיחה זו, וכדי למנוע אי־הבנות, ביקש שרת להבהיר לשומאן את עמדת ישראל בעניין המקומות הקדושים בנצרת: ישראל מציעה כי ההסדר המוצע על־ידה לגבי ירושלים יחול גם לגבי המקומות הקדושים שבנצרת, שהם כנסיית הבשורה הקתולית־רומית וסדנת יוסף, בתנאי שהוואטיקן יסתפק בזאת ויראה את ההסדר כסופי. הפנייה אל הוואטיקן תעשה על־ידי שומאן ואם התשובה תהיה שלילית – ישראל תראה את עצמה פטורה מכל ההתחייבויות. (ראה שרת אל פישר, TPA159, 10.8.1950, 130.09/2344/3.)

Nous avons ensuite passé à quelques sujets généraux, notamment à l'affaire de Corée. J'ai mentionné la grosse majorité obtenue par M. Sharett à la Knesseth.[4] De son côté, M. Schuman n'a pas caché l'inquiétude que lui cause une intervention possible de la Chine. Après une remarque sur les difficultés causées à la réalisation du plan Schuman par l'attitude de la Belgique et de la Hollande poussées par l'Angleterre, M. Schuman a réaffirmé son intention de poursuivre ses efforts en vue de réaliser le pool avec ceux qui ne lui ménagent pas leur bonne volonté. M. Schuman a ensuite demandé des nouvelles de la santé du President Weizmann, ce qui a marqué la fin de l'entretien.

A la porte, comme M. Schuman me reconduisait, j'ai encore tenu à bien préciser qu'il ne m'avait fourni aucune indication précise concernant les intentions du Gouvernement français dans la question de Jérusalem. Il m'a répondu: "Il est indéniable que votre proposition constitue un très grand pas en avant. La décision des Nations Unies était inapplicable. Tout le monde le savait (sic)."

317

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Recd 17.7 התקבל .Coded Tel. X271 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/13 :נוסח יוצא

New York, 16 July 1950

Secretary-General cable requesting assistance[1] produced confusion and some resentment particularly among Latins ground absence prior consultation and uncertainty whether acting behalf United Command or on own initiative as Secretary-General. Suggest we do not hurry our reply; assume we will not offer troops, also you considering motivate reply context continuing menace aggression reflected Egyptian attitude Korea. If other aid e.g. medical supplies contemplated would be advisable we check with Unified Command whether acceptable before making any offer. Have Americans made any approach your end?[2] Don't want interfere Aubrey [Eban]'s leave but feel he should not unduly delay return.

Lourie

4. ראה הערת־עורך, עמ' 425.

317

1. ראה הערת־עורך, עמ' 457.
2. שרת התייחס לבקשת המזכיר הכללי במסיבת עיתונאים שקיים ב־16 ביולי. הוא הטעים כי הבקשה לא נדונה עדיין בממשלה, אך לדעתו אין סיכוי רב שישראל תשגר סיוע צבאי לקוריאה מכיוון שמדינות ערב הסובבות אותה מקיימות עדיין מצב של מלחמה אתה. (ראה "דבר", 17.7.1950.) את תשובתה הרשמית של ישראל ראה במס' 330.

הערת־עורך
Editorial Note

כינוס צירי ישראל

בימים 17 עד 23 ביולי התקיים בישראל כינוס של צירי ישראל ברחבי העולם. בכינוס השתתפו, לבד מהצירים, שר החוץ, והפקידות הבכירה במשרד החוץ, גם כמה פקידי ממשלה בכירים אחרים, הרמטכ"ל וכמה קצינים בכירים ויושב־ראש ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. בפני הכינוס הופיעו גם ראש הממשלה ושר האוצר.

שני נושאים עיקריים העסיקו את הכינוס: מעמדה של ישראל במחלוקת הבין־גושית לנוכח המשבר הקוריאני ולקראת הדיונים בעצרת האו"ם הקרובה ושאלת יחסה של מדינת ישראל לקיבוצים היהודיים שבגולה. נדונו גם שאלות הקשורות ביחסי ישראל–ערב ונשמעו הרצאות על מצבה הכלכלי ובעיות הפיתוח והקליטה של המדינה. הדיונים במלואם ראה: כינוס צירי ישראל, ירושלים, יולי 1950; גם בתיק .130.02/2384/15

318

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. X274. התקבל Recd 18.7
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2202/13

New York, 17 July 1950

My 267.[1] Learn from Bunche meeting lasted four hours, Kopper,[2] Gross, also present but only McGhee, Ross, active behalf State Department. They insisted retain PCC [Palestine Conciliation Commission] as otherwise impression created U.N. failure in conciliation mission. Bunche, Cordier, Riley, contested but in vain. Apparently also interested keep Turkey in picture same time McG[hee] intended they without illusions PCC inadequacies or hope improvement. They propose after consulting British, press each state particularly Egypt, Jordan, seek gradual agreement through MAC [Mixed Armistice Commission] factually ignoring PCC. Bunche etc. doubt effectiveness and regard present as unique opportunity for major step to peace but McG[hee] obdurate, ended by saying believe MAC procedure would bring peace within two years.

I asked Bunche re my 279A,[3] this news him, also expressed surprise not hearing if correct.

Lourie

318

1. לוריא דיווח על פגישתו יחד עם ג. רפאל עם קורדייה, שנערכה ערב פגישתם של קורדייה ובאנץ' עם אנשי מחלקת המדינה והמשלחת האמריקאית לאו"ם. בפגישה נדונו חידוש מאמץ השלום במזרח התיכון והעברת סמכויות ועדת הפיוס לוועדות שביתת־הנשק (ראה מס' 314); קורדייה הבטיח לתמוך בשני העניינים. (ראה לוריא אל שרת, 14.7.1950, 130.09/2329/9.)
2. סמיואל קופר, סגן מנהל אגף המזרח הקרוב במחלקת המדינה, מספטמבר 1950.
3. לא נמצא.

319

שיחת א. לוריא – ג'. רוס (בניו יורק, ב־19 ביולי 1950)
Meeting: A. Lourie – J.C. Ross (New York, 19 July 1950)

Report: 130.02/2414/22 :דין וחשבון

Secret

The appointment was arranged following a telephone call from Mr. Ross who said that Mr. Rafael had suggested some days previously that we would like to see him when he was less pressed with the Korean affair.

In opening I referred to the letter on Jerusalem which had been sent to the American Delegation by Mr. Eban.[1] Mr. Ross said that while there was no specific reaction he could give me, he knew that it was under very active consideration in the Department. He thought, however, there was little prospect that the American Delegation would join in the sponsorship of a resolution. For them to do so would be immediately to invite the hostility of the Arabs. Even though he knew that that would be forthcoming in any event, he felt that it was better that the U.S.A. should not take the lead. At the same time he expressed appreciation of the conciliatory position which we had taken.

I told him that we had approached a number of other delegations, and that, while we had received favourable responses in a number of cases, none of them had so far indicated readiness to take the initiative in sponsoring the resolution. In reply to Ross's question I indicated as among the countries with whom we had communicated New Zealand, Sweden, Holland and some of the Latin-American countries, including Chile, Mexico, Uruguay and Guatemala. We were proposing to get into touch with the respective delegations again in the course of the coming week in order to find out whether any of them were prepared to follow up on the lines suggested. I added that we had not ourselves prepared a draft resolution on the basis of our memorandum[2] as we felt it would be better for such a resolution to emanate from one of the other delegations.

Mr. Ross agreed that this was tactically wise. He also expressed great satisfaction at the fact, which he heard for the first time, that the Swedes had recognised Israel *de jure* and that to that extent the Bernadotte matter might be regarded as liquidated.

He then asked me what we thought about the Palestine Conciliation Commission. I did not indicate that I had already had a report of the discussion that took place last Friday between members of the United Nations Secretariat and McGhee, himself, and others on behalf of the State Depart-

319

1. ראה מס' 286.
2. מס' 257.

ment.[3] Mr. Ross for his part tried to give the impression that he was not completely *au fait* with the developments but was anxious to ascertain our own thinking on the subject.

I stated that the Palestine Conciliation Commission had now been functioning for more than a year without achieving anything, and, indeed, in some ways it seemed to us to have been rather a hindrance than a help so far as the achievement of peace was concerned. The trouble was that the Commission had started off from the beginning on the wrong foot. Not merely was it content too long to act as a post office between us and the Arabs; but it had lined up the Arab States as a unit in discussions with us instead of securing direct discussions with each of the States on the matters that specifically concerned them. It had instead been used by the Arabs as a kind of smoke screen to obscure the fact that the responsibility was theirs for failure to advance a final settlement. To this Mr. Ross remarked that nevertheless, in the light of the Commission's latest report, the responsibility now was clear. I suggested however, that even at this stage the Commission seemed to be attempting to equivocate. I went on to say that I knew there had been some talk of transferring the functions of the Palestine Conciliation Commission to the Mixed Armistice Commission and that this seemed to have some merit.

Mr. Ross said that he felt there were three reasons why it was advisable not to attempt to liquidate the Palestine Conciliation Commission. First of all he thought that this would be regarded as an indication of United Nations failure and that there would be a terrific row in the Assembly, which he thought it was desirable to avoid. Secondly, it would be played up by the Arabs as a great Arab victory, and, thirdly, he thought that it might still be useful to have it available as a catalytic agent at some future date. He asked me what I thought of the idea of using the Mixed Armistice Commission as a more active factor in seeking a settlement.

I said that while it seemed to me that there might be some possibility of our working through the Mixed Armistice Commission for agreement with Abdullah on some of the important items outstanding between us, so far as the Egyptians are concerned the Mixed Armistice Commission, with its present constitution and functions, seemed altogether unsuited for promoting a settlement on the larger issues.

Mr. Ross enquired about the composition of the Mixed Armistice Commissions and I took the opportunity to indicate that the direct American interest which was at present exerted through the Palestine Conciliation Commission could continue to be exercised on the Mixed Armistice Commission through the presence of General Riley as Chief of Staff. As to the objections he had raised, it appeared to me that what one would ask the Assembly to do was not to recognise failure but rather to streamline its operation in the Middle East and to create one effective body in place of the

3. ראה מס' 318.

existing two. Nor could this be interpreted as an Arab victory. As to the Palestine Conciliation Commission remaining on hand as a catalytic agent for some future occasion, it was precisely this function that the Mixed Armistice Commission would take over in a more direct and effective way. This could be done through a resolution of the Assembly which would give the Mixed Armistice Commission larger functions and a wider authority.

At some point in the conversation I used the term "major peace offensive", and this was taken up by Mr. Ross who said that their power of exercising pressure on the Arabs was limited and that, on the contrary, he felt the appropriate procedure would be to seek agreement by gradual stages. In reply I urged that on the contrary the situation created as a result of the Korean aggression made the present a particularly suitable moment for attempting to clear up an area of friction and instability which might at any time, and particularly when the United States was busy elsewhere, flare up into real trouble.

In this connection I referred to the Three-Power declaration and suggested there was a very effective means of pressure if the U.S.A. and the British wished to use it. If instead of accepting assurances of non-aggression and continuing the supply of arms, the positive line had been taken and the Egyptians had been told that arms will be forthcoming only if serious peace discussions were initiated, there might have been real progress. I mentioned in this connection a report which I said was probably familiar to Ross. In connection with the discussions which had taken place between Mr. Bevin and the Egyptian Government in Cairo the latter had been genuinely surprised that Bevin had not insisted as a condition of continuing arms deliveries that interference with shipping in the Canal should cease. There seemed to be a tendency to accept Egyptian blackmail at its face value. The fact was that even in Britain's own interests this policy did not pay. Just as the Egyptians had let down the democracies in World War II, despite the 1939 White Paper, so they would do the same again; they would see what they could get out of them once more without making any real contribution of their own.

Mr. Ross said that he found very interesting what I had to say about the timeliness of a major peace action at present, but beyond that he offered no comment.

The discussion then turned to the forthcoming Assembly. Mr. Ross said that the American Government hoped that it would have a positive constructive character. In explaining this he referred to the failure of the United Nations hitherto to develop effective enforcement agencies in case of need.

I asked him whether he had in mind some modification of Chapter 7 of the Charter but he hinted that it was rather in regard to methods of procedure and effective committees for coordinated action in an emergency. In answer to my question as to whether he thought there would be a strong move, directly or indirectly, to eliminate Russia from the United Nations,

he said that undoubtedly there were two groups of people who would like to secure that objective. On the one hand there were those who had always disliked association with the Russians and who felt that this was the moment to get rid of them, and on the other hand, there were others who, in the course of recent weeks and months, had come to the conclusion that there was no hope of securing an overall settlement with the Russians through the United Nations and who would rather now see them out of it. Expressing his personal view he indicated that he did not support this line and that he hoped that the way would be left open for the Russians to return. At the same time he was careful to make it clear that he was talking for himself alone, and that in general the Department was thinking along what he called parallel hypotheses depending upon military and political developments before the next session begins.

At one point Mr. Ross said that most people probably had not expected the military attack and that it was just because of this assumption that all of us had been so much taken by surprise when it came about. He added that probably we in Israel also did not really expect an attack now in our part of the world, but that we too were right in being prepared.

Following up this point I suggested that our fears had more basis in fact than seemed to be generally realised. Only last week the London "Economist" in a revealing article on the strength and weaknesses of the Egyptian army reported that whereas Egypt had 30,000 men under arms at the time of its invasion of Palestine two years ago, today its army numbered no less than 80,000 and was increasing. When, in addition to this, we have to deal with an unstable King who remains bitterly resentful of the defeat inflicted on him and harbours hopes of revenge, our concern that at some convenient moment he might attempt a second thrust was a very genuine one.

In conclusion we talked briefly about the request issued by the Secretary-General for ground forces for Korea.[4] I said that while undue publicity had been given to Israel's position in the matter, it was obvious, for a number of reasons, that no serious contribution of military forces could be expected from us. Mr. Ross did not react to this but turned to the question of procedures and indicated that any efforts to help (whether of troops or otherwise) could best be cleared through the unified command, which in effect was the Department of Defense, through the Military Attachés or in some other appropriate way. He agreed that there was concern and some resentment, particularly amongst the Latin Americans, about the manner in which the request had been issued by the Secretary-General without prior consultation with most of the member States, but added that a considerable number of enquiries had been received as to what could appropriately be contributed.

4. ראה מס' 317.

In parting he asked when Mr. Eban would be back, and also after the state of Mr. Sharett's health. He requested me to transmit to the Foreign Minister for whom he had great admiration his warmest personal regards.

Arthur Lourie

320

א. גאס אל א. קפלן
O. Gass to E. Kaplan

Recd 21.7 התקבל .Coded Tel. W216 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/10 :נוסח יוצא

Washington, 20 July 1950

(1) Had informal conversation with Gaston and Sauer[1] incidental to effort expedite conclusion electric and aviation business.

(2) Both indicated personal sympathy request embodied your letter May thirty.[2] Gaston explicitly reserved views other members his board. Both indicated Israel would require foreign policy support from U.S.A. Government which Israel alone would have to secure.

(3) Gaston entirely noncommittal about possibility Israel securing further larger amounts at any time. When larger issues mentioned Gaston remarked only that his economists questioned Israel's credit worthiness. Sauer on the other hand indicated spontaneously, without any allusion to this matter by me, that his informal conversations had led him to suspect that request substantially larger than your letter would probably have resulted in rejection by Export–Import Bank before even raising political question. He was by no means certain that even 35 million dollars would be approved. He expressed personal opinion that should 35 million dollars be granted however this would not prejudice Israel's ability to request further amount for other than agricultural purposes in perhaps year's time providing Israel had not meanwhile incurred other sizeable foreign exchange debts.

(4) Export–Import Bank economist proposed program of studies preliminary to board consideration of any Israel request which would have required perhaps year's time. This proposal covered immigration policy and development policy and balance of payments questions in elaborate detail. Sauer limited this proposed inquiry drastically by suggestion I devote myself assiduously during next month meeting every reasonable

320
1. ואלטר צ'ארלס סאואר, סגן־נשיא הבנק לייצוא ולייבוא, ואשינגטון.
2. ראה מס' 315, והערה 1 שם.

request from Export–Import Bank's economist. These requests do not include technical examination of agricultural and fertilizer programs which would come later.

(5) Gaston avoided giving any estimate of the time required for consideration Israel proposals. Sauer estimated staff preliminary survey would require at least till August 20th. Then board Export–Import Bank would require at least three weeks before possibly deciding to invite you to come to U.S.A. Such invitation therefore would be earliest September 15. You would be expected to bring full technical, agricultural, and fertilizer plans or to have them precede you by perhaps two weeks. No actual application to Export–Import Bank would be made before September at earliest. Regards.

Gass

321

מ. טוב אל א. אבן (תל אביב)
M. Tov to A. Eban (Tel Aviv)

Recd 22.7 התקבל .Coded Tel. X291 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/13 נוסח יוצא:

New York, 21 July 1950

Summarizing Jerusalem situation basis many talks heads Latin delegations, general impression favourable. (a) They give credit cooperative spirit Israel and importance revised proposals light objections last Assembly. (b) They disapprove rigid obstinacy Jordan, point out precisely this will oblige U.N. consider less ambitious *Binum* [internationalization]. (c) Jordan's opposition reduces force that of other Arabs. (d) Resolution trusteeship helpful. (e) According delegations Vatican not yet begun new steps, friends still think important we sound Vatican position. (f) Korean situation places accent on conciliation within U.N., members tending elimination zones frictions, perhaps including Jerusalem. Example Interim Committee where parties willing make concessions. (g) Agree with us tactically necessary our proposal come not from us but group countries. Several delegations manifested willingness coordinate efforts with colleagues once green light given by respective governments e.g. Bolivia, Chile, Mexico, Guatemala, Uruguay. Cabling more.[1]

Tov

321

.1 ראה טוב אל אבן, X295, X296, 21.7.1950, 24.7.1950, 93.01/2202/15. טוב מנה לפרטיהן את שיחותיו עם משלחות שונות של מדינות אמריקה הלטינית באו"ם והטעים, כי למרות דברי התמיכה בעמדה הישראלית שהוא שומע מהנציגים באו"ם יש גורמים של התנגדות במדינות עצמן; לפיכך יש חשיבות לכך כי הצעת ההחלטה על ירושלים תבוא מצדן של מדינות אחרות, דוגמת קנדה או שוודיה. נוסף על כך יש צורך גם במסע שלו למדינות אמריקה הלטינית.

322

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Copy: 130.20/2489/9 :העתק

New York, 24 July 1950

Dear Moshe,

As you will be aware there has been a great change in the temper and mood of this country since the outbreak of the fighting in Korea. On the basis of what I have seen and heard here, in the press, through documents which reach me, and in conversations with various people, I have formed certain impressions of what this may mean for Israel which I should like to put before you in writing.

The Government's decision to give its support to the Resolutions of the Security Council on Korea was, I know, a very difficult one. As good members of the United Nations, we had, I believe, no alternative. I am, however, concerned here rather with the question of our relations with the United States. From that point of view I am convinced that any other line would have been disastrous. But already it is clear that this is only a first step. The Government's decision has an inner logic of its own which will compel it to go further as the situation develops.

The American reaction to the invasion of Korea is leading irrevocably to a show-down between the two Great Powers and much as we may like to remain apart, I believe that we shall be unable to do so. This was already reflected in our dilemma on the Security Council Resolutions. Our policy of non-identification was one which we were able to pursue only as long as the conflict remained in the "cold war" stage. The real question as I see it is not whom or what we shall choose for I think that we have no choice, but when. And the question of timing may be fateful. The American scene has been transformed in the past few weeks. Although the attack on South Korea was a very different thing from Pearl Harbor, the effect on this country has in many ways been the same. The diverse and internally warring elements in Congress and in the Administration were suddenly united behind the leadership of the President in a feeling that a moment of decision involving the very existence of the country has arrived. Men of both parties who only the day before had been unrestrainedly attacking the Government and all its works, lined up in unanimous support of decisions whose far-reaching character becomes every day more obvious. It is now realized that Korea may be a long and painful story and that there may soon be other Koreas. But the die is cast and there will be no return until either the Soviet Union is ready to negotiate a comprehensive settlement in Europe and elsewhere on terms which it is at present difficult to visualize, or a solution is sought in general war.

In every field radical questions are now in the making. Men are being

called up for service. Congress is being asked for huge funds which will unquestionably be voted. And while not yet committed to full mobilization, the country is rapidly being put on a partial war basis. In this state of affairs the American Government is looking urgently for world support – a dramatic change from its position in the two World Wars when by way of contrast this country was, as it were, "on the outside looking in". And as time passes, more and more the position will be taken that "who is not for us is against us". As for the flow of American aid abroad, the primary and determining factor in every case will be the extent to which the country concerned can be counted on for help.

What in all this should be our position? If I am correct in suggesting that events are now moving to a final decision between East and West, I do not believe it needs much demonstration that our fate is inescapably bound up with the West. If the choice is between a world dominated by Moscow and one dominated by Washington, the latter alternative alone offers us the possibility of survival and development. If there is today a vital Jewish community of 5,000,000 souls in this country, it is because the conditions of western democracy have made that possible. And if the millions of Jews in Russia and increasingly in the Soviet-dominated countries of eastern Europe have ceased to have any separate life of their own and are cut off from their people abroad, it is because the conditions of a Communist dictatorship are inimical to their survival. Nor is it irrelevant that our action on the Korean Resolution has already unleashed a violent onslaught on us in the Communist press, not only in Europe but in the Latin American countries and elsewhere.

But beyond these general considerations there are compelling reasons of a most practical and immediate kind which make it inevitable that we must rely on, and in relying, in the end identify ourselves with the United States. Whether we like it or not, without the funds received from this country, Israel cannot at this stage subsist – economically or geographically. Moreover, our needs are not such as we can stave off till next year or the year after. They are urgent and imperative.

It may be said that even if the picture I have drawn of an American–Russian show-down is correct, that need not affect our general line and that the American Jewish community is sufficiently strong and sufficiently concerned with Israel's fate so that funds will still be forthcoming for the country's needs, both on a governmental and on a private level. I am convinced that this is not so. Certainly it is inconceivable that we should get arms or loans from the American Government while maintaining a policy which from here is indistinguishable from neutrality. Nor do I believe that American Jewry itself will be willing or perhaps able to provide substantial funds for an Israel which by refusing to identify itself with this country in a life-and-death struggle will be charged with having failed the cause of democracy everywhere. To this might be added the fact that most of the gifts of American Jewry are in fact paid (as a result of the tax exemption on charita-

ble contributions) by the U.S. Treasury. And already there are murmurings about possible changes in this dispensation.

So that I come back to the conclusion that finally we shall have no choice. The question will not be with whom, but when and how. The premature report that we would not be able to make any contribution to the Korean affair was badly received in Washington. Its flat and rather precipitate rejection of any offer of help was interpreted as an attempt to hedge on our original statement and to retreat again to a more neutral position. Not that we are really expected to make any effective contribution in troops or otherwise, but the gesture at this point may be more important than the content. I base this, *inter alia*, on the reaction of Niles already cabled you,[1] and on a similar report which I had had secondhand from Rosenman[2] who is once again active in Washington. Unfortunately, it is only too easy to dissipate the good-will produced by our initial statement. Nor can we forget that we are seeking benefits and concessions for which that good-will, particularly in present circumstances, is essential. The decision to support the United Nations having been taken, we must go through with it to the end. Otherwise we may fall between two stools. We are no doubt at the beginning of our troubles in this regard. But just because in the final analysis אין ברירה [there is no alternative] I think we should seek to take full advantage of a policy which is also a United Nations policy. Interpreting it in immediate and prosaic terms, we should even now reconsider our reply to the Secretary-General's appeal and at the very least indicate willingness to consult on an offer of help to the United Nations.

Forgive me for troubling you with this long *megillah* [epistle]. I would not have done so had I not felt that it might be important for you to have this expression of opinion as seen from the vantage point of New York.

As ever,

A.L.

322

1. ניילס הביע דאגה לפרסום הרב שקיבלה הודעת שר החוץ שרת כי ישראל איננה עומדת לשלוח כוחות צבא לקוריאה (ראה הערת־עורך, עמ' 457). חוגים מסוימים פירשו הודעה זו כי ישראל חוזרת בה מתמיכתה הראשונית בפעולות האו"ם בקוריאה. (ראה לוריא אל שרת, X281, 18.7.1950, 130.09/2329/9.)
2. סמיואל רוזנמן, משפטן אמריקאי, לשעבר (1943–1946), יועץ מיוחד לנשיאים רוזוולט וטרומן.

323

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 28.7 התקבל .Coded Tel. W237 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2207/10 :נוסח יוצא

Washington, 27 July 1950

Long conversation yesterday with Berry instead McGhee who busy Capitol Hill. Rockwell, Robertson, present. Main topics: (a) Korea: conveyed your Y932[1] which received with satisfaction, Berry asked whether we might not send token contingent but did not stress point. (b) Arms: no change, Berry stressed scarcity owing Korea. Jets no longer available market. (c) Water supply:[2] after long argument got Berry to concede they would "take my arguments in very serious consideration" should Bank apply again.

Berry then asked particulars Lebanon plane incident.[3] Thought this episode regrettable as creating new tension. I pointed to previous frontier violations by planes proving blame squarely with Lebanon. Promised inform him particulars as soon as received from you, therefore please cable.

Mailing detailed report.[4]

Keren

323

1. שרת ביקש להבהיר כי בממשלת ישראל אין שמץ של צער על החלטתה בעניין קוריאה ואין לה כל כוונה לחזור בה. (ראה מחלקת ארצות־הברית אל המשלחת באו"ם, 20.7.1950, 130.09/2338/10).
2. המדובר בהתנגדות מחלקת המדינה לשימוש בכספי ההלוואה מהבנק לייצוא ולייבוא לשיפור מערכת אספקת המים בירושלים.
3. ב־25 ביולי יירט מטוס קרב של ישראל מטוס לבנוני שחדר לתחום האוויר של ישראל צפונית לראש פנה. המטוס הלבנוני לא שעה להוראה לנחות בישראל ובמרדף שהתפתח, חלקו בתחום לבנון, נפגעו כמה מנוסעי המטוס הלבנוני. על־פי הודעת הלבנונים נהרגו שניים מנוסעי המטוס ושבעה אחרים נפצעו.
4. דין־וחשבון מלא מהשיחה בתיק 130.02/2394/20.

324

א. לוריא אל מ. שרת
A. Lourie to M. Sharett

Recd 28.7 התקבל .Coded Tel. X315 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/13 :נוסח יוצא

New York, 27 July 1950

Gideon [Rafael], self, saw Riley.[1]

(1) State Department sees necessity Middle East pacification but proceeding cautiously to avoid Arab rebuff.

(2) McGhee requested reaction American Middle East representatives to idea extension MAC [Mixed Armistice Commission] retaining PCC [Palestine Conciliation Commission] "on ice", draw your attention, McDonald, this action.

(3) Riley's procedure: (a) seeing Jebb[2] view; (b) talks U.K. and U.S.A. with Arab U.N. delegations and Haykal;[3] (c) if Arabs positive Riley would visit respective governments, negotiate addition special article armistices on line political provision Article 8 Jordan;[4] (d) confirmation by *Moabit* [Security Council] or possibly General Assembly, and extension his functions *qua* mediator; (e) willing accommodate French within Mixed Armistice Commission.

(4) Riley disturbed shooting at civilian plane,[5] understands difficulty controlling young pilots but considers result deplorable our own interests. We suggested continuing incidents reflect dangers peacelessness.

Lourie

324

1. ראה מס' 318.
2. סיר יוברט גלדווין גֶ'ב, הנציג הקבוע של בריטניה באו"ם, מאז קיץ 1950.
3. יוסף הייכל, ציר ירדן בוואשינגטון; ייצג את ירדן בדיוני מועצת הביטחון.
4. סעיף 8 מהסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן עניינו הקמת ועדה משותפת מיוחדת לשם הסדרת הבעיות התלויות ועומדות בין ישראל וירדן הנובעות מהסכם שביתת־הנשק.
5. ראה מס' 323 והערה 3 שם.

325

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

העתק: 130.02/2408/13

תל אביב, י"ד באב תש"י
28 ביולי 1950

ב־25 ביולי פגשתי בירושלים את מר קווימפר, הנציג הקבוע של ועדת הפיוס. האיש ראה באותו בוקר את המלך עבדאללה והיו לו דברים להשמיע. כידוע, לקווימפר בכלל מגע הדוק עם החוגים המדיניים בעבר־הירדן.

קווימפר אמר כי לדעתו אין כרגע ולא נראה באופק הקרוב סיכוי כלשהו לצעד ירדני לקראת הסכם עם ישראל. לאמיתו של דבר חל בשבועות האחרונים גיבוש דעות נגד עצם רעיון ההסכם כך שבשעה הנוכחית אין עבדאללה יכול לפעול מאומה. המתנגד הפעיל ביותר להסכם הוא סעיד אל־מופתי והוא מגדיל לעשות בגייסו את עצמו למלאכת הסתה נרחבת בחוגים המדיניים נגד שאיפות המלך להסכם. סמיר פאשה אף הוא פעיל בכיוון זה.

נראה כי הלך המחשבה בעבר־הירדן אומר כי הבנה עם מצרים ושיתוף־פעולה עם העולם הערבי רצויים לירדן ונתונים למימוש יותר מאשר הסכם עם ישראל. חלה התלקחות באווירת "הסיבוב השני" והדבר משתקף הן בשיחות סתם והן בעיצובן של מטרות מדיניות. אומרים בירדן כי חובה על העולם הערבי, וירדן בתוכו, לנצל את השנים הקרובות לשם הזדיינות והתחזקות ולשם גיבוש האחדות הערבית, על־מנת לקום, כשיבשיל הזמן, ולשבור את ישראל. קווימפר הדגיש כי שום טיעון הגיוני לא יכול לנטייה הולכת וגוברת זאת.

הוא הוסיף כי בעיני ארצות־הברית ובריטניה נראה ה"סטטוס קוו" טוב מכל דבר אחר בשעה זאת וכי משום כך הפסיקו לפני זמן־מה ללחוץ על ירדן. כרגע שורר שקט במזרח הקרוב ונראה כי הושג הסדר כל־שהוא המאפשר לחיות במנוחה. אם תקום ירדן לפתע לכרות שלום עם ישראל, אין יודע איזה גלים ותהפוכות יעורר הדבר בעולם הערבי, ובמצב הבינלאומי המסוכסך כיום נראה כי מוטב שלא להסתכן. לפני חודש ימים בערך, כאשר היה עבדאללה נכון להרכיב ממשלה חדשה בראשות פלאח מדרחה[1] שתעשה שלום עם ישראל, יעץ לו קירקברייד להאיט מהלכו ולהימנע מצעד כזה העלול להפר את השקט היחסי ואת היציבות – והמלך נשמע ואסף ידו.

ו.א.

325

1. מראדחה אל־פאלח, מדינאי ירדני, שר הפנים של ירדן.

326

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

העתק: 93.03/64/5

[ואשינגטון], י"ד באב תש"י
28 ביולי 1950

מר שרת היקר,

לוריא שלח לי את מכתבו אליך הדן ביחסינו עם ארצות־הברית.[1] שאלה זו מטרידה אותנו יומם ולילה ולכן תרשה לי נא להוסיף למכתבו של לוריא הערות מספר.

נדמה לי, כי אנו טועים אם אנו יוצאים מההנחה כי נדרש מאתנו צעד דרמטי חד־פעמי המפגין שינוי קו וסוף מדיניות "אי־ההזדהות". אין המצב כך, אלא אנו עומדים בפני תהליך רצוף ומתמיד שבו אנו חייבים להחליט החלטות גורליות מדי פעם בפעם. החלטתנו על אישור פעולת האו"ם בקוריאה עשתה כאן ללא ספק רושם טוב, אבל עתה הועמדנו, כידוע, בפני בעיה חדשה והיא – משלוח חיילים לחזית בקוריאה. אם נדחה הזמנת טריגווה לי דחייה מוחלטת ללא ג'סטה של השתתפות סמלית, הרי תטיל החלטה כזו את צלה על החלטתנו הקודמת לטובת פעולות האו"ם. זוהרם של מעשים טובים כהה בזמן קצר למדי בימים אלה, כשבעיות חדשות משכיחות את המשבר של היום הקודם. לאחר בעיית משלוחי הצבא תתעורר ללא ספק בעיה חדשה ולא פחות מסובכת וכו'.

יחסינו עם ארצות־הברית אינם נקבעים, אפוא, על־ידי הצהרות או הגדרות ואפילו לא על־ידי מעשים חד־פעמיים, אלא על־ידי תגובותינו בכל מקרה ומקרה העתיד להתעורר. עם כל בעיה חדשה הולך ומצטמצם איזור ההפקר בין שני המחנות הבינלאומיים. הולכת וקטנה הנטייה כאן להבין למצבן של מדינות כמדינתנו החותרות לתחום של עצמאות במחשבות ובהחלטות. יש לי הרושם שלעתים אין מעריכים די הצורך את מידת הרגישות השוררת כאן בקשר לכל דבר שיש לו זיקה כל־שהיא למאבק הנואש בהתקדמות הרעיון הקומוניסטי. מלים ומעשים הנראים לנו כדברים של מה־בכך עלולים לזכות כאן להד שאין לו כל יחס לחשיבותם המעשית. כך, למשל, מסתברת העצבנות שבה הגיבו ניילס וחוג ידידיו על הפרסום שבו זכתה מסיבת העיתונאים שלך לפני שבוע ימים.[2] כדוגמה נוספת אני מצרף למכתב זה מאמר ראשי של Israel Speaks[3] שעליו הצביע ניילס בשיחתנו האחרונה תוך יאוש והתמרמרות באמרו שעניינים אלה מקשים על פעולתו למעננו. ייתכן מאוד שדווקא החוג הזה של אנשים כניילס, פיינברג ועוד, הוא רגיש עוד יותר ואינו מייצג בנאמנות מלאה את דעת האדמיניסטרציה והבית הלבן, אבל חשוב לנו לדעת שקיימת רגישות זו בין ידידים בעלי השפעה ואנו חייבים לנקוט משנה זהירות בכל מעשינו והצהרותינו.

כל הדברים האלה לא היו מדאיגים אותנו במידה כה רבה אלמלא הוודאות כי תלותנו בעזרת ארצות־הברית הגדולה כל־כך בלאו־הכי עלולה ללכת ולעלות מדי חודש

326

1. מס' 322.
2. שם, הערה 1.
3. הרצופה לא נמצאה.

בחודשו. קראתי בתכנית גרינבאום[4] שייבוא הון הדרוש לנו ב־4 השנים הבאות מגיע לכ־300 מיליון לירות ישראליות. אין לי ספק כי אין לנו שום סיכויים לגייס סכומים בממדים כאלה במסיבות הקיימות מכל המקורות העומדים לרשותנו גם יחד (מגבית, השקעות ומלוות). לעת־עתה הסיכויים לקבלת מלווה צנוע חדש אינם מזהירים כלל וכלל.

הברירה, אפוא, או לוותר על ביצוע התכנית בצורתה הנוכחית או להכשיר את הקרקע על־ידי מעשים פוליטיים לקבלת תמיכה הרבה יותר גדולה מזו שאנו נוכל לקבל עתה. מברירה זו אין לנו שום מנוס. לא נוכל לבצע בשום פנים ואופן את שתי המטרות גם יחד – תכנית 4 השנים והמשך מדיניותנו המסתייגת. אך אין זו, כאמור, שאלה של צעד הפגנתי חד־פעמי, אלא של סגנון פוליטי כללי המתבטא בתגובותינו על המשברים הבינלאומיים אם יתעוררו וכאשר יתעוררו.

נרמה לי שמצב זה עשוי להקל על קביעת הקו שלנו הואיל ואינו מחייב שינוי עקרוני של מדיניותנו; אך מצד שני ברור לי כי אין לנו עוד הרבה זמן לאבד. הולך ומתקרב המועד שבו נהיה נאלצים לדרוש עזרה נוספת מארצות־הברית בממדים גדולים מאוד בכדי למנוע מארצנו משבר חמור ביותר ואולי רעב ושיתוק. אם נשלב בקשה כזו עם הצהרות פוליטיות היכולות להתפרש כעזיבת אי־ההזדהות שלנו, הרי יווצר הרושם שאנו מוכנים למכור את עצמאותנו הרעיונית בעד נזיד עדשים. עלינו ליצור את הבסיס לצעד כזה בעוד מועד ולא באופן חד־פעמי אלא על־ידי מדיניות מתמדת.

בברכה רבה,

מ. קרן

327

ר. שילוח אל מ. שרת
R. Shiloah to M. Sharett

מקור: 130.02/2445/1

[תל אביב], ט"ז באב תש"י
30 ביולי 1950

סודי

כפי שכבר אמרתי לך לפני ימים אחדים בעל־פה, אני חושש מאוד כי בשבועות, או לכל היותר בחודשים הקרובים עלולים אנו לעמוד בפני התקפה פוליטית מחודשת ומוגברת נגדנו בעניין הפליטים הערבים. בבירורים שנתקיימו בימי כינוס הצירים הביע גם א. אבן את החששות הללו.

התקפה פוליטית זו עלינו עלולה לבוא בשעה מאוד בלתי־רצויה. עלינו, לדעתי, בעוד מועד לנקוט יזמה מדינית בעניין זה, על־מנת להוציא מידי מתנגדינו את הקלף הזה ולהקהות חריפוּת כל התקפה מסוג זה שתבוא.

עלה בדעתי שנוכל לחבר תכנית קונסטרוקטיבית לפתרון בעיית הפליטים ולהציעה בעוד מועד לארצות־הברית ואנגליה ולמזכירות האו"ם לפי הקווים דלקמן:

4. היינץ גרינבאום, מנהל מרכז ההשקעות במשרד המסחר והתעשייה.

(א) לפי מסקנות קבוצת קלאפ,[1] ודעת מומחים אחרים, אפשר ליישב את כל הפליטים הערבים בארצות ערב – אם יימצאו הכספים הדרושים ואם ממשלות ערב תגלינה נכונות לכך.

(ב) מדינת ישראל תשתתף ביצירת קרן מרכזית לביצוע מפעל קליטת הפליטים הערבים בארצות ערב על־ידי תשלום פיצויים על רכוש ערבי בארץ. ממשלת ישראל גם תסכים שהפיצויים המגיעים לה ממדינות ערב על נזקי המלחמה יימסרו לקרן זו.

(ג) מדינות ערב אף הן תתחייבנה להשתתף כספית במפעל זה והחסר יושג ממקורות בינלאומיים.

(ד) הסכמתה של ישראל לתשלום פיצויים ולוויתור על הפיצויים המגיעים לה ממדינות ערב מותנית, כמובן, בביצוע תכנית יישוב הפליטים הערבים ובנכונות מדינות ערב להסדר של שלום עם ישראל.

להלכה יש בתכנית זו ויתורים גדולים מצדנו. בייחוד עלול להיחשב כחמור ויתורנו על פיצויים ממדינות ערב. אולם למעשה אין איש מאתנו מאמין ברצינות, כי נקבל ביום מן הימים פיצוי כל־שהוא ממדינות ערב. לעומת זאת אפשר להציג את נכונותנו לוותר על הפיצויים האלה למען יישוב הפליטים הערבים, וכן את הסכמתנו לשלם פיצויים על הרכוש הערבי – כתרומה מרחיקה לכת. אם גם תידחה הצעה זו על־ידי ארצות ערב, ואם גם יימצאו בקרב האמריקאים ואנשי האו"ם חוגים אשר יראו את ההצעה כבלתי־מספקת, נראה לי כי מבחינה תכסיסית עלולים אנו להרוויח רווח ניכר.

אני חושש מאוד, שמתנגדינו עלולים לצאת בהתקפה נגדנו בעניין הפליטים בעצם הימים אשר נהיה עסוקים בהם ב"תכנית האמריקאית"[2] והצעתי מכוונת למנוע סיבוך כזה. ייתכן גם שראוי לשלב ב"תכנית האמריקאית" סעיף לתשלום פיצויים עבור הרכוש הערבי. אם כי בעניין זה עוד אין לי דעה ברורה.

ראובן שילוח

הערת־עורך
Editorial Note

שיחות בין ממשלת ישראל למנהיגים ציונים מארצות־הברית

בסוף חודש יוני 1950 הגיעו לישראל כמה מראשי התנועה הציונית והמגבית היהודית המאוחדת בארצות־הברית לשם דיון על עתיד גיוס הכספים למען ישראל בארצות־הברית. בין הבאים: נחום גולדמן, רוז הלפרין והנרי מונטור, מנהל המגבית היהודית המאוחדת. מנהיגים אלה נפגשו במשך שלושה ימים עם אנשי הסוכנות היהודית ועם חברי הממשלה. בשיחות השתתפו גם אבא אבן ואליהו אילת ששהו אז בישראל. סיכומם של הדיונים היה, שמדינת ישראל תצטרך לגייס בשלוש השנים הקרובות סכום של כמיליארד וחצי דולארים לשם קליטת 600 אלף עד מיליון עולים חדשים; מיליארד דולארים מתוך סכום זה יבואו מארצות־הברית, כאשר יהודי ארצות־הברית יגייסו 500 מיליונים, חלקם בצורת תרומות וחלקם על־ידי הנפקת אגרות־חוב ("בונדס"). יתרת הסכום תגויס ממקורות של ממשלת ארצות־הברית.

327

1. ראה מס' 34 והערה 1 שם.
2. ראה הערת־עורך להלן.

328

התייעצות במשרד החוץ (ב־1 באוגוסט 1950)[1]
Consultation at the Ministry of Foreign Affairs (1 August 1950)

סיכום: 130.10/2539/1

1. מצבה של גרמניה בזירה הבינלאומית הולך ומשתפר מיום ליום בצעדי ענק. התאוששות זו מוצאת את ביטויה בארבע תופעות אלה:

(א) גרמניה היא כעת אחד הגורמים הכי חשובים בעיצוב מדיניות העולם. הבעיה לצדה של מי תהא מדינה זו או חֶלקה עם הפוטנציאל התעשייתי והמלחמתי הכביר שלה הוא שמשפיע על ההחלטות הכי חיוניות של המעצמות האדירות ועל כל האוריינטציה של מדיניות חוץ בעולם. מצב פרדוקסלי זה שמדינה בלי ריבונות בענייני חוץ ובלי צבא משפיעה באופן כל־כך מבהיל על מהלך העניינים, הוא בלי תקדים בהיסטוריה.

(ב) הבראתה התעשייתית והמסחרית של גרמניה, שגורמת בהכרח התפשטות מסחרית וחיפוש שוקי חוץ בכל העולם עם כל הכרוך בזה.

(ג) הריהביליטציה המוסרית בעיני כל העולם כולו, חוץ מישראל והתפוצות, של העם הגרמני. אם מצד זה יש טענות נגד מערב גרמניה ומצד אחר נגד מזרח גרמניה, הללו אינן מכוונות אלא כלפי המשטר השורר שם, שמזה משתמע שלגבי העם אין כל טענות יותר.

(ד) השתלבותה של גרמניה בתכנית מארשאל מצד זה ומקומה הנכבד בהצעותיו של שומאן מזה, מגדילות ועוד עלולות להגדיל את ערכה והשפעתה.

(ה) ירידה קבועה ותמידית של השפעת שלטונות הכיבוש על מהלך העניינים בגרמניה.

2. בין ישראל לגרמניה יש מספר של בעיות. יש להוציא תיכף ומיד את הבעיה המוסרית הגדולה של תביעת הנצח של עם ישראל נגד עַם גרמניה עקב השואה שהמיט היטלר בהשתתפותם של חלקים חשובים של העם הגרמני על עמנו. זוהי שאלה מוסרית ממדרגה ראשונה שאין לה פתרון ושלא צריך ברגע זה לחפש פתרון. לעומת זה גם רוצח מחויב לכפר על חלק מעוונו הנוגע לרכוש, אם אפילו הוא מתחייב בנפשו במה שנוגע לרצח הנפש. פרסים אינם ניתנים לרוצחים להעמיד אותם במובן הרכוש במצב יותר נוח מנתבע בבית־דין אזרחי במשפט אזרחי.

3. מתוך הנחה זו יש לנו חמש טענות רכוש נגד גרמניה:

(א) הקמת הרכוש של הפרט היהודי.

(ב) פיצויים בעד יסורי גוף ונפש של קרבנות הנאציזם.

(ג) גורלו של רכוש הנעדרים.

(ד) רכוש ציבורי יהודי במקומות שהציבורים היהודים אפסו.

(ה) ריפראציות.

אשר ל־(א) ו־(ב), רוב חלקי גרמניה קיבלו חוקים שפחות או יותר, לו בוצעו, היו מסוגלים לתת סיפוק לקרבנות. בנוגע לשני הסוגים הבאים קשה לדעת מה תהיינה

328

1. בהתייעצות השתתפו: י. רובינסון, ש. רוזן, ב. גוריאל, ג. מירון, ג. אבנר, כתריאל כץ, מ. ברטור, ק. מנדלסון, ש. אדלר־רודל.

התוצאות של פעולת .J.R.S.O, קורפוראציה ניו־יורקית המייצגת את הג'וינט, הסוכנות היהודית, הקונגרס היהודי העולמי והקונגרס היהודי האמריקאי.

4. ביחס לריפראציות יש לקבוע שורה של מסמרות:

(א) התביעה לריפראציות בעינה עומדת, אם גם יינתן סיפוק מלא לתביעות הקמת הרכוש והפיצויים. מבלי להיכנס לבירור ממצה של כל הבעיה די לקבוע שחוקי הפיצויים והקמת הרכוש אינם חלים אלא על גרמניה בלבד וגם זאת לא על כל גרמניה, אולם הפעולה הגרמנית נגד היהודים היתה כל־אירופית ומכיוון שהמדינות שהיו בשעתן כבושות על־ידי גרמניה אינן מחויבות לשאת בעול ההקמה והפיצויים, ומכיוון שגרמניה לא חקקה חוקים להקמת רכוש היהודים בארצות הכיבוש, או לפיצויי הגוף והנפש שלהם באותן הארצות, יש רק ברירה או לגמרי למחוק מדברי הימים של תולדות השואה חלק זה של תעלולי הנאצים או להשפיע על גרמניה שתעשה ג'סטה היסטורית גדולה כלפי העם היהודי על־ידי תשלום חד־פעמי של סכום הנמצא באיזו פרופורציה שהיא להיזקות שנגרמו על־ידה. זהו הביסוס הפרגמאטי של תביעת הריפראציות.

(ב) איזה עניין יש לגרמניה לעשות ג'סטה כזאת? מתוך הדו"חות ששמענו ומכמה מקורות אחרים ידועים לנו שלושה דברים אלה:

(בא) רצונה העז של גרמניה לשוב ולהיכנס למשפחת העמים;

(בב) הכרה עמוקה בלב כמה וכמה ממנהיגי גרמניה שהכתם ההיטלראי יהיה להם מכשול;

(בג) הכרת כמה וכמה ממנהיגי גרמניה בהשפעה היהודית בכמה ארצות שגם היא עלולה לעכב תהליך זה.

(ג) איזו זכות יש למדינת ישראל שהיא במובן האורתודוקסלי של המובן "מדינה" אינה מייצגת אלא את ה"קורפוס ציביום" לתבוע ריפראציות השייכות לעם היהודי כולו? התשובה לשאלה זו היא שזו היא המדינה היחידה בעולם שלא רק זה בלבד שהיא טוענת שהיא מייצגת את עם ישראל, אלא שגם אומות העולם משוכנעות שיש לה זכות זו. כמובן באמריקה יש חמש פעמים מספר היהודים מאשר בישראל, אולם טרומן אינו טוען שהוא מייצג את עם ישראל. אמנם בברית־המועצות יש שני מיליונים יהודים, פי שניים מאשר בארץ, אולם סטאלין אינו דורש לעצמו זכות לייצג את עם ישראל.

(ד) היש יסוד משפטי לתביעת ריפראציות זו? על שאלה זו אי־אפשר לענות ב"הן" או ב"לאו" פשוטה. זוהי אחת השאלות שאפשר לטעון בעד וכנגד. ההכרעה אינה בשטח המשפטי אלא בשטח המדיניות והרצון הטוב. ובכל־זאת יש צורך לערוך תביעה מבוססת ומשכנעת ולשם זה יש להשתמש בכל הטענות האפשריות, כגון, מכתבו של נשיא הסוכנות היהודית, פרופ' חיים וייצמן, מ־1945,[2] השתתפות היהודים בתור כאלה במלחמת העולם השנייה, כמה וכמה מהמימרות שנאמרו במשפטים בנירנברג, המשמעות של סעיף 8 של חוזה פאריס[3] בדבר ריפראציות בין בעלי־הברית והתעודות המסתמכות בסעיף זה, תקדימים של מדינות in spe, כגון פולניה וצ'כוסלובקיה בתקופת מלחמת העולם הראשונה וכו' וכו'.

(ה) ההסתייגויות, שלפי ידיעות מוסמכות תעשה גרמניה, באם בכלל תסכים לתשלום

2. ראה ח. וייצמן אל ו. צ'רצ'יל, 22.5.1945, ג"ו.

3. הסכם פאריס בדבר חלוקת סכומי פיצויי המלחמה מגרמניה נחתם בראשית 1946. סעיף 8 עניינו הקצאת חלק מהפיצויים לקורבנות הנאצים חסרי־מולדת.

פיצויים וריפראציות (ובמובן ידוע גם סילוק רכוש הנעדרים של הפרט והכלל כאחד), הן שתיים:

(הא) היא תדרוש כמובן ערובה ששום מוסד אחר או שום יחיד אחר לא יבוא בטענות על סמך אותו הבסיס המשפטי והמוסרי.

(הב) היא תרצה גם בערובות שיישוב סכסוך זה בין ישראל לגרמניה אינו מהווה תקדים לגושים אחרים בעלי תביעות דומות.

לא כאן המקום להיכנס לעובי הקורה של שתי ההסתייגויות הללו, אבל נדמה לנו שאם יגיעו הדברים לידי כך, לא קשה יהיה למצוא פתרון גם לשאלות אלה.

(ו) ביחס לריסטיטוציה נראה הדבר שעניין זה הוא עניין ליחידים בלבד וקשה לראות כיצד מדינת ישראל תוכל להתערב בעניין זה באופן סיטוני.

(ז) שונה הדבר לגבי הפיצויים, לכל־הפחות עד כמה שהדבר נוגע לתושבי הארץ. כאן ייתכן יישוב הסכסוך באופן סיטוני. התחלה לכך נעשתה על־ידי ארגון ארצי שתפקידו הוא לטפל בעניין.

(ח) אנו משאירים לעת־עתה מן הצד את שאלת ההעברה, שהיא אמנם חמורה מאוד אלא שהיא תלויה תמיד בקוניונקטורות זמניות וקשה כיום לנבא מראש מה תהא הקוניונקטורה להעברה באם נגיע לידי איזה הסכם.

5. אין מלה אחרת שיכולה לתת ביטוי פחות או יותר מדויק למצב השורר כעת בכל שטח זה אלא "תוהו ובוהו". מצד אחד זהו עניין שמייחסים לו חשיבות רבה הגרמנים עצמם ושלטונות הכיבוש הצבאי. ביחסים שבין שתי רשויות אלה יש חלוקת סמכויות די ברורה, אולם כשאנו באים לצד השני, לתובעים, הרי מספרם הוא גדול לאין ספור: תובעים בודדים, קבוצות תובעים, עורכי־דין בעלי יפוי־כוח יחידים או קולקטיביים, הסתדרויות יהודיות שונות ארציות ובינלאומיות, הסתדרויות בלתי־יהודיות שגם הן בסופו של דבר אינן מייצגות אלא אינטרסים יהודיים. בתוך ההסתדרויות הבינלאומיות גם הסוכנות היהודית תופסת את מקומה. לכל אלה נוספת כעת מדינת ישראל.

ערבוביה זו השוררת במחנה התובעים מנוצלת על־ידי הנתבעים לרעתם של היחיד והציבור כאחד.

6. כל המשקיפים על מצב העניינים בעין חדה באו לשתי מסקנות, היינו, שאין עצה לשים קץ לערבוביה זו אלא על־ידי מונופוליזציה של התביעה היהודית הישראלית בגבולות המסומנים לעיל במדינת ישראל ובמדינת ישראל בלבד. שנית, שהדבר צריך להיעשות במהירות, מפני הטעמים שהזכרנו בסעיף הראשון של תזכיר זה, ומפני טעם מיוחד שאודותיו נרחיב קצת את הדיבור.

כידוע, יושבת כעת ועדת מיוחדת של שלוש מעצמות המערב בלונדון, המכינה את החומר לקביעת סטטוס חדש לגרמניה המערבית. אין ספק בדבר שצעדים דומים עומדים במרכז הדיונים בין גרמניה המזרחית וברית־המועצות. ברור שאחת התקנות הכי חשובות של שינוי סטטוס זה תהא גמר שלטון הנציבים העליונים והקשרת יחסים סדירים דיפלומטיים בין גרמניה למעצמות המערב בתוספת אולי של ועדת שגרירים שתירש את מקומה של ועדת הנציגים. תקופת העיבוד של סטטוס זה היא התקופה הכי נוחה והשאנסה האחרונה להשתמש בכל הגורמים שבכוחם להשפיע, הן על גרמניה גופה והן על מעצמות המערב. בתוך הגורמים האלה לא ייפקד מקומה של מדינת ישראל וכמובן גדול ערכה של יהדות אמריקה ואולי של תפוצות אחרות.

7. אין צורך להרחיב את הדיבור על עמדתנו העיקרית בשאלת יחסי העם היהודי ומדינת ישראל לגרמניה. נוסף לנאמר לעיל יש לציין עקרונות אלה:

(א) העם היהודי ומדינת ישראל הם נגד התיישבות יהודית בגרמניה, נגד השקעות יהודיות בגרמניה, בעד ניתוק הקשרים המועטים שעוד נשארו בין העם היהודי וגרמניה.
(ב) כתוצאה מזה אנו בעד חיסול אותם היסודות של סכסוכנו שניתן ליישוב, מבלי לנגוע כמובן ביסודות האמוציונליים של תגובתנו לגרמניה.

8. המסקנות המעשיות, נוסף לזו שדיברנו עליה בסעיף השישי, הן כדלקמן:
(א) מדינת ישראל צריכה לקחת את היזמה של ריכוז התביעה היהודית והישראלית כלפי גרמניה בידיה היא מתוך יישוב הדעת עם כל ההסתדרויות היהודיות המטפלות בעניין, ובעיקר עם הסוכנות היהודית.
(ב) מדינת ישראל צריכה לעקוב בקפדנות רבה אחרי כל המתהווה בין המערב לגרמניה (ולו אפשר היה הדבר, גם בין המזרח וגרמניה), ובעיקר בעניין קביעת סטטוס חדש לגרמניה.
(ג) פעולה גדולה ומרוכזת זו לא תיעשה על־ידי הצהרות או שיחות חטופות. היא דורשת פעולה קבועה ומתמדת, סבלנות רבה, כושר הסתגלות לצד שכנגד, ידיעת השימוש בזמן ובמקום ובאנשים – בקיצור כל אותן הסגולות שבהן מצטיינת דיפלומטיה בעלת נשימה ארוכה.
(ד) לכן, פעולה זו לא תתואר אלא על־ידי הקמת נציגות ישראל בגרמניה במיוחד לענייני חיסול תביעות הרכוש. יהא צורך להדגיש בתואר הנציג שני דברים: ראשית כול, האופי הזמני של משרתו, והסמכות המוגבלת של שליחותו.
(ה) אין צורך להאריך כאן דברים על הערך הגדול שיהא במשימה זו לאישיות של הנציג.
(ו) הצעדים המעשיים שצריכים להיעשות במהירות האפשרית הם:
(וא) פעולה דיפלומטית בוואשינגטון, לונדון ופאריס לשכנע את המעצמות הללו בצורך ובדחיפות של "נציגות" ישראלית כזאת על־יד שלושת הנציבים העליונים שהם כעת נושאי הריבונות החיצונית של גרמניה.
(וב) בעת ובעונה אחת יש צורך, אם יש אפשרות כזאת, גם־כן לפעול על־ידי הנציבים העליונים, שהרי חוות־דעתם בעניין זה תכריע לגבי הקבינטים בשלוש המעצמות הנזכרות.
(וג) כתב האמנה לגבי הנציבים העליונים הוא בדיעבד כתב האמנה לגבי השלטון הגרמני ומפטר אותנו מאותה חובה בלתי־נעימה לתת כתב האמנה הממוען לרשות גרמנית.
(וד) בעת ובעונה אחת עם הקמת "נציגות" כזאת יהא צורך בהקמת מחלקה מקבילה לאותן הבעיות במשרד החוץ מצוידת בפרסונל בעל סמכות בעניין.

9. כל המשתתפים היו בדעה אחת שיש צורך למסור זכרון־דברים זה לממשלה בבקשה לדון על הבעיות הקשורות ביחסינו עם גרמניה במהירות האפשרית ולהתחיל בפעולה נמרצת מיד.[4]

4. ב־8 באוגוסט התקיימה התייעצות נוספת בעניין גרמניה, שבה לקחו חלק שר החוץ, שר האוצר, גזבר הסוכנות היהודית וכמה פקידים בכירים. הוחלט להקים ועדה בראשותו של פרץ נפתלי שתנסח ותגיש תוך שבוע ימים לאישור הממשלה הצעה ברורה על אופן ארגון הנציגות הישראלית והיקף תפקידיה. הובא בחשבון כי חברי הוועדה לא יגיעו לכלל הצעה אחת, ואז יוגשו לממשלה שתי הצעות אשר הממשלה תכריע ביניהן. הועלתה האפשרות כי בטרם שהעניין יועבר לממשלה תתקיים התייעצות עם ראשי הסוכנות היהודית. (ראה שר החוץ אל היועץ המשפטי, 10.8.1950, 130.10/2543/1.) ראה גם מס' 366.

329

א. לוריא וג. רפאל אל מ. שרת
A. Lourie and G. Rafael to M. Sharett

Recd 3.8 התקבל .Coded Tel. X330 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/14 :נוסח יוצא

New York, 2 August 1950

Submit your consideration following estimate: (1) Soviets unanticipated character, strength, American reaction to Korean invasion. Had hoped present world *fait accompli* prior August session *Moabit* [Security Council]. (2) Now realize their absence *Moabit* past six weeks major blunder helping unite U.N. against them depriving themselves propaganda forum, also eliminating veto factor thus losing control *Moabit* action. (3) American policy committed as minimum to return invaders behind 38th parallel, even Korean Dunkirk would be only temporary phase pending build-up re-invasion force. (4) Soviets alarmed by turn of events. As American economy gathers force in converting to war basis Soviets may face inexorable choice general war or general peace, latter on basis voluntary containment. (5) Their return [Security] Council[1] and abject acceptance companionship Tsiang suggest anxiety evade final show-down and desire find way out e.g. by cease-fire, standstill, and Asiatic mediation. (6) Unbelieve U.S.A. will meet them half way. Dominant sentiment here would regard return pre-Korea cold war situation as intolerable, moreover Administration having now set machine in motion certainly aware momentum cannot be halted to be restarted at will later. (7) Any suggestion Israel can indefinitely remain on sidelines unreal if for no other reason than because for time to come we unable to maintain our *aliya* [immigration] and economy without U.S.A. aid and goodwill. Our refusal any form active participation this stage will play into hands our enemies State Department and elsewhere charging we equivocate. Accordingly despite internal problems and added difficulties Eastern bloc urge immediate gesture associate ourselves further U.N. effort e.g. on lines Indians by offering medical aid and/or proposing consult United Command how best can help. Reply would reiterate our anxiety U.N. continue endeavours align all great powers etc. Keren not seen this cable but associates himself conclusion.[2]

Lourie, Rafael

329

1. הסובייטים חזרו למועצת הביטחון בראשית חודש אוגוסט לאחר שהחרימו את דיוני המועצה למשך למעלה מחצי שנה.
2. ראה מברק קרן אל מחלקת ארצות־הברית (W242, 3.8.1950, 93.01/2202/15), המציע להיענות בחיוב לבקשת העזרה של המזכיר הכללי של האו"ם ולשגר עזרה, אפילו סמלית, לכוחות האו"ם בקוריאה.

הערת־עורך
Editorial Note

בקשת המזכיר הכללי של האו"ם להושיט סיוע לכוחות האו"ם בקוריאה

ב־14 ביולי פנה המזכיר הכללי של האו"ם במברק אל חברות הארגון שהודיעו על תמיכתן בהחלטות מועצת הביטחון בעניין קוריאה בבקשה לשגר סיוע של ממש לכוחות האו"ם. הפנייה היתה שונה בפרטים אחרים לגבי כל מדינה ומדינה, אך להלן החלק העיקרי שבה, שהופנה גם אל ממשלת ישראל:

1. "I am informed that the Government of the United States which, under the resolution of 7 July 1950 has been given the responsibility for the Unified Command, is now preparing to engage in direct consultations with Governments with regard to the co-ordination of assistance in a general plan for the attainment of the objective set forth in the Security Council resolutions.

2. "I have been advised that the Unified Command (USG) is in urgent need of additional effective assistance. I should be grateful, therefore, if your Government would consider the possibility of such assistance, including combat forces, particularly ground forces.

3. "Offers of assistance should be communicated to the Secretary-General. In the case of military assistance, offers should be communicated to the Secretary-General, in general terms, leaving detailed arrangements for such an agreement between the Government and the Unified Command (USG)."

משרד החוץ עיכב את התשובה למברק זה עד שנודעו כמה מהתשובות שניתנו על־ידי מדינות חברות באו"ם. ב־3 באוגוסט דנה לבסוף הממשלה בפנייה זו. שרת דיווח על תשובותיהן של כמה מהמדינות, אשר חלקן הודיעו על שיגור כוחות צבא, חלקן הודיעו על סיוע לא־צבאי וכמה נתנו תשובה מתחמקת. הוא עצמו הציע שישראל תשיב למזכיר הכללי כי מצבה הביטחוני של המדינה איננו מאפשר להפריש כוחות צבא ולכן היא מסתפקת בשיגור סיוע רפואי. לאחר מכן התפתח דיון שנפתח על־ידי ראש־הממשלה בן־גוריון, שדרש שישראל לא תסתפק בסיוע בעל אופי הומניטרי אלא תשגר כוחות צבא של ממש, אפילו אם מדובר ביחידה בעלת גודל סמלי. לדעתו, מלחמת קוריאה כבר איננה שלב במלחמה הקרה בין הגושים אלא מאבק של ארגון האו"ם כנגד תוקפנות, ומדינת ישראל שהיתה קורבן של תוקפנות אינה רשאית לעמוד מן הצד. ההשתתפות במלחמה תבצר את מעמדה של ישראל בין אומות העולם ותחזק את יוקרתה בין היהודים. הוא הציע כי היחידה שתשוגר תהיה מורכבת ממתנדבים. דעתו של בן־גוריון לא זכתה לתמיכה של אף אחד מחברי הממשלה. תקיפה במיוחד היתה התנגדותו של שרת, שטען כי שיגור יחידה צבאית לקוריאה לא יתקבל על דעת הציבור בישראל, יגרום תסיסה בצבא, ויטיל נטל כביר על ניהול יחסי החוץ של ישראל. הוא הביע גם חשש לגבי אופיה והתנהגותה של יחידת מתנדבים שתהיה בהכרח בעלת צביון הרפתקני. שרת אף שלל את ההצעה לדחות את התשובה או להשיב תשובה מתחמקת והטעים כי צעד כזה יזמין לחצים על ישראל. בסיום הדיון התקבלה הצעתו המקורית של שרת; בן־גוריון ציין כי לרוב מותר לעשות משגה והצטרף אל שרת בניסוח תשובת ישראל – ראה להלן. (ראה ישיבת הממשלה, 3 באוגוסט 1950;

(*SCOR, Fifth Year, Supplement*, June–August 1950, U.N. Document S/1619.)

330

מ. שרת אל ט. לי (ניו יורק)
M. Sharett to T. Lie (New York)

Tel. מברק
Outg.: 130.09/2328/8 :נוסח יוצא

[Tel Aviv], 3 August 1950

Have honour acknowledge your telegram 14th July regarding assistance for U.N. forces Korea.[1]

In my communication to Your Excellency of 2nd July 1950[2] I expressed the support of the Government of Israel for the efforts of the Security Council to restore international peace and security in Korea. My Government reaffirms this attitude and reiterates its hope that hostilities will swiftly be brought to an end in accordance with the terms of the resolutions of the Security Council.

In my above mentioned communication the hope was expressed that the United Nations will continue its endeavours to align all the great powers in a common effort for safeguarding the peace of the world. The Government of Israel was since gratified to learn that the representative of the U.S.S.R. had seen his way to resuming his participation in the work of the Security Council.

The Government of Israel has given serious consideration to the question of the assistance which it can usefully render to the United Nations at this juncture. Israel is in a unique position amongst members of the United Nations in that it is surrounded by states which have jointly carried on a war of aggression against Israel, in defiance of the clear injunction of the Security Council in its resolution of 11th August 1949, refuse to negotiate with Israel for a peace settlement whilst pursuing an active programme of large-scale rearmament. A duty of vigilance and preparedness is thus imposed upon the armed forces and people of Israel.

The Government of Israel nevertheless deems it its duty to give practical expression to its stand on the Korea issue and to strengthen the hands of the United Nations in the task which it has assumed. In the present circumstances the most effective assistance it can render is in offering medical aid to the United Nations forces in Korea. The Government of Israel will within the next few days communicate to Your Excellency and to the Unified Command the precise nature of the medical assistance which Israel is in a position to offer.

Moshe Sharett
Minister for Foreign Affairs

330

1. ראה הערת־עורך לעיל; מס' 317.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 419.

331

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

העתק: 130.20/2489/9

[תל אביב], כ"א באב תש"י
4 באוגוסט 1950

הנידון: בעיית קוריאה – הערכת המצב לאור דיוני מועצת הביטחון

הדיונים האחרונים במועצת הביטחון מעוררים דאגה חמורה לגבי מעמדו המדיני של העולם הדמוקרטי ביבשת אסיה. מתברר שמאמציה של ארצות־הברית לעצור בכוח את התפשטות הקומוניזם ביבשת נתקלים בהתנגדות או על־כל־פנים בקרירות מצד הגורמים המנהיגים באסיה. ממשלת סין השולטת באוכלוסיה בת [4]50 מיליון; ממשלת הודו השולטת באוכלוסיה של 400 מיליון; ממשלת אינדונזיה (אוכלוסיה 70 מיליון) – כולן כאילו רואות את מאמצי ארצות־הברית בעין לא טובה. (לחשבון זה יש לצרף את עמדת מצרים.) אמנם יש להניח שחששותיהם של נהרו וסוקארנו[1] נוגעים לאמצעים בהם נוקטת ארצות־הברית ולאו דווקא למגמה העיקרית, כלומר, בלימת הקומוניזם. אולם קשה להניח שפעולה צבאית אמריקנית יכולה להצליח לאורך ימים מבלי שתיהנה משיתוף הרבה יותר רציני מזה שהשיגה עד עכשיו ביבשת אסיה. תמיכתם של גורמים משניים, כגון הפיליפינים וסיאם, איננה שקולה כנגד העדר אהדתם של הגורמים המכריעים.

לצד הזה של הבעיה יש משקל כל־כך חשוב שמותר לפקפק אם ארצות־הברית תוכל באמת לבחור לעצמה את דרכי המאבק האנטי־קומוניסטי באסיה ואם לא תיאלץ בסופו של חשבון לחפש דרך משותפת עם מנהיגי אסיה ועם נהרו בעיקר. פירוש הדבר שקווי ההתמודדות באסיה טרם הוגדרו הגדרה סופית. ספק אם הודו תירתם לאיזו פעולה מערבית באסיה כל עוד פעולה זו נשארת צבאית גרידא ללא מאמץ סביר של פיתוח כלכלי וקידום חברתי.

כפי שאמרתי בישיבת הממשלה אתמול, תצטרך מדינת ישראל לתת את דעתה בקרוב על עקרונות מדיניותה האסייתית שהיא שאלה יותר רחבה ועמוקה מהבעיה המסוימת של קוריאה.

נוסף על השיקולים שכבר הושמעו בישיבת הממשלה, הנני מסופק מאוד אם כדאי שההופעה הראשונה של ישראל באסיה תהיה דווקא הופעה צבאית, כלומר הופעה שצורתה אינה מתקבלת על דעתם של מנהיגי היבשת הזאת.

331
1. אחמד סוקארנו, נשיא אינדונזיה.

332

מ. קרן אל מ. שרת
M. Keren to M. Sharett

העתק: 93.08/376/46

ואשינגטון, כ"א באב תש"י
4 באוגוסט 1950

כמוס־אישי

מר שרת היקר,

לא אהיה נאמן לתפקידי ולך אם לא אגיד לך בגלוי שנעשתה, לדעתי, שגיאה בניסוח תשובתנו לטריגווה לי[1] – כוונתי למשפט בו הבענו סיפוקנו על שובה של ברית־המועצות למועצת הביטחון. אני חושש שמשפט זה יתקבל בהדגשה הפגנתית למרחק המפריד בינינו לבין ארצות־הברית. הפירוש שאנו נותנים למשפט זה כתשובה למועצת הביטחון שונה תכלית שינוי מהפירוש המקובל כאן. הממשלה ודעת־הקהל כאחד רואים בצעד ברית־המועצות מלכודת או לפחות אמצעי תעמולה. התנהגותו של מאליק בשלושת ימי השתתפותו במועצת הביטחון חיזקה תגובות אלו. אני מצרף כדוגמה אחת מני רבות מאמר של הפרשן הידוע צ'ילדס שהופיע היום ב"וואשינגטון פוסט".

אנו שואלים את עצמנו כאן מה הסיבות שהניעו אותנו להכניס משפט זה לתשובתנו. באיגרתו של טריגווה לי לא היתה שאלה לדעתנו על שובה של ברית־המועצות. לא היה, אפוא, צורך להביע דעה ברגע זה ובהזדמנות זו. השאלה הרי אינה אם הצדק אתנו או עם דעת־הקהל כאן; השאלה היא מה אנחנו רוצים להשיג על־ידי החלטתנו לשלוח עזרה רפואית לקוריאה. איני יכול, כמובן, להוכיח את הדבר, אבל אני חושש מאוד שעל־ידי ניסוח תשובתנו הפחתנו בהרבה מערך החלטתנו, שאלמלא משפט זה היתה ללא ספק מעוררת הד רב וטוב. הכנסנו סתירה לעצם התעודה וסתירה זו עלולה לגרום מבוכה לידידינו ולהינצל על־ידי אויבינו הרבים בחוגים בעלי ההכרעה. מאידך, מסופקני אם נפייס את ברית־המועצות על־ידי הכללת המשפט בתשובתנו. הסכנה היא שברית־המועצות תשפוט אותנו לפי מעשינו ואילו ארצות־הברית לפי דברינו.

דיברתי אתמול עם לוריא והוא נבוך כמוני. האם לא הסברנו די הצורך את הלך הרוחות השורר כאן כעת, או האם הדו"חות שלנו ומברקינו נתקלים בפקפוק וחוסר אמונה? חברינו בניו יורק ביקשו לקבל טיוטה בטרם תישלח תשובתנו, למען תהיה להם אפשרות להעיר הערות על יסוד ידיעתם את המצב כאן, בקשה זו לא נענתה.

אם רק ירשה לך זמנך תוכל לעזור לנו בהרבה אם תסביר לנו את הסיבות שהביאו לידי דחיית בקשת לוריא ורפאל ולידי ניסוח התשובה כפי שנוסחה. אנו מבינים שהיו נימוקים רציניים לצעדים אלה והכרחי שנדע אותם למען נבין את מטרות מדיניותנו.

בברכה,

מ. קרן

332

1. מס' 330.

333

ש. אלישיב אל ו. איתן
S. Eliashiv to W. Eytan

העתק: 130.11/2503/5

פראג, כ"א באב תש"י
4 באוגוסט 1950

סודי

איתן ידידי, שלום וברכה לך,

הגעתי רק לפני יומיים, לכן לא היה סיפק בידי לכתוב בדואר זה על עניינים שונים. אסתפק בכמה מלים בעניין אחד והוא, עניין העלייה.

רצוף בזה "זכרון־דברים" שנכתב לפי בקשתי על־ידי ממלא־מקום קצין העלייה, עזריאל ברוק.[1] ייתכן ששֶק[2] יכתוב באותו עניין לחוד. מכל־מקום, אבקש למסור את "זכרון־הדברים" ואת תוכן מכתבי זה למשרד העלייה ולסוכנות היהודית. אציין כאן את עיקרי הדברים.

(א) אחרי שיחתי עם שר העבודה, סיכמו השלטונות להקל ביציאתם של אנשים אשר בידיהם דרכונים. מספרם אינו גדול. לעומת זאת, ידקדקו כנראה לגבי אלה שיגישו עכשיו בפעם הראשונה בקשות לדרכונים.

(ב) ראשי הקהילה בפראג, קומוניסטים אשר תיארתי אותם במכתבי הקודמים, התחילו בפעולה נגד העלייה, נגד העמדה הנוחה של הממשלה בעניין זה ונגד המשרד הארצישראלי, הקיים כאן עדיין. לא אופתע אם בזמן הקרוב ביותר יחסלו את המשרד הארצישראלי.

(ג) פעולת חתירה זו של ראשי הקהילה מתנהלת רק בצ'כיה, לא בסלובקיה, אשר שם שוררת הבנה בין ראשי הקהילה לבין הציונים. כידוע, מרוכז רוב המועמדים לעלייה דווקא בסלובקיה.

(ד) בשיחה שהיתה לראש המשרד הארצישראלי עם סגן שר העבודה, אשר בה נכחו גם נציגי הקהילה בפראג, נאלצו נציגי הקהילה להודות שיהודי צ'כוסלובקיה רוצים לעלות ושאין להם אימון בקהילה ובבטאונה.

(ה) כנראה ירוכזו להבא ענייני העלייה לא במשרד העבודה, אלא במשרד לביטחון פנימי. ייתכן שיהיה צורך בפעולה מצדי במשרד זה, אם כי מעירים לי שיכולים להיות קשיים לשיחותי עם משרד זה מבחינה פרוטוקולרית. אכתוב על כך לחוד בבוא הזמן.

בברכה,

ש. אלישיב

נ.ב. ביום 7 באוגוסט הנני מתחיל ביקורי היכרות אצל חברי הסגל הדיפלומטי. אודיע לכם על ביקורים אלה. ייתכן שבעוד שבועיים אוכל לגשת לבודאפשט.

ש.א.

333

1. ראה זכרון־דברים, 3.8.1950, 130.11/2503/5.
2. זאב ש"ק, מזכיר ראשון בצירות ישראל בצ'כוסלובקיה.

334

ו. איתן אל מ. ואלטר
W. Eytan to M. Walter

העתק: 130.11/2499/2

תל אביב, כ"א באב תש"י
4 באוגוסט 1950

באחד באוגוסט נתקיימה בירושלים שיחה בין שר החוץ לבין מר א. אבריאל, ציר ישראל ברומניה, בהשתתפות המנהל הכללי וד"ר מ. עמיר, ציר ישראל בבריסל. נדונו שלושה עניינים עיקריים: תגובתנו על מאסרי המנהיגים הציונים ברומניה, ארגון העלייה מרומניה ותקן צירותנו בבוקארשט.

(א) כתגובה על מאסרי המנהיגים הציונים הוחלט לנקוט בצעדים דלקמן:

1. פרסום מאמרים בעיתונות העברית בארץ.

2. הפגנת פועלים בישראל – אפשר בדמות חתימה המונית על כתב מחאה.

3. פרסום מאמרים בעיתונות חוץ־לארץ, בעיקר בבריטניה ובארצות־הברית, על דבר היהודים ברומניה.

4. פניות בלתי־רשמיות מצד הנציגים הדיפלומטיים הישראליים בחוץ־לארץ אל חבריהם הרומנים. בקשר לכך צוינה במיוחד חשיבותו של מר מגרו, ציר רומניה בוואשינגטון.

5. הצגת שאילתה בכנסת וכנגדה תשובה של שר החוץ ערוכה ומחושבת כדבעי.

6. לחץ מצד הצירות הישראלית ברומא באמצעות מר פ. טוליאטי, מנהיג המפלגה הקומוניסטית האיטלקית.

אני מוכן לארגן ביצוע הפעולות האלה, בעזרת מחלקת מזרח אירופה ובעזרת קצין העיתונות, להוציא את הצעדים הנזכרים בסעיפי משנה 2 ו־5 שכן לרשות שר החוץ כלים נאותים יותר לביצועם. אשמח אם תואילו אתה ומר ארנון[1] להיפגש עמי בהקדם כדי לדון בביצוע סעיפי משנה 1, 3, 4 ו־6 ולתאם תכנית פעולה.

(ב) מר אבריאל הסביר כי חברת סוברום תובעת עתה דמי נסיעה בשעור 90 דולרים לעולה במקום 55 דולרים שהיינו משלמים עד כה עבור עולים שנסעו על חשבוננו במחלקה השלישית (אלה שנסעו במחלקה השנייה ובראשונה – לפני שבוטלו מחלקות אלה באניה "טרנסילבניה" – שילמו את דמי הנסיעה מכיסם במטבע רומני). נשאלת השאלה מה תהא תגובתנו על תביעה זאת, שלא נמצאה בלתי־מוצדקת או מופרזת כשלעצמה.

הוסכם לבסוף כי על צירותנו בבוקארשט לעמוד על המקח עם חברת סוברום ולעשות כל מאמץ על־מנת להוריד את המחיר, אולם אם נעמוד בפני הברירה לשלם 90 דולרים לנוסע או לא להסיע עולים – נצטרך להיכנע ולבחור בדרך הראשונה.

[.....][2]

334

1. מיכאל ארנון, קצין עיתונות במשרד החוץ.
2. שתי פסקאות לא הודפסו כאן.

335

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW801 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 5 August 1950

For your information. Kidron reports: (1) Up to few days ago Davies repeated personal assurance Foreign Office agreed supply us arms awaiting only Cabinet Defense Committee decision which delayed by Korean situation. (2) Defense Committee met August 1st. As Davies left for Strasbourg his Department sent note they could not convey decision before Thursday, Friday. (3) Kidron fears Department will try water down announcement to appease Arabs, secure in knowledge that Davies' absence deprives Kidron opportunity appeal. (4) Kidron not worried as had ascertained Army, Ministry Supply, already received advance general instructions to effect no reference Foreign Office required, availability only criterion.[1]

Ahav

336

מ. שרת אל א. קפלן
M. Sharett to E. Kaplan

העתק: 130.15/2566/19

[תל אביב], כ"ג באב תש"י
6 באוגוסט 1950

התפתחות יחסינו עם פרס עודנה נתקלת בקשיים מרובים לרגל רגישותם של דעת־הקהל וחוגי השלטון שם לחתירות הערבים נגדנו. לעומת זה, דווקא משום בידודנו הגמור מסביבתנו הערבית נודעת חשיבות מרובה ליחסים תקינים בינינו לבין מדינות מוסלמיות ואסייתיות כטורקיה ופרס.

עזרתה של פרס ליהודי עיראק בפתחה שעריה לפניהם, בדחותה את דרישות ממשלת בגדאד להחזירם ובאפשרה את עלייתם לארץ אף היא מחייבת אותנו להתחשבות מיוחדת.

אחת מאבני הנגף העומדות בדרכנו היא מעמדם של נתיני פרס תושבי ישראל.

335

1. מצב זה אושר בשיחה נוספת שקיים קדרון עם פרלונג ממשרד החוץ הבריטי. פרלונג ביקש להדגיש כי בדרג של המשרד אין עיכוב ואין אמברגו על משלוחי נשק לישראל וההכרעה נמצאת בידיו של הקבינט. (ראה קדרון אל קומיי, LI718, 9.8.1950, 130.09/2318/8).

החזרנו כ־150 נפש מבני העדה הבהאית. לכמה מהם החזרנו את הבעלות על רכושם. אבל רוב בתיהם עודם תפוסים בידי עולים ששוכנו בהם בעוד שהבעלים הפרסים מתגוללים במעונות ארעי ברחקות יתרה.

יש הכרח גמור לפנות שישה־שבעה בתים כאלה בחיפה, שכיום גרות בהם כחמש־עשרה משפחות יהודיות. הדבר יחייב תשלום פיצויים בסך 25–30 אלף ל"י.

היש בידך למצוא מקור לסכום זה? התוכל להטילו על האפוטרופוס לרכוש הנפקדים, או שמא יש לך עצה אחרת?

337

מ. שרת אל א. לוריא (ניו יורק)
M. Sharett to A. Lourie (New York)

Coded Tel. Y975 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/11 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 7 August 1950

Gideon [Rafael]'s[1] 312 and previous. Regret delay. Our conclusions follow: (1) Line re PCC [Palestine Conciliation Commission] cooperative realizing once U.S. determined keep it up, possibly as whip over our heads, our frontal attacks useless and antagonizing tactics will only do harm. Exceptionally outstanding new Turkish member[2] compels particular attention. Same time must beware giving PCC too much rope for further initiative which could only lead complications. Main effort influence their report General Assembly. We might have prepare own document circulation General Assembly presenting our version PCC record. In capitals and U.N. we continue urge futility instrument and procedure. (2) We do not pursue efforts Jordan, we let it stew own juice but conduct press, radio, campaign this and other side warning just as Arabs successively missed chances by rebelling against facts, unresponding offers, so they liable lose even compensation if shelve peace indefinitely. Same time we considering apply our Jerusalem tactics refugee problem by initiating positive proposals resettlement financeable partly our compensations for submission U.N., U.S., suitable stage, not repeat not through PCC. (3) We launch no major peace offensive

337

1. רפאל התלונן כי המשלחת לאו"ם איננה מקבלת די הנחיות ממשרד החוץ בכמה מהנושאים המרכזיים העומדים על סדר־היום. להלן מנה כמה מהם:
א) עמדת ישראל כלפי ועדת הפיוס, כאשר זו תקבע את מושבה בירושלים; ב) עמדת ישראל כלפי המשא־ומתן עם ירדן; ג) האם ישראל צריכה להמשיך במערכה למען שלום במזרח התיכון; ד) האם ישראל צריכה לנהל באופן דיסקרטי מערכת־תעמולה נגד עמדת מצרים ומדינות ערביות אחרות בפרשה הקוריאנית; ה) האם על ישראל לנקוט עמדה יותר פעילה בשמירה על מעמד האו"ם ולא להסתפק בעמדה של התבוננות מהצד. (ראה רפאל אל שרת, X312, 26.7.1950, 93.01/2202/13).
2. תופיק רוסטו אראס, נציג טורקיה בוועדת הפיוס החל מקיץ 1950.

by formal representations U.S., U.K., as might involve us obligation and revive pressure on us re territory, refugees, but continue refer in official contacts to responsibility assumed by U.K., U.S., for Middle East instability by not pressing for peace and brief press accordingly. (4) Most certainly this expressly enjoined by our HK91 and HK92.[3] (5) Depends real opportunity we should beware impression *hitravrevut* [boasting].

Sharett

338

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

העתק: 130.10/2550/1

[תל אביב], כ"ו באב תש"י
9 באוגוסט 1950

אתמול התקיימה בירושלים שיחה ידידותית ממושכת ביני לבין מר עלי פאלמר, נציג ארצות־הברית בוועדת הפיוס. הנני מעביר לכל הנוגעים בדבר את הסיכום הזה:

(א) מר פאלמר איננו להוט באופן מיוחד אחרי המשכת קיומה של ועדת הפיוס. הוא נוטה להסכים שהמדינות הערביות מנצלות את הוועדה לתועלתן מבלי שתהיה להן כוונה רצינית בשעה זו להגיע לידי הסדר סופי עם ישראל. מאידך, הוא חושב שמחלקת המדינה רוצה בקיומה של הוועדה כדי להפגין על ההתעניינות הבלתי־פוסקת של או"ם בשאלת המזרח התיכון.

(ב) לדעתה של מחלקת המדינה רצוי שהדיון בכנס הבא של עצרת או"ם יצטמצם בגבולות הסעיפים אשר כבר הוגדרו, כלומר בעיית ירושלים וסיוע לפליטים הערביים.

גם מר פאלמר וגם ואלדו, אשר השתתף בשיחה, חיוו את הדעה שיהיה צורך להמשיך לשנה נוספת את מפעל הסיוע.

מר פאלמר הדגיש שאין ועדת הפיוס מחויבת למסור לעצרת דין־וחשבון מכריע אשר יחייב דיונים והכרעות לגבי ההסדר הסופי.

(ג) בימים הקרובים תרד ועדת הפיוס מצרימה על־מנת להיפגש עם ממשלת מצרים לפני שתתכנס הוועדה המדינית של החבר הערבי. לאור התגובה שם, תנסח הוועדה את הדין־וחשבון שלה ותחליט על פעולתה בעתיד. ברצונה לקבל עכשיו הגדרה מדויקת מכל הממשלות הנוגעות בדבר של עמדתן לגבי בעיות השלום, על־מנת שהדין־וחשבון של הוועדה יכלול תיאור מוסמך של העמדות המנוגדות.

(ד) מר פאלמר רמז שכמה חוגים במזכירות או"ם היו מעדיפים מינוי מתווך אחד. בתגובה אמרתי שהמדינות הערביות עלולות להכשיל את מאמציו של מתווך אחד כמו

3. מברקים אלה, מאיתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ (HK91 מ־3 ביולי ו־HK92 מ־9 ביולי, בתיק 130.09/2377/1), עניינם עמדתה המתחמקת של מצרים בפרשת קוריאה וניצולה על־ידי ישראל למטרות תעמולה.

שהכשילו את מאמצי הוועדה. השאלה היסודית היא – האם בכלל יש תועלת, נוכח העמדה הערבית הזאת, לקיים מכשיר מיוחד לתיווך. הצעתי למר פאלמר שבשיחתו עם שר החוץ יעלה את השאלה הזאת על־מנת לקבל תגובה ישראלית מוסמכת. (באם שר החוץ יחשוב שיש לנו עניין בהחלפת הוועדה במתווך אחד, הוא יוכל לעורר את הבעיה ביזמתו ולהסתמך על השיחה. לעומת זה לי נדמה שמגמתו של מר פאלמר היא לבדוק את יחסנו כלפי אישי הוועדה ולאו דווקא לבדוק ברצינות את אפשרות החלפה הזאת.)

(ה) מר פאלמר אמר שלמרות תשובתה השלילית של ממשלת ישראל[1] הוא מתכוון לחזור ולהמליץ בפנינו על טיפול נפרד ומיוחד בשאלת הפיצויים. לדעתו יש צד חיובי לדבר זה מבחינת ישראל, שהרי הסדר לפיצויים פירושו הסתלקות מעקרון ההחזרה ובדרך זו יכולה ישראל להיחלץ מהניגוד הקיים בין מדיניותה לבין החלטת העצרת בשנת 1948.

(ו) מר פאלמר רמז בלשון מעורפלת מאוד על תכנית מצרית להעביר פליטים מרצועת עזה לסיני. הוא נמנע מלהרחיב את הדיבור על נושא זה. אני קושר את הרמז הזה בשמועות המנסרות בחלל עולמנו על תכנית בריטית להעביר את איזור עזה לחסות בריטית.

(ז) גישתו של מר פאלמר אלינו היא ידידותית בהחלט. לדעתי אפשר לקיים את היחסים האלה גם בעתיד על־ידי הידוק הקשרים אתו וטיפול חברתי מתמיד ונאה.

הכתבתי את המזכר הזה ולא הספקתי לעבור על הטיוטא לפני הגשתה.

339

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

מקור: 130.02/2412/29

תל אביב, א' באלול תש"י
14 באוגוסט 1950

מר צ'אדוויק, המיופה־כוח הבריטי, ביקר אצלי הבוקר. נתנו לו הוראות ללכת אל מר שרת, אך בא אלי מאחר ששר החוץ נעדר. מר צ'אדוויק שאל לעמדתנו כלפי ועדת הפיוס וביחוד רצה לדעת אם מאמר שהופיע לפני זמן מה ב"ג'רוסלם פוסט", פרי עטו של הכתב הדיפלומטי, משקף עמדה זו נכונה. (בכתבה זאת נאמר, בין היתר, כי הוויתורים אשר ישראל היתה נכונה פעם להציע אינם יכולים להיחשב כעומדים ומוצעים לנצח.)[1]

השיבותי, כי תמיד היינו ועדיין אנו נכונים לשאת ולתת עם המדינות הערביות, הן במישרין והן באמצעות ועדת הפיוס, על הסדר סופי של כל הבעיות התלויות ועומדות

338

1. ראה מס' 312.

339

1. המאמר הופיע ב־11 באוגוסט.

בין הצדדים, בהתאם לאותה החלטה של עצרת ארגון האומות המאוחדות אשר בדברה הוקמה ועדת הפיוס. עם זאת, הבעתי את ספקותינו הידועים בדבר יעילותו של תהליך פיוס כמכשיר להשגת הסדר שלום בין ישראל לבין ארצות ערב. בהמשך השיחה ציינתי כדבר מצער במיוחד את המצב השורר בירדן, כשמלכה שואף לבוא לידי הבנה אתנו אולם אינו יכול לעשות זאת נוכח התנגדות חזקה מבפנים.

כאן העיר מר צ'אדוויק כי זהו ממש הדבר אשר נתבקש להעלות בשיחה אתי. הממשלה הבריטית יודעת כי במשך ארבעת החודשים האחרונים עשינו כמיטב יכולתנו למשוך את ירדן למשא־ומתן אתנו, ומצערת אותה העובדה שהעלינו חרס בידנו. כפי שנראה להם מתוך דו"חות מעמאן, הסרבנות הירדנית נובעת מכמה סיבות: הכעס על ההתנגשויות התכופות לאורך הגבול, המיוחסות לכוונה רעה מצד ישראל; העובדה כי אנו מציגים תנאי שלום קשים ואיננו מוכנים לוותר ויתורים של ממש בתמורה; החשש שמא חידוש יחסי מסחר בין שתי המדינות יביא לידי עלייה גדולה במחירים בירדן וכו' וכו'. (עניתי בפרטות על כל הטענות אשר השמיע צ'אדוויק כנ"ל.)

מר צ'אדוויק המשיך ואמר כי ממשלת הירדן אימצה עתה את לבה וכי נראה כי כרגע מוכנה היא לנהל משא־ומתן אתנו באמצעות ועדת הפיוס. ציוו עליו לשאול אותנו אם אנו מסכימים ומוכנים לשתף פעולה. עניתי כי תמיד הסכמנו לשאת ולתת עם מדינות ערב, במישרין או באמצעות ועדת הפיוס, וכי לא סטינו מעמדתנו זאת. עם כך, הבעתי את הסברה כי למשא־ומתן זה אין סיכויים להצליח אלא־אם־כן יועמדו שני הצדדים פנים אל פנים במשא־ומתן ישיר. אם כך ייעשה, הרי חצי המלאכה מבוצע ואז נוכחותה של ועדת הפיוס אינה מעלה ואינה מורידה. אמרתי, כי נסיוננו בעבר מראה שאם אנו נפגשים עם נציגיה של מדינה ערבית פנים אל פנים, מתנהל הדיון ביתר קלות ואפשר לצפות לתוצאות חיוביות. מר צ'אדוויק הופתע לשמוע מפי כי אנו מעדיפים משא־ומתן עם כל מדינה לחוד על שיחות עם כולן בצוותא, אך הסכים עמי כי שיטה זאת עשויה לתת תוצאות טובות יותר.

בנקודה זו שאלתיו ואף ביקשתיו להעביר את השאלה ללונדון, אם תהיה הממשלה הבריטית מוכנה עתה – משאזרה ירדן חלציה – לגייס את השפעתה בכדי לעודד את הירדנים שיבואו לשאת ולתת אתנו במישרין, אם גם בחסות ועדת הפיוס. צ'אדוויק השיב שאמנם אין בידו לחייב את שולחיו אך סבור הוא כי ממשלתו תהיה מוכנה לעשות זאת, ומכל מקום הבטיח להעביר את השאלה ללונדון.

ו. איתן

340

א. בירן אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

מקור: 130.02/2431/8

[ירושלים], ב' באלול תש"י
15 באוגוסט 1950

אדוני השר,

נזדמנתי לשיחה ארוכה עם גנרל ריילי ובסיכומה אפשר לאמר את הדברים הבאים:

אין ריילי רואה בעין יפה את פעולתה של הוועדה המפשרת. יתר־על־כן אין הוא רואה אפשרות של המשך עבודתו באם הוועדה המפשרת תוסיף להתקיים לאחר העצרת הבאה. שאיפתו של ריילי היתה והנה להפוך את ועדות שביתת־הנשק לגופים פוליטיים יותר ויותר אשר לא יפוג ערכם גם לאחר חתימת השלום ורק עניינים אזרחיים יעמדו בפניהם. הוא היה רוצה לראות הסכם לגבי הגבולות בשלב הראשון, אחר־כך הסכם בעניין הפליטים ולבסוף הסכם אשר יאפשר יחסים מסחריים. לאחר שיושגו אלה הדברים יכולה חתימת השלום להידחות אף ליובל שנים. אך כל תכניותיו מתעכבות עקב צאתה ובואה של הוועדה והספק לגבי עתידה.

המצרים הודיעו לוועדה על אי־שינוי עמדתם אם כי היחסים עם הוועדה בעצם העמדת הבעיה היו טובים יותר מאשר לפנים וכל המרירות שהיתה, כנראה פגה עתה. לדעתו של ריילי עומדת בעיית הפליטים במרכז התנאים לשלום של המצרים. וכשהסברתי לריילי כי אין דאגת המצרים לפליטים דאגה כנה ורצינית (סיפרתי לו על דבריהם של שרי החוץ המצרים המודים בגלוי כי מטרתם להצר רגלי ישראל גם אם דבר זה יהיה במחיר חייהם של כל ערביי ארץ־ישראל ובלבד כי יירע לישראל), הסכים אתי מיד והוסיף כי אין לחשוב שאף אחת ממדינות ערב מעוניינת באמת בגורל הפליטים. אך עם זאת הרי תנאי לכל משא־ומתן הוא הצהרה ישראלית מפורשת כי נקח את הפליטים חזרה ויהיה גורלם אשר יהיה. ריילי התכוון לנסוע למצרים ורבת עמון ורצה לדבר עם שוריקי לפני פגישתו של זה עם הוועדה, אך נטרפו הקלפים בידיו ועתה הוא מחכה לתוצאות שיחותיהם של חברי הוועדה בטרם ינסה הוא את מזלו.

הוא מקווה כי הוועדה לא תוסיף להתקיים לאחר העצרת ("הצבעתי עם הרוסים בפעם היחידה בימי חיי באוקטובר אשתקד כדי לדחות את קיום הוועדה") אבל אם היא תוסיף הרי אין הוא רואה כיצד תוכלנה ועדות שביתת־הנשק להמשיך בקיומן וכיצד יוכל הוא להבטיח את שמירת תנאי חוזי שביתת־הנשק (המשפט הזה הזכיר לי משפטים דומים של מפקדים בריטיים בשנים עברו, ולא ברור לי אם כוונתו של ריילי היא כי ה"אינצידנטים" הקטנים לאורך הגבול לא יהפכו למאורעות רציניים יותר באם הוא יסתלק מתפקידו כרמטכ"ל האו"ם והוועדה תרד מרחי אל רחי).

אגב, ריילי טוען כי הוצאות הוועדה ומטהו ביחד אינן עולות על 750 אלף דולר לשנה ומזה 250 אלף דולר הוצאות מטה הפיקוח.

כשנגעתי בשאלת ועדת שביתת־הנשק הירדנית, ציין ריילי כי אחד הקשיים נתהווה בזה שוועדת שביתת־הנשק עוסקת בעניינים אזרחיים שהם מעניינה של הוועדה

המיוחדת[1] אשר בטעות הועדפה בחוזה רודוס על ועדת שביתת־הנשק. מצד שני, עצם העובדה כי יושבים בוועדה אנשים פוליטיים משני הצדדים יצרה במה אשר הצליחה, אם לא לפתור את הבעיות, הרי לפחות למנוע הרעת המצב וועדת שביתת־הנשק השיגה מטרתה גם בזה שהסטטוס קוו נשמר לאורך כל החזית.

הצעתי לריילי לרדת מאיגרא רמא ולהפעיל את סעיף (8) כלשונו. אף הצבעתי על אפשרות כי נפתח לעצמנו דרך להר הצופים בקרוב. הוא הודה כי אכן הושג הסכם עקרוני לגבי הפרטים שבסעיף (8) אך הסכם עקרוני אין פירושו הגשמה בפועל. כל פעולה צבאית בכיוון זה תאחד, לדעתו של ריילי, את כל מדינות ערב נגד ישראל ואם כיום רבים הסכסוכים והתככים בין מדינות ערב לבין עצמן, הרי פעולה צבאית כזו תביא אותן לאחידות פעולה. וכשהצעתי פתיחת כל הדרכים בהתאם לסעיף (8) וכי הנה בזה אני מודיעו כי השכם בבוקר תעלינה המכוניות להר הצופים בדרך המלך, הודה כי זהו אמנם אמצעי אך לא הסכים כי הדבר אפשרי כל־זמן [ש]לא הושג הסכם בינינו ובין הערבים בדבר הפעלת סעיף (8). הוא הסכים כי פתיחת בית־החולים באוגוסטה ויקטוריה היא הפרה של הסכם והוא יעמוד על כך כי בית־החולים ייסגר אך בסגירתו לא פתרנו ולא כלום. הדגשתי כי אנו מעוניינים בהחייאת השממה, בפתיחת בית־החולים והאוניברסיטה ואם כי יש לסגור את בית־החולים הערבי הרי לא לזאת שואפים אנו. הוא הבטיח כי בביקורו הבא ברבת עמון יחדש את הלחץ בעניין זה.

הרבינו לדבר על המצב בעבר־הירדן. הוא הודה כי כוחות רבים מתרוצצים שם. המלך, הממשלה, הלגיון וערביי ארץ־ישראל הם גורמים מנוגדים ומתנגדים. הביע השתוממותו על המפנה שחל בעמדתו של סעיד מופתי, הוא סעיד מופתי אשר במשך חודשיים טיפל בו ריילי ועתה הפך עורו לגמרי. ריילי קרא בשמו של חלוסי חיירי[2] (הזכרתי לריילי כי חלוסי היה פרו־נאצי מובהק) הפועל מאחורי הפרגוד והשפעתו רבה למניעת הסכם כל־שהוא עם ישראל.

ספרתי לריילי על שיחתי עם נששיבי ועל הודעתו כי לא יחולק שטח ההפקר בירושלים וכי תמורת מזון לאריה עלינו לתת אפשרות לערבים להשתמש בבארות שבחברון. ריילי הסכים כי הדבר מגוחך ואין לעשות כל השוואה כגון זו. הודעתי לריילי כי למעשה חולק שטח ההפקר במוסררה וכי גם אם תתקבל החלטה נגדנו לא נוכל בשום אופן לפנות את הבתים התפוסים על־ידי אזרחים בשטח ההפקר כי לחץ הדיור רב הוא.

בהמשך השיחה חזר ריילי על הצעתו מאז בדבר הכללת בעיות סעיף (8) בוועדת שביתת־הנשק בראשותו הוא. אמרתי לו כי דבר זה ייתכן באם יש יסוד איתן לאמונה כי אפשר להשיג הסכם עם עבר־הירדן בעניינים אלה לפני הסכם כללי. כזכור הודיע נששיבי שבעיות סעיף (8) לא תיפתרנה אלא־אם־כן נצליח להתגבר על הבעיות הפוליטיות הגדולות.

בסופו של דבר הסכמנו כי נוסיף לשאת בעול העבודה היום־יומית בוועדת שביתת־הנשק ונייחל לישועה.

בכבוד רב,

א. בירן

340

1. ראה מס' 324 והערה 4 שם.
2. חלוצי ח'יירי, מדינאי ירדני, חבר פרלמנט ושר בממשלות אחדות; לשעבר פקיד בכיר בממשלת ארץ־ישראל.

341

שיחת מ. שרת עם חברי ועדת הפיוס (בתל אביב, ב־17 באוגוסט 1950)
Meeting: M. Sharett – Members of the United Nations Conciliation Commission for Palestine (Tel Aviv, 17 August 1950)

Shorthand minutes: 130.02/2447/13 :פרוטוקול סטינוגרפי

Mr. Sharett: I wish to extend a hearty welcome to the Commission and introduce my friends. On my right: Mr. Eytan, Mr. Liff, Mr. Tekoa, of our Legal Department; on my left: Mr. Shiloah, Mr. Comay, and Mr. Heyd, formerly Counsellor at our Legation in Ankara, who has just come back to the Ministry.

Mr. Palmer: This visit to Tel Aviv is one which I personally have been looking forward to. It is many years since I came here for the first time, when Mayor Dizengoff rode around on his horse and talked to schoolchildren. I remember those days very well, and cannot express how impressed I am by the wonderful achievements and progress you have made since the last time I was here. As a member of the Conciliation Commission I have also anticipated the opportunity of meeting with you. While in Geneva we were fortunate in having Mr. Eban and Mr. Rafael and [in] keeping in close touch with the Government of Israel. Later we particularly appreciated it when the opportunity arose for the Government of Israel to appoint as a contact representative with the Commission a person in Geneva able to speak with authority. We have come here with the desire to discuss matters with you, to tell you what we have done in a general way and to tell you of the responses we have had from the Arab Governments we have visited and to get your views. I wish to express on behalf of the Commission our appreciation for the opportunity you have given us to meet with you. I will now read the statement we have prepared.

> The constant endeavour of the Palestine Conciliation Commission to find a way in which it might, with the collaboration of all the parties, discharge its obligation to the United Nations is well known to Your Excellency. The Commission continues to believe that the proposals which were the outcome of its deliberations this year at Geneva, as submitted to the parties on 29 March,[1] and which make it possible for the parties to exchange their views directly in the presence of and with the assistance of the Commission, offer the best hope for progress in its task of conciliation. The Commission has reached the conclusion that any attempt at mediation, submitting to the parties proposals of its own, would be futile, unless any such proposals that might be put for-

341

1. ראה מס' 157.

ward were discussed according to a procedure based on the idea of direct contacts between the parties.

It is a matter of deep regret to the Commission that its proposals have not been fully accepted. As stated in the notes exchanged with the various Governments through their delegations in Geneva, the Commission has always considered that acceptance of its proposals by any of the parties would imply recognition of the Commission's obligation to the United Nations under the resolution of 11 December 1948, and of *all* principles of that resolution. The Commission has not found it possible to follow the Arab Governments in their request that the principle concerning the return of the refugees should be singled out and made the object not only of special recognition by the Israeli Government, but of a formal engagement to execute it. As explained in its note of 30 May,[2] the Commission considered that such a course would have impaired the equilibrium of the resolution of 11 December 1948 as a whole. But my colleagues and I continue to recognize the urgency of the refugee problem.

In view of its failure to obtain for its proposals of 2[9] March the acceptance which it had sought, the Commission resolved to return to Jerusalem, its official headquarters, and to establish direct contact with the interested Governments in order to explore all possible avenues with a view to finding a solution of the deadlock. The Commission, in establishing these direct contacts with the parties, has its mind open to any constructive suggestion which any Government may find appropriate to submit for the Commission's consideration. Any new suggestion or proposal will receive the most careful consideration of the Commission.

The Commission has already paid visits to the Governments of Egypt and of Jordan, during which I, as Chairman of the Commission, submitted the above observations to these Governments for their consideration.

During its meeting with the Foreign Minister of Egypt on 11 August the Commission had the opportunity of hearing that Government's point of view. The Foreign Minister maintained the attitude expressed by him on behalf of all the Arab States in April, according to which these States would be prepared to sit at the same table with Israel in order to discuss the implementation of paragraph 11 of the resolution once the principle laid down by this paragraph had been accepted by Israel.[3] The Egyptian Foreign Minister urged the Commission to do its best to secure the repatriation of refugees. He suggested that if Israel presented objections to such a return on grounds of security, Israel

2. ראה מס' 262.
3. סעיף 11 מהחלטת העצרת מ־11 בדצמבר 1948 עניינו זכותם של הפליטים הרוצים לשוב לישראל לעשות כן וחובתה של ישראל לפצות את הפליטים שיבחרו שלא לשוב לישראל – ראה כרך 4, נספח א.

should be asked to withdraw from the areas occupied by it outside the territory allotted to it by the Partition Plan in order to allow the refugees to return to these areas. The Foreign Minister also stated that compensation should be paid by the Government of Israel to those refugees who would not return. Such compensation, the Minister pointed out, would facilitate a temporary solution of the refugee question.

During its meeting with the Prime Minister and Foreign Minister of Jordan on 14 August, the Commission received a written statement containing the point of view of that Government on the various questions outstanding between Israel and Jordan.

On the refugee question Jordan proposed that former inhabitants of the areas allotted to the Arab State by the Partition Plan be permitted to return to their homes and lands as soon as possible. The Jordan Government, in cooperation with the United Nations, would do its utmost to absorb those refugees who would choose to remain in Jordan. The Government of Jordan also requested that all immovable property in Israel belonging to Arab absentees be preserved intact, the owners retaining the right to keep their property or liquidate it in exchange for its proper value. The Commission would be greatly interested to hear the view of the Government of Israel on these points as raised by the Jordan Government.

As regards the territorial adjustments which the Jordan Government considers as a 'prelude to the attainment of stability and as a way to peace', the written statement of the Prime Minister stressed the desirability of reconstituting the Special Committee[4] in accordance with the terms of the Rhodes Armistice Agreement. He pointed out that in this Committee it would be necessary for the Kingdom of Jordan to sense good will from the other party. Jordan wished that this good will should be manifested in a concrete manner. Thus, it was suggested, a good beginning might be sought towards the attainment of real peace.

As regards the final settlement, it was pointed out in the Jordan statement that this was related to the coordination of the joint policy of the Arab States and depended on Israel's agreement to acquiesce in the terms of the Lausanne Protocol[5] which it had signed, and to negotiate for a territorial settlement on the basis of that document.

The Commission desires at this time to raise the question of compensation and in so doing would refer to your letter of 9 July 1950.[6] The Commission continues to consider that on the basis of the General Assembly's resolution of 11 December 1948, compensation should be treated independently of the question of reparation for war damages.

Since the Government of Israel recognizes the principle of compen-

4. ראה מס' 324 והערה 4 שם.
5. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 50–51.
6. מס' 312.

sation and since it seems that any divergence of opinion which may exist between your Government and the Commission bears on the time and conditions of payment, the Commission envisages the establishment of a subsidiary body charged with the preliminary evaluation of the property which would eventually be the subject of compensation. It goes without saying that such a task could not fruitfully be undertaken without the close collaboration of the Israeli authorities. The Commission would therefore appreciate hearing the views of your Government on this matter.

The Commission also desires to refer to the question of the property of Arab citizens absent from Palestine, which is at present under the control of the Israeli Custodian of Absentees' Property. The Commission has been informed of a law passed by the Knesset on 31 July last and understand that in accordance with the provisions of this law a "Development Authority" will soon be established, having amongst its powers the right to purchase and to sell, at a price not agreed to by its owner, immovable property of Arab refugees. This legislation would appear to the Commission to constitute a departure from the assurances given us by your Government, as to its recognition of the proprietary rights of the Arab refugees.

During its presence in the Middle East and following its official visits to the remaining Governments, members of the Commission will be available for additional conversations with any interested Government. We hope that such visits and conversations will help the Commission to determine its further action and the nature of its next report to the Secretary-General of the United Nations.

Mr. Sharett: I suppose you expect me now to respond or react to your statement. We have listened to it with great interest, but because it is such an important statement you will appreciate that I may not be in a position to give you a full and authoritative reaction at such short notice. I want to assure you that we are going to give it our very serious consideration, the more so as it contains some pointed questions bearing on important aspects of the problem, which both in deference to you and in appreciation of the issues raised, compel more thorough consideration and study. I would, however, take the risk of commenting quite briefly and tentatively on some of the things which caught my ear particularly and which I hope I understood aright. I wish to say that the stand taken up by the Arab delegations in Geneva and reiterated now, as I understand, in the interviews which you have just had with representatives of Egypt and the Kingdom of Jordan on the territorial issue, is anachronistic. The position is that when the 1947 territorial settlement was enunciated the Arab governments would have nothing to do with it. Not only that, they raised their arms to upset and subvert it. It was that initiative on their part which led to the war which ended so unhappily for them and as a result of which the entire territorial position in

this country was transformed. Having lost the war, they now try to go back to the constitutional basis, to upset which they had started the war. But all that is past history. We have made it clear that we are ready at any time to sit down and negotiate with them on the issue of peace and reach a final settlement. We have made it abundantly clear that we regard the territorial *status quo* as an indispensable basis of such a settlement. We have repeatedly given assurances that we have no desire to transgress by offensive action the lines to which we are bound by the present armistice agreements, but at the same time we have made it clear that we are not ready to recede from those lines. To raise the question of any reversion to the 1947 territorial settlement is to waste further valuable time and obscure the issue.

With regard to the question of refugees, we have repeatedly made it clear that we consider the only practical and lasting solution of this problem to be large-scale resettlement in the countries in which the refugees now find themselves. We do not consider that repatriation is a solution, in view of the tremendous, radical and far-reaching changes which have occurred in the meantime and have created completely new conditions in our country, also in view of the crucial importance which the security problem has for us in the light of our experience, for which we have only the Arab governments to thank.

Coming to the question of compensation, we have constantly upheld this principle voluntarily, not under pressure or compulsion. We have also indicated that we would have our own counter-claims to put forward in connection with the war we were forced to fight and the loss of life and property and widespread damage which it has caused. We have never undertaken to keep any property intact nor have we undertaken to pay compensation direct to the owners of any specific property or in respect of any single piece of property that is the subject of discussion. Rather on the contrary, in the talks which our representatives in Geneva and elsewhere had with your Commission it was clearly indicated by them that we think of payment of compensation in terms of a lump sum to be paid into a general fund from which the resettlement of refugees would have to be financed.

I think I understood you to express concern in connection with a certain piece of legislation now in course of adoption by our Parliament. I now read from your statement: "The Commission... understands that in accordance with the provisions of this law a 'Development Authority' will soon be established, having amongst its powers the right to purchase and to sell, at a price not agreed to by its owner, immovable property of Arab refugees." Unless a further study of the question should lead me to a different conclusion, for the time being I fail to discover a departure from any assurances given on this particular issue. It was made clear that we cannot, while waiting for peace to come at some indefinite date in the future, without any certainty that this date will be in our lifetime, considering how much time has already been lost and with so little evidence from the other side of the readiness to make real progress toward such a peace, we cannot possibly contem-

plate delaying the development of our country and immobilizing land and buildings in entire regions for it. We are engaged in a large-scale building activity, we are transforming large parts of the country, cutting new roads, laying water pipes, establishing new villages, distributing land, rebuilding destroyed villages not necessarily on their original site but perhaps on strategically better situated areas, etc. We cannot possibly divide the country into two watertight compartments, one Arab and the other Jewish. The properties in question do not form, territorially speaking, one unit. They are interspersed with Jewish property. To divide the country into two parts, of which one is to be frozen, would mean for us to abdicate any development powers and give up any constructive activity. This is out of the question. Nevertheless, we mean to fulfil our obligations, but this does not mean that we undertake to pay compensation to each owner of each house or that we consider ourselves liable to pay compensation to anyone for each piece of such property separately. This problem will be studied more carefully by the Government and its experts, more than this cursory hearing makes possible, and a more considered reply will be presented in due course and without undue delay.

On the question of compensation, you also said that the Commission and the Government of Israel are of one mind on the principle of compensation. You went on to say, however, that the question of time and conditions of payment is still open. I am afraid, Mr. Palmer and gentlemen, I must draw your attention to an important aspect of the problem. We have repeatedly stressed both in our oral and written representations to you that our basic approach to the problem of compensation is that it should be treated as forming part of the problem of an integral peace and that it can be considered only within the framework of a general settlement. We have made it clear that we are not prepared to deal with this issue of peace in a piecemeal fashion by certain items being drawn out of their context and settled separately without there being any certainty whatsoever that a general agreement will be forthcoming. All these issues are interdependent. We cannot naturally negotiate on all issues simultaneously; we can agree to adopt a certain series of priorities, but we must embark upon the process with full knowledge that starting with A we will end up with Z and not stop in the middle. We still hold the view that the problem of payment of compensation must be regarded as forming part of a whole settlement, and that is the only way we are able to envisage it. That is my immediate, offhand, interim and tentative reaction to your statement.

(Interpretation into French)

Mr. Sharett: I had originally intended to invite Mr. Eytan to express his comments, but this translation has given me an opportunity of glancing at your written statement, so I would like to add:

First, this suggestion of the Jordan Government about the reconstitution of the Special Committee to undertake the examination of certain questions between them and ourselves may be interesting, but I don't know what

is in it. If you could enlighten us on its real purpose we would be very grateful. It is a standing complaint against the Jordan Government and a grievance against the U.N. that a certain fundamental paragraph of the armistice agreement which called for this Special Committee to be formed has not materialized because of the refusal of the Jordan Government to do its part. I refer to Article 8, which deals with issues such as the fate of Latrun, full access to Mt. Scopus, etc. If the Jordan Government is really ready to face up to its obligations in a constructive spirit, then we shall be more than pleased to hear more about this suggestion which has a certain amount of interest for us.

The other point I want to bring up in this supplementary manner is the question of evaluation of property. This is an important point. It seems to me that again the first question is, what purpose is that evaluation to serve. Are they ready to discuss peace, are they ready to make peace with Israel? Until such time as they are, there is no basis for anything. So long as they are not, the question arises whether it is worth anyone's while to produce an evaluation which may turn out to be of purely theoretical and academic value. The other question is this: Evaluation presupposes determination of certain principles. These principles have not been determined. Will it be dunam by dunam or by the payment of a lump sum? We have to come to conclusions on basic points – whether evaluation is necessary or worthwhile. And again, the main point is against what background is it to be attempted – against a background of clearly expressed readiness and resolve on the Arab Governments' part to reach peace with Israel or on a hypothetical assumption that some day they may be ready to do so? That is a fundamental point.

Mr. Eytan: I noted from Mr. Palmer's words that some doubt was being thrown on the compatibility of the Israel Government's present attitude on compensation with previous statements and undertakings, and I delved in my memory for something which came up at Lausanne. On May 6th last year in a note I sent to your predecessor, Mr. Ethridge, we find the attitude of the Government defined as follows:

> ...the Government accepts the principle of compensation for land abandoned and previously cultivated. I should perhaps make it clear that the proprietary rights of the refugees are recognized by the Government for the purpose of such compensation, but that this recognition does not bind the Government as far as concerns the use or restitution of the lands involved.[7]

I think this shows that the present attitude is completely in keeping with what was laid down over a year ago.

Mr. Shiloah: I would like to make an observation on a point already mentioned by Mr. Sharett on reconstituting the Special Committee. It is a slightly strange request because we have been pressing for it for more than a

7. ראה כרך 4, מס' 10.

year, not only to have it reconstituted but to have it constituted. For all practical purposes it has not been in existence. What I would like to know is what does the Prime Minister of Jordan mean by the statement (and I now quote from your statement): "...that in this Committee it would be necessary for the Kingdom of Jordan to sense good will from the other party." I do not understand this at all, there is an obligation in the armistice agreement to constitute such a committee with quite specific terms of reference in the agreement, and I do not know what is being sought after in these vague remarks. I cannot understand it.
Mr. Palmer: With reference to this last point we would be very well inclined to inquire of the Jordan Government as to what they had in mind in particular in reference to this manifestation of good will. In general we got the impression from talking to them they would consider the reconstitution of this Special Committee bearing under the terms of reference in the armistice agreement, with the possibility of the introduction of certain questions, among which there would be some points on which you could agree in principle, and these would be a sign of their desire for good will. They also had in mind that they would like to see some desire or indication of what the Israel Government might be disposed to do to show its good will. Perhaps we could clarify what they had in mind. I am sure that would be quite in order and something we would be glad to do. As regards the general statement, we appreciate the fact that you require your Government's consideration before you can answer a statement of this sort. However, what you have said is a clear position of your Government's stand, with modifications perhaps, and what we expected. Many of the points which we brought up and which elicited response were points which had been covered in previous discussions. Certain points came up which require further response, such as the question of a committee for evaluation. I might say that use of the word evaluation is perhaps the wrong word.
M. Aras: Il me semble comprendre qu'en proposant la création d'un Comité pour l'évaluation des compensations, le Gouvernement jordanien serait désireux de voir le Gouvernement israélien prendre l'initiative en montrant de la bonne volonté, afin de faciliter et de préparer l'atmosphère d'entente – c'est du moins ce que j'ai cru comprendre.

Mais si j'ai pris la parole, c'est pour souligner certains indices qui m'ont plu et qui signifieraient un désir réel d'entente entre les voisins. Au cours d'une conversation privée que j'ai eue avec S. Exc. Monsieur le Ministre, il fut indiqué qu'il ne fallait pas oublier qu'il s'agissait de relations entre cousins – ces relations traversent différentes phases – après la phase du conflit, on peut s'attendre à une phase d'harmonie. D'autre part, une de mes connaissances en Transjordanie m'a signalé qu'il avait entendu les mêmes sentiments exprimés par la Radio israélienne. Ce matin même, j'ai lu dans l'Echo d'Israël le discours du Premier Ministre affirmant que le Gouvernement était fermement résolu à appliquer tous ses efforts en vue de la paix. Cela aussi, cela m'a plu. Dans cet ordre d'idées, je ne pourrai ajouter

rien de plus avant d'avoir pris connaissance de la réaction complète du Gouvernement de Votre Excellence.

M. de Boisanger: Je voudrais seulement dire un mot sur la question des compensations. Il y a là deux questions qui se posent; une question juridique d'abord qui, pour ma part, ne me paraît pas très intéressante, et qui est celle de savoir si la résolution de 1948 doit être prise comme un tout ou bien séparément. Si la réponse est qu'elle doit être prise comme un tout, le point de vue du Gouvernement israélien me paraît juste, qui relie la question des compensations au problème général; mais si on la considère séparément, on peut discuter là-dessus, on peut dire notamment qu'elle comporte un article disant que les réfugiés ont droit à une compensation. Chacun peut avoir son opinion là-dessus; personnellement je crois que la question doit être séparée du règlement général de la paix.

Mais ce que je voudrais savoir c'est autre chose; d'après ce que j'ai compris, le Gouvernement d'Israël envisage les compensations sous forme du versement d'une somme globale à un fonds qui serait constitué pour le rétablissement des réfugiés. C'est bien cela, n'est-ce pas? D'un autre côté, comme vous ne l'ignorez pas, certains états, et en particulier le Gouvernement américain, ont fait de gros efforts non seulement pour venir en aide aux réfugiés, mais aussi pour les établir. Vous savez que l'année dernière la Mission Clapp a fait son possible en ce sens, malgré que ses efforts n'aient pas été couronnés de succès, en raison de l'opposition à laquelle elle s'est heurtée auprès des Etats Arabes, qui ne voulaient pas accepter alors le principe du rétablissement des réfugiés ailleurs qu'en Israël. Mais maintenant, il y a un petit changement dans cette attitude des Etats Arabes. La réinstallation des réfugiés en Israël est tout à fait impossible. Mais d'après ce que je comprends, le geste d'Israël pour contribuer à la réinstallation de ces refugiés consisterait simplement dans le versement d'une somme globale à un fonds qui servirait à cette réinstallation.

Eh bien, je me demande si ces deux questions peuvent dans la pratique être traitées séparément. Tout le monde reconnaît qu'il faut réinstaller les réfugiés. Toutes les puissances membres de la Commission n'ont qu'un désir, c'est de voir cette question disparaître, car elles le considèrent comme très fâcheuse pour le rétablissement de la stabilité, de l'ordre et de la paix dans le Moyen-Orient; il serait donc peut-être préférable de séparer cette question du règlement général de paix. La somme que le Gouvernement d'Israël se propose de verser viendrait simplement s'ajouter à un fonds qui serait déjà créé en vue du rétablissement des réfugiés. Je me demande donc si le Gouvernement d'Israël – dans l'intérêt de la paix – et pour ma part je le souhaiterais beaucoup – ne pourrait pas adopter une autre position. Je suis convaincu que le Gouvernement d'Israël a le plus vif intérêt – non seulement politique, mais aussi humain – à voir la question des réfugiés réglée le plus rapidement possible.

Ce n'est là qu'une simple réfléxion – et je ne demande pas de réponse.

M. Aras: Je désirerais éclaircir un point sur la question des compensations,

sans toucher au fond de la discussion. Que la somme globale des compensations soit payée d'une manière ou d'une autre, je ne pense pas que le Gouvernement d'Israël ait des obligations quelconques à l'égard des propriétés individuelles; or, je pense que dans cette affaire, il faut reconnaître les droits individuels. Dans le cas des réfugiés, il s'agit d'une minorité agissante et il serait utile qu'ils sachent que leurs droits individuels seraient reconnus; cela aiderait à éclaircir l'atmosphère. Par conséquent il serait utile que ces droits individuels soient reconnus et qu'une partie de l'argent reste aux individus...

M. Sharett: Tout ce que je puis dire pour le moment, c'est que je crois comprendre votre idée...

Mr. Palmer, I am very grateful for the elucidation contained in what you said about the very important proposal put forward in your statement about the evaluation process. That does not yet meet the main point which I raised as to the preliminary question whether we are heading for peace or for nowhere. Nevertheless, it is more clear now than it was at first. I should also like to thank Mr. Boisanger for what he has said. Just as he sees logic in our basic attitudes, so do I see logic in the case which he has stated. There is a great deal of cogency in it, if I may say so. It serves as material for consideration, though I can hold out no prospect of my Government's attitude being changed, but it will be brought to the notice of the Government and I can assure you of a most open-minded consideration. I should like to know what your timetable and plans as to future work are.

[.....][8]

Mr. Sharett: If you hear anything further as to the real intent and purpose of Jordan's suggestion, please let us know.

I should like to express my thanks for your visit and for the ideas expressed and assure you of our most careful and constructive consideration.[9]

8. פסקאות אחרות, שעוסקות בלוח־הזמנים ובנסיעותיה של הוועדה, לא הודפסו כאן.
9. ראה מס' 356.

342

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

העתק: 130.03/2017/4

ירושלים, ד׳ באלול תש״י
17 באוגוסט 1950

מר בואסנז׳ה, החבר הצרפתי בוועדת הפיוס, הזמין אותי לסעודת־ערב ב־15 באוגוסט.

הוא פתח את השיחה לאמור כי אחת הבעיות העיקריות העומדות בפני ועדת הפיוס היא, אם עליה להפנות את הדין־וחשבון אשר היא מכינה כעת אל המזכיר הכללי של האומות־המאוחדות או לעצרת הארגון. אם יופנה הדין־וחשבון אל המזכיר הכללי, אין להניח שהבעיה תידון בעצרת והדין־וחשבון ייחשב כדין־וחשבון ביניים רגיל וועדת הפיוס תמשיך לה בעבודתה מאחר שהעצרת לא הגבילה את תקופת קיומה. הוועדה תהיה סבורה שראוי ללכת בדרך זאת רק אם תמצא כי מאמציה נושאים פרי וכי יש סיכויים מתקבלים על הדעת להשיג תוצאות ממשיות. אם לא תהיה הוועדה משוכנעת בזאת, אזי עליה להגיש את הדין־וחשבון לעצרת עצמה, ולא למזכיר הכללי, וצעד זה יביא את העניין לדיון בכנס הקרוב. העצרת הכללית הנה גוף ריבוני ולאחר שתעיין בדין־וחשבון תוכל להחליט אם תרשה לוועדת הפיוס להמשיך בקו הנוכחי, אם תחסל ותפזר אותה או שתקבע לה נתוני יסוד חדשים. בואסנז׳ה עצמו מעדיף להפנות את דין־וחשבון הוועדה אל העצרת. אולם הוועדה לא החליטה עדיין דבר סופי ובואסנז׳ה ישמח לדעת מה אנו אומרים על כך. הוא הזכיר, דרך אגב, את האפשרות שהערבים ירצו להעלות את בעיית ארץ־ישראל בכללה בעצרת הכללית; הם יחליטו על כך במושב הקרוב של הוועדה המדינית של החבר הערבי.

לאחר זאת סיפר לי מר בואסנז׳ה בקצרה על ביקור הוועדה במצרים. מאחר שהמלך וראש־הממשלה אינם בארץ ראתה הוועדה את שר החוץ המצרי בלבד, ובשיחה אתו הועלתה רק נקודה חדשה אחת. אם עד כה עמדו הערבים בדרך כלל, ובייחוד מצרים, בתוקף על החזרת הפליטים, הרי הפעם, אמר שר החוץ המצרי, אם לא יעלה ביד הוועדה להשיג החזרת הפליטים, עליה להתחיל לדון ברצינות בבעיית הפיצויים. כאן הפסיק מר בואסנז׳ה את מהלך סיפורו ואמר כי עמדת ישראל בעניין הפיצויים אינה מובנת לו. הוכרז לעתים חוזרות ונשנות בכנסת ובהזדמנויות אחרות כי ישראל לא תשלם פיצויים. מר בואסנז׳ה מבין זאת שכן אינו רואה מאין תקח ישראל את המימון הדרוש לתשלום פיצויים אלה. אולם איש לא תבע מישראל לשלם פיצויים, וברור שבסופו של דבר ארצות־הברית תשלם. החלטת העצרת מה־11 ברצמבר 1948 אומרת בפשטות כי יש לשלם פיצויים לאותם פליטים שלא יחזרו לבתיהם, אולם ההחלטה לא אמרה כי פיצויים אלה ישולמו על־ידי ישראל.

השיחה נסבה לאחר זאת על ביקור הוועדה בעמאן ועל פגישותיה עם המלך, עם ראש־הממשלה, עם שר החוץ ואחרים. לכתחילה ראו את שר החוץ לבדו [.....].[1] המלך

342

1. חלקו האחרון של המשפט לא הודפס כאן.

אמר להם בנוכחות שני האנשים האלה כי אין בידו לעשות יותר מאשר להביע את השקפותיו הפרטיות – זה מותר לו עדיין — שכן עמדתה הרשמית של ירדן נקבעת על־ידי הממשלה ובשמה יכולים לדבר שרים בלבד. השרים הציגו שני תנאים להסכם עם ישראל: קווי הגבול של שנת 1947 והחזרת הפליטים, כלומר: הקו הערבי המסורתי. מר בואסנז'ה אמר כי בזמן שהותם בעמאן קיבלו רושם ברור בהחלט, מבלי שהדבר נאמר להם בפירוש מפי שר מן השרים, כי ירדן תהיה נכונה לעיין באפשרות כריתת הסכם כלשהו עם ישראל, אם יהיו בטוחים, על סמך צעד נאות מצד ישראל, כי הסכם כזה יזכה אותם באיזה־שהוא יתרון ממשי. שאלתיו אם רושם זה מקורו בחוגים בריטיים בעמאן, ובואסנז'ה הודה מיד כי הדבר יצא מפיו של קירקברייד. הוא הוסיף כי הוועדה משוכנעת לחלוטין שהבריטים והאמריקאים כאחד שואפים בחזקה להסכם בין ישראל וירדן.

הוועדה רוצה מאוד להיפגש עם מר בן־גוריון. מתחלה פקפקתי אם עלינו להסכים לערוך פגישה כזאת, אולם לאחר שדיברתי מאוחר יותר עם מר אראס, החבר הטורקי, אני סבור כי עלינו להסכים. למעשה, מר אראס הוא הרוצה להכיר את מר בן־גוריון. בשיחה ארוכה עם החבר הזה אמר הטורקי כי דברים מוסמכים על מדיניות החוץ של ממשלה אפשר לשמוע תמיד מפי שר החוץ, אולם אם רוצים לקבל מושג בהיר מטיבה ומשאיפותיה – ראוי לראות את ראש־הממשלה עצמו. על שיחתי עם מר אראס לא כדאי למסור כאן, שכן אם גם היתה הרבה יותר מעניינת מהשיחה עם מר בואסנז'ה, מאום לא היה בה על דבר ועדת הפיוס ופעולתה. הוא העלה במשך שעה זכרונות רבים מתוך נסיונותיו כשר החוץ של טורקיה במשך שש־עשרה שנים, וכנשיא מועצת חבר־הלאומים, וסיפר מעשיות לאין מספר על אנשים כמוסוליני, ליטבינוב, בריאן, לאוואל, ועוד רבים אחרים במחיצתם עבר בשנים שבין שתי מלחמות העולם.

343

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 18.8 :התקבל .Coded Tel. W261 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 17 August 1950

Feinberg had what he called "most encouraging" talk with President. Reports President to have said: (1) immigration cannot be stopped as stoppage would shake morale of people, (2) economic chaos in Israel must be averted order prevent spread communism Israel, (3) Israel should be strengthened as bulwark of democracy and because of her strategic potential, (4) will not only consider favourably but indicated support program five hundred million from Economic Cooperation Administration or otherwise as outlined by Feinberg,[1] (5) as difficult time get funds out of Con-

343

1. ראה הערת־עורך, עמ' 451.

gress therefore necessity enlisting Congressional initiative support. Feinberg asked me warn you that despite encouraging start this is not a quick operation but will take at least, repeat at least, six months. He will now try mobilize Senators, Congressmen, sponsor program.

So far Feinberg's report. Must caution against overestimation value these first reaction promises.

Keren

344

מ. ואלטר אל צירויות ישראל במזרח אירופה
M. Walter to the Israel Legations in Eastern Europe

מברק מוצפן P62
נוסח יוצא: 130.09/2377/1

[תל אביב], 17 באוגוסט 1950

בהמשך להצהרת השר בכנסת בעניין המאסרים ברומניה[1] התקיימה אתמול שיחה עם עורכי כל העיתונים פרט ל"קול העם", כולל העיתונות הלועזית המופיעה בארץ. נתבקשו להעלות עניין רומניה ובעיקר המאסרים ולהתחיל בפרסום מאמרים נאותים. כמבוא למתן קווים כלליים למאמרים אלה גוללנו פרשת היחסים עם רומניה מאז הקמת המדינה והשערותינו לסיבות העמדה הרומנית בענייני עלייה. הדברים נמסרו להבנת הרקע בלבד ולא לפרסום.

אשר לצורת הפרסומים על רומניה יעצנו סגנון תרבותי אולם תוכן תקיף ולהלן ההנחיות: (א) לחדול מפרסום בדותות מפי עולים חדשים וממקורות בלתי־מוסמכים וכן כל ידיעות שלא ממקורותינו בלי להיוועץ בנו תחילה. (ב) לפרסם חומר על מסע ההשמצה נגד הצירות ומדינת ישראל בעיתונות, ברדיו ובציבור הרומני. ניתנו לעיתונאים דוגמאות רבות במקור ובתרגום. (ג) להדגיש שמסע ההשמצה הגיע לשיאים שלא ידענום ביחסי מדינות המקיימות קשרים דיפלומטיים. לציין כי ידוע שזה אמצעי לבלימת העלייה וכולי. הוא לא יצליח אלא יביא לידי שיבוש חמור ביחסים. (ד) מאסר הציונים הוא חלק ממערכה זו. ייתכן ורוצים לערוך נגדם משפט ולהושיבם על ספסל הנאשמים כסוכני אינטרסים זרים. דעת־הקהל במדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות לא ילכו שולל אחרי אחיזת־עינים זאת. (ה) להדגיש את ייחודה של רומניה ביחסיה עם ישראל. כל מדינות מזרח אירופה מקיימות יחסים תקינים וקיימת אהדה הדדית בעוד רומניה יוצאת־דופן. (ו) מקבלים הרחבת העלייה בסיפוק אולם יש צורך בשיפורים

344

1. ראה מס' 334. בתשובה לשאילתא בכנסת ב־10 באוגוסט, הודיע שר החוץ כי ישראל רואה בצער ובדאגה את מעצרם של המנהיגים הציונים וכי אין בידי משרד החוץ כל ידיעה על ההאשמות שיש בידי הרומנים כלפי העצורים. הוא הביע תקווה כי העצורים ישוחררו ויורשו לעלות לישראל וציין כי ממשלת רומניה יודעת כי המעצרים מעכירים את היחסים בין רומניה וישראל. (ראה דברי הכנסת, מושב שני של הכנסת הראשונה, כרך VI, 10 באוגוסט 1950, עמ' 2627.)

בעיקר בשטח העברת שארית רכושם של העולים. (ז) העיתונאים הוזהרו שלא להפוך העניין למסע אנטי־קומוניסטי ולהכניס נימת ביקורת על המשטר בעניינים לא־יהודיים. נתבקשו להדגיש יחסנו החיובי לצ'כוסלובקיה, בולגריה, פולין ולהשתדל לפרסם בעת ובעונה אחת ידיעות אוהדות על מדינות אלה.

הבוקר הופיעו המאמרים הראשונים ברוב העיתונים. לא בשם דובר המשרד אלא בציון "מקורות שונים".[2]

ואלטר

345

א. בירן אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

העתק: 130.02/2447/11

[ירושלים], ח' באלול תש"י
21 באוגוסט 1950

אדוני השר,

בשיחתי עם ד"ר אסקאראטה לאחר הפגישה בין חברי ועדת הפיוס ובינך,[1] עמד ד"ר אסקאראטה בעיקר על הגורם החדש במשא־ומתן של ועדת הפיוס, היינו, חידוש פעולתה של הוועדה המיוחדת. נראה לי כי הוועדה ששה לחידוש הוועדה המיוחדת כאל שלל רב, וכי בעזרתה של הוועדה המיוחדת תיבנה ועדת הפיוס.

ביום השישי בבוקר הסתיימה פגישה ארוכה בין גנרל ריילי לבין ועדת הפיוס, אשר עיקר דיוניה נסב על הוועדה המיוחדת. ריילי מסביר כי ההצעה שהוצעה בזמנו לחידוש הוועדה בראשותו הוא, לא התכוונה לתת לו, לריילי, סמכויות של פוסק ומכריע במקרה שהחברים בה, הערבים והיהודים, לא מגיעים לעמק השווה. הוא רואה את תפקידו כמפשר, כמציע הצעות, כעוזר להביא את הדעות המנוגדות לאפיק אחד. הסברתי לד"ר אסקאראטה הסבר היטב כי כדי שנאמין ברצונם הכנה של הערבים, חייבים הם להוכיח רצון זה בדברים מוחשיים ולא לתלות את הקולר בנו ולחכות לרצון ויחס טוב מצדנו. הזכרתי לד"ר אסקאראטה כי בזמנו היינו מוכנים לפשרות רבות, הן לגבי דיר־אבו־טור בירושלים והן לגבי שטח לטרון. הערבים דחו אז כל הצעה מתקבלת על הדעת. עתה, שהשקענו הון תועפות בכבישים חדשים ובאספקת מים, בתיקוני בתים ובישובי עולים בכל שכונותיה של ירושלים, ממילא מתבטלות הצעותינו, וכל ניסיון לסחוט מאתנו ויתורים לא יקדם את המשא־ומתן כמלוא נימה.

בינתיים נסע מר פאלמר לרבת־עמון כדי לתהות על הצעותיהם הממשיות של נציגי עבר־הירדן, ואני מחכה לתשובה הערב.

2. ראה גם מס' 350.

345

1. ראה מס' 341.

אינני משתחרר מההרגשה שהיתה לי כבר ברגע הראשון שההצעה לחדש את קיומה של הוועדה המיוחדת אינה אלא אחיזת עיניים בלבד וטכסיס שמטרתו לא בלבד להבאיש את ריח ישראל, אלא גם לצקת שמן על הגלים הסוערים שוועדת הפיוס מנסה לעורר בים המזרח התיכון.

אני סבור כי טכסיס האדישות שנקטנו הוא טוב, אך עם זאת יש לחזור ולהדגיש בפני חברי הוועדה, העיתונות, הנציגים הזרים בישראל ונציגינו בעולם, כי הרבינו בהצעות לפתור את הבעיות של סעיף 8, כי הראינו רצון טוב וויתרנו ויתורים מרחיקי לכת, אך כל הצעותינו נדחו בגלל עקשנותם של אנשי עבר־הירדן. עקשנות זו הופיעה לדעתי מיד לאחר חתימת הסכם שביתת־הנשק. אין לי ספק כי אילו יכלו הירדנים למנוע את קיום פרטי ההסכם לגבי המשולש היו עושים זאת. מאחר שפרטי ההסכם היו קבועים בגופו של ההסכם, לא נשאר לירדנים אלא סעיף 8 להיתלות בו ולהוכיח את לאומיותם על־ידי אי־קיום סעיף זה.

הנה הימים הנוראים ממשמשים ובאים, ויש לדעתי לחדש את ההתקפה המוסרית והעיתונאית על עבר־הירדן שמונעת את יהודי ישראל מלבקר במקומות הקדושים בהתאם להסכם חוזה רודוס.[2]

בכבוד רב,

א. בירן

346

א. בירן אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

מקור: 130.16/2948/7

[ירושלים], ח' באלול תש"י
21 באוגוסט 1950

אדוני השר,

להלן ידיעות והגיגים בקשר עם ועדת הפיוס וחוזה שביתת־הנשק:[1]

כזכור טען אסקאראטה כי אם כי ההיגיון שלנו בנושאנו ותתנו בענייני שביתת־הנשק וסעיף 8 במיוחד הוא היגיון בריא וחזק שלא ניתן להתערער, אין הוא סבור שעלינו תמיד להיות כל כך הגיוניים וכי עלינו מדי פעם בפעם לבחון את המצב בכללו ואם לא עדיף יהיה כי יבוטל ההיגיון לאור הצרכים המעשיים. הסברתי בזמנו לאסקאראטה שההיגיון נובע מהמציאות ומהערכתנו את רצון הערבים למשא־ומתן.

לאחר שהבוקר הופיעה בעיתונות הידיעה על פגישת החברים הערבים של הוועדה המיוחדת עם גנרל ריילי, ועל מינוי "ועדת מומחים" ליד הוועדה הערבית, נזדמנתי לשיחה עם עזמי נששיבי ושאלתיו, כדבר איש אל רעהו, מה באמת כוונתם בהקמת

2. ראה גם מס' 346.

346

1. ראה מס' 345.

הוועדה המיוחדת. סיפרתי לו כלאחר־יד על דברי ועדת הפיוס לך ארוני, בעניין הוועדה המיוחדת. הוא השתומם על כי ועדת הפיוס ייחסה ערך כה רב לדבריו של המלך אשר נאמרו כלאחר־יד וכמחמאה לו, לעזמי, אשר "המפתחות לשלום ולוועדה המיוחדת הם בידיו". רמזתי כי נדמה לי כי גם ראש־הממשלה דיבר על הוועדה המיוחדת, אך הוא הכחיש זאת בכל תוקף באמרו כי הוא היה נוכח בכל הפגישות, ולא נאמר כל דבר רציני בעניין זה. לא הוספתי לדבר על כך (ראה נא הדינים־והחשבונות הכתובים ששלחתי בימים האחרונים).[2] שאלתיו להודעה בעיתונות. הוא צחק בכל־פה באמרו כי חמד ביי פרחן[3] טרם קיבל את מינויו כיוון שפרחן עודנו באלכסנדריה ועל־כן לא ייתכן לדבר על פגישה עם ריילי, ולא ייתכן לדון בכלל על עבודתה של הוועדה המיוחדת. הוא הודיע כי מונתה ועדת שרים בת ארבעה שרים, ביניהם שר הביטחון,[4] שר התחבורה ושר הדואר,[5] אשר היא תהיה אחראית לעבודת הוועדה המיוחדת, ואשר חברי הוועדה יפנו אליה בכל דבר. נוסף לכך התמנתה ועדת נכבדים בת שישה־עשר איש, אשר תשמש כיועצת לוועדת השרים, אך עוד מוקדם לדבר על עבודתה של הוועדה, אפשרויותיה והסיכויים לפתרון בעיות כלשהן. הוא, נששיבי, דיבר אמנם עם ריילי, אך היתה זאת שיחה כללית, שיחת היכרות בעיקר.

כל עוד לא חזר מולקי מאלכסנדריה אין לדון על אפשרויות עבודתה של הוועדה המיוחדת. ייתכן ומולקי יחזור ויודיע כי הוחלט בישיבות הליגה כי אין בשום אופן לעשות כל שלום נפרד, ולפתוח כל משא־ומתן, בין בוועדה המיוחדת ובין בדרכים אחרות, עם ישראל, ואז לא תוכל גם ממשלת ירדן להחל בפתרון הבעיות. אמרתי לעזמי שאם כך הדבר, הרי אין כל תועלת לדון בבעיות השנויות במחלוקת, בין בוועדה המיוחדת ובין בוועדת שביתת־הנשק. עזמי הודה כי אכן כך הדבר. הוא אינו סבור כי הודעת ועדת הפיוס משמשת כהודעה רשמית מטעם ממשלת עבר־הירדן, על חידושה של הוועדה המיוחדת. את זאת יעשה שר החוץ הירדני כשהשעה תהיה כשרה לכך בהודעתו לגנרל ריילי.

לאחר־מכן החלפנו מלים בדיוני ועדת שביתת־הנשק וסיכמנו כי מוטב כי נשוחח איש עם רעהו מדי פעם בפעם ונחליף דעות ומחשבות, ורק אם יהיו סיכויים טובים לפתרון בעיות נכנס את ועדת שביתת־הנשק לפגישה רשמית – "מוטב לשוחח שיחת רעים ביחידות מאשר להחליף מלים חריפות בישיבה רשמית" היתה דעתנו המשותפת. עזמי הודיע שאם לא תימצא הדרך לפתרונות חיוביים, מוטב כי ייפגש רב־סרן שאול רמתי[6] עם מיג'ור הינדאווי,[7] וידונו בעניינים הצבאיים שבקו הגבול. הסכמתי לדעה זו.

שאלתי לחלוקת שטחי ההפקר בירושלים ועזמי השיב כי אין לענות על שאלה זו כל עוד לא נודעו ברבים החלטות הליגה באלכסנדריה.

סיכמנו כי ניפגש שנית כעבור שבוע כדי שנוסיף להחליף דעות ברוח זו.

בכבוד רב,

א. בירן

2. ראה תכתובת נוספת בתיק 130.16/2948/7.
3. חאמד ביי פרחאן, פקיד מדינה ירדני, חבר משלחת ירדן לוועדה המיוחדת.
4. פאוזי אל מולקי, שר ההגנה בממלכת ירדן, עד רצמבר 1950.
5. אנאסטאס חנניא, שר התחבורה והדואר.
6. רב־סרן שאול רמתי, נציג בכיר בוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–ירדן.
7. מייג'ור ראדי הנידאווי, נציג צבאי ירדני בכיר בוועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–ירדן.

נ.ב. כרגע חזר פאלמר מעמאן ומודיע שעזמי אינו יודע את המצב וכי הירדנים מתכוונים ברצינות להפעיל את הוועדה המיוחדת.[8]

א.ב.

347

א. בירן אל מ. שרת
A. Biran to M. Sharett

מקור: 130.02/2447/13

[ירושלים], ט' באלול תש"י
22 באוגוסט 1950

אדוני השר,

להלן סיכום שיחה עם מר פאלמר ומר ואלדו מוועדת הפיוס:

כידוע לך ערכתי אמש מסיבה לכבוד חברי ועדת הפיוס ועוזריהם. מר פאלמר, אשר יצא יום לפני־כן לרבת־עמון, איחר לבוא. בבואו סיפר כי היה אצל ראש־הממשלה ולאחר־מכן היה אצל הנציג הלבנוני ברבת־עמון, אשר הסביר למר פאלמר כי כל דברי הבלע נגדו בעיתונות יסודם כנראה בטעות שם. בהמשך חילופי הדברים ביני ובין מר פאלמר סיפרתי לו במקצת על דבריו של עזמי נששיבי,[1] ודעתו של זה האחרון על הוועדה המיוחדת. מר פאלמר טען כי עזמי אינו יודע את המצב וכי כנראה לא קיבל עוד הוראות מראש־הממשלה. לאור ניגודי השקפות אלה סיכמנו כי ניפגש הבוקר לשיחה ממושכת. השיחה נתקיימה בארמון הממשלה והשתתפו בה גם מר ואלדו וד"ר אסקאראטה.

לאור דבריו של נששיבי ביקשתי להבין מה באמת חושבת ממשלת הירדן, ואיך התרשם הוא, מר פאלמר, מהסיכויים למשא־ומתן. בעיקר רציתי לדעת אם חלה תזוזה בעמדת הירדנים הידועה לנו מפגישות קודמות של הוועדה המיוחדת. מר פאלמר ומר ואלדו טענו כי חל שינוי ניכר. ההבדל העיקרי בין חידוש הוועדה כיום לפגישותיה לפנים הוא בזה כי זו הפעם הראשונה שהממשלה הירדנית, כלומר כל הקבינט, סמכה את ידה על חידוש משא־ומתן אתנו. בזה רואה מר פאלמר את השינוי לטובה והצעד קדימה בעמדתה של עבר־הירדן. מר פאלמר חזר וסיפר על דברי המלך שהדגיש את ההבדל שבין דעותיו הפרטיות הוא ובין דעות הממשלה. בהחלטת הממשלה לחדש את דיוני הוועדה המיוחדת רואים החברים האמריקנים, סיכויים טובים לחידוש המשא־ומתן על רקע ממשלתי ולא רקע אישי, שילוח – המלך.

8. המשפט האחרון נוסף בכתב־יד. בתשובה למכתב זה הציע שרת כי ישראל תפנה אל יושב־ראש ועדת הפיוס בכתב, תודיע לו על הסכמתה להפעלת הוועדה המיוחדת ותשאל אם גם הצד השני מוכן להיפגש ומתי. (ראה שרת אל ו. איתן, 22.8.1950, 130.16/2948/7.) ראה גם מס' 347.

347

1. ראה 346.

הסברתי הסבר היטב כי תמיד נענינו לבקשתם של הערבים להיפגש, אך נוכחנו לדעת כי כל פניותיהם באו משום שחיפשו טובת הנאה מסוימת, בין אם זאת היתה קטיף הזיתים שבשטחי ישראל או שימוש במים, או עיבוד קרקעות בנגב וכדומה. מר פאלמר הסביר כי אכן טרם הוגדרו סמכויותיהם של חברי הוועדה הערבים, ומינוי ועדת השרים אינו מכוון לעבודתה של הוועדה המיוחדת. ראש־הממשלה הודיע למר פאלמר כי ועדת השרים הזו, המורכבת משר החוץ, שר הביטחון, שר העבודה ושר הפליטים, היא ועדה מקשרת לוועדת הפיוס. הוועדה המיוחדת תהיה אחראית לממשלה כולה. ועדת הנכבדים בת השש־עשרה טרם מונתה, וכוונתה להביא בפני הוועדה המיוחדת תביעות שתהיינה תביעות הנציגות של ערביי ארץ־ישראל.

בתשובה לכמה מהשגותי הודה מר פאלמר כי אכן ממשלת ירדן זהה עתה יותר ויותר עם עמדת הליגה, וכי נכון הדבר כי לא תינתנה כל הוראות לחברי הוועדה עד שובם של הנציגים הירדנים מישיבות הליגה, אך דווקא משום כך, סבור מר פאלמר, נאחזה הממשלה בוועדה המיוחדת. אמת הדבר, טוען מר פאלמר, כי יש אנשים המתנגדים התנגדות מוחלטת למשא־ומתן עם ישראל, אך אם ישנה תקווה להגיע להסכם הרי אפשרי הדבר בעזרת הוועדה המיוחדת אשר עליה לא חל החרם של הליגה. הזכרתי למר פאלמר את תביעותיהם של הערבים, כפי שהתבטאו בפגישותינו הקודמות, ופירושם הם למונח "רצון טוב" מצד ישראל, והסברתי לו כי אם מצפים כיום הערבים לוויתורים גדולים כעדות לרצון טוב שלנו, הרי חוששני כי לא נתחדש ולא כלום מאז כינוס הוועדה. הרגשתי כי אנו מוכנים למשא־ומתן בתנאי שיהא מבוסס על שוויון מוחלט, וכל ויתור הנתבע מאתנו יהיה מותנה בוויתור מצדם. מר ואלדו ציין כי ברור כי תביעתנו להפעיל את סעיף 8 כלשונו פירושו יתרונות לישראל, וכי פתיחת הדרך להר הצופים נותנת לנו יתרונות רבים לאין ערוך. כשציינתי כי הרי על זאת הוסכם, הסביר מר ואלדו כי אין כוונת הסעיף כי אכן הושג הסכם. טענתי כי יש להפעיל אותם הסעיפים שעליהם הוסכם כבר וכי לא תהיה התנגדות מצדנו, כשם שלא היתה גם בעבר, לכלול בדיוניה של הוועדה המיוחדת את כל הנושאים הרצויים והבלתי־רצויים, דבר שהוגדר, אגב, בסעיף 8 עצמו.

בהמשך השיחה בירנו שוב את עניין ועדת הפיוס בנושא זה. מסתבר שמר פאלמר, לפחות, רואה בחידוש הדיונים בוועדה המיוחדת אשנב לכניסה לפרוזדור המשא־ומתן היותר רציני ומרחיק לכת. בשלב מאוחר יותר תוכל ועדת הפיוס להיכנס לעובי הקורה ולפתח את המשא־ומתן. מר פאלמר הסכים אתי כי ההודעה שנמסרה לוועדת הפיוס איננה הודעה רשמית וכי משרד החוץ הירדני יודיע על כינונה לריילי.

בסיכום לעמדתה של ממשלת ירדן יש לומר: (א) אין ממשלת ירדן מתנה את חידוש פעולתה של הוועדה המיוחדת בשום תנאים מוקדמים. (ב) חברי הוועדה הערבים ימסרו דין־וחשבון לממשלה כולה. (ג) אין בין ועדת השרים ובין הוועדה המיוחדת ולא כלום. (ד) טרם הוברה מטרתה ופעולתה של ועדת הנכבדים בת ה־16.

על אף השיחה הממושכת והדיון הרציני, נראה לי כי דעתו של נששיבי, כפי שהובעה בפני, שרירה וקיימת. חוסר הבהירות בהוראות והספק בסיכויי הצלחת המשא־ומתן בעינם עומדים. אשר לתזוזה, כביכול, שחלה במצב על־ידי כך שהוועדה המיוחדת מחדשת את פעולתה באישורה והמרצתה של ממשלת ירדן כולה, הרי חוששני שיהיו רבים שיחלקו על הערכה זו.

בעת כתיבת הדברים מודיע לי גנרל ריילי כי עתה קיבל מכתב רשמי מממשלת ירדן, המודיעה לו על חברי הוועדה הערבים ומבקשת לדעת מי הם החברים היהודים של

הוועדה. ריילי עומד לכתוב לנו על כך. הוא סבור כי רצוי שגם החברים היהודים יהיו אזרחים. אמרתי לגנרל ריילי כי איני יודע אם הממשלה תמנה חברים חדשים לוועדה המיוחדת או תשאיר את החברים הישנים במקומם. לאמיתו של דבר לא נזכר בסעיף 8 כיצד יודיעו הממשלות אחת לשנייה על הקמת הוועדה. בזמנו עשינו את הדבר בפגישותינו בבניין ועדת שביתת־הנשק.[2]

בכבוד רב,

א. בירן

348

תזכיר של המחלקה למוסדות בינלאומיים[1]

Memorandum by the Division of International Organizations

העתק: 93.03/3009/10

[תל אביב], 22 באוגוסט 1950

ספרד[2]

בעיית ספרד עברה בעצרת את השלבים העיקריים דלהלן:

(א) בחלק הראשון של המושב הראשון (1946) הוחלט לא להתיר לספרד להתקבל לאו"ם.

(ב) בחלק השני של המושב הראשון (1946) הוחלט לא להתיר את השתתפות ספרד בסוכנויות המיוחדות ובוועידות של האו"ם ולהחזיר את ראשי הנציגויות הזרות ממדריד. זוהי ההחלטה העיקרית שנתקבלה בשאלת ספרד באו"ם.

(ג) בחלק השני של המושב השלישי (1949) נעשה על־ידי כמה מדינות אמריקה הלטינית ניסיון לבטל את ההחלטות שנתקבלו בחלק השני של המושב הראשון. ניסיון זה נכשל. ישראל הצביעה נגד ההצעה לביטול ההחלטות ואף השתתפה באופן פעיל בדיון שקדם להצבעה.

מאז המושב השלישי חלה תמורה רבה ביחסי המדינות השונות כלפי ספרד. בייחוד חשוב השינוי בעמדת ארצות־הברית, שהכריזה רשמית כי הפעם תתמוך בהצעה לביטול ההחלטות בדבר החרם המדיני על ספרד. כן ידוע, שארצות־הברית לוחצת על מדינות פרוגרסיביות באמריקה הלטינית שהתנגדו לביטול ההחלטות, לחזור בהן מעמדתן, וכי אף הצליחו במאמץ זה לפחות אצל מדינה אחת.[3] אף צרפת ושאר מדינות מערב אירופה

2. ב־29 באוגוסט הודיעה ממשלת ישראל לגנרל ריילי כי היא תיוצג בוועדה המיוחדת על־ידי אברהם בירן, הממונה על מחוז ירושלים במשרד הפנים, ואוריאל הד ממשרד החוץ (ראה שרת אל ריילי, 29.8.1950, 130.16/2948/7).

348

1. התזכיר הוכן על־ידי ע. ציפורי, מהמחלקה למוסדות בינלאומיים במשרד החוץ.
2. ראה מס' 170.
3. ראה מס' 269 והערה 1 שם.

תשנינה, כנראה, את עמדתן כלפי ההחלטות, בייחוד לאור הכרזת אנשי הצבא בארצות־הברית על ההכרח להכליל את ספרד בתכנית ההגנה של המערב. נראה אפוא, שבדרך כלל, כל המדינות הנמנות על הגוש המערבי תהיינה תמימות דעה בשאלה זו וכי מדינות הגוש המזרחי תישארנה בודדות בהתנגדותן הנמרצת למשטרו של פראנקו.

בעיית ספרד הועמדה על סדר־היום של העצרת החמישית על־ידי הרפובליקה הדומיניקנית.

נושא הדיונים

לאור גישתנו הכללית לפראנקו, נראה כי קיימות רק שתי ברירות ביחס לעמדתנו להצעה לביטול ההחלטות שנתקבלו נגדו – התנגדות או הימנעות.

(א) בעד המשך ההתנגדות

1. לא חל כל שינוי במשטרו של פראנקו שהוא פאשיסטי. התנגדותנו לקיומו נובעת, בין השאר, משיתוף הפעולה ההדוק שהיה קיים בין פראנקו והיטלר בימי המלחמה העולמית האחרונה.

2. פרישתנו ממחנה המתנגדים תעשה רושם רב ויהיה בה הרבה יותר מאשר שלילת קול אחד בלבד, שכן לעמדתנו בשאלה זו חשיבות מוסרית רבה בעיני משלחות רבות לאור הסבל המיוחד שנגרם לעם ישראל על־ידי הפאשיזם באירופה. אם אנו נֵראה שהננו מוכנים לשכוח ולסלוח – אחרים ילמדו לעצמם דין קל וחומר.

(ב) בעד הימנעות

התנגדותנו לפראנקו עלולה להרגיז את רוב מדינות אמריקה הלטינית שלאהדתן אנו זקוקים בשעת הדיון בענייננו אנו.

אף־על־פי־כן, נראה כי עמדת היסוד שלנו חייבת להישאר עמדה של התנגדות לביטול ההחלטות, אך אולי לא תוך גילוי פעילות מיוחדת.

אולם, במקרה שהצבעתנו נגד ההצעה לביטול ההחלטות תהיה המכרעת לכשלונה, יהיה עלינו בכל זאת להימנע. הואיל ואפשרות כזו קיימת, שומה עלינו להכין את דעת־הקהל שלנו לקראתה.

349

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel. IW824 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 23 August 1950

Ford[1] called on Shiloah 22nd stating been instructed by Department [of] State they view very favourably resumption Special Committee Article 8.[2] Similarly favour strongly Dayan meeting high-ranking Legion officer on frontier patrols. Ford stressed this idea originated Foreign Office but shared Department [of State]. Shiloah replying stated we already agreed Dayan meeting and of course ready cooperate Special Committee though doubt its effectiveness since its rumoured members of no standing. Furthermore we doubt whether effort made both Foreign Office and Department worthwhile since such meetings though may remove some disturbing elements will not solve main issue.

Matter disturbances during show of Korea film here also discussed and Ford reassured police on the alert. Report whole conversation mailed.[3]

Ahav

350

א. אבריאל אל מ. שרת
E. Avriel to M. Sharett

מברק מוצפן 426. התקבל 24.8
נוסח נכנס: 130.09/2296/10

בוקארשט, 23 באוגוסט 1950

(א) הוזמנתי ב־22 אבגוסט תוך הודעה בת שעה לפגישה עם פראוטיאסה סגן שר החוץ. בנוכחות אדם שלישי הודיע לי בקול רועד שעליו למחות בשם העם הרומני נגד הכרזתך בכנסת בדבר האסירים, בהסתמך על פרסומי העיתונות שלא הוכחשו.[1] קבע שאמרת שמאסרים אלה עשויים להכביד על יחסי ישראל עם רומניה, על־ידי כך התערבת בעניינים פנימיים של עמו ועמו אינו מרשה ולעולם לא ירשה זאת; מיד אחרי

349
1. ריצ'ארד פורד, יועץ בשגרירות ארצות־הברית בישראל.
2. ראה מס' 345.
3. ראה דין־וחשבון על שיחה עם פורד, 22.8.1950, 130.20/2481/3.

350
1. ראה מס' 344, והערה 1 שם.

הודעתך נפתחה מערכת השמצה בחלק מהעיתונות הישראלית. עמו לא יסבול זאת בעיקר כשאלפים אומללים מבני עמו נמצאים כעת בישראל במצב הרבה יותר גרוע מזה בו הם היו נתונים כאן בזמן מן הזמנים.

(ב) אמרתי שאמסור דבריו כבקשתו לממשלתי, שלפי הנוסח הרשמי שבידי נמנעת מכל רמז של התערבות בענייניהם ולא ביטאת אלא ריחושים בלב של ישראל והיהודים בתפוצה, גם בדברים החיוביים בפתח הודעתך, גם בהבעת הצער על המאסרים, שאין ברצוני לעורר את שאלת העיתונות לאור שפעת הטענה שהצטברה בנו נוכח פרסומי עיתונותם ושבכוונתנו להגיע עמם להסדר תוך הבנה הדדית בכול. בקשתי דבריו בכתב.

(ג) סגן שר החוץ ציין שהציר שקדם לי ידע היטב שאינם אוהבים הודעות מסוג הודעתך ולצערו נוכח שאנו ממשיכים כמקודם.

(ד) הנני להמליץ לא להחריף בעניין המאסרים כל עוד נמשכת העלייה ולדאוג לפרסומת חיובית ולהערכת העלייה.[2]

(ה) הפגישה ארכה חמש־עשרה דקות והיתה הממושכת בפגישותי כאן. לא הוזמנתי עד היום לשרי הממשלה אם כי חידשתי בקשתי מיד עם שובי.

אבריאל

351

ו. איתן אל מ. שרת
W. Eytan to M. Sharett

העתק: 130.02/2403/12

[תל אביב], 24 באוגוסט 1950

מר צ'אדוויק, המיופה־כוח הבריטי, בא לראותני ב־24 באבגוסט למסור לי שני דברים. מר קומיי נכח בשיחה.

(א) בשיחתנו האחרונה[1] ביקשתי את מר צ'אדוויק לשאול בלונדון באיזו מידה תהיה הממשלה הבריטית מוכנה לעודד את ירדן לבקש הסדר איתנו. הוא קיבל את תשובת ממשלתו, לאמור, שאם גם דחפה בריטניה את ישראל וירדן כאחת לבקש הסדר ביניהן, אין ממשלת בריטניה משמשת מתווכת בין הצדדים. תפקיד זה נועד לוועדת הפיוס. ממשלת בריטניה שמחה לדעת שישראל מוכנה לשאת ולתת עם ירדן והיא מעוניינת במאמציה של ועדת הפיוס לזמן את הצדדים יחדיו. מר צ'אדוויק שאל מהם פני הדברים לאחר פגישתנו עם ועדת הפיוס והסברתי לו את עניין הוועדה המיוחדת בשלמותו:[2] אנו

2. במברק נוסף יעץ אבריאל להמעיט ככל האפשר בפרסומים אנטי־רומניים ולהבליט דווקא את הצדדים החיוביים שבעלייה מרומניה. במיוחד הציע להימנע מפרסומים של עולים מרומניה המשתמעים כניצול העלייה להשמצת רומניה ומספקים נימוק לרומנים להפסיק את העלייה. (ראה אבריאל אל אלטר, RI429, 25.8.1950, 130.09/2296/10.)

351

1. ראה מס' 339.
2. ראה מס' 345.

מקדמים בברכה החייאת הוועדה הזו. מר פאלמר מנסה עתה לברר מעמאן למה בדיוק התכוונה ממשלת ירדן בהצעתה וכו'.

(ב) מר צ'אדוויק אמר, כי לאור הידיעות הרבות בעיתונים על דבר הספקת נשק בריטי לישראל מצאה ממשלתו לנכון להודיענו מה המצב בדיוק. אז מסר לידי את זכרון הדברים אשר העתקו רצוף בזה. בתשובה לשאלותינו השיב:

1. בירור הצרכים הבריטיים לא ידרוש זמן רב – חודש ימים בערך.
2. המשפט האומר כי תחולת ההחלטה כללית, פירושו כי הבריטים ימלאו הזמנות שכבר אושרו, אולם לא ידונו בבקשות חדשות – תבואנה מאין שתבואנה.
3. הגבלה זאת אינה חלה על הלגיון הערבי, המקבל את נשקו ואת ציודו על־פי סידור מיוחד שונה מזה לפיו מספקת בריטניה נשק ליתר ארצות ערב.

נספח
APPENDIX

AIDE-MEMOIRE

The Tripartite Declaration of May 25th recognised that the Arab States and Israel need to maintain a certain level of armed forces for the purposes of assuring their internal security and their legitimate self-defence and to permit them to play their part in the defence of the area as a whole; and stated that all applications for arms and war material for these countries would be considered in the light of these principles.

2. His Majesty's Government have since that date been considering to what extent it would be possible and desirable in accordance with these principles to supply arms and war material to meet the requirements of the Government of Israel. The situation has now been changed, however, by the institution of the new United Kingdom defence programme which has made it necessary to review the whole position as regards the supply of arms to foreign countries. Until this review has been completed it will not be possible to say whether or not His Majesty's Government will be able to consider any further applications.

3. This decision is of general application.[3]

3. ראה גם מס' 484.

352

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Copy: 130.20/2485/1 :העתק

[Washington], 24 August 1950

Most Secret

Since Mr. Eban's arrival and report, we now have a clearer picture of the problems and ideas which were at the bottom of the deliberations and decisions taken by the government with respect to financial support from the government of the United States.[1] I venture therefore in the following a few additional observations for further clarification of the situation. In doing so I do not presume of course to anticipate the opinion which the Ambassador will give in due time.

Among the various factors whose mutual influence will finally decide the American reaction to our request, the Department of State holds a place by itself. Whereas the other factors, like the President, the Congress, etc., are burdened with problems totally different and disconnected from ours, the Department of State, or at least the Near Eastern Division of the Department of State, is dealing with us *ex professo*. It is extremely difficult to predict the reaction of the other factors at the present moment, but the opinion and attitude of the Department of State are well known to us. Moreover, the professional *locus standi* which the Department has in our affairs renders its influence by far the strongest among the various factors concerned.

It is true that this influence can be and has been overcome in certain circumstances but the general trend of the development and the impact of the Korean war have – as I have tried repeatedly to show – rather fortified its position. We cannot easily expect a repetition of events like the recognition of Israel by the fist of the President without his even consulting the Department of State. Every request of ours must now pass through the Department and especially through the bottleneck which is represented by the half dozen officials of the Near Eastern Division. These officials we know very well, and we have no right to harbour illusions about their attitude towards us. Every suggestion made by us, in no matter what field, will at one stage or another be referred to their desk and will be passed on from there together with their accompanying observations. It might sound hyperbolic but it is only a slight exaggeration to say that if we should have the choice to get either Mr. Rockwell's or the President's approval to a certain request, Mr. Rockwell's support might be of greater practical value.

If we wish to make our plans palatable to the Department of State, we

352

1. ראה הערת־עורך, עמ' 451.

must seriously consider how to fit them into their conception of Near East policy. If we are able to meet their desires, we have incomparably better chances of their support which might be decisive for the ultimate fate of our requests. If, on the other hand, our plans and conceptions are contradictory to their ideas, we must expect their decided opposition and must be prepared to manoeuvre without and against their recommendations. This would, to put it mildly, make our aim incomparably more difficult to achieve.

It seems to me that the deliberations in the Kiryah were animated, consciously or subconsciously, by three underlying ideas:

(a) that the humanitarian and emotional arguments in favour of a large-scale immigration into Israel would spur the imagination and attract the support of the various factors concerned to a sufficient degree to play a major motif in favour of granting our requests for very substantial financial help;

(b) that Israel's adherence to the Western bloc would be valued so highly in the United States as to justify together with the arguments put forth under (a) the granting of large amounts of funds;

(c) that the military and economic strengthening of Israel as the only democratic nation in the Near East in relation to her neighbours would be a commendable policy to the United States government.

It goes without saying that emotional arguments carry very little weight with our opposite numbers of the Department. It is highly questionable too whether these gentlemen would become very excited over a full adherence of Israel – however this may be expressed – to the Western policy. Such step, if taken by us in some demonstrative way, would certainly not fail to make a considerable impression on public opinion in general and on Jewish opinion in particular, and would immeasurably strengthen the hands of our friends in the White House and in Congress. It would certainly also be politely applauded by the Department and is for all factors we are dealing with the necessary condition for their support of far-reaching requests submitted by us, but the Department knows of course very well our relative strength. It is aware too that Israel is not situated near enough to the borderline of the cold war so that her political reliability would be of so decisive importance, as for instance the reliability of Iran. The Department knows also that the U.S.A. is deluged with requests for financial assistance from the Philippines and Australia over Iran, Turkey, Greece, Yugoslavia, Spain to various South American countries. The pure fact of our demonstrative reversal from the line of non-identification would not in all probability advance our place much in the ladder of priorities.

We must understand that in the thoughts of the Department, Israel is first and foremost part of a region. The government of the United States is indeed vitally interested in the peace and stability of this region as a whole, and it will therefore support anything which is in its opinion conducive to the attainment of this desired aim. It will equally oppose everything which

is in its opinion detrimental to it. Its interest in the Middle East is therefore primarily of a negative nature. It does not wish to be bothered too much by the local rivalries on this scene and it wishes that this important hinterland of the front against the Soviet bloc would be quiet and reasonably contented. It has hardly any special aims in connection with the various nations living in the Near East, and those special aims which it might harbour are subordinated to its general desire for quietness.

The upshot of the above is that the Department of State favours in principle the *status quo* between the various states in the Near East and that it is certainly most unenthusiastic about aggrandizement of Israel in population, economic, and military power which might disturb again the shaky balance of forces achieved as a result of Israel's victory over her neighbours. As far as there exist current questions whose lack of solution is bound to impede the appeasement of the region, the Department is more interested in the fact that a solution should be found than in the contents of such a solution. Since it believes, rightly or wrongly, that Israel's need for peace is greater than that of her neighbours, the Department thinks that Israel should make the first concessions.

The Department and especially Mr. McGhee himself have intermittently but without much success played with the thought of achieving the political stability of the area through financial injections. There was, as you will remember, much talk about two years ago over a so-called McGhee plan,[2] which, apparently, never advanced beyond the stage of very vague blueprints. The same idea was behind the dispatch of the Clapp mission whose examinations and inquiries led to a disappointing result.[3] A special official in the Department, Mr. Gardiner,[4] has now the chief task of making the Point IV program palatable to the Arabs, and it has been said that Mr. McGhee again toys with a support program of $250,000,000. The thoughts and the policy of the Department went round in circles. At one period they believed that they had to achieve a political settlement first in order to prepare the ground for the economic betterment of the region, and in other periods they held that economic and social improvement must be a condition for political settlement. In the end, neither the one nor the other was attained.

The conclusion of the above is that we should only elicit the violent objection of the Department – as has already been done, as a matter of fact – if we concentrate our request on Israel and on those needs which are the foremost in our eyes, as absorption of immigrants, strengthening of our military power, and so on. If we wish to fit our program within the line of thinking of the Department, it must be given a regional character. The lecture which Mr. McGhee gave at Harvard University, copy of which I attach to this

2. ראה כרך 4, מס' 4 והערה 20 שם.
3. ראה מס' 34, והערה 1 שם.
4. ארתור ז. גארדינר, עוזר מיוחד באגף המזרח הקרוב ואפריקה במחלקת המדינה, יועץ לענייני פליטים.

report,[5] shows that he continues to take lively interest in the development of underdeveloped areas. And it stands to reason that initiative taken by us in this direction would fire his imagination and enlist his assistance. Even this is, you understand, by no means certain, and again we should never forget that the Department's support does not assure the confirmation of the necessary legislation by Congress. Many pet projects of the administration have been blocked by the two Houses, but if the initiative and support of the Department are assured then we would have a reasonable foothold for propaganda and lobbying with the President and the Congress. We should, of course, frame our suggestions so that although the region as a whole be their objective, Israel would be the chief beneficiary.

In order to make our plan even more attractive to the Department of State, we should in my opinion seriously consider whether we cannot make some conciliatory gesture towards the Palestine Conciliation Commission, which is still, despite all our diplomatic efforts, the favourite child of the Department. The suggestion made by Mr. Palmer to Mr. Eban[6] and by Mr. Berry to Mr. Levin[7] and myself that we should approach seriously and concretely the problem of compensation to the Arab refugees – which has been conceded by us in principle – is in this context worth being given earnest thought. Such a step too would abolish the chief excuse of the Arab states for not starting peace negotiations and would be more enthusiastically received by the Department than a change in our principal attitude towards world problems. I believe that such a gesture would materially influence the attitude of the Department towards Israel.

I wish to add a short remark on the over-all strategical questions which apparently played a considerable role during the deliberations in the Kiryah. The question whether the Western powers are resolved to defend the Near East in the case of a third world war, and which power might be charged with this task, is assuredly one of most fateful interest to us, but I fail to see its direct connection with the problem of the attainment of financial support. If it is true that our economic position is such that the enlistment of economic help is imperative, then it is hard to see how this situation could materially be influenced by whatever answer we might elicit to our inquiries about the strategic plans of Western allies. Moreover, these plans are almost certainly fluid and liable to change according to the circumstances. A positive answer now would definitely not exclude the possibility of a reversal at a later date of the now reigning strategic conceptions, and vice versa. Finally, it is one question whether the allies are willing to defend the Near East, another whether they will be able in case of war to do so.

5. לא נמצא.
6. ראה מס' 338.
7. יהודה ה. לוין, יועץ להסברה ולעיתונות בשגרירות ישראל בוואשינגטון.

Although, in the case of a third world war, our fate finally depends on whether the Western powers will be able to occupy the Near East, we cannot make our decisions now dependent on such entirely unforeseeable contingencies.

353

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 26.8 התקבל .Coded Tel. W270 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 25 August 1950

Went New York yesterday, saw Austin, Jebb, Chauvel with Arthur [Lourie], Malik, Benegal Rau[1] with Gideon [Rafael]; herewith main points, fuller reports follow.[2] To Austin merely conveyed courtesies, recited our problems General Assembly. He stated Delegation not yet received instructions and reacted with caution apart from customary effusion in praise *Elite* chocolate. Also stated U.S.A. supports Turkey to represent Mideast in Security Council. Have since received request McGhee to see him 28th to receive U.S.A. views main items General Assembly agenda.[3]

Jebb promised ascertain Jordan attitude Jerusalem problem, also indicated he favours idea Mixed Armistice Commissions instead Palestine Conciliation Commission to represent U.N. interest Mideast adding chief trouble Palestine Conciliation Commission is "that gloomy Frenchman".[4] Will let me know if U.K. prepared take any initiative this substitution. On general question he said most emphatically exclusion New China from U.N. is height folly. Agreed my estimate chances solution far better if prominent state other than U.S.S.R. sponsored admission but doubted favourable outcome in view present attitude U.S.A. He believes U.S.S.R. will certainly attend session. He more cogent personality than predecessor, has much improved Britain prestige U.S.A. public by able defence Western position Korea against Malik for whom Austin no match.

Chauvel uncertain if parliamentary position congenial any General Assembly action Jerusalem problem which anyhow much overshadowed Far East. Believes China question now decisive for future U.N. whereon France acutely embarrassed.

353

1. סיר בנגאל נארסינג ראו, הנציג הקבוע של הודו באו"ם.
2. ראה מס' 364.
3. ראה מס' 358.
4. קלוד דה־בואסנז'ה, נציג צרפת בוועדת הפיוס.

Malik accompanied by Soldatov,[5] very cordial. Despite several openings offered no criticism our action Korea but vehemently criticized U.S.A. for misunderstanding Asian revolution. Emphasized repeatedly that in point fact only U.S.A. involved Korea with half-hearted support from few Western powers and no real support any other members. He dwelt much on China question but pessimistic chances solution saying 37 members U.N. have lost their independence and were forced blindly follow U.S.A. More specifically he indicated 16 Marshallized countries and 21 Latins. Other retained some measure independence but were in minority. Spoke bitterly Secretary-General attitude Korea. Affirmed U.N. machine now entirely subservient State Department. Our impression U.S.S.R. now pessimistically revising their whole attitude U.N. especially since Senate resolution for withdrawing funds from any states not supporting U.S. position. He believes this vitally affects and changes character U.N. as independent organ. Does not know if Vyshinsky coming. On military situation he said position exactly as when Egypt, Transjordan attacked Israel in that "armies fighting for sacred cause independence their own soil bound prevail against outside forces not knowing why they fight". He added Russia proved this in fighting German Fascism. His comment that was surprised hear Israel population now one and quarter million elicited my detailed description revolutionary expansion *Hityashvut* [settlement] and transformation demographic, social, conditions Israel since 1947. He followed this enthusiastically especially my description how Eilat brought within communication rest Israel air, road, telephone, water. He added do you remember Paris when "we fought against political threat to Eilat, Beersheba, Faluja?" Believe this not casual sentimentality but pointed hint of past services rendered. He added Israel evidently in period constructive revolution.[6]

Rau talk highly illuminating. I described our position Korea along lines your *Knesset* speech.[7] He said Indian position "almost identical" adding (1) India supported any action based on U.N. authority, (2) India unsupported any action against China interests Formosa. He told us confidentially U.S.A. repented its sudden commitment Formosa but did not know how to reverse a reversal. (3) India not only firm in support New China but would probably take lead for its admission next session General Assembly. (4) India did not admit U.N. forces entitled go beyond 38 parallel. (5) He was holding in reserve his proposal for Little Six determine future Korea since U.S.A. not opposed to this in principle but preferred wait till U.N. military position improved lest action interpreted as appeasement.

Chief impression this talk: (1) India generally modest, hesitant in U.N. activities but now thoroughly roused and confident it knows better than

5. אלכסנדר א. סולדאטוב, נציג ברית־המועצות במועצת הנאמנות.
6. דין־וחשבון מלא מהשיחה – ראה מס' 364.
7. ראה הערת־עורך, עמ' 425.

others what is good for Asia. (2) He accepts India–Israel affinity of outlook as basic fact. (3) Absence normal relations appears utterly incongruous in light such conversations, wonder if should not make new try.

Eban

354

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 26.8 התקבל .Coded Tel. W276 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 25 August 1950

After detailed consultations colleagues and friends especially Dave [Ginsburg] Oscar [Gass] have decided following immediate program for presentation case U.S.A. aid for consolidation Israel. Objective these talks not only exploration prospects but actual advocacy together with discussion specific alternatives as to form of such aid: (1) Conversations with President's immediate Cabinet circle especially Brannan, Chapman, McGrath,[1] Ewing, Vice President Barkley.[2] Also Snyder,[3] Johnson, but latter two through intermediaries to begin with. (2) Talks with Lehman[4] and Jewish Congressmen prior to wider action both houses Congress. Will discuss legislative position in case Government decides apply for special loan or inclusion military assistance program. Shall naturally enlist Zionist aid for Congress work, also Silver for Taft and some Republicans. Already clear we need bi-partisan support to succeed. Even if legislation unlikely in this Congress can hope obtain commitments before November. (3) If conditions permit will raise issue with Acheson next Tuesday meeting before presentation credentials. If first Acheson meeting ceremonial can request early substantive discussion. Also early occasion discuss McGhee. We must at least hope neutralize Department even if unlikely they support our case. To this end will also see Dulles, Jessup,[5] both of whom are now consulted on any new U.S.A. policy commitments. (4) All here attach great importance to views Harriman[6] as President's advisor international affairs. Will approach him two instalments, first Dave [Ginsburg] alone then with me.

354

1. ג'יימס ה. מקגראת, התובע הכללי ארצות־הברית.
2. אלבן ויליאם בארקלי, סגן נשיא ארצות־הברית.
3. ג'ון וסלי סניידר, שר האוצר של ארצות־הברית.
4. הרברט להמן, מדינאי אמריקאי, סנאטור; סגן־נשיא של כבוד בוועד היהודי האמריקאי.
5. פיליפ ק. ג'סאפ, דיפלומט אמריקאי, שגריר מיוחד ויועץ בכיר למזכיר המדינה אצ'יסון.
6. אוֶריל הארימן, עוזר מיוחד לנשיא ארצות־הברית.

(5) Through and with Oscar and Hyman[7] on arrival will try ensure favourable atmosphere official financial circles including Gaston, Sherwood, Foley,[8] Martin.[9] (6) Party chiefs will be seen through usual friends. Boyle[10] decisive here. (7) Early talks to exchange ideas, obtain advice, Baruch,[11] Rosenman, Frankfurter, Roosevelt family. Former can be useful Congress, public opinion, if only will commit himself publicly which uncertain. (8) Believe this first political stage should not include much public discussion but leading editors can be confidentially briefed.

Above program is minimum preparation before official request for specific form of aid should be submitted. These talks should also clarify position regarding time and nature B[en]-G[urion] visit. This cable is at moment only possible reply your [Y]9.[12] Devoutly hope Prime Minister does not believe that to engage us in far-reaching new policy commitment hitherto undreamt of can be matter of days. However will try fulfil above program two weeks. Degree to which can make impression depends largely on how far we can commit Israel to conception of political, military, alliance with U.S.A. Will cable separately line which believe must put if we hope to interest even above groups, most of which friendly.[13] Difficulties ably summarized Keren, Gass, Ginsburg, memoranda certainly exist and futile ignore them. Other hand we have absolutely no choice but to proceed make maximal effort get what we need. Primary consideration is our need not rational prospects obtaining it. We have certain imponderables, e.g. potential public opinion, Presidential goodwill, many influences high places and tight domestic political situation with Congressmen looking for popular commitments. Don't agree U.S.A. so well off with allies that will ignore us if available. Of present allies they certain only of Britain to put up real fight, perhaps Turkey, Norway. On Vivian [Herzog]'s arrival next week will supplement above program with work, defence, circles.

Eban

7. צמח ססיל היימן, יועץ כלכלי בשגרירות ישראל בוואשינגטון.
8. אדוארד ה. פולי, סגן שר האוצר של ארצות־הברית.
9. ויליאם מ. מארטין, עוזר שר האוצר של ארצות־הברית.
10. ויליאם מ. בויל, יושב־ראש הוועד הארצי של המפלגה הדמוקרטית.
11. ברנארד ברוך, איש־כספים יהודי.
12. מברק מחלקת ארצות־הברית אל אבן (130.09/2338/11 ,24.8.1950), המעביר את בקשת בן־גוריון שיבריקו לו בהקדם פרטים בעניין ביקורו המתוכנן בארצות־הברית.
13. ראה מס' 355, 360.

355

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 27.8 התקבל ; Sent 26.8 נשלח . Coded Tel. W280 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 25 August 1950

Suggest that on receipt Gass memorandum August 24[1] Finance Minister should reach firm decision on our approach Export–Import Bank loan. Two views are now clearly defined:

(1) Gass cogently set out reasons for limiting ourselves this stage 35 million request, which already has some support and could presumably be clinched by favourable word White House to Bank and Department [of State].

(2) At our meetings Jerusalem[2] I suggested that since we anyhow depend political action for success same effort might get 100 million as 35, therefore should retain well worked out program for 35 million agricultural loan but integrate it into wider request and work out investment schemes for remaining 65. On whole I still retain this view which Nathan[3] tells me he supports but am diffident to press against Gass unrivalled knowledge this field. If true as he says in page four we have no investment programs ready, compromise might be to present request 35 million now but with very clear indication we working out investment program which will submit soon. Only weakness this approach is necessity get White House favour mobilized twice. Since all arguments both courses now well known urgently request final Kaplan decision after reading Gass memo August 24 and hearing Nathan in person. Decision either way better than further delay which would prejudice momentum already achieved.

Eban

355
1. התזכיר לא נמצא.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 436.
3. רוברט ר. נתן, כלכלן, יועץ לשגרירות ישראל בוואשינגטון.

356

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW831 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/13 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 27 August 1950

Government decided reject PCC [Palestine Conciliation Commission] proposal re preliminary discussions between us and Commission on principles payment compensation,[1] instead directed we should reply maintaining our previous position viz. we ready discuss compensation only within framework general peace negotiations, also ask PCC convey warning Arab States their persistent refusal negotiate peace liable lead withdrawal compensation offer altogether.

As to Jordan proposal transmitted by PCC revive Mixed Committee[2] we naturally fully responsive. Riley has already approached us officially with names Jordan representatives, we about submit ours. At first we thought this was trick Jordan Government versus King intended placate his peace zeal view ultimately blaming failure on us for rejecting their impossible conditions but Shiloah now received personal message from august friend urging him make utmost of new move which merely opening for more important phases negotiations. We fully ready for best.

Sharett

356

1. ראה מס' 341.
2. ראה מס' 345.

357

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 30.8 התקבל .Coded Tel. W286 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/18 :נוסח נכנס

Washington, 29 August 1950

Your 833.[1] We all including both participants Berry conversation inclined doubt whether this alone repeat alone justified assumption U.S.A. seriously returning to boundary compensation doctrine. Facts are: (1) No official suggestion anything wrong our boundaries has been made for fully year; (2) In recent phases conciliation effort U.S.A. representatives not only abstained previous pressures but explicitly verbally stated territorial settlement must in general be based armistice, not 1947; (3) Keren, Levin, stress casual, informal, character Berry conversation wherein he outpouring his own wisdom.

Thus while believe vigilance essential and that desirable seek early opportunity state emphatically as matter course our present boundaries inviolable, do not think should take official notice Berry or protest his remarks as though we have any reason believe U.S.A. differs from our approach. On contrary should assume Palmer's is official attitude and praise his approach this question. View above and since even Arabs apparently not raising question General Assembly or in Cairo talks PCC [Palestine Conciliation Commission] April and August wherein only refugees raised, doubt if boundary crisis is yet upon us. My opinion this hurdle will arise seriously if and when peace talks begin, then reach deadlock, when whereupon Arabs appeal PCC or U.S.A. We should certainly ensure against this by emphasizing our view on suitable occasions. Lapse of yet another General Assembly without return 1947 boundaries idea will be further nail that coffin. Fully agree this is argument against premature peace offensive and in favour course suggestion your 838 which will try.[2]

Eban

357

1. שרת הביע ראגה מדבריו של איש מחלקת המדינה בָּרי, בשיחה עם קרן ולוין משגרירות ישראל, על האפשרות של ויתורים טריטוריאליים מצדה של ישראל. הוא הורה לאבן להסביר לאמריקאים בהזדמנות הראשונה שהצעות כגון אלה מזיקות לעניין השלום והבסיס היחיד למשא־ומתן עם הערבים הוא הסטטוס קוו האתני והגיאוגרפי. (ראה שרת אל אבן, IW833, 27.8.1950, 130.09/2308/13.)
2. במברק נוסף הציע שרת להשתמש ברדיו ובעיתונות האמריקאית כדי לבסס את העיקרון כי השלום במזרח התיכון הוא חיוני לעולם כולו וכי אפשר להשיג אותו רק על בסיס הסטטוס קוו. (ראה שרת אל אבן, IW838, 28.8.1950, 130.09/2308/13.)

הערת־עורך
Editorial Note

פגישת שרת עם ועדת הפיוס

ב־30 באוגוסט התקיימה פגישה נוספת בין שר החוץ ופקידים בכירים ממשרדו ובין חברי ועדת הפיוס (על הפגישה הראשונה ראה מס' 341). שרת מסר לחברי הוועדה על תגובת ממשלת ישראל להצעות הוועדה (ראה מס' 356). לאחר מכן התפתח דיון כללי על בעיית הפליטים הערביים. הנציגים הישראליים הדגישו כי משא־ומתן על תשלום פיצויים יכול להיעשות רק במסגרת של הסדר כולל של בעיית הפליטים שעיקרו יישוב הפליטים במדינות ערב. חברי ועדת הפיוס השיבו כי בסיורם בארצות ערב הם אכן מצאו נכונות גדולה יותר לגשת ליישוב הפליטים במקומות מגוריהם הנוכחיים. כיוון זה הסתמן הן בשיחות עם הפליטים עצמם והן בשיחות עם מנהיגים ערביים, במיוחד כאשר הדיון לבש צביון לא רשמי. שרת הדגיש כי כל הסדר בין ישראל והערבים יוכל להתממש רק במסגרת של דיון רשמי ופורמלי בדרג של המדינות. במהלך הדיון הוזכר פעמים אחדות הסדר חילופי התושבים שנעשה בין יוון וטורקיה לאחר מלחמת העולם הראשונה כדוגמה לפתרון יעיל של מיעוט אתני; הנציגים הישראליים הזכירו באותו הֶקשר את עליית יהודי עיראק ותימן. (ראה דין־וחשבון מהשיחה ב"ידיעות לנציגויות", 6 בספטמבר 1950, 93.03/3055/12).

358

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. W287. התקבל Recd 31.8
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2202/15

[Washington], 30 August 1950

One-and-a-half hours with McGhee, also present Keren, Rockwell, Kopper, Howard,[1] latter two from U.N. section State Department. Talk very cordial mainly devoted U.S.A. attitude General Assembly agenda. Detailed report following.[2] Naturally full discussion Jerusalem developed. Clearly their intention is complete passivity, almost to point apathy, formulating stand as follows: We supported Conciliation Commission proposal which however rejected. *Moanut* [Trusteeship Council] rightly reports [19]49 Resolution unworkable. Any solution to be effective now must be based Israel–Jordan agreement and give legitimate satisfaction religious interests. Israel plan praiseworthy but does not appear enjoy such triangular agreement. Therefore U.S.A. has nothing to sponsor, support or suggest.

358
1. הארי ניקולאס הווארד, יועץ לענייני האו"ם בלשכה לענייני המזרח הקרוב, דרום אסיה ואפריקה במחלקת המדינה.
2. לא נמצא, אך ראה דיווח של אבן בישיבת משלחת ישראל לאו"ם, 1.9.1950, 93.03/89/1.

When I pointed out fact that with this attitude there would be no progress towards solution Jerusalem this session they were silent as though to indicate this all right with them. When I said almost impossible move towards simultaneous satisfaction Jordan and religious interests, since the more one approached the former the further one diverged from latter, they said fully understood this point. Implication is this precisely why they feel paralysed at this stage. Am cabling separately implication this attitude for us.[3]

Referring Arab item on refugees McGhee said U.S.A. had not reached any attitude this item which recently submitted. However he pointed out U.S.A. had supported [19]48 Resolution. I pointed out that what may have seemed possible then was clearly far-fetched now. I doubt if any serious person thought any repatriation worth talking about now feasible adding that even routine repetition of [19]48 formula would postpone attainment peace by encouraging Arabs linger in completely unrealistic frame of mind. He repeated they had not made up minds how deal with the item.

Obviously we need special talk McGhee devoted entirely our problems not merely as one of sixty other items. Propose request this soon. Please cable whether should also raise future Palestine Conciliation Commission conciliation effort.[4]

Eban

359

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 31.8 התקבל .Coded Tel. W288 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 30 August 1950

Presume Government will wish decide Jerusalem tactics in light my W287.[1] Main elements are: (1) Our proposals together with *Moanut* [Trusteeship Council] experience have reduced tensions so that Jerusalem problem though unsolved is not source widespread perpetual bitterness our foreign relations. Can hope maintain, perhaps even improve, this atmosphere by continuing tactical line adopted successfully since Geneva. (2) Disillusion amongst previous supporters *Binum* [internationalization] plus Garreau *Moanut* reports, plus atmosphere described in (1) above, plus

3. ראה מס' 359.
4. שרת השיב כי המענה לשאלה זו יימצא בדין־וחשבון מפגישתו עם ועדת הפיוס ב־30 באוגוסט – ראה הערת־עורך, לעיל. (ראה שרת אל אבן, IW868, 5.9.1950, 93.01/2202/15). ראה גם הערת־עורך בעמ' 517.

359

1. מס' 358.

overshadowing international problems, can probably insure us against any repetition last year's unpleasantness. (3) Other hand to go beyond this and secure solution this session requires powerful sponsorship which evidently not available. Upshot Tov, Drapkin, reports is Latins though no longer much excited by problem will not move to new solution except under strong American leadership.[2] (4) All this adds up to conclusion that most realistic objective this session is get no substantive decision and gain further year for continued factual obliteration *Binum*. (6) We could of course decide not accept McGhee line as final and make all-out effort influence U.S.A. position, will report this likelihood after probing their U.N. delegation e.g. Senators Lodge,[3] Sparkman,[4] Mrs. Franklin Delano Roosevelt, Dulles. Personally can imagine U.S.A. campaigning actively for agreed Israel–Jordan plan but not for one supported only one side. Moreover electoral atmosphere now becoming tense encourages them to shy off whole problem. Do not suggest Government should lay down our tactics but both it and public should become familiar with the idea that final solution not yet in sight, may have to be content with tactical objective.

Eban

360

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 31.8 התקבל .Coded Tel. W289 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 30 August 1950

Further my 276.[1] In any discussion U.S.A. aid, apart from emphasizing inherently democratic anti-Communist nature our regime and way life, also dependence on West by virtue accessibility, influence, Jewish people etc., we shall be asked would Israel, if supported by U.S.A., fight physically, militarily, against attempt impose Communism either by subversion or by Soviet invasion?

Only if answer affirmative might U.S.A. regard itself as likely to benefit from strengthening us, though even then inhibitions will arise in relation to effect on Arab world. Please note recent Congress proceedings which prove how closely financial aid now linked with military calculations. Undemo-

2. ראה מס' 321.
3. הנרי קאבוט לודג', סנאטור, חבר משלחת ארצות־הברית למושב החמישי של עצרת האו"ם.
4. ג'ון ג'. ספארקמן, סנאטור, חבר משלחת ארצות־הברית למושב החמישי של עצרת האו"ם.

360

1. מס' 354.

cratic character Yugoslavia, Spain, will not disqualify them from aid if it is believed they will physically resist Cominform expansion. Other hand Point 4 programs, all other non-military provisions for stemming Communism by dealing with its causes and competing in struggle ideas are obstructed by Congress in complete lack comprehension. I believe this unfortunate, short-sighted from democratic point view, but there it is and we unlikely change it. Friends consulted so far including Congressmen estimate that given assurance we amongst those who would be physically resistant Communist expansion we can, repeat can, hope qualify for financial aid involving legislation next Congress provided much spadework done now, especially in advance of November. Please formulate how should answer crucial question.[2]

Eban

361

מחלקת ארצות־הברית אל א. אבן (ואשינגטון)
United States Division to A. Eban (Washington)

Coded Tel. IW846 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 31 August 1950

Gordon, Herlitz, seeing McVicker Friday re their note U.N. Agenda.[1] Propose reply following: (1) List of our delegates – shall let them know when confirmed. (2) Wider implications Korea – since their ideas unmatured yet we have no comment. (3) Favour Turkey, Netherlands, membership Security Council, shan't decide Latin America until we know who candidates. (4) Have no comments membership Economic Social [Council] or Trusteeship Council. (5) Favour Entezam presidency. Shall give reasons and mention Zafrullah partisan Kashmir, South Africa, Indian and Mideast disputes. (6) Human Rights Bulgaria etc. – we unable comment presently. (7) Indians in South Africa – we favour proposal ensuring settlement with-

2. שרת השיב כי ככל הנראה להודעת ראש הממשלה ולהודעתו הוא בוועידת מפא"י, כי ישראל תגן על המשטר הדמוקרטי שלה מפני התקפה מבפנים ומבחוץ, לא היה הד בשגרירות ארצות־הברית בישראל. הוא הורה לאבן לצטט נוסח זה אם ישאל על־ידי האמריקאים. (ראה שרת אל אבן, IW866, 5.9.1950, 130.09/2308/14.)

361

1. ב־25 באוגוסט הגישה שגרירות ארצות־הברית בישראל איגרת למשרד החוץ ובה מה שתואר כרעיונות ראשוניים על הנושאים העיקריים שיעמדו על סדר־היום של העצרת החמישית של האו"ם, ובכלל זה הצעות למינויים לנשיאות העצרת ולמקומות שיתפנו במועצת הביטחון, המועצה הכלכלית והחברתית ומועצת הנאמנות. בעניין המרכזי של קוריאה צויין, כי ארצות־הברית שוקלת הצעות שונות שיובאו לעצרת האו"ם כדי לתת תוקף לפעולת האו"ם בקוריאה, וכאשר הצעות אלה יהיו בשלות יותר הן ישמשו נושא לדיון עם חברות האו"ם. (ראה איגרת של שגרירות ארצות־הברית, 25.8.1950, 130.20/2476/7.)

out casting blame on anybody. (8) Somali[a] – agree their view. (9) Greece – since unreceived UNSCOB report no comment now. (10) Declaration Rights, Duties, of States – we favour postponement until General Conference 1955.

Shall finally ask McVicker convey U.S.A. Government our view re recognition Arab League as regional organization and ask their views this respect.[2] Shall mail you minutes conversation. Please inform New York.

Ahav

362

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

חוזר: 130.02/2413/2

תל אביב, י"ח באלול תש"י
31 באוגוסט 1950

הנידון: קונסולים של גרמניה

כידוע קיבלה גרמניה המערבית רשות מטעם מעצמות הברית לפתוח קונסוליות וקונסוליות כלליות בכל חלקי תבל. מספר קונסולים גרמנים נכנסו כבר לתפקידם במקומות שונים (לונדון, ציריך, ניו יורק וכו') ומתעוררת הבעיה כיצד יתייחסו נציגינו אל קונסולים אלה.

2. אין להניח שהקונסולים הגרמנים ינסו לבוא במגע עם נציגים דיפלומטיים ישראליים, בגלל הבדלי המעמד. (בארצות הגוש הסובייטי המצב שונה מאחר שהממשלה הגרמנית המזרחית שיגרה צירים במעמד דיפלומטי מלא. נציגינו בארצות אלה קיבלו בשעתו הוראות לעניין זה.)

3. מאידך, עלולים הקונסולים הגרמנים לנסות להקים מגע רשמי, לפחות, עם נציגים קונסולריים ישראליים (כולל ראשי המדורים הקונסולריים בצירויותינו). קונסולים גרמנים אחרים כבר ניסו לעשות זאת.

4. מעשהו הראשון של קונסול גרמני יהיה לשלוח מכתב רשמי בנוסח המקובל המודיע, כי השולח נכנס לתפקידו וכי הנו מקווה לקיים יחסים טובים עם חברו הישראלי. קונסול ישראלי שיקבל מכתב חייב להשאירו ללא מענה.

5. אם יתמיד הקונסול הגרמני במאמציו ולאחר זמן־מה ישלח מכתב שני, יש לנהוג במכתב זה כבראשון.

2. ב־1 בספטמבר הגישה שגרירות ארצות־הברית איגרת נוספת בעניין עצרת האו"ם הקרובה. אחד הסעיפים שהטריד את משרד החוץ אמר כי ארצות־הברית תתמוך בבקשתה של הליגה הערבית להיות מוזמנת דרך קבע לעצרת האו"ם. בשיחה שהתקיימה עם מקוויקר הובהר כי עמדתה של ארצות־הברית בנושא זה היא סופית. (ראה איגרת של שגרירות ארצות־הברית, 1.9.1950, 130.20/2476/7; מברק מחלקת ארצות־הברית אל אבן IW850, 1.9.1950, 130.09/2308/14.) ראה גם מס' 374.

6. אם יוסיף הקונסול הגרמני להתמיד במאמציו ויטלפן אל הקונסוליה הישראלית, יש לומר לו בנימוס כי מאחר שאין יחסים בין שתי המדינות לא יוכל הקונסול הישראלי, לצערו, לקבל את פניו.

7. אם יקום הגרמני וילך לבקר בקונסוליה הישראלית, יש לומר לו אותם הדברים, בכל הנימוס – מוטב על־ידי פקיד נמוך ומכל־מקום לא על־ידי ראש הקונסוליה עצמו.

8. אם יבקש הקונסול הגרמני להקים מגע באמצעות איש־ביניים (למשל, קונסול של מדינה אחרת או נציג של השלטונות המקומיים), יש לתת אותה תשובה.

9. אם יפגוש הקונסול הישראלי קונסול גרמני בדרך מקרה, בקבלת־פנים או במסיבה כלשהי, והשנים יוצגו איש בפני רעהו, עליו להושיט ידו בנימוס, לשוחח במשך דקה או שתיים ולנצל הזדמנות ראשונה להיכנס בשיחה עם אחר. סירוב לעשות הכרה ולהושיט יד יפגע בעושה ההכרה.

10. בדרך כלל, אין להראות כוונה מחושבת ויזומה מראש לפגוע בקונסול הגרמני, אך אין להשאיר שום ספק בלב אנשים כי עדיין לא הגיעה השעה אף ליחסים רשמיים בלבד.

ו. איתן

363

א. אבן אל ט. קולק (ואשינגטון)
A. Eban to T. Kollek (Washington)

העתק: 130.20/2460/5

ואשינגטון, 31 באוגוסט 1950

אחזיק לך טובה אם תפנה את תשומת־לבם של ראש־הממשלה ושרי החוץ והאוצר לעניינים הבאים:

(א) אנו זקוקים לתשובה דחופה וחיובית למברקי מס׳ 289[1] (המשפט האחרון). נא להדגיש שאהדה אשר אין בצדה סיכוי של סיוע צבאי לא תעניין את ממשלת ארצות־הברית בשעה זו.

(ב) דרושה תשובה מידית בעניין מאמציו של גאס בבנק לייצוא ו[ל]ייבוא. הגענו לקצה גבול יכולתנו להשפיע על עניין זה בשיחות בלתי־פורמליות.

(ג) אני מודאג מפעולותיה של ועדת הפיוס בניו יורק וואשינגטון אם לא נראה גמישות נוהלית לגבי הצעתם לשיחות על פיצויים על־יסוד מברקי האחרון בעניין זה.[2]

(ד) התכנית הרחבה של שיחות ופגישות תוגשם בשבועות הקרובים (הוספנו סעיף מיוחד לגבי טיפול במנהיגי תנועות העבודה). כמה פגישות כבר נקבעו. יום Labor Day מהווה את תחילת העונה המדינית בעיר זו, ורק החל מאז נוכל להגביר אונים במפעל זה.

363

1. מס׳ 360.
2. ראה מס׳ 358.

(ה) ככל שממעטים לדבר עם האורחים היהודים על נושא זה – הרי זה משובח. יש לרכז את התעניינותם בשטח האחריות שלהם אשר אין מוצא ממנה – שטח הפעולה היהודית.

(ו) נא להסביר לשר החוץ את נימוקי הצעתי שלא יעמיסו עלי תפקידים מרובים מדי באו"ם, לאור העובדה שזוהי השעה המכרעת לחידוש עבודת השגרירות במלוא התנופה.

נסיעה טובה ומבורכת.

אבא אבן

364

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

העתק: 93.03/71/19

[ניו יורק], י"ח באלול תש"י
31 באוגוסט 1950

הנידון: שיחה עם מר מאליק, נציג ברית־המועצות באו"ם

ימים אחדים לפני שובו של מר אבן לארצות־הברית הביע מר מאליק, במסיבה בה נפגשתי אתו, את רצונו לשיחה עמנו כדי להחליף דעות על המצב. ב־23 לאבגוסט ביקר מר אבן בלוויתי אצל מאליק במשרדו. בשיחה השתתף מר סולדטוב, היועץ הראשי של הנציגות הסובייטית.

מיד לאחר השאלות המסורתיות על הבריאות ומזג־האוויר, שאל מר מאליק על מזג־האוויר המדיני במזרח התיכון לאור התמורות שחלו באקלים הבינלאומי. מר אבן השיב בסַפרו על רשמיו מהארץ, וציין את ההישגים המפליאים שחלו מאז ביקורו האחרון. הוא הזכיר את סיורו באילת וסיפר שביום ביקורו חנכו שם שלושה מפעלים חדשים: את פתיחת הקשר הטלפוני בין ים־סוף ובין מרכז המדינה, הנחת צינור המים, ויריית אבן־הפנה לחמישים בתים. מאליק הפסיק את תיאורו הססגוני של מר אבן באמרו: "שמעתי שהגדלתם את מספר האוכלוסים שלכם באופן ניכר". כשענינו לו שמספר תושבי ישראל הגיע למיליון ורבע, הביע את התפעלותו הגלויה בציינו שזהו ללא ספק הישג עצום. הוא הוסיף שבכוחן של ידיים עובדות ובכוחו של חזון להפוך שממה לנווה־דשא. התנאי המכריע הוא מסירותו של האדם העובד.

מר מאליק חזר ושאל על המצב במזרח התיכון. הוא רצה לדעת איזו השפעה גוברת עכשיו באיזור זה: האנגלית או האמריקאית? ענינו, שהמצב שונה בכל ארץ וארץ. כשמר אבן רמז שישנן אפילו ארצות בהן שוררת התחרות אינטרסים בין ארצות־הברית ואנגליה, כגון מצרים, העמיד מאליק פנים של מי שאינו מאמין שתיתכן אפשרות כזו. אחרי שמר אבן סיים את הסברתו על ההשפעות השליטות בארצות הערביות השונות, הערתי: "ובישראל, שליטה השפעה ישראלית". מאליק היסס רגע, ואמר: "יכול להיות". הוא התעניין באופן מיוחד אם האנגלים עודם ממשיכים לספק נשק לערבים. כן ביקש

לדעת מה דעתנו על מועמדותה של טורקיה למועצת הביטחון. מר אבן העיר שעל סמך היחסים הידידותיים הקיימים בינינו ובין טורקיה, הארץ המוסלמית הראשונה שהכירה בישראל, אנו נתמוך בשאיפתה לייצג את המזרח התיכון במועצת הביטחון.

בהזדמנות זו ציין מאליק בחיוך שבוודאי מעניין אותנו סעיף 20 בסדר־היום של העצרת, דהיינו, בעיית ירושלים. מר אבן תיאר לו את דמותה של ירושלים הנוכחית, בה זורמים החיים במלואם. מאליק העיר שידוע לו כי החיים שם חזרו לתיקונם. הוא לא חזר על דבריו בשיחתנו הקודמת שברית־המועצות תתמוך בנו בעניין ירושלים.[1] ייתכן שנמנע לגלות דבר בבעיות העצרת מאחר שלא רצה ליצור אצלנו את הרושם הברור על השתתפות ברית־המועצות בעצרת.

מנקודה זו עבר מר מאליק לשאלת היחסים בין האיסלאם ובין הוואטיקן, בציינו שבזמן האחרון נתגלתה נטייה של התקרבות ביניהם. מר אבן הסביר שמבחינה תיאולוגית אין להניח שהוואטיקן והאיסלאם יכולים להגיע לעמק השווה. אולם הוואטיקן רואה כנראה באיסלאם גורם שהוא יכול לרתום אותו נגד "הכוחות החשוכים", שביניהם מייחס הוא לישראל מקום נכבד. בכלל חושב הוואטיקן במושגים של מלחמה, ולהלך מחשבה זה מוצא תומכים בין הערבים. מאליק הניע בחיוב רב את ראשו.

מנקודה זו עבר מאליק לעניין הפליטים הערבים. הוא סיפר שפרוטיץ'[2] וקורדייה ציינו כי מצבם של הפליטים טוב מזה של הערבים היושבים על אדמתם. הוא דיבר בלעג על בעיית הפליטים כעל עניין מלאכותי והעיר, שהערבים אינם מעוניינים למצוא לו פתרון. הוא הסכים תוך צחוק לדברי, שמעמד הפליט מהווה בעצם בשביל הערבי התקדמות חברתית וכלכלית. הוא התעניין בשימוש בקרנות הסיוע של האו"ם, ואמר שרוב הכסף "נדבק" בוודאי לידי המדינאים הערבים.

מכאן נסבה השיחה על מצב העניינים באו"ם. מר אבן הטעים כי לדעתנו, השאלה המרכזית העומדת כמכשול בדרכו של האו"ם היא בעיית סין. קיווינו שבעיה זו תמצא את פתרונה עם שובו של נציג ברית־המועצות למועצת הביטחון. מאליק ענה שבמצב הנוכחי אין לצפות לפתרון מהיר. נשיא ארצות־הברית ומחלקת המדינה אינם יכולים לנקוט בשום עמדה ברורה בעניין זה לפני הבחירות, כי פחד הרפובליקנים עליהם. הוא שאל מה לפי דעתנו סיכויי המפלגה הדמוקרטית בבחירות הקונגרס הבאות. ענינו, כי הרבה תלוי בהתפתחות העניינים בקוריאה, אבל נראה כעת שמעמדו של הנשיא חוזק ונתמך על־ידי המוני העם.

על שאלתנו אם הוא חושב שאפשר למצוא פתרון לבעיית סין ולמשבר הכללי במסגרת העצרת, בה משקלן של מדינות לא מוגדרות יותר ניכר, השיב מאליק, שלפי דעתו אין לצפות למאומה מהעצרת, כי שני שלישים מחבריה משועבדים לרצונה של ארצות־הברית. כעדות לכך ציין שרק לפני שבועות מספר קיבל הסנאט האמריקאי החלטה להפסיק כל סיוע במסגרת תכנית מארשאל למדינות אשר אינן משתפות פעולה עם ארצות־הברית בעניין קוריאה. ישנן 16 מדינות הקשורות בתכנית מארשאל ונוסף להן 21 מדינות אמריקה הלטינית "הלפותות בזרועות האוקטופוס הצפוני". שני גושי מדינות אלו מהווים בלבד את הרוב של שני שלישים. לכן, המשיך, אין בכוח המדינות

364

1. ראה מס' 275.
2. דראגוסלאב פרוטיץ', מנהל מחלקת מועצת הביטחון במנגנון האו"ם.

הבלתי־מוגדרות להשפיע על מהלך העניינים בעצרת, הגורמת רק למבוכה ואינה מבהירה דבר.

בהעירנו שאנו מוצאים בסדר־היום של העצרת נקודה מעניינת העלולה להביא להפגת המתיחות, דהיינו, תכנית 20 השנה של טריגווה לי, השיב מאליק בהחלטיות ובביטול שזוהי תכנית אמריקאית. כאשר הבענו את ספקותינו לאפשרות זו בציינגו, שאחת הנקודות בתכנית מחייבת את ייצוגה של סין העממית באו״ם, לא סר מאליק מעמדתו באמרו שתזכירו של המזכיר הכללי נכתב על־ידי קורדייה ופֶלֶר הפועלים לפי הוראות מחלקת המדינה. הוא הוסיף ששני אלה מהווים את המפקדה ובהתאם למחשבותיה נוהג טריגווה לי.

גם במועצת הביטחון שולטת ארצות־הברית באמצעות הרוב האבטומטי המשועבד לה. מאליק דיבר בזלזול ובלעג על הופעתו של אוסטין. הוא וסולדטוב השתעשעו בהחלפת כינויים ברוסית על הופעתו העלובה של אוסטין, וסולדטוב השתדל בלי כישרון לתרגמם לאנגלית.

מאליק הטעים, שלמרות שהמועצה במצב הנוכחי לא תסייע ליישוב בעיית קוריאה בדרך שלום, חשוב שלחבריה ישנה עכשיו הזדמנות להקשיב להשקפותיו של הצד השני, שקולו לא נשמע בזמן שאמריקה רתמה את המועצה למרכבתה.

בדברו על הופעת האמריקאים במועצת הביטחון, ציין מאליק שאין הם מבינים את בעיית עמי אסיה, בה מתחוללת מהפכה לאומית ומלחמה לשחרור מדיכוי סוציאלי. האמריקאים אינם תופסים את מימדי התמורות שחלו בדורנו. העם הקוריאני לוחם למען עצמאותו באותה הרוח שישראל התגוננה במלחמת עצמאותה. כשם שכוחות הלבנון ומצרים לא יכלו לנו, כי לא ידעו לשם מה הם לוחמים, כך אין יודעים חיילי סי[נ]גמן רי והאמריקאים הנשלחים לטבח מה טעם מלחמתם. כישראל במלחמתה וכברית־המועצות במערכה הפטריוטית שלה נגד הפאשיזם, לוחמים כוחות הצפון למען המטרה הקדושה של עצמאות. מאליק גילה את ידיעתו במפת הארץ שרכש לעצמו בפאריס בעת דיוניה של מועצת הביטחון על ביצוע החלטת ה־4 בנובמבר 1948, והתעניין בנוגע לבאר שבע ופאלוג׳ה שגורלן היה שנוי במחלוקת באותם הימים.

כשמר אבן מסר את ברכות השר למאליק וציין כי ישתתף בעצרת, העיר מאליק: ״זהו שר־החוץ השישי שהודיע על בואו״. על שאלתנו, האם נוכל לצפות גם לבואו של מר וישינסקי, היסס מאליק רגע קט, ואמר: ״באמת, עוד לא הגיעה אלי שום ידיעה על השתתפותו ושיגור המשלחת הסובייטית בכללה״.

מן הראוי לציין רשמים מספר מפגישה זו:

(א) מאליק גילה יחס לבבי במשך כל השיחה.

(ב) הוא הגיב בהתלהבות על כל הנוגע להישגינו בארץ.

(ג) למרות שהשיחה נסבה גם על בעיית קוריאה, נמנע מאליק מכל הערה, במישרין או בעקיפין, על עמדת ישראל בעניין זה.

(ד) מאליק, השופע בדרך כלל הומור, עשה הפעם רושם של אדם עייף, מדוכדך ומודאג.

(ה) בעת השיחה התרשמנו שיחסה של ברית־המועצות לאו״ם טרם גובש סופית ונראה שעקב האכזבה שנחלה בוחנת היא עכשיו את עמדתה לגבי האו״ם.

365

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן W293 Coded Tel. התקבל 1.9 Recd
נוסח יוצא: 93.01/2202/15 :.Outg

[Washington], 31 August 1950

Your 831.[1] While agreeing in substance with principle no compensation without peace we here in light situation today would favour more flexible tactical line viz. discussion of matter now on understanding no implementation without peace. Reasons: (1) We should be concerned avoid final break Palestine Conciliation Commission on eve Assembly and tone down awkwardness refugees debate. View our efforts U.S.A. aid we should be concerned make next session as tranquil as possible. Some sort of negotiation on compensation, even if not successful finally, would keep General Assembly quiet now. (2) U.S.A. specifically wants us talk compensation. If think imaginatively, lavishly, in terms assistance from U.S.A. cannot invariably fail respond even to not very perilous procedural suggestion of theirs. (3) Palmer's advice that compensation is antithesis of repatriation therefore Israel has interest in discussions on this plane has some merit and is well intentioned.[2]

Eban

365

1. מס' 356.
2. במברק נוסף הטעים אבן כי מתן פיצויים לפליטים היא אחת הדרכים להזרים כסף למזרח התיכון בכלל ובין היתר לישראל, שהרי אין איש המעלה בדעתו כי ישראל מסוגלת ממקורותיה היא לשאת בנטל הפיצויים. הוא ציין גם כי דעתו נתמכת על־ידי כל חברי המשלחת לאו"ם. (ראה אבן אל שרת, X402, 1.9.1950, 130.09/2329/9.) שרת השיב כי רעיונו של אבן "לדון בעניין תוך הבנה שלא יהיה ביצוע עד לשלום" הועלה בנוסח זה בדיוק בישיבת הממשלה אך נדחה. הטיעון המובא על־ידי אבן במס' (3) אכן שימש את שרת בישיבת הממשלה אך ללא הועיל. עם זאת, הפגישה האחרונה עם ועדת הפיוס (ראה הערת־עורך, עמ' 504) היתה לבבית וקונסטרוקטיבית ועשויה לפתוח שלב חדש שבו ועדת הפיוס תבדוק את השאלה. שלב זה יגיע זמנו רק לאחר העצרת. (ראה שרת אל אבן, IW865, 5.9.1950, 130.09/2308/14.)

366

פ. נפתלי אל מ. שרת וא. קפלן
P. Naphtali to M. Sharett and E. Kaplan

מקור: 130.02/2417/1

תל אביב, 1 בספטמבר 1950

א.נ.,

הוועדה שהורכבה מד"ר ג. לנדאואר, ד"ר מירון, ד"ר ק. מנדלסון ופ. נפתלי, כדי להכין הצעות להמשך הפעולה להצלת והעברת רכוש יהודי ותביעות פיצויים של יהודים מגרמניה, גמרה את עבודתה וסיכמה את ההצעות להחלטת הממשלה לפי הרשימה הרצופה.[1]

באותן הנקודות שאחד מחברי הוועדה הסתייג מדעת הרוב אנחנו מביאים לפניכם את שתי הדעות. לפי דעתנו מובן כי תכנית הפעולה המעשית תשתנה לרעת העניין אם לא נגיע לשיתוף־פעולה, בייחוד בין המדינה ובין הסוכנות היהודית, וגם עם הארגונים היהודיים המעוניינים האחרים.

בכבוד רב,

פ. נפתלי

הצעות להמשך הפעולה להצלת והעברת רכוש יהודי ותביעות פיצויים של יהודים מגרמניה

(א) כדי לרכז את הפעולות הנפרדות והמנוגדות לעתים קרובות של מוסדות ואישים בעניין זה, יש ליצור מוסד יהודי עליון לטיפול בכל העניינים הקשורים בהחזרת ההון היהודי בגרמניה, בפיצויים ליהודים, והעברת ההון לישראל. המוסד העליון יוקם על־ידי מדינת ישראל בשותפות עם הסוכנות היהודית ויש להזמין להנהלתו גם את הג'וינט, הצנטרל בריטיש פונד, אורו, אירסו, וג'ואיש טרסט קורפורישן או ארגונים אחרים חשובים.

המוסד העליון שמושבו בירושלים יתנהל על־ידי ועדה מצומצמת שבה ישתתפו נציגי הארגונים המשתתפים.

(ב) בגרמניה תפעל בשם המוסד העליון נציגות מיוחדת של מדינת ישראל שתהיה מוכרת על־ידי הנציבים העליונים בגרמניה. כדי לקבל את ההכרה הרשמית בנציגות הזאת יש לפעול על־ידי הצירויות בוואשינגטון, לונדון ופאריס. הנציגות תהיה מיוחדת לשאלות הרסטיטוציה ולא תהיה נציגות פוליטית ודיפלומטית כללית על־יד ממשלת גרמניה.

ד"ר לנדאואר מציע שגם בגרמניה תהיה הנציגות המיוחדת מורכבת מבאי־כוח

366

1. ראה מס' 328 והערה 4 שם.

המוסדות המשתתפים במוסד העליון בירושלים ושיש לפעול כדי שהנציגות הזאת תהיה מוכרת על־ידי הנציבים העליונים בגרמניה.

(ג) הנציגות הישראלית שתעבוד בשם המוסד העליון המשותף תהיה בא־כוח יחיד למשא־ומתן עם השלטונות הגרמניים ושלטונות הכיבוש בגרמניה, והצירויות הישראליות תנהלנה את המשא־ומתן עם השלטונות בוואשינגטון, לונדון ופאריס.

ד"ר מנדלסון מציע להוסיף לסעיפים א' עד ג': לא רצוי להגביל את חופש הפעולה של מדינת ישראל בהמשך או חידוש משא־ומתן על תביעות תושביה לגבי גרמניה, אם יתברר (א) שאי־אפשר להקים מוסד עליון בהקדם, (ב) אם הכרת נציגות מדינת ישראל בגרמניה בענייני Wiedergutmachung על־ידי HICOG[2] עם סמכויות שהן עוברות על הגנת האינטרסים של תושבי ישראל מוטלת בספק או קשורה בהפסד ניכר של זמן.

(ד) התפקיד הראשון יהיה משא־ומתן מידי כדי לקבל רישיון כללי להעברת סחורות מגרמניה לישראל נגד תשלום במארקים במסגרת של 75–100 מיליון מארקים גרמניים כצעד ראשון. הסכום הזה הוא חלק קטן מכל הזכויות של יהודים ומוסדות יהודיים לרסטיטוציה ולאינדמניפיקציה. דרישת הרישיון והעברת ההון הזה צריכה להיות מבוססת על תכנית מעשית של קניות חיוניות לישראל. יש לדאוג לתמיכה בתכנית מצד האינטרסנטים בתעשייה הגרמנית ויש לנהל את המשא־ומתן על הרישיון להעברה עם השלטונות הגרמניים ושלטונות הכיבוש בגרמניה, ויחד עם זה בוואשינגטון, לונדון ופאריס.

(ה) יחד עם זה על המוסד העליון להחליט על צעדים נוספים במשא־ומתן בייחוד עם הגרמנים על מפרעות בתשלום במארקים או על סידורים גלובאליים בשביל חלקים מיוחדים של התביעות (פיצויים לתושבי ישראל; חיסול התביעות וההון בידי אירסו או ג'ואיש טרסט קורפורישן וכו'). המוסד יחליט גם־כן אם אפשרי ומועיל להופיע בתביעה כללית של 1500 מיליון מארקים בערך כדי לחסל את עניין הרסטיטוציה והאינדמניפיקציה בכללותו. הסילוק של הסכום הגלובאלי הזה יכול להיות בתשלומים במשך 3–5 שנים או על־ידי אגרות חוב של מדינת גרמניה. במקרה שהמוסד העליון ירצה ללכת בדרך הזאת תהיה המטרה להגיע במשא־ומתן להצעה מצד גרמניה לכלל התובעים היהודיים, ואם נקבל הצעה כללית כזאת המתקבלת על הדעת, יהיה מתפקידו של המוסד העליון לארגן את התובעים היהודיים ולקבל את הסכמת רוב התובעים להצעה, ובמקרה כזה אפשר יהיה להסכים לביטול התביעות של יחידים כלפי גרמניה. אחרי זה תעמוד לפני המוסד העליון בעיית חלוקת הסכומים בין התובעים, וכמובן תעמוד לפנינו תמיד שאלת העברת הכספים ממארקים למטבע זר, או על־ידי מכירת המארקים או על־ידי העברת סחורות. התכנית הזאת היא די מסובכת ועל השאלה אם יש איזה סיכויים להגיע לתוצאות חיוביות במשא־ומתן אם מדברים על סכומים של מיליארד ויותר מארקים, הדעות מחולקות. אבל ההצעה היא להעביר את הבעיה הזאת למוסד העליון ולדון עליה בלי לשלול בינתיים את הפעולות לפתרונות חלקיים, וביחוד את הניסיון לקבל רישיון ראשון להעברת מארקים יהודיים בייבוא סחורות מתאימות מגרמניה.

ד"ר לנדאואר מציע במקום סעיף ה': יש לנהל משא־ומתן על בסיס של תביעה כוללת המקיפה את כל הקטיגוריות של התביעות היהודיות. לכן אין לפעול

2. הנציבים העליונים לגרמניה.

לקראת מפרעה או סידור גלובאלי של תביעה חלקית – לא למען קטיגוריה מסוימת של תביעות ולא למען סידור נפרד בשביל ישראל.

יתר־על־כן, המדובר הוא על תשלום וסידור גלובאלי של כל האובייקט של החזרת רכוש ופיצויים המגיעים. אני מציע לבסס את המשא־ומתן על תביעה של 1 מיליארד ו־500 מיליון מארקים, שיש לפרוע אותם ב־(3 או 5) תשלומים שנתיים או בשטרי חוב של הממשלה הגרמנית.

המטרה של המשא־ומתן היא להשיג הצעה מאת הגרמנים בגובה של הסכום הנ"ל, המכוונת לכלל הזכאים היהודיים. במקרה שנצליח לקבל הצעה המתקבלת על הדעת, יהיה מתפקידנו להניע את הזכאים היהודיים להתארגן בארגון הדומה בערך לארגונים של זכאים אחרים ולהשיג את הסכמת הרוב לקבל הסידור הגלובאלי.

[.....][3]

367

מ. קדרון אל מ. קומיי
M.R. Kidron to M. Comay

Recd. 2.9 התקבל .Coded Tel. LI785 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/8 :נוסח נכנס

London, 1 September 1950

Top Secret. Saw Mannie [Emanuel Shinwell] his office, his request. (1) Showed him *aide-mémoire*,[1] added Chadwick's comments, said our view this polite refusal. He said: (a) Not refusal, they genuinely reviewing position. (b) He personally embargoed all shipments under old contracts to all countries including Egypt. Only possible exception planes for Egypt, which already packed waiting dockside, which he stopped but will maybe be overruled. (2) Defence Committee meeting tonight discussing: (a) Renewal shipments regular arms i.e. not jets, not Centurions, which no longer exportable. This includes shipments to us. (b) Anglo-Egypt defence agreement. Bevin pressing this demanding cancellation arms embargo Egypt. Mannie, with Chiefs Staff's backing, refuses consider agreement unless Egypt undertakes writing no military moves without British approval. (3) He asked what our reaction if British base established Gaza. I replied present circumstances bound be negative. He said understood, would not establish base before making acceptable to us. (4) Said General Brian Robertson General Officer Commanding Mideast wishes visit Israel

3. הפסקה האחרונה לא הודפסה כאן.

367
1. ראה מס' 351.

soon course Mideast tour. This Mannie's suggestion. Robertson his appointment, good friend ours. (5) Said he working on motorboats, practically certain we get them unless Navy puts up unanswerable case which view circumstances looks impossible.[2] (6) Will inform via Wigg[3] Defence Committee's decisions concerning us next week. (7) Said Bevin our stumbling block but his position weakening due Egyptian intransigence. (8) My comments: (a) Definitely no jets, no Centurions, nothing latest model. Regular items obtainable course time. (b) Best method appears similar that used for motorboats i.e. application normal channels followed by personal representation if difficulties. For this require list already received on priority form.

Kidron

הערת־עורך
Editorial Note

מעבר ועדת הפיוס לניו יורק

ב־2 בספטמבר הודיע יושב־ראש ועדת הפיוס כי הוועדה החליטה לסיים את ישיבותיה בירושלים ולחדש אותן בניו יורק ב־2 באוקטובר. הוועדה הביעה את תקוותה כי משלחת ישראל לעצרת הכללית של האו"ם תיצור אתה קשר בניו יורק. (ראה א. פאלמר אל מ. שרת, 2.9.1950, 3/2441/130.02.)

2. ראה מס' 388.
3. ג'ורג' ויג, מזכיר פרלמנטרי של שר ההגנה עמנואל שינוול.

368

א. אבריאל אל מ. ואלטר
E. Avriel to M. Walter

מברק מוצפן RI440. התקבל 5.9
נוסח נכנס: 130.09/2296/10

בוקארשט, 4 בספטמבר 1950

(א) תודתי על שלך 276.[1] אנו פועלים מתוך השערות מופשטות וקשה לפסוק הלכות. לא קדם משא־ומתן סדיר לחידוש העלייה שבא במפתיע ואין יודעים את המניעים. אין ראיה להנחתך שתגובה חריפה לא הזיקה. כוונתך ללא ספק לעיתונות ולנאומים כי במשטחים אחרים לא גילינו חריפות. ייתכן שבלעדי זה היינו זוכים ליותר. וישינסקי דרש והשיג הפסקת הבריחה מרומניה ב־1947 בשל מאמרי השמצה בעיתונות האמריקאית מפי עקורים במינכן ומאז "נאום בת הרב"[2] נפסק כל מגע חיובי עם משרד החוץ בעניין העלייה.

(ב) בעוד כוונתנו להשיג מטרותינו באורח מדיני דיפלומטי אין מקום למדיניות הפה החזק, או להופעות כרשימה ב"הארץ" מ־ח' אלול[3] שנכתבה אחרי מברקך 62[4] והעשויה להזיק במישרין במידה בה משפיעה עיתונות בכלל על החלטות הפוליטביורו.

(ג) אם ידם של שוללי העלייה תהיה על העליונה תופסק העלייה אחרי משפט רועש ואולי אף בלעדיו. אם יתגברו מחייבי העלייה אולי יבוטל גם המשפט ואם יתקיים לא ירעיש עולמות כדוגמת משפט בודאפשט.[5] מתברר עתה שבעת ובעונה אחת עם הציונים נאסרו כמה עשרות מדינאים לשעבר מקרב הסוציאליסטים והאיכרים. דיפלומטים אחדים רואים בכך נקיטת אמצעים צפויים מראש לאור קוריאה וסיבוכים אפשריים. הנך מבין שהמצב מעורפל.

[.....][6]

(ה) מספר הצעות לשיקול: (1) לא לנעול שום דלת, (2) שיחות שר החוץ עם הרוסים, מושליה האמיתיים של רומניה, בלייק־סאכסס ושיחות נציגינו אתם בתפוצות, (3) פגישות שוטפות ביניכם וצירות הרומנית לשם הצגת דאגתנו המתמדת להמשך העלייה עד לעולה האחרון ולשם הבעת רגישותנו למאסרים ושאר הסיבוכים הלא־פחות חשובים, (4) חיזוק נוסף של קשרי מסחר וחתירה מתמדת לשיתוף אניותינו בעלייה.

368

1. ואלטר העלה כמה השערות והרהורים על פשרת מאסרם ומשפטם של המנהיגים הציונים ברומניה. להערכתו, צעדים אלה מיועדים לבלום את העלייה לישראל והדרך הנאותה לטפל בהם היא לתת להם פומבי, במיוחד בחוץ־לארץ, מכיוון שהוכח כי הרומנים רגישים לדעת־הקהל. (ראה מ. ואלטר אל צירות ישראל בבוקארשט, IR276, 29.8.1950, 130.09/2296/8).
2. נאום בן־גוריון נגד שרת החוץ של רומניה אנה פאוקר – ראה כרך 4, מס' 393 והערה 1 שם.
3. ברשימה הובא מידע מפי עולים שהגיעו זה עתה מרומניה. לדבריהם אין לייחס חשיבות פוליטית למאסרים; לעומת זאת הם נתקלו ביחס עוין בשעת עלייתם לאניה ובעת הפלגתם ארצה. (ראה "הארץ", 21.8.1950).
4. מס' 344.
5. ראה כרך 4, מס' 378.
6. פסקה ד' לא הודפסה כאן.

לתת הוראות מחייבות לעיתונות נגד שימת תיאורים בפי עולים והדרכת פירושיה ברוח מדיניותנו. פעולות בעיתונות העולמית. בל יתקיפו עיתונינו את "אוּנִירָאה".[7]

אהוד[8]

369

א. אילת אל מ. שרת
E. Elath to M. Sharett

Recd 6.9 התקבל .Coded Tel. LI794 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/9 :נוסח נכנס

London, 5 September 1950

Saw Bevin his invitation, talk lasting 40 minutes. He kept floor almost throughout making long statements reacting actively to my explanations by interjections and nodding when in agreement. He began by historical survey "contradictory promises" of Balfour declaration remarking he personally never believed possibility Jewish–Arab agreement basis declaration. Basic clash ourselves Arabs was therefore inevitable. Israel emerged therefrom and now existing fact come to stay which England recognized and Arabs will aquiesce sooner or later. England's policy to see friendly relations, understanding, with Israel prevail. He asked if same our policy. I replied affirmatively.

Turning arms he said matter under review, every consideration being given our request. Upon myself explaining defensive purpose our request arms, asked what chances our peace with Egypt. I said situation unpromising view Egypt's intransigence whereto assured me uses every opportunity persuade Egypt, other Arab states, make peace Israel, hopes good results "in due course". Advised us patience indicating Britain active this matter which vitally important to her. Nodded agreement my explanations our contributions social stability peace Mid-east, expressed approval our unqualified stand Korea. When I said peace with Jordan would facilitate constructive solution many problems including development Jordan valley, he replied Abdallah aware this but wants also outlet Mediterranean. My mention our readiness meet Abdallah's desire apparently surprised Bevin.

He asked whether any truth rumours our discriminating Arab minority Israel which I denied, mentioning social, economic, cultural progress Israeli Arabs, stressing importance our own interests prevent emergence two categories citizens but admitting difficulties proper integration Arab minority especially until final peace with neighbouring states. I also emphasized inevitable psychological difficulties immediate understanding

7. ביטאון הוועד הדמוקרטי היהודי ברומניה.
8. ראה מס' 378.

between two communities whose relative positions now reversed, stressing our awareness gravity problem and desire constructive settlement. Bevin expressed satisfaction at "fairness, frankness" my reply suggesting we do likewise our discussions this subject with Helm, also remarked effects wars take longer to overcome than desirable. Stated problem Arab minority Israel been brought his attention by several M.P.'s who want raise it Parliament but believes this as other question Palestine Israel should be dealt proper diplomatic channels not parliamentary debate as times Mandate. Said entirely disagrees Churchill's methods this issue, prefers businesslike atmosphere to publicity.

Returning importance Mid-east Bevin spoke his great preoccupation therewith. Fully realizes importance for Israel become integrated area, contribute her share settlement general problems vital for world peace security. Would like continue discuss these matters with me on his return from U.S.A. Suggested I approach him personally whenever consider necessary.

My impression Bevin extremely shrewd, cunning, powerful personality able create desired impression by simplification issues and commonsense arguments while evading clear statements controversial matters which might commit him to action. This respect first talk contained no practical value but most instructive to myself.

Elath

370

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 6.9 התקבל .Coded Tel. W299 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 6 September 1950

After formal presentation President[1] conversed 15 minutes showing impressive acquaintance our problems. He repeatedly gave expression his respect for Weizmann and his "confidence in what he tells me". He embarked at length on necessity for regional development schemes for Near East. I remarked Israel was doing its best set example direction whereto he responded warmly saying this well known to him and should be encouraged. He heartily endorsed my remark that Israel almost alone in region practises democratic form government and society adding himself

370
1. אבא אבן הגיש באותו יום את כתב־האמנתו כשגריר ישראל בארצות־הברית.

that cause of democracy Near East depends on active application Point 4 and other development policies. I was somewhat confused his reference Ibn Saud as honest man in whose desire for peace Israel should believe. Subsequently got impression he may have meant Abdallah but this not clear. Reacted well my reference his historic role establishment Israel adding his main concern was that international agreements should not be set aside by force. He said that in view general world dangers states Near East should work "patiently" towards reconciliation. Sincerity his interest Israel completely manifested throughout conversation.

In his written remarks note emphatic appeal for our support in U.N. on Korean question and further reference to "patient effort" required for overcoming regional tension.

Eban

371

מ. שרת אל א. אבן (ואשינגטון)
M. Sharett to A. Eban (Washington)

מברק מוצפן IWA873
נוסח יוצא: 130.09/2308/14

תל אביב, 7 בספטמבר 1950

שר החוץ הטורקי הזמין ששון לשיחה דחופה, ביקש עזרתנו מיד בעיתונות ארצות־הברית לבחירת טורקיה למועצת הביטחון ולצירופה לברית האטלנטית וכן השפעתנו בבית הלבן ובמחלקת המדינה. הסביר גלויות שהמצב הפנימי מתוח ותוסס וכל כישלון יגרום זעזועים שרוסיה תנצלם. טען שסיפוק שתי המשאלות יוריד קרן הערבים מוסרית וצבאית, ימנע מיקומם עם ארצות־הברית ובריטניה על חשבוננו ויניא האחרונות מליכוד הערבים וזיונם. עד כאן דברי השר.[1] הנימוק הראשון מצלצל כניצול פחד רוסיה בארצות־הברית לטובת המשטר החדש בטורקיה ותשקול את יעילות שימושו; הנימוק השני על־כל־פנים רק לתצרוכתנו. הברק אפשרות פעולתך.[2]

שרת

371

1. דין־וחשבון מלא מהשיחה, שהתקיימה ב־4.9.1950, בתיק 130.02/2382/1.
2. אבן השיב כי ישראל פעלה בעניין בחירתה של טורקיה למועצת הביטחון, בין היתר בשיחות עם חברי משלחת ארצות־הברית לאו"ם וכן עם הבריטים והצרפתים. בנוסף לכך, יש בדעתו לפנות גם לעורכי ה"ניו יורק טיימס" וה"ניו יורק הראלד טריביון". אשר לעניין צירופה של טורקיה לאמנה האטלנטית – אין הוא סבור כי ישראל צריכה להתערב בעניין זה. (ראה אבן אל שרת, W307, 7.9.1950, 93.01/2202/15).

372

א. הד אל מ. שרת
U. Heyd to M. Sharett

תזכיר: 130.02/2410/11

תל אביב, כ"ה באלול תש"י
7 בספטמבר 1950

הנידון: ישראל ואיראן

1. התפתחות היחסים בין איראן לבין ישראל

א. איראן הכירה בנו דה־פקטו ביום 15 במארס 1950.[1] להכרה זו קדם מאמץ ממושך מצדנו בכדי להתגבר על התנגדותם החזקה של החוגים הדתיים, האופוזיציה וידידי הערבים באיראן. בפרלמנט ובעיתונות האיראניים נמתחה ביקורת חריפה על ההכרה בישראל, וההתקפות על הממשלה בעניין זה עדיין נמשכות. נראה כי בין השיקולים העיקריים שהשפיעו על ממשלת איראן להכיר בישראל היו התקווה להגדיל את סחרה עם ישראל והרצון להגן על זכויות נתיניה בישראל. הבטחתנו הרשמית לשמור על זכויות אלו ניתנה לאיראן באמצעות מר א. אבן.

ב. ביום 26 במארס הגיש מר ריזא ספיניא לשר החוץ מר שרת כתב הרשאה בתור נציג דיפלומאטי מיוחד של איראן בישראל.

ג. ביום 17 במאי 1950 נמסרה לממשלת איראן, באמצעות מר ספיניא, איגרת חתומה על־ידי שר החוץ ובה בקשה להסכים להקמת צירות ישראל בטהראן ולמינויו של מר א. ששון בתור ציר.[2]

מכיוון שממשלת איראן לא נתנה תשובה ברורה לאיגרת זו, נסע מר ש. דיבון ביום 4 ליולי 1950 לטהראן בכדי להבהיר את המצב ולשכנע את הממשלה האיראנית החדשה בדבר הצורך ליצור יחסים תקינים עם ישראל. מר דיבון נתקבל על־ידי ראש־הממשלה, עלי רזמארא, וקיבל ממנו הסכמה עקרונית להקמת צירות ישראלית בטהראן והבטחה שהתשובה הרשמית בעניין זה תישלח תוך שבועיים. מאז עברו כחודשיים וטרם נתקבלה כל תשובה. בינתיים נכנס לתפקידו שר חוץ חדש באיראן, מוחסין ראיס. מר דיבון יצא שנית לטהראן ביום 4 באוגוסט בתקווה לסיים את המשא־ומתן.[3]

372

1. ראה מס' 132.
2. בתיק 130.02/2385/2.
3. בתחילת אוגוסט הגיע מברק מדיבון על פגישות שערך באיראן. להערכתו אין כל סיכוי להקמת צירות ישראלית באיראן מפאת חולשתה של הממשלה, היחסים הפנימיים הבלתי־תקינים בתוכה והתחזקותם של החוגים הדתיים. הוא יעץ לפתוח מיד ביחסי מסחר כדי להתגבר על הקשיים. (ראה תזכיר של א. הד אל שר החוץ, 7.9.1950, 130.15/2566/19).

2. החשיבות שביצירת יחסים תקינים עם איראן

לקשירת יחסים תקינים עם איראן והקמת צירות בטהראן נודעת בשבילנו חשיבות יתרה מהבחינות הבאות:

א. יצירת יחסים עם איראן המוסלמית תפתח פרצה נוספת (אחרי טורקיה) בחזית יריבינו המוסלמים ותעזור לבודד את ארצות ערב.

ב. צירות באיראן עלולה לאפשר לנו מגע עם ארצות מוסלמיות אחרות, כגון פאקיסטן ואפגאניסטן הנתונות להשפעתה התרבותית של איראן.

ג. עליית יהודי עיראק תלויה במדה מסוימת ביחסה האוהד של ממשלת טהראן; שכן אם תיפסק העלייה הליגאלית מעיראק, יהיה שוב ההכרח להעביר את העולים דרך איראן.

ד. יחסים תקינים וחוזה מסחרי עם איראן היו מקלים בהרבה על העברת הונם של יהודי איראן – ובעקיפין גם של יהודי עיראק – לישראל.

[.....][4]

4. סיכום

פתרון בעיות תושבי הארץ האיראניים יסיר מכשול רציני מהדרך ליצירת יחסים תקינים בין ישראל לפרס. בעניין זה הננו להמליץ על:

א. הוצאת חוזר לכל משרדי הממשלה ובו הוראות לזירוז מקסימאלי של הטיפול בשחרור רכוש החוזרים האיראניים. לא ייתכן שיעברו חודשים רבים ואף שנה ולמעלה מזמן הגשת התביעה ועד להחזרת הרכוש לבעליו.

ב. הקצבת סכום של 15–20 אלף לירות לשיכון הפליטים האיראניים שכבר חזרו לארץ.

ג. החלטה עקרונית בעניין תשלום פיצויים וכן קביעת הרשות המוסמכת לטפל ולהוציא לפועל את ההחלטה הנ"ל.

[.....][5]

ה. החלטה עקרונית בענין החזרת כ־150 איראנים נוספים לארץ. כאן יש להדגיש שהחלטה חיובית בעניין זה תגרור אחריה בעיית שיכון חמורה ותגדיל את היקף בעיות החזרת הרכוש ותשלום הפיצויים.

במקרה של החזרת כל האיראנים האלה יהיה, לפי הערכתנו, צורך בהקצבה של כ־60–70 אלף לירות כדי לפתור את בעיית שיכונם.

בברכה,

אוריאל הד

4. פסקאות אחרות, שעניינן תביעות רכוש של אזרחים איראניים תושבי ישראל, לא הודפסו כאן.
5. פסקה ד', שעניינה אישי, לא הודפסה כאן.

373

ש. אלישיב אל משרד החוץ
S. Eliashiv to the Ministry of Foreign Affairs

דין־וחשבון: 130.11/2502/15

בודאפשט, כ"ה באלול תש"י
7 בספטמבר 1950

שיחה עם סגן שר החוץ מר אנדור בראי ביום 6.9.1950

אחרי מתיאש ראקושי,[1] בראי הוא האיש החשוב ביותר שיש לדבר אתו על ענייננו. הוא יהודי, אדם נבון ומשכיל. היתה לי פגישה אתו אשתקד בעת ביקורי כאן.

שוחחתי אתו ארוכות, כמעט שעה. השיחה כולה היתה מוקדשת לעניין העלייה. אומר בפתח דברי שהיא אינה מעודדת. והרי הפרטים:

בראי התחיל בעניין העשרים הרוצים לחזור מישראל להונגריה. בעניין זה דיבר יותר מפעם אחת עם אהוד אבריאל. אהוד הבטיח להשתדל שיאפשרו את יציאתם. עוד בהיותי בתפקידי בקריה, טיפלה המחלקה בעניין זה והיה לי ביטחון גמור שהעניין הסתדר ושלאנשים ניתנה האפשרות לצאת. בזמנו הדגיש אהוד שחשוב להיענות לבקשתו זו של בראי כדי להקל על המשא־ומתן בעניין העלייה בעתיד, ואני הייתי תמים־דעה אתו. לפני ימים ספורים קיבלתי מברק ממשה ואלטר שחמישה איש מקבוצת העשרים התחרטו ולכן יש קשיים ביציאה מצדם. אולם נשאר אצלי הרושם שמצדנו אין כל מניעה ליציאתם. בראי טוען שמצדנו נעשים קשיים ושלאחר כל ההבטחות וההחלטות החיוביות שמים מכשולים בדרכם: אחד מהם נאסר כעריק. דורשים מכולם את החזרת הוצאות נסיעתם והחזקתם בארץ. הגדיר זאת כהתעללות באנשים. טען שאין להטיל חובות שירות צבא על אנשים המכריזים שהם הונגרים והחוזרים להונגריה ואין לדרוש החזרת הוצאות מאחר שבזמנם לא הוזהרו על כך. עניין ה־5 שהתחרטו ידוע לו. הסברתי את עמדתנו לגבי שירות צבא של העולים וסיפרתי את תוכן חליפת הנוטות בעניין זה בינינו לבין הצירות הסובייטית בתל־אביב. כן הסברתי את הנימוקים אשר בגללם אנו צריכים לדרוש הוצאות נסיעתם והחזקתם בארץ. הוא חזר וטען שעל כך היו צריכים להזהיר את האנשים לפני שנסעו, והדגיש שכידוע לו מוסעים ומוחזקים האנשים לא על חשבון מדינתנו אלא על חשבון ארגונים ציבוריים. אמרתי שאני מבדיל בין ה־20 ובין יתר האנשים שירצו לחזור, ושאחרי השיחות שהיו לי עם אהוד וההבטחות שניתנו, אשתדל בפני ממשלתי שלא יציגו עוד תביעות לאנשים אלה ויאפשרו את יציאתם. ביקשתי למסור לי את שם האיש שנאסר לפי ידיעותיו. אמרתי שלי יש ידיעות אחרות מאלו שיש לו, שלפי ידיעותי אין מפריע איש ליציאת האנשים, וחזרתי על הבטחתי. הברקתי לכם כבר בעניין זה. אני מבקש לעשות את כל הדרוש כדי שהאנשים יוכלו לצאת, אם הם עדיין רוצים בכך, לבטל לגבי דידם תביעות כספיות של החזקתם, אם תביעות כאלו הוצגו, לשחרר את האיש, אם הוא נאסר בקשר למילוי חובת צבא, ולתת

373

1. מתיאש ראקושי, המזכיר הכללי של המפלגה הקומוניסטית ההונגרית וסגן ראש הממשלה.

לצירותנו בבודאפשט את האפשרות להודיע לבראי שמצדנו העניין בסדר גמור. אני רואה את העניין הזה הן כעניין של כבוד והן כצעד הנחוץ בשביל הטיפול שלי כאן בבעיית העלייה.

עניין ה־20 לקח כרבע שעה של שיחתנו. אציין עוד בפרק זה שאמרתי שבדיוק כמו שאין אנו מתכוננים לנהל בין יהודי הונגריה תעמולה לעלייה, אנו רוצים להיות בטוחים בכך שגם צירותם בישראל אינה מנהלת תעמולה ליציאה להונגריה ואינה מעודדת לכך את היהודים ההונגריים בארץ. אמרתי שממשלתנו אינה מעוניינת להחזיק בכוח אנשים שאין להם עניין להיות אתנו, ובדיוק כך היינו רוצים שממשלתו לא תחזיק בכוח אנשים הרוצים לעלות אלינו. עברתי לענייני עלייה בעתיד. הבאתי את הנימוקים שיש לנו להביא, ולא אחזור עליהם כאן. ציינתי את החשיבות שישנה בשבילנו בגידול מהיר של האוכלוסיה ובביצור המדינה מבחינה כלכלית ומבחינת יחסים עם השכנים; התעכבתי על היחס החיובי שהיה מצד ברית־המועצות והגוש הסובייטי ליצירת מדינתנו, את העניין שיש להם בגידולנו וביצירת מדינה חזקה יותר במזרח התיכון שתהיה נאמנה לקו אי־ההזדהות; הדגשתי שהונגריה היא עתה יוצאת מן הכלל היחידה בין ארצות הדמוקרטיה העממית שאינה מאפשרת עלייה. בסוף הבאתי עוד נימוק: הצורך החיוני בשבילנו להגביר בעלייה את האלמנט האירופי שיביא אתו את התרבות של דורנו ושלא יהיה זר לאותם רעיונות של קדמה, יצירה סוציאלית ואחוות עמים אשר עליהם בנויה מדינתנו.

בראי הקשיב בתשומת לב ובקרירות. הפסיקני כמה פעמים והיו כמה נקודות של ויכוח בינינו. הוא הצהיר קודם־כול שהוא לכשעצמו איננו תומך בתביעתנו ושאין זו עמדתו הפרטית בלבד. לאהוד אבריאל היו שיחות בשאלה זו ב"מקומות חשובים" (כפי הנראה כוונתו לשיחות אהוד עם ראקושי) והדבר ידוע לאהוד. כשדברתי על הקו שלנו בפוליטיקה הבינלאומית ועל הטובה שיכולה לצמוח לחלק עולם זה מביצור מדינתנו בין המדינות ההפכפכניות במזרח הקרוב, הפסיק אותי ואמר שעמדתנו בעניין קוריאה אינה מאשרת את דברי אלה ושיש ניגוד בין דברי לבין המציאות. עניתי בהסברה קצרה, מדוע נהגנו בשאלה זו איך שנהגנו, והוספתי שבדרך כלל יחסים בין מדינות אינם נקבעים לפי אפיזודות מסוימות אלא לפי הקו הכללי וראיית העתיד.

כשדיברתי על כך שמכל ארצות הגוש המזרחי יש עלייה ורק הונגריה היא יוצאת מן הכלל, הוספתי עוד שעם הונגריה לא היו לנו יחסים יותר גרועים מאשר עם יתר ארצות הגוש הזה, שיחסינו הכלכליים המתפתחים כמעט מיום קיום מדינתנו מעידים על התועלת ההדדית מיחסים טובים ושהכרעה חיובית מצדם בענייני עלייה תוסיף בלי ספק לחיזוק יחסינו בשטחים אחרים. כשמניתי ארצות אחרות וענייני העלייה אצלם, אמרתי שהרצוי לנו הוא סידור נוסח פולין: קביעת תאריך אחרון ליציאה ומינוי אדם מיוחד בממשלה שיעמוד בקשר עם צירותנו בביצוע הדבר. הוא שאל אותי מה בעניין העלייה מרומניה וציין שהוא מתעניין בדבר באופן מיוחד באשר ברומניה יש הרבה יהודים בעלי תרבות הונגרית. שאלה זו נתנה לי את האפשרות להרחיב את הדיבור ולמסור לו מספרים: מספר היהודים בכל אחת הארצות ומספר היוצאים. תוך דברי גילה השתוממות כשאמרתי לו שבפולין היו רק כמה רבבות יהודים אחרי המלחמה. שאל "זה הכול?" השבתי: "כנראה שכחת שהיתה השמדה". הוא אמר שלא שכח ושברומניה היתה, כידוע לו, השמדה יותר קטנה. שאלני בכמה אני מעריך את מספר יהודי הונגריה. אמרתי שלדעתנו ישנם כאן כ־120,000, הוספתי שלפי הערכתנו ירצו אולי לצאת כ־30,000 ושבעצם לא יהיה כל הפסד למדינה ההונגרית אם מספר כה קטן של אזרחיה יעזוב אותה.

בפרק על המספרים גילה האיש התעניינות, כאילו הוא נכנס לשיקול מעשי של הדברים. כשאמרתי את הפסוק המסיים, ענה: "אנו רואים את הדברים אחרת". בין השאר שאל, באיזה מספר אנו מעריכים את העלייה מהונגריה עד כה, הן חוקית והן בלתי־חוקית. לא מצאתי לנכון להתאמץ ולהכחיש שיש עלייה בלתי־חוקית. אמרתי שידוע בוודאי גם לו שבמקומות שונים באירופה יש הונגרים שעזבו את הונגריה באורח בלתי־חוקי ושרק בארגון עלייה שנוכל להשתתף בה, נוכל להבטיח שהאנשים יגיעו אמנם מהונגריה ישר לישראל.

תוך השיחה חזר האיש פעמיים על כך שיביא את העניין והארגומנטים שלי לפני ממשלתו והדגיש יותר מפעם אחת שהוא איננו תומך בעניין. שאלתיו אם עלי להגיש להם תזכיר בכתב. תחילה ענה שלא נחוץ ושימסור את דברי, אחרי־כן הוסיף שאוכל לעשות כפי שנראה לי.

השיחה התנהלה באדיבות, על רמה מסוימת וכפי שאמרתי כבר, באווירה שאיננה מעודדת.[2]

ד"ר ש. אלישיב

374

מחלקת ארצות־הברית אל א. אבן (ואשינגטון)
United States Division to A. Eban (Washington)

Coded Tel. TNW1 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 8 September 1950

Sar [Foreign Minister] saw Ford, McVicker, today our invitation, discussed following:

(1) Told them background, highlights, Jerusalem conference.[1]

(2) Stated our views Arab League,[2] mentioned: (a) ethnical, not regional organization; (b) conduct their business not according Article 52;[3] (c) political record of peace defiance; (d) cannot show any positive achievement even with regard to own member countries; (e) tendency monopolize Middle East harmful for region; (f) recognition League by U.N. will discourage peace efforts.

Concluding said we hope this not final U.S. views, same time appreciate

2. בשולי הדין־וחשבון ציין מ. ואלטר ממחלקת מזרח אירופה כי עניין החוזרים להונגריה סודר בינתיים.

374

1. ראה הערת־עורך, עמ' 451.
2. ראה מס' 361 והערה 2 שם.
3. סעיף 52 של מגילת האו"ם עניינו שילובם של ארגונים והסדרים איזוריים בתהליך שמירת השלום בעולם.

opportunity discuss frankly with them matters U.N. agenda. Handed them *aide-mémoire* which mailed you.[4]

(3) Merger Iraq–Syria.[5] Stated matter alive again. Syrian President and apparently army too favour fusion. In fact merger will amount to Iraq swallowing Syria, Iraq always been ambitious westwards. To us it means large Arab empire our doorstep, furthermore we have no armistice agreement with Iraq, thus view whole situation greatest apprehension.

(4) Ford asked informally what prospects Jerusalem view their housing problems. *Sar* replied very cautiously different possibilities outcome U.N. session but promised we shall keep them fully informed our plans. Assume origins his question Ford, not [State] Department.

Sar also saw British Chargé [d'Affaires] today, discussed same matters. Please inform New York.

Ahav

375

מ. פישר אל מ. שרת
M. Fischer to M. Sharett

Orig.: 130.10/2550/8 :מקור

Paris, le 8 septembre 1950

Confidentielle

La question de Jérusalem

[.....][1]

L'entretien avec M. Schuman n'a pas été long. Il a commencé par me dire qu'il avait été heureux que René Mayer[2] lui ait rappelé sa promesse de me revoir avant son départ pour les Etats-Unis. Je lui ai ensuite fait mon exposé conformément aux instructions reçues. M. Schuman m'a ditqu'évidemment la situation se trouvait un peu modifée du fait qu'il ne se rendait pas à Rome, comme il le croyait, au début de septembre mais dans la deuxième quinzaine d'octobre. Il était très heureux de ma réponse et l'était même

4. ראה משרד החוץ אל שגרירות ארצות־הברית, 8.9.1950, 93.03/3054/26. שגרירות ארצות־הברית השיבה כי העבירה את תוכן האיגרת למחלקת המדינה אשר ביקשה להודיע למשרד החוץ כי לקחה את הדברים לתשומת לבה והורתה למשלחת ארצות־הברית באו"ם לדון בעניין לפרטיו בשיחות ישירות עם משלחת ישראל באו"ם. (ראה שגרירות ארצות־הברית אל משרד החוץ, 19.9.1950, 93.03/3054/26).
5. ראה מס' 1 והערה 5 שם; ראה גם מס' 381.

375

1. החלק הראשון של המכתב עוסק בנסיבות קביעת הראיון עם שומאן.
2. רֶנֶה מאייר, שר המשפטים בממשלת צרפת.

tellement que j'ai cru devoir beacoup insister sur le fait que notre offre était conditionnelle et restait pour le moment une tentative de rapprochement entre les points de vue d'Israël et de M. Schuman, dont la mise en vigueur ne pourrait intervenir avant que soit connue l'attitude du Vatican.

M. Schuman m'a dit qu'il profiterait de ses contacts internationaux à New York pour explorer les possibilités et qu'il ne ferait état de ses idées sur Nazareth[3] que comme émanant strictement de lui-même. M. Schuman est persuadé que la question de Jérusalem passera en fin de session. Il a été convenu que je ferai une nouvelle demande d'audience vers le 15 octobre et qu'il me recevrait après son retour de Lake-Success et avant son départ pour Rome.

Je relève dans les paroles prononcées par M. Schuman trois expressions qui peuvent donner une indication sur son état d'esprit et être utiles à ceux qui seront peut-être amenés à avoir des contacts avec lui à Lake-Success. La première de ces expressions: "En cas de solution d'ensemble", qu'il a prononcée lorsqu'il a loué la valeur de notre proposition. La seconde: "Je ne veux pas qu'il y ait intervention de tiers dans la question de Jérusalem, comme par exemple l'Union Soviétique ou le Pakistan." – Enfin, revenant à son ancien argument et toujours pour exprimer son appréciation de la nouvelle que je lui apportais, il m'a dit que l'extension du statut de Lieux Saints à des Lieux Saints de Nazareth (je les ai bien spécifiés) contribuerait à corriger le déséquilibre provenant du fait de l'occupation jordanienne de Jérusalem.

Nous avons enfin échangé quelques idées sur la situation internationale. M. Schuman s'est amèrement plaint du fait que tous les efforts constructifs restaient vains "car il y a toujours de nouvelles fissures". En ce qui concerne la guerre, M. Schuman est convaincu que les Russes ne désirent pas la généraliser.

M. Schuman m'a finalement demandé des nouvelles d'Israël et avant d'attendre ma réponse, il a dit: "Votre situation économique est difficile, mais j'ai l'impression qu'on l'exagère." J'ai sauté sur l'occasion pour lui dire qu'il fallait bien exagérer un peu pour activer la générosité des Juifs américains. – "Ah oui, je connais ça," répondit M. Schuman. "Nous sommes tous des mendiants."

Pour terminer, M. Schuman a demandé des nouvelles de Monsieur Sharett et m'a prié de lui transmettre ses amitiés.

M. Fischer

3. ראה מס' 316.

376

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 9.9 התקבל .Coded Tel W309 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 8 September 1950

Big Three Western Foreign Ministers meeting here September 12 to 18 and thereafter. Understand one question discussed will be status West Germany. Not inconceivable decisions be reached, at least provisionally. Therefore last chance submit our claims compensation both individuals and communal property may be irrevocably lost unless we at least record our claims now with all three Governments, secure their agreement, not prejudice them before fuller clarification. (2) Therefore urge action be taken on memo worked out by Foreign Ministry colleagues plus Robinson four weeks ago.[1] (3) Believe would have no difficulty obtaining cooperation Jewish organizations this matter. (4) May well be that have already missed bus but since enormous sums involved and absolutely nothing to lose by positive action. Hope we may get green light soon.[2]

Eban

376
1. ראה מס' 328.
2. ראה מס' 423.

377

סיכום דברים מישיבה במשרד החוץ
(ב־10 בספטמבר 1950)
Resumé of a Meeting at the Ministry of Foreign Affairs
(10 September 1950)

130.02/2404/9

1. בחירות למוסדות העצרת ולגופי האו"ם[1]

א. נשיאות העצרת. יש לתמוך במועמדותו של נאסרוללה אנטזאם הפרסי כנגד זאפרוללה חאן הפאקיסטני. אף אם תוצג מועמדות נוספת של פאדילה נרוו המקסיקני יש תמיד להתמיד בתמיכה באנטזאם. אם תחולנה התפתחויות נוספות בהצגת מועמדויות אלה יש להשאיר את הדברים להכרעתה של המשלחת לעצרת.

ב. משרת יושב־ראש הוועדות העיקריות. יש להשאיר את הבחירה להכרעתה של המשלחת.

ג. מועצת הביטחון. יש לתמוך במועמדות טורקיה למקום המתפנה על־ידי הלבנון ולמועמדות הולנד למקום שיתפנה על־ידי נורווגיה. אשר למקום שיתפנה על־ידי קובה נתמוך במועמדת המקובלת של גוש מדינות אמריקה הלטינית – שתהא כנראה ברזיל.

ד. המועצה הכלכלית–סוציאלית. יש להשאיר את הבחירה להכרעתה של המשלחת, אולם על־כל־פנים יש לתמוך במועמדות הפיליפינים.

ה. מועצת הנאמנות. יש להשאיר את הבחירה להכרעתה של המשלחת.

ו. המזכיר הכללי של האו"ם. קיימת אפשרות של מבוי סתום בשאלה זו הואיל והמינוי נעשה על־ידי העצרת על־פי המלצת מועצת הביטחון, ושם עלולים הרוסים להטיל וטו על כל מועמד שיהא מקובל על המערב. ייתכן שתועלה הצעה להאריך את שירותו של טריגווה לי מבלי אישור מפורש חדש של מועצת הביטחון, אולם לפי שעה אין בידינו כל ידיעות מוסמכות על הצעות מעשיות בדבר הצגת מועמדים בפרשה זו.

2. קבלת חברים חדשים לאו"ם

יש לתמוך בקבלה אוניברסלית לאו"ם של כל המדינות המועמדות. במדה שהדברים יגיעו להצבעה מפורטת על כל מדינה קיימים ספיקות אם ראוי לתמוך במועמדות של עבר־הירדן, אוסטריה וקוריאה (הדרומית, ואילו הצפונית אינה מועמדת לפי שעה לכניסה לאו"ם).

3. מושבות איטליה לשעבר[2]

א. אריטריאה. יש לתמוך בהקמת איחוד או פדראציה בין ארץ זו וחבש, שתבטיח את מלוא הזכויות להתפתחותה העצמית של אריטריאה ולמניעת בליעתה על־ידי חבש. אפשר יהא להסביר קו חדש זה בכך שהוא מהווה את הדרך היחידה להתפתחותה של אריטריאה להגדרה עצמית ולשלטון עצמי, ואולי אף לעצמאות.

377

1. ראה מס' 361.
2. ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 595.

ב. לוב. אין לתמוך בהאשמות שאולי תושמענה נגד נציג האו"ם ללוב, אדריאן פלט, בדבר השהיות בכינון העצמאות של הארץ, ובעמדה פייסנית מדי כלפי מעצמות הכיבוש, בריטניה וצרפת. כן אין לתמוך בתלונות על שתי מדינות אלה על שהן מעכבות את איחודה של הארץ ומקיימות מינהלות מקומיות נפרדות בשלושה חלקיה – קירנייקה, טריפוליטניה ופזאן.

יש להתנגד לתביעה המצרית לדון בשינויי הגבול שבינה ובין קירנייקה ולעמוד על כך שההכרעה בעניין זה חייבת להידחות עד לאחר הקמת מדינת לוב עצמאית.

ג. סומאלי. יש לתמוך באישור הסכם הנאמנות של ארץ זו ללא עריכת דיון עקרוני מחודש עליו וללא הכנסת שינויים בתוכו.

4. יוון

א. יש להתמיד בקו של הימנעות ביחס להחלטות על גופה של הבעיה ולהמשיך קיום ווֹעדת הבלקאנים של או"ם.

ב. יש לתמוך במאמצים להחזרת הילדים היוונים ממדינות הבלקאן ומזרח אירופה ולהצביע בעד פניות חדשות בכיוון זה אבל לא לתמוך בהצעות גינוי והוקעה ביחס למצב הדברים הנוכחי. (המדינות הנוגעות בדבר לא מילאו עד כה את ההחלטות הקודמות ביחס להחזרת הילדים.)

ג. יש לתמוך בפניות לממשלת יוון להקל את דינם וגורלם של האסירים המדיניים שנעצרו בקשר לפעולות אנשי הגֶרילה ולכל הצעה הומניטרית אחרת בפרשה זו, אולם אין לתמוך גם כאן בהצעות גינוי והוקעה.

5. זכויות האדם ברומניה, הונגריה ובולגריה

אפשר לתמוך בחוות־הדעת של בית־הדין הבינלאומי כי בשאלה זו קיים סכסוך בין שלוש המדינות הללו ובין המדינות האחרות שחתומות על חוזי השלום, וכי הנוהל שנקבע בחוזים אלה להסדר סכסוכים בין המדינות שחתומות עליהן, כוחו יפה לגבי סכסוך זה.

אולם אין לתמוך בכל צעד הפגנתי או מעשי שיוצע בעצרת ויש להתמיד בקו של הימנעות מהצבעה בכל הבעיה הזו. אולם קו זה טעון הסבר והצדקה בשיחות פרטיות עם המשלחת האמריקאית.

6. גורל השבויים הגרמנים והיפנים שבברית־המועצות

נראה שלא נוכל לתמוך בהצעה האמריקאית כי העצרת תדון בפרשת השבויים הגרמנים והיפנים שבברית־המועצות ותחליט על צעדים מעשיים לבירור גורלם. ברור כי עצם עריכת דיון כזה וכל־שכן קבלת החלטות מעשיות יהא בהם משום הוקעת ברית־המועצות ומשום הכרעה שאין לקבל את הכרזותיה כאמתיות – שכן ברית־המועצות טוענת כי לא נשארו בשטחיה כל שבויי־מלחמה. אף־על־פי־כן אין לראות את המסקנה הזו כסופית ומכרעת.

7. פיקוח על כוח אטומי

הועלתה הצעה שיש להצביע בעד כל ההצעות לאיסור השימוש בנשק אטומי ולהטלת פיקוח בינלאומי עליו שתועלינה בפרשה זו, פרט כמובן לסעיפי הצעות אלה

שיהא בהם משום גינוי והוקעה נגד צד אחד, תוך הנמקה שיש בכך משום הפגנה לעמדתנו היסודית בבעיה.

סוכם שיש לנקוט בקו זה באם הוא ייתמך על־ידי מדינות כמו הודו ושוודיה. כן ראוי יהא לתמוך בהודו באם תעלה הצעת פשרה משלה ואפילו להיות בין יוזמיה (co-sponsor). על־כל־פנים יש לקיים תיאום הדוק בפרשה זו עם הודו.

השיקול הסופי והמכריע לעמדתנו בשאלה זו צריכה להיות תגובת ארצות־הברית. באם יובהר כי ארצות־הברית תראינה בהצבעה בעד כל ההצעות שתועלינה – כולל כמובן את ההצעה הסובייטית – צעד עוין נגדה, ותדון אותו לכף חובה במידה רבה יותר מאשר הימנעות כללית מצדנו – הרי שיש להעדיף הימנעות כללית ולא לתמוך בשום הצעה. יש אפוא לתהות על קנקן התגובה האמריקאית לפני שננקוט עמדה גלויה ומוצהרת בשאלה זו.

8. שטחי נאמנות ומושבות

יש לנקוט בקו המסורתי של עידוד התפתחותן של ארצות ללא שלטון עצמי לקראת עצמאות, ובהגברת השפעתו המעשית של האו"ם על תהליך זה.

יש לתמוך עקרונית בקו של המחנה האנטי־קולוניאלי המתון, אך יש להימנע מהתנגשויות גלויות עם המדינות הקולוניאליות.

9. דרום־מערב אפריקה

יש לתמוך בחוות־הדעת של בית־הדין הבינלאומי בשאלה זו דהיינו:

א. על דרום אפריקה להמשיך למסור דו"חות על דרום־מערב אפריקה לאו"ם ולקבל באופן כללי את פיקוח האו"ם על שלטונה בארץ זו. מאידך אסור לה לשנות את הסטטוס הבינלאומי של הארץ ללא הסכמת האו"ם.

ב. אין לכפות על דרום אפריקה למסור את דרום־מערב אפריקה לנאמנות בינלאומית.

יש להצביע בעד הצעות החלטה שתעובדנה ברוח זו.

10. בעיית ההודים בדרום אפריקה

יש לתמוך בקריאה מחודשת לדרום אפריקה, הודו ופאקיסטן לכנס ועידת שולחן [עגול] לדיון בבעיה. אולם אין לתמוך בהכנסת סעיפים להחלטה כזו, שיהא בהם משום גינוי לדרום אפריקה על יחסם להודים, ומשום תביעה כלפיה לעכב את ביצוע חוק הפרדת הגזעים עד לאחר הוועידה. במקרה שכתוצאה מביטול שני סעיפים אלה תתנגד הודו להחלטה מעיקרה יש להימנע מהצבעה עליה.

11. החבר הערבי והאו"ם

יש להתנגד בכל תוקף להצעה הערבית כי האו"ם ישגר הזמנה קבועה למזכיר הכללי של החבר הערבי להיות נוכח בדיוני העצרת כמשקיף.

12. הצעת השלום של המזכיר הכללי[3]

יש לתמוך בהצעה בצורה פעילה ולפעול למען עריכת דיון מפורט ומעשי על כל

3. ראה מס' 290.

סעיפיה. תמיכה כזו תקל אף על נקיטת העמדה שלנו למען קבלת סין הקומוניסטית לאו"ם, המהווה סעיף ראשון ויסודי בהצעה זו.

13. הצעות האמריקאים להגברת סמכותה של העצרת לשמירת השלום והביטחון, ולעיקוף המכשול של הטלת וטו במועצת הביטחון

הצעות אלה שטרם נתגבשו סופית כוונתן היא להוציא את האו"ם מהמבוי הסתום של עיכוב פעולותיו המעשיות לשמירת השלום בעולם על־ידי הטלת וטו במועצת הביטחון, על־ידי הגברת סמכותה המעשית והמבצעית של העצרת. טרם נתברר סופית באיזו צורה ובאיזו הזדמנות תועלינה הצעות אלה, וכן אין בידינו ידיעות על הביסוס המשפטי שלהן ודרך תיאומן עם מגילת האו"ם.

בשיקול ראשון נראה שאין לנו ברירה אלא לתמוך בהצעות הללו המכוונות להפיח רוח חיים באו"ם אם כי ברור כי יהא בכך משום הכרעה מרחיקת־לכת ומרחיקת־תוצאות ביותר.

14. סין

א. יש לתמוך בקבלת סין הקומוניסטית לאו"ם ובהכרתה כנציגות החוקית של סין. אפשר יהא "לרכך" את העמדה הזו על־ידי תמיכה, בחדרי חדרים או אף בפומבי, במתן אפשרות למשלחת של סין הלאומנית לייצג את פורמוזה הנמצאת בפועל תחת שלטונה. טיעון זה יתבסס על [המצב] העובדתי בלבד ו[תהא] בו משום הקבלה לתמיכתנו בהכרת המשטר של סין הקומוניסטית כמייצגת את יבשת סין כולה.

ב. אין לתמוך בהאשמות שתועלינה מחדש על־ידי סין הלאומנית נגד ברית־המועצות על שזו התערבה בענייני סין והפרה את חוזה הידידות שבין שתי המדינות.

15. קוריאה

א. אשר לפעולות הצבאיות יש לתמוך תמיכה מליאה בעמדת מועצת הביטחון, אולם יש לסייע אף למאמצי הפיוס והתיווך להפסקת פעולות האיבה שייעשו כנראה על־ידי הודו ואחרים.

ב. אשר לבעיה הכללית יש לתמוך באיחודה החופשי של קוריאה, ובהכרעה דמוקרטית של תושביה, על עתידה המדיני, בפיקוח האו"ם. אין לתמוך במתן גושפנקא רשמית של האו"ם לאיחודה של קוריאה בכוח על־ידי הצבא האמריקאי, שביחס אליו דעתנו היא כי עליו להיעצר ליד קו הרוחב 38.

16. ספרד[4]

יש להתנגד לניסיון החדש לבטל את ההחלטות לבידודה הבינלאומי של ספרד של פראנקו שנתקבלו על־ידי העצרת בשנת 1946. שוב יש לנמק עמדה זו בשותפות שנתקיימה בין פראנקו ובין היטלר בימי המלחמה האחרונה.

4. ראה מס' 348.

378

א. אבריאל אל משרד החוץ
E. Avriel to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 446. התקבל 11.9
נוסח נכנס: 130.09/2296/10

בוקארשט, 10 בספטמבר 1950

שר החוץ. שלך 286.[1] (א) השיחות בעבר, נאום ראש־הממשלה באפיקים,[2] דחיפות הבעיה ואי־ביטחון העולמי מחייבים תביעה כוללת הכורכת את יהדות ברית־המועצות, כך תימנע גם התחמקות נוחה מהתערבות ברומניה. (ב) הצעד הבולגרי נגד המיעוט הטורקי[3] ופעולות דומות פחות נודעות ופחות מקיפות בהונגריה, בולגריה וברומניה מסכמים כוונה לטהר את הארצות משבטים נוכריים. היהודים הנם שבט נוכרי. (ג) עלייתם לישראל פתרון נאה שירכוש למבצעיו אהדה עולמית ו[י]שפיע לטובה על דעת־הקהל היהודית בישראל ובתפוצות. (ד) קשיינו להגיע להסכם תכניתי עם רומניה מניענו לבקש תיווכם ושירותיהם הטובים. ברור שרומניה עצמאית ברם אנו מניחים שהשפעתם גדולה מהשפעתנו. (ה) שרי חוץ רבים משתתפים בעצרת. (ו) ברכות לשנה החדשה.
אבריאל

378

1. שרת הבריק כי התרשם מהניתוח של אבריאל במס' 368, וביקש שישלחו לו קווים לשיחה לפי סעיף ה' (2) במברקו (ראה שרת אל אבריאל, IR286, 7.9.1950, 130.09/2296/8).
2. בנאום שנשא ב־21.5.1950 בעצרת לרגל מלאות חצי יובל לקיבוץ אפיקים הטעים ראש הממשלה את תרומתם הגדולה של יהודי רוסיה לציונות ולבניין ארץ־ישראל והכריז כי עם ישראל לא יוותר על זכותו של שום יהודי לעלות ולהצטרף אל בוני המדינה. (ראה "דבר", 23.5.1950).
3. בשלהי 1950 ובראשית 1951 הרחיקה בולגריה מגבולותיה כ־250 אלף אזרחים ממוצא טורקי. טורקיה קלטה את המגורשים לאחר מחאה.

379

לשכת שר החוץ אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
Foreign Minister's Bureau to the Israel Embassy in Washington

TNWA 2 מברק מוצפן
נוסח נכנס: 93.01/2202/15

[תל אביב], 11 בספטמבר 1950

קיימת אפשרות שירדן תתלונן במועצת הביטחון על פלישתנו לשטחה בקרבת נהריים. הרי העובדות: בהסכם רודוס לא צוין גבול שביתת־הנשק במלים אלא על מפה שנחתמה בידי דיין וג'ונדי,[1] לפיה נמצא בגבולנו שטח קטן מזרחית לירדן, [ב]קרבת נהריים. עתה חרשנו השטח והירדנים היודעים כי אינם מוצדקים משפטית אינם מתלוננים בוועדת שביתת־הנשק אלא ישירות למועצת הביטחון. הודיעו לניו יורק.[2]

לשכה

380

מחלקת ארצות־הברית אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
United States Division to the Israel Embassy in Washington

Coded Tel IW891 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2308/14 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 14 September 1950

Ford saw us again re Yarmuk incident.[1] Read out note Transjordan to Drew[2] referring Tripartite Declaration re violation of frontiers,[3] maintains we forged map. Department cable regards matter most seriously and recommends our withdrawal until matter clarified.[4] On our questions whether if Riley okays maps matter rests there Ford answered Riley has already informally stated that demarcation authentic and he believes that Department be satisfied now especially since communication his instructions was

379

1. קולונל אחמד צדקי אל־ג'ונדי, מפקד חטיבה בלגיון הערבי; ראש משלחת ירדן לשיחות שביתת־הנשק עם ישראל, 1949.
2. ראה מס' 380.

380

1. ראה מס' 379.
2. ג'ראלד א. דרו, ציר ארצות־הברית בירדן.
3. ראה ציר ארצות־הברית בעמאן אל מחלקת המדינה, 9.9.1950, *FRUS*, 1950, V, pp. 993-5.
4. שם, עמ' 996.

delayed because of *Rosh Hashana* [New Year]. Ford further asked why area unoccupied until now. We replied area had been heavily mined and we did not have sufficient trained people to demine it at time at which had to demine large areas according Syrian armistice clauses. Only recently our member Transjordan Mixed Armistice Commission drew Headquarter's attention to fact that area had been forgotten. Also drew Ford's attention fact that we occupied area about 10 days prior to Transjordan's complaint.

AHAV

381

שיחת מ. קומיי — ג'. צ'אדוויק (ב־14 בספטמבר 1950)

Meeting: M. Comay - J. Chadwick (14 September 1950)

Report: 130.13/2595/8 :דין־וחשבון

Chadwick came to see me at his own request, and discussed the following matters:

1. *Naharaim*[1]

He informed me that, apart from its communication to the Secretary-General of U.N., the Jordan Government had appealed directly to the British, American and French Governments to intervene in what was described as a case of wilful aggression by armed force against Jordan territory. He had not yet received the text of the note delivered by the Jordan Government, but, according to his cable from the Foreign Office, it invoked the Three-Power Declaration. It was probable that the note to the United Kingdom also invoked the Anglo-Jordan Treaty.

He had been instructed to convey to the Israel Government that the British Government did not think it should take up any position till the views of the U.N. representatives on the spot had been made known. On the other hand, if it was a fact that Israel had crossed the Jordan at the point alleged, the British Government could not but regard it as an embarrassing and awkward move, even if it was within Israel's legal rights. It was felt that this move would prejudice such hopes as could be entertained for achieving progress in the Special Committee constituted under Article 8,[2] and it was suggested that Israel would be wise to withdraw its people from the disputed area for the time being. (Chadwick admitted that his cable had contained the phrase "pending further instructions", but that, since it had not been clear to him what the phrase meant, he had substituted the words "for the time being".)

381

1. ראה מס' 380.
2. ראה מס' 356.

I replied that, as previously explained to him, we were quite entitled to cultivate a strip of land allotted to us under the Armistice Agreement. I thought it unlikely that we would withdraw from it, but did not wish to give him an official answer until I could consult the Minister.

2. *Israel–Egyptian relations*

Chadwick asked whether newspaper stories appearing in America and elsewhere, that an Israel–Egyptian settlement was in the offing, had any foundation. I replied that as far as I was aware, there had been no recent renewal of contact between the two Governments.

3. *Egyptian allegations*

He also enquired about the Egyptian complaint concerning Arabs alleged to have been driven out of the Negev by Israel.[3] I explained that these stories might be connected with the Azazma tribe of Bedouin, notorious trouble-makers who had sided against us in the fight. At the time of the Armistice, they were in Sinai, which was part of their normal habitat, and on several occasions members of this tribe which had penetrated into Israel territory, had been driven off again. The last such occasion was during July–August. Apparently UNRWA did not accept that they were "refugees" and was unwilling to assume responsibility for them.

4. *Syrian–Iraqi Union*

He reverted to the *Sar* [Foreign Minister]'s remarks on the possibility of a Syrian–Iraqi union at the interview he had had with the *Sar* on Friday, 8th September.[4] The *Sar* had then suggested that such a union would have the effect of wiping out the Syrian–Israel Armistice Agreement. It was not clear to Chadwick whether this meant that the Israel Government would repudiate the Armistice Agreement in the event of such union, or whether it meant that the union would have this natural consequence.

I said that I had not understood the *Sar* as stating that the Government would on its side repudiate the Agreement. The *Sar* was referring to the known refusal of the Iraq Government to have any contact or relationship whatsoever with Israel, and its withdrawal of its forces from Palestine in 1949 in order to avoid armistice negotiations with Israel. At present there was no common frontier between Israel and Iraq, and Iraqi forces were not facing Israel forces anywhere. An Iraqi–Syrian merger would however have the effect of bringing Iraq down to the northern Israel border. In this context, the existing Armistice Agreement between the Israel and Syrian Governments would become meaningless. This was a relationship between two neighbouring sovereign States, and could not be translated into a relationship with the Syrian component of a larger political entity, or with the Syrian component of a larger army. Either a fresh Armistice Agreement, with

3. המדובר בגירושם של מספר רב של בני שבט העזזמה שחדרו מסיני לאיזור שבין רצועת עזה ועוג'ה אל חפיר – ראה מס' 386.

4. ראה מס' 374.

Iraq as a party thereto, would have to be negotiated and signed (which it was unlikely that the Iraq Government would be willing to do), or the relations between Israel and one of its neighbours would revert to the pre-armistice phase, which meant putting the clock back. The situation could admittedly not be clearly foreseen at this stage; but Mr. Sharett felt it his duty to draw attention to this point as one of the complications and dangers to which a merger of Syria and Iraq would give rise.

(It may be recalled here that at the interview with Mr. Sharett, Chadwick mentioned that while he was in the Eastern Department of the Foreign Office, the implications of a Syrian–Iraqi union had been under study, and one of the points which had arisen was its possible effect on the Anglo–Iraqi Treaty. The view in the Foreign Office at the time was that the new entity which would arise should regard itself as a "successor" to the two previous independent States, and should take over the treaty obligations of both.)

In continuing the talk, I stressed that any disturbance of the precarious balance of forces in the Middle East at present would greatly increase the internal and inter-State conflicts within the area and exacerbate the prevailing tensions. In the existing world situation, it would be natural for the Western Powers to try and freeze the *status quo* as much as possible, and to obviate explosive changes, whatever local advantage any interested party might hope to derive from such changes at any other time. I added that we interpreted the underlying motive of the Three-Power Declaration in this sense.

[.....][5]

Naharaim (Addendum)

Later in the afternoon, I telephoned Chadwick to say that a press conference had just been held at which our official view on the Naharaim matter had been stated by Eytan and by General Yadin. He would no doubt get a full report, but I wished to draw his attention to the following points which had been made at the press conference:

(a) That the Jordan reports of an occupation of the Naharaim strip by military forces, or even of military clashes, were complete fabrications. Some civilians ploughed up the strip in the normal course of cultivation, and not a single soldier had been involved.

(b) That Eytan had pointed attention to the present fashion of Arab Governments, particularly Egypt and Jordan to tremendously inflating minor border incidents, and then by-passing the U.N. machinery for dealing with armistice disputes, in order to complain loudly and directly to the Security Council. The propaganda objective was blatant in such conduct.

(c) That the threat of armed force by the Jordan Foreign Minister was a direct contravention of the central article of the Armistice Agreement, and as such, the Israel Government took an extremely grave view of it.

5. פסקה מס' 5, העוסקת בסידורי ביקורו של שר האוויריה הבריטי הנדרסון בישראל, לא הודפסה כאן.

Regarding the advice which had been proferred to us by the U.K. Government, it was appreciated that this had been done in a spirit of helpfulness, but the Israel Government could not agree that any good purpose would be served by the cultivation of the strip in question being suspended, and the cultivators being withdrawn. The mere fact that the Jordan Government had chosen to distort and inflate the matter was not in itself a ground for our withdrawal. If there was a genuine grievance or dispute, it should be dealt with in the normal course by the appropriate machinery.

M.S.C.

382

א. אבן אל ט. לי (ניו יורק)

A. Eban to T. Lie (New York)

Copy: 130.02/2439/9 :העתק

[New York], 15 September 1950

Sir,

The Government of the Hashemite Kingdom of Jordan has addressed a communication to the Security Council dated September 11, 1950 (Document S/1780) complaining of an alleged violation of the Armistice Agreement at an unspecified date in the vicinity of Naharayim.[1]

2. This communication is the latest of a long series of groundless complaints addressed by the Arab Governments to the Security Council on matters connected with the Armistice Agreements. In presenting these complaints directly to the Security Council, the Arab Governments seek to evade the scrutiny of the Mixed Armistice Commissions, which were established under United Nations chairmanship to investigate all problems arising under the Armistice Agreements.

3. The territory which the forces of either side are entitled to occupy under each Armistice Agreement is clearly defined in the Agreements themselves or in properly attested maps attached thereto. For the area referred to in the Jordan communication, the relevant document is a map signed on behalf of Israel by Colonel Moshe Dayan, and on behalf of the Hashemite Kingdom of Jordan by Colonel Jundi, and officially recorded as Appendix I (Maps delineating Armistice Demarcation Line) to the Armistice Agreement between Israel and the Hashemite Kingdom of Jordan (Security Council. Official Records, Fourth Year, Special Supplement No. 1).

4. Realising that this document proves clearly that Israel forces are nowhere in occupation of any area where they are not entitled to be, the Jor-

382

.1 ראה מס' 380, 381.

dan authorities take refuge in the absurdity that the document is "forged". A serious view must be taken of this attempt by Jordan to repudiate an armistice document bearing its own signature. Moreover, if it is true as reported that Jordan Ministers have threatened to use force in support of this illusory and unsubstantiated charge, it will surely be necessary for international action to be taken against any such repudiation of the Armistice Agreement. Members of the Egyptian Government have also made public statements recently containing the unfounded implication that the Government, despite the Armistice Agreement, is free to embark on armed intervention against Israel at such time as it may deem necessary.

5. The Government of Israel has noted a persistent tendency on the part of the Arab Governments to violate the Armistice Agreements. While it is not the purpose of this note to list the numerous violations by the Arab States of the Armistice Agreements, reference may be made here to the following instances. Egyptian blockade practices defined by the Acting Mediator on August 4, 1949 as "inconsistent with the spirt and letter of the Armistice Agreement"[2] have persisted and have recently elicited protests from several members of the United Nations whose legitimate commerce has been molested. So far Article 8 of the Israel–Jordan Armistice Agreement has remained unimplemented by Jordan for over eighteen months and my Government is still striving through the proper channels for its implementation. Unauthorised flights by Arab aircraft over Israel territory and countless infiltrations from Jordan territory have occurred with disquieting frequency. As a rule my Government has sought to redress for these violations through appeal to the Mixed Armistice Commission in which it has full confidence. However, the practice of the Arab Governments to receive wide publication for their complaints through direct appeal to the Security Council may, if continued, compel the Government of Israel to revise its procedure and to bring each and every one of the Arab violations directly before the Security Council.

6. In this connection it is relevant to point out that the Arab Governments continue to ignore the Security Council's Resolution of August 11, 1949,[3] calling upon "the Governments concerned to extend the scope of the Armistice Agreements and to seek agreement by negotiations conducted either directly or through the Conciliation Commission with a view to final settlement of all questions outstanding between them." The United Nations conciliation effort has been unable to progress owing to the unanimous rejection by the Arab Governments of the Palestine Conciliation Commission's Memorandum of March 29, 1950[4] suggesting the procedures and principles whereby a settlement should be sought. Thus to the original offence of making war against Israel, the Arab Governments now

2. ראה כרך 4, מס' 205.
3. ראה שם, הערת־עורך בעמ' 361–362.
4. מס' 157.

add the offence of refusing peace. The implications of this policy directed against the interests of international peace and security merit the earnest consideration of all members of the United Nations. It is of the utmost importance that the Armistice Agreements be honoured, both by respecting their terms and by utilising their machinery and procedures.

7. I have the honour to request that this letter be brought to the attention of the Security Council.

With renewed assurance of my highest considerations, Yours faithfully,

Abba Eban
Permanent Representative of
Israel to the United Nations

383

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 16.9 התקבל .Coded Tel. W335 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 15 September 1950

Important development took place yesterday reference U.S.A. aid Near East. McGhee appeared before secret session Foreign Affairs Committee Congress. Am airmailing full report.[1] Main points in his own language are: (1) No program of substantial size yet been undertaken by U.S.A. in area between Turkey and Burma. (2) State Department increasingly concerned deterioration conditions underlying economic, political, stability area, is therefore desirous of positive action to arrest wrong trends. (3) Department considers it in U.S.A. national interest prevent further deterioration economic conditions, to build up situation of strength, to orient governments and peoples towards West and to prevent any of these countries from falling into Soviet orbit. (4) We cannot make case to Congress for military aid program since India, Pakistan, Arab States, unprepared to accept such aid with all its implications. To make our case for assistance we must consider our interests in the cold war and only secondarily our interests in a fighting war. (5) Export–Import Bank technical assistance program commodities, surplus credits are not adequate means meeting this situation. (6) The Department therefore proposes to grant assistance to countries this area for five years period. Our tentative thinking is that annual grants ranging between

383

.1 לא נמצא.

300 and 500 million dollars will suffice. (7) Department will not submit formal legislative proposal until December at earliest. (8) This program should not be permitted to appear as bribe for votes in U.N. or military action against Russia. It must be linked to aspirations of men in free world who realize that peaceful stable society must rest on sound economic structure.

Throughout speech he made clear area involved includes India, Pakistan as well as Near East proper. Did not mention Israel specifically by name though did mention almost all other states. However officially inspired Press Release this morning does mention Israel also for obvious reasons gives lower figure for total grants intended.

Reasonable assume this approach has Presidential support. Indeed speech has curious similarity to President's remarks to me on regional development.[2]

First impression positive aspect is that U.S.A. Government seriously thinking big aid for our area. Negative complicating factor is their tendency think wide regional terms thus losing sight our special needs. Complete certainty that next Congress will have before it U.S.A. government sponsored aid program Near East must of course affect our tactics and prospects. Will cable more detailed appreciation later.

Please inform B[en]-G[urion].

Eban

הערת־עורך
Editorial Note

הכרת הודו בישראל

ב־16 בספטמבר הכירה ממשלת הודו בישראל. ההכרה נעשתה באמצעות חילופי אגרות בין שגרירויות הודו וישראל בוואשינגטון. בד בבד עם ההכרה הודיעו ההודים בצורה בלתי־רשמית כי לפי שעה אין בכוונתם להחליף נציגים דיפלומטיים עם ישראל מפאת קשיים תקציביים ומחסור בכוח אדם. (ראה חילופי אגרות, 16–18 בספטמבר 1950, 130.02/2457/24; קרן אל מחלקת ארצות־הברית, W340, 17.9.1950, 130.09/2308/19.)

2. ראה מס׳ 370.

384

א. אבן אל ה. גאסטון (וואשינגטון)

A. Eban to H.E. Gaston (Washington)

Copy: 130.20/2483/9 :העתק

[Washington], 18 September 1950

Dear Mr. Chairman,

The Government of Israel herewith requests an expansion of its present Agricultural Credit from the Export–Import Bank by an amount of $35,000,000.

In the present Agricultural Credit Agreement between the Export–Import Bank and Israel, which was signed on February 17, 1949, Israel engaged to undertake an agricultural development program involving the expenditure, over the ensuing three years, of the equivalent of approximately $100,000,000. This engagement has been over-fulfilled. By the end of the calendar year 1950, very substantially more than the equivalent of $100,000,000 will have been invested in this agricultural development. Full reports on this activity have been communicated to the Export–Import Bank, particularly in the regular Progress Reports transmitted on October 13, 1949, on January 26, 1950, and on July 11, 1950.

In the present Agricultural Credit Agreement, Israel also engaged to attempt to achieve, during the ensuing three years, an increase in agricultural production of approximately fifty percent over then existing output. This objective will also be over-fulfilled. The fifty percent expansion in output will certainly be reached within *two* years of February 17, 1949, rather than after the three years mentioned in the Credit Agreement.

While the expansion of agricultural investment and output which has been achieved during the past two years is a source of considerable gratification, it does not yet bring Israel to a satisfactory position. The per capita agricultural imports of Israel are still too large and her exports too small. Before the establishment of the State of Israel, Palestine imported for her Jewish population perhaps the equivalent of $100 per capita per annum of food, animal feedingstuffs and agricultural production materials. By 1949, in the State of Israel, these per capita imports of food and agricultural production materials had been brought down to the equivalent of about $70 per capita of the population. In the first half of 1950, there was a further reduction to about $61 per capita. It is the objective of Israel agricultural policy to achieve a further reduction, in the next three years, to approximately $38 per capita, while maintaining a satisfactory diet and an adequate flow of materials required for expanding agricultural output and exports.

After this further agricultural expansion of the next years is accomplished, Israel will still need to import sugar and minor foods, most of her bread grains and oil seeds, a substantial part of her meat, as well as packing

materials and some other agricultural production materials. The total food balance of payments will, however, be approaching a satisfactory position. Per capita food exports (both fresh and processed), which were the equivalent of about $20 per capita in 1949, are planned to rise to the equivalent of $26 per capita in 1953, when the process of rehabilitating the present planted area of citrus will be complete and when food processing expansions will have taken place for export of citrus concentrates, vegetables, confections and beverages. With later, further expansions in the domestic supply of foods and agricultural materials, as well as in the export of fresh and processed fruits, vegetables, and other foods, Israel can gradually become a country in which food production and processing yield a balance of payments surplus. Only such a surplus position will be entirely satisfactory.

It is for assistance in accomplishing these objectives that Israel requests the expansion of her present Agricultural Credit by $35,000,000. Israel is again prepared to engage, firstly, to invest the equivalent of two dollars of her own resources for every dollar she receives as a credit from Eximbank. Israel is prepared also to engage, secondly, to use her best efforts to achieve by 1953 an expansion of 100% in her agricultural production from the position at the beginning of 1949 (rather than 50% expansion by 1952 pledged in the present Agreement). It is hoped, and intended, that both of these engagements will be over-fulfilled.

Israel is prepared, at an appropriate time, to furnish any required technical data with respect to the agricultural development to be financed with the assistance of this credit. To this end, Israel would also be prepared to send her agricultural experts to Washington for any necessary technical consultation.

The Government of Israel trusts that the Export–Import Bank will find it possible to accede to the request for participation in the financing of Israel's enlarged agricultural development. The resulting constructive work would be of the first importance to Israel and might also be of assistance in pointing the way for corresponding developments elsewhere in the Middle East.

Respectfully yours,

Abba Eban
Ambassador of Israel

385

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y68 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/11 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 19 September 1950

Resumption work Huleh concession requires digging in demilitarized zone including strip east of Jordan. Was asked by Army give political O.K. which did on condition: (1) I be informed few days in advance of date fixed for commencement digging to enable us tell Ford, Helm, Guyon, and thus anticipate groundless but likely complaints. (2) Chairman of Syria Mixed Armistice Commission be informed at least day in advance. Hope you approve.

Eytan

386

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 20.9 התקבל .Coded Tel. X426 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/16 :נוסח יוצא

New York, 19 September 1950

Your [Y66].[1] In my last talk Liff[2] we reached tentative conclusion on merits issue readmit Azazmeh view utter untenability their position and inevitable incursions with endless trouble. This was before Egypt raised issue. If above approved, it is obviously senseless expose Jews Egypt menaced reprisals. Other hand we can now sell readmission for a price. That case suggest contact their representatives Mixed Armistice Commission informally as follows: (1) If they pursue matter *Moabit* [Security Council] we repudiate charge, prove to hilt Azazmeh were not part our population at Armistice.

386

1. איתן הבריק בעניין גירוש שבט העזזמה (ראה מס' 381). לישראל הגיע מידע על כי המצרים מתכננים צעדי תגמול נגד יהודי מצרים, ובכלל זה גירושם של 10,000 יהודים מחוסרי נתינות, אם ישראל תשיב לסיני את בדואי העזזמה (ראה איתן אל שרת, Y66, 19.9.1950, 93.01/2202/15).
2. זלמן ליף, יועץ לענייני קרקעות וגבולות במשרד ראש הממשלה.

(2) We know their designs on Jews, if they proceed they will have hell pay. (3) If they withdraw charge we prepared readmit. (4) Would try include bargain their dropping Bir Qattar claim.[3] Cable reaction.[4]

Sharett

387

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 20.9 התקבל .Coded Tel. X428 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2329/9 :נוסח נכנס

New York, 19 September 1950

Immediate

For B[en]-G[urion], strictly personal. Make sure should not go beyond him.

Riley's report to Secretary-General[1] created most unfortunate situation. Provides gravely unfavourable background for discussion on refugees and

.3 המדובר בתלונה של מצרים על שישראל מחזיקה כוחות צבא בביר קאטר (עין נטפים), סמוך לראס אל נקב, קילומטרים אחדים צפונית־מערבית לאילת, בניגוד להסכם שביתת־הנשק ישראל–מצרים. הסכם זה, בסעיף 7 ובנספח 2 שלו, הגביל את ישראל להחזיק באיזור מוגבל בסמוך לגבול המשותף רק כוחות הגנה "המבוססים על ישובים". קו התיחום של האיזור המוגבל חצה את הנגב הישראלי לאורכו מצפון עד ל"קצה הדרומי ביותר של ארץ־ישראל". בין ישראל ומצרים נתגלעה מחלוקת לגבי פירוש המונח "הקצה הדרומי ביותר". ישראל עמדה על כך שמשמעותו נקודת המפגש בין גבול ישראל ומצרים על ים סוף – דבר שהותיר את ביר קאטר מחוץ לאיזור המוגבל; המצרים טענו כי הנקודה נמצאת אי־שם על חוף ים סוף, בין גבולות מצרים וירדן, קביעה שהותירה את ביר קאטר בתוך האיזור המוגבל. ועדת שביתת־הנשק המעורבת הישראלית–מצרית קיבלה את העמדה המצרית והורתה לישראל לפנות את כוחותיה מביר קאטר. (ראה תזכיר של רוזן, 29.8.1950, 130.02/2436/5.)

.4 תגובת בן־גוריון – ראה מס' 392, 394; במברק נוסף דחה בן־גוריון את רעיון העסקה שהציע שרת מכיוון שיש בו סטייה ממדיניות ישראלית קודמת וגם פתח לסחיטה מצרית נוספת (ראה איתן אל שרת, Y82, 23.9.1950, 130.09/2338/11).

387

.1 ריילי האשים את ישראל בגירוש כ־4000 בדואים מהנגב לעבר חצי האי סיני ובפינוי בכוח של כ־1000 ערבים תושבי מג'דל אל תחום רצועת עזה. על־פי טענת הבדואים, ישראל השתמשה בכוחות צבא, כולל שריון, לגירושם מעבר לגבול, ולאחר הגירוש שרפה את אוהליהם ומטלטליהם. אשר למג'דל, חקירת ועדת שביתת־הנשק המעורבת הישראלית–מצרית העלתה, כי לדברי התושבים הגירוש נעשה בניגוד לרצונם ולפני פינויים הם חויבו לחתום על הצהרה כי הם מסכימים לעבור לעזה מרצונם ומוותרים על זכויות הרכוש שלהם.

ישראל הגיבה קודם כול בפליאה על כי ריילי מסיק מסקנות בעניינים הנמצאים בעיצומה של חקירה ודיון על־ידי ועדת שביתת־הנשק המעורבת, אשר רק לה זכות לקבוע ממצאים ולהטיל אחריות. לגופו של עניין, הזכירה ישראל את הדרדרות מצב הביטחון בנגב שהתבטא בתקריות של מיקוש, גניבה ורצח. מספר הבדואים שמדובר בו מסתכם במאות אחדות ולא באלפים וכולם נמנים על שבטים שהסתננו לישראל לאחר הסכם שביתת־הנשק ובעבר כבר הוחזרו למצרים ללא תגובה מצד המצרים. אשר לערביי מג'דל הרי מדובר עד כה בכ־500 ערבים שהסכימו לעבור לעזה מרצונם החופשי ותוך שיתוף־פעולה עם קציני הצבא המצרי. להודעת ישראל צורפה רשימה של תקריות מיקוש, הסתננות ורצח שאירעו בנגב מאז אוגוסט 1950. (ראה ידיעות לנציגויות, מס' 113, 22.9.1950, 130.02/2453/12.)

is likely throw gratuitous shadow on our relations U.S.A. present crucial juncture. Want you know have no confidence in accuracy reports supplied by our military and must ask you investigate matter personally so that could consider version approved by you as authentic. If action taken against Azazmeh early September was not ordinary routine procedure but as appears assumed character major operation would have lodge strong protest against its being undertaken without Foreign Minister's knowledge and condemn as utter folly its timing on eve Assembly. Re Majdal believe we must publish full facts Egyptian cooperation as harm resulting from Riley's version outweighs fear that by publishing facts we prejudice chances further evacuation. Doubt very much whether anyone can carry on present circumstances.

Riley's report calls for immediate detailed refutation.[2]

Sharett

388

א. אילת אל ע. שינוול (לונדון)
E. Elath to E. Shinwell (London)

Copy: 93.04/38/12 :העתק

London, 19 September 1950

Personal and Confidential

Dear Mr. Shinwell,

Now that I have taken up my duties as Israel Minister in London[1] and established personal contact with the Foreign Secretary,[2] I am looking forward to the pleasure of making the acquaintance of others of his Majesty's Ministers and hope for an early opportunity of meeting you.

When, on May 25th of this year, the Governments of Great Britain, the United States and France issued their Tripartite Declaration on the Middle East, my Government was greatly heartened by their recognition that Israel, as well as the Arab States, needs to maintain armed forces to assure

2. במברק נוסף הציע שרת לפרסם פרטים מדויקים על פרשת הבדואים בנגב ופינוי ערביי מג'דל, כולל שמותיהם ומספרם המדויק של השבטים הבדואים שמדובר בהם ופרטים על הפינוי במג'דל לרבות שמותיהם של הקצינים המצריים שאתם התנהל המשא־ומתן. (ראה שרת אל איתן, X429, 20.9.1950, 130.09/2329/9.)

388

1. אליהו אילת הגיש את כתב האמנתו כציר ישראל בבריטניה ב־13 ביולי.
2. ראה מס' 369.

her internal security and legitimate self-defence and to permit her to play her part in the defence of the area as a whole. This recognition was most important for us not only for reasons of security but also as an augury for better understanding and closer cooperation with H.M. Government and the other signatories of the Declaration.

We accordingly renewed our request for certain arms and equipment for our armed forces which we consider vital for our security and which were itemized in a private letter to you from Mr. M.R. Kidron, who acted as Chargé d'Affaires during my absence in Israel.[3] We then hoped that H.M. Government, who supplied arms to the Arab States, would give favourable consideration to our request. Our disappointment at the receipt of the *Aide-Mémoire* of August 24th[4] was severe, for it made it obvious that consideration of our requests would be deferred, at least insofar as certain types of equipment were concerned. We scarcely expected, however, that even permission to take delivery of goods already purchased – such as the eight light coastal patrol boats mentioned in Mr. Kidron's letter of August 22nd – would be withheld pending a general review of the United Kingdom defence programme.

We also feel concerned at the long delay in receiving replies to the following requests made by Lt.-Colonel Salmon, our Military, Air and Naval Attaché:

1. On August 10th, verbally to Wing-Commander Mills (AFL. 4), for items of equipment for the Israel Air Force.
2. On August 11th, to Sir John Lang, for equipment required by the Israel Navy.
3. On August 14th, by letter to the War Office (Q(AE)d), for Army requirements.

On several occasions during July and August, Lt.-Colonel Salmon made requests for training facilities with His Majesty's Army and for War Office and Air Ministry publications, and on September 7th asked for training facilities in Royal Naval establishments for officers of the Israel Navy.

To these requests we have as yet had no reply, although it is fair to state that the Air Ministry recently informed us that a vacancy in the Air Staff College at Andover could be made available from early 1951.

The vital importance to our security of the question of supplies, and my urgent desire, in accord with the declared policy of my Government, to help strengthen the friendly relations between our two countries, prompt me to bring this matter to your attention without awaiting an opportunity of doing so verbally. I earnestly hope that you may find it possible to expedite

3. ראה קדרון אל שינוול, 22.8.1950, 93.04/38/12. מכתבו של קדרון עוסק רק בשאלת רכישת ספינות מוטור (ראה להלן), אך בתיק גם רשימות מפורטות של בקשות אחרות של ישראל לנשק ולהדרכה צבאית.
4. ראה מס' 351.

the favourable consideration of our applications both for equipment and for training facilities, and should indeed appreciate your assistance in the matter.[5]

Yours sincerely,

הערת־עורך
Editorial Note

פתיחת המושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם

המושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם נפתח ב־19 בספטמבר בפלאשינג מדו שבניו יורק. המתיחות הבין־גושית נתנה את אותותיה במושב מיד בתחילה בוויכוח שנסב על ייצוג סין באו"ם. הצעת החלטה הודית, לצרף את סין העממית לארגון לצד סין הלאומנית, הועמדה להצבעה ונכשלה (33 מדינות הצביעו נגד, 16 בעד ו־10 מדינות נמנעו). שתי הצעות החלטה סובייטיות, האחת להרחיק את סין הלאומנית מהארגון והשנייה לצרף את סין העממית נכשלו אף הן. לעומת זאת התקבלה הצעה קנדית להקים ועדה מיוחדת של העצרת כדי ללמוד את בעיית ייצוג סין.

לאחר הדיון על ייצוג סין נבחר לנשיאות העצרת נציג אירן נאסרוללה אנטזאם, שגבר על זאפרוללה חאן מפקיסטן.

5. שינוול השיב כי לאחר בדיקה התברר כי הספינות שמבקשת ישראל הן למעשה ספינות טורפדו ולפיכך עוכב שיחרורן, עד שכל שאלת אספקת הנשק תיבדק לאור התחייבויותיה של בריטניה והמצב הבינלאומי. בדיקה זו הסתיימה והספינות שוחררו. בקשותיה האחרות של ישראל נבדקות בדחיפות והוא מקווה לענות עליהן בקרוב. (ראה שינוול אל אילת, 20.9.1950, 93.04/38/12.)

אילת הוסיף במברק אל שרת, כי העובדה כי שינוול השיב על מכתבו היא אות מבשר טובות המעיד על כך שעניין אספקת הנשק הועבר ממשרד החוץ אל משרד ההגנה ויש לעשות את כל הסידורים הכספיים לתשלום עבור הספינות ועבור הזמנות אחרות שיאושרו בעתיד, כדי לא להחמיץ את הרצון הטוב שגילתה בריטניה. (ראה מברק אילת אל שרת, E33, 22.9.1950, 93.01/2202/16.)

389

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מקור: 130.02/2384/21

ניו יורק, ערב יום־כיפור תשי"א
20 בספטמבר 1950

וולטר היקר,

פתיחת העצרת אתמול הזכירה אותו מחזה של סומרסט מואם הנפתח, עם הרמת המסך, בירִיית אקדח. עוד לא קרה כדבר הזה שלפני בחירת הנשיא יתלקח קרב כה חריף לגופה של אחת הבעיות החמורות ביותר התלויות בחללה של העצרת. מיד נקלענו לתוך היורה הרותחת של הפלוגתה העולמית, אמנם באותה פרשה שלה שהקו המפריד אינו חותך בה בין הגושים כמקובל.

הופעת הודו – סר בנגל ראו – היתה מלאה אצילות בצורתה ויושר־לב עם כוח שכנוע בתוכנה. וישינסקי, היה חריף, ארסי ומבריק כדרכו. אצ'יסון היה נבוב בפסקנותו, לא משוכנע בעצמו ובלתי־משכנע לזולתו.

ההצבעה השמית על הצעת הודו היתה מתוחה ביותר. בין נקודות המוקד היו בעיני הימנעות צרפת והצבעתה החיובית של אנגליה. הכרעת הוויכוח היתה ללא ספק לטובת סין העממית, אבל גם בהצבעה חלה תזוזה ניכרת לטובתה, הן מפאת ההצבעות החיוביות והן מפאת ההימנעויות.

אחרי ההצבעה על ההצעה ההודית ולאחר שנתקבלה הצעת קנדה למנות ועדה מיוחדת לשאלת סין הגיע תורה של הצעת וישינסקי. לכתחילה פקפקתי אם להצביע בעדה אך כשראיתי את ידו של ראו מורמת החלטתי בהסכמת אבא [אבן] להצטרף אל החזית. אלמלא הצבענו היה מתקבל הרושם כי לנו חשוב יותר עם מי אנו מצביעים מאשר בעד מה אנו מצביעים. לא היה שום הבדל מהותי בין שתי ההצעות – של הודו ושל ברית־המועצות – והיה בזה חוסר עקיבות בולט אילו פנינו עורף להצעה השנייה רק משום אבהותה, גם בשעה שאחרים תומכים בה. בהצבעה זו היינו שותפים – מחוץ לגוש הסובייטי – להודו, לפאקיסטן ולבורמה.

אחרי ישיבת הפתיחה נתקיימה בוולדורף־אסטוריה קבלת־פנים של אצ'יסון לראשי המשלחות ולנציגים הקבועים. כשנגשתי לאמר שלום לאצ'יסון, הושיט לי יד בהרחבת־דעת רבה ואמר: ביקשתי לברכך כשעברת על פני, אך ראשך היה מורד ולא הבטת כלל אלי. אמרתי: אין זאת כי הרהרתי עמוקות בחומר המצב. אמר: לדידי נגמר העניין בכי טוב, אבל אתם נקטתם עמדה אחרת ולא לי לבלוש בנימוקיכם (I mustn't pry into your reasons), אמרתי: הנימוקים פשוטים, .We have voted for a fact, not for fiction. אני מניח שעוד תהיה לנו ההזדמנות לשוחח על כל אלה.

אומרים כי אצ'יסון משוכנע במלוא הכרתו כי מדיניות ארצות־הברית בשאלת סין מוטעית והוא מקיים אותה כאילו כפאו שד.

אני כותב עכשו בישיבה השנייה, למחרת הבוקר, בשעת ההצבעות על היושבים־ראש בוועדות. רצוני לשלוח את הכתוב להעתקה במכונה במשרד בטרם ייסגר ליום־כיפור, ולכן אפסיק.

אנו דואגים שהנשיא יודיע מחר, כי משלחתנו נעדרת לרגל יום־כיפור. אילו היה ערבי במשלחת, האם צריך היה להיות נוכח? לדעתי כן.
שלום לכול!

מ.ש.

390

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Recd 22.9 התקבל . Coded Tel. LI829 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/8 :נוסח נכנס

London, 20 September 1950

First long interview since my return Michael Wright. Said although our case Naharayim[1] legally strong it aggravated Israel's relation Jordan rendering peace more difficult, remote. Suggested we practise moderation, cooperate settlement incident, clear way better understanding. I explained our position along Eytan–Yadin lines, stressed Jordan intransigence question general peace and armistice agreement, particularly paragraph 8. Wright advised against *quid pro quo* policy mentioning their "constructive efforts" Amman. I declared our desire overall settlement adding until Jordan ready general peace we insist strong observance their armistice obligations. Promised our cooperation efforts better understanding Jordan, other Arab countries.

He was highly complimentary about Kidron's personality, work, my absence.

Elath

390

1. ראה מס' 381.

391

י. שמעוני אל מ. שרת (ניו יורק)
Y. Shimoni to M. Sharett (New York)

מקור: 93.03/3010/5

[תל אביב], י"א בתשרי תשי"א
22 בספטמבר 1950

הנידון: קשרים דיפלומטיים עם הודו[1]

השמעתי למנהל הכללי כמה הנחות והשערות בדבר יחסה המשוער של ממשלת הודו אל הקמת צירות משלה בישראל; וכיוון שאתה בוודאי תיפגש עם נציגי הודו ואולי אף תשוחח אתם על בעיה זו, חשב המנהל הכללי שכדאי להשמיע הנחות אלה גם לך.

1. הססנותה של ממשלת הודו ורתיעתה מפני פתיחת צירויות חדשות הן אמיתיות, לא תכסיסיות, ואין הן מופעלות רק או דווקא נגדנו. בממשלת הודו נתקבלה החלטה שלא לפתוח בשנת הכספים השוטפת שום צירות חדשה.

2. הודו מחזיקה ציר אחד לכל המזרח הערבי, פרט לעיראק: שגרירה במצרים משמש גם ציר בעבר־הירדן, בסוריה ובלבנון. באיראן ובעיראק משמש ציר אחד. אפשר לשער, אפוא, שמינוי ציר מיוחד לישראל לבדה יהיה מוזר וקשה בעיני ממשלת הודו. ייתכן והם ייאלצו לחשוב על האמנת צירם שבטורקיה גם בישראל.

3. ייתכן ומחשבותינו אנו על הקמת צירות משלנו בהודו יצטרכו להתבסס מתחילה על ויתור על עקרון ההדדיות המוחלטת.

4. מכל מקום ביקש המנהל הכללי שאמסור לך אינפורמציה זו כדי שלא תחשוד, במקרה שאנשי שיחך ההודיים יגלו אי־רצון לפתוח צירות בישראל, שהם עושים זאת מתוך כוונות רעות מיוחדות נגדנו.[2]

י. שמעוני

391
1. ראה הערת־עורך, עמ' 542.
2. ראה מס' 396.

392

ד. בן־גוריון אל מ. שרת (ניו יורק)
D. Ben-Gurion to M. Sharett (New York)

מברק מוצפן 83
נוסח נכנס: 93.01/2202/16

תל אביב, 23 בספטמבר 1950

מידי

בירתי עם דיין מאורע עוזמה[1] ואלה הם הדברים כפי שסיפר משה [דיין] וברור לי שסיפר האמת כפי שהיא ידועה לו: שבט עזזמה מונה כחמישה־עשר אלף נפש, שני שלישים ישבו תמיד בסיני וכשליש בגבולותינו. בימי הפלישה נלחמו העזזמה נגדנו. בדרך כלל היו השבטים או כולם אתנו או כולם נגדנו. שבט זה – כולו נגדנו. כשהמצרים נסוגו אחרי כשלונם ברחו גם העזזמה אבל מיד שבו, אולם גורשו. חזרו ושבו וביקשו תעודות. יגאל אלון[2] ומיכאל הנגבי[3] סירבו לתת להם באשר היו אויבים ומדי פעם בפעם היו מגרשים אותם שוב. חדירתם קלה (א) מפני שהם יושבי אוהלים ונודדים; (ב) מפני ריקות השטח וחוסר כל ישוב יהודי במקומות ההם. מעבדים בנחלים, גאיות אדמה, זורעים שעורה וחיטה וגם אבטיחים. בראשית ספטמבר הוטל מוקש על־יד קיבוץ טו (נירים [–]). רופא קופת־חולים עלה על המוקש ונפצע. העקבות הובילו לאוהלי העזזמה. הוחלט לגרש אותם. הדבר נעשה לפי פקודות קבע האומרות לסרוק בדווים זרים שאין להם רשות ישיבה. לא היו כל טנקים או משוריינים בפעולה – אין צורך בהם. פייפר אחד טס לשם סיור. לא ירה ולא הפציץ. הצבא שלנו בא בג'יפים – בערך חמישה־עשר.

רוב העזזמה ברחו כשראו מרחוק אבק כלי־הרכב וכמעט שלא היה מגע פיסי בין הצבא ובין הבדווים, מחוץ לשלושים אוהלים שנשארו ונשרפו לאחר הבריחה. הצבא היה מזוין רק במקלעים וברובים. היה רק צורך מועט להשתמש בנשק ונהרגו כשבעה עד שמונה, לא יותר מעשרה. הצבא לא נתקל ביותר משלוש מאות בדווים. גרנות אחדים נשרפו אף הם, אולם רוב היבול של העזזמה נשאר במטמורות ועדיין קיימות. פעולות אלו נעשו כבר כמה פעמים. הבדווים מגורשים והם חוזרים שוב. לדעת משה יש להציע למצרים סידור מיוחד על הבדווים – עוד לפני היפתר שאלת הפליטים בכללם. אם המצרים יסכימו לשבת לדון אתנו על שאלת הבדווים דעת משה שיש להסכים לקבלת חמשת אלפים איש מהעזזמה בתנאי שהמצרים יתחייבו לא לתת לשאר לבוא אלינו.[4]

בן־גוריון

392

1. ראה מס' 386, 387.
2. יגאל אלון, אלוף, מפקד חזית הדרום במלחמת השחרור.
3. מיכאל הנגבי, המושל הצבאי של הנגב, 1948–1949.
4. ראה גם מס' 394.

393

מ. שרת אל ד. בן־גוריון
M. Sharett to D. Ben-Gurion

Recd 25.9 התקבל .Coded Tel. X440 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/16 :נוסח יוצא

New York, 24 September 1950

Delegation feels very strongly change our negative attitude to Spain would be severe moral blow to our position in eyes progressive and Labour opinion and Jewish public generally.[1] Franco is regarded incarnation Hitler's evil genius in postwar world. President and Acheson fought Congress on loan to Franco, Acheson arguing support this undemocratic regime liable weaken American cause against totalitarian communism. All Jewish organizations totalling ten including American Jewish Committee petitioned against loan. Consider my idea abstaining on clause re diplomatic relations [--] against resolution *in toto* is farthest length to which we can go. Seek your approval.

394

ו. איתן אל משלחת ישראל באו״ם (ניו יורק)
W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

YA 87 מברק מוצפן
93.01/2202/16 :נוסח נכנס

תל אביב, 24 בספטמבר 1950

לשרת.[1] (א) עם ראשית הקרבות בנגב הצפוני עזבה האוכלוסיה הבדווית את השטח ונתפזרה למקומות מרוחקים, הן בישראל והן מחוצה לה. בתום הכיבוש היו בנגב הצפוני 5,000 בדווים. לאחר הסכם שביתת־הנשק עם מצרים פנו שבטי בדווים אשר חנו במקומות נסתרים בגאיות בישראל ומחוצה לה וביקשו חסותנו. לאלה מהם שלא נהגו פעולות איבה נגדנו עזרנו. כך גדלה האוכלוסיה הבדווית בנגב הצפוני עד 17,500 נפש אשר קיבלו תעודות־זהות, רשות לעבד הקרקע, פנקסי קיצוב וכו׳. 9,500 מתוך 12,500 שניתוספו מאז הכיבוש נתקבלו על־ידינו בשנים בנובמבר 1948 [כך] ושאר 3,000 באפריל 1949. פרטים על אוכלוסיה זו נשלח[ו] במברק גלוי. מחוץ לשני המטות שנזכרו במברקנו הגלוי לקחו שאר מטות העזזמה חלק פעיל במלחמה נגדנו, עזבו את ישראל ונסוגו לשטח מצרי.

393

1. על הדיון במשלחת ישראל לאו״ם ראה ישיבת המשלחת, 24.9.1950, 93.03/89/1.

394

1. ראה מס׳ 392

מלבד 17,500 ברווים אלה נשארו עוד בדווים במרכז הנגב בין עבדה ואל־רומאן, שכרגיל היו חונים בנגב הצפוני ועם הקרבות נדחקו דרומה ומצאו מקלט ארעי בגאיות ובנקיקים ועיבדו שטחי אדמה בתחום ישראל. אלה לא חזרו, לא קיבלו כל חסות, תעודות או רשיונות למגורי קבע. עד הזמן האחרון לא נעשתה נגדם כל פעולה לטיהור השטח. חלק מהם ובעונות שונות היו חונים הן בתחומי ישראל והן בתחום המצרי ועיבדו שטחי קרקע משני עברי הגבול.

בהיות מרבית מטות עזזמה עוינים לנו נעשו נגדם מאז שביתת־הנשק מספר פעולות עונשין כשניסו לחדור ולהיאחז בשטחי ישראל. פעולות אלה אינן חדשות וידועות למצרים מזמן. בזמנו הגשנו תלונות לוועדת שביתת־הנשק. המצרים יעצו באופן בלתי־רשמי להתנהג ביד חזקה. צבא ישראל לא פעל באיזור המפורז.

אם התלונה היא על העזממה העוינים אשר חדרו לחולות בין עוג'ה אל־חפיר ורפיח הרי אף פעם לא הכרנו בהם ומדיניותנו היא להילחם בהם בהיות דינם כדין מסתננים ביתר חלקי הארץ. אם התלונה על הבדווים מהנגב המרכזי הנמצאים במשולש קורנוב–עוג'ה אל־חפיר–אילת, הרי שאם כי נעשו נגדם אי אלו פעולות לפני חודש וחצי אין להניח שפעולות אלו גרמו לבריחה באלפים. הוחלט לא לנקוט להבא כל פעולות נגד אלה ולהשאיר את המצב הקיים בתנאי שזה לא ישמש אמתלא לחדירה חדשה ונוספת של בדווים מהשטח המצרי. בתנאים מסויימים יש אולי לדון בהחזרתם למרכז הנגב.

(ב) במג'דל התרכזו פליטים ערבים שאינם תושבי המקום וכוונתנו היתה לשקמם בתוך המדינה ואכן שוקמו ברמל[ה] 200 נפש מקטרה שנמלטו בשעתו למג'דל. העברת 200 פליטים אלה, המתיחות העולמית, החשש לסיבוב שני, הרצון לאיחוד המשפחות המשוסעות, ירידת ערך הלירה הישראלית, הקשיים באספקה והקשיים הנובעים מקרבת הגבול (ממשל צבאי, פיקוח תנועה וכו') עוררו רצון לעבור לעזה. פנו לממשל המקומי והממשלה נעתרה.

בין 14 ביוני ל־19 בספטמבר פנו למשרד העירייה ונרשמו להעברה ואף עברו 1159 נפש שמכרו מטלטליהם בכסף מלא, נמנעו מלמכור נכסי דלא ניידי בתקווה שיחזרו פעם בתנאים שונים. לקחו אתם עד 120 לירות ישראליות לנפש שהוחלפו לכסף המנדט, לירה תמורת לירה, בעוד שבעזה השער הוא 45 גרושים ללירה ישראלית. בסך הכול לקחו עמהם 70,124 לירות א"י.

עניין ערביי מג'דל נדון בפגישה ה־32 של ועדת שביתת־הנשק ב־15 באוגוסט 1950. נציגי מצרים בישיבה זו היו לייטננט־קולונל מחמוד ריאד מוחמד, מייג'ור צלאח גוהר, לייטננט אחמד יאקוט. המצרים התאוננו על העברת קבוצת ערביי מג'דל בלי הודעה מוקדמת והביעו נכונותם להסדיר העברה מסודרת בתנאי שנודיע מראש על כל קבוצה. בצורה מסודרת זו הועברו עד כה 490 איש והמצרים הסיעום מהגבול באוטובוסים. ב־11 בספטמבר שאל סרן יוחנן מנהיים את מייג'ור גוהר שהיה אז ראש המשלחת המצרית בהיעדר ריאד מדוע משמשת העברת ערביי מג'דל נושא לתלונות מצריות בוועדה והמצרי השיב שכוונתם להתריע על [חומרת בעיית] הפליטים ברצועה בכלל וזה עניין בפני עצמו. דברי ריילי התבססו על חקירה חד־צדדית של משקיפי או"ם באיזור עזה מבלי לשתפנו. העובדות הנ"ל סוכמו על־ידי ליף, פלמון ודיבון.

איתן

395

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מקור: 130.02/2384/21

ניו יורק, י"ז בתשרי תשי"א
28 בספטמבר 1950

וולטר היקר,

כתבתי לך בחטיפה לפני מספר ימים על מערכת הפתיחה של העצרת[1] והנני מנסה להמשיך. באותו מכתב ערכתי השוואה בין הופעותיהם של וישינסקי ואצ'יסון לטובת הראשון. היוצרות נתהפכו בתכלית למחרת היום. בפתיחת הוויכוח הכללי, אחרי הנאום המסורתי הראשון של איש בראזיל, נשא אצ'יסון נאום נמרץ ומלא תוכן, תקיף ברוחו, בהיר בלשונו וקובע בתכלית הדיוק מהו עוקץ הבעיה ומהי הדרך לעקירתו. הנאום הרים את קרן ארצות־הברית, נתן כיוון ברור למהלך הוויכוח והעמיד את העצרת כולה בפני הבעיה המרכזית של האו"ם. לא היה לי ספק כי ידו של אצ'יסון עצמו היתה בחיבור הנאום, לפחות בחלקיו העיקריים. היו בו כמה ביטויים נוקבים שנשאו חותם אישי מובהק. השתמשתי בהזדמנות ראשונה של פגישה אישית עמו בארוחת־ערב שערך המזכיר הכללי לשרי החוץ כדי להעתיר עליו מחמאות ושבחים.

לעומת זה היה נאומו של וישינסקי דל בתוכנו ושדוף בסגנונו. היה זה נאום של התגוננות לא קולעת ביותר מצד מי שאינו בטוח במעמדו. ההדגשה היתרה – התלושה מכל מכלול הבעיות – של עניין הפצצה האטומית חיזקה את הרושם כי אחרי כל התגליות המרעישות בעיתונות אין נשק זה מצוי עדיין בידי ברית־המועצות, או שאיננו מפותח די צרכו.

יכול להיראות משונה כי אני קובע הערכות או מחלק ציונים לגבי ההופעות האישיות של נציגי שני הקטבים, כאילו ההכרעה והתוצאות המעשיות תלויות בכשרון המופיע או ברושם ההופעה. ודאי שהתוצאות נחרצות מראש על־ידי הרכב העצרת. אף־על־פי כן, ייתכן ניגוד בין המשקל המוסרי וההכרעה המספרית כמו שהיה הדבר בוויכוח על סין בישיבה הראשונה, וכן תיתכן התאמה בין השניים כשם שקרה למחרת בבוקר. העצרת אינה רק צירוף של גושים מגובשים, אפילו לא אגודת מדינות גרידא. זהו בית שמתפתחת בו תחושה בלתי־אמצעית לערך הדברים הנאמרים, על משקלם המעשי, איכותם המוסרית ורמתם הרוחנית.

כיבוש־היצר היחסי שגילה וישינסקי בנאומו הראשון חזר ונתן אותותיו בהופעות יתר הנציגים של הגוש הסובייטי. ברור כי זהו קו שנקבע מראש אם מתוך שהוכו בקוריאה, צבאית ומדינית, והם מוכנים לחפש איזו דרך לפשרה, או לשם תעמולה גרידא, כדי להעמיד פנים של רודפי שלום ולהרשיע את הצד שכנגד.

בשאלת עמדתה האמיתית של ברית־המועצות מתהלכת גרסה משונה בין הצרפתים, הנראית בעיני כמופרכת ואף־על־פי כן יש בה עניין. שמעתיה לראשונה מפי ז'יל מוך

395
1. ראה מס' 389.

כאן בניו יורק (אבא [אבן] ואני הזדמנו עימדו לארוחת־צהריים), ואחר־כך חזרה עליה באזני גב' טבואי שעודה בחיים ועדיין היא מושכת בשבט סופרים. הגרסה היא כי מגמת האסטרטגיה הקומוניסטית העולמית אינה לחולל מלחמה כי אם להכשיר חלקי תבל שונים מבפנים למהפכה קומוניסטית על־ידי הכבדת עול המסים לכלכלת תקציבי הזיון. עד כאן אין הדברים יוצאים דופן, אבל הגרסה מרחיקה מזה. לדברי מוך, לא נכון הדבר כי תגובת טרומן לפלישת קוריאה באה לרוסים בהפתעה; הם ידעו היטב כי אמריקה עתידה להגיב כפי שהגיבה ומטרתם לא היתה לכבוש את קוריאה אלא על־ידי הקרבת כמה רבבות קוריאנים, הנחשבים בעיניהם כדומן על פני חוצות, להחריד את ארצות־הברית ואת העולם כולו ולגייס את דעת־הקהל בכל אתר ואתר בעד תקציבי זיון עצומים שבסוף החשבון ירוששו את ארצות הדמוקרטיה והקפיטליזם ויסולו את הדרך לכיבוש השלטון מבפנים בידי הקומוניסטים. סברה זו נראית מופכרת יען קשה להעלות על הדעת כי הרוסים יביאו במתכוון ובמו ידיהם לידי הנעת מכונת המלחמה האדירה של ארצות־הברית ובעלות בריתה, העלולה בכל רגע לעבור לפעולה תוקפנית של מלחמת מנע, להמיט שואה על ברית־המועצות ולהחריב את עולמה.

איך שיהיה, אין לראות בינתיים כי תושג בעצרת זו איזו פשרה שהיא בעניינים יסודיים.

בצדה של הבעיה המסוימת של קוריאה, שהוועדה המדינית תצלול לתוך נבכיה בתחילת השבוע הבא, תהווינה הצעות אצ'יסון להסדיר את ענייני הביטחון בעולם על־ידי הפעלת העצרת תמורת מועצת הביטחון את הקוטב העיקרי בעצרת זו. לעת־עתה אמרתי בנאומי פחות ממה שהצעתי לומר במברקי אליכם.[2] בתחילה היה בדעתי להביא הסכמה כללית לקו האצ'יסוני, אך לבסוף מצאתי כי מוטב להסתפק לפי שעה בהודעה כי ההצעות ראויות בעינינו ללימוד רציני ביותר. אכן הסכמתנו הכללית עם גישת ארצות־הברית לבעיית ההתגברות של או"ם על שיתוק מועצת הביטחון השתמעה ברור ממהלך נאומי.[3] גם בווין וגם שומאן בנאומיהם הסתייגו במידת־מה מהקו האמריקני ועדיין לא ברור לנו בדיוק לאילו נקודות מכוונת הסתייגותם.

כיוון שהזכרתי את שני עמיתי הדגולים האלה, אומר משהו על הופעותיהם. נאומו של בווין היה ללא ספק אחד משיאי הוויכוח הכללי (שיא אחר היה הנאום הניו־זילנדי). דבריו היו מלאי תוכן ונאמרו בכנות ובכוח שכנוע רב. התשואות שליווהו היו הממושכות מכל אלו שזכה להן איזה נאום שהוא. באוזני השתמעו מחיאות כפיים אלו כהפגנת אהדה חמה לאנגליה. הרושם הכללי הוא כי לארצות־הברית יש מעריצים ותומכים באשר הכול נזקקים לעזרתה; אבל אין לה ידידים באשר אין היא זקוקה לידידות משום כוחה האדיר. לעומת זה, אנגליה הנתונה בשפל והנאבקת קשה עם גורלה במאמצים של יצירה ראויה לאהדה וזוכה בה. על־כל־פנים, זהו בוודאי היחס לאנגליה של מדינות כהולנד, בלגיה, שוודיה, נורווגיה.

אשר לשומאן, צדק מי שאמר כי יתרונו העיקרי, אם לא היחיד, של נאומו היתה שפתו הצרפתית הנהדרת. בדרך כלל היתה זו פרשה מלאה מליצות נבובות וניסוחים תפלים.

2. מברק שרת אל איתן, X433, 23.9.1950, המביא את עיקרי נאומו המיועד בעצרת הכללית (130.09/2329/9).

3. את הנוסח המלא של דברי שרת בעצרת ראה ב־*GAOR, Fifth Session, Plenary*, 286th Meeting, 27 September 1950, pp. 135-7.

מהנאומים האחרים ראוי לציון זה של הודו. כל הופעותיו של בנגאל ראו שופעות אצילות ותבונה.

אשר להופעתי אני, הריני כותב משהו להסברת נסיבותיה לצפורה [שרת], ואם רצונך, תוכל לשמוע מפיה.

ברצוני לציין כאן ולהרים על נס את הניצחון התכסיסי והמוסרי, המפוצץ והמזהיר, שנחלנו נגד החבר הערבי בוויכוח על סדר־היום. זה היה הסעיף היחיד בסדר־היום, המונה 70 סעיפים, שבו הצליח מישהו לבטל את המלצת הוועדה המתמדת ולהשיג החלטת רוב העצרת בעד נוהל אחר מזה שהוצע. נאומו של אבא היה מלוטש ומבריק ונאה להפליא.[4] באותו ויכוח נקטנו קו להצביע בדרך כלל בעד הצעות הוועדה ולחייב העמדת סעיפים בסדר־היום גם אם לגופו של העניין הננו מתנגדים להצעות הכלולות בהם. רק בשני מקרים סטינו מקו זה, והם – לגבי תלונת סין הלאומית, שאין אנו מודים בקיומה ובסמכותה, וכן לגבי הקובלנה על אי־החזרת השבויים על־ידי ברית־המועצות, משום שאנו רואים בה מעשה התגרות וייתכן שיש בה עבירה על סעיף מפורש של המגילה. לפי כלל זה שנקטנו, הצבענו במחזור הראשון של הדיון על סדר־היום בעד כלילת הסעיף על הזמנת החבר הערבי. את התקפתנו שמרנו למחזור השני, שבא לקבוע את חלוקת הסעיפים בין מוסדות העצרת.

כנראה, משראו הערבים כי לא רק על־ידי שלא התנגדנו להעמדת הסעיף על סדר־היום, אלא בפירוש חייבנו את הדבר על־ידי הצבעתנו, זחה דעתם ושוב לא חששו לו, משום זה, כשהרים אבא את ידו לרשות דיבור ועל־פי הזמנת היושב־ראש עלה על הדוכן, בא הדבר עליהם כמהלומת פתע. במהלך נאומו הקצר והנמרץ של אבא ניתכו עליהם מכות הוממות זו אחר זו ומראה פניהם של שכנינו הלבנונים והעיראקים העיד על אובדן עשתונות גמור. רושם דברי אבא על קהל הנאספים היה כה מובהק, שהמשלחת המצרית החליטה מיד בינה לבין עצמה לא להביא את הפלוגתה לידי הכרעה בהצבעה, פן יופגן גיבוש של רוב נגד החזית הערבית, אלא להצטרף להצעת המתקיף ולהסכים שהעניין יועבר לוועדה המשפטית. זה היה צעד מחוכם מאד מצדם בנסיבות שנוצרו, אבל משמעותו היתה נסיגה. למרבה הסבך, הם לא הספיקו להידבר עם משלחות ערביות אחרות ואילו מהירות התפיסה של אחדות מאלו לא עמדה להן להסתגל לעמדה המצרית כהרף־עין. כך יצא שבהצבעה בעד ההצעה המשותפת, כביכול, של ישראל ומצרים הרימו שתי משלחות ערביות יד נגד ההצעה. המערכ[ה] הקצרה הזאת העידה עדות ניצחת כי אפשר להכריע את הכף בעצרת, בעניינים שאין בהם עמדות קבועות מראש ושאינם מהעומדים ברומו של עולם, על־ידי מאמץ ישר־לב וגלוי של שכנוע בלבד, ללא כל משיכת חוטים, תעמולת לחש ולהט קנוניות.

אכן, כשהועלה העניין בוועדה השישית התברר מיד כי יש חזית חזקה בעד ההצעה הערבית. הוועדה היתה מוכנה, עם פתיחת ישיבתה הראשונה, להצביע מיד וללא כל ויכוח על הזמנת החבר. היה ברור כי בהצבעה כזו תקבל ההצעה רוב גדול. בקושי רב

4. בדיון על הצעות הוועדה הכללית (המתמדת) בעניין סדר־היום הציע אבן לא לקבל את המלצת הוועדה לדון במליאת העצרת על בקשתה של הליגה הערבית להיות נוכחת כמשקיפה בדיוני העצרת, אלא לערוך קודם לכן דיון ממצה על תולדותיה ומטרותיה של הליגה במסגרת הוועדה השישית (המשפטית) של העצרת. נציג מצרים הודיע בתגובה כי אין הוא מתנגד לדיון בוועדה והצעתו של אבן התקבלה ברוב גדול. (ראה *GAOR, Fifth Session, Plenary*, 285th Meeting, 26 September 1950, pp. 118-9).

ועל־ידי עקשנות למופת במקרה כזה עלה בידי יעקב [רובינסון] להניא את הוועדה מהצבעה פזיזה ולהביא לידי החלטה לדחות את העניין לארבעה ימים ולפתוח תחילה בוויכוח. ביום ב׳ יהיה האות, ועד שיגיע מכתב זה לידיך ודאי תדע כיצד נפלה ההכרעה בערב זה. יעקב נלחם לעת־עתה את מלחמתו בבדידות גמורה. אפילו הנציג הצרפתי שתק שתיקה נמרצת.[5]

בחירתו של יעקב לסגן היושב־ראש של הוועדה השישית גרמה לנו סיפוק רב. בהחלטתנו להעמידו לכהונה זו היה ניסיון לעלות על השלב הראשון של סולם כהונות הכבוד בעצרת. בחרנו במועמד הבטוח ביותר בתוכנו לתפקיד שיש לנו הסיכויים הטובים ביותר להשיגו. האוסטרלים הסכימו להציע תמורת תמיכתנו בהם לסגנות נשיאות העצרת והם עמדו בדיבורם. משנודע לבריטים כי האוסטרלים תומכים במועמדות רובינסון, ביקשו לגזול מידם את הבכורה. אבל האוסטרלים נפתלו עמם ויכלו, והנציג הבריטי הסתפק בנאום השני. אחרי שניהם תיחרו עוד שתי משלחות וכולם פיארו ורוממו את יעקב ידידנו כמאור גדול בתורת משפט העמים וכתלמיד־חכם ששמו הולך לפניו.

המשלחת כולה עובדת עבודת צוות טובה. אנו מקיימים יום־יום ישיבה קצרה ב־9 בבוקר לפני יציאתנו לשדה המערכה, ומזמן לזמן ישיבה ממושכת לדיון בבעיות יסוד על־פי קביעה מיוחדת. העדרו של ליאו [כהן] יורגש בכל החריפות בעוד שלושה ימים ואני מקווה שיגיע למועד ועל־כל־פנים לא יאחר לבוא.

אינני יודע כמה אשהה כאן והנני דוחה החלטתי מיום ליום בציפייה להתפתחות העניינים. כל עוד הנני פה אסתפק כלפי הקריה לרוב בהצגת הבעיות המתעוררות ובציון הקו שהננו הולכים או מגששים בו לקראת קביעת עמדתנו, ולא תמיד אבקש במפורש הכרעה והוראות. חוסר תגובה שלילית למברקים מסוג זה, או חוסר תגובה בכלל, יתפרש כהסכמה או כהשארת חופש למשלחת לקבוע עמדה.

שלום לך ולכול.

מ.ש.

5. הדיון בבקשתה של הליגה הערבית התקיים בוועדה המשפטית ב־2–5 באוקטובר. ישראל יוצגה על־ידי יעקב רובינסון, שטען כי הליגה איננה ארגון איזורי במובן המקובל לפי פרק VIII של מגילת האו״ם, אלא ארגון הבנוי על בסיס גזעי, המקיים את ישיבותיו בסתר ואינו תורם לביטחון ולשלום העולמי. במהלך הדיון הבהירו יוזמי ההצעה, וכן מדינות אחרות, שאין בכוונתם לתבוע לליגה מעמד של ארגון איזורי לפי מגילת האו״ם ובהצבעה התקבלה ברוב גדול ההצעה לזמן את המזכיר הכללי של הליגה להיות נוכח כמשקיף בישיבות העצרת הכללית. (ראה *GAOR, Fifth Session, Sixth Committee*, 215th-217th Meetings, 2-5 October 1950, pp.13-36).

396

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 29.9 התקבל .Coded Tel. X451 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/16 נוסח יוצא:

New York, 28 September 1950

Lunched with Abba [Eban] yesterday India Foreign Minister his invitation, our cost.[1] Disclosed they notified Arab governments in advance of recognition Israel which produced round protests they replying don't see how they help Arab World by not recognizing. Appeared take granted establishment diplomatic relations only pleaded budgetary impossibility 1950. Self broached idea visit to which eager response.[2] He undertook write home immediately, elicit reaction. Expressed India's keenness learn from our experience particularly collective farming to study which they might send mission, self heartily welcomed. He mentioned their request admission Russia study Kolkhoz refused. For information, in Delhi 48 foreign missions whereof half embassies including Egypt.[3]

Sharett

397

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 29.9 התקבל .Coded Tel. X453 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/16 נוסח יוצא:

New York, 28 September 1950

Rusk, Ross, Stabler, had talk Abba [Eban], self, Korea, their initiative. Rusk said events moving swiftly, they anxious correlate military facts with international decisions, hinted 38 Parallel obstacle would have be overcome view insuring solution united Korea sub U.N. Self thinking aloud said we realize by pressing advantage they have unique chance solving Korean

396

1. השיחה התקיימה למעשה עם סגן שר החוץ ההודי, באלקרישנה ו. קֶסקאר. ראה גם מס' 391.
2. המדובר בביקור של ראש הממשלה בן־גוריון בהודו – ראה שרת אל אילת, 12.10.1950, 93.04/37/1.
3. מידע שונה הגיע אל אילת בשיחה שקיים עם השגריר ההודי בלונדון. לדברי השגריר, יחול עיכוב בכינונם של היחסים הדיפלומטיים בין ישראל והודו במקצת בשל בעיות של כוח אדם אך בעיקר מטעמים פוליטיים – הרצון לא להרגיז את הערבים. הוא יעץ לישראל לפתוח תחילה נציגות מסחרית ובינתיים לקיים את הקשרים הדיפלומטיים דרך לונדון וואשינגטון. (ראה אילת אל שרת, E39, 12.10.1950, 93.01/2202/17).

problem right way once for all which would be great pity miss but they risk alienating sympathies first, by going beyond 38 and upsetting *status quo ante*. Second, by getting near Soviet frontier and appearing gamble on Soviet unwillingness war incurring through both same odium as attached Soviet tactics at outset and rallied world U.S.A. side. Made clear view military realities 38 probably maintainable only generally not literally but question is whether they now halt offensive and consolidate or pursue full vigour. Abba stressed 38 Parallel definitely laid down *Moabit* [Security Council] resolution. Rusk pleaded overriding importance earlier Assembly resolution re unity Korea, other hand stated they fully alive danger getting too near Soviet frontier. He then produced British draft resolution yet unpublished: (a) U.N. shall take steps insure peace whole Korea, (b) election unified government sub U.N., (c) U.N. troops North Korea solely for above purposes. In end we said fully support U.N. policy united Korea and if its adoption Flushing helps U.S.A. on spot by all means but on formal question 38 Parallel must reserve attitude. They extremely grateful valuable exchange views. Atmosphere conversation frank, friendly. Very fact we among few delegations consulted this stage significant.

398

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 29.9 התקבל .Coded Tel. X456 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/16 :נוסח יוצא

New York, 28 September 1950

For B[en]-G[urion]. Hate interfere long-standing plans but am in duty bound strike note warning re *Timronim* [manoeuvres].[1] Present state high sensitivity which combined result: (a) international situation, (b) session General Assembly, (c) series Arab complaints, makes timing ill-advised. Moreover if we move into Negev forces largely in excess armistice agreements further complaints inevitable which will fall like oil drops on red iron. Suggest you seriously consider postponement Spring and if impossible, at least observance armistice appearances. Any rate combination unfavourable elements time and space should be avoided.

Sharett

398

1. תמרוני הסתיו של צה"ל היו כרוכים בהעברת כוחות ניכרים לנגב, הרבה מעבר למותר על־פי הסכמי שביתת־הנשק. איתן יעץ להפנות את תשומת לבו של בן־גוריון לעובדה זאת. (ראה איתן אל שרת, Y100, 27.9.1950, 130.09/2338/11.)

399

שיחת ד. בן־גוריון — א. הנדרסון[1] (בתל אביב, ב־1 באוקטובר 1950)

Meeting: D. Ben-Gurion - A. Henderson (Tel Aviv, 1 October 1950)

Report: 130.13/2595/3: דין־וחשבון

[Tel Aviv], 1 October 1950

Secret

In originally discussing with Chadwick, the British Chargé d'Affaires, the arrangements for Mr. Henderson's visit (which was to last one day, 28–29 September), he had stated that Mr. Henderson would not be permitted, for political reasons, to pay an official call in Jerusalem upon the Prime Minister, and urged that the Prime Minister should meet him in Tel Aviv, particularly in his capacity as Minister of Defence. At that time I took up a firm attitude against this proposal. I pointed out that, although Mr. Ben-Gurion had agreed to receive Admiral Edelsten[2] elsewhere than in Jerusalem, this could not be made a precedent, as Mr. Ben-Gurion would then be obliged to act similarly for every important visitor from abroad who found it awkward to appear officially in Jerusalem. Jerusalem was in fact the seat of government of this country, and the Prime Minister's Office and Residence were there. The Foreign Office and the President's Office were for the time being maintained in Tel Aviv as organs of contact with the representatives of foreign governments.

Owing to the difficulty occasioned by Mr. Sharett's absence at Lake Success, it was eventually arranged that Mr. Henderson would be officially welcomed at a dinner party to be given at the Sharon Hotel by Mrs. Meyerson, and this arrangement was accepted without further comment – at any rate, until Sir [Alexander] Knox Helm (who had arrived the night before) expressed his dissatisfaction to me, at which I simply referred him to my discussion with Chadwick.

Nevertheless, when it was learnt on Thursday evening, just before the dinner party, that Mr. Ben-Gurion had in fact arrived in Tel Aviv, Eytan contacted him and arranged for a meeting to take place with Mr. Henderson the same night. I conveyed this to Mr. Henderson and to Sir Knox at the dinner party, and they were extremely gratified. It was agreed that I should take him to Mr. Ben-Gurion's Tel Aviv home after the dinner party broke up, unaccompanied by the British Minister or by his own secretary or Air Staff Officer. We arrived at Mr. Ben-Gurion's home just before 11 p.m., and the talk lasted about 25 minutes. Only the Prime Minister, Mr. Henderson and myself were present.

399

1. ארתור הנדרסון, שר האוויריה של בריטניה.
2. האדמירל סיר ג'ון ה. אדלסטן, מפקד הצי הבריטי בים התיכון.

Mr. Ben-Gurion cordially welcomed him and immediately referred to his father, whom he had known and admired.[3] Mr. Henderson replied that his father had been a supporter of the Zionist movement ever since the Balfour Declaration, and that he himself had shared his father's views, and sided accordingly in the various debates on Palestine. He had come to the Middle East on an official tour of R.A.F. bases, but had been anxious to include a brief visit to Israel, and had obtained the approval of the Prime Minister and the Foreign Secretary to do so. He was very pleased to be the first British Minister to visit this country, and hoped that this would produce further goodwill. He asked whether we would agree that there was a great deal more goodwill towards Israel in the Labour Party, and the country generally, than we might assume from "certain events" which might have appeared to give a contrary impression. B[en]-G[urion] said that he had been a regular visitor to England, at any rate until the last World War, and had been well aware of the great fund of sympathy for our cause amongst the Labour Party with whom he mainly associated. He recalled that, in spite of his present views, Bevin had in 1930 pressed for a reconsideration of the Passfield White Paper, and Lord Henderson had been chairman of the Cabinet sub-committee which had then produced the MacDonald letter which gave the Jewish National Home a new lease on life, and which made possible the large immigration of the next few years.

Henderson said that closer relations between Britain and Israel were now more important than ever because both countries were threatened by the "peril arising in the East".

B[en]-G[urion]: "In the Middle East there is undoubtedly a community of interest between the two countries."

Henderson then turned to Anglo–Jordan relations. He said he had lunched with King Abdullah the previous day in Amman, and the King had assured him that he was willing to meet Israel half way in arriving at a settlement. Before he left London, he had also received a message from the King to the same effect. He would be glad to know what the Prime Minister's reaction was to this. He again referred to the common danger from Russia, and said that against this background it was essential for local differences to be composed. He was reminded of a visit to Budapest in 1939 – during which he claimed, incidentally, that he had prevailed upon Admiral Horthy to relax somewhat the discrimination against the Jews. He had then specialized in Balkan affairs, and had tried to impress Balkan statesmen with the danger of pursuing their disputes without any regard for the shadow of Hitler creeping over them.

B[en]-G[urion]: "I regard King Abdullah as a sincere and honest man, who genuinely would like to have peace with us. The question is however whether he can carry his own government and people with him. We feel that you British could give him more support."

3. ארתור הנדרסון, ממנהיגי מפלגת הלייבור, שר החוץ, 1929–1931.

Henderson: "I can assure you that we are keen on an agreement and are not trying to prevent it."

Comay: "Our feeling is not that you are trying to prevent it, but that you are not encouraging it actively enough."

Henderson: "I know that certain heads of agreement were initialed some months ago[4], and that the King has since not stuck to it. Could you tell me whether the Israel Government at any rate is prepared to abide by that initialed document?"

B[en]-G[urion]: "In general, yes, but it may require some revision. One of the main Jordan claims is free access to the Mediterranean. We are willing to agree to that in principle, but are not agreeable to letting him have a corridor which will cut the State in half, which is what he wants."

Henderson: "How would he then be able to get to the sea?"

B[en]-G[urion]: "He could have a free right-of-way to Haifa and, if he wants it, to some other suitable place on the coast, and also a right of free use of such port or ports. We would be able to work out something with him, but not a territorial corridor."

Henderson: "Do you think it possible also to arrive at an agreement with Jordan over Jerusalem?"

B[en]-G[urion]: "I think yes – in fact, we were not far off agreement on Jerusalem with him when negotiations with him lapsed. There is another point not mentioned in the initialed document, on which I think we can agree to our common benefit, and that is the building and operating of a joint port on the Gulf of Aqaba. The head of the Gulf is very narrow. Jordan has the eastern corner and we the western corner, where we intend to build a port. There is no reason why the two countries should not have a common port at this spot.

I want to add one thing – however important it may be to get an agreement between Israel and Jordan, it is even more important to get an agreement between Israel and Egypt. That would really ensure peace. There are no natural obstacles to such an agreement, as we are conveniently separated by a desert and have no real claims upon each other. The main difficulty is with the *amour propre* of Farouk. He was responsible for dragging his country into an inglorious military adventure in Palestine, and is thirsting to get his own back somehow."

After the Prime Minister had expressed regret at the shortness of this visit, and once again stressed that we welcomed it not only for his sake but also that of his late father, the talk terminated, and Henderson was taken back to Sir Knox Helm's residence where he spent the night.

In the car on the way to Ramat Gan, he requested me to amplify the statement that the British Government were not doing enough to promote agreement between Israel and Jordan, and I analyzed for him our view that the King's position in his own country and in the Arab world was such that

4. ראה מס' 105.

he could not carry through such an agreement without at least the same degree of backing as he had obtained from Britain over the formal annexation of the Arab areas of Palestine.[5]

M.S.C[omay]

400

ו. איתן אל משלחת ישראל באו״ם (ניו יורק)
W. Eytan to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. MT21 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/17 :נוסח נכנס

Tel Aviv, 2 October 1950

Visit Meir [Abdallah] with Fati [Yehoshafat Harkabi][1] Amman. He opened: (1) Naharayim sticks his throat,[2] (2) he plans within fortnight induct new government whom will oblige in advance accept non-aggression pact Israel, (3) begs we keep this secret and help him with new government by undoing Naharayim. We said: (1) Naharayim our due right and we much wounded by forgery charge, (2) we insist Article 8[3], instanced Latrun as waning asset and thus implied he nothing to gain by delay, (3) we regard initialled pact[4] as still valid basis agreement and would add joint harbour Aqaba[5], (4) we suggest each side send plenipotentiary mutually convenient place for unbroken morning, noon and evening sessions till agreement reached. His reply: (1) historical survey starting April 1948 and before, (2) tell B[en]-G[urion] as long as am alive shall never take up arms against Israel unless you start, (3) we should not take Special Committee too seriously as he gave his representatives orders to go slow until change of government,[6] (4) much pleased at suggestion send plenipotentiary will make this first task of new government thereby testing latter's good faith, (5) joint harbour never far from his thought, (6) he shortly sending delegation to Lake [Success] to deal with two points in which he differs from gen-

5. בפגישה עם אילת לאחר שובו מישראל הביע הנדרסון התרשמות רבה מביקורו, שיבח את ראש הממשלה ומסר כי דיווח לוועדת הביטחון של הקבינט ובאורח לא פורמלי גם לחבריו בממשלה ובמפלגה. יחד עם זאת הוא הבהיר כי אין לישראל – וגם לא למדינות אחרות במזרח התיכון — סיכוי לקבל בקרוב מטוסי סילון שאספקתם מוגבלת למדינות נאטו. כאשר ישתנה המצב - מעמדה של ישראל יהיה דומה למעמד מדינות אחרות במזרח התיכון. לעומת זאת, הוא ישתדל להחיש אימונים של אנשי חיל האוויר בבריטניה. (ראה אילת אל קומיי, LI925, 1.11.1950, 130.09/2318/8.)

400

1. סגן־אלוף יהושפט הרכבי, קצין מטה לוועדות שביתת־הנשק.
2. ראה מס' 379.
3. של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן – ראה מס' 324 והערה 4 שם.
4. ראה מס' 105.
5. ראה מס' 399.
6. ראה מס' 345.

eral Arab policy, viz. Jerusalem and refugees, whose return he opposed.

Question now arises shall we try trade Naharayim for something we want e.g. accept Scopus? Since Naharayim purely prestige factor its value to us decreases daily so if we trade must do so soon.[7]

Meeting Special Committee yesterday, nothing special only formalities and adjournment till October 12th.[8]

Eytan[9]

401

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 4.10 התקבל .Coded Tel. X463 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 נוסח יוצא:

New York, 2 October 1950

Swedish [Washington] D.C. Ambassador Boheman[1] asked *Sar* [Foreign Minister], self, discuss Jerusalem. Sweden willing renew attempt solve Jerusalem question. At outcome talk he accepted explicitly: (1) he will not present draft unless agreed with ourselves, (2) whether he presents at all will depend on how much support available, (3) he agrees U.N. must confine itself Holies only, (4) he asks us accept exclusion *Haram* [al Sharif] from U.N. jurisdiction in order obtain Jordan, U.K., support.

Americans dropping hints if Sweden, Netherlands, draw up draft acceptable Israel, U.S.A. might then support. Dutch also approached us saying would like renew initiative but are inhibited their Catholic element, hence we incline not include them in drafting process.

Tov thinks possible Cuban would join Sweden draft. I have similar hopes Canada. As next step we compile draft for Sweden, if they accept we help them get more sponsors. As second line defence we preparing resolution for shelving whole issue. We believe should use Swedish initiative in attempt solve Jerusalem this session on our lines. Otherwise pernicious eff[ect] juridical conflict with U.N. grow not diminish as U.N. grows in influence, activity, and becomes increasingly decisive U.S.A. policy.

Eban

7. שרת השיב שהוא מסכים בהחלט לצעד זה. ישראל אמנם צודקת לחלוטין בפרשת נהריים אולם מבחינה פוליטית ולטווח ארוך היא לא תוכל להחזיק בעמדתה זו, מה גם שהיא מערערת במו ידיה את טיעונה בדבר מעמדו העדיף של הגבול הבינלאומי – טיעון מרכזי ביחסיה עם סוריה. (ראה שרת אל איתן, X435, 6.10.1950, 130.09/2329/10.)
8. על פגישה זו ראה בירן אל איתן, 4.10.1950, 130.16/2948/7. ראה גם הערת־עורך בעמ' 583.
9. דין־וחשבון מלא על השיחה ראה במכתב איתן אל שרת, 4.10.1950, 93.03/3043/13.

401

1. אריק בוהמן, שגריר שוודיה בוואשינגטון, חבר משלחת שוודיה למושב החמישי של עצרת האו"ם.

402

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 4.10 התקבל .Coded Tel. X465 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 :נוסח יוצא

New York, 2 October 1950

On Korea delegation fixed following line: (1) We urge unity Korea as basic aim U.N. policy. Korea unlike Palestine forms one nation. (2) We condemn aggression and blame initial offenders for resulting chain events. (3) Line 38 would been binding on U.N. if other side heeded *Moabit* [Security Council] and withdrawn. As they preferred trust hazards war they cannot now have it both ways (this line fully in keeping with ours during war; *Moabit* resolution contained call to North withdraw to 38 but no undertaking U.N. forces will not overstep if call ignored). (4) We note even when 38 reached North did not ask armistice and halting advance but went on apparently still relying fortunes war. (5) We urge call to North take part in unification. (6) We dissociate from South regime as reactionary, corrupt, commanding confidence only ten percent newly elected Chamber. On this basis we support U.K. etc. resolution.

Sharett

403

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 3.10 התקבל .Coded Tel. X466 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 :נוסח יוצא

New York, 2 October 1950

After Human Rights our turn Ad Hoc [Committee] may come. Eban cabling re Jerusalem.[1] Re refugees consider vital we initiate constructive policy by declaring readiness cooperate in solution problem by resettlement towards which we contribute payment compensation on understanding this forms first stage overall settlement between us and Arab world. Shall proceed unless hear contrary.[2] In last talk with Keren, Shiloah, State Department indicated they realize we unable pay compensation in actual fact nevertheless urge us accept formal responsibility as step towards settlement.[3]

403

1. ראה מס' 401.
2. איתן עורר רעיון זה בשיחה עם בן־גוריון, שנסבה על כל הבעיות המדיניות התלויות ועומדות, אך לא קיבל כל תגובה (ראה איתן אל שרת, Y138, 9.10.1950, 130.09/2338/12).
3. על פרטי שיחה זו ראה מס' 406.

404

ש. בנצור[1] אל מ. ואלטר
S. Bentsur to M. Walter

מברק מוצפן BU153. התקבל 4.10
נוסח נכנס: 130.09/2295/9

בודאפשט, 2 באוקטובר 1950

שלך 93.[2] (א) אלישיב נפגש עם בְּרֶאי.[3] התרשם שהמפלגה עדיין מתנגדת לעלייה גדולה ולעלייה בכלל וסיכויי כל משא־ומתן קלושים מאוד. (ב) ראיון עם ראקושי כלל לא יצא לפועל. סימן רע מבחינת הסיכויים. (ג) במצב כזה אין לדעתי לזלזל באפשרות עלייה לכמה מאות ציונים כתמורה בעד החוזרים. (ד) עמדת ההונגרים לגבי עלייה נקבעת תמיד על־ידי שיקולים פוליטיים וכלכליים ואינני חושב שהסכם מוגבל ישפיע על העתיד. (ה) לפני צאתו הצטרף גם הציר לדעתי. אבקש לברר עמדתכם מחדש.[4]
בנצור

405

א. אבן אל ד. בן־גוריון וא. קפלן
A. Eban to D. Ben-Gurion and E. Kaplan

Recd 4.10 התקבל .Coded Tel. W357 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 3 October 1950

Convened two meetings in New York, *Sar* [Foreign Minister] participating. Following results. Definite plans now made for conference American Jewry to be held [Washington] D.C. 27th October sponsored by all leading organizations except CWF [Council of Jewish Federations and Welfare Funds] which may not actually join invitation telegram but will in any case find means come and support conference. At first Joint Distribution Com-

404

1. שמואל בנצור, מזכיר ראשון וקונסול בצירות ישראל בהונגריה.
2. ואלטר התייחס להצעה הונגרית לאפשר עלייה של כמה מאות פעילים ציונים תמורת מתן היתר יציאה לעולים מהונגריה שמבקשים לחזור לארץ־מוצאם. הוא המליץ לדחות הצעה זאת ולהמשיך לנהל משא־ומתן עם ההונגרים על בסיס דרישה כללית ועקרונית לעלייה. לעניין זה – ראה מס׳ 373.
3. ראה מס׳ 373.
4. ואלטר השיב שבינתיים עוררה הצירות ההונגרית שוב את בעיית החוזרים והדגישה כי בין המבקשים לחזור רבים שאינם יהודים וילדים שהוריהם נותרו בהונגריה. הוא יעץ להשהות את המשא־ומתן בפרשת העלייה עד שתתקבל מהצירות ההונגרית רשימה מפורטת של המבקשים לחזור. (ראה מברק ואלטר אל צירות ישראל בבודאפשט, מס׳ 101, 6.10.1950, 130.09/2295/7.)

mittee and Rosenwald[1] were hesitant on conference but now all appears well. Presume Kaplan and others will be present. I reject Gass view that conference can harm our loan prospects. Surely spectacle of American Jewry demonstrating impressive solidarity with Israel is bound have reassuring effect everybody including creditors. After all support U.S.A. Jewry is our best collateral.

At more intimate meeting Zionist leaders plus Feinberg, Montor, discussed plans for imminent launching political campaign for U.S.A. financial aid to Israel. All agreed should work hard crucial month October, secure as many commitments as possible in advance new Congress. Jewish organizations will bear main brunt this activity under our direction. Hope this campaign addressed especially Congress candidates will be in full swing within few days. Meetings on both questions viz. October conference and U.S.A. aid with participation non-Zionist bodies will be held this Thursday.[2]

406

שיחת ש. בנדור[1] – ר. פורד (בתל אביב, ב־5 באוקטובר 1950)
Meeting: S. Bendor – R. Ford (Tel Aviv, 5 October 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2403/9

סודי

מר פורד התראה אתי לפי בקשתו הדחופה.

הוא הוציא מברק ארוך החתום וֶב (Webb)[2] על שיחה שהיתה לשילוח במחלקת המדינה. לפני שפתח בקריאה אמר לי שקיבל הוראה לתאם פעולה עם הבריטי והצרפתי כאן. היתה להם התייעצות והחליטו שלושתם לפנות למשרד החוץ כדי לגלות עמדה משותפת.[3]

פורד קרא את המברק במהירות רבה. הנקודות העיקריות בדברים שנאמרו לשילוח היו:

(1) ישראל חייבת לראות את יחסיה עם מדינות ערב מתוך נקודת־מבט לזמן ארוך (Take a long-term view). עליה לוותר על יתרונות בני־חלוף (short-term advantages), כגון תפיסת השטח על־יד נהריים או גירוש ערבים – דברים המקלקלים את הסיכויים לשיפור היחסים.

405

1. ויליאם רוזנוואלד, סגן יושב־ראש הג'וינט.
2. ראה מס' 412.

406

1. שמואל בנדור, מנהל מחלקת ארצות־הברית החל מספטמבר 1950.
2. ג'ון וֶב, סגן מזכיר המדינה של ארצות־הברית.
3. ראה וב אל שגרירות ארצות־הברית בישראל, 30.9.1950, *FRUS*, 1950, V, pp. 1019-20.

(2) הסדר סופי עם הערבים חשוב – (א) בימי שלום – ישראל תוכל ליהנות מחידוש קשריה עם מדינות ערב והיא יכולה למלא תפקיד חשוב בפיתוח כל האיזור, בעיקר על־ידי עזרה מדעית; (ב) בימי מלחמה (מלחמת־עולם) – כי בימי מלחמה נודעת חשיבות ממדרגה ראשונה ליחסים עם ארצות שכנות (הינטרלאנד) לגבי המאמץ המלחמתי. יתר־על־כן, מקורות חוץ הפתוחים לישראל בימי שלום לא יהיו פתוחים בימי מלחמה.

(3) עד כה היהודים נהנו מאהדת העמים בגלל היותם נרדפים. יש החושבים שמאז קום המדינה הפך עם ישראל מעם נרדף לעם רודף אחרים. על־ידי כך מאבדת ישראל את אהדת העמים.

(4) הציבור העולמי (world community) אינו יכול עוד לשאת בהוצאות העזרה לפליטים הערבים.

הערבים מוכנים, לפי הידיעות שישנן במחלקת המדינה, ליישוב הפליטים מחוץ לגבולות ישראל. שומה על ישראל להודיע שהיא מוכנה לעזור בזה.

כשקרא את תשובותיו של שילוח, אמר שהוא מוצא עניין רב בדברי שילוח, שישראל מוכנה לדון בשאלת הפליטים "כשיעור ראשון בהסדר לשיעורים בהבנה ברורה שיבואו שיעורים נוספים". תשובתו של שילוח כללה כאילו הודעה, שחרישת השטח על־יד נהריים באה כתגובה על אי־מילוי הבטחות על־ידי ירדן (המלך עבדאללה?).[4]

שאלתי את פורד מה הדבר שהוא רוצה למסור לי מאחר ששילוח הגיב במקום על הדברים שנאמרו לו. הוא ענה שלדעתם צריכה ישראל לוותר ויתור־מה בקשר לשטח על־יד נהריים, למשל לעזוב את השטח עד ל"סידור סופי".

תיכף אחרי זה הוא שאל מניין לנו הביטחון הגדול בעבדאללה. הרי המלך כבר הבטיח פעם ונכשל בגלל התנגדות הממשלה. מניין לנו שיוכל לקיים את הבטחותיו בעתיד? כפי שהוא אמר: ".Who really can promise results in Jordan?"

אמרתי שאנו מקווים שתקום ממשלה חדשה בירדן שתהיה בעד הסדר עם ישראל. פורד הביע תקוותו שנגיע לידי הסדר מהיר עם ירדן. לדעתו עשוי זה להקל על השגרירות האמריקנית בקהיר בלחצה על ממשלת מצרים.

פורד חזר לשאלת הפיצויים לפליטים הערביים, ואמר שישראל צריכה להודיע על נכונותה לעזור בסידור הפליטים. הזכרתי לו שיש לנו תביעות נגדיות ואין לחשוב על חשבון חד־צדדי. הוספתי שכידוע לו מצבנו הכלכלי הוא קשה ואם נגיע לידי הסדר ויוחלט על תשלום פיצויים, תתעורר השאלה מניין לקחת את הכסף. שאלתיו אם יש להם אילו מחשבות בקשר עם כך. ענה שאינו יודע את השקפת מחלקת המדינה בעניין זה. דעתו היא שישראל צריכה להפריש למטרה זו חלק מהכנסות המגבית המאוחדת!

כפי שציינתי, דיבר פורד כל הזמן בחיפזון. הסיבה נתבררה לי כשליוויתי אותו אחרי גמר השיחה. אשתו חיכתה לו במכונית.

פורד הניח שתוכן שיחת שילוח במחלקת המדינה היה ידוע לי; למעשה גם בשעת כתיבת דו"ח זה טרם קיבלנו את תוכן השיחה מוואשינגטון.

שמואל בנדור

4. הדיווח על שיחה זו הגיע למשרד החוץ באיחור. (ראה דין־וחשבון על שיחה במחלקת המדינה, 12.10.1950, 13/2403/130.02.) מתוך המקור האמריקאי (ראה הערה 3 לעיל) מסתבר כי שילוח חזר על העמדה הישראלית המקובלת הקושרת את פתרון בעיית הפליטים עם הסדר כולל של יחסי ישראל עם מדינות ערב. הוא הסביר את הקשחת עמדתה של ישראל בעניין הגבולות (מקרה נהריים) בכשלון המגעים עם הירדנים, והראיה – חידוש המגעים ביזמתו של עבדאללה בעקבות פרשת נהריים. ראה גם מברק איתן אל שרת, Y131, 6.10.1950, 12/2338/130.09.

407

מ. קומיי אל מ. שרת (ניו יורק) וא. אילת (לונדון)
M. Comay to M. Sharett (New York) and E. Elath (London)

Coded Tel. MT31 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 6 October 1950

Helm had long talk Eytan, myself, today. (1) Whitehall keen close relations Israel, accepts it as too important ignore. Bevin personally anxious get Middle East settlement to redeem past failure. (2) Our actions Naharayim, Azazmeh, Migdal, spoilt peace mentality Middle East, created bad impression London. Again asked our withdrawal Naharayim. U.K. offered induce Jordan leave it unoccupied pending final settlement. (3) Referred position Israel Arabs which Bevin mentioned Elath, particularly Nazareth as communist base.[1] (4) Asked about meeting Meir [Abdallah]–Eytan which heard about from Ford.[2] (5) Parliament delegation would visit us December or January if invited in return Knesset visit.

Eytan stressed our firm desire good relations U.K. Gave details Naharayim, Beduin, Migdal, showing these not factual grievances but pegs for concerted Arab propaganda offensive. Gave brief account visit Amman, Meir's difficulties with Government, arguing U.K. should indicate more positively it would back agreement regardless reactions in Jordan or Arab capitals. Myself to enquire Parliament delegation, also arrange Helm meet Israel experts local Arab affairs. Helm clearly learnt much, got more balanced picture than F.O. one.[3]

Comay

407

1. השווה מס' 369.
2. ראה מס' 400.
3. דין־וחשבון מלא מהשיחה בתיק 130.13/2595/8.

408

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Recd 8.10 התקבל .Coded Tel. LI858 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/8 :נוסח נכנס

London, 6 October 1950

In 75 minutes conversation Michael Wright with Oliver, Chief Israeli desk, present I explained according *Sar* [Foreign Minister]'s UN27[1] our desire understanding Arabs unaffected recent incidents but pending peace insist scrupulous fulfilment armistice. View recent developments Meir [Abdallah][2] have abstained request any specification *vis à vis* Jordan only referring importance their active support peace.

Wright pleased our intentions general settlements we, Arabs, avoid aggravating local incidents endangering Mideast security deferring peace which British anxious promote whenever possible.

Said they trying hard U.N. restrict Arab delegations time debates Palestine, suggested we do likewise. I stressed anxious maintain dignity U.N., keep debates businesslike, declared unless in self-defence won't engage rhetoric duel Arabs. He indicated compensation refugees be certainly raised and important we declare our position by concrete proposals, whereto replied although compensation only discussable framework general peace we unintend avoid careful examination any suggestions, are ourselves considering constructive plans and mentioned Jordan Valley Authority as possibly enabling raising international funds its execution, whereto he said "Worth considering" adding individual grievances must also be dealt with.[3]

Wright stated rather vaguely understanding Jordan might be facilitated by our withdrawal Naharayim, such gesture securing Meir support his people, Arabs everywhere. I replied our public opinion will back only just reasonable peace Jordan therefore if gestures made must be complementary. Reminded him he admitted our legal rights Naharayim.

He asked if we ready facilitate Iraq's "Free access" Haifa harbour, not specifying his meaning. Replied fail understand Iraq desire while uncooperative on oil, also mentioned readiness discuss any mutually convenient trade arrangements Iraq or other Arab country on merits their proposals. He noted my qualified statement without comment.

Elath

408

1. לא נמצא.
2. ראה מס' 400.
3. ראה מס' 406.

409

ש. בנצור אל מ. ואלטר
S. Bentsur to M. walter

מברק מוצפן BU156. התקבל 8.10
נוסח נכנס: 130.09/2295/9

בודאפשט, 7 באוקטובר 1950

אתמול יום ו׳ נתקבלתי לראיון ממושך עם בראי.[1]

(א) הבעתי תלונותינו בגלל המספר הגבוה של סירובים – 430 מקרים נדחו על־ידי מחלקת הדרכונים, ובגלל אי־הוצאת דרכונים חדשים. כמו־כן דחיית מקרים של קרובי חללי מלחמת השחרור ומקרים סוציאליים. ענה ששלטונות הפנים שמרו לעצמם בהסכם הזכות לדחות מקרים ללא הנמקה, מוכן לתווך במספר קטן של מקרים ללא אחריות לתוצאות. אנו מציעים לא לקבל הצעתו ולא לטפל בכל מקרה נפרד.

[.....][2]

(ג) עוררתי שאלת המשך העלייה וסוכם בינינו שנגיש תזכיר על הצעתנו. הודיעני שממשלתו מתנגדת לעלייה ודעתו האישית שרק על תביעות צנועות נוכל להגיע לעמק השווה.

(ד) שעה לאחר שיחתי עם בראי הודיעני משרד הנסיעות איבוס שמש[ט]רת הביטחון ציוותה להפסיק ההכנות לצאת השיירה הבאה המיועדת ליום ב׳, 23 בחודש זה עד להודעה חדשה ושהשיירה לא תצא עד לפני אמצע נובמבר; אסרה על איבוס להודיע על סיבת הדחייה לנוסעים. אנשי איבוס בדעה שהדחייה באה בפקודת הרוסים; דעתנו שהמדובר על הגשמת האיום של בראי ומעשה הפחדה וסחיטה בעניין החוזרים. אין צורך להצביע על הסבל הנגרם לאנשים. למעשה פירוש הדבר הפרת ההסכם על השלושת־אלפים.[3] ביקשתי ראיון נוסף עם בראי. טלגרף נא לשר ולאלישיב. לרעתנו תובע העניין טיפול מיוחד.[4]

בנצור

409

1. ראה מס׳ 404.
2. פסקה ב׳, שעניינה פרשת הרוצים לחזור להונגריה, לא הודפסה כאן.
3. ראה כרך 4, מס׳ 142. שם נקבע מספר היוצאים לאלף, אך במרוצת הזמן הועלתה המכסה לשלושת אלפים.
4. בנצור קיים שני ראיונות נוספים עם בראי בעניין העלייה. בראיון הראשון הודיע בראי כי ממשלת הונגריה לא חזרה בה מההסכם בדבר העלייה אך בדעתה להאט את ביצועו עד שיימצא פתרון לשאלת החוזרים מישראל. בראיון השני מסר בראי כי אמנם חלה התקדמות בעניין החוזרים להונגריה, אך לפי הידיעות שבידו עדיין מתנכלים להם; בנצור דרש את החשת יציאת שיירת העולים לישראל. (ראה בנצור אל ואלטר, מס׳ 160, 11.10.1950; 21.10.1950, 130.09/2295/9).

410

ו. איתן אל א. אילת (לונדון)
W. Eytan to E. Elath (London)

Coded Tel. IL936 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/7 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 9 October 1950

B[en]-G[urion] wants you speak dinner guest[1] 11th with absolute frankness explaining: (1) our need arms, (2) our wish receive them from Great Britain without paying for them because of (3) difficult economic, particularly foreign currency position. They should give us arms on credit or by lend-lease or any other similar non-payment system. Tell him outspokenly that though in peace we try maintain political independence, in event world war we stand hundred per cent with West.[2]

Eytan

411

א. אבן אל א. בוהמן (ניו יורק)
A. Eban to E. Boheman (New York)

Copy: 93.08/347/20 העתק:

New York, 10 October 1950

Personal

Dear Mr. Ambassador,

You may remember that during our recent conversation at Lake Success you invited me to indicate the respects in which the Swedish–Netherlands draft resolution on Jerusalem[1] might be adapted, in order to become an agreed resolution enjoying the consent of the parties.

Instead of writing a detailed memorandum, I thought it more convenient to redraft the resolution in a form which, in our judgment, would meet this criterion of general agreement. You will notice that these changes

410

1. עמנואל שינוול, שר ההגנה של בריטניה.
2. אילת דיווח לאחר השיחה כי קיבל הרבה מידע משינוול אולם יש רק סיכוי קלוש שבריטניה תספק בזמן הקרוב כמויות משמעותיות של נשק, הן על־פי הסדר של החכר–השאל והן תמורת תשלום במזומנים. (ראה אילת אל שרת, E38, 12.10.1950, 93.01/2202/17).

411

1. ראה כרך 4, נספח ה.

do not alter last year's resolution beyond recognition, but indeed retain its essential form and substance, while substituting the concept of agreement for that of compulsion in defining the powers of U.N. organs.

The limitation in Article I is inserted in an effort to increase the chances of securing Jordan's agreement. The concept of a Commission for the Holy Places rather than a single Commissioner is designed to meet the danger that important religious interests might feel themselves unrepresented in the machinery for international supervision, since Catholic preponderance in the General Assembly might assert itself in the election of a single Commissioner. I understand that this point is of vital importance to many Christian interests.

I look forward to an opportunity of discussing these matters with you further this afternoon.

I remain, Yours very sincerely,

Abba Eban
Ambassador of Israel

נספח
Annex

The General Assembly,

Having considered the Special Report of the Trusteeship Council (A/1286) submitted on 14 June, 1950,

Considering the obligation of the United Nations to ensure the protection of and free access to the Holy Places,

Recognising the profound interest of the world community in this matter,

Determining that for the purpose of this Resolution, "Holy Places" are those places, buildings and sites in the Jerusalem area, which were regarded on 14 May, 1948 as Holy Places in accordance with the "status quo" and existing rights and practices (U.N. Map No. 229);

"Commission for the Holy Places" means the Commission appointed under Article VI of this resolution;

"Jerusalem area" means the area as defined in Resolution 303 (IV) of the General Assembly dated 9 December, 1949:

Resolves

To invite the Governments in the Jerusalem area to pledge themselves [to]

(a) guarantee complete freedom of worship and religious education;

(b) refrain from any act that would endanger the safeguarding of Holy Places in their territories;

(c) guarantee to nationals of their States and non-nationals free access to Holy Places in their territories subject only to the requirements of public order;

(d) observe and maintain the existing rights of churches and religious foundations, especially those regarding Holy Places in territories;

(e) levy no tax in respect of any Holy Place which was exempt from such taxation on 14 May, 1948, and to make no change in the incidence of any form of taxation which would either discriminate between the owners and occupiers of different Holy Places or would place such owners and occupiers in a position less favourable in relation to the general incidence of that form of taxation than existed on 14 May, 1948;

(f) negotiate as provided in Articles 8 and 11 of the Israel–Jordan General Armistice Agreement of 3 April, 1949, with a view to the facilitation of access to and within the Jerusalem area, and with a view to further progress in the reduction and withdrawal of military forces in the Jerusalem area;

(g) carry out in good faith the obligations and provisions laid down in Section 2 of this Resolution and to cooperate fully with the Commission for the Holy Places in the tasks imposed on it by this Resolution.

2. *To adopt,* in order to ensure the protection of and free access to the Holy Places, an international statute for the Jerusalem area as set forth in the following articles:

ARTICLE I

The supervision of the protection of and free access to the Holy Places shall remain the concern of the United Nations. The Commission for the Holy Places appointed pursuant to Article VI of this statute shall exercise this supervision over all Christian Holy Places in Jerusalem, and over Muslim and Jewish Holy Places in Jerusalem now lying outside Muslim and Jewish control respectively.

ARTICLE II

The Holy Places shall be preserved, and no act shall be permitted which may in any way impair their sacred character.

ARTICLE III

1. This definition of Holy Places shall be based on the Status Quo and existing practices (U.N. Map No. 229, November 1947).

2. If any question arises between any religious community in connection with any Holy Place the Commission shall decide on the basis of existing rights.

ARTICLE IV

Should a visitor or pilgrim be denied access, visit and transit to Holy Places the Government concerned shall inform the Commission of the reasons thereof.

ARTICLE V

The rights of Churches and religious foundations which were in force on 14 May, 1948, shall be maintained.

ARTICLE VI

1. The Commission for the Holy Places shall be appointed by the General Assembly and shall be responsible thereto.

2. The Commission for the Holy Places shall consist of a President and a Vice-President to be appointed by the General Assembly, each for a period of five years, and of representatives appointed by each of the Christian denominations in Jerusalem and by the Muslim and Jewish religious authorities.

3. The President and Vice-President of the Commission shall not be selected from among nationals of the State of Israel or of an Arab State, nor from among residents of the Jerusalem area.

4. The Commission for the Holy Places shall be authorised to appoint and employ under temporary contracts the auxiliary administrative personnel necessary for the carrying out of its functions.

ARTICLE VII

The Functions of the Commission for the Holy Places shall be:

1. Those laid down in Articles I, III and XI.

2. To supervise the implementation of Articles II and V.

3. To use its good offices in agreement with the governments and communities concerned for the facilitation of pilgrimage movements and the settlement of questions affecting the free pursuit of religious life in Jerusalem.

4. The Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations shall be applicable to the Commission for the Holy Places.

ARTICLE VIII

The Commission shall be empowered to employ under temporary contracts such guards as it thinks necessary for the performance of its functions in the Holy Places as well as to assure its own security and that of its staff. The salaries, allowances and administrative expenses of the President, Vice-President and the staff of the Commission including guards and administrative personnel, shall be included in the annual budget adopted by the General Assembly and shall be paid by the United Nations. These salaries and allowances shall be exempt from local taxation.

ARTICLE IX

The guards of the Commission for the Holy Places shall work in cooperation with the Police Forces of the Government concerned.

ARTICLE X

If at any time it appears to the Commission that any Holy Place is in need of urgent repair, it may call upon the Government concerned to carry out such repair. The expenses shall be the responsibility of the Government concerned. Such expenses may be recovered from the community or denomination or section of the community concerned subject to existing rights.

ARTICLE XI

The Commission for the Holy Places shall draw the attention of the Government concerned to any law or practice which may prejudice the protection, immunity or [accessibility] of the Holy Places with a view to seeking redress in accordance with Section I (g) of this Resolution.

ARTICLE XII

The Commission for the Holy Places shall negotiate agreements with the Governments of the State of Israel and of the Hashemite Kingdom of Jordan with a view to ensuring the protection of and free access to the Holy Places situated outside the Jerusalem area, in conformity with Article I of this Statute.

ARTICLE XIII

Within the terms of this Resolution concerning the functions of the Commission for the Holy Places, the General Assembly may from time to time modify the powers conferred upon the Commission for the performance of these functions.

ARTICLE XIV

The terms of Section 2 of this Resolution shall be reviewed by the General Assembly after a period of ten years from the date of its adoption.

412

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 11.10 התקבל .Coded Tel. X485 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2329/10 נוסח נכנס:

New York, 10 October 1950

Have concluded discussions with leaders Jewish organizations with following results on U.S.A. government aid Israel: (1)[1] All organizations viz. Zionist Organization of America, American Jewish Committee, B'nai B'rith, Labor Committee, War Veterans, Synagogue Council, agreed cooperate concerted effort influence Congress, public opinion, in favour inclusion Israel American aid allocations generally aiming at half billion over three–four years. (2) As first step effort will be concentrated securing sympathetic commitments prospective Senators, Congressmen, during next few weeks, however general program will reach out all sections official opinion. (3) At October conference demand Israel's inclusion aid programs will be expressed by American Jewish, Gentile, speakers. Unnecessary Israel's representatives discuss this publicly at this stage. (4) Jewish organizations will set up own informal committee for this project working close liaison Embassy.

Throughout these discussions was struck by: (1) Earnest desire all groups cooperate both in order help Israel and create closer U.S.A.–Israel relationship. (2) Nobody suggested our present foreign policy in any way prejudicial to prospect success and no demands here for further identification than implied in present course. (3) All agreed that campaign may well be long but prospect success clearly present.

Eban

412

1. ראה מס' 405.

413

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 12.10 התקבל .Coded Tel. X491 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 :נוסח יוצא

New York, 11 October 1950

Last days serious heart searchings ultimate wisdom course U.S.A. etc. resolutions.[1] India fully shares our misgivings and more. Some Latins also worried urging us speak up which they dare not do.

Yesterday seemed vote takeable today but today list lengthened to 25 including Israel.

Talks Younger indicated they following U.S.A. lead reluctantly. Yesternight phoned Elath, Fischer, instructed both see Foreign Ministers express our doubt as in my talk Dulles below. Elath phoned back after talk, Bevin assured him unidentified U.S.A. all respects, they have less money but more experience, he against driving Russia out of U.N., otherhand its effectiveness must be ensured, he anxious steer middle course twixt extremes, will instruct Delegation accordingly, asked convey me personal thanks helpful expression views.[2] Heard nothing from Maurice [Fischer].

Lunch Younger, Jebb, today. Found former receptive our ideas including possible sub-committee work out amendments which may fare better than re Korea as no crucial urgency, promised sound U.S.A.

Main item talk with Dulles today, Eban, Stabler, present; self said logical we not sure whether their proposals within Charter particularly 11, 2, last sentence, but assume matter admits different interpretations. He smilingly "Do you want our help?" Self continued from standpoint moral, political, principles we fully support their line, regard it right, logical course directly outflowing recent experience, yet not enough be right, essential achieve purpose which is peace world. This regard we worried as question is whither Russia. Even if no walkout she liable conclude U.N. no shield her position, no instrument for influence world affairs, will seek other ways self-assertion by preparing war by subversion, by increased isolation, all anti peace. We wondering if democracy having achieved two resounding victories on Korea: military in field, political in U.N., couldn't afford forbear, give chance lesson taught Korea sink in. Even if imperative proceed

413

1. המדובר בהצעת החלטה ותיקונים לה, שהוגשה מטעם קבוצת מדינות בראשות ארצות־הברית, ושנועדה להרחיב את סמכויות העצרת הכללית בשמירה על השלום בעולם באותם המקרים שמועצת הביטחון תהיה מנועה מלעשות זאת בשל היעדר תמימות דעים – היינו הפעלת זכות הווטו. (על נוסח ההצעה ופרטי הדיונים ראה *Yearbook of the United Nations*, 1950, pp. 181-95.)
2. על שיחה זו ראה אילת אל שרת, IL860, 11.10.1950, 130.09/2318/8.

resolution we asking whether cannot be contracted deal only cases actual fighting with which *Moabit* [Security Council] unable cope. Present text refers also threats peace, yet difficult imagine 50 nations moveable armed intervention in face mere plea threat which elusive concept. Other hand if resolution amended mean General Assembly machinery be set motion if *Moabit* unable issue cease-fire in face actual clash, legality scruples fade before compelling emergency. Dulles replied unable fathom Russian reaction, odds are their course set regardless U.N. but fully aware eventualities U.S.A. policy which also factor world peace. Country resentful single-handedness Korea which most costly. Justification been only U.S.A. happened been on spot while others far and unready. Country determined never be again that position, either other nations must join or U.S.A. slides back isolationism leaving world prey anarchy. On practical suggestion re threat peace he divulged this phrase unappeared original U.S.A. version, brought in by cosponsors in keeping language Charter, they now unable delete but if as result someone's amendment phrase disappears they will not regard it as weakening. He agreed will be difficult activate against mere threats. We also urged deletion Interim Committee as unnecessary target Soviet attack, he unreacted. We inquired whether any indication U.S.S.R. desire direct talks, he said none. Dulles pointed out they want observation commission consist not nations regarded as American tools but such as "Israel, India, Sweden etc.".

Our conclusions: (1) We shall speak debate, probably Abba [Eban]. (2) We move amendments, *first* stressing conciliation efforts before direct action, *second* confining direct action to actual outbreaks. (3) We get others propose sub-committee. (4) We support substance U.S.A. proposal including special units. On this would appreciate immediate reaction.

Regard new system collective security on balance and long run favourable Israel, justifying participation in mutual insurance including units whose actual use subject our sovereign discretion. Consider our inclusion observation commission imperative as Arabs will doubtless get in. Deletion threat improvement our particular viewpoint.[3]

Sharett

3. הצעותיה של ישראל, כפי שהובאו במברק שלפנינו, הוצגו בפני הוועדה הראשונה על־ידי אבן ב־13 באוקטובר ונוסחו בהצעת תיקון שהונחה בפני הוועדה (ראה *GAOR, Fifth Session, First Committee*, 362nd Meeting, 13 October 1950, pp. 115-8).

414

ע. שינוול אל א. אילת (לונדון)
E. Shinwell to E. Elath (London)

Orig.: 93.04/38/12 :מקור

London, 11 October 1950

Dear Minister,

Thank you for your letter of 25th September.[1] As you will no doubt realise from my previous letter, it is particularly difficult for the Service Departments to make any promises regarding the supply of defence equipment at the present moment. The extent to which equipment will be available either from stock or new production cannot be determined until our own needs have been re-assessed in the light of our new programme. Moreover, you will appreciate that many other countries are anxious to purchase defence equipment of all kinds in the United Kingdom, and that since we have not enough surplus stocks and available production capacity to meet all these demands quickly, it is our practice to review the total overseas requirements periodically and allot what is available – or can be produced – as fairly as possible. What I suggest, therefore, is that you should let the Service Departments have your detailed equipment requirements in writing and they will let you know as soon as possible what prospects there are of meeting them within a reasonable time. The delay in giving you an answer to the demands already made is due to the general suspension of exports which I mentioned in my letter of 20th September, but in normal circumstances the Service Departments will be able to tell you whether or not there is any likelihood of supplies being available.

The other points raised in your letter have been investigated and the position is as follows:

(a) *Air Force training facilities and publications*

Up to 29th September oral requests for training 4 officers in station administration and 1 officer in armaments had been received, but it is difficult for the Air Ministry to take action unless they receive written confirmation and I understand that although they asked for such confirmation in these cases they did not receive it.

As regards publications, various lists and requests have been received (not always direct to the Air Ministry). These have been acknowledged and some of them have been discussed with members of your staff. You will appreciate that all publications asked for are not always available and there is an inevitable delay. This delay is increased if the requests are not made through the correct channels in the first instance.

414

1. אילת הודה לשינוול על התערבותו בעניין ספינות הטורפדו (ראה מס' 388 והערה 5 שם), אך הודיע לו כי הוא מצפה לתשובות בעניין בקשות אחרות של ישראל (המכתב בתיק 93.04/38/12).

I understand that the Air Ministry has also been able to assist your Attaché in other things such as visits to units and establishments.

(b) *Army training and publications*

The requests for training facilities are under consideration and you may expect a reply shortly. The requests for publications are also being dealt with but you will understand these are not always available.

I am somewhat at a loss to understand your complaint that you do not receive replies to your requests. Although they may not always be able to give immediate decisions I am sure that Departments will always give an answer as soon as they can. Perhaps the proper channels of communication are not always used, and that may lead to misunderstandings. I am confident that this will right itself in time.

You will also appreciate that requests for equipment or facilities usually have to be considered by a number of branches in each Department. It will be of great assistance, therefore, if all future statements of requirements – as opposed to oral enquiries – are made in writing.

I would like to conclude by saying that I am most anxious that you should be afforded all the assistance we can give. Your Attaché will find the Service Departments equally anxious to help, but you will appreciate that when resources are limited there may be delays in meeting requests.

Yours sincerely,

E. Shinwell

הערת־עורך
Editorial Note

ישיבת הוועדה המיוחדת

ישיבת הוועדה המיוחדת ישראל–ירדן נערכה בשער מנדלבאום ב־12 באוקטובר. בפתיחת הדיון הודיע ראש המשלחת הירדנית כי לפני שיגשו לגופם של דברים יש להסכים על כתב־הסמכות של הוועדה ולהבהיר את מעמדה ביחס לסעיפים אחרים בהסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן. ישראל השיבה כי היא מתנגדת לדרישה זו ושיש לגשת לעצם העניין. הוחלט כי המשלחת הירדנית תתייעץ עם ממשלתה ותגיש נוסח טיוטה של כתב־סמכות וסדר־יום ונוסח זה ידון על־ידי ממשלת ישראל לקראת הפגישה הבאה של הוועדה ב־26 באוקטובר. (ראה דין־וחשבון של פגישת הוועדה המיוחדת, 12.10.1950, 130.16/2948/7.)

415

ר. שילוח אל ו. איתן
R. Shiloah to W. Eytan

מקור: 130.02/2413/2

ניו יורק, 12 באוקטובר 1950

פרטי

ואלטר היקר,

עלי ראשית להסביר למה לא כתבתי כל השבועות האלה. הסיבה העיקרית היא שמה שחשוב ומעניין מוטב לא להעלות על הכתב ובמידה שיש דברים שחשוב שייכתבו הרי הם נכתבים ונשלחים אליך על־ידי סופרים מוכשרים ונמלצים ממני. אף לא הרגשתי את עצמי בקו הבריאות מאז יצאתי את הארץ וכמעט שאינני מסוגל לשבת ליד השולחן לכתיבה מרוכזת ומסודרת. ייתכן מאוד שבימים הקרובים אכנס זמן־מה לבית־החולים ואולי יצליחו בארץ פלאות זו להחזירני לאיתני. אם אוותר על בית־החולים אחזור כנראה לארץ באמצע או בסוף השבוע הבא.

דו"ח מפורט על נסיעתי אמסור לך בשובי – הפעם אתעכב רק על עניינים אחדים. אתחיל בפרשת יחסינו עם ארצות־הברית. הופתעתי הפתעה נעימה מהשינוי הרדיקלי שהתחולל במשך חמישה־עשר החודשים האחרונים באופי היחסים בינינו לבין ממשלת ארצות־הברית הן לגבי העניינים השנויים במחלוקת לגופם והן מבחינת האווירה. אם לפני חמישה־עשר חודש דיברו אתנו כאל יושבים על ספסל הנאשמים (לא אשכח את ביקורי יחד עם אבן במחלקת המדינה באותה תקופה) והאשימו אותנו בתוקפנות, נוקשות, ברצון לכבוש שטחים חדשים וכו' וכו' הרי היחס אלינו הפעם יחס של הבנה וידידות. אין פירושו כי חלפו חילוקי הדיעות אולם הפעם אינם חושדים אותנו יותר במזימות ותככים. יש אמנם חילוקי דיעות ענייניים אולם הם מתחילים להאמין יותר בכנות כוונותינו. גם שטח חילוקי הדיעות צומצם מאוד. במידה רבה יש לזקוף את השינוי ביחסים לזכות עמדתנו בבעיות עולמיות ובייחוד בעניין קוריאה. ממשלת ארצות־הברית כנראה הגיעה לכלל מסקנה כי במחלוקת היסודית בין דמוקרטיה מערבית למשטר הדמוקרטיות העממיות יש לראות בנו בן־ברית נאמן ואולי בן־הברית היחידי במזרח התיכון. העובדה שאין אנו נגררים ומצייתים למערב אלא מגיעים למסקנות מתוך שיקולים עצמאיים וחופשיים איננה מורידה את ערכנו – להפך, עמדתנו העצמאית במקרים רבים מעלה את משקלנו כגורם רציני שאפשר לסמוך עליו.

אך לא רק עמדתנו בשאלות מדיניות פעלה. חשיבות מרובה אני מייחס לטיפול ולמאמצים המרובים שהושקעו על־ידי משרד החוץ והשגרירות בוואשינגטון בשנה האחרונה. איני יכול להפריז בשבחי לשגרירות. אילת וחבר עוזריו הצליחו לכבוש לבבות רבים וגם הדו"חים שהגיעו בקביעות מהארץ על נכונותנו להסביר, לסייע ולשתף פעולה עם השגרירות התל־אביבית החדירו את ההכרה בקרב מחלקת המדינה כי אין אנו מדינה מוזרה מנוהלת על־ידי מנהיגים קנאים חשוכים אלא מדינה תרבותית אשר למרות הקשיים העוברים עליה מבפנים ומבחוץ היא עושה מאמץ לשמור על רמת יחסיה עם העולם החיצוני.

הרגשתי ביחס ההבנה אלינו בחוגים ממשלתיים רבים ושונים, החל בארוחת־צהריים עם מקגי בביתו של אילת בלונדון, בפגישות עם אנשי המשלחת האמריקאית לאו"ם, בביקור במחלקת המדינה וגמור בשיחות שונות במשרד הביטחון.

על השיחה עם מקגי כבר כתב לך אליהו אילת ועל הביקור במחלקת המדינה כתב קרן,[1] אשר בלוויתו הלכתי. בכל השיחות הללו שמעתי אותם הדברים שהשמיעו באוזנינו אנשי ועדת הפיוס בביקורם האחרון בארץ, דהיינו: ברור וידוע כי ישראל אינה יכולה לקלוט פליטים ערבים, ברור גם כי הפתרון האחד והיחידי לבעיית הפליטים הערבים הוא יישובם בארצות ערב ובמגמה זו יש לרכז כל המאמצים. ישראל נדרשת לתרום תרומתה לפתרון הבעיה כי בלי שתיפתר בעיית הפליטים אין כל אפשרות להתקדם לקראת השלום הנכסף. ידוע כי אין לישראל האמצעים הכספיים הדרושים להשתתף במפעל יישוב הפליטים הערבים ואין זה נדרש מישראל – מה שנדרש הוא כי ממשלת ישראל תחזור ותאשר את התחייבותה הפוליטית והמוסרית לשלם פיצויים לפליטים הערבים על הרכוש שהשאירו בארץ מבלי להתנות התחייבות זו במשא־ומתן על שלום.

ממשלת ארצות־הברית מבינה אמנם את הגיון טענתנו כי אין להפריד את בעיית הפליטים והפיצויים ממכלול הבעיות הרבות אשר בינינו לבין ארצות ערב והם משוכנעים כי בסופו של דבר תביא התחלת משא־ומתן בינינו לבין ארצות ערב בעניין הפיצויים למשא־ומתן יותר כולל.

האמריקאים מוסיפים וטוענים כי לא יוכלו יותר לקבל כספים מהקונגרס לכלכלת הפליטים הערבים אם לא יוכלו לאמור כי כספים אלה יוצאו על תכנית קונסטרוקטיבית הפותרת את הבעיה פתרון סופי. אין לגשת לכל תכנית קונסטרוקטיבית כזו בלי שאנחנו נבטיח שיתוף־פעולה מצדנו.

דברים דומים שמעתי גם מפי באנץ' וקורדייה וכן גם מפי אנגלים ואחרים המסתובבים במסדרונות האו"ם. דעתי האישית היא כי עלינו להיאחז בדרך זו. הסכמת ארצות־הברית, מזכירות האו"ם, ועדת הפיוס וחוגים אחרים לפתרון שאיננו כולל החזרת פליטים הוא הישג פוליטי עצום ובעקיפין הוא משפיע גם על הבעיות האחרות התלויות ועומדות בינינו לבין מדינות ערב. מהסכמה זו משתמעת לפי דעתי גם השלמה עם הגבולות הקיימים – על־כל־פנים בכל השיחות הודגש כי המכשול העיקרי בדרך לשלום הוא עניין הפליטים. אותו ברי אשר רק לפני חודשים מועטים השמיע להארי לוין תורה די מדאיגה על גבולות, החזרת פליטים וכו' לא הזכיר דבר וחצי דבר מכל אלה בשיחה שנמשכה כשעה וחצי אתי ועם קרן. יש לי יסוד לחשוב כי בשיחות עם הנציגים הערבים נוקטים אנשי מחלקת המדינה באותו סגנון ומטיפים להם להשלים עם המציאות ולא לחזור לטענות שעבר עליהן כלח.

אינני מתכוון במכתבי זה לתאר תמונה ורודה יותר מדי – הדרך מיחסי הבנה וידידות עד לעזרה של ממש רחוקה מאוד. אני מלא ספקות לגבי הסיכויים לקבלת סיוע צבאי וכלכלי. הדבר מחייב מאמץ עליון וגיוס כל כוח השפעתנו והשפעת ידידינו. בייחוד אני מלא ספקות לגבי הסיכויים לעזרה צבאית. איני רוצה להרחיב את הדיבור על נושא זה, אעשה זאת בשובי לארץ. אציין רק כי לפי מיטב הערכתי אין השלטונות הצבאיים העליונים בארצות־הברית ובאנגליה חושבים עוד בטרמינים של הכנת המזרח התיכון

415

1. ראה מס' 406 והערה 4 שם.

לעמידה צבאית. כל דאגתם ומעיינם נתונים לביצור וחיזוק מערב אירופה והמזרח הרחוק. המזרח התיכון נחשב לעת־עתה, כפי שהתבטא איש חשוב אחד בשיחה אתי, גורם ממדרגה שלישית במערכת השיקולים האסטרטגיים של ארצות־הברית. כל הידיעות כאילו הגיעו כבר להכרעות סופיות על גורל ותפקיד המזרח התיכון, על חלוקת אחריות ופיקוד וכולי וכולי נראות בעיני כמופרכות (בשיחה בעל־פה אסביר יותר כיצד הגעתי למסקנות אלו). אין אני אומר דברים אלה כדי לרפות ידי העושים את המאמץ, להפך, יש להמשיך במאמץ במלוא הקיטור ושום דבר לא ייפלא בארץ זו, אולם אם אתבקש לתת חוות־דעתי אומר כי הסיכויים לעזרה כלכלית גדולים יותר מהסיכויים לעזרה צבאית – אם כי שניהם מחייבים מאמץ בלתי־שכיח.

כפי שכבר ציינתי בראשית מכתבי אני מתכוון לחזור בשבוע הבא – רק אם אכנס לבית־חולים יידחה מועד שובי ימים אחדים. אני מלא צער שנעדרתי מהארץ בשבועות קשים אלה ואני מקווה שבשובי אוכל לסייע לך ולחברים קצת יותר.

שלום רב למשפחתך ולכל החברים, שלך,

ראובן

416

שיחת ט. קולק – ב. ברי (בוואשינגטון, ב־11 באוקטובר 1950)[1]

Meeting: T. Kollek – B. Berry (Washington, 11 October 1950)

דין־וחשבון: 130.20/2460/9

ואשינגטון, ב׳ בחשון תשי״א
13 באוקטובר 1950

כמוס

סידרתי פגישה עם מר ברי בכדי להציג את מר קולק בתפקידו החדש כמיניסטר.[2] כשהגענו למחלקת המדינה התקבלנו, כמקובל, על־ידי ידידנו מר רוקוול שהכניסנו אל מר ברי.

תחילת השיחה היתה איטית במקצת וניכר היה שכולנו השתדלנו להחזיקה במסגרת ביקור נימוסין ולא להיגרר לנושאים מדיניים בהזדמנות זו. בחלק זה של הפגישה רמז לנו ב[רי] על מינויו של מונט דייוויס כשגריר לישראל בזו הצורה: הוא שאל קודם את ק[ולק] אם כבר נודע לנו שם השגריר החדש. כאשר ק[ולק] ענה בשלילה ואמר כי אמנם שמע שמועות שונות אך לא ברורות, השיב ב[רי] כי גם הם אינם יודעים דבר וחצי דבר, אולם הוא קרא בטור של אחד העיתונאים שהמועמד הוא מונט דייוויס ואם נכון הדבר – נקבל שגריר בעל רמה יוצאת מגדר הרגיל. אנחנו הבענו את הבקשה שיישלח אלינו הפעם דיפלומט מהשירות הקבוע של מחלקת המדינה ובקשתנו נראית להם. הוא הזכיר באותו מעמד שהוחלט כי מקדונלד יחזור עוד לביקור קצר בארץ – דבר שנדחה לפני כחודש ימים כשהזכיר אותו ק[ולק] בעת ביקורו הקודם אצל ב[רי].

416

1. בשיחה השתתפו גם משה קרן ורוקוול ממחלקת המדינה. הדין־וחשבון נרשם על־ידי קרן.
2. טדי קולק מונה לציר ישראל בוואשינגטון בסתיו 1950.

כשב[רי] שאל את ק[ולק] על תפקידו העתיד כאן ואם יישאר לתקופה ארוכה הסביר הלה את כוונתו לטפל כאן בייחוד בתכניותינו הכלכליות, וכך התגלגלה השיחה לבקשתנו למלווה חקלאי חדש.[3] אני הזכרתי בקשר לכך שהשגריר ואנוכי היינו באותו יום אצל מר אדריאן פישר, היועץ המשפטי של האגף הכלכלי של מחלקת המדינה, וסיפרתי להם קצת על תוכן שיחתנו שם. להפתעתנו המרובה לא הצביעו ב[רי] ור[וקוול] על שום מכשולים פוליטיים ולא טענו כל טענות פוליטיות נגד בקשתנו. אנו ציפינו לשמוע מהם את הטענה שישראל קיבלה כבר יותר מכל שאר ארצות איזור ים התיכון וטענות דומות, כאלו שהשמיע, למשל, מקגי בשיחתו עם דוד הורוביץ בחודשי הקיץ ושבה השתתפתי גם אני. להפך, גישתם היתה כאילו העניין הוא דבר של מה־בכך וכאילו אין ספק בלבם כי הבנק לייצוא וייבוא ייענה לבקשתנו. שוחחנו רגעים אחדים על קשיינו הכלכליים ובייחוד על הגרעון במאזן התשלומים וניסיתי להוכיח להם שעל־ידי קבלת מלווה נוסף יהיה לנו קל יותר לפרוע את חובותינו בעתיד ושככל שגדלים חובותינו כך ייקל לנו יותר להחזירם בעתיד.

לבסוף הועלה שוב על הפרק נושא הפיצויים, כפי שנעשה בכל השיחות האחרונות.[4] ק[ולק] נתן להם להבין בצורה זהירה שייתכן ונהיה מוכנים להיענות להצעתם ולפתוח בשיחות על הסדר בעיה זו שתהיה נקודה ראשונה במשא־ומתן כללי על שלום. ב[רי] ענה שגם לו יש הרושם שכך יהיה ור[וקוול], שרק בקושי רב התאפק במשך כל השיחה מלשאול שאלות בלתי־נעימות, קפץ על מציאה זו ושאל כיצד אנו חושבים לשלם את הפיצויים. ק[ולק] ענה שעדיין אין לנו תכניות מעובדות בקשר לכך והזכיר שבהצעת החוזה עם עבדאללה הבענו את נכונותנו לשלם מיד פיצויים בעד הרכוש הערבי בירושלים.[5] כוונתו של שר האוצר אז היתה לגייס חלק מן הכספים על־ידי משכון הבתים הערביים בירושלים או על־ידי מכירתם. ברור שבעיה זו תגרום לנו הרבה כאבי־ראש אבל אין ספק שאם נקבל על עצמנו לשלם פיצויים נתייחס בנאמנות להתחייבויותינו. הוא הוסיף ואמר שאין זה מתקבל על הדעת כי נעריך את הרכוש הערבי לפי המחירים המנופחים של היום והזכיר תקדימים, כגון הסדר הפיצויים בין הודו ופאקיסטן שבו קבעו את ערך הרכוש על יסוד המחירים הממוצעים של תקופה ארוכה למדי. ר[וקוול] חזר וניצל הזדמנות זו בכדי לזרוק לתוך השיחה את המשפט "אבל ברור שתשלמו פיצויים צודקים". לבסוף ריסן ב[רי] את זריזותו של ר[וקוול] באמרו שהרי אנו רחוקים עדיין משלב זה של ההסדר.

אף כי בכל השיחות האישיות במחלקת המדינה שוררת אווירה של ידידות אישית, היה לי הפעם הרושם של התפשטות הידידות הזו גם לשאלות המדיניות. לא היתה לי שיחה כה קלה זה זמן רב. הסכמתם לביקורו של מקדונלד שנדחתה קודם לכן, העובדה שבקשתנו למלווה לא נתקלה במכשולים והנחתם שנסכים לשיחות על פיצויים – כל זה יכול להעיד על שינוי־מה בגישתם אלינו. מוקדם, אמנם, לקבוע מסמרות ואסור להגזים בחשיבות שיחה כזאת, אבל הרושם שלי היה שמדיניותנו בחודשים האחרונים התחילה לשאת פרי. הצבעותינו באו"ם נתקבלו בסיפוק רב והשפעתן על יחס ארצות־הברית מתחזקת על־ידי העמדה השלילית של הערבים, אשר היוו את הגוש היחיד שנמנע מלהצביע בעד החלטת שמונה המעצמות בעניין קוריאה. אם נוסיף לזה את אפשרות

3. ראה מס' 384.
4. ראה מס' 406.
5. ראה מס' 105.

תיקון עמדתנו בשאלת הפיצויים, את התחלת המשא־ומתן הציבורי למען מתן סיוע לישראל וכן את הסימנים החדשים של אהדת הנשיא – הידועים, בוודאי, גם לאנשי המחלקה – לא יהיה זה פלא אם גם יחסם הנוקשה של אנשי המחלקה יראה סימנים מסוימים של ריכוך־מה.

417

מ. קומיי אל א. אילת (לונדון)
M. Comay to E. Elath (London)

Coded Tel. IL957 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2318/7 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 15 October 1950

Background Jordan situation: (a) For several months Meir [Abdallah] difficulties with Government which against separate peace Israel, attempted accommodation with general line Arab League. Conflict came to head over Naharayim where Prime Minister, Foreign Minister, acted behind Meir's back. (2) Our view Government agreed renew Special Committee anticipating its failure[1] would further prejudice Meir line, e.g. we learn Jordan representatives instructed demand Fitzgerald partition[2] Jerusalem which absurdity. (3) Prime Minister refused sack Shureiki, preferred to resign himself with whole Government. Meir approached various prominent Palestinians, then veteran Jordanians, form new Government but failed completely. (4) Kirkbride mediated between Meir, Prime Minister, urging latter continue office, former appreciate Government's difficulties Israel–Jordan agreement. Compromise reached whereby Prime Minister agreed consider negotiations Israel provided deferred till after Assembly Session. This obviously stalling. New Said Government may drop Shureiki but not certain. (5) Tawfik Abu Huda persuaded Meir get in principle consent Government written draft general lines settlement with Israel. Draft discussed Meir Government yesterday, contents yet unknown here but presumed will constitute retreat from document initialled Meir, ourselves,[3] and unlikely acceptable by us as basis negotiation. (6) Meanwhile real progress Special Committee improbable. Eytan wrote Meir we unable consider withdrawal Naharayim while Article 8 unsettled.[4] (7) Provisional

417

1. ראה הערת־עורך, עמ' 583.
2. תכניתו של השופט פיצג'רלד מ־1945 לחלק את ירושלים – על־פי קווים לאומיים – לשתי מועצות מקומיות בעלות אוטונומיה מוגבלת, שתהינה כפופות למועצה משותפת אשר תנהל את העניינים המשותפים של העיר.
3. מס' 105.
4. המכתב לא נמצא.

comments: (a) reveals Meir's weakness, inability, carry through peace policy on his own; (b) prospects settlement receded again; (c) British intervention helped tide over internal crisis Amman but at expense settlement.

Comay

418

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Tel. MḤ11246 מברק
Outg.: 130.13/2603/3 נוסח יוצא:

[Tel Aviv], 15 October 1950

Understand Timotheos, Greek Orthodox Patriarch Jerusalem, cabled Secretary-General 12th.

(1) "Holy Synod of Greek Orthodox Patriarchate Jerusalem has heard deep satisfaction that Assembly will have on agenda discussion various proposals aiming at extricating problem Holies Jerusalem and elsewhere in Holy Land from present deadlock. Among them appears the practicable, realistic, repeat practicable, realistic, proposal which envisages establishment of commission comprising representatives all Christian communities with direct interest in Holies which should assume control of places under U.N. supervision and regulate matters of free access to them in consultation with governments of Jordan, Israel."

(2) Concerns Greek Orthodox rights.

(3) "In accordance with our tradition of confining our interest exclusively to safeguarding religious affairs in Holy Land without involvement in political affairs have refrained till now from submitting detailed proposals this matter to U.N. We now feel it our solemn obligation to urge delegates to Assembly to apply sense of realism and fitting responsibility to treatment this historic problem. Equity, justice and clear understanding of realities in two distinctive spheres of political and religious interests can serve as basis for early practicable and lasting settlement this question. We appeal to U.N. to enlighten its renewed approach with this spirit in order that the universal religious bond with Holies be safeguarded effectively in full harmony with realities present situation in Holy Land, repeat with realities of present situation in Holy Land. This our message we send in full knowledge of our responsibility before history asking you respectfully bring its contents to attention of delegates as soon as possible."

Also cabling separately.[1]

Eytan

418

1. ראה מס' 419.

419

י. הרצוג אל משלחת ישראל באו״ם (ניו יורק)
J. Herzog to the Israel Delegation to the United Nations (New York)

Coded Tel. Y162 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 15 October 1950

Our 11246.[1] Statement obtained after protracted negotiations view Greek fear Egyptian, Athenian, pressure *Binum* [internationalization] and Meir [Abdallah]'s displeasure our initiative. At last minute delegation from Old City wanted withdraw fear reprisals therefore had accept above. Armenian Patriarch promised return Sunday with more effective statement. Copts, Greeks, Armenians, requested no publication at present here. I suggest their statements be interpreted in light *Tablet's* latest article on danger Russian expansion through *Binum* which in line our earlier propaganda on danger Eastern churches aligning with Patriarch Moscow against Rome. This Spellman's great fear. Please cable whether situation Jerusalem question requires representative Greek Patriarch and Copt Archbishop proceed New York enlighten U.S.A. public opinion and cohese Eastern church representative in U.S.A. our line. [.....][2] Greek delegation promised press Patriarch follow up statement with action Athens, Lake [Success]. Three Easterns reconvening here after fortnight discuss further action. You can emphasize that of three Patriarchs guardians holy places two support our plan in addition to Copt Archbishop Jerusalem, whose letter already in your hands.[3]

Herzog

419

1. ראה מס' 418.
2. משפט אחד לא הודפס כאן.
3. ראה א. יקובוס, הארכיבישוף הקופטי, אל טריגווה לי, 19.9.1950, 130.02/2443/8.

420

מ. פישר אל מ. שרת (ניו יורק)
M. Fischer to M. Sharett (New York)

העתק: 130.10/2550/8

פאריס, ה' בחשון תשי"א
16 באוקטובר 1950

סודי

הנידון: שאלת ירושלים

משרד החוץ הצרפתי קבע לעצמו קו מדיני מסוים בעניין ירושלים. כמובן שאין לראות את ההחלטה הזו כסופית. להלן הנקודות העיקריות של קו זה:

(א) מבלי לגלות יזמה בעניין זה, צרפת מוכנה לתמוך בפתרון שאלת ירושלים על יסוד ההצעה ההולנדית או ההצעה השוודית.[1]

(ב) צרפת תנסה שיוסיפו להצעה שתעמוד לדיון באומות־המאוחדות רשימה מלאה של המקומות הקדושים. רצוף בזה העתק מהרשימה שהוכנה.[2] הרשימה עברה את הביקורת של מר נוביל (Neuville).[3]

הצרפתים ניסו להשיג את הסכמת אנגליה לדרישתם. האנגלים פנו לצירם בתל אביב ותשובתו היתה שאינו בדעה שיש לתמוך בכל רשימה שהיא. הנימוק האנגלי הוא שייתכן שהארכיאולוגים עלולים לגלות מקומות קדושים חדשים ולכן אין לקבוע את הרשימה מראש.

הקו הנזכר לעיל נתמך על־ידי כל הגורמים החשובים במשרד החוץ. זה כולל גם את פארודי וגם את שובל. אמנם בלב כולם שורר הפחד שמר שומאן עלול להיות מושפע מהאפיפיור בזמן היותו ברומא. נתבקשתי במיוחד על־ידי הצרפתים לברר את כל השאלות מיסודן עם מר שומאן לפני נסיעתו. כפי שמסרתי כבר, אמר לי מר שומאן שיהיה מוכן לראותני בין ה־20–25 לחודש. אבקש להבריק לי מיד כל דבר שיוכל להועיל לי בשיחתי עם מר שומאן.

מר בֶּנואה[4] עוזב ב־27 לחודש באניה "איל־דה־פרנס" לניו יורק. תפקידו במשלחת הצרפתית יהיה לטפל בשאלת ירושלים.

הוא ידוע לכולכם כעוזר של בואסנז'ה בוועדת הפיוס. הנו קאתולי, מתון וידידותי.

בברכה,

מ. פישר

420

1. ראה מס' 411, מס' 454.
2. הרשימה מצורפת למכתב, אך לא הודפסה כאן.
3. רנה נֶוויל, הקונסול הכללי של צרפת בירושלים.
4. כנראה פיליפ בנואה (Benoist) חבר משלחת צרפת לוועדת הפיוס.

421

א. גאס אל א. קפלן
O. Gass to E. Kaplan

Recd 17.10 התקבל .Coded Tel. G155 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/19 :נוסח נכנס

Washington, 16 October 1950

(1) Had two-hour frank talk today with the staff economist Export–Import Bank who personally unfavourable further Israel loan. He said Export–Import Bank and State Department would like know whether they being asked for additional 100 million or 35 million. Said inquiry based fact that two Israel officials told U.S. Embassy Tel Aviv that additional application for 65 million would follow immediately after approval 35. His question obviously asked with malicious intention. I denied existence any 65 application. Obviously however this supposed later application is already being used by our opposition to kill present one. Please restrain people from irresponsible talk.

(2) I requested his assistance in securing expeditious affirmative action on 35 million application. He indicated that while he believed application would eventually be approved this would take at least full month. He believed several directors would not agree sign while Kaplan here and before American elections. I indicated urgent Israel need for agricultural equipment and materials and asked for final action now. He said action now beyond his power but possible at higher level.

(3) Received full informed picture State Department. Their officers instructed raise no political objections but not instructed to help grant loan. On contrary political officers surprised by reported Presidential support for Israel loan and reported looking for opportunity after President's return from Pacific to convince him that mistake support Israel loan. State Department economists going into staff consultations at National Advisory Committee with all real and imaginary economic objections. Monday, October 16th the State Department staff has yet been given no instructions take more constructive attitude.[1]

Gass

421

1. ב־19 באוקטובר הבריק אבן סיכום מצב בעניין בקשת ההלוואה של ישראל: תומכים בהלוואה הנשיא, שר האוצר, שר החקלאות ונשיא הבנק לייצוא ולייבוא. העניין נמצא ברגע זה בפני ה־National Advisory Council, שעמדת הנשיא הובאה לפניו, ועל־פי המידע שבידי אבן המלווה יאושר בימים הקרובים. (ראה מברק אבן, W401, 19.10.1950, 93.01/2202/15.) מאוחר יותר התברר לנציגי ישראל כי ההכרעה על המלווה נדחתה עד לאחר הבחירות בארצות־הברית בתחילת נובמבר. (ראה קפלן אל ד. הורוביץ, 30.10.1950, 130.09/2308/19.) המלווה אושר לבסוף בראשית דצמבר 1950.

הערת־עורך
Editorial Note

דיוני מועצת הביטחון בשאלת ארץ־ישראל

מועצת הביטחון טיפלה בתלונות שעניינן ארץ־ישראל בישיבות אחרות שהתקיימו ב־20 וב־30 באוקטובר וב־6, 13 ו־17 בנובמבר. בפני המועצה היו מונחות תלונה מצרית מיום 15 בספטמבר על גירוש ערבים מהנגב (מסמך או"ם S/1790); תלונה ישראלית על הטלת הסגר על סחורות ישראליות העוברות בתעלת סואץ, על כי מצרים וירדן לא קיימו את הנוהל המקובל בהסכמי שביתת־הנשק המחייב להפנות תלונות או תביעות הקשורות להסכם לוועדת שביתת־הנשק המעורבת, אלא פנו ישירות למועצת הביטחון; על כי מדינות אלה הפרו את הסכמי שביתת־הנשק בכך שאיימו בפומבי ובאופן רשמי בפעולה תוקפנית נגד ישראל, ועל כי ירדן לא קיימה את הוראות שביתת־הנשק בנוגע לירושלים (מסמך או"ם S/1794 מיום 16 בספטמבר); תלונה ירדנית מיום 29 בספטמבר על שישראל תפסה שטחים באיזור נהריים. במהלך הדיון העלה הנציג המצרי שורה נוספת של תלונות על הפרות שביתת־הנשק לאורך הגבול הישראלי ובמיוחד הזכיר את תפיסתה של הנקודה ביר קאטר סמוך לאילת במארס 1949 (ראה מס' 386 והערה 3 שם).

בדיון שהתפתח חזרו הצדדים על הטענות שהוגשו בכתב. נציג ישראל הודיע כי בעניין ביר קאטר, שנדון בעבר על־ידי ועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–מצרים, תכבד ישראל את החלטת הוועדה ותסיג את כוחותיה מהמקום. נציג בריטניה התעכב על פרשת ההסגר בתעלת סואץ וחיווה את דעתו כי יש לנסות לפתור את הבעייה תחילה במסגרת הסכם שביתת־הנשק ואם לא יימצא פתרון – במועצת הביטחון. נציג צרפת קרא לבטל מיד את הגבלות המעבר.

הדיון הסתיים בהצעת החלטה שהוגשה על־ידי ארצות־הברית, בריטניה וצרפת. בעד ההחלטה הצביעו כל חברות מועצת הביטחון, להוציא את ברית־המועצות ומצרים שנמנעו.

להלן נוסח ההחלטה:

The Security Council

Recalling its resolution 73 (1949) of 11 August 1949 wherein it noted with satisfaction the several Armistice Agreements concluded by means of negotiations between the parties involved in the conflict in Palestine; expressed the hope that the Governments and authorities concerned would at an early date achieve agreement on final settlement of all questions outstanding between them; noted that the various Armistice Agreements provided that the execution of the Agreements would be supervised by Mixed Armistice Commissions whose chairman in each case would be the United Nations Chief of Staff of the Truce Supervision Organization or his designated representative; and, bearing in mind that the several Armistice Agreements include firm pledges against any further act of hostility between the parties and also provide for their supervision by the parties themselves, relied upon the parties to ensure the continued application and observance of those Agreements.

Taking into consideration the views expressed and the data given by the representatives of Egypt, Israel, the Hashemite Kingdom of Jordan and the Chief of Staff of the Truce Supervision Organization on the complaints submitted to the Council (S/1790, S/1794, S/1824).

1. *Notes* that, with regard to the implementation of Article VIII of the Israel–Jordan General Armistice Agreement the Special Committee has been formed and has convened, and hopes that it will proceed expeditiously to carry out the functions contemplated in paragraphs 2 and 3 of that article;

2. *Calls upon* the parties to the present complaints to consent to the handling of complaints according to the procedures established in the Armistice Agreements for the handling of complaints and the settlement of points at issue;

3. *Requests* the Israel–Egyptian Mixed Armistice Commission to give urgent attention to the Egyptian complaint of expulsion of thousands of Palestine Arabs;

4. *Calls upon* both parties to give effect to any finding of the Israel–Egyptian Mixed Armistice Commission regarding the repatriation of any such Arabs who in the Commission's opinion are entitled to return;

5. *Authorizes* the Chief of Staff of the Truce Supervision Organization with regard to the movement of nomadic Arabs to recommend to Israel, Egypt and to such other Arab States as may be appropriate, such steps as he may consider necessary to control the movement of such nomadic Arabs across international frontiers or armistice lines by mutual agreement;

6. *Calls upon* the Governments concerned to take in the future no action involving the transfer of persons across international frontiers or armistice lines without prior consultation through the Mixed Armistice Commissions;

7. *Takes note* of the statement of the Government of Israel that Israel armed forces will evacuate Bir Qattar pursuant to the 20 March 1950 decision of the Special Committee, provided for in Article X, paragraph 4, of the Egyptian–Israel General Armistice Agreement, and that the Israel armed forces will withdraw to positions authorized by the Armistice Agreement;

8. *Reminds* Egypt and Israel as Member States of the United Nations of their obligations under the Charter to settle their outstanding differences, and further reminds Egypt, Israel and the Hashemite Kingdom of Jordan that the Armistice Agreements to which they are parties contemplate "the return of permanent peace in Palestine", and, therefore, urges them and the other States in the area to take all such steps as will lead to the settlement of the issues between them;

9. *Requests* the Chief of Staff of the Truce Supervision Organization to report to the Security Council at the end of ninety days, or before if he deems necessary, on the compliance given to this resolution and upon the status of the operations of the various Mixed Armistice Commissions, and further requests that he submit periodically to the Security Council reports of all decisions made by the various Mixed Armistice Commissions and the Special Committee provided for in article X, paragraph 4, of the Egyptian–Israel General Armistice Agreement.

ראה מסמך או"ם S / 1907.

422

צירות ישראל בפראג אל מחלקת מזרח אירופה
Israel Legation in Prague to the East European Division

מברק מוצפן
נוסח נכנס: 130.09/2342/16

פראג, 20 באוקטובר 1950

נערך ביקור אצל השגריר הסיני. פתח בהערכה על הצבעותינו לטובתם באו"ם. הוסיף שהעם הסיני לא ישלים עם מה שנקרא "התוקפנות האמריקנית" ולא יוותר על פורמוזה בשום מחיר. הביע תקווה ליחסים טובים בין נציגויות עמי אסיה בפראג. גילה התעניינות במצבנו, הגיש שאלות בעניין שביתת־הנשק, התנועה הקיבוצית ובעיית מיזוג סוציולוגי בין עולים אינטלקטואלים מאירופה לבין עולי ארצות ערב. ביקש חומר הסברתי עבור מזכירו. בעצמו מבין ומדבר רק סינית ונעזר במתורגמן. פרטים במכתב.

הצירות

הערת־עורך
Editorial Note

דין־וחשבון של ועדת הפיוס

ב־2 בספטמבר הגישה ועדת הפיוס דין־וחשבון למזכיר הכללי של האו"ם על פעולותיה מאז נכנסה לתפקידה בינואר 1949. הדין־וחשבון גולל את פרשת המשא־ומתן שהתנהל בין הצדדים, תוך אזכור עמדות הצדדים כפי שבאו לידי ביטוי בחילופי המכתבים בין הוועדה והמדינות השונות. ב־23 באוקטובר הגישה הוועדה תוספת לדין־וחשבון זה. הפעם ניסתה הוועדה לעמוד על הסיבות שהביאו למבוי הסתום במגעים בין ישראל והערבים ולהתוות הצעות ותכנית פעולה לעתיד. על־פי הניתוח של הוועדה, חוסר ההתקדמות לשלום יסודו בהתנגדות עמוקה של הערבים להקמת המדינה היהודית בשטחים שהם ראו אותם כשייכים להם; בתחושת חוסר הביטחון של ישראל ומדינות ערב; ובקיומם של הסכמי שביתת־הנשק, שאמנם הביאו קץ למעשי האיבה אך יצרו אשליה שהמצב הנוכחי של אי־לוחמה יכול להימשך לזמן רב. על־פי השקפתה של הוועדה מצב זה אינו יכול להימשך לאורך ימים, בפרט לנוכח הבעיה הדוחקת של הפליטים. הוועדה המליצה כי העצרת הכללית תקרא לצדדים להיכנס ללא דיחוי למשא־ומתן ישיר וכי במהלך משא־ומתן זה יינתן מעמד של בכורה לבעיית הפליטים.

(ראה United Nations, *Yearbook of the United Nations*, 1950, pp. 321–2; Conciliation Commission for Palestine, Supplementary Report..., מסמך או"ם A/1367.Add.1.)

423

איגרת מאת צירות בריטניה[1]
Note by the British Legation

Orig.: 130.02/2445/6 :מקור

Tel Aviv, 23 October 1950

The British Legation presents its compliments to the Ministry for Foreign Affairs and, by direction of his Majesty's Government in the United Kingdom, has the honour to state that during the month of September the Foreign Ministers of the United Kingdom, France and the United States held discussions in New York on the relations between their Governments as occupying Powers in Western Germany and the German Federal Repulic, in the light of developments since the Ministers' last meeting in London in May, 1950.

Since the Ministers found that it was impossible to achieve the unification of Germany on a basis which respects the fundamental liberties the Governments of the United Kingdom, France and the United States agreed to consider the Government of the Federal Republic as the only German Government freely and legitimately constituted and therefore entitled to speak for Germany as the representative of the German people in international affairs.

The three Governments have therefore decided, as soon as action can be taken in all three countries in accordance with their respective constitutional requirements, to take the necessary steps in their domestic legislation to terminate the state of war with Germany. This action will not affect the rights and status of the three Powers in Germany, which rest upon other bases. It will however create a firmer foundation for the developing structure of peaceful and friendly relationships and will remove disabilities to which German nationals are subject. The three Governments hope that other governments, including that of Israel if it sees fit, will find it possible to take similar action in accordance with their own constitutional practices at about the same time as the Governments of the United Kingdom, France and the United States. So far as can be seen at present this time is likely to be early in 1951, but in the meantime preparatory measures will no doubt be necessary in the countries concerned to bring about the termination of the state of war at the time mentioned. In the event of it being decided by the Governments of the occupying Powers to take earlier action, the interested governments will be notified.

As a further consequence of the decision that the Government of the

423

1. איגרת זו נמסרה לישראל ב־24 באוקטובר. אגרות דומות נמסרו על־ידי נציגי ארצות־הברית וצרפת. בשולי האיגרת רשם ו. איתן: "התפתחות זו מחזקת – לפי דעתי – את הדרישה להקים במשרד החוץ מחלקה מיוחדת לענייני גרמניה."

Federal Republic should, pending unification of Germany, be considered as the only German Government freely and legitimately constituted, it has been agreed that the three occupying Powers should invite the Federal Republic of Germany and all interested Powers to make known to the Allied High Commission in Germany the treaties of the former German Reich to which they desire that effect should now be given as between the Federal Republic and country concerned. The High Commission will then, unless it disapproves, declare such treaties applicable to the Federal Republic and binding upon it, provided the Federal Republic and other interested Governments so desire. If there is any objection on the part of the Federal Republic to a request by an allied country to put a treaty into operation, occupation authorities will after a period of six months from receipt of the request decide what action should be taken, having regard to:

(a) their responsibility for protection of allied interests, and

(b) safeguarding of the interests of the occupation.

In the case of multilateral conventions the above procedure will apply, but if reciprocity is the basis of the convention it will only be binding as between the Federal Republic and such of the other signatories as agree.

Any action of the occupation authorities referred to above in no way prejudices the final peace settlement and will not have the effect of abrogating or modifying any treaty obligations of the former German Reich not expressly covered by such action.[2]

424

תזכיר מאת שגרירות ארצות־הברית
Aide-Mémoire by the United States Embassy

Orig.: 130.02/2422/7 :מקור

Tel-Aviv, 23 October 1950

Confidential

If the Government of Israel desires to participate in the United States' bilateral program to extend technical assistance under the Point IV Program,[1] the Embassy, acting under instructions from the Department of State, is prepared to receive Israel's proposals for the fiscal year ending June 30, 1951, for bilateral technical cooperation projects. The Embassy is further ready to provide all possible assistance in connection with the preparation of these proposals.

2. ממשלת ישראל דנה בשאלת היחסים עם גרמניה ב־30 באוקטובר. בסיכום הדיון התקבלה החלטה שהורתה לשר החוץ להשיב בשלילה לפניית שלוש המעצמות בדבר ביטול החקיקה הקובעת את גרמניה כארץ אויב. ראה גם מס' 497, 522.

424

1. ראה מס' 34 והערה 4 שם.

The Act for International Development, by which the Congress of the United States granted authority to extend technical assistance to other countries, provides in Section 407 for the observance of certain stipulations, including the requirements that the recipient country: (1) bear a "fair share of the cost of the program" payable in local currency; (2) seek "to the maximum extent possible full coordination and integration of technical assistance programs being carried on in that country"; and (3) be willing to cooperate with other countries in the mutual exchange of technical knowledge.

The basic assistance to be supplied by the United States under the Act will consist of American technical experts, either from the United States Government or from private American sources, and of training for local personnel in the United States. Modest amounts of demonstration machinery and laboratory equipment may be made available in connection with demonstrations or training projects.

At the same time, the Point IV legislation stresses the desirability of making use of United Nations technical assistance wherever feasible. The United Nations technical assistance program, to which the United States is contributing up to 60 percent, may be double that of the United States bilateral program. Moreover, United Nations assistance can contribute skills and facilities not available in the United States, and can provide experts from other countries who may be more effective in dealing with certain of Israel's specific problems.

The plans being made within the United States Government for the extension of United States bilateral programs provide for their coordination with the programs of the United Nations and the specialized agencies. To assist in this coordinating function, the Embassy would appreciate being kept currently informed of the requests of the Government of Israel both for United Nations assistance and for bilateral assistance from other countries.

The United States believes that to have maximum effect, its aid should be of a catalytic nature, relating to and stimulating a broad program of economic development designed to benefit the people of Israel. The real measure of significance of this program will not be in dollar allocations but in its potential for encouraging comprehensive economic development. Isolated, piecemeal aid, unrelated to Israel's broad development plans, would not be in keeping with the fundamental objectives of the Point IV Program.

The Embassy is ready at any time to begin discussions preliminary to the drafting of a technical assistance agreement between the Governments of the United States and Israel.[2]

2. בשולי התזכיר רשם איתן: "שר החוץ, ...דעתנו שעלינו לקבל את ההצעה (המדובר על $100,000) ולגשת מיד להכנת תכניות בשיתוף־פעולה עם משרד החקלאות, המועצה המדעית וגורמים דומים. האם זה מחייב החלטה עקרונית של הממשלה? אם כך, התהיה מוכן להעלות את הדבר בישיבתה הבאה?"

425

מ. ואלטר אל ש. אלישיב (ניו יורק)
M. Walter to S. Eliashiv (New York)

העתק: 130.11/2493/4

תל אביב, י"ב בחשון תשי"א
23 באוקטובר 1950

ד"ר אלישיב היקר,

זה עתה נודע לי שבעוד חצי שעה יוצא הדואר לניו יורק ולכן ארשה לעצמי לכתוב לך כמה שורות על רגל אחת.

ודאי נודע לך כבר מהמברקים שמר לבבי נכנס לעבודה כמנהל המחלקה. לאחר ניסיון של כמעט חודש ימים עלי לומר שהעניינים מתנהלים פחות או יותר במסלולם הרגיל ואנו מסתדרים די טוב. פרט לשינויים בחדרים, הכול כמו שהיה וכולנו משתדלים כמיטב יכולתנו לשמור על הרמה הישנה.

לא אכנס לפרטי עניינים שונים אולם בסגנון טלגראפי, אציג לך את עיקרי הבעיות המעסיקות אותנו ברגע זה.

ברומניה הכול כמו שהיה פרט לפרדוקס שעוד לפני שנה לא היה עולה על דעתנו כאפשרי כלפי מדינה זו, היינו, שאנו בעצמנו דרשנו הגבלת העלייה לחודשי החורף עד למקסימום של 5000. לבסוף יצא כך שיעלו בחודשי החורף רק 4000. איננו יודעים עדיין אם עניין זה ישפיע על מדיניות העלייה של הרומנים, בכל אופן עדיין לא ניצלו את הדבר למטרות תעמולה. [.....][1]

על ענייני הונגריה יש לך ודאי תמונה מפורטת למדי מתוך מברקינו וממכתבי בנצור.[2] קיבלתי העתק מכתבו של בנצור אליך עם העתקי חילופי המברקים שהיו מצורפים לו. עלי להעיר בקשר עם זה שנוכחתי לדעת מתוך העתקי המברקים, שבבודאפשט מפענחים אותם עם הרבה שגיאות, דבר שמפריע להבנתם. היה לי כל הזמן הרושם שבנצור לא הבין נכון את תוכן המשא־ומתן שלנו עם אנשי הצירות ההונגרית כאן ובהעתקי מברקים אלה גיליתי את הסיבה. בינתיים היו לנו שתי שיחות טלפוניות עם בנצור והסברנו לו את העניינים כהווייתם. יש לתקן את עניין הצופן בבודאפשט כי דבר זה גורם לאי־הבנות. לאמיתו של דבר לא הובטח להונגרים בקשר עם ה"חוזרים" כל דבר, נאמר להם רק שבהתאם לתקנות הקיימות יכול כל אדם לצאת את הארץ, אולם התקנות הקיימות שהן בשטח גיוס לצבא, מטבע זרה, תשלום חובות וכו' מקשים כמובן על היציאה, ואיננו מוכנים לדון אתם על השגת רישיון יציאה קולקטיבי. על ה"חוזרים" לנהוג כפי שנוהגים שאר האנשים בארץ הרוצים לצאת אותה, דהיינו, על כל אדם להגיש בקשות אינדיווידואליות. ההונגרים הבינו מתוך זה את הדבר שרצינו שיבינו, שבלי עזרתנו לא יוכלו האנשים לצאת. לעומת זאת מבחינה פורמלית לא אמרנו כל דבר שיתפרש כאיסור יציאה מוחלט. התפתחות העניין ידועה לך ובימים אלה נצטרך

425

1. שני משפטים, שעניינם שינויים אישיים בצירות ישראל ברומניה, לא הודפסו כאן.
2. ראה מס' 409.

להחליט סופית מה נעשה. ההונגרים מבקשים יציאת 1200 איש ואינני יודע אם נוכל להסכים למחיר הזול של המשך עלייתם של ה־3000, [.....].[3] לבנצור נאמר בגלוי שעיכוב העלייה בא כתגובה על התנהגותנו בקשר ל"חוזרים". על המסקנות כאן תקבל בוודאי הודעה טלגראפית.

[.....][4]

בינתיים קיבלת ודאי את הידיעה על הצעת איתן למנותך כציר בסופיה, לבבי ואנוכי התנגדנו בתוקף לתכנית להטיל את התפקיד על ישי גם אם הבולגרים הביעו בפני אהוד [אבריאל] הסכמתם לכך. אני מקווה שבינתיים גם השר הסכים ושאתה נענה לקבל את התפקיד עליך.

לצערי עלי להפסיק. הדואר נסגר בעוד דקות ספורות כך שעלי לוותר על שתי מדינות שעליהן רציתי עוד לכתוב.

כל טוב לך ד"ר אלישיב, אני מקווה כי עבודתך מעניינת. לפני כשעתיים הגיע השר ובהזדמנות הראשונה שאראהו אשאל אותו על שלומך. נשמח מאוד כולנו אם בדרכך לפראג תוכל לעשות את הקפיצה הקטנה לתל אביב.[5]

בברכות נאמנות,

426

שיחת א. אבן – ג'. מקגי (בוואשינגטון, ב־24 באוקטובר 1950)
Meeting: A. Eban – G. McGhee (Washington, 24 October 1950)

מקור: 130.20/2460/9

וואשינגטון, י"ג בחשון תשי"א
24 באוקטובר 1950

כמוס

[.....][1]

השגריר עבר אז לבעיית ירושלים והזכיר כי ההצעה השוודית–הולנדית הולכת ומתגבשת ותוגש, כפי הנראה, בעתיד הקרוב.[2] הוא הביע את התקווה שהמשלחת האמריקאית תתמוך באופן פעיל בהצעה זו ותרכוש לה תומכים בין המדינות החברות באו"ם. מקגי השיב שאמנם בדעת ארצות־הברית לנקוט בעמדה חיובית אך אין היא מוכנה לפעול באופן פעיל למען קבלת ההצעה השוודית–הולנדית. הוא הטעים שקשה להם לאמריקאים לנקוט בעמדה בולטת בשאלה זו נוכח חילוקי הדעות הפנימיים. הם

3. חלקו האחרון של המשפט לא הודפס כאן.
4. פסקאות אחרות, שעוסקות בענייני הצירות בפראג ובמינוי ציר לבולגריה, לא הודפסו כאן.
5. אלישיב חיווה את דעתו בעניין החוזרים לאחר התייעצות עם שר החוץ. לדעתו אין להטיל הכבדות מיוחדות על החוזרים ואין להפוך את עניינם לנושא למשא־ומתן על תמורה ועל עלייה נוספת מהונגריה. (ראה מכתבו אל לבבי, 26.10.1950, 93.03/75/9).

426

1. החלק הראשון של השיחה, שעסק בענייני תביעות ישראל מגרמניה, לא הודפס כאן.
2. ראה מס' 411, 428.

יתמכו בכל הצעה העשויה לזכות בתמיכתן של ישראל ועבר־הירדן אך לא יעשו תעמולה למענה במסדרוני האו"ם. רוקוול, כדרכו, נתן לשיחה נעימה אישית באמרו – we have been so terribly treated last winter, עת תמכו בהצעת ועדת הפיוס, והם לא יחזרו ויסתכנו שנית. השגריר ניסה לשכנע אותם שגורל ההצעה החדשה תלוי אולי בפעולתם במסדרונות העצרת אך הם הגיבו באדישות.

לאחר־מכן העביר השגריר את השיחה לשאלת המלווה,[3] וחזר בקיצור על מטרת המלווה – להגדיל את תפוקתנו החקלאית. מר מקגי הגיב בחיוב לתכנית זו ואמר – we would be delighted אם ישראל תצליח להגדיל את ייצורה בשדה החקלאות והוסיף כי מדיניות ארצות־הברית היא לתמוך בתכניות כאלו במסגרת אמצעיה וחוקיה.

מכאן נתגלגלה השיחה לנושאים המדיניים העומדים על הפרק. השגריר הזכיר את בעיית הפליטים העומדת על סדר־היום של העצרת. הוא טען שחשוב יהיה כי החלטת או"ם לא תזכיר את אפשרות שובם של הפליטים לישראל אלא תדבר רק על שיכונם מחדש. אם החלטת או"ם תחזור ותדבר על החזרת הפליטים יראו בכך הערבים עידוד לעקשנותם ולחידוש תביעותיהם החסרות יסוד במציאות. מקגי הודה שאין אפשרות להחזיר את הפליטים או אפילו חלק ניכר מהם אלא טען שקשה יהיה למשלחת האמריקאית ולאו"ם בכלל לסטות לגמרי מרעיון ההחזרה. לדבריו, ארצות־הברית חייבת להכיר בעקרון שפליט אשר נאלץ לעזוב את מקום מושבו עקב מלחמה רשאי לחזור וכך היה, לדעתו, גם ברוב המקרים לאחר תום המלחמה האחרונה. הרי רובם של הפליטים שמילאו לאחר סיום המלחמה עם גרמניה את המחנות חזרו לארצותיהם. השגריר סתר את אמיתות טענה זו וטען שהעמידה על העיקרון לשמו עלולה להרחיק את סיכויי השלום. הערבים יעשו להזכרת האפשרות של החזרת הפליטים כפי שעשו עד כה. מקגי לא הכחיש אמיתות טענה זו, אולם לא ראה מוצא מן ההכרח לעמוד על עקרון שיבת הפליטים.

לאחר שהשיחה הסתובבה סביב בעיה זו ללא תוצאות ברורות נקט מקגי ביזמה והרחיב את הדיבור על שאלת השלום בכללה. הוא חזר על טענותיהם, הידועות לנו היטב, שעמידתנו על קוצו של יוד בקשר לחוזי שביתת־הנשק עלולה לגרום למתיחות ולמרירות מצד הערבים. הוא טען שהצבא שלנו כבש את חלקת השדה על־יד נהריים, אך הועמד על טעותו על־ידי השגריר שהזכיר לו כי רק איכרים חרשו את החלקה ושום חייל לא דרך בה. מקגי גינה בחריפות מסוימת את התנהגות הטייס שירה באווירון הלבנוני[4] ואמר שכך אין נוהגים במדינות תרבותיות. הוא סיפר לנו כי השגריר היווני ביקר אצלו וסיפר לו שמדי יום ביומו פוגעים כ־40 אווירונים בגבולות יוון אך אין טייסי יוון יורים באווירונים אלה. השגריר השיב בתארו את המקרים באור הנכון, והזכיר בקשר לגירוש שבט עזזמה שנתנו רשות כניסה ל־12,500 ברואים, דבר שלא היינו מחויבים לעשות. בדואים אלה הם רודפי שלום אך שבט עזזמה הוא שבט של שודדים וגרם לנו הרבה נזקים ותקלות. אשר לנהריים, על הירדנים ראשית־כול לחזור בהם מהאשמת הזיוף. ועדות שביתת־הנשק הן המקום המתאים לוויכוחים אלה ולא מועצת הביטחון. מועד הגשת הטענות הערביות לפני התחלת כינוס העצרת מוכיח שהם הגישו את תביעותיהם רק לשם תעמולה.

3. ראה מס' 421.
4. ראה מס' 323 והערה 8 שם.

בקשר לבעיית השלום בכללה, ניסה מקגי לערער את טענותי[נו] שאמנם אנו מוכנים לשלום אולם הערבים עוד לא גילו שום נכונות אפילו להיכנס למשא־ומתן אתנו. ישראל מוכנה לשלום, טען מקגי, בתנאים שלה ואילו הערבים מתנים את תנאיהם הם. שני הצדדים דורשים שהצד שכנגד יקבל את עמדתם ללא שום ויתור, והואיל ושתי העמדות רחוקות ביותר זו מזו אין סיכויים להתקרבות. על ישראל לגלות נבונות ויש להתחשב בעובדה שאמנם אנו הישראלים – אירופאים ואילו הערבים הם ערבים ואין לקוות שהם יגלו אותה מידה של היגיון וחכמה הנדרשת מאתנו. הוא חזר שוב לשאלת הפליטים ושאל מדוע אנו מסרבים להכיר ברעיון השיבה. הרי הכול יודעים שאין לדבר ערך של ממש. אנו יכולים להודות בעיקרון ובעת ובעונה אחת להימנע מביצועו. כאשר השיב השגריר שזוהי צביעות אמר מקגי – נכון הדבר, אבל נוכחתי לדעת שצביעות אינה סגולה גרועה כל כך במדיניות.

חליפת הדברים ברוח זו נמשכה כרבע שעה ללא התקדמות או התקרבות. השיחה כולה ארכה כשבעים דקות.

427

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

מברק מוצפן Coded Tel. X536. התקבל Recd 26.10
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2202/17

New York, 25 October 1950

Palestine Conciliation Commission supplementary report[1] is on whole positive document showing tendency not be hidebound by old resolutions and missing formally possible opportunities criticize us for resisting December 11. In final para. they completely accept our view on necessity direct talks with refugees as item one. Effort invested in Palmer had borne fruit.

Eban

427

1. ראה הערת־עורך, עמ' 595.

428

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

מברק מוצפן X540 .Coded Tel. התקבל Recd 26.10
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2202/17

New York, 25 October 1950

Your S38[1]. No new facts since my 526[2]. Main features situation: (1) Good prospects exist of draft closely related our own proposals and acceptable to us in all relevant respects. (2) Swedish initiative clearly has Great Powers support provided it receives Israel, Transjordan, agreement. (3) Decisive unknown factor Latin group which will go along if left alone but incalculable if Vatican cracks strong whip. Sponsors hope there will be few irresponsible individual votes against scheme Holies, though some may abstain. (4) Unless we agree to draft it will not even be submitted. Thus we in strong tactical position. (5) Acceptance by General Assembly of Swedish plan acceptable to us would be major political victory involving *inter alia* implicit recognition Jerusalem as capital. This course strongly to be preferred to maintenance deadlock. (6) Should Swedish plan fail U.S.A., U.K., will propose despatch of U.N. representative to Jerusalem with no particular terms reference except symbolize continuing U.N. interest, carry out such functions as can. Clearly this does not have same advantages for us as clear-cut decision defining and thus limiting U.N. functions to specified field.[3]

Eban

428

1. איתן ביקש הערכה על המצב שבו נמצא הדיון בבעיית ירושלים באו"ם כדי שיוכל למסור דיווח לנציגויות ישראל בחוץ־לארץ. (ראה מברק מיום 25.10.1950, 130.09/2336/2.)
2. אבן דיווח על פגישה עם המשלחת ההולנדית לאו"ם בעניין היוזמה המשותפת לה ולמשלחת השוודית בפרשת ירושלים (ראה מס' 411). הפגישה התנהלה באווירה טובה והיה רצון אמיתי להגיע להסכם. נדונו כמה הצעות לתיקונים בטיוטה כדי לקרב אותה לעמדות ישראל וירדן. (ראה אבן אל איתן, X526, 23.10.1950, 93.01/2202/17.)
3. ראה מס' 433, 454.

429

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 26.10 התקבל .Coded Tel. X541 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 :נוסח יוצא

New York, 25 October 1950

At their invitation met Blandford of Kennedy's Mission,[1] Gardiner State Department, Ross, Stabler U.N. Delegation. Our side Arthur [Lourie], Reuven [Shiloah], Gideon [Rafael] also participated. U.S.A. representatives presented following case:

(1) Condition Arab refugees is deteriorating, works projects having absorbed only small number; demoralization, discontent, growing as private resources refugees continue dwindle.

(2) Impossible conceive any progress peace Mideast unless something done improve situation.

(3) Arab psychological resistance to resettlement now breaking down. Main factors against resettlement now more economic in character e.g. genuine inability Lebanon, Egypt, absorb refugees plus growing realization by Transjordan they can't swallow as many as thought. Most refugees will have to be moved elsewhere. Main effort will have to come from international American agencies.

(4) New Relief Programme will have be voted on even greater scale than before since previous diets proved inadequate.

(5) However most important begin at once with progress towards radical solution. Kennedy Mission will therefore propose that simultaneously with increased relief there be established "integration fund". Monies accumulated this fund will be used not for relief but for genuine resettlement e.g. establishment small villages, shops, industries etc. in countries where feasible. Place of reintegration not specifically mentioned but Mission has in mind principally Syria, Jordan, Iraq. Fund will also be available for rehabilitation such refugees as Israel already has or will be willing take.

(6) Reintegration fund will be accumulated from U.N. sources, contributions other Governments and monies paid in compensation for property non-returning refugees. Funds will not be paid in money to Arabs but only in kind to avoid unproductive dissipation. U.S.A. strongly urgently

429

1. בעקבות הדיון במושב הרביעי של העצרת הכללית של האו"ם בסתיו 1949 על בעיית הפליטים הערביים הוחלט להקים את "סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטי ארץ־ישראל" (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees). הסוכנות החלה בפעולתה בראשית מאי 1950. למנהלה התמנה הווארד קנדי ולידו פעלה ועדה מייעצת שהיתה מורכבת מנציגי ארצות־הברית, בריטניה, טורקיה וצרפת. תפקיד יושב־ראש הוועדה המייעצת עבר בתורנות, וליושב־ראש ראשון נבחר נציג ארצות־הברית ג'ון בלאנדפורד.

requires from Israel announcement its readiness contribute to solution by: (a) reaffirming our willingness compensate for abandoned properties, (b) intimating willingness that compensation be paid into reintegration fund, (c) paying initial sum into this fund on account compensation. They emphasize important thing is political step involved. How Israel will get money is another question which shouldn't prevent affirmative answer in principle this stage.

(7) They point out this is attempt their part secure move from Israel which can be represented as compliance with December 11 resolution.[2] Since doctrine of compensation is logically linked with non-return rather than with repatriation they believe we should have no difficulty in principle.

(8) They implore us not require from Arabs specific statement that any discussion by us this project should be regarded as step in peace negotiations. They point out as matter of fact considerable advance towards peace will be made once Israel can be represented as having done all it considers practicable on December 11 refugee resolution.

(9) They indicate that whereas Israel agreement contribution via compensation would be small part reintegration fund it is politically and initially indispensable before any steps takeable accumulate fund as whole.

(10) They hinted if we uncomply, no escape from increased bitterness world opinion being concentrated on Israel again since plight refugees couldn't longer be shielded from view and Israel would appear as both refusing repatriation and not taking its due part assist resettlement which was only alternative. Gardiner further hinted such attitude not reasonable for state which attained support America mainly on refugee basis and which still claimant for help.

(11) They clearly expect reply before General Assembly begins discussion on question. Please note close correspondence this talk with Palestine Conciliation Commission report which publishing shortly.

Am cabling recommendations separately.[3]

Eban

2. החלטת העצרת הכללית על שאלת ארץ־ישראל מיום 11.12.1948 – ראה כרך 4, נספח א.
3. ראה מס' 430.

430

א. אבן אל מ. שרת

A. Eban to M. Sharett

Recd 27.10 התקבל .Coded Tel. X542 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 :נוסח יוצא

New York, 25 October 1950

In light of my 541[1] and previous talks McGhee, Palmer, Ross, we must clearly regard compensation question as major factor this moment in American–Israel relations. Am told by White House Blandford's approach fully supported there. Seems apparent our capacity untie this knot will powerfully affect State Department and public reaction our own claims for help which becoming increasingly vocal. In effect U.S.A. which last year pressed us strongly for mass repatriation and frontier changes, now asks us principally for procedural concession separating compensation question from peace context, thus enabling them initiate resettlement project mainly at their expense which is after all our own objective. Here all delegation and Reuven [Shiloah] feel: (1) Blandford's approach is reasonable. Division international resources between relief and reintegration has great objective merit. (2) By taking negative attitude this approach and risking clash U.S.A. we may lose much more politically and financially than can hope gain by maintaining tactical attitude on relation compensation discussion to peace. (3) View our urgent tasks U.S.A. cannot afford renewal public criticism Israel on refugees. (4) When Palestine Conciliation Commission report[2] published we should therefore react either in public statement or appropriate committee General Assembly along following lines: (1) We approve both continuation relief as interim measure and conception of reintegration fund to enable lasting solution in conformity general welfare Mideast wherein we vitally interested. (b) We have repeatedly stated and now reaffirm willingness pay fair compensation for abandoned property. We now declare our willingness any funds accruing from compensation should be paid to reintegration fund to be operated by international agency. (c) We willing begin immediate discussions all parties concerned with view examine how Israel can fulfil above objectives in present circumstances. (d) In taking this step we ourselves assume we discussing solution refugee problem as first instalment of discussion leading to final peace. Our main concession of course would be (c). Strongly hope

430

1. מס' 429.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 595.

you share this view and that Government will endorse. Will discuss with Golda [Meyerson], Eliezer [Kaplan], here.[3]

Eban

431

א. אבן אל מ. שרת
A. Eban to M. Sharett

Recd 27.10 התקבל .Coded Tel. W421 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 26 October 1950

Teddy [Kollek], self, saw Palmer who asks would we give access and cooperation to Sub-committee coming Israel to assess general value Arab property abandoned. His confidential suggestion for satisfactory Israel line is: (1) Whatever may be said of principle right to return, actual ability return limited almost to vanishing point by actual circumstances. (2) 1948 resolution envisages non-return and compensation. (3) We believing that mass non-return is certain are willing begin discuss, repeat discuss, compensation without prejudice to outcome. (4) For this purpose we willing enter discussions with compensation committee of Palestine Conciliation Commission. He of course adds suggestion for small token repatriation. He anticipated Arabs would at first reject this approach but our tactical situation improved.

Eban

3. ב־29 באוקטובר הבריק אבן פרטים על שיחתו עם גולדה מאירסון וקפלן. שניהם סמכו את ידיהם על ההצעות של אבן אך הציעו שתי תוספות: א) דרישה להסדר קולקטיבי ולא אינדיבידואלי; ב) הכרזה בעת המשא־ומתן כי לישראל יש תביעות־נגד, אך לא להתנות את המשא־ומתן בדיון בעת ובעונה אחת בתביעות שני הצדדים. קפלן הוסיף כי הוא מצדד בהסדר מהיר של הבעיה, דוגמת ההסדר הכספי שהושג עם הבריטים וכי הוא מאמין כי ישראל תוכל לעמוד בנטל. (ראה מברק אבן אל משרד החוץ, 29.10.1950, 130.09/2308/14.)

הממשלה דנה בהצעותיו של אבן ואישרה אותן פה אחד, להוציא את סעיף "c" בפסקה 4, שבעניינו הובעה הדעה כי מוטב לא להתחייב מראש על משא־ומתן עם מדינות ערב ויש להסתפק בהבעת נכונות להיכנס לדיון עם מוסדות האו"ם. (ראה מברק שרת אל אבן, Y231, 31.10.1950, 130.09/2338/12; שרת אל אבן, IW951, 29.10.1950, 93.01/2202/15.) ראה גם מס' 435.

432

ג. רפאל אל מ. שרת
G. Rafael to M. Sharett

Recd 28.10 התקבל .Coded Tel. X550 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 :נוסח יוצא

New York, 27 October 1950

Garreau dining wining our Geneva session Trusteeship Council team told us confidentially: (1) Quai [d'Orsay] actively interested Dutch draft which contains provisions proposed by France.[1] (2) Quai afraid British intend establish themselves protectors Holies. (3) Vatican will never permit Catholic countries support resolution unless appointment Catholic Commissioner assured. (4) France might support draft if assured Commissioner be French. (5) French support would be decisive for Latin attitude.

Tov concurs this. He suggests refrain taking openly position on Commissioner order unantagonize Protestants but tell Quai we recognize French historic interest protection Holies.

Rafael

433

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. MT41 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 29 October 1950

Jerusalem prospects: (1) Swedes, Dutch may submit resolution in main respects agreeable to us though based on last year's[1] whose three unacceptable points were: (a) demilitarization, (b) ban on capital, (c) Commissioner authorized invalidate our laws. (2) This year's changes: (a) forces may be maintained in Jerusalem within limits armistice agreement, (b) no ban on capital, (c) we still battling with Dutch re Commissioner's powers but Swedes ready reduce these to symbolical minimum. This point likely be determined by Britain which with U.S.A. supports Swede–Dutch plan on condition it acceptable to Israel and Jordan. Jordan position not yet

432

1. ראה מס' 433, 454

433

1. ראה כרך 4, נספח ה.

clarified. In private talks British told us they satisfied with Swedish formula on Commissioner's powers. (3) Unknown and probably decisive factor is Latins who may support above if left to themselves but will probably yield to Vatican pressure if such exercised. (4) Swedes undertook not submit resolution unless we agree its terms. This puts us in good tactical position. (5) If General Assembly accepts Swede–Dutch plan this will be first-class political victory and imply recognition of Jerusalem as capital. This much preferable to perpetuation present stalemate. (6) If plan fails, U.S.A. and U.K. may propose sending U.N. representative Jerusalem without defined powers which we should deplore since liable be interpreted as giving continued validity to *Binum* [internationalization] decision.[2]

Eytan

הערת־עורך
Editorial Note

התייעצות בענייני גרמניה

בסוף אוקטובר ובתחילת נובמבר התקיימו דיונים פנימיים במשרד החוץ בדבר קשרי ישראל–גרמניה בעתיד הקרוב, לאור ההתפתחויות בזירה הבינלאומית ביחס לגרמניה ולאור הצורך לפתוח במשא־ומתן על פיצויים. במסגרת דיונים אלה פנתה מחלקת מערב אירופה אל נציגים וצירים ישראליים שישבו בגרמניה או שהיה להם קשר לענייני גרמניה וביקשה את חוות דעתם בדבר עתיד היחסים עם הגרמנים. להלן נוסח השאלות שהופנה אל הנציגים:

א. מה צריך להיות יחס ממשלת ישראל לגרמניה לאור כניסתה הקרובה למשפחת העמים בתמיכת המערב, האם יש להמשיך ולקיים את החרם הדיפלומטי על גרמניה או שמא יש לשנות את הקו והאם שינוי הקו הוא מחויב המציאות הפוליטית?

ב. האם שינוי הקו לגבי גרמניה המערבית מחייב גם שינוי ביחס לגרמניה המזרחית?

ג. מה צריך להיות עתיד הקונסוליות הישראליות בגרמניה?

ד. כיצד צריכה ישראל לטפל בנושא הרסטיטוציה, האם אצל מדינות המערב או בגרמניה עצמה, ואם כך באיזו צורה?

ה. מה צריך להיות יחסה של ישראל להשתתפות גרמניה בארגונים בינלאומיים ומה צריך להיות יחסם של נציגי ישראל לנציגים גרמניים בארצות זרות?

ו. מהן אפשרויות הפעולה נגד חדירה גרמנית לארצות ערב כגורם כלכלי וכגורם מדעי? כמה מתשובות נציגי ישראל ראה במס׳ 440, 446, 460, 476; פישר אל אבנר, 1.11.1950, 130.10/2539/1.

2. ראה מס׳ 454.

434

מ. נמיר אל משרד החוץ
M. Namir to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן. התקבל 31.10
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 30 באוקטובר 1950

(א) גרומיקו היה לבבי ביותר לשיחת הפרידה. הביע צער על סיום שירותי ואיחולים להצלחה בעתיד ואף השמיע מעין אמרת כנף שהפתיעתני קצת: "לך טוב שכן הנך הולך הביתה אך לנו עצוב שכן הנך עוזב את מוסקבה." לא נתעוררו שאלות מדיניות וכדומה פרט לעניין אחד שהבאתי לפניו ושאבריק עליו לחוד בזמן מאוחר יותר. הבעתי תודות לו, לשר ולעוזריו על יחסם האדיב ואיחולים לעמי הברית ולממשלתה. גרומיקו השיב ברכות נלבבות למדינתנו ולממשלתנו ואישית לשרת. שלשום במסיבת החג אצל הצ'כים שוחחתי שוב אתו ועם רעיתו. זו האחרונה השפיעה עלי מחמאות לרוב והבעות צער נרגש על עזיבתי. כמקודם כן הפעם אי־אפשר היה שלא להתרשם מדבריה הפשוטים והגלויים שנאמרו בחמימות רוסית מובהקת וללא שמץ של גינוני דיפלומטיה.

(ב) הכתבים הזרים מספרים שבוועידת שוחרי השלום הכל־סובייטית שנתקיימה כאן לפני כעשרה ימים השתתפו ראשי דתות שונות. נציגי האורתודוקסים, הלותראנים, המוסלמים ואחד לאמה, כנראה מחסידי בודהא, השמיעו גם נאומים ארוכים למדי. אחדים מהם נבחרו לוועד המרכזי. נציג הדת היהודית לא, חוזר לא, השתתף ולדברי הכתבים הורגש באווירת הוועידה בתמיהה ושאין זה מקרה.

(ג) הריני לחזור על הרגשותי במברקי הקודמים שהדו"חים מהעצרת בעיתונות כאן מרבים להבליט הקרבה בין עמדת הערבים ובייחוד סוריה והלבנון לבין העמדה הסובייטית בבעיות השלום והמלחמה ובכמה שאלות אחרות. לעתים נמתחת גם ביקורת מתונה נגד פרט זה או אחר בהופעת הערבים אך לרוב נמסרים דבריהם באהדה אמנם זהירה. כן ראוי לתשומת־לב שמאז צירוף נציגי אוזבקיסטן וקאזאכסטן למשלחתם מרבה העיתונות לתאר הישגי העמים המוסלמים ומעלותיהם בברית־המועצות. השבועון המצוייר "אוגוניוק" מקדיש באחרונה מקום ניכר מאוד למאמרים ולצילומים בשפע מחיי הקהיליות המוסלמיות. ממילא מתקבל הרושם של מבצע תעמולתי פרו־מוסלמי רב־ממדים ששלוחותיו מכוונות גם אל מעבר לגבול. מאידך אף כי פחתה בהרבה ההשמצה השגרתית נגד ישראל ועל־אף הפרסום הרב והאוהד שניתן לדברי שרת ואבן בעצרת אין שינוי יסודי לטובה והמאמר המשמיץ על המשבר הממשלתי בשם "קול העם" שפורסם בהרחבה, ושתמציתו הברקתי בגלוי, הוא לבדו מספיק להשחרת פנינו בדעת־הקהל ובעיני היהודים בייחוד, וייתכן שזאת הכוונה המרכזית.

(ד) משרד החוץ נענה לבקשתי בעל־פה והסיע כל חברי צירותנו בלוויית נציג הפרוטוקול לביקור בקולחוז כארבעים קילומטר ממוסקבה. סיירנו כמה שעות ולמדנו הרבה. הופתענו ביותר כשנתגלה שהיושב־ראש והאגרונום, שהוא גם מזכיר המפלגה וכן מזכירה אחת, כולם יהודים והם שלושת היהודים היחידים בין ארבע מאות המשפחות הנוצריות שבמשק. האגרונום שמו משה זלוטין, יודע עברית, למד בגימנסיה העברית בייקטרינוסלב יחד עם אברהם שלונסקי ודן פינס. לאחר־מכן השגריר הצרפתי התקנא

בי וביקש רישיון ואמנם הובטח ביקור גם לו אולם למרות בקשתו המפורשת השיבו שלא יוכלו להסיעו לקולחוז שאנו ביקרנו אלא למקום אחר. סיבת הסירוב לא ברורה, למעשה איני יודע אם הוצאנו בכוונה או במקרה למשק המנוהל בידי יהודים דווקא.

[.....][1]

נמיר

435

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ-לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

Coded Tel. MT45 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 31 October 1950

Government approved following line when refugees come up in General Assembly:[1] (1) We approve both continuation of relief as interim measure and conception of reintegration fund to enable lasting solution in conformity general welfare Mideast wherein we vitally interested. (2) We have repeatedly stated and now reaffirm willingness pay fair compensation for abandoned property while recalling we have counter-claims. We now declare our willingness any funds accruing from compensation be paid into reintegration fund to be operated by international agency. (3) We willing begin immediate discussions with U.N. organs with view examine how Israel can fulfil above objectives in present circumstances. (4) In taking this step we ourselves assume we discussing solution refugee problem as first instalment of discussion leading to final peace.[2]

Eytan

434

1. פסקה ה' שעניינה אישי, לא הודפסה כאן.

435

1. ראה מס' 430.
2. ראה גם מס' 449.

436

א. אבן אל א. אילת (לונדון)
A. Eban to E. Elath (London)

Coded Tel. U34 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/17 נוסח יוצא:

New York, 31 October 1950

Following situation developed *Moabit* [Security Council]:[1] (1) We held firm all issues including Naharayim on which Heikal was routed by our documents and maps. (2) However we in danger on Bir Qattar in which MAC [Mixed Armistice Commission] twice ruled against us. Egyptians trying get resolution *Moabit* asking us withdraw as per MAC decision. Have uneasy feeling some State Department people cooking this up for after election President. (3) Our chief aid is that Egyptians are also guilty of one violation namely Suez. I therefore made great deal of this and was suppported psychologically by Jebb. I stated that had been deterred from raising in *Moabit* last year by U.K. promise use diplomatic influence. This quite true as Reggie [Mordechai Kidron] can explain in full. Would be helpful if F[oreign] O[ffice] were told we now forced by Egyptian provocation Security Council raise Suez issue in full unless whole question including Bir Qattar is put in cold storage as Riley himself wants. Our case is that Egypt while refusing redress on major issue affecting normality, free economic life, whole area cannot claim redress on much smaller issue against which we anyway shall continue to fight since MAC based on wrong interpretation. Would be useful renew Parliamentary question asking Secretary of State whether his attention drawn to fact Suez blockade by Egypt now on agenda Security Council and will he instruct Jebb in accordance general U.K. desire get Suez opened up. Will take up with Younger. All this useful in itself and to protect us on Bir Qattar. Need not tell you how all plans U.S.A., elsewhere, would suffer by Security Council ordering us out of Qattar and we refusing especially now with U.N. in ascendancy.

Eban

436

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.

437

ו. איתן אל א. אבן (ניו יורק)
W. Eytan to A. Eban (New York)

מברק מוצפן YA237
נוסח יוצא: 130.09/2338/12

תל אביב, 1 בנובמבר 1950

סירבנו היום להעלות השיירה הרגילה להר הצופים לאחר שהודיעו מהאו"ם שיצאה הוראה ממשרד ההגנה הירדני מאושרת על־ידי גלאב[1] ולאש[2] כי על שישה לגיונרים מזוינים להיכנס לשטחנו לבדוק השיירה. כמו־כן אין מרשים לאורחים לעלות.

(1) בתכנית הראשונה לשיירות להר הצופים שנחתמה ב־2.12.48 נקבע שרק לקצין לגיון אחד מותר להיכנס לשטחנו. אחר תאריך זה נקבעו על־ידי האו"ם שתי תכניות נוספות, אחת ב־31.1.50 והאחרונה ב־14.10.50 עליה חתם ריילי, לפיה מותר לארבעה לגיונרים להיכנס לשטחנו לבדיקה. תכנית זו קיבלנו בהסתייגות ודרשנו להסתמך להבא על התכנית המקורית מה־2.12.48.

(2) בהסכם הכללי בעניין הר הצופים שנחתם ב־7.7.48 נקבע שיש לאפשר לאורחים לעלות.

(א) עובדות אלו אפשר להוסיף לתלונותינו בעניין סעיף 8.
(ב) להודיע לריילי ולבקש התערבותו הדחופה.[3]

איתן

437
1. ג'ון בָּגוֹט גְלָאבּ, ראש המטה הכללי של הלגיון הערבי.
2. נורמן לאש, בריגדיר, מפקד בכיר בלגיון הערבי.
3. לאחר מגעים עם ריילי הציע האו"ם להוביל במשאית שלו את המזון להר הצופים. הירדנים הסכימו להסדר זה אולם בעקבות התבטאות של הנציג הירדני בוועדת שביתת הנשק, לפיה ירדן סוברנית לחלוטין ואיננה מקבלת פקודות מאיש, דחו אנשי צה"ל את ההצעה ומסרו את ההכרעה לראש הממשלה. בן־גוריון אישר לפרסם את דבר הפרשה בעיתונות והתיר לאנשי משרד החוץ להעביר את הנושא למועצת הביטחון. (ראה איתן שרת, Y260, 6.11.1950, 130.09/2338/12.)

438

ג. אבנר אל מ. פישר (פאריס)
G. Avner to M. Fischer (Paris)

Copy.: 130.10/2543/1 :העתק

Tel Aviv, le 1 novembre 1950

Objet: Problème des restitutions de l'Allemagne

Il est devenu maintenant indispensable que vous engagiez au Quai d'Orsay des entretiens sur la question des restitutions, à la lumière des changements survenus en Allemagne et du nouveau statut d'occupation de ce pays. En effet, il s'agit maintenant, à la dernière minute, d'essayer d'obtenir quelque chose sur les montants fort importants et toujours impayées dûs à des Juifs vivant maintenant en Israël, ainsi qu'au peuple juif tout entier, à titre de réparations. Ceci devient plus difficile de jour en jour. L'état confus et désorganisé de la vie politique juive a pour resultat que durant cinq années, de nombreuses organisations juives ont abordé cette question sans obtenir quoi que ce soit et sans que la problème ait été traité d'une manière organisée et continue. De plus, le manque de clarté qui règne ici quant à notre politique à l'égard de l'Allemagne a provoqué des mesures fort mal projetées et exécutées de la part du Gouvernement d'Israël à ce sujet. Personne ici n'a été en mesure de décider dans quelle mesure le Gouvernement devait établir des relations avec l'Allemagne, afin d'activer la question des restitutions. Il apparait clairement qu'il est impossible d'entreprendre quelque chose à ce sujet sans que certaines relations officielles directes soient établies avec les Gouvernements allemands. Si l'on demande à un Juif d'Israël s'il estime que nous devons obtenir des réparations de l'Allemagne, la reponse serait "certainement oui"; mais si on lui demande si nous devons établir des relations quelconques avec les Gouvernements allemands, la reponse serait "certainement non". Aucune soudure entre ces deux déclarations n'a été établie dans l'esprit du Gouvernement, qui a hesité de discuter cette question.

Mais tout le problème de la politique générale à l'égard de l'Allemagne se trouve actuellement à l'ordre du jour je vous ai déjà écrit à cet sujet, et nous attendons de lire vos propositions pour une ligne générale à suivre.[1] En attendant il s'agit de sauvegarder nos intérêts du mieux que nous le pouvons. L'idée est que nos représentations à Londres, Paris et Washington essayent d'obtenir l'accord de ces Gouvernements pour qu'ils continuent à s'occuper des questions de restitutions ou bien qu'ils continuent à en être responsables, afin que les changements de pouvoir en Allemagne n'aient

438

1. ראה הערת עורך, עמ' 609.

pas pour résultat que des problèmes disparaissent complètement de l'horizon et sombrent dans l'oubli.

Les réponses obtenues par nos représentations dans les deux autres capitales ne peuvent pas précisement être qualifiées d'enthousiastes; je vous signale à ce sujet les deux télégrammes de M. Kidron que je vous ai envoyés par enveloppe spéciale – l'un du 20 et l'autre du 25 octobre; pour votre information, je vous adresse également son rapport complet sur ses entretiens sur ce sujet.[2]

Mail il est fort possible qu'avec les Français, vous pourriez arriver à de meilleurs résultats – en raison de l'aspect spécial des relations franco–allemandes et d'une plus grande compréhension dont ils peuvent faire preuve à l'égard de notre cause.

C'est pourquoi nous vous demandons d'intervenir sur ces lignes générales. Ainsi que vous le verrez par le cable de Rosenne du 26 octobre (enveloppe spéciale)[3] vous recevrez sous peu un mémorandum détaillé de Robinson sur ce sujet.[4] Mais peut-être serait-il indiqué de parler tout de suite au Quai d'Orsay – cela pourrait mettre les choses en branle d'ores et déjà et éviter que du temps soit perdu.

Il est bien entendu que je laisse à votre discretion la décision sur ce dernier point.

Bien à vous,

G.A.

439

ר. שילוח אל ו. איתן
R. Shiloah to W. Eytan

מברק מוצפן X572. התקבל 3.11
נוסח נכנס: 130.09/2329/10

ניו יורק, 2 בנובמבר 1950

משיחות עם ריילי: (א) הוא מקווה שהאמריקאים יציעו למועצת הביטחון להחזיר התלונות ההדדיות לוועדה בליווי פנייה לכל הצדדים להתייחס ביתר דרך־ארץ לסמכות הוועדות ולציית להחלטותיהן.[1] המצרים ינסו להכניס להחלטה רמז מפורש לביר קאטר והוא משתדל להניאם מכך. (ב) ריילי מדגיש [ש]אנו רשאים לעשות כל פעולה אזרחית

2. ראה קדרון אל איתן, LI897, 20.10.1950, 130.09/2318/8; דין־וחשבון של קדרון אל איתן, 23.10.1950, 93.08/377/26. מברקו השני של קדרון לא נמצא.
3. לא נמצא.
4. ראה טיוטת תזכיר של רובינסון מיום 30.10.1950, 93.02/181/2.

439

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.

בביר קאטר אבל הוא הדגיש זאת גם למצרים. (ג) אבן ואני סבורים כי אילו יכולנו להודיע כאן שפינינו הכוחות בביר קאטר והקמנו שם יישוב או תחנת נסיונות ומשטרה אזרחית היתה השאלה נפתרת. (ד) פאוזי הודיע לריילי שאם נפנה הצבא מביר קאטר ונסכים לדון בהחזרת חלק מהעזוזמה תמליץ מצרים בפני מדינות ערב להיכנס במשא־ומתן על חוזה אי־התקפה, גבולות ופליטים בתנאי שלא ייחשבו ההסכמים כשלום פורמלי. (ה) זיין א־דין[2] הסורי מסר לבאנץ' כי ממשלתו מכירה שהגיעה השעה להסדר עם ישראל וביקש שבאנץ' יזמן [לפגישה] בלתי־רשמית את הסורים, המצרים, וגרוס מהמשלחת האמריקאית לבירור מוקדם בשאלת הקמת המגע עם ישראל.[3] [.....][4]

ראובן

440

ש. גינוסר אל ג. אבנר
S. Ginossar to G. Avner

מקור: 130.10/2539/1

רומא, כ"ב בחשון תשי"א
2 בנובמבר 1950

הנידון: יחסים עם גרמניה

הנני מאשר את מכתבך (בכתב־יד) מ־27 באוקטובר בצירוף העתק מכתבך למר פישר בפאריס מאותו התאריך.[1]

השאלה שעליה אתה מבקש את הבעת דעתי היא כמובן אגוז קשה. נגד הסתגלות לפוליטיקה כלפי גרמניה של ארצות־הברית ושל מערב אירופה (ובוודאי גם של אמריקה [ה]לטינית) אני רואה בעצם נימוק מעשי יחיד, והוא שכנראה התפייסות עם גרמניה תחזיר לגרמנים את זכויותיהם בארץ (למשל לגבי הרכוש של הטמפלרים); אך כמובן העיקר הוא הנימוק המוסרי והרגש הכביר שלנו ושל יהדות הגולה נגד התפייסות. מאידך כל שיקולים מעשיים ומדיניים הם בעד הסתגלות זו.

אין ספק שגרמניה המערבית מתקדמת בפסיעות ענק לקראת התאוששות שלמה ממפלתה, ועוד מעט תתפוש מקום מכובד במערב אירופה בשטח הכלכלי, המדיני והצבאי, אפילו אם יתעכב לזמן מה הסידור המלא בשטח המשפטי–הבינלאומי. כאן באיטליה לא מחמיצים שום הזדמנות להדגיש את יחסם החיובי לגרמניה ולעם הגרמני הגדול שהיה לקרבן לנאצים. אפילו צרפת המתנגדת לצבא גרמני מוכנה לשיתוף־פעולה מלא עם גרמניה בשטחים אחרים (תכנית שומאן וכו'). אם נמשיך

2. פריד זין אל דין, דיפלומט סורי, חבר משלחת סוריה למושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם.
3. ראה מס' 447 והערה 3 שם.
4. פסקה ו', ובה תשובות קצרות למברקים ששוגרו אל שילוח, לא הודפסה כאן.

440

1. ראה הערת־עורך, עמ' 609.

בשיטת החרם ברור שנישאר מבודדים לגמרי, כי בעצם הגוש הסובייטי גורס את אותה הפיקציה של עם גרמני חף מפשע, וזה למרות מעשי הזוועה הגרמניים נגד עמי הגוש הזה, והתעמולה העצומה הרוסית בזמן המלחמה והשבועות בסגנון "לא נשכח את זאת לעולם". מחאותינו על דוכן ציבורי תישארנה קול קורא במדבר. על־כן נראה לי שיהיה זה קו נכון אם נלך גם אנו יחד עם המצעד הכללי; אמנם נלך אחרי המחנה ולא לפניו. כל זה נאמר בשם [ה]תבונה ונגד הרגש.

אך דבר אחד ברור לי: עלינו להחליט מיד לשבט או לחסד; כי לפי שעה מחזרים עוד הגרמנים אחרינו אך עוד מעט לא יהיו זקוקים לנו ואם נרצה אז להשלים אתם, ניאלץ לחזר אחריהם. למשל: לגבי מעמד נציגויותינו בגרמניה ויחסינו עם הנציגים הגרמנים בבירות שונות ובמוסדות בינלאומיים, הרי לא תסתפק גרמניה ביחסים מעורפלים ודו־משמעיים, אלא יהיה בידיה לדרוש יחסים נורמליים או לא־כלום. כמו־כן נראה לי שהחזרת רכוש או פיצויים יהיו תלויים בעיקר ברצונה הטוב של גרמניה (כי אינני מאמין לאורך הזמן בהתערבות המעצמות המערביות). היסוסים ממושכים אצלנו יכולים בקלות לגרום לכך שבסוף הדבר נשלים עם גרמניה מבלי שנהנה מזה, ועוד נצטרך בעצמנו לבקש ממנה את הטובה [ה]זאת אחרי שהיום נדחה את בקשותיה היא.

בקשר עם זה אעיר עוד הערה הקשורה רק בעקיפין עם הנ"ל: מה טעם בעמדתנו כלפי ספרד?! מדינה זו יש לה משקל הן בגלל קשריה עם אמריקה הלטינית, הן בגלל מצבה בים התיכון; מדינות ערב מתקרבות אליה; לפי שעה היא מחפשת גם את ידידותנו; אמריקה ומדינות אחרות רוצות להשלים אתה ולשכוח את הקשר בין משטר פראנקו למשטר הנאצים; ואילו ישראל תמשיך בעמדתה השלילית! חוששני שעוד מעט נישאר גם בזה מבודדים. האומנם חסרים לנו אויבים ולא אכפת לנו להוסיף עוד אחד, וזה בגלל שיקול סנטימנטלי אשר במקרה זה – בניגוד למקרה הגרמני – הוא נראה לי באמת כחסר ערך?

בברכה,

ש. גינוסר

הערת־עורך
Editorial Note

המשבר הממשלתי בישראל

במהלך הסתיו והחורף של 1950 הלך והחמיר המצב הכלכלי בישראל. מצב זה התבטא במחסור במטבע זר ובכשלונו של משטר הצנע והקיצוב לבלום את השוק השחור. נסיונה של הממשלה להחזיר את האמון במדיניותה הכלכלית על־ידי הנהגת תכנית כלכלית חדשה בראשית אוקטובר ועל־ידי ביטול משרד האספקה והקיצוב לא עלו יפה. ב־15 באוקטובר הודיע ראש הממשלה בן־גוריון על התפטרותו לאחר שלא הצליח להשיג את תמיכת החזית הדתית במדיניותו הכלכלית ובשינויים פרסונליים שעמד להכניס בממשלה; אנשי החזית הדתית עוררו גם כמה תביעות בענייני דת. לאחר התייעצויות עם נציגי הסיעות השונות הטיל הנשיא וייצמן על בן־גוריון להרכיב ממשלה חדשה. לאחר משא־ומתן ממושך, נסיונות תיווך ונסיון־נפל להציג ממשלת מיעוט, הציג בן־גוריון בפני הכנסת ב־1 בנובמבר ממשלה חדשה בהרכב מפלגתי דומה לממשלה הקודמת, אך בכמה שינויים אישיים, שהחשוב ביניהם היה מינוי יעקב גרי, אישיות בלתי־מפלגתית, לשר המסחר והתעשייה. מחוץ לממשלה נותרו מפלגות הציונים הכלליים ומפ"ם.

441

י. ברזילי אל מ. שרת
I. Barzilai to M. Sharett

מקור: 130.02/2446/11

וארשה, 2 בנובמבר 1950

אישי

שרת היקר,

כאשר הואלת להציע לפני את התפקיד של ציר ישראל בפולין, לא העליתי על הדעת, כי איאלץ פעם לכתוב את המכתב הזה.

קיבלתי את המינוי בחודשים הראשונים לאחר ייסודה של מדינת ישראל, כאשר ארצנו היתה נתונה במצור, כאשר לחמנו בגבורה עילאית עם פולשים פיאודליים ומכווניהם האימפריאליסטיים; כאשר עיני עולם החירות והקִדמה היו נשואות אלינו מתוך אהדה וחיבה ולא חשכו מאתנו את תמיכתם המוסרית, המדינית והחומרית; כאשר בראש מדינתנו התייצבה ממשלה קואליציונית המשתפת את רוב הכוחות הבונים, היוצרים והלוחמים במולדתנו.

הגעתי לפולין יחד עם חברי הצירות ומיד הציפונו גלי אהבה והתרגשות של שארית הפליטה, הגאה על אחיה האמיצים, וגלי אהדה של הציבוריות הפולנית, המוקירה גבורתו של עם שפורק מעליו עול אימפריאליסטי ומתגונן בפני תוקפנות של כוחות ריאקציוניים. לעולם לא אשכח את דמעות הגיל והגמול בעיני יהודים בשעה שעברתי לצלילי "התקוה" יחד עם חברי הצירות בחצר ארמון הנשיא הפולני להגיש את כתב האמנה, ושמורים בלבי דברי העידוד, האהדה והחיבה למדינת ישראל, אשר נישאו במסיבה מפוארת של חברת ידידות פולין–ישראל על־ידי שרי המדינה, אנשי ציבור וגדולי ספרות פולין.

ראיתי לפני שני תפקידים עיקריים, הנובעים מתוך ההנחה היסודית שקיים גשר טבעי בין מאמצי השחרור של עמנו לבין מגמות הקִדמה והשלום המכוונות את מדיניותה של פולין העממית:

(א) לשכנע את ממשלת פולין בדבר זכותה של שארית הפליטה לעלייה ובדבר חשיבותה של עלייה זו לביצור כוחה ועצמאותה של מדינת ישראל;

(ב) להקים מערכת יציבה, מקיפה ותקינה של יחסי מסחר, משק ותרבות בין שתי מדינותינו, לתועלתן ההדדית.

התפקידים הנ"ל תבעו יגיעה מרובה, הסברה רצופה וחריש אינטלקטואלי מאומץ; בניין כלים ארגוניים בתוך הצירות (מחלקה לענייני מסחר, מחלקת מודיעין ותרבות); פיתוח קשרים עם אנשי השלטון והציבור הפולניים. ומעל כל עמלנו ריחף מאור תקומתנו המדינית מתוך מאבק משחרר, מתקדם מבחינה אנושית, לאומית וסוציאלית כאחד.

עוד לפני שהצלחנו להניע את הממשלה הפולנית לפתוח את שערי היציאה לשארית הפליטה, היא השתכנעה, כי התגוננותנו מפני הפולשים מחייבת תגבורת כוח – והותר

הגיוס להגנה. ובחודש הרביעי לשהותנו בוורשה הפליגה אניית המגויסים של צעירי ישראל מפולין, כדי לחזק את חומת התגוננותנו בארץ.

לא ארכו ימי עבודתנו בפולין והורכבה ממשלת ישראל חדשה, בלי מפלגת הפועלים המאוחדת, ממשלה שסימנה מפנה חריף לצד ערעור קו אי־ההזדהות במדיניות החוץ ולצד ויתורים לריאקציה הסוציאלית במדיניות הפנים.

כבר אז הועמדה בפנַי ובפני רוב חברי צירותנו השאלה, אם להמשיך בתפקיד. שלושה נימוקים הכריעו אז את הקו לחיוב:

(1) קשרים וגשרים בין מדינות נבנים ומתקיימים מעֵבר להרכבן הזמני של ממשלות ואופיין. אם למשל, חוזה מסחרי עם פולין יבטיח לישראל מצד אחד מצרכים חיוניים בתנאים נוחים, ומצד שני יוציאנה מיחסי מסחר חד־צדדיים עם המערב בלבד – יש בו משום ברכה לנו, חומרית ומדינית כאחת, והוא מבצר את עצמאותנו.

(2) בלבנו קיננה התקווה, כי הרכבה של הממשלה החדשה הוא זמני ומדיניותה תמצא את תיקונה שהרי באותו זמן נערכו פגישות בין שתי מפלגות הפועלים הגדולות והתנהל משא־ומתן על מצע לשיתוף־פעולה בתוך הממשלה. קיוויתי, כי החרדה לגורלה של המדינה הנאבקת עם מזימות הריאקציה מבחוץ ומבפנים והדאגה למעמדו של הפועל במדינה יביאו את מפלגת הרוב להבין מצד אחד את גודל הסכנה לערכי קדמה וחלוציות בהיעדר חזית פועלים מאוחדת, כעמוד־התווך של הממשלה ומדיניותה, ומצד שני לראות בחזית מאוחדת זו את הערובה העיקרית לעצמאותה המדינית של ישראל, למדיניות כלכלית מתקדמת, להגשמת חזון קיבוץ הגלויות וקליטת עלייה רחבת־מידות. בביקורי הקצרים בארץ מצאתי אף חברי מפא"י לא־מעטים שהשקיפו מתוך מורת־רוח על דרך מפלגתם, המסתבכת בקואליציה חד־צדדית עם הימין, שהביטו מתוך דאגה על האסטרטגיה הסחטנית של בעל־הברית הקלריקלי שלהם בממשלה. האכזבה פוקחת עיניים, חשבתי.

(3) חברַי ואני ראינו חובה לעצמנו לא להרפות אף לשעה קלה מן המאמץ הרצוף להטות את ממשלת פולין להתיר עלייה. ידענו, כי דעות סותרות שונות מתרוצצות סביב סוגיית העלייה. ראינו חובה לעשות את הכול, למען יוכרע הקו לחיוב והאמנו, כי יש לאל ידינו לתרום תרומה לעניין זה. ואמנם ניתנה לי האפשרות להיפגש ולשוחח בשאלות העלייה עם ראשי השלטון, עם מכווני מדיניותה של פולין, עם ראשי המפלגה השלטת, להסביר גישה יסודית וטעמים מיוחדים, לסתור דעות קדומות וסברות מוטעות, להחדיר את הבנת הזכות הטבעית של עמנו למולדת והקשר בין מפעל העלייה לבין המאמץ לביצור כוחה ועצמאותה של מדינתנו.

נשארתי יחד עם חברַי. במאי 1949 נחתם החוזה המסחרי החשוב בינינו לבין פולין, שזכה להערכה מרובה של מכווני מדיניותנו הכלכלית בדרך כלל, ושל המשלחת המסחרית שנימנו עמה מנהלים ראשיים של משרדי החוץ, האוצר, והמסחר בפרט. לצערי הרב לא ניתן לי לסכם בסיפוק את פרק היחסים המסחריים עם פולין. ד"ר שמיר מצדו השתדל להניע את האחראיים למדיניות הכלכלית של ארצנו לקיים את התחייבויותינו המסחריות. גם אני טרחתי בכל ביקורַי בארץ לשכנע את השרים הנוגעים בדבר בעניין החשיבות והחובה לקיים את החוזה המסחרי, ובפולין השגתי את הבנתם של השלטונות לצרכינו המיוחדים.

ד"ר שמיר מסכם את תקופת כהונתו בפולין כפרק של מילוי התחייבויותיה של פולין כלפינו מתוך יחס של אדיבות והבנה מלאה לצרכינו, לעומת זאת פיגרנו אנחנו פיגור חמור אחרי התחייבויותינו שלנו. נראה לי, כי עד סוף דצמבר 1950 נקיים את

התחייבויותינו רק ב־30% עד 35%. באופן כזה לא נכבד את חתימתנו, נערער את שמנו הטוב, נשלול מעצמנו מוצרים חיוניים וספק המבין לצרכינו, נפסיד ארץ קליטה לייצואנו, נכביד ביותר על המשא־ומתן בדבר כספי הקרנות. אין לעקור מלב שלטונות פולין את ההרגשה, כי המחזור המסחרי עם פולין מושפע מן הקו הגדול של מדיניות חוץ וסחר חוץ ישראלי, המתחשב בעיקר עם דעתן של ארצות־הברית והמצור הכלכלי שהן שמות על הדמוקרטיות העממיות.

עשינו ונעשה, כמובן, הכול למען שמור על מיטב היחסים המסחריים ולמען שבץ את עניין כספי הקרנות במערכת קשרים זו כדי שיועברו ארצה בתנאים נאותים.

בענייני העלייה דפקתי על כל הדלתות והלבבות. נאבקתי עם דעות מתנגדות, עם מסורת מקודשת, עם מעצורים ומכשולים. תמיד זכיתי להקשבה טובה וליחס של כבוד. בקווים העיקריים ידועים לך הדברים. וכולנו זכינו ונתברכנו בהחלטת הממשלה הפולנית שהתירה את העלייה ונתנה להיתר זה גושפנקא חוקית ורשמית. זה היה באוגוסט 1949.

ידענו, כי קמה המסגרת וכי יש עוד להיאבק על תוכנה. האופטימיסטים בקרב הציבור הציוני כאן, אנשים שהיו להם קשרים גם עם השלטונות וגם עם המפלגות בפולין, העריכו את העלייה במקסימום של 15 אלף. ההערכה המקובלת התנודדה בין 12 ל־15 אלף. את המספרים המשוערים קבעה הערכת רצון העלייה של שארית הפליטה ומידת היענותה של הממשלה הפולנית לרצון זה.

מתפקידנו היה לחזק, בתחום סמכותנו המוכרת, את רצון העלייה ולהשפיע על השלטונות שירחיבו ככל האפשר את מידות העלייה. כאשר נפסקה פעולת המשרד הארצישראלי ירשנו את כל תפקידיו, ושלטונות פולין הכירו במלוא סמכותנו בעניינים בהם טיפל קודם המשרד הארצישראלי, וכאשר נתפרסם חוק העלייה, הוכרנו רשמית כצד המטפל, יחד עם שלטונות פולין, בענייני רישום, תחבורה, גבייה וכו'. לא ירשנו את הפונקציות הארגוניות של התנועה הציונית, לאחר שנפסקה פעולתה, אך מחלקת התרבות בצירותנו ומועדונה הביאו את דבר ארצנו ומדינתנו לציבור הפולני והיהודי כאחד. כל דורש מצא כאן ספר עברי, עיתון עברי, תמונה מן הארץ, תערוכות המשקפות את הישגינו בשטח המשקי, הצבאי והתרבותי. ערך מיוחד נועד לביולטין הידיעות בשפה הפולנית, אשר שימש מקור אינפורמציה שוטפת, הכיל סקירות על המתרחש במדינה, בעיותיה והישגיה, השיב על סוגיות המעניינות כל עולה ועל לבטים של כל יהודי, העומד בפני הכרעה של עלייה.

לא פיללנו, כי בשטח זה נוכה מבפנים. לאחר כינוס הצירים שכה הרבה לדבר בו – ובראש המדברים ראש־הממשלה – על חשיבות הנספחות התרבותית, הורינו על־ידי משרד החוץ לסגור את המחלקה ומועדונה. היהודים חשבו, כי המחלקה נסגרה בגזירת השלטונות הפולניים ולא העלו על הדעת – ולא ייפלא הדבר – כי שלטונות ישראל פגעו במכשיר שקירב את דבר ארצנו ומדינתנו לשארית הפליטה בימים שפעילה הסברה אנטי־ציונית ושורצות שמועות למיניהן על המצב בארץ והיהודי נקלע בין רצון לעלייה והפחד מפניה. עובדה היא, כי החודש ויתרו יהודים רבים על עלייתם למרות שלפני־כן הגישו בקשה להיתר יציאה. תהיה זאת פשטנות גרידא לתלות את הקולר בסגירת המחלקה לענייני תרבות, אך אין לי ספק, כי מעשה זה היה מבחינה אובייקטיבית חבלה רצינית בעבודתנו ובאינטרס של מדינת ישראל. היהודי המתלבט קשות ומבקש עידוד בביולטין שלנו, בעיתון מן הארץ, במועדון הספוג אווירת ארצנו ואשר הסכין כבר עם כל אלה נמצא לפתע משולל מקור עידוד והדרכה נכונה. עתה מבקש הוא במשרדינו

הארגוניים את הפגישה עם חברי הצירות למען קלוט מלת־אמת על הארץ, תיאור־אמת על אורותיו וצלליו, אך את מקום המחלקה והמועדון ניתן למלא רק באופן חלקי. ובצער רב נאלצתי לרשום לפני, כי דברי אתך בעניין זה, אשר מצאו בשעת השיחה אוזן קשבת, לא נשאו פרי למעשה וזה לא בשל טעמים תקציביים, כפי שנמסר לי במפורש במשרד החוץ.

בסיכום כללי עשינו הכול בתחום סמכותנו – ולא בלי הצלחה – כדי לחזק את רצון העלייה, למרות השמועות הקשות ביותר על דרכי הקליטה בארץ. עזרנו בדרכים שונות להתגבר על לבטים וספקות, העלינו את מספר הרוצים לעלות במידה רבה על המשוער ולנספחות, למודיעין ותרבות היה בכך חלק מכובד.

בנוהל הוצאת דרכונים על־ידי שלטונות פולין ידענו מורדות ועליות. לעתים קבעו כאן סיבות טכניות ולעתים מגמות מהותיות. הערכתם את רצון העלייה לקחה בחשבון 10 עד 12 אלף עולים. בהגיעם למספר הזה הועלתה בעיית ההמשך. דרכה המדינית של ממשלתנו לא הקלה על הכרעה חיובית. ונחוץ היה מאמץ הסברתי רב לשכנע את השלטונות כי עליהם לשים פדות בין יחסם לזכות העלייה לבין יחסם אל דרכה המדינית של ממשלת ישראל.

הושגה ההכרעה בעד המשך העלייה. ובינתיים הופיע עניין קוריאה, אשר הביא אתו מפנה חמור במדיניות החוץ של ממשלתנו. עוד לפני־כן הכבידו גילויים שונים במדיניות הפנים והחוץ על הרגשתנו ועל עבודתנו. למשל דברי הקטרוג של ראש־הממשלה על הדמוקרטיות העממיות; החיפזון המיותר והמזיק להתייצב מאחורי הצהרת שלוש המעצמות בשאלת ביטחונו הצבאי של המזרח התיכון; עזיבת ההסתדרות את האינטרנציונל המקצועי; המלחמה בתנועת השלום פגעו במעמדה של מדינתנו והקשו על פעולתנו. המאמץ להשפיל את קרנה של התנועה הקיבוצית ומעמדה במדינה, התירות ההשתלטות של הדתיים על החינוך וההווי בארץ העיקו על הרגשתנו.

לא העלמתי מפניך את הקשיים שלפי הערכתי גורמת מדיניות ממשלתנו לעבודת צירויותינו במזרח. אני כשלעצמי יכול אמנם לציין יחס אדיב וידידותי ביותר של שלטונות פולין אלי ואל צירותנו בכלל. תמיד מצאתי אוזן קשבת, נתקבלתי על־ידי ראשי המדינה, לעתים מעבר לנוהג הפרוטוקולרי, וכשהיו חילוקי־דעות, התנהלו השיחות מתוך מאמץ להבין וללכת איש לקראת רעהו. איני רוצה לקבוע בדיוק באיזו מידה פעלו כאן יחסי הידידות שנרקמו ביני ומפלגתי ובין אנשי פולין העממית עוד קודם שנתמניתי ציר, ובאיזו מידה פעלו ההתחשבות בעם ובמדינה, סוללי נתיב עצמאותם ביסורים ובגבורה והתקווה שילך ויגבר קו אי־ההזדהות על נטיית ההשתלבות במערב – עובדה היא, כי נהניתי יחד עם חברַי מיחס של אדיבות, כבוד וידידות. אך לא היה בכוחי לחסום בעד הסתייגות גוברת כלפי מדינתנו, ובעקבות עמדתנו בשאלת קוריאה שמענו אף דברי תרעומת והתמרמרות חמורים, שהובאו לידיעתך, בין היתר, במברקו של היועץ אוכמני.

קוריאה הפכה נקודת שיא בכיוון של נטישת קו אי־ההזדהות במדיניות החוץ שלנו. אמרתי את זאת בכינוס הצירים. ראיתי בהחלטת קוריאה גלישה מפורשת למחנה המערב, צעד המעמיד את ישראל בתוך מחנה מסוים בעולם המסוכסך, אשר דווקא בקרבו שורצים מחרחרי המלחמה, אויבי הקדמה ושונאי ישראל – מהם בפועל ומהם בכוח.

לא הגשתי אז את התפטרותי משני טעמים:

(1) מפעל העלייה היה אמנם בתוקפו, אך גם אז עמדנו מול משחק מגמות של צמצום

או הרחבה וראיתי חובה לעצמי לא רק למנוע כל תקלה אֶוונטואלית הקשורה בחילופי־הנציגים ובהתפטרות, כי אם להפך, להטיל את כל משקל הסברתנו והשפעתנו כדי להרחיב את מידות העלייה. ואכן, בדיעבד, יכול אני לסכם לעצמי, כי אמנם הורחב מסלול העלייה.

(2) היה בו בכינוס הצירים עידוד־מה. בוויכוח חלקתי על הערכותיך והערכות ראש־הממשלה את הדמוקרטיה הפורמלית והדמוקרטיה העממית. הדגשתי על סמך התבוננותי בפולין במשך שנתיים את הקדמה החברתית שמגלמת ומגשימה הדמוקרטיה העממית; את כמיהת השלום, החינוך לשלום ומדיניות־השלום שלה, את מלחמתה נגד ריאקציה ואנטישמיות, את תמיכתה העקבית במאבקנו לשחרור ולעצמאות; הדגשתי, כי מהותה הסוציאלית ומדיניות־השלום שלה מחייבים אותנו מבחינה אנושית–כללית ולאומית–ישראלית ויהודית לראותה כבעל־ברית; הוכחתי את הנזק לעלייה, לציונות ולישראל, הכרוך בקו ההזדהות עם גוש המערב, במדיניות החוץ שלנו. הייתי אולי היחיד, אשר חלק באופן יסודי ועקרוני על מדיניות החוץ של ממשלת ישראל. אך לא הייתי יחידי שהסתייג מגילויים שונים של מדיניות החוץ שלנו. צירים אחדים ובפרט המכהנים במזרח אירופה, שלא ממפלגות האופוזיציה, אמרו דברי ביקורת על נאומי ראש־הממשלה נגד הדמוקרטיות העממיות, על נאומך לפני הסטודנטים בירושלים, תבעו הדגשת הסתייגות ממשלתנו מתיאבון פורמוזה של טרומן, תבעו שיגור נציגות דיפלומטית לסין העממית לאלתר, תבעו הידוק יחסים מסחריים עם ארצות מזרח אירופה, תבעו לעשות, לאחר החלטת קוריאה, צעדים מיוחדים כדי להחזיר את מדיניות החוץ למצב של אי־הזדהות. היו חברים שהזהירו בפני תנועות הניאו־פאשיזם ואנטישמיות, אשר מתפתחות ומתגברות דווקא בארצות המערב והדגישו לשבח את מלחמתן של הדמוקרטיות העממיות באנטישמיות.

מצאתי עידוד־מה בדברי החברים וגם מדברי הסיכום השתמעה נעימה – ייתכן, כי טעיתי בה כבר אז – של מאמץ לא להרחיק לכת בהזדהות עם המערב, אך נתברר, כי אמנם טעיתי טעות מרה: קודם שהספקתי לשוב לווארשה והנה נתבשרתי ברומא, כי ממשלת ישראל הבטיחה עזרה רפואית לאו״ם, קרי, לאינטרוונציה האמריקאית בקוריאה. כשחזרתי לווארשה, השתדלתי, בין היתר, למען עליית רופאים יהודים ארצה, נשאלתי: כלום להתיר עלייתם למען תשלחום ללחום בקוריאה? היתה אמנם תשובה בפי, אך התביישתי, כי בעקבות מדיניות ממשלתנו, יכולתי להיות מוצג בכלל בפני שאלה זאת.

והנה באו ימי עצרת האו״ם. ונמצאת בין המצביעים נגד שמיעת טענותיו של נציג צפון קוריאה. אתה, אשר כה התנסית להתדפק בשם עמנו על דלתות מעצמות ומוסדות בינלאומיים, כדי להשמיע את טענתנו, כיצד יכולת לנעול דלת בפני נציג עם שבניו שופכים דמם על חירותם? האם לא הרהרת לרגע, שיש בנעילת דלת זו מן הפחד להתייצב מול טענותיו של בן עם הלוחם על חירותו הסוציאלית לאחר דורות של סבל? האם לא הרהרת לרגע שכשם שארצות־הברית ואנגליה השהו, מנעו מאתנו את עזרתן ואף סייעו לאויב, לפי שניהלנו מלחמת שחרור, הן נזדרזו, מטעם זה עצמו, להושיט עזרה למיעוט ריאקציוני, נטול אומץ לב והשפעה בעם הקוריאני?

ממכתבך לאיתן מיום 28.9.50[1] אני מסיק, כי גם לדעתך, היה נאומך בעצרת האו״ם

441

1. מס' 395.

זהה ביסוד עם השקפות אצ'יסון. וכך אני קורא בו: "הסכמתנו הכללית עם גישת ארצות־הברית לבעיית ההתגברות של או"ם על שיתוק מועצת הביטחון השתמעו ברור ממהלך נאומי". נכון, היו גם תיקונים והסתייגויות בנאומך. אך הרי תודה, כי אין ערכם של התיקון והסייג כערכו של הקו המדיני הכללי והיסודי. ובמכתבך הנ"ל בעצמך ציינת, כי אפילו "גם בווין וגם שומאן הסתייגו במידת־מה מן הקו האמריקני". ואין להניח, כי לא הסקת את מלוא המסקנות מהזדהותך ביסוד עם ארצות־הברית. בידיעות לנציגויות חוץ־לארץ מספר 119, כתוב בסעיף הנוגע לפרשת "ההתגברות של או"ם על שיתוק מועצת הביטחון" כי ההצבעה בעד ההצעה האמריקנית בעניין זה יהא בה "משום הכרעה מרחיקה־לכת ומרחיקה־תוצאות ביותר".[2] אכן, כנים הדברים. זוהי הכרעה מרחיקה־לכת מבחינה בינלאומית כללית ותוצאותיה לרעת ישראל מי ישורן. והצד החמור אולי ביותר לגבי מידת עצמאות מדיניותנו הוא, כי לא תמיד אפשר להבחין מתי ההזדהות עם אמריקה היא מתוך הסכמה לגופו של עניין ומתי מתוך סתגלנות. באותו חוזר מספר 119 מסופר על שתי הצעות שהיו במשלחת הישראלית, כיצד לנהוג בבעיית הפיקוח על הכוח האטומי. היתה הצעה להימנע בבעיה זו והיתה הצעה להצביע בעד כל ההצעות הבאות לאסור השימוש בנשק האטומי ולהטיל עליו פיקוח בינלאומי. יכלו להישמע, כמובן, גם הצעות אחרות. ויכלו להיות טעמים לכאן ולכאן. אך האופייני שהסיכום שנתקבל כלול בפסקה: "השיקול הסופי והמכריע לעמדתנו בשאלה זו צריכה להיות תגובת ארצות־הברית" (ההדגשות שלי). הלזאת ייקרא עצמאות מדינית או עצמאות מוסרית? אתמהה.

כאשר נתמניתי ציר ישראל, נשלחתי לייצג ממשלה אחרת ומדיניות אחרת מזו של היום. במשך חודשים קיוויתי ליישור הקו, לתמורה חיובית, לממשלה שתכלול בקרבה את כל הכוחות הבונים והמתקדמים במדינה. מילאתי את תפקידי. דחיתי את ההכרעה בדבר ההתפטרות לשבועות ולחודשים. אך כיום שוב אין מצפוני מרשה לייצג מדיניות שאני רואה בה נזק חמור לשלום ישראל ולתהליך קיבוץ גלויות ופניית עורף למחנה הקִדמה והשלום בעולם. כן התברר סופית, כי אין פני הממשלה הזאת לשיתוף חלק גדול של המחנה החלוצי בהנהגת המדינה ואפילו המשבר הממשלתי האחרון, אשר חשף את הבקיעים של הקואליציה הקיימת, לא הניע את נציגי מפלגת פועלי ארץ־ישראל לכל חשבון־נפש שהוא ולמאמץ להקים ממשלה יציבה, שתתבסס על רוב פועלי איתן וכפועל־יוצא מזה, תגשים מדיניות חוץ ופנים מתקדמת.

בימי המשבר הממשלתי אמר פ. לוביאניקר[3] בנאומו בכנסת את הדברים האלה: "כל עוד היתה לנו ההכרה שאנו יכולים מתוך נאמנות לעצמנו לשאת יחד בעול" (הכוונה: יחד עם הדתיים – י[שראל] ב[רזילי]) "הלכנו יחד. ברגע שנפרצה החומה הזאת, ברגע, שנתמוטטה התקווה שנוכל מתוך נאמנות ליסודות שרצינו להניח בחיי המדינה ללכת יחד, נשארה לפנינו רק ברירה: הקואליציה עם עצמנו" (לפי "דבר" מיום 20.10.50). איני יודע, כיצד קמה מחדש הקואליציה הישנה ימים אחדים לאחר הכרזת דובר מוסמך של מפלגת פועלי ארץ־ישראל ש"נתמוטטה התקווה ללכת יחד מתוך נאמנות ליסודות". האין מסתבר מכך ש"ההליכה יחד" מחדש נתאפשרה מתוך פגיעה

2. ראה עמדת ישראל במושב החמישי של עצרת האו"ם, "ידיעות לנציגויות", מס' 119, 4.10.1950, 130.02/4364/2.

3. פנחס לוביאניקר (לבון), המזכיר הכללי של הסתדרות העובדים; מאז אוקטובר 1950 – שר החקלאות.

ביסודות? או שמא נכון יותר לחשוב, כי יסודות חשובים הוקרבו על מזבח "ההליכה יחד" עם הדתיים?

בתקופת כהונתי ביצעתי יחד עם חברַי מפעל עלייה גדול של שארית הפליטה הפולנית. ואנו מתברכים בו. עתה נכנסנו לפרקו האחרון. אעשה עוד כל מאמץ אפשרי, כדי להגדיל עד מקסימום את מספר העולים.

התפטרותי באה, אפוא, בפרק המסיים של פרשת העלייה, לאחר שעלו כ־25,000 יהודים. בוודאי יישאר עוד טיפול בענייני עלייה לאחר צאתנו, אך הבעיה הגדולה והעיקרית היא מאחורינו, מאחר שנמצא לה פתרון חיובי. המרבית המכרעת של אלה שנרשמו לעלייה ולא ויתרו עליה עלתה כבר בפועל. ועד צאתנו מכאן נעשה הכול, למען זרז את עלייתה של השארית. נבקש כל אפשרות של השפעה ושיחה עם שרים ומשרדים הנוגעים בדבר.

כאשר נקראתי לתפקיד של ציר ישראל בפולין, לא הנחתי, כי התפתחות העניינים במדינת ישראל ודרכה של ממשלת ישראל יאלצוני להגיש את התפטרותי. קיבלתי את התפקיד מתוך הרגשת חובה ומתוך רצון כן לייצג נאמנה את מדינת ישראל, לרקום יחסי ידידות בין פולין וישראל, לעשות למען עליית יהודי פולין. ועשיתי זאת יחד עם חברַי במיטב יכולתי. אך הועמדנו בפני מצב, שאין עוד אפשרות לשאת בו. אנו יוצאים, כאשר:

ביסוד ביצענו את המשימה הגדולה של העלייה;

עד קצה הגבול מתחנו את ציפייתנו לתמורה חיובית במדיניות הפנים והחוץ של ממשלת ישראל. במקום תמורה חיובית בה מפנה חריף וחמור לרעה;

במקום לפתח יחסי מסחר ותרבות נאלצנו לצמצם ואף לחסל יחסים ופעולות. המחלקה למודיעין ותרבות נסגרה ואפילו לא נתתם לנו לקיימה עוד כמה חודשים עד גמר העלייה;

יחסי המסחר עם פולין הם בקו של צמצום. אם בשנה הראשונה קיימנו את התחייבויותינו ב־40% עד 50%, הרי את המחצית השנייה של 1950 נסכם ב־10% עד 20%. צמצום המחזור המסחרי נושא אתו, בין היתר, צמצום אפשרויות של העברת כסף יהודי ארצה (המדובר הן בכסף מזומן של עולים והן במשא־ומתן על כספי קרנות וכולי);

מדיניות החוץ של ישראל אינה עשויה לעודד את יחסי הידידות בין מדינתנו לבין פולין.

במצב דברים זה אין ביכולתי וביכולת חברַי להמשיך עוד. ראיתי תמיד בעבודה קולגיאלית מקור ברכה ואני מציין בסיפוק את שיתוף־הפעולה החברי עם היועץ הכללי, עם היועץ המסחרי, עם הנספח לתרבות, עם מזכירי־שותפי, עם רכז העלייה ועם חבר העובדים מן הארץ ומבין יהודי המקום. יחד בנינו את הצירות בוורשה באופן שהיתה לא רק מייצגת בכבוד את ענייני מדינתנו כלפי חוץ, אלא גם משרה רוח של מולדת ובית על כל ישראלי שנקלע אליה.

לצערי, עלי להודיע לך, כי יחד עמי מתפטרים אוכמני, דגן[4] וקופיט[5] מאותם הטעמים שהניעו אותי לעשות זאת. יודע אני, כי יש בכך משום התפטרותה של צירות שלמה,

4. פנחס דגן, מזכיר שני בצירות ישראל בוורשה.
5. ישראל קופיט, נספח בצירות ישראל בוורשה, מנהל המדור הקונסולרי ואחראי לענייני עלייה.

כמעט, ובכל זאת בִקשתי לפניך, לא להשהות, במידת האפשר, את אישור התפטרותנו.[6]

לבסוף – הרשני נא להודות לך מקרב לב על הזכות שנתגלגלה עלי על־ידך, שזכיתי להיות בין צירי ישראל הראשונים וציר ישראל הראשון בפולין. אזכור מתוך הוקרה את יחסך האדיב, הלבבי והחברי אלי במשך כל תקופת שירותי ובכל הנסיבות שנזדמנו יחד.

שלך בידידות,

י. ברזילי

442

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Recd 4.11 התקבל .Coded Tel. LI935 מברק מוצפן
Inc.:130.09/2318/8 :נוסח נכנס

London, 3 November 1950

Saw today Wright, Furlonge, on Bir Qattar.[1] They stated considered inadvisable intervene matter present stage deliberations *Moabit* [Security Council], intention being put this and Suez issues cold storage. They might have tried few weeks back had they been approached earlier. They fully appreciate our reasons raising Suez issue now and no longer suggest excluding it from scope *Moabit* as they did last year, especially since their own efforts proved futile.

Regarding compensation Arab refugees Wright said our efforts this field might facilitate but would not suffice bring about peace between us and Arabs unless we also prepared "territorial adjustments" providing space for settlement refugees. Replying I emphasized that while we ready consider reasonable arrangements for compensation as part general peace settlement we would make no concessions on repatriation refugees or changes territorial *status quo*.

Arranging question Parliament on Suez for further clarification H.M. Government's position and consequent action *Moabit*. Inform Eban.

Elath

6. בסוף חודש דצמבר פרסמו הרדיו והעיתונות הפולנית הודעה על התפטרותם של ברזילי וחבריו. בהודעה נאמר כי ההתפטרות באה כאות מחאה נגד מדיניותה האימפריאליסטית של ישראל ונגד תמיכתה בתוקפנות של ארצות־הברית בקוריאה. (ראה ניב אל לבבי, 1.1.1951, 130.09/2306/4).

442

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.

443

א. לבבי אל מ. נמיר (מוסקבה)
A. Levavi to M. Namir (Moscow)

מברק מוצפן IP444
נוסח יוצא: 130.09/2325/3

תל אביב, 3 בנובמבר 1950

לידיעתך האישית. שר החוץ שוחח עם וישינסקי בשאלת העלייה מברית־המועצות. תשובת וישינסקי היתה שלילית בתוכנה אולם נימוסית וכמעט מצטדקת. לא ניסה לטעון שאין יהודים סובייטים הרוצים לעלות אלא ציין שמתן היתר יציאה הוא בניגוד לעצם השיטה של ברית־המועצות. הביא דוגמא של אזרחים סובייטים ממוצא פולני אשר אין אפשרות להרשות להם לעבור לפולין. וישינסקי אמר במהלך השיחה: "הרי לא תצפו לכך כי נרשה למיליון יהודים לצאת?" שר החוץ שלנו אמר: "תנו חמישים אלף, תנו עשרת אלפים." אך וישינסקי המשיך בהסברו השלילי, רמז כי אין טעם לביקור שר החוץ שלנו במוסקבה כי הרי הם משוחחים כבר בהזדמנות העצרת. וישינסקי הביע שמחתו על העלייה מרומניה.

לבבי

444

ש. בנדור אל שגרירות ישראל בוואשינגטון
S. Bendor to the Israel Embassy in Washington

מקור: 93.08/370/26

[תל אביב], כ"ה בחשון תשי"א
5 בנובמבר 1950

בפגישות הבוקר בשבוע האחרון נגעו בין השאר בשני עניינים שכדאי לספר עליהם:
(1) הר הצופים[1]

האוניברסיטה העברית לוחצת על משרד החוץ שיסכים להורדת כ־50,000 ספרים מהספריה הלאומית העירה, כי אין טעם וערך ללימודים באוניברסיטה ללא ספרים. שלטונות האוניברסיטה מחזקים את דרישתם בהצביעם על כך שהממשלה הסכימה ש"הדסה" תודיע ברבים שהיא עומדת להקים בית־חולים ובית־ספר לרפואה חדשים בירושלים העיר.

הצבא מתנגד להורדת הספרים כמו שהוא מתנגד לכל שינוי במצב הקיים על הר

444
1. ראה מס' 437.

הצופים. הוא רואה בהוצאת ספרים או ציוד החלשת דרישתנו לפתוח את הדרך להר הצופים, פן יטענו שאפשר להוריד את הציוד ואת הספרים ולהסתדר בלי הר הצופים.

הדבר יובא להכרעתו של ראש־הממשלה בימים הקרובים.

(2) החולה[2]

זה כמה שבועות שמהנדסים ומודדים עובדים דרומית לים החולה ועושים את ההכנות לקראת שינוי באפיק הירדן במקום שמי ים החולה נשפכים אל הירדן. שינוי זה באפיק הירדן במקום זה בא לאפשר כיוון זרימת המים מים החולה לירדן והוא חלק התכנית הכללית לניקוז החולה. העבודה נעשית באיזור מפורז, מטרים אחדים מהגבול הסורי. הסורים רואים בעבודת ההכנה ולא הגיבו עד כה. בעוד שבועיים–שלושה יתחילו לעבוד כמאה פועלים, בעזרת מכונות, בחפירת תעלות.

מחשש לפרשת "נהריים" שנייה, נתבקשנו להכין את הנציגים הזרים ולהסביר להם את טיב העבודה הנעשית, וכן להסביר שרק פעולות צבאיות אסורות באיזור מפורז ולא פעולות "אזרחיות". בבוא העת יוסבר הדבר גם לנציגי או"ם ויתבקשו להבהיר את המצב לסורים.

יש, כמובן, סכנה גם ב"הכנה" זו של הנציגים, כאילו אנחנו מצטדקים מראש מפני שאנו יודעים שאנו עומדים לעשות דבר שאינו "בסדר במאה אחוז".

בברכה,

ש. בנדור

הערת־עורך
Editorial Note

ישיבת הוועדה המיוחדת

ב־6 בנובמבר התקיימה ישיבה של הוועדה המיוחדת ישראל–ירדן. בישיבה נדון סדר־היום העומד בפני הוועדה. נציגי ירדן הציעו סדר־יום משלהם לפיו יידונו גם נושאים שאינם נזכרים במפורש בסעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן. משלחת ישראל עמדה על דעתה כי יש לפתור תחילה את הבעיות הנזכרות במפורש בסעיף זה ורק לאחר מכן לדון באפשרות של הכללת בעיות אחרות. הישיבה הסתיימה ללא כל החלטה והוסכם להיפגש שוב ב־30 בנובמבר.

2. ראה מס' 385.

445

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. X582 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 נוסח יוצא:

New York, 6 November 1950

Bunche, Riley, in lengthy private conversation Eban, Shiloah, made following points: (1) We winning on Naharayim, Azazmeh and Migdal, also morally on Suez. (2) No objection whatsoever civilian occupation Bir Qattar.[1] Riley offered state at *Moabit* [Security Council] if questioned that Egypt has no right interfere civilian arrangements Israel side. (3) If we invoke literal interpretation southernmost point Bunche will be forced produce Yadin's sketch and text allegedly in his possession supporting Egypt version line. (4) Our intransigence Qattar weakens our case Suez. Nevertheless and particuarly despite serious misgivings arising (3) above instructed Eban make most of southernmost point. Almost certain *Moabit* resolution on U.S. initiative will contain express allusion Qattar as matter definitely settled by Mixed Armistice Commission on our appeal. As cannot conceive our getting involved headlong clash *Moabit* urge immediate setting up police post, meteorological station, *Shachal*[2] settlement etc. Position re Suez different as no decision yet on our appeal. Inform Yadin take it up personally B[en]-G[urion].[3]

445

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594. מס' 386 והערה 3 שם.
2. ראשי־תיבות: "שרות חלוצי לישראל".
3. ראה גם מס' 447, 450.

446

א. בן־חורין[1] אל ג. אבנר
E. Ben-Horin to G. Avner

מקור: 130.10/2539/1

[תל אביב], כ"ז בחשון תשי"א
6 בנובמבר 1950

הנידון: גרמניה

כל אחד מאתנו, בחושבו על מצב יחסינו עם גרמניה ועל האפשרויות של מוצא, מוצא בתוך עצמו סתירות אין־ספור בין רגשותיו לבין שכלו הישר. המבוכה הרבה הנובעת מסתירות פנימיות אלו אינה קרקע פוריה להעלאת מחשבות מעשיות לקביעת קו מדיניות אשר לא ידרוש בדיקה מחדש בכל פעם שניצבת לפנינו בעיה מעשית הקשורה בגרמניה. מבוכה זו אינה רק מנת חלקנו אם כי אצלנו הניגודים הגורמים אותה הם אולי חריפים יותר. אין אנו יכולים לקוות לתרופה כוללת לחולי זה; מכל מקום גם הניסיון הבא להשיב על שש שאלותיך[2] נעשה תוך הכרה מלאה של המבוכה בה אנו נמצאים.

(א) מהמציאות הפוליטית של התאוששות גרמניה ביזמת מדינות המערב – התאוששות אשר הגיעה למידה כזאת שאף לו המעצמות הגדולות רצו עתה להפסיקה, היו בוודאי מוצאות שהמועד לכך מאוחר – נובעת מסקנה הגיונית שאם נרצה להתמיד בחרמנו המדיני הקיצוני על גרמניה, נימצא בקרוב מבודדים לגמרי. לא נוכל כמובן להאיט אף במשהו את צעדי הענק של גרמניה לקראת סטטוס של מעצמה. עבור צרפת וגם עבור בריטניה האטת תהליך זה הוא חיוני, ואם ארצות־הברית מצאו לנכון עד כה להתעלם מעיקרי תעצומותיהן של שתי מדינות אלו, הרי ידחו כלאחר יד גם התערבות מצדנו הנוגדת את האינטרסים שלהם. לכל היותר נזכה פה ושם להבעת צער שמצב העולם דורש להתעלם מכל שיקול זולת האינטרס העליון: התנגדות לקומוניזם. מכך נובע שגם בשאלות בינלאומיות שונות הנוגעות לגרמניה ואשר תגענה להצבעה מעל במת אחד ממוסדות האו"ם, תלך גרמניה מחיל אל חיל, ואילו אנו נישאר במצב אשר ייראה לעולם כפאתיטי וככל שידהה זכרון העבר, אף דון־קישוטי.

אין צורך להרחיב את הדיבור על המניעים הפועלים נגד שינוי הקו של חרם מדיני גמור: כבוד עצמי אלמנטרי, סלידת הנפש מכל מגע עם יורשי הנאציזם, הטבועה בלבות מרבית העם היושב בישראל, ואשר לרצונו המוחלט הרי חייבת ממשלתו לתת ביטוי. על־מנת שנוכל לנסות לקבוע באיזו מידה מניעים שליליים מושרשים אלה צריכים להיות שקולים כנגד מה שההיגיון הקר מחייב לכאורה, נבדוק באיזה דברים מעשיים נימצא מפסידים כתוצאה מהתמדת הקו. בראש וראשונה ניצבת שאלת הרסטיטוציה. האם הרפיית החרם עשויה לקדם עניין זה במשהו? מסופקני. אין להימלט מההרגשה

446

1. אלישיב בן חורין, פקיד במחלקת מערב אירופה.
2. ראה הערת־עורך בעמ' 609.

החזקה שאם מעצמות המערב, במסגרת התרת מרבית הקונטרולות מגרמניה המערבית, תעברנה את עניין תשלום הפיצויים, פנימיים כחיצוניים, לסמכות הממשלה הפדרלית הגרמנית, הרי אז חוזקתה של גרמניה, היהירות הנובעת מחוזקתה, וכן העקשנות הגוברת בקרב כל שכבות העם הגרמני שלא לשלם עוד עבור פשעיו, יסתמו את הגולל על תשלום אותם הפיצויים אשר בהם מעוניינת מדינת ישראל ביותר, דהיינו הפיצויים החיצוניים. תשלום הפיצויים הפנימיים, בעיקר החזרת רכוש ליהודים גרמניים, מתקדם די יפה בלאו הכי וגם לתושבי ישראל יש חלק בו. נדמה לי על־כן שהרפיית־מה של החרם מצדנו, במגמה להשיג כביכול אווירה נוחה יותר לשיחות על קבלת פיצויים, לא תשיג את מטרתה. הגרמנים ישיגו מה שירצו – ריכוך־מה בעמדתנו – ואילו הם יוכלו אחרי סימני ריכוך אלה להמשיך ולהשהות תשלומי פיצויים עד אין סוף, זאת אומרת עד אשר בעיות עולמיות יותר חשובות תורדנה שאלה זאת לגמרי מהפרק. באותה שעה הנזק המוסרי שתגרום הממשלה לעצמה על־ידי ריכוך זה, הן בארץ והן בקרב היהדות בכלל, עלול להיות כבד. אני רואה שתי דרכים בהן נוכל ל נ ס ו ת להשיג כספי פיצויים מבלי לחייב את עמדתנו המדינית:

(1) לחץ מוגבר בעיקר על צרפת ועל אנגליה על־מנת שהן תוספנה ביתר שאת לחצם על האמריקאים. בעיקר לצרפתים, אבל גם לאנגלים, נוכל להראות שמבחינה פסיכולוגית דורש האינטרס שלהם שגרמניה תבין ללא אפשרות של ספק שאם כי מחזקים אותה ואם כי רוצים לשתף אותה מחדש בחיים הדמוקרטיים בעולם המערבי כולו, הרי בכל־זאת אינם יכולים לזכות משינוי האקלים הפוליטי בעולם בשאלה אלמנטרית כל־כך כמו פיצויים עבור נישול קרבנותיה. באמצעותם צריך כמו־כן להחדיר לאמריקאים את ההכרה שגרמניה המערבית אינה בכיס המערב ואינה נוטה להיות בכיסו; שהיא אופורטוניסטית ועלולה בשעה נוחה לעבור למחנה הקומוניסטי, וכי על־כן האינטרס המערבי דורש שלא להשליך את כל הרסנים. הכרה זו קיימת בצרפת ובאנגליה.

(2) כדאי לחפש הזדמנות מתאימה להצהרה על־ידי ראש־הממשלה בשאלת הפיצויים. ייתכן וההזדמנות כבר ניתנה על־ידי איגרת שלוש המעצמות בדבר הפסקת מצב המלחמה עם גרמניה.[3] ההחלטה השלילית של הממשלה כבר נתקבלה, ובשעה זו, כשראש־הממשלה הוא גם שר החוץ בפועל, תוכל אולי שאלה מעל במת הכנסת בדבר איגרת זו לאפשר לראש־הממשלה לומר שבשבילנו אין השאלה אקטואלית וכי הממשלה הגרמנית לא הראתה עדיין רמז של רצון טוב בשאלת הפיצויים וכו׳. לא יקשה לומר דברים אלה מבלי שישתמע קשר ממשי בין שני הנושאים ומבלי שייאמר דבר הנותן להבין שאם תסודר שאלת הפיצויים נעיין מחדש בשאלת גמר מצב המלחמה. אין גם כל צורך להזכיר את הצד המשפטי של בעיה זו.

נכון ששתי הדרכים גם יחד חלשות במקצת, בעיקר שהרי גרמניה נמצאת היום במצב בו אינה חייבת להתחשב ביותר ביחסנו, וביחס היהדות בכלל, אליה. אבל איני רואה כל דרכים טובות המובילות לפתרון בעיית הפיצויים.

בסיכום, נדמה לי שאין כל ביטחון שריכוך עמדתנו המדינית יביא לידי יתרונות כספיים ממשיים השקולים כנגד הגורמים הפועלים נגד הריכוך.

(ב) תוצאה ישירה מהדברים שנאמרו בסעיף הקודם היא, שבארגונים בינלאומיים

3. מס' 423.

ובכל הנוגע להצבעות בדבר קבלת גרמניה לארגונים כאלה או לפעולות מיוחדות לטובת גרמניה עמדתנו צריכה להיות שלילית בדרך של עיקרון. יחד עם זאת צריכה להישאר לנציגינו במוסדות הבינלאומיים השונים, הדיסקרציה מתי להימנע מהצבעה במקום להצביע שלילית, וזאת על־מנת למנוע מצבים בהם ניראה כמגוחכים. אולם מלבד מקרים יוצאים מן הכלל, הרי הצבעתנו השלילית – גם אם נימצא מבודדים לגמרי – לא תוריד מכבודנו ומקומתנו.

(ג) יחסנו לקונסולים גרמניים בבירות השונות, ולנציגים מדיניים כאשר יתחילו להופיע, צריך להיות לפי תדריכו של המנהל הכללי מסוף אוגוסט,[4] אולם גם כאן הייתי מציע לשנות את הסעיפים 6 ו־7 של אותו תדריך כך שלנציגינו תישאר דיסקרציה מסוימת מתי בכל־זאת לשוחח עם נציג גרמני אשר יבקש פגישה; זאת רק באותם מקרים אשר בהם תשתמע, מתוך סירוב, פגיעה אישית מעל לדרוש על־ידי עקרונותינו המדיניים.

(ד) אינני משלה את עצמי כלל בדבר האפשרויות למנוע חדירת אנשי מדע, טכנאים וכלכלנים גרמניים לארצות ערב. בטבע העניינים אין בהופעת גרמנים בודדים אפילו במספר ניכר, כל דבר בלתי־רגיל בימי שלום ואינני יודע איך אפשר לשכנע את מעצמות המערב שהופעתם של אלה היא דבר שיש למנעו. אולי גם כאן האפשרות היחידה היא להשיג הוכחות על מקרים בהם גרמני זה או אחר משמש לא את המערב ולא את גרמניה המערבית ולא את הארץ בה הוא מופיע, כי אם את הגוש הסובייטי. אין לזלזל כמובן בסכנה הפוטנציאלית הכרוכה עבורנו בחיזוק מערכת הכלכלה והטכניקה בארצות ערב על־ידי מומחים גרמנים. אולם,

(1) אם לא יבואו גרמנים יבואו אנגלים ואמריקאים אשר ישמשו אותה מטרה, [.....][5]

(ה) אין לי דעה ברורה בעניין עתיד הקונסוליה, אולם נדמה לי שאם כי מצד אחד הרחבתה לנציגות מיוחדת תהיה מוצדקת רק אם נדע שלעניין הפיצויים יש סיכויים טובים יותר, הרי מאידך לא כדאי גם לעת־עתה לחסל אותה גם אם סיכויי הפיצויים ילכו ויקטנו. אולי נבדוק שאלה זו מחדש כעבור שישה חודשים. בינתיים עושה הקונסוליה עבודה מועילה גם בשטח הפיצויים.

(ו) כל הדברים היו אמורים רק לגבי גרמניה המערבית, עניין גרמניה המזרחית מעורר קושיות נוספות שלא אנסה כאן לבדוק אותן.

א. בן־חורין

4. מס' 362.
5. פסקה אחת לא הודפסה כאן.

447

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 8.11 התקבל .Coded Tel. X584 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 7 November 1950

Further my 582.[1] Friday *Moabit* [Security Council] Eban will develop full vigour our thesis southernmost point but we must reckon with certain negative decision which however worded will be tantamount order withdraw. We may have indicate immediate compliance, hence must have clear authority. Yesterday meeting showed what redoubtable adverse witness Bunche can be and how extremely well documented he is on details proceedings Rhodes. Proposal resort Hague considered by experts here devoid any chances, will only involve us inconsistency as we always opposed reference Hague on matters concerning us at U.N. Re your 249[2] am not yet in position appraise (d) and (e) but my 582 and above entirely uninfluenced by this consideration.[3]

Sharett

448

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 8.11 התקבל .Coded Tel. X588 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 7 November 1950

Further contacts with Dutch on draft[1] hitched by Transjordan making acceptance contingent on our cession quarters Jerusalem. Dutch intimate unless Transjordan waives condition doubtful whether worth while pursue whole subject. British as per Sheringham profess faith in worthwhileness resolution regardless Transjordan declared stand as its adoption may in

447

1. מס' 445.
2. איתן ביקש את הערכתו של שרת לסעיפים ד' וה' במברק שילוח אליו – מס' 439. (ראה מברקו אל שרת, 5.11.1950, 130.09/2338/12.)
3. ההערכה שהתגבשה במשרד החוץ לגבי הצעות הפשרה של המצרים והסורים היתה שאין הן אלא תכסיס להשיג ויתורים מישראל במהלך הדיון במועצת הביטחון (ראה איתן אל שרת, Y252, 5.11.1950; Y271, 8.11.1950, 130.09/2338/12).

448

1. ראה מס' 433.

itself decide eventual attitude Transjordan. We time being wait and see, delaying pressure on our amendments view avoiding blame being equally apportioned Transjordan, Israel for obstructing solution. Your 262[2]. Reuven [Shiloah] home early next week, will see Meir [Abdallah] using opportunity drive home certain truths re Jerusalem and Haykal's distinguished record *Moabit* [Security Council].[3]

Sharett

449

ו. איתן אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
W. Eytan to the Israel Missions Abroad

MH11558 מברק
נוסח יוצא: 130.02/2445/1

תל־אביב, 7 בנובמבר 1950

להלן סיכום עמדתנו בפליטים שאבן יגיש לוועדה המדינית:[1] (א) לפתרון הכרחי שהעצרת תמליץ למשא־ומתן ישיר במסגרתו תידון הבעיה כסעיף מוקדם. (ב) תמיכה בהמשך תכניות סיוע ועבודה כאמצעי ארעי עד לשיקום כולל. (ג) שיתוף עם ועדת מומחים המוצעת בדו"ח ועדת הפיוס. (ד) תמיכה בהקמת קרן קליטה ליישוב הפליטים ולקליטתם בחיי יצירה. (ה) סכומי פיצויים שישראל תשלם יימסרו לאותה קרן. (ו) דו"חות ועדת הפיוס וסוכנות קנדי הנם חוות־דעת של מומחים שיש לקבלם ושבהם התרחקות ממשית מחכמת החזרת הפליטים ובסיס מוסמך להצעות הקליטה באשר הן.
איתן

2. איתן הבריק כי המלך עבדאללה הסכים למעבר עולים מעיראק דרך שדה התעופה מפרק וביקש כי נציג ישראלי ידון אתו בפרטי המעבר. איתן הציע להטיל את התפקיד על שילוח. (ראה איתן אל שרת, 7.11.1950, 130.09/2338/12).
3. ראה מס' 519.

449
1. ראה גם מס' 435.

450

י. ידין אל מ. שרת
Y. Yadin to M. Sharett

מברק מוצפן YA267
נוסח יוצא: 130.09/2338/12

תל אביב, 8 בנובמבר 1950

בתשובה לשלך 582.[1] דעתי הפרטית: (א) אין להיבהל מבאנץ' הממשיך בשיטותיו הערמומיות הרגילות. (ב) אין שום מסמך מרודוס שבאנץ' יכול להסתמך עליו בעניין הקצה הדרומי שיש לו חוקיות יתרה על חוזה שביתת־הנשק. (ג) באם ימשיך באיומים מסוג זה על שילוח לאזור חלציו פעם ולתמיד ולהודיע שנוקיע ריילי כארכי־שקרן ונפרסם את ההסכם הג'נטלמני בינו ובין שילוח שרק בגללו, חוזר רק בגללו, הצליח שילוח להשפיע עלי שאוותר בעניין פירוש הקצה הדרומי. (ד) כאן אין אפשרות להבין מדוע לא תוכלו, בהגיע מים עד נפש, לדחות כל העניין על־ידי הבאתו לבית־דין בינלאומי בקשר לפירוש הקצה הדרומי וצבא המתבסס על יישובים. (ה) הנכם לוקחים על עצמכם אחריות כבדה ביותר בלחצכם על בן[ן]־ג[וריון] לסגת מראש הנקבה. (ו) כל נסיגת הצבא ולו גם תעלה למקום נקודת שח"ל מסכנת באופן רציני את עתיד אילת. (ז) כאמור זוהי תגובתי האישית ביותר למברק.[2]

יגאל ידין

451

א. אבן אל ו. איתן וי. ידין (תל אביב)
A. Eban to W. Eytan and Y. Yadin (Tel Aviv)

מברק מוצפן XA591. התקבל 9.11
נוסח יוצא: 93.01/2202/18

ניו יורק, 8 בנובמבר 1950

שלך 267.[1] המצב הוא כדלהלן: (א) האמריקאים הודיע לנו רשמית שידרשו את מילוי החלטת הוועדה בעניין ראש הנקבה וישיגו החלטת המועצה פה־אחד. מאידך יסכימו לכל תכנית שתשאיר את אנשינו שם בהסוואה אזרחית איזו־שהיא. אין מישהו לוחץ על נסיגה אלא על צורת הישארות שאפשר ליישב אותה עם החלטת הוועדה. (ב) גם אם נשיג אפשרות של ערעור משפטי המועצה תדרוש שבינתיים תבוצע החלטת מא"ק

450

1. מס' 445.
2. ראה מס' 451.

451

1. מס' 450.

[ועדת שביתת־הנשק המעורבת]. (ג) למעשה אין לנו כל זכות להעביר עתה [ה]עניין להאג בלי הסכמת מצרים. זהו חוק לא יעבור. (ד) גם כאשר נטען לפי הקצה הדרומי המועצה תעדיף את החלטת MAC על טענותינו אנו. בכלל, אם נכשלים במא"ק אין אפשרות להיוושע במועצת הביטחון. (ה) מסופקני אם מבחינה מדינית תחליט ממשלתנו להמרות את פי מועצת הביטחון בגלל ההבדל בין קבוצת שח"ל או תחנת משטרה [ו]בין מחלקה צבאית בראש [ה]נקבה. (ו) הפתרון לדעתי צריך להיות כדלהלן: נודיע שאנו מבצעים את החלטת MAC, נקים תחנות משטרה ומטאורולוגיה ועמדת שח"ל במקום וכאשר תוקם הנקודה ייתכן שנחזיק שם צבא בטענה שהוא על הנקודה. (ז) יש לחץ להחיש את העניין ורצוי מאוד למנוע גזירת מועצת הביטחון.[2]

אבן

452

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)

W. Eytan to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y269 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 8 November 1950

Safinia called to say his Government considered time inopportune for appointment Israel Special Representative Teheran.[1] I spoke severely saying he himself been received here with all honours, his Government had not favoured us with reply about appointment Sasson but had itself proposed we appoint Special Representative and now he comes and says time not propitious. I asked him inform his Government their attitude incomprehensible. He promised report whole conversation which short, sharp. Suggest you speak Entezam, tell him position intolerable, we not prepared be pushed around like this and may be forced revise our attitude to Safinia.

Eytan

2. ראה מס' 453, 456.

452

1. ראה מס' 372.

453

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y274 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 9 November 1950

(a) B[en]-G[urion] convinced prohibition on army units at Bir Qattar[1] is first step towards ban on army in whole of *Metzudat Eilat* [Eilat Stronghold] and for this reason Bir Qattar of such vital moment to us.

(b) Eban can announce we have established *Shachal* settlement at Ein Netafim, repeat Ein Netafim, formerly Bir Qattar, and that army is based thereon using this as secondary argument to southernmost tip.[2]

(c) If decision goes against us B[en]-G[urion] wants you say you informing your Government with recommendation they accept decision.

For your information: (1) *Shachal* went up to Ein Netafim today from Eilat and police will join before Eban speaks tomorrow. (2) If decision goes against us we shall in fact comply but you should say only as (c) above. (3) This evening's papers will carry news item about establishment Ein Netafim some time ago.

B[en]-G[urion] particularly wants Eban raise Scopus about which cabling further.[3]

Eytan

453

1. ראה מס׳ 451.
2. שרת חלק על הצעה זו וטען כי אסור למשלחת להודיע, אפילו במשתמע, כי היא ממרה את פי החלטת ועדת שביתת־הנשק המעורבת (ראה מברקו X595, 9.11.1950, 130.09/2329/10).
3. ראה מס׳ 444. איתן הבריק כי בן־גוריון עומד על כך שיש לעורר את פרשת הר הצופים במועצת הביטחון והביע פליאה שהדבר עדיין לא נעשה. הוא רואה בעמדת ירדן הפרה של שביתת־הנשק ושל הוראה מפורשת של ריילי, העלולה להביא להדרדרות. (ראה איתן אל שרת, Y273, 9.11.1950, 130.09/2338/12).

454

מ. שרת אל מ. עמיר (האג) וא. ניסן (שטוקהולם)
M. Sharett to M. Amir (The Hague) and A. Nissan (Stockholm)

מקור: 93.24/283/2

ניו יורק, כ"ט בחשון תשי"א
9 בנובמבר 1950

הנני שולח לך בצירוף שני מסמכים: (א) הנוסח השלישי, האחרון לעת־עתה, של טיוטת ההחלטה ההולנדית–שוודית;[1] (ב) הגרסה המתוקנת על־ידינו של אותה טיוטה, המהווה נוסח שהננו מוכנים לתת לו את הסכמתנו.

מהעיון בשני נוסחים אלה ומהשוואתם זה לזה תעמוד על מגמות התיקונים שהכנסנו. העיקריים שבהם הם, ראשית, צמצום סמכויותיו של נציג או"ם, לבל יתערב יתר על המידה בפעולות השלטון הריבוני הסדיר, ושנית, הצרת תחום תחולתה של ההחלטה כולה, בייחוד במה שנוגע לעניינים החורגים ממסגרת הפיקוח הישיר על המקומות הקדושים.

מכיוון שכל המקומות המתוקנים מסומנים על־ידי קווי הדגשה, הנני רואה עצמי פטור מלמנותם ומלפרשם אחד לאחד, כי הם מדברים בעדם. עם זה הנני רואה צורך להעיר במיוחד על המגמה השנייה של תיקונינו. מהטיוטה השלישית תיווכח לדעת, כי המחברים באו להבטיח את קיום זכויותיהן של העדות הדתיות ולהעניק לנציג או"ם את סמכויות הפיקוח על כך. לדברי המחברים אין כוונתם אלא לזכויות הכנסיות על מוסדותיהן, אולם הניסוח נראה לי כפותח פתח לסכנת פירושים רחבים שלא כדין וממאירים במידה מרחיקה ביותר. משייקבעו הדברים במפורש וחגיגית בהחלטת העצרת ומשיתמנה נציג מיוחד שתפקידו לקיימם בפועל, לא תהא כל מניעה לעדה המוסלמית ולעדות הנוצריות למיניהן שבישראל מלפנות אל נציג זה בכל תלונה וקובלנה שיש להן על השלטונות ולגייס את התערבותו. נוהג זה, אם יתפתח, יהפוך את נציג או"ם לבעל־חסות קבוע על המיעוטים שבמדינת ישראל, ומכיוון שנציג זה ישתייך למדינה זרה מסוימת, עתידה מדינתו לרכוש לה במרוצת הזמן מעמד מסורתי בכיוון זה.

משום זה החלפנו בכל מקום את המונח "community", שיכול להשתמע ממנו ציבור של אזרחים הנמנים על דת מסוימת, במונח "denomination", שאין משמעותו אלא דת או כנסייה בלבד; גם צמצמנו את היקף הזכויות שאנו מתחייבים על שמירתן, כפי שתראה בעצמך בנוסח המתוקן.

לא היינו חוששים לשימוש במונח "community" בכל הנוגע למקומות הקדושים, כי כאן ה מ ו ש א (אובייקט) של הזכות הוא המגביל אותה, אבל השימוש במלה זו בסעיף ב', במקום שהמונח מופיע כ נ ו ש א הזכות, מאפשר בהחלט את פירושו כחל על ציבור של אזרחים ולא רק על איזה מרכז או מוסד דתי, ולזאת עלינו להתנגד בכל תוקף.

במקרה אם לא נוכל להשיג את החלפת המונחים משום שהמונח "community" נשתרש בשימוש הלשון או החלטות קודמות ומקודש על־ידי מסורת המנדט ולכן קשה

454
1. נוסח זה, הנושא את התאריך 30.10.1950, בתיק, אך לא הודפס כאן – ראה להלן.

יהיה לעקרו, ייתכן שנחפש פתרון לבעיה על־ידי הכנסת הגדרה מ[ג]בילה למושג זה בפרק ההגדרות שבתחילת נוסח ההחלטה, למען יהיה ברור כי הכוונה היא לגופים הדתיים ולא לקיבוצי תושבים. הנוסח המתוקן שלנו לא הוגש למחברי ההצעה, אלא הוא משמש תדריך לעצמנו.

בימים הקרובים תהא לנו פגישה חדשה עם המשלחות השוודית וההולנדית – ודאי עם כל אחת לחוד – שבהן נגיש ונסביר את תיקונינו. אם יתחדש משהו בעל ערך, נודיעך.

החומר שלוח לך לעת־עתה לידיעתך בלבד, על־מנת שתהא מצויד בו למקרה אם נראה צורך להסתייע בפעולה מקבילה מצדך בבירתך. אל נא תיגש לפעולה כזו אלא אם תקבל הוראה מיוחדת על כך.

הנני משתמש בהזדמנות זו כדי לשלוח ברכה לבבית לך, לרעיתך ולכל חברי הצירות.

משה שרת

DRAFT RESOLUTION ON JERUSALEM AND THE HOLY PLACES

(Third draft, revised, November 9, 1950)

The General Assembly

Recognizing the unique spiritual and religious interests of the world community located in the Holy Land;

Desiring to preserve the peace of Jerusalem;

Considering the obligations of the United Nations to establish a special regime to ensure the protection of and free access to the Holy Places:

Having regard to the special Report of the Trusteeship Council regarding the Question of an International Regime for the Jerusalem Area and Protection of the Holy Places (document A/1286);

Determining that for the purpose of this resolution:

"Holy Land" means the former mandated territory of Palestine;

"Holy Places" means those places, buildings and sites which on 14 May 1948 were regarded in Palestine as Holy Places;

"Free access" means those rights of access and visit to which individuals and communities were entitled on 14 May 1948 together with facilities of transit to and from Holy Places, whether these Holy Places are situated within or outside the territory of the state granting facilities, subject always to the requirements of public health, public order, **security** and decorum;

"Existing rights, immunities and privileges" means such rights, immunities and privileges as existed on 14 May 1948;

"Jerusalem area" means the city of Jerusalem as defined in Part III Section B of the Plan set out in Resolution 181 (II) of the General Assembly of 29 November 1947;

"Commissioner" means the United Nations Commissioner appointed under article VI of Section B of this resolution;

Resolves

A To *invite* the Governments of the States in the Holy Land to pledge themselves before the United Nations to:

(a) observe human rights and fundamental freedoms and in particular freedom of thought, conscience and religion as defined in article 18 of the Universal Declaration of Human Rights;

(b) refrain from any act that would endanger the Holy Places in their territories;

(c) guarantee to nationals of their States as well as aliens, without distinction as to nationality, free access to Holy Places in their territories;

(d) observe and maintain all the existing rights, immunities and privileges as provided in Article II of Section B of this resolution;

(e) levy no tax in respect of any Holy Places which were exempt from such taxation on 14 May 1948 and to make no change in the incidence of any form of taxation which would either discriminate between the owners and occupiers of different Holy Places or would place such owners and occupiers in a position less favourable in relation to the general incidence of that form of taxation that existed on 14 May 1948;

(f) maintain and respect the property rights of religious bodies;

(g) reduce their armed forces in the Jerusalem area in progressive stages with a view to their limitation to normal peacetime requirements as provided in Article VIII of Section B of this resolution;

(h) carry out in good faith the obligations and provisions laid down in Section B of this resolution, and to cooperate fully with the Commissioner in the task imposed on him by this resolution.

B *To establish,* in order to ensure the protection of and free access to the Holy Places, and the maintenance of existing rights, immunities and privileges of religious **denominations,** an international regime as set forth in the following Statute:

ARTICLE I

The Holy Places throughout the Holy Land shall be preserved and no act shall be permitted which may in any way impair their sacred character.

ARTICLE II

Rights, immunities and privileges of religious **denominations with respect to Holy Places, as well as the rights, immunities and privileges of religious bodies with respect to missionary, educational and welfare establishments now maintained by them** shall be preserved as they existed on May 14, 1948.

ARTICLE III

1. The supervision of the protection of and free access to the Holy Places, and the maintenance of the rights, immunities and privileges

referred to in Article II, remain the responsibility of the United Nations.

2. The Commissioner appointed pursuant to Article VI shall exercise this supervision on behalf of the United Nations and shall make arrangements with the Governments concerned regarding the implementation of the provisions of this Statute.

3. For the Jerusalem area such arrangements shall be subject to the provisions of articles VIII, IX, X, XI and XII. The Commissioner shall negotiate and conclude agreements with the Governments concerned in order to ensure that the appropriate provisions of this Statute are carried into effect also in the Holy Land outside the Jerusalem area. He shall report the results of his negotiations to the Secretary-General of the United Nations.

ARTICLE IV

1. If any question arises as to whether on 14 May 1948 any place, building or site was regarded as a Holy Place, the Commissioner shall decide.

2. If any question arises between any religious **denominations** in connection with any Holy Place, the Commissioner shall decide on the basis of existing rights.

3. Before taking any decision under paragraph 1 and 2 of this article the Commissioner shall consult with members of the panel of advisers as provided in article XIV. His decision shall be final.

4. If a place, building or site not regarded as a Holy Place on 14 May 1948 is claimed by a religious **denomination** to be a Holy Place, the Commissioner may propose to the Government concerned that such a place, building or site be brought under the provisions of this Statute. In the event of the Commissioner and the Government concerned failing to reach agreement, the matter shall be referred to the arbitration tribunal as provided in Article XV.

ARTICLE V

Should a visitor or pilgrim, **or a group of visitors or pilgrims,** be denied free access to any Holy Place, the Government denying access shall inform the Commissioner of the reasons therefor.

ARTICLE VI

1. There shall be a United Nations Commissioner to be appointed for a period of **three** years on the nomination of the Secretary-General by a Committee of the General Assembly consisting of the eleven members of the Security Council. This Committee shall decide by a majority of the members present and voting. The Commissioner shall be responsible to the General Assembly and may be dismissed by it. He shall report annually to the General Assembly and may also make special reports to the appropriate United Nations organs whenever he deems necessary.

His headquarters shall be *former* Government House in Jerusalem.

2. There shall be appointed in the same manner a Deputy Commissioner, who shall be subject to the same terms of office, and shall be responsible to the Commissioner. The Deputy Commissioner shall assist the Commissioner and shall replace him in the event of his absence or disability.

3. The Commissioner and the Deputy Commissioner shall not be selected from among nationals of the State of Israel or of an Arab State or from among residents of the Jerusalem area.

4. The Commissioner shall be authorized to appoint and employ under temporary contracts the auxiliary administrative personnel necessary for the carrying out of his functions.

ARTICLE VII

The functions of the Commissioner shall be to exercise the powers conferred upon him by this statute and to ensure its implementation.

ARTICLE VIII

1. The Governments of the States administering the Jerusalem area shall gradually reduce their armed forces in that area **in conformity with Article VII** of the General Armistice Agreement between the Hashemite Jordan Kingdom and Israel of 3 April 1949, and shall limit them not later than three months after the coming into effect of a peace settlement between the States administering the Jerusalem area to normal peace time requirements;

2. **The Commissioner shall be empowered to make representations to the Governments concerned on the size of the forces constituting normal peace requirements, and, in the event of his representations not being accepted, to refer the matter to the Security Council.**

ARTICLE IX

The jurisdiction and control of each part of the Jerusalem area shall be exercised by the State concerned, subject to the powers of the Commissioner with regard to this area and without prejudice to any rights and claims regarding a final territorial settlement in the area.

ARTICLE X

1. The Commissioner shall be empowered:

(a) To request the Governments in the Jerusalem area to modify, defer or suspend such laws, ordinances, regulations and administrative acts pertaining to the area, which in his opinion impair the protection of and free access to Holy Places or the rights, immunities and privileges referred to in Article II;

(b) To request the Governments to take such action or to make such

orders or regulations for the maintenance of public order and safety as he deems necessary to ensure the protection of and free access to Holy Places or the safeguarding of the rights, immunities and privileges concerned.

2. The Governments shall carry into effect without delay any such action which the Commissioner, in accordance with the provisions of paragraph 1 of this article, deems necessary, for the protection of and free access to Holy Places and the safeguarding of the rights, immunities and privileges concerned.

3. If a Government objects to a request made by the Commissioner under this article, the matter shall be referred for a final decision to the arbitration tribunal provided in article XV. The tribunal shall decide not later than within a month from the submission of a dispute. **(Delete last sentence).**

4. The Commissioner shall immediately inform the Secretary-General of the United Nations of any objection of a Government to a request made by him under this article.

ARTICLE XI

The Commissioner shall be empowered to employ under temporary contracts *such guards he thinks necessary as* **for his own security and that of his staff.** The salaries, allowances and administrative expenses of the Commissioner, Deputy Commissioner, and the staff of the Commissioner including guards and administrative personnel, shall be included in the annual budget of the United Nations. These salaries and allowances shall be exempt from local taxation.

ARTICLE XII

The Governments in the Jerusalem area shall, upon the Commissioner's request, direct their respective police forces to assist the Commissioner in the performance of his duties.

ARTICLE XIII

If at any time it appears to the Commissioner that any Holy Place is in need of urgent repair, he may call upon the religious **denominations** or institutions concerned to carry out such repair. If in the opinion of the Commissioner it is impossible to determine within a reasonable time which **denomination** or institution is concerned, or if after such determination the repair is not carried out or completed within a reasonable time, the Commissioner may arrange for repairs to be carried out or completed. The expenses incurred shall be borne by the Government concerned. The Commissioner shall decide after due investigation on the basis of existing rights which **denomination** or institution is responsible for the repair. He shall assist the Government concerned to recover the expenses from the respective **denominations** or institutions.

ARTICLE XIV

The Commissioner shall appoint a panel of advisers consisting of representatives of the religious **denominations** and of the Governments in the Holy Land. These advisers shall be nominated by the religious **denominations** and Governments concerned. If a dispute arises in connection with the provisions of this resolution, the Commissioner shall consult advisers from the panel representing such religious **denominations** and Governments as are concerned with the dispute. No representative of a religious **denomination** shall be consulted on questions relating to a Holy Place belonging wholly to another religious faith.

ARTICLE XV

1. Any dispute between the Commissioner and **one of** the Governments of the States in the Holy Land concerning the interpretation or application of this Statute or of any supplementary agreements, which is not settled by negotiation, shall be referred for final decision to a tribunal of arbitrators, **one to be nominated, as the case may be, either by the Hashemite Kingdom of the Jordan or by the State of Israel, and one to be nominated by the Secretary-General of the United Nations. In the event of two arbitrators being unable within seven days to agree on the choice of an umpire the latter shall be nominated by the President of the International Court of Justice.**

2. **In case of a dispute between the Commissioner and both Governments concerned, two arbitrators will be nominated by the respective Governments concerned and two by the Secretary-General. In the event of their inability within seven days to agree on the choice of the fifth arbitrator, the latter shall be nominated by the President of the International Court of Justice.**

ARTICLE XVI

Nothing in this Statute shall apply to purely Moslem Holy Places situated within territory controlled by the Hashemite Kingdom of the Jordan, or to purely Jewish Holy Places situated within territory controlled by the State of Israel.

ARTICLE XVII

The terms of this Resolution can be reviewed only by the General Assembly.

455

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 10.11 התקבל .Coded Tel. X599 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 10 November 1950

Eban, Rafael, long talk Riley, Bunche. Riley stated: (1) Qattar.[1] MAC [Mixed Armistice Commission] decision affects only military detachment, not civil jurisdiction or activity wherein we completely free including settlement and police which we informed him had arrived. (2) Decision affects only detachment stationed Qattar, not forces other places. On contrary he upholds our military position everywhere else. (3) He is ready say (1) (2) above publicly *Moabit* [Security Council] if this helps us comply MAC decision. (4) If we argue southernmost he will have disprove thesis.

We suggest following tactics: (1) Argue our case southernmost tip, [Army] based settlements, legal opinion etc. (2) Elicit above assurances from Riley. (3) Thereupon state that in giving renewed consideration MAC's decision our Government will undoubtedly be influenced by these important assurances. If decision taken same meeting we leave it at that but if day or two intervene between discussion above lines and decision *Moabit* believe essential indicate compliance on basis assurances given. We same time press for decision on Suez. Unless hear contrary by Monday shall proceed as above by stages.

Sharett

455
1. ראה מס' 453.

456

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Recd 12.11 התקבל .Coded Tel. Y281 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/12 נוסח יוצא:

Tel Aviv, 11 November 1950

Since felt there been some confusion thought somewhere and we cabling each other somewhat at cross-purposes drove last night Tiberias for further clarifying talk B[en]-G[urion]. Went over cables with him following results: (1) B[en]-G[urion] fully accepts point (e) your 591[1], has not slightest intention defy *Moabit* [Security Council]. (2) At same time B[en]-G[urion] considers establishment Ein Netafim legalizes Army at Bir Qattar and renders withdrawal unnecessary specially since your 591 point (a) makes clear nobody pressing us withdraw. "Based on settlement" argument thus gains in importance and is at least equal in force to "southernmost tip". (3) Ein Netafim itself entirely civilian with *Shachal* group, police unit, chicken coops etc., therefore wholly unexceptionable both in own right and as base for Bir Qattar. (4) Your 591 point (f) suggests we announce we carrying out MAC [Mixed Armistice Commission] decision but MAC never called on us do anything merely established we occupied Bir Qattar contrary to armistice. (5) B[en]-G[urion] accepts impossibility of recourse to Hague also understands difficulty of announcing your recommendation to Government since this internal matter. (6) Establishment Ein Netafim gives added importance to point (2) my 275.[2]

Cannot boast this materially clarifies position but hope you can successfully manoeuvre between points (1) and (2) above.

Took opportunity ask B[en]-G[urion] about complaint on Scopus view developments described my 11609[3] which he agreed alter position and rule out need for complaint. B[en]-G[urion] attributes sudden Jordan compliance to fear we would storm Scopus.

Eytan

456

1. מס' 451.
2. איתן יעץ כי אם יתברר כי החלטת מועצת הביטחון בעניין ביר קאטר עומדת לפול בצורה מפורשת נגד ישראל, יש לדאוג כי עובדה זה תאמר בצורה ברורה למען הפרוטוקול על־ידי הגנרל ריילי. (ראה איתן אל שרת, Y275, 9.11.1950, 130.09/2338/12.)
3. איתן דיווח כי הושג הסדר למעבר חד־פעמי של שיירה להר הצופים, על פי הקווים שהציע בעבר ריילי, והוסכם כי לאחר עליית השיירה ייפגשו הצדדים ויבחנו מחדש את הסדרי מעבר השיירות. (ראה איתן אל שרת. 10.11.1950, 93.03/3007/4.)

457

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 13.11 התקבל .Coded Tel. X600 מברק מוצפן
Outg.: 1393.01/2202/8 :נוסח יוצא

New York, 12 November 1950

Your 281.[1] Interpretation our 591:[2] (a) contained in your (2) is wrong. We are definitely expected comply by withdrawing military detachment. Point is Qattar was not settlement when Mixed Armistice Commission examined Egypt complaint and decided against us. Distinction between that negative decision and express request withdrawing [is] hairsplitting. Riley did not make issue of it in order not to be tiresome but once matter referred *Moabit* [Security Council] and adjudicated we have no escape. Ein Netafim is new factor which doesn't exonerate us from honouring decision taken in different set circumstances in which we were in wrong even by reference principle based on settlements. So first of all we have to clear our past record. Since we have now set up settlement to which Riley upholds our right it is to be assumed we can later reoccupy post militarily and if then challenged invoke above principle. Hope this now crystal clear and rely on Reuven [Shiloah] remove any other misconception. Your final reply much reach us Monday morning otherwise shall proceed according my 599[3] basing myself your 281,(1).

Sharett

458

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Recd 13.11 התקבל .Coded Tel. Y290 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 12 November 1950

Your 599.[1] B[en]-G[urion] says if Riley publicly declares (1) and (2) you can announce acceptance MAC [Mixed Armistice Commission] decision.

B[en]-G[urion] now sees "based on settlement" as main argument. After *Moabit* [Security Council] decision against us and announcement compliance we shall exercise our right base army unit on Ein Netafim. If Egyptians

457

1. מס' 456. 2. מס' 451. 3. מס' 455.

458

1. מס' 455.

then complain to MAC we shall expect MAC to take it up as new case and decide in light new development since last decision viz. Ein Netafim. B[en]-G[urion] says would be most desirable get Riley to agree in advance support this line argument in return for our compliance previous MAC decision.

Think is good way out and keeping fingers crossed. We advise you try get decision taken same meeting and avoid interval between discussion and decision assuming Riley, Bunche, sweet as result our promise comply. Incidentally presume you realize Ein Netafim and Bir Qattar identical not merely contiguous.

Eytan

459

א. בירן אל ו. איתן
A. Biran to W. Eytan

העתק: 130.16/2948/7

[ירושלים], ג' בכסלו תשי"א
12 בנובמבר 1950

הוועדה המיוחדת[1]

הוועדה המיוחדת נפגשה לישיבתה המחודשת ב־6 לנובמבר. הישיבה החלה באיחור של שעה. האיחור נגרם מחמת התעסקות חלק מהחברים, בכללם נששיבי ואני עבדכם, בשיירה להר הצופים.[2] אני כשאני לעצמי לא מיהרתי להיכנס לישיבה, והדברים ידועים. שעה שלמה נמשך ויכוח סרק בינינו ובין הירדנים על תפקידי הוועדה, סמכויותיה, והגבלותיה לפי סעיף 2 וסעיפים אחרים בחוזה שביתת־הנשק. הצענו להם, אם הם עומדים על כך בכל תוקף, כי נצהיר הצהרה סתמית שכל הדיונים של הוועדה הרי הם כפופים לחוזה הכולל. אך הם לא הסתפקו בזה ועמדו על כך כי יש לדבר על הקדמה מיוחדת. ברצותי לתהות על קנקנם וכוונותיהם הממשיות, ביקשתים כי נדחה את הדיון הפילוסופי הזה, ולשמוע מהם מה בעצם תביעותיהם במסגרת החוזה, ובעיקר סעיף 6, פסקה 6.[3] הם דיברו בגילוי־לב ובכנות רבה. הם טוענים כי סעיף 6 פסקה 6 לא הוגשם והם ירצו להציע סידור לפיו ייטיב הדבר לערבים הגרים בגבולם ובגבולנו. כוונתם היא כי ייעשו סידורים אשר יאפשרו לערבים הגרים באיזור המשולש לעבור את קו שביתת־הנשק ולעבד את אדמותיהם בשטח מדינת ישראל, בו בזמן יורשה לערבים שלנו לעבד את אדמותיהם הנמצאות מעבר לקו בשטח הירדן. ביקשתי לדעת מה הם הגבולות מערבה ומזרחה, צפונה ודרומה, שבהם ניתבע להסדר זה. הם השיבו כי על כך נצטרך

459
1. ראה הערת־עורך, עמ' 627.
2. ראה מס' 456 והערה 3 שם
3. פסקה 6 של סעיף 6 עניינה רשותם של כפרים בגזרה שהוחזקה בעבר על־ידי הצבא העיראקי, שייפגעו על־ידי תיחום קו שביתת־הנשק בין ישראל וירדן, לקיים בידם את זכויותיהם המלאות לגבי מושבם, קניינם וחירותם.

לדון. אשר לתביעותיהם באיזור ירושלים, אמר יושב־ראש הוועדה פרחאן, כי אין הוא בקיא בבעיות ירושלים, והוא מבקש את נששיבי ואותי, המכירים את העיר, כי נחפש פתרון לבעיות. רק לאחר שנסדיר דברים אלה, יהיו הם מוכנים מצדם לפתור את הבעיות הלוחצות עלינו, היינו, הר הצופים.

הם מודים כי אנו מעוניינים בהר הצופים, אבל זהו בעצם דבר אשר להם אין בו כל עניין ועל־כן הם דוחים את זה לסוף. כשהצבעתי על חוסר ההיגיון שבעמדתם ותבעתי להחליף את סדר הדיון, סירבו האנשים. הזכרתי להם כי הנכווה ברותחים נזהר בפושרים, וכבר הסכמנו פעם לאסיף תבואות קיץ, ולא נענינו בסעיף 8. הם הודו בדבר ואמרו כי הם מוכנים כי שני הצדדים יתחייבו לא להפעיל כל פרט וסעיף בהסכם אלא אם כן הושג הסכם לבעיות כולן, ובכלל זה לסעיף 8. ציינתי לשבח את גילוי־לבם ואמרתי להם גלויות כי אין אנו סוברים כי יש לכרוך דיון בסעיף 8 בכל בעיה אחרת הנזכרת או הבלתי־נזכרת בהסכם שביתת־הנשק.

בסוף הישיבה היה ברור כי טובה לא תצמח לנו מהדיונים, אך חזקו עלי הוראותיך, וכדי לא לנתק את השיחות, הצעתי כי לישיבה הבאה נביא אנחנו מצדנו הצעה לסדר־יום, וכן תשובה סופית אם נסכים לדון על סעיפים אחרים של החוזה לפני, או אפילו לאחר שנדון בסעיף 8, וקבענו את הישיבה הבאה ל־30 בחודש.

אנו חייבים לתת לעצמנו תשובה על השאלות הבאות:

(א) היש להמשיך את הדיונים גם בידענו כי הם דיוני סרק?

(ב) אם ברצוננו ליצור את הרושם כי הדיונים נמשכים, האם לא מוטב כי נדחה את הישיבה של ה־30 לחודש למועד מאוחר יותר, באמתלא זו או אחרת (מחלה וכו׳)? אני סבור כי יש לדחות את הישיבה.

(ג) באם יוחלט להמשיך את הדיונים כסדרם, עלינו להציע סדר־יום לדיונים, ולא נוכל להתחמק מדיון באותן הבעיות המעניינות אותם ולכלול אותן לפחות בסוף סדר־היום. פירוש הדבר כי נהיה מוכנים להודות בכך שהפעלת סעיף 8 קשור[ה] בתוצאות הדיונים בשאלות אחרות, היינו, עיבוד קרקע במשולש, שינויי גבול בירושלים וכדומה. זאת שאלה עקרונית ביותר ועלינו להחליט על הדבר בעוד מועד.

(ד) עלינו ביום מן הימים לקבוע לעצמנו תכנית להסדר חיי המדינה ושכניה, ולשם כך יש אולי לשבת עם נציגי הירדן ולברר סופית מה הם הדברים המקשים עליהם ביותר, והאם יש באפשרותנו להביא הקלה איזו־שהיא. אפשר לעשות זאת במסגרת סעיף 8, ואפשר להפריד את הדברים ולהציע להם כי אמנם חייבים להסדיר את הדברים המוסכמים שבסעיף 8 ולא נסטה מדרישה זו, אך בו בזמן לא נתנגד כי ישבו אותם האנשים אפילו במקום אחר ובמסגרת אחרת לשמוע את טענותיהם ולחפש פתרון. לכשנגיע לעמק השווה אפשר יהיה לצרף הסכם זה לחוזה שביתת־הנשק.

לשאלות הנזכרות לעיל אבקש החלטה בהקדם.[4]

א. בירן

4. ב־20 בנובמבר כינס המנהל הכללי של משרד החוץ את העוסקים בענייני המזרח התיכון ושביתת־הנשק כדי לקבוע את עמדת ישראל לגבי המשך הדיונים בוועדה המיוחדת. בהתייעצות לקח חלק גם היועץ המשפטי של המשרד. בסיכום הדברים הוחלט כי למרות שאין רואים סיכוי להצלחת פעולות הוועדה יש להמשיך ולהשתתף בדיוניה ולא לפוצץ אותה ביזמה ישראלית. הוחלט כי משלחת ישראל תציע בפגישה הבאה של הוועדה סדר־יום שיכלול בסעיף הראשון את ביצוע סעיף 8, פסקה 2 ובסעיף השני דיון ״בבעיות אחרות שתועלינה בהסכמת שני הצדדים״. (ראה זכרון דברים, 20.11.1950, 130.16/2948/7.) ראה גם מס׳ 482.

460

מ. עמיר אל מחלקת מערב אירופה
M. Amir to the West European Division

מקור: 130.10/2539/1

[בריסל], ד' בכסלו תשי"א
13 בנובמבר 1950

הנידון: יחסינו עם גרמניה

בתשובה [ל]מכתבכם הנ"ל,[1] הנני לנסח את השקפתי על המדיניות הישראלית לגבי גרמניה.

אני מקדים במשפט קצר שהמעמד הבינלאומי של גרמניה הולך ומתבהר ושגרמניה הופכת להיות ילד השעשועים של האמריקאים בראש וראשונה, אבל גם של האנגלים, של ארצות בנלוכס, איטליה, פרט לצרפת. רואים בה את עמוד־התווך במבנה ההגנה נגד המזרח. עומדים להחזיר לה – ובזה כולם תמימי דעים – את הריבוניות המלאה.

אני משקיף על יחסינו כלפי מדינה זו לא מתוך אספקלריה של רגשות – והם מרים וסוערים מאוד – אלא מתוך אספקלריה של מציאות פוליטית.

אני רוצה עוד להקדים בהדגישי שהגישה הפייסנית לגבי אוסטריה ופולניה שהיו שותפים פעילים לנאציות הרוצחת והטובחת, מהווה הפליה או סטייה שאין לה על מה לסמוך. אינני גורס שטעינו לגבי שתי המדינות האלו, אלא להפך, שנקטנו בקו ריאליסטי לגביהן ובהיותי אפיקורס אני מבטא גלויות את דעתי, דהיינו שטעינו בקו שנקטנו לגבי גרמניה.

אין זה מאוחר מדי, אך זה כבר די מאוחר. גרמניה עוד מעוניינת, ערב כניסתה למשפחת העמים בסמכויות מלאות, להיטהר לכל־הפחות כלפי העולם הנאור ממעשי הזוועה ההיטלראים, והיא עוד מוכנה, כאוסטריה, כפולניה, להטיל את האחריות על המשטר הרוצחני של היטלר והיא יודעת כמה מכשולים תסיר עמדה מוצהרת כזו מעל דרכה.

מאידך, כל ההתנגדויות שלנו באו"ם, בכינוסים בינלאומיים, ובארגונים אחרים לבודד את גרמניה ולנדות אותה, לא תעזורנה ולא תעכבנה את התהליך של האינטגרציה הגרמנית במשפחת העמים.

ברצוני לבטא כאן לבלי שום הסתייגות את דעתי ותסלחו לי אם הניסוח יהיה חריף מדי:

להמשיך בקו הנידוי וההחרמה הוא להמשיך בקו של דון־קישוטיות נאה ומוסרית אבל שפירושה היאבקות עם טחנות־הרוח. יש בזה יופי ועקביות אבל אין בזה תועלת ויש בזה הפסד.

איני מצדד בקשירת יחסים סתם. אני מניח שגרמניה מעוניינת, כדי לכפר על עוונות משטר היטלר, להיכנס למשא־ומתן אתנו, על מתן הצהרה של גינוי העוול שנעשה בשם העם הגרמני לעם היהודי כולו, ועל האחריות החומרית והמוסרית של העם הגרמני בשל

460

1. ראה הערת־עורך, עמ' 609.

זוועות מנהיגיו לגבי העם היהודי; על־יד הצהרה זו תרצה גרמניה לנהל משא־ומתן לפיצויים מקיפים.

אני בדעה שהגרמנים יהיו מאוד נוטים ומוכנים לכפר בפיצויים את הפשעים הנוראים שעוללו, ולהסיר מעליהם את כתם הדם ואת אות הקין מעל מצחם על־ידי וידוי ופיצוי. הם בוודאי מוכנים לבודד את הדור הזה ולטהר אותו מן הפשע של הדור הקודם.

אולם אם עמדתנו הנוכחית תימשך, עמדה של מדיניות נגד גרמניה בכל מקום ובכל אתר, באו"ם, בארגונים בינלאומיים אחרים, ואם נהיה, יתר־על־כן, היחידים המצביעים נגדם, לא נוכל לעכב או אפילו להאיט במידה ניכרת את תהליך הריהביליטציה של גרמניה – ולפיכך תתנדף האפשרות הקיימת עוד להשיג פיצויים.

אל תגידו שהנני סוחר בדם ושאני מנהל מיקוח על פשעים אכזריים שלא ידעה האנושות דוגמתם, אבל לדידי אין הבדל בין פולניה וגרמניה. פולניה הפוגרומית החליפה את משטרה. גם גרמניה החליפה את משטרה. רומניה היתה פוגרומיסטית כמעט כפולניה אבל החליפה את משטרה ואוי לנו מן המשטר הדמוקרטי הקיים בה כעת, מבחינת האינטרסים של היהודים.

אינני מזלזל בפיצויים מעם לעם, ממדינה למדינה, בשלב ההכרעה ההיסטורית בו אנו נמצאים כיום כי עשויים הם לעזור במידה ניכרת לבניין הארץ.

אני כותב את השורות האלה מתוך מאבק פנימי עצום. אני רואה לפני ברגע זה את התהלוכות הטרגיות לתאי הגז ואני שואל את עצמי כמובן אם אינני מתנכר למיליוני הקרבנות האלה ובכל־זאת אני חוזר על דעתי שבוטאה על־ידי רינאן: "מי שרוצה לעשות היסטוריה מחויב לשכוח היסטוריה". אינני שוכח אבל אנו, מדינת ישראל, מחויבים לנקוט בקו של מציאותיות פוליטית.

בקשר עם בעיה זו, הריני לרמוז על אפיקורסות נוספת מצדי: אינני מחייב את הקו שלנו כלפי פראנקו. אני מקווה שלא תגדירוני בתור ריאקציונר מובהק; אני אך משתדל לראות נכוחה ולשפוט בלי משוא־פנים: מה עולל לנו פראנקו? היה שותפו של היטלר. אבל הוא לא הרג ולא רצח, להפך, אלפי יהודים נמלטו לספרד ומצאו את הצלתם בארץ זו.

האם עמדתנו העוינת מוצדקת על־ידי המשטר הפנימי[?] מה בין המשטר הזה ובין המשטר בארצות הדמוקרטיה העממית? פראנקו לא הרג בזמן המלחמה, ולאחרי המלחמה, אם רוצה יהודי להגר מספרד או לעלות לישראל, הרי הוא יוצא במטען יותר גדול מאשר עולי רומניה, ונוסף לזה, אם תקשיבו לתחנות־השידור מספרד, "האויב מספר 2" שלנו, לא תשמעו את צריחות האיבה והשנאה, את תעמולת השקרים והזוועה המשתפכות בנחשולים כבירים בתחנות־השידור בבוקארשט ועוד.

לאור הדעות הנ"ל אני מציע בתור קו פעולה קשירת מגע, בזהירות, אולי באמצעות מדינאים או עסקנים ציבוריים אמריקאיים, עם הממשלה הגרמנית, לשם הסדר יחסים מסוימים עם גרמניה החוזרת לריבונותה.

יש לעבד תכנית מוסרית וכספית – פירוש הדבר, של הודאה בפשע לגבי עם ישראל ושל תגמול לעם זה, ואם אינני טועה, הרי מעוניינת גרמניה גם להודות וגם לפצות.

ייתכן שהדעות הנ"ל עשויות לפגוע במערכת רגשות ודעות המגובשות אצלנו, אפילו לצרום רגישות נפשית. אודה ולא אבוש, זה צורם גם את רגשותי הפנימיים ביותר, אבל המדיניות איננה עניין של רגש.

בברכה,

מ. עמיר

461

מ. נמיר אל משרד החוץ
M. Namir to the Ministry of Foreign Affairs

מברק מוצפן 582
נוסח נכנס: 130.09/2325/4

מוסקבה, 13 בנובמבר 1950

(א) ביום ו' האחרון הלכתי להיפרד מזורין.[1] אחרי דברי נימוסין כמקובל ואיחולים הדדיים התחיל זורין בלי כל פרובוקציה מצדי בשיחה על המצב הבינלאומי. הנימה היסודית היתה קובלנה מתונה בניסוחיה אבל מרה מאוד על העולם החיצוני המסית נגד ברית־המועצות ומסלף דמותה הפנימית ומגמתה במדיניות החוץ. הסילופים חלקם פירש בחוסר ידיעה, אי־הבנה ותפיסה מוטעית אולם רובם כזב זידוני מדעת. בדרך אגב ובקיצור הביע צערו שגם חלק מהציבוריות הישראלית נתפס לעמדה עוינת וביקשני על יסוד נסיוני הממושך והסתכלותי האישית בחלקי רוסיה השונים לפזר דעות קדומות, פחדי שווא וסילופים מזדון. השלום הוא צורך חיוני לעמי הברית. ירושת המלחמה כבדה מאוד, רמת החיים אינה מספקת. כל פינה בארץ זועקת לתיקון הריסות, לשיפור תנאי המחיה, ליצירה כלכלית ממושכת ולפיתוח השממה. מפעלי הייעור וההשקאה הענקיים שהתחילו בביצועם אינם תמרון הסוואה אלא פרי החלטה נמרצת וכנה ואויבים מסלפים הכוונה האמתית. שלא כדרכו של אדם יבש ונוקשה זה דיבר זורין הפעם בקצת התרגשות פנימית, בדאגה ובנימה נוגה, הנותנת מקום להתפרש גם כהבעת חשש שלדעת הרוסים, מנוי וגמור עם המערב להתקיף את רוסיה ויהי מה. בתשובתי נמנעתי מלחוות דעה על המצב הבינלאומי הכללי והסתפקתי בהבעת תקווה שהדיונים והמגע האישי הבלתי־רשמי בין הצדדים בלייק־סאכסס יביאו לאיזה מודוס־ויוונדי, אולם נאחזתי בהערתו הטובה בענייני ישראל והרציתי לפניו בגילוי־לב טענותינו נגד מברקי טאס ועיתונותם, כשלון מאמצינו להתקין יחסי מסחר, קשרי תרבות ומגע מדיני אישי על־ידי ביקורים הדדיים של נציגים רמי־מעלה ולהשיג קצת עזרה באנשים, באשראי מסחרי, במפעל החינוך, במדע הרפואי וברכישת ציוד צבאי, הרי בקשותינו היו צנועות למדי. הבעתי תקווה שהדברים שלא עלה בידי גולדה [מאירסון] ובידי להשיגם בתקופת שירותנו יזכה להגשימם צירנו החדש לטובתן ההדדית של שתי המדינות. סיימתי דברי בציון שתי נקודות עיקריות שבקירבה וזהות אינטרסים בינינו: ראשית, ריכוז מאמצים חלוציים בשיקום, במשק ובפיתוח השממה לקיבוץ גלויות מהיר ומקיף ויהיו הקרבנות שיידרשו מצדנו אשר יהיו. שנית, השאיפה לשלום בינלאומי שהיא לא לפי רצונה הסובייקטיבי של ממשלתי אלא עניין חיוני אובייקטיבי לעמנו בארץ ובתפוצות הן בשל אובדן שליש היהדות במלחמה הן מפאת הצורך לבנות מדינתו הצעירה והן מפני שאחינו הנפוצים בכל חלקי תבל עלולים במלחמה חדשה לעמוד מול סכנה צפויה, טראגית ואבסורדית של מלחמה איש ברעהו. לבסוף הדגשתי מדיניותנו כאי־הזדהות המעוררת לפעמים קרובות ובסירוגין אי־הבנה [ו]תרעומת מצד אחד ומצד שני אולם קיבלנו על

461

1. ואלריאן אלכסנדרוביץ זורין, סגן שר החוץ של ברית־המועצות.

עצמנו אי־נוחיות זו מראש וכל עוד קיימת הממשלה הנוכחית לא נסטה מהקו המוצהר. זורין הקשיב לדברי במתיחות גדולה מאוד אך לא השיב דבר ואחרי חזרה על דברי ברכה ואיחולים נפרדנו ברוב לבביות. מזכיר רשם השיחה. הנני משער כי בהסברתו על המצב בעולם, וזה היה מרכז דבריו, היתה לו כוונה שדבריו יגיעו באמצעותי לאוזני המערביים.

(ב) בשיחה עם זורין ולמחרת עם ראש הפרוטוקול מולוצ'קוב הזכרתי בכוונה מינוי שזר אולם לא הצלחתי להיוודע מה עם האגרימן, אף־על־פי כן הנני מאמין שהעיכוב שיגרתי, משרדי, גרידא; בינתיים שמעתי שהיו מקרים שונים של השהייה ממושכת במתן האגרימן ללא כל סיבה מיוחדת.

(ג) בשיחת הפרידה עם מולוצ'קוב נתברר ללא כל ספק שביקורנו בקולחוז במברקי 578[2] נערך בכוונה למשק שבראשו עומדים יהודים.

(ד) השגרירויות הצרפתית, השוודית, האוסטרלית, השוויצרית וכן עיתונאי יונייטד־[פרס], פראנס־פרס ואסושיאייטד־[פרס] ערכו למעני סעודות פרידה עם נאומי הלל כהלכה. עלתה על כולן הסעודה אצל שטאניו, שגריר צרפת, שנשא נאום נרגש רצוף דברי חיבה, אדיבות וידידות אישית לגמרי לא דיפלומטיים.

(ה) מציע לפרסם ראשית שביקרתי אצל זורין ושבהזדמנות זו נתקיימה שיחה על עניינים מדיניים שונים. שנית, תוכן סעיף (ד) דלעיל.

נמיר

462

א. אבן אל א. אילת (לונדון)
A. Eban to E. Elath (London)

Coded Tel. W468 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 נוסח יוצא:

[New York], 15 November 1950

All our actions Suez and *Moabit* [Security Council][1] were taken with prior knowledge Jebb. Whole Suez episode is of much interest as it marks open act collaboration U.K.–Israel on political issue directed specifically against Arab state. Position is now that Egypt faces definite prospect of Security Council call to open Canal unless she settles favourably in [Mixed] Armistice Commission. Salah[2] and Azzam attended that part *Moabit* session and were clearly worried. Continued London Parliamentary press, interest in question would be utmost importance. *Otsar* [Treasury] says opening Suez could substantially affect our trade and financial position apart from direct benefit Refineries.

Eban

2. מס' 434.

462

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.
2. מוחמד צאלח אד־דין, שר החוץ של המצרים.

463

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Recd 16.11 התקבל .Coded Tel. LI965 מברק מוצפן
Inc.:130.09/2318/8 :נוסח נכנס

London, 15 November 1950

Called Strang first time since return, hour-long discussion fundamentals Anglo–Israeli relations. I stated Arab demands territorial changes never be acceptable ourselves, therefore their support unrealistic, deferring peace. Also stressed renewal tank deliveries Egypt without similar facilities Israel would be interpreted discrimination violating spirit Three Power declaration. Explained our desire better understanding, cooperation, which presupposes public confidence H.M.'s Government friendliness, fair play, *vis-à-vis* Israel. Expressed appreciation Jebb's statement Suez,[1] mentioning their views compensation Arab refugees influenced our decision do utmost this respect, hasten final peace.

Strang spoke cordiallest manner their desire friendship Israel but carefully avoided dealing subjects I raised. Referring delivery Egypt 16 tanks called in Wright who explained this balance order, whereof 80 percent already paid. Strang declared arms review completed and probable we soon be invited submit up-to-date arms requirements. Gave no hints results such application. He mentioned approaching constructive solution Jerusalem issue General Assembly due our, Jordan's, similarity views, interests.

Elath

463

.1 ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.

464

מ. פישר אל מ. שרת (ניו יורק)
M. Fischer to M. Sharett (New York)

Coded Tel. PN200 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/18 :נוסח נכנס

Paris, 16 November 1950

Schuman declared to me: (1) Position Vatican unchanged because firstly principle involved, secondly in case hostilities territorial enclave sole chance armies would respect holy buildings. (2) Schuman opposes Dutch–Swedish plan[1] which provides only juridical protection without practical value afforded only by territorial enclave, furthermore Schuman satisfied two-third[s] majority this plan impossible. (3) Schuman thinks U.N. should appoint very tactful personality to watch *status quo* in Jerusalem while contacting both Governments and reporting to U.N. re preservation Holy Places and free access with possibility in course of time propose permanent solution. (4) Schuman will send instructions to Chauvel accordingly after obtaining approval his Government. (5) He thinks Jordan will not oppose. Eytan informed.[2]

465

מ. שרת אל מ. פישר (פאריס)
M. Sharett to M. Fischer (Paris)

Coded Tel. NP171 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 17 November 1950

Your 200 in yesternight.[1] Same time Latins told us French said Schuman's visit Rome led Pope's assent Swedish–Dutch draft.[2] Morning we got paper from Dutch representing amendment suggested by French delegation.

464

1. ראה מס' 454.
2. ממקור אחר (משלחת צרפת לאו"ם) התקבל מידע שונה על עמדת הוואטיקן, לפיו הסכים האפיפיור לנוסח הטיוטה ההולנדית–שוודית בתנאי שתתוקן ההקדמה ויאוזכרו החלטות האו"ם בעבר, תצוין העובדה שלא ניתן היה לבצען ויודגש כי ההסדר המוצע הוא הסדר לשעה עד לקבלת חוקת הקבע של ירושלים. שרת, שמסר מידע זה, ציין כי הוא מחייב פתרון זה מכיוון שהוא מבטיח קבלת הטיוטה ושם קץ לסכסוך בין ישראל והוואטיקן. (ראה שרת אל צירות ישראל ברומא, NR-3, 17.11.1950, 93.01/2202/18.) ראה גם מס' 465 והערת־עורך בעמ' 658.

465

1. מס' 464.
2. ראה שם, הערה 2.

Dutch said French told them this is result Schuman's talk Pope and is latter's condition for acceptance Swedish–Dutch draft by Vatican. Amendment confined preamble refers resolutions 1947, 1948, 1949 continuing: "considérant qu'il n'a pas été jusqu'à présent possible de donner effet à ces résolutions en ce qui concerne Jérusalem et les lieux saints de Palestine; estimant qu'on ne saurait tarder d'avantage à assurer une protection internationale des intérêts spirituels et religieux primordiaux de la communauté mondiale en Palestine et qu'il convient à cette fin d'adopter, en attendant l'instauration d'un statut définitif, des dispositions propres à guarantir dès maintenant le respect de ces intérêts." This is most far-reaching sensational development assuring passage Swedish–Dutch draft and while reserving eternity opening way for complete practical Israel–Vatican accord. Can only explain glaring contradiction between what Schuman told you and what French delegation told Dutch by assuming Schuman preparing second-line defence in event Vatican amendment not accepted or even if it is Swedish–Dutch draft doesn't get two-thirds which most unlikely. Since to us adoption substance Swedish–Dutch draft is definitely first preference please try work up opinion Cabinet following lines:

(1) solution preferable to no solution, (2) any measure U.N. control Holies becomes questionable as it is put off, (3) Schuman's reasoning re two-thirds is repetition French line 1947 which ended in undignified last-minute change front,[3] (4) by not joining only practicable concentration positive forces France forfeits any influence solution. After all attempts rationalization disparity between two versions remains astounding.

466

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y306 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/12 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 17 November 1950

Greek Patriarch Jerusalem received cable from Greek delegation Lake [Success] saying likely Jerusalem discussion be postponed to Special Assembly April. Can you confirm or deny? Same Greeks worried about certain features Swedish–Dutch,[1] specially Commissioner. They anxious

3. מוסב על הצבעת צרפת על הצעת החלוקה של ארץ־ישראל בנובמבר 1947. צרפת החליטה לתמוך בהצעה רק ברגע האחרון ולאחר תהפוכות רבות. (ראה תעודות, דצמבר 1947 – מאי 1948, מס' 1.)

466

1. ראה מס' 454.

whittle down all outside control as much as possible and would prefer negotiate and settle any disputes with Governments direct. They think advisory relationship between panel Article 14 and Commissioner gives too little power to former and too much to latter and would like see authority of panel strengthened. They prepared agitate along these lines if we agree. Do we? What about inserting clause in Swedish–Dutch to effect that nothing in this resolution is to prevent religious communities reaching direct agreement with Governments concerned in which case Commissioner has no right intervene? Request cable reply soon.[2]

Eytan

467

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 19.11 התקבל .Coded Tel. X617 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 נוסח יוצא:

New York, 18 November 1950

Feel Reuven [Shiloah] should see Meir [Abdallah], attempt achieve complete clarity Transjordan stand on Swedish–Dutch,[1] get him indicate support basis resolution but reject: (a) right request suspension *ad interim*, (b) armed guards for Holies, (c) parity Commissioner and Government in fixing peacetime forces, (d) communal rights in sense minorities. Also accept our conception arbitration – see comparative drafts.

Sharett

2. שרת השיב כי ישראל תתמוך בכל פעולה שהיוונים יעשו לחיזוק עצמאות הקהילות הדתיות בירושלים אולם שלא יצפו שישראל תעשה את העבודה עבורם. בעניין הסעיף המוצע, הוא יבדוק את הדבר אולם חושש שכל שינוי בטיוטה עלול לסכן את תמיכת האפיפיור. (ראה שרת אל איתן, X623, 20.11.1950, 130.09/2329/10).

467

1. ראה מס' 454, מס' 465.

468

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X618 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 18 November 1950

Suggest following our main objectives MAC [Mixed Armistice Commission]:[1] (1) Reopen Suez question Special Committee with object obtain upholding MAC decision despite Egyptian appeal. If this succeeds can build big fire under Egyptians here. (2) On expulsion complaint. Our object is get French Chairman maintain his September 26 opinion and vote accordingly. This is most vital. (3) Naharayim. Our position is Transjordan chose Security Council, rejected MAC forum. They lost. Matter now closed. If they raise in MAC we confine issue to whether or not area to west demarcation line. (4) Article 8. We should request renewed consideration in light *Moabit* [Security Council] resolution under which there is no Transjordan case for making implementation conditional anything else. *Sar* [Foreign Minister] has seen and approved.

Eban

469

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 19.11 התקבל .Coded Tel. X620 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 18 November 1950

At last moment Rockwell, Sheringham, prevailed their delegations insert specific tendentious reference Egyptian complaint past expulsions and new general principle re future. Text cabled separately.[1] Previously had got sponsors accept neutral phrasing with support Jebb, Chauvel, but later they

468

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.
2. הכוונה לפסיקה של ממלא־מקום יושב־ראש ועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–מצרים, שקיבל את טענת ישראל כי אנשי העזוזמה הם מסתננים שחדרו מעבר לגבול. (ראה *The Jewish Agency's Digest of Press and Events*, Vol III, 6 October 1950, p. 64.)

469

1. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.

again amended to appease Fawzi. Sheringham, Rockwell, told their superiors these manoeuvres necessary to get votes Cuba, Ecuador, otherwise no seven. Tov found this untrue. Phrase requiring governments not transfer people across frontiers without "consultation" other Government through Mixed Armistice Commission is also veiled hint Majdal. Jebb told us this meant only notification. Anyway suggest we interpret likewise. Wording as stands would establish squatters' rights for infiltrators, liable encourage infiltration, therefore made categorical reservation stating we would unconditionally expel infiltrators as sovereign right unaffected by U.N. Left meeting feeling as though had been robbed by couple slick pickpockets. Essential part of game was to refuse repeated call for adjournment. Are considering preventive steps against egregious pair.[2]

Eban

הערת־עורך
Editorial Note

הנוסח הרביעי של טיוטת ההצעה השוודית-הולנדית בעניין ירושלים

לאחר דיונים נוספים בין יוזמי ההצעה ולאחר שהתבררו תנאי הוואטיקן לתמיכה בהצעה (ראה מס' 464), הכניסו השוודים וההולנדים שינויים אחדים בהצעה שהעיקריים שבהם היו בחלק הראשון של המבוא. להלן חלק זה, כאשר השינויים מודגשים:

The General Assembly

Recognizing the unique spiritual and religious interests of the world community in the Holy Land;

Desiring to preserve the peace of Jerusalem;

Considering its resolutions 181 (II) of 29 November 1947, 194 (III) of 11 December 1948 and 303 (IV) of 9 December 1949;

Considering that it has so far not been possible to carry into effect these resolutions with regard to Jerusalem and the Holy Places;

Considering that any further delay in ensuring an international protection of the spiritual and religious interests of the world community in the Holy Land is undesirable and that, therefore, awaiting the establishment of a final statute, it is appropriate to take such measures as will henceforward ensure the respect of those interests;

Having regard to the special Report of the Trusteeship Council regarding the question of an International Regime for the Jerusalem Area and Protection of the Holy Places (Document A/1286);

את הנוסח המלא של טיוטת הצעה זו, הנושאת את התאריך 10.11.1950, ראה בתיק 130.10/2550/3. ראה גם מס' 479.

2. ראה גם מס' 475.

470

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 22.11 התקבל .Coded Tel. X631 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 21 November 1950

Full talk French not yet but told us they support Swedish–Dutch and anxious see it through.[1] From further talks Dutch, Peru, picture clear: (1) Pope's declared stand unchanged. On contrary in order cover retreat Vatican guns booming, see *Osservatore* [*Romano*] etc.[2] (2) If anything published re change heart will be vehemently denied. (3) Same time amendment preamble is Pope-inspired and French given green light. (4) There be no whip Latins oppose Swedish–Dutch. (5) If Swedish–Dutch carried Vatican will settle down make most of it, again without ever formally giving up major claim.

Crucial test veracity above is point (4) re which wait and see.

471

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מקור: 130.02/2408/16

ניו יורק, י"ב בכסלו תשי"א
21 בנובמבר 1950

הנני מצרף תזכיר שקיבלתי מאת שולמית שווארץ.[1] מכיוון שנזכר בו היועץ לעניינים מיוחדים, חזקה עליו שפרטי העניין נהירים לו.[2]

ייתכן שהתלהבותה הטבעית והכנה של בעלת התזכיר מעבירה אותה במקצת על דעתה להפריז בחשיבותם ובהערכת סיכוייהם של הארגון המדובר ומנהיגיו.

470

1. ראה הערת־עורך לעיל, מס' 464 והערה 2 שם.
2. מוסב על מאמרים שהופיעו ב"אוסרוואטורה רומאנו" ב־14 וב־15 בנובמבר ובהם דבקות בדרישה של הבינאום וקריאה למדינות דרום־אמריקה לעמוד כנגד לחץ ישראלי. (ראה איתן אל שרת, Y316, 21.11.1950; הרצוג אל שרת, Y315, 21.11.1950, 130.09/2338/12.)

471

1. שולמית שווארץ (נרדי), סופרת ועורכת, מנהלת הפרסומים של המועצה הציונית האמריקאית.
2. שולמית שווארץ דיווחה על שתי פגישות שהיו לה עם ראש משלחת "הכוחות הלבנוניים" (אל כתאיב) שעשתה בביקור בארצות־הברית. הרושם שקיבלה מהפגישות היה שחוגים אלה המהווים כוח ציבורי וצבאי ממדרגה ראשונה עם פוטנציאל של שיתוף־פעולה עם ישראל. (ראה שולמית שווארץ אל שרת, 20.11.1950, 130.02/2408/16.)

אף־על־פי־כן נראה לי כי בתזכיר פזורים הרבה גרעיני אמת, ועל־כל־פנים ראויה קבוצה זו לתשומת־לב רצינית מצדנו. החזות המצטיירת מהצגת הדברים על־ידי חבר שליחים זה – הוצאת הלבנון מהמעגל הכלל־ערבי והצמדתה לישראל – מרנינה ביותר ופותחת פתח לשידוד מערכות מרחיק־לכת במבנה המזרח התיכון כולו.

גם אם אין מטרה זו ניתנת להיות מושגת במהרה בימינו כתקוותם של ראשי הקבוצה, הרי זו מטרה שכדאי לנו מאוד לעמול למענה ולהשקיע בהשגתה מאמצים ואמצעים.

הלך מחשבות זה אינו חדש ולא־פעם נתבענו על־ידי אישים לבנוניים לפעולות בכיוון זה. מה שעיכב בעדנו תמיד היה היעדר כוח ממשי בציבוריות הלבנונית גופא שהיה ביכולתו להופיע כנושא עיקרי של המשימה, על־מנת שתפקידנו אנו יצטמצם בתחום הסיוע מבחוץ. אך אם נכונים דברי התזכיר גם בקצתם, הרי שיש לפנינו התחלה של כוח כזה, ואנו מצווים לעשות כל מה שביכולתנו לעודד ולטפח את ההתחלה הזאת.

הנני מחייב את ההצעה שתתקיים פגישה בין מישהו מאתנו לבין ראש הקבוצה בארצות־הברית. המועמד הטבעי הוא ג[דעון] ר[פאל]. אבקשכם להבריק לי מיד את תגובתכם להצעה זו. אני מתאר לעצמי שפגישתי עם אדם זה היה בה כדי להלהיבו ולעודדו ביותר, אך נראה לי כי טרם הגיעה השעה לכך.

משה שרת

472

שיחת ש. אלישיב – י. מאליק (בניו יורק)
Meeting: S. Eliashiv – Y. Malik (New York)

העתק: 93.03/84/21

[ניו יורק], י"ב בכסלו תשי"א
21 בנובמבר 1950

סודי

היתה לי שיחה ממושכת עם הנציג הקבוע הסובייטי לאו"ם מר יעקב מאליק. השיחה התקיימה בארוחת־הערב שסידרה משלחתנו באו"ם לראשי משלחות שונות. הייתי שכנו על־יד השולחן ויכולנו לדבר ארוכות ללא הפרעות.

עוד לפני שהתיישבנו לשולחן, שאל מה בענייננו, בעיקר בעניין ירושלים והיכן ההצעה המסתורית השוודית–הולנדית שכל־כך הרבה מדברים עליה[1] ושאין היא מופיעה. (תוכן ההצעה ידוע להם. היתה על כך שיחה בינו לבין א. אבן וכמה שיחות בין צאראפקין לביני. גם ההצעה עצמה נמסרה להם על־ידינו.) בחלק זה של השיחה השתתף גם שר החוץ שגילה לו כי ייתכן ותתקבל הסכמת הוואטיקן להצעה הזו. הוא שאל אם אנו נסכים להצעה וקיבל תשובה שנסכים בתיקונים מסוימים. כן שאל לעמדת הערבים.

472
1. ראה הערת־עורך, עמ' 658.

בשיחה על־יד השולחן נגענו בעניינים שונים ורבים. אציין את העיקריים. הוא דיבר בהתפעלות על מפעלנו, אמר שייתכן והעולם אינו מעריך עדיין כמה גדול וחשוב מפעל זה שאנו מקימים. כשסיפרתי לו על ממדי העלייה, אמר: ״הרי זה כאילו היו נכנסים לאמריקה 70 מיליון נפש״. שאל באיזו מידה אנו זקוקים לעזרת חוץ. הסברתי שצרכינו לעזרה זו נובעים בעיקר מצרכי העלייה וקליטתה, ושאנו מעמידים את הדגש על עזרת יהודי חוץ־לארץ. סיפרתי על ועידת ואשינגטון ועל הסכומים הגדולים שאנו תובעים מיהדות אמריקה.[2] שמע בהקשבה על בעיות העלייה, הֶרכבה, ריבוי השפות [ב]תוכה, ארצות מוצאה; עמדתי במיוחד על החשיבות בשבילנו לקבל עולים מארצות מזרח אירופה מול העלייה הבאה מהמזרח והעלולה להוריד את רמתנו התרבותית. כאן נגעתי במיוחד בתור דוגמא בשינוי שחל לגבי העלייה מרומניה. הוא שאל על דבר הנגב וסיכויי ההשקאה. קיבל בתימהון את סיפורי על מפעל המים ברביבים, סיפר על דברים דומים ובעיות דומות באסיה המרכזית של ברית־המועצות. סיפר על התכניות הנידונות אצלם עכשיו לכיוון נהרות גדולים לאפיקים אחרים למקומות שבהם יוכלו להפיק יותר תועלת מהמים. הוסיף כאן: ״אילו רק לא היו מפריעים לנו לעשות עבודה שקטה ולא היינו נאלצים להוציא מיליארדים להזדיינות.״

התעניין במשבר הממשלתי שלנו, סיבותיו ותוצאותיו, וכן במפלגות הקיימות אצלנו.

דיברנו גם על יחסי ברית־המועצות וארצות אחרות ועל היחס של אמריקה לגבי דידם. הוא אמר שלאמריקאים אין חוש של פרספקטיבה היסטורית כשהם דנים על ברית־המועצות. מצד אחד הם שוכחים את הדוגמאות ההיסטוריות של הפלישות הרבות לרוסיה שחזרו מדור לדור ושנסתיימו תמיד בנצחון הרוסים. מצד שני, כשהם דנים על הישגים שונים בחיי יום־יום של ברית־המועצות הם נוטים להפחית את ערכם, באשר הם משווים אותם עם דברים הקיימים אצלם. ושוב פעם מתעלמים מפרספקטיבה היסטורית ואינם חושבים על המצב ששרר ברוסיה בשטחים שונים לפני שלטון הסובייטים.

שאלתיו איך הוא מסכם לעצמו את פעולת או״ם במשך השנים שהוא נמצא כאן. בתשובתו היתה נימה חיובית רצינית. הוא אמר שיש להעריך את עצם העובדה של מגע מתמיד בין מדינות ואת המגע האישי הנרקם ביניהן והמאפשר שיחות פשוטות ואנושיות וכן הבנה הדדית.

לא אמסור כאן על חלקים אחרים שבשיחה אשר בהם גילה רמה תרבותית ותבונה.

ש.א.

2. ראה הערת־עורך, עמ׳ 451 ומס׳ 412.

473

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 23.11 התקבל .Coded Tel. X640 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 22 November 1950

Full-dress talk Swedish–Dutch[1] Leo [Kohn], Arthur [Lourie], Gideon [Rafael], present. Operation generally successful yet patient may be dead. They accepted number our amendments, ready consider others, adamant only on 10, 3 last sentence which assure us only matter form. At end long detailed discussion Dutch stated it all may be purely hypothetical view Transjordan's, Vatican's opposition. Latter's attitude confusing but clear Spellman and company actively against and fulminations Catholic press affect Latin Americans adversely. British active Amman, King amenable but Government obstructive, putting up price. U.S. not too keen long as Transjordan negative. They intend convene number delegations review position. Swede added they ready disregard Vatican manoeuvres but Transjordan agreement essential. Self urged go ahead even if risking defeat as no other way testing opponents' final attitude.

Sharett

474

מ. פישר אל מ. שרת (ניו יורק)
M. Fischer to M. Sharett (New York)

Coded Tel. PN204 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2202/18 :נוסח נכנס

Paris, 22 November 1950

My former cable[1] re Jerusalem completely concurs with views Schuman whom I saw again. Amendment in preamble[2] actually unknown to Schuman who asked Chauvel to report. At present stage idea of Schuman that cumbersome Swedish–Dutch project is not worth while to parties practically involved if Vatican does not accept it as a Statute replacing former

473

1. ראה מס' 454 והערת־עורך בעמ' 658.

474

1. מס' 464.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 658.

decisions which Vatican definitely does not. Schuman wants practical so-called provisional measures to be such as to ensure full-hearted acceptance and application by parties which he thinks Swedish–Dutch project will not. In a nutshell Schuman offers as compensation against reservations eternity to "unburden" provisional measures. Chauvel will be instructed seek contacts that direction, whether retaining Swedish–Dutch project as framework or not is still uncertain. Am keeping contact other members Cabinet. Please cable your views re unburdening Swedish–Dutch project in connection Vatican opposition to new status. Eytan informed.

475

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Recd 23.11 התקבל .Coded Tel. W485 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 22 November 1950

In long talk McGhee, Keren, Waldo, also participated, I took up following: (1) Expressed disquiet appeasement attitude Department towards Arabs as exemplified last week's *Moabit* [Security Council][1] and in successive alterations refugees Palestine Conciliation Commission draft resolutions in our disfavour.[2] (2) Expressed gratification U.K., France, Norway, position Suez and asked U.S.A. attitude. (3) Commented Azzam's visit his invitation by U.N. and extraordinary reception organized for him here by Department this week stressing he represents to us: (a) war against Israel [19]48, (b) prevention any peace treaty with Israel [19]50, (c) vigilant care that no normal relations Israel–Arab States should inadvertently arise in economic field at expense boycott, blockade. Presumed U.S.A. policy in all three respects opposed Azzam's therefore surprised gratuitous efforts reviving discredited prestige [Arab] League. (4) Inquired their attitude Jerusalem.

His reaction: (1) He seemed disturbed last week's episode *Moabit*, promised full inquiry. Assured me still open to us discuss draft resolutions. Their anxiety was secure Arab support for resolution seeking direct peace talks and were prepared compromise for this. I replied they were compromising so much that utility talks itself might be cancelled e.g. by their omission refugees from subjects covered by Israel–Arabs talks in what appeared an

475

1. ראה מס' 469.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 686.

attempt solve problem separately and independently. He replied even saw some advantage in not making refugees first item bilateral talks since that almost bound cause breakdown such talks. He thought we should be pleased rather than aggravated at resolution dissociating Israel as much as possible from refugee question. Waldo later added he thought sub-committee refugees advantageous since would be bound report substantial repatriation unpracticable. (2) U.S.A. interested opening Suez, hoped therefore Special Committee would facilitate this. Newest Egyptian regulations completely unacceptable to U.S.A. shipping. Would like discuss further *Moabit* action only when armistice procedures exhausted. (3) Listened without comment my exposition Azzam, adding rather weakly U.S.A. certainly against pro-war activities Arab League but League and Azzam also had many good social projects to their credit and fact was that Arab States all recognized League. Since Azzam here Department had to receive him. For your information reception Azzam far closer to that of visiting royalty than of political leaders, certainly goes far beyond reception foreign ministers. (4) They understand Vatican would now acquiesce Swedish–Dutch approach, missing link is now Jordan. They had not decided degree American initiative but saw prospect solution this session. Promised consider favourably my request for procedural acceleration.

Eban

476

א. ק. לבנה[1] אל מחלקת מערב אירופה
E.K. Livneh to the West European Division

מקור: 130.10/2539/1

מינכן, י"ג בכסלו תשי"א
22 בנובמבר 1950

מוגבל

הנידון: מדיניות לגבי גרמניה
אסמכתא: מכתבכם ח/ח/24716/4321 מ־30 לחולף[2]

הריני מאשר קבלת מכתבכם הנ"ל.

בהנחה שאמנם לפי ההתפתחות הבינלאומית, תקבל גרמניה עצמאות פוליטית שלמה ותגיע לרהביליטציה פוליטית בזירה הבינלאומית בעתיד הקרוב, צריך להיות ברור שבד בבד עם התפתחות כזו, קווי המדיניות שלנו כלפי גרמניה מוכרחים –

476
1. אליהו ק. ליבנה, קונסול וקצין עלייה של ישראל במינכן.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 609.

במידת־מה – להיות מותאמים לעובדות קיימות, באם נענה על שלוש הנקודות הבאות בחיוב:

(א) מחובת מדינת ישראל להציל את הרכוש היהודי שנמצא בגרמניה במידה מקסימלית ולנצל את כל האפשרויות הפוליטיות על־מנת לקבל מגרמניה תמורות כספיות ניכרות לשם מילוי התפקיד ההיסטורי של בניין הארץ,

(ב) אסור ליצור חלל פוליטי בשטח הכלכלי והמדעי החשוב, שיוכל לשמש משען פוליטי–חופשי לארצות ערב,

(ג) אין לשכוח שלפי המצב הגיאוגרפי שלה, גרמניה הִנָה הפתח למזרח אירופה וליהדות הנמצאת שם – דבר שאסור לזלזל בו לאור החרפת יחסי מערב–מזרח.

ולהלן הערות מספר:

הרהביליטציה המהירה של גרמניה – למרות התנגדותנו – תחליש במידה ניכרת את הצורך המוראלי של פיוס ופיצוי העם היהודי. במידה שהמתיחות בין המערב והמזרח תלך ותגדל, בה במידה תקטן השפעת דעת־הקהל היהודי בארצות־הברית ובאנגליה (פחד בעד האשמה שהתנגדותם לגרמניה פירושה יחס פרו־רוסי). במידה שגרמניה תתקדם יותר ויותר לקראת עצמאותה הפוליטית – למרות התנגדותנו – יהפוך מצפונה הרע כלפי העם היהודי לאידיאולוגיה פוליטית פרו־ערבית. ובהתחשב עם הקשרים ההדוקים שהיו קיימים בעבר בין הגרמנים והערבים, הרי ארצות ערב הנן שטח נוח עד למאוד להשפעתם הכלכלית והמדינית.

אין ספק שישנם עוד סיכויים (באם אפילו לא מידיים) לקבל פיצויים וחלק ניכר של הרכוש היהודי אם נבין שאפשר לנצל את רצונה הטוב של שכבת גרמנים אשר מכירה באמיתות שלמה שמחובתה של גרמניה לפצות את העם היהודי, ואת עמדתם של מספר פוליטיקאים מערביים, אשר בגלל האופורטוניזם הפוליטי (אשר נובע מהקונסטלציה העולמית הנוכחית) אינו מוכן לשכוח את חובותיה של גרמניה ואינו מוכן "להשתתף באשמת ההתנוונות המוראלית של גרמניה ושל העולם התרבותי כולו" (הכרזת מקלוי:[3] אין לעבור לסדר־היום ולשכוח את העבר). כמו־כן אין לזלזל בכוח המשיכה שיש לישראל, עבור הכלכלה הגרמנית, בתור שוק ייצוא. ורווחת הדעה שעוד כיום קיים חרם מצד יהודי ארצות־הברית בקשר עם קניות בגרמניה, על אשר אפשר להתגבר רק על־ידי פיוס היהודים.

הגורם העיקרי אשר יכול להשפיע על קו מדיניותנו הפוליטי כלפי גרמניה הוא: יש להציל את הרכוש היהודי. הדגשתי כבר כמה פעמים שאי־אפשר להגיע לידי החלטות ברורות בקשר עם רכוש זה, באם קודם־כול לא נגיע לידי הגדרות ברורות על הֶרכב תביעותינו, ומאידך לא להחלטות פוליטיות הקשורות עם בעיית הרכוש, כל זמן שאנו עצמנו לא נדע מה הן בעצם דרישותינו מאת גרמניה (ראה מכתבי על חוזי שלום מ־12.8.50), ובאיזו מידה הנן ניתנות לביצוע.

דעתי היא, שבאם נרצה להציל את הרכוש היהודי וכו' עלינו להגיע לידי פיוס חלקי עם גרמניה, אולם השאלה מתי ובאיזו מידה הנה שאלה טקטית. במלים אחרות, אין סיכויים להצלחה באם נמשיך במדיניות של חרם מתמיד על גרמניה (אשר בין כה וכה היה קו מתאים רק בזמן שנתמכנו על־ידי מוסדות הכיבוש), אף כי זה אינו אומר ששינוי כזה אינו צריך להיות מותנה בפרינציפים מסוימים, כגון:

3. ג'ון מקלוי, הנציב העליון של ארצות־הברית בגרמניה.

(1) עלינו לא לתת מפרעה פוליטית לפני שהעם הגרמני יכיר בהתחייבויותיו ויעשה צעד ניכר לקראת פיצוי העם היהודי,

(2) עלינו לדחות את השאלה הפרינציפיונית של יחסינו לגרמניה במידת האפשר, אולם לתת לה הזדמנות לתיקון היחסים האלה.

לעת־עתה, יש לדעתי לשנות רק נקודות מספר בגישתנו לשאלה, ואלה הן:

(א) לוותר על הסיסמא של "האשמה הקולקטיבית" ולהחליפה בתיזה של "האחריות הקולקטיבית" של העם הגרמני (כולל את ה־Volksdeutsche).

(ב) ה"לא" האבסולוטי שלנו צריך להופיע בעתיד כ"לא" אשר קשור עם תביעותינו ואשר יאפשר פירוש שפיצוי העם היהודי הנו תנאי מוקדם להתפייסותנו (פתיחת שאנסה).

(ג) המשך מלחמתנו הדיפלומטית נגד חזרת גרמניה לחבר האומות, כל זמן שלא תתחייב למלא את חובותיה כלפי העם היהודי.

(ד) הכרה בעובדה שאמנם היתה קיימת שכבה גרמנית אשר לחמה נגד הנאציזם וקיימת שכבה אשר תומכת בדרישותינו. (למנוע בעד אפרונטים בלתי־מוצדקים נגד אנשים בעלי רצון־טוב – שאלה אקטואלית עד למאוד לאור הצלחת המפלגה הסוציאל־דמוקרטית בבחירות האחרונות.)

(ה) כתוצאה מסעיף (ד) דלעיל, נובעת ליברליזציה מסוימת בגישתנו כלפי אישים גרמניים מסוימים וקשרים עם גרמנים כאלה (אנטי־פאשיסטים מוכרים וכדומה), וגם ליברליזציה מסוימת בגישתנו למוסדות אדמיניסטרטיביים גרמניים, במידה שהאינטרסים שלנו ידרשו זאת, אולם מבלי ליצור תקדימים פוליטיים או קשרים כלליים חברתיים – "קשר ללא יחס" (ראה מכתבי מי/1/ט/8655 מ־21 דנא). במלים אחרות: יחס פרגמטי בלי התחייבות. כי עדיין מוכנים הגרמנים לתת לנו קונצסיות מרובות רק בכדי למצוא נקודת אחיזה אשר תפתח להם פתח לפיוס בעתיד.

מובן מאליו שיש לשנות את עמדתנו במסגרת ההצעות הנ"ל בצורה הדרגתית, אולם אין ביכולתי להיכנס כרגע לפרטי השיקולים הטקטיים.

כל צעד נוסף לקראת הפיוס ברגע זה, היה מוציא, לדעתי, את הכלי האחרון מידינו, בו אנו משתמשים בתור אמצעי "לחץ" לפתרון השאלה. הבעיה כולה צריכה להופיע בכל צורותיה, בעיקר כבעיה פוליטית ואסור להגבילה לבעיה הנוגעת רק לשני צדדים כי אם יש להכליל בוויכוח זה את מעצמות המערב על יסוד הבטחותיהן, הכרזותיהן וכו'. (ראה מכתבי מי/1/ח/8646 מ־21 דנא.)

לא מן־הנמנע הוא להגיע לידי חילופי־דעות על־ידי שיחות אינפורמטיביות–פוליטיות ישירות, אולם בהכרה מלאה של הגבלת האפשרויות של ביצוע מידי של תביעותינו (מדיניות כלכלית של מוסדות הכיבוש), ויש לקחת בחשבון שעל סמך זה אין סיכויים רבים לג'סטה רחבה מצד הגרמנים אשר תוכל לאפשר לנו להסביר לציבור שלנו את שינויי קווי מדיניותנו, אלא־אם־כן מוסדות המערב יכירו בחשיבות הפוליטית של העניין ויידעו ויבינו שפיוס כזה דורש קרבנות לא רק מצד הגרמנים כי אם גם מצדם הם. אינפורמציה מלאה על עניין כל השותפים, אפשר לקבל אך ורק על־ידי גישוש דיפלומטי–אינפורמטיבי רחב, וכדאי לשקול בכל הרצינות את אפשרות [שיגור] משלחת לגרמניה, אשר מתפקידה יהיה רק ללמוד את המצב (בעיקר את הצד הפוליטי), מבלי להיכנס למשא־ומתן.

היות וסבורני שיש תהום עמוקה בין דרישותינו ובין אפשרויות של ביצוע דרישותינו על־ידי הגרמנים, במקרה ומעצמות הכיבוש לא יתמכו בנו, והיות ונשקפת סכנה שנהיה

קרבן של המשחק הטקטי של הגרמנים – אשר "בהתלהבות יהיו מוכנים לשלם" ויופרעו על־ידי "האמריקאים הרעים" והיות ולציבור היהודי נוכל להסביר שלא מן־הנמנע הוא שנתפייס עם גרמניה, וזאת על־ידי לחץ מעצמות המערב, רק לאחר שנקבל מפרעה ניכרת, אני בדעה שיש להשתמש בשיטה של "מתווך אמריקאי" (ראה מכתבי מי/1/ח/8646 מ־21 דנא).

והנה תשובותי לשאלותיך:

(1) מזרח גרמניה – הסיכויים לקבלת פיצויים והחזרת הרכוש באיזור זה הנם קלושים עד למאוד. אולם למרות זאת, כל פעולה שנעשית לגבי גרמניה המערבית, צריכה לדעתי להיעשות באופן מקביל גם באיזור המזרח. העמדה הפרינציפיונית שלנו כלפי הבעיה הגרמנית, מוכרחה להיות שווה לגבי המזרח והמערב, ואסור להשתדל להגיע לידי החלטות סופיות – בין שתהיינה חיוביות או שליליות – בקשר עם מזרח גרמניה לפני שנגיע להחלטות בקשר עם מערב גרמניה. אפילו אם ממשלת מזרח גרמניה תמשיך להציע חוזים מסחריים אטרקטיביים, בלי או עם קווטה קטנה להעברת הרכוש היהודי, אין להגיע לידי הסכם סופי כל זמן שזה יכול ליצור פרצדנט בלתי־רצוי כלפי המערב, וזה כולל גם קונצסיות כאלה אשר בעתיד הרחוק תהיינה נחוצות כלפי התפישה הכלכלית הקומוניסטית. מובן, שקו זה אינו מונע שינויים טכניים במסגרת דרישותינו, למשל: תמורות כספיות במקום החזרת הרכוש עצמו. גם באיזור זה קיימת בפרינציפ האפשרות של "תיווך" וזה אולי דרך מוסקבה, ולפי הניסיון הלא ידוע שפנייה כזאת תתן לנו להרוויח זמן אשר נראה לנו כרצוי, לשם התיאום. היות ובמזרח גרמניה לא התפרסמו עדיין חוקים בקשר עם החזרת רכוש ופיצויים לאנשים הנמצאים מחוץ לגבולות גרמניה, יש להתחיל בדיונים על יצירת יסוד חוקי כזה. הסברתי בזמנו שרק בקשר עם הרכוש היהודי הציבורי יש סימני סיכויים באיזור זה, והפעולה בשטח זה תהיה בראש וראשונה משפטית. ייתכן הדבר, שמסיבות פוליטיות תהיה ממשלת המזרח מעוניינת לעשות ג'סטה מהירה, בתקווה שתוכל לרכוש לצדה את דעת־הקהל היהודי במערב, בקשר עם תעמולתה לשלום ובקונסטלציות פוליטיות אחרות.

(2) עתיד הקונסוליה – על עניין זה כתבתי בנפרד היות והשאלה הנה כעת אקטואלית ביותר, היות וברור כבר שכל קונסוליה או מיסיה בגרמניה תהיה צריכה בעתיד הקרוב, לקבל אקרדיטציה אצל הממשלה הפדרלית (ראה מכתבי מי/1/ט/8655 מ־21 דנא).

(3) אפשרויות פעולה נגד חדירה גרמנית לארצות ערב כגורם כלכלי ומדעי – הכלכלה הגרמנית זקוקה להזמנות מארצות המטבע הקשה, במימדים גדולים, ובהשוואה לצורך זה יכולת הקנייה של ארצות ערב הנה מצומצמת. נדמה לי שזוהי ההסברה העיקרית להיקף הקטן של ייצוא מגרמניה לארצות ערב. מצב השוק הגרמני השתנה באופן ניכר אחרי פרוץ המלחמה בקוריאה, כי מאז עסוקה התעשייה הגרמנית – בעיקר התעשייה הכבדה – עד למאוד ועליה למלאות הזמנות מרובות הבאות מארצות־הברית בקשר עם תכנית ההזדיינות.

בקשר עם תמיכתה של גרמניה לארצות הערביות, הדגשתי כבר לעיל שארצות אלה הנן שטח חשוב עבור גרמניה במובן כלכלי וממילא גם במובן פוליטי. באופן תיאורטי ובצורה אקסטרֵמית אפשר היה לענות שביכולתנו למנוע בעד קשר הדוק זה אך ורק אם נרצה ונוכל לקלוט חלק ניכר של הייצוא הגרמני או אם נקשור קשרים פוליטיים כאלה, אשר יוכלו במידת־מה לרסן את חופש הפעולה של גרמניה. תשובה תיאורטית זו, מראה

שאמצעי השפעתנו – באם אפילו נגיע לטרנספר של סחורות – הנם מצומצמים עד למאוד. לפי הכרזות שרי החוץ המערביים תישאר ההשגחה על קשרי חוץ של גרמניה, עוד כמה זמן בידי הנציבים העליונים, ואולי אפשר על־ידי פעולה דיפלומטית, למנוע בעד אוריינטציה חד־צדדית ברורה לצד ארצות ערב. אולם כבר ידוע כעת שמדיניות החוץ של גרמניה – על כל פנים מנגנון משרד החוץ בעתיד – תהיה מושפעת מהקבוצה הידועה בשם קֶנָרִיס, אשר בתכניתה הקשר למזרח הקרוב שיחק תמיד תפקיד חשוב. אופייני הדבר, שכבר כיום מופיעים פרסומים וחוברות, כתובים בחלקם בשפה הגרמנית ובחלקם בשפה הערבית, אשר ללא ספק מתכוונים לרכוש את הקהל בארצות ערב ואת השוק שלהן. פעולת המשלחות הערביות בגרמניה מורגשת מאוד בזמן האחרון. הגיעו הנה משלחות מסחריות ממצרים, מעיראק, ומשלחת סורית גם היא הוזמנה הנה. ואם גם אין הצעות קונקרטיות לשם מניעת החדירה של גרמניה לארצות ערב, הרי גרמניה משמשת לנו מקור חשוב לקבלת אינפורמציה על פעולת הערבים.

(4) יחסי נציגינו בבירות השונות לנציגים גרמניים – הפרינציפ של ליברליזציה מסוימת (כפי שהסברתי בסעיף (ה) דלעיל) בעינו עומד גם לגבי שאלה זו. יש למצוא את "דרך המלך" בין ההכרח הנימוסי והעלבון. בכדי לתת דוגמא מציאותית עלינו להזכיר את יחסי ההווה בין יוגוסלביה לבין הבלוק המזרחי (לא אויבים, אולם יחסים פוליטיים מתוחים). נדמה לי שעל נציגינו יהיה לנהוג בצורה דומה (חוסר קשר משרדי או חברתי) אולם מבלי שפגישות מקריות כאלה תיצורנה פרצדנטים פוליטיים. מהניסיון, ידוע גם לנו שלא תמיד אפשר לתת הגדרות כלליות להתנהגות, אולם הרי אפשר למצוא דרך שתמנע קשר ישיר עם הגרמנים בלי אפרונט אישי או עלבון לצד שלישי (המארח, למשל). הרי לא פעם נפגשנו כבר עם גרמנים במסיבות שנערכו על־ידי קונסולים אחרים, והגענו למסקנה שאפשר למצוא פתרון לשאלה עדינה זו, בייחוד שגם לגרמנים ידוע היטב שאנו שומרים על דיסטנציה.

(5) פעולות בעניין הרסטיטוציה – בשאלות הרסטיטוציה, הרכוש היהודי ופיצויים נגעתי לעיל, ונראה לי שאפשר לסכמן בנקודות הבאות:

אחרי פרוץ המלחמה בקוריאה ירדו מהפרק השני שני נימוקים חשובים:

(א) ההתעניינות בשוק הישראלי למטרות ייצוא,

(ב) האקטואליות של צורך בפיוס עם העם היהודי לשם שובה של גרמניה לחבר האומות, אשר ממילא מובטחת כבר לגרמניה. אין תקווה של שינוי הפוליטיקה הכלכלית של מעצמות הכיבוש, בקשר לשימוש בכספים קפואים, לגבינו בצורה נפרדת. אין נטייה לשחרר את הכספים האלה למטרת ייצוא. להפך, יש נטייה ברורה לגייס את הכספים האלה במסגרת תכנית ההשקעות בגרמניה (ראה מכתבי מיום 11.7.50 מספר מי/1/ח/4592). גובה הסכום של הכספים הקפואים, לזכות תושבי ישראל, אינו עולה כעת על 30 מיליון ד.מ., סכום אשר אינו נותן יסוד מספיק לדיון נפרד ואינו יכול לשכנע את מוסדות הכיבוש ליצירת פרצדנט למדיניות הכלכלית שלהם. הסיכויים היחידים להקלות בכיוון זה הנן בתשלום הפיצויים לבודדים (על היסוד הסוציאלי – שיקום), כי קומפלקס זה לא היה מהווה תקדים רציני. אבל תשלומים אלה מחייבים דווקא את הארצות הבודדות, והממשלה המרכזית הכריזה מחדש על סירובה המוחלט להשתתף בהם. תביעה מאת הממשלה המרכזית אין לה עדיין יסוד חוקי, זאת אומרת, אילו היינו רואים סיכויים לנכונות מצדה, היה צורך לחוקק חוקה כזו. לכן מוקדם עדיין, ויהיה זה לא נכון מבהינה טאקטית, לדון כיום עם הגרמנים על שאלות הטרנספר, אלא

אך ורק על תביעותינו ועל חקיקת חוקים מתאימים. לשם הגשמת חוקים אלה יש צורך בהסכמת מוסדות הכיבוש ונקבלה רק אז באם הם יבינו כי בעיה זו הנה בעיה פוליטית–מוסרית הדורשת קרבן מסוים. לכן, הדיונים הן עם הגרמנים והן עם מוסדות הכיבוש הנם ביסודם פוליטיים ולא כלכליים.

אשמח לקבל את סיכומי החלטותיכם.

בברכה,

ד"ר אליהו ק. לבנה
קונסול ישראל

477

דין־וחשבון של ז. שק
Report by Z. Shek

העתק: 130.11/2494/2

פראג, י"ג בכסלו תשי"א
22 בנובמבר 1950

סודי

הפסקת העלייה ומצב היהודים

כ־3500 יהודים מתוך מספר כולל של 16,000 הגיש[ו], כפי שהודענו בשעתו, את השאלונים למשרד הארץ־ישראלי אשר כמוהם כהחלטה לעלות בהקדם האפשרי ארצה. היו אלה יהודים מכל הסוגים אשר לגילם, מקצועם והשקפתם הפוליטית. פעולת הממשלה הטילה מבוכה בתוך אנשים אלה אשר הגיעה לשיאה בשבועות האחרונים כשהחלו הצ'כים לקרוא את כל הנרשמים למשטרה, לשם חקירה ולשם "שכנוע", לשנות החלטתם לעלות. כפי שהברקנו תחילה, עמדו בדרך כלל הזקנים, שלא היה להם מה לחשוש, על החלטתם לעלות על־מנת להצטרף למשפחותיהם בארץ. חלק מהנחקרים בסלובקיה, עד כמה שנמסר לנו, נכנסו לתוך ויכוח מדיני והשתמשו בדרך כלל בטענות אידיאולוגיות, סוציאליסטיות [ו]ציוניות, על־מנת להצדיק את החלטתם לעזוב את הדמוקרטיה העממית ולעלות למדינה קפיטליסטית כביכול. לא ידוע לנו כמה מהנחקרים נחלשו בחקירה וכן לא ידוע לנו אם אי־אילו לא ענו לשאלה אם אנשי המשרד הארץ־ישראלי ואנשי הצירות השפיעו או לחצו עליהם, בחיוב, מתוך פחד מפני החוקרים. רק בימים האחרונים נסתבר שהחקירות אין להם אופי משטרתי, אלא, מקורן בהתנדבות אנשי משרד הביטחון הפנימי. בכל מוסד, בכל בית־חרושת ובכפר נתבעים כעת הפועלים והפקידים לקבוע להם נורמות סוציאליסטיות בהתנדבות. ממקור שאין להטיל בו ספק, נודע שפקידי מחלקת האמיגרציה והדרכונים, התנדבו לעשות פעולה זו והחלו על־כן במסע החקירות. כמובן שיש בחקירה זו גם חלק משטרתי, אך זה נובע כבר מעצם צורת עבודתם של החוקרים. על־כל־פנים נפוצה הידיעה על סיבת החקירות עד מהרה בין הקהל (אנחנו כמובן היינו מעוניינים בהפצתה), השקיטה במקצת את הרוחות ותביא ללא ספק לעמדה יותר יציבה של הנחקרים. יש לציין שלא שמענו על מקרה

שהחוקרים לא היו אדיבים, ובכל דו"ח שקיבלנו, חוזרת נימת השכנוע האדיבה במשך כל החקירה. בסיום החקירה נדרשים הנחקרים לחתום על הצהרה המחייבת אותם לא לגלות תוכן השיחה לאיש. בינתיים ממשיכים הצ'כים להוציא דרכונים בודדים רק לזקנים. בהזדמנות זו יש לציין שאותו הדין גם לגבי הגירה למדינות "מערביות" אחרות ומספר אנשים, ביניהם יהודים ולא יהודים, קיבלו בשבועות האחרונים דרכוני הגירה לאוסטרליה, קנדה, וכו'.

[.....][1]

478

ג. אבנר אל מ. ששון
G. Avner to M. Sasson

העתק: 130.10/2549/5

תל אביב, י"ד בכסלו תשי"א
23 בנובמבר 1950

הנידון: מדיניותנו בוועדות שביתת־הנשק
(למזכרך מיום 13 בנובמבר)[1]

בעצם, היה בכוונתי מזמן לכתוב משהו מקיף ומבוסס בדבר דעתי על מדיניותנו בוועדות שביתות־הנשק, ומזכרך נותן את ההזדמנות לעשות כך. עד כה לא היה סיפק בידי לעשות כן וגם עכשיו לא אספיק אלא לסכם בקצרה כמה דברים.

1. שאלתך המכוונת למסקנות בעניין נהריים: דעתי היא שבפרשה הזאת היה לנו לא מעט מזל, והמזל נעוץ בטפשותם של הירדנים. אף־על־פי שהמפות והחוק הצדיקו אותנו, ופעולתנו היתה לכן בסדר גמור הפעם, אני חושב שהיינו צריכים להיזהר יותר בבחירת הזמן. אפשר היה לדעת שגם אם הפעולה בסדר הרי היא קשורה בשטח עדין ליד הגבולות והיא תעורר הד. בכל־אופן, במקרים כאלה צריכים לקחת אפשרויות אלה בחשבון. משום כך לא צריך היה לבחור את המועד דווקא בעת ישיבת העצרת. נכון שעצם חוקיות הפעולה הצדיקה אותנו, אולם שיחק לנו גם המזל שהירדנים התנהגו בחוסר דיפלומטיות ובטפשות רבה.

2. חוקיותה של הפעולה לא תוכל לבטל את דעת הזרים בישראל שאנו יוצרים בכוונה תחילה אינצידנטים כאלה. המהות החוקית של הפעולה איננה מספיקה לסתור את הטענה שפעולות אלה מראות את תוקפנות הצבא וכי הן סותרות את דיבורינו בדבר כוונות שלום עם הירדנים.

477

1. החלק השני של המכתב, העוסק במצב יהודי צ'כיה, לא הודפס כאן.

478

1. לא נמצא, אך ראה הדיווחים השוטפים על האירועים בגבולות, "למתרחש בוועדות שביתת־הנשק", בתיק 130.02/2428/1.

3. זה מביא אותי לעניין הכללי יותר. במשך 18 החודשים האחרונים עסקנו בפעולות אשר את השלום עם הירדנים בוודאי שלא קירבו, את המלך עצמו לא יכלו אלא להרגיז, ויחד עם זה יצרו בעולם המערבי את הדעה של התוקפנות של ישראל. כל המדיניות של "הכנסת העז" לדעתי לא הביאה לנו אלא תקלות. אף פעם לא הבינותי כיצד מיישבים פעולות אלה בגבול עם רצון התקרבות לירדן. היו שהסבירו ש"עשיית צרות" תאלץ את המלך עבדאללה לבוא לידי הסדר אתנו. תיאוריה כזאת מנוגדת לשכל הישר והתפתחות הדברים הוכיחה את אי־אמיתותה. כל החרישות בגבולות וגירוש הערבים מאיזורי ההפקר בקשר לתבואה – אף פעם לא הבינותי כיצד קו זה יחבב על המלך את הרעיון של עשיית הסדר אתנו. מאידך, זה הביא לתגובות חריפות מצד נציגי המערב. אם הסגל הדיפלומטי המערבי שולח בקביעות דו"חות לבירות בדבר תוקפנותה של ישראל, הרי זה מבוסס לא מעט על הפעולות הללו שבהן הם רואים יצירה מלאכותית של אינצידנטים בגבולות.

לו אפשר היה לראות שמדיניות "היד החזקה" בגבולות עם ירדן יכולה להביא לידי התקרבות מדינית – לא הייתי שם לב לתגובות הזרים. לדעתי הוכח לא פעם שפעולות כאלה מקשות על המלך בנסיונותיו לבצע את כוונותיו החיוניות כלפינו, כי הן מעודדות את האלמנט האנטי־ישראלי בירדן. ובכן, כתוצאה מהן אנו מרחיקים את ההסדר עם ישראל, או בכל־אופן אין אנו מקרבים אותו, ויחד עם זה אנו מעמיסים עלינו את רעיון התוקפנות הישראלית במדינות המערב; וכידוע יש לדברים הד בפאריס ובוואשינגטון.

4. אין אני מייעץ שלא נעמוד על מה שמגיע לנו, אולם אני חושב שבמקרים רבים נהגנו בעקשות ואף באכזריות בלי כל תקווה שנוכל להרוויח משהו; והנה כמה דוגמאות:

[.....][2]

5. בסיכומו של דבר, אני מציע שבעתיד יש:

(א) לבחון כל פעולה מוצעת אם היא הכרחית ואם היא עלולה באמת להביא לידי איזו תכלית.

(ב) את זמן הביצוע יש לבחור בהתאם למסיבות המדיניות.

(ג) באופן הביצוע יש לקחת בחשבון לא רק את השגת המטרה אלא גם את האמצעים.

(ד) בעניינים אשר אינם קובעים ואשר אין להם למעשה כל תכלית חוץ מ"הכנסת העז" או מ"עשיית צרות" גרידא – יש לדעתי לוותר על־מנת להתרכז בעניינים באמת חשובים.

(ה) בכל הפעולות וביצוען יש לקחת בחשבון – תמיד במידת האפשר – טעמים הומאניטריים וטעמי "יחסי ציבור" ופרסומת. רק לשם השגה ממש של מטרה חשובה כדאי להתעלם מן הטעמים האלה.

(7) אני בטוח שגישה כזאת תאפשר לנו לעמוד על זכויותינו ההכרחיות וגם לזכות באהדת המעצמות. אם כי אינני מומחה במנטליות ערבית, נדמה לי שגישה כזאת היא גם עדיפה לגבי התקרבות לשכנים, בפרט לירדנים. ברור לי שהיא לא תשנה את מצב הקיפאון השורר ביחסינו עם השכנים, אלא שאני סבור שהגישה הקיצונית הנוקשה עשויה להגביר את הקיפאון במקום לתרום אף במשהו לריכוכו. כאמור, אני חושב

2. פסקאות אחדות, ובהן פירוט כמה מן האירועים בגבולות, לא הודפסו כאן. בין היתר הוזכרו פרשת גירוש הערבים מוואדי פוקין, חרישת האדמות בשטח ההפקר באיזור לטרון (ראה מס' 240) ופרשת גירוש המסתננים בדרום ים המלח (ראה מס' 314 והערה 2 שם).

שבעבר הוספנו שמן למדורת הקיצוניות של הירדנים וגם יצרנו יחס של איבה אצל המעצמות; ויחס זה של איבה לא סולק על־ידי החוקיות של כמה מפעולותינו ולא על־ידי הסברותינו המחוכמות.

אני חושב שמבחינה זו נמצאנו נופלים בין שני כסאות.

בברכה,

ג. אבנר

נ.ב. מפאת חוסר זמן חובר הנ"ל במקצת בחיפזון אולם אני מקווה שעיקרי הדברים – ברורים.[3]

ג.א.

479

מ. שרת אל נציגויות ישראל בחוץ־לארץ
M. Sharett to the Israel Missions Abroad

מקור: **93.02/175/11**

ניו יורק, ט"ו בכסלו תשי"א
24 בנובמבר 1950

הנני למסור בקצרה את התפתחות העניינים בעניין ירושלים:

(1) קיבלנו מהמשלחות ההולנדית והשוודית טיוטה רביעית[1] של הצעתם ואני מצרפה בזה. מתוכה תראו כי הם קיבלו כמה תיקונים שהצענו בראשונה (הדבר היה לפני שהתכנסנו אתם לדון על הטיוטה השלישית המתוקנת, אשר כללה את כל תיקונינו), אך לעומת זה הכניסו שינויים משלהם, והם בעיקר שניים: ראשית, אקדמה חדשה, שהוצעה על־ידי הצרפתים, כנראה על־פי השראה מסוימת מרומא, אשר עדיין לא ברור אם היא מפי הגבורה ממש או מהחוג התומך בפשרה (העיקר באקדמה זו הוא הדגשת האופי הארעי לכאורה של ההסדר, בחינת עד שיבוא אליהו, כדי לאפשר לקאתולים נאמנים לתמוך בו מבלי לוותר על־ידי כך על התביעה הגדולה); שנית, תוספת המלים "בניינים ומגרשים דתיים" בכל מקום שנאמר בו "מקומות קדושים".

(2) נתקיימה פגישה בינינו ובין אנשי שתי המשלחות האלו. בפגישה זו הם קיבלו עוד כמה מתיקונינו, מחוסר זמן אינני בא לפרטם. גם קשה ברגע זה לקבוע מסמרות לדידם בטרם נראה את הטיוטה החמישית שחור על לבן.[2] המאבק הקשה ביותר היה בשלוש נקודות: (א) "בניינים ומגרשים"; (ב) זכויות העדות; (ג) סמכות הנצי[ב] לדרוש שינוי המצב הקיים עד לבוררות. בעקבות הישיבה הזאת קיבלתי מכתב מהנציג ההולנדי

3. המשפט האחרון נוסף בכתב־יד.

479

1. ראה הערת־עורך, עמ' 658.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 676.

ועניתי עליו. חליפת מכתבים זו מצורפת. כן מצורפת רשימת תיקונינו לטיוטה הרביעית.[3]

(3) באותה שיחה הביעו נציגי שתי המשלחות את דאגתם שמא כל עמלם יהיה לשווא משום התנגדות הירדן והוואטיקן. האנגלים פעילים ברבת־עמון והמלך נענה להם, אך הממשלה סרבנית. אשר לעמדת הוואטיקן שוררת מבוכה. על־כל־פנים, ההרעשה המתנהלת נגד הפשרה בעיתונות הקאתולית[4] מרפה את ידי תומכי התכנית שבקרב הדרום־אמריקאים. אמרנו לאנשי־שיחנו, כי אם לא יצא שום דבר מכל העניין לא יהיה בזה כל אסון בשבילנו, אולם אנו מעוניינים באמת ובתמים בהסדר, ולכן אנו מעודדים אותם להתמיד במאמציהם מבלי להירתע, באשר אין לצפות מראש להסכמת הגורמים המתנגדים ורק קבלת החלטה תביא לידי הבהרת עמדתם וסופה שתחייב אותם. עם זה הדגשנו כי לא נוכל לתמוך בהחלטה אם לא תתקבל גרסתנו בנקודות העיקריות.

(4) היתה לנו שיחה יסודית עם המשלחת הצרפתית ונדמה לנו כי טענותינו לגבי התיקונים הדרושים נתקבלו על דעתם. גם כאן, עד שנראה שחור על לבן, אין לסמוך על רושם בלבד.

(5) הקו שלנו הוא להמשיך במאמץ על־מנת למצות עד הסוף את אפשרות ההסדר על יסוד היזמה ההולנדית–שוודית; לא להזדהות עם היזמה הזאת, הן משום שלא ברור איזה נוסח יתקבל לבסוף והן כדי לא לפסול את ההצעה עוד יותר בעיני הערבים והוואטיקן; לעמוד בכל תוקף על התיקונים שלנו כתנאי בל יעבור לשיתוף פעולה מצדנו.

(6) הצירויות הנוגעות בדבר מתבקשות להשפיע בכיוון כפול: ראשית, להוכיח את הכרחיות התיקונים שאנו עומדים עליהם; שנית, לאמץ את תומכי התכנית לא להירתע מפני איומי ההתנגדות והחבלה של הערבים והוואטיקן.

משה שרת

480

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 27.11 התקבל .Coded Tel. X648 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 :נוסח יוצא

New York, 24 November 1950

My 629[1]. Lunched Bunche with Abba [Eban], Gideon [Rafael]. Got full story. (1) 17 November he dined Azzam Plaza, latter's invitation. Object was discuss North Africa but Azzam opened on Israel. Said Salah was misunderstood in [Washington] D.C. as if against any progress whatsoever.

3. תעודות אלה בתיק, אך לא הודפסו כאן.
4. ראה מס׳ 470 והערה 2 שם, מס׳ 481.

480
1. דיווח של ריילי על שיחות עם דיפלומטים ערביים (ראה שרת אל איתן, X629, 21.11.1950, 130.09/2329/10).

Point is U.S.A., U.K., pressing Arabs "embrace" Israel, this they cannot do but interim settlement practical problems unprecluded.

(2) 19 November he, Riley, Gross, lunched Salah, Abul Fath[2], Zein, again Arabs' initiative. Salah spoke same vein as Azzam. Bunche metaphorizing said they unready marriage but ready practical arrangement. He pressed them specify subjects. They said i.e. refugees; Salah alluded resettlement border zones. Bunche asked whose control, Zein said if proper guarantees treatment, wouldn't mind Israel control (we to Bunche: This means either repatriation or cession and in either case resettlement on borders all unacceptable; Bunche said anyhow their present way speaking unthinkable year ago). Salah offered non-aggression pact, Zein urged further meeting Arabs including Jordan participating. Fath silent throughout only nodding. After rose from table Salah said to Bunche: "Why don't you force us?" meaning ready be violated. Also urged continuation his good offices. No sequel as U.S.A. delegation decided this would thwart their noble efforts re resolution on refugees etc. also Lie warned Bunche not embroil himself Palestine Conciliation Commission.

Self decided: (1) Let [Washington] D.C. know we know what happened and how they failed respond but not urge them act. (2) Call in Azmi [Nashashibi] convey Salah we aware their initiative *vis-à-vis* U.S.A. which failed, if they willing have direct exploratory talk — we ready.

Sharett

2. מחמוד אבו אל־פתח, חבר משלחת מצרים לעצרת הכללית של האו"ם.

481

ש. גינוסר אל ו. איתן
S. Ginossar to W. Eytan

העתק: 130.02/2381/18

רומא, י"ח בכסלו תשי"א
27 בנובמבר 1950

כמוס

הנידון: עמדת הוואטיקן בעניין ירושלים

בקשר עם מברקך מס' 3 ו־4[1] ולאור הסתירות בידיעות הסודיות שהגיעו אלינו בדבר עמדת שומאן,[2] ברצוני להעיר כדלקמן:

(א) התעמולה בעיתונות הקאתולית, כפי שנודע לנו במפורש, מודרכת על־ידי מזכירות המדינה של הוואטיקן, חורגת, לפי דעתי, מהמסגרת של הסוואה או הצטדקות לקראת הסכמה לפשרה, ולוא גם הסכמה פאסיבית. תעמולה זו כמוה כפעולה כדי להכשיל את הפשרה או לפחות להכביד עליה. הרי גם במברקך נאמר שהתעמולה משפיעה לרעה על ארצות קאתוליות מסוימות.

(ב) אם נכונות הידיעות שהאפיפיור אינו דורש הפעם במפורש מהמדינות הקאתוליות להצביע נגד הפשרה, הרי נדמה לי שההסברה היחידה המתקבלת על הדעת כדי להשלים בין העובדה הזאת לבין העובדה של התעמולה הנ"ל, היא: הוואטיקן (כולל את האפיפיור) רוצה להכשיל – על־כל־פנים בשלב זה – את הפשרה; אך מבכר שלא ללחוץ ישיר על הממשלות הקאתוליות (אולי מפני שאינו בטוח – לאור ידיעות מסוימות אשר הגיעו גם אלינו – שכולן או רובן תצייתנה הפעם לפקודתו). התכסיס הוא אפוא: להשאיר לכל אחת את החופש להצביע "לפי מצפונה" (בהתאם לנוסח ששמענו עליו) ומאידך, להדריך את מצפונם בכיוון הרצוי על־ידי התעמולה.

(ג) לדאבוני אין לנו כאן דרכים להיוודע, באופן בטוח, על עמדתו של האפיפיור לגבי המאבק בין מזכירות המדינה, המתנגדת לפשרות, לבין תומכי הפשרה בוואטיקן כמו החשמן טיסראן (אשר אמנם בעבר היה מחוסר השפעה לגבי עניין ירושלים). עלה על דעתי שמא הציר ההולנדי כאן יודע משהו (באם הוואטיקן לחץ על חברו המוסמך על־יד הכס הקדוש); ביקרתי אצלו, באיזו אמתלא שהיא, ושוחחנו גם על התעמולה בעיתונות. התרשמותו מהתעמולה הזאת היא שהוואטיקן עומד על דחיית כל החלטה חדשה, לפחות בשלב זה; אך נדמה לי שגם לו אין ידיעות מדויקות.

בברכה,

ש. גינוסר

481

1. לא נמצא.
2. ראה מס' 474.

הערת־עורך
Editorial Note

הנוסח החמישי של טיוטת הצעת ההחלטה בעניין ירושלים

הנוסח החמישי של טיוטת הצעת ההחלטה בעניין ירושלים הוגש ב־28 בנובמבר על־ידי משלחת שוודיה לוועדה המדינית המקבילה (ועדת "אד־הוק") של עצרת האו"ם. משלחת הולנד חזרה בה, בשל לחצים פנימיים בארצה, מהתמיכה בהצעה והיא הוגשה בשמם של השוודים בלבד. הטיוטה החמישית כללה את התוספת במבוא המאזכרת את ההחלטות הקודמות של האו"ם בעניין ירושלים וכן שינויים אחרים שעובדו במשא־ומתן בין משלחת ישראל ומשלחות הולנד, שוודיה וצרפת. (את הנוסח המלא של הטיוטה ראה בתיק 130.10/2550/3; ראה גם הערת־עורך בעמ' 698.)

482

ש. דיבון אל ו. איתן
S. Divon to W. Eytan

מקור: 130.16/2948/7

תל אביב, י"ט בכסלו תשי"א
28 בנובמבר 1950

מידי

רצוף בזה תמצא הצעת תכנית סדר־היום לישיבת הוועדה המיוחדת ביום ה', 30.11.50, שחוברה על־ידי היועץ המשפטי לאחר שיחה בינינו בעניין הופעת משלחתנו בישיבה.[1]

תכנית זו מסתמכת על החלטתה האחרונה של מועצת הביטחון בעניין סעיף 8, מה־17 בנובמבר.[2]

נראה לי כי לאחר סירובם המשוער של הירדנים לשאת ולתת על בסיס ההצעה הנ"ל מן הראוי יהיה לצאת במסע תעמולה והסברה נרחב בעיתונות, ברדיו ועל־ידי שיחות עם הנציגים הזרים ולהוקיע את עמדתה העקשנית של הממלכה הירדנית בסירובה למלא אחר הוראותיה של מועצת הביטחון בעניין סעיף 8.

אם יהיה צורך נכין לאחר הישיבה של הוועדה הצעת נוסח הודעה לעיתונות ואולי aide-mémoire לנציגים זרים מתאימים.

מחכה להוראותיך.[3]

ש. דיבון

482

1. ראה מס' 459 והערה 4 שם.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.
3. המנהל הכללי אישר את הנוסח המוצע – ראה רישום של איתן בשולי מכתב זה, 28.11.1950.

נספח
APPENDIX

PLAN FOR PROCEDURE TO BE FOLLOWED BY THE SPECIAL COMMITTEE UNDER ARTICLE 8 OF THE ISRAEL-JORDAN GENERAL ARMISTICE AGREEMENT SUBMITTED BY THE REPRESENTATIVES OF ISRAEL TO THE MEETING OF THE COMMITTEE HELD IN JERUSALEM ON THE 30TH NOVEMBER 1950

1. The Special Committee will be guided by the text of Article 8 of the General Armistice Agreement with the object of carrying out the relevant portion of the Security Council resolution of 17th November 1950 in which the Security Council "noted that with regard to the implementation of Article 8 of the Israel–Jordan General Armistice Agreement the Special Committee had been formed and convened" and expressed the hope that "it will proceed expeditiously to carry out the functions contemplated in paragraphs 2 and 3 of the Article."

2. Having regard for the said resolution of the Security Council, the Agenda of the Special Committee shall consist of the following matters on which agreement in principle already exists:

(a) Free movement of traffic on vital roads, including the Bethlehem and Latrun–Jerusalem roads;

(b) Resumption of the normal functioning of the cultural and humanitarian institutions of Mt. Scopus and free access thereto;

(c) Free access to the Holy Places and cultural institutions and use of the cemetery on the Mount of Olives;

(d) Resumption of operation of the Latrun Pumping Station;

(e) Provision of electricity for the Old City.

3. After completion of the above items, the Special Committee shall proceed to the formulation of agreed plans and arrangements for such other matters as might be submitted to it.

483

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Coded Tel. X655 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/18 נוסח יוצא:

New York, 28 November 1950

For Kaplan. Saw Snyder noon with Teddy [Kollek], Montor, 20 minutes. Setting was new grave crisis Korea to which Snyder referred at outset. Nevertheless believe listened well my exposition which stressed our title U.S. Government aid and put in forefront Bond issue.[1] Reaction latter was

483

1. ראה הערת־עורך, עמ' 451.

idea sound, we can be assured his full sympathy, yet question timing required serious consideration as Korean crisis likely accelerate defence program, cause U.S. Government itself make far-reaching calls on country's resources. He agreed meantime technicalities be cleared up and arranged immediately for his chief assistant Martin see Montor, Teddy, afternoon. Tone cordial throughout. Transmitted your regrets, greetings. Snyder visibly, admittedly, tense over Korean turn which incidentally pregnant incalculable effects for U.S. and world.

484

סיר אלכסנדר נ. הלם אל ו. איתן
Sir Alexander Knox Helm to W. Eytan

Copy: 130.13/2593/1 :העתק

Tel Aviv, 29 November 1950

Confidential

My dear Director General,

You will remember that on August 24th Mr. Chadwick handed to you a memorandum[1] in which he said that, pending the conclusion of a review which was then being undertaken of the whole position as regards the supply of arms to foreign countries, it would not be possible to state whether or not His Majesty's Government in the United Kingdom would be able to consider any further applications for arms by Israel and other countries.

2. I have now been instructed to inform the Government of Israel that the review in question has now been completed and that His Majesty's Government are ready to receive applications for arms from Israel. The Government of Israel is therefore at liberty to submit such applications if it so desires.

3. I am however to explain that, after careful study, His Majesty's Government are obliged to exclude jet aircraft from the categories of arms which can at present be made available to any Middle East state. Nor in present circumstances will His Majesty's Government be able to supply any modern tanks.

4. I understand that the Israel Minister in London is also being informed in the foregoing sense.

5. It would be appreciated if the Government of Israel could take steps to ensure that the decision embodied in this communication is kept confidential.

Yours sincerely,

A.K. Helm

484
.1 מס' 351.

485

ש. גינוסר אל ג. אבנר
S. Ginossar to G. Avner

העתק: 130.10/2550/5

רומא, כ"א בכסלו תשי"א
30 בנובמבר 1950

הנידון: שיחתי עם שר החוץ ספורצה

כידוע לכם ממברקי נתקיימה השיחה אתמול ב־29 בנובמבר; נמשכה 40 דקה.

(א) ירושלים. סיפרתי על ההסברה של עמדת איטליה בעניין ירושלים אשר שמענו מפי גספריני,[1] צ'רולי וסוארדי,[2] וסיכמתי אותה כנייטרליות ידידותית לגבי כל הצדדים תוך כוונה להימנע מכל פעולה, לפחות בשלב זה, ותוך תקווה לפתרון שיבטיח את המקומות הקדושים בהסכמת הצדדים הנוגעים בדבר ומבלי לגרום הפרעות השלום במזרח התיכון. ספורצה העיר שהתיאור והסיכום הם נכונים בהחלט. עליהם לשמור על ידידות הערבים ("אשר עזרו לנו מאוד, מאוד באו"ם"), אך גם על ידידותם המסורתית עם ישראל והעם היהודי, וגם ענייני הכנסיה קרובים ללבם. צריך לחפש פשרה תוך הבטחה מלאה של המקומות הקדושים.

מסרתי על מאמצי ההולנדים והשוודים (והדגשתי את תמיכת קנדה וצרפת) וסיפרתי על הפשרה המוצעת וקוויה הכלליים, תוך הדגשה שהעקרונות שלה מזדהים עם עקרונות הצעותינו בסוף מאי, אלא שיש עוד לבוא לידי הסכם על הפרטים, בעיקר על סמכויות נציג האו"ם. יש תקווה – אם כי לא ביטחון – שיוזמי הפשרה יגיעו לידי הסכם עם ישראל ואולי גם עם ירדניה, אך אין המצב ברור לגבי הוואטיקן: מצד אחד היו סימנים לאי־התנגדות הוואטיקן (תמיכת ארצות קאתוליות כקנדה וצרפת), אך מצד שני באה התעמולה בעיתונות הקאתולית, והשבוע אף נתקיימה ברומא אסיפה ציבורית "למען המקומות הקדושים" אשר פנתה במברקים ובמכתבים לאו"ם ולכמה מדינאים חשובים בעולם כולל את ספורצה עצמו. כנראה נאבקים שני זרמים בתוך הוואטיקן עצמו.[3] הבעתי, אפוא, את תקוותנו שהלחץ הנ"ל של מזכירות מדינת הוואטיקן כולל את הפנייה הנ"ל אליו לא ישנה את עמדת ממשלת איטליה כפי שסיכמנו בהתחלת השיחה.

ספורצה ענה: ההשערה על המאבק בפנים הוואטיקן מתקבל[ת] על דעתו (פירוש הדבר שלא ידוע לו על ההכרעה בין הזרמים על־ידי האפיפיור; או שמא אינו רוצה לדבר על כך?) ואילו לגבי עמדת איטליה לא רק שאין שינוי תחת הלחץ הנ"ל, אלא שלא ידוע לו על לחץ כזה על ממשלת איטליה (היה לי רושם שגם לא ידע על פנייה במכתב אליו מטעם האסיפה הנ"ל). הצהרה זו מתאימה לסיפורו של סוארדי אשר – כפי שכתבתי לכם – מסר לי שממשלת איטליה פנתה לא מזמן בצינורות הדיפלומטיים למזכירות

485

1. קארלו גאספריני, מזכיר ראשון וקונסול בצירות איטליה בישראל.
2. הרוזן קארלו אנדראה סוארדי, סגן מנהל המחלקה המדינית במשרד החוץ האיטלקי.
3. ראה מס' 481.

המדינה על־מנת להיוודע על עמדת הוואטיקן לגבי פשרה: סימן שהוואטיקן לא פנה אליהם בבקשה לפעול נגד פשרה. אמנם אין זה מוציא מן האפשרות שהוואטיקן לוחץ שלא בצינורות דיפלומטיים (למשל דרך המפלגה הדמו־נוצרית ישר על ראש־הממשלה, בלי ידיעתו של ספורצה).

(ב) עניינים כלכליים. סיפרתי על הגדלת הייצוא האיטלקי לישראל בשנה זו, ועל המקום המכובד (המקום השלישי) שתופסת איטליה לגבי הייבוא שלנו; כמו־כן סיפרתי על מפעלי ההשקעות האיטלקיות בעזרת קרדיט אמריקני (Snia Viscosa וכו') שעליהם מתנהל כעת משא־ומתן תוך תקוות טובות. לעומת כך לא מתקדמים יפה ענייני ההסכם האווירי וסידור התביעות של שני הצדדים בנוגע לרכוש האיטלקי, ליפטים וכו'. רצוי שצירם החדש אצלנו יזרז את הדברים.

תשובתו: הוא מקווה להיפגש עם ג'וסטיניאני[4] לפני נסיעתו וידבר אתו על כך. אמנם, מבלי להיות עורך־דין, מביע את ספקו אם אמנם יש לישראל זכות משפטית לתבוע פיצויים בעד הנזק שנגרם לרכוש העולים אשר בזמן ההוא לא היו תושבי ישראל. אך הגישה המשפטית לא צריכה להשתלט על המשא־ומתן; יש לגמור אותו על־ידי "give and take" (הפעם דיברנו אנגלית) – הבעתי את הסכמתי לכך על־ידי חיוך ונדנוד ראש; לא יכולתי לדאבוני להגיד בפה־מלא שאנו מוכנים לפשרה, כי לא הודעתם לי אם הוחלט אצלכם על פשרה ואיזו פשרה (להצעותי בנידון זה מסוף אוקטובר, לא קיבלתי תגובה פרט לאישור קבלה).

(ג) מושבות איטליה.[5] הזכרתי בקיצור את פעולותינו באו"ם תוך מגע עם המשלחת האיטלקית. ספורצה ענה שידוע לו על זה, אך הוסיף שפעולתנו היתה בעצם גם לטובת המיעוט היהודי בטריפוליטניה. העירותי שאלה כבר עזבו או רוצים לעזוב. תשובתו: אולי עוד ירצו לחזור, כי מצבם היה לא רע; והמלך הסנוסי – "אם אמנם יישאר מלך בטריפוליטניה" – ייאלץ ללמוד סבלנות כלפי המיעוטים. הטלתי ספק בכך; והוספתי "תחכה ותראה מה יהיה כשהליגה הערבית תשתלט על טריפוליטניה". הוא חייך וענה בג'סטה איטלקית שפירושה ה[ו]א בערך "השד יודע".

(ד) תעלת סואץ.[6] הזכרתי את המצב וסיפרתי על תגובות חריפות של בריטניה, נורווגיה וצרפת. הוספתי שכידוע לי עד עכשיו הסתפקה איטליה בסידורים פשרניים ולא עוררה את העניין מ[ה]צד הפרינציפיוני; אך לאור התגובות של מדינות אחרות שמא ימצא למועיל לעיין מחדש בדבר? הוא העיר שאמנם עמדת המצרים אינה צודקת. בסוף השיחה, כשליווה אותי אל הדלת, חזר לעניין הזה ועל דבריו "זה לא צודק" וביקש להגיש תזכיר למחלקה לעניינים פוליטיים במשרד החוץ.

(ה) הפליטים הערבים. תיארתי את עמדתנו באו"ם[7] (לפי נאומו של אבן) ומסרתי

4. הרוזן ריימונדו ג'וסטיניאני, הציר המיועד של איטליה בישראל.
5. על פרשת מושבות איטליה ב־1949 ראה כרך 4, הערת־עורך בעמ' 595; עניין זה חזר ונדון בעצרת החמישית בוועדה במדינית המיוחדת (ועדת "אד־הוק"). בפרשת אריטריאה נקטה ישראל קו עקבי של הימנעות ולא הצטרפה לאף אחת מההצעות, לא לאלה בעד סיפוח אריטריאה לחבש ולא להצעה הסובייטית שקראה לתת עצמאות מידית לחבש ולפנות את כוחות הכיבוש. בעניין לוב ישראל הצביעה בעד ההצעה שקראה לכנס את האסיפה הלאומית של לוב לפני ה־1 בינואר 1951 ולהקים בה ממשלה זמנית לפני ה־1 באפריל.
6. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.
7. ראה מס' 449.

על החלטת הוועדה הפוליטית ליצור את קרן הקליטה[8] (למזלי קיבלתי מברק על כך אתמול בבוקר). הדגשתי את גישתנו הקונסטרוקטיבית תוך ציון נסיונות הערבים לחבל אותה על־ידי החזרת נקודת הכובד לעיקרון העקר של החזרת הפליטים. (ציטטתי את דברי השר, שישראל לא תסכים לאבד את עצמה לדעת, אפילו כדי למצוא חן בעיני או"ם.) ספורצה לא הגיב לעצם העניין, אך הסכים שברור שבמצב של שביתת־נשק בלתי־יציב אי־אפשר להגשים פתרונות הבעיה אשר עליהם אפשר יהיה לדון תוך משא־ומתן על שלום קבוע.

(ו) פעולותינו באו"ם בבעיות כלליות. סיפרתי בקיצור על עמדתנו בעניין קוריאה, סין, והצעות אמריקניות ורוסיות לשמירת השלום. הדגשתי שבעצרת זו נתאפשר לנו בפעם הראשונה להשתתף השתתפות פעילה בחיפוש פתרון בעיות כלליות, ושאנו מתאמצים למלא את התפקיד ששומה על המדינות הקטנות והוא להשלים במידה האפשרית בין הגדולות, ולשפוט על כל בעיה on its merits, מה שגורם לתמיכה מצדנו פעם בהצעת צד אחד ופעם בהצעת צד שני, בלי הזדהות עם אחד מהם. ייתכן שעל־ידי כך אנו בסכנה שנאכזב את שניהם, אך אנו ממלאים את חובתנו. הזכרתי את בחירתנו ל"משמרת השלום" וגם את בחירת רובינזון כסגן יושב־ראש הוועדה המשפטית – ספורצה העיר "הנה אתה רואה שיש הערכה לעמדתכם ולפעולתכם".

סיכום. התרשמתי שספורצה, באופן אישי, אינו מתעניין ביותר בבעיות שבינינו ובין הערבים ואף אינו בקיא ביותר בהן (ואפילו לא בעניינים כלכליים שבינינו לבין איטליה, ואף לא בהצעות החדשות בעניין ירושלים). כנראה שהתרכז – מחוץ לענייני איטליה – בענייני אירופה המערבית והקבוצה האטלנטית. בשלבים שונים של השיחה אמר הוא דברים המצטרפים בערך לסיכום כדלקמן: יש ערך רב למדינת ישראל כנושא תרבות וקדמה במזרח התיכון; את הבעיות השונות יש לפתור על־ידי פשרות נבונות אשר ככל פשרה לא נותנות סיפוק מלא לאף אחד מהצדדים; הפרסטיז'ה של ישראל והאהדה אליה תגדלנה באם תגלה רצון לפשרות ולשלום ועל־ידי כך תמצא שפשרות נבונות "בגבול האינטרסים הלאומיים החיוניים" – יוצא הפסדם בשכרם.

השיחה היתה ידידותית מאוד. כששאלתיו באמצע השיחה אם אינני מעכב אותו יותר מדי בשעה טרופה זו, ביקש ממני להמשיך, אם כי אמר – אמנם טרוד הוא מאוד והשעה היא הרת־עולם, אף־על־פי שדעתו ותקוותו שלא יגיעו לידי אסון (זאת אומרת מלחמת־עולם). אך למרות האדיבות הנ"ל התרשמתי שהוא קיבל אותי מפני דרכי נימוס ושמצדו לא היו לו שאלות או סקרנות מיוחדת בכל העניינים שהבאתי לפניו (אף לא בעניין הפליטים הערבים, לתמהוני) פרט בעניין תעלת סואץ, ואולי במקצת בעניין ירושלים.

בברכה,

ש. גינוסר

8. ראה הערת־עורך, עמ' 686.

486

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Recd 1.12 התקבל .Coded Tel. MT71 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2203/2 :נוסח נכנס

Tel Aviv, 30 November 1950

MAC [Mixed Armistice Commission] meeting[1] which would be held 10 this morning did not take place since Ridder apparently after contacting Transjordan now wanted first send observers to spot to investigate Transjordan claim and decided we would have to undertake not use road pending MAC decision. Reuven [Shiloah] saw Ridder, told him strongly we insist on Transjordan withdrawal pending decision since Transjordan unentitled unilaterally violate *status quo*. Reuven added we willing have MAC discussion accelerated and would abide by decision. Ridder evasive, said territory is theirs to which Reuven reacted strongly, saying Ridder could vote as liked in MAC but could not take *ex parte* decision without hearing us. Ridder under threat our advancing force finally agreed try get matter settled within 24 hours i.e. Transjordan withdrawal and our continued use road pending MAC decision whereupon Reuven said if he achieved this provisional settlement we would not press our complaint re their flagrant violation armistice. Subsequent Government meeting Reuven, Yigal [Yadin] present, decided: (1) Agree give Ridder 24-hour chance settle matter as above. (2) Accepted Army suggestion that force our half-tracks within strength permitted under agreement should forthwith proceed southward making detour westward of affected point and take up position 2 kilometres south thereof. *Matkal* [General Staff] officer will accompany force to ensure no opening fire. (3) In event negative reply from Ridder, Army to do nothing without further consultation Government which meeting again soon Friday. (4) Government urgently requests your views particularly what to do if reply negative as quite likely. Transjordan force quite small, hard to reinforce and many times outnumbered by ours. Would you agree our pressing south regardless?[2]

486

1. פגישת ועדת שביתת־הנשק נועדה לדון בתלונה ירדנית לפיה ישראל הכשירה והחלה להשתמש בקטע של כביש הערבה לאילת, סמוך למשטרת ע'רנדל, העובר בתוך שטח ירדן. עוד לפני שהוועדה דנה בתלונה השתלטו הירדנים על השטח ומנעו מעבר לאילת. למעשה, המדובר היה במעקף קצר שהוכשר לתנועה והיה בשימוש כבר כשנה, לאחר שהדרך הקודמת יצאה מכלל שימוש לגבי רכב אזרחי.
2. בתשובה ביקש שרת הבהרות לגבי מיקומו המדויק של השטח הנתון במחלוקת מבחינת קווי שביתת־הנשק ומבחינת החזקה הממשית (ראה מברק שרת אל איתן, X670, 2.12.1950, 130.09/2329/10). ראה גם מס' 487.

Seems to us urgent secure intervention Riley. Tell him this upsetting of *status quo* by unilateral decision and action is ruining MAC, first visitors Scopus now Gharandal. Please cable reply immediately.

For your information Transjordan probably right in claiming this section in their territory.

Eytan

487

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Coded Tel. X666 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 1 December 1950

Saw Riley on Aqaba road.[1] He says his recollection track at that point lies well to west, repeat west, of demarcation line therefore anticipates no difficulty getting Jordan go back. He considers our action presenting claim correct and should maintain it even if Jordanians meantime withdraw. He ascribes position to sharp differences between King and Government with latter demonstrating extremism all points. On Scopus he will rigidly maintain October agreement[2] until superseded by further agreement. Only modification he will ask from us will be refrain from gratuitous elevation distinguished visitors Scopus, he added Morgenthau's triumphal ascent which he later used for propaganda against Jordan incensed latter. Riley leaving tomorrow. He first wishes meet Reuven [Shiloah] thence proceed Amman for general show-down on observance agreement. Riley says himself will raise Suez in Special Committee as result *Moabit* [Security Council] discussion, no action required our part except plead case effectively. I suggest we quote U.K., France, Norwegian statements into record Special Committee.

Eban

487

1. ראה מס' 486.
2. ראה מס' 456 והערה 3 שם.

488

א. בירן אל ו. איתן
A. Biran to W. Eytan

העתק: 130.16/2948/7

ירושלים, כ"ב בכסלו תשי"א
1 בדצמבר 1950

דו"ח מישיבת הוועדה המיוחדת מיום 30.11.50[1]

אנחנו פתחנו את הישיבה בהזכירנו את הטענות של המשלחת הירדנית אשר ניסתה להוכיח כי יש לפתור תחילה בעיות אחרות המעניינות אותם, ורק לאחר־מכן לדון בסעיף 8 במפורש. חזרנו אנחנו על טענותינו הקודמות והדגשנו כי הנה הצדיקה מועצת הביטחון את עמדתנו ופירושנו לסעיף 8,[2] משום כך הכינונו את סדר־היום המבוסס על החלטת מועצת הביטחון ואנו מגישים אותו בזה לוועדה. הירדנים ידעו על החלטת מועצת הביטחון והעלו את סעיף 12 פסקא 3 ו־4 של חוזה שביתת־הנשק, ושאלו אם הגשנו אנחנו תלונה למועצת הביטחון ואם נהגנו בהתאם לפסקות 3 ו־4 של סעיף 12.[3] השיבונו כי אין הטענה ממין התשובה.

הערבים הביעו את שמחתם על החלטת מועצת הביטחון אשר לדעתם תעזור להם בהרבה. "אנחנו מקבלים את כל החלטות מועצת הביטחון. אנו מקבלים עלינו את סעיף 8 כשם שאנו מקבלים עלינו את חוזה שביתת־הנשק כולו." הם טענו כי יש אי־התאמה בין החלטת מועצת הביטחון ובין סעיף 8, וכי החלטת מועצת הביטחון קרובה יותר לעמדתם של הערבים. על־כל־פנים, גם אם יסכימו לפסקא 2 של סעיף 8, הרי שם בפירוש כתוב שיש קודם לדון בעניינים אשר כל צד יגיש לוועדה, ורק לאחר שידונו בעניינים אלה אפשר לגשת לבחון את הפרטים שהזכרנו אנו בסדר־היום המוצע על־ידנו. הסברנו כי בלי ספק פירוש המלים בפסקא שבסעיף 8 הוא כי תחילה יש לדון בדברים המפורשים. לאחר־מכן חזרו הירדנים לסדר־היום שלהם בהדגישם כי בעצם הם הציעו גם־כן לדון בנקודות האלה, אך אנחנו מאחרים את המוקדם ומקדימים את המאוחר. אם כי הם מסכימים לסעיף 8 בכללו, ולסעיפי חוזה שביתת־הנשק, אין הם מקבלים את הנוסח שלנו משום שבהצעה שלנו יש סכנה לאותן הנקודות שהם רוצים לעורר. כן אין הם מבינים את סעיף 3 שבהצעת סדר־היום, כי בהצעתם אפשר היה לדון על כל הבעיות יחדיו, והוסכם כי לא יופעל פרט זה או אחר של ההסכם עד אם יוסכם ויופעל כולו. הם עמדו על כך כי יש לנהוג לפי סדר המלים המופיע בפסקא 2 של סעיף 8, ולדון בבעיות אחרות תחילה, וטענו כי סדר־היום שלנו הופך את הסדר. ההצעה שלהם אין בה משום סכנה לנו וההצעה שלנו הרת סכנה להם.

488

1. ראה הערת־עורך, עמ' 627; מס' 482.
2. ראה הערת־עורך, עמ' 593–594.
3. סעיף 12, פסקאות 3 ו־4 של הסכם שביתת־הנשק ישראל–ירדן עניינן האפשרות להכניס שינויים בהסכם שביתת־הנשק, בין בהסכמה הדדית ובין שלא בהסכמה, באמצעות כינוס ועידה של שני הצדדים או באמצעות פנייה למועצת הביטחון.

הם המשיכו לשאול אם כוונתנו במלים "לאחר גמר הסעיפים הנזכרים בפסקא 3 בהצעת סדר־היום" שלא נסכים לדבר על פרטים אחרים לפני שייגמר הדיון בנקודות שלנו. הסברנו כי אין אנו כורכים את הדיון בפרטים הנזכרים בסעיף 8 בדיון בשאלות אחרות העלולות לעניין את שתי המדינות ובעיקר את ממשלת ירדן. אבל הצהרנו כי לאחר שיושג הסכם, והסכם זה יופעל בכל הנוגע לסעיף 8, נהיה מוכנים לשבת ולבחון את הבעיות המטרידות אותם. רמזנו כי ייתכן ותוך כדי דיון בסעיף 8 יבואו על פתרונם כמה מן הדברים המכאיבים להם.

המשלחת הירדנית ביקשה שהות להעביר את סדר־היום לממשלתה ולקבל את הוראותיה. הישיבה הבאה נקבעה ל־21 בדצמבר 1950.

אין כמובן לדעת מה תהיה תגובת ממשלת ירדן להצעתנו, אך אין אנו יכולים להתעלם מהאפשרות כי יסכימו לסדר־היום בתנאי כי נכלול בו את הדברים אשר הם מעוניינים בהם, כגון בעיית עיבוד שטחים במשולש וגבולות ירושלים. כן אין להתעלם מהאפשרות כי הירדנים יסכימו לדון בסדר־היום כפי שהצענו על־מנת לדעת מאתנו מה כוונותינו ומה פירוש ניתן למושגים של תנועה חופשית בדרך לטרון ובית לחם.

הנני מבקש על כן כי תיקבע עמדתנו לגבי: (א) כלילת סעיפים נוספים בסדר־היום; (ב) הצעותינו להסדר התחבורה החופשית בדרכים החיוניות.

א. בירן

489

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y360 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 2 December 1950

Reuven [Shiloah], Makleff[1], returned this morning bringing B[en]-G[urion]'s vote for pushing our column through.[2] Government not sitting. Don't wholly follow line thought your 667[3] since main point surely not whether stretch road theirs but whether having lodged complaint with MAC [Mixed Armistice Commission] they entitled take law own hands before decision.[4] Actual bit road hardly matters since we have passable

489

1. מרדכי מקלף, אלוף, סגן הרמטכ"ל.
2. ראה מס' 486, 487. בן־גוריון שהה אז בחופשה פרטית ביוון.
3. שרת הבריק כי אלמלא העובדה ששטח המריבה הוא בתחום ירדן הוא היה מציע לפרוץ את ההסגר בכוח (ראה שרת אל איתן, X667, 1.12.1950, 130.09/2329/10).
4. מאוחר יותר הסביר איתן כי שאלת הריבונות באיזור זה קשה מכיוון שקו שביתת־הנשק רשום בסימון עבה על המפה. בתחילה סבר הצבא כי השטח נמצא בעבר הירדני של הגבול אולם לאחר בדיקה נוספת קיימת אפשרות שהשטח בתחום ישראל ורק מדידות במקום יתנו תשובה מדויקת. (ראה איתן אל שרת, Y365, 3.12.1950, 130.09/2338/13).

alternative and therefore quite ready abide whatever MAC may decide. Transjordan force meanwhile increased by five further armoured cars to total of nine.[5]

Eytan

הערת־עורך
Editorial Note

החלטת האו"ם על סיוע לפליטים הערביים

בעיית הפליטים הערבים נדונה בוועדה המדינית המקבילה (ועדת "אד הוק") של העצרת הכללית ב־1–7 בנובמבר וב־27 בנובמבר. בפני הוועדה היה דין־וחשבון של סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטים על פעולותיה בתקופה מ־1 במאי 1950 ועד 15 בספטמבר 1950 (מסמך או"ם A/1451). הדין־וחשבון צייר תמונה עגומה של מצב הפליטים, 800,000 במספר על־פי הערכת הסוכנות, וקבע שיש צורך להמשיך את הסיוע הישיר ולהגביר את תוכניות התעסוקה. הסוכנות העריכה כי יידרשו 50 מיליון דולאר בשנת הכספים הקרובה לשם פעולות אלה.

בישיבה שהתקיימה ב־7 בנובמבר הגישו ארצות־הברית, בריטניה, טורקיה וצרפת הצעת החלטה משותפת. עיקריה של ההצעה היו הרשאה לסוכנות הסעד והתעסוקה להמשיך ולהעניק סיוע ישיר לפליטים בשיעור של 20 מיליון דולאר והוראה לסוכנות להקים "קרן קליטה" (Reintegration Fund) שתקצה, בשנה הראשונה, 30 מיליון דולאר לשם אינטגרציה של הפליטים במזרח התיכון "הן באמצעות רפטריאציה והן באמצעות יישוב מחדש". ביזמת המציעים הועברה הצעת החלטה זו לוועדה החמישית של העצרת, כדי שתנסח את הסעיף שעניינו דרכי המימון של הסיוע לפליטים. ההצעה הוחזרה לוועדה המדינית המקבילה, לאחר שהוועדה החמישית שילבה בה סעיף (8), שהורה לנשיא העצרת הכללית להקים ועדת משא־ומתן, בת שבעה או שמונה חברים, שתקח דברים עם מדינות חברות ושאינן חברות באו"ם בקשר למידת התרומה של מדינות אלה לסיוע לפליטים ולקרן הקליטה. לאחר שההצעה אושרה בוועדה המדינית המקבילה היא הועברה למליאת העצרת ושם אושרה, ב־2 בדצמבר, ללא ויכוח; 46 מדינות הצביעו בעד ושש מדינות נמנעו. (ראה *Yearbook of the United Nations*, 1950, pp.323-8.) את הנוסח המלא של ההחלטה ראה בנספח א.

5. בלילה שבין ה־2 ל־3 בדצמבר פרץ פטרול משורין של צה"ל את המחסומים שהקימו הירדנים על הדרך לאילת. הירדנים פתחו באש וכוח צה"ל השיב אש. משורין ירדני אחד עלה באש. לא היו נפגעים בין כוחות צה"ל. בהתערבות האו"ם הושגה הפסקת אש ושני הצדדים פינו את דרך המריבה. (ראה איתן אל נציגויות ישראל, MH11859, 3.12.1950, 130.02/2439/9.)

490

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

מברק מוצפן YA366
נוסח יוצא: 130.09/2338/13

תל אביב, 3 בדצמבר 1950

הפרסים הודיעונו שמוכנים לאשר בואו של הד בתנאי שנסכים לבואו עם כיסוי מסחרי.[1] מציעים ככיסוי "נציג מיוחד של ישראל לפיתוח קשרי מסחר והידוק הקשרים הידידותיים". אני מציע לדחות הצעה זו ולהודיע על ביטול הסכמתנו להצעתם המקורית למנות הד כנציג מיוחד דוגמת ספיניה ולא להוסיף לשדל. אפשרות שנייה: לשגר איש אחר כנציג מסחרי ולהוסיף לתבוע להד מעמד של נציג מיוחד. הברק נא דעתך.[2]
איתן

491

שיחת ש. בנדור – מ. פריד[1] וא. טרוקסל[2]
(בתל אביב, ב־4 בדצמבר 1950)
Meeting: S. Bendor – M. Fried and O. Troxel
(Tel Aviv, 4 December 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2422/7

כמוס

נכחו: מר פריד, מר טרוקסל; ד"ר מירון, מר ברטור, מר בנדור.

האמריקנים מסרו שמחלקת המדינה מכינה תכנית הרבה יותר גדולה מתכנית סעיף 4 לקראת שנת הכספים 1952. אין להם פרטים מדויקים על התכנית אך היא נועדת, כנראה, לחלקים של אסיה ולמזרח התיכון.
הם רוצים להקדים ולהודיע למחלקת המדינה על צרכי מדינת ישראל ועל־כן באו

490

1. ראה מס' 452.
2. שרת השיב כי לדעתו יש להתחשב בקשיים של איראן ולהסכים להסדר שהם מציעים, בתנאי שגם הנציג האיראני בישראל ישא את אותו התואר. הוא הציע כי אוריאל הד יקבל את התפקיד כדי להבליט את החשיבות שישראל מייחסת למינוי ולציין כי התואר הכלכלי הוא רק כיסוי. (ראה מברק שרת אל איתן, X693, 8.12.1950, 93.01/2203/2).

491

1. מילטון פריד, נספח לענייני עבודה בשגרירות ארצות־הברית בישראל.
2. אוליבר ל. טרוקסל, מזכיר שני בשגרירות ארצות־הברית בישראל.

לבקש שנכין הצעות של תכניות המעובדות כבר, אשר יש צורך דחוף לבצען, אך אין כסף בנמצא. מאחר שהמועד האחרון להגשת החומר למחלקת המדינה הוא קרוב מאוד, הם ביקשו את ההצעות עד יום חמישי זה, 7.12.50.

ההנחות הן שיש צורך דחוף בביצוע התכניות, שכלכלת המדינה תוכל להבטיח את ביצוע התכניות בשנת 1952, אם תינתן עזרה כספית, ושהמדינה תוכל לשאת בחלק ההוצאות – בעיקר בהוצאות המקומיות. התכניות יכולות להיות או של הממשלה או של חברות פרטיות.

ד"ר מירון: אמר שאי־אפשר להציע הצעות בלי לדעת לפחות על איזה סכום בערך מדובר. יש תכניות מוכנות על מאות מיליוני דולרים. אין טעם להגיש תכניות אלה אם העזרה תהיה בת כמה מאות אלפי דולרים או אפילו מיליון אחד או שניים. יש תכניות להרחבת נמל חיפה, לניקוז החולה, להשקאת הנגב, להרחבת רשת החשמל, לשיקום מפעל האשלג, לבינוי בתים, לפיתוח התעשייה ועוד ועוד. לא נראה להציע תכניות שלא יהיו ביחס מתאים לכסף שיינתן. כן שאל ד"ר מירון אם מדובר על הלוואה או סיוע כספי.

מר פריד: ענה שמדובר על סיוע כספי (grant-in-aid), אין לו כל מושג על הסכום שעשוי להיות מוקצב בשביל ישראל. 100,000 דולר הם הגזמה לצד אחד ו־100 מיליון, לדעתו, הגזמה לצד השני. הוא מציע להכין הצעות בהנחה שנקבל מיליון דולר, 2 מיליון דולר, 3 מיליון דולר וכן הלאה עד חמישה או עשרה מיליון דולר. יש לקבוע זכות הבכורה בין התכניות ואפשר לקבוע זכות בכורה לחלק מתכנית זו או אחרת. רצוי שהתכניות תהיינה כאלה העשויות להביא את התועלת הרבה ביותר למספר התושבים הגדול ביותר.

ד"ר מירון: שאל מה הם התנאים אשר לפיהם יינתן הסיוע הכספי.

מר טרוקסל: ענה שהתנאים אינם ידועים אך ממילא אין אספקת החומר מחייבת אותנו.

מר פריד: הוסיף ואמר שאין הם מבקשים מאתנו החלטות כי אם ידיעות בלבד שתעזורנה להם להכין הצעה בשביל מחלקת המדינה שתבטיח לישראל חלק מתאים של הכסף בשעה שיבואו לחלקו. מסירת הידיעות אינה מחייבת לשום דבר.

ד"ר מירון: הבטיח להכין הצעות עד יום חמישי.

ש. בנדור

באותו היום אחר־הצהריים היה השגריר אצל המנהל הכללי ומסר: (א) התכנית היא גלובאלית וסכום הכסף שיוקצב לה הוא 500 מיליון דולר לעולם כולו. (ב) המזרח הקרוב, להוציא טורקיה, יוון [ואיראן],[3] יקבל 25 מיליון דולר. למחרת צלצל השגריר והודיע שהוא לא היה צריך להזכיר את הסכומים וביקש שנשכח אותם.

3. במקור, בטעות: "עיראק".

492

א. אילת אל מ. קומיי
E. Elath to M. Comay

Recd 7.12 התקבל .Coded Tel. LI21 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2318/8 :נוסח נכנס

London, 6 December 1950

Ernest Davies invited me Foreign Office today, suggested we settle peacefully dispute Jordan.[1] According Foreign Office information [Arab] Legion erected road block Jordan territory which we violated building diversive passage East original road. Davies mentioned Rifa'i[2] possibly more favourable general settlement provided ourselves don't aggravate relations.

Subject Salah ed-Din talks[3] Davies disclosed: (1) Self little hope practical results; (2) after clarifying Egypt's position Mideast defence H.M.'s Government will approach other governments area including Israel which they consider their ally having complete confidence our loyalty common cause, democracy. These carefully phrased remarks obviously inspired by international situation and Britain's growing frustration view Egypt's intransigence expressed foreign debate Commons. Replying my question Davies said they will supply us available arms excluding jets, Centurions, presently due APC [Atlantic Pact?] requirements. Promised clarify whether "modern tanks" Helm's note[4] means Centurions only or other types also.

Talk most friendly, informal. He stressing repeatedly desire help us whenever possible. Sharett informed.

Elath

492

1. ראה מס' 489.
2. בראשית חודש דצמבר היו חילופי ממשלות בירדן. ב־3 בדצמבר התפטר ראש הממשלה סעד אל מופתי ויום לאחר מכן הוקמה ממשלה חדשה בראשותו של סמיר רפאעי, שהחזיק גם את תפקיד שר החוץ.
3. ראה מס' 480.
4. מס' 484.

הערת־עורך
Editorial Note

החלטת העצרת הכללית על פליטי ארץ־ישראל ועל המשך כהונתה של ועדת־הפיוס

בצד הדיון על הסיוע לפליטי ארץ־ישראל (ראה הערת־עורך, עמ' 686) דנה הוועדה המדינית המקבילה (ועדת "אד הוק") גם בגורל פליטי ארץ־ישראל ובפתרון הסכסוך הערבי–ישראלי בכללו. הוועדה קיימה את ישיבותיה בנושא זה מ־29 בנובמבר ועד 6 בדצמבר. בפני הוועדה היו מונחים הדינים־וחשבונות של ועדת־הפיוס (ראה הערת־עורך, עמ' 595) והופיע בפניה גם היושב־ראש התורן של הוועדה שהשיב לשאלות. במהלך הדיונים הוגשו לוועדה חמש הצעות החלטה, בין היתר מאת מצרים וישראל, אך החשובה מביניהן, שעליה התנהל הדיון הממשי, היתה הצעת החלטה משותפת של ארצות־הברית, בריטניה, טורקיה וצרפת. הצעה זו קראה לצדדים לפתוח ללא דיחוי במשא־ומתן ישיר כדי ליישב את כל הבעיות התלויות ועומדות ביניהם והורתה לוועדת הפיוס להקים משרד שיטפל, בפיקוח הוועדה, בסידורים הכרוכים בהערכת הרכוש ובמתן פיצויים לפליטים. במרוצת הדיון הוצעו גם כמה תיקונים להצעת ההחלטה המשותפת, שהחשוב מביניהם היה זה שהוגש מטעמה של סין ושביקש להחליף את הקריאה למשא־ומתן בקריאה למשא־ומתן באמצעות ועדת הפיוס או באורח ישיר. תיקון זה התקבל. ההצעה המשותפת הועמדה להצבעה בוועדה המדינית המקבילה ב־6 בדצמבר והתקבלה ברוב גדול. ההצעה אושרה שוב במליאת העצרת הכללית ב־14 בדצמבר. 48 מדינות הצביעו בעד, 5 נגד ו־4 נמנעו. (ראה *Yearbook of the United Nations*, 1950, pp. 328-34.) את נוסח ההחלטה במלואה ראה בנספח ב.

493

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 8.12 התקבל .Coded Tel. X686 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 7 December 1950

Result final stage discussion on refugees and peace[1] was parliamentary rebuff for us owing passage Chinese amendment which we strenuously opposed but actually signified no change existing position. Even registered some improvement: (1) Though provision enjoining on parties peace negotiations and instruction to PCC [Palestine Conciliation Commission] set up office deal refugees problem are mutually unconnected, fact they linked in one resolution despite persistent Arab efforts break unity is significant. U.S. spokesmen repeatedly stressed this entails simultaneity both processes. (2) Replacement original wording "engage without delay direct dis-

493
1. ראה הערת־עורך לעיל.

cussions sub auspices PCC or independently" by "seek agreement by negotiations conducted either with PCC or directly" is great pity. For this U.S. largely to blame for while U.K., France, staunchly opposed amendment U.S. kept mum her boys, apparently passed tip no *malheur* if carried. Same time important realize widespread feeling created would be unfair force Arabs into direct negotiations and they right in claiming procedural latitude which probably explains Scandinavian, Yugoslav, Latin vote. (3) Major Arab offensives aiming first split off resolution on peace from refugees section, put repatriation in forefront, roundly defeated despite furious barrage. U.S. wavered many times on first but under our pressure held ground. E.g. motion which rallying point pro-Arab front withdrawn. Resolution adopted unmentions repatriation in operative part, merely enjoins office "work out such arrangement as may be practicable for implementation other objectives para. 11 December 48 resolution". Any attempt read into it solution by repatriation weakened in advance by failure tremendous effort secure express injunction this regard. (4) Adoption reintegration fund is major positive departure. (5) Same time yesterday resolution definitely sets treatment refugees problem by PCC as independent peace negotiations though implies simultaneity. (6) Arab vote for final resolution likewise new departure probably due (2) (5) above, perhaps also realization must budge. (7) Palmer in Ad Hoc stressed importance both (4) (5), as likely facilitate peace negotiations.

Interim conclusions: (a) (1), (3) (4), outweigh (2), (5); (b) we must make most (4); (c) we fully entitled continue resist repatriation as impracticable but unable without offence as resolution refuse cooperate PCC re general assessment comply on plea must first know what kind peace; (d) entitled insist simultaneously progress peace negotiations but unable ignore PCC argument commencement action on (5) paves way peace.

London and Paris informed (Paris informed via London).

494

ש. אלישיב אל מחלקת מזרח אירופה
S. Eliashiv to the East European Division

העתק: 93.03/75/9

ניו יורק, כ"ח בכסלו תשי"א
7 בדצמבר 1950

הסקירה האחרונה היתה מה־21 בנובמבר.[1] לא כתבתי בשבוע שעבר. אתעכב כאן רק על עניינו בעצרת, וגם זה רק מנקודת־ראות יחסינו עם ארצות מזרח אירופה.

(א) פליטים

העניין הסתיים אתמול בוועדת אד־הוק.[2] הפרטים ידועים לכם. אין לראות אסון גדול בהחלטות אלו, אולם אין ספק שלא תהא בהן הקלה בשבילנו, אלא להפך. אילו היתה הוועדה מסתפקת באותה החלטה על פליטים שנתקבלה כבר, היה בלי ספק יותר טוב. בזמנו כתבתי לכם על זה. אשר להחלטה שנייה זו, אפשר לציין לחיוב שחוסלו הנסיונות של ארצות ערב וידידיהן לתבוע מאתנו בפה־מלא את החזרת הפליטים.

בקשר להחלטה שנייה זו שנתקבלה אתמול, היתה עמדתו של הגוש הסובייטי מוזרה. היו לי כמה שיחות לא רק עם צאראפקין אלא גם עם הנציגים הצ'כים והפולנים. האחרונים הביעו לפני את הבנתם המלאה לעמדתנו ולהתנגדותנו להחזרת הפליטים. הצ'כי גם הבטיח לי להביא את הדבר לידי ביטוי בדבריו, אולם הדבר לא נעשה. הגוש הסובייטי קיבל באי־רצון את הצירוף של שני הסעיפים בדיון על ארץ־ישראל: הסעיף על הפליטים והסעיף על הדו"ח של ועדת הפיוס, דבר שאנו ראינו כהישג, כי הוא נתן את האפשרות למנוע בעד החלטה על הפליטים שתעמוד ללא קשר עם הדרישה להמשיך המשא־ומתן על שלום. על הרוסים הכביד הדבר, כאשר בשבילם היה העיקר להביא לידי ביטוי את יחסם השלילי לוועדת הפיוס.[3] אילו היו נידונים שני הדברים כל אחד לחוד, ייתכן שהיו קובעים איזו־שהיא עמדה לגבי תוך־תוכה של הבעיה, והיא החזרת הפליטים או אי־החזרתם. אני אומר "ייתכן", כי הנני מטיל את הדבר בספק רב, היות ובמשך כל הימים בם נמשכו הדיונים בעניין הפליטים, לפני שבא הצירוף הנ"ל, היו ארצות הגוש פאסיביות בהחלט, לא השתתפו בוויכוח ולא גילו את עמדתן. כאשר שאלתי את צאראפקין גלויות – מה היא עמדתם בנקודה זו, נתן לי פעמיים תשובות מתחמקות – פעם אמר שעליהם עוד לדון, ופעם שנייה, ששנינו צודקים, גם אנחנו וגם הערבים. (הפולני והצ'כי, כאמור, היו הרבה יותר קרובים אלינו בנקודה זו, אולם גם זה רק בשיחות פרטיות אתי.) מאחר שבא הצירוף של שני הסעיפים הודיעו שהם יצביעו נגד כל החלטה אשר תזכיר את שמה של ועדת הפיוס, וכך נהגו. בשלב אחד של ההצבעה סייעו לנו,

494

1. ראה מס' 472.
2. ראה הערות־עורך, עמ' 686, 690.
3. במהלך הדיון על הדין־וחשבון של ועדת הפיוס הכניסו הסובייטים הצעת החלטה לביטולה של ועדת הפיוס. החלטה זו נפלה בהצבעה.

שלא במתכוון, והצביעו כמונו נגד התיקון הסיני.[4] כשבאה ההצבעה על ההחלטה בכללה, הצביעו נגד ההצעה כולה. אנו, כידוע, נמנענו.

אציין כאן, שאין זה עניין יחיד שבו שומר הגוש הסובייטי בזמן הדיונים על פאסיביות מוחלטת. כך נהגו, למשל, גם בעניין ההודים בדרום אפריקה. שם אפילו לא הסבירו את עמדתם, אלא פשוט שתקו ונמנעו. כפי שנראה לי היו נוהגים גם כך בעניין זה של פליטי ערב לולא בא הצירוף של שני הסעיפים, אשר נתן להם מקום להצהרה ולהסברה מצדם, אשר לא נגעה אף בקוצו של יוןד] של הבעיה עצמה.

כמה מלים על היוגוסלבים. היתה בשבילנו אכזבה הן בנאומו של הנציג היוגוסלבי סימיץ' והן בהצבעתו. האיש היה, כידוע, חבר ה"אונסקו"פ", ונהירים לו ענייני ארץ־ישראל. בשיחותיו אתי גילה הבנה לעמדתנו וגם אמר שהוא מוכן להכניס לנאומו מה שרצוי לנו. כשהגיע לנאום מצא משום־מה לנחוץ להזכיר שהם היו בזמנו נגד חלוקת ארץ־ישראל. בהצבעה תמך לתמהוננו בתיקון הסיני. בדעתי לדבר אתו, ואולי עם עוד מישהו ממשלחתם, ולהביע את צערנו ותמהוננו לעמדתם. יכולנו לצפות מצדם ליתר הבנה. לא יזיק אם הדברים ייאמרו להם הן בתל אביב והן בבלגראד.

(ב) ירושלים

העניין יעלה על הפרק היום. כידוע לכם, יעלה בצורה של הצעה שוודית בלבד.[5] הנציגות הסובייטית עומדת אתי כל הזמן בקשר בשאלה זו, ומקבלת ממני אינפורמציה ויודעת מה היא עמדתנו. אני מניח שהם יתמכו בהצעה. פעמיים אמר לי צאראפקין, שלפי ידיעותיהם יצביע הגוש של אמריקה הלטינית בעניין זה עם הערבים, וזה כתגמול עבור עמדת הערבים בענין פראנקו. לפי ידיעות האנשים שלנו, הוא מגזים בהערכה זו, ואין לחשוב שכל ארצות אמריקה הלטינית, פרט ל־2–3 מידידינו המובהקים, יצביעו בעניין זה מתוך קשר לעניין ספרד, אולם, עצם ההרגשה הזו מצד צאראפקין והסגנון בו נמסרו הדברים נותן יסוד לחשוב שהם רואים את עצמם בצד השני של המצביעים.

(ג) דבר קטן וצדדי – השנה נגמרה תקופת שירותו באו"ם של הצ'כי פאפנק, אשר היה פעם נציג צ'כוסלובקיה באו"ם, פרש מממשלתו ונשאר בכל זאת בתפקידו. אנו הצבענו בוועדה עבור המועמד של המשלחת הצ'כית עכשיו. את שלנו עשינו, אולם האיש לא נבחר.

ש.א.

4. ראה הערת־עורך, עמ' 690.
5. ראה הערת־עורך, עמ' 698.

495

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Coded Tel. W505 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 7 December 1950

At Embassy staff meeting yesterday decided in view world situation seek immediate high-level talks on: (1) Israel's position as important security factor Near East. (2) Israel's special needs in event further aggravation world situation especially regarding essential supplies. We shall prepare memo this effect. Talks will embrace three chief institutions in persons Harriman, Marshall, Acheson, also leading Congress figures. Presence *Sar* [Foreign Minister] this month and availability these talks will be fully utilized. If talks cannot take place soon we propose written representations. Hope to consult Jewish leaders next week on effects increasing tension Israel's position. Please cable any details on main assistance we require to make position less precarious in event worsening communications. Our thought is concentrated mainly on special effort obtain food reserves.[1] Suggest similar discussions Israel's position in these contingencies proceed London, Paris. In all discussions here Attlee throwing out strong hints Britain assume considerable responsibility Middle East. He makes no speech or comment without getting this point in. Copy this cable sent London.

Eban

496

מ. שרת אל א. אילת (לונדון)
M. Sharett to E. Elath (London)

Coded Tel. U42 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 8 December 1950

For Prime Minister. Am urged by friends raise highest possible level [Washington] D.C. question stockpiling food, raw materials, Israel view grave world situation.[1] Bear mind this may entail time yet achieve no results,

495

1. ראה מס' 496.

496

1. ראה מס' 495.

other hand responsibility not raising issue fairly serious. Proposal may have take form offer to them facilities stockpile with us for their own emergency needs. Alternative would be leave matters Embassy but Eban unable concentrate till end Assembly. Cable reaction.

497

ו. איתן וש. רוזן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan and S. Rosenne to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y386 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2203/2 :נוסח נכנס

Tel Aviv, 8 December 1950

Please cable urgently views reply Three Power note 24th October re Germany.[1] Following possibilities: (1) No direct reply at all, this favoured Rosenne. (2) Formal reply stating no step found necessary terminate state war in domestic law Israel. (3) Formal restatement Israel, Jewish, claims restitution, compensation, reparations, transfer and reserved powers lines Robinson's draft[2] on which our comments in post.[3] Rosenne favours (2) and (3) as disconnected steps if decided reply note. (4) Combine (2)(3) in single note which favoured Avner. All colleagues believe now last favourable opportunity restate full claims before Western Allies but feel hesitancy if Government unwilling take plunge agreeing establish direct contact which need not imply recognition with one or both German governments. On this trying get Kaplan, Rosen,[4], Geri,[5] move Government.[6]

Eytan, Rosenne

497

1. מס' 423.
2. ראה ...Draft Memorandum on behalf of the Government of Israel, 30 באוקטובר 1950, 93.03/74/22.
3. תעודה זו לא נמצאה.
4. פנחס רוזן, שר המשפטים.
5. יעקב גֶרי, שר המסחר והתעשייה, אוקטובר 1950 – אוקטובר 1951.
6. שרת השיב כי אפשרות מס' 2 נראית לו כמתאימה, אולם תוך תוספת כי ישראל עומדת להגיש בקרוב תזכיר מפורט על תביעותיה מגרמניה (ראה מברק שרת אל איתן, 11.12.1950, 93.01/2203/2). העניין נדון שוב בישיבה של ראשי המחלקות במשרד החוץ והדעה הכללית שם היתה כי אין להשיב תשובה פורמלית לאיגרת המעצמות אלא להסתפק בהגשת כתב התביעה מגרמניה. הוחלט להביא את העניין כולו בפני הממשלה ולבקש ממנה לאשר את קווי התשובה לאיגרת המעצמות ולהחליט החלטה עקרונית בדבר קיום מגע ישיר עם השלטונות הגרמניים, הן המזרחיים והן המערביים. (ראה רוזן אל רובינסון, 13.12.1950, 93.08/344/15).

הערת־עורך
Editorial Note

מפנה במלחמת קוריאה

עם בוא החורף חל מפנה במהלך האירועים הצבאיים בקוריאה. ב־24 בנובמבר פתחו כוחות האו"ם במתקפה רבתי שנועדה להביא להכרעה במלחמה. מתקפה זו נתקלה בהתנגדות בלתי־צפוייה של כוחות הצפון שתוגברו על־ידי כוחות סין העממית. ב־26 בנובמבר נשברה המתקפה של צבא האו"ם שהחל בנסיגה לכיוון דרום. ב־4 בדצמבר פונתה העיר פיונגיאנג, בירת צפון קוריאה, שהיתה בשליטת כוחות האו"ם מאז אוקטובר, וכוחות האו"ם פתחו בנסיגה עד שייצבו קו־הגנה מצפון לקו הרוחב 38.

ההידרדרות הצבאית בקוריאה הביאה לפעילות מדינית קדחתנית. בזירה הפנימית האמריקאית הועמד הנשיא בלחץ כבד שבא מחוגי המפלגה הרפובליקנית ומקבוצות אחרות שדרשו לנקוט פעולה תקיפה יותר בקוריאה ובכלל זה להשתמש בנשק אטומי. ב־30 בנובמבר, במהלך מסיבת עיתונאים, השיב הנשיא לשאלה בנושא זה באופן שהשתמע כי ארצות־הברית שוקלת את השימוש בנשק אטומי. דברים אלה זכו להדים שליליים אצל בנות־בריתה של ארצות־הברית.

ב־4 בדצמבר הגיע ראש ממשלת בריטניה אטלי לארצות־הברית כדי להיוועד עם הנשיא טרומן. השיחות ביניהם הסתיימו בהצהרה משותפת ב־8 בדצמבר. שני המדינאים הודיעו כי אין להם כל כוונה לנקוט קו של פייסנות ולתת פרס לתוקפנות אך הם מוכנים להיכנס למשא־ומתן לסיום הקרבות על בסיס קוריאה עצמאית וחופשית. בינתיים, המשיכה ההצהרה, כוחות שתי המדינות יוסיפו למלא את תפקידם בקוריאה. שני המדינאים הודיעו גם כי לא הגיעו להסכמה בעניין ייצוגה של סין העממית באו"ם וכי בריטניה ממשיכה לעמוד על דרישתה לקבל את סין העממית לאו"ם.

האירועים בקוריאה נדונו בוועדה הראשונה (המדינית) של עצרת האו"ם ב־7 עד ל־9 וב־11 עד ל־13 בדצמבר. בפני הוועדה הונחו שלוש הצעות: האחת מטעם ארצות־הברית ובנות־בריתה, שקראה למנוע עזרה צבאית מכוחות צפון קוריאה; השנייה מטעם ברית־המועצות, שקראה לפינוי כל הכוחות הזרים מקוריאה; והשלישית מטעם קבוצה של שלוש־עשרה מדינות אסיאתיות בראשות הודו, שקראה להרכיב קבוצה בת שלושה אישים, בראשות נשיא עצרת האו"ם, כדי לקבוע את הבסיס שעליו אפשר יהיה לכונן שביתת־נשק בקוריאה. הצעת המדינות האסיאתיות הועמדה להצבעה בוועדה וזכתה ברוב גדול, כאשר רק מדינות הגוש המזרחי מתנגדות לה. ההצעה אושרה שוב ברוב דומה בהצבעה שהתקיימה במליאת העצרת ב־14 בדצמבר.

498

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 10.12 התקבל .Coded Tel. X696 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 9 December 1950

(1) Attlee appears to have held out on British views favouring satisfaction Chinese claims U.N. admission and Formosa in return their cooperation

pacification Korea plus establishment unified state by U.N. assistance.[1]

(2) Truman evidently imprisoned by Republican opinion and so-called anti-appeasement zones was unable to go along. However communiqué showed firm intention both Powers avoid war come what may.

(3) U.K. approach more popular than U.S.A. approach in U.N. where U.S.A. leadership undergoing crisis confidence. Canada, Australia, rallying to U.K. position as well as India.

(4) Rau involved in futile attempt form bloc of Asian states ignoring fact that Asia includes all divergent opinions from militant anti-communists e.g. Philippines, Turkey, to friends Central People's Republic of China e.g. India, Indonesia. Arab League proposal encountering well merited ridicule and damaging what is left of their prestige. We do not regret that in order appease Arabs Rau left us out of Asian caucus.

(5) Since *Sar* [Foreign Minister] talk Secretary-General's house we became convinced that bloc of unified central opinion should be sought rather than arbitrary geographical grouping.

(6) Accordingly have put our views in memorandum which circulated as working paper to U.K., India, Sweden, Canada, Australia, Mexico.[2] This memo suggests resolution be presented General Assembly with following elements: (a) cease-fire, (b) affirmation U.N. seeks unified, independent Korea, (c) U.N. Korean Commission to include U.S.S.R., Central People's Republic of China, (d) progressive withdrawal non-Korean forces by June [19]51, (e) all states to pledge non-intervention newly established Korea, (f) rehabilitation Korea by U.N., (g) implementation of above be recognized convincing evidence Central People's Republic of China fitness be admitted U.N., (h) General Assembly recommends early consideration Chinese claims Formosa and interests frontier zone Yalu etc.

Difficulty Soviets refuse this, besides fact they uphold (a) (b) (c) (e) (f) in view their own draft resolution October 2. Re (d) they proposed immediate withdrawal whereas we compromise on precedent Iran 1946. This is only exploratory gambit, whether or how we proceed will depend reaction addressees. Obiously we shall act further only if well surrounded by other sponsors and after eliciting U.S.A. reaction. None of this for publication but may enable you be more authoritative, enigmatic, to Press and Knesset Committee.[3]

Eban

498

1. ראה הערת־עורך לעיל.
2. ראה תזכיר של משלחת ישראל, "United Nations Policy in Korea", 11.12.1950, 93.03/3073/4.
3. ראה מס' 500.

הערת־עורך
Editorial Note

בעיית ירושלים

הדין־וחשבון של מועצת־הנאמנות על בעיית ירושלים, ובו נוסח החוקה שהמועצה אימצה באפריל 1950 (ראה הערת־עורך, עמ' 242), נדון על־ידי הוועדה המדינית המקבילה בשורה של ישיבות בין 7 ל־14 בדצמבר. לוועדה הוגשו שתי הצעות החלטה לסיכום הדיון. הצעת ההחלטה הראשונה הוגשה מטעמה של שוודיה. הצעה זו היתה למעשה הנוסח הסופי של הטיוטה השוודית־הולנדית שעברה גלגולים ושינויים רבים במהלך מושב העצרת (ראה הערת־עורך, עמ' 658, מס' 454). עיקרה היה הנהגת פיקוח בינלאומי על המקומות הקדושים בירושלים באמצעות נציב האחראי בפני עצרת האו"ם. הצעת ההחלטה השנייה הוגשה מטעם בלגיה. הצעה זו קבעה כי מאחר שאי־אפשר לממש את החלטת מועצת הנאמנות בשל היעדר שיתוף־פעולה של המדינות הנוגעות בדבר, יש למנות צוות של ארבעה אנשים שילמד, בהתייעצות עם הממשלות ששולטות למעשה במקומות הקדושים, עם מדינות אחרות ועם רשויות וגופים דתיים, את התנאים להסדר שיבטיח את ההגנה האפקטיבית על המקומות הקדושים ועל האינטרסים הדתיים והרוחניים בארץ־ישראל. צוות זה יגיש דין־וחשבון למושב השישי של העצרת. במהלך הדיון הציעו נציגי ארצות־הברית, בריטניה ואורגואי הצעת־תיקון להצעה השוודית. תיקון זה הפך את פרק A, ההצהרתי, של ההצעה השוודית (ראה מס' 454) לחלק העיקרי של ההחלטה והוסיף לו כמה סעיפים שעיקרם מינוי נציג של האו"ם בירושלים שייצג את האינטרסים של הארגון הבינלאומי ושיהיה אחראי בפני העצרת הכללית. בהמשך הדיון הסתבר כי לא התגבש רוב ברור לאף אחת מן ההצעות. ההצעה הבלגית, שהועמדה ראשונה להצבעה, זכתה ברוב של 30 מדינות כנגד 18 עם 11 נמנעים. ההצעה השוודית לא הועמדה כלל להצבעה. אותם יחסי קולות לערך חזרו בהצבעה שנערכה במליאת העצרת הכללית ב־15 בדצמבר וההצעה הבלגית נכשלה משום שלא זכתה לרוב הדרוש של שני שלישים. (ראה *Yearbook of the United Nations,* 1950, pp. 337-41).

499

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 13.12 התקבל .Coded Tel. X706 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 12 December 1950

Swedish–Dutch[1] moribund as U.S.A. definitely not supporting it in entirety, France after securing amendment preamble is beating shameful retreat and U.S.S.R. made up mind not vote for. Choice is now between U.S.A. and Belgium proposals. Latter in present form no good at all as seeks keep *Binum* [internationalization] alive. Former, which retains preamble and part A substituting for B "appoint representatives to keep an eye and

499

1. ראה הערת־עורך לעיל.

talk to parties", not so bad but depends on actual wording, terms reference, which yet unwritten. Question is how this would affect chances our moving Jerusalem plus Legations.[2] To direct query whether this O.K. if Swedish–Dutch passed Schuman said no, McGhee – yes, but whether latter will hold for disembowelled resolution not quite clear. We don't yet rule out prospect in end resolution being moved relegating whole Swedish–Dutch business to next Assembly. Fantastic.

Sharett

500

א. אבן אל ו. איתן
A. Eban to W. Eytan

Recd 14.12 התקבל .Coded Tel. T162 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 13 December 1950

Memorandum Korea[1] elicited favourable reactions in order of enthusiasm from Canada, U.K., Australia, Sweden, via Pearson,[2] Jebb, Officer, Grafström.[3] India unreacted since busy with Asian group whose mountainous parturition produced two mice viz. resolution cease-fire plus resolution urging everybody talk everything over without specifying items of settlement therefore unlikely appeal Chinese though we shall support their resolution hoping for best. Americans reacted admiringly to form of our memorandum but antagonistically to contents, saying they will support cease-fire unconnected with any political concessions, apparently prefer being hard pressed in Korea rather than give in to Chinese any degree. This reaction conveyed via Ross to me, Webb to *Sar* [Foreign Minister]. We not pressing resolution now as do not want undermine Indian or irritate U.S.A. vainly but *Sar* will speak in spirit memorandum. We then wait adapting our future action according reception his speech and developments Indian resolution. Press and U.N. generally aware our initiative and appreciative thereof.

Eban

2. איתן הסיק ממשפט זה כי יש כוונה לעורר מחדש את עניין העברת משרד החוץ לירושלים. הוא ביקש משרת הנחיות, והזהיר בפני קשיים מעשיים, כמו חוסר שיכון, העלולים לעשות את ההעברה לבלתי־אפשרית בשנה או בשנתיים הקרובות. (ראה מברקו אל שרת, S145, 13.12.1950, 130.09/2336/2.)

500

1. ראה מס' 498 והערה 2 שם.
2. לֶסְטֶר ב. פירסון, שר החוץ של קנדה, ראש משלחת קנדה למושב החמישי של העצרת הכללית של האו"ם.
3. ס. ה. גראפשְטרום, הנציג הקבוע של שוודיה באו"ם.

501

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מברק מוצפן Coded Tel. T167. התקבל Recd 14.12
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2203/2

New York, 13 December 1950

Hope my today's was last.[1] Am not in slightest dismayed by Belgian majority. Would have been if felt we made slightest error by either undue leniency or intransigence which isn't case. Belgian resolution which uncarried marks striking retreat from *binum* [internationalization]. Effort invested in amending Swedish–Dutch by no means wasted. Even if Belgian pulls itself up to two thirds in General Assembly would be futile as we shall invite the four visit Amman first.

Sharett

502

מ. קומיי אל ש. רוזן
M. Comay to S. Rosenne

העתק: Copy: 130.02/2418/18

[Tel Aviv], 13 December 1950

Secret

Re: *Suez Canal*

Egyptian interference with Suez Canal shipping takes various forms.

Apart from actually stopping the passage of vessels (such as oil tankers bound for Haifa), they also have been: (a) seizing cargoes, as with the case now pending before the special appeal committee under the armistice agreement; (b) holding up ships to inspect cargoes; (c) requiring declarations by Masters that cargoes consigned to other ports are not destined for Israel, and requiring an endorsement from Egyptian Consuls at ports of destination that the cargoes have in fact been off-loaded in those countries; (d) blacklisting ships which have put into Israel ports, and subsequently refusing port facilities and supplies to those ships. (A case was reported last year of a Russian protest in Cairo when a Russian ship was refused food, water and medical supplies at Port Said after it had touched at Haifa. I have also recently seen instructions to the Master of a tanker which had brought

501

1. ראה הערת־עורך עמ' 698 ומס' 499.

oil to Haifa and was proceeding empty through the Canal to Abadan; he was authorized to obtain a list of stores in Haifa as he would not be allowed to take any supplies in the usual course at Port Said or Suez.)

From the practical point of view of the owners or charterers, these and other like measures are all vexatious, and the series of notes recently handed to the Egyptian Government by maritime nations no doubt in part referred to practices other than the major question of actual transit passage of vessels. Clearly, however, these various types of interference would not all be governed by the same legal considerations. Even if we succeeded in establishing the principle of passage for the ships, and non-seizure of their cargoes, the Egyptians may still be left with considerable scope for harassing shipping to or from Israel, through the whole set of restrictions, inspections, delays, special certificates, and so forth at the ports. By these means they could in practice nullify to a considerable extent an adverse verdict on the principle. Owners or charterers know that even if part of the cargo of a particular ship is consigned to Israel, that ship may incur various sanctions and run into difficulties at Suez or Port Said, and they may be reluctant in practice to accept the Israel cargoes.

In order to deal with the problem as a whole, I would suggest that, while you are in London, our Legation should obtain a more exact picture of the interference by the Egyptians in practice. This could no doubt readily be obtained through suitable contacts with the Board of Trade, Lloyds, Chamber of Shipping, etc. We should also find out what the actual contents are of the various notes of protest which have now been submitted by the British, American, French, Norwegian, and other governments. Presumably these notes will deal with specific complaints of administrative interference, and not merely with the general principle of free passage.

With this information available, it can be more carefully considered on how wide a front the attack should be made before the armistice appeal committee or at the Security Council. It may be felt that such practices as withholding of stores, water and medical supplies, requiring certificates of off-loading from Egyptian representatives at ports of destination, special declarations by Masters, special inspections of cargo, etc., should all be brought within the ambit of the argument, as all are directly or indirectly connected with the maintenance of an illegal economic blockage against Israel. Whether the terms of the Suez Canal Convention could be invoked to prevent the Egyptians from making a nuisance of themselves in their own ports seems very doubtful. (Have "canal ports" any special status, express or implied, under the Convention?)

On the other hand, it may be decided that bringing in all these subsidiary matters may from the tactical point of view weaken and confuse our case on the clear-cut issue of passage through the Canal for legitimate shipping and cargoes.[1]

502

1. ראה מס' 503.

503

ש. רוזן אל י. רובינסון (ניו יורק)
S. Rosenne to J. Robinson (New York)

מקור: 93.03/3006/1

תל אביב, ד׳ בטבת תשי״א
13 בדצמבר 1950

הנידון: תעלת סואץ

במסיבת הפרידה לכבוד שגריר ארצות־הברית שהתקיימה אמש, היתה לי הזדמנות לשוחח עם ריילי על תכניותיו בדבר ביצוע החלטת מועצת הביטחון מ־17.11.50.[1] ריילי עצמו פתח ואמר שבשבילו הבעיה העיקרית היא זו של התעלה. כוונתו היא לכנס את הוועדה המיוחדת לשם שמיעת הערעור המצרי העומד ותלוי בערך ב־10.1.51. תאריך זה נוח לנו, כי אני מקווה שאשוב ארצה עד אז.

ריילי הטיל ספק בכוחה של הוועדה המיוחדת או של ועדת שביתת־הנשק בכלל להביא לידי פתיחת התעלה. לפי דעתו לא תוכל הוועדה אלא לפסוק על מקרה מסוים זה או אחר שיובא בפניה מבלי להיכנס לבעיה הכללית של ההפרעות המצריות בתנועה. במלים אחרות, הוא ממשיך לתמוך בפסק־הדין שנתן הקולונל בלנטיין, הנזכר בסעיף 59 של חוות־דעתי על התעלה.[2]

בתשובה לשאלתי אם זאת היא דעתו הפרטית או האם הוא קיבל עידוד מהמחלקה המשפטית של המזכירות, אמר ריילי כי זאת היא דעתו הוא והוא מחכה לחוות־דעת משפטית. אני כשלעצמי מטיל ספק באמיתות תשובה זו, אולם נדמה לי שרצוי שתשתדלו לברר עניין זה הלאה ולהשיג ידיעות נוספות על עמדת המזכירות.

מאז החלטת מועצת הביטחון האחרונה עבדו בלשכתי בהכנת קווי טיעון עבור האיש שיופיע בפני הוועדה המיוחדת. קרוב לוודאי כמובן שזה יפול בחלקי. בחודש הבא ימשיכו לטפח את המסמך הזה ואני מצטער שאינני יכול כעת להמציא לכם העתק.

יש בדעתי, בהיותי בלונדון, להשתדל ולהתייעץ בפרופסור לאוטרפאכט[3] ואם אפשר גם באנשי משרד החוץ הבריטי, ואם אלמד דברים מעניינים אודיע לכם מיד.

יש להודות שעמדתו זו של ריילי יכולה להביא לידי תסבוכת והשהיות נוספות. דעתי הנוכחית היא שנצטרך לעשות מאמץ בכדי להביא את הוועדה המיוחדת לידי החלטה בכיוון הרצוי לנו, אולם יהיה קשה להתגבר על עמדתו של ריילי אלא אם יבוא עליו לחץ מסוים מהממונים עליו. מצד שני קשה יהיה לנו להתגבר על הרקע הפרוצדורלי של הטיפול בוועדה המיוחדת. אני חושש מפני כך שבדו״ח שלו למועצת הביטחון ימסור

503

1. ראה הערת־עורך, עמ׳ 593–594.
2. ראה מס׳ 229 והערה 1 שם. הקולונל ס. ס. באלנטיין, יושב־ראש ועדת שביתת־הנשק המעורבת ישראל–מצרים קבע, במהלך דיון על תלונה ישראלית בקיץ 1949, כי שאלת המעבר בתעלת סואץ היא בעלת אופי פוליטי ולפיכך מחוץ לגדר סמכותה של ועדת שביתת־הנשק.
3. הרש לאוטרפאכט, פרופסור למשפט בינלאומי באוניברסיטה של קמברידג׳.

ריילי ששני הצדדים השמיעו את טענותיהם אשר תמציתם היא כך וכך ושאי־אפשר היה לבוא לידי החלטה מוסכמת ולכן הוא מוסר את העניין הזה חזרה למועצת הביטחון. אם הדברים יתפתחו בדרך זו תעמוד מועצת הביטחון בפני הברירה או למסור את העניין לגוף חיצוני, כגון, בית־הדין הבינלאומי, לחוות־דעת על הנקודות המשפטיות או היא תוכל להכריע הכרעה מדינית תוך כדי הדיון על הדו"ח של ריילי.

לי נדמה שהדרך השנייה תהיה הרצויה לנו ואם כן, נצטרך לגייס תמיכה פוליטית בין המדינות המיוצגות במועצת הביטחון לשם קבלת החלטה מכרעת.

זוהי תגובתי המידית. אשתדל לעמוד על הכוונות הבריטיות בהיותי בלונדון.

בברכות,

שבתאי רוזן
היועץ המשפטי

נ.ב. מאז כתבתי את המכתב נודע לי שריילי ביקר הבוקר אצל איתן ורמז לו שאמנם ישיבה של הוועדה המיוחדת איננה המקום המתאים ביותר להשמעת טענות משפטיות, אולם הוא מוכן לאפשר זאת ולהשתדל לרקום את הטענות לתוך הדו"ח אל מועצת הביטחון. דבר זה מאשר את ההשערה שהבעתי לעיל.

ש.ר.

504

ו. איתן אל מ. שרת (ניו יורק)
W. Eytan to M. Sharett (New York)

Coded Tel. Y413 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2338/13 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 14 December 1950

Main points Meir [Abdallah] talk, Samir not present: (1) Meir inclined side with us on Jerusalem but can't yet move Samir who still feeling his way. (2) Long since Meir had Government so close to him in thought and intention therefore atmosphere much improved though will be hard rush Samir into definite commitments. (3) Further meeting to be held in week or two with Samir present and thereafter other members Government to be brought into talks. (4) Meir agreed Mafraq landing for Iraq *olim* [immigrants], details to be worked out on technical level next week. (5) Meir exceptionally friendly, warm.

Eytan

505

ט. קולק אל מחלקת ארצות־הברית
T. Kollek to the United States Division

מקור: 130.20/2485/1

ואשינגטון, ה' בטבת תשי"א
14 בדצמבר 1950

כמוס

רצוני להוסיף פרטים למברק ששלחתי בתשובה למברקכם אחרי פגישתכם עם פריד וטרוקסל.[1]

מחלקת המדינה מתכוננת להביא את הצעותיה להקצבות (grants-in-aid) לארצות חוץ בפני הקונגרס בשבועות הקרובים ביותר. לשם זה אוספים במחלקה עתה חומר כדי לבסס את מספריהם לא רק על מספרים שנציגיה המציאו אלא גם על מספרים שהומצאו על־ידי מדינות שונות. בדרך כלל, מתכוננת מחלקת המדינה לתת הקצבות לשני איזורים של כדור־הארץ: לאירופה המערבית ולאסיה הדרום־מזרחית. נוסף לכך, הם מתכוונים להעמיד את הסכומים המיועדים לסעיף ארבע על סכום הכפול מזה של השנה. באופן יותר מדויק, הם דורשים 87 מיליון דולר למטרה זו. יתר־על־כן, הם עומדים לבקש הקצבה בסך של 25 מיליון דולר עבור שיקום הפליטים הערבים (כחלק של תכנית או"ם), הוא הסכום המיועד כביכול "למזרח התיכון". מחלקת המדינה תומכת, כמו־כן, בתביעת הבנק לייצוא ולייבוא, העומד לדרוש הגדלת הונו בביליון וחצי דולר (לבנק יש כרגע זכות לתת הלוואות בגבולות של 4 ביליון דולר שמהם כבר נתן הלוואות בסך של 3 ½ ביליון דולר, כך שנשארו בקופתו 500 מיליון דולר; עם הסכום הנוסף יגיע הסכום שהבנק יכול להשתמש בו ל־2 ביליון דולר). בעצם הבנק חושש שבאם תתקבל התוספת במסגרת תכניתה של מחלקת המדינה יחייב הדבר את הבנק להתחשב בקו של מחלקת המדינה בעת חלוקת הכספים, דבר אשר יביא לידי כך שמדינות שונות ביודען שבבנק מיועדים סכומים ידועים עבורן תתבענה את "המגיע להן" מבלי לבסס את הבקשות על יסודות כלכליים נכונים; והבנק יתקשה לסרב להלוואות במקרים אלה. הנהלת הבנק הסבירה לנו כי אין ישראל צריכה להיות מעוניינת בהצעת נוהל זו של מחלקת המדינה שכן הסיכויים שלנו לקבל הלוואות לפי תכנית זו של מחלקת המדינה קטנים יותר מאחר שאנו קטנים בשטח ובאוכלוסיה, ולפיכך נקבל סכומים קטנים ביותר. ואילו אם נגיש תכניות מבוססות מבחינה משקית לבנק, כפי שעשינו עד כה, סיכויינו טובים יותר. עד הנה האינפורמציה.

505

1. ראה מס' 491. בתשובה לדיווח על הפגישה הבריק קולק כי מטרתה של ישראל היא להשיג במשך שלוש השנים הבאות תמיכה אמריקאית בשיעור של 100 מיליון דולאר לשנה. לפיכך יש להתעלם מהסכומים שהוזכרו בשיחה ולהגיש תכניות המבוססות על סכום זה. (ראה קולק אל מחלקת ארצות־הברית, W501, 6.12.1950, 93.01/2202/15).

כוונתנו היא לדאוג לכך שכאשר ידון הקונגרס על הקצבות לאיזורים מסוימים, יכלול בהקצבות אלו הקצבה מיוחדת לישראל. באם על־ידי התפתחות במערכה הבינלאומית יפול שטחה של אסיה הדרום־מזרחית לידי הסינים לא תהיה אפשרות או טעם מדיני להגיש לו עזרה כספית. אין להניח שהסכומים המוקצבים יינתנו לאיזורים אחרים, ולכן עלינו לעשות את כל המאמצים כדי שהחלטת הקונגרס תכלול את ישראל מלכתחילה. איננו מתכוונים להתנגד לדבר אם מישהו יציע להרחיב הקצבה מעין זו לכל המזרח התיכון. אפשר יהיה לטעון שאין הצדקה שארצות שהן הרבה יותר יציבות מאתנו, כמו ארצות מערב אירופה, תמשכנה לקבל הקצבות בו בזמן שאין אנו יכולים אלא לנסות לקבל הלוואות בלבד. יתר־על־כן, למרות הגישה החיובית של הבנק לייצוא ולייבוא שתיארתי לעיל, אין כלל ביטחון שהבנק יהיה מוכן לתת לנו הלוואות נוספות. נוסף לכך, כפי שידוע לכם, הרבה מתכניותינו אינן כאלו שאפשר לפרען תוך התקופות הקצרות, באופן יחסי, שהבנק מרשה לנו (10–15 שנה). (אמנם יש באגף הכלכלי של מחלקת המדינה גורמים הרוצים להשפיע על הבנק להתחיל לתת הלוואות בתנאים הרבה יותר נוחים, כגון ל־30–35 שנה ואפילו למעלה מזה ובריבית נמוכה, אבל מחשבות כאלו לא תגענה לכלל ביצוע במשך השנה הנוכחית.) על סמך זאת הברקנו לכם וביקשנוכם לא להתחשב כלל וכלל במספרים בהם נקט מקדונלד, ולהגיש תכניות בסך 100 מיליון דולר בקֵרוב, וכן להסביר באותו מעמד כי תכניות אלו מהוות חלק של תכניות לתקופה של שנים מספר.

אי־ידיעת תכניותינו המדויקות מהווה קושי רציני בפעולותינו כאן, הווי אומר אין אנו יודעים במה נכסה מה, באיזה תנאים נקבל ואילו סכומים ובאיזו צורה ותנאים נחזיר את הכספים וכיוצא בזה. מקור אחד תלוי במשנהו ואיננו יודעים כמה נגייס מכל המקורות העומדים כביכול לרשותנו. לבעיה זו אין כמעט פתרון. מתוך כך הגענו בשיחותינו עם רוברט נתן, המכין את החומר עבור הוצאת אגרות־החוב, למסקנה שעלינו לדבר בכל מקרה ומקרה על הסכום הכולל של ביליון שהוא חלק מהביליון וחצי. לנכות מסכום כולל זה אפשר את הכנסות המגביות ואת ההוצאות אשר אנו רשאים לכסות מכספי התרומות, זאת אומרת את הוצאות הדרך ואת הטיפול הראשוני בעולים וכדומה. במידה שבמשך הזמן ייכנסו לארץ סכומים שאי־אפשר לשערם מראש כגון השקעות פרטיות בענפי כלכלה מסוימים, אין לקחתם בחשבון עכשיו, ובמידה שיהיו כאלה יקלו עלינו לאחר־מכן.

כל זה מביא אותי לפרשה הקשה של תכנון. כשראיתי כאן את התכניות הכלכליות הכוללות שהכינו ארצות שנהנו עד כה מעזרת ארצות־הברית נוכחתי בפעם הראשונה כמה חסרים אנחנו חומר כזה. אין ספק שניזקק לחומר מפורט כזה בשעה שנגיע לשלב של משא־ומתן מעשי עם ממשלת ארצות־הברית. כמדומני כי בשטח החקלאי אנו קרובים לתכנון יותר מאשר בכל שטח ואנו לוקים בייחוד בשטח התעשייתי. משום כך ניסינו כאן לברר באיזה צעדים עלינו לנקוט על־מנת להגיע לתכנית תעשייתית המתקבלת על הדעת. הברקנו לכם כבר שניצלנו לשם כך את סשה גולדברג שהוא, לדעתי, אחד הכוחות החשובים ביותר, אם לא המהנדס המוכשר ביותר שיש לנו בשטח זה בארץ. כמובן שפה נוכל להגיע רק לשלד כללי מאוד של תכנון בשטח זה ולהציע נוהל לפיו נוכל להגיע בעתיד לתכניות מושלמות יותר. אני מקווה שאוכל לשלוח לכם בימים הקרובים ביותר את תוצאות עבודתו של גולדברג וכן את הצעותינו המשותפות (של גאס, גולדברג ושלי) כיצד להגיע לעיצוב אותן התכניות הדרושות לנו.

ברצוני להתנצל על המכתב הארוך הזה. הרבה מהדברים האלה התבררו כאן בשיחות אישיות עם קפלן ובנוכחותו ובעצם הייתי יכול להניח כי אתם יודעים על הכול, אלא שבכל זאת רציתי לסכם את הדברים בצורה פחות או יותר מסודרת. דו"חות מפורטים יותר נשלח לכם בעתיד הקרוב.

בברכה,

טדי קולק

506

ו. איתן אל ב. לוקר[1] (ירושלים)
W. Eytan to B. Locker (Jerusalem)

העתק: 130.02/2387/4

תל אביב, ה' בטבת תשי"א
15 בדצמבר 1950

הנידון: עליית יהודי עיראק

בהמשך לישיבתנו שנערכה ביום ה', 14 בדצמבר, לדיון בבעיית העלייה מעיראק[2] הריני לסכם לפניך את שיקוליו של משרד החוץ לגבי בעיה זו.

מספרם של היהודים אשר נרשמו לשלילת אזרחות ויציאה מעיראק נערך בתשעים אלף לפחות. מהם הספיקו לעלות עד עתה רק כעשרים אלף. אם תימשך עלייתם לפי המכסה המקובלת יווספו בעיראק רבבות יהודים משוללי אזרחות אשר ייאלצו לחכות חודשים רבים, ומהם אף שנים, בטרם יגיע תורם לעלות.

גורלם של יהודים אלה עלול להוות בעיה חמורה מבחינה אנושית ומדינית כאחת. מאחר שמרצונם הטוב ויתרו על אזרחותם, קשה יהיה למנוע את הממשלה העיראקית מלרדפם ואולי אף לגרשם, אם רק תבחר לעשות כן. בהתחשב עם מדיניותה העוינת של עיראק כלפינו לא נוכל להתעלם, אפוא, מאפשרות שבעתיד הקרוב ביותר נועמד לפתע בפני בעיית הצלה וקליטה דחופה של רבבות מיהודי עיראק בבת־אחת. מוטב על־כן שנשתדל לקדם רפואה למכה.

כבר עתה דוחקת ממשלת עיראק כי תוחש יציאתם של היהודים משוללי האזרחות מארצה. נורי סעיד, ראש הממשלה, השמיע איומים ברורים בדבר צעדים שיינקטו נגד המתמהמהים לצאת והזהיר את האמריקנים והבריטים כי מוטב שההגבלות ליציאתם ההמונית של יהודי עיראק תוסרנה. ידוע לנו כי האמריקנים והבריטים השיבו ברורות כי

506

1. ברל לוקר, יושב ראש הנהלת הסוכנות היהודית.
2. בפגישה השתתפו, לצד אנשי משרד החוץ, גם ברל לוקר ושלמה אדלר־רודל ממשרד הסוכנות היהודית בלונדון; אנשי משרד החוץ תבעו להגביר את קצב היציאה מעיראק. ברל לוקר הסכים להעלות את השאלה בפני המוסד לתיאום – גוף שעסק בתיאום בין הסוכנות היהודית וממשלת ישראל בענייני העלייה. (ראה מחלקת ארצות־הברית אל ו. איתן, 17.12.1950, 130.15/2563/8).

העולם לא יסבול התעללות נוספת ביהודי עיראק אך עם זאת חזרו ופנו אלינו ציריהם כאן בדרישה כי נחיש את העלייה.

אחת הדרכים להקלת העלייה, שבה אומרים הבריטים לעזור לנו, היא ארגון של טיסות ישירות מעיראק ללוד. ברור כי בסידור כזה רואים הבריטים טובת הנאה לעצמם ובייחוד לחברות תעופה שלהם. אך מובן שגם אנו מעוניינים בטיסות ישירות שהרי תחסוכנה לנו הוצאות יתירות הכרוכות בטיסת העקיפין הנהוגה כיום. משרדנו פועל להשגת ההסכמה הדרושה מצד שלטונות עבר־הירדן אך ברור כי בטיסות ישירות אין כדי לפתור את עיקר הבעיה שהיא הגדלת מכסת העלייה הבלתי־מספקת.

נוכח הבעיה החמורה המתפתחת והולכת בגלל אי־ההתאמה בין מספר הנדחפים לעלייה לבין מספר העולים מעיראק, אין להימנע מהגדלת המכסה המוקצבת לעלייה מארץ זו כיום. עם צמצום העלייה מארצות אחרות בעלות זכות הבכורה, ובראשן רומניה, נראה שיש מקום להגדלת מכסת העלייה מעיראק באלפים אחדים, ולו גם על חשבונן של ארצות אחרות שבהן אין נשקפת ליהודים סכנה כה חמורה.

הואל־נא להביא דברים אלה בפני הנהלת הסוכנות היהודית וועדת התיאום תוך הדגשת החשיבות המדינית המרובה שמשרדנו מייחס לפתרון בעיה כאובה זו.

בברכה,

ו. איתן
המנהל הכללי

507

ו. איתן אל מזכיר הממשלה
W. Eytan to the Government Secretary

העתק: 130.02/2417/1

[תל אביב], ח' בטבת תשי"א
17 ברצמבר 1950

בזאת הנני מבקש שתואיל להעלות על סדר־היום בישיבה קרובה של הממשלה את בעיית היחסים עם גרמניה כפי שהיא עומדת ברגע זה.[1] הנקודות אשר עליהן מבקש משרד החוץ החלטה הן:

(א) איגרת שלוש המעצמות לקראת סיום מצב המלחמה[2]

האיגרת מודיעה ששלוש מעצמות המערב עומדות לסיים בקרוב את מצב המלחמה עם גרמניה, ומקווה שנצטרף גם אנחנו אליהן ושניגש לעשיית הצעדים החוקיים הדרושים להחלטה כזאת (ביטול מספר חוקים על מסחר עם האויב וכו').

(1) לא לענות בכלל.

(2) להשיב שלקחנו את תוכן האיגרת לתשומת־לב.

507

1. ראה מס' 497.
2. מס' 423.

(3) להשיב שלמעשה [לא] היינו במצב מלחמה עם גרמניה ולא נוכל להצטרף לדעה שהובעה באיגרת שלוש המעצמות.
(4) לכרוך באיגרת אחת תשובתנו לפי (3) או (2) וגם הרצאה מחדש של תביעותינו נגד גרמניה בשטח החזרת רכוש, רפארציות, פיצויים והעברה.
(5) שתי איגרות נפרדות, האחת תשובה לפי (2) או (3), השנייה אשר תרצה את תביעותינו.

שר החוץ ממליץ על אפשרות מס' (5) (תשובה פורמלית לפי (2) ואיגרת נפרדת על תביעותינו).

אני מצרף שתי חוות־דעת, אחת מהיועץ המשפטי שלנו הקובעת שאין בכלל מצב מלחמה בין ישראל ובין גרמניה,[3] והשנייה מאת מנהל האגף הכלכלי שלנו המתנגדת להשקפה זו.[4] בגלל חשיבות העניין אני מציע שהממשלה תכריע בדבר.

(ב) האיגרת השנייה בדבר תביעותינו

כאמור לעיל מציע משרד החוץ להשתמש בהזדמנות זו על־מנת להגיש איגרת מקיפה בדבר תביעותינו ובדבר האחריות הרובצת על מעצמות המערב לדאוג לכך שגרמניה תמלא את התביעות של העם היהודי. הננו מבקשים אישור למשלוח האיגרת הזאת.

(ג) כמו־כן אבקש להחליט אם ובאיזו צורה אפשר להודיע על עמדתנו גם לשלטונות גרמניה המזרחית. במקרה זה אין לנו דרך פורמלית להסתמך על ההצעה של שלטונות הכיבוש, מאחר שברית־המועצות לא פנתה אלינו. יש להחליט איך ובאיזו צורה ניקח מצדנו את היזמה.

(ד) החלטה עקרונית בדבר מגע עם שלטונות גרמניה לשם קידום תביעותינו

כל הגורמים המטפלים בדבר תמימי־דעה שבענייני התביעות אפשר להשיג התקדמות של ממש אך ורק אם ממשלת ישראל תיכנס למשא־ומתן ישיר לא רק עם מעצמות הכיבוש בגרמניה אלא גם עם השלטונות הגרמניים בגרמניה המערבית והמזרחית. משרד החוץ מציע למצוא צורה אשר תאפשר מגע כזה עם שלטונות גרמניה, מגע אשר יהיה מוגבל לענייני התביעות ולא יתפרש כקיום יחסים פוליטיים כלליים עם שלטונות גרמניה. ישנם תקדימים בינלאומיים לכך שמשא־ומתן עם שלטון כל־שהוא בדבר תביעות הימנו, אין פרושו הכרה פוליטית בשלטון זה.

המחשבה היא לשגר לגרמניה משלחת מיוחדת תמידית לענייני תביעותינו. בגרמניה עצמה קיימים היום תקדימים לכך בצורת משלחות שונות של מספר ארצות, אשר מטפלות בבעיות מסוימות על בסיס אד־הוק.

הננו מבקשים אישור הקו הזה, מאחר שיש צורך לדרוש באיגרת הנזכרת בסעיף ב' דלעיל, את הדרישה לאשר קבלת משלחת כזאת בגרמניה. עלינו לנצל את ההזדמנות הזאת להגיש את הדרישה הזאת. אם נמתין, ישנה סכנה רצינית שבינתיים תועברנה כל הסמכויות הללו לגרמניה ואז נהיה תלויים בגרמניה בדבר אישור משלחת מיוחדת מטעם ממשלתנו.

3. ראה היועץ המשפטי אל שר החוץ, 27.11.1950, 130.10/2539/1.
4. ראה מירון אל שר החוץ והמנהל הכללי, 10.12.1950, 130.02/2417/1.

משרד החוץ מבקש את אישור הקו ואת הסמכות לבצע אותו בצורה הנאותה. לדעת־הקהל הישראלי[ת] צריך יהיה להסביר את הצורך במגע כזה עם שלטונות גרמניה ואת משמעותו המוגבלת בהחלט.[5]

בברכה,

ו. איתן
המנהל הכללי, משרד החוץ

508

ש. בנצור אל א. לבבי
S. Bentsur to A. Levavi

מקור: 130.11/2492/22

בודאפשט, ח' בטבת תשי"א
17 בדצמבר 1950

לבבי היקר,

מיד אחרי שובי מהארץ ביקשתי ראיון אצל בָּרֶאי, והראיון נקבע ליום 5 בדצמבר שנה זו. הודעתי לו שעשינו מאמץ גדול על־מנת לעבד הצעה המאפשרת לנו לפתור את בעיית החוזרים ומסרתי לו את פרטי הצעתנו.[1] הוא הקשיב וענה שיעביר את הצעתנו לממשלתו. אחרי הודעה זו אמר שברצונו להעיר כמה הערות אישיות אשר אין הן מחייבות את ממשלתו, לאמור:

(א) אין הצדקה לדבר שאנו קושרים את שאלת החוזרים בהשלמת עליית ה־3,000 הואיל ומדובר על החזרת אזרחים הונגריים אשר אינם רוצים להישאר עוד בנֵכר.

(ב) מנוי וגמור עם ממשלת הונגריה לקיים את ההסכם בדבר עליית 3,000 איש, וממשלתו לא הפרה את ההסכם הואיל ובהסכם לא נקבע מועד הביצוע.

(ג) אילו היינו מתחילים מיד בהחזרת החוזרים, היה זה בוודאי מטהר את האווירה ומקל על כל דבר אחר.

הפניתי את תשומת־לבו לכך שדווקא הם הם אשר קשרו את שני העניינים ושאני טענתי בפגישתנו האחרונה לפני צאתי לארץ שאין לקשור את שני הדברים; אולם מכל־מקום אשלח מברק ואנסה להשפיע על ממשלתי שתסכים לביצוע מקביל של השלמת עליית ה־3,000 והחזרת האנשים הרוצים לשוב להונגריה.

על יסוד שיחה זו שלחתי את מברקי אליך בו הצעתי להתחיל מיד בהחזרת האנשים.[2]

אחרי חילופי דברים אלה התפתחה שיחה על המצב בארץ. הפעם ראיתי אצלו התעניינות מעל האדיבות המקובלת. שאל בעיקר על התפתחות התעשייה, בעיית הדיור

5. ראה מס' 522.

508

1. ראה מס' 425.
2. ראה בנצור אל לבבי, BU191, 17.12.1950, 130.09/2295/9.

לעולים ועל האינצידנט עם הירדנים בדרך לאילת.[3] אחרי תשובותי אמר שאמנם מוזר בשבילו להצביע על דוגמא מהעולם הקפיטליסטי, אך בדעתו שבלגיה צריכה לשמש לנו מופת – בהתחשב עם הדמיון הקיים בין שתי המדינות – בפיתוח התעשייה שלנו. כשעניתי לו שאנו בונים הרבה ונתתי גם מספרים – ובכל־זאת קשה לנו על־ידי המחסור בדירות קליטת עולים במספר כה רב – השיב לי שבעיית הדירות חמורה ביותר אף בהונגריה. אמרתי לו שהנני מוכן להעביר לרשותו במשך שנת 1951 עשרת אלפים דירות בבודאפשט ובערי־השדה והוא השיב: "ואתה רוצה לקחת מאתנו אותו מספר של בעלי מקצוע ומומחים אשר אנו זקוקים להם יותר מאשר לדירות".

[.....][4]

לפני שנפרדתי ממנו, מסרתי לו את הנוט־ורבאל שאישרת בדבר המשך העלייה מהונגריה. הוא הבטיח לעיין בהצעתנו.[5]

הוזמנתי שנית לבראי ביום 8 בדצמבר שנה זו. הוא הודיעני שממשלתו איננה מוכנה לקבל את הצעתנו בדבר התחלת החזרת האנשים אחרי סיום עליית ה־3,000 וחזר על הסיפור שלו על אי־הקשר בין שני העניינים. הוא אמר שאם נעמוד על הצעתנו הקושרת את השלמת העלייה והחזרת האנשים, הרי אז תוכל ממשלתו להסכים לביצוע מקביל. ציינתי ששלחתי מברק למשרד החוץ אחרי פגישתנו האחרונה והצעתי לחכות לתשובתו. בראי הוסיף שישמח מאוד אם תתקבל תשובה המספקת את ממשלתו.

[.....][6]

כשהגיע מברקך בעניין החלטתכם החדשה ביחס לחוזרים,[7] התקשרתי מיד עם בראי ונתקבלתי על־ידו ביום 12 דנא. הוא קיבל בסיפוק רב את הודעתי שהחלטתם לאפשר עוד החודש את יציאתם של 120–150 איש, והוסיף שהוא מקווה למסור לי בהקדם הודעה משמחת. הברקתי לך על תגובתו זו וביקשתי גם אינפורמציה ביחס לכל פרטי הביצוע אצלנו כדי שאוכל לעמוד כאן על פעולה מקבילה. אודיע לך על כל התפתחות נוספת.

[.....][8]

בברכה, שלך,

ש. בנצור

3. ראה מס' 489.
4. משפט אחד לא הודפס כאן.
5. בתיקי משרד החוץ מצויה רק טיוטה של אגרת זו – ראה בנצור אל אלישיב, 17.10.1950, 130.02/2397/20.
6. פסקה אחת, שעניינה מסחרי, לא הודפסה כאן.
7. לבבי הבריק כי אושרה יציאתם של כמאה וחמישים חוזרים עד סוף חודש דצמבר והוחל בהכנות ליציאתם (ראה מברקו אל הצירות בבודאפשט, 17.12.1950, 130.09/2295/7).
8. שתי פסקאות, שעניינן סידורים בצירות, לא הודפסו כאן.

509

מ. שרת אל משרד החוץ
M. Sharett to the Ministry of Foreign Affairs

Recd 19.12 התקבל .Coded Tel. W520 מברק מוצפן
Inc.: 130.09/2308/19 :נוסח נכנס

Washington, 18 December 1950

Re stockpiling[1] saw Acheson, Harriman, Brannan, Marshall, former two with Kollek, Keren, latter with Eban. With Marshall also arms, training, U.S. industry etc.[2] Notable progress with Brannan who ready consider immediately shipping, storing, fifty million bushels wheat.[3] Unreacted negatively certain oil seeds feeding stuff. Re wheat seed no Congressional authority needed and foresaw no difficulty with President. Essential strike iron while hot and initiate discussions wheat immediately. Suggest Embassy be authorized proceed. Inform Kaplan, Lubianiker, Meron. Cable immediately authority and instructions if any.

Sharett

510

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

Recd 23.12 התקבל ;Sent 19.12 נשלח .Coded Tel. W521 מוצפן מברק
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

[Washington], 18 December 1950

My W520.[1] With Marshall raised again fateful question Mideast defence. Said "It is rumoured Britain responsible, is it true?" Explained we groping in dark, most anxious achieve clarity. Abba Eban summed up "Will Mideast be defended? if so by whom?" Marshall this time answered positively cannot answer, said does not know, depends decision Chiefs Staff which when taken up to State Department to communicate. Whole talk marked great cordiality, personal confidence, but little tangible progress.[2] This for B[en]-G[urion], E[liezer] Kaplan, Yadin, Reuven [Shiloah].

Sharett

509

1. ראה מס' 496.
2. ראה גם מס' 510.
3. מאוחר יותר הבריק שרת כי כאשר נקב בכמות זו לא העלה בדעתו שמדובר בכמות־ענק שמספיקה כדי צריכת ישראל במשך שבע שנים (ראה מברקו אל איתן, W524, 19.12.1950, 130.09/2308/19).

510

1. מס' 509.
2. ראה מס' 511, 517.

511

מ. שרת אל ו. איתן
M. Sharett to W. Eytan

מברק מוצפן Coded Tel. W522. נשלח Sent 19.12; התקבל Recd 20.12
נוסח יוצא: Outg.: 93.01/2203/2

[Washington], 18 December 1950

My W521.[1] Lewis Jones[2] who succeeded Hare, told Teddy [Kollek] days ago re defence we better talk British as they in charge. Friends urge visit London *en route* high-level contacts. Self doubtful. Pros: (1) sooner we start talking better, (2) better do it *en route* than special trip from home. Cons: (1) our own policy unclear, (2) such new departure risky without Cabinet decision, (3) prior talk with B[en]-G[urion] most vital, (4) averse going London so soon after Prime Minister, (5) cannot be rushed nor done Christmas week hence only after vacation meaning further delay return. Cable E[liezer] K[aplan], R[euven] S[hiloah], your opinions.[3]

Sharett

512

שיחת ו. איתן – גנרל ו. ריילי
(בירושלים, ב־18 בדצמבר 1950)
Meeting: W. Eytan – General W. Riley
(Jerusalem, 18 December 1950)

דין־וחשבון: 130.02/2428/1

הגנרל ריילי ביקש לראותני לפני עזיבתו לז'נבה וכיוון שהיה עלי להיות בירושלים ממילא, אמרתי שאבוא לבקר אצלו. שיחתנו היתה בלתי־רשמית לחלוטין ונגעה בשורה שלמה של נושאים, אשר עיקרם להלן:

1. הזכרתי את מכתבו אלינו, בו הודיע לנו שמספר המבקרים אשר יורשה בעתיד לעלות בשיירה להר הצופים יהיה 15 ושהם יוגבלו לסוגים מסוימים ומפורשים.[1] הגנרל

511

1. מס' 510.
2. ג'ורג' לואיס ג'ונס, מנהל אגף המזרח הקרוב במחלקת המדינה, החל מנובמבר 1950.
3. בן־גוריון ושילוח השיבו בשלילה. בן־גוריון ביקש התייעצות קודמת בישראל ושילוח טען כי המדיניות הישראלית בנקודה זו עדיין לא התגבשה ורצוי גם להתייעץ עם המטכ"ל. קפלן השיב בחיוב וטען כי מוטב לבקר בלונדון אגב אורחא ולא לערוך ביקור מיוחד. (ראה איתן אל שרת, Y424, 22.12.1950, 130.09/2338/13.)

512

1. ראה מס' 456 והערה 3 שם.

אמר כי היה עליו לקבוע מספר מסוים כדי לפייס את שר החוץ הירדני ושאם נקבל את דינו בנקודה זו, יעשה כמיטב יכולתו כדי לפתור את שאלת בדיקת השיירה לשביעות רצוננו (התנגדנו להצעה ירדנית שבדיקת השיירה תיעשה בשער מנדלבוים ועמדנו על המשכת השיטה הנוכחית, לפיה נבדקה השיירה בחצר הדסה בהגיעה להר הצופים).

2. בבקרו לא מזמן בקהיר, היתה לריילי שיחה רצינית עם שֶרין אשר אמר לו כי מצרים תהיה מוכנה להתחיל במשא־ומתן לשלום עם ישראל מיד, בתנאי שנוותר על אילת וסביבת עין־נטפים. ריילי אמר לשֶרין שאין כמובן אף סיכוי קל ביותר שנסכים לדבר שכזה. ריילי אמר לי שבלי ויתור כלשהו בשטח מצדנו אין הוא רואה סיכוי למשא־ומתן לשלום בין מצרים לבינינו ואז הזכרתי לו שאפילו הוויתורים אשר פעם היינו מוכנים לדבר עליהם (בלוזאן), שנגעו לשטח שבסביבת הקצה הצפוני של גבול ישראל–מצרים,[2] לא הביאו בשעתו לידי כל תגובה. ריילי הוסיף וסיפר לי ששֶרין אמר שבידו רשימה של 17 אניות להובלת נפט אשר הורשו להמשיך בדרכן צפונה דרך תעלת סואץ למרות ידיעתם המלאה של השלטונות המצרים כי הן מועדות לחיפה. כל מה שדרשו המצרים מקברניטי אניות אלה היתה חתימה על הצהרה המעידה כי אין פניהם מועדות לנמל ישראלי והצהרות אלו נתקבלו על־אף ידיעתם של הקברניטים והשלטונות המצריים גם יחד שהן כוזבות. שֶרין רמז שהמצרים מוכנים להמשיך ולהרשות לאניות הנפט לעבור על יסוד הצהרות כוזבות ועל כך השיב ריילי שבלתי־מוסרי הוא מצדם להביא בני־אדם למצב בו עליהם לחתום על הצהרות ביודעם כי אין אמת בהן. אמרתי לריילי שאיני יודע ולא כלום על כל העניין הזה ושאיני מאמין בדבריו של שֶרין אליו.

3. ריילי אמר לי שבלנדפורד, החבר האמריקני של משלחתו של קנדי, סיפר לו על תכנית לשימוש בפליטי רצועת עזה לעבודות שיפור קרקע נרחבות באיזור אל־עריש. ריילי הביע את דעתו כי זוהי תכנית טובה למדי בהיותה לעזר גם לפליטים וגם למצרים, אבל הוא חושב, שמסיבה שאינה ידועה לו, לא יֵצא דבר ממנה. סיפרתי לריילי במקצת על תכנית אל־עריש המקורית, אשר הוותה אחת התכניות הציוניות הראשונות אשר עלו בתוהו.

4. ריילי שאלני מה דעתי על יצירת גישה לכותל המערבי דרך שער האשפות. אמרתי לו שחשבנו תמיד על גישה דרך שער ציון, אבל אם לדעתו הגישה דרך שער האשפות מעשית היא, נהיה ללא ספק מוכנים לדון בדבר. הוא אמר שקיים שביל לאורך החומה מהר ציון לשער האשפות ושער זה נמצא במרחק 200 מטר מהכותל המערבי. אין הוא חושב כי הגישה לכותל דרך שער יפו והשווקים הצרים היא מעשית וכאן, לדעתי, הצדק אתו. הוא הציג שאלה זו של גישה לכותל המערבי תוך תכניותיו לגבי חידוש השיחות על סעיף 8 של הסכם שביתת־הנשק הישראלי–ירדני, הכולל סידורים לגישה חופשית למקומות הקדושים.

ו. איתן

2. ראה כרך 4, מס' 267.

513

א. אילת אל ו. איתן
E. Elath to W. Eytan

העתק: 130.02/2382/10

לונדון, ט' בטבת תשי"א
18 בדצמבר 1950

אישי

וולטר היקר,

כשקראתי בימים אלה על התפטרותם של י. ברזילי וחבריו מצירותנו בוואַרשה,[1] חשבתי שהגיעה השעה שנדאג ברצינות להקמת שירות חוץ שלא תהיה לו כל שייכות למפלגתיות ושימנע זעזועים העלולים להיות בעוכרינו.

עוד אפשר להבין שציר מתפטר כשדעותיו אינן מזדהות עם המדיניות המוטלת עליו על־ידי הממשלה, אך באם מזכירים יהיו אף הם מעורבים בקו מדיני זה או אחר, אזי לאן נגיע?... מקרה וארשה מעמיד את כולנו בפני שאלה רצינית. נניח שמחר יעלו לשלטון הציונים הכלליים – האם המזכיר השני בצירות שלנו בלונדון, שהנו חבר מפא"י, יצטרך ללכת בדרך חבריו בוואַרשה ולעזוב את תפקידו? אמנם, במקרה וארשה גרמה מדיניות החוץ של ממשלתנו להתפטרות האנשים אך מה יהיה אם מדיניות הציונים הכלליים תרחיק לכת כלפי המערב יותר מזו של ממשלת בן־גוריון, ויימצאו בינינו כאלה אשר לא ישלימו בלבם עם גישה זו – מה יצטרכו אלה לעשות? אם יפעלו לפי מצפונם, יצטרכו להסיק מסקנות מידיות ולהתפטר; כל מי שלא יעשה כך עלולה עמדתו להתפרש שלא כהלכה וייראה, לפחות בעיני חבריו, כאדם שדאגתו למשרתו עולה על הרגשת חובתו המוסרית כלפי מפלגתו.

המסקנה לכל הנ"ל היא, שכל עוד לא תיווצר אווירה אשר תראה את הפקיד הממשלתי שלנו כמשרת את המדינה ולא איזו מפלגה, הרי גם הציבור וגם הפקיד עצמו יימצאו במצב מסובך, העלול לגרום לתקלות אין־סוף לרמה המוסרית ויעילותה המקצועית של הפקידות שלנו.

תבין, שבדברים אלה אינני כולל, לפחות לעת־עתה, את הצירים אשר בחלקם נמנים הם על עסקנים ותיקים של המפלגות. בשירות החוץ שלנו נצטרך תמיד להעסיק אנשים לאו דווקא מתוך עובדי משרד החוץ. איני רואה בשיטה זו כל אסון. להפך, אנשים מבחוץ יביאו תועלת ובייחוד אם יעמדו לצדם עוזרים בעלי־ניסיון בעבודה. דאגתי העיקרית נתונה לאלה, ובייחוד לצעירים, אשר חושבים לעשות את שירות החוץ כמקצועם למשך כל החיים, ולא ירצו לעשות זאת, באם לא יֵדעו שמשרתים הם את המדינה ולא מפלגה – ותהיה זו הקרובה ביותר לרוחם והשקפתם. בעיה זו העסיקה אותי מאז הקמת המדינה וחשבתי למועיל להביא את הרהורי לפניך כדי שתעיין בהם בשעת הפנאי.

בברכה רבה,

א. א.

513

1. ראה מס' 441.

514

מ. קרן אל מ. שרת (ניו יורק)
M. Keren to M. Sharett (New York)

Coded Tel. W122 מברק מוצפן
Inc.: 93.01/2203/2 :נוסח נכנס

Washington, 21 December 1950

Saw Tannewald, Harriman's aide, yesterday, he said *inter alia* you made very good impression but stockpiling in foreign countries discussed twice last one-and-half years and rejected even in connection with England.[1] As long as this decision stands we cannot succeed. Most important factor War Department as problem of course military, State Department will not do much. No chances for unilateral decision favour Israel, if at all then under aspects of world strategy logical countries for stockpiling England, Philippines, India, Near East – that is Israel (his own words). He asked whether you discussed stockpiling with Marshall. Suggests you write him before your departure personal letter reminding him not only military matters but stockpiling problem in general under above considerations, stressing U.S.A.'s strategic interests. Eban should then take up matter with General Burns who was at State Department luncheon. (It went through my mind and I pass it on to you for whatever it is worth: couldn't we try to bring about concerted action with other interested powers like India, Philippines, order to exert common pressure on U.S.A.? Mentioned this idea Tannenwald who said fine, told me Indian Government decided few days ago ask U.S.A. assistance food for current consumption. Tannenwald said had impression Near East Division State Department tends brush aside our proposals re stockpiling, suggested we should talk McGhee.

Re grant-in-aid, Administration will bring before Congress in spring Unified Aid Bill which contains all hitherto separated aid programs. Tannenwald does not think separate bill for Israel has chances. Demand of 500 million absurd, 100 million appears to him high but still reasonable. Our aim should be get greatest possible slice out of common cake. He mentioned as "not impossible" 50–60 millions.

Re wheat Hyman will see Uhlman[2] Kansas City Tuesday next. Re petroleum products Chapman in charge, advise Eban approach him.

Keren

514

1. ראה מס' 509.
2. ריצ'ארד פ. אולמן, לשעבר נשיא לשכת המסחר של שיקאגו, מנהל חברת הדגנים "אולמן גריין קומפני".

515

א. בירן אל ו. איתן
A. Biran to W. Eytan

העתק: 130.16/2948/7

ירושלים, י"ב בטבת תשי"א
21 בדצמבר 1950

כדי להסיר ספק מלב כל איש ברצוני לסכם בזה את הדיון שהתקיים אתמול במשרדך הקובע את עמדת משלחתנו בדיוני הוועדה המיוחדת:[1]

(א) המשלחת עומדת על כך שיש לכבד את הסכם רודוס ככל הסכם אחר, ועל־כן אין להימנע מדיון בפרטי סעיף 8 ולהגיע למסקנות אשר תבאנה להפעלת פרטי ההסכם.

(ב) כיוון שהוועדה המיוחדת הוקמה כדי להרחיב את מסגרת ההסכם, אין המשלחת מתנגדת לדון בבעיות וסעיפים אשר המשלחת הירדנית או אפילו משלחתנו תביא בפני הוועדה.

(ג) נימנע מקביעת עמדה בדבר ביצוע חלק זה או אחר של הדיונים המוסכמים.

(ד) בשלב ראשון תטען המשלחת לחלוקת שטח ההפקר בלטרון. בשלב השני נסיעה חופשית ללא חלוקת השטח. שלב זה מותנה בהחלטת המטה הכללי.

(ה) יוצע לירדנים לנסוע משער יפו לבית לחם. כוויתור נוסף מצדנו יוסכם לאפשר נסיעה משער שכם לבית לחם. דבר זה מותנה בהסכמת המטה הכללי. (ברצוני להעיר כי סידור נסיעה דרך העיר יחייב הוצאת כספים לא מועטים בפינוי הריסות ובמתקנים בטחוניים הכרחיים.)

על יתר הסעיפים יהיה דיון נוסף.

א. בירן

515

1. ראה מס' 488.

516

א. אבן אל מחלקת ארצות־הברית
A. Eban to the United States Division

Recd 23.12 התקבל .Coded Tel. X727 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2203/2 :נוסח יוצא

New York, 22 December 1950

Following recent developments financial front: (1) Agricultural loan – see GI93[1]. This yet another gain due principally Presidential intervention. (2) Met Jewish congressmen Tuesday last. Their view we should not submit bill for grant-in-aid[2] until have gathered momentum of support in new Congress. Should not mention half billion which would cause fright and opposition but should bring in bill for immediate 100 million in 1951, then repeat effort each succeeding year, simultaneously endeavouring pick up extra funds on military aid programme. Next step we shall meet non-Jewish congressmen, senators, both parties and secure actual sponsors. Will convene leaders Jewish organizations first week January to stimulate activity in local communities. All advisers agree Embassy must take direct part entertain and contact Congress figures especially Foreign Relations Committees which will be appointed early January. (3) Bond loan – U.J.A. coordination not working well since Montor going full speed ahead earmarking B[en]-G[urion], members Government, myself and community leaders for exclusive devotion Bond loan leaving U.J.A. high and dry. Warburg,[3], Schwartz,[4] anxious and distraught. May have ask Kaplan intervene to persuade Montor discuss his plans with U.J.A. leaders in effort reduce inevitable competition to minimum. At present he does neither this nor divulges plans in coordinating committee. At present will try restore harmony with E[liezer] K[aplan] intervention though not too sanguine.

Eban

516

1. גאס דיווח כי הבנק לייצוא ולייבוא אישר באופן סופי אשראי חקלאי לישראל בשיעור של 35 מיליון דולאר לתקופה של 15 שנה (ראה מברקו אל קפלן, 21.12.1950, 93.01/2202/15).
2. ראה מס' 505.
3. אדוארד מ. וארבורג, יושב־ראש הג'וינט ומדצמבר 1950 — גם יושב־ראש המגבית היהודית המאוחדת בארצות־הברית.
4. ג'וזף שווארץ, מנהל הג'וינט, סגן יושב־ראש המגבית היהודית המאוחדת, מראשית ינואר 1951.

517

מ. שרת אל ג׳. מארשאל (ואשינגטון)
M. Sharett to G.C. Marshall (Washington)

Copy: 130.02/2456/6 :העתק

New York, 23 December 1950

Dear Secretary Marshall,

On the eve of my return to Israel, I write to express my deep appreciation of your courteous and sympathetic attention to the views and requests which I have put before you. Knowing the heavy and urgent responsibilities which you bear in such vital spheres I have especially valued these opportunities of being received by you.

The matters which I have brought to your attention cover so wide and detailed a range, that I have thought it convenient to summarize them in the enclosed memorandum. The first part deals with Israel's supply position and the need for stockpiling in advance of a possible emergency. The second part relates to Israel's immediate needs which I have described to you during two of our conversations. I should be grateful if opportunity could be afforded for Ambassador Eban and Colonel Herzog to discuss these matters further in the United States Department of Defense.

In this connection I cannot refrain from expressing one general reflection. The uncertainty affecting the question of the defence of our region weighs very heavily upon us and disturbs us deeply.

In conclusion, may I send to you my most cordial greetings on the festive season and my best wishes for your continued health and for success in your labours on which so much depends for the peace and freedom of the world.

Yours sincerely,

M. Sharett
Minister for Foreign Affairs

נספח
ANNEX

Confidential

Memorandum

The present world tension has caused the Government of Israel to examine its position in the event of any further aggravation which might affect the Near East.

2. Israel's population is increasing at a rate unprecedented in the development of any country. The Jewish population of Palestine in 1948 was 650,000; Israel's population today is over 1,300,000. Immigration is continuing at the rate of 200,000 a year; the possibility of war is an additional incentive for Jews to expedite their departure from certain countries of Europe and from the Arab world, while the opportunity still exists. Although Israel already has many notable achievements to its credit in the increase of its productivity, it is obvious that such increase cannot yet keep pace with this rapid expansion of population. Israel has plans whereby it hopes within three or four years to achieve agricultural self-sufficiency and a considerably higher degree of industrial production. When that stage is reached Israel will be less dependent on imports for the provision of its most essential supplies in food and other consumer goods. In the meantime that dependence is very marked indeed. Israel's imports, paid for in foreign currency, total about $200,000,000 annually.

3. The high degree of Israel's dependence upon its sources of supply abroad, especially in the United States, is further enhanced by the situation now prevailing in the Near East. Israel has no contacts of trade or communications with any of its immediate neighbours. Its single lifeline for all essential supplies reaches out across the Mediterranean Sea towards the Western world.

4. Thus, even in the event of a temporary interruption of maritime communications in the East Mediterranean, Israel would be in danger of losing its current supplies of food and of raw materials. Its population would be threatened with famine and its industries with paralysis. Owing to its rapid increase of population, Israel is even now barely able to cope with its current needs and has obviously been in no position to build up reserves or stockpiles in any essential commodity.

5. It is therefore imperative for Israel, as a matter of elementary precaution, to take immediate steps to build up reserves of essential commodities, especially grain, preserved foods, oil seeds, feeding stuffs, petroleum products and basic raw materials for its industries.

6. While the existence of such stockpiles is a vital necessity for the State of Israel, it could also be an important asset for the United States in its capacity as a world power with an interest in the defence of the Near East. Any power with possible military commitments in this area would be gravely

handicapped by the absence of supplies with the resultant necessity to build up reserves in conditions of actual emergency, perhaps even under fire. The prompt transportation of such reserves to Israel in advance of such an emergency would thus solve an important defence problem. It is realized that this problem may well exist in relation to other strategically situated areas; it certainly does not apply in the same degree to the Arab countries, none of which is experiencing a similar growth of population, and most of which have a surplus of food available for export and for the stockpiling of their own reserves.

7. Israel's supply position is directly related to its defensive capacity. Israel has declared its determination to fight, if necessary, in the defence of its democracy. The importance of this pledge is reinforced by the fact that Israel has a manpower potential for combat duty in the neighbourhood of 200,000, which figure is constantly growing as the population increases by immigration. Moreover, Israel's factories, whether devoted at this time to the manufacture of war material or to the production of civilian consumer goods, could, as they stand, and even more so after suitable improvements or conversions, furnish important sources of supply such as foodstuffs, clothing, equipment, etc. for any forces operating in this area. Even during World War II, despite adverse political circumstances and without the powers and potentialities of statehood, the Jews of Palestine made a disproportionately significant contribution towards the Allied war effort, including maintenance and replenishment of Allied supplies. Today that potentiality is greatly increased. Yet Israel's ability to defend itself effectively and to render assistance to any larger effort of defence now depends on an effective interim solution of its own supply problem, pending the attainment of a stable balance of production and trade. If its supplies of food and raw materials are consolidated by the timely building up of reserves, Israel can be a unique and powerful asset to any cause which it helps to defend in the Near East.

8. For these reasons, the establishment of these stockpiles in advance of an emergency would both serve the interest of Israel's security and powerfully increase the defensive resources of democracy in the Near East. This dual objective might well be attained by a project along the following lines:

(a) The United States would establish in Israel territory stockpiles of essential materials, especially grain, preserved foods, oil seeds, petroleum and the basic raw materials for industry. These commodities would remain the possession of the United States Government and, if necessary, be kept under its direct supervision.

(b) These stockpiles would be greater in quantity than Israel's annual needs. Israel would withdraw from them according to its current requirements and the United States would replenish the stockpiles in order to maintain them at a fixed quantity. Israel would pay for the materials that it withdrew at any given time.

(c) Arrangements for transportation, storage and payment would be

made by agreement between the United States and Israel, after negotiation between Israel representatives and the appropriate departments of the United States Government.

II. 9. In the military sphere, on the understanding that the Middle East is a vital area for the democracies to defend, Israel is anxious to be in a position to contribute as effectively as possible to the security of the region. The military achievements of the Jewish population of Palestine in World War II and the record of the Army of Israel in defending the newly born State against the combined Arab forces in 1948 are a good augury of the service Israel could render, if its military potential were developed and organized in good time. In that spirit it is respectfully requested that urgent consideration be granted to the following matters, all of which have been discussed in conversations between the United States Secretary of Defense and the Israel Minister for Foreign Affairs.

(a) *Arms*

No official reply has yet been received to the request for most of the categories of armaments mentioned in the note of the Ambassador of Israel to the Secretary of State on 13 February, 1950.[1] Nor has Israel's deficiency in these armaments been made good from any other source in the meantime.)

(b) *Standardization of Equipment*

The Israel Government is anxious to bring the rifle strength of its army up to the mark. Moreover, it would like to replace all its rifles, which are of varying origin, by American rifles. This would involve the supply of 150,000 rifles and a corresponding proportion of machine-guns to the Israel Army. The Israel Government would like to discuss possibilities of paying for these weapons and for any arms released under (a) above, through short-term credits (four or five years), if it is not found possible to provide them without payment as part of projects for the consolidation of the defence of democracy in the world.

(c) *Israel's Arms Factories*

These, if fully utilized, are capable of producing more of certain types of medium and light weapons than is necessary for national purposes alone. It is suggested that the Unites States utilize this facility which is without any parallel in the Near East. Assistance by way of expert advice, provision of adequate raw materials, and the despatch of machine parts and tools could increase both the quantity and quality of Israel's arms production.

(d) *Improvements in Israel's Port Facilities* (e.g. Haifa and Eilat)

Such improvements would enhance Israel's value as an asset in the defence of the Near East against aggression.

(e) *Expert Survey*

A discreet expert survey, undertaken without undue delay under United States auspices, of Israel's military and industrial potential as well as of its

517

1. מס' 88.

installations and communications, would be an invaluable and prudent prelude to any plan for the defence of the area.

(f) *Vacancies Allotted to Israel Students*

The recent limited increase of the vacancies allotted to Israel students at United States Military Schools is appreciated. It is hoped that favourable consideration will be given to applications submitted for entry to the State College at Port Levenworth, where, it is understood, students from 22 countries outside the United States are receiving instruction.

(g) *Israel's Security Grading*

It would similarly be appreciated if Israel's security grading were adjusted so as to enable Israel attachés to receive "restricted" material which would be of great use for training purposes.

(h) *Defense Orders*

It is submitted that in considering the issuance of Defense Orders authorizing the export from the United States of raw materials, essential supplies and capital goods consigned to Israel, the Department of Defense should fully bear in mind both Israel's special problems and its potential value, as set forth in this memorandum.

10. It is hoped that an opportunity will be granted for the Ambassador and the Military, Naval and Air Attaché to discuss these proposals in detail with the competent officials of the United States Department of Defense.[2]

2. מארשאל השיב כי הפקידים המתאימים במחלקת ההגנה ישמחו להמשיך ולדון בבקשות ישראל בשיחות עם השגריר אבן והנספח הצבאי הרצוג. הוא גם העביר את העתק התזכיר לגנרל בראדלי, יושב־ראש ועדת החימוש, ולשלושת מזכירי המדינה הממונים על השירותים הצבאיים. הוא ציין, עם זאת, כי כמה מבקשותיה של ישראל הן בעלות היקף כה רחב שיש לדון בהן במסגרת מחלקת המדינה. בסיכום כתב כי הוא מודע לבעיות העומדות בפני ישראל וגם יש לו יחס אוהד לכמה מההצעות שעורר שרת, אך הוא בטוח כי שרת מצדו מודע לבעיות העומדות באותה עת בפני ארצות־הברית, בעיקר בתחום הייצור ובתחום הצבאי, שיש להן השלכה ישירה על הצעות ישראל. (ראה מארשאל אל שרת, 11.1.1951, 93.08/361/8.)

518

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

Recd 28.12 התקבל .Coded Tel. W546 מברק מוצפן
Outg.: 93.01/2202/15 :נוסח יוצא

[Washington], 27 December 1950

After briefing Moslem states on Korea yesterday was invited today absence Ambassador. Found myself alone *vis-à-vis* Merchant, Deputy Assistant Secretary Far Eastern Affairs, McGhee, Lewis Jones. Merchant gave half-hour lecture which he called "highly classified" on Far Eastern situation although it contained nothing which not published in Press. Will airmail short report.

Towards end meeting I mentioned purposely *Sar* [Foreign Minister]'s conversations Acheson, Marshall, Harriman, on stockpiling,[1] order find out what McGhee knew and how he reacted. He obviously well informed and used our concern over supply situation in case world war as new lever make peace with Arabs through one-sided concessions. He argued supply problem regional, wheat, oil, available in neighbouring countries but not for us as long as boycott continues. U.S.A. unable meet demands which coming from all corners of globe mentioning expressively India's, Egypt's request wheat for current consumption. Therefore we should consider new situation and try make concessions Arab demands on refugees and boundaries. In reply I stressed our far-reaching concessions refugees which had so far proved without any effect Arab intransigence. Arab temper shown again in fantastic story on Israel's mobilization Bethlehem region (which obviously not taken seriously by McGhee too). As to boundaries *Memisrael* [Government of Israel]'s stand on *status quo* well known. Concluded would inform you his views which done herewith.

Keren

518
1. ראה מס' 509.

519

ג. רפאל אל ו. איתן
G. Rafael to W. Eytan

מקור: 130.02/2408/13

ניו יורק, י"ט בטבת תשי"א
28 בדצמבר 1950

סודי

ולטר היקר,

ברצוני לכתוב לך על שיתוף־הפעולה הישראלי–ירדני בימי העצרת. בשלושה נושאים נתקלנו בירדנים: (א) הפרת השלום – מועצת הביטחון, (ב) פליטים ושלום – ועדת אד הוק, ו־(ג) ירושלים – ועדת אד הוק.

במועצת־הביטחון היתה ירדן מיוצגת על־ידי יוסף הייקל, ציר ירדן בוואשינגטון. פרשת הופעתו האומללה וכשלונו ידועה לכול. בשלב יותר מאוחר כשהייקל נכנס למבוי סתום, ביקש מר אחמד טוקאן,[1] באמצעותו של שרינגהם, להיפגש עם אבא אבן. השתתפתי בשיחה זו. מטרתו העיקרית של טוקאן היתה לבקש מאתנו לא לנצל את הכישלון של הייקל ולהסכים לדון על בעיית נהריים במסגרת הוועדה המעורבת של שביתת־הנשק. הוא חשש שננצל את הכישלון הירדני במועצת הביטחון עד תומו. אבא לא החמיץ את ההזדמנות והסביר לטוקאן מה היתה מידת חוסר תבונתם בהגישם את העניין למועצת הביטחון. הסברנו שאנו מעוניינים בפעולה יעילה של ועדת שביתת־הנשק המעורבת, ושאנו מסכימים לא ללחוץ עליהם במועצת הביטחון, אם יסכימו לדון אתנו במסגרת הוועדה המיוחדת על פתרון הבעיות של סעיף 8. באותה פגישה החלפנו גם מלים מספר על בעיית ירושלים וטוקאן סיפר לנו לאיזה סעיפים מתנגדת משלחתו בהצעה השוודית–הולנדית. לדעתנו, יצא מרוצה מהשיחה.

מאותו יום קיימתי עם טוקאן קשר הדוק והתייעצנו בכל השלבים החשובים של הדיונים בשאלת ירושלים. הוא מסר לי מראש באיזה כיוון עומד הוא לירות חציו, ואני דאגתי לכך שיקבל בוועדה את האש המסייעת של אבא.

בבעיית הפליטים והשלום היה נאלץ לנקוט בעמדה המסורתית הערבית, אולם לא התבטא בקיצוניות יתרה. בשאלה זו הלך עם יתר הערבים כדי להקל על עצמו במערכה על ירושלים, בה נאלץ להתנגש עם ידידיו הערבים.

לשבחו של טוקאן יש לאמר שרכש לעצמו כבוד רב על־ידי הופעתו הברורה, הצלולה והתרבותית בעניין ירושלים.

בעקבות המסורת של אשתקד הזמין אבא את טוקאן ואותי לסעוד על שולחנו לאחר סיום העצרת. כך נהגנו גם עם ידידנו מולקי ז"ל.[2] הארוחה התקיימה ב־17 בדצמבר. מר

519

1. אחמד טוקאן, שר העבודות הציבוריות והבינוי בממשלת ירדן, אפריל–אוקטובר 1950, שר החינוך — מאז אוקטובר 1950; משקיף מטעם ירדן בדיוני המושב החמישי של עצרת האו"ם.
2. פאוזי אל־מולקי, לשעבר שר ההגנה בממשלת ירדן, לא נכלל בקבינט שהוקם בראשית דצמבר 1950.

טוקאן היה במצב־רוח מרומם וזקף לזכותו את הנצחונות [ב]מערכת ירושלים. אבא בירך אותו להופעתו המזהירה והוא הודה לאבא ולי על העזרה שהושטנו לו.

להלן אסכם את הנקודות העיקריות של השיחה:

(א) ירדן התנגדה להצעה השוודית בצורה שהיא הופיעה לפני הוועדה. מאחר שאנגליה רצתה לטשטש את התנגדותה של ירדן, היה הוא נאלץ לנקוט בעמדה תקיפה נגד ההצעה, שלבסוף הביאה להכשלת כל הצעה אחרת, ומעל הכול, להכשלת החלטת הבינאום מאשתקד.

(ב) אבא הסביר שההצעה הבלגית היתה בראש וראשונה מכוונת נגד ירדן וכי מגמת יוזמיה ותומכיה (הוואטיקן) היתה לבנאם את העיר העתיקה. למרות שהפצירו בנו לא להתנגד להצעה זו, כי הדבר אינו נוגע לנו, לא נתַנו יד למזימה זו, כי (לדברי אבא) עלינו לחיות לאורך ימים במזרח התיכון וביחסים תקינים עם שכנינו ולא רק עם הכנסיה הקאתולית. טוקאן הביע את הערכתו הרבה לעמדתנו זו.

(ג) למרות שעיראק המשיכה בפרהסיא בתמיכתה בתכנית הבינאום, תמך ג'מאלי[3] בשיחות אינטימיות בקו המדיני של טוקאן. אחרי דברי הקדמה על חוסר השכל והכישרון של ג'מאלי, אמר טוקאן: "האיש הזה או שהוא מרגיז או שהוא נרגז. זוהי כל פעולתו המדינית – או שהוא מעליב, או שהוא נעלב". טוקאן מקווה שבשנה הבאה תגלינה יתר ארצות ערב יחס של אדישות לבעיית ירושלים. גם בשנה שעברה הצליחה ירדן להשפיע על רוב מדינות ערב, לרבות לבנון, להרפות את ידיהן מטיפול בבעיית ירושלים, וכתוצאה מזה נעדר צ'רלס מאליק[4] מישיבות מועצת הנאמנות בג'נבה. גם [זין אל־דין], נציג סוריה, הלוחם הגדול בענייני הפליטים בוועדת אד הוק, הסתלק מהוועדה כשירושלים עלתה על הפרק והעדיף למסור את עצמו באותו זמן לבדיקה יסודית של רופא. טוקאן התלוצץ על המאמרים שהופיעו בעיתונות המצרית על שיתוף־הפעולה בינו ובינינו בימי הדיון על ירושלים.

(ד) טוקאן סבור שבעיית ירושלים תמצא את פתרונה השלם אחרי השגת הסכם ירדנ[י]–ישראלי. הוא מקווה שנתקדם בשנה הבאה לקראת ההסכם. יש, לדעתו, לפתור את כל השאלות השנויות במחלוקת בין שתי הארצות כדי להגיע לשלום יציב. הוא אינו מתעלם שמפרידות בינינו שאלות כבדות, אולם מקווה שאפשר לחנך את הציבור בירדן לקראת הסדר של שלום. זה תהליך אשר אי־אפשר לבצעו בן לילה. כדי להתגבר על ההתנגדות המושרשת נגד ישראל, יש להגיש את ההסכם כהישג ירדני שהושג על־ידי ויתור מצד ישראל. לכן עלינו לעשות את הג'סטה המתאימה. כאן הוסיף, כי כפי שממשלת ירדן אינה יכולה לכפות את השלום על עמה, הוא יודע שממשלת ישראל אינה יכולה לעשות ויתורים טריטוריאליים מצדה היא. הוא לא פירש את טיבה של הג'סטה שמצפים מאתנו, אך הזכיר את הצהרותיו בוועד[ת] אד הוק, בהן עמד על כך כי אפשר לפתור את כל הבעיות השנויות במחלוקת בין שתי המדינות.

אבא השיב שכל הסכם צריך להיות מבוסס על ההסדר שנחתם בראשי פרקים. על בסיס זה מוכנים אנו לדון על תשלום פיצויים לכמה שכונות ערביות בירושלים, כדי לאפשר לירדן להקים שכונה חדשה בחלקה היא של העיר. אנו מוכנים כמו־כן לשלם פיצויים עבור האדמות הנטושות, ונאפשר להם גישה חופשית לנמל חיפה. הסדר עם

3. פאדל אל־ג'מאלי, לשעבר שר החוץ של עיראק, ראש המשלחת של עיראק למושב החמישי של עצרת האו"ם.

4. שארל מאליק, ציר לבנון בארצות־הברית, חבר משלחת לבנון למושב החמישי של עצרת האו"ם.

ישראל יביא יתרונות כלכליים ומסחריים עצומים לירדן. יתר־על־כן, הסדר של שלום יאפשר פעולה משותפת להשגת סיוע כספי מארצות־הברית בקנה־מידה גדול. פה הסביר אבא שאנו מפתחים כעת פעולה גדולה להשגת עזרה ניכרת מארצות־הברית, ולפי נסיוננו בעבר, אין ספק שנשיגה. אילו שתי הארצות היו פועלות במשותף להשגת מימון מפעלי פיתוח הנוגעים לשתיהן, עלולים היינו לפתור גם את בעיית הפליטים. ועוד הוספנו, שירדן היתה יכולה ליהנות ממעמדה החזק של ישראל בארצות־הברית והיתה משיגה סיוע בממדים שהיא בעצמה אף־פעם לא תוכל להשיגו.

טוקאן גילה התעניינות רבה ותמיכה ברעיון זה והוסיף שלמעשה בין ארצות ערב האחרות וישראל אין בעיות השנויות במחלוקת, והסדר של שלום עם ירדן יביא בעקבותיו הסדר עם יתר שכנינו. נכון שמצרים מחזיקה באיזור עזה, אולם היא היתה מוכנה להיפטר ממנו אם אפשר יהיה לבצע זאת בלי הפסד של פרסטיג'ה. לשאלתי – האם הוא מאמין שמצרים תוותר לטובת ירדן, השיב בשלילה. בהמשך השיחה חזרנו וציירנו את גן־העדן של הסיוע הכספי, והדגשנו שירדן תיטיב להפנות את מחשבתה ופעולתה בכיוון זה פן תאחר את המועד, כי מצרים מנהלת משא־ומתן נמרץ עם ארצות־הברית להשגת סכומים ניכרים.

(ה) טוקאן שאל אותנו באיזו שיטה חושבים אנו לנקוט בתשלום הפיצויים. לדעתו יש צורך למצוא פשרה בין פיצויים לבעלי רכוש פרטי והשגת כספים ליישוב של המונים מחוסרי רכוש. אין להסכים שכל הכספים יימסרו אך ורק לממשלות או לקרן הקליטה לשם יישוב פליטים, מבלי להפריש חלק לפיצוי בעלי רכוש. הסברנו לו שאנו החלטנו לשלם את הפיצויים לקרן הקליטה באמצעות ועדת האו"ם ועל הממשלות הנוגעות בדבר להסדיר את הבעיה. ייתכן שקיימת אפשרות שהממשלות תייסדנה קרן פיתוח המורכבת מהקצבות של קרן הקליטה, סיוע כספי לפיתוח שטחים נחשלים והשתתפות של יחידים שישקיעו את הפיצויים המגיעים להם בצורה של מלווה. טוקאן אמר שמחשבה זו מתקבלת על דעתו, והדגיש שיש למצוא פתרון לבעיית הפיצוי של בעלי רכוש פרטי. [.....][5]

(ו) בסוף השיחה חזרנו עוד הפעם לעניין ירושלים. דיברנו על ביצור המצב הקיים. אבא הזכיר שגם בימי המנדט לא עלה בידי חבר־הלאומים להקים את הוועדה הבינלאומית למען המקומות הקדושים בגלל האינטרסים הדתיים הסותרים. כך שהממשלה המנדטורית היתה נאלצת לחוקק בעצמה את החוקים להגנת המקומות הקדושים. ייתכן שצריך עתה ללכת באותה דרך ולהוכיח לעולם ששתי המדינות דואגות למקומות הקדושים על־ידי חקיקת חוקים מתאימים. אולי אפשר להנהיג כמה סידורים המוצעים בהצעה השוודית, כגון: הוועדה המייעצת המורכבת מנציגי הדתות, וכולי. מוטב ששתי הממשלות תחוקקנה חוקים דומים ובתיאום מלא. טוקאן התלהב מהרעיון הזה ואמר שיציעו לממשלתו.

לבסוף הביע עוד הפעם את תודתו והערכתו על שיתוף־הפעולה, שכתוצאה ממנו הכשלנו את החלטת הבינאום של אשתקד.

בברכת חברים, שלך,

גדעון רפאל

5. משפט אחד, שעניינו אישי, לא הודפס כאן.

520

ג. רפאל אל ר. שילוח
G. Rafael to R. Shiloah

העתק: 93.08/342/17

[ניו יורק], י"ט בטבת תשי"א
28 בדצמבר 1950

סודי

לראובן היקר שלום רב,

ידיעתך את קצב עבודתה של המשלחת בימי העצרת, שרכשת בעת ביקורך האחרון בארצות־הברית, משחררת אותי מלבקש את סליחתך על שאיחרתי לענות על שני מכתביך. קודם־כול ברצוני להודות לך על המסמך האנגלי ששלחת לי על פתרון בעיית הפליטים. התזכיר כתוב בכישרון רב ומעיד על גישה קונסטרוקטיבית ומציאותית. הוא מגלה את ההשפעה הרבה שיש לאנגלים בעיצוב המדיניות האמריקאית לגבי בעיות המזרח התיכון, שהרי כל הדברים שנאמרו בתזכיר וכל ההצעות שסוכמו בו היוו את המדיניות האמריקאית כפי שנתבטאה באמצעות ועדת הפיוס.

בשבועות האחרונים התחזקה דעתי כי אי־אפשר לפתור את בעיות המזרח התיכון, לרבות בעיית יחסי ישראל–ערב, בלי שיתוף־פעולה ידידותי וכנה עם אנגליה. נכון שארצות־הברית מהווה גורם כביר מבחינת כוחה הכלכלי ומרצה הבלתי־מוגבל. אך אין היא מוכנה ומסוגלת במצב הבינלאומי הקיים להקדיש תשומת־לב מיוחדת להסדר הבעיות במזרח התיכון.

קברניטי המדיניות האמריקאית שקועים עכשיו בראש וראשונה בשיקולים אסטרטגיים. הם מתכנים את התכניות להגנה נגד התפשטות ברית־המועצות לפי שיטת העדיפות הגיאוגרפית ולפי יכולת האספקה של ציוד צבאי ושל חומרים אסטרטגיים. בתכניות אלה יש לאירופה עדיפות ראשונה. המלחמה באסיה חיבלה קשה בקצב ובהיקף הזיון של אירופה. הייצור המלחמתי המוגבר מיועד למלא את החסר באירופה. מצב הכוחות המזוינים והייצור המלחמתי של ארצות־הברית אינו מאפשר לה לקבל על עצמה כעת התחייבויות נוספות. העניינים עלולים כמובן להשתנות בעוד שנה–שנתיים, בתנאי שההזדיינות של ארצות־הברית תגיע לממדים המשוערים ופרוץ המלחמה הכללית יידחה.

אולם בינתיים נוקטת ארצות־הברית במזרח התיכון בעמדה סבילה, ומטרתה העיקרית היא למנוע בעד הסתכסכות בין מדינות האיזור ולשמור על האינטרסים הקיימים שלה. ארצות־הברית אינה חושבת במושגים מהפכניים לגבי פתרון הבעיות הכלכליות, החברתיות והמדיניות של המזרח התיכון. מדיניותה היא להרגיע מבלי לפגוע ולסלק את הגורם המטריד ביותר העלול לסכן את יציבות האיזור. זו היא בעיית הפליטים הערבים בארץ־ישראל.

מתוך רצונה לשמור על האינטרסים הכלכליים שלה, המרוכזים בראש וראשונה בארצות ערב, ומתוך רצונה להבטיח את היציבות, מתחשבת המדיניות האמריקאית במידה מוגזמת בערך ההטרדה (nuisance value) של הערבים וברגישותם. משום כך

היא מגלה רצון לפייס אותם מטעמים פסיכולוגיים למרות ששיקול מדיני היה מחייב גישה אחרת לחלוטין.

העניין של ארצות־הברית במזרח התיכון מצטמצם לאיראן, ליוון ולטורקיה, הגובלות עם ברית־המועצות או עם שטחים תחת פיקוחה. הארצות האלה מהוות את הקו הראשון שארצות־הברית התחייבה לחזקו במידת יכולתה המוגבלת. העורף של המדינות האלה מהווה, לעת־עתה, בשביל המדיניות האמריקאית, מדבר גדול.

מסדר־יומו של כינוס נציגי ארצות־הברית במזרח התיכון, העומד להתקיים בפברואר 1951 (אני מניח שהמסמך הגיע בינתיים לידך) רואים אנו שארצות־הברית מחלקת את איזור המזרח התיכון לשלושה חלקים: (א) יוון, טורקיה ואיראן, (ב) המזרח הקרוב (ארצות ערב), ו־(ג) ישראל. החלוקה הזאת מעידה בבירור שעדיין אין להם תפיסה איזורית כוללת.

למרות שיש סימנים שארצות־הברית משתדלת לחזק את מעמדה בכמה מארצות ערב, לרבות מצרים, ולמרות שיש אפילו גילויים של התחרות עם אנגליה בשטחים מסוימים, פועלת ארצות־הברית בשיתוף־פעולה הדוק עם אנגליה. אולם, כמו שבמלחמת־העולם האחרונה נמסרה לאנגליה האחריות המדינית והצבאית למזרח התיכון, כן מתפתחים העניינים בכיוון זה גם עתה. ארצות־הברית מכירה [ב]חשיבות שאנגליה מייחסת לקיום השפעתה ומעמדה במזרח התיכון. מאז פרוץ מלחמת־העולם האחרונה נקטה אנגליה בשיטות מדיניות שונות ולפעמים סותרות זו לזו במטרה להבטיח את מעמדה במזרח התיכון. מדיניותה עברה נפתולים רבים אולם מטרתה נשארת איתנה. מהתמיכה במצרים היא עברה להתבססות בירדן; מהניסיון של ליכוד כל מדינות ערב בחבר הערבי היא הגיעה לתמיכה בריכוז חלקי של כמה מארצות ערב סביב השושלת ההאשמית; מהספר הלבן היא הגיעה להכרה ולשיתוף־פעולה עם מדינת ישראל. המפתח לבטחון המזרח התיכון בימי שלום כבימי מלחמה נשאר בידי אנגליה.

אם אנו מקבלים את ההנחות האלה ואם ברצוננו להבטיח את עתיד המדינה גם בימי שלום וגם בימי מלחמה, עלינו למצוא דרך לשיתוף־פעולה הדוק עם אנגליה. ברור לי שדברי אלה ייראו בעיני חברים רבים כאפיקורסיים וכמרחיקים לכת, אולם, אם אנגליה יודעת להסתגל למציאות החדשה במזרח התיכון, גם עלינו מוטל להתבסס על מצב הכוחות המציאותי הקיים באיזור.

בשיחות הסיכום שנתקיימו עם השר במשלחתנו הצעתי שעלינו להיכנס לשיחות יסודיות עם האנגלים במטרה לקדם את השלום בינינו ובין שכנינו ולתכנן את הפעולות לקראת שעת חירום. שיחות אלה יצריכו, לדעתי, הכנה יסודית וקפדנית, ולכן לא הייתי בין אלה שתמכו בהצעה לביקור [א]גב של השר בלונדון.[1] ביקור כזה צריך לצאת לפועל רק אחרי שמשא־ומתן מקיף ייערך בינינו לבין האנגלים ויגיע לגיבוש הצעות מפורטות.

הצעתי לפיכך לפתוח עם האנגלים בשיחות על פתרון בעיית הפליטים הערביים. האנגלים מבינים שבעיה זו מהווה את אחד המכשולים הגדולים בדרך לשלום, הם יודעים שאין לפתרה על־ידי החזרה לישראל והם מציינים שהמוצא הוא ביישוב מחדש בארצות ערב. הם גם יודעים שאת ההתיישבות הזאת אפשר לבצע רק במסגרת תכנית פיתוח אזורית רחבה. הם מקווים שאפשר לגייס תמיכה כספית לתכניות אלה מארצות־הברית. אם נגיע עם האנגלים למדיניות ולתכניות מוסכמות בנידון זה, נוכל

520

1. ראה מס' 511.

ביתר קלות לגייס בכוחות משותפים את התמיכה הכספית מארצות־הברית. אני משוכנע שבעיית הפליטים מהווה עצם בגרון, ועלינו לאמץ את כוחותינו לפתרונה. אהדת האומות־המאוחדות נתונה לערבים בעניין זה, וכל זמן ששאלה זו נשארת על סדר־היום, היא מהווה נשק מדיני כביר בידי הערבים במלחמתם נגדנו. אם נצליח לגייס את תמיכתה של אנגליה וארצות־הברית לפתרון הבעיה, נסיר מעצמנו מעמסה מדינית כבדה ונפנה את הדרך לשלום וגם יעלה בידינו להשיג סכומים ניכרים מארצות־הברית לפיתוח האיזור כולו וישראל בתוכו.

השיחות על הנושא הזה עם האנגלים יכולות להניח את היסוד להבנה ולשיתוף־פעולה ביתר השאלות המטרידות אותנו כעת.

אינני יודע אם בזה עניתי על שאלותיך במכתבך מה־30 בנובמבר.[2] ברצוני היה לתת לך חומר למחשבה והייתי מודה לך לו חיווית דעתך על הניתוח וההצעות הכלולות במכתב זה. מאחר שהמכתב חורג ממסגרת של מכתב פרטי, מרשה אני לעצמי לשלוח העתק לשר, למנהל הכללי ולאבא אבן.

בברכת חברים, שלך,

ג.ר.

נ.ב. כדי לסכם בסיסמה את הקו שאני מציע, אפשר לאמר שישראל צריכה להשתדל להיבנות על־ידי תמיכה כלכלית מארצות־הברית ותמיכה מדינית מאנגליה.

521

שיחת ו. איתן – סיר אלכסנדר נוקס הלם
(בתל אביב, ב־28 בדצמבר 1950)
Meeting: W. Eytan – Sir Alexander Knox Helm
(Tel Aviv, 28 December 1950)

דין־וחשבון: 130.13/2582/4

1. הציר שאל מה מידת אמת בידיעות שביקורו של משה דיין באנקרה נשא אופי רשמי או רשמי למחצה. הסברתי לו כי דיין ביקר בטורקיה בלווית רעיתו בחופשה של שבועיים ימים ותו לא. חושבני כי הצלחתי לשכנעו.

2. הלם הודיע לי שלפני ימים מספר פנה הציר הבריטי בעמאן אל ראש הממשלה הירדנית, בהתאם להוראות מלונדון, והאיץ בירדן לחדול מן ההתנצחות הארוכה סביב סעיף שמונה בהסכם שביתת־הנשק, לגשת במהירות לעבודה המעשית ולהגיע להסכם בהקדם האפשרי.

3. הלם סיפר לי שהידיעות אשר התפרסמו יום קודם לכן על העברת משרד החוץ לירושלים הביאו במבוכה את הסגל הדיפלומטי.[1] לדעתו, יהיה זה משגה מצדנו לנקוט

2. לא נמצא.

521

1. ראה מס' 499 והערה 2 שם.

צעד נמהר מסוג זה. הוא עצמו פנה לממשלתו בבקשת רשות לבקר בירושלים בעניינים רשמיים, והממשלה הבריטית נועצת עתה בדבר עם ממשלות ארצות־הברית וצרפת. לדעתו יש סיכויים טובים לקבלת רשות זו וחבל יהיה להרוס את הדבר כולו על־ידי פעולה נמהרת מצדנו אשר תעלה את חמת הכול. אמרתי לו כי אין אמת בידיעות אשר הופיעו בעיתונות וכי למעשה פרסמנו הכחשה עוד באותו בוקר.

4. לאחר־מכן החל הלם לרמוז על גישושים אשר עלולים לבוא עלינו בעתיד בדבר הגנת המזרח התיכון וחלקנו בה, בייחוד בקשר לשיתוף עם הבריטים. הכול נע בכיוון זה בלונדון, ומקטעי ידיעות אשר קרא בעיתונות שלנו היתה לו, להלם, ההרגשה שכאן, אם כי אולי יותר לאיטם, נעים הדברים באותו כיוון. הוא תקווה שיעלה בידי ג'נרל רוברטסון לבקר בישראל,[2] אחרי קבלו ממשרד החוץ רשות לערוך ביקורים רשמיים בירושלים, וכן יש באפשרותו לאמר לי כי ביקורו של ג'נרל רוברטסון ישא אופי רציני יותר מאשר ביקורו של אדמירל אדלסטון, שהיה ביקור נימוסין גרידא.[3] נמנעתי, במתכוון, מלהעיר על דברים אלה והלם אמר כי באמת לא ציפה לתגובה מצדי בשלב זה. שאלתיו אם ביקורו של ריצ'רד קרוסמן[4] הנו יותר מביקור פרטי בהחלט ועל כך השיב כי זה ביקור פרטי בהחלט ללא שמץ רשמיות.

5. הלם שאלני אם עשינו דבר להחשת קצב העלייה מעיראק, בעיה אשר העלה בפני לפני כמה שבועות.[5] הוא הוסיף שהממשלה העיראקית הגדילה את לחצה וכתוצאה מחוסר יכולתנו להוציא את האנשים אשר כבר נרשמו לעלייה, ובעקבות זה איבדו את רכושם ואת נתינותם, מתחילה עתה הממשלה העיראקית להאיט את קצב מתן היתרי [ה]יציאה. השבתי לו כי משרד החוץ הפנה את העניין אל יושב־ראש הנהלת הסוכנות היהודית והאחרון הדגיש שהסוכנות תטפל בבעיה בדחיפות. אולם, אף־כי הבעיה הועלתה לראשונה לפני כמה חודשים, טרם נעשה דבר לפתרונה.

ו.איתן
המנהל הכללי

2. ראה מס' 367.
3. ראה מס' 399.
4. ריצ'ארד קרוסמן, חבר בית הנבחרים הבריטי (לייבור).
5. ראה מס' 506.

522

ו. איתן אל ש. רוזן (לונדון) וי. רובינסון (ניו יורק)
W. Eytan to S. Rosenne (London) and J. Robinson (New York)

Coded Tel. MT84 מברק מוצפן
Outg.: 130.09/2377/1 :נוסח יוצא

Tel Aviv, 28 December 1950

Personal. Government meeting yesterday discussed our proposal send Israel mission to Germany for claims etc.[1] Government divided but in discussion B[en]-G[urion] expressed view mission be sent and at same time Israel declare state war with both Germanies. I urged no decision on war be taken without legal advice whereupon meeting adjourned till next week without deciding on mission either. B[en]-G[urion] considers declaration state war and despatch mission as linked with each other. I consider declaration politically, practically, useless, harmful. Should appreciate your support, see my MT83[2] which like present cable addressed Robinson, Rosenne.[3]

Eytan

522

1. ראה מס' 497.
2. איתן ביקש את חוות דעתם של רובינסון ורוזן לגבי האפשרות שמדינת ישראל תכריז על מצב מלחמה עם שתי הגרמניות: (1) מבחינת האפשרות המשפטית או האחרת של צעד זה, (2) מבחינת התחייבויותיה של ישראל בהתאם למגילת האו"ם, (3) מבחינת ההשפעות המעשיות שיהיו לו על תביעות הפיצויים והשילומים, (4) מכל בחינה אחרת. (ראה מברק, 28.12.1950, 130.09/2377/1.)
3. תשובה למברק זה באה הן מאבן והן מרובינסון. אבן טען כי מבחינה מדינית הכרזת מלחמה עלולה להיות בעלת השפעה שלילית על יחסי ישראל עם שתי הגרמנית, מה גם שמבחינה משפטית ישראל מצויה ממילא במצב מלחמה עם מדינות אלה מכוח היותה יורשת של ארץ־ישראל המנדטורית ורק לממשלת ישראל הסמכות לסיים מצב זה. הוא הציע להשאיר את המצב בעינו ולהודיע לשלוש מעצמות המערב כי ישראל חפצה לשגר משלחת המאומנת לנציבים העליונים בגרמניה כדי לשאת ולתת על תביעות ישראל. רובינסון מנה שורה ארוכה של טעמים שעיקרם הוא כי הכרזת מלחמה בשעה זו היא צעד אנאכרוניסטי שלא יתן לישראל כל יתרון ורק יסבך אותה ביחסיה עם המעצמות הגדולות ועם האו"ם. (ראה אבן אל איתן, X743, 29.12.1950; לוריא אל איתן, 31.12.1950, 130.09/2329/10.)

ממשלת ישראל חזרה ודנה בשאלת היחסים עם גרמניה ב־3 בינואר 1951. בסיכום הדיון הוחלט כי נציגי ישראל יפנו לממשלות המרכזיות של מעצמות הכיבוש בדבר הבטחת פיצויים מאת גרמניה והחזרת רכושם של יהודים. הצעה מרחיקת־לכת יותר, שהובאה על־ידי משרד החוץ ולפיה ישראל תשא־ותתן ישירות עם שלטונות הכיבוש בגרמניה — לא התקבלה.

523

מ. קרן אל מחלקת ארצות־הברית
M. Keren to the United States Division

העתק: 130.20/2475/1

ואשינגטון, כ' בטבת תשי"א
29 בדצמבר 1950

כמוס

[.....][1]

מובן שלהתפתחויות אלה ולשינוי האקלים המדיני נודעת גם השפעה גורלית על מעמדנו אנו כאן, ובייחוד על תכניותינו הרבות להשגת סעד בצורה זו או אחרת. אמנם יש סימנים רבים המעידים שיחסינו עם ארצות־הברית שופרו במידה ניכרת בתקופה האחרונה הודות לעמדתנו שאינה משתמעת לשתי פנים בבעיית קוריאה וכתוצאה מהצטרפותנו הגלויה לחזית אלה שיעמדו בפני כל תוקפנות. אבל מצד אחר הולכת ומשתנית גישתה של מדיניות ארצות־הברית לעולם הרחב. אף כי מכלול הרעיונות אשר הביא לתכנית סעיף 4 עדיין תופס מקום נכבד בהלך המחשבות של השלטונות ושל חוגים רחבים בקהל, הרי פעולות אלה הנותנות פריין רק במועד רחוק נדחפות למקום שני או שלישי במעלה על־ידי הצרכים הצבאיים הדחופים שהשעה גרמ[ת]ן. בו בזמן שמטרת תכנית סעיף 4 היא להרים על־ידי עזרה ועצה טכנית את רמת החיים של עמים נחשלים על־מנת להגביר את כוח התנגדותם העצמאי כנגד חדירת הקומוניזם – דבר אשר דורש זמן רב אפילו במקרה של הצלחה מלאה – הולכות ומשתלטות עכשיו השקפות צבאיות וצרכים איסטרטגיים על כל היקף תכניות הסעד. תכנית מרשאל המתקרבת לסיומה תוחלף ללא ספק במתן עזרה כספית למטרות צרכי הזדיינות, תכנית סעיף 4 אמנם תוגדל כפי הנראה פי $2\frac{1}{2}$ בשנה הבאה, אבל גם תוספת זו לא תהפוך אותה למכשיר העשוי לתת תוצאות גדולות ומידיות. קיימת בחוגים אלה התנגדות, שקשה ביותר יהיה להתגבר עליה, נגד הוספת תכניות סיוע שאין בהן מטרה צבאית ישירה.

מעובדה זאת נובעות מסקנות חשובות ביותר. מצד אחד עלינו לזכור שלהגנת המזרח הקרוב אינה נודעת לעת־עתה עדיפות בתכניות האיסטרטגיות של מעצמות הברית – להפך, בשלב הקיים של הזדיינות אין הן מרגישות עצמן מסוגלות להפנות כוחות ונשק לאיזור זה של העולם, כל עוד הגנת אירופה אינה נראית כמובטחת.

מצד שני, ספק בלבי אם עמדתנו בשאלות הצבאיות הגורליות הובהרה כבר די הצורך בכדי למשוך את לבם של החוגים המכריעים – ופירוש הדבר בראש וראשונה מחלקת ההגנה וראשי המטה המאוחד – לקראת התחשבות רצינית בבקשותינו. אמנם השר בשיחותיו החשובות כאן הכריז וחזר והכריז על נכונותנו להתגונן מפני התקפה – תבוא מאין שתבוא – והפנה את תשומת־לבם של בני־שיחו אל הפוטנציאל הצבאי

523

1. בחלק הראשון של המכתב סקר קרן את התמורות שחלו במעמדה הגלובלי והאסטרטגי של ארצות־הברית בשנה האחרונה וניתח את השינויים שחלו עקב כך במדיניותה העולמית.

ו[ה]תעשייתי שלנו ואף שאין ספק שהקשיבו לדבריו תוך תשומת־לב, הרי היתה זו פעולה חלקית וחד־פעמית. אם למשל נישאל עד כמה נכונות זו להילחם תהיה קיימת במקרה של התקפה סובייטית על פרס – אין תשובה בפינו. אם ידרשו מאתנו מתן בסיסים – נצטרך לסרב לפי הקו המדיני שלנו. אם יבקשו לדעת את עמדתנו כלפי הברית האטלנטית או כלפי ברית צבאית דומה במזרח התיכון או בים התיכון – אין לנו החלטה ברורה. אם יצביעו על העובדה שהגנת המזרח התיכון, וכן הפקדת מלאי של צרכים יסודיים, הן בעיות איזוריות ותלויות אפוא בנכונותנו לקרב את השלום עם הערבים על־ידי ויתורים מצדנו אין לנו אלא לחזור על עמדתנו הישנה והידועה היטב. (ובשיחותינו עם השלטונות על מבצע "אגר"[2] כבר נרמז על הלך מחשבה מעין זה.)

אין לי רצון, ואף לא רשות, להמליץ על שינוי מדיניותנו בנושאים גורליים אלה, אך נדמה לי כי חשוב שממשלתנו תדע את הקשר ההדוק שבין תשובתנו לבעיות לבין סיכויינו כאן להשיג עזרה בממדים העוברים פי כמה וכמה על כל מה שהשגנו עד כה. עד עתה התחמקנו מהחלטות ברורות לגבי חלק מהשאלות האלה – ובחלקן נתַנו תשובות שליליות גלויות. איני מערער על קו זה, אך חוששני כי הוא בלאו־הכי מגביל אותנו במגעינו עם ארצות־הברית ומצמצם את סיכויינו לקבל סיוע בממדים הנחוצים. אנו ביססנו, ואנו מוסיפים ומבססים את בקשותינו על צרכינו אנו בקשר לקליטת העלייה, ולפיתוח הארץ, על אופיינו המדיני כמדינה מתקדמת ועל נימוקים דומים. נימוקים אלה כבודם במקומם מונח, אבל משקלם באוזני מתווי המדיניות האמריקנית אינו רב ביותר במסיבות הקיימות. הגיעה אפוא השעה לבדוק בדיקה יסודית את עמדתנו בכל הבעיות הצבאיות והמדיניות העומדות על הפרק; עלינו לדעת מראש שתפול ההחלטה באשר תפול – תהיינה לה תוצאות לצד זה או אחר. אין מנוס מקבלת התוצאות בשעת קבלת ההחלטה.

יש עוד להוסיף ולהזהיר כי אין שום ערבות לכך שאפילו החלטה חיובית בכל הבעיות האלה – היינו החלטה שפירושה הצעה של ברית צבאית – תבטיח לנו ממילא תגובה מעשית ומידית מצד ארצות־הברית. ההד שמצא[ה] בזמנו שיחתו של ראש־הממשלה עם השגריר מקדונלד בא ללמדנו שדבר אחד הוא להושיט את היד ודבר אחר הוא שגם השני יושיט את ידו. במסיבות הקיימות שקועות – כפי שהסברתי – מעצמות הברית בבעיות הגנה שאין להן קשר ישיר למזרח התיכון, וייתכן שהצעת ברית מצדנו לא תביא לפי שעה אלא מנוד ראש אדיב ובלתי־מחייב. אך אין זאת אומרת שהצעה כזו לא תשא פרי במרוצת הזמן, ולא תגרום גם בעתיד הקרוב להקלות מסוימות ולנכונות למתן עזרה גדולה מהנוכחית, אם כי גם תקווה זו מבוססת על השערות ועל הנחות בלבד.

בברכה,

מ. קרן

2. מבצע אגירת חומרי מזון וחומרים אסטרטגיים בישראל — ראה מס' 518.

נספחים
APPENDICES

נספח א

APPENDIX A

החלטת העצרת הכללית של האו"ם מס' (V) 393 מיום 2 בדצמבר 1950 על סיוע לפליטים הערבים

United Nations General Assembly Resolution 393 (V) of 2 December 1950 on Assistance to Palestine Refugees

The General Assembly:

Recalling its resolution 302 (IV) of 8 December 1949,

Having examined the report of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, and the report of the Secretary-General concerning United Nations Relief for Palestine Refugees.

1. *Notes* that contributions sufficient to carry out the programme authorized in paragraph 6 of resolution 302 (IV) have not been made, and urges governments which have not yet done so to make every effort to make voluntary contributions in response to paragraph 13 of that resolution;

2. *Recognizes* that direct relief cannot be terminated as provided in paragraph 6 of resolution 302 (IV);

3. *Authorizes* the Agency to continue to furnish direct relief to refugees in need, and considers that, for the period 1 July 1951 to 30 June 1952, the equivalent of approximately $20 million will be required for direct relief to refugees who are not yet reintegrated into the economy of the Near East;

4. *Considers* that, without prejudice to the provisions of paragraph 11 of General Assembly resolution 194 (III) of 11 December 1948, the reintegration of the refugees into the economic life of the Near East, either by repatriation or resettlement, is essential in preparation for the time when international assistance is no longer available, and for the realization of conditions of peace and stability in the area;

5. *Instructs* the Agency to establish a reintegration fund which shall be utilized for projects requested by any government in the Near East and approved by the Agency for the permanent re-establishment of refugees and their removal from relief;

6. *Considers* that, for the period 1 July 1951 to 30 June 1952, not less than the equivalent of $30 million should be contributed to the Agency for the purposes set forth in paragraph 5 above;

7. *Authorizes* the Agency, as circumstances permit, to transfer funds available for the current relief and works programmes, and for the relief programme provided in paragraph 3 above, to reintegration projects provided for in paragraph 5;

8. (a) *Requests* the President of the General Assembly to appoint a Nego-

tiating Committee composed of seven or more members for the purpose of consulting, as soon as possible during the current session of the General Assembly, with Member and non-member States as to the amounts which governments may be willing to contribute on a voluntary basis towards:

(i) the current programme for relief and works for the period ending 30 June 1951, bearing in mind the need for securing contribution from Member States which have not yet contributed;

(ii) the programme of relief and reintegration projects as provided for in paragraphs 3 and 4 above for the year ending 30 June 1952;

(b) *Authorizes* the Negotiating Committee to adopt procedures best suited to the accomplishment of its task, bearing in mind:

(i) the need for securing the maximum contribution in cash;

(ii) the desirability of ensuring that any contribution in kind is of a nature which meets the requirements of the contemplated programmes;

(iii) the importance of enabling the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East to plan its programmes in advance and to carry them out with funds regularly contributed;

(iv) the degree of assistance which can continue to be rendered by specialized agencies, non-member States and other contributors;

(c) *Requests* that, as soon as the Negotiating Committee has ascertained the extent to which Member States are willing to make contributions, all delegations be notified accordingly by the Secretary-General in order that they may consult with their governments;

(d) *Decides* that, as soon as the Negotiating Committee has completed its work, the Secretary-General shall at the Committee's request arrange, during the current session of the General Assembly, an appropriate meeting of Member and non-member States at which Members may commit themselves to their national contributions and the contributions of non-members may be made known;

9. *Authorizes* the Secretary-General, in consultation with the Advisory Committee on Administrative and Budgetary Questions, to advance funds, deemed to be available for this purpose and not exceeding $5 million from the Working Capital Fund to finance operations pursuant to the present resolution, such sum to be repaid not later than 31 December 1951;

10. *Calls upon* the Secretary-General and the specialized agencies to utilize to the fullest extent the Agency's facilities as a point of reference and coordination for technical assistance programmes in the countries in which the Agency is operating;

11. *Expresses* its appreciation to the United Nations International Children's Emergency Fund, the World Health Organization, the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, the International Refugee Organization, the International Labour Organization and the Food and Agriculture Organization for the assistance which they have rendered, and urges them to continue to furnish all possible assistance to the Agency;

12. *Commends* the International Committee of the Red Cross, the League of Red Cross Societies, and the American Friends Service Committee for their available services and whole-hearted cooperation in the distribution of relief supplies until those functions were taken over by the Agency;

13. *Expresses* its thanks to the numerous religious, charitable and humanitarian organizations whose programmes have brought much needed supplementary assistance to the Palestine Refugees, and urges them to continue and expand to the extent possible, the work which they have undertaken on behalf of the refugees;

14. *Extends* its appreciation and thanks to the Director and staff of the Agency and the members of the Advisory Commission for their effective and devoted work.

נספח ב
APPENDIX B

החלטת העצרת הכללית של האו"ם מס' 394 (V)
מיום 14 בדצמבר 1950 על עבודת ועדת הפיוס
ועל תשלום פיצויים לפליטים הערבים

United Nations Genenral Assembly Resolution 394 (V) of 14 December 1950 on the Activities of the Conciliation Commission and on Compensation of the Arab Refugees

The General Assembly:

Recalling its resolution 194 (III) of 11 December 1948,

Having examined with appreciation the general report dated 2 September 1950, and the supplementary report dated 23 October 1950, of the United Nations Conciliation Commission for Palestine.

Noting with concern:

(a) That agreement has not been reached between the parties on the final settlement of the questions outstanding between them.

(b) That the repatriation, resettlement, economic and social rehabilitation of the refugees and the payment of compensation have not been effected.

Recognizing that, in the interests of the peace and stability of the Near

East, the refugee question should be dealt with as a matter of urgency.

1. *Urges* the governments and authorities concerned to seek agreement by negotiations conducted either with the Conciliation Commission or directly, with a view to the final settlement of all questions outstanding between them;

2. *Directs* the United Nations Conciliation Commission for Palestine to establish an office which, under the direction of the Commission shall:

(a) Make such arrangements as it may consider necessary for the assessment and payment of compensation in pursuance of paragraph 11 of General Assembly resolution 194 (III);

(b) Work out such arrangements as may be practicable for the implementation of the other objectives of paragraph 11 of the said resoulution;

(c) Continute consultations with the parties concerned regarding measures for the protection of the rights, property and interests of the refugees;

3. *Calls upon* the government concerned to undertake measures to ensure that refugees, whether repatriated or resettled, will be treated without any discrimination either in law or in fact.

מפתח השמות והעניינים

מפתח השמות והעניינים*

רמיזות לשמותיהם של המכותבים העיקריים בכרך זה – אבן, אילת, איתן ושרת – מופיעות רק כאשר הם מאוזכרים בתעודה או כשהם מחבריה.

* קיצורים:
הע – הערה, הערת־עורך
נ. – נולד(ה)

CONTENTS

Printed in Israel
by the Government Printer
Keterpress Enterprises, Jerusalem, 1988
ISSN 0334-1119
ISBN 965-279-006-0

STATE OF ISRAEL
ISRAEL STATE ARCHIVES

DOCUMENTS ON THE FOREIGN POLICY OF ISRAEL

VOLUME 5
1950

Edited by Yehoshua Freundlich

JERUSALEM 1988

STATE OF ISRAEL

DOCUMENTS ON THE FOREIGN POLICY OF ISRAEL, 1950